هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلەکان

114

ساڵی/ 2020 بەرگی سەدو چواردە

چاپی یەکەم/ ساڵی 2022

له بڵاوكراوەكانی پەرلەمانی كوردستان - عێراق

ناوی كتێب: پرۆتۆكۆڵەكانی ساڵی(2020)ی پەرلەمانی كوردستان - عێراق

بەرگی: 114

چاپی یەكەم: 2022

تیراژ: 250

پێداچوونەوەونەخشەسازی: سنوبر صابر حسن

ئینصات كردن: نەورۆز شێرزاد، دلێر اكرم، شوان محمد، كۆڤان خسرو، تارا رشاد، رێبین رشاد، ارام كمال، شیلان ملاعباس، رەنجدەر رقیب.

ژمارەی سپاردنی بە كتێبخانەی نیشتمانیی هەرێمی كوردستان:

پێریست

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (1) ی خولی پێنجەمی هەڵبژاردن یەك شەممە 2020/3/1 ل 5

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (2) خولی پێنجەمی هەڵبژاردن چوار شەممە 2020/3/4 ل 69

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (3)ی خولی پێنجەمی هەڵبژاردن چوار شەممە 2020/5/6` ل105

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (4)ی خولی پێنجەمی هەڵبژاردن پێنج شەممە 2020/5/7 ل 179

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (5) خولی پێنجەمی هەڵبژاردن دوو شەممە 2020/6/29 ل 191

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (6) ی خولی پێنجەمی هەڵبژاردن دوو شەممە 2020/7/27 ل 233

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (7) ی خولی پێنجەمی هەڵبژاردن سێ شەممە 2020/7/28 ل 459

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی دەسپێك

یەك شەممە رێکەوتی 1/3/2020

خولی پێنجەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی دەسپێك

یەك شەممە ڕێکەوتی 2020/3/1

کاتژمێر (11)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی یەك شەممە ڕێکەوتی 2020/3/1 پەرلەمانی کوردستان - عێراق بە سەرۆکایەتی د. ڕێواز فائق حسین سەرۆکی پەرلەمان و، بە ئامادەبوونی بەڕێز هێمن هەورامی جێگری سەرۆك و، بەڕێز منی نبی قهوچی سکرتێری پەرلەمان, دانیشتنی دەسپێکی خولی پێنجەمی ساڵی (2020) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمی بڕگەی (یەکەم)ی ماددەی (16) و ماددەی (47) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان عێراق، دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاریدا بەرنامەی کاری دانیشتنی دەسپێکی ساڵی یەکەم لە خولی پێنجەمی هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستان لە کاتژمێر (11)ی پێش نیوەڕۆ ڕۆژی یەك شەممە ڕێکەوتی (2020/3/1) بەم شێوەیە بێت:

یەکەم: یەك دەقیقە بێ دەنگی وەستان بۆ ڕێزلێنان لە گیانی شەهیدانی کوردستان و عێراق لەگەڵ مارشی نەتەوەیی.

دووەم: کردنەوەی خولی بەهارەی ساڵی دووەم لە خولی هەڵبژاردنی پێنجەمی پەرلەمانی کوردستانعێراق، لەلایەن بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان بە پێی حوکمی بڕگەی سێیەم لە ماددەی (18)ی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان.

سێیەم: گوتاری بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان بەبۆنەی کردنەوەی خولی بەهارەی ساڵی دووەمی خولی پێنجەمی هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستانعێراق.

چوارەم: خوێندنەوەی دووەمی پێشنیازی یاسای بەرنگاربوونەوەی بەقاچاخ بردنی نەوت لە هەرێمی کوردستانعێراق، بەپێی حوکمی ماددەکانی (87، 88، 89) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستانعێراق.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان.

بە ناوی گەلی کوردستان، دانیشتنی ژمارە (1)ی وەرزی بەهارە لە ساڵی دووەم، خولی پێنجەمی هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستان دەکەینەوە، سەرەتای دانیشتنەکەمان بە یەك دەقیقە بە بێ دەنگی وەستان بۆ ڕێزلێنان بۆ گیانی شەهیدانی کوردستان و عێراق لەگەل مارشی نەتەوەیی دەست پێدەکەین، ئێستاش داوا لە بەڕێز سکرتێری پەرلەمان دەکەین کە بەرنامەی کاری ئەم دانیشتنەمان بۆ بخوێنێتەوە، فەرموو.

بەڕێز منی نبی قەهوەچی/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمی یەکەم لە ماددەی حەوت، بڕگەی (1، 2، 3) لە ماددەی (16)، بڕگەی سێیەم لە ماددەی (18)، ماددەکانی (47، 48) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان عێراق، دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان بڕیاریدا بەرنامەی کاری دانیشتنی کردنەوەی خولی بەهارەی ساڵی دووەم لە خولی پێنجەمی هەڵبژاردنی پەرلەمان کاتژمێر (11)ی پێش نیوەڕۆ، ڕۆژی یەکشەممە ڕێکەوتی (2020/3/1)، بەم شێوەیە بێت:

یەکەم: یەك دەقیقە بێ دەنگی وەستان بۆ ڕێزلێنان لە گیانی شەهیدانی کوردستان و عێراق لەگەڵ مارشی نەتەوەیی.

دووەم: کردنەوەی خولی بەهارەی ساڵی دووەم لە خولی هەڵبژاردنی پێنجەمی پەرلەمانی کوردستان عێراق، لەلایەن بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان بە پێی حوکمی بڕگەی سێیەم لە ماددەی (18)ی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان.

سێیەم: گوتاری بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان بەبۆنەی کردنەوەی خولی بەهارەی ساڵی دووەمی خولی پێنجەمی هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستان عێراق.

چوارەم: خوێندنەوەی دووەمی پێشنیازی یاسای بەرنگاربوونەوەی بەقاچاخ بردنی نەوت لە هەرێمی کوردستان عێراق، بەپێی حوکمی ماددەکانی (87، 88، 89) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان عێراق، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، دەست بەجێبەجێکردنی بەرنامەی کار دەکەین، ئەمڕۆ دانیشتنی ژمارە (1)ی وەرزی بەهارە لە ساڵی دووەم دەکەینەوە، بە خوێندنەوەی گوتارێك دەست پێ دەکەین.

بە ناوی خوای گەورە و میهرەبان، ئەمڕۆ (2020/3/1) کردنەوەی وەرزی تەشریعی بەهارە لە ساڵی دووەم، لە خولی پێنجەمی هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستان، لە کاتێکدا رادەگەیەنین کە هاووڵاتیانی قاوەرەی هەرێمی کوردستان لەبەردەم تەحدی و پێشگری لە بڵاوبوونەوەی نەخۆشی کۆڕۆنادایە کە بە شێوەیەی ڕێژەیی زۆربەی وڵاتانی جیهانی گرتۆتەوە و هاوکات لەبەردەم ئیستیحقاقێکی سیاسیشدایە کە پێکهێنانەوەی کابینەیەکی تری حکومەتی عێراقی ئیتیحادیە، سەبارەت بە تەحدی یەکەم ئێمە لە پەرلەمانی کوردستان لە ڕوانگەی ئەرکی نوێنەرایەتیمان پشتگیری خۆمان بە هەر ڕێکار و ڕێوشوێنێکی زانستی و ئیداری و پێویست رادەگەیەنین کە دامەزراوەو دەزگاکانی هەرێم بڕیاری لەبارەوە دەدەن، هاوکات داوا لە هاووڵاتیان و تەواوی دانیشتوانی هەرێمی کوردستان دەکەین کە هاوکاری و دەستداری راسپێردراوانی بە ئەرکی ڕێگرتن و پێشگری لە بڵاوبوونەوەی نەخۆشیەکە بکەن و، لە ئێستاشەوە دەستی ماندووبوونی

سەرچاوەی مرۆیی دامەزراوە تەندروستییەکان دەگوشین و سوپاسگوزاری هەموو ئەو کارمەندانەی کە ئەرکی تێپەڕاندنی دۆخەکەیان لە ئەستۆیە، هاوکات حکومەتی هەرێم رادەسپێرین بە چاودێری توندی دەروازە سنوورییەکان و فرۆکەخانەکان و بازاڕەکان، یەکەمیان: بۆ بەرێگرتنی لە گواستنەوەی نەخۆشیەکە، دووەمیان: بۆ رێگری لە ئیستیغلالکردنی ئەم هەلومەرجە و پێداویستی هاوولاتیان لەلایەن بەشێك لە بازرگانانەوە، سەبارەت بە ئیستیحقاقی هەرێمی کوردستان لە کارنامەو پێکهاتەی کابینەی حکومەتی عێراقی ئیتیحادی پەرلەمانی کوردستان، سەرەڕای مکوڕبوون لەسەر پاراستنی قەوارەی دەستووری هەرێمی کوردستان لە رووی سیاسیەوە هاوئاهەنگ لەگەڵ دامەزراوە دەستوورییەکانی تر، جەخت لە تایبەتمەندی قەوارەی هەرێم و مافە دەستوورییەکانی لە چوارچێوەی عێراقدا دەکاتەوە و پێداگیری دەکەین لەسەر دۆسیە هەڵپسێردراوەکانمان لەگەڵ بەغدا، بەجۆرێك کە روون و ئاشکرا و لە نێو کارنامەی کابینەدا جێگەی بکرێتەوە، بۆ ئەمەش دەبێت پشکی لە پێکهاتەی وزاری حکومەتەکە لەلایەن هەرێمی کوردستان و دامەزراوە دەستوورییەکانەوە دیاری بکرێت، هاوکات دەبێ شاندی دانووستکاری هەرێم ئەو کاتە خۆی بە سەرکەوتوو بزانێت کە کوتلە پەرلەمانییەکانی پشتیوانی لە سەرۆك وەزیرانی راسپێردراو ئامادەبن، خاوەنداری لەو بەڵێنانە بکەن کە (محمد توفیق عەلاوی) بە هەرێمی کوردستانی دەدات، چونکە زۆرینەی ماف و شایستەییەکانی هەرێم لە بواری بوودجە و شایستەیی دارایی جوتیاران و پێشمەرگە و ژێرخانی ئابووری و ئاساییکردنەوەی دۆخی ئەمنی ناوچە کێشە لەسەرەکان بەبێ رازامەندی ئەنجوومەنی نوێنەران ئاسان نییە، بگرە لایەنی کەمیشی نایتە دی، سەرۆك وەزیران خودی خۆی ناتوانێ بەڵێنەکانی جێ بەجێ بکات، بەڵکو دەبێ ئەو بەڵێن و رێکەوتنانە لەلایەن کوتلە پەرلەمانییەکانی تر خاوەنداری و تەبەنی بکرێت، ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان، سەبارەت بە وەرزی تەشریعی بەهارە هاوکات لەگەڵ جەخت کردنەوەمان لە میکانیزمی کاری پێکەویی و دەستە جەمعی دەمانەوێت بەڕێزتان بەرچاو روون بن سەبارەت بەو پێشنازە یاسا و بڕیارانەی کە ئاڕاستەی پەرلەمانی کوردستانتان کردبوو، بۆ ئەو مەبەستە چەند خشتەیەکمان بۆ زانیاری و ژمارە و هەنگاو و ئاستی کارکردن لەسەر هەر پێشنیازێك ئامادەکردووە و لە چەند رۆژی ئایندەدا ئاڕاستەی سەرجەم فراکسیۆنەکانی دەکەین، لەو روانگەیەی هەموو ئەو پەرلەمانتارە بەڕێزانەی کە واژوویان لەسەر پێشنیازی یاسا و بڕیارێك کردووە مافی خۆیانە لە چارەنووسی پێشنیازەکە بپرسنەوە، بەڕێزان، وەك هەمووو لایەکیش ئاگادارن لە کۆی ئەو بابەتانەی وەرزی پێشوو لە کارنامەمان بوو، بۆ ئەوەی بیانکەین بە یاسا یان بڕیار سەرەڕای ئەوەی رەنگە لە ئاست و خواستیان نەبووبێ، بەڵام توانیمان یاسای چاکسازی، یاسای بەرنگاربوونەوەی ماددەی هۆشبەر، یاسای بە خاوەنکردنی زەوییە زێدەڕۆکان، چەند یاسا و بڕیارێکی تری گرنگ پەسەند بکەین، بۆ ئەم وەرزەش بە هاماهەنگی لەگەڵ حکومەتی هەرێمی کوردستان بابەتەکانی وەبەرهێنان، پاراستنی مافی نەخۆش، پاراستنی سامانی ئاو، پاراستنی شوێنەوار، دەروازە سنوورییەکان، پاراستنی بەرهەمی خۆماڵی، ئەنجومەنی دەرمان و خۆراك، قەدەغەکردنی بە قاچاخ بردنی نەوت، رێکخستنی فرۆشتنی هەنارده کردنی دەرهێندراوەکانی نەوت،

ئەولەوییەتی کاری تەشریعی پەرلەمان دەبن، بەو هیوایەی بە هاوئاهەنگی نێوان سەرۆکایەتی و فراکسیۆن و لیژنەکانی پەرلەمان کوردستان و بە هاوکاری راوێژکاران بتوانین زۆربەی ئەو بابەتە گرنگانە بە یاسا و بڕیار رێك بخەین، هەورەها داواکارین حکومەتی هەرێمیش هەرچی زووە ئامادەکارییەکانی بۆ پڕۆژە یاسای خانەنیشینی یەکگرتووی هەرێم و پڕۆژە یاساکانی تەواوکاری لە بواری چاکسازی تەواو بکات، بۆ ئەوەی دادپەروەری بۆ خانەنیشینان بگەڕێتەوە، هەمووان بە هەمان پێوەر و بە پێی ئیستیحقاق مافی خۆیان وەربگرن، وەك چۆن پێویستە پەرلەمان لە بواری چاودێری کاراتر ئەرکی خۆی جێ بەجێ بکات، دەبێت ئەنجوومەنی وەزیران و وەزارەتەکانیش لە وەڵامدانەوەی پرسیار و بەدواداچوونەکانی پەرلەمانتاران و لیژنەکانی پەرلەمان بە تەواوی پابەندی ئەو ماوە زەمەنییە رێکخراوانە بن کە لە یاسا بەرکارەکانی پەیڕەوی ناوخۆدا هاتووە، بۆ ئەوەی هەردوو دامەزراوە دەستوورییەکە تەواوکاری کار و بەرپرسیاریەتی یەکتربن و ناڕوونی و گومان لەسەر دۆسیەکانی نەوت و داهات و خەرجی و وەبەرهێنان و ئیدار و سێکتەرەکانی کەرتی گشتی نەمێنێت، لە کۆتاییدا هیوادارم کە قەوارەی هەرێمی کوردستان و دانیشتوانەکەی پارێزراوبن لە قەیران و دەرد و بەڵا، زۆر سوپاس، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، دەست بە جێبەجێکردنی بڕگەی چوارەمی بەرنامەی کار دەکەین کە خوێندنەوەی دووەمی پێشنیازە یاسای بەرنگاربوونەوەی بە قاچاخ بردنی نەوت و لە دەرهێندراوەکانییەتی لە هەرێمی کوردستان عێراق، بە پێی حوکمی ماددەکانی (87، 88، 89) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان، بۆ ئەم مەبەستەش داوا لە هەردوو لیژنەی پیشەسازی و وزە و سەرچاوە سرووشتییەکان لەگەڵ کاروباری یاسایی دەکەین کە بفەرموون بۆ شوێنی خۆیان، کاك د. رێبوار فەرموو.

بەڕێز د.رێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزتان دەزانن بۆ ماددەی (60) بڕگەی (1، 2، 3) هەرچی نووسراوێك یان پرساندنێك ئاڕاستەی وەزیرێکی بەڕێز دەکرێت، پێویستە لە ماوەی حەفتەیەك یان لە زۆرترین حاڵەتدا (21) رۆژە، مانگی (12/ 2019) چەند پرسیارێکم ئاڕاستەی بەڕێز وەزیری گواستنەوە و گەیاندن کردووە، بەداوداچوون بۆ بوونی و نەبوونی خزمەتگوزاری ئینتەرنێتی هەندێك دەڤەری سەر بە مێرگەسۆر و بارزان، بەڵام بەداخەوە تاوەکو ئێستا وەڵامەکانم بەدەست نەگەیشتووە، تکادەکەم بەدواداچوونێك بۆ ئەم بابەتە بکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، من دڵنیام بەشێکی زۆر لە خاڵە پەیڕەوییەکانی بەڕێزتان کە ئاڕاستەی سەرۆکایەتی پەرلەمانی دەکەن، پەیوەندی بە بابەتی وەڵام نەدانەوەی پرسیارەکانتان هەیە لەلایەن ئەنجوومەنی وەزیران و وەزیرە بەڕێزەکان، ئێمە ئەرکی خۆمان لە دەستەی سەرۆکایەتی راپەڕاندووە بەوەی کە پرسیارەکانتان لە وەختی خۆیدا ئاڕاستە دەکەین، ئەگەر وەڵامی نەداتەوە جەخت کردنەوە

دەكەین، ئێمە لە ئێستادا زیاتر لە (115) پرسیاری وەڵام نەدراوەمان هەیە، بە گوێرەی ئەو پەیڕەوەی لەبەر دەستی بەڕێزتاندایە و بە گوێرەی یاسا بەركارەكانیش نكۆڵی حكومەت و ئینكاری حكومەت، وەزیرێك، سەرۆكی ئەنجوومەنی وەزیران، جێگری سەرۆكی ئەنجوومەنی وەزیران لە جێ بەجێكردنی ئەو یاسایانەی لەبەر دەستی بەڕێزتانە خۆی هەنگاوی تری هەیە، لەبەر ئەوە چیتر لە ناو هۆڵی پەرلەمان بە داوای لێبوردنەوە وا دەڵێین دەرفەتی ئەوە نادەین ئەندامێكی بەڕێزی پەرلەمان باس لەوە بكات كە وەڵامی پرسیارەكەی نەدراوەتەوە، ئێمە لە دەستەی سەرۆكایەتی ئەوەی لە ئەستۆمانە كردوومانە، ئێستا ئێوە بۆخۆتان هەنگاوەكانی تر دەست پێ بكەن، فەرموو كاك هێڤیدار.

بەڕێز هێڤیدار احمد سلمان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بە گوێرەی ماددەی (2)ی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان لەسەر دوو خاڵ قسە دەكەم، یەكەمیان: لە (2019/11/11) واتە سێ مانگ و بیست ڕۆژ دروست پێش ئێستا، بەڕێز بەڕێوەبەری گشتی گومرگەكانی هەرێمی كوردستان، لەبەردەم لیژنەی دارایی و ئابووری پەرلەمانی كوردستان دانی بەوەدا نا كە بەڵێ لە گومرگەكانی باشماخ و پەروێزخان باری قاچاخ داخیل دەبێت، پێش ئەوەی كۆبوونەوە لەگەڵ بەڕێزیان ئەنجام بدەین و دوای ئەوە خۆی كە گوتی كە هێلكە و گەلێك بابەتی تر لە نێو گومرگەكان بە قاچاخ داخیل دەبن، بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان، ئێستاشی لەگەڵ بێت هێلكە بە قاچاخ بە بەردەوامی داخیلی هەرێمی كوردستان دەبێت، فەرموون ئەوە وێنەكانی دوێنێ، نوقتە نیزامییەكە ئێستا دێمە سەری، ئەوە وێنەكانی دوێنێن، نوقتە نیزامیەكە ئەوەیە یەعنی ئێمە وەكو پەرلەمانی كوردستان نەتوانین بانگی وەزیرێك بكەین كە چۆن دەتوانێت لەم وەڵاتە شتی قاچاخ داخیل دەبێت، لە هەمووی مەترسیدارتر هێلكە ئێستا بە بەڵگە لە ناو موبایلم هەیە بە بێ تاریخ داخیل بووە، لێرە مۆری لێ دەدرێن و هەم بۆ بازاڕەكانی عێراق دەنێرن، هەم بۆ بازاڕەكانی هەرێمی كوردستان سومعەی بەرهەمی خۆماڵیش دەشكێنن، سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان، بابەتی دووەم: لەو مانگەی كە پشووی پەرلەمان بوو من بەدواداچوونی زۆرم كردووە بۆ گەلێك بابەت كە هەندێكیان زۆر مەترسیدارن لەسەر هەرێمی كوردستان بە تایبەت لە رووی كشتوكاڵی و بابەتی ئابوورییەوە.....

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ، بەڕێزت دەتوانی بە یاداشت ئاڕاستەی سەرۆكایەتی بكەی، دەرفەتی خۆتت وەرگرت، كاك سیروان فەرموو.

بەڕێز سیروان فرج محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بۆ ئەوەی هەموومان بزانین دنیا بە گشتی لە قەیرانی تەندروستیدایە بە هۆی ئەم نەخۆشیە، خوای گەورە هەمووومان دوور بكات لە بەلاً، بەلاًم ئێمە قەیرانێكی گەورەترمان هەیە دڵنیام هەمووومان هەستی پێ

دەکەین، بێ مووچە بێ پارەیی ئەم میللەتە، تکام وایە ئیشێکی گەورەی لەسەر بکرێت، لەبەر ئەوەی کە ئەگەر لە کاتێکدا ئێستا لەگەڵ وا بەستەی ئەوەین حکومەتی بەغدا، وەزیرە بەڕێزەکان و ئەندامانی دانووستانکاری بەغدا و کوردستان هاتن لێرە بۆیان باسکردین، تاوەکو ئێستا پلانی (ب) یەعنی ئەلتەرناتیڤی پلانی (ب) ئەگەر هاتوو بەغدا سەرکێشی کرد یان نەیان نارد، وەك هەموومان دەزانین کە دەڵێین کە بەڕێوەبەرێکی گشتی ئەم پارەی ناردووە، ئەلتەرناتیڤ چیە ئەگەر وا هاتوو نەی نارد، حکومەتی هەرێم بەڵێنی دا کە هەموو (30) ڕۆژ جارێك مووچەی خەلك بدات، یەعنی من پێمولیە ئەوە لە هەموو شتێك گرنگترە دوای ئەوەی کە خوای گەورە ئەو بەلاّ و موسیبەتەی لەسەر هەموو لایەك لا بدات، تکام وایە کارێکی جدی لەسەر بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێمە لە پەرلەمانی کوردستان و دڵنیام ئەوە ڕەئی هەموو ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمانی کوردستانە، هەموومان خواستمان ئەوەیە مووچە لە کاتی خۆیدا بدرێت، هەموومان خواستمان ئەوەیە کە هاوولاتیانی هەرێمی کوردستان بە دەست بێ مووچەییەوە نەناڵێنن، بەلاّم ئەمە دۆسیەکە کە ڕاستەوخۆ پەیوەندی بە حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە هەیە، ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان هەر قسەیەکیان لەو بارەیەوە هەیە دەتوانن لە شێوەی یاداشت ئاڕاستەی دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان بکەن، ئێمە لەو بارەیەوە قسەی خۆمانمان دەبێت دەست بە جێ بەجێکردنی بەرنامەی کار دەکەین، پێش ئەوە بەخێرهاتنی بەڕێز وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان دەکەین، فەرموون.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیازی یاسای بەرنگاربوونەوەی بە قاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێندراوەکانی لە هەرێمی کوردستان/عێراق.

ماددەی یەکەم:

مەبەست لەم زاراوانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریانە.

یەکەم: وەزارەت/ وەزارەتی سامانە سرووشتییەکان.

دووەم: هۆکارەکانی گواستنەوە/ ئەو بارهەڵگر و بەلەم و ئامرازە ووشکانی و ئاوییانە دەگرێتەوە کە بۆ گواستنەوەی مرۆڤ یان کەلوپەل بەکار دێت.

سێیەم: دادگا/ دادگای گومرگی لە هەرێمی کوردستان.

چوارەم: نەوت/ هەر هایدرۆکاربۆناتێکی سرووشتی یان هەر هایدروکارۆناتێکی تێکەڵکراوی سرووشتیە لە دۆخی گازی یان شلی دەبێت.

پێنجەم: لێدەرهێندراوەکانی نەوت/ (بەنزینی ئۆتۆمبێل، گازوایل، زەیتی گاز، زەیتی بزوێنەر و گریس بە هەموو جۆرەکانییەوە، گازی شل، غازی چێشت لێنان، نەوتی سپی (کیرۆسین)، قیر، نەوتی رەش، نەفتە) دەگرێتەوە.

شەشەم: بە قاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێندراوەکانی/ بەکارهێنانی هەر رێ و شوێنیکی نا رەوا بەدەر لە یاسایە بۆ بردنی نەوت و لێدەرهێندراوەکان یان رێژەیەك لە بەرهەمە نەوتییە تەرخانکراوەکان بۆ فەرمانگەی حکومی و نا حکومییەکان، فرۆشتنیان بە تۆڕەکانی قاچاخ بردن بە مەبەستی هەناردەکردنیان بۆ دەرەوەی هەرێم یان خستنە بازاڕی رەشەوە، یان زیادکردن و کەم کردنی ئەو بڕانەی هاوردەیان هەناردەکراوە بە شێوەیەکی کردارەکی یان تەنها لەسەر پسوولەکان نووسراوە.

ماددەی دووەم:

یەکەم: گوڕانکاری کردن لە تانکەری سووتەمەنی، هۆکارەکانی گواستنەوە بە مەبەستی بە قاچاخ بردنی قەدەغەیە، ئەگەر گۆڕانکارییەکە ببێتە هۆی زیادکردنی توانای لە خۆگرتنی سووتەمەنی زیاتر لەو رێژەیەی کە بنەڕەتدا بۆی دیزاین کراوە.

دووەم: رێگا بە هاتنە ژوورەوەی هۆکارەکانی گواستنەوەی بیانی یان هاوردەکراو کە حوکمی بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیە لەسەر جێ بەجێ دەکرێت نادرێت.

سێیەم: رێگا بە هیچ جۆرە هۆکارێکی گواستنەوە نادرێت نەوت و لێدەرهێندراوەکانی بار بکات، تەنها بە رێ پێدانی فەرمی وەزارەت و بە پێی ئەو نموونانە نەبێت کە وەزارەت ئامادەیان دەکات.

ماددەی سێیەم:

1- کەسی تۆمەتبار بە ئەنجامدانی تاوانی بە قاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێندراوەکانی جا چ شۆفێری هۆکارەکانی گواستنەوە بێت یان ئەوانەی کە لە تاوانەکەدا لەگەڵیدا بەشداربوون دەدرێتە بەردەم دادگا بۆ گرتنەبەری رێ و شوێنی دادبینی کردن.

2- تۆمەتباری دەستگیرکراو بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە لە قۆناغەکانی لیکۆڵینەوە و دادگایی کردندا ئازاد ناکرێت تا حوکمی کۆتایی بنبڕ لەلایەن دادگاوە.

3- دادگا بە شێوەی بە پەلە لەو داوایانە دەڕوانێت کە بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە ئاڕاستە دەکرێت.

ماددەی چوارەم:

1- هەر کەسێك سەرپێچی حوکمەکانی ماددەی (1، 2)ی ئەم یاسایە بکات بە بەندکردن لە ساڵێك کەمتر نەبێت یان زیندانی کردنی پێ بژاردنی چوار هێندەی بەهای کەرستە بە قاچاخ براوەکە سزا دەدرێت، جا چ بکەری سەرەکی یان هاوبەش بێت لە ئەنجامدانی تاوانەکە.

2- لە بارودۆخی جەنگ و باری تەنگە تاوی و روودانی قەیرانی سووتەمەنیدا ئەنجامدانی ئەم تاوانەیە بە باری توندکراو هەژمار دەکرێت.

ماددەی پێنجەم:

1- هۆکاری گواستنەوە و کەرەستە بارکراوەکەی کە لە ماددەی (2)ی ئەم یاسایە ئاماژەی پێدراوە دەستیان بەسەردا دەگیرێت ئەگەر لە ناو خاکی هەرێمی کوردستاندا بگیرێت.

2- حوکمەکانی ئەم یاسایە لەسەر هۆکارێکی گواستنەوە کە تاوانی بە قاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێندراوەکانی پێ ئەنجام بدرێت جێ بەجێ دەکرێت جا چ تۆمەتبار خاوەنی بێت یان بە کرێ گرتبێت.

ماددەی شەشەم:

یەکەم: وەزارەتی دارایی ئەو هۆکاری گواستنەوەی کە بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەستی بەسەردا دەگیرێت لە زیادکردنێکی ئاشکرادا بە پێی حوکمەکانی یاسای فرۆشتنی بەکرێدانێکی دەوڵەت ژمارە (32)ی ساڵی (1986)ی هەموارکراو دوای دەرچوونی حوکمی بنبڕ لەلایەن دادگاوە دەفرۆشێت.

دووەم: هەواڵدەر: ئەو کەس و لایەنانەی هاوکاربوون لە ئاشکراکردن و دەستگیرکردنی هۆکاری گواستنەوەی بەکارهێنراو لە تاوانی بە قاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێندراوەکانی لە دوای فرۆشتنی هۆکاری گواستنەوە بە بڕی لە (25٪)ی نرخی فرۆشراوکەیە پاداشت دەکرێن بە مەرجێك لە هیچ حاڵەتێکدا (15000000)ملیۆن دیناری عێراقی زیاتر نەبێت و ئەوەشی دەمێنێتەوە بۆ خەزێنەی گشتی هەرێم دەگەڕێتەوە.

سێیەم:

1- دوای دەرچوونی حوکمی بێ تاوانی تۆمەتبار ئەوە هۆکاری گواستنەوەی دەست بەسەر داگیراوەکە بۆ خاوەنەکەی دەگەڕێندرێتەوە، بەهای کەرستە بارکراوەکە بە هەمان نرخی فرۆشراو لە رێکەوتی دەست بەسەرداگرتنی دەدرێتەوە خاوەنەکەی.

2- وەزارەتی دارایی ماڧ رەفتارکردنی یاسایی بۆ بارکراو و دەست بەسەرداگیراوانەدا هەیە کە مواسەفاتی هونەری وەزارەتی تێدانییە و خاوەنەکەشی قەرەبوو ناکرێتەوە.

چوارەم: دەزگای ئاسایش و هێزەکانی ناوخۆ و دەستەی گشتی گومرگ ئەرکی دەست بەسەر داگرتنی ئەو نەوت و لێدەرهێندراوانەی کە ئامادەکراوە و بۆ بە قاچاخ بردنی لەلایەن تۆمەتبارانەوە، راگیرکردنی هۆکاری گواستنەوەی بەکارهاتوو و روانەکردنی دۆسیەی تۆمەتبار بۆ دادگا دەگرنە ئەستۆ.

ماددەی حەوتەم:

یەکەم: هەر کەسێك دامەزراوە نەوتیەکان کە بینا، بالأخانە، چاڵە نەوت، بۆری گواستنەوە، کۆگای ئەمبارکردن لە خۆ دەگرن، لە رێگەی تەقاندنەوە، کونکردن یان هەر کارێکی دیکە کە مەبەست لێی بە قاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێندراوەکانی بێت تێك بدات بە پێی حوکمەکانی یاسای بەرنگاربوونەوەی تیرۆر ژمارە (3)ی ساڵی (2006) سزا دەدرێت.

دووەم: هەر کەسێك بە قاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێندراوەکانی لە ڕێگەی هۆکارە سەرەتاییەکانی گواستنەوە ئەنجام بدات حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیگرێتەوە، حوکمەکانی ئەم یاسایە ئەو کەسە سرووشتیە مەعنەویانەش دەگرێتەوە کە بە کردارەکانی هەناردەکردن و هاوردەکردنی نا دروست هەڵدەستن، ئەوانەشی کە دەستکاری بڕیارەکانی هاوردەکردن و هەناردەکرنی دەکەن بە زیاد و کەم کردن ئەوانەشی ئاسانکارییان بۆ دەکەن یان هاوبەشیانن.

ماددەی هەشتەم:

وەزیری دارایی بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزیری سامانە سرووشتییەکان ڕێنمایی پێویست بۆ جێ بەجێ کردنی ئەم یاسایە دەردەکات.

ماددەی نۆیەم.

کار بە هێچ دەقێکی یاسایی یان بڕیارێك ناکرێت کە لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایە ناکۆك بێت.

ماددەی دەیەم:

ئەم یاسایە لە ڕۆژی دەرچوواندنییەوە جێ بەجێ دەکرێت و لە ڕۆژنامەی فەرمی وەقائیعی کوردستان بەلاْو دەکرێتەوە.

هۆیەکانی دەرچوواندن:

لەبەر ئەوەی بە قاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێندراوەکانی لەو تاوانانەیە کە دەبێتە هۆی تێکدانی ئاسایشی ئابووری کوردستان عێراق، لە پێناو ڕێگریکرن لە کار و کردەوەی قاچاخی بە تالاْن بردنی نەوت و لێدەرهێندراوەکانی و بەرنگاربوونەوەی ئەو تاوانە و پاراستنی سامانی نەوت و سەپاندنی سزایەك کە گونجاوبێت لەگەڵ مەترسیداری ئەو تاوانە ئەم یاسایە دەرچووێندرا.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ئەوەی گوێتان لێبوو بەڕێزان ئەوە ئەسڵی پێشنیازە یاساکەیە، ئێستا دەرفەت دەدەین بە بەڕێز سەرۆکی لیژنەی کاروباری یاسایی بۆ ئەوەی ڕاپۆرتی لیژنەی تایبەتمەند ڕاستێنراو لەلایەن لیژنەی یاساییمان بۆ بخوێنێتەوە، فەرموو.

بەڕێز بژار خالد عبداللە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ بەڕێز/ سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان

بابەت/ ڕاپۆرتی لیژنەی تایبەتمەند کە ڕاستاندنی بۆ کراوە لەلایەن لیژنەی کاروباری یاسایی

لیژنەی کاروباری یاسایی ڕۆژی سێشەمە ڕێکەوتی (2020/2/25)، کاتژمێر (12) کۆبوونەوەی خۆی ئەنجامدا بە مەبەستی پێداچوونەوە و داڕشتنی یاسایی و دڵنیابوون لە دژ نەوبوونی دەقەکان لەگەڵ دەستوور و یاسا کارپێکراوەکان بەپێی حوکمەکانی ماددەی (85) بڕگەکانی (1، 2، 3)یەم، سەبارەت بە ڕاپۆرتی لیژنەی ووزە و سامانە سرووشتییەکان و پیشەسازی و بازگانی تایبەت بە خوێندنەوەی دووەم بۆ

پێشنیازە یاسای بەرنگاربوونەوەی بە قاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێندراوەكان لە هەرێمی كوردستان عێراق، لیژنەی یاسایی ئەم دارشتنەوەی خوارەوەی پێ پەسەندە.

پێشنیازی یاسای بەرنگابوونەوەی بە قاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێنداوەكانی لە هەرێمی كوردستان عێراق:

ماددەی (1):

مەبەست لەم زاراوەنەوەی خوارەوە ماناكانیان بەرامبەریانە:

یەكەم: هەرێم/ هەرێمی كوردستان عێراق.

دووەم: وەزارەت/ وەزارەتی سامانە سرووشتییەكانی هەرێم.

سێیەم: وەزارەتی دارایی/وەزارەتی دارایی و ئابووری هەرێم.

چوارەم: هۆیەكانی گواستنەوە/ هەموو هۆیەكانی گواستنەوەی ووشكانی و ئاوی و ئاسمانی دەگرێتەوە كە بۆ گواستنەوەی نەوت و لێدەرهێندراوەكان یان مرۆڤ كەلوپەلەكانیان بۆ هەردووكیان بە كار دەهێندرێن.

پێنجەم: دادگا/ دادگاكانی گومرگ لە هەرێمی كوردستان.

شەشەم: نەوت/ هەر هایدرۆكاربۆناتێكی سرووشتی یان هەر هایدرۆكاربۆناتێكی تێكەڵە و سرووشتی چ لە دۆخی گازی یان شلّی بێت، وە ئەوانەش دەگرێتەوە كە دەتوانرێت بگەرِێندرێتەوە بۆ حەشارگەكان.

حەوتەم: لێدەرهێندراوەكانی نەوت/ هەموو لێدەرهێندراوێك وەك بەنزینی ئۆتۆمبێلّ، گازۆلین، زەیتی گاز، زەیتی بزوێنەر، گریس بە هەموو جۆرەكانیەوە، گازی شلّ، نەوتی سپی، كیرۆسین، قیر، نەوتی رەش، نەفتە، هەر بەرهەمێكی پترۆكیمیاوی كە لە نەوت یان لە گاز دروست بێت دەگرێتەوە.

هەشتەم: مۆڵەت/ ئەو رێگە پێدانە فەرمیەیە كە لەلایەن وەزارەتی سامانە سرووشتییەكان دەدرێت بە كەسێك كە بازرگانی نەوت یان هاوردە و هەناردەی لێدەرهێندراوە نەوتییەكان دەكات.

ماددەی (2)

ئەم كردەوانەی خوارەوە بە تاوان ئەژمار دەكرێن:

یەكەم: بە قاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێندراوەكانی:-

1- فرۆشتن و گواستنەوەی نەوت و لێدەرهێندراوەكانی بە رێگای نا یاسایی بەدەر لەو رێژە دیاركراوانەی كە رێگە پێدراوە بە پێی یاسا و رێنمایە كارپێكراوەكان بە مەبەستی هاوردەكردن بێت یان هەناردەكردن بێت بۆ دەرەوەی هەرێمی كوردستان.

2- بردنی فرۆشتنی هەر رێژەیەك لە نەوت و لێدەرهێندراوەكان كە تەرخان كراون بۆ پێداویستی فەرمانگەی حكومی و نا حكومییەكان جا لە بازارەكانی ناوخۆ دابێت یان هەناردەی دەرەوە بكرێت.

دووەم: ساختەكردنی دەستكاریكردنی مۆڵەت یان بەڵگەنامەی فەرمی بە مەبەستی ئەنجامدانی ئەم تاوانانەی لە برِگەی یەكەم خاڵی یەك و دووی ئەم ماددەیە دەق نووسكراون.

سێیەم: هەرجۆرە ئاسانکاریەك لە بەکرێدانی عەمبار و کەرەستە و شوێن، دابینکردنی پارە بە مەبەستی ئەنجامدانی ئەو تاوانانەی لە بڕگەکانی یەکەم و دووەمی ئەم ماددەیە دەق نووسکراون.

ماددەی (3):

یەکەم: دەزگاکانی ئاسایش و هێزەکانی ناوخۆ و بەڕێوەبەرایەتی گشتی گومرگ بۆ جێ بەجێکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە ئەم ئەرکانەی دەکەوێتە ئەستۆ.

1- داگیرکردنی هۆیەکانی گواستنەوە و دەست بەسەرداگرتنی ئەو نەوت و لێدەرهێندراوانەی کە ئامادەکراون بۆ بە قاچاخ بردنی لەلایەن تۆمەتبارانەوە.

2- دەست بەسەرداگرتنی هۆیەکانی گواستنەوەی بیانی یان هاوردەکراو کە گۆڕانکاری لە قەبارەی دیزانیکراوی تەنکی هەلگرتنی سووتەمەنییەکانیاندا کراوە بە مەبەستی بە قاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێندراوەکانی بەکار دەهێندرێت.

3- ئامادەکردن و رەوانەکردنی دۆسیەی تۆمەتباران بۆ دادگاکان.

4- پێشکنین و بەسەردادانی هەر هۆیەکی گواستنەوە عەمبار نووسینگەکانیان هەر شوێنێکی دیکە لە کاتی بوونی گوومانی ئەنجامدانی یەکێك لەو تاوانانەی کە لەم یاسایەدا دەق نووسکراون.

دووەم: بۆ رێگریکردن لە ئەنجامدانی ئەو تاوانانەی لە ماددەی دووی ئەم یاسایە دەق نووسکراون کارمەندی رێگەپێدراو مافی بە کارهێنانی هێز و رووبەڕووبوونەوەیان هەیە بۆ مەبەستی راوەستاندنی هەر هۆیەکی گواستنەوە یان کەسێك لە کاتی سەرپێچی کردن لە فەرمان.

ماددەی (4):

یەکەم: کەسی تۆمەتبار چ ئەنجامدانی سەرەکی تاوانەکە بێت یان شوفێری هۆکارەکانی گواستنەوە یان ئەوانەی لە تاوانەکە بەشدارن بە مەبەستی لێکۆڵینەوە و دادگاییکردن حەواڵەی دادگای ئەو سنوورە دەکرێت کە نەوت و لێدەرهێندراوەکانی بە قاچاخ براوە.

دووەم: تۆمەتباری دەستگیرکراو بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە لە قۆناغەکانی لێکۆڵینەوە بە دەستەبەری ئازاد ناکرێت تا دەرچوونی حوکمی کۆتایی بنبڕ لەلایەن دادگاوە.

سێیەم: دادگا خەسڵەتی بە پەلە دەدات لەو داوایانەی کە بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە ئاڕاستەی دەکرێن.

ماددەی (5):

یەکەم: هەر کەسێك یەکێك لەم کردەوانە ئەنجام بدات کە لە ماددەی دووی ئەم یاسایە دەق نووسکراون بە بەندکردن کە لە سێ ساڵ کەمتر نەبێت و لە حەوت ساڵ زیندانیکردن زیاتر نەبێت، بە پێ بژارکردنێك کە چوار هەندەی بەهای کەرەستەی بە قاچاخ براوەکە بێت سزا دەدرێت.

دووەم: لە بارودۆخی جەنگ و تەنگەتاوی رووداوی قەیرانی سووتەمەنیدا ئەنجامدانی هەر یەك لەو تاوانانەی لە ماددەی دووی ئەم یاسایە دەق نووسکراوە بە باری توندکراو ئەژمار دەکرێت.

سێیەم: حوکمەکانی ئەم یاسایە لەسەر هەر هۆکارێکی گواستنەوە کە تاوانی بە قاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێندراوەکانی پێ ئەنجام دەدرێت جێ بەجێ دەکرێت جا چ تۆمەتبار خۆی خاوەنی بێت یان بە بکرێی گرتبێت.

ماددەی (6):

یەکەم: هۆکاری گواستنەوە و کەرەستە بەرکراوەکان ئەگەر ئەو کردەوانەی پێ ئەنجام درابێت کە لە ماددەی دووی ئەم یاسایە دەق نووسکراون هەر کاتێك کە لە ناو خاکی هەرێم بگیرێن دەستیان بەسەردا دەگیرێت.

دووەم: هەر هۆکارێکی گواستنەوە کە بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەستی بەسەردا دەگیرێت دوای دەرچوونی حوکمی بنبڕی دادگا لەلایەن وەزارەتی دارایی و ئابووری بە زیادکردنی ئاشکرا بەپێی حوکمەکانی یاسای فرۆشتن و بەکرێدانی موڵکەکانی دەوڵەتی بەرکار لە هەرێم بە بارەکەوە دەفرۆشرێت.

سێیەم: هەواڵبەر بۆ کەس و لایەنانەی هاوکاربوون لە ئاشکراکردن و دەستگیرکردنی هۆکاری گواستنەوەی بەکارهێنراو لە تاوانی بە قاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێندراوەکانی لە دوای فرۆشتنی هۆکاری گواستنەوەکە بە رێژەی (25٪) کۆی بڕی نەوتی فرۆشراوەکە دەبەش دەکرێن بە مەرجێك لە هیچ حاڵەتێکدا لە (15000000)ملیۆن دیناری عێراقی زیاتر نەبێت.

چوارەم: ئەو بڕە پارەیەی دوای جێ بەجێکردنی بڕگەکانی دووەم و سێیەمی ئەم ماددەیە دەمێنێتەوە دەکرێتە داهات بۆ گەنجینەی گشتی هەرێم و دەبێتە داهاتی کۆتایی.

ماددەی (7):

دوای دەرچوونی حوکمی کۆتایی بنبڕ بەبێ تاوانی تۆمەتبار ئەوە:

یەکەم: هەر هۆکارێکی گواستنەوە کە دەستی بەسەرداگیراوە بۆ خاوەنەکەی دەگەڕێندرێتەوە.

دووەم: کەرستە بارکراوەکە یان بەهاکەی بە هەمان نرخی فرۆشراو لە رێکەوتی دەست بەسەرداگرتنی دەدرێتەوە خاوەنەکەی.

سێیەم: مافی قەرەبووکردنەوەی پارێزراو بەپێی یاسا بەرکارەکان لە هەرێمی کوردستان.

ماددەی (8):

هەر کەسێك دەمەزراوە نەوتییەکان، بالأخانەکان، چاڵە نەوتییەکان، بۆڕی گواستنەوە، کۆگاو و ویستگەکانی عەمبارکردن لە رێگەی تەقاندنەوە و کوونکردن، یان هەر کارێکی دیکە کە مەبەستی بە قاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێندراوەکانی بێت تێك بدات بەپێی حوکمەکانی یاسای بەرنگاربوونەوەی تیرۆر ژمارە سێی ساڵی (2006) سزا دەدرێت.

ماددەی (9):

حوكمەكانی ئەم یاسایە ئەو كەسە و سرووشتی و مەعناوییانە دەگرێتەوە كە كردارەكانی هەناردەكردن و هاوردەكردنی نا دروست ئەنجام دەدەن، وە ئەوانەشی دەستكاری بڕیار و بەڵگەنامەكانی هاوردەكردن و هەناردەكردن دەكەن بە زیاد و كەم كردن، وە ئەوانەشی ئاسانكاریان بۆ دەكەن یان بەشدارن.

ماددەی (10):

ڕێگە بە هیچ هۆكارێكی گواستنەوە نادرێت كە نەوت و لێدەرهێندراوەكانی بار بكات تەنها بە ڕێگە پێدانی فەرمی وەزارەتی سامانە سرووشتییەكان و بەپێی ئەو بڕ و نموونە و پێوەرانە بێت كە وەزارەت ئامادەیان دەكات.

ماددەی (11):

وەزیری سامانە سرووشتییەكان بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزیری دارایی و ئابووری ڕێنمایی پێویست بۆ جێ بەجێكردنی حوكمەكانی ئەم یاسایە دەردەكات.

ماددەی (12):

كار بە هیچ دەقێكی یاسایی یان بڕیارێك ناكرێت لەگەڵ حوكمەكانی ئەم یاسایە ناكۆك بێت.

ماددەی (13):

ئەم یاسایە لە رۆژی بەڵاوكردنەوەی لە رۆژنامەی فەرمی وەقائیعی كوردستان جێ بەجێ دەكرێت.

هۆیەكانی دەرچوواندن

لەبەر ئەوەی بە قاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێندراوەكانی لەو تاوانانەیە كە دەبێتە هۆی تێكدانی ئاسایشی ئابووری هەرێمی كوردستان عێراق، لە پێناو ڕێگەگرتن لە كاروكردەوەكانی بە قاچاخ بردن و بە تاڵانبردنی نەوت و لێدەرهێندراوەكانی، بەرنگاربوونەوەی ئەم تاوانە و پاراستنی سامانی نەوت و سەپاندنی سزایەك كە گونجاوبێت لەگەڵ مەترسیداری ئەو تاوانە ئەم یاسایە دەرچووێندرا.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، بەر مەبنای ماددەی (87) لە پەیرەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان ئێستا ئێمە پێشنیازە یاساكەمان وەكو خۆی لەبەر دەستدایە لەگەڵ ڕاپۆرتی لیژنەی تایبەتمەند راستێندراوە لەلایەن لیژنەی یاسایی، یەك بە یەك دەیانخەینە دەنگدان بۆ ئەوەی بڕیار بدەین كامیان دەكەینە بنەمای گفتوگۆكردن، سەرەتا ئەوەی كە بەڕێز سەرۆكی لیژنەی ووزە خوێندیەوە، پێشنیازە یاساكە وەكو خۆی چەند ئەندامی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ ئەوە كە ئەو پێشنیازە یاسایە وەكو خۆی بكرێتە بنەمای گفتوگۆكردن؟ تكایە دەست بەرزكاتەوە؟ كەسی لەگەڵدا نییە، زۆر سوپاس، دووەم: كێ لەگەڵ ئەوەدایە كە ڕاپۆرتی لیژنەی تایبەتمەند راستێنراو لەلایەن لیژنەی یاسایی بكرێتە بنەمای گفتوگۆكردن؟ تكایە دەست بەرزكاتەوە؟ (93) ئەندامی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ ئەوەدایە كە ڕاپۆرتەكە بكرێتە بنەمای گفتوگۆكردن، پێش ئەوەی دەست بە گفتوگۆ بكەین نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو كاك سۆران.

بەڕێز سۆران عمر سعيد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەم ڕاپۆرتە ڕاپۆرتی لیژنەی هاوبەشە كە ڕاستێندراوە لەلایەن لیژنەی یاسایی، بەڵام ڕای لیژنەی سامانە سرووشتییەكان كە لیژنەی تایبەتمەندە پێوەی نییە، یەعنی ئەوە نەقسە بۆ ڕاپۆرتەكە كە دەچێتە پرۆتۆكۆڵ و دواتر وا دەزانرێت لیژنەی سامانە سرووشتییەكان ئەم ڕاپۆرتەی ئامادە نەكردووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆكی پەرلەمان:

سەرەنجێكی بە جێیە، بۆ لەمەودوا ڕاستە ڕاپۆرتی ڕاستێندراو لەلایەن لیژنەی یاسایی دەخەینە دەنگدان، بۆ ئەوەی ببێتە بنەمای گفتوگۆكردن، بەڵام بۆ پاراستنی مافی لیژنە تایبەتمەندەكان داوا دەكەین كە ئەسڵی ڕاپۆرتی لیژنە تایبەمەندەكان پێوەی بلكێندرێت و بهێندرێتە ناو هۆڵی كۆبوونەوە، فەرموون گفتوگۆكردن بە ناونیشانی پێشنیازە یاساكە دەست پێدەكەین وەك ئەوەی كە لە ناو ڕاپۆرتەكەدا هاتووە، ناونیشانەكە بخوێننەوە.

بەڕێز سەركۆ ئازاد حسين:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشنیازی یاسای بەرنگابوونەوەی بە قاچاخ بردنی نەوت و لێ دەرهێندراوەكانی لە هەرێمی كوردستان عێراق.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، داواتان لێدەكەین كە پابەندی كات بن لە كاتی قسەكردن، بۆ ئەوەی بتوانین پرۆژەكە یان پێشنیازەكە ماددەكانی زۆرن، بتوانین دەست بە گفتوگۆ كردن بكەین لە بارەیەوە، هەر ئەندامێكی بەڕێز پەرلەمان لەسەر ئەو ناونیشانە قسەیەكی هەیە بفەرمووێت ناوی خۆی بنووسێت، د.محی الدين فەرموو.

بەڕێز د.محی الدين حسن يوسف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پێموایە یەك ئیزافەی پێویستە تێدا بكرێت، هەم ژمارەی یاساكە، هەم ساڵی دەرچوواندنی یاساكە پێویستە ئیزافە بكرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك د.ڕێبوار فەرموو.

بەڕێز د.ڕێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەسەر ووشەی بەرنگاربوونەوە قسەم هەیە، دیارە جەنابت دەزانی ئەگەر تاوانێك هەبێت، وەکو چۆن لە پرۆژە یاسایە بۆ نەهێشتنی تاوان، حەق وایە لە بڕی ووشەی بەرنگاربوونەوە بنووسین نەهێشتنی بە قاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێندراوەکانی، چونکە ئەسڵ ئەوەیە نەهێشتن بێت نەك رووبەرووبوونەوە و بەرنگاربوونەوە، لە رووی زمانی عەربیشەوە بەڕێزتان دەزانن جیاوازی هەیە لە نێوان (المواجهة و المكافحة)، مواجهە رووبەرووبوونەوەیە، موکافحە نەهێشتنە، دەکرێت بڵێی بۆ نموونە رووبەرووبوونەوە بۆ ڤایرۆس و کۆرۆنە بن، بەڵام بۆ نەهێشتن یاسا بۆ نەهێشتنی تاوانە نەك بۆ رووبەرووبوونەوەی تاوان، بۆیە پێشنیاز دەکەم کە لە بڕی ووشەی بەرنگاربوونەوە بنووسن نەهێشتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئومێد فەرموو.

بەڕێز ئومێد عبدالرحمن حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێڕای پشتیوانی کردن لە بۆچوونەکەی کاك د.ڕێبوار، هەر هەمان سەرەنجم هەبوو، بەرنگاربوونەوە مەرج نییە سەرکەوتووبێت، زۆرجار بەرەنگاری شتێك دەبیتەوە، بەڵام لە نەتیجەدا جێبەجێ نابێت، بۆیە منیش پێشنیاری ئەوە دەکەم ڕێگری کردن یان نەهێشتنەکە ئیزافە بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك د.شێرکۆ فەرموو.

بەڕێز د.شێرکۆ جودت مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ ئەوەدام ڕێگری کردنەکە بێت جێگەی بەرنگاربوونەوە، بەڵام لە هەمان کاتیشدا ئیزافەی گازیش بکرێت بۆ بەقاچاخ بردنی، چونکە لە قۆناغی رابردوودا گازیش بە قاچاخ براوە، لەبەر ئەوە گاز لێدەرهێندراوی نەوت نییە، لەبەر ئەوە نەوت و گاز و لێدەرهێندراوەکان لە هەرێمی کوردستان، پێموایە ئەوها بنووسرێت جوانترە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

ماددەی یەکەم بخوێننەوە.

بەڕێز سەرکۆ ئازاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (1):

مەبەست لەم زاراوانەوەی خوارەوە ماناکانیان بەرامبەریانە:

یەکەم: هەرێم/ هەرێمی کوردستان عێراق.

دووەم: وەزارەتی سامانە سرووشتییەکان/ وەزارەتی سامانە سرووشتییەکانی هەرێم.

سێیەم: وەزارەتی دارایی و ئابووری/وەزارەتی دارایی و ئابووری هەرێم.

چوارەم: هۆیەکانی گواستنەوە/ هەموو هۆیەکانی گواستنەوەی ووشکانی و ئاوی و ئاسمانی دەگرێتەوە کە بۆ گواستنەوەی نەوت و لێدەرهێندراوەکان یان مرۆڤ کەلوپەلەکانیان بۆ هەردووکیان بە کار دەهێندرێن.

پێنجەم: دادگا/ دادگاکانی گومرگ لە هەرێمی کوردستان.

شەشەم: نەوت/ هەر هایدرۆکاربۆناتێکی سرووشتی یان هەر هەر هایدرۆکاربۆناتێکی تێکەڵە و سرووشتی چ لە دۆخی گازی یان شلی بێت، وە ئەوانەش دەگرێتەوە کە دەتوانرێت بگەڕێندرێتەوە بۆ حەشارگەکان.

حەوتەم: لێدەرهێندراوەکانی نەوت/ هەموو لێدەرهێندراوێك وەك بەنزینی ئۆتۆمبێل، گازۆلین، زەیتی گاز، زەیتی بزوێنەر، گریس بە هەموو جۆرەکانییەوە، گازی شل، نەوتی سپی، کیرۆسین، قیر، نەوتی رەش، نەفتە، وە هەر بەرهەمێکی پترۆکیمیاوی کە لە نەوت یان لە گاز دروست بێت دەگرێتەوە.

هەشتەم: مۆڵەت/ ئەو رێگە پێدانە فەرمییەیە کە لەلایەن وەزارەتی سامانە سرووشتییەکان دەدرێت بە کەسێك کە بازرگانی نەوت یان هاوردە و هەناردەی لێدەرهێندراوە نەوتییەکان بکات.

بەڕێز د.رێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان دەرگای گفتوگۆ دەکەینەوە، هەر ئەندامێکی پەرلەمان دەیەوێت قسە بکات لەسەر ماددەی یەك فەرموو ناوی خۆی تۆمار بکات، ئەم بەڕێزانە ناوی خۆیان تۆمارکردووە (د.رێبوار، کاك مەم، کاك ابوبکر، کاك شێخ ظاهر، کاك مسلم، کاك حاجی سفین، کاك لقمان، سلمە خان)، کاك مەم فەرموو.

بەڕێز مەم برهان محمد قانع:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی بڕگەی شەشەمیان لە کۆتاییدا باس لە حەشارگە دەکات، عادەتەن حەشارگا وەکو مۆڵگەی تیرۆرستان بەکار دەهێندرێت، لێرەدا لە نەوتدا هەست دەکەم یەعنی گەنجینە شیاوترە، پێموایە تەرجومەکەی حەشارگە نییە چاکی بکەن، پێویست ناکات لەم جەلسەیدا موناقەشە بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك مەم لە ناو یاسای نەوت و گاز ژمارە (22)ی ساڵی (2007) بەو جۆرە هاتووە، یەعنی بەو ناوە هاتووە، بەو شکلە هاتووە، رێك دەقی ئەو یاسایە هێنراوە و لێرە دانراوە، بە عەرەبیەکەی (مکمن)ە، ئەگەر پێشنیازێکی باشترت هەبێت بێگومان وەری دەگرین، بۆیە دەپرسم و بیری لێ بکەیتەوە، فەرموو کاك مەم.

بەڕێز مەم برهان محمد قانع:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئیزافەیەکم هەیە، هەشت بڕگەی تێدایە، من بڕگەیەك پێشنیاز دەکەم بۆ ئەوەی لە ماددەی دووەمدا دواتر لە موناقەشە من بتوانم دەوڵەمەندتری بکەم و مەبەستمان لە شتێکە، لێرە پێشنیازێك دەکەم ئێمە باس لە

به قاچاخ بردنی نەوت دەکەین، یەعنی من پێموایە مەسەلەی بردنی بە قاچاخ بردنی نەوت چەندێك کاراساتە لە وڵاتی ئێمەدا هەیە ئەوەندەش نا شەفافیەت لە نەوتدا کارەساتە، ئاشکرا نەکردنی داهاتەکانە، هەر وڵاتێکی دیموکراسی لە شەفافییەتەوە دەست پێ دەکات، بۆیە بڕگەی نۆیەم پێشنیاز دەکەم ئیزافە بکرێت، دەستەواژەی شەفافیەت مەبەست لێی ئاشکراکردنی مانگانەی داهاتی نەوتی فرۆشراو و لێدەرهێندراوەکان و بەرهەم هێندراوەکان و ڕێژەی هەناردەکراوە، کە پاڵپشت بێ بە داتا و دۆکیۆمێنتی یەکلاکەرەوە، لە پێناسەیەك ئەو بڕگەیە جێگیر بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

د.ڕێبوار فەرموو.

بەڕێز د.ڕێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەڵبەت ئەم چاپتەرە گرنگە، لەبەر ئەوەی ناساندنی موفرەداتەکانە خۆی لە خۆیدا دەرگا والا دەکات بۆ تێگەیشتن لە دەقەکان، چەند ئیزافەیەك و تێبینیەکم هەیە، لە تێبینیەکانەوە دەست پێ دەکەم، لە خاڵی چوارەم نووسراوە هۆیەکانی گواستنەوە، لە ئەساسدا هۆی نییە، ئامرازەکانی گواستنەوەیە، هۆیەکان ناکرێ بڵێی بە هۆیەکانی گواستنەوە، لەبەر ئەوە پێشنیار دەکەم بکرێتە ئامرازەکانی گواستنەوە، ئێزافەکەشم ئەوەیە کە وەزارەتی ناوخۆش ئیزافە بکرێت بۆ ئەو بابەتە، چونکە وەزارەتی ناوخۆش مەعنیە، لەگەڵ موستەڵەحێك هەیە هەواڵدەر یان هەواڵبەر کە لە ماددەکانی دواتردا هەیە، زۆر گرنگە ئەو موستەڵەحەیە ئەو موفرەدەش لێرە ئیزافە بکرێت، پێناسە بکرێت، بۆ ئەوەی لە ماددەکانی دواتر پێویستیمان بە پێناسەی نەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك لقمان فەرموو.

بەڕێز لقمان حمد حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە خاڵی حەوتەم کە دەڵێ لێدەرهێندراوەکانی نەوت، هەموو لێدەرهێندراوێك خۆی بەنزین، گازۆلین، زەیتی گاز، زەیتی بزوێنەر، گریس و بە هەموو جۆرەکانییەوە، من پێشنیار دەکەم ئەم هەموو ناو ڕێزکردنە تەسەور دەکەم زیاد بێت، چونکە لە داهاتوودا ئەگەری ئەوە هەیە بەرهەمی تریشی لێ دەربهێنرێت، بۆیە وا پێشنیار دەکەم کە ئەم بڕگەیە وای لێبکرێت هەموو لێدەرهێندراوێك لە نەوت و گاز یان هەر بەرهەمێکی پترۆکیمیایی کە لە نەوت یان گاز دروست دەبێت دەگرێتەوە، ئەمە شاملتر و گشتگیرترە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

مامۆستا ابوبکر فەرموو.

بەڕێز ابوبكر عمر عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ناوی یاساكە بەرنگاربوونەوەی بە قاچاخ بردنی نەوتە، بۆیە پێم باشە بڕگەی نۆیەم پێناسەی بە قاچاخ بردن بكەین، چی دەگرێتەوە، چونكە لە ماددەی یەكەمدا دەڵێ ئەو كردەوانەی خوارەوە بە تاوان ئەژمار دەكرێن، واتە پێناسەیەك بۆ پڕۆسەی بە قاچاخ بردن بكەین كە من ئەوەم نووسیووە، هەر پڕۆسەیەكی دەرهێنان و فرۆشتنی گواستنەوەی نەوت و لێدەرهێندراوەكانییەتی بە ڕێگەی نا یاسایی و لە دەرەوەی یاسا بەركارەكان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك شێخ ظاهر فەرموو.

بەڕێز ظاهر محمد علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

خاڵی چوارەم هۆیەكانی گواستنەوە، منیش پێشنیار دەكەم هۆیەكانی گواستنەوە بكرێتە ئامرازەكانی گواستنەوە، ئەگەر لە رووی زمانەوانی عەرەبیش سەیر بكەین (وسائل) دەبێتە ئامراز، خاڵی تریش، خاڵی هەشتەم، مۆڵەت ئەو ڕێگە پێدراوە فەرمیەیە كە لەلایەن وەزارەتی سامانە سرووشتییەكان دەدرێت بە كەسێك كە بازرگانی نەوت یان هاوردە و هەناردەی لێدەرهێندراوە نەوتییەكان بكات، پێشنیاز دەكەم بەم شێوەیەی لێبكرێت، مۆڵەت ئەو ڕێگە پێدانە فەرمیەیە كە لەلایەن وەزارەتی سامانە سرووشتییەكان و لایەنی پەیوەندیدار دەدرێت بە هەر كەسێكی سرووشتی و مەعنەوی كۆمپانیا كە بازرگانی نەوت یان هاوردە و هەناردەی نەوت و لێدەرهێندراوەكانی بكات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

سلمە خان فەرموو.

بەڕێز سلمە فاتح توفیق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پشتیوانی قسەكانی كاك لقمان و د.ڕێبوار دەكەم، منیش هەمان تێبینیم لە بڕگەی هەشتەمدا هەبوو، كەسەكە لێرە تەنها بەس كەس نییە وەكو شەخص مۆڵەتی پێ بدرێ، لەوانەیە كۆمپانیایەك بێت یان دەزگایەك بێت و شەخصی یەكەمەكەی گۆڕانكاری بەسەردابێت، لەبەر ئەوە منیش هەمان بۆچوونم هەیە لە خاڵی هەشتەم و پشتیوانی ئەو بەڕێزەی پێش خۆم دەكەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك مسلم فەرموو.

بەڕێز مسلم عبدالله رسول:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش هەمان ڕەئی د.ڕێبوارم هەیە، كە پێم باشە وەزارەتی ناوخۆ زیاد بكرێت بۆ گرتنەبەری ئیجرائاتی ئەمنی، بۆ دەست بەسەرداگرتنی هۆی گواستنەوە یان ئەو كەسەی كە سەرپێچی دەكات، پشتگیری لە د.ڕێبوار و كاك لقمان دەكەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك حاجی سفین فەرموو.

بەڕێز سفین اغا عمر اغا:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە خاڵی چوارەم پشتگیری لە د.ڕێبوار دەكەم كە هۆیەكانی گواستنەوە بكرێتە ئامرازی گواستنەوە، تێبینی دووەمم ئەوەیە گواستنەوە و ووشكانی و ئاوی و ئاسمانی، ئەوەیان پەیوەندی بە هەرێمی كوردستانەوە هەیە، ئێمە خەتی ئاوی و ئاسمانیمان نییە، بۆ گواستنەوەی نەوت و لێدەرهێندراوەكانی بكرێتە پێكهاتەكانی نەوت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك بەڵێن فەرموو.

بەڕێز بەڵێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە ئەم یاسایە بۆ نەهێشتنی بە قاچاخ بردنی نەوتە، بۆیە كەرتی نەوت لە هەرێمی كوردستان قسە و موناقەشەی زۆری لەسەرە بە تایبەت لە مەسەلەی شەفافیەت لە داهاتەكانی نەوت، لەبەر ئەوە ئێمە لێرە ئەو موناقەشانە هەڵدەگرین بۆ یاساكانی تەواوكاری چاكسازی لە داهاتووی ئابووری هەرێم لەوێدا موناقەشەی جدی دەكەین، بەڵام كە لێرە وەك تێبینیەك دەمەوێت بیڵێم لە خاڵی هەشتەم كە باسی مۆڵەت دەكات، من پێشنیاز دەكەم ئەو ڕێگە پێدانە فەرمییە كە لەلایەن ئەنجومەنی هەرێمی بۆ نەوت گاز زائیدەن بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی سامانە سرووشتییەكان دەدرێت بە كەسێك كە بە بازرگانی نەوت یان هاوردە و هەناردەی لێدەرهێندراوە نەوتییەكان، مەبەستەكە ئەوەیە كە ئەو دەسەڵاتە زیاتر لە لای ئەنجومەنی هەرێمی بێت بۆ نەوت گاز، جگە لەوەی كە لە خاڵی حەوتەم هەڵەی زمانەوانی هەیە دواتر هیوادارم چاك بكرێت، پشتیوانی لە قسەكانی مامۆستا ابوبكر دەكەم لە پێناسەی بە قاچاخ بردنی نەوت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی ووزە و لیژنەی كاروباری یاسایی تكایە وەڵامەكان ئەگەر بدەنەوە، كاك علی حەمە صالح فەرموو.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە سەبارەت بە پێناسەی بە قاچاخ بردنی نەوت لە ماددەی دووەمدا هاتووە، ئەگەر ماددەی دووەم بخوێندرێتەوە بە قاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێندراوەکانی چییە، فرۆشتنی نەوت و لێدەرهێندراوەکانی بە ڕێگەی نا یاسایی بەدەر لەو ڕێژەیە دیاریکراوانەی کە ڕێگەی پێدراوە، واتە لەو ماددەدا هاتووە، ئەوەی کە دەڵێ ڕەنگە ڕاست بێت، لە ئایندەدا دۆزینەوەیەکی تر بکرێت بۆ موشتەقاتی نەوتی بەرهەمێکی تر دەکرێت، بنووسرێت هەر بەرهەمێکی تر ئەوەی بۆ زیاد بکەین، ئەوەی بنووسین کە کاک لقمان باسی کرد، هەر بەرهەمێکی دیکەی کە سەرچاوەکەی نەوت و گاز بێت، بەڵام لە ئێستادا ئەمە هەیە کە لێرە باسمان کردووە، سەبارەت بەو بەشەی زمانەوانییەوە بوو هۆکار و هۆ، ڕاستە، مولاحەزەیەکی دەقیقە، دەیکەن هۆ یان ئامراز، ئەوە سەرەنجەکانی ئێمە بوو، سەبارەت بەوەی کە کاک مەم گوتی بڕگەیەکی تر زیاد بکەین پەیوەندی بە شەفافیەتەوە هەیە، بە دەقیقی شوێنی شەفافیەتی نەوت دروستکردنی سەندوقی داهاتی نەوتە، کە یاسای خۆی هەیە لەوێ بەپێی یاساکە پێت دەڵێت ئەوەندە نەوت فرۆشرا و لە دەرەوەی ئەم سەندوقە هیچ سەرفێك نییە پێشتر بیکات، بۆیە ئێمە وەکو لیژنەی سامانە سرووشتییەکان داوامان کردووە، پێشنیارمان کردووە، جوهدیشمان تێدا کردووە کە پێویستە لە زووترین کاتدا ئەو ئەنجومەنەی کە پێویستە بۆ بەڕێوەبردنی سەندوقی داهاتی نەوت دروست بکرێت و بنێردرێتە پەرلەمان، بۆ ئەوەی متمانەی پێبدرێت، واتە ئەگەر لێرە بە دێرێك بینووسی کارەکەی خۆی سەندوقی داهاتەکانی نەوتە، نەك یاسای بە قاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێندراوەکان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

خۆی هەر لە بڕگەی حەوتەمیش هاتووە دەڵێ هەر بەرهەمێکی پترۆکیمیایی کە لە نەوت یان گاز دروست ببێت، یەعنی زۆر بە وازحی وا دەڵێت، بڕوا ناکەم پێویست بکات هیچ ئیزاف بکەین، بۆ ئەوەی کە کاک لقمان داوا دەکات، بەڕێز د.ڤالا وەزیری هەرێم قسەتان هەیە فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی پەیوەستە بە عینوانەکان ڕەنگە قەدەغەکردن واتە (منع) کردن شیاوترین موستەڵەح بێت بۆ ئەوەی بەکاری بێنین لە جیگای بەرنگاربوونەوە، چونکە یان موکافحە بەکار دێت یان (یمنع) قەدەغەکردن بەکار دێت، بەرنگاربوونەش لێرە یەعنی موتەداولە لە عورفی قانوونی، چونکە ڕاستە ئێمە دەمانەوێت مەنع بکەین و نەهێڵین، بەڵام بۆ هەموو تاوانەکان ئەوە ڕاستە، یەعنی نەتوانراوە تاوەکو ئێستا بە دەق دەقت کردووە تەجریمی تاوانێکت کردووە، بەڵام ئەو تاوانە بنبڕ بکەی و نەیهێڵی، هەم بەرنگاربوونەوە ڕاستە، هەمیش قەدەغەکردن ڕاستە، ئەگەر بۆ بە قاچاخ بردنی نەوت، بە نیسبەت ئەوەی کە پەیوەستە بە تەعریفەکان دیارە ئەسڵی یاساکە خۆی یاسای ژمارە (41)ی ساڵی (2008)ی مەجلیسی نوابی عێراقیە،

لێرانە لە تەعاریفەکان زۆر لە بابەتەکان ئیهمالکراون، نازانم هەندێك لە تەعاریف تەعریف نەکراون، دواجار ئەوەی پەیوەستە بە قاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێندراوەکانی موشەریعی عێراقی، ئەگەر دیقەت بدەن لە تەعاریف هێناویەتی، بۆ ئەوەی خۆی نەجات بدات لە بابەتی تەجریم کردن، لەبەر ئەوەی تەجریم کردن کە لەو راپۆرتەدا هاتووە لە ماددەی دووەمدا هاتووە سالآنێکی زووە مەسەلەی بە قاچاخ بردنی نەوت تەجریم کراوە لە قانونی عقوبات، وە نصوصەکانیشی وازحن لەوێ، بۆیە لە ناو قانونە تازەکەی ساڵی (2008)ی عێراقی باس لە تەجریم ناکات، لەبەر ئەوەی تەجریم کردن و بە جەریمەکردنی بە قاچاخ بردنی نەوت سالآنێکی زووە لە عێراقدا تەجریم کراوە، بەلآم هاتووە لە ناو تەعاریف هێناویەتیەوە بۆ ئەوەی (استذکار) بکات، ئایا بە قاچاخ بردنی نەوت چۆنە، لە پێشنیازی یاساکەش کە خوێندنەوەی یەکەمی بۆ کراوە بە هەمان شێوە تەعاریفەکە تێیدایە، بۆیە منیش پشتگیری لە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان کاك ابوبکر و کاك بەڵێن دەکەم لەوەی کە پێویستە بۆ تەعریفەکە بگێڕدرێتەوە و خۆیان لە تەجریم کردنەکە رزگار بکەن کە لە ماددەی دووەمدا هاتووە، خاڵی یەکەم و دووەم، دووەمیش کە بابەتی ساختەکردن باس دەکات ئەویشیان بابەتی تەزویرکردنی بەڵگەنامەکانە، ئەویش هەر تەجریم کراوە لەناو قانوونی عقوبات، سێیەمیشیان باس لە ئاسانکاری دەکات رەنگە مەبەستیان شەریك بێت ئەویشیان دووبارە تەجریم کراوە، بۆیە دەتوانرێت لیژنەی یاسایی لە خاڵی دوو یان خود لە ماددەی دووەم هەر هەڵیبگرێت بە تەواوی، بەوەی کە تەعریفێك بۆ بە قاچاخ بردنی نەوت زیاد بکات، بەلآم لە تەعریفی نەوت و هۆیەکانی گواستنەوە و بابەتی تەزویر و ئەوانەش نازانم زۆری هەڵگیراوە، هەندێکیشیان وەکو خۆی تەعاریفەکانی نەهاتۆتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستاش داوا لە بەڕێزان لە لیژنەی تایبەتمەند دەکەین بۆ خوێندنەوەی ماددەی دووەم، فەرموو.

بەڕێز سەرکۆ ئازاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (2):

ئەم کردەوانەی خوارەوە بە تاوان ئەژمار دەکرێت:-

یەکەم: بە قاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێندراوەکانی:

1- فرۆشتنی گواستنەوەی نەوت و لێدەرهێندراوەکانی بە رێگای نایاسایی و بەدەر لەو رێژە دیاریکراوانەی کە رێگە پێدراوە بەپێی یاسا و رێنماییە کارپێکراوەکان بە مەبەستی هاوردەکردن بێت یان هەناردەکردن بۆ دەرەوەی هەرێمی کوردستان.

2- بردن و فرۆشتنی هەر ریژەیەك لە نەوت و لێدەرهێندراوە نەوتییەکان کە تەرخانکراون بۆ پێداویستی فەرمانگە حکومی و نا حکومییەکان جا لە بازاڕەکانی ناوخۆ بێت یان هەناردەی دەرەوە بکرێت.

دووەم: ساختەکردن یان دەستکاریکردنی مۆڵەت یان بەڵگەنامەی فەرمی بە مەبەستی ئەنجامدانی ئەو تاوانانەی کە لە بڕگەی یەکەم و خاڵی یەك و دووی ئەم ماددەیە دەقنووسکراون.

سێیەم: هەر جۆرە ئاسانکاریەك لە بەکرێدانی عەمبار کەرەستە و شوێن، دابینکردنی پارە بە مەبەستی ئەنجامدانی ئەو تاوانانەی لە بڕگەکانی یەکەم و دووەمی ئەم ماددەیە دەقنووسکراوە.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا دەرگای گفتوگۆکردن دەکەینەوە لەسەر ئەم ماددەیە، کێ قسە دەکات دەستی بەرزکاتەوە؟ ئەم بەڕێزانە دەیانوێت گفتوگۆ لەسەر ئەم ماددەیە بکەن (کاك مەم، د.کازم، کاك بەڵێن، کاك عبدالستار، کاك د.هەورامان، کاك دابان، کاك زیاد، کاك د.ڕێبوار، کاك نزار، کاك شێخ ظاهر)، کاك نزار فەرموو.

بەڕێز نزار ملا عبدالغفار:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی دوو لە خاڵی سێیەم، دەڵێ هەر جۆرە ئاسانکاریەك لە بەکرێدانی عەمبار و کەرستە و شوێن و دابینکردنی پارە بە مەبەستی ئەنجامدانی ئەو تاوانانەی لە بڕگەکانی یەکەم و دووەمی ئەم ماددەیە دەقنووسکراون، مەبەستی من لێرە ئەوەیە هەر جۆرە ئاسانکارییەك، ئەگەر بکرێتە هەر کەسێك لە جیاتی هەر ئاسانکارییەك، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك د.کازم فەرموو.

بەڕێز د.کاظم فاروق نامق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە سەبارەت بەم ماددەیە، ئێمە تێبینیمان هەیە لەسەر ئەوەی کە بەڕاستی ئەگەر نەوتی قاچاخ نەبێت ئەی چۆنە، چونکە ئەوە تاوانەکانی دیاریکردووە، بەڵام ئەوەی باس نەکردووە، یەعنی ئێستا لێرەدا مەسەلەن نەوتی قاچاخ نەبێت ئەوەیە کە نازانی کێ دەریدەهێنێت؟ بڕەکەی چەندە؟ بە کێ دەفرۆشرێت؟ پارەکەی چەندە، داهاتەکەی چەندە و چی لێدەکرێت، بەڕاستی ئێمە خۆمان نازانین ئێستا نەوت بە فەرمی چەند دەفرۆشرێت تا بزانین بە قاچاخ چی لێدەکرێت، لەبەر ئەوە بەڕاستی بەپێی ئەمە بێت یەعنی پێمان باشە بڕگەیەك زیاد بکرێت، بۆ ئەوەی ئەوە بەسەر حکومەتدا نەسەپێندرێت کە بەپێی ئەم یاسایە ئەوە بەسەر حکومەتدا تەتبیق نەبێت کە حکومەت خۆی نەوت بە قاچاخ دەفرۆشێت، چونکە لە ئێستادا ئێمە وەکو پەرلەمانیش ئەم پەرلەمانە بەڕێزەش نازانێ، لێرەدا دەمەوێت تەوزیح بدەم بۆ ئەوەی بۆچی دەمەوێت ئەو نوقتەیە ئیزافە بکەین، چونکە ئێمە خۆشمان ئەم پەرلەمانە بەڕێزەش نازانێ حکومەت نەوت چەند دەفرۆشێت بڕەکەی، بە کێی دەفرۆشێت؟ داهاتەکەی چەندە؟ داهاتی مانگانەی و پارەکەی چی لێدەکات، لەبەر ئەوە بەڕاستی پێمان باشە نوقتەیەك ئیزافە بکرێت لەم بڕگەیە، بنووسرێت حکومەتی هەرێمی کوردستان پابەند دەبێت بە پێدانی راپۆرتی مانگانە بە پەرلەمانی کوردستان، دەربارەی

ئەو بڕە نەوت و گازەی کە دەرهێندراوە و فرۆشراوە، وە لایەنی کڕیاری دیاری بکات و کۆی داهاتەکەی چەندە لەگەڵ بلاۆوکردنەوەی ئەم راپۆرتە بۆ رای گشتی، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبدالستار فەرمووو.

بەڕێز عبدالستار مجید قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی لەم ماددەیە باسکراوە زیاتر باسی کەسەکان کراوە کە نەوت بە قاچاخ دەردێنن و بە قاچاخ دەیبەن و دەیفرۆشن، بەلاّم بە رەئی خۆم لەوانە بەرپرسیارتر ئەو کۆمپانیا و گروپانەن کە پشکی گەورەیان بەردەکەوێت، یان ئەوان سەرپەرشتی دەرهێنانی نەوت و گاز دەکەن بە شێوەیەکی قاچاخ و دەشی فرۆشن، بۆیە بە رای من ئێمە خاڵێکی تر بۆ ئەم ماددەیە ئیزافە بکەین بڵێین هەر کۆمپانیایەك هاوکار بێت بە کڕین و گواستنەوە و فرۆشتنی، چ ئەو کۆمپانیایەی کە دەردەهێنن و چ ئەوەی لەولا دەیکڕێتەوە، ئەوانەش سزا بدرێن بە لایەنی کەم بخرێنە لیستی رەشەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك بەڵێن فەرموو.

بەڕێز بەڵێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر بە کورتی دووبارەی دەکەمەوە ئەم یاسایە بۆ نەهێشتنی بە قاچاخ بردنی نەوتە یان لەسەر کەرتی نەوت و مەسەلەی شەفافیەت لە داهاتوودا وەکو باسمکرد گفتوگۆی زۆر هەڵدەگرێت، بەلاّم پەیوەندی بە دەرچوواندن یان موناقەشەکردنی ئەم پڕۆژە یاسایە نییە، بۆیە لە کاتی خۆی لە یاسای چاکسازی لە داهاتووی ئابووری لە هەرێمی کوردستان دەکرێت موناقەشەی بکرێت، بەلاّم ئەوەی کە من تێبینیم کرد هەمان رەئی د.ڤالام هەبوو، پشتیوانی لە قسەکانی دەکەم کە ئەم ماددەیە هەڵبگیرێت و بکرێت بە ماددەیەکی تەعریفی لە ماددەی یەکەم بۆ مەسەلەی بە قاچاخ بردنی نەوت، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شێخ ظاهر فەرمووو.

بەڕێز ظاهر محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕگەی دووەم ساختەکردن یان دەستکاریکردنی مۆڵەت یان بەڵگەنامەی فەرمی بە ئەنجامدانی ئەو تاوانە، لە بڕگەی یەکەم خاڵی یەك و دوو ئەم ماددەیە دەقنووسکراوە، پێشنیاز دەکەم لەبەر ئەوەی لە قانونی عقوباتی عێراقیش ژمارە (111)ی ساڵی (1969) لە ماددەی (289)، باسی تەزویر و ساختەکردنی موحەرراماتی رەسمی کردووە، عقوبەی داناوە، عقوبەکەی لە (15) ساڵ زیاتر نەبێت، لەو عقوبەیە زیاترە کە لەو یاسایە هاتووە، پێشنیاز دەکەم ئەو بڕگەیە لابرێت، یان کار بە قاعیدەی (الخاص قید العام) دەکرێت، هەروەها پشتیگیری لە بەڕێز د.ڤالاش دەکەم ئەو ماددەیە بەڕاستی ماددەکە هەمووی زیادە، بەس تەنها بە قاچاخ بردنی نەوت بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك زیاد فەرموو.

بەڕێز زیاد جبار محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕگەی یەکەم خاڵی یەك لێرە ئیشارەت بەوە دراوە بۆ دەرەوەی هەرێمی کوردستان، لە کاتێکدا هەمووومان دەزانین کڕین و فرۆشتن لە ناوخۆی هەرێمی کوردستانیش هەیە بۆ موشتەقاتی نەوت، پالآوگەی نا یاسایی هەیە لە هەرێمی کوردستاندا، لەبەر ئەوە لە کاتێکیشدا لەم خاڵەدا لە هەر شوێنێکدا لەسەر سنوورەکان نەبێت ناتوانی هیچ ئیجرائاتێکی لەگەڵ بکەی، لەبەر ئەوە پێشنیار دەکەم ناوەوە و دەرەوەی هەرێمی کوردستانی بۆ زیاد بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سەرەنجێکی پەیڕەوی دەدەم، لە ناو پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان نەهاتووە کە پەرلەمانتار پشتگیری لە رای وەزیرێك بکات، بۆیە دەکرێت را وسەرەنجەکانی لە رێگەی لیژنەی تایبەتمەندەوە وەربگیرێت، بەڕێز کاك د. هەورامان فەرموو.

بەڕێز د. هەورامان حەمە شەریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەنجم ئەوەیە کە پرسیارێك دەکەم لە لیژنەی تایبەتمەند ئایا بە قاچاخ بردن تەنها لەم رێگایانەوەیە کە دەقنووسی لەسەرکراوە لەم ماددەیە یان دەروازەی تریش هەیە بە قاچاخ بردن؟ بۆیە ئاماژەی پێ نەکراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان

بەڕێز لیژنەی تایبەتمەند ئەگەر را و سەرەنجێکتان هەیە لەسەر ئەو ماددەیە، فەرموو کاك بژار.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ئەڤ ماددەی گرێدای بە سزایێ بە قانونا عقوباتا عێراقێڤە، راستە قانونا عقوباتا عێراقێ بەرکارە ل هەرێمێ، قانونا عقوبات قانونەکە عامە لە عێراقێ و ل هەرێما کوردستانێ ژی بەرکارە، بەس ل ڤێرێ ئەڤ مەعنا ناگەهینیت کو هەر تشتەك یان هەر ماددەیەك ل قانونا عقوباتدا هەبت ڤێرێ ئەم شول ل سەر نەکەین، ئەڤە پەرلەمانێ کوردستانێیە دەمێ یاسایەکێ ب گرنگی دزانیت ڤی ئاڕاستەی کو بزانیت ڤی یاسایێ دگەل پەرلەمانێ کوردستانێ یاسایەکا کوردستانی دەربکەڤیت، ئەم موشرعا یاسایێ دشێت ل ڤێرێ یان پشت بەستنێ ل قانونا عقوباتێ عێراقێ بکەت، مە ژی گەر پێتڤی بیت سزایەکێ دانێت، یەعنی چ قەیدێت قانونی نینە، سەبارەت بە پرسیارا کە هاتە ئاڕاستەکرن، ل دیف ئەڤ هەڤالێت پێشکەش کرینە پێشنیازا یاسایێ هەروەسا ل لیژنەیا تایبەتمەند دیڤدا ل لیژنەیا قانونی، ئەڤە ل بەر دەستێ مە یا محاولە هاتیە کرن ئەڤ تاوانانە هاتیتە دەست نیشان کرن کو ئەڤ کافیە بۆ بە قاچاخ بردنی نەوت، هەر ئەندامێکێ پەرلەمانی ئازادە فکرەیەکا دی هەبت، هزرەکا دی یا هەبت، کردەوەیەکا دی کو شەهژی بت ل ڤێرێ ئیزافە ببت، دشێت وەکو ئەندام پەرلەمان پێشکەش بکات و ئەم ژی دێ وەربگرین، یاسایەکا دێ مە ل هەرێمی کوردستانێ یا هەی یاسای ژمارە (22)ی سالا (2007)ێ، یاسایەکا شاملە گەلەك گشتگیر هاتیە بەحس کرن، ئەڤ یاسایە موتەعەلیقە ل سەر یاسای نەوت و گازی هەرێمی کوردستان عێراق، داهات و چاوانیا داهات و خرڤەکرنا داهاتی و تەفاسیلا گرێدای ل ڤی کەرتێ نەوت و گازی ڤە ل هەرێما کوردستانێ تێدا هاتیە بەحس کرن، ئەڤ پێشنیازە یاسایە تایبەتە بە بەرنگاربوونەوەی بە قاچاخ بردنی نەوت، ژبەر هەندێ ئەم ل ڤێ چوارچێڤەیی دا گفتوگۆیێ ل سەر ڤی پێشنیازێ یاسایێ بکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، پێش ئەوەی دەرفەت بدەین بە بەڕێز کاك مەم بەپێی ماددەی (91)، بڕگەی سێیەم لە کاتی خستنە دەنگدان، رایەکان پێویستە ئەو رایەی دەخرێتە دەنگدان بە لایەنی کەم سێ ئەندام پشتگیری لە رایەکەی کردبێت، جا بۆیە پێشنیار لێرە خرانە روو، سێ ئەندام لێرە پشتگیری نەکردووە، بۆیە لە کاتی دەنگدان گلەیی ئەوە نەکرێ کە لیژنەی تایبەتمەند ئەو رایانەی نەخستۆتە ناو راپۆرتەکە، کاك مەم فەرموو.

بەڕێز مەم برهان محمد قانع:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

گرنگی خاڵی یەکەم لە وڵاتی ئێمەدا، ئەوەی کە بە قاچاخ بردنی نەوت یەکێکە لە نەهامەتییەکانی وڵاتی ئێمە، لە نەگبەتییەکان کە کارەساتێکی گەورەی خوڵقاندووە لە تاڵان کردنی سامانە سرووشتییەکانی وڵاتی ئێمە، بەشێکیش لەو کێشەیە پەیوەندی بە نا شەفافییەتەوە هەیە، ئەوەشی کە لەلایەن دەوڵەتەوە دەفرۆشرێت ئەو تێبینیەیان نییە، بۆیە بۆ ئەوەی سەرەڕای ئەو سەندوقەی کە باسکرا کە کاك علی پێشتر

تەوزیحێکیدا، لەو سەندوقەی کە پێویست دەکات سەندوقی سەرچاوە داهاتی سامانی سرووشتییەکان، لێرەدا من پێشنیاز دەکەم بڕگەیەك ئیزافە بکرێت، بڕگەی چوارەم: پابەند نەبوون بە شەفافیەت ببێت بە یەکێك لە تاوانەکان لە هەرێمی کوردستاندا، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دابان فەرموو.

بەڕێز دابان محمد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەسپێك بریا بەڕێزانی لیژنەی سامانە سرووشتیەکان لە ئاستێکی فراوانتردا قسەیان لەسەر کەرتی نەوت و شەفافیەتی داهاتی نەوت و ئەوانە بکردایە، چونکە مەسەلەی دەرهێنان و هەناردەکردنی بە گشتی پڕۆسەی نەوت لە کوردستاندا بە یاسایی کراوە و لە چوارچێوەی بڕیار و ڕێنماییەکانی وەزارەتی سامانە سرووشتییەکانە، بەشێکی ئەمە بە یاسایی کراوە و ئەوەی پەیوەندی بە قاچاخ بردنەوە هەیە ڕەنگە لە چەند حاڵەتێك بێت، ڕەنگە هەر بە بڕیاری ئەنجومەنی وەزیران و بڕیاری وەزارەتی سامانە سرووشتییەکان حەل بکرایە، ئەوەی پەیوەستە بەو کردەوانەی خوارەوە کە بە تاوان ئەژمار دەکرێت، من هەست دەکەم ئاڵۆزییەك هەیە لە بەینی دزیکردن و بە قاچاخ بردن، یەعنی جیا نەکراوەتەوە مەسەلەی دزیکردن و مەسەلەی بە قاچاخ بردن، چەند حاڵەتێك هەیە لێرە لە ناو ئەو قانوونەدا باس نەکراوە، لەم هینەدا باسی کونکردنی بۆری نەوت نەکراوە، یەعنی لە ماددەیەکی تردا باسکراوە، لە ماددەی (8)، لە تەعریفەی تاوانەکە هیوادارم بەڕێزان ئەو ماددەیەش بخەنە ناو بە تاوان ئەژمار بکرێت، چونکە کونکردنی بۆریش هەر لێرەدا جێگای بکرێتەوە، یەك حاڵەتی تر هەیە پرسیار لە بەڕێزان لە لیژنەی سامانە سرووشتیەکان دەکەم کە وەڵام بدەنەوە، بەشێکی بە قاچاخ بردنی نەوت ئەوەیە کە بە یاسای مەعامل و شەرێکاتێك یان مولیدەکان ئەم نیسبەیە وەردەگرێت، بەڵام ئەوە بە قاچاخ بردنەکە دەست پێ دەکات، لێرەدا تەعریفی بۆ نەکراوە ئەمەیان چۆن حەل دەکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك د. ڕێبوار فەرموو.

بەڕێز د.ڕێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ڕاستیدا من سەرەنجێکی زمانەوانی و لەگەڵ ئیزافەیەکم هەیە، سەرەنجە زمانەوانییەکە لەسەر خاڵی دووەم، بردن و فرۆشتنی هەر ڕێژەیەك بۆ ڕەوانکردنی هەموو شلەمەنییەك، دیارە ڕێژە بەکار نایەت، ڕێژە بە عەرەبی یەعنی نیسبە، بەڵکو بڕ بەکاردێت بە عەرەبیەکەیان کە دەکاتە کەمییە، بۆیە من پێشنیار دەکەم لە بڕی ڕێژە بکرێتە بڕێك، سەبارەت بە ئیزافەکە ئەوەیە کە پێشنیار دەکەم کونکردنی بۆڕی

نەوتیش بە تاوان ئەژمار بکرێت و یەکێك بێت لەو حاڵەتانەی کە ئەم یاسایەی لەسەر جێ بەجێبکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی تایبەتمەند ئەگەر ڕا و سەرەنجێکتان هەیە، ئینجا دواتر بەڕێز وەزیری هەرێم قسە بکات، کاك علی فەرموو.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەم لیژنەیە ئەم پێشنیازە کە دێت دەبێت لە چوارچێوەی ئەم پێشنیازە ڕاپۆرتەکە ئامادە بکات، ناتوانێت بچێتە دەرەوەی سنوورێکی قانوونی کە لە دەرەوەی ئەمەیە، سەبارەت بەوەکەی تر بۆ خۆم، ئینجا هەموومان پێویستە لەسەرمان چۆن پەیڕەوی ناوخۆ دەخوێنینەوە یاسای نەوت و گازیش بخوێنینەوە، لە یاسای نەوت و گازدا زۆر بە جوانیش ئەگەر یاساکە جێ بەجێ بکرێت تەبعەن، شەفافیەتی نەوت لەوێوەیە، بۆ نموونە سەندوقی داهاتی نەوت دەبێت دروست بکرێ،ت کۆی پارەکانی نەوت پێش ئەوەی دینارەکی لێ خەرج بکرێت دێتە ئەو سەندوقە، دواتر بە ڕاپۆرت پەرلەمان ئاگادار دەکرێتەوە، چاودێری دارایی وردبینی دەکات، (کۆمۆ) دروست دەکرێت، کۆمپانیای بە بازاڕکردنی نەوت ئەوەی پێشتریش، بەڕێزان پەرلەمانتاران، (کۆمۆ) قەرار دەدات نەوت بە کێ بفرۆشرێت و چەند بفرۆشێت، کۆمپانیای نیشیتمانی نەوت دروست دەکرێت، ئێستا لیژنەکەی ئێمە لەو ستراتیژیەی دامان ڕشتۆتەوە ئەوەیە کە کار بکەین، بۆ ئەوەی ئەو موئەسەساتانە دروست ببێت، واتە دەبێت قانوونی تایبەت قانوونێك بێت بۆ بە بازاڕکردنی نەوت، سەندوقی داهاتی نەوت تەفعیل بکرێت، کۆمپانیای نیشتیمانی نەوت، قانوونی بۆ نەوت و پاڵاوتن و پاشکۆکانی نەوت، واتە هەر یەکە لەمانە دەبێت قانوونی تایبەتی خۆیانی هەبێت، ئێستا ئەگەر سەندوقی داهاتی نەوت دروست بکرێت بەشێکی گەورەی گرفتەکە حەل دەبێت، سەبارەت بەوەی کە گوتیان ڕێگای تری قاچاخ هەیە، ئەمە ئەگەر ڕێیەکی تر هەیە ئێمە درکمان پێ نەکردووە و نەکراوە دەبێت لەمەدا بگوترێت، ئەوەکەی تری بەڵێ ئێمە وەکو لیژنە بەدوادچوونی ووردمان کردووە لەسەر ئەوەی پارەی نەوت چەندە، ڕاپۆرتەکەی چەندە، بەلاَم ئەوە یەکسان نییە بەوەی کە حکومەت بە شێوەی فەرمی خۆیەوە ئیعلانی دەکات، مەسەلەن ئەمڕۆ ئێمە چووین بۆ وەزارەتی دارایی کە (300000000) ملیۆن دۆلاری داهاتی نەوتی وەرگرتووە، مەسەلەن ئجوری بۆری نەوت چەندە، پرسیارمانکردووە، ئەی ئیستیحقاقی شەریکە چەندە، کام شەریکە چەند وەردەگرێت، ئەمانە هەمووی بە دروستکردنی سەندوقی داهاتی نەوت چارەسەر دەبێت کە لە سەندوقەکەدا پێت دەڵێت ئەوە کۆی داهاتی نەوتە و ئەوەش کۆی مەساریفەکانیەتی، ئەگەر یاساکە بخوێنیتەوە ڕاپۆرتەکە لە یاساکە زۆر بە روونی هیچ کەڵێنکی نەهێشتۆتەوە کە بڵێت پارەیەکی نەوت سەرف دەکرێت و لەم سەندوقە دێتە دەرەوە ڕاپۆرتی مانگانەیە، ڕەقابەیە، هەمووی دەستنیشان کراوە، بۆ ئەوەکەی تریش (کۆمۆ) زۆر گرنگە دەستکاری بکرێت، سەبارەت

بەوەی کە کۆمپانیایەك تێوە دەگلێت کێیە، کە دەڵێی هەر کەسێك واتە کەسی ماددی و مەعنەوی، هەر کەسێك لەم پرۆسەیە تێوەبگلێت شەخصێکە، کۆمپانیایەکە، موئەسەسەیەکی گەورەیە، هەر کێ تێوبگلێت ئەوە زۆر بە روونی لەسەری نووسراوە، سەبارەت بە کونکردنی بۆری نەوت لەم یاسایە هەیە بە تیرۆر ئەژمارکراوە، یەك مولاحەزەم هەیە زۆرجار بابەتێك موناقەشە دەکرێت هی ماددەکانی دواترە، یەعنی راپۆرتەکە ئەگەر باشتر بخوێنینەوە هەمووومان هەمووی تێدایە، کونکردنی بۆری نەوت بە تیرۆر ئەژمارکراوە و زۆر بەروونی، سەبارەت بەوەی کە کاك دابان گوتی، من وا تێگەیشتووم بۆ نموونە دەعمی شوێنیك دەکرێت، موئەسەسەیەك دەکرێت، مەعمەلێك دەکرێت، نەوتێکی رەشی دەدرێتی یان گازوایلێکی دەدرێتێ، بەلأم ئەو بەکاری ناهێنێت و دەیفرۆشێتەوە، ئەمەش دەچێتە چوارچیوەی قاچاخ، ئەمە قاچاخە، هەرچەندە لە ئێستادا دەعم نەماوە، بەلأم تۆ قانوون بۆ ئایندە دەردەکەی بۆ بە بەردەوامی دەری دەکەیت، بەلأم بەڵێ ئەم قانوونە شمولی دەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کاروان وەکو ئەندامی لیژنە فەرموو.

بەڕێز کاروان عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئیزافەتەن بۆ قسەکانی کاك علی وەکو سەرۆکی لیژنە، چەند وەلأمێکم هەیە وەکو روونکردنەوەش، هەڵبەتە ئێمە لە ماددەی دووەم کاتێك باس لە سزاکان دەکەین باس لە کۆی سزاکانی ئەم پرۆسسە ناکەین، ئەمە تەنها بەشێکە، بەشەکانی تری لە ماددەی سێیەم و لە ماددەی هەشتەم روونکراوەتەوە کە چۆن تەعامول لەگەڵ ئەم بابەتە دەکرێت، بەشێك لەو موناقەشەتانەی کە دەکرێن وەکو کاك علی ئاماژەی پێکرد پەیوەستن بە ماددەکانی دواترەوە، حەقە چاوەڕوان بکەین بۆ ئەوەی لە ماددەکانی دواتر باسی لێوەبکەین، بە تایبەتی بابەتی کونکردنی بۆری و تەعامولکردن لەگەڵ ئەم پرسە بە شێوەیەکی زۆر نا قانونی بە یاسای تیرۆر مەعامەلەی لەگەڵدا دەکرێت کە ئەمە خۆی لە خۆیدا ووردەکاری زۆر باشی تێدایە، بەشێك لە قسەکان پەیوەستن بە یاسای ژمارە (22)ی ساڵی (2007) کە تەمانا دەکەم ئەوانەی کە تێبینیان لەسەر ئەمە هەیە خۆیان یاداشتێك بنووسن بۆ تەفعیلی یاساکە، کە لەوێ زۆر بە روونی باس لە دەرهێنان و گەڕان و لە تەسویقی نەوتیش دەکرێت، ئەم یاسایە بە وازحی رێگەگرتنە لە بە قاچاخ بردنی نەوت لە هەرێمی کوردستان، واتە ئێمە لەم یاسایە تەنها باسمان لەوەکردووە چۆن بتوانین ئەمەی کە بە قاچاخ دەبرێت رێگەی لێ بگرین بە یاسا، کۆی پرۆسەی نەوت، کۆی شەفافییەتی نەوت هەم لە یاسای ژمارە (22)ی ساڵی (2007) روونکراوەتەوە، هەمیش دەتوانین یاسای تەکامولی بۆ دەربکەین، واتە یاسا پرۆسەسی بۆ دەربکەین بۆ ئەوەی کە ئەم چینە تەواو بکات بەدوایدا، بۆیە تەمەنا دەکەم کە چاوەڕوان بکەین تاوەکو ماددەکانی تریش موناقەشە دەکرێن، بۆ ئەوەی کە کۆی ماددە سزاکان وەکو خۆی جێ بەجێ بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز وەزیری هەرێم فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە تێبینی و سەرەنجمان ئەوەیە، ئەو تێبینی و سەرەنجە بوو کە لە رووی یاساییەوە دامان، پێمان باشە کە ماددەی دووەم لە ناو یاساکە هەڵبگیرێت، وە ئیکتیفا بکرێت بە تەعریفی بە قاچاخ بردنی نەوت و تەعریفەکەش بە دزینی نەوت دەست پێ بکات وەکو ئەندام پەرلەمانێکی بەڕێز ئیشارەتی پێدا، لەبەر ئەوەی بابەتی تەجریمکردن لە ساڵی (1969)وە کراوە، ئەو تەجریمە و بە قاچاخ بردنە تەعقیب و تەجریمەی کە لە ناو قانوونی عقوبات کراوە وەکو قواعیدی عامە سەیری دەکرێ، بۆ قانوونی بە قاچاخ بردنی نەوتیش راستە، بۆ قانوونی بە قاچاخ بردنی هەموو کەل و پەلەکانی تریش راستە، یەعنی بەیانی (10) قانوونی تر پەرلەمان دەری بکات لەسەر بابەتی قەدەغەکردنی بە قاچاخ بردن هەمان ئەو قواعیدی عامەی کە لە ناو قانوونی عقوباتدا هەیە تەتبیق دەبێت بەسەر هەموو ئەو ئەفعالانەی کە پەرلەمان تەعریفی دەکات، تەعریفی بە قاچاخ بردنەکە دەکات، بۆیە تکا دەکەم ئەو قواعیدە عامانە هەموو موشەرعێك بۆی دەگەڕێتەوە، بۆ ئەسڵی یاساکەش بگەڕێنەوە کە لە ساڵی (2008)ی عێراقی دەرچووە، لە عێراقدا خۆی پاراستووە لە تەجریمکردن، بۆ خۆی پاراستووە، لەبەر ئەوەی دەزانێت قواعیدی عامەك هەیە تایبەتە بە قاچاخ بردن لە ناو قانوونی عقوباتدا لە ساڵی (1969)، محاکم هەمووی بۆ ئەوە دەگرێتەوە یاساکانیش خۆی لێ دەپارێزن، تکا دەکەم ئەم ماددەیە هەڵبگیرێت بە تەعریفکردن کۆتایی پێ بێت، نەبێتە هۆکارێك بۆ دووبارە گەڕاندنەوەی یاساکە، چونکە یەکێك لەو هۆکارانەش کە یاسای ماددە هۆشبەرەکان دووبارە پێی گەڕاوەتەوە لە سەرۆکایەتی هەرێم ئەوەیە کە تەعریفی عەود کراوە، وە عەود لە ساڵی (1969) لە قانوونی عقوبات تەعریفکراوە، بۆیە تکا دەکەم ئەو ماددەیە هەڵبگیرێت بۆ مەتانەت و بۆ مەبادیئی یاسا، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز لیژنەی تایبەتمەند فەرموو ماددەی سێ بخوێننەوە.

بەڕێز سەرکۆ ئازاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (3):

یەکەم: دەزگاکانی ئاسایش و هێزەکانی ناوخۆ بەڕێوەبەرایەتی گشتی گومرگ بۆ جێ بەجێکردنی حوکمەکانی یەم یاسایە ئەم ئەرکانەی دەکەوێتە ئەستۆ:-

1- ڕاگیرکردنی هۆیەکانی گواستنەوە و دەست بەسەرداگرتنی ئەو نەوت و لێدەرهێندراوانەی کە ئامادەکراون بۆ بە قاچاخ بردنی لەلایەن تۆمەتبارانەوە.

2- دەست بەسەرداگرتنی هۆیەکانی گواستنەوەی بیانی یان هاوردەکراو کە گوڕانکاری لە قەبارەی دیزاینکراوی تانکی هەڵگرتنی سووتەمەنییەکاندا کراوە بە مەبەستی بە قاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێندراوەکانی بەکار دەهێندرێت.

3- ئامادەکردن و ڕەوانەکردنی دۆسیەی تۆمەتباران بۆ دادگاکان.

4- پشکنین بۆ بەسەردانانی هەر هۆیەکی گواستنەوە عەمبار، نووسینگەکان، یان هەر شوێنێکی دیکە لە کاتی گومانی ئەنجامدانی یەکێك لەم تاوانانەی کە لەم یاسایەدا دەقنووسکراوە.

دووەم: بۆ ڕێگریکردنی لە ئەنجامدانی ئەو تاوانانەی لە ماددەی دووی ئەم یاسایە دەقنووسکراون کارمەندی ڕێگە پێدراو مافی بەکارهێنانی هێز و ڕووبەڕووبوونەوەی هەیە بۆ مەبەستی ڕاوەستاندنی هەر هۆیەکی گوستنەوە یان کەسێك لە کاتی سەرپێچیکردن لە فەرمان.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا دەرگای گفتوگۆ دەکەینەوە بۆ موناقەشەکردن لەسەر ئەم ماددەیە، کێ دەیەوێت قسە بکات دەستی بەرزبکاتەوە؟ ئەم پەرلەمانتارە بەڕێزانە دەیانەوێت موناقشە بکەن (کاك مەم، کاك بەڵێن، کاك عثمان، کاك گۆران، کاك شێخ ظاهر، کاك ابوبکر، کاك لقمان، نجات خان، کاك جەلال، کاك د.هەورامان)، نجات خان فەموو.

بەڕێز نجات شعبان عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵی سێیەم: ئامادەکردن و رەوانکردنی دۆسیەی تۆمەتباران بۆ دادگاکان، لە زاراڤەی پێناسەکان کیش دادگایە، ژبەر هەندێ دادگاکان ببیتە ل دادگاکانی گومرگ لە هەرێمی کوردستان، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عثمان سێدەری فەرموو.

بەڕێز عثمان علی سمایل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ماددەی سێ بڕگەی یەکەم دەزگاکانی ئاسایش و هێزەکانی ناوخۆ بەڕێوەبەرایەتی گشتی گومرگ بۆ جێ بەجێکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە ئەم ئەرکانەیان دەکەوێتە ئەستۆ، بە بۆچوونی من هێزەکانی پاسەوانی سنووریشی بۆ زیاد بکرێت باشە، لەبەر ئەوەی پاسەوانی سنووریش ئەرکێکی زۆریان هەیە، سنوورەکانی ئێمە بە دەرەجە یەك پاسەوانی سنووری لێیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ابوبکر هەڵەدنی فەرموو.

بەڕێز ابوبكر عمر عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێموایە ئەم ماددەیە هەر زیادە هەڵبگیرێت، لەبەر ئەوەی كە هێزەكانی ئاسایشی ناوخۆ بڕیارەكانی دادگا جێ بەجێ دەكەن، لەبەر ئەوە هەموو ئەوە پڕۆسانەی كە لێرەدا رەوانەكردنی دۆسیە دەكرێت بۆ دادگا، وە قەراری دەست بەسەرداگرتنی راگیركردنی هەمووی بە ئەمری حاكم دەبێت، بۆیە بە رای من ئەم ماددەیە زیادە، بڕگەی دووەمیشی هەر بەپێی یاسا ئەعزائی زەبتی قەزائی بۆ خۆیان بۆیان هەیە كە ئەو رێكارانە بگرنە بەر بەمەبەستی راوەستاندنی ئەو تاوانەی ئەنجام دەدرێت، بۆیە من داوای هەڵگرتنی ماددەكە دەكەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

كاك جەلال فەرموو.

بەڕێز جلال محمد امین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕاستی لەبەر ئەوەی نەوت ئەمڕۆكە لە بەشە هەر سەرەكییەكانی داهاتی هەرێمی كوردستانە، هەموومان دەزانین بەشێكی زۆری بودجەی فەرمانبەران لە نەوت تەرخان دەكرێت، بۆیە وەكو نجات خانیش گوتی پێشنیار دەكەم دادگایەكی تایبەت هەبێت بۆ ئەو تاوانبارانەی كەوا نەوت بە قاچاخ دەبن، دادگایەكی تایبەت هەبێت بۆ ئەوەی قەزیەكانی تر تێكەڵ نەبێت، هەست دەكەم ئاسانكاری دەكرێت بۆ تاوانباران، بۆیە پێشنیار دەكەم دادگایەكی تایبەت بەو قاچاخ بردنە هەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

كاك هەورامان فەرموو.

بەڕێز د.هەورامان حەمە شریف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پشتیوانی لە قسەكانی مامۆستا ابوبكر هەڵدەدنی دەكەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

كاك لقمان فەرموو.

بەڕێز لقمان حمد حاجی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی سێ دەزگاكانی ئاسایش و هێزەكانی ناوخۆ بەڕێوەبەرایەتی گشتی گومرگ بۆ جێبەجێكردنی ئەم یاسایە دەگرنە ئەستۆ، وەكو برای بەڕێزم كاك عوسمان سێدەری ئاماژەی پێدا، لە ئێستادا هێزەكانی پۆلیسی پاساوانی سنوور و گومرگ ئەركە ئەساسیەكە دەگرنە ئەستۆی خۆیان و چاودێری سنوورەكان دەكەن، پێشنیاز دەكەم ئەوە ئیزافە بكەن، سەبارەت بە خاڵی یەكەم راگیركردن،

نازانم راگیرکردن بۆ راگرتن نەبێت، یەعنی کۆڵەکە، تەسەور دەکەم ئەم ووشەیە لە جێگای خۆی نییە، پێشنیاز دەکەم وای لێبێت راگرتنی هۆیەکانی گواستنەوە و دەست بەسەرداگرتنی نەوت و لێدەرهێندراوەکان کە ئامادەکراوە بۆ بە قاچاخ بردن لەلایەن تۆمەتبارانەوە، سەبارەت بە خاڵی دووەم دەست بەسەر داگرتنی هۆیەکانی گواستنەوەی بیانی و ناوخۆش ئیزافە بکرێت، چونکە هۆی گواستنەوەی ناوخۆمان هەیە، دەیان کۆمپانیای ناوخۆیی هەیە کە نەوت دەگوازنەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز شێخ ظاهر فەرموو.

بەڕێز ظاهر محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕگەی سێیەم، ئامادەکردنی رەوانەکردنی دۆسیەی تۆمەتباران بۆ دادگاکان، ووشەی دادگاکان لێرە بە جەمع هاتووە، هەرچەندە لە یاساکان پێناسەکراوە کە دادگای گومرگی تایبەتمەندە، بۆیە پێشنیاز دەکەم بکرێتە دادگای تایبەتمەند کە دادگای گومرگییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك بەڵێن فەرموو.

بەڕێز بەڵێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی تایبەتە بە ماددەی سێیەم، لە راستیدا ئەگەر ماددەکە سەیر بکەین لە خاڵی چوارەم بڕگەی یەکەم باسی پشکنینی بەسەرردادانی هەر هۆیەکی گواستنەوە عەمبار یان نووسینگەکان یان شوێنیکی دیکە لە کاتی بارکردنی گومانی ئەنجامدانی ئەو تاوانانەی کە لەم یاسایە دەقنووسکراوە، دیارە ئەمانە دەبن بە ئەمری حاکم بتوانن ئەم ئەرکە بکەن، هەرچەندە وەکو مامۆستا ابوبکر باسیکرد کۆی ئەو بڕگانەی لەم ماددەیە هاتووە تەحسیل حاسڵە، یەعنی ماددەکە تەقریبەن وەکو تیکرارە، بۆ ئەوە پشتیوانی لەوە دەکەم کە ماددەکە کامل لابرێت، بەڵام ئەگەر لا نەبرا پشتیوانی لە قسەکانی کاك عوسمان سێدەری دەکەم کە هێزەکانی پاسەوانی سنوور تێیدا جێگەی بکرێتەوە، داوا لە لیژنەی یاسایی دەکەم روونکردنەوەیەك بدەن لەسەر خاڵی چوارەم، ئایا بەبێ ئەمر حاکم ئەم هێزانە بۆیان هەیە پشکنینی بەسەرردادان بدەن بەسەر هۆیەکانی گواستنەوە یان نا، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك مەم فەرموو.

بەڕێز مەم برهان محمد قانع:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی ئەو دەسەڵاتانەی کە لە بڕگەی یەکەم لە چوار خاڵ دراوە بە هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ، منیش هەمان پرسیاری کاك بەڵێن لە ئەندامانی بەڕێزی لیژنە دەکەم، لێرەدا باس لە دادوەر ناکات، حاڵەتی کت و پڕ دێت، تانکەرێك نەوت دەبینرێت کە قاچاخە هێزەکانی ئاسایش ئەو دەسەڵاتەیان پێدراوە کە دەستی بەسەردا بگرن، واتە گەڕانەوە نییە بۆ بڕیاری دادوەر، بە خێرایی کارێکی لەو جۆرە جێ بەجێ بکەن، مادام بەم شێوەیەیە، من پێموایە بەندی دووەمیان کە دەڵێ هێزەکانی ئاسایش بۆیان هەیە هێز بەکار بێنن، خۆ لە رێگای هێزەوە ئەوە دەکەن، یەعنی تەحسیل حاسڵە، مادام لە بڕگەی یەکەمدا لە چوار خاڵدا ئەم دەسەڵاتە دراوە بە هێزەکانی ئاسایش و ناوخۆ پێویست بە بڕگەی دووەم ناکات، هەر زیادە لابرێت، پێشنیار دەکەم هەر لابرێت پێویست بەوە ناکات، بە نیسبەت ئەو پێشنیازەی کاك عوسمان سێدەری باسی کرد، بێگومان هێزەکانی پاسەوانی منیش پشتیوانی دەکەم کە پێویست دەکات ئەوانەش ئیزافە بکرێت، داڕشتنەوەی خاڵی یەکەم پێشنیاز دەکەم بۆ ئەندامانی بەڕێزی هەردوو لیژنە بەم شێوەیە داڕشتنەوەی خاڵی یەکەم لە بڕگەی یەکەم: راگیرکردن لابرێت دەست بەسەرداگرتنی هۆیەکانی گواستنەوە و ئەو نەوت و لیدەرهێندراوانەشی کە ئامادەکراون بۆ بە قاچاخ بردنی لەلایەن تۆمەتبارانەوە، سیاغی نەسەکە باشتر دەبێت، بۆیە تەئکید دەکەمەوە بڕگەی دووەم بە زیادی دەبینم، لابرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك گۆران فەرموو.

بەڕێز گۆران عمر علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی سێیەم خاڵی سێ، ئامادەکردنی رەوانەکردنی دۆسیەی تۆمەتباران بۆ دادگاکان، لە راستیدا تاوەکو خەڵکی کوردستان ئاگادار نەبێت لە فرۆشتنی نەوت و بازاڕیکردنی نەوت، هەروەها شەفافییەتی داهاتی نەوت لە هەرێم خەڵکی کوردستان ئەوەشی کە بە یاسای رەوانە دەکات بە قاچاخ ئەژماری دەکات، چونکە کە داتاکان نەبێت لای خەڵکی هەر وەکو ئەوە وایە کە ئەوەشی بە یاسایی دەڕوات هەر قاچاخە لای خەڵکی کوردستان، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

گولیزار خان فەرموو.

بەڕێز گولیزار رشید حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز پێشنیارێت دکەم ماددەیا سێ بڕگەیا یەکەم وەکی خۆ بمێنێتن، بەلاّم بڕگەیا دووەم بە من وایە ئەڤ زێدەیە، چونکە قواعدی عامە ل قانونێ عقوباتێ هاتیە و تیکرار وە لێدکەت کو قانون لاواز بیتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان لیژنەی تایبەتمەند کاك بژار فەرموو.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە خالاّ چوارێ پشکنین، خۆ نموونەیەکی بینین ئەگەر سەعات دووی شەڤێیە تانکەرەك یان سەیارەیەکا بار هەلگر قاچاخ یا لە مەنتەقەیەکا دیریش ل سەنتەری باژێری یەعنی یا بەرەڤ ب قاچاخ بردنی ڤە دچیت، یەعنی ل وێرێ سەعات دووی شەڤێ مەعقولە پیویستی بە ئەمر وەرەڤا حاکمی بیت دا کو ئەڤ تانکەرە بێتە پشکنین کرن، ئەڤ ئیجرائاتە هەبن دائیمەن تاوانبار ل دەستێ دەسەلاّتی رەڤیت، پێتڤیە ئەڤە تێدابیت، ئەگەر سیەفەتا مەشهود بیت سیفەی ئیستیعجال پێتڤیە ئەڤ ئیجرائاتە، ئەڤ خالە وەکو خۆی بمینیت، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك جەلال وەکو لیژنەی قانوونی ئێوە با تەواو ببن، ئینجا لیژنەی ووزە روونکردنەوە بدەن.

بەڕێز جلال محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەوەی کە کاك بژار روونکردنەوەی لەسەریدا دیارە دروستە، ئێمە لە ئسولی مەحاکماتی جەزائی ئەندامانی زەبتی قەزائی تەحدیدکراوە کە پیاوی پۆلیس وەك یەکە لە ئەندامی زەبتی قەزائی ئیتر هەر فیئەیەکی پۆلیس بێت، پیاوی پۆلیس سەلاّحیەتی هەیە لە کاتی بوونی تاوان راستەوخۆ کۆنترۆڵی تاوانەکە بکات، دواتر نەتیجەی تاوانەکە دادوەر رادەگەیەنێت و دادوەر ئیجرائاتە ئسوڵییەکان دەکات کە بریتیە لە مەرحەلەی تەحقیق، مەرحەلەی تەحقیق مەرحەلەی جەمعی ئەدیلە، ئەدیلەکان کۆ دەکاتەوە کێ دەیکات پیاوی پۆلیس دەیکات، لە زەمنی ئەدیلە کۆکردنەوەی چی هەیە زەبتکردنی دەست بەسەرداگرتنی ئەو بار و شتە قاچاخانە کاری پۆلیسە، بۆیە راستەوخۆ زەبتی دەکات دواتر پەیوەندی بە دادوەر دەکات ئەگەر دادوەر لە زەمنی پەیوەندی ئیتسالاّتا بێت، ئەگەر دادوەر ناوچەکە وجودی هەبێت واتە مەحەلی حادیسەیە بنکەیەکی پۆلیسی لێدێت، دواتر بەپێی قانوونەکە بنکەیەکی ئاسایشی لێدێت ئەوان پەڕاوی لێکۆڵینەوەی بۆ ڕێك دەخەن و ئاڕاستەی دادوەری بەڕێزی دەکەن، دادوەر خەتەواتەکان ئاشکرا دەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك علی فەرموو.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە کاك عوسمان گوتی پاسەوانی سنوور دەقیقە، بەڵام پاسەوانی سنوور جا لێرەبێت یان لە عێراق لە زمنی وەزارەتی ناوخۆدایە، لە زمنی هێزەکانی ناوخۆدایە، کە دەڵێی هێزەکانی ناوخۆ هەمووی دەگرێتەوە، هەر هێزێکی ناوخۆ هەبێت مەشمول دەبێت بەوە، ئەم ماددەیە زۆر موناقەشەکرا، یەعنی فکرەکە ئەوەیە لە بەشێکی ناگەڕێیتەوە بۆ حاکم چۆن؟ بۆ نموونە تانکەرێکت گرت گەورەتر لە حەجمی خۆی دیزاین کراوە، قەبارەی هەیە، ئەو موەزەفەی لەوێیە ئۆتۆماتیکی دەزانێت ئەمەیە، بۆ نموونە (30) تەنە (40) تەنی تێکراوە ئۆتۆماتیکی ئەم موەزەفە دەزانێت خۆی رای دەگرێت، بەڵام لەوێ حوکمی نادات، لە نەتیجە رەوانەی دەکات بۆ دادگا، بۆیە تۆ هەر بارهەڵگرێك کتابێك ناکەی بۆ دادگا بەپێی تەعلیمات (30) تەنە و ئەمە (40) تەنی هەڵگرتووە، بۆیە دەڵێین رای دەگرێت، حوکمی بەسەردا نادات، دەسبەسەری ناکات، نایخاتە مەزادەوە، نایفرۆشێت، هەموو ئەو قەرارانە ئیجرائاتەکانی دواتره دادگا دەیدات، بەڵام ئەم دەستی بەسەردا دەگیرێت، رێگەی لێدەگیرێت و رێگە بە تێپەڕبوونی نادات بەپێی ئەو تەعلیماتانەی کە هەیە، نەك ئەوەی کە راستەوخۆ خۆی بۆ هەموو حاڵەتێك کە رۆژانە، لەوانەیە چەندین حاڵەت دووبارە بێتەوە بێی هەمووی کیتابونا کیتابوکم بچیتە دادگا و بێتەوە و چەند مانگیکی پێ بچێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سەرکۆ فەرموو.

بەڕێز سەرکۆ ئازاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

روونکردنەویەك بۆ ئەو هاوڕێیانەم ئیزافە دەکەم بۆ قسەکانی کاك علی، بۆیە پاسەوانی سنووری تێدا جێ نەکرایەوە، ئەم دەسەڵاتی دەست بەسەرداگرتنەکە دراوە بە ئەنجومەنی ئاسایش و لەگەڵ وەزارەتی ناوخۆ، پاسەوانی سنوور دەسەڵاتێکە کە تەنها دەگەڕێتەوە بۆ دەسەڵاتە فیدرالییەکان، ئەم یاسایە بۆ حکومەتی هەرێمی کوردستانە و دەسەڵاتە تەنفیزیەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان جێ بەجێی دەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح / جێگری سەرۆکی پەرلەمانی:

بەڕێز وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان ئەگەر تێبینی و سەرەنجێکتان هەیە فەرموون.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بۆ كۆكردنەوەی رای لیژنەی تایبەتمەند و رای بەڕێزان لە ئەندامانی پەرلەمان دیارە رایەكان هیچ وەكو وەلاّم نەبوو، هەمووی تەئیدكردن بوو بۆ یەكتری، بەلاّم من پێم باشە ماددەی سێیەم بە تەواوی ئەو بڕگانەی لێ هەلگیرێت و بەو شێوەیە سیاغە بكرێتەوە، دەزگاكانی ئاسایش و هێزەكانی ناوخۆ و بەڕێوەبەرایەتی گومرگ (تتولى مهمة ضبط النفط و مشتقاته المعد للتهريب من قبل المجرمين وحجز المركبة أو اية واسطة نقل المستخدمة وتحويل المجرمين الى المحكمة الخاصة لاتخاذ الاجرائات القانونية اللاحقة بشانهم). تەعریفیشی كردووە ئەو مەحكەمەیە كام مەحكەمەیە لە ماددەی یەكدا، ئەو بڕگانە هەڵبگیرێت بەو شێوەیە سیاغە بكرێتەوە باشترە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

دەچینە سەر ماددەی چوار، فەرموون.

بەڕێز سەركۆ ئازاد حسین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی (4):

یەكەم: كەسی تۆمەتبار چ ئەنجامدەری سەرەكی تاواناكە بێت یان شۆفێری هۆكارەكانی گواستنەوە یان ئەوانەی لە تاوانەكەدا بەشدارن، بە مەبەستی لێكۆڵینەوەی دادگایی كردن حەواڵەی دادگای ئەو سنوورە دەكرێت كە نەوت و لێدەرهێندراوە نەوتییەكانی تێدا بە قاچاخ بردراوە.

دووەم: تۆمەتباری دەستگیراكراو بەپێی حوكمەكانی ئەم یاسایە لە قۆناغەكانی لێكۆڵینەوە بە دەست بەری ئازاد ناكرێت تا دەرچوونی حوكمی كۆتایی و بنبڕ لەلایەن دادگاوە.

سێیەم: دادگا خەسڵەتی بە پەلە دەدات بەو داوایانەی كە بەپێی حوكمەكانی ئەم یاسایە ئاڕاستەی دەكرێن.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز ئێستا دەرگا گفتوگۆ دەكەینەوە لەسەر ماددەی چوار، كێ دەیەوێت قسە بكات؟ ئەو بەڕێزانەی دەیانەوێت لەسەر ماددەی چوار قسە بكەن (كاك دیاری، كاك محی الدین، گولیزار خان، كاك عوسمان، شیرین خان، كاك د. ڕێبوار، كاك جەلال، نجات خان)، كاك د. ڕێبوار فەرموو.

بەڕێز د. ڕێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پێمومایە ماددەی چوار بە هەر سێ بڕگەی پێكەوە، جورێك لە تێك هەڵكێشی دروست دەكات لەگەڵ قانوونی عقوباتی عێراقی، جارێكیش دەست تێوەردان لە ئیختیساسات و دەسەلاّتی سوڵتەی قەزائی، بۆیە من داوای روونكردنەوە لە لیژنەی یاسایی دەكەم كە ئەم ماددەیە ئەو هۆكارانەی كە ئاماژەم پێكرد هیچ كێشەیەك دروست ناكات لەگەڵ دەقی قانوونی عقوباتی عێراقی و لەگەڵ دەسەلاّتەكانی سوڵتەی قەزائی، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

نجات خان فەرموو.

بەڕێز نجات شعبان عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکەم گەر بەرێ خۆ بدەینێ کە خالاً سێ ل ماددەیا چوار دا کەسی تۆمەتبار چ ئەنجامدەرێ سەرەکی تاوانەکان بیت یان شۆفێری هۆکارەکانی گواستنەوە یان ئەوانەی لە تاوانەکان بەشدارن بە مەبەستی لێکۆڵینەوە حەواڵەی دادگای ئەو سنوورە دەکرێت کە نەوت و لێدەرهێندراوە نەوتیەکان تێدا بە قاچاخ بردراوە، لێرە جارەکا دی بێتە دادگایی کرن ل دادگای تایبەت، یەعنی دادگای گومرگ ل هەرێما کوردستان، هەر وەك چاوە هاتیە پێناسەکرن، نابیت لێرە دوو دادگا هەبیتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دیاری فەرموو.

بەڕێز دیاری انور حەمە رحیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی چوارەم، بڕگەی یەکەم: کەسی تۆمەتبار چ ئەنجامدەری سەرەکی تاوانەکە بێت یان شۆفێری هۆکارەکانی گواستنەوە، راستە زۆرجار شۆفێری گواستنەوەی تانکەرەکانی نەوت یان موشتەقاتەکانی گواستنەوە هەندێکیان خۆیان ئەو تانکەرانەیان هەیە، یان با بڵێین خیبرەیان هەیە و شتێکی دیکەیان هەیە، بەڵام زۆرجار هەندێکیش بەڕاستی شۆفێرن یان رەنگە نەزانن کە بارەکە قاچاخە، یان بۆ نموونە ئەم کەسانە پێشنەیان نەبێت یان رەنگە لیترێك لەو نەوتە، لەو بەنزینە، یان سەنتێك دۆلارێك بۆ ئەوان نەبێت، بۆیە من پێشنیاز دەکەم بڕگەیەکی بۆ زیاد بکرێت، بۆ نموونە بڕگەی چوارەم، یان بڕگەی دووەم بکرێت بەوەی کە شۆفێر لە جاری یەکەمدا بۆ نموونە تەعاهودی پێ پڕبکرێتەوە، ئەگەر بۆ نموونە جاری دووەم دووبارەی کردەوە غەرامەیەکی سزایی بدرێت، جاری سێیەم بۆ نموونە بە هەمان شێوە مامەڵەی لەگەڵدا بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عوسمان سێدەری فەرموو.

بەڕێز عثمان علی سمایل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی چوار، بڕگەی یەکەم من تەحفوزم لەسەر لێکۆڵینەوەی دادگایی کردن نووسراوە هەواڵەی دادگای ئەو سنوورە، ئەگەر بکرێت بە رەوانەی دادگا نەك هەواڵە، هەروەها بڕگەی دووەمیش تۆمەتباری دەستگیرکراو بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە لە قۆناغەکانی لێکۆڵینەوە بە دەستەبەری ئەگەر بکرێت بە

کەفالەت، کەفالەت لەوانەیە کەلیمەیەکی عەرەبی بێت، بەڵام خەڵکی ئێمە لەو کەلیمەیە خراپ تێدەگات، ئازاد ناکرێت بە دەستەبەری یان بە کەفالەت ئازاد ناکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئەگەر ئەو موناقەشە لوغەویانە بوو وەختێکی تر لێگەڕێن باشترە بە رای خۆم، بەڕێز شیرین خان فەرموو.

بەڕێز شیرین امین عبدالعزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە مەبەست لە بڕگەی یەکەم لە ماددەی چوارەم لە ناساندنی، یاخود دیاریکردنی تۆمەتبارانی بە قاچاخ بردنی نەوتە، بە قاچاخ بردنی نەوتیش روونە لای هەمووان ئەمە بە تاکە کەسێك مەحاڵە ئەنجام بدرێت، زۆرجار ئەم کەسانە کەسانی مەعنەوی یاخود هێزی ئەمنیان لە پشتەوەیە، یاخود کەسانی باڵا لە ئاستی بەرپرسیاریەتی، بۆیە من بۆ ئەم بڕگەیە پێشنیاز دەکەم بەم شێوازە دابڕژرێتەوە تۆمەتبار ئەو کەسەیە کە ئەنجامدەری سەرەکی تاوانەکەبێت، یان هاوکار، یان شۆفێری ئامرازەکانی گوستنەوە، یان ئەوانەی لە تاوانەکەدا بەشدارن تا کۆتایی بڕگەی یەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك محی الدین فەرموو.

بەڕێز محی الدین حسن یوسف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە بڕگەی یەکەمی ماددەی چواردا هاتووە کە کەسی تۆمەتبار چ ئەنجامدەری سەرەکی تاوانەکە بێت، یان شۆفێری هۆکارەکانی گواستنەوە، یان ئەوانەی لە تاوانەکە بەشدارن بە مەبەستی لێکۆڵینەوە و دادگاییکردن هەواڵەی دادگای ئەو سنوورە دەکرێت کە نەوت و لێدەرهێندراوە نەوتیەکانی تێدا بە قاچاخ دەبرێن، رەنگە لە هەموو شوێنەکان ئێمە ئەو دادگایەمان نەبێت، چونکە باسی ئەوەم کرد دادگامان هەیە دادگاکانی گومرگی هەرێمە، رەنگە لە قەزایەك و ناحییەیەك ئەو دادگایە نەبێت، بۆیە پێم باشە دادگای تایبەتمەند دەست نیشان بکرێت لەوێندەرێ، خاڵی دووەم: بڕگەی دووەم کە پەیوەندی بە ئازاد نەکردنی تۆمەتبارە، ئەمە پێچەوانەی سەربەخۆی دەسەڵاتی دادوەریە، تاوانبار یاخود کەسی تۆمەتبار تا ئەو کاتەی لەلایەن دادگاوە بڕیاری تۆمەتباری بەسەردا دەدرێت بێ تاوانە، هەروەها مەسەلەیەکی ترمان هەیە ئێمە ماددەی نوزدە بڕگەی یەکەم و ماددەی هەشتا و هەشت و چل و حەوت لە دەستووری عێراقی ئاماژەی بە سەربەخۆیی دادگاکان کردووە و ئێمە فەسڵی سلوتاتمان هەیە کە دەسەڵاتەکان لە یەکتری جیا دەکاتەوە، بۆیە لەگەڵ ئەوەدام بڕگەی دووەم لە ماددەی چوارەم لابدرێت، چونکە ئێمە وا دەکەین دەسەڵاتی تەقدیری بۆ دادوەرە بەڕێزەکان ناهێڵینەوە، تەدەخول بە کاروباری دەسەڵات دەکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك جەلال فەرموو.

بەڕێز جلال محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی چوار بڕگەی یەکەم باسی ڕەوانەکردنی تاوانبار بۆ ئەو سنوورە، بەڕاستی بە مەزەندەی من ئەوە زۆر بە ڕاشکاوی دەڵێت هاوکاری ئەو تاوانبارە بکەن بە خزم خزمێنە و مەحسوبیەت بەرەڵای بکەن، چونکە زۆرجار دەزانین ئەوانەی لەو سنوورە جاری وا هەیە ئەو موەزەفەی تەقیمی ئەو سێکتەرە دەکات (40) تەنی بەڕێ دەکات، یاخود پۆلیسەکەیە، یاخود یەك لەوانەیە کارمەندە لەگەڵیان و شەبەکەیەکی گەورە دروست دەکەن، بەڕاستی ئەوە وەکو ئەوەی لێدێت دز و ساحێب ماڵ یەك و هەموو شتێك وا لێدەکەن، پێم باشە دادگای تایبەتمەند هیچ کەسێك تەحویلی سنووری خۆی نەکرێت، چونکە ئاسانکاری دەکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

گولیزار خان فەرموو.

بەڕێز گولیزار رشید حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ تەوزیح کرنا ڤی بابەتێ کو قسەکانی د. ڕێبواری وازح نەبی، ئەڤ ماددەیە بەحسێ دیارکرنا ئیختیساسی تەحریکی شەکوا دکەتن، هیچ تەناقوزەك دگەل قانونا عقوباتێ دانینە، بەلاٚم من تێبینەیەك هەبی ل لیژنەیادا ژی بەحسکر ئەو بڕگەیا دووێ بی قەرارا مەحکەمەیا ئیتیحادی دەست من هەیە لە تاریخا (3/ 4/ 2019)، ئیشارەت بە هەندێ دەدات بڕگەیا دووەم نا دەستووریە، ئەز حەزی دکەم هەمی هاریکاربن دگەل من ئەڤی بڕگەی ئەم لادەین دا تەناقوز دگەل دەستووریێ نەبیتن، چونکە ل ڤێرێدا ئەم تەقیدێ دکەین سەلاٚحیەتا حاکمی لە ڤێرێدا تەنها مەسەلەن مەخسەدا من بەس بۆ ماددەیا دوویێە نابیتن ئەم تەقیدا ئیلزام بکەین، قازی کو دەست بەسەر یا تاوانباری بکەت هەتا حوکما نیهائی بێتن، ئەو سەلاٚحیەت دەڤ حاکمیە، ئەو دێ تەقدیر کەتن ئایا بەربیتن یان نا تەنێ بۆ بڕگەیا دووەم، ئەوەی بۆ بڕگەیا هەشتەم بەحسێ تیرۆر دکەت ئەو ڤێرێدا تەنی دەبیت هەتا حوکمی دوماهیکێ، بەلاٚم بڕگەیا دووەم ل ڤێرێدا بەس تەنی دێ سەلاٚحیەتێ دینە، حاکمی قەزائی ئەو دی دیارکەتن کو ئایا بمینیتن تاوانبار یان نا، ئەڤە ل ڤێرێدا مەحکەیا ئیتیحادی ئیشارەتێ پێدایە یا دیارکر کو ئەڤ بڕگەیە یا دووماهیکێ، چونکە مە یا تەرجومەکر ل قانونا عێراقیدا تەبعەن ل ڤێرێدا ژی تاریخێ (3/4/ 2019)، ئیشارەتێ پێدایە دبێژیت ئەڤە نە دەستووریە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سەرەنجێك ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان كە لە لیژنەی تایبەتمەند بەشداری گفتوگۆكان دەكەن بۆ ئامادەكردنی راپۆرت لەوێ گفتوگۆ و سەرەنجەكانی خۆیان دەخەنە روو، كە راپۆرت بە ناوی لیژنە ئامادەكراو و ئیمزاكرا ئەندامانی لیژنە لەوێ وەكو ئەندامی لیژنە ناتوانن روونكردنەوەكانی خۆیان كە لە ناو كۆبوونەوەكانی لیژنە هەیان بووە دیسان بێن لێرە لە ناو لیژنە لەبەردەم پەرلەمانی كوردستاندا بیخەنە ڕوو، بۆیە داواتان لێدەكەین بۆ سوود وەرگرتن لە كات، بۆ سوود وەرگرتن لە گفتوگۆكان، ئەو گفتوگۆیانەی لە ناو لیژنەی خۆتان كردوتانە مەیهێنەوە ناو هۆلی پەرلەمان كە لێرە وەكو لیژنەی تایبەتمەند لێرە لە شوێنی خۆتان دانیشتوون، ببوورە گولیزار خان، كاك بژار فەرموو.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دەمەوێت تەوزیحەكی بدەم ل سەر بابەتەكی، ئەز حەز دكەم جێی رازەمەندی لە لەلایەن ئەندام پەرلەماناڤە، دەستووری عێراقی ل سەرێ هەرەمێ قانونیە، ل سەران سەرێ عێراق و هەرێمی كوردستانی ژی ڤە، دەستووری عێراقی هاتیە حەقی دا پەرلەمانی كوردستانێ تەشریعا دانێت و بۆ خۆ دەربكەت ل دیڤ مەسەلەحەتا وەقیع و ژینگەیا خەلكی كوردستانێ، ل ڤێرێ مە چ قەیدێت قانونی نینە مە قانونا عقوباتا عێراقێ ڤە گرێدات، یان مە ب قانونا ئەسول مەحاكمات ڤە گرێدات، ما عدا ئەو نەھ فەقەرەیەت ماددەیا (110)دا ل دەستوورێ عێراقێدا هاتی ئەو قەیدە بەر دەستێت مە كو ئەمە نەشێین چ پێنكاڤە باڤێین، بەڕاستی نابیت ئەم هەندە ئەگەر هەر یاسایەك، هەر پێشنیازە یاسایەك ئەم دبێژین ئەڤە ل فلان قانونا هەندە هەی، ئەڤە ل فلان قانونا هەی، كەواتە پێشنیازە یاسا بۆ چنە، هەمی قانونێت عێراقی شاملن هەمی مە ل هەرێمی چ فەراغێت قانونی نیە كەواتە، كایە ل دەستووری عێراقێ ئەڤ حەقە دایە پەرلەمانێ كوردستان، پەرلەمانێ كوردیستانێ نوێنەریاتیە خەلكی خۆ بكەت یاسایێت كوردستانێ دەربێخیت، تەئكیدیت دكەمەڤە چ قەیدێت قانونی و چ مەخالفێت قانونی دەستووری بەر سینگی مە نینن، سەبارەت ب ئازادكرنا موتەهەمی چ خیلافێ دەستووری نینن، دەستوور ب سەراحەت دبێژیتن یێ بەریئە نایەتە ئیدانەكرن هەتا ئیدانا وی تێدا تەسبیت كرن، ل ڤێرێ مە نەگوتیە ئەنگۆ حوكم بدەن، ل ڤێرێ ناهتیە ئەڤ كەسە تۆمەتبارە دێتە حوكم كرن، ئەڤە ئیجرائەكە تەدابیریە، بۆ هەندێ ئەڤ كەسە كو ختورەتا ل ڤێ جەریمەدا هەیە یان جەسامەتا ل ڤێ جەریمەدا هەندێ دخازیت دەهێتە حجزكرن، ل دیڤدا مە هەی سیفەتێ بە پەلە دەدەت مەحكمە سەیركەتە ڤێ كەیسێ، كەواتە ئەو ئیجرائاتەكە، ئەڤە نە حوكمەكە ل سەر بێتە دان ل دژی دەستوورێ عێراقێ بیت، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

ئێستا دەچینە سەر گفتوگۆكردن لەسەر ماددەی پێنج، بەڕێز وەزیری هەرێم بۆ كاروباری پەرلەمان لێرە نییە، دەچینە سەر ماددەی پێنجەم، فەرموو لیژنەی تایبەتمەند.

بەڕێز سەركۆ ئازاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (5):

یەکەم: هەر کەسێك یەکێك لەو کردەوانە ئەنجام بدات کە لە ماددەی دووی ئەم یاسایەدا دەقنووسکراون بە بەندکردن لە سێ ساڵ کەمتر نەبێت و لە حەوت ساڵ زیندانی کردن زیاتر نەبێت، وە پێ بژاردنێك کە چوار هەندەی بەهای کەرەستەی قاچاخ براوەکەبێت سزا دەدرێت.

دووەم: لە بارو دۆخی جەنگ و باری تەنگە تاوی و روودانی قەیرانی سووتەمەنیدا ئەنجامدانی هەر یەك لەو تاوانانەی لە ماددەی دووی ئەم یاسایەدا دەقنووسکراوە بە باری توندکراو ئەژمار دەکرێت.

سێیەم: حوکمەکانی ئەم یاسایە لەسەر هەر هۆکارێکی گواستنەوە کە تاوانی بە قاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێندراوەکانی پێ ئەنجام بدرێت جێ بەجێ دەکرێت جا تۆمەتبار خۆی خاوەنی بێت یان بە کرێی گرتبێت.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا دەرگای گفتوگۆ دەکەینەوە بۆ موناقەشەکردن لەسەر ئەم ماددەیە، کێ دەیەوێت گفتوگۆ بکات؟ ئەم بەڕێزانە دەیانەوێت گفتوگۆ لەسەر ماددەی پێنج بکەن (کاك کازم، کاك محی الدین، کاك دیاری، کاك ابوبکر، کاك گۆران، کاك بەڵێن، کاك جەلال، کاك مسلم)، کاك مسلم فەرموو.

بەڕێز مسلم عبدالله رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێموایە ماددەی پێنج لە بڕگەی دووەمدا ئەم رێژەیەی کە دانراوە، رێژەی سێ ساڵەکە دوو قات بکرێتەوە، بکرێت بە شەش ساڵ، حەوت ساڵەکەش بکرێت بە دە ساڵ زیندانیکردن، چونکە پێموایە کەسی یاسایی بەڕاستی ناتوانی مامەڵە بە قاچاخ بردن و ئەنجامدانی ئەو سەرپێچیانە بکات، بۆیە دووقاتی لێ بکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك بەڵێن فەرموو.

بەڕێز بەڵێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە وەکو باسکرا هەر تاوانێك بەقاچاخ بردن یەکێك لە تاوانەکان، بۆیە من پێشنیاز دەکەم لە بڕگەی یەکەمی ماددەی پێنجەم هەر کەسێك یەکێك لەو کردەوانەی ئەنجام بدات لە ماددەی دووی ئەم یاسایە دەقنووسکراون بە زیندانی کردن کە لە پێنج ساڵ کەمتر نەبێت و لە دە ساڵ زیاتر نەبێت، وە پێ بژاردنێك کە چوار هەندەی بەهای کەرەستەی بە قاچاخ براوەکە بێت سزا بدرێت، واتە ژمارەی ساڵەکان لە پێنج ساڵ بۆ دە ساڵ بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك جەلال فەرموو.

بەڕێز جلال محمد امين:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وێڕای پشتگیریم بۆ قسەی هەردوو بەڕێزان، بەڵام لە حەوت ساڵ کەمتر نەبێت و لە پانزە ساڵیش زیاتر نەبێت، پێ بژاردنەکەش دە قاتی بێت، چونکە ئەوەی قاچاخی نەوت دەکات بە تەئکید پانزە سەفقەی گەورەی لێدایە، پارەکی یەکجار خەیالی بردیە، لە کاتی شەڕیش خەڵك لەو وەزعە نالەبارە ژیاوە ئەویش ئەوەندە پارەی بردووە، چوار قات چییە، دە قات کەمتر نەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك محی الدين فەرموو.

بەڕێز محی الدين حسن يوسف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

یاسای سزادانی عێراقی ساڵی (1969) بەندکردنی بە سێ مانگ تا پێنج ساڵی دیاریکردووە، وە زیندانیکردن لە پێنج ساڵ تا پانزە ساڵ، بۆیە ئێمە بێین لێرە تەحدیدی ئەو سەلاحیەتە دەکەین، تەدخول لە دسەلاتی دادوەری دەکەین، بۆیە پێموایە ناوەکان هەڵبگیرێت تەنها بنووسرێت بەندکردن و زیندانکردن بۆ ئەو دەسەلاتە تەقدیریە بۆ سوڵتەی قەزائی، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ابوبکر فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

خۆی لە یاسادا فاعیل هەیە و شەریك هەیە، بێ ئەمەی کە لە بڕگەی یەکەمدا هاتووە ئەوە ئەو کردەوانە ئەنجام دەدات کە لە ماددەی دوودا هاتووە، یاخود کار ئاسانی بۆ دەکات، یاخود هاوکاری بۆ دەکات، چونکە ئەویش خەریکی جەریمەکەیە، لە بڕگەی دووەم باس لە هەندێ دۆخ دەکات بۆ زروفی موشەدەد، یەعنی کە مەسەلەی جەنگ و تەنگە تاوی و قەیرانی داراییە، بە رای من لە رووی کەسیشەوانێ ئەگەر ئەو کەسانەی کە بە من هەڵساون ئەندامان و بەڕیوەبەرانی بازگە سنووریەکان بن یان لە هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ بووە، ئەوانیش زەفێکی موشەدەد بێت، چونکە ئەوانە دەبێت پارێزەری ماڵی گشتی بن، نەك کار ئاسانیان لەو تاوانانە کردبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دیاری فەرموو.

بەڕێز دیاری انور حەمە رحیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتیوانی لە قسەکانی کاك بەڵێن و کاك جەلال و مامۆستا ابوبکر هەڵەدەنی دەکەم، بەشێك لە سەرەنجەکانی منیان گوت، منیش لەگەڵ ئەوەدام کە ژمارە ساڵەکان لە پێنج ساڵ بکرێت بە دە ساڵ، وە پێ بژاردنەکەش بکرێت دە قات و زیاتریش، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك گۆران فەرموو.

بەڕێز گۆران عمر علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی پێنج: لە بارو دۆخی جەنگ و باری تەنگە تاوی ڕوودانی قەیرانی سووتەمەنی لە ئەنجامدانی هەر یەك لەو تاوانانەی لە ماددەی دووی ئەم یاسایە دەقنووسکراوە، بە باری تووندکراو ئەژمار دەکرێت، باری تووندکراو مەبەستەکە چیە، ئەگەر ڕوونتر بینووسن و ئاماژەی پێ بدەن، هەروەها ئەوەشی بۆ زیاد بکرێت کەوا مامەڵەکردن لەگەڵ دووژمندا لە کاتی حاڵەتی جەنگدا دەبین، هەر وەکو لە ساڵانی ڕابردوودا هەمووتان ئاگادارن لە شەڕی داعشدا چەند کەسانێك بیستمان و بینیمان کە مامەڵەیان لەگەڵ داعشدا کردوو و لە ڕێگای بازرگانی کردنی چەك، هەروەها ئۆتۆمبیلێ ڕەوانەکردن بۆ داعش، ئەوانەش کە ئەو کەسەناشی کە مامەڵە لەگەڵ دووژمندا دەکەن لەو کاتانەدا ئەوەشی بۆ زیاد بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك د. کازم فەروو.

بەڕێز د.کاظم فاروق نامق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەقا دەق پشتگیری لە قسەکانی بەڕێز مامۆستا ابوبکر هەڵەدەنی دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی تایبەتمەند ئەگە را و سەرەنجێکتان هەیە فەرموون، کاك بژار فەرموو.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هیچ تەداخولەك لە دەسەڵاتا دادوەریدا و سوڵتەیا قەزائی و حاکمێ نەهاتیەکرن ل ڤی پێشنیازە یاسایێدا، موشەریعە قانونێ دادەنێت، هەرچی قانون بێتە دانان ئەڤ قانونە دەسەڵاتا تەنفیزی ژی دێ جێ بەجێ دکەت، کار و میهنەیا مەحکەمێ سوڵتەیا قەزائی ژی دیارە کو جێ بەجێ دکەن و ئەڤێ ئەو موخالەفە عقوبە بکەن ئەوی کەسیە یێ کو موخالەفەی ئەحکامێت ڤێ قانوێ بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك على فەرموو.

بەڕێز على حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرسیاریك لەسەر باری تووندکراو، بۆ نموونە سێ بۆ حەوت دانراوە، زەرفی موشەدەدەکە جێ بەجێ دەکات لەو کاتە کە باری تووندکراوە، واتە لە کاتی ئەزمەیەکدایە و قاچاخی دەکات، بەنزینی کوردستان دەباتە دەرەوە، ئەو کاتە زەرفی موشەدەدەکەی بۆ حیساب دەکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

دەچینە سەر ماددەی شەش، فەرموون ماددەی شەش بخوێننەوە.

بەڕێز عباس فتاح صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (6):

یەکەم: هۆکاری گواستنەوە کەرەستە بارکراوەکان ئەگەر ئەو کردەوانە پێ ئەنجامدرابێت کە لە ماددەی دووی ئەم یاسایەدا دەقنووسکراون هەر کات لە ناو خاکی هەرێم بگیرێن دەستیان بەسەردا دەگیرێت.

دووەم: هەر هۆکارێکی گواستنەوە کە بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەستی بەسەردا دەگیرێت دوای دەرچوونی حوکمی بنبڕ دادگا لەلایەن وەزارەتی دارایی و ئابووری بە زیادکردنی ئاشکرا بەپێی حوکمەکانی یاسای فرۆشتن بەکرێدانی موڵکەکانی دەوڵەت بەرکار لە هەرێم بە بارەکەیەوە دەفرۆشرێت.

سێیەم: هەواڵەدەر و ئەو کەس و لایەنانەی هاوکاربوون لە ئاشکراکردن و دەستگیرکردنی هۆکاری گواستنەوەی بەکارهێنراو لە تاوانی بە قاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێندراوەکانی لە دوای فرۆشتنی هۆکاری گواستنەوەکە بە رێژەی لە (25٪)ی کۆی بڕی نرخی فرۆشراوەکە پاداشت دەکرێت بە مەرجێك لە هیچ حاڵەتێکدا لە (15000000) ملیۆن دیناری عێراقی زیاتر نەبێت.

چوارەم: ئەو بڕە پارەیەی دوای جێ بەجێ کردنی بڕگەکانی دووەم و سێیەمی ئەم ماددەیە دەمێنێتەوە دەکرێتە داهات و بۆ گەنجینەی گشتی هەرێم دەبێتە داهاتی کۆتایی.

بەڕێز هێمن هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

بەڕێز ئێستا بۆ گفتوگۆکردن لەسەر ماددەی شەش هەر بەڕێز دەیەوێت قسە بکات بە دەست بەرزکاتەوە؟ ئەم بەڕێزانە دەیانەوێت گفتوگۆ بکەن (کاك ابوبکر، کاك جەلال، کاك مەم اسکندر، کاك شێخ زاهر، کاك بەڵێن، ئاشنا خان)، کاك مەم اسکندر فەرموو.

بەڕێز مەم اسکندر مەم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی شەش فەقەرەی سێیەم باسی پاداشت دەکرێتن بۆ ئەو کەسانەی کە هاوکاربوونە لە ئاشکراکردن، ڕێژەکە دەست نیشانکراوە (25٪)، دوای ئەوە باسی (15000000) ملیۆن دینار دەکرێت، ڕەنگە لە داهاتوودا ئەو (15000000) ملیۆن دینارە زۆر بەرز و بلند بێت، ڕەنگەش دابەزێت، تەنها دەمەوێت برادەران روونکردنەوە بدەن حیکمەت لە دەست نیشانکردنی یان دیاریکردنی ئەو مەبلەغە چییە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاک ابوبکر فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر عبدالله (ابوبکر هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕگەی یەکەمی ماددەی شەشەم زیادە لێرە، چونکە بڕگەی یەکەم و دووەمی ماددەی سێدا هاتووە کە ئەو هۆکارانەی گواستنەوە دەستیان بەسەردا دەگیرێت، بۆیە لە قانووندا ئەو تەفاسیلە پێویست ناکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاک بەڵێن فەرموو.

بەڕێز بەڵێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتیوانی لە قسەکانی مامۆستا ابوبکر هەڵەدنی دەکەم، برگەیً یەکەم لە ماددەی شەش زیادە، داوا دەکەم هەڵبگیرێت، دوو: ئەگەر لیژنەی قانوونی روونکردنەوەیەك بدەن لەسەر بڕگەی سێیەم ئەو کەس و لایەنانەی هاوکاربوون لە ئاشکراکردنی دەستگیرکردنی هۆکارەکانی گواستنەوە و بەکارهێنانی تاوان لە بەقاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێندراوەکانی موەزەفی دەوڵەت دەگرێتەوە؟ یەعنی هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ یان هەر کەسێك کە خۆی موەزەفی دەوڵەت بێت یان ڕەبتی بە کارەکەوە هەبێت نەك لە بەقاچاخ بردنەکە و لە کەش کردنەکە ئەو بڕی پاداشتەی دەگرێتەوە ئەوانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاک جەلال فەرموو.

بەڕێز جلال محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەموومان ئەرکێکی نەتەوییەمان لەسەرە و کوڕی ئەو وڵاتەین، ئەگەر زانیمان نەوت بە قاچاخ دەبرێت و بە قاچاخ چیەکە بزانین، بۆ پاداشت بکرێین کە ئەو ئەرکە لەسەر شانی خۆمان بێت، دوو: ئەگەر هەر

پاداشت دەكرێن بەڕاستی با داهاتەكە بگەڕێتەوە بۆ حكومەت، بەڵام پارەی پاداشتەكە لە قاچاخچییەكە وەربگرن، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

كاك شێخ زاهر فەرموو.

بەڕێز ظاهر محمد علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دوو تێبینیم هەیە، تێبینیەكیان لەسەر كۆی یاساكەیە، لەو یاسایە باسی ئەو كەسە نەكراوە كە بازرگانی بە نەوتی قاچاخ دەكات، یان بازاڕی بۆ دەبینرێتەوە، پێویستە برگەیەك زیاد بكرێت تا ئەو كەسە دەست نیشان بكرێت، خاڵێكی تریان ئەوەیە كە خاڵی دووەمە زۆر بە موتلەقی هاتووە، هەر هۆكارێكی گواستنەوە كە بەپێی حوكمەكانی ئەم یاسایە دەستی بەسەردا دەگیرێت دوای دەرچوونی حوكمی بنبڕی دادگا لەلایەن وەزارەتی دارایی و ئابووری بە زیادكردنی ئاشكرا بەپێی حوكمەكانی یاسای فرۆشتنی بەكرێدانی موڵكەكانی دەوڵەت بەركار لە هەرێم بە بارەكەیەوە دەفرۆشرێت، ئایا ئەگەر ئەو وەسائیلەی نەقلە موڵكی ئەو كەسە نەبوو یان خاوەنەكەی ئاگاداری نەبوو كە ئەو كابرایە ئەو كارەی پێكردیە قاچاخی پێ كردووە چۆن چارەسەر دەكرێت، بۆیە داوا لە لیژنەی تایبەتمەند دەكەم روونكردنەوە بدەن لەسەر ئەو بابەتە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

ئاشنا خان فەرموو.

بەڕێز ئاشنا عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

قسەكانی من كرا، پشتیوانی لە هەر یەك لە قسەكانی كاك ابوبكر هەڵەدەنی و كاك بەڵێن دەكەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی ئەگەر سەرنج و تێبینیەكتان هەیە لەسەر قسەكانی ئەندامانی پەرلەمان، كاك عباس فەرموو.

بەڕێز عباس فتاح صالح:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بە مەسەلەی (25٪) و (15000000) ملیۆنەكە ئەمە كە پرسیار لەوەبوو ئەم دوو ژمارەیە بۆ دانراوە، چونكە جار هەیە لەوانەیە ئەم باجەی كە لێی وەردەگیرێ زۆر زیاترەبێت لە (15000000) ملیۆن كە لە (25٪)ی، مەسەلەن لەوانەیە بیست دەفتەر دۆلار بێت، ئەم بیست دەفتەرە ئەگەر لە (25٪)ی پێ بدرێت ئەم هاواڵدەرە لەوانەیە پارەكە زۆر زیاتر بكات، لە هەموو حاڵەتەكاندا تۆ نابێت لە

(15000000) ملیۆن رەت بێت ئەمەی دەدرێتێ، بۆیە ئەو رەقەمە دانراوە ئەوە لەلایەکیان، پرسیارێکی تر لەسەر ئەمە هەبوو ئەم تانکەرانەی کە دەگیرێت و لەوانەیە خاوەنەکەی نەبێت و قاچاخ چی پێکرابێت و بەهەر هۆکارێك بێت بەم هۆکارە هۆیە گوستنەوەی کە کراوە هی هەر کەسێك بێت ئاگادارە، یان ئاگاداری نییە کە دەست بەسەر دەکرێت لەم کاتەدا ئەویش موسادەرە دەکرێت، ناتوانی ئەوە کارەکەی پێ ئەنجامدراوە ئەگەر ئاگای لێ نییە دەتوانی ئەمەی پێیکردووە دوایی خۆی خاوەنەکەی چۆن تەعویزی دەکاتەوە شتێکی ترە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك علی فەرموو.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو پرسیارەی کە کاك مەم کردی لە (25٪)، بۆ نموونە بای سەد ملیۆنە لە (25٪)ی لێ وەردەگیرێت یەکسانە بە بیست و پێنج ملیۆن، بەلأم بیست و پێنجەکە بە زۆر ئەژمارکراوە کراوە بە (15000000) ملیۆن، واتە لە هیچ حاڵەتێکدا نابێت (15000000) ملیۆن زیاتربێت، بەلأم ئەگەر شەست ملیۆن بێت هەر (15000000) ملیۆنەکەیە، پەنجا ملیۆن بێت دوانزە ملیۆن و نیو دەکات، واتە لە (25٪)ەکە ئەو رێژەیەیە، کاك جەلالیش سەبارەت بەوەی کێ پارەکەی دەدات، ئەوە قاچاخچییەکە وەردەگیرێت، لە پارەی دەوڵەت نادرێت ئەم پارە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان

کاك کاروان فەرموو.

بەڕێز کاروان عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەڵبەت بە ئاگاداری بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان لیژنە ئێمە لە ماددەی شەش لە بڕگەی سێ جەدەلێکی زۆرمان هەبوو لەسەر وشەی هەواڵدەر، پێشتر بابەتێکمان هەبوو لە پەرلەمانی کوردستان و ئێستاش یەکلایی نەکراوەتەوە ئەویش گەندەڵی بوو، کە ئاڕاستەی ئەنجوومەنی شورا کراوە بۆ ئەوەی کە بتوانین تەعریفی هەواڵدەر بکەین، هەواڵدەر کێیە، بەلأم تاوەکو ئێستا ئەنجوومەنی شورا وەلأمی داوەتەوە دەڵێن ئەم تەعریفەمان بۆ نەهاتووە، وە لە هیچ یاسایەك لە حکومەتی هەرێمی کوردستان و لە حکومەتی فیدراڵیش تەعریفی هەواڵدەرمان نییە، رەنگە ئەوە کێشەمان بۆ دروست بکات، کەیسمان هەبووە بەڕێوەبەری گومرگ خۆی وەکو هەواڵدەر ئەژمارکردووە و ناونووسی خۆی کردووە و پارەشی وەرگرتووە لە بەرامبەری، ئەگەر ئەمە راست بێت بەیانی بەڕیوەبەرێکی ئاسایش یان بەڕێوەبەرێکی پۆلیس یان بەڕێوەبەری پاسەوانی سنوور یان یەکێك کە لە وەزیفەدایە ئەم کارە بکات وەکو هەواڵدەر خۆی تۆماربکات، ئەو کاتە هیچمان بە هیچ نەکرد، یاساکەشمان هاتە بواری جێ بەجێکردن کێشەمان بۆ دروست دەکات،

بۆیە پێشنیار دەکەم دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان نووسراوێك ئاڕاستەی ئەنجوومەنی شورا بکەن، بۆ ئەوەی بە فیعلی تەعریفی هەواڵدەرمان بۆ بکەن، نەك هەر لەم یاسایە دەرباز بکەن و کێشەکەمان بۆ حەلّ بکات، بەڵکو لە یاساکانی داهاتووش کێشەکەمان بۆ حەلّ دەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ابوبکر فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە یاسادا موخبیری سڕی هەیە، وە ناوەکەی لە هەموو قۆناغەکانی لێکۆڵینەوە تاوەکو مەحکەمەی تەمیزیش دەمێنیتەوە، لەبەر ئەوە بوونی موکافەئەکە شتێکی باشە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك علی فەرموو.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

موناقەشەکە لێرەدا بوو لە لیژنە، بۆ نموونە بەڕیوەبەری گومرگ بابەتێك دەگرێت دەینێرێت بۆ مەحکەمە خۆی هەواڵدەرە و ئەو پاداشتە وەردەگرێت یان وەری ناگرێت، بابەتەکە پاداشتەکەیە، نەك موخبیری سڕی و موخبیری عەلەنی، بەڵام یەکێکی تر هەیە موەزەف دەوڵەتە، بەڵام ئەوە کاری ئەو نییە، بۆ نموونە موەزەفە لە دائیرەی ئاو، بەڵام قاچاخیەك دەبینێت ئەمە دەکرێت وەکو هەواڵدەر بەکاربێنین، بەڵام ئایا ئەوەی لە وەزیفەی خۆیە و مەعاش بۆ ئەوە وەردەگرێت، وەزیفەکەی خۆی ئەوەیە ڕێگە لەوە بگرێت ئایا ئەمە دەبێت وەکو هەواڵدەر حیساب بکرێت یان حیساب نەکرێت، ئەوە بابەتێکە جێگای جەدەلە، داوا دەکەین جەنابتان لە ڕێگای ئەنجوومەنی شورا حەلّ بکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان دەچینە سەر ماددەی حەوت، تکایە بیخوێننەوە.

بەڕێز عباس فتاح صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (7):

دوای دەرچوونی حوکمی کۆتایی بنبڕ بەبێ تاوانی تۆمەتبار ئەوە:

یەکەم: هەر هۆکارێکی گواستنەوە کە دەستی بەسەرداگیراوە بۆ خاوەنەکەی دەگەڕێندرێتەوە.

دووەم: کەرستە بارکراوەکە یان بەهاکەی بە هەمان نرخی فرۆشراو لە ڕێکەوتی دەست بەسەرداگرتنی دەدرێتەوە خاوەنەکەی.

سێیەم: ماڤی قەرەبووکردنەوەی پارێزراو بەپێی یاسا بەرکارەکان لە هەرێمی کوردستان.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان کێ دەیەوێت گفتوگۆ لەسەر ماددەی حەوت بکات با ناوی تۆمار بکات؟ ئەم بەڕێزانە دەیانەوێت گفتوگۆ لەسەر ماددەی حەوت بکەن بەڕێزان (کاك ابوبکر هەڵەدنی، کاك بەهمەن، کاك جەلال)، کاك بەهمەن فەرموو.

بەڕێز بەهمەن کاك عبدالله احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

راستی من پێموایە ئەو ماددەیە زیادە، چونکە ئێمە لە ماددەی شەشدا پاداشتمان دیاریکردووە، ئەم پاداشتە دەبێتە هۆی ئەوەی کە کەسێك ئەگەر بە تانکەری حکومیش کاری رەسمی بکات و نەوتی رەسمی حکومەت بگوازێتەوە خەڵك بچێ بۆ خۆی هەواڵی لێ بدات، مادام تۆ لەوێ پاداشتت کردووە، لێرە هانی خەڵك دەدەی کە خەبەر بدات، ئیتر موخبیری سڕی بێت یان عەلەنی بێت، دوای تۆ باسی رێکارەکانی مەحکمە دەکەی ئەگەر ئەم تەنکەرە رەسمی بوو یەعنی هی حکومەت بوو، دزی نەبوو، باشە ئەو هەموو ماوەیەی کە تا مەحکەمە تەواو دەبێت ئەو تەنکەرە و ئەو بارە رابگری، پێموایە خەلەلێك دروست دەکات لە پڕۆژە یاساکە، هیوادارم لیژنەی تایبەتمەند وەلاممان بدەنەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ابوبکر فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەداخەوە ئێمە لەم پەرلەمانە، پەرلەمانەکانی دنیادا خەڵکی موختەس لە قانوونەکان قسە بکات، ئەم ماددەیە خۆی زیادە، ئەوە رای من کفری قانوونیشە، چونکە بەپێی قانوونی بنەما سزاییەکان قانوونی ئەسولی محاکماتی جەزائی هەر پێنج بڕگەکەی (أ، ب، ج، د، ه)، ئەم رێکارانەی دەست نیشانکردووە، کاتێك کە فیعلەکە لە قانووندا پێناسە نەکرابوو، کاتێك (لعدم کفایة الادلة، اذا تنازل المشتکي عن شکواه)، هەموو ئەم رێکارانە لە کاتێکدا دادگا بڕیار دەدات کە ئیفراج بووە تۆمەتبارەکە دەردەکات، هەم بەرەڵلا دەبێت، هەمیش لە راستیدا ئەو هۆکارانەی کە هەمووی دەستی بەسەرداگیراوە بۆی دەگێڕێندرێتەوە، هەروەها بەپێی قانوونی مەدەنیش بەهەمان شێوە بۆی هەیە داوای قەرەبوو بکات، ئیتر ئەو زیانەی کە لەو فەترەدا بەری کەوتووە، لە فەترەی راگیرانەکەدا ئەگەر ماددەکەی ئیکسپایر بووبێ، خراپ بووبێ، بەسەرچووبێ، تکایە خۆم پازدە ساڵ موحەقیق عەدلی بووم، ناکرێت تۆ لێرەدا باسی ئەم رێکارانە بکەی کە تەحسیل حاسڵە لە قانوندا، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك جەلال فەرموو.

بەڕێز جلال محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لە قسەکانی کاك ابوبکر هەڵەدەنی کاك بەهمەن دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی تایبەتمەند بفەرموون.

بەڕێز بژار خالد عبداللە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەڤ ماددەیە ژ گرنگترین ماددەیە ژ پێشنیارە یاسایێدا، ئەڤ ماددەیە بۆ تەحقیقا عەدالەتێیە، بۆ نەهێلانا زەرەرێیە، بۆ جێ بەجێکرنا ئیجرائاتێ وی یاسایێ ئەڤ شەخصی دکەڤت، فەرەزەن کەسەك هاتە گرتن ب تۆمەتا هەندێ کو ڤاچاخیا نەفتێ دکەت، باشە هاتە گرتن ل تاریخەکێ پازدە رۆژ چوون، ئەڤ پازدە رۆژە ئەڤ تانکە ب باریڤە ناهێتە هەلگرتن، هاتە فرۆتن، پشتی هەنگێ بەریێ دەرکەت، چ تاوان ئەنجام نەداینە، سەیارا وی ئەو بارهەلگر کو خودانێ ویە و بێتە زڤڕاندن، هەروەسا ئەو کەرەستێ بارکری یێ بێتە زڤڕاندن ئەگەر ژ ختورا ئەڤی باری هاتبیتە فرۆتن بەهایێ ئەڤی باری ڤێ نەفتێ دێ ل وێ تاریخا هاتیە گرتن بۆ خودانێ تە زڤڕاندن، کەواتە گرنگترین ماددە دڤێ پێشنیازە یاسایێدا بۆ تەحقیقا عەدالەتێ ماددەیا حەفتە، ژبەر هەندێ وەکو لیژنەی تایبەتمەند و لیژنەی قانونی دگەل هەندێنە کو ئەڤ ماددەیە بمێنیت، دووبارە دکەمەڤەوە ئەگەر هەر ماددەیەکیش ڤی قانوونێت عێراقیدا هەبیت کەواتە چ ئیعتیبار بۆ ڤی پێشنیازە یاسایێ نامینیت، هەمی قانون مە یا هەی لە عێراقێ، حەوجە ناکەت کو یاسایەك ل کوردستانێ دەرکەڤە بەڕاستی، یەعنی ئەڤ ماددەیەت گرنگ خڕ ئەندام پەرلەمانا بەحس کری کو دەڵێن نەمینیت، ئەگەر نەما دی چ ما تۆ لێرە کو ئەڤە پەسەند ببیت و ببیتە یاسا، پرسیارا من ژی ئەڤەیە ئەگەر ئیجرائات بێنە دەرکرن، ئەگەر ئەڤ کردەوەیێت تاوانان بێنە دەرکرن، ئەگەر ئەڤ حەقێ خەڵکی هاتیە خارێ بەریێ دەرکەفت نەهێتە تەعویزکرن، کەواتە ئەڤ پێشنیازە یاسایێ دی چ دەمینی تێدا و بۆچیە، ئێمە دگەل هەندێینە کو ئەڤ ماددەیە بمێنیت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی لیژنەی ووزە فەرموو.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کاك بەهمەن قسەیەکی کرد بۆ قەرەبووەکە، تاوەکو حوکمی کۆتایی وەرنەگرێت قەرەبوو ناکرێتەوە، بۆ؟ قەرەبوو لەچی دەکرێتەوە؟ لەو پارەیە دەکرێتەوە و لەو سزایە دەکرێتەوە کە لە تاوانبار وەردەگیرێت، واتە تا حوکم نەدرێت، یەعنی یەکێك خەبەرێك بدات و بڵێت ئەوە ڤاچاخە، یەکسەر ناچێت لە (15٪)ەکەی بدرێتێ، دەبێت حوکم بدرێت و لە بەهای ئەو حوکمە ئەوجا قەرەبووی هەواڵدەر دەدرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی لیژنەی یاسایی یەك روونکردنەوە، بۆ بنبڕ و کۆتاییشتان نووسیووە، یەعنی بات و نیهائیشتان نووسیووە؟

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مە گەلەك گفتوگۆ کرن ل لیژنەی یاساییشدا، ئەندامێ لیژنەی یاسایی حازربوون دگەل راوێژکاران، خۆ حوکمێ کۆتایی مودەیەکێ دەمێنیت ل دێڤرا ئەگەر تەعن بێتە دان ل محکەمەیا تەمیزی، کەواتە هەندەك جارا ئەڤ ماوەیەکی دەست نیشان کری ل ناڤبەرا حوکمی کۆتایی و بنبڕدا موحتەمەلە ل مودەییدا ئەڤ کەسێ کو هاتیە گرتن موحتەمەلە تەعنێ لێ نەدات، ل ڤی حاڵەتیشدا ئەگەر ئەو مودە تۆمەتی کۆتایی دەبیتە حوکمی بنبڕ، ژبەر هەندێ مە ل ڤێرێ یێ دانای، بەس ئەم دشێین ژی ئەگەر موتەفق بن چ کێشە نینە، دشێین کو کۆتایی راکەین و بەس بنبڕ بهێڵین، بەس بەو مەعنایە دانای کو کۆتایی ژی دەبیتە بنبڕ ل بورینا ڤی مودەیێ قانونی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

ماددەی هەشت فەرموون.

بەڕێز عباس فتاح صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (8):

هەر کەسێك دەمەزراوە نەوتییەکان، بالاخانەکان، چاڵە نەوتییەکان، بۆڕی گواستنەوە، کۆگاو و ویستگەکانی عەمبارکردن لە ڕێگەی تەقاندنەوە و کوونکردن، یان هەر کارێکی دیکە کە مەبەستی بە قاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێندراوەکانی بێت تێك بدات بەپێی حوکمەکانی یاسای بەرنگاربوونەوەی تیرۆر ژمار (3)ی ساڵی (2006) سزا دەدرێت.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان دەیەوێت قسە بکات لەسەر ماددەی هەشت تکایە دەست بەرزکاتەوە؟ (کاك مەم، کاك کاوە، مامۆستا عبدالستار، کاك شێخ زاهیر)، کاك کاوە فەرموو.

بەڕێز کاوە عبدالقادر حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە لێرە حوکمی یاخود عقوبەی ئەو کەسانەی کە لە ماددەی هەشت باسکراوە دەڵێت بەپێی حوکمەکانی یاسای بەرنگاربوونەوەی تیرۆر ژمارە (3)ی ساڵی (2006) سزا دەدرێن، باشە ئێمە هەمووومان دەزانین یاسای تیرۆر یاسایەکی کاتیە بۆ زەمەنێك یاخود بۆ بارودۆخێکی دیاریکراو ئەو یاسایە کراوە، ئێستا دوو

ساڵ درێژکراوەتەوە، دیار نییە ئایا ئەو یاسایە جارێکی تر درێژ دەکرێتەوە یاخود نامێنێت، باشە ئەگەر ئەو یاسایە نەما درێژ نەکراوە چ حوکمێکی تر دەیگرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

یاسای تیرۆر بە تەواوەتی ئیتلاق کرا، یەعنی مودەکەی لێکراوەتەوە بە تەواوەتی، تەنها ئەگەر تەعدیل بکرێتەوە، مامۆستا عبدالستار فەرموو.

بەڕێز عبدالستار مجید قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەمان قسەکەی کاك کاوەم هەبوو و پشتگیری لێ دەکەم، من پێموایە هەر بنووسرێت بەپێی یاساکانی سزای عێراقی، چونکە ئیحتیمالی هەیە تەعدیل بکرێت، لەوانەیە تەعدیل بکرێت بە شێوەیەك ئایا مەسەلەن تێکەڵکردنی یان ستەمکردنی کەسێك بۆریەکی نەوتی کوونکردووە وەکو ئەوەی تەقینەوەیەکی گەورەی کردبێت کە بیست کەسی کوشتووە و بە هەمان یاسا سزا بدرێت، پێموایە هەر بەپێی یاسای سزای عێراقی مامەڵەیان لەگەڵ بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شێخ زاهیر فەرموو.

بەڕێز ظاهر محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی هەشت دەڵێت (هەر کەسێك دەمەزراوە نەوتیەکان، باڵاخانەکان، چاڵە نەوتییەکان، بۆڕی گواستنەوە، کۆگاو و ویستگەکانی عەمبارکردن لە رێگەی تەقاندنەوە و کوونکردن، یان هەر کارێکی دیکە کە مەبەستی بە قاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێندراوەکانی بێت تێك بدات بەپێی حوکمەکانی یاسای بەرنگاربوونەوەی تیرۆر ژمار (3)ی ساڵی (2006) سزا دەدرێت)، ئایا ئەگەر کەسەکە مەبستی لێی بە قاچاخ بردن نەبێت، بەڵکو مەبەستی تەخریب بێت، تێکدانی سەروەتی نیشتیمانی بێ،ت ئایا بە چ یاسایەك عقوبە دەدرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك مەم فەرموو.

بەڕێز مەم برهان محمد قانع:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من یاسای بەرنگاربوونەوەی تیرۆرم بەدەستەوەیە ژمارە (3)ی ساڵی (2006)، ئەمە بە پێی حوکمەکانی بەرنگاربوونەوەی تیرۆر لە ماددەی سێیەم و زائیدەن ماددەی چوارەم حوکمی جیا جیای هەیە، حوکمێکیان موئەبەدە تا هەتاییە و حوکمێکیان پازدە ساڵییە، ئەوەی کە پەیوەندی بە میدیاوە هەیە کە ئەمڕۆ پڕۆژەیەك تەقدیم دەکەین بۆ گۆڕینی ئەو مەسەلەیە، بەڵام ئایا کام حوکمەیان، حوکمە پازدە ساڵیەکەیە

یان حوکمە بیست ساڵیەکە، پێموایە تەحدیدی حوکمەکە بکرایە و ساڵەکە دیاری بکرایە باشتر بوو لەوەی بگەڕێینەوە بۆ یاسای بەرنگاربوونەوەی تۆقاندن و تیرۆر لە هەرێمی کوردستان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی کاروباری یاسایی و لیژنەی وزە بفەرموون، فەرموو کاك بژار.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یاسای ژمار (3)ی ساڵی (2006) یاسای بەرنگاربوونەوەی تۆقاندن تیرۆر لە هەرێمی کوردستان، یاسای ژمارە (8)ی ساڵی (2010) یاسای درێژکردنەوەی کارکردن بە یاسای بەرنگاربوونەوەی تیرۆر ژمارە (3)ی ساڵی (2006) لە هەرێمی کوردستان عێراق، یاسای ژمارە (7)ی ساڵی (2012) یاسای درێژەدان بە کارپێکردنی یاسای بەرنگاربوونەوەی تیرۆر ژمارە (3)ی ساڵی (2006) لە هەرێمی کوردستان، یاسای ژمارە (2)ی ساڵی (2014) یاسای درێژەدان بە کارپێکردنی یاسای بەرنگاربوونەوەی تیرۆر ژمارە (3)ی ساڵی (2006) لە هەرێمی کوردستان عێراق، یاسای ژمارە (7)ی ساڵی (2018) یاسای کارپێکردن بە یاسای بەرنگاربوونەوەی تیرۆر ژمارە (3)ی ساڵی (2006)، لە ماددە یەکی ئەم یاسایەدا کە لە ماژە (7)ی ساڵی (2018) دەرچووە، ماددە یەك دەڵێت (کارکردن بە حوکمەکانی یاسای بەرنگاربوونەوەی تیرۆر ژمارە (3)ی ساڵی (2006)، کەواتە ئەم یاسایە موەقەت نییە و نافزە لە هەرێم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموون ماددەی نۆ بخوێننەوە.

بەڕێز عباس فتاح صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (9):

حوکمەکانی ئەم یاسایە ئەو کەسە و سرووشتی و مەعناویانە دەگرێتەوە کە کردارەکانی هەناردەکردن و هاووردەکردنی نا دروست ئەنجام دەدەن، وە ئەوانەشی دەستکاری بڕیار و بەڵگەنامەکانی هاووردەکردن و هەناردەکردن دەکەن بە زیاد و کەم کردن، وە ئەوانەشی ئاسانکاریان بۆ دەکەن یان بەشدارن.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا دەرگای گفتوگۆ لەسەر ماددەی نۆ دەکەینەوە، کێ دەیەوێت قسە بکات ناوی خۆی تۆمار بکات؟ (کاك سیروان، گولیزار خان، کاك یاسین)، کاك یاسین فەرموو.

بەڕێز یاسین خضر طه:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو یاسایە کە دەردەکرێت من لە ئەلفەوە تاوەکو یا بڕوام پێ نییە، ئایا ئەو یاسایە بۆ خەڵکی هەژار دەردەکرێت کە نەوتی بە قاچاخ دەبەن، یان بۆ ئەو بازرگانانەی کە نەوت دەبەن و بەرپرسی لەدوون، ئایا

خەڵكی هەژار دەتوانێت بچێت نەوتی دەربێنێت، ئەگەر خەڵكی هەژار بتوانێت نەوتی دەربێنێت بۆ هەژارە، تاوەكو ئێستا من ئەو یاسایە بۆ كێ دەربكەم، وەزیرم نەدیووە، كوا وەزیری نەوت، ئەگەر وەزیری نەوتمان هەیە بۆ قەترە نەوتەكمان نییە، لە یەك دەقەی گوتیان رێ دەگیرێت هەولێر هەر هەموویان ئیزدیحامی دروست كرد، جارەكەی تریش كاك ئومێد رێی پێ نەدام، من دەڵێم ئەو یاسایە كە دەردەچێت دەبێت وەزیری سامانە سرووشتیەكان لێرەبێت، تاوەكو ئێستا نەوتی كوردستان دەفرۆشرێت ئێمە هەمووومان ئەندام پەرلەمانین كەس نازانین بە چەندی دەفرۆشرێت، بە (62) دۆلاری دەفرۆشرێت كە نەوتی خامە ئێمە نەوتی سپی بە (100) دۆلاری دەكرین، یەعنی پێم سەیرە ئێوە دانیشتوونە یاسایەك دەردەكەن بۆ خەڵكی فەقیر و هەژار، یاسایەك بۆ ئەو بەرپرسانە دەربكەن كە بیرە نەوتیان هەیە...........

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك یاسین ئەو پێشنیازە یاسایە پێشنیازێكی زۆر گرنگە، باس لە نەهێشتنی بە قاچاخ بردنی نەوت دەكات كە هەمووومان هاوارمانە لێی، هەمووومان بە جیاوازی بیر و بۆچوونی سیاسیمان پێمانوایە كە نەوت بە قاچاخ دەبرێت لە هەرێمی كوردستان، دەبێت یاسایەك هەبێت مامەڵە لەگەڵ ئەم بە قاچاخ بردنە بكات، ئەم یاسایە زۆر گرنگە، ئەگەر بەڕێزت پێتوایە لەم یاسایە گرنگتر هەیە شتێكی تر هەیە لەمە گرنگترە بەڕێزتان دەتوانن لەگەڵ نۆ هاوڕێی ترت لە فراكسیۆنە جیاوازەكان پێشنیازە یاسایەكمان بۆ بنووسی لەمە باشتر بێت، ئەو بەڕێزانەی كە واژوویان كردووە ئەمەیان پێ گرنگ بووە، ئێمە لە دەستەی سەرۆكایەتی پێمان گرنگ بووە، بۆیە خستوومانەتە بەرنامەی كار، لیژنە تایبەتمەندەكان، لیژنەی یاسایی پێیان گرنگ بووە، نابێت ئێمە ئەوەی كە لەم پەرلەمانە موناقەشەی لەبارەوە دەكرێت پێمانوابێت گرنگ نییە، رێگرتن لە بە قاچاخ بردنی نەوت گرنگە، ئەوەی نەوت بە قاچاخ دەبات خەڵكی خاوەن توانا و خاوەن نفوزە، ئەم یاسایە هیچ پەیوەندی بە خەڵكی فەقیر و هەژار نییە، چونكە وەكو خۆت دەڵێی خەڵكی فەقیر و هەژار ناتوانێت قاچاخی نەوت بكات، گولیزار خان فەرموو.

بەڕێز گولیزار رشید حاجی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی نۆ بەپێی تێبینی من لەسەریەتی ئەم ماددەیە زیاتر باسی ئیستیرادی نەوت دەكات، تاوەكو ئێستا ئێمە ئەو یاسایەمان هەموار نەكردووە، بە رەئی من ئەم ماددەیە زۆر روون نییە، هەر ماددەیەك لە یاسادا روون نەبێت و غامزبێت وابزانم ئەگەر لابدرێت باشترە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك سیروان فەرموو.

بەڕێز سیروان فرج محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لەسەر ماددەی نۆ سێ سەرەنجی بچكۆلەمەم هەیە، یەكەمیان: لە سەرەتاكەی دەڵێت حوكمەكانی ئەم یاسایە ئەو كەسە سرووشتی و مەعنەوییانەش دەگرێتەوە كە كردارەكانی هەناردەكردن تاوەكو كۆتایی، ئێمە هەموومان دەزانین كە كەسی سرووشتی ئەوە دیاریكراوە دیارە تەواوە، كەسی مەعنەوی كەواتە دائیرەیەك دەبێت چۆن مەعنەوی سزا دەدرێت، لەوێدا تكایە روونكردنەوەیەك بدەن، سزای بەدیل چییە بۆ كەسی مەعنەوی، خاڵی دووەم: لە كۆتاییدا دەڵێت ئەوانەشی ئاسانكاریان بۆ دەكەن یان بەشدار دەبن، من پێموایە خاڵێكی تری بۆ زیاد بكرێت ئەوانەی كە هانیشیان دەدەن، چونكە ئێمە دەزانین لە تاوانكردندا خەڵك پێی دەڵێت ئەوە بكە شتێكی باشە، ئەوانیش بكەنە سەر ئەوە، كۆتا خاڵم وێڕای ئەوەی پشتگیری لە قسەكانی كاك یاسین دەكەم، پێویست بوو كە ئێمە لەم پەرلەمانە بەڕێزەدا ئێستا بمانبینیایە كە وەزیری سامانە سرووشتیەكان لێرەبوایە، بۆ ئەوەی موناقشەی بكرایە، لە هەموو موناقەشەكانی تردا وەزیری مەعنی هاتووە بۆ ئێرە، هەر جێی خۆشییەتی بڵێین ئێمە ئەم كابینە گرنگە گرنگترین وەزیر لەم وڵاتەدا وەزیری سامانە سرووشتییەكانە كە نیمانە، بەڕێز سەرۆكی حكومەت وەك وەكیلێك دەستنیشانكراوە، ئێمە پێویستمان بەوە هەیە فشارێك بكەین كە وەزیرێكمان هەبێت، مەعنی بێت بەم كارە گرنگەی كە لەم وڵاتەدایە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز كاك سیروان هاندان بەشێكە لە ئیشتراك، جۆرێكە لە جۆرەكانی، یەعنی چەند جۆرێكی هەیە، بۆیە پێویست ناكات كە دەڵێی بەشدارن یەعنی ئیشتیراكیان كردووە، كەسی مەعنەویش بە تەنها دوائیری حكومی ناگرێتەوە، شەریكات و ئەوانەشی كە لەو بوارە كار دەكەن كەرتی تایبەت دایانگرێتەوە، بۆیە كەسی مەعنەوی دانراوە، بەڕێز سەرۆكی لیژنەی ووزە قسەتان هەیە؟ فەرموو كاك علی.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕێزت بەشێك لە تەوزیحاتەكان زۆر بە باشی دا، كەسی سرووشتی یەعنی ئەشخاص بن، كەسی مەعنەوی یەعنی كۆمپانیایەك، موئەسەسەیەك، شتێك كە كەسایەتیەكی مەعنەوی هەیە، یەعنی دیارە، كەسی موعەین نییە، كەسی مەعنیە، كەسایەتیەكی مەعنەویە زۆر بە روونی دیارە، لە تەواوی بەشێك لە موداخەلەكاندا كە پەیوەندی بە لیژنەكەی ئێمە و ئەركی ریقابی لیژنەی ئێمەوەیە باسی پارەی نەوت و داهاتی نەوت و ئیرادی نەوت دەكرێت كە ئەو لیژنەی ئێمە بە دریژایی ئەم ماوەیە بەدواداچوونمان كردووە، پرسیارمانكردووە ئێستا چوار سەد و نزیكەی حەوتا هەزار بەرمیل نەوت بەرهەم دێت، سێ سەد ملیۆن دۆلار دەدرێت بە دارایی، چەندێك بۆ شەریكات دەچێت ئەركی ئەوە بە سەندوقی داهاتی نەوت حەل دەبێت، بەم یاسایە حەل نابێت، ئێستا لە لیژنەكەمان لە رێگەی سەرۆكایەتی ئێوە داوامان كردووە و

هەموو لایەنەکان پێویستە داوا بکەن ئەو ئەنجوومەنە بێت متمانەی پێ بدرێت، ئەنجوومەن متمانەی پێدرا ئەو کاتە ئەندامانی ئەنجوومەنی هەرێمی نەوت، یەعنی ئەنجوومەنی ئەو سەندوقی داهاتە لەبەردەم پەرلەماندا بەرپرسن، پرسیاریان ئاڕاستە دەکرێت، لە قانونەکە دیاری کردووە چۆن بە بەردەوامی راپۆرت لەسەر داهاتی نەوت خەرجییەکاندا دێت بۆ پەرلەمان، یەعنی کێشەکە بەمە حەل دەبێت، نەك بەوەی کە ئەم یاسایە، ئەم یاسایە بۆ شتێکی ترە، ئەو کارەی کە هەموومان بڕوامان پێیەتی و شەفافیەتە لە دۆسیەی نەوت و بەبێ شەفافیەت لە نەوت ئیسلاح لە دۆسیە گەورەکەی ئەم وڵاتە کە نەوتە ناکرێت، دەبێت بە سەندوقی داهاتی نەوت و بە کۆمۆ حەل بکرێت، چونکە ئەمە زۆر دووبارەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەچینە سەر ماددەی دە، تکایە بخوێننەوە.

بەڕێز عباس فتاح صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (10):

رێگە بە هیچ هۆکارێکی گواستنەوە نادرێت کە نەوت و لێدەرهێندراوەکانی بار بکات تەنها بە رێگە پێدانی فەرمی وەزارەتی سامانە سرووشتییەکان و بەپێی ئەو بڕ و نموونە و پێوەرانەبێت کە وەزارەت ئامادەیان دەکات.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان دەیەوێت قسە بکات لەسەر ماددەی (10) تکایە ناوی تۆمار بکات؟ (مامۆستا ابوبکر، کاك بەڵێن، د.گەلاوێژ، کاك شاخەوان، کاك رزگار)، کاك رزگار فەرموو.

بەڕێز رزگار محمد محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی دە دەڵێت (رێگە بە هیچ هۆکارێکی گواستنەوە نادرێت کە نەوت و لێدەرهێندراوەکانی)، بەڵام ئەگەر کەسێك دوو هەزار لیتر نەوت ببات بۆ گوندێك لە سنوورەکاندا، لە سنوورەکانی هەرێمی کوردستان ئایا ئەویش هەر بە قاچاخ چی ئەژمار دەکرێت، ئەوە حەق وایە دیاری بکرێت بەڕاستی، بڵێین ئیدارەی ئەو قەزایە و ناحیە رێگە پێدراوی بۆ بکات، بۆ ئەوەی بە قاچاخ چی ئەژمار نەکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

مامۆستا ابوبکر فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ئەم ماددەیە دەمەوێت بیقۆزمەوە بۆ بابەتێکی گرنگتر کە ئەویش پەیوەندی بە رووداوەکانی هاتووچۆوە هەیە، یەکێك لە هۆکارەکانی رووداوەکانی هاتووچۆ کارەساتەکانی ئەم تانکەرانە دروستی دەکەن،

ئەم بارهەڵگرانە، بۆیە ئەوە باشە کە دەڵێ بەپێی ئەو بڕ و پێوەرانە بێت کە وەزارەتی سامانە سرووشتییەکان دیاری دەکات، وە بەپێی ئەو رێنماییانەش بێت کە وەزارەتی گواستنەوە و گەیاندن بۆ ئەو بارهەڵگرانە دیاری دەکات، بۆ ئەوەی کە رێنماییەکانی ئەوانیش مەشمول بێت بە رێنماییەکان وەزارەتی سامانە سرووشتیەکاندا، بۆیە لێرەوە بەشێك لە حەجمی ئەو کارەساتانە کەم بکەینەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك بەڵێن فەرموو.

بەڕێز بەڵێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە لە ماددەی یەکەمیش پێشنیازم کرد، لێرە دووبارەی دەکەمەوە کەوا رێگە بە هیچ هۆکارێکی گواستنەوە نەدرێت کە نەوت و لێدەرهێندراوەکانی بار بکات، تەنها بە رێپێدانی فەرمی ئەنجوومەنی هەرێمی بۆ نەوت و گاز و بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی سامانە سرووشتییەکان بەپێی ئەو بڕ و پێوارەنە بێت کە وەزارەت یان ئەنجوومەنەکە دیاریان دەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

د.گەلاوێژ فەرموو.

بەڕێز گەلاوێژ عبید عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی دەیەم من پێمباشە و پێشنیارێك دەکەم لەگەڵ هەر مۆڵەتدانێکی بە کۆمپانیایەك یان کەسێك کە لە بواری نەوت کار بکات، پێویستە پرۆژەیەکی ژینگەیی یان خزمەتگوزاریەك وەك قیرتاوکردنی شەقامەکان، چونکە ئەوان هۆکارن بۆ تێکدانی قیرەکانی شەقامەکان لەگەڵی بیکاتن، ببێتە مەرج بۆیان کە مۆڵەتەکەیان پێ دەدرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شاخەوان فەرموو.

بەڕێز شاخەوان رؤوف مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی دە من پێشنیار دەکەم جگەلە وەزارەتی سامانە سرووشتییەکان ئەو مۆڵەتە و رێگە پێدانەی کە بڕیارە لە رێگەی وەزارەتی سامانە سرووشتیەکانەوە بدرێت بە بازرگانەکان، پێشنیار دەکەم لە راستیدا مۆسەسەیەك هەیە بە ناوی ئەنجوومەنی نەوت وگاز، یەعنی ئەو مۆڵەتە ئەو رێگە پێدانە بە فیلتەری ئەنجوومەنەکە بڕواتە وەزارەتی سامانە سرووشتیەکان، بۆ ئەوەی دروستر بێت یان با بڵێین روونتر بڵێم شەفافتر بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سەرۆکی لیژنەی وزە فەرموو.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەوەی کە کاک رزگاریش گوتی، ئەگەر دوو هەزار یان چوار هەزار لیتر لە شوێنێکەوە دەچێتە شوێنێکی تر، یەکەم: ئەم نەوتە سەرەتا ئەگەر مەسدەرەکەی دەرەکی بێت دەبێت بە مۆڵەت و بە پێوانە و بە قیاسات بە گومرگدا بێت، دووەم: ئەگەر مەسدەرەکەی ناوخۆیی بێت مۆشتەقاتی نەوت بێت کە نەوتی سپییە، نەوتی ماڵانە، گازوایلە، بەنزینە تا کۆتایی، دەبێت بە موافەقاتی پاڵاوگە رەسمیەکانەوە بێت، ئەگەر نەوتی خاویش بێت ئەوە لە ئەسڵدا قاچاخییە، چونکە کەس بۆی نییە نەوتی قەزایەك بۆچی دەبەیت، ئەوە ڕێك قاچاخییە، واتە بەبێ مۆڵەت ناتوانرێت نەوت ببرێت، ئەگەر کڕین و فرۆشتنیشی پێ بکرێت ئەوە بابەتێکی ڕێگە پێدراوە و ئاساییە، یەعنی ئەو لەو سێ بەشە خۆی دەبینێتەوە، سەبارەت بەوەی کە پارە بسەندرێت لە بازرگانی گواستنەوە، ئێستا پارەیان لێ دەسێندرێت، هەر بارهەڵگرێك هەم پارەی ڕێگاوبانی لێ دەسێندرێت و هەم پارەی ژینگەشی لێ دەسێندرێت، واتە ئەوە ئێستا هیچ گرفتێکی نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان دەچینە سەر ماددەی یانزە، تکایە بیخوێننەوە.

بەڕێز عباس فتاح صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (11):

وەزیری سامانە سرووشتییەکان بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزیری دارایی و ئابووری ڕێنمایی پێویست بۆ جێ بەجێکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەردەکات.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان هەر بەڕێزێك دەیەوێت لەسەر ماددەی یانزە قسە بکات تکایە دەستی بەرزکاتەوە؟ (مەم بورهان، د.محی الدین، کاك رزگار، کاك شێخ زاهیر، کاك مەم اسکندر)، کاك مەم فەرموو.

بەڕێز مەم اسکندر مەم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی یازدە دەڵێت وەزیری سامانە سرووشتییەکان بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزیری دارایی، پێشنیار دەکەم بەم شێوەیە بێت وەزیری سامانە سرووشتییەکان بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنە پەیوەندیدارەکان، چونکە لە ماددەی سێ فەقەرەی دوو باسی بەکارهێنانی هێز دەکات، لەو کاتە پێویستی بە وەزارەتی تریش هەیە،

وەزارەتی ناوخۆ و هێزە ئەمنیەکانی تر، بۆیە پێشنیار دەکەم سیغەکە بەم شێوەیە بێت وەزیری سامانە سرووشتییەکان بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنە تایبەتمەندەکان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شێخ زاهیر فەرموو.

بەڕێز ظاهر محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەر ئەوەی وەزارەت کەسێکی مەعنەوییە ئەوەی تەمسیلی ئەو وەزارەتە دەکات کەسێکی سرووشتیە کە شتێکی زۆر ئاساییە وەزیرە، بۆیە پێشنیار دەکەم لە جیاتی وەزیری سامانە سرووشتییەکان بکرێتە وەزارەتی سامانە سرووشتییەکان بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی دارایی و ئابووری، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك رزگار فەرموو.

بەڕێز رزگار محمد محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی یازدە من پشتگیری لە قسەکانی کاك شێخ زاهیر دەکەم، کە دەڵێت وەزیری سامانە سرووشتییەکان بکرێتە وەزارەتی سامانە سرووشتییەکان، لە تەنیشت ئەو دوو وزارەتە وەزارەتی ناوخۆش جێگیر بکرێت تێیدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاکد. محی الدین فەرموو.

بەڕێز محی الدین حسن یوسف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی سێ ئاماژە بە دەزگاکانی ئاسایش و هێزەکانی ناوخۆ و بەڕێوەبەرایەتی گشتی گومرگ کراوە، لێرە تەنها وەزارەتی سامانە سرووشتییەکان و وەزارەتی داراییە، بۆیە من پێشنیار دەکەم وا بنووسرێت لەسەر ئەنجوومەنی وەزیرانە لایەنی پەیوەندیدارەکان ئەم یاسایە جێ بەجێ بکەن، نەك تەنها ئەو دوو وەزارەتە، چونکە وەزارەتی ناوخۆشی تێدایە و دەزگای ئاسایشی تێدایە کە سەر بە ئەنجوومەنی وەزیرانە، بۆیە لەگەڵ ئەوەم کە ئەرکی جێ بەجێکردنی ئەو یاسایە ئەنجوومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەکان بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سەرکۆ فەرموو.

بەڕێز سەركۆ ازاد حسين:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە كاتی نووسینەوەی راپۆرتەكەدا ئەوەی كە تەئكیدكرایەوە پێویستە بە وەزیری سامانە سرووشتییەكان، وەزارەتی سامانە سرووشتییەكان لێدەرهێندراو و ئەوەی كە پەیوەستە بە نەوت و دۆسیەكان نەوت و گاز ئەركی وەزارەتی سامانە سرووشتییەكانە، لەگەڵ ئەوەشدا وەزیری دارایی پەیوەستە بە گومرگ و باجەكان، وەزارەتی ناوخۆ سولتەیەكی تەنفیزیە و جێ بەجێ كاری بڕیارەكانی یاساكانە، ئەو رێنماییانەش بۆ وەزیری سامانە سرووشتییەكان و وەزیری دارایی دانراوە، بۆ ئەوەی كە ئەمان زیاتر لە ناو كارەكانن، دەتوانن كار ئاسانی و بتوانن لە ئەرزی واقیع چۆن جێ بەجێ دەكرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن/ سەرۆكی پەرلەمان:

دەچینە سەر ماددەی دوانزە، تكایە بیخوێننەوە.

بەڕێز عباس فتاح صالح:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی (12):

كار بە هیچ دەقێكی یاسایی یان بڕیارێك ناكرێت لەگەڵ حوكمەكانی ئەم یاسایە ناكۆك بێت.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن/ سەرۆكی پەرلەمان:

هەر ئەندامێكی بەڕێزی پەرلەمان دەیەوێت لەسەر ماددەی دوانزە قسە بكات تكایە دەست بەرزكاتەوە؟ كاك د. عثمان فەرموو.

بەڕێز عثمان كريم سوارە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

داوای روونكردنەوە دەكەم لەو لیژنەیە بەڕێزە كە هەر دەقێكی یاسا ئەگەر یاسا بێت ئێمەش هەر یاسا دادەنێین، كەواتە روونكردنەوەیەكمان پێویستە ئەگەر یاسا بێت ئێمە لە لیژنە یاسا قسەمان نەكردووە، یان دەبێت ئەو نا یاسایی بێت یان دەبێت تەعدیلێكمان كردبێت، پێمخۆشە روونكردنەوەیەكمان بۆ بدرێت، بۆ نموونە بۆچی؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن/ سەرۆكی پەرلەمان:

سەرۆكی لیژنەی یاسایی فەرموو.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی دوانزە ئەڤ ماددەیە تەبعەن هەمی یاسا و بڕیارا دەدەت ل دەمێ دەرچوونێ ل زەمنی ئەحكامی عام و ئەحكامی خیتامی یا هەیە، دەلالەتا وازحە، یەعنی بەری نوكە یاسایەك هەبیت، ماددەیەك هەبیت ل دیڤ یاساییدا خیلاڤ ئەڤی نەصێ نوی بیت ل ڤی پێشنیازە یاساییدا دەلالەتا وازحە كو كار بێتە كرن و

حوکمێ موخالەفە دگەل ڤێ نایێتە کرن، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، گەر دەرفەت بیت پێتڤی بوو پتر ئاماژە پێدا، داخازە ساغی و سەلامەتیێ بۆ برایێ هێژا د. اسماعیل سگێرێ دخازین کو ژبەر بارێ تەندروستیا وی نە یا باشە ئەڤرۆ ئامادەیی دانیشتنێ نەبووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزە وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکەم بۆ ماددەی یانزە موستەڵەحی ئاسان جێ بەجێکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایەی ئیزافە بکرێت، چونکە ئەوان کار لەسەر جێ بەجێکردنی ناکات، بەڵکو تەعلیمات بۆ ئاسان جێ بەجێکردنی یاساکەیە، لە پێش ئەوەی ماددەی دوانزە پێویستە ئەو یاسایە تەوجیهی بکرێت، کێ ئەرکی جێ بەجێکردنی ئەو یاسایە دەگرێتە ئەستۆ، بۆیە پێویستە ماددەیەك ئیزافە بکرێت، پێویستە لەسەر ئەنجوومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێ بەجێ بکەن، ئینجا بێتە سەر ماددەی دوانزە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەچینە سەر ماددەی سیانزە، فەرموون بیخوێننەوە.

بەڕێز عباس فتاح صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (13):

ئەم یاسایە لە رۆژی بلاّوکردنەوەی لە رۆژنامەی فەرمی وەقائیعی کوردستان جێ بەجێ دەکرێت.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان دەیەوێت قسە بکات لەبارەی ئەو ماددەیەوە تکایە دەست بەرزکاتەوە؟ کەس نییە قسە بکات، دەچینە سەر هۆکارەکانی دەرچوواندن تکایە بیخوێننەوە، فەرموو.

بەڕێز عباس فتاح صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هۆیەکانی دەرچوواندن

لەبەر ئەوەی بە قاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێندراوەکانی لەو تاوانانەیە کە دەبێتە هۆی تێکدانی ئاسایشی ئابووری هەرێمی کوردستان عێراق، لە پێناو رێگەگرتن لە کاروکردەوەکانی بە قاچاخ بردن و بە تالأنبردنی نەوت و لێدەرهێندراوەکانی، بەرنگاربوونەوەی ئەم تاوانە و پاراستنی سامانی نەوت و سەپاندنی سزایەك کە گونجاوبێت لەگەڵ مەترسیداری ئەم تاوانە ئەم یاسایە دەرچووێندرا.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆكی پەرلەمان:

هەر ئەندامێكی بەڕێزی پەرلەمان دەیەوێت قسە بكات لەسەر هۆكاری دەرچوواندن، كێ دەیەوێت قسە بكات؟ كاك د. كاظم فەرمووو.

بەڕێز د. كاظم فاروق نامق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە ئێمە لە ماددەكانی پێشووتردا لە كاتی موناقەشەدا هەندێك پێشنیازمان كرد، بەر مەبنای ئەم پێشنیازانە لێرە پێشنیاز دەكەین ئەوەی بۆ ئیزافە بكرێت لە پێناو شەفاف كردنی فرۆشتنی نەوت و گاز لەلایەن حكومەت و ڕێگری كردن بە قاچاخ بردنی نەوت لەلایەن حكومەت یان هەر لایەنێكی ترەوە ئەوەی ئیزافە بكەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆكی پەرلەمان:

د. گەلاوێژ فەرمووو.

بەڕێز گەلاوێژ عبید عثمان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە ڕێزی سێیەم بەرنگاربوونەوەی ئەم تاوانە و پاراستنی سامانی نەوت بكرێتە قەدەغەكردنی ئەم تاوانە و پاراستنی سامانی نەوت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، ڕۆژی چوارشەممە سەعات (11) بۆ دەنگدان لەسەر ئەم پێشنیازە یاسایە كۆدەبینەوە، ئێستاش بەم شێوەیە دانیشتەكەمان هەڵدەگرین.

منى نبى قهوچى
سكرتێرى پەرلەمانى
كوردستان - عێراق

هێمن هەورامى
جێگرى سەرۆكى پەرلەمانى
كوردستان - عێراق

د. ڕێواز فايق حسن
سەرۆكى پەرلەمانى
كوردستان - عێراق

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (2)ی

چوارشەممە ڕێکەوتی 4/3/2020

خولی پێنجەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (2)

چوارشەممە ڕێكەوتی 2020/3/4

كاتژمێر (12)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی چوار شەممە ڕێكەوتی 2020/3/4 پەرلەمانی كوردستان - عێراق بە سەرۆكایەتی د. ڕێواز فائق حسێن سەرۆكی پەرلەمان و، بە ئامادەبوونی بەڕێز هێمن هەورامی جێگری سەرۆك و، بەڕێز منی نبی قهوچی سكرتێری پەرلەمان، دانیشتنی ژمارە (2)ی ئاسایی خولی پێنجەمی ساڵی (2020) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمی بڕگەی (یەكەم)ی ماددەی (16) و ماددەی (47) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان عێراق، دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمان بڕیاریدا بەرنامەی كاری دانیشتنی ژمارە (2)ی ئاسایی ساڵی یەكەم لە خولی پێنجەمی هەڵبژاردنی پەرلەمانی كوردستان لە كاتژمێر (12)ی پێش نیوەڕۆ ڕۆژی چوار شەممە ڕێكەوتی (2020/3/4) بەم شێوەیە بێت:

1-قبوڵكردنی دەست لە كاركێشانەوەی ئەندام پەرلەمان بەڕێز (گوڵستان باقی سلیمان) لە لیژنەی كشتوكاڵ و ئاودێری و زیادكردنی بۆ سەر لیژنەی كاروباری كۆمەڵایەتی و داكۆكی لە مافی ئافرەت بە پێی حوكمی ماددەكانی (28)، (34) ە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان-عێراق.

٢- دەنگدان لەسەر یاسای بەرەنگاربوونەوەی بەقاچاغ بردنی نەوت و لێدەرهێنراوەكانلە هەرێمی كوردستان-عێراق بە پێی حوكمی ماددەكانی (90)، (91)، (93)، (96)، (97) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان.

بەپێی حوكمی بڕگەی چوارەمی ماددەی (48) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان-عێراق دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمان بڕیاری دا بە زیاد كردنی بڕگەیەك بە ڕیزبەندی سێیەم بۆ بەرنامەی كاری دانیشتنی ژمارە (2)ی ئاسایی ڕۆژی چوارشەممە ڕێكەوتی (2020/3/4) بەم شێوەیەی خوارەوە بێت:

3-قبوڵكردنی دەست لە كاركێشانەوەی ئەندام پەرلەمان بەڕێز (شیرین یونس عبداللە) لەلیژنەی پەیوەندییەكانی ڕەوەندی كوردستانی و زیادكردنی بۆ سەر لیژنەی داكۆكی كردن لە مافی ئافرەت و زیادكردنی ئەندامی پەرلەمانی بەڕێز (زیاد جبار محمد) بۆ سەر لیژنەی پەیوەندییەكانی ڕەوەندی كوردستانی بە پێی حوكمی ماددەكانی (28)، (34) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان-عێراق.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان.

بە ناوی گەلی كوردستان.، دانیشتنی ژمارە (2) وەرزی تەشریعی یەكەم لە ساڵی دووەم خولی پێنجەمی هەڵبژاردنی پەرلەمانی كوردستان دەست پێ دەكەین، سەرەتا لەبەر ئەوەی بەیانی (5)ی ئازارە و ئێمە

ئەمڕۆ کۆبوونەوەی پەرلەمان دەکەین، بە ناوی دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان، بە ناوی پەرلەمانی کوردستان گەرمترین پیرۆزبایی (29)یەمین ساڵیادی ڕاپەڕینە مەزنەکەی گەلەکەمان لە کوردستانیان و هاووڵاتیانی کوردستان دەکەین، سەری ڕێز و نەوازش بۆ تەواوی شەهیدانی ڕاپەڕین و شەهیدانی ڕێگەی ڕزگاری گەلەکەمان و ڕێگەی ڕزگاری نیشتیمانی و نەتەوەیی دانەئەوێنین، ئومێد دەکەین تەواوی خواستەکانی ڕاپەڕین لە ئایندەی نزیکدا بێنە دی.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، ئێستاش داوا لە بەڕێز سکرتێری پەرلەمان دەکەین پوختەی کۆنووسی کۆبوونەوەی پێشوو، بەرنامەی کاری ئەو کۆبوونەوەیە، ناوی ئامادەنەبووانی دانیشتنی پێشووی پەرلەمانی کوردستان و ئامادەنەبووانی کۆبوونەوەی لیژنەکان لە کاتی پشووی وەرزی تەشریعی بخوێنێتەوە، فەرموون.

بەڕێز منى نبى نادر (قەهوەچی) / سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەرنامەی کار

بە پێی حوکمی ماددەی (5) و بڕگەکانی یەکەم و دووەم لە ماددەی (16) و بڕگەی سێیەم لە ماددەی (18) بڕگەکانی (یەکەم و دووەم و سێیەم و چوارەم و پێنجەم) لە ماددەی (20) ماددەکانی (47)، (48)، (52)، (54)، (55)، (56)، (57) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان-عیراق دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاری دا بەرنامەی کاری دانیشتنی ژمارە (2)ی ئاسایی خولی بەهارەی دووەم لە خولی پێنجەمی هەڵبژاردنی پەرلەمان لە کاتژمێر 12ی پێش نیوەڕۆ ڕۆژی چوارشەممە ڕێککەوتی (2020/3/4) بەم شێوەیە دەبێت:

1-قبوڵکردنی دەست لە کارکێشانەوەی ئەندام پەرلەمان بەڕێز (گوڵستان باقی سلیمان) لە لیژنەی کشتوکاڵ و ئاودێری و زیادکردنی بۆ سەر لیژنەی کاروباری کۆمەڵایەتی و داکۆکی لە مافی ئافرەت بە پێی حوکمی ماددەکانی (28)، (34) ە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان-عیراق.

٢- دەنگدان لەسەر یاسای بەرەنگاربوونەوەی بەقاچاغ بردنی نەوت و لێدەرهێنراوەکانلە هەرێمی کوردستان-عیراق بە پێی حوکمی ماددەکانی (90)، (91)، (93)، (96)، (97) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان.

بەپێی حوکمی بڕگەی چوارەمی ماددەی (48) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان-عیراق دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاری دا بە زیاد کردنی بڕگەیەك بە ڕیزبەندی سێیەم بۆ بەرنامەی کاری دانیشتنی ژمارە (2)ی ئاسایی ڕۆژی چوارشەممە ڕێکەوتی (2020/3/4) بەم شێوەیەی خوارەوە بێت:

3-قبوڵکردنی دەست لە کارکێشانەوەی ئەندام پەرلەمان بەڕێز (شیرین یونس عبدالله) لەلیژنەی پەیوەندییەکانی ڕەوەندی کوردستانی و زیادکردنی بۆ سەر لیژنەی داکۆکی کردن لە مافی ئافرەت و

زیادکردنی ئەندامی پەرلەمانی بەڕێز (زیاد جبار محمد) بۆ سەر لیژنەی پەیوەندییەکانی ڕەوەندی کوردستانی بە پێی حوکمی ماددەکانی (28)، (34) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان-عیراق.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پوختەی دانیشتنی کردنەوەی خولی بەهارەی ساڵی دووەم لە خولی پێنجەمی هەڵبژاردنی ڕۆژی یەکشەممە ڕێکەوتی (2020/3/1) بەم شێوەیەی خوارەوە بوو:

1-دەستپێکردنی دانیشتن لەلایەن بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

2-خوێندنەوەی بەرنامەی کار لەلایەن بەڕێز سکرتێری پەرلەمان.

3-دەستپێکردنی بڕگەکانی بەرنامەی کار لەلایەن بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

4-یەك دەقیقە بێدەنگی و وەستان بۆ ڕێزلێنان لە گیانی پاکی شەهیدانی کوردستان عیراق لەگەڵ بارشی نەتەوەیی کردنەوەی خولی بەهارەی ساڵی دووەم لە خولی هەڵبژاردنی پێنجەمی پەرلەمانی کوردستان-عیراق لەلایەن بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

5-وتاری بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان بەم بۆنەیەوە و ئاماژە پێکردنی چەندیەن بابەتی گرنگ کە ڕووبەڕووی هەرێمی کوردستان بوونەتەوە.

6-خوێندنەوەی دووەم و گفتوگۆکردنی پێشنیازە یاسای بەرەنگاربوونەوەی بە قاچاغ بردنی نەوت و لێدەرهێنراوەکان لە هەرێمی کوردستان-عیراق.

7-کۆتایی هاتنی دانیشتن لەلایەن بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ناوی ئەو ئەندامانەی کە بە مۆڵەت یان بەبێ مۆڵەت لە کۆبوونەوەی لیژنە هەمیشەییەکانی پەرلەمان ئامادەنەبوون:

1-لیژنەی داکۆکی کردن لە مافی ئافرەت لە (2020/1/5):

-بدريه إسماعيل محمود مۆڵەت

2-لیژنەی دارایی و کاروباری ئابووری لە (2020/1/27):

-هێڤیدار أحمد سلمان مۆڵەت

-شێرکۆ جودت مصطفى مۆڵەت

-سەرکۆ ئازاد حسين مۆڵەت

3-لیژنەی ئاوەدانکردنەوە و وەبەرهێنان لە (2020/1/28):

-شوان كريم محمد مۆڵەت

-شەمۆڵ اشين صابر مۆڵەت

-دابان محمد حسين مۆڵەت

4-لیژنەی کاروباری پێشمەرگە (2020/2/3):

-أبوبكر عمر هەڵەدنی مۆڵەت

-باپیر کامەلا سلیمان   مۆڵەت

-بژار خالد عبداللە   مۆڵەت

5-لیژنەی ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم (2020/2/4):

-عبدالناصر أحمد علی   مۆڵەت

-مەم ئەسکەندەر   مۆڵەت

-هدیە مراد حیدر   مۆڵەت

-شیرین أمین عبدالعزیز   مۆڵەت

-سیروان فرج محمد   مۆڵەت

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز سکرتێری پەرلەمان دەڵێت تەرکیز بکەن بۆ ئەوەی ئەگەر ناوی یەکێکمان بە غەڵەت کردبوو ئێستا چاکی بکەین، دوایی کەس گلەیی نەکات.

بەڕێز منی نبی نادر (قەهوەچی) / سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاس.

6-لیژنەی وزە و سامانە سروشتییەکان و پیشەسازی و بازرگانی (2020/2/4):

-سەرکۆ ئازاد حسین   مۆڵەت

-سۆران عمر سعید   مۆڵەت

-ڕێبوار عبدالرحیم عبداللەمۆڵەت

7-لیژنەی پەروەردە و خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی:

-فرید یعقوب ایلیا   مۆڵەت

-گوڵستان باقی سلیمان   مۆڵەت

-هەلەز أحمد محمد   مۆڵەت

8-لیژنەی کاروباری شەهیدان و جینۆساید و زیندانیانی سیاسی (2020/2/12):

-هەژان حسن أحمد   مۆڵەت

-بەهمەن کاك عبداللە   مۆڵەت

-إدریس إسماعیل عبوش   مۆڵەت

-شاخەوان رؤوف مصطفی مۆڵەت

-فاهیك کمال صوغومون   مۆڵەت

9-لیژنە کۆمەڵایەتی و داکۆکی کردن لە مافی مرۆڤ (2020/2/12):

-ڕۆمیۆ حزیران نیسان   مۆڵەت

-بدريه إسماعيل محمود مۆڵەت

-شيرين يونس عبدالله مۆڵەت

-مەم ئەسکەندەر مۆڵەت

-هيمداد صباح بلال ئامادەنەبوو

10-لیژنەی دارایی و کاروباری ئابووری (2020/2/17):

-شێرکۆ جودت مصطفى مۆڵەت

-سەرکۆ ئازاد حسين مۆڵەت

11-لیژنەی پەروەردە و خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی (2020/2/17):

-فريد يعقوب ايليا مۆڵەت

12-لیژنەی ڕۆشنبیری و کۆمەڵگەی مەدەنی و وەرزش و لاوان (2020/2/18):

-مەم برهان قانع مۆڵەت

13-لیژنەی کاروباری یاسایی (2020/2/18):

-عباس فتاح صالح مۆڵەت

-سلام عبدالله حسن ئامادەنەبوو

14-لیژنەی کاروباری شەهیدان و جینۆساید و زیندانیانی سیاسی (2020/2/24):

-إدريس إسماعيل عبوش مۆڵەت

15-لیژنەی دارایی و کاروباری ئابووری (2020/2/24):

-محمد سعدالدين مۆڵەت

-سۆران عمر سعيد مۆڵەت

-سەرکۆئازاد مۆڵەت

16-لیژنەی ڕۆشنبیری وکۆمەڵگەی مەدەنی و وەرزش و لاوان لە (2020/2/25):

-ئازاد أكرم بهرام مۆڵەت

17-لیژنەی دارایی و کاروباری ئابووری لە (2020/2/25):

-محمد سعدالدين مۆڵەت

-ليزا فلك الدين مۆڵەت

-سەرکۆ ئازاد حسين مۆڵەت

18-لیژنەی تەندروستی و ژینگە و مافی بەکاربەر (2020/2/25):

-کاظم فاروق نامق مۆڵەت

19-لیژنەی ناوخۆ و ئاسایش و ئەنجومەنە خۆجێییەکان (2020/2/25):

-ڕزگار عيسى سوار مۆڵەت

20-لیژنەی ئاوەدانکردنەوە و وەبەرهێنان (2020/2/26)؛

-بەهمەن کاك عبدالله أحمد مۆڵەت

-شوان کریم محمد مۆڵەت

-هەورامان حەمە شریف مۆڵەت

21-لیژنەی ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی هەرێم (2020/2/26)؛

-جمال حویز مصطفى مۆڵەت

-مەم ئەسکەندەر مۆڵەت

-لیزا فلك الدین کاکەیی مۆڵەت

22-لیژنەی کاروباری پێشمەرگە (2020/2/26)؛

-سیروان فرج محمد مۆڵەت

-أبوبکر عمر هەڵەدنی مۆڵەت

-جمال حویز مصطفى مۆڵەت

-بژار خالد عبدالله مۆڵەت

23-لیژنەی داکۆکی کردن لە مافی ئافرەت (2020/2/26)؛

-جلال محمد عبدالله مۆڵەت

24-لیژنەی ئەوقاف و کاروباری ئاینی (2020/3/2)؛

-جهاد حسن إبراهیم مۆڵەت

-کاظم فاروق نامق مۆڵەت

-إسماعیل علی طه مۆڵەت

-کلارە عودیشو یعقوب مۆڵەت

25-لیژنەی ڕۆشنبیری و کۆمەڵگەی مەدەنی و وەرزش و لاوان؛

-محسن حسین مصطفى مۆڵەت

-گولیزار رشید حاجی مۆڵەت

-پێشەوا طاهر مصطفى ئامادەنەبوو

26-لیژنەی داکۆکی کردن لە مافی ئافرەت (2020/3/2)؛

-جوان یونس ڕۆژبەیانی مۆڵەت

-بدریە إسماعیل مۆڵەت

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ناوی ئەو ئەندامانەی مۆڵەت پێدراو یان بە بێ مۆڵەت ئامادەنەبوون بۆ دانیشتنی کردنەوەی خولی بەهارەی ساڵی دووەم لە خولی هەڵبژاردنی پێنجەم لە ڕێکەوتی (2020/3/1)؛

هەموویان مۆڵەت پێدراون:

-إسماعيل علی طه

-باپیر کامەلا سليمان

-ذكري أحمد إسماعيل

-شوان كريم محمد

-عبدالناصر أحمد علی

-فريد يعقوب إيليا

-مژده محمود محمد

-هەژان حسن أحمد

زۆر سوپاس.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڵێ کاک سیروان، نوقتەی نیزامی.

بەڕێز سیروان فرج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بێگومان هەر کەسێك بە کاری بەدواداچوون بچێت، بڕوات، یان ئیشەکی بەدواداچوون بکات، گوناهە و تاوانێکی میهەنی یە بە مۆڵەت حیساب بکرێ، من لە (2019/11/29) کتابێکی فەرمیم ئاراستەی جەنابتان کرد وەك سەرۆکایەتی، گوتم بۆ بەدواداچوونی کێشەی هەزاران پەنابەر لە یۆنان شاندێك بنێرن، کتابی فەرمی جەنابتان (44128) وەڵامتان دامەوە ئێستا شاند وەستاوە، بە کتابێکی تر دوای (1/2) کتابێکم دا بە سەرۆکایەتی پەرلەمان گوتم من لە کاتی پشووی پەرلەمان و لەسەر بودجەی خۆم دەچم لەسەر میلاکی خۆم دەچم ئەو ئیشە دەکەم، ئێ من لەو مانگەی کە خەڵك پشوویەتی لەباتی ئەوەی بچم نەوەکان و منداڵەکانم ببینم چوومەتە لای هەزاران پەنابەر لە یۆنان، لە ئیتاليا و لە جنيف چووم سەردانی (UN)م کردووە بە مۆڵەت حیساب کراوم، ئێستا هاووڵاتی بەڕێز وادەزانی من چووم بۆ گەشت و گوزار کە ئەوە مافێکی سروشتی یە، ئەوە لە لايەك، لەلايەکی تریش نوقتەیەکی نیزامی ترم هەیە.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆکی پەرلەمان:

نا جارێ یەکەم تەواو.

بەڕێز سیروان فرج محمد:

بەڵێ باش.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆکی پەرلەمان:

یەکەم تەواو عیلاقەی بە غیاباتەکەوە هەیە، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان ئێمە کە ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان مۆڵەت دەدەین ئێوە تەوەقوعی هەموو شتێك دەبێ بکەن، ئینشاڵڵا هەر هەمووتان سەلامەت

دەبن، بەڵام جەنابت چوویتەتە دەرەوە ئیزنت وەرگرتووە، ئیزنی سەرۆکایەتیت وەرگرتووە مۆڵەت دراوی، بە مۆڵەت لە دەرەوە بووی، ئێمە ناتوانین هیچ نەنووسین، لەویٚ نەبووی، ئامادە نەبووی، باشە بەڕێزت ئامادەنەبووی لە کۆبوونەوەکە، ئێمە دوو شتمان هەیە یان ئامادەبووی یان ئامادە نەبووی شتی سێیەممان نییە، لە ناو ئامادەنەبوونیش یان مۆڵەتت وەرگرتووە یان مۆڵەتت وەرنەگرتووە، ئێمە ناتوانین هیچ نەنووسین، یان ناتوانین لەبەرامبەر ناوەکەت دا بنووسین ئامادەبوو، لەبەر ئەوە مۆڵەت مافێکی سروشتی ئەندامی پەرلەمانە دەتوانیٚ وەری بگریٚ و ئێمە ناچارین ئیلتیزام بە قانوون دەکەین لەو مونتەڵەقەی ئیختیاری سێیەممان نییە، بەدریە خان، فەرموو.

بەڕێز بدریە إسماعیل محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر داواکاری یەکێك لە پەرلەمانتارانی ئەم هۆڵە تەڵەبیان ئاراستەی جەنابتان کردووە، وەکو سەرۆکایەتی ئەگەر یەکێك لە لیژنە ئامادەنەبوو مەفرووزە جەنابیشت گوتت دەبیٚ ئەو بڕگەیە، فەقەرەیە زیاد بکریٚ بە ئیشی لیژنە، من تەبعەن ئەو ڕۆژە کە بەشداری لیژنەی داکۆکی لە مافی ئافرەتم نەکردووە بە ئیشی لیژنە چوومەتە سلێمانی، یەك، ئەوەی تریان کە هەر بە ئامادەنەبوو یاخود بە مۆڵەت تۆمار کراوە هەر ئامادەبووم، ئەوەی تەبعەن هەردووکی لیژنەی مافی ئافرەت یەکێکیان بە ئیشی لیژنە چوومەتە سلێمانی و یەکێکیان ئامادەبووم، بەداخەوە بە ئامادەنەبوو هەژمار کراوە، ئەوەی لیژنەی مافی مرۆڤ تەبعەن من بەس لەبەر سلێمانی لەبەر ئەو کۆبوونەوەی مافی مرۆڤ تایبەت لە سلێمانییەوە هاتووم بەشداری کۆبوونەوەکەم کردووە کە بەداخەوە بە ئامادەنەبوو کە بە خۆم بڕیاردەری لیژنەم، خۆم ناوەڕۆکەکەم نووسیوە ....

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوەی کە ئامادەبووی دەسڕێتەوە، ئەوەشی کە مۆڵەت بووی مۆڵەتدراوی، کاك ئومێد، فەرموو.

بەڕێز ئومێد عبدالرحمن حسن:

بە ناوی خوای گەورە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوو خاڵی پەیڕەوی:

1- بە پێی حوکمی ماددەی (56) بڕگەی (یەکەم) کە چەند جارێك لەو پەرلەمانە بەڕێزە تیکرار دەبێتەوە (کوردستان-عیراق) ئەو (-) بۆ ڕێکخستنی ووشە و ڕستەیە، وەکو نیشانەی پرسیار (؟)، وەکو فاریزە (،)، وەکو نوقتە (.)، قەد ناگوترێت نوقتە فلان، فاریزە فلان، ئەوە سپەیسێکە، بۆیە پێویست دەکات هیچی دیکە ئەوە تیکرار نەبێتەوە، وەکو عادەتێکی لێهاتووە هەمیشە تیکرار دەبێتەوە، ڕاوەستانێکی دەوێت و پێویست ناکات ئەو داشە (-) بەبەردەوامی قسەی لەسەر دەکرێت.

2-خاڵی پەیڕەوی دووەم بەپێی هەمان ماددە ماددەی (56) دووەم بڕگەی سێیەم لە خاڵی یەکەمی ئەمڕۆی بەرنامەی کاری پەرلەمانی کوردستان تایبەت بە داواکاری ئەندامی فراکسیۆنەکەمان گوڵستان باقی کە داوای دەست لە کارکێشانەوە لە لیژنەیەك دەکات و ئیزافەکردنی بۆ لیژنەیەکی تر، ئێمە داواکارین دەسەڵاتی پەیڕەوی خۆتان بەکار بێنن کە ئەو خاڵەی بەرنامەی کار دوا بخرێ بۆ کاتێکی دیکە لە کاتی گونجاو ئەو گۆڕانکارییە دەکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابتان، ئەوەی یەکەم وەرگیرا، ئەوەی دووەم گوڵستان خان دەبێ خۆی قسە بکات لەو بارەیەوە، چونکە ئێمە دەست لە کارکێشانەوەیمان لایە و حەقێکی شەخصی خۆتە، بەڕێزیشت لەگەڵ ئەوەی کە کار نەکرێ بەرنامەی کارەکە بڕگەی یەکەم؟ بەڵێ فەرموو.

بەڕێز گوڵستان باقی سلیمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە دەست لە کارکێشانەوە من لە لیژنەیا کشتوکاڵ و ئاودێری بۆ لیژنەی کاروبارێن کۆمەڵایەتی، ئەز داخاز دکەم دەست لە کارکێشانەوەم قبوڵ بکەن، یەعنی ئەز رازیمەدەمەکی دی وەرگری.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئاخر بڕگەکە دوو بەشە، دەست لە کار کێشانەوەت و گواستنەوەشتە بۆ لیژنەیەکی تر.

بەڕێزگوڵستان باقی سلیمان:

هەمووی هەڵبگیرێ حەتا دەمەکی دی، سوپاس.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، سوپاس، قبوڵ کرا، تەواو، واتا بڕگەی یەکەم لە بەرنامەی کارمان نابێت، کاك جمال، فەرموو.

بەڕێز جمال حویز مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیار دەکەم بڕگەی سێیەم بخرێتە شوێنی بڕگەی یەکەم بۆ زیاتر دەستکەوتنی کات و تەواوبوونی کۆبوونەوەکە، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، بەڵێ کاك علی حەمە صالح، فەرموو.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەرەتای مانگی (1)دا بە پێی پەیڕەوی ناوخۆ ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان داوای دانیشتنێکیان کرد.....

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك علی حەمە صالح با برگەی غیاباتەكە تەواو بكەین، هەر نوقتە نیزامیەك پەیوەندی بە غیاباتەكەوە هەیە، یەعنی كەسێك كە فیعلەن غایب نەبووە یان مۆڵەتی وەرنەگرتووە و ئێمە ناویمان خوێندۆتەوە، كاك باپیر، فەرموو.

بەڕێز باپیر كامەلا سلیمان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من لە كۆبوونەوەی لیژنەی پێشمەرگە ئامادەبووم، بەرنامەی كار و ئەوەش لە سایتی پەرلەمانیش بڵاوبۆتەوە و لێرە نووسراوە مۆڵەت.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ، چاك دەكرێ، كاك هێڤیدار، فەرموو.

بەڕێز هێڤیدار أحمد سلمان:

بەڕێزسەرۆكی پەرلەمان.

من لە كۆبوونەوەی ڕابردوو حزورم هەبوو، نوقتەی نیزامیم وەرگرت ناوم بە غایب هات و داوای قەرەبوو دەكەم كە من حازر بووم، چونكە جارێكی تر وترابوو كە غایب بووە، ناوم هاتووە هێڤیدار أحمد سلیمان ناوی باپیریشم بە هەڵە خوێندرایەوە، لە لیژنەش تەوقیعم هەیە، سوپاس.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆكی پەرلەمان:

دەچیتە لای سكرتێری پەرلەمان ئەگەر دڵنیابوو كە ئامادەبووی دەسڕێتەوە.

بەڕێز جهاد حسن إبراهيم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بە ناوی خوای مەزن و دلۆڤان.

بەڕێز سەرۆكا پەرلەمانی.

دەمەوێ من لەو فەقەرەدا باس بكەم پێش بچینە فەقەرەكا دیكە وەلەو دەستخۆشی لە جەنابێتە دكەین كومبونا چووییدا جەلسا دی دا بەحس كرد كو كۆرۆنایە، لە دڤێدا پشتی حالەتەكا لە كوردستانێ دیاربوو كو مامۆستایەكی ئاینی داخازیش خودێ تعالی دەكەین رب العالمین فەزلی شەهیدی بە رزقی بكاتن، سەرەخۆشیێ بنەماڵا وی، ئەز گەلەك بە گرنگی دەزانم دووبارە پشتەڤانیێ وان ڕێنماییا وەزارەتێت تەندروستی بەتایبەتی فەتوا كوردستانێ دا ڕێكخستین بۆ خۆ پاراستنا خەلكی، ئەگەر جارەكیدی پشتەڤانی كردبا، زۆر سوپاس.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، دروستە ئێمە بە ناوی خۆمان، بە ناوی بەڕێزتان سەرەخۆشی لە خانەوادەی بەڕێز مامۆستا مەلا رشید دەكەین، خوا سەبووری خانەوادە و كەس وكاری بدات و ئینشاڵڵا خوا لێی خۆش بێ و پشتیوانی

بەردەوامبمان بۆ هەموو ڕێکارەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان، دامەزراوە فەرمییەکان لە ڕووبەروو بوونەوەی نەخۆشییەکە، تایبەت بە غیابات کەسی تر نوقتەی نیزامی هەیە؟ مامۆستا أبوبکر، فەرموو.

بەڕێز أبو بكر عمر عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز سکرتێری پەرلەمان دووجار ناوی منی خوێندەوە لە لیژنەی پێشمەرگە کە مۆڵەتم، من یەك جار مۆڵەت بووم، زۆر سوپاس.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێی تر لەسەر غیابات قسەی هەیە؟ بەس غیابات، فەرموو.

بەڕێز سلام عبدالله حسن دۆڵەمەڕی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لە کۆبوونەوەکانی لیژنەی کاروباری یاسایی ئامادەبوومە، پێموابێ بەڕێز سکرتێری پەرلەمان ناوی منیشی خوێندەوە.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا ڕوون کردنەوە دەدات، کەسی تر قسەی هەیە لەسەر غیابات؟ فەرموو بەڕێز سکرتێر.

بەڕێز منى نبى نادر قەهوەچی/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت غیاباتی ناو قاعە ئەوەی کە لێرە بەڕێزیان واژوو دەکەن، من دەتوانم لێرەدا بەرپرسیارێتی ئەوە هەڵگرم کە ئەوەی ئامادە دەبێت، ئامادە نابێت ڕاستی بکەمەوە، بەڵام هی لیژنەکان لەلایەن سکرتاریەتی لیژنەکانەوە بۆمان دێت لە کاروباری پەرلەمان، بۆیە ئەوەی دەزانێت کە ئامادەبووە و بە مۆڵەت نووسراوە، لێرەوە داوا دەکەم هەموویان سەردانی سکرتاریەتی لیژنەکانی تایبەتمەند بکرێت، ئێمەش ئەو کاتە چاکی دەکەینەوە، بەسەرچاو.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان بەر مەبنای ماددەی (48) لە پەیڕەوی ناوخۆ، من داوا دەکەم کە بڕگەی سێیەم بەرنامەی کار کە دەست لە کارکێشانەوەی چەند ئەندام پەرلەمانێکە بخرێتە بڕگەی یەکەم، بۆ ئەوەی بڕگەی دووەم هەمووی تەرخان بکەین بۆ دەنگدان لەسەر پێشنیازە یاساکە، هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ ئەوەیە کە بڕگەی سێهەم بخرێتە شوێنی بڕگەی یەکەم، چونکە ئێمە بڕگەی یەکەممان ئێستا نەماوە، با دەست بەرز بکاتەوە، بڕگەی سێیەم بەر مەبنای پەیڕەوی ناوخۆ ئێستا سکرتێری پەرلەمان بۆی خوێندنەوە، سەرۆکی فراکسیۆنێکی پەرلەمانی داوای کردووە بڕگەی سێیەم ئیزافە بکرێ کە دەست لە کار کێشانەوەی پەرلەمانتارێکە و زیاد کردنی دوو پەرلەمانتارە، بەڵێ زۆر سوپاس، بە دەنگی (72) پەرلەمانتار پەسەند کرا، ئێستا لە کارنامەکە بڕگەی سێیەم دەبێتە بڕگەی

یەکەم، وەرتان دەگرم با ئەو بڕگەیە جێبەجێ بکەین، بڕگەکە بریتییە لە قبوڵکردنی دەست لە کارکێشانەوەی ئەندامی پەرلەمان بەڕێز (شیرین یونس عبدالله)لە لیژنەی پەیوەندییەکان و ڕەوەندی کوردستانی، هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ ئەوەیە کە (شیرین یونس) لە لیژنەی پەیوەندییەکان و ڕەوەندی کوردستانی دەست لە کار بکێشێتەوە با بفەمووێ دەست بەرز بکاتەوە، زۆر سوپاس بە دەنگی (76) ئەندامی پەرلەمان پەسەند کرا، هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ ئەوەیە کە (شیرین یونس) ئیزافە بکرێ بۆ لیژنەی داکۆکی کردن لە مافی ئافرەت با بفەرموێ دەنگ بدات، سوپاس بە دەنگی (70) ئەندامی پەرلەمان پەسەند کرا، بەڕێز پەرلەمانتار (زیاد جبار) دەچێتە لیژنەی پەیوەندییەکان و ڕەوەندی کوردستانی، هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ ئەوەیە کە بەڕێزیان بچێتە لیژنەی پەیوەندییەکان، با بفەرمووێ دەنگ بدات، زۆر سوپاس، بە دەنگی (73) ئەندامی پەرلەمان پەسەند کرا، نوقتەی نیزامی بەڵێ، وەرتان دەگرم هەمووتان، کاک سەرکۆ، فەرموو.

بەڕێز سەرکۆ ئازاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە پێی ماددەی (48) خاڵی چوارەم، ماددەی (66) خاڵی یەکەم لە پەیڕەوی ناوخۆ لەبەرواری (2019/12/9) کۆمەڵێك لە ئەندامانی پەرلەمان کە ڕێژەی یاساییان تەواو کردبوو، داوایان کرد دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان کۆبوونەوەیەك بۆ گفتوگۆکردن لەسەر دۆخی خاڵە سنوورییەکان بکات، کە بە ئەرکی چاودێری دەبینین لە دەروازەی فیشخابور کە لە دوای ڕووداوەکانی سوریا گرنگییەکی ستراتیجی و بازرگانی گەورەی هەیە، دەمەوێت بڵێم ئەو دەروازەیە لەلایەن کۆمپانیایەکی حزبییەوە دەستی بەسەردا گیراوە و ڕۆژانە هەڵدەستێت بە گواستنەوەی سەدان تەن شیش و چیمەنتۆ و مەوادی خۆراکی و جگەرە و بە پێچەوانەیشەوە بە بێ ئەوە هیچ ڕێکارێکی یاسایی و پێدانی گومرگی بۆ بکرێ و دەروازەی سمێلکاش بە هەمان شێوە کە بۆ سووتەمەنی لەلایەن کۆمپانیایەکی حزبییەوە بەڕێوە دەبردرێ و یەك کارمەندی حکومی دەسەڵاتی تێدا نییە...

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك پێشەوا ئیدارەدانی ئەم جەلسەیە ئەرکی منە، قبوڵ ناکەی، ئەرکی منە، ڕاگرتنی جەلسە ئەرکی منە ئەرکی تۆ نییە، لە شوێنی خۆتەوە قسە مەکە، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، سەبارەت بە خاڵە سنوورییەکان ئێوە دەزانن، ئێمەش دەزانین، خەڵکیش دەزانێ، ڕاگەیاندنیش دەزانێ، ڕای گشتیش دەزانێ، حکومەتی هەرێمی کوردستان خۆشی دەزانێ، دۆخی خاڵە سنوورییەکانی هەرێمی کوردستان دۆخێکە پێویستی بە پێداچوونەوە و قسە لەسەر کردن و بە هەند وەرگرتنە، لەبەر ئەوەی خاڵە سنوورییەکانی هەرێمی کوردستانیش یەکێکن لە سەرچاوەکانی گرنگی داهاتی هەرێمی کوردستان، بەڵێ ڕاستە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان کاك علی حەمە صالح، کاك سۆران عمر، کاك هێڤیدار، چەند بەڕێزێکی تر لە لیژنەی دارایی، پێش تەواوبوونی ئەم وەرزی تەشریعییەی ڕابردوو کە دەکاتە وەرزی دووەم داواکارییان پێشکەش

کردووە بە سەرۆکایەتی پەرلەمان سەبارەت بە دۆخی دەروازە سنورییەکان، ڕاپۆرتێکی تەندروست، باش، هەمەلایەن، بێ لایەن، ئامادەیان کردووە، ئێمە ڕاپۆرتەکەمان ئاراستەی حکومەتی هەرێمی کوردستان کردووە، بەر مەبنای ئەو ڕاپۆرتە داوای کۆبوونەوەیەکی، لەسەر داوای ئەوان تەبعەن، کۆبوونەوەیەکی تایبەتی پەرلەمانی کوردستان کراوە، بە ئامادەبوونی هەموو ئەو وەزیرانەی کە پەیوەندیان بە پنت بە پنت و خاڵ بە خاڵی دۆسیەکانی دەروازە سنوورییەکان هەیە، بەڵام بەڕێزتان دەزانن ئێمە بۆ یاسای چاکسازی مانگێك وەرزی تەشریعی پاییزەمان درێژکردەوە، یاسای چاکسازیمان پەسەند کرد، ڕاستەوخۆ دوای ئەوە وەرزەکە کۆتایی پێ هات، لە قسەکردنی ئێمە لە دەستەی سەرۆکایەتی، لە کۆبوونەوەی هەر سێ سەرۆکایەتییەکە باسی ئەم بابەتەمان کرد، حکومەت موتەفاهیم بوو لەوەی کە لە وەرزی بەهارەی یاسادانان سەبارەت بەم دۆسیەیە تەعامولێکی تەندروستی قانوونی تەواوکاری تەکامول لە نێوان هەردوو موئەسەسەکە لەگەڵ دامەزراوەی پەرلەمانی کوردستان دەکات، نیەتی ئێمە لە پەرلەمانی کوردستان، نیەتی حکومەتی هەرێمی کوردستانیش هەموومان چارەسەرکردنی کێشەکەیە، ڕەهەندە سیاسی و ڕەهەندە حزبییەکانی لە پەرلەمان و لە حکومەتیش دوور بخەنەوە، لە کوێ کێشە هەیە لەوێ چارەسەری دەکەین، ئێمە هەموومان بەرپرسین بەرامبەر هەموو خاڵەکان، لە هەر خاڵێك هەرچی هەیە، شوێنێك لە شوێنێك زیاترە ئەوە پەرلەمان لێرە قسەی لەبارەوە دەکات، وەزیری تایبەتمەند دەهێنین قسە دەکەین پێکەوە، دۆسیەیەکە دۆسیەی نیشتیمانە، دۆسیەی هەرێمی کوردستانە، پەیوەندی بە داهاتێکی گرنگ یان سەرچاوەیەکی گرنگی داهات هەیە لە هەرێمی کوردستان، لەبەر ئەوە ئێمە لە سەرۆکایەتی هیچ ڕەهەندێکی حزبی و سیاسی لەو بابەتەدا قبوڵ ناکەین، حکومەتیش هەنگاوەکانی خۆی دەست پێکردووە، هەندێك قەراراتی داوە، کاك علی حەمە صالح، دەرفەت دەدەمە جەنابت، فەرموو.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بەڕێز جەنابی سەرۆکی پەرلەمان.

هیوادارم ئەم دۆخی خاڵە سنوورییانە کە ئێمە لە سەرەتاوە ئیشمان تێدا کرد بە شاهیدی هەمووی بچووکترین نەفەسی حزبیمان تێدا نەهێشتووە و نەشمان هێشتووە، لە فیشخابوور و سمێلکا و ئیبراهیم خەلیلەوە تا باشماخ ئیشمان تێدا کردووە، لە کۆمپانیای حزبی و قۆرغکارییەوە بۆ قاچاغی هەموویمان دیاری کردووە، ئێمە لە (11/20) بە پێی ماددەی (48) خاڵی (4) و ماددەی (66) داوای دانیشتنمان کردووە، خاڵە سنوورییەکان تەنیا قاچاغچێتی نییە، هێنانی شتی خراپە، تەنیا بردنی پارە نییە، مەترسی یە لەسەر تەندروستی هاووڵاتییانی هەرێمی کوردستان، لە ئێستادا ئەم مەترسی یە بە واقیعی دەردەکەوێت، بۆیە ئێستا حکومەت من دەمەوێ ئاگادار ببین مەبەستم خاڵی دوای ئەوەیە کۆمەڵێك قەراراتی زۆر باشی دەرکردووە، بەڵام ئەو قەراراتانە چونکە پەیوەندی بە دۆسیەی ترانزێت، پەیوەندی بە کۆمپانیاکان، پەیوەندی بە قاچاغچی، کوێ ڕێکخستنەوە هەیە، ئەو قەرارانەش هەندێ ڕێنمایی تری دەوێ، پێویستی بە ڕەقابەی پەرلەمانی یە ئەم بابەتە، ئەم ئیشە لە بنەڕەت دا ئیشی پەرلەمانتارە بەڕێزەکان

بووە بە هەمووومانەوە، بۆیە دڵنیاتان دەکەمەوە لەسەر بنەمای ڕاپۆرتی پەرلەمانی حکومەت قەرارەکانی داوە، بۆیە پێویستە پەرلەمان داواکارین لە جەنابتان ئەوە چوار مانگە ڕاپۆرت نێردراوە داوای جەلسە کراوە، ئەم جەلسە بکرێت و بە نەفەسی ئیصلاح، بە نەفەسی ئیصلاح ئێمە دەستمان بردووە بۆ ئەم کەیسە، چاوپۆشیمان لە هیچ خاڵێکی سنووریش نەکردووە، بۆیە داواکارین لە جەنابت بە پێی ئەو دەسەڵاتەی کە خۆت هەتە وەزیرەکان ئامادەن، ئەگەر ئامادە نین چۆن قەرارات دەردەکرێ؟ ئەم جەلسە بکرێ و پەرلەمانتارەکانیش ڕەنگە شتی زیاتریان لابێ لەوەی ئێمە هەمانە، بۆ ئەوەی پێمانوایە ئیصلاحی خاڵە سنووری و دۆسیەی نەوت چارەڕێگای ئیصلاحن، سوپاستان دەکەم.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو دۆسیەمان کۆتایی پێ هێنا، ئێمە هەماهەنگ دەبین لەگەڵ حکومەتی هەرێمی کوردستان چاودێری قەراراتەکانیان دەکەین و دەشمانەوێ شەریك بین لە پرۆسەی ئیصلاح، وەکو دامەزراوەیەکی دەستووری لە هەرێمی کوردستان، کاك پێشەوا، بەس وەڵام نەبێ، وەڵام بێ دەتبڕم، فەرموو.

بەڕێز پێشەوا طاهر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە بابەتی دەروازە سنوورییەکان پاڵپشتی لە قسەکانی جەنابت و هەروەها برای بەڕێزم کاك علی حەمە صالح دەکەم، ئەوە بابەتێکە پەیوەندی بەوەوە نییە کە لە باشماخە، یان لە چۆمانە، یان لای ئیبراهیم خەلیلە، بە پێی دوایین ڕاپۆرت تەصنیفی گومرگەکان بڵاو کراوەتەوە کە فەزاحەت لە چ گومرگێکە و لە کوێیە و لە کوێ نییە، ئێمە دەتوانین بیخیەنەڕوو بۆ خەڵکی کوردستان، چەند ڕۆژێك لەمەوبەر..

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

هەڵی دەگرین بۆ کۆبوونەوەکەی کە حکومەت دێت

بەڕێز پێشەوا طاهرمصطفى:

بەس (30) سانیەی دیکە.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە.

بەڕێز پێشەوا طاهر مصطفى:

هیوام وایە هەر کەسێك، هەر لایەنێك قسە لەسەر ئەم پرسە دەکات بە نەفەسێکی نیشتیمانییانەوە بیکات، لەبەر ئەوەی کە ترێڵەیەك هێلکە کە لە باشماخ یان لە چۆمان داخیل بێ، لە هەر شوێنێکی دیکە بێت، لە حاجی ئۆمەران بێ دوایی دەچێتە گەدەی خەڵکی کوردستانەوە، ئەو جگەرەی کە وەکو زەهر داخیل دەکرێت هەمووی دەچێتە گەدەی خەڵکی کوردستانەوە، ئێمە داوامان کردووە کە مەرزەکان بە قۆنترات نەدرێ، نەفرۆشرێ، بە شەوان پاسەوانی ئەو ترێلانە نەکرێت کە هێلکە بە قاچاغ دەهێنن و بە بیست ملیۆن دۆلار......

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

گەیشت، کاك کاوە، فەرموون.

بەڕێز کاوه عبدالقادر حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیاره به پێی ماددەی (66) ئێمه ژمارەیەك له پەرلەمانتاران که ژمارەمان (12) پەرلەمانتار بوو، له بەرواری (2/6) یاداشتێکمان ئاراستەی بەڕێزتان کردووه داوامان کردووه که دانیشتنێك بکرێ سەبارەت به دەرچووه دانەمەزراوەکانی زانکۆ و پەیمانگاکان که له ئێستادا ژمارەیان نزیکەی (200) هەزار کەسه، تا ئێستا دانەمەزراون و ئەوه بارودۆخێکی نەگونجاوی خوڵقاندووه له هەرێمی کوردستان، هەر به پێی ماددەی (66) بڕگەی سێیەم دەبوایه دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان له ماوەی (14) ڕۆژ ئەو دانیشتنەی ڕێك خستبا به ئامادەبوونی بەرپرسانی تایبەتمەند له ئەنجومەنی وەزیران، بۆ ئەوەی ئەنجومەنی وەزیران پلانی خۆی بخاتەڕوو ئاخۆ ئایا پلانی چییه بۆ دامەزراندن و بەگەڕخستنی دەرچووانی دانەمەزراوی زانکۆ و پەیمانگاکان، زۆر سوپاس.

بەڕێزد.ڕێواز فایق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، سوپاس، ڕاسته ئێمه ئەو یاداشتەمان پێ گەیشتووه، بەڵام بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان بەر مەبنای ماددەی (67) له پەیڕەوی ناوخۆ بڕگەی سێهەم بەڕێزتان لەبەر دەستتاندایه، دەکرێ له ئەنجامی خستنەڕووی بابەتێکی گشتی بۆ گفتوگۆ دەستەی سەرۆکایەتی بابەتەکه ئاراستەی لیژنەی پەیوەندیدار بکات، بۆ ئەوەی ڕاپۆرتی تایبەت لەو بارەیەوه ئاماده بکات، دواتر پەرلەمان بڕیار و ڕێ و شوێنی پێویست بگرێتەبەر، یان دەکرێ لەو دانیشتنەدا پەرلەمان ڕاسپاردەی پێویست دەربکات، ئێمه لەبەر ئەوەی بەلامانەوه گرنگ بوو، دۆسیەکه بەلامانەوه گرنگه هەر له کاتی خۆی دا ئاراستەی بەڕێزان له لیژنەی دارایی پەرلەمانی کوردستانمان کردووه، لەبەر ئەوەی پێمان وابووه بابەتەکه پەیوەندی به ئەوانەوه هەیه، دەبێ ئەوان ڕاپۆرتەکه ئاماده بکەن، ئێستاش لەو کۆبوونەوەیه داوایان لێ دەکەین که ڕاپۆرتی تایبەت بەو یاداشتەی بەڕێز کاك کاوه باسی دەکات و لەگەڵ هاوڕێکانی له پەرلەمانی کوردستان واژوویان لەسەر کردووه، ڕاپۆرتەکه ئاماده بکەن، چونکه ئێمه ئاراستەمان کردوون، کاك دیاری، فەرموو.

بەڕێز دیاری أنور حەمه رحیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دەمەوێت ئەوه بڵێم به پێی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان ئەرکی پەرلەمانی کوردستانه له کاتی هەبوونی ڕووداوێکی له ناکاو یان ڕووداوێکی سروشتی، یان هەر ڕووداوێك ئەگەرێك کاتێ دێته پێشەوه پەرلەمانی کوردستان دانیشتنێکی لەسەر بکات، ئێمه له (12)ی مانگی ڕابردوودا کۆمەڵێك پەرلەمانتار یاداشتێکمان دایه دەست جەنابت، نەمانتوانی به پێی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان لەو کاتەدا پشوو بوو ئیمزای تەواو کۆبکەینەوه، بەڕێزتان وتتان وەزیره پەیوەندیدارەکان بانگ دەکەین، داوامان کرد که وەزیره پەیوەندیدارەکان، وەزیری تەندروستی، وەزیری ناوخۆ، وەزیری کشتوکاڵ، وەزیرەکانی دیکەی پابەندن به ڕێکارەکان بۆ ڕووبەڕووبوونەوه له ڤایرۆسی کۆرۆنا، بۆ ئەوەی بێنه

پەرلەمانی کوردستان بۆ ئەوەی لێرەوە داوا لە بەڕێزتان وەك سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان دەکەم کە داوا بکەن ئەو وەزیرانە، یان دانیشتنێکی تایبەت بکرێت بەوەی ئەو وەزیرە تایبەتانە بێنە پەرلەمانی کوردستان، بۆ ئەوەی بزانین ڕێکارەکان چییە، ئەو کەم و کوڕیانە چین کە تاوەکو ئێستا هەن، لە ئێستادا هەمووومان دەزانین....

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دیاری سوپاس، گەیشت، بەڕێزتان ئەو یاداشتەی هێنابووتان توانیبووتان حەوت ئیمزا کۆبکەنەوە، لە کاتی پشووی وەرزی تەشریعی بوو، دەبێ یەك لەسەر سێی ئەندامانی پەرلەمان واژووی بکەن، ئێمە پێمانوابوو ئەو بابەتە بابەتێکی گرنگە لەو ڕوانگەیەوە ڕاستەوخۆ ئێستا دەرفەت دەدەم بە د.صباح لەو بارەیەوە قسە بکات، ڕاستەوخۆ بەڕێز سەرۆکی لیژنەی تەندروستیمان بانگ کرد، پێمانووت کە داخوازییەکی وا هەیە لەلایەن ئەندامانی پەرلەمانەوە، بەڵام نەیانتوانیوە ژمارەی یاسایی واژوو کۆبکەنەوە، ئێوە وەکو لیژنەی تەندروستی ئەرکی خۆتان بکەن، دەرفەتی دەدەمێ بۆ ئەوەی لەو بارەیەوە قسە بکات، ئێمە پێمانوایە ئەو بابەتە بابەتێکی گرنگە، بەڵام هەندێك جار پشتیوانی کردنی ئەوەی کە هەیە ڕەنگە زۆر باشتر بێ لەوەی کە ئێمە بەس بانگیان بکەین بۆ ئێرە و ئەوان بڵێن ئێمە وامان کرد و وا دەکەین، ئێمە چاودێری ئەوە بکەین بزانین ئەو پرۆسەیەی کە ئێستا لە ڕێ یە چۆنە، ئەوە بەڕاستی ئافاتێکە کە پێویستمان بەوەیە پێکەوە بین لە دوو سەنگەری جیاوازدا نین، لە هەمان سەنگەرداین، بەڵام ئێوە دەبێ چاودێرێکی زۆر باش یان هەموومان دەبێ چاودێرێکی زۆر باشی پرۆسەکە بین، کاك د.صباح، فەرموو قسەی خۆت لەو بارەیەوە بکە.

بەڕێز د.صباح محمود محمد:

سوپاس سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو لیژنەی تەندروستی کاروباری تەندروستی و ژینگە و مافی بەکاربەر بە ئەرکی خۆمان هەستاوین، بانگهێشەیت وەزیرمان کرد، وەزیر لەگەڵ هەموو مودیر عامەکان هاتبوونە لیژنە تەوزیحەکی کاملیان دا دەربارەی ئەو ڕێکارانەی کە وەزارتی تەندروستی و ناوخۆ و ئەو وەزارەتانەی پەیوەندیدارن، هەموو ئەندامانی لیژنە کە لەوێ بوون پرسیاریان کرد جوابی ئەوان زۆر موقنیع بوو، کۆنگرەیەکی ڕۆژنامەوانیش لە پەرلەمان کرا، وەزیری تەندروستی هەموو شتەکانی خستەڕوو، بەڕاستی ئەو ڕێکارانەی کە وەزارەتی تەندروستی و حکومەتی هەرێم گرتوویانەتە بەر لە مەنتیقەی (شرق الأوسط) بە ئیعتیراڤی (WHO) چاکترینە، چاکترین ڕێکارەکان کراوە، ئێمە لە لیژنەی تەندروستی بەڕاستی بەدواداچوون دەکەین هەموو ئەندامانی ئێمە دەچنە هەموو جێگا، دوێنێش لە فرۆکەخانە بووین وەکو لیژنەی تەندروستی، لە جێگای تر بووینە، هەر جێگایەك خەلەلەك هەبێ شتێك هەبێ ئێمە بانگی وەزیر دەکەین و بەدواداچوون دەکەین ئاگاداری سەرۆکایەتی پەرلەمان دەکەین، سەر سەرم سەرچاوم.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کاك سۆران، فەرموو.

بەڕێز سۆران عمر سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر پەیوەست بەو مەسەلەی ڤایرۆسی کۆرۆنا و ئەو مەترسی یە کە ڕاگەیەنراوە و خۆپارێزی بە بڕیار و ڕێنمایی وەزارەتە پەیوەندیدارەکان دەرچووە، لە ڕاستی دا زەرووره ئەم پەرلەمانی کوردستانە کە چاودێری کارەکانی حکومەت و بڕیارەکان دەکات، شتێکی ئانی پەیوەست بەو قەزییە ئەویش مەسەلەی دەروازە سنوورییەکانە لەگەڵ کۆماری ئیسلامی ئێران، بەداخەوە سەرەڕای بڕیاری ڕاگرتنی تەنها هاتنی سووتەمەنی تا ئەم ساتەی قسە دەکەین ڕۆژانە سەدان بارهەڵگری ئێرانی کە لە ئێرانەوە بارهەڵگری خۆمان دەچێ بارەکان وەردەگرێ، تێکەڵییەکی زۆر، ئەوەی ئێستا لە دەروازە سنوورییەکانی حاجی ئۆمەران و باشماخ لە ڕووی بازرگانی و تێکەڵی و هاتنی شۆفێری ئێرانییەوە مەترسییەکی زۆر گەورەیە، پێویستە دەستبەجێ وەزارەتی ناوخۆ و لایەنی پەیوەدیدار لێی بە ئاگا بن، هەر دوێنێ ئەو تێکەڵییەی کە ڕوویداوە خەڵك هەبووە بە گومانی کۆرۆنا گەڕێنراوەتەوە لە دیوی ئێرانەوە، بەڵام لە دیوی خۆمانەوە پشکنین و ئیجرائات بۆ نەهاتنی شۆفێری ئێرانی هیچ لە ئارادا نییە، بۆیە زەرووره دەستبەجێ دەسەڵاتی خۆتان بە کار بێنن لەگەڵ حکومەت دا قسە بکەن دەروازە سنوورییەکانمان زۆر زۆر کۆنترۆڵ نین، زۆر خراپن، ئەوە داوا و هاواری بارهەڵگرەکانە کە دەڵێن ئێمە مەعیشەتمان لەسەریتی، بەڵام تکایە با ڕابگیرێت، چونکە لەسەر ژیانی خۆشمان مەترسی یە و لەسەر خەڵکیش، زۆر سوپاس.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، ئێمە دەست بە بڕگەی (3)ی بەرنامەی کارەکە دەکەین، کاك عباس دوای ئەوە کاك سیروان، بەس نوقتەی نیزامی بێ کاك عباس تکایە، فەرموو.

بەڕێز عباس فتاح صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە پێی پەیڕەو پێویستە بەڕاستی ئەو پرۆژانەی کە خوێندنەوەی یەکەمی بۆ دەکرێت پاش (14) ڕۆژ و ئامادەکردنی ڕاپۆرت خوێندنەوەی دووەمی بۆ بکرێ، جەنابتان وەکو دەستەی سەرۆکایەتی بەڵێنتان دا بە ئەندامانی پەرلەمان لەسەر مەسەلەی پرۆژە یاسای گرێبەستەکە، ڕاستە وەڵامتان ئەوە دەبێ کە ئاراستەی لیژنەی یاساییتان کردبێ، لیژنەی یاسایی نووسراوەکەی ئاراستەی جەنابتان زیاد لە مانگێك کردووە بۆ ئەوەی ئاراستەی لیژنەی دارایی بکرێ، بەڵام نەکراوە، لەسەرتانە وەك دەستەی سەرۆکایەتی کە حکومەت بۆ جاری دووەم نووسراوی کرد نووسراوتان بکردایە، بۆ ئەوەی دوا وەڵامتان بداتەوە، ئایا دەتوانن لە مەسەلەی گرێبەستەکان دابمەزرێنن یان وەڵامیان چییە؟ ئیهمال کردنی ئەو بابەتە بەڕاستی بۆتە جێی پرسیاری خەڵك، پێویستە لەلایەن جەنابتانەوە وەڵامێك بە ئەندامانی پەرلەمان و خەڵکی کوردستان بدرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، سوپاس، کاك سیروان، فەرموو.

بەڕێز سیروان فرج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پاڵپشت بە ماددەی (49) خاڵی (2) هەر چوار مەرجەکانی (أ) و (ب) و (ج) و (د) لەسەرەتای مانگی (2)دا بیرۆکەیەکم پێشکەش بە سەرۆکایەتی پەرلەمان کرد بۆ باسکردن لە کێشەی کۆچکردن و پەنابەران، کە لەم کاتەدا من بەدواداچوونم کردبوو لە وڵاتانی یۆنان و ئیتاڵیا و لە جنێف بووم، ئەو داوایە، بیرۆکەکە بە تەواوی نووسراوەکە لەبەر دەستی بەڕێزتاندایە بە ئاخاوتن لەگەڵ بەڕێز سکرتێری پەرلەمان پێی ڕاگەیاندم کە ئەو ڕێکارە نازانم گۆڕاوە، دەکرێ ئێستا داوا بکەم، بۆیە هەر لێرەوە پشت بەو ماددەیە و پاڵپشت بە بڕگەکانی داوا دەکەم ئەمڕۆ، لەبەر ئەوەی کێشەیەکی ئانی یە و ناکرێ تەئجیل بکرێ بۆ کاتێکی کە، تکا دەکەم دەرفەتم پێ بدەن لە (10) دەقەکەی خۆم دا بە کەمترین کات ئەو بیرۆکەیە بخەمەڕوو، زۆر سوپاس.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

لە بەرنامەی کاردا نەبێ ناتوانین، بەڵام پێداچوونەوە دەکەم، سەیری دەکەم بزانم بۆ تا ئێستا، یەعنی هیچمان کردووە یان نەمان کردووە لەسەری لەگەڵ جەنابی سکرتێری پەرلەمان قسە دەکەین لەو بارەیەوە دواتر، بەڕێزان ئێستا دەست بە جێبەجێ کردنی بڕگەی کۆتایی بەرنامەی کار دەکەین کە بریتی یە لە دەنگدان لەسەر پێشنیازە یاسای بەرەنگاربوونەوەی بە قاچاغ بردنی نەوت و لێ دەرهێنراوەکان لە هەرێمی کوردستان-عیراق بە پێی حوکمی ماددەکانی (90) و (91) و (93) و (96) و (97) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان، بۆ ئەو مەبەستە داوا لە بەڕێزان لە لیژنەی یاسایی و لیژنەی وزە دەکەین فەرموون بێنە سەر مینەصەکە لە شوێنی خۆیان، بەڕێز سەرۆکی لیژنەی یاسایی، بەڕێز سەرۆکی لیژنەی وزە فەرموون ئامادەن، لە ناونیشانەوە دەست پێ بکەن، یەك یەك بیانخوێننەوە، بۆ ئەوەی بیانخەینە دەنگدان، بەڵێ پێشەکی ڕاپۆرت بخوێنن، فەرموون.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ/ سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان

بابەت/ ڕاپۆرتی هاوبەش

لیژنەی کاروباری یاسایی و لیژنەی وزە و سامانە سروشتییەکان و پیشەسازی و بازرگانی ڕۆژی دووشەممە ڕێکەوتی (2020/3/2) کاتژمێر (11:30)ی پێش نیوەڕۆ کۆبوونەوەی هاوبەشیان ئەنجام دا بۆ تاوتوێ کردن و داڕشتنەوەی ئەو پێشنیارانەی کە لەلایەن ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشکەش کراون، سەبارەت بە

پێشنیازی یاسای بەرەنگاربوونەوەی بەقاچاغ بردنی نەوت و لێدەرهێنراوەکانی لە هەرێمی کوردستان-عیراق.

لە دانیشتنی خوێندنەوەی دووەم دا بە مەبەستی ئامادەکردنی ڕاپۆرت بۆ دانیشتنی دەنگدان دوای گفتوگۆکردن و تاوتوێ کردن ئەم ڕاپۆرتە ئامادە کرا کە پێکهاتووە لە (26) پێشنیار لەسەر ناونیشان و مادده و بڕگەکانی ئەم پێشنیازە یاسایە تا هۆیەکانی دەرچوواندن بەم شێوەیەی خوارەوە:

سەبارەت بە ناونیشان چوار پێشنیار هەیە:

پێشنیاری یەکەم/ پێشنیازی یاسای نەهێشتنی بەقاچاغ بردنی نەوت و لێ دەرهێنراوەکان لە هەرێمی کوردستان-عیراق.

پێشنیاری دووەم/ پێشنیازی یاسای ڕێگری کردن لە بەقاچاغ بردنی نەوت و گاز و لێ دەرهێنراوەکانیان لە هەرێمی کوردستان-عیراق.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

(-) داش مەڵێ، هەرێمی کوردستان-عیراق.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

ئەو (-) بەکار هاتووە.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

مەیلێ قەینا.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

پێشنیاری سێیەم/ پێشنیازی یاسای ڕێگری کردن لە بە قاچاغ بردنی نەوت و لێ دەرهێنراوەکانی لە هەرێمی کوردستان-عیراق.

پێشنیاری چوارەم وەك خۆی/ پێشنیازی یاسای بەرەنگاربوونەوەی بە قاچاغ بردنی نەوت و لێ دەرهێنراوەکانی لە هەرێمی کوردستان-عیراق.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان سەبارەت بە ناونیشان، کاك زانا نوقتەی نیزامی بێ و ماددەکەشمان پێ بڵێ، فەرموو.

بەڕێز زانا خالد سمایل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان بە پێی ماددەی (89) بڕگەی (دووەم) لە دانیشتنی خوێندنەوەی دووەم دا ئەگەر ڕایەك لە ڕایەکان زیاتر هەبوو لیژنەی تایبەتمەند بە هەماهەنگی لەگەڵ لیژنەی یاسایی داڕشتنەوەیەکی سەر لە نوێی بۆ دەکات، ئەگەر پێویست بکات ڕوون کردنەوە دەدات، وا باشتر دەبوو وەك یاسایەکانی دیکە پێش ئەوەی بخرێتە دەنگدان ڕەئی لیژنەی هاوبەش تێیدا بنووسرێ بە وازحی بۆ ئەوەی بزانین کامەیان

ڕەئی ئەم لیژنەی تایبەتمەند و لیژنەی یاسایی یە، بۆ ئەوەی لە کاتی دەنگدان بۆ پەرلەمانتارانی بەڕێز ئاسانتر ببێ، زۆر سوپاس.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، سەرۆکی لیژنەی یاسایی قەسەیەکتان هەیە لەو بارەیەوە؟

بەڕێز بژار خالد عبداللە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەلوێ وەختی ئەم نڤیسن پێشنیازی لیژنەی هاوبەش ئەگەر تشتەکی نی، موستەلەحەکی نی یان ڕستەیەکیان ئیزافە بکەین، کولە ئەصلی وی دا نەبیت، ئەتو وەك خۆی وێ دانابت، ئەو ماددە ئەڤێ کو پێشنیارا هاوبەش تێدا نەبیت کەواتە ئەمت ڕازی نەبوو وەك خۆیەکە کە ئەصلی ویە، زۆر سوپاس.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

وازحە، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، ڕوونکردنەوەکەی کاك بژار ئەوەیە کە دەڵێ ئەگەر ئێمە شتێکمان بە ناوی لیژنەی هاوبەش دانەنا مانای ئەوەیە شتێکی تازە نەهاتووە و ئەوان بە وەك خۆی ڕازین، بەڵێ، ئێستا ئێمە چوار پێشنیارمان هەیە، یەك یەك دەیانخەینە دەنگدان.

-هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ پێشنیاری یەکەمە، بفەرموێ دەنگ بدات، کەس لەگەڵ نییە؟

-هەر بەڕێزێك لەگەڵ پێشنیاری دووەمە، بفەرموێ دەنگ بدات؟ بەڵێ (65) دەنگ، سوپاس.

-پێشنیاری سێیەم، فەرموون دەنگ بدەن؟ (1) دەنگ.

-پێشنیاری چوارەم، فەرموون دەنگ بدەن؟ (7) دەنگ، سوپاس.

کەواتە پێشنیاری دووەم بە ناونیشان وەرگیرا، ماددەی یەکەم.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی یەکەم سێ پێشنیاز هەیە:

پێشنیاری یەکەم/ ئەم ماددەیە وەك خۆی تەنها لە بڕگەی چوارەم دا (هۆیەکانی گواستنەوە) بکرێتە (ئامرازەکانی گواستنەوە).

پێشنیازی دووەم/ ئەو ماددەیە وەك خۆی تەنها لە بڕگەی شەشەم دا بەم شێوەیەی خوارەوە پێناسەی لێدەرهێنراوەکانی نەوت بکرێ (7- لێدەرهێندراوەکانی نەوت: هەموو لێدەرهێندراوێك کە لە نەوت و گاز یان هەر بەرهەمێکی پیترۆکیمیاوی لە نەوت یان گاز دروست دەبێت دەگرێتەوە).

پێشنیازی سێیەم/ وەك خۆی: ماددەی (1):

مەبەست لەو زاراوانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریانە:

1-هەرێم: هەرێمی کوردستانی عیراق

2-وەزارەتی سامانە سروشتییەکان: وەزارەتی سامانە سروشتییەکانی هەرێم

3-وەزارەتی دارایی و ئابووری: وەزارەتی دارایی و ئابووری هەرێم

4-هۆیەکانی گواستنەوە: هەموو هۆیەکانی گواستنەوەی وشکانی و ئاسمانی دەگرێتەوە کە بۆ گواستنەوەی نەوت و لێدەهێنراوەکان یان مرۆڤ و کەل و پەلەکان یان بۆ هەردووکیان بەکار دەهێنرێن.

5-هەر هایدرۆکاربۆناتێکی سروشتی یان هایدرۆکاربۆناتێکی تێکەڵاوی سروشتی چ لە دۆخی گازی یان شلی بێت ئەوانیش دەگرێتەوە دە دەتوانرێ بگەڕێنرێنەوە بۆ حەشارگەکە.

٦-لێدەرهێنراوەکانی نەوت: هەموو لێدەرهێنراوێك وەك بەنزینی ئۆتۆمبیل گازۆلین، زەیتی گاز، زەیتی بزوێنەر، گریز بە هەموو جۆرەکانییەوە، گازی شل، کیرۆسین (نەوتی سپی)، قیر (نەوتی ڕەش)، نەفتە هەر بەرهەمێکی پیترۆکیمیاوی کە لە نەوت یان گاز دروست بووبێت دەگرێتەوە.

7-مۆڵەت: ئەو ڕێگەپێدانە فەرمییەیە کە لەلایەن وەزارەتی سامانە سروشتییەکان دەدرێت بە کەسێك کە بازرگانی نەوت یان هاوردە و هەناردەی لێدەرهێنراوە نەوتییەکان بکات.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، بەڵێ کاك بەڵێن، فەرموو.

بەڕێز بەڵێن إسماعیل حاجی إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵلا هەر یەك ڕاست کردنەوە بۆ ڕاپۆرتەکە، لە پێشنیازی دووەم هاتووە، یەعنی بڕگەی حەوتەم دەستکاری بکرێ، لە ڕاستی دا خۆی بڕگەی شەشەمە، دەستخۆش.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

وای خوێندەوە، کاك علی وای خوێندەوە، دروستە، بەڵێ، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان ئێمە بۆ ماددەی (1) سێ پێشنیارمان هەیە:

-پێشنیاری یەکەم هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ پێشنیاری یەکەمە با بفەرموێ دەنگ بدات؟ کەسی لەگەڵ نییە.

-پێشنیاری دووەم هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ پێشنیاری دووەمە با بفەرموێ دەنگ بدات؟ (15) دەنگ.

-پێشنیاری سێیەم وەك خۆی، بەڵێ (62) دەنگ، پێشنیاری سێیەم کە وەك خۆیەتی وەرگیرا.

ماددەی دوای ئەوە بەڕێزان.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (2) هیچ پێشنیارێك نییە.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، وەك خۆی بۆمان بخوێننەوە.

بەڕێز عل حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو کردەوانەی خوارەوە بە تاوان هەژمار دەکرێت:

1-بەقاچاغ بردنی نەوت و لێدەرهێنراوەکانی: فرۆشتن و گواستنەوەی نەوت و لێدەرهێنراوەکانی بە ڕێگەی نایاسایی بەدەر لەو بڕە دیاریکراوانەی کە بەڕێگەی پێدراوە بە پێی یاسا و ڕێنماییە کارپێکراوەکان بە مەبەستی هاوردەکردن بێت یان هەناردەکردن بۆ دەرەوەی هەرێمی کوردستان.

2-بردن و فرۆشتنی هەر بڕێك لە نەوت و لێدەرهێنراوە نەوتییەکان کە تەرخان کراون بۆ پێداویستی فەرمانگە حکومی و ناحکومییەکان جا لە بازاڕەکانی ناوخۆدا بێت، یان هەناردەی دەرەوە بکرێت.

3-ساختەکردن یان دەستکاری کردنی مۆڵەت یان بەڵگەنامەی فەرمی بە مەبەستی ئەنجامدانی ئەو تاوانەی کە لە بڕگەی یەکەم دا خاڵی (1) و (2) ئەم ماددەیە دەقنووس کراون.

4- هەر جۆرە ئاسانکارییەك لە بەکرێدانی عەمبار کەرەستە و شوێن دابین کردنی پارە بە مەبەستی ئەنجامدانی ئەو تاوانانەی کە لە بڕگەی یەکەم و دووەمی ئەم ماددەیە دەقنووس کراون.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ ئەوەیە، نوقتەی نیزامی یە کاك دکتۆر؟

فەرموو.

بەڕێز د.کاظم فاروق نامق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە سەبارەت بەم ماددەیە ئێمە لە جەلسەی پێشووشدا لە دانیشتنەکەدا لە کاتی موناقەشەدا، پێشنیازی خۆمان کرد و پێشنیازەکەشمان بەرمەبنای ئەو داواکاری و ئەو شتانە بوو، ئەو قسانە بوو کە هاووڵاتیان دەیکەن لە هەرێمی کوردستان دا، سەبارەت بە داهاتی نەوت لە هەرێمی کوردستان دا و ناشەفافی لەم بابەتەدا، بۆیە داوامان کرد کە بڕگەیەك زیاد بکرێ بەشی خۆیشی پشتگیری هێنا کە بڕگەیەك زیاد بکرێ سەبارەت بەوەی کە داهاتی نەوت لە هەرێم دا شەفاف بکرێ و بۆچی باسی بۆری نەکراوە لێرەدا، چونکە بەڕاستی یەعنی پرسیارەکە ئەوەیە هاووڵاتیان پرسیویانە ئایا نەوتی هەرێم کە بە بۆری دەفرۆشرێ و بەشێکیشی بە تەنکەر دەفرۆشرێ؟ ئایا نەوتێکی ڕەسمی یە؟ یان قاچاغە؟ ئەگەر قاچاغە بۆ لێرە ناوی نەهاتووە؟ ئەگەر رەسمی یە کوا ئەو وەزارەتەی دەیفرۆشێ و ئەو وەزیرەی دەیفرۆشێ؟ کوا ئەو حکومەتەی دەیفرۆشێ؟ بە با تەواوی بکەم بە ڕوخسەتی جەنابت، با تەواوی بکەم پەیامەکەم بگەیەنم دوایی وەڵامم بدەنەوە، ئەگەر رەسمیشە کوا ئەو لایەنەی دەیفرۆشێ؟ ئەم پەرلەمانە گرنگە ڕێز لەو یاسایانە بگرێ کە خۆی دەریان دەکات، جەنابت ئەندامی خولی پێشووی پەرلەمان بووی لە ساڵی (2015)دا لەم پەرلەمانەوە یاسایەکتان دەرکردووە یاسای سندووقی کوردستان بۆ داهاتە نەوت و گازییەکان، تا ئێستا حکومەت

ئیلتیزامی پێوه نەکردووه، هەموو ڕۆژێك زیاتر لە نیو ملیۆن بەرمیل نەوت دەفرۆشرێ لە هەرێمی کوردستانەوه بە بۆری و بە تەنکەر ئەو پارەیە کەس نازانێ بە چەند دەفرۆشرێ؟ ...

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، بەڕێز سەرۆکی لیژنەی یاسایی دەست بە پرۆسەی دەنگدانەکە بکەن، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ ئەوەیە کە ماددەی دووەم وەك خۆی وەربگیرێ با دەست بەرز بکاتەوه؟ ماددەی دووەم بە (75) دەنگ وەرگیرا، ماددەی سێهەم بخوێننەوه، فەرموون، کاك د.کاظم فەرمووو، جەنابت زۆر بەڕێزی فەرمووو.

بەڕێز سەرکۆ ئازاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی سێیەم وەکو خۆی هیچ پێشنیارێك نییە:

یەکەم/ دەزگاکانی ئاسایش و هێزەکانی ناوخۆ و بەڕێوبەرایەتی گشتی گومرگ و بۆ جێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە ئەم ئەرکانەی دەکەوێتە ئەستۆ:

1-راهی کردنی هۆیەکانی گواستنەوه و دەست بەسەرداگرتنی ئەو نەوت و لێدەرهێنراوانەی کە ئامادە کراون بۆ بە قاچاغ بردنی لەلایەن تۆمەتبارانەوه.

2-دەست بەسەرداگرتنی هۆیەکانی گواستنەوەی بیانی یان هاوردەکراو کە گۆڕانکاری لە قەبارەی دیزاین کراوی تانکی هەڵگرتنی سووتەمەنییەکان دا کراوه بەمەبەستی بە قاچاغ بردنی نەوت و لێدەرهێنراوەکانی بەکار دەهێنرێ.

3-ئامادەکردن و ڕەوانە کردنی دۆسیەی تۆمەتباران بۆ دادگاکان.

4-پشکنین و بەسەر دادانی هەر هۆیەکی گواستنەوه عەمبار، نووسینگەکان، یان هەر شوێنێکی دیکە لە کاتی بوونی گومانی ئەنجامدانی یەکێك لەو تاوانەی کە لەو یاسایەدا دەقنووس کراون.

دووەم/ بۆ ڕیگری کردن لە ئەنجامدانی ئەو تاوانانەی لە ماددەی دووەمی ئەم یاسایە دەقنووس کراون کارمەندی ڕێگەپێدراو ماف بەکارهێنانی هێز و ڕووبەڕوو بوونەوەی هەیە بە مەبەستی وەستاندنی هەر هۆیەکی گواستنەوه یان کەسێك لە کاتی سەرپێچی کردن لە فەرمان دا.

سوپاس بۆ جەنابت.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، دەرفەتت دەدەم کاك پێشەوا، فەرمووو قسە بکە ئەگەر نوقتەی نیزامییە، فەرمووو.

بەڕێز پێشەوا طاهر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من وەکو ئەندامی لیژنەی سامانە سروشتییەکان پرسیارەکانی د.کاظم مەنتیقی بوون، یەعنی حەقە جوابێکیان بدرێتەوە، جا من وەکو ئەندامی لیژنە دەتوانم هەندێك لەو شتانە بخەمە ڕوو کە پرسیاری ئەو بوون، لەوانەیە ئێستا خەڵکیش مەبەستی بێ ئەم وەڵامانە بزانێت، بۆیە ئەگەر ئیزن بفەرموون من وەڵامەکان دەدەمەوە، وەکو ئەندامی لیژنە.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆکی پەرلەمان:

دوای دەنگدان، کاك پێشەوا ئێمە لە دانیشتنی دەنگدانین، ئێستا لە دانیشتنی دەنگدانین.

بەڕێز پێشەوا طاهر مصطفى:

کەواتە ئەگەر ئیزن بدەن دوایی.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزتان سەبارەت بە داهاتی نەوت دەتوانن بیرۆکەیەك ئامادە بکەن ئێمە (10) دەقە مەجالت دەدەین.

بەڕێز پێشەوا طاهر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئاخر ئەم پرسیارانە وروژێنراون ئێستا خەڵك وەڵامەکەی دەوێت.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك پێشەوا وەڵامی هەموو ئەو پرسیارانەی کە برای بەڕێزمان کاك د.کاظم کردوێتی، جەنابت ئامادەی کە لە بیرۆکەیەك دا دەرفەتت دەدەین لە جیاتی یەك دەقە دە دەقەی تەواو قسە بکە، بەڵام ئەم دانیشتنە دانیشتنی دەنگدانە، بەراستیش کە ئێمە دەرفەت دەدەین بە بەڕێزان لە فراکسیۆنەکانی ئۆپۆزسیۆن کە قسە بکەن، هەندێك جار هەست دەکەم لەلای خۆم دەزانم پەیڕەو شکێنی یە، بەڵام بۆ ئەوەی پێچەوانەکەی تەفسیر نەکرێ دەرفەتیان پێ دەدەین، ناشبێ ئەو دەرفەتەی ئێمە پێیان دەدەین ئەوان بە شێوازێکی خراپ بە کاری بێنن، دەرفەتت دەدەم لە دوای دەنگدان جەنابت دەتوانی قسە بکەی لەو بارەیەوە دوو دەقەت دەدەینێ، ئەگەر دەتەوێ باشتر دەرفەتت هەبێ بیرۆکە ئامادە بکە، ماددەی (3) وەك ئەوەی بەڕێز سەرۆکی لیژنەی وزە خوێندییەوە، هیچ پێشنیارێك نییە، هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمانی لەگەڵە با بفەرموێ، بەڵێ سوپاس، بە (81) دەنگ وەرگیرا، پەسەند کرا ماددەی (3)، ماددەی (4).

بەڕێز سەرکۆ ئازاد حسين:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (4) دوو پێشنیار هەیە:

-پێشنیاری یەکەم وەك خۆی تەنیا بڕگەی دووەمی ئەم ماددەیە لابدرێت.

-پێشنیاری دووەم وەکو خۆی:

یەکەم/ کەسی تۆمەتبار چ ئەنجامدەری سەرەکی تاوانەکە بێت یان شۆفێری هۆیەکانی گواستنەوە یان ئەوانەی لە تاوانەکەدا بەشدارن بە مەبەستی لێکۆڵینەوە و دادگایی کردن هەواڵەی دادگای ئەو سنوورە دەکرێ کە نەوت و لێدەرهێنراوە نەوتییەکانی تێدا بە قاچاغ بردراوە.

دووەم/ تۆمەتباری دەستگیرکراو بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە لە قۆناغەکانی لێکۆڵینەوەی دادگایی کردن بە دەستەبەری ئازاد ناکرێ تا دەرچوونی حوکمی یەکلاییکەرەوە لەلایەن دادگای تایبەتمەند.

سێیەم/ دادگا خەسڵەتی بە پەلە دەدات بەو داوایانەی کە بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە ئاراستەی دەکرێن.

زۆر سوپاس.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان سەبارەت بە ماددەی (4) دوو پێشنیار هەیە:

-یەکێکیان دەڵێ وەك خۆی، بەڵام بڕگەی (2) لە ماددەکە لابرێ، کە باس لەوە دەکات کە تۆمەتبار بە دەستەبەری ئازاد ناکرێ، هەرئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ ئەوەیە بادەنگ بدات؟ (2) دەنگ.

-هەرئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ ئەوەیە کە ماددەی (4) وەك ئەوەی بەڕێز ئەندامی لیژنەی وزە خوێندییەوە پەسەند بکرێ بادەنگ بدات؟ بەڵێ سوپاس، بە دەنگی (78) ئەندامی پەرلەمان ماددەکە وەك خۆی وەرگیرا، ماددە (5) بەڕێزان فەرموون.

بەڕێزعباس فتاح صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (5) دوو پێشنیار هەیە:

پێشنیاری یەکەم/ کە وەك خۆی تەنها بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیە بەم شێوەیەی خوارەوەی لێ بکرێ:

1-هەر کەسێك یەکێك لەو کردەوانە ئەنجام بدات کە ماددەی (2)ی ئەم یاسایە دەقنووس کراون بەزیندانی کردن کە لە پێنج ساڵ کەمتر نەبێت و لە دە ساڵ زیاتر نەبێت پێ بژاردنێك کە چوار هێندەی بەهای کەرەستەی بەقاچاغ براوەکە بێت سزا دەدرێ.

پێشنیاری دووەم وەك خۆی/

یەکەم/ هەر کەسێك یەکێك لەم کردەوانە ئەنجام بدات کە لە ماددەی (2)ی ئەم یاسایە دەقنووس کراون بە بەند کردن کە لە سێ ساڵ کەمتر نەبێت و لە حەفت ساڵ زیندانی کردن زیاتر نەبێت و پێ بژاردن کە چوار هێندەی بەهای کەرەستە بە قاچاغ براوەکە بێ سزا دەدرێ.

دووەم/ لە باوردۆخی جەنگ و باری تەنگەتاو ڕوودانی قەیرانی سووتەمەنی دا ئەنجامدانی هەر یەك لەو تاوانانە لە ماددەی (2)ی ئەم یاسایەدا دەقنووس کراوە بە باری توندکراو ئەژمار دەکرێت.

سێیەم/ حوکمەکانی ئەم یاسایە لەسەر هەر هۆیەکی گواستنەوە کە تاوانی بە قاچاغ بردنی نەوت و لێدەرهێنراوەکانی ئەنجام بدرێت جێبەجێ دەکرێت جا چ تۆمەتبار خۆی خاوەنی بێت یان بە کرێی گرتبێت.

سوپاس.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، ئێمە بۆ ئەم ماددەیە دوو پێشنیارمان هەیە، پێشنیاری یەکەم وەك خۆی، بەڵام زیاد کردنی سزاکەیە لە پێنجەوە بۆ دە ساڵ وەك خۆشی سزاکە سێ بۆ حەوت ساڵە.

ئێستا یەکەم پێشنیار کە سزاکە زیاد بکرێ لە پێنج ساڵەوە بۆ دە ساڵ دەخەینە دەنگدان وەك خۆی، بەڵام زیادکردنی سزاکەی لەگەڵ بێ، هەرئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ ئەوەیە بادەنگ بدات؟ بەڵێ (74) دەنگی هێنا، پێشنیار یەکەم پەسەند کرا ماددەی (5) بەو شێوەیەی کە لە پێشنیاری یەکەمدا هاتووە دەبێتە ماددەیەکی قانونی، فەرموون ماددەی (6).

بەڕێز عباس فتاح صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (6) وەك خۆی هیچ پێشنیارێك نییە:

یەکەم/ هۆیەکانی گواستنەوە و کەرەستە بارکراوەکان ئەگەر ئەو کردەوانەی پێ ئەنجام درابێ کە لە ماددەی (2)ی ئەم یاسایەدا دەقنووس کراون هەر کات لە ناو خاکی هەرێم بگیرێت دەستیان بەسەردا دەگیرێت.

دووەم/ هەر هۆیەکی گواستنەوە کە بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەستی بەسەردا دەگیرێت دوای دەرچوونی حوکمی بنبڕ دادگا لەلایەن وەزارەتی دارایی و ئابووری بە زیاد کردنی ئاشکرا بە پێی حوکمەکانی یاسای فرۆشتن و بەکرێدانی موڵکەکانی دەوڵەتی بەرکار لە هەرێم بە بارەکەیەوە دەفرۆشرێت.

سێیەم/ هەواڵدەر و ئەو کەس و لایەنانەی هاوکاربوون لە ئاشکرا کردن و دەستگیر کردنی هۆیەکانی گواستنەوەی بەکارهێنراو لە تاوانی بە قاچاغ بردنی نەوت و لێدەرهێنراوەکانی لە دوای فرۆشتنی هۆیەکانی گواستنەوەکە بە ڕێژەی (25٪)ی کۆی بڕی نرخی فرۆشراوەکە پاداشت دەکرێت و بە مەرجێك لە هیچ حاڵەتێك دا لە (15) ملیۆن دیناری عیراقی زیاتر نەبێت.

چوارەم/ ئەو بڕە پارەیەی دوای جێبەجێ کردنی ئەم بڕگەی دووەم و سێیەمی ئەم ماددەیە دەمێنێتەوە دەکرێت بە داهات بۆ گەنجینەی گشتی و بۆ هەرێم و دەبێتە داهاتی کۆتایی.

سوپاس.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، زۆر سوپاس، بەڕێزان مەبەستی لە بڕگەی دووەم بەم شێوەیە بەپێی حوکمەکانی یاسای فرۆشتن و بەکرێدانی موڵکەکانی دەوڵەتی بەرکار لەهەرێم بەبارەکەیەوە دەفرۆشرێت، بۆ ئەوەی لە پرۆتۆکۆڵ بێ،

سێیەمیش هەواڵدەر و ئەو کەس و لایەنانە، بەڕێزان هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ ئەوەیە کە ماددەی شەش بەم شێوەیە پەسەند بکرێ کە خوێندرایەوە با بفەرموێت دەنگ بدات؟ بەڵێ زۆر سوپاس، بە دەنگی (80) ئەندامی پەرلەمان پەسەند کرا، ماددەی (7) بەڕێزان، فەرموون.

بەڕێز جلال محمد أمين:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (7) دوو پێشنیار هەیە:

-پێشنیاری یەکەم/ ئەم ماددەیە لابدرێ.

-پێشنیاری دووەم وەك خۆی/ ماددەی (7)

دوای دەرچوونی حوکمی بنەبڕ بە بێ تاوانی تۆمەتبار ئەوا:

1-هەر هۆیەکی گواستنەوە کە دەستی بەسەردا گیراوە بۆ خاوەنەکەی دەگەڕێنرێتەوە.

2-کەرەستە بارکراوەکە یان بەهاکەی بە هەمان نرخی فرۆشراو لە ڕێکەوتی دەست بەسەردا گرتنی دەدرێتەوە بە خاوەنەکەی.

3-مافی قەرەبووکردنەوەی پارێزراوە بە پێی یاسا بەرکارەکان لە هەرێمی کوردستان.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان بۆ ماددەی (7) لەبەردەمی دوو پێشنیارین، یەکێکیان دەڵێ ئەو ماددەیە بە تەواوەتی لابدرێت، هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ ئەوەیە ماددەکە لابدرێ بادەنگ بدات؟ بەڵێ، (5) کەس، بەڵێ سوپاس.

پێشنیاری دووەم ماددەکە وەك خۆی هەرئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ ئەوەیە بادەنگ بدات؟ بەڵێ سوپاس، پێشنیاری وەك خۆی بە دەنگی (72) ئەندامی پەرلەمان پەسەند کرا، ماددەی (8).

بەڕێزجلال محمد أمين:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (8) وەك خۆی هیچ پێشنیارێك نییە:

هەر کەسێك دامەزراوە نەوتییەکان، بالاخانەکان، چاڵە نەوتییەکان، بۆری گواستنەوە، کۆگا و وێستگەکانی عەمبارکردن لە ڕێگەی تەقاندنەوە و کون کردنیان و هەر هۆیەکی دیکە بە مەبەست لێ بە قاچاغ بردنی نەوت و لێدەرهێنراوەکانی پێ تێك بدات بە پێی حوکمەکانی یاسای بەرەنگاربوونەوەی تیرۆری ژمارە (3)ی ساڵی 2006 سزا دەدرێت.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان هەر بەڕێزێك لەگەڵ ئەوەیە ماددەی (8) بەو شێوەیەی کە بڕیاردەری لیژنەی کاروباری یاسایی خوێندییەوە پەسەند بکرێ با بفەرموێ دەنگ بدات؟ سوپاس بەڕێزان بە دەنگی (83) ئەندامی پەرلەمان پەسەند کرا، ماددەی (9) فەرموون.

بەڕێز سەركۆ ئازاد حسين:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (9) وەك خۆی هیچ پێشنیارێك نییە:

حوكمەكانی ئەم یاسایە ئەو كەسە سروشتی و مەعنەویانەش دەگرێتەوە كە كردارەكانی هەناردەكردن و هاوردەكردنی نادروست ئەنجام دەدەن و ئەوانەشی دەستكاری بڕیار و بەڵگەنامەكانی هاوردەكردن و هەناردەكردن دەكەن بە زیاد كردن و كەم كردن، ئەوانەشی ئاسانكاری بۆ دەكەن یان بەشدارن.

زۆر سوپاس.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان هەرئەندامێكی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ ئەوەیە كە ماددەی (9) بەم شێوەیە پەسەند بكرێ كە بڕیاردەری لیژنەی وزە خوێندییەوە، فەرموو دەنگ بدەن؟ بەڵێ سوپاس، بە دەنگی (79) ئەندامی پەرلەمان پەسند كرا، ماددەی (10).

بەڕێز سەركۆ ئازاد حسين:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (10) وەك خۆی هیچ پێشنیارێك نییە:

ڕێگە بە هیچ هۆیەكی گواستنەوە نادرێت كە نەوت و لێدەرهێنراوەكانی بار بكات، تەنها بە ڕێ پێدانی فەرمی وەزارەتی سامانە سروشتییەكان و بە پێی ئەو بڕ و نمونە و پێوەرانە نەبێت كە وەزارەت ئامادەیان دەكات. زۆر سوپاس.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ، د.گەلاوێژ نوقتەی نیزامی، فەرموو.

بەڕێز د.گەلاوێژ عبيد عثمان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە لە ماددەی (10) پێشنیارێكمان كردبوو بە پێی ماددەی (91) سێیەم لە خستنە دەنگدانی ڕایەكان، پێویستە ئەو ڕایەی دەخرێتە دەنگدان بەلایەنی كەم سێ ئەندام پشتگیری ڕایەكە بكات، جگە لەو دوو ئەندامەی كە ئاخاوتن دەكەونە ڕیزبەندی كۆتایی، من لەو دوو ئەندامە بووم كە كەوتمە ڕیزبەندی كۆتایی و پێشیارەكەشم بە نووسین داوەتە لیژنەی یاسایی، سوپاس.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك بژار، وەڵامی د.گەلاوێژ بدەوە پێش ئەوەی بیخەینە دەنگدان، فەرموو.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بووره جەنابی سەرۆك داوا دەكەم دووبارە بكات ئەگەر ئەزیەت نەبێ تێنەگەیشتم.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

دەڵێ پێشنیارێكم كردووە سەبارەت بە ماددەی (10) لەبەر ئەوەی دوو كەسی ئەخیر بووم پێویست ناكات سێ كەس پشتیوانیم بكات، كوا پێشنیارەكەی؟

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشنیارا د.گەلاوێژ لای ئێمە هەیە و وابزانم نەكەشی نافا پێشنیارا هەیە، بەحس دكات كو ژ داهاتێ ڤێ نەفتێ پرۆژەیەكی خزمەتگوزاری ئەدڤی ڤالبیا دی بەحس كریە، وەكی نوكە د.كاظمیش ئیشارەت پێدای، ئەڤ جوابا بۆ كاك كاظم و بۆ د.گەلاوێژیشە ئەڤ یاسا یاساكا تایبەتە بەرەنگاربوونەوەی بە قاچاغ بردنی نەوت، یەعنی بەحسی داهات و ڕێكخستنا داهاتی و چۆنیەتیا سەرف كردنی داهاتێ نەفتێ ناكریت لە كوردستانێ حەتا پێشنیارێن دانێن ئەڤە قانونەكا تایبەتە، بەرەنگاربوونەوە و ئەڤ تاوانی دێنە ئەنجامدان قاچاغ بردنا نەفتێ، زۆر سوپاس.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان هەر ئەندامێكی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ ئەوەیە ماددەی (10) پەسەند بكرێ بەو شێوەیەی بەڕێزیان خوێندیانەوە، فەرموون دەنگ بدەن؟ بەڵێ زۆر سوپاس، بە دەنگی (71) ئەندامی پەرلەمان پەسەند كرا، تەواو د.گەلاوێژ، دەنگمان دا، تەواو، فەرموون، ماددەی (11).

بەڕێز بژارخالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (11) سێ پێشنیار هەیە:

پێشنیاری یەكەم/ ئەم ماددەیە بەم شێوەیەی خوارەوەی لێ بكرێت:

وەزیری سامانە سروشتییەكان بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنە پەیوەندیدارەكان ڕێنمایی پێویست بۆ جێبەجێ كردنی حوكمەكانی ئەم یاسایە دەردەكات.

پێشنیاری دووەم/ وەزیری سامانە سروشتییەكان بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزیرەكانی ناوخۆ و دارایی و ئابووری ڕێنمایی پێویست بۆ جێبەجێ كردنی حوكمەكانی ئەم یاسایە دەردەكات.

پێشنیاری سێیەم وەك خۆی/ وەزیری سامانە سروشتییەكان بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزیری دارایی و ئابووری ڕێنمایی پێویست بۆ جێبەجێ كردنی حوكمەكانی ئەم یاسایە دەردەكات.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ بەڕێزان ئێمە سەبارەت بە ماددەی (11) سێ پێشنیارمان هەیە:

-پێشنیاری یەكەم دەخەینە دەنگدان، هەرئەندامێكی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵە بادەنگ بدات؟ بەڵێ، (2) دەنگ.

-پێشنیاری دووەم دەخەینە دەنگدان، پێشنیاری دووەم/ وەزیری سامانە سروشتییەکان بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزیرەکانی ناوخۆ و دارایی و ئابووری ڕێنماییەکە دەربکات، هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵە با دەنگ بدات؟ (67) دەنگ.

-سێهەم وەك خۆی، هەرئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ ئەوەیە وەك خۆی با دەنگبدات، (2) دەنگ.

پێشنیاری دووەم وەرگیرا و پەسەند کرا، بەڵێ فەرموون.

بەڕێز عباس فتاح صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیازی لیژنەی هاوبەش بە پێی ئەو دەسەڵاتەی ماددەی (91)ی بڕگەی (چوارەم) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان کە بە لیژنەی یاسایی و تایبەتمەند دراوە ئێمە لە کۆبەندی ئەو بژاردانەی پێشنیار کراون لەلایەن ئەندامانی پەرلەمان لە دانیشتنی خوێندنەوەی دووەم دا ئەم پێشنیارە دەخەینەڕوو، داوا دەکەین بخرێتە دەنگدان، پێشنیاز دەکەین ماددەیەك بە زنجیرەی (12) زیاد بکرێ بۆ ئەم یاسایە بەم شێوەی خوارەوە:

ماددەی (12): پێویستە ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، سوپاس، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، لیژنە تایبەتمەندەکان و لیژنەی یاسایی بەیەکەوە پێیانوایە کە دەبێ ماددەیەك زیاد بکرێ، ماددەکەش بەو دەقەی کە بەڕێز جێگری سەرۆکی لیژنەی کاروباری یاسایی خوێندییەوە، هەرئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمانی لەگەڵە بادەست بەرز بکاتەوە؟ بەڵێ سوپاس، بە دەنگی (72) ئەندامی پەرلەمان پەسەند کرا، ماددەی (13).

بەڕێزجلال محمد أمین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (13) وەك خۆی هیچ پێشنیارێك نییە:

کار بە هیچ دەقێکی یاسا یان بڕیارێك ناکرێن لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایە ناکۆك بێت.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان هەربەڕێزێك لەگەڵ ئەوەیە کە ماددەکە بەو شێوەیە پەسەند بکرێ کە بەڕێز بڕیاردەری لیژنەی کاروباری یاسایی خوێندییەوە با بفەرموێ دەنگبدات؟ زۆر سوپاس، بە دەنگی (71) ئەندامی پەرلەمان پەسەند کرا، ماددەی دوای ئەوە.

بەڕێز سەرکۆ ئازاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (14) وەك خۆی هیچ پێشنیارێك نییە:

ماددەی (14): ئەم یاسایە لە ڕۆژی بڵاوکردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمی وەقائیعی کوردستان جێبەجێ دەکرێت.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان هەرئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ ئەوەیە ماددەی (14) بەو شێوەیە پەسەند بکرێ کە بەڕێزیان خوێندییەوە بفەرموێ دەنگبدات؟ بەڵێ زۆر سوپاس، بە دەنگی (72) ئەندامی پەرلەمان پەسەند کرا، هۆیەکانی دەرچوواندن، فەرموون.

بەڕێز گلیزار رشید حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە هۆیەکانی دەرچوواندن وەکو خۆی هیچ پێشنیارەك نییە:

هۆیەکانی دەرچوواندن:

لەبەر ئەوەی بە قاچاغ بردنی نەوت لێدەرهێنراوەکانی لەو تاوانانەیە کە دەبێتە هۆی تێکدانی ئاسایشی ئابووری هەرێمی کوردستان-عیراق، و لە پێناو ڕێگەگرتن لە کارو کردەوەکانی بە قاچاغ بردن و بە تاڵان بردنی نەوت و لێدەرهێنراوەکانی، بەرەنگاربوونەوەی ئەم تاوانە و پاراستنی سامانی نەوت و سەپاندنی سزایەك کە گونجاو بێت لەگەڵ مەترسیداری ئەم تاوانە، ئەم یاسایە دەرچووێندرا.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان، هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ ئەوەیە بەو شێوەیەی کە بەڕێز جێگری سەرۆکی لیژنەی وزە خوێندییەوە هۆیەکانی دەرچوواندن پەسەند بکرێ با بفەرموێ دەنگ بدات؟ زۆر سوپاس، بە دەنگی (83) ئەندامی پەرلەمان پەسەند کرا، ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان، ئەگەر لەسەر هۆیەکانی دەرچوواندنە دەنگمان دا.

بەڕێز بەڵێن إسماعیل حاجی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر هۆیەکانی دەرچوواندن نییە، دەمەوێ پێش ئەوەی کۆی یاساکە بە تەواوەتی بخەیتە دەنگدانەوە ئێمە ڕاستە دەنگمان لەسەر ماددەی (5) دا بەس هەڵەیەکی قانوونی هەیە، دکتۆرە ئەگەر یارمەتی بدەی بۆ ئەوەی تێنەپەڕێ بەسەرمان دا، لە پێشنیازی یەکەم کە پەسند کرا لە ماددەی (5) کە پێشنیازی ئێمە بوو لە خوێندنەوەی دووەم بە سوپاسەوە ئەندامانی پەرلەمان پەسندیان کرد، بەڵام خۆت دەزانی لە شەش تا پێنج ساڵ بە بەند کردن لە قانوون هەیە نەك بە زیندانی کردن.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسن/ سەرۆکی پەرلەمان:

نا نا نا سێ بۆ پێنج، کاك بژار، فەرموو، ئەوەی دامانناوە تەواوە، کاك بژار وەڵام با بداتەوە.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشتر لە پێشنیاری دووەم دا کە سێ ساڵ بوو ئەوە بە بەندکردن هاتووە، لە حەوت ساڵ دەبیتە زیندان سجنە، بەڵام ئەو پێشنیارەی جەنابی کاك بەڵێن بوو ئێمە پێمان باش بوو وەکو لیژنەی یاسایی و لیژنەی تایبەتمەند کە دەنگیش لەسەر ئەوە بدەین، لێرە ئەوەمان گۆڕی لە پێنج ساڵ، پێنج ساڵ و یەك ڕۆژ حیساب دەبی سجن، لەبەر ئەوە کردمانە زیندانی، تا دە ساڵ.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان ئێستا هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ کۆی یاساکەدایەبا بفەرموێ دەنگ بدات، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان کۆی یاساکە بە دەنگی (88) ئەندامی بەڕێزی پەرلەمان پەسەند کرا، پیرۆزبایی لە خۆمان، لە گەلی کوردستان دەکەین هیوادارین ئەم یاسایە، جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە ببێتە مایەی ڕێگری لە بەقاچاخ بردنی نەوت لە هەرێمی کوردستان و ئێستاش بەڕێز سەرۆکی لیژنەی وزە داوای کردووە قسە بکات، دواتریش کاك پێشەوا یەك دوو دەقە، تەنها دوو دەقەیان دەدەینێ، مامۆستا أبوبکر دەیەوێ قسەیەك بکات، نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز أبوبکر عمر عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە پێی ماددەی (90) بڕگەی (3) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان لە دانیشتنی دەنگدان، ڕێ بە گفتوگۆ یان پێشکەش کردنی پێشنیازی تازە نادرێ، ئەوەش جۆرێکە لە گفتوگۆ، ئەوەی ئێستا هەر ئەندامێك قسە بکات.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێمە دەنگمان دا، دەنگمان بە قانوونەکە دا، دەنگمان بەکۆی قانوونەکە دا، هیچ شتێك نەماوە، بڕوا بکە مامۆستا.

بەڕێز أبوبکر عمر عبدالله:

ئەوە پێشێلکاری پەیڕەوە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، چونکە ئەم جەلسەیە جەلسەی دەنگدانە، ببوورە.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەستت خۆش بێ مامۆستا أبوبکر، هەر ئەو پەیڕەوەی لەبەر دەستی مندایە ئیحتیرامەن بۆ ئۆپۆزسیۆن دەیان جار دەرفەتم داوە قسە بکەن نا پەیڕەوی بووە، وتووشمە نا پەیڕەویە، ئەندامی پەرلەمان هەبووە وتوویەتی جا پەیڕەو چییە میللەت موهیمترە، یەعنی پەیڕەو ڕێکخستنی نیزامی قسەکردنە لە ناو هۆڵی پەرلەمان دا، لەبەر ئەوە هەموو جارێ ئەوەی کە بۆ خۆمانی ڕەوا دەبینین، قەی چی دەکات سەرۆکی لیژنەی وزە دەیەوێ سەبارەت بە گرنگی ئەم یاسا پەسندکراوە دوو دەقە قسە بکات، با دوو دەقە قسە بکات، فەرموو.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە لیژنەی سامانە سروشتییەکان زۆر بە میهەنی بە بێ چاوپۆشی لە هیچ شتێك بۆ کۆی دۆسیەکانی نەوت، دۆسیەی نەوت کۆمەڵێ دۆسیەی جیاوازن، بەرهەمهێنانە، فرۆشتنە، بە بازارکردنە، گەڕانەوەی پارەیە، شێوازی پارەکەیەتی، یەکێ لە خاڵەکان بە قاچاغ بردنی نەوتە، ئەم پرۆژە یاسایەی کە ئێستا دەنگی بۆ دراوە و بۆ یەکێك لە خاڵەکانی دۆسیەی نەوتە، پەیوەندی بە شەفافیەتی نەوت لە سندووقی داهاتەکانی نەوتدایە، ئێمە ئەوە قسەیەکی عامە بڵێ بە وردی دەستنیشانمان کردووە، (475) هەزار بەرمیل نەوت دەفرۆشرێ ڕۆژانە، داهاتی مانگانەی (720) ملیۆن دۆلارە، (300) ملیۆن دۆلار دەدرێتە دارایی و (420) ملیۆن دۆلار خەرجییەکانی ترە لە بۆری لە ئەوانەی تر، ئێمە ڕەخنە و تێبینی جدیمان هەبووە وەکە ئەم لیژنە لەسەر خەرجییەکانی تر، بە ڕەسمی داوای دروست کردنی سندووقی داهاتی نەوتمان کردووە و باوەڕی ئێمە وایە سندووقی داهاتی نەوت شوێنی چارەسەرکردنی ئەم گرفتەیە کە پەیوەندی بە شەفافیەتی نەوتییەوە هەیە و لێرەشەوە وەکو لیژنە دیسانەوە داوا لە بەڕێزتان دەکەین جەخت بکەنەوە، کتاب بنێرن، بۆ ئەوەی زوو سندووقی داهاتەکانی نەوت تەفعیل بێ، بە پێی سندووقەکە بزانرێ کۆی بەرهەمی نەوت چەندە، کۆی خەرجییەکان چەندە، نەوت بە چەند فرۆشرا و پارەکە چی لێهات؟.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك پێشەوا تۆش دوو دەقە قسە بکە وەڵامی کەسیش نادەیتەوە.

بەڕێز پێشەوا طاهر مصطفی:

من هەوڵ دەدەم زۆر بە کورتی قسە بکەم، وەڵامیش نادەمەوە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، وەکو ئەندامی لیژنەی سامانە سروشتییەکان هەندێك پرسیار کران لەبارەی داهاتی نەوت بەڕێز سەرۆکی فراکسیۆنی نەوەی نوێ پرسیارەکانی مەنتیقی و مەعقولن حەقە خەڵك بیانزانێت، نەوتی هەرێم مانگانە نزیکەی (750) ملیۆن دۆلار داهاتی هەبووە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، مانگانە (350) ملیۆن دۆلار لە داهاتی نەوت ڕادەستی حکومەت کراوە، (400) ملیۆن دۆلاری بۆ قەرزی کۆمپانیای نەوت و دەرهێنانی نەوت و گواستنەوەی بووە لەو پارەی کە لە داهاتی نەوت دەست دەکەوێ، دوای دەست بەکاربوونی کابینەی نوێ ئەم مەبلەغە مانگ بە مانگ کەم بۆتەوە بۆ (295) ملیۆن دۆلار، واتا لە هەر مانگێك (55) ملیۆن دۆلار کەمتر بووە لە جاران، حکومەت مانگانە تەنها بۆ مووچە پێویستی بە (757) ملیۆن دۆلار هەبووە، لە بەغدا (452) ملیار دینار دێت کە دەکاتە (383) ملیۆن دۆلار، هەروەها (295) ملیۆن دۆلاری لە داهاتی نەوت دەست دەکەوێ سەرجەمی گشتی دەکاتە (678) ملیۆن دۆلار، واتا حکومەتی هەرێم بۆ پڕکردنەوەی مووچە و بۆ ئەو کورتییەی کە لە مووچە هەیە دەبێت لە داهاتی ناوخۆ نزیکەی (100) ملیۆن دۆلار تەرخان بکات، جگە لەوە بە پێی بەدواداچوونی ئێمە زانیومانە حکومەتی هەرێمی کوردستان داهاتی

ناوخۆی بەرز کردۆتەوە و بە نیازە زیاتریش بەرزی بکاتەوە، بەتایبەت لە هەندێك ڕێ و شوێن کە دەیگرێتەبەر، یەکێك لەوانە وەرگرتنەوەی قەرز لەو کەسانەی قەرز کوێرن کە قەرزیان وەرگرتووە لە حکومەت تێیاندایە نزیکەی (62) ملیۆن دۆلار بەرەو سەر پارەی لە حکومەت وەرگرتووە، ئێستا پارەکە ناداتەوە، ئەوە هەمووی هۆکار دەبوون بۆ بەرزکردنەوەی داهاتی حکومەتی هەرێمی کوردستان هەندێك وردەکاری دیکەش هەن کات نییە ئەگینا ئەوانیش دەخەینەڕوو.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسن/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاتێکی تر، زۆر سوپاس بۆ هەمووتان دەستتان خۆش بێ دانیشتنەکەمان هەڵدەگرین و کاتێکی خۆش.

منى نبى قهوجى	**هێمن هەورامی**	**د. رێواز فائق حسێن**
سکرتێری پەرلەمانی	**جێگری سەرۆکی پەرلەمانی**	**سەرۆکی پەرلەمانی**
کوردستان عێراق	**کوردستان عێراق**	**کوردستان - عێراق**

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (3)ی

چوارشەممە ڕێکەوتی 6□5□2020

خولی پێنجەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (3)

چوارشەممە رێكەوتی 2020/5/6

كاتژمێر (12)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی چوار شەممە رێكەوتی 2020/5/6 پەرلەمانی كوردستان - عێراق بە سەرۆكایەتی د. رێواز فائق حسێن سەرۆكی پەرلەمان و، بە ئامادەبوونی بەڕێز هێمن هەورامی جێگری سەرۆك و، بەڕێز منى نبى قهوچى سكرتێری پەرلەمان, دانیشتنی ژمارە (3)ی ئاسایی خولی پێنجەمی ساڵی (2020) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمی بڕگەی (یەكەم)ی ماددەی (16) و ماددەی (47) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان عێراق، دەستەی سەرۆكایەتی پەر لەمان بڕیار یدا بەرنا مەی كاری دانیشتنی ژ مارە (3)ی ئا سایی ساڵی یەكەم لە خولی پێنجەمی هەڵبژاردنی پەرلەمانی كوردستان لە كاتژمێر (12)ی پێش نیوەڕۆ رۆژی چوار شەممە رێكەوتی (2020/5/6) بەم شێوەیە بێت:

1- خوێندنەوەی یەكەمی پێشنیازەی بڕیاری پێشكەشكردنی پێشنیازە یاسا و پێشنیازە بریار لەلایەن ئەندامانی پەرلەمان بەدەر لە حوكمی ماددەی 82 ی پەیرەوی ناوخۆ بە پێی حوكمی ماددەكانی 79 و 80 و 82 لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان.

2- خستنەڕووی گفتوگۆ كردن لەلایەن وەزارەتی خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی و وەزارەتی پەروەردە سەبارەت بە مامەڵەكردن لەگەڵ لێكەوتەكانی پەتای ڤایرۆسی كۆرۆنا لەسەر پرۆسەی خوێندنی ساڵی 2019 ـ2020 .

بەڕێز د.رێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان.

بەناوی گەلی كوردستان، دانیشتنی ژمارە (3)ی ئاسایی، خولی بەهارە، لە ساڵی دووەم، لە خولی پێنجەمی هەڵبژاردنی پەرلەمانی كوردستان دەست پێ دەكەین، سەرەتاش داوا لە بەڕێز سكرتێری پەرلەمان دەكەم كە بەرنامەی كار و پوختەی كۆنووسی كۆبوونەوەی پێشوو و لەگەڵ ناوی ئامادەنەبووان بە مۆڵەت و بێ مۆڵەت بخوێنێتەوە، فەرموو.

بەڕێز منى نبى قهوەچى/ سكرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەرنامەی كار

بەپێی حوكمی ماددەی (5) و بڕگەكانی یەكەم و دووەم لە ماددەی (16) بڕگەی (3) لە ماددەی (18) و بڕگەكانی (1و 2و 3و 4و 5) لە ماددەی/20، ماددەكانی (47و 48و 52و 54و 55و 56و 57) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان دستەی سەرۆكایەتی پەرلەمانی كوردستان بڕیاری دا بەرنامەی

کاری دانیشتنی ژمارە (3) ی ئاسایی خولی بەهارەی ساڵی دووەم، لە خولی پێنجەمی هەڵبژاردنی پەرلەمان لە کاتژمێر (12) ی نیوەڕۆ ڕۆژی چوار شەممە ڕێککەوتی 2020/5/6 بەم شێوە یە بێت:

1-خوێندنەوەی یەکەمی پێشنیازەی بڕیاری پێشکەشکردنی پێشنیازە یاسا و پێشنیازە بڕیار لەلایەن ئەندامانی پەرلەمان بەدەر لە حوکمی ماددەی (82) ی پەیڕەوی ناوخۆ بە پێی حوکمی ماددەکانی (79 و 80 و 82) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان.

2-خستنەڕووی گفتوگۆ کردن لەلایەن وەزارەتی خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی و وەزارەتی پەروەردە سەبارەت بە مامەڵەکردن لەگەڵ لێکەوتەکانی پەتای ڤایرۆسی کۆرۆنا لەسەر پرۆسەی خوێندنی ساڵی 2019 ـ2020.

پوختەی دانیشتنی ژمارە (2)ی ئاسایی، رۆژی چوار شەممە، ڕێککەوتی 2020/3/4 بەو شێوەیەی خوارەوە بوو:

1- دەست پێ کردنی دانیشتن لەلایەن بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان.
2- خوێندنەوەی بەرنامەی کار، پوختەی دانیشتن و ئامادەنەبوونی ئەندامان لە دانیشتنی پێشوو بە مۆڵەت و بێ مۆڵەت لەلایەن بەڕێز سکرتێری پەرلەمان.
3- دەستپێکردنی بڕگەکانی بەرنامەی کار لەلایەن بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
4- دواخستنی دەست لەکارکێشانەوەی ئەندامی پەرلەمان بەڕێز (گلستان باقی سليمان) لە لیژنەی کشتوکاڵ و ئاودێری و زیادکردنی بۆ سەر لیژنەی کاروباری کۆمەڵایەتی و داکۆکی کردن لە مافی مرۆڤ بۆ کاتێکی نادیار.
5- قبوڵکردنی دەست لەکارکێشانەوەی ئەندامی پەرلەمان بەڕێز (شيرين يونس عبدالله) لە لیژنەی پەیوەندیەکان و رەوەندی کوردستانی و زیادکردنی بۆ سەر لیژنەی داکۆکی کردن لە مافی ئافرەت و زیادکردنی ئەندامانی پەرلەمان بەڕێز (زياد جبار محمد) بۆ سەر لیژنەی پەیوەندییەکان و رەوەندی کوردستانی.
6- پەسەندکردنی پێشنیازە یاسای بەرەنگاربوونەوەی بە قاچاغ بردنی نەوت و لێ دەرهێنراوەکان لە هەرێمی کوردستان .
7- کۆتایی هاتنی دانیشتن لەلایەن بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ناوی ئەو ئەندامانی مۆڵەت پێدراون یان بەبێ مۆڵەت ئامادەنەبوون لە دانیشتنی ژمارە (2)ی ئاسایی خولی بەهارەی ساڵی دووەمی، خولی هەڵبژاردنی پێنجەم لە ڕێککەوتی 2020/3/4:

1- اسماعيل على تەها
2- رێبوار عبدالرحيم عبدالله
3- فريد يعقوب ايليا

ئەوانە مۆڵەت پێدراون. زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، پێش دەستپێکردن بە بەرنامەی کاری کۆبوونەوەکەمان بەناوی دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان بەخێرهاتنی بەڕێزان وەزیری خوێندنی باڵا و توێژنەوەی زانستی و وەزیری پەروەردە و وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان دەکەین، بەخێربێن، کاک د.ڕێبوار نوقتەی نیزامی؟ فەرموو.

بەڕێز ڕێبوار عبدالرحيم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ نوقتەی نیزامیم هەیە، من لە 4/10 نووسراوێکم ئاراستەی بەڕێزتان کرد، سەبارەت بەو نووسراوەی کە بەڕێز کاروان گەزنەیی ئاراستەی ڕێکخراوی (NHCR)ی کرد، داوام کرد کە ناوبراو بەڕێزیان سێ ماددەی پەیڕەوی پێشێلکردووە.... جەنابتان وەڵامتان نەداوەتەوە..... .

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ وەڵاممان داوەتەوە، بەڕێزان بۆ دەست پێکردنەوەی کاری کۆبوونەوەکەمان، داوا لە بەڕێزان لە لیژنەی یاسایی پەرلەمانی کوردستان دەکەین بێنە سەر ستەیج، فەرموون، بڕگەی یەکەمی بەرنامەی کار کە خوێندنەوەی یەکەمی پێشنیازە بڕیاری پێشکەشکردنی پێشنیازە یاسا و پێشنیازە بڕیار لەلایەن ئەندامانی پەرلەمان بەدەر لە حوکمی ماددەی (82) ی پەیڕەوی ناوخۆ، بە پێی حوکمی ماددەکانی (79و80 و82) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان فەرموون لیژنەی یاسایی.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم پێشنیازە بڕیارە کە لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشکەش کراوە، ئەم پێشنیازە بڕیارە لە چوار بڕگە پێك هاتووە، لەگەڵ هۆیەکانی دەرچوواندن، ناوی ئەندامانی پەرلەمان ئەوانەی کە واژوویان کردووە، ئەمانەن:

1- عثمان علی اسماعيل
2- لوقمان محمد حاجی مصطفی
3- رۆميۆ هەکاری
4- محمد سعدالدين
5- محی الدين حسن يوسف
6- کاوە عبدالقادر حسن
7- سيپان ئامێدی
8- روپاك احمد رحمن

9- مسلم عبدالله رسول

10- ليزا فلك الدين صابر

11- سارا دلشاد

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان، وەكو لیژنەی یاسایی داوا لە بەڕێزتان دەكەین ئەم پێشنیازە بڕیارە ئاراستەی لیژنەی پەیوەندارەكان بكرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، ئەم پێشنیازە بڕیارە ئاراستەی لیژنەی یاسایی پەرلەمانی كوردستانی دەكرێت و، داواشتان لێ دەكەین بە زووترین كات ڕاپۆرتی ئەم پێشنیازە بڕیارە بنووسن، چونكە تایبەتە بە پێدانی مافێك بە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، بۆ ئەوەی بتوانن بەدەر لە حوكمەكانی ماددەی (82) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان كە تەنها دەرفەتی داونەتێ لە 3/1 بۆ 4/1 پێشنیازە بڕیار پێشكەش بكەن بە زووترین كات ڕاپۆرتەكەمان بۆ ئامادە بكەن، چونكە دەمانەوێ ئەم دەرفەتە بڕەخسێنین بەدەر لە حوكمەكانی ماددەی (82)، بۆیە داوا لە لیژنەی یاسایی دەكەم هەر ئەمڕۆ ڕاپۆرتی ئەو بابەتە بنووسن، بەڵام سەرەتا دەمەوێ صیفەتی ئیستعجالی پێ بدەین، بە گوێرەی پەیڕەوی ناوخۆ لە ماددەی (92) داواتان لێ دەكەم هەر ئەندامێكی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ ئەوەیە كە صیفەتی ئیستعجال بدرێ بەم پێشنیازە بڕیارە با دەنگ بدات؟ سوپاس، بەدەنگی (99) ئەندامی پەرلەمان سیفەتی بەپەلەی پێدرا، بە گوێرەی ماددەی (92) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان، بۆ ئەوەی بتوانین دەست بەكاروئیشەكانمان بكەینەوە بۆ ئەم وەرزە داواتان لێ دەكەم لیژنەی یاسایی هەر ئەمڕۆ ڕاپۆرتەكەتان ئامادە بكەن، بەڕێزان ئێستا دێینە سەر بڕگەی (2) سوپاستان دەكەین ئێوە دەتوانن بڕۆنەوە شوێنەكانی خۆتان، بڕگەی دووەم لە بەرنامەی كار كە خستنەڕوو و گفتوگۆ كردن بوو پلانی وەزارەتی خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی و وەزارەتی پەروەردەیە، سەبارەت بە مامەڵە كردن لەگەڵ لێكەوتەكانی پەتای كۆرۆنا لەسەر پرۆسەی خوێندنی ساڵی 2019 ـ2020 ئێستاش سەرەتا دەرفەت دەدەینە بەڕێز وەزیری خوێندنی باڵا بۆ ئەوەی پلانەكەی خۆیمان بۆ ڕوون بكاتەوە، بەڕێزان داوا لە ئەندامانی لیژنەی پەروەردە و خوێندنی باڵا دەكەم سەرۆكایەتی و ئەندامانی بفەرموون بێنە سەر ستەیج، بەڕێز د.ئارام وەزیری خوێندنی باڵا و توێژنەوەی زانستی فەرموون پلانەكەتان؟.

بەڕێز د.ئارام محمد قادر امین / وەزیری خوێندنی باڵاو توێژینەوەی زانستی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕێزان دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمانی كوردستان، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، ئەم كاتەتان باش، سەرەتا سوپاستان دەكەم بۆ ئەو میوانداریە، هیوادارم بەهۆی بارودۆخی رەمەزانەوە زۆر لە كاتتان نەگرم و بتوانم لەچەند دەقیقەیەك دا پلان و پرۆژەی بەرنامەی خۆمان ڕوون بكەمەوە بۆ ئێوەی بەڕێز، بۆ ئەوەی پەرلەمانی كوردستانی بەڕێز ئاگاداری ئەو ڕێوشوێنانە بن، ئەو بەرنامە و ڕێكارانە بن كە لە وەزارەتی

خوێندنی باڵای حکومەتی هەرێمی کوردستان گرتوومانەتە بەر لە پێناو دەرباز کردنی پرۆسەی خوێندنی ئەمساڵ، بۆ ئەوەی هەرچی جوهدێك هەیە بکەین پرۆسەی خوێندنی ئەم ساڵی خۆمان ئینقاز بکەین و کوڕ و کچی وڵاتی خۆمان و خوێندکاران و قوتابیانی وڵاتی خۆمان دڵنیا بکەینەوە کە چەندین جار ئێمە کۆبوونەوەمان کردووە و بەیانمان هەبووە دڵنیامان کردوونەتەوە، ئێستا ئەو پەرلەمانە بەڕێزەی خۆمان دڵنیا دەکەینەوە لەوەی کە هەموو جوهدێك گیراوەتە بەر و ڕێکارەکان گیراونەتە بەر، بۆ ئەوەی پرۆسەی خوێندنی ئەم ساڵ لەزانکۆکانی کوردستان و لە پەیمانگاکان ئینقاز بکەین و نەهێڵین تیا بچێت و خوانەخواستە بەفیڕۆ بچێت، بۆ ئەم مەبەستە ئێمە چەندین جار کۆبوونەوەمان کردووە، پلانی جۆراوجۆرمان هەبووە بە گوێرەی هەلومەرجەکان پلانەکانمان گۆڕانی بەسەرداهاتووە، ئێمە بەشێوەیەکی گشتی بۆ خوێندنی ساڵی 2019 ـ2020 لە کۆی (30) هەفتەی خوێندن لە 2019/9/1 دەستمان پێ کردووە، (22) هەفتە بە کۆمپلێتی بە بێ هیچ گێرەو کێشەیەك و هیچ گرفتێك خوێندنی خۆمانمان لەناو زانکۆکان تەواو کردووە، ئەوەی کە ماوەتەوە بۆ ئێمە نزیکەی دەتوانم بڵێم لەو هەفتەیە تەقریبەن (7) هەفتەیە کە بەم شێوەیە دەکات، ئێمە هەر لەسەر بڵاوبوونەوەی پەتای (کۆڤید19) کۆرۆناوە ڕێکاری خۆمان گرتەبەر، لە ئەنجومەنی وەزارەت کۆبوونەوەمان کردووە حکومەتی هەرێمی کوردستان و لیژنەی باڵای کۆرۆنا پشووەکانی ڕاگەیاند و لە 2/26 ەوە بوو بە پشوو هەتاوەکو 4/9، لە مانگی (3) بەخۆتان دەزانن بەشێکی زۆری پشووەکان دەکەونە مانگی (3)ەوە، ئێمە بە پێی لەبەرچاو گرتنی پشووەکان نزیکەی دوو هەفتەمان لە مانگی (3) دا ڕۆشت، لەو دوو هەفتەی مانگی (3) عادەتەن چوار ڕۆژ لە دوو هەفتە دەڕوات، لە مانگی (4) هەمووەمان مانگی (4) مان ڕۆشت، دوو هەفتە و چوار هەفتەی مانگی چوار بوو بە شەش هەفتە، بەڵام لە مانگی (4) یش دا دیسان چوار هەفتەمان هەیە، هەرچوار هەفتە عوتڵەیە هەشت ڕۆژمان هەیە، هەشت ڕۆژەکەی لێ دەرکە، یەعنی ئەوەنەی تری دەمێنێتەوە کە، عادەتەن زانکۆکان لە هەرێمی کوردستان خۆتان خوێندکاری زانکۆ بوون و قوتابی زانکۆ بوونلە 5/7 لە 5/10 ئیتر دەڕۆنەوە بۆماڵەوە خۆیان ئامادە دەکەن بۆ تاقی کردنەوەکانی کۆتایی، لەو پێناوەش دا ئەتوانین بڵێین هەفتەیەکمان تیا دەچێت، بە کۆمپلیتی ئەوەی لە وەزارەتی خوێندنی باڵا ئەگەر ئەو ڕۆژانەی لێ دەربکەین نزیکی دەتوانم بڵێم شەش هەفتەمان یان شەش هەفتە کەمتر تیا دەچێ، شەش هەفتە کەمتر لە ناو وەزارەتی خوێندنی باڵا لەناو سێکتەرەکەدا، بۆیە ئەوە بە هەموو شێوەیەك قابیلی کۆنترۆڵە و ئەوەی کە پێی دەوترێ ڕێژەی کۆنترۆڵی، بۆیە بارودۆخەکە لە ژێر کۆنترۆڵی وەزارەتی خوێندنی باڵا و سەرۆکایەتی زانکۆکان و لەناو مامۆستا بەڕێزەکان و فەرمانبەرە بەڕێزەکانی زانکۆکانمان دایە، بەڵام ئێمە گرفتەکەمان لەو شەش هەفتەیە نییە، گرفتەکەمان لەوە بوو هەتا ئێستاش دەترساین ئەگەر خوێندن دوا بخەین بۆ مانگی مەسەلەن (5) کەوا بریارمان دابوو ئەگەر هەتا 5/2 دۆخەکە ئاسایی بۆوە دەوامی خۆمان دەکەین و بەو شەش هەفتەیە بە کۆمەڵێك میکانیزم لەناو خوێندنی باڵا لەناو زانکۆکان دەتوانین تەعویزی بکەینەوە، میکانیزمێکیان ئەوەیە ئەگەر شەش هەفتەکە لە 5/10 ەوە مەسەلەن بارودۆخی دوای وەزارەتی

سحه و ئەو پرۆتۆکۆلانەی کە ڕای دەگەیەنێ، دوا ئەو ڕێنماییانەی کە ڕادەگەیەنرێ، دڵ خۆش بووین بەوەی کە دەتوانین وڵاتەکەمان پاك بۆتەوە و خاوێن بۆتەوە لە (کۆڤید/ 19) ئەو کاتە ئێمە دەتوانین بەو شەش هەفتەیە زۆر بە ستەیبلێ و بەبێ هیچ کێشە گرفتێك خوێندنەکانی خۆمان تەواو بکەین، ئەگەر لە مانگی (5) ناتوانین، دەتوانین لە مانگی (6) یش بکەین، بەڵام لە مانگی (6) ئەگەر زانیمان وەزعەکە لە شەش هەفتە دەتوانین کۆنترۆڵی بکەین، بەس دیسانەوە کێشەکە لەوەیە ئەگەر مانگی (6) نەمانتوانی بیکەین، وەزعەکە نا لەبار بوو، ئێمە لە حکومەتین مەسئولین لە موستەقبەلی منالی خۆمان و لە هاووڵاتیانی کوردستان، لە مانگی (6) تەقریبەن صحە تەندروستی خۆمان یان (WHO) ئیعلانی ئەوە بکات کە هەرێمی کوردستان پاکە و خاوێن بۆتەوە، دوای ئەوەی ئەو ڕێکارانەی (14) ڕۆژی تر و (15) ڕۆژی تر و ئەوانە، ئێمە دیسان دەتوانین ئەمە بکەین، بەڵام ئەگەر مەسئولیەتەکە گەورەیە لە ئەنجومەنی وەزیران باسمان لێ کردووە لە لیژنەی ڕووبەڕوونەوەی کۆرۆنا باسمان لێ کردووە ئەگەر خودانەخواستە لە شارێك، چونکە زانکۆکان وەکو پەروەردە نین کاك ئالان دواتر پرۆژەکەی خۆی و وردەکاری و تەفاسیلەکەی خۆی باس دەکات، هەر منالێك، هەر کوڕێك، هەر کچێك، هەر خوێندکارێك، هەر قوتابیەك لە شارێکەوە دێت، ئەگەر قوتابخانەیەك لە شارێکی کوردستان حالەتێك دەدۆزرێتەوە مومکینە بتوانین مەکتەبەکە، ماڵی خوێندکارەکان، گەڕەکەکە کەرنتین بکەین، بەڵام ئەگەر زانکۆ هەر منالێك، خوێندکارێك، قوتابیەك لە زانکۆیەك تووش بوو خوانەخواستە لە دهۆك سەری هەڵدا ئەم زانکۆیە کراوەتەوە، ئەرواتە ناو کۆمباج، ئەڕواتە ناو کافتریا، دەڕواتە ناو هۆڵەکان، دەڕواتە ناو جموجوڵەکان و چالاکییەکانی خۆی، سەدان کەس تووش دەکات، ئەمانە ئەڕۆنەوە بۆ شارەکانی خۆیان ئەبن بە سەرچاوەیەکی خەتەر و ریسکێکی گەورە، بۆ ئەوەی خوانەخواستە دیسانەوە شەپۆلێکی تر دروست بێتەوە، ئێمە وەکو عەرزم کردن دەبێت مەسئولانە تەسەروف بکەین لەگەڵ ئەم بارودۆخە مامەڵە بکەین، دەبێت لە دۆخی وا ئەولەویەت بۆ ئینقاز کردنی وڵاتەکەمان و گیانی هاووڵاتیانی کوردستانە، بەداخەوە ئەو بارودۆخە ڕەنگە وای لە ئێمەش کردبێت دەستمان بۆ هەندێك موعالەجاتی ناچاری بردبێت، ئێمە لەگەڵ ئەوە نەبووین دەزانین بارودۆخ و ژیان و گوزەرانی خەڵك و قوتابیە خۆشەویستەکانی خۆمان و کەسوکارمان دەزانین بەهۆی پەتاکەوە دوو مانگە لە ماڵەوەن و کار نییە و کاسبی نییە و بژێویەکەیە وەزعەکەیە، دەزانین گرفتەکانی خوێندنی ئۆنلاین و ئەلیکترۆنی پاڵپشتیکاری، ئێمە لەناو ئەو موعاناتانە دەژین و خەڵکی ئەم وڵاتەین و کەسوکاری خۆمان دەبینین و دەزانین هەموویان سمارت فۆنیان نییە یان لاپتۆپیان نییە، هەموویان ئەو ئامێرە ئەلیکترۆنیە پێشکەوتووانەیان نییە کە بتوانن ئەمە بکەن، بەڵام پرسیارە گەورەکە دیسان ڕووبەڕووی ئێمەیە و پێویستی بە وەڵامە، ئەی چی بکەین؟ ما العمل؟ ئایا چاك دەبێ یان چاك نابێ؟ یان دەبێ ڕێکار بگرینە بەر؟ یان دەبێ دەست پێشخەری بکەین لەوەی وەکو عەرزی جەنابتانم کرد بە ئیرادەیەکی بەهێزەوە ڕووبەڕووی ئەو بارودۆخە ببینەوە و نەهێڵین خوێندنی ئەم ساڵ لە وڵاتی ئێمە بەفیرۆ بچێت کە زوڵمێکی یەکجار گەورەیە و غەدرێکی یەکجار گەورەیە، انشاللە هەموو جوهدێك دەکەین ناهێڵین لە دەست بچێت،

ئێمە بۆ خوێندنی باڵا لە ئەنجومەنی وەزارەت بڕیار درا کە بە سیستمی پاڵپشتیکاری ئەم پرۆژەیە تەواو بکەین، پاڵپشتیکاری بۆ ئێمە لەبەرئەوەی لەناو زانکۆکان زیاد لە سیستمێکی خوێندن پەیڕەو دەکرێ، وەکو هی تەربیە و پەروەردە نییە، چونکە لە پەروەردە ئەگەر ماددەیەك لەکەلار بخوێنرێ لە دهۆکیش هەمان مادده دەخوێندرێ، بەڵام لای ئێمە سیستمەکە جیاوازە، سیستمی ساڵانەمان هەیە، سیستمی دۆلانەمان هەیە، سیستمی کۆرساتمان هەیە، هەندێك شتی تریشمان هەیە کە وا دەکات ئێمە لەو چوارچێوەیەدا لەو سیاقەدا و لەو تێکستە ئێمە بڕیار بدەین، بۆیە ئێمە بیرمان لەوە کردەوە سەربەخۆیی و ئەکادیمی و کارگێڕی بدەین بە زانکۆکانی خۆمان، بۆ ئەوەی بە پێی ئەو هەلومەرج و ئیمکانیەت و تاقە و کەفائەتانەی کە هەیانە بە لەبەرچاوگرتنی کێشە و کەموکوڕی گرفتەکانی خۆیان ڕاپۆرتی خۆیان بدەن بە ئێمە، بۆ ئەوەی ئەو عەمەلیەی کە ناومان ناوە عەمەلییەی ئینقاز کردنی پرۆسەکە بە سەرکەوتووی جێ بەجێ ی بکەین، دوای چەندین کۆبوونەوە ئێمە تەقریبەن لەو فەترەیەی کە پشووە، پێنج کۆبوونەوە، ئەمڕۆ شەش کۆبوونەوەی ئەنجومەنی وەزارەتمان کردووە و کۆبوونەوەی زۆر جیاواز جیاوازمان زۆر زۆر کردووە، هەموو تەرکیزەکە لەسەر ئەوەیە، پرۆسەکە ئینقاز دەکرێ اشنالله نەجاتی دەبێ و هیچ کێشەیەکمان نامێنێ، بێینە سەر هەندێك لەو ڕەخنە و تێبینیانەی کە لەسەر پرۆسەکە هەیە، لەسەر ئەوە کە پێی دەوترێ خوێندنی ئەلیکترۆنی یان ئیرلێرنینگ، ئەمەی کە ناومان ناوە ئەلیکترۆنی پاڵپشتیکاری، گرفتەکان لەبەرچاون و دەزانین، بەڵام ئیرادەش هەیە زاڵ بین بەسەریا، کۆتایی پێ بێنین و هیچ کێشەیەکمان نییە انشالله، لەناو خوێندنی باڵا ئەو سەربەخۆییەی کە داومانە بە زانکۆکان تەبعەن لای ئێوە پرسیار دەکرێ ئەی تاقی کردنەوەکان چۆن دەکرێ؟ یان پرسیاری زۆر لە قوتابیان دەکرێ کە پێویست بێ ئێستا لەم کۆبوونەوەیەی کە لەگەڵ ئێوە بەڕێزان جوابی بدەمەوە، دڵنیایان دەکەمەوە ئەویش دیسانەوە زامنمان بۆیان هەیە، مادام ناومان ناوە پاڵپشتی کاری ڕەنگە نەتوانین بە شێوازە تەقلیدیەکان ئیمتیحانات بکەین ئەگەر دۆخەکە بەردەوام بوو، ئەگەر دۆخی کۆڤید/19 بەردەوام بوو ڕێگە نەدرێ بچینەوە ناو کۆمپەسەکان، خۆشبەختانە ئێستا بارودۆخەکە باشترە و بەگوێرەی ئەو تەقیم و هەڵسەنگاندنانەی کە هەیە وردە وردە دۆخەکە بەرەو هێوربوونەوە دەچێ و شوکر بۆ خودا انشالله بەرەو تەواوبوونەوە و تەواو دەچێ، ئەگەر ئەوە ڕووی دا بێنە ناو کۆمپەسەکانی خۆمان ئەوە جێ بەجێ دەکەین و پێشتر جێ بەجێ مان کردووە، ئەگەر ئەوە جێ بەجێ نەکرا دیسان دێینەوە لەڕێگەی کۆمەڵێك مۆدێلی نوێوە ئیمتیحانی ئەو بەشەی کە بە ئۆنلاین (ئیرلنینگ) کردوومانە جێ بەجێی دەکەین، ڕەنگە پرسیارتان هەبێ و ئەو پرسیار و وەڵامانەی کە دێنە پێشەوە، دەمەوێ تەرکیز بکەین لەسەر ئەوەی لە دەرفەت ئەگەر یارمەتیم بدەن لە مەجالی کۆڤید/19 دا لە وەزارەتی خوێندنی باڵا دەقیقەیەك کە چیمان کردووە ئێمە، ئێمە هەر لەسەرەتاوە کە لە 2/26 کۆبوونەوەمان کرد لە ئەنجومەنی وەزارەت ژوورێکی عەمەلیاتی باڵامان ڕاگەیاند بەسەرپەرشتی وەزیر و ئەندامێتی هەموو ڕاگرەکانی کۆلیژەکانی پزیشکی و مەجموعاتی توبی لە هەموو زانکۆکانی کوردستان، ئەو کۆلێژەکانی کە پێیان دەوترێ کۆلیژی شیکاری نەخۆشیەکان و ئەوانە لەوێ ڕامان گەیاند کە سەرخان و

ژێرخانی وەزارەتی خوێندنی باڵا دەعمێکی ڕاستەوخۆی وەزارەتی تەندروستی و باری تەندروستی هاووڵاتیانی خۆمان دەکەین، لەم ڕێگەیەوە توانیومانە لە دەستەی سلێمانی و لە دەستەی کوردستانی بۆ دیراسات و توێژینەوەی زانستی تاقیگەیەکمان بەگەڕ خستووە کە تا ئێستا نزیکەی زیاتر لە (2) هەزار تێستی تیا کراوە، لەگەرمیان تاقیگەیەکمان دروست کردووە لە خزمەتی کەرتی تەندروستی بێ و بەڕێوبەرایەتی تەندروستی گەرمیان دایە ئەوەش خزمەتێکی چاك دەكات بە مەجالی تێستەکان، لە سۆرانیش بەهەمان شێوە تاقیگەیەکی پێشکەوتومان کرد، ئەم تاقیگانە هەموویان بە ستانداردی نێودەوڵەتی کراون، هەموو ئەو ئیمکانیەتانە لە وەزارەتی خوێندنی باڵا بووە خستەمانەتە بەردەستیان، لە زانکۆی سلێمانی سیستمی (JIS) (جیۆگۆافیك ئیفۆرمەیشن سیستەم)مان دانا کە سیستمێکی مۆدێرنی جیهانیە بۆ ڕوومالّکردنی ئەو نەخۆشیانەی کە ڕوودەکەنە وڵاتێك یان ئەو وەبەعانەی یان ئەو کێشانەی کە بەرمەبنای داتا و زانیاری دروست بۆ دۆخێکی وەکو دۆخی ئێستا وەزارەتی تەندروستی حکومەتەکەمان بەر مەبنای داتا و زانیاری بڕیار بدات، ئەو سیستمە پێمان دەڵێ کەسافەی بەکتریاکە و کەسافەی نەخۆشیەکە لە کوێ هەیە، ئێستا بۆ کۆرۆنامان تەرخان کردووە، بەڵام دەکرێ لە مەجالاتی تری هەر وەبائێکی تر کە ڕوو بدات دیسانەوە سوودی لێ ببینین، بە تایبەتی بیرمان لەوە کردەوە کە مەسەلەی شێرچەنجە لە کوردستان دا نەخۆشی شێرپەنجە بەداخەوە ئامارەکان ڕوو لە هەڵکشانە دەمانەوێ لەو ڕێگەیەشەوە بەرەوچاومان ڕوون بێ و بەرچاوی حکومەتەکەشمان ڕوون بێ بزانین فاکتەرەکانی چییە و ئەسبابەکانی چییە و چۆنیەتی بڵاوبوونەوەی نەخۆشیەکە چییە، ئێمە ئەم سیستەمەشمان داناوە کە تێستمان کردووەو تەواو سەرکەوتوو بووە و پێشکەشی وەزارەتی تەندروستی حکومەتی هەرێمی کوردستانمان کردووە، ئێمە چەند تیمێکی پزیشکیمان پێك هێناوە هەموو خوێندکارانی پێنج و شەشی پزیشکیمان کردووە بە تیمی جیا جیا بۆ تیمی دەست نیشان کردن، بۆ تیمی چارەسەر کردن، بۆ تیمی هاوکاری کردن لە کەرتی تەندروستی و بۆ تیمی ئەوەی پێی دەوترێ (هۆت لاین) هێلی گەرمی (122)، خوێندکارەکانی ئێمەن، خوێندکارەکان زانکۆکانی کوردستانن، شەو و ڕۆژیان خستۆتە سەر یەك جێگەی دەست خۆشی تەقدین، ئەوەمان کردووە بۆ ئەوەی بەشدار بن لەو بارودۆخەی کە ڕووی لە وڵاتی ئێمە کردووە، من نامەوێ سەرتان زۆرتر بیەشێنم، کاتی زۆرتری کۆبوونەوەکە بگرم، بەشێوەیەکی گشتی دەتوانم تأکید لەسەر ئەو خاڵە بکەمەوە، ئەو شەش هەفتەیەی کە ماوە بە ئیرلێرنینگ بێ ئەگەر دۆخەکە باش بوو بەناو کۆمپەس بێ، دەتوانین چاکی بکەین، ئەگەر چووینە ناو کۆمپەسەکان مەسەلەن ئەگەر مانگی (6) نەمانتوانی گریمان مانگی (7) دۆخەکە انشالله لەبار بوو بچینەوە ئەو کاتە دیسان دەتوانین بیکەین ئێمە، دەتوانین بە کۆمەڵێك میکانیزم بیکەین، ماوەی محازەرات درێژ بکەینەوە، مەسەلەن ئەگەر ئێستا ڕۆژانە لە (4.8) دەوە ئەو کاتە لە (8 .8) بیکەین، چونکە لە حاڵەتی ئیستسنائی دەبێ دەست ببەین بۆ هەندێ دۆخی ئیستسنائیش بەرین، وەك گوتم ئێمە خۆ کەسمان کۆرۆنامان دەعوەت نەکردووە، کۆڤید/19 مان دەعوەت نەکردووە، بەڵایەکە ڕووی لە وڵاتی ئێمە کردووە و داوا لە خوای گەورە بکەین کە

ئەم بەڵایە لە کۆڵی میللەتی ئێمە بێتەوە و ڕێکاری پێویستیش بگرینەبەر، بۆ ئەوەی بەهۆی کەمتەرخەمیەوە یان بەهۆی ئەوە بڵێین انشاللە دۆخەکە چاك دەبێ، یان بەوەی پاڵی لێ بدەینەوە نەکەوینە ژێر مەسئولیەتی خوانەخواستە فەرتاندنی خوێندنی خوێندکارەکانمان، مەوزوعێکی تر دێتە پێشەوە دیسانەوە پرسیار بێ لە لای ئێوەوە، وانە پراکتیکیەکان چی لێ دەکەین؟ کە ناتوانین بچینە کەمپەسەکانمانەوە پراکتیەکیەکان چی لێ ئەکرێ، بۆ بەرچاو ڕوونی ئێوەی بەڕێز لەو بارەیەوە ڕوون بکەمەوە، ئەو ماددانەی کە دەتوانرێ بە ئەلیکترۆنی بکرێ، چونکە وەکو گوتتان پەتایەکە پەتایەکی عالەمیە و دنیا تووشی ئەم حاڵەتە بووە و دنیا ئێستا موشارەکات دەکات و خۆمان لەگەڵ برای ئەزیزم کاکە ئالان لە لەندەن لە موئتەمەرێك هینیان بۆ ناردوون موئتەمەرەکە نامەیەکیان بۆ ناردوون، تەسەور دەکەم بۆ کاك ئالانیشیان نارد بێ، هەوڵ دەدەرێ زیاتر لە نەوەد وەزیری پەروەردە و خوێندنی باڵا لە دنیا بەشداریان تیا کردبوو، دڵنیایان کردووینەتەوە کە هەموو ئیمکانیاتی خۆیان دەخەنە گەڕ بۆ ئەوەی هاوکاریمان دەکەن، بۆ ئەوەی پرۆسەی خوێندن نەفەوتێ، ئێمە چیمان دەوێ داوا لەوان بکەین هاوکارمان دەبن، بەڵام ئەو وەختە انشاللە ناگەتە ئەوە، بەڵام ئێمە دەتوانین جێ بەجێ ی ئەوە بکەین کە خۆمان و بە میللەتەکەمان و بە خوێندکاران داوە، ئەوەی کە لە ڕێگەی ئەلیکترۆنی دەتوانین تەتبیقات بخوێنین دەیخوێنین، ئەوەشی کە پێی دەوترێ فیزیکەڵ ئیگزامینەیشن مەعناتی فیزیکی مەسەلەن توبیەکان پێویستی بەوەیە نەخۆش ببینن و دەست لە نەخۆش بدەن حاڵەتەکە تێست بکەن، ئەگەر ئەو بارودۆخە باش بوو ئەوە دەکەین، ئەگەر ئەوە نەبووبەدیلی ئەلیکترۆنی هەیە، سیمیلەیشن و هەندێك شتی تر و پرۆگرامی تر هەیە، دەتوانین ئەوانە ئیستفادە لێ بکەین، ئەوەشی کە ناتوانین عیلاجی بکەین، دیسان بەدیلمان هەیە، یان دەیخەینە دوای باش بوونی ڕەوشەکە، دوای مانگی (9) یان لە هاوینی داهاتوو، فی کل الاحوال ئێمە نایەڵین ئەو بارودۆخە، دەمەوێ تەئکید لەسەر نوقتەیەك بکەمەوە لە ناو خوێندنی باڵا قوتابیان تەخەسوس وەردەگرن، بە تایبەتی تەخەسوسی هەندەسە کە زۆر گرنگە بۆ گیانی هاووڵاتیان، تەخەسوسی تەندروستی دکتۆری ددان و شیکاری نەخۆشیەکان و ئەوانە ئێمە ناتوانین ئەو بەشەی کە ماوە تەرکی بکەین، هیوادارم قوتابیە خۆشەویستەکانی کوردستان کە ڕەنگە پرسیار بێ لەلایەن، لەبەر خاتری ئەوەی ئێمە پەیوەندی بە تەندروستی هاووڵاتیانەوە هەیە، پەیوەندی بە صحەی هەموو هاووڵاتیانی کوردستانەوە هەیە، لەبەرئەوە ئێمە ناتوانین وەکو مەسەلەن تەربیە و پەروەردە بەشێك لە خوێندنەکەمان تەرك بکەین و بڵێین ئەو بەشەمان تەرك کردووە بەشەکەی تر ئیمتیحانی تیا بکەین، ئەو بەشە ئیمتیحانی تیا ناکەین و ئەو بەشەی تر تیاییدا دەکەین، چونکە وەکو گوتم تەخەسوس وەردەگرن لە مەجالی تەخەسوسەکە دا ساڵی داهاتوو خۆیان دەزانن ماددەکە دووبارە نابێتەوە هەمان ماددە بخوێننەوە، یەعنی ئەگەر بۆ نموونە لە پەروەردە مەسەلەن لە ئەدەبی عەرەبی شعری جاهلی تەرك بکەی، هیچ کێشەیەك دروست ناکات، بەڵام من ناتوانم لە فیزیا و لە کیمیا کۆمەڵێك ماددەی گرنگ هەیە کە پێویستە بۆ تەخەسوسەکە تەرکی بکەین، بۆیە هیوادارم خوێندکارانی کوردستان و قوتابیە بەڕێزەکانی کوردستان

مەفهومی بارودۆخەکە بکەن، ئیجرائاتەکانی وەزارەتی خوێندنی باڵا ئیجرائاتەکە بۆ موستەقبەلی ئەوانە، بۆ دابین کردنی موستەقبەلێکی باشترە انشاللە بۆ وڵاتەکەمان، کێشەکەش زۆر گەورە و هین نییە، ئێمە تا پێمان کرابێ و تا پێمان بکرێ ئاسانکاری دەکەین و تەقدیری زروفی نەفسی و زروفی مەعیشی و زروفی کۆمەڵایەتی هاووڵاتیان و قوتابیان و خوێندکارانی کوردستان دەکەین، بە وردبینیەوە و بە دڵسۆزی و پەرۆشیەوە لێیان دەڕوانین و من حەز دەکەم دڵنییان بکەمەوە لەوەی کە موستەقبەلیان لە دەستێکی ئەمین دایە و هەموومان بەوپەڕی بەرپرسیاریەتیەوە و بەوپەڕی هەست کردن بە مەسئولیەتەوە شەونخونی دەکەین، بۆ ئەوەی ئەو فرسەتە لە دەست خوێندکارانی بەڕێزی کوردستان نەچێت و سوپاستان دەکەم.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، بەڕێز وەزیری پەروەردە فەرموون جەنابتان.

بەڕێز ئالان حەمە سعید صالح / وەزیری پەروەردە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان، بەڕێزان لە دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان، پەرلەمانتارە بەڕێزەکان ئەم کاتەتان باش سوپاس بۆ میواندارێتان کە ئەمڕۆ لەگەڵ جەنابی وەزیری خوێندنی باڵا و جەنابی د.ڤالا لێرەین بۆ ئەوەی کە گفتوگۆ بکەین لەسەر پرسێکی گرنگ کە پەیوەندی بە بەشێکی زۆرمانەوە هەیە، لەناویان پەیوەندی بە هەموو ڕۆڵەکانی ئێمە لە کوردستان و تاك بە تاکمان هەیە ئەویش پرسی پرۆسەی پەروەردە و خوێندنە لە ناوەندەکانی خوێندن لە وەزارەتی پەروەردە و هەروەها وەزارەتی خوێندنی باڵا، سەرەتا دەمەوێ لەوە دەست پێ بکەم کە ئێمە بۆ زانیاری بەڕێزتان ڕاپۆرتێکمان ئەمڕۆ پێشکەشی جەنابی سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان کردووە، کە پێشتر ئەو ڕاپۆرتەشمان پێشکەشی جەنابی سەرۆك وەزیران کردووە کە بریتیە لە گرنگترین کارەکانی شەش مانگی ڕابردووی وەزارەتی پەروەردەی هەرێمی کوردستان کە (143) ڕۆژی کارکردن بووە، دیدە ستراتیژیەکان و پلانەکان لە ژێر ڕۆشنایی هێڵە گشتییەکانی کارنامەی کارەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان کە تیایا لەسەر ئاستی چاکسازی کۆمەڵێك خاڵ کراوە و لەسەر ئاستی گەشەپێدانی خزمەتگوزارییە پەروەردەییەکان کە کۆمەڵێك خاڵی دیکە تیا باسکراوە، لەسەر ئاستی ڕووبەڕووبوونەوەی گەندەڵ و کۆمەڵێك خاڵی دیکە کە ئەنجام دراوە، کە ئەمانە هەمووویان پۆلین بەندیان بۆ کراوە، لەسەر ئاستی رەخساندنی هەلی کار کە وەزارەتی ئێمە لە ماوەی (143) ڕۆژی کارکردن کە دەکاتە شەش مانگ لە 2019/7/15 تا 2020/2/15 توانیومانە لە فەرمانێکی وەزاری (3299) هەلی کار بۆ دکتۆرا بۆ ماستەر بۆ بەکالۆریۆس و دبلۆم و خوار ئەوەش بڕەخسێنین لە ناوەندەکانی خوێندنی ناحکومی دا، ڕاپۆرتەکە ئێستا لەبەردەستی بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانە پاشان بە ئەو ڕێکارانەی کە لای بەڕێزتان دەبێ دەتوانن سوود لەوە وەربگرن کە دوایی لە دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستانە، بەڕێزان ئەو بابەتەی کە ئەمڕۆ ئێمە قسەی لەسەر دەکەین،

بریتیە لە پرسی خوێندن لە ناوەندەکانی خوێندنی سەر بە وەزارەتی پەروەردەی حکومەتی هەرێمی کوردستان، لە ناوەراستی مانگی دووی ساڵی 2020 ڕێزدار جەنابی سەرۆك وەزیران تەوسیەی ئێمە کرد کە پێویستە پلانێك ئامادەبکەین بۆ ناوەندەکانی خوێندن، چونکە کۆرۆنا هەر دێت، بەڵام کە هات دەبێ وابکەین بە کەمترین زیان لێی دەربچین، بۆ ئەوەی کە سەلامەتی خەڵکی کوردستان پارێزراو بێ، بۆ ئەم مەبەستەش ناوەندەکانی خوێندن دەبێ ئەو کاتە بێ کە پارێزراو بێ منداڵانی کوردستان و قوتابیان و خوێندکارانی کوردستان لە قۆناغی یەکی بنەڕەتی و لە باخچەی ساوایان هەتا دەگاتە قۆناغەکانی سەر بە وەزارەتی پەروەردە دەبێ پارێزراو بن، بۆ ئەم مەبەستە ئێمە پلانێکی پێشنیارکراومان لە گەڵ جەنابی وەزیری خوێندنی باڵا بۆ کۆبوونەوەی 2020/2/25 ی ئەنجومەنی وەزیران ئامادەکرد، کە کۆبوونەوەی 2020/2/25 بڕیاردرا کە ساڵی خوێندن بەردەوامی هەبێ، هەردوو وەزیر لە بڕیاری ژمارە (48) بڕگەی (3) هەردوو وەزیری پەروەردە و، هەروەها هەردوو وەزیری خوێندنی باڵا سەرپشك کراون، بۆ ئەوەی کە چۆنیەتی ئالییەتی قەرەبووکردنەوەی پرۆسەی خوێندن دابنێین، بڕیارەکە وا دەرکرا کە لە 26 /2 لە وەزارەتی پەروەردە سەرجەم ناوەندەکانی خوێندن لە وەزارەتی پەروەردە بکرێتە پشوو هەتا وەکو ڕۆژی 3/2 ی لە پاش 3/10، ئێمە خۆمان وەکو وەزارەتی پەرەووەردە پشووی بەهارەمان هەیە هەتا ڕۆژی 3/23 کە بە 3/24 یەکەم ڕۆژی خوێندنمانە لە پاش ئەوە کە قسەی لێ بکەین، بۆ ئەو ماوەیە ئێمە لە وەزارەتی پەروەردە لە ڕۆژی 3/30 بە نووسراومان ژمارە (52) کە لەبەردەستی بەڕێزتان لەدەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان تەفاسیلەکانی هەیە، پلانی (A.B.C.D) مان دانا کە ئێمە لەگەڵ برای بەڕێزم جەنابی وەزیری خوێندنی باڵا ئەندام بووین لە لیژنەی وزاری بڵاوبوونەوەی کۆرۆنا کە جەنابی سەرۆك وەزیران سەرۆکایەتی دەکرد و جەنابی جێگری سەرۆك وەزیرانیش جێگری لیژنەکە بوو، ئێمە پلانی خۆمانمان عەزر کرد کە لە 3/4 کۆبوونەوەمان ئەنجام دا، بۆ هەر قۆناغ بەندیەك چی بکەین، ئەگەر نەماتوانی لە 3/24 دەوام دەست پێ بکەین لە 4/10 چی بکەین، ئەگەر لە 4/10 نەمانتوانی بە پلانی بی لە پلانی سی لە 4/15 چی بکەین، ئەگەر لە 4/15 نەمانتوانی گەیشتینە 5/1 کە ئەو ڕۆژە پشووە گەیشتینە 5/2 چی بکەین، هەموو ئەوانەمان تەسلیم کرد کە پلانەکەمان لەبەردەستی بەڕێزانی لیژنەی باڵای ڕووبەڕووبوونەوەی کۆرۆنا بوو، لە کارنامەی دووەممان کە کۆبوونەوەیەکمان هەبوو وەکو لیژنەی باڵای ڕووبەڕووبوونەوەی کۆرۆنا بەسەرپەرشتی جەنابی جێگری سەرۆك وەزیران، بەوەش جارێکی دیکە پلانەکانیان تاوتوێ کراوە، چونکە پشوەکانمان وردە وردە درێژ دەکرایەوە، کاتێك کە دۆخەکە تەقیمە تەندروستییەکە بەجۆرێك بوو کە ئاراستەکان بەرەو ئەوە بوو ناوەندەکانی خوێندن وا بە ئاسانی و وا بە زوویی نەکرێنەوە لەچوارچێوەی سیاسەتی خۆپارێزی، بۆ ئەوەی کە بتوانین کەمترین زەرەرەر لە ڤایرۆسی کۆرۆنا و ئەو شەپۆڵەی ڤایرۆسە دەربچین، ئێمە لە وەزارەتی پەروەردە بڕیارمان دا کە خزمەتگوزارییەکی ئەلیکترۆنی بۆ قوتابیان و خوێندکارانی کوردستان لە قۆناغی یەکی بنەڕەتی تاکو پەیمانگاکان فەراهەم بکەین، بۆ ئەم مەبەستە قوتابخانەیەکی ئەلیکترۆنیمان دامەزراند، قوتابخانەی ئەلیکترۆنی پرۆسەیەکە

پلات فۆرمێکە دەتوانم بڵێم لە ئاستی ناوچەکە هاوشێوەی نییە، دەوڵەتەکان چۆن پەنایان بردە بەر خوێندنی ئەلیکترۆنی و چۆن پەنایان بردە بەر خوێندنی ئۆنلاین و ئێمە لە کوردستان چیمان کرد، بە پێی ئەپدەیتترین ئاماری ڕێکخراوی یونسکۆ تاوەکو ڕۆژی ئەمرۆ (6) ی مانگ زیاتر لە یەك ملیار و پێنج سەد ملیۆن قوتابی لە (191) دەوڵەت کە دەکاتە ڕێژەی 91,4٪ ی هەموو قوتابیانی جیهان لەناو ناوەندەکانی خوێندن بەهۆی ڤایرۆسی کۆڤید/19 دابڕێنراون لە خوێندن، دەوڵەتەکان پەنایان بردۆتەبەر خوێندنی ئەلیکترۆنی یاخود خوێندنی ئۆنلاین، (68) دەوڵەت هەتاکو ئێستا سیستمی ئەلیکترۆنی و سیستمی ئۆنلاین پیادە دەکەن، هەندێکیان پەنایان بردووەتەبەر ئەو پلات فۆرمانەی کە قاڵبێکی حازر کراون و هەن، وەکو ئەوەی مایکرۆسۆفت یوز، گوگل کلاس روم، وەکو ئەوەی بەرنامەکانی زوم بەکاردەهێندرێن بەرنامی لایف سایز بەکاردەهێنرێ، ئەو ئەپلیکەیشنانەی کە ئەمڕۆ لە وانە وتنەوەی ئۆنلاین، هەندێ دەوڵەتی دیکەش پەنایان بردووەتە بەر ئەوەی کە مەنەسەیەکی تەعلیمی و ئەلیکترۆنی دروست بکات بە فری بتوانن کە قوتابیان و خوێندکارانی وڵاتەکەی سوودیان لێ ببینن، بەڵام پێ ڕانەگەیشتوون بە تەواوەتی ئەو بلات فۆرمە کامل بکەن ئەوانەی کە لە دەوروبەرمانن وڵاتەکانی وەکو ئوردن کردوویانە و، هەروەها لە عیراقیش ئەو پلات فۆرمە هەیە، بەڵام تەواوی وانە بەردەستەکانی پرۆسەی خوێندن تیایاندا بەردەست نین، ئێمە لە هەرێمی کوردستان، لەڕوانگەی خوێندنەوەییەکی واقعیانە بۆ ژێرخانی پەورەدەیی لە ڕوانگی خوێندنەوەیەکی واقعییانە بۆ گرفتەکانی هێڵەکانی ئەنتەرنێت لە کوردستان لەڕوانگی خوێندنەوەیەکی واقعییانە بۆ گرفتی کەم کارەبا لە کوردستان، هەستاین پلات فۆرمێکمان ئامادەکردووە کە ئەو پلات فۆرمەی لەگەڵ هەموو ئەو بابەتانە بگونجێ، خوێندنەکەش خوێندنێکی ئەلیکترۆنی بێ، بۆ ئەم مەبەستە لەگەڵ جەنابی وەزیری گواستنەوە و گەیاندن تەنسیقمان کردووە کە ئەو وێبسایتەمان بۆ بکرێتە فری، بە کورتیەکەی ئەگەر ئاماژەیەك بە پرۆژەکە بدەم بە پرۆژەی قوتابخانەی ئەلیکترۆنی بدەم دەتوانم لەسەر دوو ئاست ئاماژەی پێ بکەم، لەسەر ئاستی تەکنیکی کە بەڕێزتان وەکو پەرلەمانتاران ئەگەر پێتان خۆش بێ لە هەندێ حاڵەتەکەی ئاگادار بن ئەوەیە کە ئەو پلات فۆرمە تا (6902) قوتابخانە تیا تۆمارکراوە، داتای (797440) قوتابیمان تیا تۆمارکردووە، داتای (129240) مامۆستامان تیا تۆمارکردووە، ئێمە لەسەرەتای کابینەی نۆیەم توانیمان کارێك بکەین کە ئەویش ئەوە بوو پرۆسەی (E) پەروەردە جێ بەجێ بکەین لە ڕۆژی 2019/8/25 دووەم گەورەترین عەقدی ئەلیکترۆنی حکومەتی هەرێمی کوردستان لەناو وەزارەتی پەروەردە ئەنجام دا بۆ پێکەوە بەستی هەموو قوتابخانەکانی کوردستان بە ئەلیکترۆنی، بەرنامەکەمان پلەبەندیە لە قۆناغی یەکەم داتاکانی مامۆستایان و داتاکانی قوتابیانی کوردستان و داتاکانی ناوکۆگاکانی سەرجەم بەڕێوبەرایەتی گشتی پەروەردەکانمان بە ئەلیکترۆنی کردووە، لە قۆناغی دووەم نووسراوی وەزارەتەکانمان نووسراوی بەڕێوبەرایەتییەکانی گشتی بۆ وەزارەتەکان ئەلیکترۆنیە پێویستی پەروەردە نییە، نووسراوێك لە مدیریەتی عامی تەربیەی سلێمانی بە ئەلیکترۆنی دێ بۆ وەزارەت و ئێمە وەڵامی دەدەینەوە، پێویستی

بەوە نییە بەریدێك لە سلێمانییەوە بیهێنێ، لە قۆناغی سێیەم پێش ئەوەی کە قوتابخانەکان دابخرێ ئێمە دەستمان پێکرد لە بەڕێوبەرایەتی پەروەردەی رواندزەوە دەستمان پێ کرد لە قوتابخانەکانەوە بە ئەلیکترۆنی نووسراو دێت بۆ پەروەردەکان و لە پەروەردەکانەوە بۆ مدیریەتی عامەکان و لەوێشەوە بۆ وەزارەت، کە پاش ئەوە دەوام ئاسایی بۆوە جێ بەجێ دەکرێ، ئێمە سوودمان لەم ستراکچەرە وەرگرت کە توانیمان لە ماوەیەکی قیاسی دا ئەو داتا زۆرەی کە هەموو مامۆستایانی کوردستان و هەموو قوتابیانی کوردستان داخل بکەین بە سیستمی (E)ی پەروەردە، واتا داتایەکی ئەلیکترۆنی حازرمان بەردەست کرد، هاتین بۆ هەر مامۆستایەك و بۆ هەر قوتابیەك پاسۆرد و یوزەرنەیمێکی خۆمان بۆ دروست کردوون، (1743) ڤیدیۆمان لە ماوەی کەرەنتین تۆمار کردووە، کە بە سوپاسەوە بۆ وەزیری ناوخۆ و بۆ بەڕێز پارێزگاری سلێمانی و پارێزگاری دهۆك و پارێزگاری هەولێر کە هاوکارمان بوون لەگەڵ کۆمەڵێك لە ناوەندەکانی خوێندن و هەروەها ئەو مامۆستایانەی کە بە خۆبەخشی کارەکەیان بۆ ئێمە ئەنجام داوە جێگەی تەقدیرن، داتا سەنتەرێکمان لە وەزارەتی پەروەردە دامەزراند کە (16) سیرڤەرو (400) مێگابایت ئینتەرنێتی پێویست بوو، هاوبەشەکانی ئێمە لەم پرۆژەیە کۆمپانیای نەورۆز تیلیکۆم بوو، کۆمپانیای سوفت ماکس بوو، لەگەڵ ڕێکخراوی یونسکۆ بوو، کۆی گشتی ئەم پرۆژەیە ئەگەر لە لە بازاڕدا بکرایە و بە گرێبەست لەگەڵ کۆمپانیایەکان بکرایە بە ملیۆنێك و دووسەد هەزار دۆلار دەکرا، بەڵام یەك دۆلار و یەك سەنت لەسەر خەزێنەی حکومەتی هەرێمی کوردستان نەکەوتووە و ئێمە بە بەخۆبەخشی کردوومانە، ئەوانەشی کە هاتوونەتە پێشەوە لەگەڵماندا وەکو پێشمەرگەکانی بواری پەروەردە ئەم کارانەیان کردووە، لەو دۆخە سەختە کە دۆخی کەرەنتینە بووە، سوپاسی تایبەتیان دەکەین، چ لە کۆمپانیای نەورۆز تیلیکۆم کە هاوبەشێکی سەرەکیمان بووە و، هەروەها چ لە کۆمپانیای سۆفت ماکس کە دیزاین و ئەپلیکەیشنی تەکنیکی پرۆسەکەیان کردووە، چ ڕێکخراوی یونسکۆش کە بەشێکی زۆری سێرڤەرەکەیان دابین کردووە و ئەمرۆش پاڵپشتی قوتابخانەی ئەلیکترۆنیان ڕاگەیاندووە کە ئەوان فێنجی ئەو پرۆژەیە دەکەن و دەعمی دەکەن، کۆمپانیاکانی ئینتەرنێت بەسوپاسەوە لەرێگەی وەزارەتی گواستنەوە و گەیاندنەوە ئەو ئەپلیکەیشنەیان ئەو پلات فۆرمەیان فری کردووە کەبریتین لە کۆمپانیاکانی گەیاندن کۆرەك تیلیکۆم و ئاسیا سێڵ و هەورەها کۆمپانیای زین، کۆمپانیاکانی ئینتەرنێت نەورۆز تیلیکۆم و فاست لینك و پەیك نێت و ئای نێت و ئای کیو و گۆران نێت، هەموو ئەو کۆمپانیایانەی دیکە وەکو تیشك نێت، کۆمپانیاکانی ئەسەرد، کۆمپانیای تارین نێت، هەموو ئەو کۆمپانیایانە ئێستا وێبسایتی (www.ewana.krg) یان فری کردووە، واتا ئەگەر ئەو هاوبەشی کۆمپانیایانە بەلانسی ئینتەرنێتیشیان نەبێ دەتوانێ وێب سایتەکە بە فری بکاتەوە، ئەمە ئەوە بوو کە ئێمە ویستمان ئەم پلات فۆرمە دروست بکەین بە بارگرانی لەسەر قوتابیان و خوێندکاران دروست نەبێ، واتا هیچ قوتابی و خوێندکارێکی ئێمە پێویستی بە کڕینی کارتی ئینتەرنێت نابێ، بۆ ئەوەی ئەو وێب سایتە بکاتەوە، ئەم کۆمپانیایانە هەموویان بە هەڵوێستێکی نیشتمانییەوە هاتوونەتە پێشەوە ئەم پلات فۆرمەیان بۆ ئێمە فری کردووە، چونکە ئێمە ئەم پلات

فۆرمەمان وا دیزاین کردووە هەموو شتەکانی لەڕووی تەکنیکیەوە ئیم بەی بێ، واتا لەناو ئەو وێب سایتە بێ، کاتێ وێب سایتەکە دەکەیتەوە هەموو شتەکانی ناو وێب سایتەکە فری بێ، لەناو ئەم وێب سایتە کە ئەم کۆمپانیایانە ئەم کارەیان کردووە قوتابی هیچ بارگرانییەکی مەسەلەی ئینتەرنێتی ناکەوێتە سەر، دوو/ لایەنی بابەتی و جارێکی دیکەش وابەستە بە لایەنی تەکنیکی ئەم پرۆژەیە چۆنە، ئەم پرۆژەیە کۆی وانەکانی خوێندن تیایا بەردەست دەبێ کە بریتیە لە چی؟ بریتییە لە قۆناغی یەکی بنەڕەتی هەتاکو قۆناغی (12) ی ئامادەیی و هەروەها بریتیە لە پەیمانگاکانی هونەرە جوانەکان و پەیمانگاکانی وەرزش و هەروەها پەیمانگای کۆمپیوتەر، کە ئێمە وەکو وەزارەتی پەروەدە (30) پەیمانگای حکومییمان هەیە، بەڕێزان ئەم وانانە تۆمار کراون، ئێمە لە وەزارەتی پەروەردە جۆرەها زمانی خوێندن و شێوەزاری خوێندنمان هەیە، وانەکان تۆمار کراون بە زمانی کوردی و بەشێوەزاری سۆرانی و شێوەزاری بادینی، وانەکان تۆمار کراون بۆ قوتابخانە عەرەبییەکانی ناو هەرێمی کوردستان کە (119) قوتابخانەمان هەیە، وانەکان تۆمار کراون بۆ ئەو قوتابخانەی کەبە سیستمی ئینگلیزی لە هەرێمی کوردستان دا دەخوێنن، وانەکان تۆمار کراون بۆ ئەو قوتابخانانەی کە بە زمانی سریانی لە کوردستان دا دەخوێنن، وانەکان تۆمار کراون بۆ ئەو قوتابخانانەی کە بە زمانی تورکمانی لە کوردستان دەخوێنن، بۆ ئەوانەشی کە خوێندنی ئیسلامی کە سەر بە وەزارەتی پەروەردەن و بۆ ئەوانەشی کە خوێندنی پیشەیین، جەنابتان دەزانن خوێندنی پیشەییەکان بازرگانییە و زراعەیە و صناعەیە، هەموو ئەو وانانە تۆمار کراون، کەوا بێ هەوڵمان داوە تەختیەی هەمووی بکەین و ڕەچاوی هەموو پێکهاتەکان و هەموو زمانەکان و هەموو شێوە زارەکانیش بکەین، ئێستا قوتابی کە بەکاری دەهێنێ لە ئاستێکی زۆر باش دایە، ئەوەی کە دەتوانم بڵێم لەسەرووی تەوەقوعاتی ئێمەوە بوو ڕێژەی بەکارهێنانی زۆر زۆر باشە، بەڕێزان ئێمە ئیستفادەمان لە پلات فۆرمێك کرد خۆمان دیزاینمان کردووە بۆ خەڵکی خۆمان، نەك پلات فۆرمێکی حازر بێت و بێنین گرفتی هەبێ، قوتابی بڵێ خەتی ئینتەرنێت ناتوانم دابین بکەم، یان ناتوانم کۆمپیوتەرم نییە ئیستفادەی لێ بکەم، یان هەر یەکێك لەو بابەتانەی دیکە، لەگەڵ ئەوەشدا ئەم پلات فۆرمە بۆ ئەوەی تەفاعولی نێوان قوتابی و خوێندکار و مامۆستا دروست بێ بیرمان لەوە کردەوە تەنها سەیر کردنی وانەی تۆمارکراو نەبێ، بیرمان لەوە کردەوە پێویستە پەیوەندییەك لە نێوان مامۆستایان و قوتابیان دا هەبێ، پەیوەندیەکە ئەوەیە قوتابی و خوێندکار دەتوانێ تێکست بەشێوازی نووسین، تێکست چات بۆ مامۆستاکەی بنێرێ، ئەم بەیانیەی کە من هاتوومەتە دەرەوە لەماڵەوە و منداڵەکەی خۆم لەگەڵ مامۆستاکەی خۆی دەیان نووسی بۆ یەکتر پرسیاریان دەکردو وەڵامی یەکتریان دەدایەوە، هەروەها دەتوانێ ڤۆیس وەکو چۆن لە ڤایبەر و وەتس ئەپ، ڤۆیسێك دەنێری و دەتوانی ڤۆیس بۆ یەك بنێرن، هەروەها مامۆستا دەتوانێ کە ڤیدیۆ تۆمار بکات و بینێرێ بۆ قوتابیەکە و قوتابیەکەش بەهەمان شێوە، دەتوانن ئەرك و واجباتی ڕۆژانەی ماڵیشەوە بۆ یەکتر بنێرن، مامۆستا کاتێ واجب دەدات بە قوتابیەك، ئەوەی کە جێگەی دڵخۆشیە بەڕێزان هەتا ئەم ساتەی کە پێش ئەوەی بێمە ناو هۆڵی کۆبوونەوەی پەرلەمان (547) هەزار قوتابی و مامۆستا

ئەکاونتەکانیان ئەکتیڤ کردووە لە ماوەی ئەم رۆژە، کەی ئەمە رێژەیەکی زۆرە، ئەوەشی کە زۆرتر جێگەی دڵخۆشییە ئەویش ئەوەیە بەڕاستی ترسی ئێمە و دڵەڕاوکێی ئێمە لە وەزارەتی پەروەردە لە قۆناغەکانی یەکی بنەڕەتی بۆ سێی بنەڕەتی بوو، بەڵام زۆرترین رێژەی بەکارهێنەر بە پێی ئەو تەحلیل و بەیاناتەی کە سیستمەکە بۆمان دەکات لە قۆناغی یەك و دوو و سێ ی بنەڕەتییە، کە ئەمەش وادیارە رۆڵی خانەوادەکان هاوکارن، دایکان و باوکان هاوکارن بۆ ئەوەی کە منداڵەکانیان لەسەر ئەم جۆرە لە فوتابخانە ڕابێن، قیاسەن بە ئەو ژمارەیەی کە لەبەردەستمانە ژمارەی کۆی گشتی مامۆستایان و قوتابیان قیاسەن بە کۆی ئەوەی کە پرۆسەکەمان بەوە دەست پێ کردووە، قیاسەن بۆ ئەوەی کە ئێمە لە دۆخی کۆرۆنا ناچاریە، نەمانتوانی هیچ ڕاهێنانێك بە مامۆستایان و بە قوتابیانی خۆمان بکەین، ئەوەی تەنها کردوومانە و ڤیدیۆی فێرکاری بووە دروستمان کردووە، پرۆسەکە زۆر زۆر باش رۆیشتووە، بۆیە قوتابیەکی زۆر تیایا بەشدارە، بەشێوەیەکی گشتی رەنگە ئەو پرسیارە دروست بێ ئەو قوتابیانەی کە دەستییان لە کۆمپیوتەر و ئەنتەرنێت و لاپتۆپ و بەوانە ڕاناگات، ئێمە خاڵێکی دیکەمان کردووە کە لەسەرەتای دەست بەکاربوونمان لە وەزارەتی پەرورەدە کارمان لەسەر کردووە، تەلەفزیۆنی پەروەردەیی لە ساڵی 2000 لە پارێزگای سلێمانی تەلەفزیۆنێکی لۆکاڵ بوو، بەس لەناو سلێمانی وەردەگیرا، لەسەرەتای دەست بەکاربوونمان هاتین ئەم تەلەفزیۆنەمان کردە بە تەلەفزیۆنێکی (HD) جەنابی سەرۆك وەزیران بودجەی (46) ملیۆن دیناری تەرخان کرد بۆ پەرەپێدانی ئەو کەناڵە کە بیکەینە کەناڵێکی ئێچ دی، بیکەینە کەناڵێکی سەرتاسەری کوردستان، ئەوە بوو کەناڵەکەمان لە مانگی یازدە کردە کەناڵێکی ئێچ دی و هەروەها کەناڵێکی سەرتاسەری لەسەر پەخشی (دی ڤی بیتی) لە ئامێرەکانیان ئای ستار و ئێچ دی لوکس و هەروەها لە ئامێرەکانی میکس میدیا لە هەولێر و لە سلێمانی لە دهۆك و لە گەرمیان لە هەموو شوێنەکان کەناڵەکە وەردەگیرا، لەسەرەتای مانگی (3) جەنابی سەرۆك وەزیران تەوسیەی کردین کە پێویستە ئێمە دیراسەی ئەوە بکەین و هەماهەنگی بکەین، بۆ ئەوەی کە بتوانین ئەم کەناڵە بکەینە کەناڵێکی ئاسمانی، خۆش بەختانە بە هاوبەشێتی لە فەنت لەگەڵ رێکخراوی یونسێف بە تێچوویەك کە وەزارەتی پەروەردە و حکومەتی هەرێمی کوردستان پارەکەی نەدا، نە دۆلارێك و نە سەنتێکمان وەکو حکومەت تیا سەرف نەکردووە، ئەوەش ئینجازێکی وەزارەتی پەروەردەیە توانیومانە هاوبەشێتی لەگەڵ رێکخراوی یونسێف بکەین، رێکخراوی یونسێف خۆیان گرێبەستیان لەگەڵ کۆمپانیا کردووە بە بڕی (230400) دۆلار کەناڵی پەروەردەییان کە ئۆفیسی سەرەکی لە پارێزگای سلێمانییە لەوێ کردبێتە کەناڵێکی ئاسمانی لەسەر مانگی دەستکردی نایلسات بە فریکوێنسی (11137) ڤێرتێکەڵ و (27500) وەری دەگرێ کە ئەمە قوتابیان و خوێندکارانی بۆ وێنە دەتوانن ئەگەر دەستیان بە قوتابخانەی ئەلیکترۆنی ڕانەگەیشت سوود لەو کەناڵە وەربگرن کە پەخشی کەناڵە ناوخۆییەکانیش وەری بگرێ، بە کۆی گشتی ئەوەی کە پێمان کراوە لە ئەو ماوەیەی کە لە کەرەنتین دابووین و ناوەندەکانی خوێندن دابڕاوە، هەوڵمان داوە پەرە بە خزمەتگوزارییە ئەلیکترۆنی و دیجیتاڵیەکان و خزمەتگوزاری مۆدێرنی میدیای و پەروەردەیی بدەین، کە ئەمە ئەرکی هەموو دەوڵەتەکان

و هەموو حکومەتەکان بۆ ئەوەیە بەرامبەر بە ناوەندەکانی خوێندن و پرۆسەی خوێندن لە هەموو شوێنێکی دونیا لە کاتێك دا کە ناتوانین فەیس توفەیس دانیشتنەکان بەم شێوازە ئەنجام بدەن، کە ناتوانن مامۆستاکان و قوتابیەکانیان بچنەوە بۆ هۆڵەکانی خوێندن هەموو دونیا پەنای بردووەتە بەر ئەوەی کە خوێندنێك ئاراستە بکات، هەروەها خوێندنێك پیادە بکات کە خوێندنێکی ئەلیکترۆنی یان خوێندنێکی ئۆنلاین بێ، پرۆژەکەشمان وەکو جەنابی وەزیری خوێندنی باڵا ئاماژەی پێدا لە کۆبوونەوەی 2020/4/1 لە ئەنجومەنی وەزیران وەکو پرۆژەیەکی پاڵپشتی کار پرۆژەکەمان پەسەند کراوە، خاڵێکی دیکە کە ئاماژەی پێ بدەم ئەویش ئەوەیە لە کۆبوونەوەی دوێنێی ئەنجومەنی وەزیران ئێمە لەسەر ئەوە پێك هاتووین کە بەڕەچاوکردنی ڕێنماییە تەندروستییەکان، لە قۆناغی یەکی بنەڕەتی هەتاوەکو قۆناغی (11) ی ئامادەیی بە هەموو بەشەکانیەوە دەرگای ناوەندەکانی خوێندن و دەرگای تاقی کردنەوەکان بکەینەوە، لەبەرئەوەی ناتوانین لە ئێستادا هیچ موئەشەراتێکی دڵنیا کەرەوە نییە کە کۆرۆنا لە کوردستان نەماوە، بە پێی تەوسیاتی ڕێکخراوە نێودەوڵەتییەکانی تەندروستی بە تایبەتیش (WHO) هەموو شوێنێك فەترەیەکی مەتاهی پێویستە کە کەمتر نەبێ لە (14 ـ 15) ڕۆژ لە دوای کۆتا چاك بوونەوەی یان کۆتا تۆمارکردنی حاڵەت، لەبەرئەوە جەنابی سەرۆك وەزیران، جەنابی جێگری سەرۆك وەزیران کابینەی نۆیەم پەرۆشی ئەوەیە کە گیانی قوتابیان و خوێندکارانی پارێزراو بێ ناکرێ، لەبەرئەوەی تەنها ناوەندەکانی خوێندن بکەینەوە تووشی حاڵەتێك ببین خوانەخواستە دۆخی کۆرۆنا ببێتە پەتایەك لە کوردستان و ڤایرۆسەکە ببێتە ڤایرۆشێکی لۆکاڵ و مەحەلی زۆر لە ئاستێکی گەورە و گەشەکرد و تەشەنە بسێنێ، ئەوەی کە بڕیارمان لێیداوە لە ئەنجومەنی وەزیران ئەوەیە کە ئێمە بڕیارمان دا ناوەندەکانی خوێندن بۆ قوناغی یەك تاوەکو قۆناغی (12) بۆ تاقی کردنەوەکان بکەینەوە و بە گوێرەی ڕێنماییەکانی تەندروستی و بەهەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی تەندروستی حکومەتی هەرێمی کوردستان، کە ئەمەش مەبەست لێی پاراستنی سەلامەتی گیانی قوتابیان و خوێندکارانە، 71,9٪ کۆی وانەکانی قۆناغی یەك تاوەکو (11) بنەڕەتی لە ناوەندەکانی خوێندن لە ناو کلاسەکان و پۆلەکان خوێنراوە، چونکە ئێمە وەکو وەزارەتی پەروەردەی حکومەتی هەرێمی کوردستان بەر لە دەست پێکی ساڵی خوێندن پلانی ساڵانە و کارنامەی ساڵانەی وەزارەت ڕادەگەیەنین کە ناوەندەکانی خوێندن لەلای ئێمە ئیلتزامی پێوە دەکەن و بە پێی ئەو پلانە دەڕۆن، بە پێی ئەو پلانەی کە حسابمان کردووە و پشووەکانیشمان لێی دەرکردووە، ئێمە توانیومانە ئەمساڵ ساڵێکی ئیستقرار بوو بۆ کەرتی پەروەردە هە تا ڕۆژی 2/25 کە بڕیارمان دا بە هۆی ڤایرۆسی کۆرۆنا یا توانیومانە پرۆسەی خوێندن بە شێوازێکی ئارام بەڕێوە بەرین و لە ئاستێکی باشیش دا بەڕێوەی بەرین و بتوانین ناوەکانی خوێندن کاری خۆیان بکەن، لێرەشەوە لەبەردەم نوێنەرانی خەڵکی کوردستان دەبێ سوپاسێکی بێ پایانی مامۆستایانی کوردستان بکەم کە توانیویانە ئەوەی پێیان بکرێ بۆ خزمەتی قوتابیان و خوێندکارانی ئێمە چ لەناو قوتابخانەکان کە لە 2019/9/21 قوتابخانەکان و ساڵی خوێندنمان کردووەتەوە و چ ئێستاش لە قوتابخانەی ئەلیکترۆنی بەردەوامین و ڕۆژانە تەفاعولیان لەگەڵ قوتابیان و

خوێندکاران هەیە سەرەڕای ئەوەی ئەو دۆخەش ئەوانە شیاوی ئەوەن کە سوپاسێك بکرێن و لەگەڵ نوێنەرانی خەڵکی کوردستان دا ئیشارەت بە ڕۆڵ و ماندووبونی ئەو پێشمەرگانەی بواری پەروەردە بدرێ کە سەرمەشقی ئەو کارەن کە ئێستا پرۆسەی پەروەردە بەجۆرێك لە جۆرەکان بەردەوامی هەیە، خاڵێکی دیکە سەبارەت بە قوتابیانی قۆناغی (12) ی ئامادەیی کە باسمان لێوە کردووە و لەگەڵ جەنابی وەزیری خوێندنی باڵا پێشنیاری موەحەدمان لەو بابەتە هەیە، کە کۆبوونەوەی ئەنجومەنی وەزیرانیش هەردووکمانی ڕاسپاردووە کە دیراسەیەکی ئەو بابەتە بکەین و پاشان پێشنیارەکان بدەینەوە، پێموابێ ئێمە لە کۆبوونەوە بووین لە ئەنجومەنی وەزیران، ئەمڕۆش لە خزمەت پەرلەمانی کوردستانین انشاللە لەسەرەتای هەفتەی ئایندە ئێمە دیراسەی خۆمان لە ئەنجومەنی وەزیران لە زووترین کات بڕیاری یەکلاکەرەوە لەسەر ئەو پرسە دەدەین، سەبارەت بە ناوەندەکانی خوێندنیش ئێمە ئەو بابەتانەمان دیاری کردووە و دوو فەرمانی وزاری کە بۆ قوتابیانی قۆناغی (12) پێویستن، کە تاقی کردنەوەی وەزاری تیا بدەن کە تاقی کردنەوەی وزاریش بەپێی ئەو ڕێنماییە تەندروستییانە لە مانگی (6) ی ساڵی 2020 دا تاقی کردنەوەکان ئەنجام دەدەین، لە کۆی گشتی ئەوە دۆخی کەرتی پەروەدە بوو کە لەو پریزنتەیشنە خستمانەروو بۆ بەڕێزتان، بەڵام ئەوەی کە گرنگە ئەوەیە کە پرۆسەی پەروەردە لە هەرێمی کوردستان و هەروەها پرۆسەی خوێندن وەکو جەنابی وەزیری خوێندنی باڵا ئاماژەی پێی کرد مامەڵەیەکی عاقڵانە و دروستی لەگەڵ کراوە، لەمەیان نەمانهێشتووە بەسەر کواڵتی خوێندن دابەزێ، لە هەندێ لە دەوڵەتەکان لەوانەیە ناچار بن پەنایان بردبێتە بەر ئەوەی کە با هەموو قوتابیان دەربچن، هەندێك ئەمساڵ ساڵی عبور بێ و ساڵی عەدەم رسوب بێ، بەڕاستی ئەمە بۆ ئێمە بۆ هەرێمی کوردستان ئەمە شێوازێکی پەروەردەیی و هەروەها شێوازێکی فێرکاری و دروست نییە، ئێمە دەبێ هەم سیاسەتی خودپارێزی بگرینەبەر، هەم دەبێ ڕەچاوی بەرژەوەندی قوتابیان و خوێندکارانی کوردستان بکەین، لەگەڵ ئەوەشدا دەبێ نەهێڵین کواڵتی خوێندن دابەزێ، بۆیە ئەوەی کە کردوومانە لەناو ناوەندەکانی خوێندن، خوێندوومانە ئەو زانستە و ئەو بابەتە فێرکاریانە هەبێ کە بە قوتابیانی کوردستان دراوە، ئەوەی کەشی کە پێویست بووە لەڕێگەی میدیایەکی پەروەردەیی و هەروەها لەڕێگەی پلات فۆرمێك کە قوتابخانەی ئەلیکترۆنییە توانیومانە بەشێکی زۆری بە قوتابیان و خوێندکاران بگەیەنین، بۆ ئەوە پاش ئەویش لە ساڵی خوێندنی ئەواندا پلانمان دەبێ، بەڵام بەڕێزان ئەوەی کە زۆر زۆر گرنگە ئێمە تەنها بۆ ئەمساڵی خوێندن نابێ بیر بکەینەوە، ئێمە دەبێ بیر بکەینەوە ڕێکارەکانمان بە ئاراستەی ساڵی خوێندنی داهاتووش ئینقاز بکەین، چونکە خوانەخواستە ئەگەر شەپۆڵی دووەمی کۆرۆنا لە پاییز پێمان بگات ئەو کاتە دەرگای ناوەندەکانی خوێندنی زانکۆکان دابخەین لەوە دەچێ بکەوینە بەردەم دۆخێکەوە کە وەکو ئەمساڵ ئاسان نەبێت بڕیار بدەین تاقی کردنەوە بکەین، ئەگەر هیچمان نەخوێند ناتوانین بڕیاری تاقی کردنەوە بدەین، لەبەرئەوە ئەو پلانەی کە ئێمە تاوتوێمان کردووە لە ئەنجومەنی وەزیران هەم بۆ ئەوەیە کە خوێندنی ئەمساڵ نەفەوتێ، هەم بۆ ئەوەیە کە تأمینی خوێندنی ساڵی ئاییندەش بکەین و زوو دەست پێ بکەین و

بەجۆرێکیش بێ کە بتوانن خۆمان بپارێزین، دووبارە سوپاستان دەکەم، جەنابی سەرۆکی پەرلەمان و دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان من هیچ شتێکم نەماوە، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس بەڕێز وەزیری پەروەردە، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان ئێستا سەرەتا دەرفەت دەدەین بە بەڕێزان لە لیژنەی پەروەردە و خوێندنی باڵا لە پەرلەمانی کوردستان پرسیارێك و ڕوون کردنەوەیان هەیە، دواتریش دەرفەت دەدەین بە ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان ئەگەر لەسەر ئەو دوو بابەتەی کە بەڕێزان وەزیرەکان باسیان کرد، قسەیەکیان هەبێ، فەرموون لیژنەی پەروەردە.

بەڕێز سلام عبدالله حسن:

بەناوی خوای گەورە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان دەستەی سەرۆکایەتی و ئەندامانی پەرلەمان، وەزیرە بەڕێزەکان ئەو کاتەتان باش، وەك لیژنەی پەروەردە و خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی لە پەرلەمانی کوردستان کە ئەرکی ئێمە بەدواداچوونی کاروباری هەردوو وەزارەتی پەروەردە و وەزارەتی خوێندنی باڵایە، کە دوو توێژی هەستیار و ڕادیکاڵ و کاریگەر لە خۆی دەگرێت کە بریتین لە توێژی مامۆستایان و هەروەها توێژی قوتابیان و خوێندکارانی ئازیز، ئێمە لە لیژنەی پەروەردە و خوێندنی باڵا لە ڕێککەوتی 2020/4/8 لەڕێگەی ڤیدیۆ کۆنفرانسەوە کۆبوونەوەی خۆمان ئەنجام دا کە تێیدا تاوتوێی کۆمەڵێك بژاردەمان کرد، بۆ ئەوەی مەشقەتی و ماندووبوونی ساڵێکی خوێندنی قوتابیان و خوێندکارانی ئازیز بەفیڕۆ نەڕوات، یەکەم بژاردە کە بریتیی بوو لە پەیڕەو کردنی سیستمی ئۆنلاین تا ئەو کاتە ئەنجومەنی وەزارەتی خوێندنی باڵا بەنیاز بوون ئیقراری بکەن، ئێمە وەك لیژنەی پەروەردە و خوێندنی باڵا و پێمان باش نەبوو و لەلای خۆمان بە پەسەندمان نەزانی، لەبەر چەند هۆکارێك کە ئەمانەن:

1- نەبوونی کارەبای بەردەوام لە هەرێمی کوردستان، هەموومان دەزانین کە هەرێمی کوردستان و بارودۆخی هەرێمی کوردستان لە چ گوزەرانێك دایە.

2- نەبوونی هێڵی ئینتەرنێت وەکو پێویست بە تایبەتیش لە گوند و دێهاتەکان و لە ناوچە دوورە دەستەکان تەنانەت هەر بوونی نییە، لە هەموو ماڵێك دا هەموومان دەزانین کەوا کۆمپیوتەر و تابلێت و سمارت فۆن بوونی نییە، بۆیە لەبەر خراپی بارودۆخی خەڵکی کوردستان و هەمووشمان دەزانین کە لە هەندێك خانەوادە و لە هەندێك ماڵدا هەیە کە زیاتر لە پێنج قوتابی تەنیا یەك ژووری نووستنیان هەیە، چۆن دەتوانن ئەم قوتابیانە بە ئۆنلاین لەگەڵ مامۆستایەکانیان بەردەوام بن، سەرباری ئەوەی کەوا ئیمکانیەتی فەراهەم کردنی ئەو ئامرازانەی پەیوەندیان نابێت.

بۆیە چەند ڕاسپاردەیەکمان وەکو لیژنەی پەروەردە و خوێندنی باڵا لەسەری ڕێککەوتین کە لەڕێگەی بەڕێز وەزیری خوێندنی باڵاوە خستمانە بەر دەستی ئەنجومەنی وەزارەتی خوێندنی باڵا:

یەکەمیان/ ئەگەر ئەو پەتایەی کۆڤید/19کە هەموو جیهانی گیرۆدەی خۆی کردووە لە دوای 5/15 بەرۆکی بەردا ئەوا دەتوانین دەرگای ناوەندەکانی خوێندن بە زانکۆ و پەیمانگاکانیشەوە بەڕووی قوتابیان دا بکەینەوە و ئیدامە بە پرۆسەی خوێندن بدەین لە ناوەندەکانی خوێندن، کە لە ڕاستی دا ئەوەی کە دەیبینین ئێستا ئێمە وەکو پەرلەمانی کوردستان دەستمان بە کۆبوونەوەکانی خۆمان کردووە، خۆشبەختانە ئەنجومەنی وەزیرانیش لە کۆبوونەوەی دوێنێی دا چەند بڕیارێکی گرنگی دا کە ئەمرۆ لە دیوانی وەزارەتەکان دەست بە دەوامی فەرمی کراوەتەوە کە قەرارە لە (11) ی مانگی (6) ەوە دەوامی هەموو فەرمانگە حکومییەکان دەست پێ بکاتەوە، ئەمانە هەمووی ئاماژەی دڵخۆشکەرن کە پێموایە ئێمە دەتوانین ئەگەر لە دوای لە (15) ی مانگیشەوە نەبێت دوای جەژنی ڕەمەزانی پیرۆز بە قەناعەتی ئێمە وەکو لیژنە دەتوانین دەرگای ناوەندەکانی خوێندن بەڕووی قوتابیان دا بکەینەوە، ئەگەر خوانەخواستە ئەم ڤایرۆسی کۆرۆنایە و ئەو پەتایەی کۆڤید/19 بەرۆکی بەر نەداین تا ئەو بەروارەی کە ئاماژەمان بەوە کرد، دەکرێت سیستمی ئەلیکترۆنی نا ئیلزامی پەیڕەو بکرێت، کە ئێمە بە هەموو شێوەیەك پاڵپشتی دەکەین و لە کۆبوونەوەی لیژنەش بە ئامادەبوونی بەڕێز وەزیری پەروەردە و بریکار و بەڕێوەبەری گشتی پەروەردەی پارێزگاکان و ڕاوێژکارەکانی وەزارەتی پەروەردە کە هەموومان پاڵپشتی ئەو بڕیارەی وەزارەتی پەروەردەمان کردووە و ئیقرارمان کردووە لە کۆبوونەوەکە کە سیستمی ئەلیکترۆنی نائیلزامی ببێت، وەکو بیدایەت ئەو هۆکارانەی کە لە سەرەتادا ئاماژەم پێی کرد کە بەردەست نیینە، ئەوەی کە لە ئەنجومەنی وەزارەتی خوێندنی باڵا ئیقرار کراوە ئێمە وەك لیژنە پێشنیار دەکەین لەبەر ئەو هۆکارانەی کە باسمان کردن کە سیستمی ئەلیکترۆنی نا ئیلزامی بێت، نەك وەك ئەوەی کە ئێستا بەڕاستی لە هەندێك لە زانکۆکان سیستمی ئۆنلاین پەیڕەوی دەکەن و لە هەندێ زانکۆکانیش سیستمی ئەلیکترۆنی ئیلزامی زۆرەملێ پەیڕەو دەکرێت کە هەموو دەزانین ئەم سیستمە لە هەرێمی کوردستان بە تایبەتیش لەم قۆناغەی کە ئێستا تێیداین سەرکەوتوو نابێت، لەبەرئەوەی کە پێشتر ئامادەکاری بۆ نەکراوە پێشم وایە لەم ماوە کەمەدا ناتوانین ئەو بەرهەڤیە بکەین، بۆ ئەوەی بتوانین سەرکەوتوو بین و موفەق بین لە پەیڕەو کردنی ئەم سیستمە هەموومان دەزانین بەڕێز وەزیری خوێندنی باڵا کە لەڕابردوودا سیاسەتی حکومەتی هەرێمی کوردستان و خودی وەزارەتی خوێندنی باڵاش دژی پەیڕەو کردنی سیستمی ئۆنلاین بووە، بۆیە ناکرێت لە شەو و ڕۆژێك دا ئێستا بەر لەوەی ئامادەکاری بۆ بکرێت بەرهەڤی بۆ بکرێت لە هەرێمی کوردستان پەیڕەوی بکرێت، بەڕێزان دیارە هەندێك پرس و بابەتی هەڵپەسێردراو و بێ وەڵام کە ماوەیەکی زۆرە هەن، لەبەر هاتنە پێشی ئەم پەتایەی کۆڤید/19 ڕەنگە ئەو دەرفەتە نەبووبێت ئەو وەڵامانە وەکو پێویست بن وەربگرینەوە، بۆیە ئەو دەرفەتە دەقۆزینەوە بۆ ئەم پرسیارانە ئاراستەی هەردوو بەڕێزان وەزیری خوێندنی باڵا و وەزیری پەروەردەی حکومەتی هەرێمی کوردستان بکەین،

هیوادارین وەڵامی پێویست وەربگرینەوە، سەبارەت بە دامەزراندنی سێ یەکەمەکانی سەر ئاستی زانکۆ و پەیمانگاکان کە لە ڕاستی دا ئەمە مافێکی یاسایی خۆیانە لە ساڵانی 2016 ە 2017 ەوە کە زیاترە لە سێ ساڵ و چوار مانگە کە ئەو مافەیان وەرنەگرتووەتەوە، ئەو مافە یاساییە کە دەبووایە دابمەزرابان تاوەکو ئێستا دانەمەزراون، لە کۆبوونەوەکانی پێشووتریش لەگەڵ کۆبوونەوەکانی لیژنەدا و ئامادەبوونی بەڕێزیشتان پێشتر قسە لەسەر ئەم بابەتە کراوە، پێمان باشە بۆ هەموو خەڵکی کوردستان و بۆ یەکەمەکانی سەر ئاستی زانکۆ و پەیمانگاکان ڕوون بکەنەوە کە ئایا ئەو بەربەستانە چین کە ڕێگرن لەبەردەم دامەزراندنی سێ یەکەمەکانی سەر ئاستی زانکۆ و پەیمانگاکان، یەکسان کردنی بڕوانامەی دەرچووانی زانکۆکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم کە لەڕاستی دا ئەوە ماوەیەکی زۆرە کە سەرقاڵی ئەو بابەتەین و تاوەکو ئێستا وەڵامی پێویست وەرنەگیراوەتەوە، سەبارەت بە خوازیاران و پێشکەشکارانی خوێندنی باڵا و دبلۆمی باڵا و ماستەر و دکتۆرا چ ئەو بەڕێزانەی کەوا لە تاقی کردنەوەکان دەرچوون و کورسیان بەدەست هێناوە کە تاوەکو ئێستا دەستیان بە خوێندن نەکردووە، ئایا ئەمانە ئەم بەڕێزانە کەی دەست بە خوێندنیان دەکەن؟ کۆرسی ئەکادیمیان؟ بە نیسبەت ئەو بەڕێزانەی کەوا لە تاقی کردنەوەکان دەرچوون، بەڵام بەهۆی کەمی کورسی خوێندن لەو بەشانە وەرنەگیراون، مەسیری ئەوانە بەکوێ دەگات؟ هەروەها ئەو بەڕێزانەی کە بەهۆی چەند نمرەیەك کورسیان بەدەست نەهێناوە و بە پێی پلانی وەزارەتی خوێندنی باڵا کە کورسی دابین کراوە، ئەم کورسیانەش بە بەتاڵی ماونەتەوە، ئایا بەرنامەتان هەیە بۆ ئەوەی ئەو کورسیە بەتاڵانە پڕ بکەنەوە؟ سەبارەت بە دەرماڵەی قوتابیان هەروەکو لە کۆبوونەوەکانی پێشوو تریش قسە و باسێکی زۆرمان لەسەری کردبوو، ئایا ئەم پرسە بە کوێ گەیشت؟ ئایا ئەو میزانیەی حکومەتی هەرێمی کوردستان لە ئێستادا کە تەحەمولی دابین کردنی ئەو بڕە پارەیە بۆ قوتابیانی زانکۆ و پەیمانگاکان دابین دەکات؟ کەی و چۆن دەتوانین ئەو پرسە چارەسەر بکەین؟ بەڕێز وەزیری خوێندنی باڵا لە کۆبوونەوەکانی پێشووتریش لەگەڵ بەڕێزتان ئەو بابەتەمان تاوتوێ کردووە قسە و باسی زۆری لەسەر کراوە، بە نسبەت زانکۆ تایبەتەکان کەم کردنەوەی کرێ ی خوێندنی زانکۆ تایبەتەکان، لەگەڵ بەڕێزتان گەیشتینە ئەو ئەنجامەی کەوا کرێی خوێندن (30٪) لە هەموو زانکۆ تایبەتەکان و تەنانەت کرێ ی خوێندنی پاراڵێلیش هی زانکۆ حکومییەکانی گرتەوە، بە سوپاسەوە زۆربەی هەرە زۆری زانکۆکان ئیلتیزامیان بەو بڕیارە ئیلزامییە کردوو وە کرێی خوێندنیان کەم کردووە، بەڵام ئەوە جێی نیگەرانییە هەندێك لەو زانکۆیانە کە لە کۆبوونەوەی پێشتریش بە بەڕێزتانمان ڕاگەیاندبوو ئەوانەی تاوەکو ئێستا کرێی خوێندنیان کەم نەکردۆتەوە، هیوادارین بە زووترین کات بەدواداچوون بۆ ئەو بابەتە بکرێت، بۆ ئەوەی بڕیاری وەزارت کە ئیلیزامییە وەکو خۆی جێبەجێ بکرێت، بە نیسبەت کەم کردنەوەی مووچە و دەرماڵەی مامۆستایان فەرمانبەرانی زانکۆ تایبەتەکان، ئێمە ئاگادارین کە لە وەزارەتی خوێندنی باڵا بەڕێزتان بە نووسراوی ژمارە (5091) لە ڕێکەوتی (2020/4/19) بەنوسراوێکی فەرمی ئاگاداری سەرجەم زانکۆ تایبەتەکانتان کردۆتەوە کە بە هیچ بیانوێك لە ژێر ناوی هیچ بیانوێك دەست بۆ کەم

کردنەوەی مووچە و دەرماڵەی مامۆستایان و فەرمانبەرانی زانکۆ تایبەتەکان نەبردرێت، بەڵام ئەوەی جێی داخە دوای گەیشتنی ئەم نووسراوە لە چەند زانکۆ بڕیارە کەم کردنەوەی (30٪) لە مووچە و دەرماڵەی مامۆستایان فەرمانبەرانی بەڕێز کراوەتەوە، کە بە بەڵگە لەبەر دەستمانە لە مانگی رابردوو ئەو بڕە پارەیەیان لێ کەم کراوەتەوە، بە نسبەت بڕیاری هەمیشەیی بوونی مامۆستایانی گرێبەست کە بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران ئیمزای لەسەر کردووە، کە تاوەکو ئێستا مامەڵەکانیان نەگەیشتوون بە پەروەردەکان هەموومان دەزانین لەبەر دەرکەوتنی ئەم ڤایرۆسە رەنگە ئەمە رێگر بووبێت، بۆ ئەوەی ئیجرائات و مامەڵەکانیان بەڕێوە ببەن لە پەروەردەکان، بەڵام پرسیارەکە لێرەدا ئەوەیە ئایا ئەمانە ئەم بەڕێزانە کەی دەتوانن بچن لە پەروەردەکانی سنووری خۆیان دەست بە مامەڵەکانیان بکەن، بەنسبەت خەرجی دامەزراندنی سیستمی ئەلیکترۆنی چ لە وەزارەتی خوێندنی باڵا چ قوتابخانەی ئەلیکترۆنی لە وەزارەتی پەروەردە، ئایا ئەو خەرجییە کە لەم پرۆسەیە سەرف کراوە حکومەتی هەرێمی کوردستان لە ئەستۆی گرتووە؟ یان چۆن چۆنی ئەم بڕە پارەیە پەیدا کراوە، بە نسبەت موستەحەقاتی وانە بێژان کە لە دوو مانگی رابردوودا کە حکومەتی هەرێمی کوردستان پشووی فەرمی راگەیاند، ئایا موستەحەقاتی وانە بێژان وەك خۆی ئەو دوومانگە بۆیان هەژمار دەکرێ یان نا؟ ئەی مەصیری وانەبێژان بە چی دەگات؟ مووچەی مامۆستایانی قوتابخانە تایبەتەکان کە لەم دوو مانگەی رابردوودا بۆیان هەژمار دەکرێ؟ وە بابەتی کرێ خوێندنی ئەو قوتابیانەی کە لە قوتابخانە تایبەتەکانن کە لەم دوو مانگەی رابردوودا پشووی فەرمیان هەبووە کە حکومەتی هەرێمی کوردستان رایان گەیاندووە، ئایا ئەم کرێی خوێندنە لەم قوتابیە بەڕێزانە وەردەگیرێت؟ بە نسبەت خوێندنی ئەلیکترۆنی بۆ قوتابخانە کوردییەکانی شاری کەرکوك کە تا ئەم دواییە پێم وابێت کۆدیان پێنەدرابوو، بۆیە هەرچەندە بەدواداچوونمان کرد پێم وابوو لەم یەك دوو رۆژە کۆدیان پێدراوە، ئەگەر بەڕێز وەزیری پەروەردە وەڵامی ئەم پرسیارەمانبداتەوە، بە نسبەت بابەتی دخول عامی پۆلی دوازدەی ئامادەیی زانستی و وێژەیی و پیشەیی کە بەراستی ئێمە وەك لیژنەی پەروەردە و خوێندنی باڵا بە هەموو شێوەیەك پاڵپشتی ئەم بیرۆکەیە دەکەین، پێمان باشە دخول عام بۆ پۆلی دوازدەی ئامادەیی زانستی و وێژەیی پیشەیی رەچاو بکرێت. زۆر سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئە ندامانی پەر لەمان وا بزانم کاك (عبدالـ سلام) هەموو پر سیارەکانی کە لەماوەی ئەم ساڵەیا لا یان کۆبۆ تەوە، لیژ نە هەمووی هێ نا بوو لێرە یا کردی، پێم وا بوو پ ێی وا یە جارێکی تر ئەم وەز یرە بەڕێزا نەی دە ست ناکەوێ تەوە، بەڕێزان لە لیژ نەی تایبەتمە ند ئیلت یزام بە کا تەوە ب کەن ئە ندامانی لیژ نەی تایبەتمە ند ئەبێت ئیلت یزام بە دوو دە قەوە ب کەن، چونکە سەرۆکی لیژ نە پێ دە چێ ئەو پر سیارانەی کردی پر سیاری هەمووتان بێ وە بۆ ئەوەی ئە ندامانی تری پەر لەمانیش ب توانن پر سیار ب کەن، هەر چەندە ئێ مە بەڕێزان وەز یری پەروەردە و وەز یری خوێ ندنی باڵا مان بۆ با بەتێکی تای بەت بانگ کرد بوو، بەڵام ئەوان هەم وەز یری گەنجن هەم

وەز یری حکو مەتی هەرێمی خۆ مانن، ئەبێ وەڵا می هەموو ئەو پر سیارانە بدە نەوە کە ئە ندامانی بەڕێزی پەرلەمان کردوویانە. بەڵی کاك (مسلم)، فەرموو.

بەڕێز مسلم عبدالله رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا بەخێرهاتنی هەر سێ وەزیری بەڕێز دەکەم وە سلاّو ر ێزم هە یە بۆ تەواوی ئەندا مە بەڕێزەکانی پەرلەمان، برای بەڕێزم کاك (عبدالسلام) باسی هەموو ئەو کێشانەی کرد کە ئێمە لە لیژ نەی پەروەردە و خوێندنی بالاّ لە ئەنجامی کۆبوونەوەکانمان لە کەرەنتینەی گ شتیدا ئەنجامما ندا وە هاورام لە گەڵ تەواوی پرسیارەکانیش کە لە وەز یرە بەڕێزەکانی کرد، من کات ناگرم یەك دوو سەرنجی بچوکم هە یە وە دوو پر سیاریش بیخە مە سەر تەواوی ئەو پر سیارانەی کە برای بەڕێزم کردی وە پێ شم باش بوو کە ئەم کۆبوونەوە زەرووڕەی کە ئەمرۆ لەگەڵ هەردوو وەزیری بەڕێز کرا کە وەز یری تەندرو ستیش ئ ێرە بوا یە، بۆ ئەوەی بمانتوانیبایە قسە لەسەر رێی و شوێنەکانی تەندروستیش بکەین، لە داهاتوودا ئایا چۆن بەر چاو روون دەبین لە دەستکردنەوە بە پرۆسەی خوێندن و تەواو کردنی ئەم سی ستەمە هە ستیارەدا، ئەوەی کە هەیە بەڕێزان زۆر کێشە باس کرا هەردوو وەز یری بەڕێز با سی پلان و بەرنا مەی دیاریکراو یان کرد لە هەردوو وەزارەتەکانیان، بەلاّم بەراستی ئەوەی کە لای من گرفتە ئیلزامبوونی ئەو سیستەمە ئەلیکترۆنی و ئۆن لاینەیە کە لە خوێندنی بالاّیا ئێستا پەیرەو دەکرێ وە بەشێکی قوتابیان گرفتێکی زۆر گەورەیان هەیە وە رۆژا نە زۆر پەیوە ندیمان پ ێوە دەکر ێت، بۆ یە هەر بەرا ستی هەر پلان ێك و هەر بەرنامە یەك کە داڕێژراوە ئێستا ئێ مە لە ئەزمونێکی تاقیکرد نەوەی نو ێداین، ئەکرێ سوود و ئی ستیفادە وەك بەڕێزیان باسی کرد لە داهاتوودا لە سالآنی داهاتوو بکرێتە بەرنامە سوودی لێببینرێت، بەلاّم ناکرێ لەم ماوە کەمەی ئێستادا بکرێتە ئیلزامی ئیجباری لەسەر قوتابیان کە بەراستی مەنهەجێکی نوێ یە، سی ستەمێکی نوێ یە بەشێکی مامۆستایانمان دەکرێ بڵێین (30٪) مامۆ ستایان خۆ یان فێرکارا نمان و ئامادە ساز نین لە جێ بەجێکردنی ئەم سیستەمە نوێیەدا، جگە لەوەی کە بەراستی ئێمە کێ شەی جۆراو جۆری تر مان هە یە کە باس کرا لە کێ شەی ئابووری، کێشەی شەبەکان لە کێشەی لۆجستی ئەوە کە بەراستی کێشە و گرف تی زۆر گەورە درو ست دە کات لە سەر قوتابیانمان کە ناتوانن ئەم پرۆسەیە بە باشی ببەنە پێشەوە، ئینجا وەك برای بەڕێزم با سی کرد کێ شەی کرێ ی خوێندنمان هەیە کە بەراستی قوتابیان

بەڕێز د. رێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك (م سلم) نابێ ق سەی ئەو دوو بارە بکەیـ تەوە، ئ ێوە ئیتیفاق تان کردووە لە لیژ نە ئەو کۆمە ڵە پرسیارەتان هەیە ئەگەر ئیزافەت هەیە بیڵێ.

بەڕێز مسلم عبدالله رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو بە شانەی کە پەیوە ندییان بە عەمەلی یەوە هە یە، بەرا ستی پزی شکی کۆل ێژی ع لوم، هەندە سە بەرا ستی د بێ ئەوا نە حی سابیان بۆ ب کرێ، چونکە بەرا ستی بە شێك لە بڕ یاری وەزارە تی خوێ ندنی

بالاَ یا زانکۆ کان سەرپ شك کراون بەوەی کە هەر زانکۆ یە و بەپێی پلا نی تای بەتی خۆی مامە ڵە ب کا لە گەڵ بارودۆخی خۆی، بەرا ستی پێم وا یە بە شێك لە زانکۆ کان گرفت یان بۆ درو ست دە بێ لە چۆنییەتی بەکارهێنانی ئەو سی ستەمە وە گرفتێک مان هە یە بەرا ستی ئەو حانووتا نەی کە لە فوتابخا نەکانا وە ئەو کافتریایا نەی کە لە زانکۆکا نان ئەبێ چۆن مامە ڵەیان لە گەڵ ب کرێ لە بارودۆخێکدا کە لەو چەند مانگەدا زەرەریان کردووە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

(هلز) خان، فەرموون.

بەڕێز هلز احمد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەسخۆشی سەرۆکا لیژنا دکەم کو پرسیارا مە پێشکەش کرن، من پر سیارەکا هەی بۆ وەزیرا پەروەردەیێ، ئایا بڕیار هات یە دان بۆ د خول عام یا فوتاب یان و ئە گەر ئەو بر یارە هات یە جێبەجێ کرن، دێ فوتاب یا تەمهیدیش یان تاقی کرد نەوەی بەرایی شی د گریتن ئان نا؟ ئە گەر ئە ڤە هات یە کر نێ پاڵپ شتیا لۆج ستیا ماددەی دی دڤێتن، پلان وان هەیە بۆهێ چەندا یان نا؟ هەروەسا بۆ دکتۆر ئارامێ، تەبعەن ئە گەر د خولا عام ها تە ئی قرار کرن، ڕێژە یەکا با شا فو تابی یا بچنە تاقی کرد نە دێ دەر چن، ئا یا پلا نا وی وەزارە تا خوێندنا بالاتا هەیە کورسیت بۆ ڤان ژمارا زۆر فوتابیان بێتە دابین کرن ئان نا؟ پر سیاراکا د یتر هەر بۆ جەنابا وەزیری پەروەردەی ئەڤەیە تاقی کردنەیەت فوتابیەت قۆناغا غیر مونتەهیا ل ئێکی هەتا نۆهێ، کو هەر کورسیەکی دە، بیستی بدەها، ئەڤ سالا هەڤی کور سی دوو نەهات یە کر نێ، ئا یا تاقی کرن گەی شتیتە سەدی دێتە کرنێ یان تاقی کرن دی شەستی دێتە کرنێ؟ چ پلان بۆ وێ تاقی کردنا دێتیە داناتن، کو ئی لە 6/1 تاقی کردنا لڤان قۆناغا دێتە کرنێ، یەك پر سیارا من بۆ دک تۆر ئارامێ ئەڤە یە، ئەم دزا نین کر یێ خوێندنێ یا پاراليالا یا دیتر ژی ڤستا هاتنە دان، ل هەندەك کەسانێت هەن، هەندەك فوتابیەت هەن نە شیا ڤستێ دووەمێ بدەن ژبەر نوکەیا بارودۆخیا ئابووری، تاب یەتیا دب یژم مامۆ ستا، مامۆ ستا کول یا پەرورەدە بنیاتیت دخێنن دوو ڤستا دەدەن، ئایا وەنەلبەرێ پلانەکا بەر عەفویە مامۆستاییێ بکەن لبدانە ڤستێ دووێ یان نا؟ سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، (ئاشنا) خان، فەرموون.

بەڕێز ئاشنا عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی وەزیرە بەڕێزەکان دەکەم زۆر بە کورتی ئەو پرسیارنەی کە من هەمبوو (هلز) خان سەبارەت بە دخول عام کردی جارێکی تر دووبارەی ناکەمەوە، بەڵام تایبەت بە کێ شەی ئین تەرنێت زۆر با سی ئەوە کرا کە کێ شەی ئین تەرنێت یەکێ کە لە کێ شە هەرە ئەسا سیەکانی سەرەکییەکانی پرۆ سەی خوێ ندنی

ئەلیکترۆنی ئە مە بۆ خوێ ندكارەكانی سەر بە وەزارە تی پەروەردە چارە سەر كراوە، بەڵام بۆ زانـكۆ و پەیمانگاكان چارەسەر نەكراوە، بیر لەوە نەكراوەتەوە كە بە شێوازیك لە شێوازەكان بۆ خوێ ندكارانی زانكۆ و پەیمانگەكانیش چارەسەر بكرێت، چونكە زۆربەی وانەكانیان كە ئەیخوێنن لە رێگای پرۆگرامی ئۆنلاینە، كە پێویستی بە ئینتەرنێتی بەردەوام هەیە، هەموو ئەو تێبینیانەی كە هەیە لەسەر بە هێڵی ئینـتەرنێت، پرسیارێكی ترم بۆ بەڕێز وەزیری خوێندنی باڵا خوێندكارانمان ماستەر و دكـتۆرا ئەوا نەی كە كۆر سێكیان خوێندووە ئێستا لە كۆرسی دووەمن واجبە لەسەریان یەكێك لە پێداویستییەكانی خوێندنییان ئەوە یە كە بۆ هەر وانەیك توێژینەوەی زانستی ئەنجام بدەن، لە ئێستایا دەر گای زانكۆ كان دا خراوە وە توێژینەوەی زانستی پێویستی بە كتێب هەیە پێویستی بە سەرچاوەی نووسراو هەیە لە ئێستایا دە ست راگەیشتن بەو سەر چاوانە زەحمە تە دەبێت بە شێوازێك لە شێوازەكان كار ئا سانیان بۆ بكرێ ئەو توێژینەوا نەی كە پێویستەو لێیا داواكراوە هەڵبگیرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك (شەمۆل) دوای ئەوە (د.گلاویژ)، فەرموون.

بەڕێز شەمۆل اشین صابر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو پر سیارانەی كە پێوی ست بوو ز یاتر لەلا یەن برادەرا نەوە كرا، بەڵام ئەوەی كە پێوی ستە زۆر من سەرنجی بخە مە سەر ئەوە یە كەم كرد نەوەی كرێ ی خوێند نە لە زان كۆ و پەیمانگاكان، چونكە زان كۆ و پەیمانگا ئەهلیە یەكان ماوەی دوو مان گە خوێ ندن راوە ستاوە و، بەڵام زۆر بەی مامۆ ستایان لەو ێدا لەوانە یە بە محازر وا نەی بڵێ نەوە، ئەو كا تە كە پارەش نادرێ تە مامۆ ستایان، بۆ یە پێوی ستە لێخۆ شبوون لە قوتاب یان ماوەی ئەو دوو مان گە بكرێ، سەبارەت بەوەی كە شەش هەف تە ماوە بۆ خوێ ندن پێوی ستە وەزارە تی خوێ ندنی باڵا پلانێ كی ورد و روو نی هەبێ، بۆ نمو نە ئە گەر لە (5/2) كە ئێ ستا لە هە ندێك زانكۆ و پەیمانگاكان بە ئۆنلاین دە ستی پێ كردووە، ئە گەر لە (5/2) هەتا چەندی چەند دەخوێنر ێت وە كەی امت حان دە كرێ؟ وە ئەوەی كە پێویستی شە بەرا ستی كە بە خوێ ندنی ئۆنلاین دە خوێنرێ دا خل نەبێ بۆ امتی حان، چونكە زۆر بەی زۆری خوی ندكارەكان هۆ شداری نا كەن بەپێی ئەوەی كە ئێ می مەعلوماتمان هە یە، چونكە زۆر بەی زۆری قوتاب یان لە گو ندەكانن، یاخود بەهۆی نەبوونی كارە باوە، سەبارەت بە وەزارە تی پەروەردەش بۆ پۆلی دوازدەش برادەران د یار بوو پر سیاریان كرد، پێوی ستە وەزارە تی پەروەردە پلا نەكی روو نی هەبێت بۆ پۆلی دوازدە، بۆ ئەوەی بزانن ئا یا هەموو دا خل دە بن یا چەندیان دا خل دە بن و چەندیان دا خل نابن، ئەوەی كە گرین گە بۆ وەزارە تی پەروەردە بۆ خوێ ندكارانی بـ نەرەتی پۆلی (1،2) وە ئەوەی فـ ێری ژ مارە نەبووە، ئەوەی فـ ێری پـ یت نەبووە، چۆن دەبـ ێت بە

پۆلی دووی بـ نـەرەتی یان چۆن دەبـ یٚت لە پۆلی دوو بروا بۆ پۆلی سێ؟ بابڕوا بەلاٚم پێویـ ستە تەعویز بکرێتەوە، چونکە کێشەی بۆ دروست دەبێ، سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

(د.گلاویژ)، فەرموون.

بەڕێز گلاویژ عبید عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا سوپا سی وەز یرە بەڕێزەکان دە کەم، بەرا ستی هەموو پر سیارەکان زۆر بەیان کرا ئەوا نەی کە ئاخر کەس پێ رادە گا پر سیارەکان دوو بارە ناکە مەوە، زۆر بە کورتی چەند سەرنجێك دەخە مە روو بە نـ سبەت ئەو خوێـ ندنی ئەلیکترۆنی کە بە ڕ ێز (م. ئالان) فەرمووی کۆمپانیا کانی ئەنـ تەرنێت را ستە چەند کا تژمێرێکیان کردووە بە فری، بەلاٚم کوالێتییە کەی باش نیـ یە کە فریـ یە، بەلاٚم خەتە کە نیـ یە، شەبەکە نیـ یە، ئەوە کێـ شەیێکە کە بەرا ستی قوتابـ یان زۆر زۆر پـ ێوەی دە ناڵێنن وە بە نـ سبەت ئەو خوێند نە ئەلیکترۆنیـ یە کە دە گاتن پێویـ ستە قوتابـ یان دڵنـ یا بکرێـ نەوە لەو دڵەراوکێـ یە دەربـ چن، ئا یا ئە مە بە تەئکـ یدی پاڵپـ شتیکارە؟ ئا یا دا خل دەبـ یٚت یان نا؟ چونکە زۆر بەی قوتابـ یەکان ئەو پر سیارانە بۆ ئێـ مە دەنـ ێرن، بە نـ سبەت خوێـ ندنی بالاٚ ئێـ مە لە زۆر بەی کۆلـ یژەکان بە شی ئایتیـ مان هە یە، پێویـ ست بوو بە شی ئایتی هەر خولـ ێك بکا تەوە لە راگەیاند نەکان، چونکە ئە گەر ئێـ مە بێین سەرژمێرییەك بۆ مامۆ ستاکان بـ کەین، دەبـ ینین ر ێژەیێکی باش لە ئایتی و لەوا نە شارەزاییان هە یە، بەلاٚم ر ێژەیێکی زۆر یش شارەزاییان نیـ یە لە تۆ مارکردنی وا نەکان، لە چۆنیەتی ناردنی بۆ قوتابـ یان، لە ئیمێـ لەکان گیروگرفتـ یان هە یە، بەرا ستی ئەوە هەموو کێـ شەیە، بۆ یە دەبوا یە بە شی ئایتی بە رۆ ڵی خۆی هە ستابا بۆ قوتابـ یان خا صەتەن چەند دەورەیێـ کی لە تیـ ڤی بە رێـ گای ئیعلام روونکرد نەوەیێکی بدابا بۆ قوتابیـ یەکان تا شارەزاییان هەبێ وە قوتابـ یان کە ئەو وانا نەیان پـ ێدەگاتن زۆر بەی جار گیروگر فت هە یە لە تە سجیل کرد نی دەنـ گی مامۆ ستاکە، یان نەبوو نەوەی وانە کە، یان ئیمێلـ یان ناکرێـ تەوە یان پا سۆردیان غەڵە تە، ئەو گیروگرفـ تە بەرا ستی دە بێ چارە سەر بـ کرێ وە ئێـ مە وە کو و تمان لە گەڵ ئەوە نیـ نە ئیلزا می بێتن لە وەزارە تی خوێـ ندنی بالاٚ، چونکە زۆر بەی کێـ شەی ئینـ تەرنێت و کارەبا مان هە یە، بەڕێز وەز یری خوێـ ندنی بالاٚ و تی ئە گەر بـ یٚت و دەوا می زانکۆ کان لە کەمـ پەس بکرێـ تەوە لەوانە یە ئێـ مە لە (8)ی بەیانی تا (8)ی ئـ ێوارە محازەرە وەربـ گرن، ئەوە بەرا ستی (سوفلێکی موث کەف) نابێ لە سەر قو تابی و بۆ تێگەیـ شت و بۆ کوالێتی خوێندنەکە شی؟ بە نـ سبەت وانەبـ ێژانیش یەك خاڵم هە یە ئە گەر ئیزا فەی بـ کەم لە سەر قـ سەکانی کاك (عبدالـ سلام) پێم با شە وانەبـ ێژان هەموو مانگـ ێك لە کاتی خۆ یان کرێـ ی وانەبـ ێژی وەربـ گرن، نەك دوو سێ مانگ بۆ یان پا شەکەوت بـ کەن، چونکە بۆ خۆی کە مە کرێیە کە، بۆ یە ئەوەش گرفتێ کە بۆ

وانەبـ ێژان پاڵپـ شتیش دە کەین بۆ یەکە مەکان کە بزانین کە چییە کێ شەکانیان بۆ چی دانا مەزرێن وە روونکردنەوەێکیان پێبدرێ، سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان

زۆر سوپاس، بەرێزان ئە ندامانی پەر لەمان دوو بارەی ئەو ڤ سانە نەکرێ تەوە کە بەرێزان ئە ندامانی لیژ نە کرد یان، هەر کە سێك پر سیاری ئیزا فی هە یە، پر سیارێك کە نەکرابێ هەمووش ئیلتیزام بە کات دەکەین دوو دەقە کەمتریش بێ باشترە.

بەڕێز هاوڕێ بناء محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جەنابی سەرۆکی پەر لەمان با شتر وا بوو پر سیارت بکردا یە کێ پر سیاری نی یە هەمووی پرسیاریان هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە حەقێکی پارێزراوە بەپێی پەیرەو چی بـ کەین ئێ مە ئیلتـ یزام دە کەین. کاك (محـ سن)، کاك (هیڤـ یدار)، (د. محی ا لدین)، (د. شیرکۆ)، کاك (کاوە)، کاك (سیروان)، کاك (نزار)، کاك (جەلال)، (د. کازم)، (مژدە) خان، کاك (مم)، (رو پاك) خان، کاك (پێ شەوا)، کاك (بە من)، (د.رێ بوار)، مامۆ ستا (جیـ هاد)، (د.ز یدان)، کاك (ز کری)، کاك (جیـ نان)، کاك (ئازاد)، (سلمی) خان، (گلـ ستان) خان، (شادی)، خان، کاك (جلال)، کاك (ز یاد)، کاك (هاورێ)، (سەر چنار) خان، کاك (بەڵێن)، کاك (کاروان)، کاك (هێرش)، کاك (زانا)، کاك (لقمان)، (حسیبە)خان. فەرموون کاك (محسن).

بەڕێز محسن حسین مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە خێرهاتـ نا وەز یرا بەڕێز د کەم، بەرا ستی ژپـ شتی مە بۆ خۆدا یە پلانـ ێت وان و ئەڤـ کارەت هاتـ یە کرن بـ ناوێ بەرەنگاربوونا و دەستخۆ شی لێ د کەین، بەتایـ بەتی وەزارە تی پەروەردە کو پلا نا وان گە لەك باش و سەرکەفتیا بوو، چەند پر سیارەك لـ ێرێ هەی بەرا ستی با بەتی ئۆنلاین و ئە لەکترونی بحقیـ قەت لە کورد ستانێت مە گە لەك خۆ یا بۆ ئا مادە نەکردیا، رەنـ گە ئەو ئاماژە یت هەی لـ تەنێ ناو شارا هاتێ تە کرن، بەلام ئەو د ڤەرێت دووری شارا گو ندا وا نە هەر ئەنـ تەرنێت نیـ نە، هەر خەلکێ وان نازانن کۆمپیو تەرا بەکاربێنن، ئەڤرۆ کە ژلـ بازارا کۆمپیو تەر و لاپـ تۆب و ئەو شتانە گەلەك گران و دەست ناکەون، .....

بەڕێز د. رێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك محسن تکایە دووبارە نا شتی تازەمان دەوێ، فەرموو.

بەڕێز محسن حسين مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەلێ، بابه تەکا د یت زۆر دێ تە پێش بۆ وەز یرا خوێ ندنی بالا مامۆ ستایەت نەکورد بن، هەر چەندە نابێ ئەم دەمارگیر یە، بەلام ئەو خەل کە داوای دامەزرا ندنا د کەت، یەکە مەکان یان مامۆ ستان یان ما ستەرن یان دک تۆرن، دب یژن خەلکێت ب یانێ گە لەك زۆرێ لکورد ستانێ دەوام د کەن، بۆ چی مەجال نادە نە مە، ئا یا کوالێت یا خوێ ندنا باش نی نە؟ یان خەلکێکی دی کە با شترە، حە تمەن حەز د کەم پا شی ولام بدەن، وێ بەرێزی وەز یری پەروەردەی یانی هەی با بەتێ دێ تە خوێ ندن بە شێوەی ئۆنلاین یان ئەلکترۆنی دێ داخ لی ئیمتي حانی ببن، بەس ئەو مادە داخ لە ئەوێ لە مەدرە سا هات یە خوێ ندن، هەروە صا با بەتێ دا خل بوو نا وەزار یا قوتاب یا قۆنا غا دوازدە یێ بزانن چ بر یار هە یە، ناخۆ شە بەرا ستی وان زرو فا قوتاب یت خۆشەوي ست هەمویان دا خل ئیمت حان ب کەن، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان

سوپاس بۆ جەنابت، (د.زیدان)، فەرموون.

بەڕێز زيدان رشيد خان اودل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا بەخێرهاتنی هەر سێ وەز یرە بەڕێزەکان دە کەم، خا لەکانی خۆم زۆر کورت دە کەم بە شێوەی پر سیار ئارا ستەی هەردوو بەڕێزان دە کەم، سەرەتا بەڕێز وەز یری پەروەردە جەنابتان لە ڤ سەکانتان با ست لە کرێ ی خوێ ندنی قوتابخا نە ئەهلي یەکان نەکرد، کە پێوي ستە ئەوانیش رە چاو ب کرێن وە لەو دۆ خەش هاو کاری بنەما لەی قوتابي یەکان بکر ێت وە دووەم د خول عام کە چەند برادەرانیش با سیان کرد، ئە گەر د خول عامیش قورس بێ رەن گە بۆ وەزارە تی خوێ ندنی بالاش تۆزێ قورس بێ، بەلام لە کۆتاي یدا دە کرێ ئا سانکاری ب کرێ نەك د خول عام، ئە گەر چوار با بەت رێ گە پ ێدراو ب ێت یان بکرێ تە دوو با بەت ئا سانکاری لە بابە تەکان ب کرێ ر ێژەی دا خل بوون ز یاد ب کرێ، لەو کا تەدا وە هە ندێ پر سیاری کورتم هە یە ئارا ستەی وەز یری خوێ ندنی بالا دە کەم بە حوکمی ئەوەی پێ شتر خۆم لەوێ بوو یمە، بۆ یە پر سیارەکانم لا درو ست بووە، یەکێك لە پر سیارەکان ئەوە یە ئێ مە لە زانکۆ کان بە گ شتی زاذ کۆ و پەیمانگاکان دوو شێوازی خوێ ندنمان هە یە، سالانەمان هە یە، کۆر ساتمان هە یە لە پێ شتر ئەوا نەی سالانەنە لە (20) نمرە و (60) نمرەی کۆتاي یە وە کۆر ساتیش (40) بە (60)ە، ئا یا ئەو نمرا نە چۆن دا بەش دەکر ێت؟ جارێکی تر لەدوای وە ستانی چەند هەفتە یەك لە خوێ ندن؟ ئا یا دە کرێ ئێ مە کۆر سی یە کەم نمرەی (20)ی یە کەمی بۆ هەژمار ب کەین بۆ سالانە بۆی ب چێتە (60) لە کۆتا یدا تاقیکرد نەوە ب کات نەك تاقیکرد نەوەی کۆ تایی لە سەر (80) ب ێت و بارگرانی لە سەر قو تابی درو ست ب کات بە هەمان

شێوەش له كۆر ساتەكانیش ئەو كێ شەیەمان درو ست ده بێ، ئەوان سی ستەمی كۆر ساتن ز یاتر كێ شەیان بۆ درو ست بووه لەو شەش هەفته یەی که پ شوو بووه له زاذ كۆ و پەیمانگاكان، ئێ مه به هەموو شێوەیێك پاڵپ شتی له خوێ ندن ده كەین، بەڵام وه كو لیژ نه پاڵپ شتی ئەلیكترۆنی و ئۆنلاینیش نەبووین، بەڵام ئێ ستا ئەلیكترۆنی كراوه بەرێز وەز یری خوێ ندنی باڵا ئەلیكترۆنی كه ده كرێ بۆ نمو نه زانكۆ یەكی گەورەی كورد ستان له چەند رۆژی را بردوو سایتەكەی هاك كرا، ئا یا ئەو خوێند نه چی به سەردێ؟ ئا یا ئه گەریش هه یه سایتی وەزارەت و زانكۆ كانی تریش هاك ب كرێ ئەو كات چۆن ب توانین قەرەبووی ئەو خوێند نه بكەی نەوه، وا تا ئەو ئەگەرا نه دێ ته پێش ده بێ هەبێت دوو به بەڵگه لەلا مه له سەر موبا یل ئێ ستا له زانكۆ یەكی گەورەی كورد ستان ئیج بار كراوه لەلا یەن سەرۆكایەتی زانكۆ كان ده بێ مامۆ ستا له ماوەی چەند رۆژێ كی د یاریكراو بابه تەكانی خۆی ئەپلۆدی سەر سایتەكان ب كا، ئه گەر نا ئینقی تاع ده كرێ له مو چه و رۆژ نه غ یاب دەدرێ، ئا یا ئه گەر ئێ مه ئه گەر ئەوه تەنها بۆ پاڵپ شتی كردن ب ێت چۆن ده توانین ئەو مامەڵه یه لەگەڵ مامۆستایان بكەین؟ سوپاس بۆ ئێوەی بەڕێز.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، كاك (بهمن) فەرموو.

بەڕێز بهمن كاك عبدالله احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

والله من دوو سێ پر سیاری زۆر كورت بۆ بەڕێز وەز یری خوێ ندنی باڵا یه، تەب عەن ئەو پر سیارانەمان بۆ هاتووه قوتاب یانی توانا سازی تەفری بەن هەزار قو تابی تا ئێ ستا ذ یوەی پارەكاذ یان وەرگر تووه نیوه یان وەر نەگرتووه، گوا یه دەنگۆ یەكیش بڵاو بۆوه كه حكو مەت پارەی داوه، كاتی خۆی وەزاره تی خوێ ندنی باڵا له واەزاره تی خوێ ندنی باڵا یه ئەیا نەوێ بزانن كەی پێ یان ده گا ئه گەر هه یه كەی پێ یان ده گا؟ دوو ئەو قوتابیا نەی له دەرەوەی وڵا تن بەڕێز وەز یری خوێ ندنی باڵا وا بزانم قانوونذ ێك له وەزارەته كەی خۆ تان هه یه كه ئەوا نەی كه ما ستەره ده بێ (9) مانگ لەوێ بمێذ نەوه دك تۆرا (18) مانگ ئێ ستا عیلا جی ئەوا نه چییه؟ خوێندنه كەیان بۆ ته ئۆنلاین ئەوه پر سیارێكیان ئەڵێن ئێ مه ئه گەر ل ێرەوه بخوێنین دوا یی هەر حی سابی ما نەوەمان بۆ ئه كەن لەوێ؟ پر سیارێكی ترێ شیان ئەڵێ ئه گەر دەوام لەوێ كرا یەوه حكو مەت ل ێره رێ گەمان دەدا جارێكی تر ب چینەوه؟ بۆ نمو نه قوتابیی یەكانی ذ ێران ئەوا نەی له ذ ێران ده خوێنن. كۆ تا پرسیاری شم ئەوه یه كه هەم بۆ بەڕێز وەز یری پەروەرده یه هەم بۆ وەز یری خوێ ندنی باڵاش ناكرێ تەعویزی ئەو خوێند نه له هاوی نا بكرێ تەوه؟ وا تا دەوام له مانگی (5) ده ست پێ نەكا له (6) و (7) بخوێنرێ له مانگی (6) و بخوێنرێ له ناوەرا ستی مانگی (7) تاقیكرد نەوه ب كرێ بۆ

ئەوەی ئەو بارقور سییە نەکەوێ تە سەر قو تابی و خوێ ندکارەکان بۆ کری نی ئای پاد و موبا یل؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، کاك (جەلال)، فەرموون.

بەڕێز جلال محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورەو میهرە بان، بەخێرهاتنی وەز یرە بەرێزەکان دە کەین، واللە من تەنیا پر سیارێکم هە یە سەبارەت بەوەی کە د خول عام بوو ئا یا ئەوا نەی کە ئیمت حانی دەرەکی یان کردووە را سب بن و ئەوا نە مە سیریان بە چی دە گا؟ وە هەروەها یەك ڕوونکردنەوە یەك هەر چەندە برادەران با سیان کرد ئە گەر چڕ و پڕ تر ب یێت لە سەر ئەوەی کە یەکە مەکانی زانکۆ و پەیمانگاکان سەبارەت بە دامەزراندن چارەنووسیان بەچی دەگا؟ سوپاس.

بەڕێز ریواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، کاك (زیاد)، فەرموو. لێرە نییە، کاك (کاروان)، فەرموون.

بەڕێز کاروان عبدالرحمن عبداللە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە و میهرە بان هەڵ بەت بە شێك لە ق سەکانم کرا، بۆ ئەوەی زۆر کات نە بەین وە پ شتیوانی لیژ نەی پەروەردە و خوێ ندنی باڵا ب کەین، بەڵام سێ خاڵ هە یە بە سەریعی تەرکیزیان لە سەر دە کەین هەر چەندە ئە گەر دوو بارەش بن، دامەزرا ندنی یە کەم و دووەم و سێیەمەکانی هەموو ساڵەکانی خوێ ندن ئەرکێکی گرینـ گی حکو مەتی هەرێمی کورد ستانە کارێکی گرینـ گە ئە گەر وەز یری خوێ ندنی باڵا ب توانێ ڕوونکرد نەوەی لە سەر بدا وە خواز یارانی خوێ ندنی باڵا پەرالێل یەکێ کە لە کێ شە گەورەکان لە ئێ ستادا، بەڕێز سەرۆکی پەر لەمان ئەو کێ شەیە حەقی خۆ یەتی کە وەز یری خوێ ندنی باڵا ڕوونکرد نەوەێکی پێوی ستمان بداتێ لە سەر ئەو بابە تە، چونکە خواز یارێکی یەکجار زۆری خوێ ندنی باڵا لە ئێ ستادا دوو چاری گرفتێ کی گەورە بوون لە سەر ئەو بابە تە، بۆ ئەوەی ب توانن چارە سەری کێ شەکانی پێب کەن، پر سیارێکم بۆ بەڕێز وەز یری پەروەردە لە سەر مامۆ ستایانی گرێبە ست ئەو مامۆ ستایانەی کە لە کۆ مەڵێك شوێن وە کو کەمپی ئاوارە کان بە گرێبە ست بوون کاتی خۆی لە ئێ ستادا ئەو مامۆ ستایانە داوا یان لێ کراو فۆرمێک یان پێ پڕکراوە تەوە بە دا خەوە کە تەعاهودێ کە پێ یان و توون کە ئە صلەن بۆ تان نی یە کە داوای دامەزرا ندن ب کەن، من بەڵێننامەکە شم لا یە ئە گەر جەنابیان وی ستیان دوا تر بۆ یان دەنـ ێرم وە یاداشتێکی شمان داوە بە پەروەردە و خوێ ندنی باڵا، ئا یا ئەم بەڵێننامە یە بۆ چی؟ ئا یا

ئەما نە بۆ چی مافی ئەوەیان نیە یە داوای دامەزرا ندن بـ کەن؟ لە کاتێـ کدا کە ئەما نە وە کو کە سێ کە گرێبە ست لە هەرێمی کورد ستان ئە گەر گرێبە ستەکان بـ کرێن بە هەمیـ شەیی بۆ ئەمان ناتوانن داوای دامەزراندن بکەن؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، (د.محی الدین)، فەرموون.

بەڕێز محی الدین حسن یوسف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی جەنابی وەز یرە بەرێزەکان دە کەین، تەبـ عەن لە هەر قەیرانێك ئیـ نسان ئەزمونێکی گەورە فێردەبیـ یت کۆرۆ نا ئێـ مەی فێر کرد، بە را ستی جێـ گای دە ست خۆ شییە هەم بۆ وەزارە تی پەروەردە هەم وەزارە تی خوێـ ندنی بالاَ رەنـ گە کەم و کورتی تـ ێدا بێ، بەلاَم هەنگاوێکی درو ستە لە سەر رێگا یەکی را ست، من یەك دوو پر سیارم هە یە سەبارەت بە وەزارە تی خوێـ ندنی بالاَ و توێـژیـ نەوەی زانـ ستی، سەبارەت بە وا نە مەرکەزیـ یەکان ئەوا نەی ئیمتیحا تانی مەرکەزیـ یە لە هە ندێك کۆلـ ێژی یا سا رەنـ گە هە ندێ با بەت خوێنرابێ، هە ندێ با بەت نەخوێنرابێ، دوو سەبارەت بە با بەتی کۆر سات سەبارەت بە هە ندێ زانـ کۆ وا نەکانیان کۆر ساتە کۆر سی دووەمـ یان نەخوێـ ندوە لە (2/25) ئا یا کۆر ساتی دووەم دەرەنجامە کەی بە چی دە گا؟ خالێکی ترم ئەوە پەیوە ندی بە وەزارە تی پەروەردە و خوێـ ندنی بالاَوە هە یە ئەو قوتابخانا نەی کە لەناو چەکانی دەرەوەی هەرێمی کورد ستانن مامە لەیان چۆن لە گەلَ دە کرێ لە گەلَ لایە نەکان ئەوا نەی سەر بە وەزارە تی پەروەردەی کورد ستانن، سەبارەت بە وا نەکان و سەبارەت بە ئەزموو نەکان، ئەو دەرفە تەش دەقۆز مەوە سەبارەت بە کرێ ی وانەبـ ێژەکانیش سنووری پارێز گای هەڵە بجە مانگی (12) یان وەر نەگرتووە وەز یری دارا یی واژووی لە سەر کردووە، بەلاَم تا ئێـ ستا کێ ی وانەبـ ێژی مانگی (12) یان وەر نەگرتووە، جەنابی وەز یری پەروەردە ئە گەر هیـ مەتی ئەوە بـ کا ئەو ما فەیان بۆ بگەرێنێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، (روپاك) خان، لێرە نییە، کاك (هاورێ)، فەرموون.

بەڕێز هاورێ بناء محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

را ستییەکەی دە ست خۆ شی لە ئـ ێوەی بەڕێز دە کەم، لە سەرۆکایەتی پەر لەمان بۆ بانگێ شتی هەردوو وەز یری بەڕێز، بەلاَم تە مەنامان دە کرد سەرۆکی وەز یران و جێـ گری سەرۆك وەز یران وە وەز یری دارا یی لـ ێرەدا وجود یان هەبوا یە، هیچ نەبوا یە روونـ یان بکردابوا یە بۆ هاولاَتـ یان کە

ذ يوەی ساڵێك تێ پەريوە يەك موو چە دا بەش كراوە، را ستە ئەم پر سە پر سێكی ج ياوازە، بەڵام زۆربەی زۆری........

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسين/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك (هاورێ) ئێ مە بۆ با بەتێكی تر دانيـ شتووين، هەف تەی پێ شوو بەڕێز سەرۆكی فراك سيۆنەكانی پەر لەمانی كورد ستان كۆبوونەوە يەكيان كردووە لە گەڵ بەڕێز وەز يری دارا يی وەز يری پلا ندانان وە ئەو وە فدەی كە چووبوون بۆ بە غدا بۆ ڕێك كەوتن، ئێ مە ق سەمان لە گەڵ كردوونە تەوە هەر كات ێك كە ئەوان گەيـ شتنە ڕێك كەوتنێك دە توانين ئەوانيش بەڕێزيان بانگ بـ كەين با سی موو چە بـ كەين، ئێ مە بانگ يان نا كەين لـ ێرە با سی بـ كەن دەرۆ ين ڕێك كەوتن دە كەين چاوەڕێ دە كەين، بەڵكو ڕێككەوتنە كە بـ كەن دوای ڕێككەوتنە كە ئەوان پلاذ يان چييە، وا بزانم سەرۆكی هەموو فراك سيۆنەكانی لە كۆبوونەوە كە بوون وە تەصەوريـ شم وا يە سەرۆكی فراك سيۆنەكان با سيان بۆ ئە ندامانی فراك سيۆنەكان كرد بێ كە دۆخە كە چۆنە، بەردەوام بە ئە گەر لە سەر پەروەردە و خوێندنی بالاَ قسەيەكت هەيە.

بەڕێز هاورێ بناء محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بە دڵن يايی سەرۆكی فراك سيۆنەكان تەعبيرە لە زۆر بەی رای ئە ندامانی فراك سيۆن، بەڵام مەرج نيـ يە كۆی گ شتی ئەو داخوازيا نە ئە ندامێكی پەر لەمان هە يەتی ڕەنگدا نەوەی فراك سيۆنەكەی، يان سەرۆكی فراك سيۆنەكەی بـ ێت، دە ست خۆ شی لە سەرۆكی فراك سيۆنمان دە كەين پەيامە كەی گەيا ندووە بە شدار بووە لە كۆبوونەوە كە، بەڵام ئەوە موعاناتێ كە پەيوە ندی بە كۆی گ شتی هاوڵاتييا نەوە هە يە، بۆ يە بە مافی خۆم زا نی ق سەی لە سەر بـ كەم، دوا تر لە سەر زۆر لە ق سەكانمان هەڵبە تە كرا لەوا نەی كە سێ دامەزرا ندنی يەكە مەكانی زانكۆ كان، ئەوەی كە ماوە تەوە بيـ لێين وە كو لای هەموومان روو نە پارە يەكی زۆر لەلا يەن ڕێك خراو، لەلا يەن حكو مەتی عيرا قی و ڕێك خراوی (who) دراوە بە حكو مەتی كورد ستان بۆ ڕووبەڕووبو نەوەی كۆرۆ نا، ئا يا چەند لەو پارەيە دراوە بە هەردوو ئەو وەزارەتەی كە لێرە وجووديان هەيە؟ دەستتان خۆش.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسين/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، (گلستان) خان، فەرموو.

بەڕێز گلستان سعيد حمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو كا تەتان، باش بەخێرهاتنی وەز يرە بەڕێزەكان دە كەم، بەڕێز سەرۆكی پەر لەمان من دوو ڕوونكرد نەوەم ئەوێ، ئە مە نا مەی هاوڵاتييا نە هەردوو ڕوونكردنەوە كە يەكێكيان بە نامە يەك بۆم هاتووە ئەڵێ نادادیـ يەكی زۆر كراوە بەوا نەی كە بەتوانا بوو وەر گيراون بۆ ماج ستێر، تكا يە

نمرەی زانکۆ هەژمار بکرێ بکرێته پێوەر بۆ ئەوا نەی کە کۆنمرەی زانکۆ یان لە (90) بەرەو ژوور ترە بەم نمرە یە وەربگیرێن، با بەتێکی دیکە شیان لە سەر ز یاد کرد نی کور سییەکانی پارالێ لە کە زۆر ترین خوێندکار سوودمەند بێ لێی، کە ئە مەش بابەتێکە زۆر یێك لە خوێندکاران داوای ئەکەن لێمان، هیوادارم وەزارەتی خوێندنی باڵا بتوانێ ئەو گرفتەش چارە سەر بکات لە کاتێکا پارالێل هەم سوودەکەی بۆ حکومەتە هەم بۆ خوێندکارانیش، زۆر سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، کاك (جلال) فەرموون.

بەڕێز جلال محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی هەردوو وەزیرە بەڕێزە کە دەکەم، زۆر پرسیارم لێدەکرێ هەردووکیان خۆشەویستن، بۆیە خەڵك پرسیاریان لێدەکات، دکتۆرە دوو پرسیار بەخێرایی هەندێك لە وانەبێژەکان (د. ئالان) بەراستی لە مەنتیقەی شێخانیش کتابیان بۆ کراوە، بەڵام ئەو پارەیان وەرنەگرتووە ئەوی ترپەخشی ئەڵمانییە کە یەتە لەفیزیۆنی ئاسمانی، بەراستی جێگای دڵخۆشی و دەستخۆشییە ثوقە لە مادییە کە لە سەر حکومەتی هەرێم نییە پارە کە (un) دە یدا، بەراستی ئەوە جێگای دەستخۆشییە، ئایا بەردەوام دەبێ یان دوایی دادەخرێ؟ ئەوی تر بۆ (د. ئالان)ی خۆشەویست سوپاس بۆ تۆ و بۆ خودی سەرۆك وەزیران بۆ فەرمانگەی پەیوەندییەکانی دەرەوە بۆ لیژنەی رەوەندی کوردی لە پەرلەمان لەو ماوەی رابردوو قوتابییەکی یەکجار زۆرتان لە دەرەوە هێناوە، بەراستی جێگای دەستخۆشییە خوا تەمەنتان درێژ کا، بەڵام (27) قوتابی لە ئێران مایەنە جا دوێنێش پەیوەندییان بە من کرد یە بۆ (27) قوتابییە، یەعنی دەکرێ بەراستی بەجدی خەمەکیان لێ بخۆن بیانگەرێننەوە بەوجەژنە، یەعنی بەراستی موافەقەی وەزارەتی داخلی دەرچووە، بەراستی ئەوان رازین کەرەنتین بکرێن، رازین لە سەر حیسابی خۆیان بگەرێنەوە ثوقل لە سەر حکومەتیش نییە، یەعنی بەراستی ئەوا نەخێریشە دکتۆر ئیترنا مەوێ باس بکەم، لە سەریە کەم دووەم و سێیەمەکانی زانکۆمو ستەحەقن ئەوانەدا بمەزرێن ئەوا الحمد لە برِیارەك درایە کە مووچەی پلە باڵاکان دەبڕدرێ (30٪) تا (50٪) بکەنە (80٪) ئێمە یان هەمووی ببڕن بەس ئەوان دابمەزرێنن بەراستی موستەحەقن ئەوان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (پێشەوا)، فەرموو.

بەڕێز پێشەوا طاهر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە، بەخێرهاتنی وەزیرە بەڕێزەکان دەکەین، ئەو ڕێوشوێنانەی کە لە ماوەی رابردوودا لە پرسی کۆرۆنا تیمی حکومەتی هەرێمی کوردستان، بەڕێز سەرۆکی حکومەت و

تیمه کەی گرت یان بەر قابیلی ڕێزلیگرت نە هەوڵ و ماندووبوو نەکانیان وای کرد کە کورد ستان پارێزراو ب ێت لەو بەلا یە بە شێکی زۆری ولا تان بەهۆ یەوە دەتلێ نەوە، برای بەڕێز سەرۆکی خوێ ندنی بالا زۆر بە ووردی با سی لە کۆ مەڵێك با بەت کرد کە بە شێکی زۆر یان ڤ سەی د لی ئێ مە بووی نە نا چینە سەر ڤ سەکانی و دووبارە یان ناکەی نەوە، لەبارەی گەرا نەوەی قوتاب یان ئەوا نەی کە لە زانکۆ کانن لە دەرەوەی شارەکانی هەرێمی کورد ستانن، لای هەموان روو نە ئێ ستا هەرێمی کورد ستان لە دۆخێکدا یە روو بەرووی قەیرانی دارا یی بۆ تەوە وە ئەو قەیرا نە پێ شتر هەبووە، پێش چەند ساڵێك هەبووە، درێژ کەرەوەی ئەو قەیرانە یە کە حکو مەتی عیراق لە ئەنجامی سیا سەتەکانی گرتی یە بەر بەرام بەر بە هەرێمی کورد ستان، لە چەند سالی را بردوو قوتاب یان دەرما ڵەیکیان وەردە گرت مانگا نە بڕ ێك پارە یان پێ ئەدرا، ئێ مە ئەزانین کە هەرێمی کورد ستان لە دۆخێ کی خراپا یە لە رووی مادی یەوە هەموو هەوڵێك بۆ ئەوە یە موو چە دا بین بکر ێت، بەلام لە گەڵ جێ بەجێکردنی پرۆژە یا سای چاك سازی داوا کارین کە دەرما ڵەی قوتاب یان بدرێ تەوە قوتابیا نەوە بە تای بەت لە ئێ ستادا بەوەی کە حەلێکی وە صەت بدۆزرێ تەوە، ئەوا نەی کە هیچ نەبێ کە لە دەرەوەی شارەکان ئەگەرێ نەوە، ئەوا نە پێ یان بدرێ ئەوە بارگرانی یەکی قورس درو ست نا کا دڵن یان ئەکە مەوە ئێ ستا قو تابی هە یە پ ێی خۆ شە دەوام نەکرێ تەوە، لە بەر ئەوەی کە ئەرکی سەر شانی کە سوکار و خانەوادە کەی ئەوە ندە قور سە ناتوانێ کرێ سەیارەی گەرا نەوەش دا بین ب کات، بۆ یە داوا تان لێ ئە کەم بەڕێز وەز یری خوێ ندنی بالا لەم پر سەدا زۆر جدی بن، یەعنی هەر جۆر ێك بۆ ئەوا نەی دەرەوەی شارەکان هیچ نەبێ ن یوەی ئەوەی کە لە را بردوودا پێ تان دراوە چارە سەر ب کەن سوپا ستان ئە کەین. بەرێز وەز یری خوێ ندنی بالا و پەروەردە هەردوولاتان هەر چەندە بڕ یاردرا بوو هە ندێك لە زان کۆ و لە قوتابخا نە ئەهلی یەکانیش پارەکان یان کەم بکە نەوە جێ گە لەوەی کە بە شێکیان نەیان کرد، داوا ئە کەم جو هدێکی زۆر جدی ب کەن لەوەی کە کەمتری بکە نەوە ئەبێ کەمتری بکە نەوە، لە بەر ئەوەی خەڵك ناتوان ێت خەڵك هە یە دوو سێ م ناڵی لە قوتابخا نەی ئەهلی ئەخوینێ پارە کەی پێ دا بین ناکرێ، ف شار ب کەن چەندین ساڵە پارە وەر ئەگرن قازانج ئە کەن با ئەم ساڵ بە مایە کەی خۆی ل ێی دەر چن، یەك شتی دی کەش پاڵپ شتی لە ڤ سەکانی (د. محی ا لدین) دە کەم لەبارەی دابینکر نی کرێ ی وانەب ێژان لە هەڵەبجە و هەموو ناوچەکانی دیکەی کوردستان، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، کاك (هێڤیدار)، فەرموو.

بەڕێز هێڤیدار احمد سلمان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەرێز وەز یری پەروەردە، بەڕێز وەز یری خوێ ندنی بالاَ، ئە نداما‌نی بەڕێزی پەر لەمان پر سیاری بە شی یە کەم ئارا ستەی بەڕێز وەز یری خوێ ندنی بالاَ یە، لەوە تەی كۆرۆ نا هاتووە زۆر بەی ولاَ تەكانی دوذ یا و زانكۆ كانی دوذ یا لە سەر قەیرانی تەندرو ستی كۆبوو نەوەیان كردووە بە چی گەی شتوون؟ چۆن دەر مانی باش پێ شكەش بـ كەن لە گەڵ كۆمپانیا كان؟ ئا یا زانكۆ كانی هەرێمی كورد ستان چیان كردووە؟ ئەوە ندە ساڵە علم یان هە یە چ ئی ستیفادەمان لێ كردووە؟ هەروەها لە رووی قەیرانی ئابووری یەوە لە گەڵ زانكۆ كانی هەرێمی كورد ستان دانی شتنتان كردووە هیچ پێ شنیاریان هە یە ك هەرێمی كورد ستان لە رووی قەیرانی ئابووری یەوە بەرەو كوێ بـ بەن؟ یەعنی حكو مەت و هەموو خەڵكی هەرێمی كورد ستان سوود لەو زانكۆیا نە وەربـ گرێ لەم عل مەی كە هە یە لە هەرێمی كورد ستان چ ئی ستیفادەمان لێ كردووە؟ بەڕێز وەز یری خوێ ندنی بالاَ قەول بوو ئاكرێ كۆڵ یژەكانی بكرێ تە زاذ كۆ تا ئێ ستا نەكراوە؟ حەز دە كەین روونكرد نەوەی لە سەر بداتن، پر سیارەكانم بۆ بەڕێز وەز یری پەروەردە بەپێی را پۆرتێكی بانكی دەولی دە ستەی ئا ماری هەرێمی كورد ستان (22٪) خەڵكی هەرێمی كورد ستان نەخوێ ندەوارن (78٪) خوێ ندەوارن چیتان كردووە؟ پلاذ تان چییە؟ ر یژەیێكی یەكجار زۆرە لە هەرێمی كورد ستان ئەم هەموو نەخوێ ندەوارە هە یە حەز دە كەین عیراق لەو وەز عەی هە یەتی (81٪) خەڵكی عیراق خوێ ندەوارە، ئە گەور بێیـ نە سەر ئا ستی پارێزگا كان بەڕێز وەز یری پەروەردە خراپترین حا لەتی پارێز گای دهۆ كە كە ر یژەی نەخوێ ندەواری تـ یێدا هە یە لە چاو پارێزگا كانی دی كە وە ئەوەی لە هەمووی مەتر سیدار ترە تا ئا ستی قۆ ناغی ئامادەیی یە لە د هۆك (57٪) دەمی نێ خەڵكی ئەو پارێزگا یە ئا مادەیی تەواو دە كەن لە چاو هەولێر و سلێمانی زۆر ترە، یەعنی بۆ لە د هۆك وا یە چ پلانێك تان هە یە؟ من سەردانێكی مە یدانی ناحـ یەی با مەرنیم كردووە سەر بە قەزای ئام یێدی لە ساڵی (2018) بۆ (2019) نزیـ كی هەزار ماڵ كۆ چیان كردووە، سەبەبی سەرەكی كۆچ كردن نەبوونی قوتابخا نەی ئامادەیی یە لەو ناحیە یە كە خەڵكی زۆری تـ یێدان گو ندی زۆری سەر بەو ناحـ یە هە یە، بەلاَم خەڵكی زۆر كۆچ دە كا بۆ د هۆك و قەزا و دیـ كە بەس بۆ ئەوەی مندا ڵەكانی بخوێنن، حەز دە كەم لە سەر ئەوە روونكرد نەوە بدرێت، یەك پر سیاری تر بەڕێز وەز یری پەروەردە ئەمن خەڵكی زا خۆم بەپێی ئا ماری رە سمی هەر سی قو تابی لە شاری زا خۆ یەك مامۆ ستای بەردە كەوێ، بەلاَم لە د هۆك (14) لە هەولێر (15) لە سلێمانی (12) حەز دە كەم بە جدی پێدا چوونەوە بۆ ئەم بابەتا نە بـ كەن كە پێش كۆرۆناش ئەو قەیرانە هەیە و دواتریش دەبێت حەز دەكەین گوێیان لێ بگرین، سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، كاك (جنان)، فەرموو.

بەڕێز جنان جبار بویا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی وەز یرە بەڕێزەکان دە کەم، پر سیارەکەم ئەوە یە زانکۆ یەکان قوتابخا نەکان داوای قە ستی کۆ تایی لە باوکی قوتابە یان کردووە، بەخۆمان هەمووومان دەزا نین بارودۆخی ئێ ستای هەرێم بەهۆی نەخۆ شی کۆرۆ نا، بارودۆخی باوکی ئەو قوتابیا نە بەهۆی راوە ستانی ئیش و کار یان، پر سیارم ئەوە یە لە هەردوو بەڕێز چ هەماهەنگیە یەکیان هە یە لە گەڵ قوتابخا نە و زانکۆ یەکان هەتا بتوانن ئەو قستە لەو قوتابیانە عیلاجی بکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، (د.کاظم)، فەرموو.

بەڕێز کاظم فاروق نامق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر ێك لەو پر سیارانەی کە تایبەت بە پەروەردە و خوێ ندنی بالا یە بەڕێزان کرد یان، بەلام ئەوەی بەلای مە نەوە لەو دوو دە قە کا تەی خۆم ئە گەر روخ سەت هەبێ با سی ئەوە یە کە تێبینیـ مان هە یە لە سەر بەرنا مەی کارە کە، بەڕێز سەرۆکی پەر لەمان جەنابتان کۆبوو نەوە بە فراک سیۆنەکانی پەرلەما نەوە دە کەن داوا یان لێ دە کەن ئەولەو یەتی تە شریعیان پێ شکەش بە جەنابتان بـ کەن، ئەولەو یەتی خەڵك، ئەولەو یەتی کارەکانـ یان پێ شکەش بە جەنابتان بـ کەن، بەلام رەنگدا نەوەی نیـ یە لە سەر بەرنا مەی کارە کە، جا بۆ مولا حەزەی جەنابت حەز ئە کەم ئێ ستا لە هەر خەڵکێکی هەرێمی کورد ستان بپر سی بـ چۆرە ناو بازارە کان لە هەر شوێنێکا لە هەر کو چە و کۆلانێ کا پر سیار بـ کە بـ لێ کێ شەی سەرەکی خەڵك چییە؟ کێ شەی سەرەکی خەڵك موو چە و نەبوونیـ یە، را ستە پەروەردە گرینـ گە، خوێ ندنی بالا گرینـ گە ر ێزم هە یە بۆ هەردوو وەز یرە بەڕێزە کە اختصا صەکان گرینگن وە ئێ مە گرینـ گی بە پەروەردە و خوێ ندنی بالا دەدە ین، بەلام گرینگ بوو لە ماوەی دوو مانگ ز یاتر لە کەرەنتیـ نەکردن و دانەنیـ شتنی پەر لەمان و ئەو دۆ خەی گوزەرانی خرا پی خەڵك بوو، گرینگ بوو بەرنا مەی کار بڕ گەی یە کەم با بەتی موو چە و دوا کەوتنی موو چە و نا شەفافی دا هات و خرا پی تەوزیح کرد نی دا هاتوو ئەو بابەتا نە بـ ێت، زۆر بە کورتی ئەیبڕێنـ مەوە جەنابت ئا گاداری لە دوا را پۆرتی دیلێ تا نـ یوە ز یاتری دا هاتی فرۆ شی نەوت لە هەرێمی کورد ستانا کەس نازانێ چی لێ هاتووە و د یار نیـ یە! وە موو چەی هاوولاتـ یانیش شە ست رۆژی بە سەرا تێ پەری وە گوزەرانی هاوولاتـ یان زۆر خرا پە پێ مان سەیرە وە کو فراک سیۆنەکەمان ئەو بابە تە لە بەرنا مەی کارا و جودی نیـ یە وە بەرا ستی بەلای ئێ مەوە ئەولەویەتی کاری فراکسیۆنەکەمانە.

بەڕێز د. رێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك (سەروان) ئ یدارەدانی كۆبو نەوەكانی پەر لەمان ئی شی م نە، ر ێت پ ێدەدەم هەمووتان دە توانن ق سە ب كەن، كاك (د. كاظم) جەنایت گەر ق سەكانتان تەواو بوون با من ق سە ب كەم، جەنابت ق سەت تەواو بوو و تت تەواو، كاك (كاظم) بەڕێزت ل ێرە نەبووی لە سەرەتای كۆبوونەوە كەیا ئە ندامانی بەڕێزی پەر لەمان هەر تێبینی یەكیان هەبێ لە سەر بەرنا مەی كار كۆبوو نەوەكانی پەر لەمان ئەبێ لە سەرەتای دە ست پێكرد نی كۆبوونەوە كەیا ب ڵێن ئێ مە تێبینی مان هە یە وە نوق تەی نیزامی مان هە یە، لە بەر ئەوەی بەڕێزت ل ێرە نەبووی ئێ مە لە فە قەرەی دووە می بەرنا مەی كارداین، بەڕێز كاك (هاوڕێ) عەینی ق سەی جەنابتی كرد كە دە بوو با سی موو چە ب كرێ، موو چە خەمی هەموو خەڵكی كورد ستانە خەمی هەموو ئە ندامانی پەرلەما نە، خەمی حكو مەتی هەرێمی كوردستانی شە، من تە صەور نا كەم ئێ ستا حكو مەتی هەرێمی كورد ستان ب یەوێ حەز ب كا كە سیش تە مەنا بە دۆ خی ئەوان نا كا لەوەی كە ئێ ستا ناتوانن لە وەخ تی خۆ یا وە كو پێویـ ست موو چەكانی فەرماذ بەرانی هەرێمی كورد ستان و موو چەخۆرانی هەرێمی كورد ستان بدەن، ئێ مە بەرپر سین لە پەر لەمانی كورد ستان لە بەرام بەر خە مەكانی خەڵكا هەموو ئە ندامانی پەر لەمان بەرپر سن وە من دڵن یام ئەوەی روو بەرووی جەنابت دەبێ تەوە روو بەرووی كاك (ئوم ید خۆ شناو) و كاك (ع لی حمە صالح) و كاك (جەمال) و هەر هەموو ئە ندامانی پەر لەمان كاك (عبدال ستار) بەبێ ج یاوازی بەبێ ناوهێ نان روو بەرووی هەموومان ئەبێ تەوە، ئێ مەش لە دە ستەی سەرۆكایەتی لە بەردەمی ئیحراجێ كاین، بەڵام بەڕێزتان دەزا نن وا بزانم جەنابیـ شت بە شداریت كرد بوو، حەف تەی پێ شووتر وەز یری دارا یی جەنابیان ل ێرە لە پەر لەمانی كورد ستان بووە، كۆبوو نەوەێك بە سەرپەر شتی بەڕێز جێ گری سەرۆكی پەر لەمان كراوە دۆ خی دارا یی حكو مەتی هەرێمی كورد ستانیان خ ستۆتە بەردە ستی جەنابتان، من بۆخۆ شم تەئ یدی ئەوە ئە كەم كە هەموو وەزیرە كانی حكو مەتی هەرێمی كورد ستان تەنا نەت سەرۆكی وەز یران و جێ گری سەرۆكی وەز یرانیش هەر كات ێك پێوی ست بوو بۆ با بەتێك ق سەی حكو مەتمان پێ ب گا دەب ێت لەم هۆ ڵە گوێ مان لە ق سەكانی حكو مەت و پلا نی حكو مەت بێ، ئێ مە ئیتیفاق مان لە گەڵ كردوون كە حەفتا نە چەند وەزیر ێك بانگ دە كەین وە بەڕێزان ئە ندامانی وە فدی دانو ستاندكاری هەرێمی كورد ستان كە ئێ ستا لە بە غدان گەر گەی شتن بە رێ كەوتن بانگ یان دە كەین ولێ یان دەپر سین وە نەشگەی شتن هەر بانگ یان دە كەین ئەی پلاذ تان چییە كە نەگەی شتن بە رێ كەوتن؟ وە ئێ مە ئێ ستا ئەو كۆبوونەوە یەمان كردووە لەرا ستی كۆبوو نەوەی ئیفتیتا حە، دوو ماذ گە یەكتریمان نەبینیوە دوو ماذ گە كۆبوو نەوەمان نەكردووە، ئێ مە وی ستمان دە ست بە كۆبوو نەوەكانی پەر لەمان ب كەین بە هاتنی ئەم وەز یرە بەڕێزا نەش دە ست پێب كەین، ئێ مە دەزا نین هەموو ماڵ ێك خوێ ندكاری هە یە، قو تابی زاذ كۆی هە یە، خەمی هە یە ئە مەش خەمێ كە لەپاڵ خەمی موو چەیا، تەندرو ستی خەمێ كە

گەنمی جوت یاران که پ ێدەگا و چارەنوو سی نازانن خەمێ کە، ئەم بابەتا نە هەمووی با بەتی پەر لەمانی کورد ستانن دڵنیا تان دە کەین کە ئێ مە لە سەرۆکایەتی پەر لەمانی کورد ستان پێ کەوە راو ێژمان کردووە، حەف تەی دا هاتووش چەند وەزیر ێك بانگ دە کەین بەمەبە ستی روونکرد نەوە ئێ مە و ئ ێوە یەك تیمین پێ کەوە دە بین دە ستەی سەرۆکایەتی لە گەڵ ئ ێوە ج یاوازی نی یە وە قەبوڵیش نی یە، جارێکی تر ئە ندامێکی پەر لەمان لەجیاتی دە ستەی سەرۆکایەتی وەڵا می ئە ندامێکی تری پەر لەمان بدا تەوە، ئێ مە پەیرەومان لەبەردە ستە ئێ مە زەمی لی یەکین، ئێ مە دوو ساڵ و نیو مان ماوە بەیە کەوە، بەیە کەوە ئیش دە کەین، سوپاس بۆ جەنابت. (د. شیرکۆ)، فەرموو.

بەڕێز شیرکۆ جودت مصطفی:

بەناوی خوای گەورە و میهرەبان.

بەڕێز سەرۆکی پەلەمان.

بەخێرهاتنی وەزیرە بەڕێزەکان دەکەین من ئەو پرسیارانە دووبارە ناکەمەوە کە بەهەمان شێوە پر سیاری من بوون، بەڵام لەوەوە دەست پێدەکەم بۆ بەڕێز وەزیری پەروەردە پێ تان وا نی یە پرۆگرا می بابە تەکانی خوێندن لەدوای ئەوەی فۆرمتان بڵاو کردەوە زانی تان کە گەی شتوون بەکوێ قوتابخا نەکان، پێ تان وا نی یە برِێکی زۆر لە بابە تەکانی خوێ ندن لە پرۆگرامە کە پێوی ستی بە ئە بدەیت و نوێکرد نەوە هە یە؟ ئە مە فرسەتێکی باشە بەهۆی ئەم ئۆنلاینەوە کە روویدا وە لە ئێستاوە بۆ ساڵی داهاتوو ئەوە بکرێ، پر سیارێکی ترم بۆ بەڕێز وەزیری پەروەردە ئەمە باسی فێرکردن بوو بە ئۆنلاین کە ئیشی باشی تيا کراوە، بەڵام بۆ پەروەردەی ئەو فێرخوازانە لە رووی بەها ئەخلاقی و بەها ئینسانییەکانەوە چی کراوە بە ئۆنلاین بێ یا غەیری ئۆنلاین؟ کە ئینهیارە گەورەکە لەوێوە روویداوە لە راستی زیاتر لە بەشە زانستییەکەی، پرسیارێکی تریش بۆ بەڕێز وەزیری پەروەردە لە ساڵی رابردووا هەڵە لە پرسیارەکانی پۆلی (12) روویدا، ئایا زەما نات چییە ئەو هەڵا نە روونەدە نەوە؟ بەتای بەتی دۆ خی خوێ ندن بەم شێوازەیە کە حا ڵەتی تەواری و ئیمێرجن سییە، تەئک ید لە مە سەلەی کرێ ی خوێ ندنگا ئەهلی یەکان ئەکە مەوە، تەئک ید لە مە سەلەی وانەبێژەکان و گرێبەستەکان ئەکەمەوە، پرسیاری ئەخیرم بۆ بەڕێز وەز یری خوێ ندنی باڵا یا وەر گرتن لە خوێندنی باڵایا تێبینی زۆری لەسەرە لە رووی سیستماتیکییەوە ئەوترێ جیاوازی هەیە هەندێ بەڵگەش لە ئارادایە ئەمە چۆن چارەسەر دەکەن؟ وە مەسەلەی وەرگرتنی پلە تایبەتەکان لە خوێندنی باڵایا، ئا یا ئ ێوە چۆن مامەڵەی لەگەڵ دەکەن وەزیرە پەرلەمانتارە مودیر عامە لە خوێندنی باڵایا ئایا ئەکرێ بخرێتە ج ێی کەسێکی تر، لەوانەیە بە نوقات و بە کەفائەت لەپێش ئەوەوە بێت؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، (شادی) خان، فەرموو.

بەڕێز شادی نوزاد وهاب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من هەندێك پرسیارم هەیە بەراستی زۆر پرسیارەکانم لەلا یەن هاوکارەکا نمەوە کراون، بەلاَم ئەوا نەی کە ماونەتەوە هەوڵ دەدەم لە کورتترین کاتا بیخەمە روو، بەڕێز وەزیری خوێندنی بالاْ ئەگەر تا کاتی نادیار و گەیشتنی ناوەرا ستی هاوین و ئەو کا تەی جەو زۆر زۆر گەرم دە بێ وە هۆ ڵەکانی خوێ ندن ئەو کا تەی توانیمان بیکەینەوە وە قوتابیان ئەو کا تە توانیان بگەڕێ نەوە هۆ ڵەکانی خوێ ندن، ئا یا لەو کا تەدا ئێوە پلانتان چییە چۆن پێداویستییە لۆجستییەکانی هۆڵەکانی خوێندن دابین بکەن، لەگەڵ ئەوەی کە دەزا نین بەشێك لە هۆڵەکان پێویستی لۆجستی لەو کاتەدا پێویستییەکی ز یاتری دە بێ لە ئێ ستا، یاخود لە وەرزی زستان ئەتوانین چۆن ئەو پێویستییە لۆجستیانە دابین بکەن؟ یاخود ئەگەر بمانەوێ کاتی خوێ ندن کورت بکەینەوە بۆ ماوەێکی کەم چەند سەعاتێکی زیاتر لە رۆژەکەدا بخوێنن خوێندکاران، جەنابت ئاماژەت بەوە دا لە ئەسنای قسەکردنەکەدا ئەو ئاماژەیەت دا، بەلاَم ئاماژەت بە (8)ی بەیانی یان (9)ی بەیانی بۆ (8)ی ئێوارەدا ئایا لەو حاڵەتەدا دەوامی ئێواران چی لێبەسەردێ؟ ئایا دەوامی ئێواران چۆن تەعویز دەکرێ تەوە؟ چونکە ئێمە دەزانین بە شێکی زۆری کۆلێژەکانمان بە شی ئێوارانی هە یە، زۆر سوپاس وەز یری خوێ ندنی بالاْ. بۆ وەزیری پەروەردە ئەو سیستەمەی کە ئێستا کە سیستمی ئەلیکترۆنی وانەبێژی کە دا مەزراوە، ئا یا دەکرێ لە داهاتوودا ببێتە بنەمای خوێ ندنی ما ڵەوەی هە ندێك خوێ ندکار، چونکە ئێ مە دەزا نین بەپێی ناو چە و جوگراف یای هەرێمی کورد ستان ناو چەێکی شاخاویمان هە یە لە سەرەتای دە ستبەکاربوونی بەڕێزیشتەوە قسەمان لەسەر ئەوە کرد کە بڕێکی زۆر خوێ ندنگامان پێوی ستە، ئا یا ئەکرێ ئەم سی ستمە لەدوای کۆتایهاتن یاخود پێویست نەبوونی بە سیستم یا داوی بەرەنگار بوو نەوەی ڤایرۆ سی کۆرۆ نا، ئێ مە هەمووما‌ن دەزانین ساڵی رابردوو رێژەێکی باش وازهێنان لە خوێندنمان هەبوو لەو مودە زەمەنییەی کە لە وەزارەتی پەروەردەوە خوێندنی ئیلزامییە، ئایا ئەم ساڵ تەوەقوع دەکەن ئەو رێژەیە بەرز ببێتەوە لە ساڵی رابردوو؟ میکانیزمی رووبەڕوو بوونەوەتان بۆ وازهێنانی خوێندکار و قوتابی لە خوێندنگاکاندا چی دەبێت لە داهاتوودا؟ سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (ئومید) نوقتەی نیزامی، فەرموو.

بەڕێز ئومید عبدالرحمن حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمن زوو تر داوام کرد، بەلاَم ئەو دوو موداخە لەی ها تە پێ شێ بە حوکمی ماددەی (55) بڕ گەی دووەم، وە پێش هەموو شتێك دەستخۆ شی لە جەنابتان دە کەین وە ئەرکی قانوونی و پەیرەوی خۆت جێ بەجێ دە کەی لە کاتی سەرپەر شتی کۆبوو نەوە و رێ گە نەدان بەوەی کە ئە ندام لە خۆ یەوە بێتن ق سە ب کات، بەلاَم و ێرای پ شتیوانیمان پر سیاریش دە کەین، پر سیار دە کەی بە پ ێی

چ مادده‌یکی په‌یڕه‌وی رێ گه‌ت دا ئه‌و به‌ڕێزه له‌ناو به‌رنا مه‌ی کار نه‌بووه ئه‌و بابه‌تا نه که‌ وروژا ندی، را سته پ شتیوانی ده‌ربڕینه که‌ی جه‌نابی شت ده که‌ین ئه‌وه   خه‌می هه‌مووما نه وه کێ شه‌ی هه‌مووشما نه، به‌ڵام له کاتی خۆ یدا به چ مادده یه‌کی په‌یڕه‌وی جه‌نابتان ئه‌و رێگه‌یه تدا؟ دوو له وه‌ڵامدا نه‌وه‌ی ئه نداميكی ئێ مه ئه‌و به‌ڕێزه هه ندیٚ و شه‌ی به‌کارهێنا هه‌م ته‌ئکید به مادده‌ی (55) برِ گه‌ی دووه‌م داوا ده که‌ین ق سه‌کانی له پرۆتۆ کۆل ب سرێته‌وه نه‌وت ئه‌و بابه ته نییه که به‌و جۆره ئه‌و به‌ڕێزه وه‌ڵامی داوه، زۆر سوپاس.

به‌ڕێز د. رێواز فائق حسین/ سه‌رۆکی په‌رله‌مان:

زۆ سوپاس، له را ستیدا کاك (د. كاظم) له سه‌ره‌تای کۆبوونه‌وه که ‌ڵ ێره نه‌بوو وه که داوای ق سه‌ی کردووه   به نوق ته‌ی نیزا می داوای نه‌کردووه، به‌ناوی حه‌قی خۆی له‌ناو پرۆ سه‌یه‌دا داوای کردووه،   خۆی ده چێته   سه‌ر با به‌تێکی   تر، ئه مه‌ویٚ زۆر زۆر   سه‌ریح بم له گه‌ڵتان زۆر به‌ی جاره کان که ئه‌م حاڵه‌تا نه رووده‌دا برای به‌ڕێزم کاك (د. كاظم) ق سه ده کا من ده توانم په‌یره‌و به‌کاربێنم، به‌ڵام هه‌مووتان ده‌زا نن هه‌موو جار ێك زۆر زۆر له ز یانی سه‌رۆکی په‌ر له‌مان ده سته‌ی سه‌رۆکایه‌تی ده شکێته‌وه، له ره ئی عا ما والێکده‌درێ ته‌وه که ئه‌وا ئێ مه‌ین نایڵێین ره‌فیق ه‌کانمان له فراك سیۆنه‌کانی ئۆپۆز سیۆن ق سه ب که‌ن، هه ندێك جار ئه‌و لادا نه په‌یڕه‌وی یه ئه که‌م له به‌ر ئه‌وه‌ی که برِوا مان به ره ئی ج یاواز هه یه، له به‌ر ئه‌وه‌ی ئێ مه ده بیٚ بێلا یه‌نی ب پارێزین، له به‌ر ئه‌وه‌ی ئێ مه ده بیٚ هاو سه‌نگی ب پارێزین، بۆ یه ئه‌و حاڵه‌تا نه رووده‌دا، من ئه گه‌ر په‌یره‌وم شکاندبیٚ له‌و پێ ناوه بووه هه ندێك جاریش به‌رژه‌وه ندی گ شتی وا ده خوازیٚ که ئێ مه به‌م شێوه‌یه ئ یداره‌ی جه‌ل سه‌که بده‌ین وه من پێم خۆش نی یه هیچ ئه نداميكی په‌ر له‌مان کات ێك ئه نداميكی په‌ر له‌مانی تر نه‌ك خۆش نی یه قه‌بووڵ نی یه، رێپ ێدراو نی یه، جوابی ئه نداميكی تری په‌ر له‌مان بدا ته‌وه، ئێ مه خۆ مان ئ یداره‌ی ده‌ده ین (د. كاظم) یش هاورێ یه‌کی ئێمه یه وه کو جه‌نابت وه کو هه‌ر هاورێ یه‌کی تر خۆی به مروری زه مه‌ن وای لیٚ دیٚ ئه‌زانیٚ که ئه‌و بابه ته ئه گه‌ر له‌ناو به‌رنا مه‌ی کار نه‌بوو که با سی ب کا، ئێ مه نا چارین رای ب گرین وه ئه شزانیٚ وا یه، به‌ڵام مرا عاتی ئه‌وه ئه که‌م من که‌س پ ێی قورس نی یه کاك (د. كاظم) وه ئه‌وه‌ی تۆ ئه‌یڵێی ق سه‌ی خه‌ڵ که، ئه‌وه‌ی تۆ ئه‌یڵێی قسه‌ی هه‌موانه، به‌ڵام شوێنه‌که‌ی ئه‌ویٚ نییه، کاته‌که‌ی ئه‌و نییه، (سلمه) خان، فه‌رموو.

به‌ڕێز سلمه فاتح توفيق:

به‌ڕێز سه‌رۆکی په‌رله‌مان.

من ناگه‌رێ مه‌وه سه‌ر ق سه کردن له سه‌ر وه‌ز یری دارا یی، به‌ڵام ده کریٚ ئه مه پر سیاری دوا که‌وتنی پاره‌ی مامۆ ستایانی وانه‌ب ێژ که ئێ مه له مانگی دوو کۆ مه‌ڵێك په‌ر له‌مانتار داوای به‌ڕێز وه‌ز یری دارایی مان کرد بوو، به‌ڵام به حوکمی ئه‌وه‌ی که بارودۆخه که وا یه هه‌تا ئێ ستا ‌ڵ ێره نی یه، جه‌نابیان له‌رِێ گه‌ی به‌ڕێز وه‌ز یری په‌روه‌رده‌وه ده‌ما نه‌ویٚ چاره سه‌ری ئه‌م دۆ خه‌مان پیٚ ب ڵیٚ،

هەنانگاوەکانی بەرێزیان چی بووە، بۆ ئەوەی پارەی مامۆ ستایانی وانەبێژ لە کاتی خۆ یا بدرێ، هەروەها پ شتیوانی ئەو هاورێیا نەم دەدەم کە با سی دامەزرا ندنی یەکە مەکانی زاندکۆ و پەیمانگاکانیان کرد، پێم وا یە فەرمانە کەیان نوو سراوەکەیان لە ئەنجو مەنی وەزیرا نە، بەرێز سەرۆکی پەر لەمان با بەتێك هە یە ئە گەر ئەم دۆ خە تێ پەرێنین ساڵی ئاي ندە قور سایيەکی گەورە لە سەر وەزاره تی خوێ ندنی باڵا درو ست دە بێ لە ئێ ستادا، ئێ ستا ئێ مە سەد و حەفتا هەزار خوێ ندکارمان هە یە کە لە پۆلی دوا نزەن، ئە گەر بێت و د خول عام بێت بۆ ئەو خوێندکارا نەی کە دە چنە تاقیکرد نەوەی وزاري يەوە ئەوە بۆ ساڵی ئاي ندە پلا نی هەردوو وەزارەت چییە بۆ هەموو خوێ ندکارە لە زاندکۆ و پەیمانگاکانا کە ئێ مە دەزا نین ساڵی پار لە (2019) حەفتا هەزار و پ ێنج سەد و هە شتاو نۆ خوێ ندکار لە زاند کۆ و پەیمانگاکان وەر گیران بە زاند کۆ و پەیمانگا تایبەتییەکانیشەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

(د.ریبوار)، فەرموو.

بەڕێز ریبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە و میهرەبان، بەرێزان وەزیری پەروەردە و وەز یری خوێ ندنی باڵا ئەو کا تەتان باش ئەوەی کە بەرێزتان خستتانەڕوو لە پرێزنتەیشنەکانتان سەبارەت بە پرۆسسی خوێندن و کاریگەری یەکانی پەتای کۆرۆنا لە سەر کەم کردنەوەی یان کەم کردنەوەی کاریگەرییەکانی پەتای کۆرۆ نا لە سەر پرۆسەسی خوێ ندن، ئەوەی کە من هە ستم پێ کرد تەنها ئۆپ شنە تاکو ئێ ستاش بڕ یارێکی یەکلایە نە نەدراوە بۆ ئیدانەدان لە پرۆسسی خوێندن، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا هەندێ داواکاری هەیە بە تایبەتی لە دەڤەری بارزان سەبارەت بە پرۆسسی خوێندن ئەگەر بریار بوو بە ئۆنلاین بێ یان بە ئەلیکترۆنی بوو، لە دەڤەری بارزان هەندێك شوێن هەیە مێرگەسۆر و بارزان دووره دەستن لەوێ نەك هەر کێشەی ئەنتەرنێتیان هە یە، بەڵکو هەر نییە هێڵی ئەنتەرنێت نییە بورجی ئەنتەرنێت نییە، بۆ ئەم مەبەستە داواتان لێ ئە کەم بە شێوەیەك تکایە بیر لە ئۆپشنی ئۆنلاین و رێگای ئەلیکترۆنی نەکەنەوە، لەبەر ئەوەی زیانێکی زۆر بە قوتابیانی ئەو دەڤەرە دەگەینێ، داواکارییەکی تریش هاتووە لەلایەن خەڵکی ترەوە کەس و کاری ئەو قوتابیا نەی کە لە زاندکۆ ئەهلي يەکان و قوتابخا نە ئەهلي يەکان داوا ئە کەن، لە بەر ئەوەی ئەو دوو مانگەی را بردوو بەهۆی پەتای کۆرۆناوە پرۆسسی خوێندن نەبووە کرێ ی خوێندنەکە بۆ ئەم ساڵ کەمێك کەم کە نەوە مرا عاتی باری دارایی ئەم خەڵکە بکەن، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، مامۆستا (جهاد)، فەرموو.

بەڕێز جهاد حسن ابراهيم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بخێرهاتنا وەزیرا دكەین، دوو پرسیارێت هەین ئێك بۆ وەزیرا خوێندنی باڵا، و لەو ئەو پرسیارا كاك بەهمەن كردی ژ تقریبەن، بەس ئیزافە یەكا ل سەر هەنو كە ژدیارا حكومەتا قەرارا دا یا ئەڤ تەلەبەیا ژ دەرەوە، وەختێ بزڤرەنە ئەزوەزعەیا كۆرۆنا یە، لازمە ئەو حەقی تكێتە تەیارە بدەن، ئەو كەرەنتینەی فندەقێ و خواردنێ و ئەوا نەژرا ستێ بارگرانیە كە مەزنە بۆ ئەو قوتابیانە، چونكە ئەو دەوام نینە ئەو مەصرەفەكی عەزیم كەن، حەزدەكەین تەداخولەكی تێدا بكەن، ئەو بزڤرەن ئەمە، پرسیارا ژی وەزیرا پەروەردەی پرسیارا هاتەكرن كو هەندەك گوندا ئەنتەرنێت نینە، یان لاپتۆپ لێ نینە، یان مەسەلەن مەدرەسەیەكی بچوكا هێچی ئەوانە لە مەدرەسە نایەتەكرن، نەبێتە فەرق و جودایی، مە سەلەن یێت بازێرا یان بەرنامەیەت دخێنن سەرەرای دەست خۆشیا لێت دكەین پرۆسەكا جێی خۆیا بەس بۆ گوندا بلا مەدرەسە، ئەو ژێ كیشوان ئەڤتشتا حكومەتێكا چوویە بازار ڤەكری، مەسەلەن گەلەك جهی كرن، بەلان هێندە ژی قوتابخانە بێنە ڤەكرندا یەكسانیەكا بێتن مابەینا خوێندنێ دا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسين/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، كاك (نزار)، فەرموو.

بەڕێز نزار ملا عبدالغفار:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە.

بەخێرهاتنێكی گەرمی هەر سێ وەزیری بەڕێز دەكەین، خۆشحاڵین بە ئامادەبوونیان، پرسیارەكەم ئاراستەی بەڕێز وەزیری خوێندنی باڵایە، بەڕێز وەزیری خوێندنی باڵا پێشنیارێكی ئیدارەی قەزای شەقڵاوە و شاری هەریر لە ساڵی (2018) بۆ پێك هێنانی لیژنەیێك بۆ كردنەوەی كۆلێژی كشتوكاڵی لە شاری هەریر لە (2019) نووسراوێكی فەرمی زانكۆی سەلاحەدین ئاراستەی وەزارەتی خوێندنی باڵا كراوە كە پێشنیار كراوە بە زەروور دەزانرێ كردنەوەی كۆلیژێكی كشتوكاڵی لە سنووری شاری هەریر، تاكو ئێستا هیچ وەڵامێك نەبووە و خەڵكیش زۆر چاوەڕێی وەڵامی جەنابتانە، لەبەر ئەوەی هەریر شارێكی قەرەبارغە خەڵكێكی زۆر ڕۆژانە لە هەریر دەڕۆنە كۆلێژەكانی هەولێر و شەقڵاوە و بگرە سۆرانیش، بۆیە چاومان لە وەڵامی بەڕێزتانە هاوكارمان بن لە ساڵی ئایندە بۆ كردنەوەی ئەم كۆلێژە لە شاری هەریر، پرسیارێكی ترم ئەوەیە سەبارەت بە قۆناغەكانی خوێندنی زانكۆ ئایا وەكو وەزارەتی پەروەردە ئەو جیاوازییە هەیە لەنێوان قۆناغەكانی خوێندن ئەو قوتابیەی كە لە پۆلی كۆتاییە تەخەروج دەكا بۆ پۆلی چوار و پێنج جیاوازی هەیە لەگەڵ قوتابێكی تر، لە قۆناغی پۆلی یەكە لە ئاستی خوێندن، پرسیاری سێیەمم ئایا كەش و هەوا بەرزبوونەوەی پلەی گەرما تەئسیر لەسەر خوێندنی قوتابیان ناكا؟ بەڕێز وەزیری خوێندنی باڵا لە زانكۆی پزیشكی هەولێرەوە پێم گەیشتووە زیاتر لە (40) قوتابی ئەم شەو بایكۆتی ئۆنلاینیان كردووە، ئەمانە پێشنیاریان ئەوەیە كە لە ئۆنلاین محازەرەیێك هەیە، یاخود دەرسێك هەیە بە نیو

سەعات تەواو دەبێت، بەڵام لە کاتی دەرس خوێندنا لە کۆلێژ بە دوو سەعات تەواو نابێ، ئایا ئەم جیاوازییەی نێو سەعاتی ئۆنلاین و دوو سەعاتی ناو کۆلیژ تەئسیر لە سیستەمی خوێندن ناکا لە قوتابییەکان؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاک (ازاد)، فەرموو.

بەڕێز ازاد اکرم بهرام:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەرا ستی با بەتی پەروەردە زۆر مهیـ مە لە هەرێمی کورد ستان، ئەمن لـ ێرە پر سیارێکم هە یە بە خـ ێری کۆرۆ نا برِەك صەفحەکان کەم بویـ تەوە، دەوا مەکی کەم دە کەین، صەفحەکانی کتا بەکانمان زۆرە شەش سەد حەفت سەد لاپەرە یە، ئەمن بە خۆم مامۆ ستایەك بووم هەتا ئەو کتابا نەم خلاص دە کرد هەر بە غارە غار، بۆ یە دەوا مەکی زۆر بـ کەین شەش سەعات لە مەکتە بەکان یان حەفت سەعات، بەران کتا بەکان کەم کەیـ نەوە ئەوە زۆر مهیـ مە، رۆژ ێك حەز دە کەم لە سەر مەوزوعی پەروەردە دانیـ شین، چونکی بەرا ستی پەروەردە کەمان ئێ ستا سیـ ستەمی پەروەردە بارکرد نە، فێر کردن نیـ یە ممارە سە نیـ یە، بۆ یە سیـ ستەمی ئۆنلاینیش لە هەرێم یە کەم جارە لەوانە یە سوودەکەی سەدا سەد نەبی، بەڵام نوقـ سانییەکان لێکۆڵیـ نەوەی لـ ێدەکرێ، چونکە بەرا ستی زۆر مهیـ مە ئۆنلاین فـ ێربین ئەو سەقافەتەی فـ ێربین قو تابی کو بە ئۆنلاین فێردە بی ئیـ ستیفادە لەو خیند نەی دە کا، شەرت نیـ یە بە مامۆ ستا بی، لەوانە یە رۆژەك دە بی مامۆ ستا هەر نامینێ وەك خەیا ڵەك رۆژەك دێ مامۆ ستا نامینێ خەڵکە کە هەر بە ئۆنلاین لە ماڵێ دیرا سەتی خیـ ندن دە کاتن، بۆ یە من پرسیارەکە شم ئە گەر دەوام نەکرێ تاقیکرد نەوەکانی زانـ کۆ چۆن دە بێ؟ دە مەوێ ئەوەش بە گرینگ وەر گرین رۆژەك پەر لەمان و وەزارەت دانیـ شین لە سەر پەروەردە سیستەمەکی نوێ دابنێین، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاک (کاوە)، فەرموو.

بەڕێز کاوە عبدالقادر حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەرورە و میهرە بان، پر سیارەکەم لە بەڕێز وەز یری خوێ ندنی باڵا چەند پر سیارێکم هە یە، پر سیاری یە کەم سەبارەت بە کێ شەی وەرگیراوا نی یان خوێ ندکارانی ما ستەر و دکـ تۆرا، دـ یارە لەماوەی را بردوو لە چەند مانگی را بردوو کە ئەزموونێك ئەنجام درا تاقیکردنەوە یەك کرا، دـ یارە لە بە شێك لەو خوێندکارا نەی کەوا تە قدیمیان کرد رەخـ نەی زۆر یان هەبوو وە پێ یان وا بوو عەدا لەت نەبووە لە ئەنجا مەکان وە هاو سەنگی نەبووە وە دە ستی حزب هەبووە لە راگەیا ندنی ئەنجا مەکان، بۆ یە پێ مان خۆ شە جەنابت لـ ێرە روونکرد نەوە بدەی، ئا یا هیـچ تەداخولاتێکی حز بی هەبووە لە راگەیا ندنی ئەنجا مەکان بەتایـ بەت بە شێك لەو

خوێندکارا نه ئەوا نەی تە قدیمیان کرد بوو، پێ یان وا یە ماف یان خوراوە؟ سەبارەت بە دەر چووە یەکە مەکان د یارە زۆر با سی دەر چووە یەکە مەکان کرا، من دوو بارەی ناکە مەوە کە مافێکی خۆیا نە، بەڵام یەك شت هە یە با شە ئە گەر لە زانکۆ یەکان پێ شبڕکێی زاذ ستی نەمینێ ئەو روح یەتی منافە سەیە نەمێنێ چۆن ئا ستی زاذ ستی بەرز دەبێ تەوە، بەرەو پێش دە چێت لە کاتێ کدا تۆ لە (2016)ەوە نەتوانی دەر چووەکانی یە کەم و دووەم و سێیەمەکانی زاذ کۆ و پەیمانگاکان دا بمەزرێنی کە مافێکی خۆیا نە، دەبوا یە تا ئێ ستا دابمەزرانا یە، سەبارەت بە دەرما ڵەی خوێ ندکارانی زاذ کۆ و پەیمانگاکان، د یارە ئێ مە ساڵێك و دوو مانگ بەر لە ئێ ستا با سمان کرد بە د یاریکراوی مانگی (3)ی ساڵی را بردوو (2019) فراک سیۆنی نەوەی نوێ پێ شنیازی پرۆژە بڕیارێک مان تە قدیمی سەرۆکایەتی پەر لەمان کردووە، رەوا نەی حکو مەت کرا داوا مان کرد دەرماڵە یەك بۆ خوێ ندکارانی زاذ کۆ و پەیمانگاکان بە بڕی سەد و پەنجا هەزار دی نار ببرێ تەوە، بەڵام تا ئێ ستا پرۆژە کەی ئێ مە پێ شنیازەکەی ئێ مە نەك وەڵام نەدراوە تەوە نە هاتی تەوە، نازانین چارەنوو سی پرۆژە کەمان، پێ شنیازەکەمان چییە؟ بەتای بەت لە ئێ ستادا بارودۆخی خوێ ندکارانی زاذ کۆ و پەیمانگاکان ئەوە ندە خرا پە باوەرنا کەم بە شێکیان ب توانن ئە گەر دەوا میش دە ست پێبکا تەوە بەهۆی خرا پی بارودۆخی دارای یەوە دەوام ب کەن و بگەڕێ نەوە، سەبارەت بە دوا قی ستی پاراڵ یێل رەذ گە جەنابی وەز یر با شتر ئەو مەوزو عە بزا نێ دوا قی ستیان ماوە خوێ ندکاران بەهۆی ئەو بارودۆ خەی ئێ ستا بە سەریان هاتووە داوا ئە کەن کە لێ یان خۆ شبن و قی ستەکەیان لێ وەر نەگر نەوە، ئەوەش ئە گەر حکو مەت پێ شنیارەکە بە هە ند وەربگر ێت، سەبارەت بە وەز یری پەروەردە دوو پر سیارم هە یە ،لە سەر تاقیکرد نەوەی دەرە کی خوێ ندکارانی دوا نزەی ئا مادەیی ئا یا ئە مە چۆن دەب ێت و ئا یا ئەو خوێندکارا نەی کەوا تاقیکرد نەوەی تەمھ یدیان نەکردووە و دە توانن را ستەوخۆ تاقیکرد نەوەی کۆ تایی ئەنجام بدەن، ، سەبارەت بە مامۆ ستایانی گرێبە ستی وا نە ب ێژ د یارە پێ شتر با سکرا، بەڵام مامۆ ستایانی گرێبە ست فەرمانە کەیان دەر چووە ئا یا لەکە یەوە بۆ یان هەژمار دەکر ێت کە بب نە رە سمی و وە کو مامۆ ستایەکی رە سمی مامە ڵەیان لە گەڵ ب کرێ و وا نە ب ێژەکان کە نزی کەی یانزە هەزار مامۆ ستای وا نە ب ێژەو ئەتوانین ب ڵێین عامود فە قەری پەروەردەن، لە ئێ ستادا چارەنووسیان بە کوێ دەگات، ئێمە زۆر داوا دەکەین دابمەزرێن زۆر سوپاس.

بەرێز د.رێواز فائق حسین /سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت کاك سیروان فەرمووو.

بەرێز سیروان فرج محمد:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی من باسی دەکەم بە پرسیارێکەوە یەکسەر پێشنیازی دەکەم، دیارە لە هەموو وڵاتێك قوتابیان بە زەمالە دەنێرن بۆ دەرەوەی وڵات، ئێمەش سەدانێکمان هەیە، هەزارانێکمان هەیە بە هەوڵی هەموو لایەك توانیومانە زۆرینەی بنێرینەوە بۆ کوردستان، من بۆ ئەوەی پرسیارەکان نەڵێم چیم بۆ هاتووە پێشنیازی

دەكەم بۆ بەڕێز وەزیری خوێندنی باڵا، پلانێك دابنێت بە ئۆنلاێن زۆر نین، چەند سەد كەسێكن كۆنفراسێكی ئۆنلاین دروست بكەن گوێیان لێ بگرن بزانن ماف و ئەركەكانیان چییە، بۆ ئەوەی لێرە كات نەكوژم خۆیان ئەگەر بیڵێن چۆن ژیانیان لێرە بەسەر بەرن وچۆن پەیوەندی بكەنەوە بە زانكۆكانییانەوە لەئەڵمانیا و لە مالیزیاو لە هیندستان، كە ئێستاش لەوێن ئەزانم ئەركی جەنابتان نییە بیان هێنەوە، بەڵام خەریكین بیان هێنینەوە ئەوە هەموو پرسیارەكانی لە كۆنفرانسی چەند سەعاتیدا ئێستا وای لێهاتووە دنیا بووە بە ئۆنلاێن و ئیتر وابزانم كەسیش مووچە وەرناگرێت، لەبەر ئەوەی هەموو شتێ ئۆنلاێنە لە ماڵەوە بێت هیوادارم وا نەبێت، پرسیارێكی تریشم بۆ وەزیری پەروەردەیە كە زۆر لە هاورێكانم باسی ئەوەیان كرد كە خوێندن كە لەو وڵاتە بەداخەوە بوو بە پارە، كاڵایە بفرۆشرێت و خەڵكی پێ ئیستغلال بكرێ، باسی زانكۆكان كرا و باسی قوتابخانە باڵاكان كرا، باخچەی ساوایان و قوتابخانە سەرەتاییەكان كە زۆرینەی زۆری خەڵكانێك منداڵیان هەیە لەوێ تا ئێستا نەپارەكانیان كەم كراوەتەوە، بەڵكو بە ئیمزا بە وەرەرەقەی ئیمزا دەچنە سەریان، سەر ماڵەكانیان ئەگەر پارەكە نەهێنن نەیەیتەوە بۆ دەوام، ئەگەر قوتابیەكی زانكۆ پێی بلێ ئەگەر باوكت پارە نەهێنێ خۆی ئەچێ ئیش دەكات، پارەكە دەبات بۆ ڤیستی سیستەمی زانكۆكەی ئەی منداڵێكی شەش ساڵ و دە ساڵ بچێ عەلاگە بفرۆشێ، ئەگەر باوكی نەبێت؟ ئەبێ زەختێكی تەواو فشارێكی تەواو لەلایەن وەزارەتی پەیوەندیدارەكان بكرێتە سەر ئەو قوتابخانە سەرەتایانە و باخچەی ساوایانەی هەم مەسروفەكانی كەم بكرێتەوە، هەمیش وەك هاورێكی پەرلەمانتارێك وتی زۆر قازانجیان كردووە، ئیتر كاتی ئەوەیە لە ژێر مایەكەی خۆیان و كاڵاكانی خۆیان بفرۆشن بەداخەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

سەرچنار خان فەرموو.

بەڕێز سەرچنار أحمد محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی وەزیرە بەڕێزەكان دەكەم، من چەند پرسیارێكم هەیە بە كورتی هەرچەند هەندێكی بڵێین پێشنیاری ترمان هەبوو، بەڵام لەبەر ئەوەی دووبارە بوو هەمووی بەعزێكیان دەچێتە بواری دووبارەوە، لەبەر ئەوەی ئێمە بە یاداشت بۆمان هاتووە بەڵێنیشمانداوە لەگەڵ ئەو چین و توێژانەی داواكارییەكەیان بگەیەنین وابزانین ئیستا باشترین كاتە بۆ داواكارییەكەیان، من لەماوەی دوو دەقەكەی خۆما ئینشاالله بە سەریعی لە سەری دەڕۆم، سەبارەت بە مامۆستایانی وانەبێژ ئەوان لەگەڵ ئەوەی كە داتابەیسێك وەكو وەزیری پەروەردە پێشتر ئاماژەی پێكرد، بە داتا بەیسێكی دەقیق نییە لە وەزارەتدا كە ئاماژە بە ژمارەی مامۆستایانی وانە بێژ بكات و ئەوانیش وەكو مامۆستایانی هەمیشەیی لە ئەركدان و وانە دەڵێنەوە زۆر ماندوو دەبن، بەرامبەر بە كرێیەكی كەم كە بە رێكوپێكیش پێیان نادرێ، جاری وا هەیە بە دوو مانگ و سێ مانگ تەئجیل دەبێ، ئەوانیش مافی ئەوەیان هەیە كە ژیانیان وەكو فەرمانبەرانی تر شایستەیەكی دارایی باشتریان بۆ سەرف بكرێ، لەگەڵ ئەوەشدا مەسیرِیان دیار نییە، چارەنووسیان دیار نییە، ئەوان

دەیانەوێت دابمەزرێن، هی وا هەیە پێنج شەش ساڵە وانە بێژە، بەڵام تا ئێستا دانەمەزراوە دەیانەوێت مسیرپیان یەکلای بێتەوە، ئەو پرسیارەم بۆ بەڕێز وەزیری پەروەردەیە کە ڕەئییەکمان بداتێ لەسەر ئەوە.
خاڵی دووەمیش، منیش پشتگیری لە سێ یەکەمەکان دەکەم مافی خۆیانە دانەمەزراون لەگەڵ ئەوەی کە ئەبوایە خەڵات بکرابانەیە، بەڵام ئێستا داوای دامەزراندن دەکەن، هیوادارین کە ئەوانیش داواکەیان ڕەوایەو پشتگیریان دەکەین یەکلاکەرەوەمان لەسەر چارەنووسی بدرێت، دەرماڵەی قوتابیانیش ئێمەش بەهەمان شێوە لەگەڵ ئەوەین پشتگیری ئەوە دەکەین کە قوتابیان ئەو دەرماڵییەی مافی ڕەوای خۆیانە بۆیان بگەڕێتەوە، پرسیاری ئەخیرم بۆ بەڕێز وەزیری پەروەردە هەندێك بابەت لە پۆلی (12)ی ئامادەیی دیاری کراوە کە ئەمانە لەبەدەر دەکرێن، یەعنی داخیل نین، بابەتەکان چ زەمانەتێك هەیە ئەگەر پرسیارێك لەو بابەتانە هاتەوە وەکو چۆن پار ئەو هەمووە هەڵەیە لە ناو پرسیارەکاندا هەبوو، بە دەرەجە یەك کە قوتابییەکان پۆلی (12) مسیریانە باجەکەیاندا، ئەگەر ئەو بابەتانەی کە بەدەرکراون پرسیارێکی لێ هاتەوە ئەو کاتە جوابی چی دەبێت، تەعویز دەبێت یان چی دەبێت؟ سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین /سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو بەڕێز زکری.

بەڕێز زکری احمد اسماعیل:

بەڕێز سەرکی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی هەرسێ وەزیری بەڕێز دەکەین، والله من هەندەك پێشنیارو پرسیارێ من بەڕێز لێژنەی پەروەردەو خوێندنی باڵا ئەز پشتگیری وان دەکەم، بەس من پرسیارەکم هەیە بۆ وەزیرێ بەڕێز ئایا چەندین ساڵە خوێندکار خوێندنی خۆ خلاس کەن، چەندین ساڵە نەهێنە دامەزراندن سێ یەکەمەکانی زانکۆ پەیمانگاکان نەهێنە دامەزراندن، ئایا نابیتە هۆکار ڕێژەی نەخوێندەوار زۆرتر ببی؟ ئەگەر نەهێنە دامەزراندن نابێتە هۆکار ڕێژەی بەتاڵی زۆرتر ببێ و سیستەمێ خوێندنێش بەراستی سیستەمەکی قورسە، ئەویش بۆتە هۆکار بۆ هەندێك و خوێندن بێنە دابڕان، ئایا بۆ چ پلان هەیە بۆ دامەزراندن چەندین ساڵە خوێندکارە بە تایبەتی زانکۆیە یەکەمەکان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك باڵانبۆ فەرموو.

بەڕێز باڵانبۆ محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی وەزیرە بەڕێزەکان دەکەم، من پرسیارێکم بۆ هەردوو بەڕێزان وەزیری خوێندنی باڵا و وەزیری پەروەردە هەیە، دوای ئەوەی کە بە هۆی ڤایرۆسی کۆرۆناوە قەیرانێکی ئابووری ڕووی لە ژیان و هەرێمی کوردستان کردووە، دیارە بۆ خوێندنگا ئەهلییەکان بۆ پەیمانگاو زانکۆ ئەهلییەکان لە ئێستادا ئەو نرخەی خوێندن کە دیاری کراوە لەسەر ئاستی بژێوی ژیانی ڕابردوو بووە، بەڵام وەکو دەیبینین حکومەت

بەتەمایە پەنا بەرێتە بەر کەمکردنەوەی مووچەو کەمکردنەوەی هەندێك مەساریف، ئایا پلانی هەردوو وەزارەتی خوێندنی باڵاو وەزارەتی پەروەردە چییە بۆ ساڵی ئاینده، بۆ خوێندن، بۆ خوێندنگاکان بۆ پەیمانگاکان، بۆ زانکۆکان، ئایا بەتەمان گۆڕانکاری لەو نرخانەدا بکەن یان نا؟ پرسیار بۆ ئەوەشی ئەوەی بەتەمام بیلێم لەسەر خوێندنی ئەلیکترۆنی دیارە خوێندنی ئەلیکترۆنی کێشەیە بۆ هەندێك لەو خوێندکارانەی کە باوك ودایکیان ئاستی خوێندنێکی باشیان نییە، لەبەر ئەوەی ئەوەی لەبەردەم مامۆستاکانە بە پرسیارو بەجواب تێدەگەن و باشتر شارەزا دەبن کە بەتەنهان لە ماڵەوە، لەبەردەم ئامێرێکی ئەلیکترۆنیدا ناتوانن بەو شێوە فێربن، بۆیە من پێشنیاری ئەوە دەکەم کە بتوانن ئەوانەی لەبەر دەستی مامۆستا خوێندراوە بۆ تاقیکردنەوەکان داخیل بێت و ئەوەشی کە بە ئۆنلاین خوێندراوە تەنها بۆ زانیاری حیسابی لەسەر بکەن وە ئەوەشی کە ئەمەوێت بیلێم ئایا ئەگەر حکومەتی هەرێمی کوردستان پلانی نەبێ بۆ دامەزراندنی ئەو خەڵکانەی کە ساڵانە کە زانکۆو پەیمانگاکان تەواو دەکەن و ئەگەر لە خراپترین حاڵەتا نەشتوانێ دەرچووە یەکەمەکان دابمەزرێنێ، ئایا ئەمە نابێتە هۆی پشت سارکردنەوەی باوکان و دایکان نابێتە هۆی پشت سارکردنەوەی خوێندکاران، ئیتر بەراستی روونە کە نە خوێندن واز لە خوێندن بێنن، بۆیە پێویستە هەردوو وەزیر هەوڵ بدەن لە کابینەکەیان لەگەڵ وەزارەتەکانی دیکە پلانێك دابنێن، بۆ ئەوەی بتوانن بەشێوەیەك هەر چۆنێك بێت ئەگەر بە رێژەش بێ کار بۆ ئەو خوێندکارانە بدۆزنەوەو خوێندن تەواو بکەن، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د.رێواز فائق حسین / سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك سروان فەرمووو.

بەڕێز سروان محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە ناوی خودای گەورەو مهرەبان، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، بە خێرهاتنی وەزیرە بەڕێزەکان دەکەم زۆر دڵخۆشیشم کە هەمووومان لێرەین و بە تەندروستییەکی باش دەتان بینمەوە، چاوی دکتۆر کازمیش ماچ دەکەم، ببورە کە ئەوە دەڵێم ئەوەی دەمویست بیڵم بەراستی دەربارەی یەکەم و دووەمەکان و سێیەمەکانی کوردستان و قوتابیانی ماستەرو دکتۆرا ئەویش هەڤاڵانم هەمووی گوتیان ماشاالله نامەوێت دووبارەی بکەمەوە، بۆیە لەگەڵ رەئی ئەوانم هەموویان بە نسبەت ئۆنلاین بە هیچ شێوەیەك من لەگەڵی نیمە، من وەك خۆم وەك سەروان، لەبەر ئەوەی رەنگە قوتابی بتوانێت یان حکومەت بتوانێت ئەو کارتە یان بیکاتە فری لەگەڵ تیشکە لەگەڵ نەورۆزە، لەگەڵ کۆڕەکە، لەگەڵ فاسلینگە، لەگەڵ هەر کەسێکا، لەگەڵ هەر شەریکەیەکدا، بەڵام رەنگە نەتوانێت ئایباتێکی ئەو ماڵە یاخود مۆبایلێك، یاخود لاپتۆپێك ئەو ماڵە نەیبێت؟ چونکە هەیە من دەیناسم بە گۆڕی هەموو شەهیدان، پێشمەرگەیە والله مۆبایلەکانی سادەی لەدەستە تاکو ئێستا نەیتوانیووە بۆخۆی مۆبایلی ئاوا بکرێت، چۆن بتوانێت مۆبایلەك یان لاپتۆپەك یان ئایپاتێك بۆ کورو کچەکەی بکرێت، بۆیە من لەگەڵ ئەوە دا نیمە بە هیچ شێوەیەك بەڕێز وەزیری

خوێندنی باڵا گوتی ئەگەر ئەوە نەکرا ئەی چی بکەین؟ مانگێکی تر پاشی بخە، یاخود زۆر شتی تر هەیە ئەگەر رۆژ بەرۆژ لەوانەیە بەرنامەی ترو کاری باشتر بە خەیاڵی هەمووماندا بێتن، بە نسبەت قوتابخانەو کۆلێژە ئەهلیەکانیش کاك عبدالسلام گوتی سەرۆکی لیژنەی پەروەردەو خوێندنی باڵا کە بڵێین لەگەڵ دەستەی وەزارەت کۆبوونەوەیان کردووە، پێش ئەوەی کۆرۆنا هەبێتن داوای ئەوەشیان کردووە کە سەدا سی کۆلێژە ئەهلیەکان یاخود قوتابخانە ئەهلیەکان لە قوتابییەکان خۆشبن ئەوە پێش کۆرۆنابوو، بەلاَم لەگەڵ هاتنی کۆرۆناو ئەو پەتایە کە هەموومان دەزانین بارو گوزەرانی خەڵك چۆنە، دەشزانین حکومەت لە چ خراپیەکی بارو دۆخدایە، بەراستی ئەمەش زەخت هەر لەسەر حکومەت بکەین، حکومەتیش چی بکات با بە زانکۆو قوتابخانە ئەهلیەکان بڵێ ئەگەر بەشێکی پارەکانیشیان لێ وەربگرێت ئەو قوتابیانە خۆ ئەوان قازانج هەر دەکەن، بەلاَم بەو قازانجە خەیالاَوییە نەکەن، بەراستی با کەمتری بکەنەوە لە سەدا سی ئەگەر بکرێ سەدا پەنجا هێشتا کەمتریش بکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەرێز د.رێواز فائق حسین /سەرۆکی پەرلەمان:

کاك زانا فەرموو.

بەرێز زانا خالد سمایل:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس بۆ وەزیرانی بەرێز بۆ روونکردنەوەکانیان، خاڵێك پێم باشە ئاماژەی پێبکەین جگە لەو خالاَنەی بەرێزان ئەندامانی پەرلەمان ئاماژەیان پێی کرد، دیارە ئێمە دەزانین کۆرۆنا تاوەکو ئێستا کۆتایی پێ نەهاتووە لە هەرێمی کوردستان وە لە جیهانیشدا هیچ ولاَتێك تا ئێستا سەرکەوتنی بەسەر کۆرۆنا رانەگەیاندووە، کۆرۆنا ئەو کاتە کۆتایی پێدێت فاکسین بدۆزرێتەوە، بۆیە تاوەکو فاکسین نەدۆزرێتەوە ناتوانین پلانی ئەوەمان هەبێت نە لە (11-6) رەنگە نە لە ناوەراستی مانگی شەش، نە لە ناوەراستی تەموزیشدا نەتوانین نەدەرگای قوتابخانەکان، نەزانکۆکان نە پەیمانگاکان بکەینەوە بەو ئاستەی کە ناتوانین زەمانەتێك بدەینە خانەوادەی قوتابییەکان کە ئەگەر لە ناوەراستی مانگی شەشیش دابوو چ زەمانەتێك هەیە قوتابیان بچنە تاقیکردنەوەکانیان، لە پۆلی یەکی سەرەتاییەوە تا یانزەی ئامادەیی لە هۆڵەکانی خوێندندا هەموومان دەزانین جگە لەوەی تەنگیەگ لە هۆڵەکانی خوێندندا، رەنگە پۆلی وا هەبێت رەنگە زیاتر لە چل قوتابی لە پۆلێکدا بێت، بە چ شێوازێك ئەوانە دەتوانن تاقیکرنەوەکانیان ئەنجام بدەن، بۆیە من پێم وایە کە ئەمە ناکرێ ببێتە ئیلزام نە خوێندنی ئەلیکترۆنی نە ئۆنلاَین، ئەوانە نەبنە ئیلزام تەنها دەتوانین پرۆسەکە دوا بخەین، دوایبخەین بۆ ئەو کاتەی کە هەموو لایەکمان زەمانەتی ئەوەمان دەبێت کە کۆرۆنا زیاتر تەشەنە نەکات لەناو هەرێمی کوردستاندا، چونکە بە پێی هەموو ئەو ئامارانەی کە هەن تاوەکو ئێستا کۆرۆنا تۆمار دەکرێ حاڵەتەکان تۆمار دەکرێن، بۆیە ئەگەر لە ئێستاوە لە ئەمرۆکە (6-5) ئێمە کۆبوونەوە دەکەین کە ئەگەر لەورۆوە هیچ حاڵەتێکیش تۆمار نەکرێت تا (25-5) ئێمە ناتوانین نەخۆشخانەکانمان رەنگە دابخەین، ئەو نەخۆشخانانەی کە تایبەتن بە فایرۆسی کۆرۆنا وچارەسەرییەکان،

دوای ئەوەش (14) رۆژی ترمان پێویست دەبێت و ئایا ئەو کات پێنج ملیۆن و حەوت سەد هەزار هاووڵاتی هەرێمی کوردستان سەرجەمیان پشکنینیان بۆ کراوە تاوەکو بزانین کۆرۆنا کۆتای پێ هاتووە، هۆڵەکانی خوێندن و تاقیکردنەوەکان بکەینەوە، ئەمە خاڵێك بوو حەزم کرد لێرەوە ئاماژەی پێ بکەین، خاڵێکی تر دەست خۆشی بۆ سەرجەم مامۆستایانی بەرێز ئەوانەی کە لەماوەی کەرەنتینەدا دەزانین ئەرکەکە قورس بووە کە وەکو جەنابی وەزیری پەروەردە ئاماژەی پێکرد و کۆمپانیاکانی ئەنتەرنێت، بەلأم داوام ئەوەیە لە بەرێز وەزیری پەروەردە کە پەیامێك بدات بە هاووڵاتیانی هەرێمی کوردستان بە تایبەت دایك و باوکانی قوتابیان کە ئەم خوێندنە کە ئەم ئەلیکترۆنییە خوێندنێکی ئیجبار نییە لەسەر خانەوادەکانیان، چونکە ئێمە دەزانین هەمووومان بەو قۆناغانەدا تێپەریووین کە رەنگە توانای کڕینی دەفتەرێکی قوتابخانەمان نەبوبێت، ئێستاکە قوتابیەکە زەحت لە خانەوادەکەی بکات بڵێ ئایپادێك و کۆمپیوتەرێکم بۆ بکرە، ئەگەر بەرێز وەزیری پەروەردە پەیامێك لێرەوە بە خانەوادەی قوتابیان بدات، پێم وایە کارێکی زۆر باش و لە جێگا دەبێت، زۆر سوپاس.

بەرێز د.رێواز فائق حسین / سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك لوقمان فەرموو.

بەرێز لقمان حمد حاجی:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من کرا و پشتیوانی لە راو بۆچوونی هەڤالأنم دەکەم، سوپاس.

بەرێز د.رێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك هێرش فەرموو.

بەرێز هێرش حسن حمد:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی وەزیرە بەرێزەکان دەکەم، من پرسیارێکم هەیە لە وەزیرە بەرێزەکان سەبارەت بە خوێندنی ئۆنلاین کە ئەمە پرسیاری زۆربەی خوێندکارانە لە ئێستادا، ئایا کە ئەم خوێندنە قۆناغێك لە خوێندنەکە بکرێت بە ئۆنلاین لەسەر بڕوانامەکە ئاماژە دەدرێت بە بەشێك لە خوێندنەکانیان ئۆنلاین بووە و، ئەگەر ئاماژە بدرێ ئایا نابێت بە نەقسێك بۆ بڕوانەمەکانی لە داهاتوودا و، داوا دەکەم روونکردنەوە لەو بوارەوە بدەن، هەروەها پرسیارێکم بۆ بەرێز وەزیری خوێندنی باڵا سەبارەت بە خوێندنی ماستەرو دکتۆرا کە ئەمانە رێژەیەکی کەمن لە ئێستا لە خوێندندان بەشێکی خوێندنەکەیان تەواو کردووە، دەکرێت هۆڵەکانی خوێندن بۆ ئەوان بکرێتەوە و دەتوانن بە ئاسانیش رێکارە تەندروستییەکان جێبەجێ بکەن، هەروەها پشتیوانی لە رای ئەو بەرێزانە دەکەم کە سەبارەت بە دامەزراندنی سێ یەکەمەکان و کرێی خوێندنی وانە بێژان و هەروەها سەبارەت بە کردنەوەی قوتابخانە لە گوندە دوورە دەستەکان کە ئەوانە بەرکەوتەیان

کەمە لەگەڵ دەوروبەر، جگە لەوەش ئەگەر ڤایرۆس خوانەخواستە بگاتە ئەو گوندانە ئەوا زۆربەی خەڵکەکەی توش دەبێ و، پێم وایە ناتوانن سود لە ئۆنلاین و خوێندنی ئەلیکترۆنی وەربگرن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین / سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، موژدە خان فەرموو.

بەڕێز مژدە محمود محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیاز دەکەم کرێی خوێندنە ئەهلییەکان وەرنەگیرێ، هیچ قیستێکی ئەوانی کە لەسەر خوێندکاردا ماوە، لە بەر ئەوەی هەر بەتەنها خوێندنە ئەهلییەکان نا، بەڵکو خوێندنی ئێواران و زائیدەن ئەوانەی پێیان دەگوترێت پاراڵێل و ئەوانەی کە راستی بوون یاخود بەهۆی کارکردنەوە لە قۆناغەکەی خۆیاندا ساڵێك بۆ دوو ساڵ راسیب بوون و کە لە حکومی دەرچوون و بوو بە پاراڵێڵ کە دەبێ مولزەم کراون بە پێدانی بڕە پارەیەکی زۆر، بە تایبەتی بەشە علمییەکان، بەشی ئەندازیاری، بەشی پزیشکی، کە ئەمانە ئەبێ بڕە پارەیەکی زۆر بدەن، پێشنیاز دەکەم کە ئەم بڕە پارەیە بە هیچ شێوەیەك وەرنەگیرێ و هی زانکۆ ئەهلیەکانیش، چونکە ئەمان بڵێین و نەڵێین زانکۆ ئەهلیەکان ساڵانێکە پارەیەکی باشیان دەست دەکەوێت هەموو لایەنەکان زەرەرمەند بوون، هەم حکومەت، هەم هاووڵاتی، هەم کاسب، هەم خوێندکار هەموو زەرەرمەند بووە لەم پەتای کۆرۆنایەدا، بۆیە پێویستە بەشێکی ئەو زیانە بەر زانکۆ ئەهلییەکان بکەوێت، ئەوانیش بتوانن یارمەتییەکی هاووڵاتیان بدەن لەم بارودۆخە نا هەموارەدا، بە پێی ئەو زانیارییانەی کە من هەمە سی هەزار کەس کە لەم قۆناغەدا ولە قۆناغە جیاوازەکاندا وازی لە خوێندن هێناوە هەر لە سەرەتاییەوە تاکو زانکۆو پەیمانگاکان، هەمووومان دەزانین کە بە هۆی ئەوەیە کە بژێوی ژیانیان لەم کاتەدا زۆر خراپە بەهۆی دواکەوتنی مووچەیە، بەهۆی زۆرێك لە گرفتەکان، بەهۆی قەیرانی دارایی و ئابووری و شەری داعشەوە بەرۆکی هاووڵاتییانی ئەم هەرێمەی گرتووە، ئەمە مەترسیەکی گەورەیە، ئەگەر بێت و کرێی خوێندن لەم خوێندکارانە وەر بگیرێت ئەوانەی زانکۆو پەیمانگاکان هەتا خوێندکارانی دیبلۆمی باڵاو ماستەرو دکتۆراش، لەبەر ئەوەی من دڵنیام بەشێکی زۆری خوێندکاران واز دێنن، دڵنیام پارەی ئەوەیان پێنیە قیستەکانیان بدەن، دایك و باوکی خوێندکار ئەگەر بێتو پارەی پێ نەبێت هەموومان دەزانین کە مووچە دواکەوتووە بازاریش یەجگار لاوازە، ئەگەر مووچەخۆر پارەی پێ نەبێ حەتمەن کاسبیش ناتوانێ کەسابەتێکی باش بکات، بۆیە پێویستە هەموومان لەم دۆخە دا دەست لەناو دەست، یەعنی زانکۆ ئەهلیەکان بە تایبەتی پشتیوانی خوێندکاران بن کە ئەم قەرزەیان لێ وەرنەگرن، سەبارەت بە مامۆستایانی وانە بێژ کە لە کاتی خۆیاندا ئەوان ئەو موستەهەقاتەی خۆیان وەرناگرن وەلەو من بەلای منەوە غەدرە پێی بلێی موستەهەقات، لەبەر ئەوەی بۆ هەر وانەیەك سێ هەزار چوار هەزارە، هەموومان دەزانین بارودۆخی بازارەکان چۆنە، مەسرەف چەند گرانە هەموومان ئەوە دەزانین، بۆیە پێویستە ئەو بڕە پارە رەمزیە زیاد بکرێ، یاخود لە کاتی خۆیدا بدرێ هیچ وانە بێژێك لەکاتی خۆیدا پارە وەرناگرێ زائیدەن

بەشێکی زۆریان مامۆستایانی وانەبێژ لە دەرەوەی شار کاری وانەبێژی دەکەن، بەشێکی زۆریان بە مەساریفی رێگا دەروا، من مامۆستا دەناسم سی و پێنج هەزاری بۆ دەمینێتەوە، پێشنیاز دەکەم کە فەرمانبەران هەرچەندە کە مووچە دواکەوتووە لەکاتی خۆیدا نەدراوە فەرمانبەران کە دەوامیشیان نەکردووە، هەرچەندە مووچە لەکاتی خۆیدا نەهاتووە، بەڵام مووچەکەیان بۆ حیسابە، پێشنیاز دەکەم مامۆستایانی وانەبێژیش کە دەوام ناکەن ئەوان بە پێی وانەوتنەوە کرێیان بۆ حساب بکرێ، هیوادارم حکومەت بتوانێ برە پارەی ئەوان دابین بکات.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسین /سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دکتۆر صباح فەرموو.

بەڕێز د.صباح محمود محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێر هاتنەکی گەرمی هەرسێ وەزیرە بەڕێزەکان دەکەین کە هاتونەتە ئێرەو زەحمەتیان کێشاوە ئەو تەوزیحەیان بۆ ئێمە دا، بەراستی دەست خۆشی لێ دەکەین لە هەردوو وەزارەتی پەروەردەو خوێندنی باڵا کە رێکاری باش و هاوکار بوونە لەگەڵ وەزارەتی تەندروستی بۆ جێبەجێکردنی ئەو رێنمایە و رێکارەکانی کە دەریان کردووەو وەزارەتی تەندروستی، وەزارەتی ناوخۆ، لێرە من پرسیارەکم هەیە لە میدیا زۆر بڵاوبۆتەوە کە ئایە لە (5-16) دەوام دەست پێدەکاتەوە هەتا ج حەدێك راستە، چونکە من لە وەزیری تەندروستیم پرسی وتی من ئاگام لێ نییە، جا نازانم تا ج حەدێك راستە؟ دووەم پرسیارێکم هەیە بۆ وەزیری خوێندنی باڵا زۆر دانیشگا هەنە بە تایبەتی دانیشگای پزیشکی پێویستیان بە تەتبیق هەیە، ئیشی پراکتیکی هەیە، ئایا ئێوە چ رێکارەکتان گرتۆتەبەر دەوام دەست پێ بکات کە ئەوان جێگای رێزن زۆر سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین /سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، حسیبە خان فەرموو.

بەڕێز حەسیبە سعید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێر هاتنی وەزیرە بەڕێزەکان دەکەم، سوپاس بۆ ئەوەی کە ئەمڕۆ بە وەڵامدانەوەی چەند پرسیارێك سەبارەت پرسی پەروەردەو هەروەها خوێندنی باڵا لەگەڵماندان، پرسیارەکانم سەرەتا بۆ بەڕێز جەنابی وەزیری پەروەردە دەبێت بەوەی هەمووومان دەزانین کە ئەو ماوەیە بەهۆی پەتای کۆرۆناوە سیستەمی خوێندن پەکی کەوتووە لە ناوەندەکانی خوێندندا، سوپاس و دەست خۆشیمان هەیە سەرەتا بەوەی کە پلانی قوتابخانەی ئەلیکترۆنیتان هەبووە بۆ پاڵپشتی کردنی قوتابیان و دانەبرانیان لە سیستەمی خوێندندا، بەڵام ئەگەر بێت و بە گشتی تەماشای پرۆسەی خوێندنی ئەلیکترۆنی بکەین، یاخود قوتابخانەی ئەلیکترۆنی دەبینین ناتوانین بە ئاسانی ئەوە ئاشکرا بکەین کە ئایا تاوەکو چەند ئەو پرسە سەرکەوتوو

بووه یا سەرکەوتوو نەبووە ئەوە کاتی دەوێت، بەڵام بە دڵنیاییەوە پاڵپشتیەکی گرنگ دەبێت بۆ ساڵی داهاتووی قوتابیان لە قۆناغەکانی خوێندندا، تێبینییەکەم لێرەدا ئەوە بوو بە حوکمی ئەوەی زۆربەمان مناڵمان لە قوتابخانەکاندا هەیە، دوای ئەوەی کە یۆزەرنێمەکان لەلایەن بەرێوەبەری قوتابخانەکانەوە دراونەتە ئێمە لە کاتی کردنەوەی دەبینین لە ناو پاکێجەکاندا تەواوی وانەکان نین، یاخود ئەو وانانە تۆمارکراون کە پێشتر پێش پەتای کۆرۆنا قوتابییەکان لە قوتابخانە خوێندویانە و بەتایبەتی ئەو قوتابخانەی کە سیستەمیان خوێندنی ئینگلیزیە، تاوەکو ئێستا هیچ بابەتێکیان بۆ دانەنراوە، سەبارەت بەوەی کە من لە ناوچەیەکەوە هاتووم کە چوار قەزا لەگەڵ ئێمە خۆ دەبەستێتەوە نوێنەرایەتی خەڵکی ئەو ناوچەیەش دەکەین، پرسی پەروەردە ئەوەبوو کە لەگەڵ بەرێز بەرێوەبەری پەروەردەی مێرگەسور، چۆمان، رەواندز، سۆران، تاوتوێی ئەو باسەمان کرد، بۆیە دەبینین بۆ نمونە پەروەردەی مێرگەسور لە کۆی چوارده هەزارو حەوسەدو هەشتاو نۆ قوتابی تاوەکو ئێستا کە من باسی دەکەم رێژەی تەنها سەدا پانزە تاوەکو حەڤدە قوتابی توانیتیان کە بەشداری بکەن لەو سیستەمە، جەنابی وەزیر باسی لەوەی کرد کە پەیوەندییەکی توندو تۆڵ هەیە لەگەڵ وەزارەتی گواستنەوە، هەروەها کۆمەڵێك کۆمپانیا بۆ دابینکردنی شەبەکەی ئینتەرنێت، بۆیە پێشنیار دەکەم بۆ بەرێزیان بۆ ئەوەی هاوکاربن بە دانانی، یەعنی باشتر کردنی هێڵی ئینتەرنێت و دانانی بورجی ئینتەرنێت لە چەند ناوچەیەکی دەڤەری بارزان، بۆ نمونە سەیرکەین دووسەدو سی قوتابی هەیەو وە هەروەها چەند گوندێکی تریش قوتابییەکانیان بە هیچ شێوەیەك ناتوانن سوود لەو سیستەمە ببینن، هەروەها لە سنووری پەروەردەی سۆرانیش لە کۆی پەنجاو چوار هەزارو حەوسەدو شەست وحەوت قوتابی تەنها تاوەکو ئێستا سەد قوتابی ئەو سیستەمەی سوودیان لێ بینیوە، بە هیچ شێوەیەکیش قوتابیان لە خەلیفان لە دۆڵی مەلەکان و ناتوانن سوود لەو سیستەمە ببینن، لە سیدەکانیش هەمان کێشە هەیە، هیوادارین لەگەڵ وەزارەتە مەعنییەکان لەسەر هێڵ بن بۆ ئەوەی ئەو ئاریشەیە چارەسەر بکەن، پرسیاریشم بۆ بەرێز وەزیری خوێندنی باڵا بەراستی لەسەرەتاوە تاوەکو کۆتایی گوێم گرت، بەڵام من هیچ لەو پلانەی وەزارەتی خوێندنی باڵا نەگەیشتم ئێمە چی پەیرەو دەکەین بۆ قوتابیان لە قۆناغی زانکۆیەکاندا وە لەگەڵ چەند نوێنەرێکی قوتابیەکی لە زانکۆیەکانی سلێمانی، هەروەها کۆمەڵێك داواکاریەکمان ئاراستە کردووە لەو ماوەیەی ئەو سیستەمە پەیرەو کراوە، دەتوانین بڵێین سیستەمی ئەلیکترۆنی سەدا سەد فەشەلی هێناوە لە ناوەندەکانی خوێندن، بۆیە ئێمەش وەکو لیژنەی پەروەردە لەگەڵ ئەو سیستەمەدا نەبووین و رەفزی دەکەینەوە، دواتریش لە رێگەی لیژنەوە ئەو راسپاردەیە پێشکەش بە بەرێزتان دەکەم، بەرێز جەنابی وەزیری پەروەردە پێشنیاری من بۆ ئەوەی ئەگەر هاتوو هۆڵەکانی خوێندن لە زانکۆکان دەگرێتن ئەو وانانەی بەشێوازی نەزەری دەخوێندرێن و پێویستییان بە عەمەلی نییە بەشێوازی راپۆرت قوتابیان ئەو بابەتە ئیخصائیانەی خۆیان راپۆرت پێشکەشی مامۆستایەکانیان بکەن، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسين /سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو گلستان خان.

بەڕێز گلستان باقی سليمان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بخێرهاتنا وەزیرێن بەڕێز دكەین، دەست خۆشیێ ل ماندیی بوونا وان دكەین، سەرەڕای هەمی كێماسیا كو د سیستەمێ ئەلكترۆنی و ئۆنلاین دا هەیە كو وەزارەتا پەروەردێ و خوێندنا بالاێ پێشكەش كرینە یان ژێ ئێخستنە روو نیڤەك ژی زانكۆ و پەیمانگەهان بەشێن زانستینە دابەش كرینە بۆ سەر فیۆری و پڕاكتیكی یەعنی نەزەری و عەمەلی، ئەرێ قوتابی چەوا دێشێن نمرا ب دەست خۆڤە بینن د بوارێ عەمەلی دا ل ڤێرێ پرسیارا من ئەوە بوو وەزیرێ خوێندنا بالاێ ئەرێ دێ نمرا هەمیا دانێن د بوارێ نەزەری دا كو بۆچوونا من ئەڤە نەیا درستە چونكی قوتابە هەیە د بوارێ عەمەلی دا یان پراكتیكی دا گەلەك شارەزاتر و زیرەكترە ئو دشێت بڤی رەنگی خۆ دەربازی قۆناغەكا دی بكەت، پرسیارەكا دی بۆ بەڕێز وەزیرێ پەروەردێ سەبارەت ب قوتابیێن پۆلا (10و 11) بەشەك ژ وان قوتابیان ئیمتحانێت خارجی دكەن ئەرێ ئەڤ قوتابیە چەوا دێشێن ئیمتحانێت خۆ بكەن؟ ئو ئەمێت بینین مەتریا كۆرۆنایێ یێ پتر لێ تێت، و زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسين /سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز كاروان نوقتەی نیزامی فەرموو.

بەڕێز كاروان عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بە پێی ماددەی (56) بڕگەی (2) و خاڵی دووەم، حەقی خۆمانە كە نوقتەی نیزامی وەربگرین لەسەر بابەتێك دەرچوونە لەسەر گفتوگۆییەكانی پەرلەمانی كوردستان، من پێم وایە كە پەرلەمانی كوردستان بە هەموو حەق و پێوەرێك نوێنەرایەتی دەنگی خەڵكی كوردستان دەكات، ناكرێت بە هیچ شێوەیەك ڕێگە بدرێت پەیڕەوی بەشێوەیەك بێت كە خەڵكانێك بۆ بابەتی میدیایی خۆیانی تێدا بكەن بە بەتاڵ و پاڵەوان، ئەگەر ئەم حەقە دەدرێت ئەم پەیڕەویە دەكرێت، حەقە بۆ هەموو ئەندامانی پەرلەمانی كوردستان بكرێت، ئەمە خاڵی یەكەم، خاڵی دووەم بۆ قسەكردن بە گوێرەی ماددەی (54)م بڕگەی چوارەم خاڵی یەكەم شێوازی ئاخاوتن (3) خولەك دیاری كراوە بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان ئەگەر ئەمە من متابەعەم كردووە دەقەشم گرتۆتەوە، زۆربەی جارەكان بەشبەحاڵی خۆم قسەم كردووە، خاڵەكان ئەگەر دووبارەش نەبوبێتن زۆر جار پێم بڕدراوە، بەلآم بەڕێزمان هەیە لەم قاعەی پەرلەمانە ماوەی پێنج خولەك قسەی كردووەو ڕێگەشتان پێی داوە، تكایە ئەركی جەنابتانە كە پارێزەری پەیڕەوی پەرلەمان بن و ڕێگە نەدەن لە ناو قاعەی پەرلەماندا بكرێ بەتایبەتی ماددەی (56) ماددەی (2)م بڕگەی(2)م كە زۆر زۆر ئەساسیە كە پەرلەمان شوێنێكە ئەو بابەتانەی تێدا دیاری كراوە لە بەرنامەی كار، هەر بەڕێزێك

ئیزافەی هەیە دەتوانێت (24) کاتژمێر ئیزافەی بکات، دەتوانین قسەی لەسەر بکەین، ئەگەر نا هەموومان هاوڕاین لەسەر ئەوەی مووچە دواکەوتووە، خەڵکی کوردستان حەقی خۆیەتی کە داوای مووچە بکات و ئەرکی ئەو پەرلەمانە بەرێزەشە کە داوای ئەو پرسە گرنگانە بکات، لە هەمانکاتیشدا کە من پێم وایە قسەی هەموو پەرلەمانتارە بەرێزەکانەو هەموو فراکسیۆنەکانیش هاوڕان لەسەری، زۆر سوپاس.

بەرێز د.ڕێواز فائق حسین /سەرۆکی پەرلەمان:

پەیامەکە گەیشت راستە دروستە ئەوەی دەیلێن پەیڕەوییە، تەواو هەوڵ دەدەین لەمەولا رێگە نەدەین، بەڵێ خەدیجە خان ئاخیر کەسە.

بەرێز خدیجە عمر طە:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەڵبەت هەوڵەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان بە تایبەت وەزارەتی پەروەردە، وەزارەتی خوێندنی باڵا جێگای دەست خۆشییە کە زۆر بە پەرۆشن بۆ ئەوەی پرۆسەی خوێندن بەردەوامی پێبدرێت هاوشێوەی وڵاتانی جیهانیش، هەرچەندە منیش هاوڕام لەگەڵ ئەوەی کە زەمینەو کەلتورو سایکۆلۆژیاو قوتابیان لە هەرێمی کوردستان بۆ شێوازی خوێندنی ئۆنلاین یاخود ئەلیکترۆنی یاخود لەوانە نەبیتن، بەڵام دەکرێتن لە ئایندەدا پەرەی پێ بدرێ، لەبەر ئەوەی پێ دەچێت ئەم ڤایرۆسە یاخود پەتای کۆرۆنا بەم زووانە یەخەی ئێمە بەر نەداتن، منیش دوو سێ خاڵێکم هەیە ئەگەر رێگەم پێ بدەن حەز دەکەم باسی بکەم، یەکەم ئەگەر جەنابی بەرێز وەزیری خوێندنی باڵا روونکردنەوەیەك لەسەر ئەم بابەتەمان بداتێ سەبارەت بە قوتابیانی ماستەرو دکتۆرا، ئەوانەی کە خوازیاری وەرگرتنی زانستین، جەنابیان دەزانیت کە ئەوانە پێشتر تاقیکردنەوەی ئایسیان ئەنجام دەدا یاخود تاقیکردنەوەکانی تر کە هاوشێوەی ئایسی بوون، ئێستا لە جیاتی ئەمە بەشدار دەبن لە خولی فێربوونی زمانی ئینگلیزی، ئەو خولانە چارەنووسیان چی دەبێت، ئایا ئەوانیش وەکو بە شێوازی ئۆنلاین دەکرێن، یاخود شێوازەکی تر بۆیان دەستەبەر دەکرێت، خاڵێکی تر ئایا کوالێتی خوێندنی ئۆنلاین تا چ ئاستێکی باوەڕ پێکراوە، هەم لە ئاستی ناوخۆو نێودەوڵەتیدا دانی پێندراوە، ئایا بەرێزتان هیچ بە دواداچونتان کردووە، ئایا ئەوەی کە ئێستا ئەنجام دراوە سەرکەوتوو بووە یاخود نا؟، خاڵێکی تریش و ئاخیر خاڵە حەز دەکەم هاوکارانی منیش ئاماژەیان پێداوە، سەبارەت بە دەڤەری بارزان کە لەوێندەر بەراستی کێشەی ئینتەرنێت کێشەیەکی زۆر جدیە، ئەمن بەخۆم پەیوەندیم کردووە لەگەڵ لایەنی پەیوەندیدار قسەم کردووە، ئەوان پێیان وایە بۆ چارەسەرکردنی ئەم کێشەیە دەبێت بورج دابندرێت، بورجیش پێویستە بەشداربوو هەبیتن کە ژمارەیان (250000)هەزار بەشدار بوویە ئەو ژمارەیەش لەو مەنتقانە نین، یەعنی کە بتوانن بورج دابنرێت، بۆیە ئەگەر بڕیارەکا خوێندن لە پەروەردەو خوێندنی باڵا بە ئەلیکترۆنی بکرێتن، پێویستە بە شێوەیەکی جدی بیر لەم بابەتە بکرێتەوە زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسين /سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، كاك بەڵێن فەرموو.

بەڕێز بەڵێن اسماعيل حاجی ابراهيم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان .

دیارە بەشێكی زۆری ئەو قسانەی ئەوانیش باسیان كرد، پێشنیازەكان كران، ئەوەی من ئەمەوێت تەئكیدی لێ بكەمەوە حەقی مامۆستایانی وانەبێژ ئەو كێشەیەی دانەمەزراندنەی كە ئێستا ڕووبەڕووی خوێندكارە یەكەمەكانی زانكۆ بۆتەوە، ئەو پێشنیازانەی هەیە تایبەت بە دابەزاندنی نرخی خوێندنگا ئەهلیەكان لە هەمووی گرنگتر چارەسەری كێشەی ئەو خوێندكارانەیە كە بۆ خوێندنی باڵا و ماستەرو دكتۆرا تەقدیمیان كردووە، لە كاتێكدا بەشێكی زۆریان وەرنەگیراون لە كاتێكا باسی ئەوە دەكەین كە هێشتا كورسی بەتاڵ ماوە، دیارە من نامەوێت پشتیوانی لەو بەشە ناكەم لە ئاستی عیلمەوە ستانداردی علمییەوە، لەبەر ئەوەی مەرجە خوێندكارێك بهێندرێتە خوارەوە، بەڵام دەتوانم لەوەی كە هاوكاریان بكەم لەوەی كورسی بەتاڵ ماوە ئەو حەقەیان پێ بدرێ، من پرسیارێك دەكەم لە بەڕێز وەزیری پەروەردە باسی لەوە كرد كە خوێندكارانی یەكی بنەرەتی تا پانزە ئەوانە دەرگای قوتابخانەكان ناكرێتەوە، ئەمە بۆتە بڕیار كە قەتعیەن ئەمساڵ دەرگای ئەو خوێندنگایانە ناگرێتەوە فەقەت بۆ تاقیكردنەوەكان نەبێت یان نا؟ یەك تێبینیم ماوە دكتۆرە سەبارەت بەوەی ئەو قسانەی بەڕێز كاك كاروانیش كردی پەیڕەوی بێت ئەبێت سی سانیەم دەیتێ، ئەمە ناكرێ بەراستی ئەم دەرفەتە بۆ هەندێك پەرلەمانتار برەخسێندرێ تۆ ئەیهێنی بە بیانویەك بە سیفی بۆ دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەماندا ئەشكێتەوە، هەندێك قسە هەیە لە دەرەوەی بەرنامەی كاردا خۆت دەزانی خەڵكێك هەیە ئەگەر ئەمڕۆ بیری كەوتبێتەوە مووچە بۆ نادرێ ئێمە لە (4-15)دا داوای دانیشتنی پەرلەمانمان كردووە لەسەر نەبوونی مووچە، لەسەر هەنگاوەكانی چاكسازی لەسەر كێشەی زینی وەرتێ، بەڵام كە لێرە باسی ناكەین و قسە ناكەین ئەوەیە كە لە بەرنامەی كار دا نییە.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئەو قسانەی كاك بەڵێن كە باسی ئەوە دەكات كە پەرلەمانتارێك هێشتا وابزانێ كادرێكی میدیایە لە پرۆتۆكۆڵ دەسرێتەوە، قسەكانی ترت دروستە ئێمەش محاوەلە دەكەین لەمەولا ئەو موراعەتەی كردوومانە هەندێك كەمی دەكەینەوە، پابەندی تەواوی پەیڕەو دەكەین، بەڵێ كاك زیاد ناوم خوێندییەوە لێرە نەبووی، ئەگەر قسە دەكەی جەنابت ئاخیر كەسی.

بەڕێز زياد جبار محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وەزیرە بەڕێزەكان سوپاس بۆ ڕوونكردنەوەكانتان، لە ڕاستیدا لە بەینی دوو بژاردە ئەلیكترۆنی و ئۆنلاین من بە دەست خۆشی دەزانم كە ئەلیكترۆنی هەڵبژێردراوە، حەتمین ئەوەش بێ كەموو كوری و كێشە نییە، یەكێك لە كێشەكان ئەوەیە بارودۆخی ئابووری خەڵكی كوردستان بە تایبەتی لە ئێستادا كە بارگرانییەكی

زۆر لەسەر هاووڵاتیان دروست دەكات، بەتایبەتی لە قۆناغی بنەرەتی دا، بارگرانی دروست دەكات بۆ كۆمپیوتەر و ئەنتەرنێت و ئەوانە، من بۆ تاقیكردنەوە لە هەواڵەكانا بەرێز وەزیری خوێندنی باڵا تاقیكردنەوە لە هۆڵەكانە، كاتێك كە ئەوەی كە ئیستا قسەی لەسەر دەكرێت تاقیكردنەوە لەهۆڵەكاندا نەك لە رێگەی ئەلیكترۆنی و ئۆنلاینەوە، بۆ ئەو مەبەستە پێویست دەكات تاقیكردنەوە بكرێت، بەشە ناوەخۆكان دەرگاكانیان بكرێتەوە، پێشوازی لە خەڵكی بكرێت، ئەمە یەكێكە لە كێشەكانی ئەگەر بەشە ناوخۆییەكان بە داخراوی بمێنێتەوە، ئەگەر هۆڵەكان بۆ تاقیكردنەوە بكرێتەوە بە دڵنیایەوە بارگرانییەكی زۆر لەسەر خوێندكاران خۆتان ئەزانن زۆربەی لەدەرەوە سەردانی زانكۆكان دەكەن، بەرێز وەزیری خوێندنی باڵا ساڵی (2012) بڕیاری كردنەوەی كۆلیژی زانستە سروشتییەكان لەچوارتا بڕیار بوو بكرێتەوە لە (2012)وە كاری لەسەر دەكرێ، بۆ ئەمە زانكۆی سلێمانی هەموو رێكارە زانستی و كارگێرییەكانی گرتۆتەبەر، ماوەتەوە كە جەنابتان رەزامەندی بفەرموون، ئومێد دەكەین كە هیمەتی تیا بكرێت، كاری لەسەر بكرێ و رونكردنەوەشمان بدەنێ تاوەكو ئێستا لە (2012)وە بۆ نەكراوەتەوە، زۆر سوپاس.

بەرێز د.رێواز فائق حسین /سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر زۆر سوپاس، بەرێزان ئەندامانی پەرلەمانی كوردستان دەستان خۆشبێ، بەشێكی پەیوەندی بەو تەوەرەوە هەبوو كە ئێمە وەزیرە بەرێزەكانمان بەتایبەتی بۆ بانگ كردن بەشێكی ئەو پرسیارانەبوو كە لە لاتان كۆببۆوە، لەبەر ئەوە دەبێ نەفەستان درێژبێ بارتەقای ئەو پرسیارانەی كردووتانە، ئێمە دەرفەت دەدەین بە وەزیرە بەرێزەكان، بۆ ئەوەی وەڵامتان بدەنەوە بە گوێرەی ئەو پەیڕەوە ئەو پرسیارانەی زارەكین و بەرێزتان كردووتانە وەڵامی هەر پرسیارێك لەوانە كە ئێستا بەرێزان وەزیرەكان دەتوانن وەڵامتان بدەنەوە، لێرە وەڵامتان دەدەنەوە، خۆ ئەگەر لێرە نەیانتوانی وەڵامتان بدەنەوە ئەوە پابەندن بە گوێرەی ئەو پەیڕەوە دواتر وەڵامەكەیتان بۆ بنێرنەوە، ئەویش بەربەبنای ئەوەی خۆیان ئامادە نەكردبێت بۆ بەشێك لەو تەوەرانەی كە ئێوە لە ناو ئەو كۆبوونەوەیە باستان كرد، فەرموون بەرێزان وەزیری خوێندنی باڵاو وەزیری پەروەردە دەرفەتان هەیە بۆ ئەوەی وەڵامی پرسیارەكان بدەنەوە.

بەرێز د.ئالان حمە سعید / وەزیری پەروەردە:

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان.

وێڕای ئەوەی كە بابەتەكەی ئێمە وەكو لەكارنامەكە هاتبوو تەرخانكرابوو بۆ قسەكردن لە سەر ئایندەی پرۆسەی خوێندن، بەڵام بابەتەكە گشتگیركرا، بەڵام من بە داتا ئەوەی كە پێویست بكات وەڵامی هەموو پرسیارەكان دەدەمەوە، چونكە زانیاری پێویستم لەبەر دەستە لەسەر ئەو پرسیارانەی كە كراون سەبارەت بە مامۆستایانی گرێبەست پرۆسەیەك بوو، جا ئەگەر رەنگبێ پەرلەمانتار بە پەرلەمانتارە نەتوانین وەڵام بدەینەوە، بەڵام دڵنیابن تەختی هەموو وەڵامەكان ئەكەین، چونكە زۆر جار وەڵامەكان دووبارە بوون یەعنی قەزیەی مامۆستای وانەبێژ ئەگەر چوار پرسیاری تیا كرابێ، چوار بەرێز بێ ئێمە دەیكەینە یەك

پاکێج و وەڵام دەدەینەوە، مامۆستایانی گرێبەست بە هەمان شێوە هەموو ئەوانە بە هەمان شێوە، سەبارەت بە مامۆستایانی گرێبەست، مامۆستایانی گرێبەست لە کابینەی پێشوو بە بڕیاری جەنابی سەرۆك وەزیرانی پێشوو کاك نێچیرڤان بارزانی بە دوو وەجبە بۆ وەزارەتی پەروەردەی حکومەتی هەرێمی کوردستان دامەزرابوو، چونکە تەعیناتی ڕەسمی دائیمی لە بوودجە هیچ تەخسیساتێکی بۆ نەکرابوو، قانوونی بوودجە نەبوو، لە کابینەی نۆیەم دراسەیەکی جەدوای بە هەمیشەی بوونی ئەو مامۆستایانە کرا، پاش ئەوەی کە دیراسەی جەدوایەکان کرا، ئەوان جیاوازیەکیان هەبوو لەوەی کە مامۆستا لە هەولێر بۆ نمونە ئەڕواتە مێرگەسۆر، لە سلێمانی ئەچێتە ماوەت زۆربەی شەو ئەمانەوە، یەعنی وەکو فەرمانبەرێکی گرێبەست نەبوو کە لەناو وەزارەتی دارایدا یا دیوانی وەزارەتی پەروەردە هەر شوێنێکی دیکە لە ناو شارەکەی خۆیدا دەوام بکاو پاش دەوام بچێتەوە، ئەوان لە شوێنێکی دوور بوون، دەبوایە شەوان بمابانایەوە لە حەفتەیەکا ئەبوایە چوار پێنج شەو بمابانایەوە و هیچ ئیمتیازاتێکی ئیجازە شمولی نەدەکرد، پاش ئەوەی کە دیراسەی ئەوە کرا لیژنەیەك بە فەرمانی ئەنجومەنی سەرۆکی وەزیران، لیژنەیەك پێك هات لە وەزیری پەروەردە وەزیری دارایی و وەزیری پلاندانان داتاکانی مامۆستایانی گرێبەستمان خورد کرد، تازەمان کردەوە ئەبدێتمان کردەوە (5) هەزاروو (88) مامۆستای گرێبەست ناوەکانیان ڕەوانە کرا بۆ ئەنجومەنی وەزیران، بۆ ئەوەی کە لە ڕۆژی (2019-11-6) بڕیاری بە هەمیشەی بوونیان دەرچوو، پاش ئەوەی کە فەرمانەکە گەڕایەوە لە ئەنجومەنی وەزیران ئێمە لەگەڵ وەزارەتی دارایی لیژنەیەکمان تەشکیل کرد ئەو لیژنەیە کاری وردبینی کردن بوو لە ناوی مامۆستایانی گرێبەست، بەراستی پێتان بڵێم پێشتر ئەوترا شەش هەزار مامۆستای گرێبەست هەیە وخۆمان ئیشرافی پرۆسەیەکمان کرد، بۆ ئەوەی کە ناوی مامۆستایانی گرێبەست وەربگرین ناوەکان چوونە شەش هەزار مامۆستا، بەڵام دواتر سەیرمان کرد بە پێی وردبینیەکی نێوان ئێمەو وەزارەتی دارایی کارمان تیا کرد پێنج هەزارو هەشتاو هەشت مامۆستا ناوەکانیان وردبینی تیا کرا، کە ئەوانە بە فیعلی مامۆستان لەو (5) هەزارە (88) مامۆستایە دوو مامۆستایان ماوەتەوە کە لە زومنی بە هەمیشەیەکان نین، لەبەر ئەوەی تەمەنیان بۆ تەقاعودی پێویستی بەڕا وەرگرتنی ئەنجومەنی وەزیرانە، ئایا خۆیان موخەیەر دەکرێن، چونکە ئەوان کاتێك کە ئەگەنە حالەتی تەقاعودی هیچ موستەحەقاتێکیان بە گوێرەی یاسای خانەنشینی بەر ناکەوێ، ئەوە کۆی گشتی پرۆسەکەیە، پرۆسەکە تەواو بووە کۆرۆنا نەیهێشت فەرمانەکانی پێ دەربکەین، وەزارەتی دارایی (2) ڕۆژ پێش تەواوبوونی دەوام کردنی فەرمانگەکانی حکومەت، پێش پشوو بۆ ئێمەی ناردووە، ئێمە فەرمانەکەشمان حازرکردووە ئیمزاشمان کردووە، بەڵام نەمانتوانیووە بینێرین بۆ بەڕێوەبەرایەتی گشتی پەروەردەکان، دەوامیان نەبووە هەتا وەکو مامەڵەکانیان دەست پێبکەن کە مامەڵەکانیان دەست پێکرد بە پێی ئەو موستەحەقاتەی وەزارەتی دارایی دیاری دەکات بە پێی ڕێنماییەکان لەکەیەوە بۆیان حساب دەبێت و موستەحەقاتەکانیان چییە؟ ئەمە کۆی گشتی مەلەفی مامۆستایانی گرێبەستە، خەرجی قوتابخانەی ئەلیکترۆنی لە کوێدایە یەکێ ئەڵێ لە پرسیارەکان خەرجی قوتابخانەی ئەلیکترۆنی من لە پاکێجەکەش

ئاشكرام كردووە، ئێمە وەكو حكومەتی هەرێمی كوردستان لە دۆلارێك و سەنت و دینارێكەوە هیچ عەقدێكمان نەكردووە، هیچ شتێكیشمان تیادا سەرف نەكردووە لەسەر بوودجەی حكومەت، بەلام ئێمە فەنمان بۆ پەیدا كردووە، چونكە بەرپرسیاریەتی ئەوەیە لەم دۆخانەدا بەراستی ئینسان دەبێت زۆر بە وریاییەوە مامەڵە بكات، ئەركی حكومەت نابێ قورسترِ بكەین لەو حاڵەتانە ئەوەی كە پێمان دەكرێ بە هاوكاری وەبەرهێنی ناوخۆیی، بەهاوكاری كۆمپانیا ناوخۆییەكان، بەهاوكاری رێكخراوە پەروەردەییە نێودەوڵەتییەكان بتوانین خزمەتگوزاری پەروەردە پێشكەش بكەین، ئێمە چ بۆ كەناڵی تەلەفزیۆنی پەروەردەیی، هەروەها چ بۆ قوتابخانەی ئەلیكترۆنی هیچ بارگرانیمان لە سەر گەنجینەی حكومەتی هەرێمی كوردستان دروست نەكردووە و كارەكان بەو پەری شەفافی بووە، پارەی كەناڵی ئاسمانی تەلەفیزۆنی پەروەردە كە بەرێزێك پرسیاری كرد بۆ ماوەی چەندێكە، بۆ ماوەی ساڵێك پارەكەی دراوە (230)هەزارو (400) دۆلارە رێكخراوی یونسێف راستەوخۆ داوییەتی بە شەریكەكە بە فلتەری وەزارەت تێنەپەڕیوە، بەلام ئەوان داویانە هاوبەشیمان هەیە لەگەڵ رێكخراوی یونسێف و بە پێی ئەو رێكەوتن و تەفاهومەی كە لە نێوانمان هەیە ئەوان دەڵێن ئەگەر قوتابیانی كوردستان پێویستی بوو بۆتان دەكەین، لە راستیشدا من پێتان بڵێم لە شوێنی دیكەش داوایان لێكراوە كە وەزارەتی دیكەش، لەبەر ئەوەی كوردستان بكرێتە كەناڵی فەرمی ئەمە یەكەمین جارە رێكخراوی یونسێف كەناڵێكی محەلی بكاتە كەناڵێكی ئاسمانی، تا ئێستا پرۆژەی وایان نەكردووە، بەلام لەبەر ئەوەی كە دواهەمین كۆبوونەوەی خۆیاندا چ رێكخراوی یونسێف، چ رێكخراوی یونسكۆ ئاماژەیان بەوە دا لەگەڵ نوێنەرەكانی وەزارەتی ئێمە ئەوەی كە وەزارەتی پەروەردەی حكومەتی هەرێمی كوردستان بەرنامەی بۆ بڕیژێ ئەوە جێبەجێ دەكات، لەبەر ئەوەی ئێمەی راكێشاوە بۆ ئەوەی بێین هاوكارتان بین، بێین فەنتان پێشكەش بكەین، بێین سپۆنسەرتان بین، لە زۆر شوێنی دیكە لە دەرەوەی كوردستان قسە دەكرێ لە بواری پەروەردە ناچێتە بواری جێبەجێكردنەوە، بەلام ئەوەی هەرێمی كوردستان لە قوتابخانەی ئەلیكترۆنی كردوویەتی یونسكۆ كە رێكخراوێكی نێودەوڵەتی فەرمی سەر بە نەتەوە یەكگرتووەكانە لە بواری پەروەردەو تەعلیم و فێركردن ئەوان سپۆنسەری ئێمە ئەبن و هاوكارمان دەبن پشتگیری دەكەن و، هەروەها بۆ كەناڵە ئاسمانییەكەشمان رێكخراوی یونسێف موستەحەقاتی وانەبێژان بۆیان هەژمار بكرێ و چارەنووسیان چییە؟ ئەمە دەقی بڕیاری لە مۆبایلەكەمدا هەیە دەقی بڕیاری ژمارە (48)ی رێزدار جەنابی سەرۆكی ئەنجومەنی وەزیران لە (25-2-2020) خاڵی پێنجەم دەقی بڕیارەكە دەڵێت ئەو ماوانەی كە پەرلەمانتارێكی بەرێز پێشنیاری كرد كە ئەو ماوانەی كە پشووە بۆیان حساب بكرێ، ئێمە لە (25-2)جەنابی سەرۆك وەزیران لە ئەنجومەنی وەزیران بڕیاری داوە ئەو ماوانەی كە پشووە بە هۆی ڤایرۆسی كۆرۆناوە واتا لە (26-2)وەوە شایستە داراییەكانی مامۆستایانی وانەبێژ سەرف دەكرێ و خەرج دەكرێ ئەو بابەتە بڕیاری پێ دەرچووە لە مانگی دووەوە، سەبارەت بە موستەحەقاتی وانەبێژ، بەرێزان سەبارەت بە خاڵێكی دیكە موستەحەقاتی وانەبێژ ئێمە موستەحەقاتی وانەبێژ بەرێزێك فەرمووی مانگی (12)ی هەڵەبجە نەدراوە، من ئێستا داتاكانیشم پێگەیشتووە كە هەڵەبجەش دراوە

حەفتەی پێشوو تەربییەکانی دهۆك نەدرا، لەگەڵ جەنابی وەزیری دارایی قسەمان کرد کە پارەکەی دهۆکیش دابین کراو پارەکەی دهۆکیش درا کە ئەلێم پارێزگای دهۆك بە هەموو پەروەردەکانییەوە پارەی وانە بێژەکانیان درا، سێ حەفتە لەمەو پێش لەگەڵ جەنابی وەزیری دارایی تەنسیقمانکرد پارەی پەروەردەی رۆژهەلاَت لەگەڵ رۆژئاوا هی دوو مانگیان لە سلێمانی جەنابیی وەزیری دارایی پارەکەی بۆ خەرج کردن و ئێمە نووسراوی فەرمیمان کردووە بۆ وەزارەتی دارایی پێشنیارمان کردووە، مەسئولیەتی ئێمە لە ناو حکومەت مەسئولیەتێکی متزاهیمیە، نامەوێت من بڵێم من هەموو شتێك دەکەم وەزارەتیش نەیکات، نەخێر وەزارەتی داراییش ئیمکانییەتی سنوردارە جەنابی وەزیری دارایی کاك ئاواتی شێخ جەناب درێغی نەکردووە و هەمیشە لەگەڵماندا لەسەر خەتە بۆ وانەبێژان ئەوەی پێی کرابێت بۆ مەوزوعی وانە بێژان، سیولە لە بەردەست بێ سیولاتی پێویستی کردووە لە هیچ کاتێکدا ئێمە هاتبینە خەت، ئێستا مەسجەکانی نێوان ئێمە لەم کاتی کۆرۆنایەدا زۆرجار بەشەوان ئیشی مامۆستایانی وانەبێژمان بە نووسراوەکانمان بە وەتس ئەپ بۆ یەکتر ناردووەو بەیانی جەنابی فەرمانی کردووە فلاَنە پەروەردە بدرێ و فلاَنە شوێن بدرێ، کەوابێ مەسەلەی موستەحەقاتی مامۆستایانی وانەبێژ شایستەکانیان ئێمە وەکو وەزارەتی پەروەردە لە بیدایەتی مانگی سێ نووسراوی فەرمیمان بۆ وەزارەتی دارایی کردووەو کە لەگەڵ مووچەی فەرمانبەران و مووچەی مامۆستایانی هەرێمی کوردستاندا مانگانە بدرێت، بۆ ئەوەی رێك ببێتەوە، بەلاَم جەنابتان دەزانن یەعنی مووچەی وانە بێژان لە پاش مووچەی مامۆستایان نییە، راستە موستەحەقاتیان کەمترێکە بە کالۆریۆس پێنج هەزار دیناری بۆ سەرف دەکرێت بە گوێرەی رێنمایی دارایی و هەروەها خەریجی دیبلۆم چوار هەزار دیناری بۆ سەرف دەکرێ، ئەویش بەو تازانە ئەو رێژەیە زیادکرا، پێشتر رێژە کۆنەکەی جەنابی موژدەخان ئاماژەی پێدا سێ هەزار بوو چوار هەزار بوو ئێستا پێنج هەزار بۆ چوار هەزارە و هەوڵمانداوە هەرچی پێشکەشکەین ئەوان پرۆسەی پەروەردەیان راگرتووە، بە پێی تازەترین ئامار جگە لە پەروەردەی رۆژهەلاَت کە داتای مامۆستایانی وانەبێژ پێشتر لەناو وەزارەتی پەروەردە نەبوو لەناو موديرياتی عامی تەربییەکانی نەبووە، بەرێزان بەڵکو لەناو موديريەتی پەروەردەکاندا بووە، چونکە ئەمری دانانیان موديری تەربیە، موديری مەکتەب دایدەنا، ئێستا ئەم داتایانەمان کۆکردۆتەوە، جگە لە پەروەردەی رۆژهەلاَتی سلێمانی کە قەول وایە بەیانی بگا، حەڤدە هەزارو سێسەد وانەبێژ بەرەو سەرەوەیە و لەم بوارەوە ئێمە وەك وەزارەتی پەروەردە لەو راپۆرتەی پێشکەشی جەنابی سەرۆکی پەرلەمانمان کردووە کە من نامەوێت ناوی ئەشخاص بێنم، بەلاَم لە یەکێك لە پەروەردەکانی پارێزگای دهۆك لە ماوەی یەك ساڵدا بە فەرمانی جەنابی سەرۆك وەزیران ئێمە رووبەڕووی گەندەڵی بوینەتەوە توانیومانە یەك مليارو نەودو هەشت مليۆن دینار زەبت بکەین کە لە پارەی وانە بێژی ئیختیلاسی تیا کراوە، داتاکان لەبەر دەمی جەنابی سەرۆکی پەرلەماندایە لە فەقەرەی ئەخیر لە بواری رووبەڕووبوونەوەمان بە گەندەڵی لە هەموو شوێنێکیش دەیکەین لە هەموو پەروەردەکانیش دەیکەین و ئەو پرۆسەیە وازح دەکەین بۆ رەقابەکردن، لەبەر ئەوەی زۆربەی مامۆستایانی وانەبێژ لە سنووری

پارێزگای دهۆكدا بوو له دهۆكەوە دەستمان پێكردووە مودیری تەربیەكە هەڵهاتبوو، مودیری حساباتمان داوەتە دەستەی نەزاهە مودیری تەدقیقمان داوەتە دەستەی نەزاهە، مودیری برای مودیریشمان داوەتە دەستەی نەزاهە و گیرابوون له دهۆكیش دەستەی نەزاهەش و بە فەرمانی دادوەریش له مەتاری هەولێریش بە هاوكاری جەنابی وەزیری ناوخۆ رێگەمان لێگرتوون كە نەمان هێشتووە سەفەر بكەن و تەواوی دۆسیەكەیان ئێستا له مەحكەمەیە بەس له ماوەی یەك ساڵدا یەك ملیارو نەوەدو هەشت ملیۆن دینار ئیختیلاف له پارەی وانە بێژانی یەك پەروەردە نەك یەك پەروەردەی محافەزە یەك پەروەردە كراوە ئێمە رووبەروی بوینەتەوە، هەر له زومنی ئەو پەروەردەیە (13) بندیوارمان فەسڵ كردووە ئەوە رەقەمەكان لەلاپەرەی پێش كۆتایی له بەردەستی ئەو راپۆرتەیە كە لای جەنابی سەرۆك وەزیرانە، هەموو ئەوانەش بۆ ئیحازی جەنابی سەرۆك وەزیران رووبەروبونەتەوە و هەموو دۆسیەی مامۆستایانی وانەبێژان دەخەینە ژێر وردبینیەوە له هەموو شوێنێك، چونكە ئەوان موستەحەقی ئەوەن شایستەیان پێ بدرێ، موستەحەقی ئەوە نین خەڵكێك بە مەسەلەی ئەوەی كە وەهمی بێ یان ناوەكەی دروست نەبێ، یان بە جۆرێك له جۆرەكان كە موستەحەقاتیان بخۆین، بە دڵنیایەوە ئەو مەلەفەش دەخەینە سەر رێگای راستی خۆی چاكسازی و پاكسازی باشیشی تیا دەكەین و منیش لەگەڵ پشتگیری مافە رەواكانی مامۆستایانی وانەبێژم تا ئێستا شەش جار له هەولێریش و سلێمانیش لەگەڵ نوێنەرانی مامۆستای وانەبێژ كۆبوینەتەوە، پێمان ووتون تەسەور نەكەن ئێوە حكومەتێكتان هەبێ و پارەی هەبێ و نەیدا بە ئێوە، بەلام دەبێ ئێوەش تەقدیری دۆخەكەش بكەن، ژمارەی مامۆستایانی وانە بێژ زۆرە هەرچیمان پێ بكرێ كەی دۆخی حكومەتی هەرێمی كوردستان باش بوو درێغیتان لێ ناكەین، بەلام لەم قۆناغە ئەولەویەت ئەوەیە كە موستەحەقاتی مامۆستایانی وانە بێژمان له كاتی خۆیی و له شوێنی خۆی دابین كردووە، خاڵێكی دیكە له ئەو پرسیارانەی رووبەرومان كردەوە مووچەی ئەهلییەكان بەگشتی زۆر قسەی لەسەر كرا، زۆر پرسیاری لەسەر كرا، بەرێزان جەنابتان لەم پەرلەمانە بەرێزە یاسایەكتان تەشریع كردووە یاسای ژمارە (14) هی ساڵی (2012)یە كە ئێستا ئێمە خەریكین ئەمانەوێت ئەم یاسایە بەراستی هەمواربكەینەوە ئەوە بۆ ساڵی (2012) رەنگە گونجاوبێ، بەلام بۆ ئێستا گونجاو نییە ئەم یاسایە یاسای ژمارە (14)ی ساڵی (2012) رێنمایی یەكی ساڵی (2016)ی پێ دەرچووە له ماددەی (66) فەقەرەی (ج) بە سەریحی عیبارەت دەسەلأتی داوەتە قوتابخانە ئەهلییەكان كە كرێی خوێندن بە رێژەی له سەدا پانزە زیادیش بكەن نەك كەمی بكەنەوە، ئێمە وەكو وەزارەت هاتووین له ئەمساڵدا خوێندندا فەرمانمان دەركردووە كە هیچ قوتابخانەیەك بۆی نەبووە كرێی خوێندن زیاد بكات ئەمە خاڵی یەك، خاڵی دووەم/ ئێمە سبەینێ نیوەڕۆكەی بە ئامادەبوونی بەرێز د.حكیم خەسرۆ سەرۆكی فەرمانگەی هەماهەنگی پێداداچوونەوە له ئەنجومەنی وەزیران لەگەڵ نوێنەری قوتابخانەو پەیمانگا نا حكومییەكان له دیوانی وەزارەت كۆبوونەوەیەكمان هەیە لەوێ ئەم گفتوگۆیانە لەگەڵ دەكەین سەبارەت بەو قیستەی كە ماوە، سەبارەت بە كرێی خواردن، سەبارەت بە كرێی گواستنەوەی ئەو قوتابیانە، سەبارەت بەو ماوەی كە نەیانخوێندوە و چ

قوتابخانەیەکیش خوێندوییەتی مەنهەجی ئۆنلاینی پێشکەش کردووە خوێندنی ئەلیکترۆنی پێشکەشکردووە چوارچێوەیەك دەدۆزینەوە، بۆ ئەوەی سیاغەی بڕیارێکی پێبکەین ئەبێ حیسابێك بۆ ئەو بابەتە بکەین، لایەنەکە تەنها بەرێزم من منالێکم لە هیچ مەکتەبێکی ئەهلی کوردستان نییە وەزیری پەروەردەم (3) مندالم هەیە هەرسێکیانم لە ناو قوتابخانەی حکومین بەراستی، بەلاَم یەك شت هەیە زۆر ئەساسین ئەبێ جیاوازی بکەین، ئەبێ فەرمانبەرێك منداڵەکەی لە مەکتەبێکی ئەهلیەو و پەرلەمانتارێك و وەزیرێکیش و راوێژکارێك و دۆڵەمەندێکیش منداڵەکەی لە مەکتەبی ئەهلییە، ئەوەی پەرلەمانتارەو وەزیرەو ئەوەی دەوڵەمەندەو بسنسمانەو پارەی هەیە، منالەکەی خستۆتە مەکتەبی ئەهلییەوە، بابچی قیستەکەی خۆی بدات، خۆ مەکتەبی حکومی هەیە بۆ بە مەکتەبی حکومی رازی نەبووی، بەلاَم ئەوەی دیکە کە فەرمانبەرەو توانای دارایی ئیمکانیاتی جیاوازە و لاوازە ئەوە وەکو وەزارەتی پەروەردە هەرچیمان پێبکرێ بۆ دیفاع لە مافی ئەوان دەکەین و ئەمەش رێگە دروستەکەیە ئەبێ ئاگاشمان لێبێ بڕیاری تاکلایەنانە لەم دۆسیانە نابێ بدرێ، چونکە دە هەزار مامۆستا نابێ بیانخەینە بەر مەشتەلی ئەوەی کە ئێمە بڕیارێك بدەین مووچەکانی ئەوان بە روبع و بە نیو بدەین مەسئولییەتی ئەو مامۆستایانە لەسەر شانی هەمومانە، چ حکومەت چ پەرلەمانی کوردستان، لەبەر ئەوەی ئەوانەش مامۆستان بەس مامۆستام بۆ ژماردن بە هەزار مامۆستا جگە لە فەرمانبەرەکان کە لەو کەرتانە دەوام دەکەن، بەیانی هەر قیستێك نەدرێ بیانو بەوە دەهێندرێتەوە هەموو مووچەی مامۆستایانی ببڕن، ئەوانە بە گوێرەی یاساو بە گوێرەی رێنمایی ئێمە دەبێ تەزمیمی حقوقیان بکەین و فەرمانیشمان دەرکردووە لە رۆژی (2-4) لە بلاَوکراوەش رامانگەیاندووە کە دەبێ هەموو قوتابخانەو پەیمانگا نا حکومیەکانی سەر بەوەزارەتی پەروەردە ئیلتیزام بکەن بەو گرێبەستە، سەبارەت بە شایستەو مووچەکانیان بۆ مامۆستایان و فەرمانبەرانی خۆیان، بەلاَم کۆی گشتی ئەم بابەتانە بە ئامادەبوونی فەرمانگەی هەماهەنگی بە دواداچوون سبەینێ لەگەڵ دیوانی وەزارەت لەگەڵ نوێنەری قوتابخانە ئەهلییەکان گفتوگۆی لەسەر دەکرێ، ئەبێ ئێمە سێ خاڵ بەراستی رەچاوی بکەین، خالی یەکەم: بریتییە لە بەرژەوەندی خەڵکی هەژارو کەم دەرامەت و ئەو خەڵکانەی کە فەرمانبەری حکومەتی هەرێمی کوردستان منالەکانیان لە ئەهلیە، بەلاَم پلە بالاَ نین پلە تایبەت نین، خالی دووەم: دەبێ بەرژەوەندی مامۆستایان و فەرمانبەران ئێمە رەچاو بکرێ لەناو کەرتی تایبەتدا دەبێ زەمانی حەق و حقوقیان بکەین، خالی سێهەمیش دەبێ لەو ستراتیجیەتە دەرنەچین کە ئێمە وەك حکومەت و دەوڵەتداری تەشجیعی ئیستسمار دەکەین بۆ تەوازن کردن و بەلاَنسکردنەوەی، ئەم سێ خالەی ئێمە تەنها یەك رەهەندی نابینین و ناشتوانین تەنها یەك بڕیار بدەین بڕیارێکی عاتیفانە بێ، چونکە لێکەوتەی خراپی لەسەر مامۆستاکان دەبێ، بەڵکو دەبێ چێك بەلاَنسی لەسەر ئەو سێ تەوەرە سەرەکییە بکەین، بۆ ئەوەی سبەینێ بگەینە سیغەیەکی گرنگ لەگەڵیاندا، قوتابخانەکانی کەرکووك ئێمە سێ رۆژە کۆدمان پێداون و ئەوانیش لە زومنی ئەوەن کە ئەو قوتابخانەی کە لە کەرکووکن شاری کەرکووك هەشتاو هەشت هەزارو حەوسەد قوتابی و خوێندکارمان هەیە، پێنجسەدوو سی و پێنج قوتابخانەمان هەیە، نۆ هەزارو

سێسەدو پەنجاو سێ مامۆستامان هەیە، کە سەر بە ناوەندەکانی خوێندنی حکومەتی هەرێمی کوردستانن پێیان ئەوترێ بەرێوەبەرایەتی خوێندنی کوردی لە کەرکووك و دکتۆرە گەلاوێژ ئاگادارە کە ئەو پۆستەشم بۆ نارد کە بەرێز کاك شێرزاد بەرێوەبەری خوێندنی کوردی لە کەرکووك پرسی کردووە کە دەڵێ کۆدەکانمان بە دەست گەیشتووە لە وەزارەتی پەروەردەوە، لەبەر ئەوە کەرکووك لە بیر نەکراوە بەشێکی گرنگی ئەو پرۆژەیە، مەسەلەی دخول عام پرسیارکرا ئێمە لەگەڵ جەنابی وەزیر کاك رێبواریش ئاماژەی پێکرد ئێمە ئۆپشنمان خستۆتەروو، نەك مەسەلەی پرۆسەی خوێندن بە نیسبەت وەزارەتی پەروەردە لە یەك تاوەکوو یانزە ئیزافەتەن بۆ پەیمانگاکان بۆ خوێندنی ئیسلامی بڕیاری پێ وەرگیراوە، دوێنێ موافەقەتی ئەنجومەنی وەزیرانمان وەرگرتووە ئێمە تاقیکردنەوە بکەین مەسەلەی تاقیکردنەوەو مەسەلەی خوێندن زۆر لێکتر جیاوازن بەرێزان بۆ؟ لەبەر ئەوەی تاقیکردنەوە زابتێکی تەندروستی بەسەردا جێبەجێ دەبێ خوێندنیش زابتێکی تری بەسەردا جێبە جێ دەبێ، خوێندن رسکی تیایە ئێمە ناتوانین لە ئێستادا منالی ئێمە بەرینەوە ناو ناوەندەکانی خوێندن، واقعێکی تاڵ هەیە قوتابخانە هەیە لەسەر ئەو جاددەی شەستییە لە هەولێر لە پۆلی (12) (88) قوتابی لە یەك ژووردایە ئەمە سڕاکشەری وەزارەتی پەروەردەی موئەسەساتەکانیەتی و بیناکانیەتی، بەلام ئێمە ئەکرێ ئەمانە هەموویان بەرینەوە ناوەندەکانی خوێندن و بیانخەینەوە ژێر رەحمەتی کۆرۆناو هەڕەشەی کۆرۆناوە ناتوانین بەراستی، بەلام بۆ تاقیکردنەوەکان ئێمە دەتوانین بە هاوکاری لەگەڵ وەزارەتی تەندروستی ئاسایە قوتابیەك لەگەڵ قوتابییەکی تر ئاسایە دوو مەتریشی بەین بێ، سێ رەحلەی دانیشتنیشی بەین بێ و دەمامك و دەسکێشیش ببەستێ و تاقیکردنەوەکان بداو پرۆسەی پەروەردەی پێوە ئینقاز بکەین، کە پێم وتن لە سەدا (72) وانەکانمان خوێندووە بۆ ئەو قۆناغانە و تەلەفیزۆنمان تەرخانکردووە بۆ پەخشکردنی هەموو وانەکان ئەمرۆ کە لەگەڵ جەنابتانە قسە ئەکەم، بەرێزان ئەمە خشتەی وانەکانی تەلەفیزۆنی پەروەردەیە ئەمڕۆکە (5-6) بۆ (6-5) کەنالی ئاسمانی پەروەردەیی (19) وانە پەخش دەکات بە بادینی بە سۆرانی بۆ خوێندنی بازرگانی بۆ هەمووی ئەوەی کە دەیبینین خشتەی وانەکانە رۆژانە بلاو دەکرێتەوە ئەمە ئەورۆ بۆ (5-6) لە کاتژمێر (10)ی بەیانی دەست پێ دەکات هەتاوەکو (2)ی شەو، واتا زۆربەی هەرە زۆری ماڵەکانی ئێمە ئەگەر ئایپادوو ئەگەر سمارت فۆن و ئەگەر تابلێت و کۆمپیوتەرو بە هەموو جۆرەکانییەوە بە لاپتۆپ و دیسکتۆپ و ئەگەر ئەمانەشیان نەبێ، بەلام بەشی هەرە زۆری ماڵەکانمان تەلەفیزۆنیان هەیە کە ئێمە بە هەرە کوالێتێکی باش ئەم وانانە پێشکەش دەکەین کە موعتەمەدە لەلایەن وەزارەتی پەروەردەوە و بە فلتەری بەرێوەبەرایەتی گشتی ئەزموونەکان و هەڵسەنگاندنی ئێمە تێپەڕیووە و کەناڵەکەشمان کەنالێکی فەرمییە و ئیجازەی لە وەزارەتی رۆشنبیری حکومەتی هەرێمی کوردستان وەرگرتوە کە سێ رۆژ لەوەو پێش ئیجازەی فەرمیان پێداوین وەلامیان داوینەتەوە، لەبەر ئەوە توانیومانە بە هەرشێوازێك بێت دابینی کەین، سەبارەت بە حانووتی قوتابخانەکان یەکێك بوو بەرێزێك پرسیاری کرد ئایا دۆسیەی ئەوانە چی لێ بەسەر دێتەوە؟ چ ئەوانەی زانکۆ، چ ئەوانەی حانووتی قوتابخانەکان، بەرێزان

ئەمساڵ بە گوێرەی عەقدێك پێیان دراوە کە عەقدەکە لە چاو ساڵی پاردا لە سەدا سەدوو (20)بووە، واتا بیست لە سەدی ساڵی خوێندنی (2018-2019) زیاتر بووە، من لەگەڵ هەر پێنج بەرێز بەرێوەبەری گشتی پەروەردەی پارێزگاکان سلێمانی، هەولێر، پارێزگای هەڵەبجە و هەروەها پارێزگای دهۆك و هەروەها ئیدارەی گەرمیانیش قسەمان کردووە، گەیشتوینەتە سیغەیەك کە ئەو سیغەیە لەگەڵ ئەنجومەنی وەزیرانیش باسی دەکەین کە بتوانین نسبەتێکیان بۆ ساڵی ئایندەدا بە گوێرەی ئەو دەسەلآتەی کە ئێمە لە وەزارەت هەمانە تەجدیدی عەقدەکانیان بۆ بکەینەوە وەکو ئیمتیازێك پێیان بدرێت، چونکە لە (2-26) ناوەندەکان خوێندن داخراوە، هەتا ئەگەر ئێمە لە مانگی (5)دا بڕیاربوایە قوتابخانەمان بکردایەتەوە ئەوان نەیاندەتوانی کافتریاکان بکەنەوە، لەبەر ئەوە مانگی رەمەزانی پیرۆزە، لەبەر ئەوە زەرەرمەند نەبوون تەخمینی ئەو دۆخەیانمان کردووە و یەکەم خاڵ کە هەنگاوی بۆ بنێین ئەوانەش عەدەدێکی زۆرن، چونکە زیاتر لە حەوت هەزار قوتابخانە لە کوردستان حانووتەکانی بە کرێ دەدرێ، هەشت هەزارو نیو حانووتەکانیان بە کرێ دەدرێ، یان شەش هەزارو نیو قوتابخانە حانووتەکانی بەکرێ دەدرێ، کەوابێ ئەویش کۆمەڵێك کێشەی کۆمەڵێك خانەوادەیە تەجدیدی عەقدەکانیان بۆ دەکرێتەوەو نسبەتێکیشیان بۆ دادەشکێندرێ کە ئەو نسبەتە بەرێوەبەرایەتی گشتی پەروەردەی پارێزگاکان پێشنیاریان کردووە، سەبارەت بە خوێندکارانی پۆلی یەك و دوو سێ چۆن دەچنە پۆلەکانی دیکە کە هەموو وانەکانیان نەخوێند بێ بەشێکی هەرە زۆری مەنهەجمان خوێندووە، بە تایبەتی قوتابی پۆلی یەك لە سەرەتاوە قوتابی پۆلی دوو ئەوانە بیدایەتی ساڵ پێویستیان بە وەرگرتنێکی زیاتر هەیە، بەرێزان ئەمساڵ پرۆسەی پەروەردە سوپاس بۆ خوا وجوهدی هەموولایەك بە تایبەتیش سوپاسی تایبەت بۆ مامۆستایانی کوردستان پرۆسەیەك بو ئیستیقراری بەخۆیەوە بینیوە، بایکۆتی بینیوە، لە دەست پێکی دەوام لە (9-21) کە لە پارێزگای دهۆك زەنگی خوێندنمان لێداوە تاوەکو (2-25) پرۆسەیەکی بێ کێشە رۆیشتووە کە گرفتی کۆرۆنا هاتۆتە سەری، ئێمە دوو ئالێتمان تەرح کردووە ئالێتی یەکەممان ئەوەیە کە ئەرکە لەسەر شانی وەزارە،ت ئەرکە لەسەر شانی حکومەت جۆرێك لە خوێندن فەراهەم بکات مادام خوێندنێکی تەنزیمی نیزامی ناو هۆڵەکانی پۆل نییە، ئێمە خوێندنێکی هەم میدیایی و هەم ئەلیکترۆنیمان فەراهەم کردووە، بەلآم لەگەڵ ئەوەدا ئالێتیکیشمان داناوە لە ئەنجومەنی وەزارەت کە لەگەڵ دەسپێکی ساڵی خوێندنی نوێدا سێ حەفتەی یەکەم ببەینەوە قۆناغی یەکەم تا قۆناغی یانزە، بە نیسبەتی ئەو سەدا (28)ی مادانە بە شێوازی موکەسف وانەکان بە قوتابیان بدرێتەوە، بۆ ئەوەی لەو کاتەشدا قوتابی لە قۆناغی یەك ئەچێتە قۆناغی دوو نەقسی نەبێت لە رووی مەعریفە و لە رووی تەعلیمی و بابەتەکانەوە، پلانی روون بۆ پۆلی (12) دوو خاڵە کاك شەمۆڵ وابزانم پرسیاری کرد، یەکەمیان ئێمە مەنهەجمان دیاری کردووە بە پێی قەرمانی وەزاری لە (44-82) و (44-84) لە رۆژی (2-5) مەنهەجمان بۆ دیاری کردوون بۆ زانستی، بۆ پیشەیی، بۆ وێژەیی، پیشەی هەموو جۆرەکانییەوە مەنهەجمان بۆ دیاری کردوون و رامان گەیاندوون کەوابێ هیچ غامزێك لەم بابەتە نییە، خاڵی دووەم مەسەلەی ئایە ئێمە ئەتوانین دخول عام بکەین یا نا؟ ئەمە لەگەڵ جەنابی

وەزیر وەکو ئاماژەم پێدا کۆبوونەوەی ئەنجومەنی وەزیران راسپێردراوین کە دیراسەتێکی ئەو بابەتە دەکەین و بە زووترین کات موختەرەعی خۆمان ئەدەینە ئەنجومەنی وەزیران و بڕیاری لێ دەدرێ، تەسەور دەکەم لە حەفتەی ئایندە کۆتایی پێ بێ، ئایا دخول عام دەکەین یا دخول عام ناکەین؟ مەسئەلەی دخول عامکردن بەرێزان ئەوەی ئێمە ئەگەر هاتوو دخول عام نەکەین پرۆسەی خوێندن زۆر دوورو درێژ دەبێتەوە، بە نسبەت پۆلی (12) لە ئەنجومەنی وەزیران زۆر بە روونی تەوزیحمان کرد دەکەوینە (15-2-2020) کە ئێمە بتوانین وەکو وەزارەتی پەروەردە داتاکانی خۆمان بۆ قوتابیانی خوێندکارانی دەرچووی پۆلی (12)ی ئامادەیی بە هەموو بەشەکانییەوە تەسلیمی جەنابی وەزیری خوێندنی بالآو قبوڵ مەرکەزی بکەین، ئەوانیش کاتێکیان پێویست دەبێ لانی کەم لە رووی تەکنیکی و (20) بۆ (25) رۆژ کەمتر نەبێ، ناکرێ ئێمە وەك وەزارەتی پەروەردە بمانەوێ لە مانگی (9) خوێندن دەست پێ بکەینەوە، بەلام هێشتا خوێندنی ساڵی (2019-2020)یشمان تەواو نەکردبێ، بەلام لەگەڵ هەموو ئەوانەدا من لەگەڵ جەنابی وەزیر تێتێگەیشتنێکی باشمان هەیە لەسەر بابەتەکان پێشتریش لەسەر کاری زۆر باش هاوکارییەکی باش لە نێوان وەزارەتی پەروەردەو خوێندنی بالادا هەبووە و ئەوە هەماهەنگ دەبین و لە دەستی خۆمانە بڕیاری لێ دەدەین هیچ گرفتێکی تێدا نییە، کۆمپانیاکانی ئەنتەرنێت دکتۆرە گەلاوێژ فەرمووی چەند سەعاتێکیان فری کردووە، من دەمەوێ ئەوە بڵێم کۆمپانیاکانی ئەنتەرنێت هەموو بیست وچوار کاتژمێرێکە ئەو وێب سایتەیان فری کردووە ئی وانە دۆت کەی ئار دی، بەلام خۆیان ئۆفەرێکیان هەیە بۆ هاوولاتیانی کوردستان نامەوێت لێرە تەرویج بۆ هیچ کۆمپانیایەك بدەم جگە لە کاری پەروەردەیەکە نەبێ، ئەو کەسەی هاوکاری پەروەردە بکا ناوی دەهێنم و سوپاسی ئەکەم و، بەلام کۆمپانیا هەیە ئەڵێ لە شەشی بەیانی تا دووی نیوەرۆ ئینتەرنێت بۆ هەموو هاوولاتیان فریە ئەوە شتێکی کەیە، بەلام ئەوەی ئێمە پۆرتاڵەکەی ئێمە پۆرتاڵەکەی لە (24) سەعاتەکە لەلایەن هەموو کۆمپانییاکانەوە فری کراوە، واتە سیمکارتێکی ئاسیا یان کۆریك یان زینت پێ بێ نامەیەك بنێری بۆ کۆرەك بۆ 1 286 پێت ئەڵێ بە سەرکەوتووی ئەتوانی سایتی وانە بکەیتەوە بە فری، بەلام چیتریان فری کردووە ئەگام لی نییە، ئەوەی ئێمە بۆ هەر (24) کاتژمێرەکە فرییە، ئەوە ئەخوێندرێ داخلە یان نا لە قوتابخانەی ئەلیکترۆنی؟ حەز ئەکەم ئەو بابەتە روون بێ، ئەرکی بەرێزتان و ئەرکی ئێمەش وەکو سولتەی تەنفیزی ئەوەیە کە ئێمە لە دۆخێکین کۆرۆنا کەسمان دروستمان نەکردووە، تا ئێستا نەسەلمێنراوە سونعێکی بەشەری بێ، روو بە رووی خەڵك بۆتەوە، بە بەرێزتانم وت زیاتر لە یەك ملیار و پێنج سەد ملیۆن قوتابی لە ناوەندی خوێندن لە (191) دەوڵەت دابراوە، خەڵك لە ماڵەوە بێ و تەسلیمی ئەو واقیعە بین یان ئەو هەرەشە بگۆرین بۆ دەرفەت، ئەوە پرسیارەکەیە، ئەوەی ئێمە بمانەوێ یان نا چۆن لە عالەمی دیجیتالی و رەقەمی هەموو کەسێ پێوەی پابەند کراوە و سوودی لێ وەرئەگری و مۆبایل بەکاردێنی و سمارت فۆنی پێیە، تۆرەکانی ئینتەرنێت بەکاردێنن، باشە دیجیتاڵ و دونیای رەقەمی و و ئینتەرنێت و فۆرجی و هەموو ئەو شتانە بۆ بەرکاربێ بۆ هەموو شتەکان بۆ بۆ بواری پەروەردە بەکارنەهێنێ؟ توانیوومانە مەترسیەك تەحویل

بکەین بۆ فرسەت، بەرێزێك فەرمووی ئەوە بارگرانی دروست ئەکات، بەرێزان ئەگەر موتابەعەتان کردبێ رۆژی 22-4-2020 پەیامێکی ڤیدیۆیم بلاوکردۆتەوە کە وتوومە پێویست ناکات هیچ خانەوەدایەك فشار لە خۆی بکات، ئەوەی هەیەتی لە ماڵەوە بەکاری بێنێ و ئەوەش نیەتی ئەکرێ سەیری تەلەفزیۆنی پەروەردە بکات، داوامان نەکردووە هیچ باوکێکی بەرێز لەو دۆخە بچێ تابلێت یان ئایفۆن یان کۆمپیوتەرێك بکرێ، ئیعازمان داوە بە بەرێوەبەراتییەکان نابێ خەڵك بخرێتە ژێر هیچ فشارێکەوە، بەلام حەلی مومکین منالی خۆم کە کۆمپیوتەرێکم هەبوو یان ئینتەرنێت هەبوو بۆ غەدری لێ بکەم وانەی پێ نەڵێمەوە، ئەبێ وەکو باوکێك یان خانەوەدا هاوکار بم لەو بابەتە، ئەگەر نەشم بێ نە وەزارەتی پەروەردە نە حکومەتی هەرێم کەسی ئیجبار نەکردووە، کەسیش لەبەر ئەوەی لە ماڵەوە مۆبایلی نییە یان ئینتەرنێت غیاب نادرێ و دەرنەچێ لە مەکتەب لەبەر ئەوەی سەیری ئەو وانەیەت نەکردووە، لەبەر ئەوە کە ئەڵێین بابەتەکە پرۆسەیەکە لە قۆناغێك دەستمان پێ کردووە لە کەرەنتین بووین، ئەو پرۆسە راهێنانی ئەوێ، لە پێشکەوتووترین وەلات گرفتی ئەبێ، ئەبێ تەوەقوع بکەی لە هەرێمیش گرفت هەبێ، لە گوندێك هیچ مۆبایل و ئینتەرینێت نییە، واریدە، لە ئەمریکا لە یەکێ لە ویلایەتەکان زیاتر لە (173) هەزار قوتابی هیچ وەسائیلێکی نییە بۆ خوێندنی ئەلیکترۆنی، رێکخراوەکان و خەڵکی خێرخواز هەڵمەتێکیان کرد بۆ دابین کردنی ئەو سمارتفۆن و تابلێتانە، لە پێشکەوتووترین وڵات گرفت هەیە و لای ئێمەش هەیە، بەس تەجروبەیەکی باشمان تێپەڕاندووە، لەو ساتەی لە خزمەت بەرێزتانم لە پەرلەمان نامەم بۆ دێ لەلایەن ئەو تیمە تەکنیکیەوە، (18) هەزار قوتابی لە ماوەی ئەو گفتوگۆیانەی ئێمە داخلی قوتابخانەی ئەلیکترۆنی بوون، عەدەدی سەرکەوتووە بۆ نزیکی (600) هەزار کەس، بەیانی و دوو بەیانی زیاتر، ئەوە بێ راهێنان، ئەوە خزمەتگوزاری پەروەردەییە، وەکو حکومەت و وەزارەت ئەرکە وانەکانی ئێرە کە ئەڵێین داخلی ناکەین، بەلام بەو مانایە نییە دایك و باوك سارد بێتەوە و بۆ مناڵەکەی فەراهمی نەکات، ئەبێ خەڵك تەشجیعی ئەوە بکات، مندالێ هەبووە لەو کوردستانە (2) ملیۆن دیناری داوە بە مامۆستای خسووسی، ئێستا کۆدێکم داوە بە بەرێزت ئەگەر تەلەفزیۆنت سمارتە ئەتوانی سەیری بکەی، باشترین مامۆستا کوالێتیترین دەرست بۆ شەرح ئەکات، مامۆستای خۆشت لەگەڵتە و بە نامە قسەت لەگەڵ ئەکات بۆ ئەوەی لە دەرسی خسووسی رزگارت بێ، بۆ ئەوەی نەچی بۆ پەیمانگاکان پارە نەدەی، ئەوە بارئاسانی کردنی خەڵکە، نامانەوەی باری خەڵك گران بێ، دووپاتی ئەکەمەوە هەر خانەوەدەیەك ئەو ئامێرانەی نییە نەکەوێتە ژێر باری ئەوانەوە، کرێی خوێندنی ئەهلی قسەمان لەسەر کرد، مەسەلەی دخول عام قسەمان لەسەر کرد، تەعویز لە هاوین دەست پێ بکات، لە وەزارەتی پەروەردە کە کارمان کردووە ئەڵێین حەزمان لێیە خەڵك رەخنەی بنیاتنەر بگرێ، بۆ ئەوەی چاکی بکەین، چونکە ناترسین لە رەخنە، واقیعی پرۆسەی پەروەردە لە هەرێمی کوردستان وایە، زیاتر لە (7) هەزار قوتابخانە هەیە، (4) هەزاریان یەك دەوام ئەکەین، زیاتر لە (231) هەزار قوتابخانە دوو دەوامە، زیاتر لە هەزار قوتابخانە سێ دەوامە، خالی دووەم، قوتابخانەکان جیاوازن لە کەمپی زانکۆ، ئەڵێم (7)هەزار قوتابخانەم هەیە، بەلام هەموو کوردستان

بە حکومی و تایبەت (29) زانکۆی هەیە، لەبەر ئەوە کەمپی زانکۆ بە زۆری کەمپێکن وەکو ئەو هۆڵەی پەرلەمان ساردکەرەوە و گەرم کەرەوەی تێدایە، بەڵام ناوەندی خوێندن وانییە، ئەبێ واقیعی بین، مەیدانی سەردانی ناوەندی خوێندنم کردووە مانگی (11) لە یەکێ لە پۆلەکانی ناحیەی رزگاری سەر بە ئیدارەی گەرمیان بووم ئەوەندە گەرم بوو خۆم تەحەمولم نەکرد و وتم چۆن ئەو قوتابیانە تەحەمول ئەکەن، ناتوانین خوێندن بخەینە مانگی (7) و (8)، خەڵك ئەستەمە منالی خۆی ناخاتە بەر ئەو هەوا گەرمە، ئیحتیمالی نەخۆشیش هەیە، لەبەر ئەوە بڕیاری تاقی کردنەوە دراوە، مامۆستایانی سووری داوای تەعەهودیان لی کردووین، بەڕێزان بۆ ئەوەی پەرلەمان لای وازیح بێ لە کوردستان (33) هەزار قوتابیمان هەیە کە پێیان ئەوتری پەناهەندەی سووری، لەکەمپەکان ئەخوێنن، (65) قوتابخانەش لە دەرەوەی کەمپەکان ئەخوێنن، ئەوەی گرنگە بزانن ئەوانە عەقدیان لەگەڵ حکومەتی هەرێمی کوردستان نەبووە نە بە وانەبێژی و نە بە گرێبەستی، عەقدیان لەگەڵ رێکخراوی (یونسێف، یونسکۆ) هەبووە، (65) مامۆستایان عەقدیان لەگەل رێکخراوی (یونسکۆ) هەیە، ئەو رێکخراوانە جگە لە رێکخراوی یونسك و کە (56) مامۆستا ئەدات (1323) مامۆستان، رێکخراوەکان لە رێگەی دۆنەرەکانەوە نەیانتوانی سەنت پەیا بکەن، دەعمی سەحبیان کردەوە لەو قوتابخانانە، حکومەتی هەرێم کە لە ئەساس ئەرکی حکومەتی فیدرالە، چونکە پەناهەندەن و پێیان ناوترێ نازیح پێیان ئەوترێ لاجیء، بەپێی قانوونی نێودەوڵەتی، نازیحەکان ئەوانەن لە کوردستان ئەخوێنن، لاجیئەکان ئەوانەن لە دەرەوەی هەرێمی کوردستان هاتوون، ئەرکی حکومەتی فێدرالە تا ئەو ساتە یەك دۆلار و یەك سەنت دەعمی ئەو قوتابخانانەی نەکردووە بە قوتابخانەکانی نازیحینیشەوە، کە ژمارەیان (188) هەزار قوتابی عەرەبی لێیە، (95) مەکتەبی خۆمان بۆ تەخسیس کردوون، زۆرجار پارەی نەوتیش خۆمان بۆیان ئەدەین، بەغدا بەس مووچەی مامۆستا ئەدات کە سەر بە دیراسەی عەرەبییە، حکومەتی هەرێم بریاری دا بۆ ماوەیەك تا پێی بکرێ دەعمی ئەو بکات مووچەی ئەو مامۆستایانە نەبرێ، تا مانگی (12) پێیان دراوە، بەڵام دوو جۆر مامۆستا هەیە، مامۆستایەك هەیە لە ئەساسە سوورییە، ئەوەی تر عێراقییە، ئەزانن قانوونی خیدمەی مەدەنی رێگە نادات هاووڵاتی غەیرە عێراقی دابمەزرێ، یەکێ لە مەرجەکان ئەوەیە هەڵگری جنسیەی عێراقی، ئەوانەش موستەحەقاتی خۆمان تا مانگی (12) پێداون، لەگەڵ مونەزەماتیش قسەی تر ئەکەین، بەڵام ئەوانە جیاوازن لە وانە بێژو گرێبەست، وانەبێژی هەڵەبجە، شایستەی مانگی (12) یان وەرگرتووە، هەموو مامۆستای وانەبێژ تا مانگی (12) وەریان گرتووە، لە هەندێ شوێن مانگی (2) ش دراوە، لە هەندێ شوێن مانگی (1) یش دراوە، پارەی حکومەتی عێراقی چی دراوە بە ئێمە؟ پارەی حکومەتی عێراقی و (W.H.0) هیچ نەدراوە بە وەزارەتی پەروەردە، لەبەر ئەوەی پرۆژەمان تەقدیم نەکردووە، ئەساسەن ئەو پارەیە چۆن هاتووە؟ ئەو پارەیە رۆژی (5- 4- 2020) لەلایەن وەزارەتی سەحەی عێراقەوە گەیشتۆتە سەر حیسابی ئەنجومەنی وەزیران، ئەنجومەنی وەزیران رۆژی (7- 4- 2020) تەنیا پاش دوو رۆژ کاك دکتۆر ئومێد سەباح نووسراوی پێ کردووە بۆ وەزارەتی سەحە، هەرچەندە ئەو بابەتە پەیوەندی بە منەوە نییە، بەڵام پرسیار

کرا ئەبێ ئەسلی مەسەلەکە وەکو خۆی باس بکەم، ئەوەی هاتووە بۆ کەرتی پەروەردە نییە بۆ کەرتی سەحەیە، (5- 4) هاتووە، (7- 4) تەحویلی وەزارەتی دارایی دراوە و بۆ وەزارەتەکان نیە، بۆ مودیریاتی عامی سەحەی پارێزگاکانە، تەحویلی مودیریاتی عامی سەحەی هەموو پارێزگاکان دراوە، (W.H.O) ش هیچی نەداوە بە وەزارەتی سەحە، برێك لە پێداویستی پزیشکی داوە بە سەحە ئەگاداری بەرێزت کە پەیوەندی بەئێمە نیە، تەلەفزیۆنی پەروەردەیی بەردەوام ئەبێ، وانەبێژی شێخان موستەحەقاتی خۆیان وەرگرتووە هی مانگی (11)، لەبەر ئەوەی لە زمنی پەروەردەی دهۆکن، کاك هیڤیدار چەند رەقەمێکی خوێندەوە، لە (22٪) کوردستان نەخوێندەوارە، من ئەو داتایەم لا نییە، نازانم ئەو سەرچاوەیە کوێیە، بانکی دەولی داتا لە عێراق ئەکات نەك کوردستان، خالی تر ، (30) قوتابی بەرامبەر مامۆستایەکە، لە دهۆك (14)، ئەو داتایە دەقیق نیە، ژمارەکە بە بەرێزت ئەلێم، لە زاخۆ (92215) قوتابی هەیە، (4500) مامۆستاش هەیە جگە لە وانەبێژ، 092215) تەقسیمی (4500) مامۆستا بکە جگە لە وانەبێژ ئەکاتە (20.1)، نەك (30) عەلەل عموم کۆی گشتی کوردستان جا ئەوەی بەرێزت فەرمووت با دوو نموونەت پێ بدەم، چۆن سلێمانی پەروەردەی رۆژهەلات و رۆژئاوای هەیە دهۆکیش بەهەمان شێوە، سەیری مامۆستایانی رۆژئاوا و رۆژهەلات بکە، لە رۆژئاوا (66108) قوتابی هەیە بەرامبەر (7735) مامۆستا، بەلام لە رۆژهەلات (64721) قوتابی هەیە بەرامبەر (6031)، کەوایە کۆی گشتی بەو جۆرە دەرناچێ، ئەمەوێ بلێم و لە ئەنجومەنی وەزیرانیش باسم کرد پارێزگای دهۆك مەغدور ترین پارێزگای کوردستانە لە کەرتی پەروەردە، لە رووی بینا و دامەزراندن و مامۆستایانی گرێبەست، پەروەردە هەیە لە دهۆك مامۆستای وانەبێژ ئەیبات بەرێوە، پەروەردەی ئاکرێ لە (51٪) زیاتری مامۆستای وانەبێژە، پەروەردەی بەردەرەش لە (52٪) وانەبێژە، کەمترین تەعیناتی حکومەتی هەرێم باسی پەروەردە ئەکەم، مەحرومترین پارێزگا دهۆکە کە ژمارە مامۆستای کەمە، بەلام کری گشتی کوردستان ژمارەی مامۆستایان موقارەنە بکەن بە ژمارەی قوتابیان لە قۆناغی ئامادەیی بۆ هەر (15) قوتابی مامۆستایەکە، لە قۆناغی بنەرتیش بۆ هەر (14) قوتابی مامۆستایەکە، کاك شێرکۆ فەرمووی بۆ پەروەردە چی کراوە، بەرێزتان وەکو فراکسیۆن لەو بوارەوە پرۆژەیەکتان پێشکەشی ئێمە کردووە، ئاماژەت بەوە داوە بۆ پرۆژەی فێرکاری شت کراوە، بەڵام بۆ پرۆژەی پەروەردە چی کراوە؟ ئەوە ئەو خاڵە گرنگەیە ئەگەور سەیری سۆشیال میدیا بکەی، ئەگەر سەیری ئەو جەرائیمانە بکەین کە لە کوردستان هەن، ئەمانخاتە ئەوەی ئێمە بەراستی وەکو وەزارەتی پەروەردە ئەبێ مەهامی خۆمان تەوزیع بکەین بەسەر دوو شت، پەروەردە و فێرکاری، ئەبێ ئەوەی گرنگە، زانست ئەدەین بە خەڵك، بەلام بە پراکتیکی فێری ناکەین، باسی بەها جوانەکانی ئینسانیەت و ئەوانەی بەهای بەرزی مۆڤایەتین ئەکەین، بەلام بە پراکتیکی لەگەلی ناروین، ئەو گرفتەیە باسی ئەکەی، ئەمساڵ ئەگەر کۆرۆنا رێگە بدات چوار تا پێنج کۆنفرانس ئەکەین، یەکێ لەوز کۆنفرانسانە ئەوەیە لە بواری پەروەردە ئەبێ چی بکەین، ئەوە ئەرکە سەرەکیەکەی وەزارەتی پەروەردەیە، ئەوەی لەسەرمانە ئیعداد کردنی جیلێکە کە لە پرۆژەکەی خۆمان فەلسەفە و ستراتیجی وەزارەتی پەروەردەمان دارشتۆتەوە لەسەر

کۆمەڵێك بنەمای تازە کە گونجا بێ لەگەڵ ئەو پرسیارەی بەرێزت، زەمان هەیە هەلە ئیمتیحانی ویزاری نەکرێ؟ نا، زەمان لە هیچ شتێك نییە، هەموو مرۆڤێك قابیلی هەلەیە، لە مەسەلەی ئیمتیحان بابەتێك هەیە بیزانن، لبیژنەی بالای سوئال بینین، هیچ وەزیرێك بۆی نییە سوئال ببینێ، هەتا ئەگەر زەختیش بکەم ناتوانم، لیژنەیەکی ئیمتیحانات دایئەنێ، ئەو لیژنەیە مەسئولە، لە دەوری دووەم هیچ سوئالێك هەڵە نەبووە، ئیعازم دا وتوومە هەر کەسێ هەڵە بکات هیچ لێ خۆش بوونی نیە، هەلەز خان و لیژنەی پەرلەمانیش ئاگایان لێیە، پاریش سێ کەس عقوبە دراوە، لە عقوبەکانیش پەشیمان نەبوونەوە چووە جێ بەجێ کردن لە دهۆك و سلێمانی، پێشمان وتوون هەرکەس هەڵە بکات چونکە مەسیری خەڵکە عقوبە ئەدرێ، بەلاّم بە عامیلی تەشجیعی قسەمان لەگەڵ کردوون، هەموو هولێکیش ئەوەیە هەڵە نەبێ، پرسیارەکانی خولی دووەم کە من وەزارەتم گرتۆتە دەست بە هیچ جۆرێ هەلەی تێدا نەبووە و پرۆسەکە تەواو بووە، رێژەی تەسەروب، پێم خۆشە بە وردی قسەی لەسەر بکەین، چونکە ئەو ئامار و داتایانە دەقیق نیە، رێژەی تەسەروب لە ناو وەزارەتی پەروەردە لە کۆتایی سالی خوێندن دەرئەکەوێ، چونکە داتاکان پچر پچر ئەبن، ئاوا دەرناکەون، لە مانگی 1 حوکم بدەی رێژەی وازهێنان لە خوێندن لە ناو وەزارەتی پەروەردە لە 1٪ ە یان 2٪ ە، بۆ ئەوەی رێژەی تەسەروب نەبێ و خوێندەواری کەم نەبێتەوە لەگەل رێکخراوی بریتش کاونسل ئیتیفاقیمان لە ئیتاری ستراتیجی هەیە و رەشنوسمان واژوو کردووە کە ستراتیجمکان داناوە بۆ رووبەروو بوونەوەی کەمکردنەوەی رێژەی نەخوێندەواری و بەرەنگار بوونەوەی حالەتی تەسەروب لە ناوەندەکانی خوێندن، ئەو ستراتجیە لە سالی نوێی خوێندنی ئایندە ئەچێتە بواری جێ بەجێ کردنەوە، ئەتوانین نوسخەیەکیش بدەین بە پەرلەمان کە بە زمانی ئینگلیزی و کوردی هەیە، پەرلەمان و وەزارەت دابنیشن، بە سەرچاو، داوم کەمە، بەلی لەبەر حالەتی دوو دەوامی و سێ دەوامی کە بۆ بەرێزتمان باس کرد و مەنهەجیش زۆرە، بەلاّم لەو پلانانەی لەبەر دەستی بەرێز سەرۆکی پەرلەمانە ئاماژەمان پێداوە، چەندین پرۆگرامی تازەمان هیناوەتە ناو خوێندن، یان گۆریومانە، لیژنەیەکی بالامان هەیە بۆ تەعدیل کردنی مەناهجەکان، مەنهەج ئەوە نیە کتێبێك بێ وەکو نووسینی مەقالە یان رۆمان، هەلەقەیەکی موتەرابتی پێکەوە گرێدراوە لە قۆناغی یەك تا (12)، بەلگەنامە هەیە، بەس نووسین نییە، ستانداردی عالەمی هەیە بۆ دانانی کتێبی خوێندن کە جیاوازە لە نووسینی مەقالە یان رۆمان، پرۆسەکە وەعدمان داوا تەوەرەکانی کارمانەی حکومەتی هەرێم لە زمنی چوارسالی کابینەی نۆیەم جێ بەجێ بکەین کاری باشیش کراوە، پرسیارەکان لە زمنی ئەوە بوون چ زەمان هەیە کە ئەو بەشانەی تەرك کراون پرسیار نەیەتەوە؟ ئەو فەرمانە وزارییە چۆتە بەردەم لیژنەی بالای تاقیکردنەوەکان بۆ هەموو تەربییەکان رۆیشتووە، ئایا لەسەر شەهادە ئەنووسرێ ئەو شەهادە ئۆنلاینە؟ ئاماژەمان پێدا پالپیشتیکارێکی نا ئیلزامیە، ئەمانەوێ قوتابی مەعریفەیەك وەرگرێ لە خوێندن دانەبرێ، لەسەر شەهادە نانووسرێ، شەهادەش بە مەرحەلەی یەك و دوو و سێ نادرێ، لە وەزارەتی پەروەردە بە دوو سلف ئەدرێ، جاران تا سالی 2008 شەهادە بە پۆلی شەشی ئیپتیدائی و سێ متوەسیت و دوازدە ئەدرا، ئێستا بەپێی سیستەمی قوتابخانە بنەرەتیەکانی

2009 سیستەمی خوێندن بۆ پۆلی سێی ناوەندی کە ئەکاتە نۆی ی ئێستا و پۆلی (12) ی ئامادەیی بە هەموو بەشەکانیەوە ئەدرێ، حەسیبە خان وتی تەواوی وانەکان لە ناو پۆرتالەکە نین، بەلێ وایە، رۆژانە وانەکان دائەنێین، چونکە زەرەری زۆر ئەدات لە رووی تەندروستیەوە، ئەگەر دە وانەی زانستی لە یەك رۆژ بۆ دابنێین و بچێ سەیری هەمووی بکات گرفتە، هەندێ وانەمان دانابوو هەڵمان گرتەوە، هەندێ قوتابی بە یەك رۆژ سەیری هەموو وانەکانی ئەکرد، ئەوەش تەئسیر لەسەر چاوی ئەکات، ئەمانەوێ قوتابی دوو تا سێ سەعات لەگەل ئەو مۆبایل و کۆمپیۆتەرە خەریك بێ، کاك بەلێن، بەلێ قۆناغی یەك تا دوازدە ئەتوانین ئیمتیحانیان پێ بکەین، ئەو داتایەی حەسیبە خان خوێندیەوە پەروەردەی مێرگەسۆر کە وتی 15٪ بەشدارییان کردووە، راستە مێرگەسۆر مەنتیقەیەکی شاخاوی چرە، چەند مەنتیقەیەکی تریش هەیە لە کوردستان هەمان شێوە، پێنجوێنە، هەورامانە، شارباژێرە، نیسبەی بەشداری کردن تا ئەو ساتە لە مەنتیقەی مێرگەسۆر و تا شوێنە هەرە دوورەکانی شێروان مەزن و ئەوانەش نیسبەی موشارەکە 29.6٪ ە، بۆ ئێستا خراپ نییە کە ئەو ناوچانە شاخاوین و ئینتەرنێت و کۆمپانیاکانی گەیاندن تا رادەیەك باشە، سوپاستان ئەکەم.

بەرێز د. رێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو وەزیری خوێندنی بالاّ.

بەرێز ئارام محمد قادر امین/ وەزیری خوێندنی بالاّ:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

خۆشحالم پرسیاری گرنگ کرا، خۆشحالم ئەبینم نوێنەرەکانی گەل موتابەعەی ورد ئەکەن، دەرفەتێکی گرنگ بوو بە نیسبەتی ئێمەوە بتوانین دەنگی خۆمان بگەیەنینە کۆمەلانی خەلك و قوتابیان، ئەزانین لە قەلەقین، کاك عبدالسلام هەندێ پرسیاری کرد وەکو سەرۆکی لیژنەی خوێندنی بالاّ، ئەمەوێ سوپاسی ئەوانیش بکەم پەیوەندی باشمان هەیە، داوایان لێ ئەکەم باشتر موراقەبەی ئێمە بکەن، سەبارەت بە سیستەمی ئەلیکترۆنی کە نا ئیلزامیە، ئەبێ بلێم سیستەمی نا ئیلزامی لە زانکۆکان پێویستی بە تەعریف هەیە، رەنگە هەمان تەعریفی پەروەردە نەدات بە دەستەوە، لە پەروەردە کاکە ئارام و وەزارەتەکەی ئەو رێنماییانەی گرتۆتە بەر و قوتابی ئەو دەرسانەی تەرکی کردووە و ئەوەی ماوەتەوە لە رێگەی تەلەفیزیۆن و قوتابخانە ئەلیکترۆنیەکەوە وەریبگرێ، یان ئەگەر قوتابیەك نەیەوێ وەریبگرێ لەبەر هۆکارێك رەنگە زۆر کێشە نەبێ، بۆ ئێمە وەرگرتنی ئەو زانست و زانیارییە لە زانکۆ زۆر گرنگە بە تایبەت بۆ دەرسە زانستییەکان، نابێ چاوپۆشی لێ بکەین بە هیچ شێوەیەك، کەوادیری پزیشکی و ئەمووری و کارگێری وەزعی ئەم وڵاتە ئەگرنە دەست ئەبێ عیلمەکە بە شێوەی پێرفێکت وەرگرن، ئەگەر شتی نا ئیلزامیتان بۆ تەعریف بکەم، ئایا ئەوە چۆن تەعامولی لەگەل بکەم داخلی بکم یان نا، ئەبێ ئیمتیحانی ئاسایی بکەین بە سیمینار یان توێژینەوەی بچووك، ئەوەی لە مەجالیان بێ، هیچ ئەرکێك ناخاتە سەریان، قوتابیان ئەو زانستەی پێویستە وەریبگرن ئەبێ وەریبگرن، دوایی لە وەزارەتی خۆمان دائەنیشین و بریار ئەدەین بە چ

ئالیەتێك ئەو نا ئیلزامییە بە ئاراستەیەك ببەین کە ئاراستەی خزمەت کردن و کارئاسانی بیّ بۆ قوتابیانی کوردستان، هەندیّ زانکۆ ئەلیکترۆنی نییە ئۆنلاینە، ئێمە داوای ئۆنلاینمان نەکردووە، داوامان کردووە ئەلیکترۆنی بیّ، وانەکان ریکۆرد بکرێن دواتر ئەپلای سەر سایتەکە بکرێن، هەرکاتیّ قوتابی چووە سەر ئینتەرنێت بتوانیّ ئەو زانستە وەرگریّ، ئەگەر لە شوێنی بەو شێوەیە نیە و لە فلان سەعات هەمووی لە سایتەکە بیّ ئێمە ڕێگەمان بەو شتە نەداوە و شتی وا نیە، سەبارەت بە دامەزراندنی (3) یەکەمەکان لە مونتەلەقی زاتی خۆمەوە، نەك وەکو وەزیر، وەکو هاوولاّتی ئەو ولاّتە حەقی نەك ئەوانەی یەکەمەکان هەموو ئەوانەی تەخەروج ئەکەن لە کوردستان، لە ولاّتی ئێمە دەرفەتی کاریان بۆ برەخسێنین لە کەرتی تایبەت و حکومی لای کەم بژێوی خۆیان دابین بکەن، بەلاّم ئەبیّ سەیری بارودۆخی کوردستان بکەین، ئێستا ئەو لیژنەی ئێمە لە بەغدایە هەمیشە تەعنی ئەوە لە ئێمە ئەدەن کاك ئالان شاهیدی بۆ دا، ڤالا خانیش شاهیدی بۆ دا، ئەنجومەنی وەزیران موشکیلەی ئەوەمان هەیە لە بەغدا پێمان ئەڵێن میللەتێکی پێنج ملیۆنی بۆچی ملیۆنێك و سیّ سەد هەزارتان مەعاش خۆر و مووچە خۆرە، درەفەت نەماوە بۆ ئەوەی بتوانین بە پلان ئەو تاقە و توانایەی هەیە وەریان بگرین، پێویستمان بەوە هەیە وردە وردە ئەو کەوادیرانەی ئێمە هلاك و خانەنشین ئەبن، ئیتر نەخۆشییە، پێویستمان بەوەیە ئەو یەکەمانە بخەینە ناو سێکتەری خوێندنی بالاّ و جێگەی ئەوانی تر بگرنەوە، بەلاّم بارودۆخ ڕێگانادات بەداخەوە، بە ئەنجومەنی وەزیرانمان وتووە خەمێکیان لیّ بخۆن، بۆ ئەوەی رۆحی مونافەسەی عیلمی لە ولاّتی ئێمە نەمریّ، هیوادارین لە دوای ئەو گۆڕانکاریانەی دێتە پێشەوە لە مەسەلەی چاکسازی بایی ئەوەندە دەرفەت برەخسێنیّ حکومەت دەستی ئاوالابیّ، یەك کەسم نەبیستووە لە ئەنجومەنی وەزیران دژ بیّ، بەلاّم خۆزگە بتوانین نەك هەر یەکەم و دووەمەکانە ئەوانی تریش تەعین بوونایە، سەبارەت بە یەکسان کردنی زانکۆکانی دەرەوەی هەرێم نووسراومان ئاراستەی ئەنجومەنی وەزیران کردووە و ئەوانیش ئاراستەی وەزارەتی دارایی، یەکسان کردنی بڕوانامە ئیلتیزاماتی مالی ئەخاتە سەر حکومەت، پێویستە وەزارەتی دارایی روون کردنەوە بدات و بلّیّ چۆن ئەو عەمەلییە جیّ بەجیّ بکات، بەتایبەتی ئەوانەی دەرەوەی هەرێم کولێتیان زۆر باش نییە، ئەوە زەربەیەکی گەورەیە لە ئێمە، خەڵك هەیە هەندەسەی لەویّ تەواو کردووە، کۆرساتی لەویّ بە دیستانس خوێندووە، دوو حەفتە جارێك کۆرسێك چووە، یان وا هەیە پلە تایبەتە، لە کویّ رۆیشتووە، وەکو خۆم رەچاوی ئەوە بکەم کولێتی خوێندن دانەبەزیّ، هەندێکیان هی 2013 و 2014 کە داوامان کردووە یەکسانیان بۆ بکریّ، ئەکیدی تریش لە ئەنجومەنی وەزیران ئەکەینەوە، سەبارەت بە دبلۆم و ماستەر و ئەوانەی پێشتر لە ئەنجومەنی وەزارەت و کۆبوونەوەی رابردوو ئەتوانن بە ئۆنلاین دەست پیّ بکەن ئەوانەی توێژینەوە و موحازەرات، ئەبیّ بگەڕێنەوە بۆ وەزارەت، مەسەلەکە ئۆبلّیی گەورەی قانوونییە نابیّ لە خۆمانەوە بڕیار بدەین دۆخێك دروست بیّ کارەسات دروست بکات، هەموو دونیا حەزەرەی لە شەپۆلی دووەمی کۆرۆنایە، دەرچووانی وەرنەگیراو ئەوانەی پێش کۆرۆنا تەقدیمیان کرد، بەداخەوە وامان لیّ هات نەتوانین مەسیری یەکەمەکان یەکلایی بکەینەوە، بۆ وەرگرتنی

خوێندکار له خوێندنی باڵا ئیمتیحان ئەکا و پێمان ئەڵێ کەفائەی عیلمی هەیە، ئەو کەفائەیە ئەکرێ له شوێنی خۆی تەوزیف بکرێ، بۆ ئەمەش ئەبێ بگەڕێینەوە وەزارەت و سەیری پلانی وەزارەت بکەین، بۆ نموونه له بەشێك دوو کورسی وەرگیراوە، بەڵام چوار کەس دەرچوون، نابێ دوو کورسی تر ئیزافه بکرێ، پێویستی به راوێژ هەیە، ئەو ئیمتیحانه بۆ توانایی ئەو کەسانەیە، سەبارەت به دەرماڵەی خوێندکاران هەر له سەرەتای دەست بەکار بوون پرۆژەی هەموو وەزارەتەکان و ئێمەش داوامان کردووە دەرماڵەیەك بۆ خوێندکاران دابین بکرێ، ئەمەوێ بڵێم داوای سەندوقێکی قەرزی خوێندکارانیشمان کردووە، ئەگەر ئێستا حکومەتی هەرێم بتوانێ مەعاشی موچەخۆران دابین بکات شوکری خوای ئەوێ لەو بارودۆخە، وەکو کوری فەقیری ئەو وڵاتە هەست بەوە ئەکەم، بەڵام دەستمان بەستراوە، وەزعی عێراق و کۆرۆنا وای کردووە، کەمکردنەوەی کرێی خوێندن له خوێندگا ئەهلییەکان، بریارمان دا له 45٪ خوێندنی ئیواران و پارالێل و 25٪ خوێندنی تایبەت کەمبکەینەوە، ئەوەی موتابەعەمان کردووە له دوو زانکۆ ئەمەوێ زۆر شەفافانه بڵێم ئەمەوێ هەموو مولتەزەم بن، بەرێز سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران ئیعلانی ئەوەی کرد پێداچوونەوە به کرێ و کوالیتی خوێندن ئەکرێ، بڕیارەکە لەگەڵ لیژنەی پەروەردە و لیژنەی خوێندنی باڵاش تاوتوێمان کردووە، بەڵام رەنگە لەبەر هەندێ حاڵەت زانکۆکان و زانکۆ تایبەتەکان نەیانتوانی بێ، بەڵام ئەکید ئەکەمەوە، کەمکردنەوەی مووچەی فەرمانبەران و مامۆستایان، ناتوانن، عەقد کراوە، وەکو حکومەت داوامان کردووە و نووسراویش کراوە، ئەبێ پابەند بن به عەقدەکانی خۆیان، سەبارەت بەو ئەرکانەی مامۆستایان له رۆژانی پشوو ئەیکەن داوامان له وەزارەتی دارایی کردووە، پێویستە بۆیلن سەرف بکرێ، دخول عام فشار ئەخاتە سەر زانکۆکان، گرنگە، ئێوە نوێنەری گەلن ئەمەوێ راشکاو بم، تاقەی ئیستیعابی زانکۆ حکومییەکان (21) هەزارە زۆر زەغتی لێ بکەین ئەگاتە (22) تا (25) هەزارە، دخول عام بێ یان نا رێژەیەکی زۆر دێتە زانکۆکان، خۆشم لەگەڵ ئەوە نیم بەهۆی ئەو بارودۆخەوە ببین به عامیلێك بۆ دروست کردنی بازار بۆ زانکۆی تایبەت و خوێندنی تایبەت، ئەبێ حکومەت رێگا چارە بگرێتە بەر بۆ ئەوەی ناعەدالەتی حکومی دروست نەبێ، به گوێرەی یاسای 2008 لەو پەرلەمانە ئیقرار کراوە دەسەڵاتی داراییمان لێ وەرگیراوەتەوە، داوا ئەکەین بماندەنەوە، بۆ ئەوەی بتوانین ئەو دەسەڵاتە له زانکۆ و وەزارەتی خۆمان سەرف بکەین، هیوادارین بتوانین دەرفەت بۆ قوتابیان برەخسێنین...

بەرێز د. رێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

باسی ماستەر و دکتۆرا ئەڵێ کورسییەکی بەتاڵ هەیە.

بەرێز ئارام محمد قادر امین/ وەزیری خوێندنی باڵا:

ئەوە له چوارچێوەی پلانە، ئەگەر لەسەر هەندێ مەسائیلی رۆتینات بمێنێتەوە، بەڵام چارەسەر ئەکرێ، ئەو پرۆسانە ئینسان جێبەجێی ئەکات، یەکی شەڕ و یەکی خێر، مومکینە هەبێ خراپە تەغەلوب بکات، بەڵام رێکارمان هەیە وتوومانە سکالا بکەن، به هەموو قوەتی خۆم له پشتی ئەوەم

عەدالەت هەبێ، ئەگەر هەیە بە بەڵگەوە بمدەنێ، کۆرسی دووەمی خوێندنی باڵا و کێشە لە ئینتەرنێت هەیە، بەڵێ هەیە، بەڵام ئەوە نییە 100٪ پرۆژەکە فاشیل بێ، 10٪ تا 30٪ کێشە هەبێ باشە، چونکە لە ناچاری کردوومانە، 40٪ بگەرێینەوە هێشتان قازانجمانە، لەبەر وەقت نەمویست قسە لەسەر پلانی ب و س کە لە ماوەی (9) مانگی رابردوو، پێویست ناکات بیخوێنەمەوە، بەڵام (1-9) مان داناوە لە چوارچێوەی ئەو سەربەخۆیەی داومانە بە زانکۆکان پێیمان وتوون لە (1-9) بۆ (10-9) ئەبێ ئیمتیحان بکرێ دەوری یەکەم و دووەم و نەتیجە گەیشتبێ بە ئێمە، ئیتر هەرکات بێ بەڵام لە 1-9 بۆ 10-9 ئەبێ نەتیجە وەرگرین، ئۆنلاین داخلە بەلێ، هیوادارین دوای جەژن بکرێنەوە، بەشێك لە مامۆستایان شارەزایان نییە، راستە، هەندێ بەش هەیە پێویستی نەبووە وەکو شەریعیەکان، بەڵام ئەو هەرەشەیە ئەگۆڕین بۆ دەرفەت، میکانیزمی باشمان لەبەر دەستە، شەش هەفتەیە، (2) هەفتە بە عوتلات ئەڕوا، یەعنی (4) بۆ (5) هەفتە ئەڕوا، ئەتوانین جێ بەجێی بکەین، ئەبێ عیلاج لە ئیمتیحانات بکەین، بۆچی خەڵکی بیانی دائەمەزرێنن؟ بیانی دانامەزرێ بە عەقدە، بەڵام لەبەر ئیختیساساتی نادیرە، زەروریەتە، بۆ ئەوەی کوالێتی زانکۆکان بەرز بکەینەوە، نمرەکان چۆن دابەش ئەکەین؟ لە هەوڵ داین بە شێوەیەك دابەشی بکەین غەدر لە قوتابی نەکەین، سایت و بەیجی زانکۆکان هاککراون، بەڵام هیچ وانەیەك نافەوتێ، ئێمە دەزگایەکی عالەمی نین هاکیش بکرێن ئاساییە، مادام پاڵپشتی کارە بۆچی مامۆستایان مولزەم بکەین؟ بۆ ئەوەی زانیارییەکان بگات، سەبارەت بە تواناسازی ئایا پارەکانیان چی لێ هاتووە؟ هیچ پارەیەك هاتۆتە وەزارەت؟ نەخێر، نەهاتووە، داوامان کردووە، قەرار بوو (10) ملیۆن دۆلار بدرێ، بەڵام ئەو بارودۆخە وای کردووە دەست بۆ هەندێ موعالەجاتی ناچاری بەرین، کە رەنگە هیچ کەس پێی خۆش نەبێ، هیوادارین ئەو ئیستیحقاقاتانە سەرف بکرێ، سەبارەت بەو قوتابیانەی دێنەوە چیان لێ دێ؟ وتمان خۆیان ئەناسێنن بە ناوەندێکی کەرەنتینە کردن، ئەو ماوەی لێرەن بۆیان حیساب ئەکرێ، ئەگەر ویستیان بگەرێنەوە هیچ مانیع نییە، مەسەلەی پارەی پارالێل هەستمان کرد غەدر هەیە، ئەو رێژەیەمان کەم کردەوە، دائیمەن میللەتی زیرەك ئەتوانێ هەرەشە بگۆڕێ بۆ دەرفەت، هەندێ کەس ئەڵێ خوێندن ئۆنلاین مەکەن، کاکە خەڵاتی ئەکەم ئەوەی بەدیلێکی ترمان پێ بلێ، مەسئولییەتی ئەوەم پێ ناکرێ خوێندکار بگەڕێنمەوە کەمپی خوێندن، هەرکەس هەڵێئەگرێ من هاوکاری ئەبم، ئەبێ واز لە موزایەدات بێنین، بۆ ئەوەی منالی ئەو کوردستانە سەری لێ نەشێوێ هاوکار بین عیلمەکە بخوێنن و حکومەت دەرفەتی رەخساندووە، خۆزگە لە کەمپەکان بواین، ئەبێ بە بەرپرسانە قسە بکەین، پەیوەندی بە جیلێکەوە هەیە، یا بکەینە مانگی (7)، کێ زمانم ئەکات مانگی (7) یان (8) با بیکەین، (4) یان (5) هەفتەیە ئەگەر بە شەویش بێ

کێشە نییە، بەڵام زرووفی سەحی ئەبێ رێگەم بدات، قەرارە دوایی 5/31 باش بێ ئەخەینە کەمپەکان، سەبارەت بە ئیمتیحاناتی مەرکەزی لیژنەیەکمان هەیە بە ناوی لیژنەی باڵای خوێندنی یاسا لە زانکۆکانی هەرێم، ئەگەر بارودۆخ بەو شێوەیە بێ ناتوانین ئیمتیحان بکەین ئەبێ (50) تا (100) لاپەرە ئیستینساخ بکەین، رێکارەکان رێگا نادەن، هەوڵ ئەدەین ئاسانکاری بکەین، بەشێ داوایان کردووە (60) بکرێتە (50)، تەفاهومی ئەوەش ئەکەین، چەند لەو پارەیە دراوە بە کۆرۆنا و ڤایرۆس، بە وەزارەتی ئێمە هیچ نەدراوە، نازانم بۆ پەروەردەش، وابزانم تەخسیس کرا بۆ وەزارەتی تەندروستی، نادادی لە پرۆگرامی وەرگرتنی خوێندکار کراوە، ئەگەر مەسەلە خوێندنی باڵا بێ و پێنج هەزار خوێندکار بێ نەمانیەشتووە، ئەگەر رویدابێ موتابەعەی ئەکەین و خۆمان بە سەربازی عەدالەتی ئەزانین و رێگا نادەین (27) تەلەبە لە ئێران ماوە، لەگەڵ جەنابی وەزیری داخیلی و تەندروستی قسە ئەکەم بۆ ئەوەی کارئاسانی بکەین بۆ هێنانەوەیان، دەرماڵەی قوتابیان چی لێ دێ؟ داوا ئەکەین حکومەت بتوانێ بیکاتەوە، کرێی خوێندن کەم بکرێتەوە هی ئەمساڵ، بە بریارێك 25٪ کەم کرایەوە، بڕواناکەم جارێکی تر کەم بکرێتەوە، خۆزگە زانکۆکانی تایبەت ئەهاتنە پێشەوە لەگەڵمان، بەشێکی زۆری جوامێرانە هاتوونەتە پێشەوە، داوا ئەکەم بە چاوی باوکانە سەیری ئەو قوتابیانە بکەن ئەگەر مومکین بێ ئەو قیستەی ماویانە کەمی بکەنەوە یان لێیان خۆش بن، وەرزەکە گەرم ئەبێ پلان چییە؟ کەمپەسی ئێمە باشن گەرماش بێ ئەتوانین لە کەمپی خۆمان ئیمتیحان بکەین، ئامێری فێنکەرەوەیان تێدایە، کاك دکتۆر ئالان داوایان لە ئێمە کردووە کەمپەسەکانیان بەکاربێنین بۆ ئەوەی خوێندکاری پۆلی (12) لەوێ ئیمتیحان بکەن، هەر ئۆپشنات باس کراوە باسی بڕیار نەکراوە، بە نیسبەت خوێندنی باڵاوە ئەوەمان لا یەقینە ئیمتیحانات ئەکەین دەوری یەکەم ودووەم، ئەو پرۆسەیە لە 9/1 بۆ 9/10 لە چەند رۆژی داهاتوو خشتەی تاقی کردنەوەکان رابگەیەنین، لە شەقڵاوە و هەریر داوای کۆلێژی کشتوکالی ئەکەن، تا ئێستا ئەو نووسراوەم نەبینیووە، بۆمن بنێرن، رێنمایی جۆری لە وەزارەت رێگا ئەدات بیکەین ئینشالله، کردنەوەی کۆلێژ و زانکۆ ختسمانییە ژێر پرسیاری زۆرەوە، پێویستە رەچاوی کوالێتی بکرێ، لە چوارچێوەی ئەو دەرفەتانەی هەیە ئەمانەوی سەردانمان بکەین کاك هێڤیدار بۆ ئەوەی هاوکار بین، هەندێ خوێندکاری دەرەوەی کوردستان هاتوونەتەوە کۆنفراسیان لەگەڵ بکەم بە ئۆنلاین، من دەرگام کراوەیە، هەرکامیان ئەیانەوێ بمبینن لە خزمەتیانم، ئەتوانم بچمە پارك و شت لەگەڵیان دانیشم، سیستەمی قبول مەرکەزی ئیشکال ئامێزە، جەواب بوون نییە، هەموو خوێندکار ئەبێ لە (3) ەوە بڕۆن بۆ عەدادیە، لەوێ بێتە زانکۆ، وەریبگرین، تەخەروج بکات، دابمەزرێ، بەڵام ئەو سیستەمی قبول مەرکەزییە کێشەیە، ئەگەر بتوانین خەڵك فێری میهنەیەك

بکەین و کاری باشی دەست بکەوێ پێم وانییە لە زانکۆکان ڕوو بکاتە عەدادیەکان، لە کۆتایی وێرای سوپاسی ئێوە سوپاسی مامۆستایانی زانکۆکان ئەکەم، فەرمانبەران و سەرۆکی زانکۆ و هەموویان هیلاکن، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاستان ئەکەین، بەڕێزان سبەینێ سەعات (1) خوێندنەوەی دووەمی پرۆژە بڕیارەکە موناقەشە ئەکەین، راپۆرتی لیژنەی یاسایی سەبارەت بەو پرۆژە بڕیارە لە ناو سەندوقەکانتانە، سوپاسی ئامادەبوونی میوانەکانیش ئەکەین.

منى نبى قهوچى
سکرتێری پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

هێمن هەورامی
جێگری سەرۆکی پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

د. ڕێواز فایق حسین
سەرۆکی پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (4)ی

پێنج شەممە ڕێکەوتی 7/5/2020

خولی پێنجەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (4)

پێنج شەممە ڕێكەوتی 2020/5/7

كاتژمێر (11)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی پێنج شەممە ڕێكەوتی 2020/5/7 پەرلەمانی كوردستان - عێراق بە سەرۆكایەتی بەڕێز هێمن هەورامی جێگری سەرۆك و، بەڕێز منى نبى قهوچى سكرتێری پەرلەمان, دانیشتنی ژمارە (4)ی ئاسایی خولی پێنجەمی ساڵی (2020) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمی بڕگەی (یەكەم)ی ماددەی (16) و ماددەی (47) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان عێراق، دەستەی سەرۆكایەتی پەر لەمان بڕیار یدا بەرنا مەی كاری دانیشتنی ژ مارە (4)ی ئا سایی ساڵی یەكەم لە خولی پێنجەمی هەڵبژاردنی پەرلەمانی كوردستان لە كاتژمێر (11)ی پێش نیوەڕۆ ڕۆژی پ ێنج شەممە ڕێكەوتی (2020/5/7) بەم شێوەیە بێت:

1/ ئومێد عبدالرحمن حسن لە سەر داوای سەرۆكایەتی دادگای تێهەڵچوونەوەی ناوچەی كەركوك گەرمیان، دادگای لێكۆڵینەوەی كەلار بە نوسراوی ژمارە (1298) لە ڕێكەوتی 2019/8/28.

2/ ع لی حمە صالح لە سەر داوای سەرۆكایەتی داد گای تێهەڵ چوونەوەی ناو چەی سلێمانی، داد گای لێكۆڵی نەوەی سلێمانی (2 و 4) بە نو سراوەكانی ژ مارە (1733) لە ڕێ كەوتی (2019/9/24) و نوسراوی (3067) لە ڕێكەوتی (2018/12/17) و نوسراوی سەرۆكایەتی دادگای لێكۆڵینەوەی هەولێر ژمارە (263) لە (2019/1/16).

3/ شیرین امین ع بدالعزیز بە نو سراوی سەرۆكایەتی داد گای تێهەڵچوونەوەی ناو چەی سلێمانی، داد گای لێكۆڵینەوەی سلێمانی (6) ژمارە (2089) لە (2019/1/19).

4/ سۆران ع مر سعید لە سەر داوای سەرۆكایەتی داد گای تێهەڵ چوونەوەی ناو چەی سلێمانی، داد گای لێكۆڵینەوەی سلێمانی (1) بە نوو سراوەكانی ژ مارە (41 و 94) لە (2019/11/6) ژ مارە (216) لە (2020/1/26)، نوسراوی ئەنجومەنی دادوەری بەڕێوەبەرایەتی پەیوەندییەكان و كاروباری یاسایی ژمارە (1375) لە (2019/7/3)، نو سراوی سەرۆكایەتی داد گای تێهەڵچوونەوەی ناو چەی هەولێر، داد گای لێكۆڵینەوەی هەولێر ژمارە (243) لە ڕێكەوتی (2020/4/6).

دووەم: خوێندنەوەی دووەمی پێشنیازە یاسای بڕیاری پێشكەش كردنی پێشنیازە یاسا و پێشنیازە بڕ یار لە لایەن ئەندامانی پەرلەمان بەدەر لە حوكمی ماددەی (82) لە پەیڕەوی ناوخۆ و بە پ ێی حوكمی ماددەی (87، 88، 89، 92) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بە ناوی خوای گەورە و میهرەبان.

بە ناوی گەلی کوردستان، دانیشتنەکەمان دەست پێ دەکەین دانیشتنی ژمارە (4)ی ئاسایی وەرزی بەهارەی ساڵی دووەمی خولی پێنجەمی هەڵبژاردنەکانی پەرلەمانی کوردستان، ئێستاش داوا لە سکرتێری پەرلەمانی کوردستان دەکەین پوختەیەکی دانیشتنی پێشووترمان بۆ بخوێنێتەوە لەگەڵ ناوی ئامادەنەبووان بە مۆڵەت و بێ مۆڵەت با بفەرمووت.

بەڕێز منی نبی نادر قهوەچی/ سکرتێری پەرلەمان:

بە ناوی خوای گەورە و میهرەبان.

بەرنامەی کار:

بە پێی حوکمی ماددەی (5) و بڕگەکانی یەکەم و دووەم لە ماددەی (16)، بڕگەی سێیەم لە ماددەی (18)، بڕگەکانی یەکەم و دووەم سێیەم و چوارەم و پێنجەم لە ماددەی (20)، ماددەکان (47، 48، 52، 54، 55، 56و 57) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاری دا بەرنامەی کاری دانیشتنی ژمارە (4)ی ئاسایی خولی بەهارەی ساڵی دووەم لە خولی پێنجەمی هەڵبژاردنی پەرلەمان لە کاتژمێر (1)ی پاش نیوەڕۆ ڕۆژی پێنج شەممە ڕێکەوتی 2020/5/7 بەم شێوەیە بێت:

یەکەم: خستنەڕووی دەنگدان لە سەر هەڵگرتنی پارێزبەندی ئەو ئەندام پەرلەمانانەی خوارەوە بە پێی حوکمەی ماددەی (24) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان:

1/ ئومێد عبدالرحمن حسن لە سەر داوای سەرۆکایەتی دادگای تێهەڵچوونەوەی ناوچەی کەرکوك گەرمیان، دادگای لێکۆڵینەوەی کەلار بە نوسراوی ژمارە (1298) لە ڕێکەوتی 2019/8/28.

2/ عەلی حمە صالح لە سەر داوای سەرۆکایەتی دادگای تێهەڵچوونەوەی ناوچەی سلێمانی، دادگای لێکۆڵینەوەی سلێمانی (2 و 4) بە نوسراوەکانی ژمارە (1733) لە ڕێکەوتی (2019/9/24) و نوسراوی (3067) لە ڕێکەوتی (2018/12/17) و نوسراوی سەرۆکایەتی دادگای لێکۆڵینەوەی هەولێر ژمارە (263) لە (2019/1/16).

3/ شیرین امین عەبدالعزیز بە نوسراوی سەرۆکایەتی دادگای تێهەڵچوونەوەی ناوچەی سلێمانی، دادگای لێکۆڵینەوەی سلێمانی (6) ژمارە (2089) لە (2019/1/19).

4/ سۆران عەمر سعید لە سەر داوای سەرۆکایەتی دادگای تێهەڵچوونەوەی ناوچەی سلێمانی، دادگای لێکۆڵینەوەی سلێمانی (1) بە نووسراوەکانی ژمارە (41 و 94) لە (2019/11/6) ژمارە (216) لە (2020/1/26)، نوسراوی ئەنجومەنی دادوەری بەڕێوەبەرایەتی پەیوەندییەکان و کاروباری یاسایی ژمارە (1375) لە (2019/7/3)، نوسراوی سەرۆکایەتی دادگای تێهەڵچوونەوەی ناوچەی هەولێر، دادگای لێکۆڵینەوەی هەولێر ژمارە (243) لە ڕێکەوتی (2020/4/6).

دووەم: خوێندنەوەی دووەمی پێشنیازە یاسای بڕیاری پێشکەش کردنی پێشنیازە یاسا و پێشنیازە بڕیار لە لایەن ئەندامانی پەرلەمان بەدەر لە حوکمی ماددەی (82) لە پەیڕەوی ناوخۆ و بە پێی حوکمی ماددەی (87، 88، 89، 92) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان پوختەی دانیشتنی ژمارە (3)ی ئاسایی ڕۆژی چوار شەممە ڕێکەوتی (2020/5/6) بەم شێوەی خوارەوە بوو:

1/ دەستپێکردنی دانیشتن لە لایەن بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان.

2/ خوێندنەوەی بەرنامەی کار و پوختەی دانیشتن و ناوی ئامادەنەبووانی ئەندامان لە دانیشتنی پێشوو بە مۆڵەت و بێ مۆڵەت لە لایەن بەڕێز سکرتێری پەرلەمان.

3/ دەست پێکردنی بڕگەکانی بەرنامەی کار لە لایەن بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

4/ خوێندنەوەی یەکەمی پێشنیازە بڕیاری پێشکەشکردنی یاسا و پێشنیازە بڕیار لە لایەن ئەندامانی پەرلەمان بەدەر لە حوکمی ماددەی (82) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان، پێدانی خەسڵەتی بەپەلە بە دەنگی تەواوی پەرلەمانتاران بە پێی ماددەی (92)ی پەیڕەوی ناوخۆ.

5/ خستنەڕووی گفتوگۆکردن پلانی وەزارەتی خوێندنی باڵا و توێژینەوە و پەروەردە سەبارەت بە مامەڵەکردن لەگەڵ لێکەوتەکانی پەتای کۆڕۆنا لە سەر پرۆسەی خوێندنی ساڵی (2019-2020) بە ئامادەبوونی وەیرەکانی خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی و پەروەردە و وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان.

6/ کۆتایی هاتنی دانیشتنی لە لایەن بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ناوی ئەو ئەندامانەی مۆڵەت پێدراون یا بەبێ مۆڵەت ئامادە نەبوون بۆ دانیشتنی ژمارە (2)ی ئاسایی خولی بەهارەی ساڵی دووەم لە خولی هەڵبژاردنی پێنجەم لە ڕێکەوتی (2020/5/6).

(ارشد حسێن محمد، مۆڵەت، باپیر کامەلا سلێمان، مۆڵەت، سەرکۆ ئازاد حسێن، مۆڵەت، سۆران عمر سعید، مۆڵەت، فیصل عباس، مۆڵەت).

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆ بەڕێز سکرتێری پەرلەمان، ئێستاش دەست بە جێبەجێکردنی بەرنامەی کار دەکەین، نوقتە نیزامە؟ فەرموو.

بەڕێز شادی نەوزاد وەهاب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕگەی یەکەمی دانیشتنی ئەمڕۆمان من تێبینیم لە سەری هەیە، چونکە هەڵگرتنەوەی متمانە یا هەڵگرتنەوەی پارێزبەندی لە سەر هەر پەرلەمانتارێك کۆمەڵێك ڕێ و شوێنی تایبەتی خۆی هەیە کە یەکێك لەو مەرجانەی پێویستە بخرێتە دەنگدان کە پارێزبەندی لە سەر هەڵبگیرێت، ئەوەیە کە ئەو پەرلەمانتارە جورمێکی مەشهودی کردبێت بە پێی ئەو زانیاریانەی کە لە بەر دەستی منە، هەر یەکێك لەو

کەسانەی کە ناوەکانیان هاتووە، بۆ ئەوەی پارێزبەندیان لەسەر هەڵبگیرێت جورمێکی مەشهودی بەو شێوەیان نەکردووە، وە لە بنەمای دانانی پارێزبەندیش بەو شێوەیە کە منی پەرلەمانتار لەگەڵ کەسێکی ئاسایی بە چی لێك جیا دەکرێینەوە؟ بەوەی کە من بتوانم هەندێك رام هەبێت وە بتوانم هەندێك راستی هەیە بیخەمەڕوو وە قسەی لەسەر بکەم بەبێ ئەوەی هیچ دادگایەك بتوانێت دەست بێنێتە رێگای من، ئەمە مەبدەئی سەرەکی دانانی پارێزبەندییە، بۆیە من پێشنیاز دەکەم کە ئێستاش درەنگ نییە بۆ هەلگرتنی ئەو بڕگەیە وە هەلگرتنی ئەو خاڵەی بەرنامەی کار وە لادانی ئەو بڕگەیە وە هەڵنەگرتنی هیچ پارێزبەندییەك لە سەر هیچ پەرلەمانتارێك، چونکە بە راستی هەڕەشەیەکی گەورەیە لە سەر دیموکراتی هەرێمی کوردستان هەڕەشەیەکی گەورەیە بۆ سەر رای ئازاد لە هەرێمی کوردستان بە شێوازێك لە شێوازەکان بێدەنگ کردنی پەرلەمانتار بەرامبەر بە هەموو ئەو کێشە و مەشاکیل و هەموو ئەو نادادیانەی کە دەیبینین لە هەرێمی کوردستان، راستە هەرێمی کوردستان دەستی داوەتە پرۆژەیەکی نوێ لە پرۆەی سیاسی وە هەوڵ دەدات لە پێناوی ئەوەی کە چاکسازی بکات، بەڵام ئەوە ناگەیەنێت کە پەرلەمانتار توانای هەبێت قسە بکات، توانای ئەوەی نەبێت رای ئازادی هەبێت وە شتێك بڵێت جیاواز لەوانی تر کە دەگووترێت جیاواز بێت لە کەسی ئاسایی، بۆیە ئێستاش دەکرێت ئێمە ئەم بڕگەیە لە دانیشتنی پەرلەمان هەڵبگرین وە دەنگ نەدەین لە سەر ئەوەی پارێزبەندی لە سەر هیچ پەرلەمانتارێك هەڵبگیرێت، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، نوقتە نیزامە؟ فەرموو.

بەڕێز پێشەوا طاهر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی (24) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمان زۆر بە روونی بابەتی پارێزبەندی کراوە کە لە چ کاتێکدا هەڵدەگیرێت، پارێزبەندی بەوەیە کە پەرلەمانتار دەستکراوە و چاوکراوە بێت لە کارەکانی دا و لە بەدواداچووندا، بەڵام ئەم پارێزبەندییە بۆیە نادەدرێتە پەرلەمان کە ئازادی خەڵکی دیکە پێشێل بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، پێم خۆش بوو پێش ئەوەی دەست بە جێبەجێ کردنی بکەین هەم بۆ ئێوەی بەڕێز و خۆشەویست هەم بۆ خەڵکی کوردستان هەندێك بابەت لەم بابەتە بخەینەڕوو ئێمە لە پەرلەمانی کوردستان کار بەم پەیڕەوی ناوخۆیە دەکەین کە لیژنەیەك لە پەرلەمانی بەڕێز لە خولی پێشووتر ئەم پەیڕەوەیان ئامادە کردووە، بەڕێز سەرۆکی ئێستای پەرلەمانی کوردستان ئەندامی ئامادەکاری ئەو لیژنەیە بووە، وە ئەم پەیڕەوە پێشتریش دەنگی پێدراوە و لەم خولەش دوای تەعدیلکردنی دیسان تەواوی فراکسیۆنەکان دەنگیان بەم پەیڕەوە داوە، ناکرێت ئەم پەیڕەوە مامەڵە بە ماددەیەکی بکرێت مامەڵە بە ماددەیەکی تری نەکرێت ماددەی (24)ی ئەم پەیڕەوە زۆر روون و ئاشکرایە بەڕێزان لێرە هەم بۆ شادی خانیش ماددەی پەیڕەوی زۆر روون و ئاشکرایە کە پەرلەمانتار ئازادە لە چوار چێوەی کاری پەرلەمانی ئازادی تەواوی رادەربڕین و قسەکردنی هەیە، کاری پەرلەمانی کاری یاسادانان و

بەدواداچوون و چاودێری کردنی دەسەڵاتی جێبەجێ کردنە بە پێی یاسا و ڕێسا بەرکارەکانی هەرێمی کوردستان بە لەبەر چاوگرتنی پێگەی دەستوری دامەزراوە دەستوری و یاساکانی هەرێمی کوردستان، بۆیە هەڵگرتنی پارێزبەندی ئەرکێکی پەیڕەویە کە پەرلەمانی کوردستان جێبەجێی دەکات، ئەو بەڕێزانەی لەگەڵ جێبەجێ کردنی ئەم ماددەی پەیڕەوی نین دە یانتوانی یاددا شتێك پێشکەش ی سەرۆکایەتی پەر لەمانی کورد ستان بکەن و داوای تە عدیلی ئەو ماددەیە بکەن، بۆئەوەی ئەسڵەن ئەو ماددەیە لە پەیڕەوی ناوخۆ هەڵبگیرێت، دوا تریش ئێمە هیچ پەر لەمانتار و هیچ کە سێك لە سەرو یا ساوە نی یە، نوو سراو لە ئەنجو مەنی دادوەری لە دادگا کان لە داوا کاری گ شتی کە بۆ پەرلەمانی کوردستان د ێت بە پ ێی پەیڕەوی ناوخۆی پەر لەمانی کورد ستان، ئێ مە دەب ێت لە ڕووی قانوونی یەوە وەڵامی دادگاکانی هەرێمی کوردستان بدرێتەوە، دەبێت دەستخۆشی لەوە بکرێت ئێستا دامەزراوە دەستورییەکان پەنا بۆ دادگا دەبەن، ئەمە بەشێکە لە پێ شکەوتنی کۆمەڵا یەتی و جێ بەجێ کرد نی یا سا لە هەرێمی کورد ستان، بۆ یە ئێمە بەتەواوەتی پابەندی ئەم پەیڕەوەین وە ئێمە ئەو پەیڕەوە جێبەجێ دەکەین، هەم بە پ ێی ماددەی (24) وە هەم بە پێی ماددەی (16) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان، ئێستا دەست بە جێ بەجێ کرد نی خا ڵەکانی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان دەکەین وە دەمەوێت لێرەوە ڕابگەیەنم کە ژمارەی ئامادەبووانی پەر لەمانی کوردستان ئەوی بەڕێز سکرتێری پەر لەمانی کورد ستان بە م نی گو تووە (58) ئە ندامی بەڕێزی پەر لەمان لێرە ئا مادەن، وە بە پ ێی بڕ گەکانی ماددەی (24) وەرگرت نەوەی پارێزبە ندی لە پەر لەمانتار پێوی ستی بە زۆری نەی ئامادەبووان هەیە، واتا ئێستا (58) ئەندامی بەڕێزی پەرلەمان لێرە یە ئەو چوار ناوە بەڕێزەی پارێزبە ندیان لە بەرنامەی کاردا هەیە هەر کەسێکیان زۆرینەی ئەم ئامادەبووانە بە دەست بێن ێت پارێزبە ندی لێ هە ڵدەگیرێت، وە ئەو کاتە ڕێکارە یاساییەکانی دەگیرێتە بەر، بۆ ئەوەی یاسا و ڕێساکان سەروەر ب ێت، بەڕێزان دە ست بە جێ بەجێ کردنی خاڵی یەکەمی بەرنامەی کار دەکەین بەڕێز (ئومێد ع بدالرحمن ح سن) لە سەر داوای سەرۆکایەتی داد گای تێهەڵ چوونەوەی ناو چەی کەرکووك گەرمیان، داد گای لێکۆڵی نەوەی کەلار بە نوو سراوی ژ مارە (1298) لە ڕێککەوتی 2019/8/28 داواکراوە کە پەرلەمانی کوردستان بە پێی پەیڕەو و بە پێی یا سا ڕێکارە کانی بەرام بەر بگیرێتەر بەر، وە پێش ئەوەی ئەمە بخەینە دەنگدان دە مەوێت ئەو تەوز یحەش بدەم بەڕێزان لە خولی پێ شووی پەرلەمانی کوردستان بەداخەوە بە هۆی تێکدانی ئەو تەوافقەی کە هەبوو ئەو دۆخە بەسەر پەر لەمانی کورد ستان هات کە دۆخێکی زۆر نەخوازراو بوو، ئەو کاتیش زۆر داوا کاری لە لا یەن دادگا کانی هەرێمی کورد ستان ئاڕا ستەی پەرلەمانی کوردستان کرا، لەبەر ئەوەی سەرۆکی کوردستان لێرە نەبووە سکرتێری پەر لەمان لێرە نەبووە، بەڕێز جێگری سەرۆکی پەر لەمان بە راو ێژ لە گەڵ د یوان و بە شی یا سای هەر نوو سراوێك کە هاتب ێت بۆ پەر لەمانی کورد ستان لە وەڵا مدا نوو سراوە، لە بەر ئەوەی داخ لی بەرنا مەی کار نەکراوە، وا تا هیچ داواکاری یەك ڕەت نەکراوەتەوە یا کەیسەکان دانەخراون، ئێستاش بەڕێزان ئێمە لە خولی پێنجەمی پەرلەمانی کوردستان پێشمان وا یە هەموو فراکسیۆنە بەڕێزەکان لە گەڵ جێ بەجێ کردر نی یا سا و ڕێ ساکانی هەرێمی کورد ستان دان، بەڕێز ئوم ێد عبدالرحمن حسن بە پێی پەیڕەو و ماددەی (24)چەند کەس لەگەڵ ئەوەیە پارێزبەندییە کەی هەڵبگیرێت دە ست بەرز بکاتەوە، کێ لەگەڵدایە؟ (3) کەس لە گەڵ هەڵگرتنی پارێزبە ندی لە بەڕێز ئوم ێد ع بدالرحمن ح سن بوو، لەبەر ئەوەی دەنگی زۆرینەی ئامادەبووانی بە دەست نەهێنا پارێزبەندی لە سەر بەڕێزیان هەڵناگیرێت، وە بە پ ێی یاسا و ڕێساکان و بە پێی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان دواتر وەڵامی داد گا دەدرێ تەوە، بەڕێز ع لی حمە صاڵح لە سەر داوای سەرۆکایەتی دادگای تێهەڵچوونەوەی ناوچەی سلێمانی، داد گای لێکۆڵی نەوەی سلێمانی (2 و 4)

به نوو سراوەكانی ژ ماره (1733) له رێ کەوتی (2019/9/24) و نوو سراوی (3067) له رێ کەوتی (2018/12/17) و نووسراوی سەرۆكايەتی دادگای لێكۆڵينەوەی هەولێر ژماره (263) له (2019/1/16)، داواكارين هەر بەڕێزێك له ئامادەبووان لەگەڵ ئەوەيە كە بەڕێز (علی حمه صالح) پارێزبەندی به پێی ئەو نووسراوانەی دادگا ئاڕاستەی پەرلەمانی كوردستان كراون پارێزبەندی له بەڕێزيانەوە هەڵبگيرێت با دەست بەرز بكاتەوە، كێ لەگەڵدايە؟ تەنها (4) كەس دەنگيان بە هەڵگرتنی پارێزبەندی له بەڕێز (علی حمه صالح) دا، كەواتا بەڕێز (علی حمه صالح) پارێزبەندی لەسەر هەڵناگيرێت، كاك رۆميۆ فەرموو نوقتە نيزامت هەبوو؟

بەڕێز روميو حزيران نيسان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەوەی راستی من لەو روانگەوە قسە دەكەم كە ئێمە پێكهاتەكان بەداخەوە، يانی ئێمە نەماندەويست مەسەلەی هەڵگرتنی پاريزبەندی يان هەڵنەگرتنی پاريزبەندی بەو شێوەيە بێت، چونكە ئەمە يەكەمين جارە له مێژووی پەرلەمانی بەرێزی كورد ستاندا كە ئەم مەسەلەيە تاوتوێ دەكات، كە ئەمەش نيگەرانييەكی زۆری لێكەوتۆتەوە، ئێمە پێمان وابوو كە ئەبوايە زياتر و زياتر لەسەر ئەم مەسەلەيە موناقەشە بكرابايە ياخود قسەی زياتر بكرابايە، ئێمە هيچ لەو بڕوايە نەبووين كە پەرلەمانی كوردستان بەو شێوەيە ببينين كە ئێستا تێدای كەوتووە، ئەبوايە زياتر مەجال بەو مەسەلەيە بدرابايە، زياتر بە هەموو لايەنەكانی تر بۆ ئەوەی قسەی خۆيان هەبووايە، بەڵام لەگەڵ ئەمەشدا ئێمە لەگەڵ ياساين، كەس لەو كوردستانە نييە كە دژی ياسا بێت، ياخود لەگەڵ نەبێت كە ياسا له هەرێمی كوردستان بچەسپێت ياخود جێبەجێ بكرێت، بەڵام بە پێشينيەكی باش نايزانين و نايبينين كە ئەم مەسەلەيە هاتۆتە كايەوە، ئێمەش وەكو پێكهاتەكان ترسمان لەوەيە كە هەموو مەسەلەكان لەسەر پێكهاتەكاندا بشكێتەوە، كە ئێمە ژمارەمان يازدە ئەندامين، هەر لەدوێنی و پێشترو چەندەها رۆژە چەند خوشك و برايانی بەڕێز كە باس بە شێوەيەكی نارێك و ناجوان باسی پێكهاتەكان دەكرێت، ئێمە وەكو پێكهاتە مەبەستمان ئەوەنييە كە ئێمە سەد لەسەد ئێمە تەنها پشتی لايەنێك، يان وەكو فراكسيۆنێكی هەرێمی كوردستان، ياخود هی پەرلەمانی كوردستان دەگرين و ئەوانی تر فەرامۆش دەكرێت، بەڵام ئێمەش وەكو پێكهاتەكان لەوانەيە زۆرێك لەو قسانەی كە چەندەها ساڵە كە دژی پێكهاتەكان دەكرێت، ئێمەش دەزانين چ لايەنێك پاڵپشتی و پشتگيری له مافی پێكهاتەكانی كردووە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا كە ئێمە لێرەين و بەمانای ئەوە نايێ كە ئێمە تەنها پشتگيری لە فراكسيۆنی پارتی ديموكراتی كوردستان دەكەين و ئەو فراكسيۆنەكانی تريش هەموو هاوپەيمانی ئێمەن، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، تەنها بۆ روونكردنەوەيەك بەڕێزان، ئەمە يەكەم جار نييە پەرلەمانی كوردستان هەڵگرتنی پاريزبەندی له دانيشتنەكانی بڕياری لەسەر بدات، له خولی سێيەمی پەرلەمانی كوردستانيش پاريزبەندی له بەڕێزێك وەرگيراوەتەوە، و بەشێك لەو فراكسيۆنە بەرێزانەش دەنگيان داوە بە هەڵگرتنی پاريزبەندی، هەڵگرتنی پاريزبەندی بابەتێكی ياساييە، كاك دكتۆر رێبوار فەرموو.

بەڕێز د.ڕێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بە پێی ماددەی (24) بڕگە دوو كە دەڵێ ڕاستە پەرلەمان مافی ئاخاوتنی هەیە، ئازادی را دەر بڕینی هە یە، لەبەشی دووەمی بڕگەی دووەم دەڵێ بەشێوەیەك كە ڕێز گیراو بێ لە دامەزراوەكان، بە پێی یاسای عقوباتی عێراق، هەركە سێك و هەر بەرێزێك ناوزرا ندن بكات، بوختان هەڵبچەنێ بۆ هەر كە سێك بێ، هەر بەرپرسێك كە لە موئەسەسەیەكی فەرمی دەوڵەتداری دەستووری ئەو وڵاتەیە دەچێتە چوار چێوەی تاوان، بۆیە كاتێكیش كە هەر كەسێك ناوی كەسێك هەڵزڕێنێ بەبێ بەڵگە بە تەشهیر كردن، ئالێرەدا پێویستە ئەو كەسە چ پەرلەمانتار بێ، چ هەر كەسێكی ئاسایی بێ بچێتە بەردەم دادگا بۆ ئەوەی بیسەلمێنێ........

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، پەیامە كەت گەیشت، بەڕێزان بڕگەی سێیەم لە خاڵی یە كەمی بەرنامەی كار هەڵگرتنی پاریزبەندی لە بەڕێز شیرین امین عبدالعزیز، نوو سراوی سەرۆكایەتی دادگای تێهەڵچوونەوەی ناو چەی سلێمانی، دادگای لێكۆڵینەوەی سلێمانی ژمارە (6) بەژمارە (2089) لە2019/11/19، هەر بەڕێزێك لەگەڵ ئەوەیە كە پاریزبەندی لە بەڕێز شیرین امین عبدالعزیز وەربگیرێتەوە با دەست بەرزبكاتەوە؟ (4) ئەندامی پەرلەمانی بەڕیز لەگەڵ ئەوە بوون، كەواتە پاریز بەندی لە بەڕێز شیرین وەرناگیرێتەوە، بڕگەی چوارەم لە خاڵی یە كەم بەڕێزان بەڕێز سۆران عمر سعید، لە سەر داوای سەرۆكایەتی دادگای تێهەڵچوونەوەی ناو چەی سلێمانی، دادگای لێكۆڵینەوەی سلێمانی، بە نووسراوەكانی ژمارە (4194) لە 11/6/ 2019، ژمارە (216) لە 2020/1/26 و نوو سراوی ئەنجو مەنی دادوەری بەڕێوەبەرا یەتی پەیوەندییەكان و كارو باری یاسایی ژمارە (1375) لە 2019/7/3 و نووسراوی سەرۆكایەتی دادگای تێهەڵچوونەوەی ناوچەی هەولێر، دادگای تێهەڵچوونەوەی هەولێر ژمارە (2403) ڕێكەوتی 2020/4/6، داوا كراوە كە پەرلەمانی كوردستان ڕێكاری پێویستی یاسایی بگرێتە بەر، بۆیە هەر بەڕێزێك لەگەڵ هەڵگرتنی پاریزبەندی لە بەڕێز سۆران عمر سعید دەست بەرزبكاتەوە؟ بەدەنگی (57) ئەندامی پەرلەمان پاریزبەندی لە بەڕێز سۆران عمر سعید وەرگیرا یەوە، ئێستا دەست بەجێبەجێ كردنی خاڵی دووەمی بەرنامەی كار دەكەین كە بریتی یە لە خوێندنەوەی دووەمی پێشنیازە بڕیاری پێشكەش كردنی پێشنیازە یاسا و پێشنیازە بڕیار لە لایەن ئەندامانی پەرلەمان بەدەر لە حوكمی مادده (82)ی پەیڕەوی ناوخۆی بە پێی حوكمی ماددەكانی (87، 88، 92،89) لە پەیڕەوی ناوخۆ، بۆیە داوا لە بەڕێزان لیژنەی یاسایی پەرلەمانی كوردستان دەكەین بفەرموونە سەر مەنصە بۆ جێبەجێ كردنی خاڵی دووەم، لیژنەی یاسایی بفەرموون، بەڕێز لیژنەی یاسایی بەپێی بڕگەی حوكمی ماددەی (87) خوێندنەوەی و جێبەجێ كردنی خوێندنەوەی دووەم، دەست دەكەین بە جێبەجێ كردنی ئەویش بە خوێندنەوەی دەقی پێشنیازەكە وەكو خۆی، دواتر خستنەڕووی راپۆرتی تایبەتمەند بۆ ئەوەی ئەگەر جیاوازییەك هەبوو ئەگەر گۆڕانكارییەك

کرابوو بخەینە بەردەم پەرلەمانتارانی بەڕێز، تا ئەو کات دەنگ لەسەر یەکێکیان بدرێ و بکرێتە بنەما بۆ گفتوگۆ، فەرموو سەرۆکی لیژنەی یاسایی.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمە دەقی ئەصڵی پێشنیازە بڕیارەکەیە:

پاڵپشت بە حوکمەکانی بڕگەی (1) لە ماددەی (56)ی یاسای ژمارە (1) ی ساڵی 1992 هەموار کراو، ئاماژە بە بڕگەی یەکەم لە ماددەی (77) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان عێراق، و لەسەر داوای ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان، پەرلەمانی کوردستان لە دانیشتنی ئاسایی ژمارە ( ) ئەو بڕیارانەی خوارەوەی دا:

یەکەم: بەدەر لە حوکمی ماددەی (82) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان عێراق، ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان، لە ڕۆژی دەرچوونی ئەم بڕیارەوە بۆ ماوەی (30) ڕۆژ دەتوانن پێشنیازە یاسا و پێشنیازە بڕیار پێشکەش بکەن.

دووەم: حوکمی خاڵی یەکەمی ئەم بڕیارە تەنها بۆ وەرزی یاسادانانی یەکەم، خولی بەهارە، لە ساڵی دووەمی خولی پێنجەمی هەڵبژاردن و تەنها بۆ یەك جار جێبەجێ دەکرێت.

سێیەم: کار بەهیچ دەقێکی پەیڕەوی ناوخۆ ناکرێت کە لەگەڵ حوکمەکانی ئەم بڕیارە ناکۆك بێت.

چوارەم: ئەم بڕیارە لە ڕۆژی دەرچوونییەوە جێبەجێ دەکرێ و لە ڕۆژنامەی فەرمی وەقایعی کوردستان بڵاو دەکرێتەوە.

هۆکارە پێویستیەکان: لە پێناو قەرەبوو کردنەوەی ئەو ماوەیەی کە بووە راگرتنی دەوامی فەرمی و بەربنەمای ڕێکارە تەندروستی و کارگێرییەکانی ڕووبەڕووبوونەوەی پەتای ڤایرۆسی کۆرۆنا کۆڤید/19، بەسەر کاری پەرلەمانی و مافی ئەندامانی پەرلەمان لە پێشکەش کردنی پێشنیازی یاسا و پێشنیازی بڕیاردا تێپەڕیوە و بۆ ڕەخساندنی دەرفەتی یەکسان بوونیان ئەم بڕیارە دەرچوێندرا.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بەڕێز سەرۆکی لیژنەی یاسایی، ئێستا داواتان لێدەکەین دەقی راپۆرتی لیژنەکەتان وەکو لیژنەی تایبەتمەند لەسەر ئەو پێشنیازە بڕیارەمان بۆ بخوێنێتەوە، فەرموو.

بەڕێز خدیجە عمر طه:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان

بابەت/ راپۆرتی لیژنە

لیژنەی کاروباری یاسایی کۆبوونەوەی خۆی ئەنجامدا ڕۆژی چوارشەممە ڕێکەوتی 2020/5/6 کاتژمێر (1) پاش نیوەڕۆ بۆ تاوتوێکردن و ئامادەکردنی راپۆرت لەسەر پێشنیازە بڕیاری سەبارەت بە درێژکردنەوەی پەیڕەوی

پێشکەش کردنی پێشنیازە یاسا و بڕیار لەلایەن ئەندامانی پەرلەمانەوە، دوای کۆبوونەوە لیژنە کەمان گەیشتە ئەو ئەنجامانەی خوارەوە:

یەکەم: بەدەر لە حوکمی ماددەی (82) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان عێراق، ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان، لە رۆژی دەرچوونی ئەم بڕیارەوە بۆ ماوەی (30) رۆژ دەتوانن پێشنیازە یاسا و پێشنیازە بڕیار پێشکەش بکەن.

دووەم: حوکمی خاڵی یەکەمی ئەم بڕیارە تەنها بۆ وەرزی یاسا دانانی یەکەم، خولی بەهارە، لە ساڵی دووەمی خولی پێنجەمی هەڵبژاردن و تەنها بۆ یەك جار جێبەجێ دەکرێت.

سێیەم: کار بەهیچ دەقێکی پەیڕەوی ناوخۆ ناکرێت کە لەگەڵ حوکمەکانی ئەم بڕیارە ناکۆك بێت.

چوارەم: ئەم بڕیارە لە رۆژی پەسەندکردنییەوە جێبەجێ دەکرێ و لە رۆژنامەی فەرمی وەقایعی کوردستان بڵاو دەکرێتەوە.

هۆیەکانی دەرچوواندن:

لەبەر ئەوەی پەرلەمانی کوردستان لەسەرەتای وەرزی گرێدانی یەکەمی ئەمساڵ بەهۆی پەتای جیهانی کۆرۆناوە نەتوانرا دەوامی ئاسایی ئەنجام بدرێت، بۆ ئەوەی نوێنەرانی گەل لەپەرلەمان دەرفەتی یەکسان و گونجاویان لەکاری پەرلەمانی بۆ برەخسێت، پێشکەش کردنی پێشنیازی یاسا و بڕیارەکان، لە پێناو خزمەتی بەرژەوەندی گشتی ئەم بڕیارە پەسەند کرا.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێزان بەپێی حوکمی مادەی (88) دیارە جیاوازییەك هەیە لە دەقی پرۆژە پێشنیازەکە لەگەڵ راپۆرتی لیژنەی تایبەت، بۆیە بەڕێزان بەپێی حوکمی ماددەی (88) ئێستا راپۆرتی لیژنە ئەخەینە دەنگدان، چەند کەس لەگەڵ ئەوەیە پرۆژەکە وەکو خۆی بکرێتە بنەما؟ چەند کەس لەگەڵ ئەوەیە راپۆرتی لیژنەی تایبەت بکرێتە بنەما بۆ گفتوگۆ با بفەرموێ؟ (52) پەرلەمانتاری بەڕێز لەگەڵ ئەوەن کە راپۆرتی لیژنەی تایبەتمەند بکرێتە بنەما بۆ گفتوگۆ، ئێستاش دەست بە گفتوگۆ کردنی راپۆرتی لیژنەی تایبەتمەند دەکەین، بفەرموون لیژنەی یاسایی، بەڕێزان ئەگەر لە ناونیشانەوە دەست پێبکەین، ئەگەر هەر بەڕێزێك تێبینیەك سەرنجێکی لەسەر ناونیشانەکەوە هەیە؟ هیچ کەس تێبینی نییە، فەرموو لیژنەی تایبەتمەند.

بەڕێز کلارە عودیشو یعقوب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکەم: بەدەر لە حوکمی ماددەی (84) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان عێراق، ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان، لە رۆژی دەرچوونی ئەم بڕیارەوە بۆ ماوەی (30) رۆژ دەتوانن پێشنیازە یاسا و پێشنیازە بڕیار پێشکەش بکەن.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ بەڕێزان هەر بەڕێزێك دەیەوێ گفتوگۆ لەسەر ئەم برگەیە بکات با دەستی بەرزبکاتەوە و ناوەکان تۆمار بکرێن، کەس نییە، فەرموو دووەم.

بەڕێز کلارە عودیشو یعقوب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دووەم: حوکمی خاڵی یەکەمی ئەم بڕیارە تەنها بۆ وەرزی یاسادانانی یەکەم، خولی بەهارە، لە ساڵی دووەمی خولی پێنجەمی هەڵبژاردن و تەنها بۆ یەك جار جێبەجێ دەکرێت.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ هەر بەڕێزێك دەیەوێ گفتوگۆی ئەم خاڵە بکات با دەست بەرزبکاتەوە ناوەکان تۆمار بکەین؟ کەس نییە، خاڵی سێیەم.

بەڕێز کلارە عودیشو یعقوب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سێیەم: کار بەهیچ دەقێکی پەیڕەوی ناوخۆ ناکرێت کە لەگەڵ حوکمەکانی ئەم بڕیارە ناکۆك بێت.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

هەر بەڕێزێك دەیەوێ گفتوگۆ لەسەر خاڵی سێیەم بکات با دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموو کاك ئومێد.

بەڕێز ئومێد عبدالرحمن حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەقی ئەو پرۆژە بڕیارە ڕێککەوتنی تەواوی فراکسیۆنەکانی لەسەر کرایە، ئێمە چەند جار فراکسیۆنەکان کۆبووینەوە ودوا جار ڕەنگدانەوەی ڕێککەوتنی نێوان فراکسیۆنەکان کەوتۆتە نێو لیژنەی یاسایی، لەوێش دیسانەکە صیاغەکەی دارێژراوەتەوە و راوێژکارانی پەرلەمان هاوکارمان بوون، کە قانوونیەکان زۆر هاوکارمان بوونە لە دەرخستنی ئەو پرۆژەیە، بۆیە ئەگەر زۆر گفتوگۆ ناکرێ لەسەر ئەم بابەتە، واتە پابەندبوونە بەوەی کە پێشتر ڕێکەوتنی لەسەر کرایە، لەبەر ئەوەی لە جەوی ئێستای پەرلەمان، هیواداریین ئەو بابەتە بە نەوعێك تەفسیر نەکرێ، کە قسەی لەسەر ناکرێ ئەوە ڕێککەوتنی فراکسیۆنەکانە، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

دەست خۆش سوپاس، لیژنەی تایبەتمەند خاڵی چوارەم فەرموو.

بەڕێز کلارە عودیشو یعقوب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

چوارەم: ئەم بڕیارە لە ڕۆژی پەسەندکردنییەوە جێبەجێ دەکرێ و لە ڕۆژنامەی فەرمی وەقایعی کوردستان بڵاو دەکرێتەوە.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان وەکو پابەندێکی پەیڕەوی هەر بەڕێزێك دەیەوێ گفتوگۆ لەسەر ئەم خاڵە بکات با دەستی بەرزبکاتەوە بۆ ئەوەی ناوی تۆمار بکەین؟ فەرموو کاك دکتۆر زێدان.

بەڕێز زێدان رشید خان اودل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە هەموومان دەزانین کە بەهۆی دواکەوتنی پ شووەکانی پەر لەمان و هاتنی پەتای کۆرۆ نا، نەمانتوانی پرۆژە یاساکان پێشکەش بکەین، بەڵام لێرە پرسیارێك دروست دەبێت، کە دەست نیـشان کرد نی رۆژ ێك کە بۆ ماوەی یەك مانگ پرۆژەکان پێشکەش بکەین، پێمان باشە لە دوا جەژنەوە دە ست پێ بکات، بۆ ئەوەی بتوانین ژمارەیەکی زۆر تری پرۆژە کان پێ شکەش بکر ێت، و تـێدا سوود مە ند بین لەو ماوەی کە د یاری دەکرێت بۆ پرۆژەکان، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ بەڕێزان رای دکتۆر زێدان ئەگەر پشتگیری هەبێ دوایی لیژنەی تایبەتمەند ئەتونن تۆ ماری بکەن لە دانیشتنی دەنگدان، دەنگی پێ بدەن، بەڵام ئەوەی کە ئێستا هە یە ئە گەر هەر بەرێزێك پـشتگیری دە کات، دەتوانن رای خۆیمان پێ بڵێ، تا لیژنەی تایبەتمەند سەرنجەکانی وەربگرێ و بخرێتە دەنگدان، دوایی ئەگەر بە نووسین پێشکەشی بکەن، فەرموو لیژنەی تایبەتمەند بڕۆنە سەر هۆیەکانی دەرچوواندن.

بەڕێز خدیجە عمر طە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هۆیەکانی دەرچوواندن:

لەبەر ئەوەی پەر لەمانی کورد ستان لە سەرەتای وەرزی گر ێدانی یە کەمی ئەمـساڵ بەهۆی پەتای جیهانی کۆرۆناوە نەتوانرا دەوامی ئاسایی ئەنجام بدرێت، بۆ ئەوەی نوێنەرانی گەل لەپەرلەمان دەرفەتی یەکسان و گونجاو یان لەکاری پەر لەمانی بۆ برەخـسێت، پێ شکەش کرد نی پێ شنیازی یا سا و بڕیارە کان، لە پێ ناو خزمەتی بەرژەوەندی گشتی ئەم بڕیارە پەسەند کرا.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ بەڕێزان چ بەڕێزێك دەیەوێ لەسەر هۆیەکانی دەرچواندن قـسە بکات با دە ستی بەرزبکا تەوە؟ بەڵێ دیارە گفتوگۆ لەسەر ناکرێت، وەکو کاك ئومێد ئیشارەتی پێدا کە رێکەوتنی فراکسیۆنەکان هەبووە، بە مە هاتینە کۆتایی بڕگەکان و خاڵەکانی بەرنامەی کاری دانیشتنی ژمارە (4) لە خولی بەهارەی ساڵی دووە می، خولی پێنجەمی هەڵبژاردنەکان و کۆتایی بە دانیشتنەکەمان دێنین.

منى نبى قهوچى	**هێمن هەورامی**	**د. رێواز فائق حسین**
سکرتێری پەرلەمانی	**جێگری سەرۆکی پەرلەمانی**	**سەرۆکی پەرلەمانی**
کوردستان عێراق	**کوردستان عێراق**	**کوردستان - عێراق**

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (5)ی

دووشەممە رێکەوتی 29/6/2020

خولی پێنجەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (5)

دووشەممە ڕێکەوتی 2020/6/29

کاتژمێر (11)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی دووشەممە ڕێکەوتی 2020/6/29 پەرلەمانی کوردستان - عێراق بە سەرۆکایەتی د. ڕێواز فائق حسین سەرۆکی پەرلەمان و، بە ئامادەبوونی بەڕێز هێمن هەورامی جێگری سەرۆك و، بەڕێز منى نبى قهوچى سکرتێری پەرلەمان, دانیشتنی ژمارە (5)ی ئاسایی خولی پێنجەمی ساڵی (2020) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمی بڕگەی (یەکەم)ی ماددەی (16) و ماددەی (47) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان عێراق، دەستەی سەرۆکایەتی پەر لەمان بڕیار یدا بەرنا مەی کاری دانیشتنی ژ مارە (5)ی ئا سایی ساڵی یەکەم لە خولی پێنجەمی هەڵبژاردنی پەرلەمانی کورد ستان لە کا تژمێر (11)ی پێش ن یوەڕۆ ڕۆژی دوو شەممە ڕێکەوتی (2020/6/29) بەم شێوەیە بێت:

1- دەنگدان لەسەر پێشنیازە بڕیاری پێشکەش کردنی پێشنیازی یاسای پێشنیازە بڕیار لەلایەن ئەندامانی پەرلەمان بەدەر لە حوکمی ماددەی (82) ی پەیڕەوی ناوخۆ و بەپێی حوکمی ماددەکان 90 و 91 و 92 و 93 و 96 و 97 لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان.

2- درێژکردنەوەی خولی بەهارەی ساڵی دووەم لە خولی هەڵبژاردنی پێنجەمی پەرلەمانی کوردستان بە پێی بڕگەی (4) لە ماددەی/7 ی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان.

بەناوی گەلی کوردستان، دانیشتنی ژمارە (5)ی ئاسایی خولی بەهارە، ساڵی دووەم لە خولی پێنجەمی هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستان دەست پێ دەکەین، سەرەتاش داوا لە بەڕێز سکرتێری پەرلەمانی کوردستان دەکەین کە بەرنامەی کاری کۆبوونەوە و پوختەی کۆنووسی کۆبوونەوەی پێشوو و ناوی ئامادەنەبووان بخوێنێتەوە، فەرموو.

بەڕێز منى نبى قهوەچى/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمی ماددەکانی (5) و بڕگەی یەکەم و دووەمی ماددەی/16 و بڕگەی سێیەمی ماددەی/18، بڕگەکانی یەکەم و دووەم و سێیەم و چوارەم و پێنجەمی ماددەی/20، ماددەکانی 47و 48و52و54و55 و56و57 لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاری دا بەرنامەی

کاری دانیشتنی ژمارە (5)ی ئاسایی خولی بەهارەی ساڵی دووەم لە خولی پێنجەمی هەڵبژاردنی پەرلەمان لە کاتژمێر 1ی پاشنیوەڕۆ ، ڕۆژی دووشەممە ڕێککەوتی 2020/6/29 بەم شێوەیە بێت:

3- دەنگدان لەسەر پێشنیازە بڕیاری پێشکەش کردنی پێشنیازی یاسای پێشنیازە بڕیار لەلایەن ئەندامانی پەرلەمان بەدەر لە حوکمی ماددەی 82 ی پەیڕەوی ناوخۆ و بەپێی حوکمی ماددەکان 90 و 91 و 92 و 93 و 96 و 97 لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان.
4- درێژکردنەوەی خولی بەهارەی ساڵی دووەم لە خولی هەڵبژاردنی پێنجەمی پەرلەمانی کوردستان بە پێی بڕگەی 4 لە ماددەی/7 ی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان.

پوختەی دانیشتنی ژمارە (4) ی ئاسایی ڕۆژی پێنج شەممە ڕێککەوتی 2020/5/7 بەم شێوەیەی خوارەوە بوو :

1- دەستپێکردنی دانیشتن لەلایەن بەڕێز جێگری سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان.
2- خوێندنەوەی بەرنامەی کاری پوختەی دانیشتن و ناوی ئەندامانی ئامادەنەبوو بە مۆڵەت و بێ مۆڵەت لەلایەن بەڕێز سکرتێری پەرلەمانی کوردستان.
3- دەستپێکردنی بڕگەکانی بەرنامەی کار لەلایەن بەڕێز جێگری سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان.
4- دەنگدان و پەسەندکردن لەسەر هەڵگرتنی پارێزبەندی ئەندامی پەرلەمان بەڕێز (سۆران عمر سعید) بە دەنگی (57) پەرلەمانتار.
5- خوێندنەوەی دووەمی گفتوگۆ کردنی پێشنیازە بڕیاری پێشنیازە یاسا و پێشنیازە بڕیار لەلایەن ئەندامانی پەرلەمان بەدەر لە حوکمی ماددەی (82) ی پەیڕەوی ناوخۆ.
6- کۆتایی هاتنی دانیشتن لەلایەن بەڕێز جێگری سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان ناوی ئەو ئەندامانەی مۆڵەت پێدراون یان بەبێ مۆڵەت ئامادەنەبوون بۆ دانیشتنی ژمارە 4ی ئاسایی، خولی بەهارەی ساڵی دووەم لە خولی هەڵبژاردنی پێنجەم لە ڕێککەوتی 2020/5/7:

ئەو فراکسیۆنانەی خوارەوە بەپێی بڕگەی (7) لە ماددەی/23 ی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان ئامادەنەبوو هەژمار ناکرێن:

1- فراکسیۆنی یەکێتی
2- فراکسیۆنی گۆڕان
3- فراکسیۆنی کۆمەڵی ئیسلامی
4- فراکسیۆنی یەکگرتوو
5- فراکسیۆنی جیا لە نەوەی نوێ
6- فراکسیۆنی ئازادی
7- ئەندامانی سەربەخۆ / دیاری انور حمە رحیم، سیروان فرج محمد، مم برهان محمد.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:
ناوی ئەو ئەندامانەی کە مۆڵەت یان بەبێ مۆڵەت لە کۆبوونەوەی لیژنە هەمیشەییەکانی پەرلەمان ئامادە نەبوون:
ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی هەرێم لە 2020/5/13 ناوی ئەندام:
جمال حوێز مستەفا
عبدالناصر احمد علی
شیرین امین عبدالعزیز
روپاك احمد رحمان
مۆڵەتیان پێدراوە
لیژنەی کاروباری یاسایی 2020/5/13
روپاك احمد رحمان/ بایکۆت
لیژنەی کاروباری پێشمەرگە 2020/5/17
رزگار محمد محمود/ مۆڵەت
جمال حوێز مستەفا/ مۆڵەت
لیژنەی ئەوقاف و کاروباری ئایینی 2020/5/17
هەورامان حمە شریف
فیصل عباس عولا
هێرش حسن
محمد فقێ
کاظم فاروق نامق
راهی رەهبەر ابراهیم
مۆڵەتیان پێدراوە
لیژنەی کاروباری پەرلەمان و سکاڵا
شایان کاکە صالح/ مۆڵەت
هەژان حسن احمد/ ئامادەنەبوو
لیژنەی کاروباری شەهیدان و قوربانیانی جینۆساید و زیندانیانی سیاسی لە 2020/5/18
هەژان حسن احمد/ مۆڵەت
رۆژان محمد کریم/ مۆڵەت
شاخەوان رؤوف مستەفا/ مۆڵەت
دیاری انور حمە رحیم/ مۆڵەت

عوسمان علی سمایل/ مۆڵەت

لیژنەی پەروەردە و خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی 2020/5/18

مسلم عبداللە رسول/ مۆڵەت

ئاشنا عبداللە قادر/ مۆڵەت

هلز احمد محمد/ مۆڵەت

لیژنەی کاروباری تەندروستی و ژینگە و مافی بەکاربەر 2020/5/18

شایان کاکەصالح/ مۆڵەت

مسلم عبداللە رسول/ مۆڵەت

جلال محمد امین/ مۆڵەت

لقمان حمد حاجی/ مۆڵەت

لیژنەی ئاوەدانکردنەوە و وەبەرهێنان لە 2020/5/19

هەورامان حمە شریف حمە شریف/ مۆڵەت

شەمۆل اشین صابر/ مۆڵەت

دابان محمد صالح/ مۆڵەت

مژدە محمود محمد/ مۆڵەت

هاوڕێ بناء محمد/ مۆڵەت

لیژنەی کاروباری تەندروستی و ژینگە لە 2020/6/8

کاظم فاروق نامق/ مۆڵەت

لیژنەی دارایی و کاروباری ئابووری 2020/6/23

شێرکۆ جودت مستەفا/ ئامادەنەبوو

سۆران عمر سعید/ ئامادەنەبوو

سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕیزان ئەندامانی پەرلەمان ئێستا دەست بەجێ بەجێ کردنی بڕگەی یەکەمی بەرنامەی کار دەکەین، بەسەرچاو هەمووتان وەردەگرم، بۆ ئەو مەبەستە داوا لەبەڕێزان لە لیژنەی یاسایی دەکەین کاروباری یاسایی بفەرموون، هەتا ئێمە ئەو نوقتە نیزامیانە وەردەگرین بۆ جێ بەجێ کردنی بڕگەی یەکەمی بەرنامەی کار کە بریتییە لە دەنگدان لەسەر پێشنیازە بڕیاری پێشکەش کردنی پێشنیازە یاسا و پێشنیازە بڕیار لەلایەن ئەندامانی پەرلەمان بەدەر لە حوکمی ماددەی (82) ی پەیڕەوی ناوخۆ بە پێی حوکمی ماددەکانی (90و91و 92و 93و 96و 97) لەپەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان، فەرموو کاک دیاری.

بەڕێز دیاری حمه رحیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەپێی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان و بڕگەی یەکەم لە ماددەی/ 66 نەك جارێك، چەند جارێك لە ماوەی ڕابردوودا بەرپرسی (27) ملیار دۆلار قەرزەکەی سەر حکومەتی هەرێمی کوردستان خاڵییە، جارێکی دیکە بۆ پرسی بابەتی مووچە و بۆ پرسی تەندروستی، چەند جارێك ئێمە ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانی کوردستان بەپێی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان داوامان کردووە کە پەرلەمانی کوردستان دانیشتنێکی ئاسایی ئەنجام بدات، بانگهێشتی سەرۆك وەزیران و جێگری سەرۆك وەزیران و وەزیری دارایی لایەنە پەیوەندارەکان کە بێنە پەرلەمانی کوردستان، بەڵام تاوەکو ئێستا هیچ کام لەمانە نەخراونەتە ناو دانیشتنەکانەوە، بۆیە یەعنی بەڕاستی بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان خەڵك لە ئێستادا کۆمەڵێك کێشەی هەیە، کێشە دیاری کراوەکان و پرسی مووچەیە و پرسی تەندروستی خەڵکە، لە ئێستادا پەرلەمانی کوردستان لەسەر ئەم بابەتانە کۆنەبێتەوە ئەی لەسەری چی کۆدەبێتەوە، یەعنی قسەکە لەسەر چییە، خەڵك لێمان دەپرسێ، خەڵك دەڵێ کوا مووچەکەم؟ ببوورن بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان...... بە پێی پەیڕەو... .

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

یەك دەقیقەت بۆ هەیە، ڕەفیقەکانیشت دڵنیابە قسە دەکەن، دەستت خۆش بێت، مامۆستا عبدالستار فەرموو.

بەڕێز عبدالستار مجید قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان، ئێمەش پابەند بە بڕگەی یەکەمی ماددەی/66 ژمارەی یاسایی پەرلەمانتارانی کوردستان داوایەکمان پێشکەش بە سەرۆکایەتی پەرلەمان کرد سەبارەت بەو (27) ملیارەی کە بەڕێز سەرۆکی حکومەت ڕایگەیاند کە حکومەت قەرزارە، کە ئەمە بەڕاستی پەیوەندی بە ژیانی خەڵکەوە هەیە، پەیوەندی بە گوزەرانی خەڵکەوە هەیە، ئێمە داوامان کرد لە 2020/5/27 کە بەڕێز سەرۆکی حکومەت و جێگری سەرۆکی حکومەت و وەزیری دارایی لەم هۆڵە ئامادەبن و ڕوونکردنەوە بدەن کە ئێمە بۆ (27) ملیار قەرزدارین؟ یەعنی گوناحی منداڵێکی شیرەخۆر چییە ئێستا لەدایك بووەو ئاگای لێ نییە نزیکەی (6) هەزار دۆلار قەرزار بێ بە پێی ئەم (27) ملیارە بێ؟ بۆیە دەبێ بەڕاستی داوامان کردووە و جەخت دەکەینەوە بۆ بە (32) ڕۆژ نەتوانرا ئەمە جێ بەجێ بکرێ بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان؟ دوو/ پێموایە بەپێی ماددەی (48) بڕگەی (4) ی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان دوێنێ کە سەرۆك فراکسیۆنن بۆی هەیەو (10) پەرلەمانتار بۆی هەیە (24) کاتژمێر پێش کۆبوونەوەی پەرلەمان داوا پێشکەش بکات، بۆ ئەوەی کە بابەتێکی گشتی بە پەلە بخرێتە بەرنامەی کاری پەرلەمانی، بەڵام بەداخەوە ئێمە ناردمان و هیچ جوابتان نەبوو، ئێوە کە پەیوەندی بە لێ بڕینی مووچەی مووچەخۆرانە،

چونکە ئەم بابەتە بەڕاستی بابەتێکی گشتییە و پەیوەندی بە هەموو خەڵکەوە هەیە و لێکەوتەی مەترسی داری هەبووە بەڕاستی ئەم قەزیەیە، یەعنی حکومەت بەچ یاسایەك بە چ پێوەرێك توانیویەتی ئەمە ببڕێت، لە کاتێك دا ئەم پارەیە لە عێراق بە پێی یاسای موازەنەی کە بۆ هەرێمی کوردستان هاتووە بۆ مووچەی مووچەخۆران هاتووە تەبعەن، لەکاتێك دا کە ئێمە باسی یاسای چاکسازی دەکرێ، یاسای چاکسازی دەبوو لە 7/5 جێ بەجێ بکرێ هێشتا خەڵك مووچەی مانگی سێ ی وەرنەگرتووە، یەعنی چۆن مەسەلەن ئەمە جێ بەجێ دەکرێ؟ بۆیە بەڕاستی ئێمە لەم ڕووەوە حەقیقەتەن، ئێمە داوا دەکەین ئەم سەرۆکایەتی پەرلەمانە فیعلەن یەعنی کۆنەبێتەوە مەگەر بۆ گشتی گرنگ و پەیوەندار بەخەڵك، ئەوەی کە ئێستا لەبەرنامەی کاردا هاتووە پێم سەیرە بابە خەڵك هەزار موشکیلەی هەیە، خەڵك هەزار داواکاری هەیە، ئاگات لێیە خەلك خەریکە بتەقێتەوەو خەڵك بەڕاستی تەحەمولی............ .

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

مامۆستا گەیشت نوقتە نیزامیەکەت، کاك کاروان فەرموو.

بەڕێز کاروان عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەگوێرەی ماددەی/56 لە برگەی (2) لە یاسای ژمارە (1) ی ساڵی 1992 بڕیاردان لەسەر چارەنووسی گەلی کورد، بە تایبەت لەگەڵ حکومەتی ناوەندی لە دەسەڵاتی سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان و پەرلەمانی کوردستانە، لە ئێستادا حکومەتی هەرێمی کوردستان لە گفتوگۆی جدی دایە بۆ پرسی مووچەخۆرانی هەرێم و بابەتی موازەنە، بەڵام تا ئێستا نەهاتۆتە بەردەمی پەرلەمانی کوردستان ڕوونکردنەوەی پێویستمان پێ بدەن کە ئایا ئەم پرسە چی بەسەر هاتووە؟ لەهەمان کاتدا بە پێی ماددەی/54 لە برگەی (1) داخوازی دەکەم چەند پرسێکی گرنگ باس بکەم، یەکێك لەمانە پەرلەمانی کوردستان وەکو گەورەترین بڕیاری مەرجەعی سیاسی لە هەرێمی کوردستان بە پێی بڕیاری ژمارە (3)ی ساڵی 2007 مافی خۆیەتی کە لەسەر پرسی کێشەی قەرزەکانی حکومەت کە بە یاداشت ئاراستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان کراوە سەرچاوەکانی داهاتی حکومەتی هەرێم لەڕێی شەفافیەتەوە و لێ بڕینی نایاسایی 21٪ی مووچەخۆرانی هەرێمی کوردستان، کە دەبووایە لە پەرلەمانی کوردستانەوە ڕێگە بەمە نەدرێت و هەروەها کێشەی خاڵە سنوورییەکان هەم لە زاخۆوە تا خانەقین، هەموو ئەو کێشانە لە پەرلەمانی کوردستان تەمەنا دەکەین ئەگەر پەرلەمانی کوردستان ئەمڕۆ خولی بەهارە درێژ بکاتەوە بۆ ئەو پرسە گرنگانە بێ و بە تایبەتی کە دۆخی مووچەخۆرانی هەرێم و خەڵکی کوردستان بە گشتی و لە مەئسات و کێشەیەکی یەکجار گەورە دایە، بۆیە داواکارین ڕەچاوی ئەو خاڵانە بکەن بۆ دانیشتنەکانی داهاتوو زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، سوپاس کاك ئومێد فەرموو.

بەڕێز ئومید عبدالرحمن حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە، بەپێی ماددەی/ 56 بڕگەی/ 1 تایبەت بەو باسوخواسانەی کە لە ماوەی چەند ڕۆژی رابردوو بەداخەوە کە خەڵکی کوردستانی نەك دەرەوەی کوردستان، خەڵکی کورد زمان باس لە هەڵوەشاندنەوەی قەوارەی سیاسی یاسایی و دەستووری هەرێمی کوردستان دەکەن، پەرلەمانی کوردستان دەرئەنجامی مێژووی سەد ساڵەی خەڵکی کوردستانە و قەوارەی سیاسی هەرێمی کوردستان گوزارشتە لەو پەرلەمانە بەڕێزە، ئێمە داواکارین پەرلەمانی کوردستان هەڵوێستی فەرمی خۆی هەبێ کە ئەوە تاریخ و مێژووی گەلێکە و هەرێمی کوردستان قەوارەی سیاسی ئێمە قەوارەیەکی سیاسی یاسایی دەستوورییە، پێش ئەو عیراقە فیدڕاڵە و تازەیەی کە هەبێت هەرێمی کوردستان وجودی هەبێ، بۆیە گەلی کوردستان سەرەڕای دۆخی ئێستا لە بابەتی تەندروستی و دارایی و کێشەکانی هەولێر ـ بەغدا هەمووی نیگەرانە، هەمووی دەبێ هەوڵ بدرێت لەلایەن حکومەت و دەزگا و دامەزراوەکان چارەسەر بکرێن، بەڵام لە هەمووی نیگەران تر ئەوەیە کە ئێستا باس لە مەترسی هەڵوەشاندنەوەی قەوارەی دەستووری هەرێمی کوردستان دەکرێت، بۆیە دیسان داوا دەکەینەوە پەرلەمانی کوردستان وەکو نوێنەرانی گەلی کوردستان ئەو پەرلەمانە بەڕێزە وەکو بەشێك لەوەی کە ئەنجامی ئەو تاریخ و سەروەرییەیە، پەرلەمانی کوردستان هەڵوێستی لەو بارەیەوە هەبێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، سوپاس، کاك علی فەرموو.

بەڕێز علی حمەصالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە، بە پێی ماددەی/48 خاڵی/4 ماددەی /66 خاڵی/1 لە 2019/12/9 واتا هەشت مانگە بەڕاپۆرت بە بەڵگە، بە دۆکیۆمێنت خستومانەتە بەردەستی ئەم پەرلەمانە بەڕێزە و حکومەت کە ئەم پەرلەمانە دانیشتن لەسەر قاچاغی و دزی و تاڵانی و وێرانکردنی ئەم وڵاتە لە خاڵە سنوورییەکانەوە بکات، هەشت مانگە حەجمی فەساد لە خاڵە سنووریەکان لە سەد ملیۆن دۆلار زیاترە، ئەوەی ئێستا ڕوودەدات لە 1991 یش دا نەبووە، بە عەلەنی لەناو بازاڕدا نووسینگەی قاچاغی دانراوە، یەعنی هەر ئەم (800) ملیۆن دۆلارە وەرگیراوە مووچەی مانگێك بوو، ئایا دەکرێ بە قاچاغی خەڵکێك دەبەی (35) ملیۆن دۆلار دەست بکەوێ بۆ ئەم خەستەخانەکانی ئێران ببەن، مەعاش ئەوە دۆخەکەی بێ، بۆ ئەمە ناخرێتە بەرنامەی کارەوە، دوای هەشت مانگ کە ئەمە چواردە ڕۆژە وادەکەین، بە پێی ماددەی/66 خاڵی یەکەم گرفتی مووچە و ڕێگاچارەکانی ئێمە لە 6/7 ەوە داوای دانیشتنی پەرلەمانمان کردووە بۆ ئەمە ناخرێتە بەرنامەی کارەوە؟ نیەتێك هەیە کە حکومەت بۆ دانوستان لە بەغداوە کێشەکە بەغدا نییە، کێشەکە ئەم هەموو گەندەڵییەیە لەناوخۆدا، مانگی پێشوو لە بەرمیلە نەوتەوە پێنج دۆلار ماوەتەوە بۆ؟ لەبەرئەوەی

ئەمە بدرێ بە کۆمپانیای سکیورتی و مەسئول و منالە مەسئول، لەبەرئەوەی خەدەماتێکی زۆر هەیە، لەبەرئەوەی گەندەڵییەکی زۆر هەیە، فەرموون با ئەمانە چاك بکات، خاڵە سنوورییەکان چاك بکات، ئەو چاکسازییانە بکرێت، ئەم دۆخە چارەسەر دەبێ، خاڵێکی دیکە ئێمە چاوەڕوان بووین داواکار بووین پەرلەمان بەجدی قسەی خۆی هەبێ لەسەر لەشکرکێشی و داگیرکاری خاکی کوردستان و تۆپباران لەلایەن تورکیا و ئێرانەوە، ئەگەر پەرلەمان قسەی لەسەر ئەمە نەبێ تۆ تەسەور دەکەی جامیعەی عەرەبی قسەی هەبێ لەسەر ئەمە؟ بۆیە ئەبێ ئەم پەرلەمانە، بۆیە ئەمرۆ داوای دانیشتنمان کردووە لەسەر ئەمە کە لایەنی پەیوەندار لە حکومەت دەبێ ئەم پەرلەمان بێ، ئێمە پێمان وایە ئەم پەرلەمانە لەسەر دزی و گەندەڵی و نەوت و بێ مووچەیی و داگیرکردنی نیشتمان کۆنەبێتەوە پێویست ناکات لەسەر هیچ شتێکی تر کۆببێتەوە.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك کاوە فەرموو.

بەڕێز کاوە عبدالقادر حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە و میهرەبان، دیارە ئێمە ژمارەی یاسایی پەرلەمانتاران لە پەرلەمانی کوردستان لە 5/27 ەوە واتا مانگێك و دوو ڕۆژە یاداشتێکمان پێشکەشی سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان کردووە، سەبارەت بەو (27) ملیار دۆلارەی کەوا حکومەتی هەرێمی کوردستان ڕای گەیاندووە کەوا قەرزارە، بانگهێشتی سەرۆکی حکومەت و جێگرەکەی و وەزیری داراییمان کردووە، بەلام بەداخەوە تا ئێستا وەلام نەدراوەتەوە، ئێمە چاوەڕێمان دەکرد بەڕاستی ئەمرۆ لە دانیشتنی ئەمرۆ ئەمە بخرابایە بەرنامەی کاری پەرلەمانەوە، چونکە خۆت دەزانی بەپێی پەیڕەوی ناوخۆ و ماددەی (66) لە برگەی (3) بەبێ سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان لەماوەی چوارده ڕۆژ ئەم دانیشتنە ڕێك بخات کە بەداخەوە ڕێکی نەخستووە، بۆیە رەخنەکەمان ئاراستەی ئێوەی بەڕێزە وەك سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان، یەعنی پەرلەمان ئەمرۆ ئەو بابەتانەی کە ئەمرۆ دەخرێنە گفتوگۆ و قسەی لەسەر دەکرێ، بەڕاستی هیچی گرنگ نین بەقەد (27) ملیارەکە بە قەد ئەو چوار سەد ملیار دینارە کە لە بەغداوە هاتووە بۆ مووچەی مووچە خۆرانی هەرێمی کوردستان، بەلام تا ئێستا نازانین چی لێ هاتووە، سەبارەت بە بڕینی 21٪ی نایاسایی مووچەی مووچەخۆرانی هەرێمی کوردستان، بەڕاستی جێگەی داخە نیگەرانی ئێمەیە بە تایبەت فراکسیۆنەکانی ئۆپۆزسیۆن، یەعنی نازانین پەرلەمان هەست دەکەین بە ئەنقەست وای لێ دەکرێ، بە ئەنقەست بەڕاستی بێ بایەخ دەکرێ بێ ئەرزش دەکرێ لەلایەن چەند لایەنێك لەناو پەرلەمانی کوردستان، ناکرێت بەڕاستی پەرلەمان لەو حەدەسە گرنگانەی کە ئێستا هەیە بە تایبەت کە پەیوەندی بە قوت و ژیانی هاوولاتیانی هەرێمی کوردستانەوە هەیە، پەیوەندی بە مووچەوە هەیە بەو دزی و تالانکاریەوە

.... بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانە چوار مانگە پەرلەمانی کوردستان کۆنەبۆتەوە، مەعقولە تۆ ڕێگە نەدەی من دوو دەقیقە قسە بکەم....

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

مامۆستا ابوبکر فەرموو، کاك کاوە قسەت کرد، من ڕێگەت دەدەم، شتێك کە ڕووی نەداوە مەیلێ، فەترەیەکی دیاری کراو هەیە لەناو ئەم پەیڕەوی ناوخۆیە، هەر بەڕێزێك کەبیەوێ قسە بکات لەسەر خاڵێك ڕوونکردنەوەیەکی دیاری کراوی هەیە هەموو رەفیقەکانی تۆش دەستیان هەڵبڕیوە، هەمان قسەی تۆ دەکەن، هەمان دڵسۆزی تۆی هەیە، مامۆستا ابوبکر فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە لیژنەی کاروباری پێشمەرگە بە نووسراوێکی ژمارە (5) لە 2020/5/19دوە یاداشتێکمان ئاراستەی بەڕێزتان کردووە، بۆ ئەنجامدانی کۆبوونەوەیەکی پەرلەمان تایبەت بە گفتوگۆ کردن لەسەر دۆخی ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم، لەگەڵ ئەو بابەتانەی تر کە رەهەندی دارایی هەیە، ئەم بابەتە رەهەندێکی نیشتمانی و نەتەوەیی هەیە، لەو ناوچانە لیژنەکەی ئێمە سەردانی مەیدانی کردووە، بۆشایی ئەمنی هەیە، تیرۆرستانی داعش خۆیان ڕێکخستۆتەوە، هاووڵاتیانی کورد و پێشمەرگە ڕۆژانە شەهید دەکرێن، هەڵدەکوترێتە سەر ماڵە کوردەکان لەو گوندانە کە ئەمە تەعریبێکی مونەزەمە جارێکی تر ڕوودەداتەوە، پێمان سەیرە ئەمە نەخراوەتە بەرنامەی کار، من پشتگیری لە هەموو ئەو هەڤاڵانە دەکەم کە شکۆی ئەم پەرلەمانەیە کەباسی دەکەن هەیبەتی ئەم پەرلەمانە لەوەیە کە دەست بۆ ئەم مەسەلە حەیەوی و چارەنووسسازانە بەرێ، بەداخەوە دەتوانرا لەگەڵ ئەم دوو بڕگەیەی کە ئاماژەتان پێی کردووە، دوو بڕگەی تری ئاوا هەستیاریش کە یاداشتەکان لای جەنابتانە بخرێتە بەرنامەی کارەوە، بۆیە بەڕای ئێمە بەرپرسیاریەتی ئەوە لە ئەستۆی ئێوەیە و دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان و پاشان هەموو پەرلەمنتاران کە دەبێ لە ئاستی ئەم قۆناغە هەستیارە دابین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، جوان خان فەرموو.

بەڕێز جوان یونس محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو لیژنەی ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی هەرێم لە پەرلەمان لە 5/13 ەوە لە کۆبوونەوەی لیژنە بە پێی پەیڕەوی ناوخۆ ماددەی/66 بڕگەی یەکەم کە ژمارەی یاسایی ئەندامان تەواو بووە واژوومان کردووە و داوای جەلسەی پەرلەمانیمان کردووە لەسەر دۆخی ناوچە کوردستانییەکان کە گیانی هاونیشتمانمان لەو ناوچانە سەلامەت نییە و هەڕەشەکانی داعش ڕۆژبەڕۆژ بەرەو زیاد بوون دەڕوات زەوی و زاریان کە بژێوی ژیانیان لەسەر زەوی وزاریانە دەسوتێنرێت، داوای دانیشتنمان کرد دەبووایە ئەمڕۆ

بخرێتە بەرنامەی کارەوە، ئەگینا بەزووترین کات دەبێت ئەو جەلسەیە بکرێت، چونکە بابەتێکی نیشتمانییە و زۆر گرنگە لە کاتێك دا ئێمە گلەیی لە هەموو ئەو بەرپرسانە دەکەین کە لە کوردستان دەگوزەرێ یەکەم جار گلەیی لە خۆمان بکەین لە بایکۆتی پەرلەمانمان کردووە و جەلسەمان نەکردووە، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان وەڵامی ئەو نوقتە نیزامیانە دەدەمەوە، ئەگەر دوای ئەوە پێویست بوو نوقتە نیزامی تر وەربگرین دڵنیا بن وەرتان دەگرم، بەڵام با وەڵامیان بدەمەوە، بەڕێزان یەك یەك وەڵامتان دەدەمەوە، سەبارەت بە راگەیاندنی (27) ملیار دۆلار قەرز لەسەر هەرێمی کوردستان لەلایەن بەڕێز سەرۆکی حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە، ئەم دۆسیەیە خۆتان دەزانن ئێستا لەلای دیوانی چاودێری داراییە، ئێمە بە بەردەوامی لە پەیوەندین لەگەڵ دیوانی چاودێری دارایی تەنانەت ئەم بەیانیەش قسەمان لەگەڵ کردوون ئەوان ئەڵێن ئێمە یەك شەممە وردبینیەکانمان لەسەر ئەم مەبلەغە قەرزەی کە راگەیەنراوە تەواو دەبێ، دڵنیاتان دەکەینەوە دوای ئەوەی کە وردبینی دیوانی چاودێری دارایی تەواو دەبێ و ئەو لیستە و ئەو خشتە وردبینی کراوە دێتە پەرلەمانی کوردستان دەیدەینە لیژنەی دارایی ڕاپۆرتیان ئامادە دەکەن، کۆبوونەوەیەکی تایبەت بە ئامادەبوونی حکومەتی هەرێمی کوردستان سەبارەت بە ئەم دۆسیەیە لە پەرلەمانی کوردستان ئەنجام دەدرێت، سەبارەت بە بابەتی مووچە و قەیرانەکان و لێ بڕینەکان لەڕاستی دا ئێمە زیاتر لە یاداشتێکمان پێ گەیشتووە ئەوەی ئەخیریان یاداشتێکە، ئەو یاداشتەیە کە بەڕێز مامۆستا عبدالستار باسی کرد فەرمووی دوێنێ هێناویەتی داوایان کردووە کە لە ماوەی (24) سەعات دا بخرێتە بەرنامەی کار لەڕووی پەیڕەوییەوە دروستە، بەڵام قسە کردن لەسەر ئەو دۆسیەیە بە بێ ئامادەبوونی حکومەتی هەرێمی کوردستان گرنگی و بایەخی خۆی لەدەست دەدات، ئێمە لەو ڕوانگەیەوە لەبەرنامەی کاری ئەمڕۆ دامان نەنا، بەڵام دڵنیا بن لە ڕێزبەندییەك کە بۆ دانیشتنەکانی پەرلەمانی کوردستان دای دەنێین و ئەو بابەتە بابەتێکی سەرەکیمان دەبێ و لە ئێستاشەوە بەر مەبنای ماددەی (30) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان داوا لە لیژنەی دارایی دەکەم کۆبوونەوەی خۆیان بکەن بۆ ئامادەکردنی ڕاپۆرتێکی تێروتەسەل بە هاوئاهەنگی لەگەڵ وەزارەتی دارایی، سەبارەت بە داهاتەکانی هەرێمی کوردستان و خەرجییە گشتییەکانیان و بژاردەکانیان بۆ ئەو کۆبوونەوەیە، دڵنیا بن ئێمە ئەوە دەخەینە ناو ڕیزبەندییەکەوە، ئەوان بەخۆیان کۆبوونەوەیەکیان کردووە و داوای ئامادەکردنی راپۆرتێکیان لێ دەکەین، سەبارەت بە دۆخی تەندروستی بەهەمان شێوە دەیخەینە ناو ڕیزبەندییەکەوە، چونکە لیژنەی تەندروستی داوایان کردووە و سەبارەت بە لیژنەی ناوچە کوردستانییەکان و لیژنەی پێشمەرگەش داوایان لێ دەکەم لە ئێستاوە کە ڕاپۆرتێکی تێروتەسەل بەهەمان شێوە هاوبەش بێ لە نێوان هەردوو لایەن دا سەبارەت بە مەترسیەکان و بەو تەوەرانەی دەیانەوێ قسەی لەسەر بکرێ ئامادە بکەن، ئێمە ئاراستەی حکومەتی هەرێمی کوردستانی دەکەین و داوای ئامادەبوونی وەزیرانی تایبەتمەند دەکەین، سەبارەت بەو

دۆسیەییە هەتا ئێوە لیژنەكانی پەرلەمان زووتر ڕاپۆرتەكان ئامادە بكەن ئێمە زووتر كۆبوونەوەكەی پەرلەمان بە ئامادەبوونی حكومەتی هەرێمی كوردستان دادەنێین، سەبارەت بە دەروازە سنوورییەكان بەڕاستی یەعنی یەكێكە لەو بابەتانەی كە زۆر زۆر گرنگە و كاك علی راست دەكات هەوڵێكی زۆری لەو بارەیەوە داوە ڕاپۆرتی بۆ ئێمە هێناوە، ئێمە ئاراستەی حكومەتمان كردووە، حكومەت لەڕابردوودا داوای هەندێك كاتیان كرد لەو بارەیەوە كە ئەوان خۆیان دەست بەهەندێك چاكسازی دەكەن، هەندێك بڕیاریان دەركردووە پێنج بڕیارە كە هەموویان لیژنەیان بۆ دروست كراوە، ئێمە دەبێ بەدواداچوون بۆ جێ بەجێ كردنی ئەو بڕیارانە بكەین، ئەگەر نا جارێكی تر جەخت دەكەینەوە بۆ نووسراوەكەی كە پێشتر ناردوومانە، بۆ ئەوەی كۆبوونەوەیەكیش سەبارەت بە دەروازە سنووریەكان ئەنجام بدەین، ئامانج لە درێژكردنەوەی هێزی تەشریعی بەهارە بۆ ماوەی مانگێك ئێمە دەمانویست لەڕاستی دا لەوێ باسی بكەین، چونكە دەبێ هۆكارەكەی باس بكەین بۆچی ئێمە دەمانەوێ مانگێك ئەم وەزرە تەشریعیە درێژبكەینەوە، بۆ هەموو ئەو بابەتانەی كە بەڕێزتان ئاماژەتان پێدا و ئێمەش لە دەستەی سەرۆكایەتی باوەڕمان وایە كە قەیرانەكانی ئێستا كە ڕووی لە هەرێمی كوردستان كردووە هەمووی هی ئەوەن كە پەرلەمانی كوردستان چەند دانیشتنێكی یەك لە دوای یەك بكات، پێشتریش بە سەرۆكی فراكسیۆنەكانتان وتراوە و ئەوەی كە بەڕێز كاك هێمن ئەیلێت كە ئێمە دەمانەوێ ماوەكە درێژ بكەینەوە، دەمانەوێ وەرزی تەشریعی درێژبكەینەوە بۆ ئەو ئامانجانەی كە لەم كۆبوونەوەیە ئیعلانمان كرد، سەبارەت بە نوقتە نیزامیەكەی برای بەڕێزم كام ئومێد خۆشناو لەڕاستی دا قسەكردن لەسەر هەڵوەشاندنەوەی قەوارەی هەرێمی كوردستان هی هەڵوەستە لەسەر كردنە، قەوارەی هەرێمی كوردستان جگە لەوەی كە بەرهەمی خوێنی شەهیدانی گەلەكەمانە، ڕەنج و تێكۆشانی تێكۆشەرەكانییەتی بەرهەمی ئەو ڕەنجە زۆرەیە كە هەزاران ژنی كورد گەنجێتی خۆیانیان لەپێناوی بەخێوكردنی منداڵە بێنازەكانیان دانا فرمێسكی ئەو دایكانەی كە ڕۆڵەكانیان بەجوانەمەرگی لەبەردەستیاندا هەڵگیرا وشەهید بوون، تێكۆشانی چەندان ساڵەی میللەتەكەمانە، بێجگە لەوە كە ئەمە زۆر زۆر گرنگە قەوارەی هەرێمی كوردستان قەوارەیەكی دەستووری باوەڕپێهێنراوە لەسەر ئاستی عیراق و لەسەر ئاستی ناوچەكە و لەسەر ئاستی نێودەوڵەتی، كە ئێمە هەرێمێكی فیدڕاڵین و پەرلەمانی كوردستان ئەم پەرلەمانە بەڕێزە لە ساڵی 1992 خۆی مەبدەئی فیدڕاڵیەتی پەسەند كردووە، بۆیە هەر قسە كردنێك لەسەر هەڵوەشاندنەوەی ئەم قەوارەیە قسە كردنێكە دەبێ قسە لەسەر مەبدەئی دەستووریەتی ئەو قسەیە بكرێ و قسە لەسەر قانونییەتی ئەو قسەیە بكرێ، ئێمە لە دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمانی كوردستان و دڵنیام ئێوەش هەمان بۆچوونتان هەیە پێمانوایە دەكرێ ئاسایە خەڵكی هەرێمی كوردستان، نوخبە پەرلەمانتاران، ڕۆژنامە، ڕاگەیاندنەكان هەچ قسەیەكیان لەسەر ئەدائی حكومەت و ئەدائی پەرلەمان و ئەدائی سەرۆكایەتی هەرێم هەر دامەزراوەیەكی تری ئەم دەوڵەتە هەبێ، دەكرێ قسەیان لەسەر سیستم هەبێ، هەر شێوازە قسەیەكیان هەبێ دروستە و ڕێپێدراوە و دەچێتە چوارچێوەی ڕا دەربڕین و ڕادەربڕینی ئازادانە كە هەموومان دەبێ ڕێزی بگرین، بەڵام قسە كردن

لەسەر قەوارەی هەرێمی کوردستان قسە کردنێکە کە نابێ ئێمە لە پەرلەمانی کوردستان قبوڵمان بێت، چونکە قسەیە لەبەرامبەر مەبادئی دەستووری کە باوەڕمان پێی هێناوە و دەنگمان پێی داوە، قسەیە لەبەرامبەر یان بابڵێین ناکۆکە لەگەڵ ئەو بڕیارەی کە لێرە لە پەرلەمانی کوردستان بۆ تەسبیت کردنی فیدڕاڵیەت وەکو مەبدەئ لە ساڵی 1992 دراوە و هەرێمی کوردستان قەوارەکەی دیفاکتۆیەك بووە بۆ پێش 2003 و دوای 2003 ش بووە بە هەرێمێکی دەستووری کە لەسەر هەموو کەسێك پێویستە ڕێز لە دەستووریەت و قانونییەت و گەورەیی ئەو قەوارەیە بگرێت، بەڕێزان ئەگەر دوای ئەمە دوای ئەوەی کە دەزانم کۆبوونەوە بۆ ئەوە دەکرێت و ماوەکە بۆ ئەوە درێژ دەکرێتەوە قسەیەکتان هەیە وەکو نوقتە نیزامی وەرتان دەگرین ئەگینا دەست بە بەرنامەی کارەکەمان بکەین، جیاوازە لەو شتانەی کە وتراوە روپاك خان؟ فەرموو.

بەڕێز روپاك احمد رحمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێڕای دەست خۆشیم بۆ سەرجەم ئەو هاوڕێیانەی کە باسیان لە مووچە و قوتی خەڵك کرد، ئەو یاداشتانەی کە ئێمە داومانەتە دەستەی سەرۆکایەتی و بەڕێزت وەڵامت دایەوە، من خاڵێکی تری پەیڕەوی هەیە کە بڕیاری ژمارە (37) لە 2020/6/14 هەڵوەشاندنەوەی پارێزبەندی لەلایەن بەڕێزتەوە درا لەسەر پەرلەمانتار (سۆران عمر) کەلەلایەن بەڕێزتەوە دەرکرا، ئایا نێردراوە بۆ وەقائیع؟ یان ئایا کەنگی دەچێتە بواری جێ بەجێ کردنەوە و جێ بەجێ دەکرێ؟ سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

لەڕاستی دا من پێم خۆش نەبوو ئەمە بکەین بە بابەتی کۆبوونەوەی پەرلەمان، بەڵام بەڵێ ناردوومە بۆ وەقائیع هەر کاتێك لە وەقائیع بڵاوبووەوەو قوەتی ئیلزامی وەرگرت ئەو کات دەینێرین بۆ دادگاکانی ئیستئناف، بەڵێ کاك سیروان فەرموو.

بەڕێز سیروان فرج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەپێی ماددەی/58 تەبعەن هەموومان دەزانین ئەرکی لەپێشینەی پەرلەمانتار جگە لە یاسا دەرکردن بەدواداچوونە، لەو کاتی کەرەنتینەیە بۆ خۆم بەدواداچوونێکی زۆرم کردووە زۆرینەی پرسیارەکان ئاراستەی بەڕێز سکرتێری پەرلەمان کردووە، پرسیارەکانم هەمە چەشنە بووە، تا ئێستا وەڵامی یەك پرسیارم وەرنەگرتووەتەوە، دوو نموونەی بەسیت دەهێنمەوە، بزانە پرسیارەکانم گرنگە یان نا؟ یەکەم شت لەڕۆژی 3/5 پرسیارم ئاراستەی بەڕێز وەزیری دارایی کردووە و وتوومە، ئایا لەم پەرلەمانە بەڕێزە داوامان کرد و گوتمان هەموو فەرمانبەرێك کارتێکی بانکی بۆ بکرێتەوە بۆ ئەوەی حسابێکی هەبێ و پارەکەی بۆ بخرێتە سەر ئێستا نە پارە هەیە و نە حساب هەیە، پرسیاری کردووە وتوومە ئەم لیستەی کە بڵاودەکرێتەوە ئەم حەیاچوونەی خەڵك کە لە وێب سایتەکان دا دوا ئەکەون، چونکە هەموومان قەرزارین،

هەرچی میللەت هەیە قەرزارە، قەرزارەکە تەلەفونت بۆ ئەکا مامۆستا بەیانی مەعاش وەردەگیرێ کە مەعاش وەرناگیرێ، ئەم لیستەیەلە پای چی، ئەم پارەیەی کە ئێستا لەژێر دەستی حکومەت دایە (400) ملیارە و (200) یە بۆ لەیەك رۆژدا تەوزیع ناکرێ بۆ لە سێ رۆژ دا تەوزیع ناکرێ، بۆ نایدەن، من لێرەوە دیسانەوە داوا دەکەم بەڕێز وەزیری دارایی و بەڕێز هەرکەسێك بەرپرسە سەرۆکی حکومەت وەڵامی ئەم پرسیارە و وەڵامی ئەم لیستەیە چییە، ئێستا ئەم لیستەی هاتۆتەکایەوە پارەکە لەبەردەستیانە خانەنشینیان 7/27 ئەی هاوار ئەمە لە کوێ هەیە، بە (27) رۆژ مووچەیەك تەوزیع بکەی؟ پرسیاری تریشم ئاراستەی بەڕێز وەزیری ناوخۆ کردبوو، ئەمە زۆر زۆر گرنگە ئەمە گەندەڵیەکە لە ناو وەزارەتی ناوخۆدا، ئێمە هەمووومان دەزانین وەزارەتی ناوخۆ (160) هەزار بەلایەنی کەمەوە ئەندامی هەیە، پێشمەرگەی (200) هەزار، ئەمانە بەپێی یاسا وەڵامەکانی وەزارەتی ناوخۆ کە هەموو ساڵێك هەموو کارمەندی بۆی هەیە دوو دەست جلی وەربگرێ، بە زستانە و بە هاوینە، دەستی بە (110) هەزار بەلایەنی کەمەوە دراوە، لە ساڵی 2013 ەوە یەك کارمەندی وەزارەتی ناوخۆ بپرسن و لیژنە دروست بکەن یەك کەس یەك جل یەك کراسی وەرنەگرتووە، پارەکە دراوە بە کۆمپانیا و کۆمپانیا ناوی لای من هەیە و یەك کەس وەری نەگرتووە و تا ئێستا وەزارەتی ناوخۆ جوابی نەیاومەتەوە، با من بە بەسیتی ئەو پارەیە چەندە، لە (400) ملیارەکە......... دکتۆرە ئەم قسەیە دەکەم دەرۆمە دەرەوە...... .

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سیروان جا چۆن دەبێ قسە بکەیت و برۆیتە دەرەوە، گوێ لە خەڵکی تر بگری، فەرموو.

بەڕێز سیروان فرج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵاممان بەنەوە، (200) هەزار دینار زەربی (312) هەزار نەفەر بکە، زەربی دووجار لە مانگێك دا لەساڵێك بیکە زەربی 2013 و 2020 بزانە چەند پارە لەم وڵاتە خراوەتە ناو وەزارەتی ناوخۆ، وەڵامم دەوێ، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك محسن فەرموو.

بەڕێز محسن حسین مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئاخافتنێت من خالێت پەیڕەوەی نینە، ئەگەر جەنابت ڕێ دا دێ ئاخافتنێت بەردەوام بم، وەکی جەنابێ وە ئاگادارن ل سنوورێت هەرێما کوردستانێ شەرکا نەخوازراو پەیدا بووە و خەڵکی مە سڤیل بکا قوربانی، ئەو جارێ بناڤێ خۆ و ب ناڤێ پەرلەمانێ کوردستانێ حەزکەم سەرەخۆشیی ل ماڵباتێ وان دکەم هاوبەشێت خەما وانین، ئەڤ بابەتە هەمی سنوورێت هەرێما کوردستانێ گر، بەڵام من دڤێت تنها لەسەر دەڤەرا شیلادزێ و دەروبەرێ ڕاوەستم، چونکی بەڕاستی شیلادزێ نووکە بوویە زیندانەکا گەلەکا بچووك

خەڵکێ مە هەموو حەصری تێدادان، ئەو دەڤەرێت کو خەڵکی گوندێ مە ل دەڤەرا ڕێکانیا و نێروە و دۆسکییە گوندێت کو دکەڤنە جوگرافیی تورکیادا، ژ بەر وی شەڕی نەخوازروی سەپاندن بۆ ڤێ مەنتەقێ و گوندێت کەڤنە سنووری تورکیا دێ قەڕەبوو کرن ژ لایێ حکومەتا تورکیاڤە، ئەوە سی ساڵە خەڵکێ مە ئاوارەبی ژ وان گوندا هەمی محاصرە بین، هەتا نوکە یەك کەس نەهاتیە قەرەبوو کرن، ئەز دخازێ دکەم لیژنەیەك بێتە پێك ئینان کەیسەك بێتە ڤە کرن، دگەل حکومەتا بەغدا موناقەشەیی و خەڵکی مە بێتە قەرەبوو کرن، زۆر زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك د.ڕێبوار فەرموو.

بەڕێز ڕێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە و میهرەبان، بەپێی مادده/18 لەپەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان لە ئەرك و دەسەڵاتەکانی بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان کە (14) ئەرك و دەسەڵاتە، بەو شێوەیە نەهاتووە کە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان بە نووسراوێك بتوانێ مافی گەڕانەوەی پارێزبەندی بۆ پەرلەمانتارێکی بەڕێز کە پارێزبەندی بۆ هەڵگیراوە لەسەری و بە نووسراوێك بڕیارێکی تەشریعی هەڵوەشێنێتەوە، بڕیاری تەشریعی دەبێ ئیللا بە بڕیاری تەشریعی هەڵدەوەشێندرێتەوە، ئەگەر بێتو نووسراوێکی بەڕێزتان هەڵبوەشێتەوە، ئەوا پێویست بە پەرلەمان ناکات و پەرلەمان داخەین و بچینە ماڵی خۆمان.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە ڕای خۆتە، کاك نزار فەرموو.

بەڕێز نزار ملا عبدالغفار:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خودای گەورە، من دوو خاڵی پەیڕەویم هەیە حەزدەکەم ئاماژەی پێ بکەم زەحمەت نەبێ....

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ دەرفەت بدەن بۆ ئەوەی کاك نزار قسەکانی بکات، کاك د.ڕێبوار بێ دەنگ بە، کاك نزار جەنابت بەردەوام بە فەرموو.

بەڕێز نزار ملا عبدالغفار:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خودای گەورە، نزار سورچی لە فراکسیۆنی پارتی، دوو خاڵی پەیڕەویم هەیە ئەگەر گوێم لێ بگرن زەحمەت نەبێ، یەکیان لە ماددەی/12 لە خاڵی/3 کە باس لە سوێند خواردنی یاسایی دەکرێت، ئێمە کە لێرە لە پەرلەمان سوێندی یاسایی دەخۆین دەبێ ئێمە بەرپرس بین بەرامبەر بەو سوێند خواردنە یاساییە، کە باس لە یەکێتی گەل و پاراستنی خاك دەکات، بۆیە پێویستە ئێمە وەکو پەرلەمان هەڵوێستمان

هەبێ لەسەر شکاندنی ئەم سوێند خواردنە، ئەمەیان یەك، هەرکەسێك کە داوای سڕینەوەی قەوارەی سیاسی هەرێمی کوردستان دەکات دەبێ بەرپرس بێ لەو سوێند خواردنە، بۆیە داوا لە بەڕێزتان دەکەم کەوا هەڵوەستەمان هەبێ لەسەر ماددەی/12 خاڵی/3 کە باس لە سوێندخواردنی یاسایی دەکرێت، ئەمەیان خاڵێك، خاڵێکی ترم بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، لێرەوە داوا دەکەم هەر دوو وتەی بەڕێز کاك سیروان و روپاك خان لە خاڵی پەیڕەوی نەبوو بۆیە داوا دەکەم لە پرۆتۆکۆڵ بسڕێنەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك سیروان تۆ جوابی مەدەرەوە، من قەرار دەدەم لای دەبەین یان لای نادەین، پێویست ناکات تۆ جواب دەیتەوە، ئەگەر دووبارەیە ئەم شتانە دەست بە بەرنامەی کار دەکەین، دەست بە بەرنامەی کار دەکەین زۆرمان وەرگرت، مامۆستا تۆ لە من باشتر دەزانی بۆچی پەرلەمان دانیشتنەکانی نەکردووە، ئەزانی چی تۆ لە من باشتر دەزانی بۆچی دانیشتنەکانی پەرلەمان نەکراوە، هەچ کەسێك قسە بکات، حەز ناکەم تۆ قسە بکەی، حەز دەکەم دانیشی، مامۆستا عبدالستار فەرموو.

بەڕێز عبدالستار مجید قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان، بەلای منەوە دوو قسە هەیە ئەگەر زەحمەت نەبێ گوێ بگرن، والله سەبارەت بەو بابەتەی کە باسکرا قەزیەی قەوارەی هەرێمی کوردستان، ئێمە ئێستا بۆ ڕای گشتیش....

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

ببورن ئەو دەرفەتە مامۆستا عبدالستار بە نووسراو داوای کردووە، بە تایبەتیش بۆیە ئەو دەرفەتەی دەدەینێ، لەبەرئەوەی سەرۆکی فراکسیۆنی کۆمەڵە، بۆیە ڕەئییەکەمان پێ دەڵێت، فەرموون.

بەڕێز عبدالستار مجید قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە قەوارەی هەرێمی کوردستان ئێمە لەگەڵ ئەوەین کە ئەم قەوارەی هەرێمی کوردستانە دروست بووە، خوێنیشمان لە پێناوی دا ڕشتووە، من لە بارەی خۆمەوە گچکە بوومە (17) ساڵ بوومەتە پێشمەرگە بۆ کوردستانێکی ئازاد ببینین، وازمان لەمەکتەب هێنا و وازمان لە هەموو ژیانی خۆمان هێنا ئەو کات لە (87)، یەعنی نەك هەر ئێمە بوونی ئەم قەوارەیە بە پێویست دەزانین، بەڵکو ئێمە دەوڵەتێکی سەربەخۆ بە پێویست دەزانین بۆ هەرێمی کوردستان، بەڵام ئەم دەوڵەتە لەسەر ئەساسی دادگەری بێ، لەسەر ئەساسی موئەسەسات بێ و لەسەر ئەساسی یاسا سەروەر بێ، یەعنی قەوارەی هەرێمی کوردستان پرسیار دەکەم بە قسەو نووسینی یەکێکی دیکە هەڵدەوەشێتەوە؟ کاکە قەوارەی هەرێمی کوردستان بە زوڵم هەڵدەوەشێتەوە، بە فەساد هەڵدەوەشێتەوە، بەخراپە هەڵدەوەشێتەوە، بە جێبەجێ نەکردنی یاسا هەڵدەوەشێتەوە، حەقیقەتەن، ئایا کێ خەڵکی وا لێ کردووە دەپرسم یەعنی بەرپرسیارانە با قسە بکەین، با ئەم قەزیەیە تاوتوێ بکەین، کێ وای کردووە و چی وای کردووە خەڵك بێ ئومێد بێ، کاکە با قەوارە هەر نەمێنێ،

یەعنی هەر یەك كەس وای وتووە؟ برۆ دەجار لە شەقام پرسیار بكە خەڵك بێ تاقەتە، خەڵك نیگەرانە، خەڵك ژیانی نەماوە، ....

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڵێ زۆر سوپاس، سەرچنارخان فەرمووو.

بەڕێز سەرچنار احمد محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

كاری پەرلەمانتاری ڕاستی لەڕووی یاساییەوە بەرزكردنەوەی یاداشتە، واجبی سەرۆكایەتی پەرلەمانیشە ئەگەر بەپێی پەیڕەوی ناوخۆ كاربكات، ئەبێ وەڵامی ئەو یاداشتانە بداتەوە كە ژمارەی یاسایی پەرلەمانتاران پێشكەشی دەكەن، بە پێی ماددەی/66 بڕگەی/1 ئێمە حەڤدە پەرلەمانتار یاداشتمان لە 5/27 مانگێك و دوو ڕۆژە ئێمە یاداشتمان داوە لەسەر ئەوەی كە بەڕێز سەرۆكی حكومەت ئیعلانی كرد كە هەرێم (27) ملیار قەرزارە، یەعنی ئێستا ئەو ڕوونكردنەوەیە ئێمە داوامان كرد كە سەرۆكی حكومەت لەگەڵ جێگرەكەی و لەگەڵ وەزیری دارایی بێن ڕوونكردنەوە بدەن بە پەرلەمان تا ڕای گشتی خەڵك بزانێ لەسەرچی و ئەم قەرزە چۆن كراوە و لەچیا كراوە و لەچیا سەرف كراوە؟ .... با قسەكەم تەواو بكەم.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئاخر ڕاوەستە، من فكرەكەت پێ بڵێم، ئێمە خۆمان دامانناوە كۆبوونەوەیەكی پەرلەمانی كوردستان لەسەر قەرزەكان بكەین، بەڵام حكومەتی هەرێمی كوردستان مافی خۆیەتی لە دوای ووردبینی كردنی خشتەكە بۆ ئێمە بنێرێ، حەقیەتی حكومەتە كە ئەم خشتەی قەرزانە كە ئیعلانی كردووە بینێرێ بۆ دیوانی چاودێری دارایی كە دەستەیەكی سەربەخۆیە هەموومان لەم پەرلەمانە دەنگمان پێیداوە و بووە بە قانوون كە بەو قانوونە ئیشەكانی خۆی دەكات و بەبەردەوامی من لەگەڵ بەڕێز سەرۆكی دەستە قسە دەكەم و پەیوەندیمان هەیە، هەر كاتێك وردبینیەكە تەواو بوو دڵنیا بن لەوەی دانیشتن دەكرێت، مەگەر دانیشتن بكەین وردبینی نەكرابێ خشتەكە، ئیقرار نەكرابێ، حكومەت ئامادەنەبوو حەز دەكەن بەیانی دانیشتن دەكەین، بەڵام سوودی نییە ئەبێ هەموو ئەو عناصرانەی تەواو ببێ كە تەواو بوو ئێمەش لە دەستەی سەرۆكایەتی وەكو ئێوە جێی ئیهتمامانە بزانین ئێمە (27) ملیار قەرزارین و ئەگەر قەرزارین بۆچی قەرزارین؟ لە كێمان قەرز كردووە؟ لەبەرئەوە پێتان وانەبێ ئێمە نامانەوێ كۆبوونەوە بكەین، ئێمە دەمانەوێ كۆبوونەوە بكەین و دۆخێكی تایبەت هەبووە، جگە لە دۆخی تەندروستی ئێمە ویستوومانە نەفەسەكان هێور تر ببنەوە، بۆ ئەوەی كۆبوونەوەیەك بكەین جێی خۆی بگرێ، هەمووشتان لە من باشتر دەزانن ئەنجام نەدانی كۆبوونەوە لە ماوەی مانگێك مانگی ڕابردوودا لەبەرچی بووە، لەبەرئەوە با ئێمە قسەیەك بەرامبەر بە یەكتری نەكەین كە خۆمان لەناو واقیعەكەین، ئێمەش لەگەڵ ئەوەین كۆبوونەوە لەسەر قەرزەكان بكرێ، گلستان خان فەرمووو.

بەڕێز گلستان سعید حمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە، بەپێی مادده/ 56 لە بڕگەی/1 لەپەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان دەمەوێ باس لەسەر پرسی چاکسازیەکانی هەرێمی کورستان بکەم چ چاکسازی گەورە و چاکسازی ژنان و منالان، دیارە لە ئێستادا مەترسی بڵاوبوونەوەی نەخۆشی کۆرۆنا لەناو ئەو زیندانیانە زۆر لە پەرەسەندندایە و بۆتە جێگەی بەڕاستی فشار بۆ ئێمەش وەکو لیژنەی کاروباری کۆمەڵایەتی مافی مرۆڤ، بۆیە زۆر بە پێویستی دەزانم ئەم پەرلەمانە بەڕێزە ئاگادار بکەمەوە لەوەی کە نەخۆشییەکە لەناو سزادراوان دا هەیە و پێویست بەوە دەکات هەروەکو وڵاتانی دراوسێ کە لێبوردنی گشتییان دەرکردووە، بیر لەوە بکەینەوە لێبوردن یاخود ئێمە بتوانین ئیجازەی ماوە درێژ بدەین بەو سزاداراوانەی کە شمول دەکەن ماددەکانیان و ماددەی سوکن، بۆ ئەوەی بتوانین ئەو قورسایەتییە گەورەی کە لەسەر چاکسازییەکانە کەمی بکەینەوە، ئەو ئیجازانە بە پێی ئیفراجی شەرتی بێت و بەپێی کەفائەت و بە پێی تەنزیم کردنی ئەوە بێ کە دوای ماوەیەك ئەوانە بگەڕێنەوە ماوەی سزاکانیان تەواو بکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

گلستان خان ئێوە لە لیژنەی خۆتان کۆببنەوە و یاداشتێك بدەنە دەستەی سەرۆکایەتی کە دەتانەوێ چۆن بێ، داواتان لێ دەکەم لەگەڵ دەستەی مافی مرۆڤیش قسەیەك بکەن، یان ئەوان یاداشتێکیان بۆ پەرلەمان ناردووە، ئێمە دەتوانین یاداشتەکەی ئەوانتان بە تێبینیە قانوونییەکانی خۆمانەوە ئاراستە بکەین، بۆ ئەوەی کە ئێوە ئەگەر قسەیەکتان هەبوو لە دوای ئەوە دەتوانن کۆبوونەوەیەك بکەین بە ئامادەبوونی بەڕێز وەزیری کاروباری کۆمەڵایەتی، کاك پێشەوا فەرموو.

بەڕێز پێشەوا طاهر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی/2 ی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان داهاتووە، پەرلەمان لە هەرێم دا باڵاترین دەسەڵاتی یاسادانان و چاودێریی کردنە، بۆیە ئەرکی ئەم پەرلەمانە لە هەندێك بابەت دا قسەی هەبێت، بینیومان کە لە ماوەی ڕابردوو لە هەرێمی کوردستان دا کەسانێك بوونە بانگەشەکاری ئەوەی کە کۆرۆنا بوونی نییە و ئەم نەخۆشییە وجودی نییە لە هەرێمی کوردستان دا، ئەنجامەکەی ئەوەیە کە ئێستا نەخۆشخانەکان پڕن لە خەڵك و خەڵك بەدەیان کەس بوونەتە قوربانی و خەڵك گیان لە دەست دەدەن بەهۆی ئەم بانگەشەکارانەوە کە هەندێکیان کەسایەتی سیاسی دیار بوون کەناڵەکانیان و هەموو شتێکیان بەکارهێنا، بۆ ئەوەی خەڵك ساردبکەنەوە لە خۆپارێزی و لە خۆلادان لەم نەخۆشییە، ئێمە داواکارین کە لایەنی جێ بەجێ کردن لەم بابەتەدا و ئێوەش هەڵوێستتان هەبێ وەکو پەرلەمان بە هەمووما‌نەوە بزانین کەچیان بەرامبەر بەم کەسانە، چونکە بەڕاستی حکومەت نابێ سەیری ئەم کەسانە بکات کە بوونەتە هۆکاری ئەوەی کە خەڵك گیانی بەرەو مردن بچێ، خاڵی دووەم لە ماددەی/54 ی پەیڕەوی ناوخۆی

پەرلەمانی کوردستاندا لە شێوازی گفتوگۆ لە دانیشتنەکانی پەرلەمان لە خاڵی/4 باسکراوە هیچ پەرلەمانتارێك بۆی نییە دووجار لەسەر بابەتێك قسە بکات لە کاتێك دا بەڕێزت تەنها بۆ موراعات بەشێك لە قسەکان ڕێگەیان پێ دەدەی، بۆیە سەرۆکی فراکسیۆن یان هەر کەسێکی دیکە بۆی نییە دووجار قسە بکات لەسەر بابەتێك کە بابەتێکی حەساس و هەستیارە جەنابت زۆر بەجوانی ڕوونت کردەوە ئەم هەرێمە و ئەم قەوارە سیاسییە موڵکی هەموو لایەکە دەکرێ ڕەخنەی لێ بگیردرێت، رەخنە لە حکومەت لە پەرلەمان و لە ئەدای هەموومان بگیرێت، بەڵام کەس بۆی نییە بێ ڕێزی پێ بکات، بۆ ئەوەی ئەم پەرلەمانەیە لێرەوە ئێمە ئەو فکرەیە گەڵاڵە دەکەین کە بەشێوەی یاسا ئەو کەسانەی کە دەیانەوێت ئەم جۆرە بابەتانە بوروژێنن وەکو تاوانباری نیشتمانی یان خیانەتی نیشتمانی سەیری ئەم هەڵوێستانەیان بکرێت، ئەرکی پەرلەمانە کە ڕێگری لەم شتانە بکات، پەرلەمان موڵکی هەموو خەڵکی کوردستانە، موڵکی هیچ حیزب و لایەنێك نییە، قەوارەکەش بەهەمان شێوە، بۆیە ئەم دەستتکەوتەی کە لە هەر چوار پارچەی کوردستان دا شتێکە کە خەڵکی کورد پێی بنازین ئەبێ بپارێزرێ و ڕێزی لێگیراو بێ، هیچ بێ ڕێزیەکیش قەبوڵ نەکرێ، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس گەیشت، دەست خۆش، دەرفەتدان بە کاك عبدالستار لە بۆ بابەتێکی جیاواز بوو، مامۆستا عبدالستار، بەڕێزان، کاك ئومێد دەرفەت دەدەی بێ زەحمەت، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، قەوارەی سیاسی هەرێمی کوردستان، قەوارەیەکی دەستووری قانونی باوەڕپێکراوە، بە قسە هەڵناوەشێتەوە، بەڵێ مامۆستا عوسمان فەرموو.

بەڕێز عثمان کریم سوارە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە و میهرەبان، لەسەرەتا دا دەستخۆشی جەنابت دەکەم کە ئاخیری لێگەڕای دوو کەلیمە قسان بکەم، چوار، پێنج مانگ کۆنەبووینەتەوەو قسەیەکی نەکەین، سوێندیش بخۆی ئەم قورئانە دەمان سووتێنێ ئەگەر پێی هەڵنەستین، جەنابی سەرۆکی پەرلەمان بۆ ئەم هەموو تۆپباران کردنەی کوردستان نەخرایە بەرنامەی کار ئیدانە بکرێ، ئەوە پرسیارێکە با جوابمان بدەنەوە، باشە بۆ پەرلەمانتار جوابی پەرلەمانتار بداتەوە، ئایا ئەوە نا مەعقولی نییە؟ ئایا پێچەوانەی پەیڕەوی ناوخۆ نییە، جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، ئەمە خۆ بە زۆرینە و کەمینە نییە، ئێستا بەڕێزێکی وەکو کاك عبدالستار کە ئەوەی کەوا کەمترین دەنگی هێناوە لە پەرلەمانی نوێنەری خەڵکە، بەڕاستی قسەکانی بەڕێز کاك پێشەوا من داوا دەکەم هەمووی بسڕێتەوە لەبەرئەوەی هەمووی نایاسایی بوو، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك پێشەوا تەواو، ئێمە بڕیار دەدەین کە قسە دەسڕێتەوە یان ناسڕێتەوە، سەبارەت بە بابەتی تۆپباران ئێمە لە دەستەی سەرۆکایەتی بەیاننامەمان دەرکرد و ئیدانەمان کرد، هەر ئێمەش کەلیمەی

ئیدانەمان بەکارهێنا، من تەسەور دەکەم تەعبیرمان لە ئێوەش کردبێت بەوە، بەڵام ئێمە ناتوانین بەناوتانەوە بڵێین ئەگەر یەعنی کۆبوونەوەیەکی پەرلەمان نەکرابێ، کاک د.کاظم فەرموو.

بەڕێز کاظم فاروق نامق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

والله من حەز دەکەم لەم پەرلەمانە لەدوای دوو سێ مانگ کۆنەبوونەوە لایەنی کەم با هەندێك باسی کێشەی خەڵك بکەین، وەکو هەندێك لەو بەڕێزانە باسی کێشەی خەڵکیان کرد، منیش حەز دەکەم سەرباری ئەوە بکەم، بەڵام داوا دەکەم کە پەخشی ڕاستەوخۆ ڕانەگیرێ، من تەشهیر ناکەم و هیچ ناکەم، بەڵام ئەگەر پەخشی ڕاستەوخۆ ڕابگیرێ ئەوا دڵنیا بن لەناو ئەندامەکانی خۆمان هەیە پەخشی دەکات بۆ خەڵك، لەبەرئەوە با شتەکان بە شەفافی و وازحی بڕوات، نوقتەی یەکەم/ ....

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

والله پرسیارم هەیە، هەر بەجدی، یەعنی چۆن ئێمە جارێ ئێمە پەخش ڕاناگرین، جەنابت دەتوانی وەکو هەموو پەرلەمانتارێکی تر قسە بکەی، بەس یەعنی چۆن ئەگەر ئێمە پەخش ڕاگرین؟ .کاک د.کاظم فەرموو.

بەڕێز کاظم فاروق نامق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەعنی ئێمە لێرە هەموومان نوێنەری خەڵکین، ئەو قسانەی دەیکەین بۆ خزمەتی خەڵکە، ئەگەر هەر کەسێك بیەوێ قسەکانی ئێمە نەچێتە بەر گوێی خەڵك بۆ خۆمان ئەیگەیەنین، بە کورت و موختەسەری ئەوەیە.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان.

تەواوە بەڵێ کاک د.کاظم فەرموو.

بەڕێز کاظم فاروق نامق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەوەی کە ئێمە حەز دەکەین باسی کێشەی خەڵك بکەین، بەڕاستی ئەم پەرلەمانە، لەبەرئەوە بێ دەسەڵات بووە، لەبەرئەوە بەو شێوازەی لێ هاتووە، لەبەرئەوەی خۆمان وەکو پەرلەمانتاران و دەستەی سەرۆکایەتی بڕیارمان داوە کە پەرلەمان بەو شێوازە بێ، ئێستا من نموویەکی بەسیت بۆ جەنابت دێنمەوە، پەرلەمانی عیراق کە ئەوەتا لە تەنیشت خۆمان دایە حکومەتی عیراق بڕیاری دا نزیکی 5 ـ 10٪ ی مووچەخۆران ببڕێ و بڕی، دوای پێنج ڕۆژ تەنها پێنج ڕۆژ پەرلەمانی عیراق بڕیاری دا کە ئەو لێبڕینە نایاساییە و لە دوای پێنج ڕۆژ سەرجەمی ئەو لێبڕینانە گەڕێنرایەوە بۆ مووچەخۆران و فەرمانبەران، ئێستا حکومەتی هەرێمی کوردستان بە نایاسایی، بەبێ هیچ پاڵپشتیەکی یاسایی هاتووە بە زۆرەملێ و بە زوڵم 21٪ ی مووچەی مووچەخۆران و فەرمانبەران و پێشمەرگە و خانەنشینانی بڕیوە، پەرلەمانی

کوردستان ئێمە ئیشمان لە حکومەت چییە، فەرموون ئەوە خۆمانین نیسابی یاسایی تەواو بووە هەموو فراکسیۆنەکانی لێیە، لێرە با وەکو پەرلەمانەکانی دنیا و پەرلەمانەکەی تەنیشت خۆمان کە عیراقە بڕیار بدەین و بڵێین ئەو لێبڕینەی کە لە فەرمانبەران بڕدراوە نا یاساییە و حکومەت مولزەم بکەین بە بڕیارێکی پەرلەمانی کە ئەو 21٪ بگێڕێتەوە بۆ فەرمانبەران، ئەمە نوقتەی یەکەم، خاڵی دووەم/ ئەگەر حکومەت و ئەو کەسانەش کە ئەوەندە بانگەشە بۆ حکومەت دەکەن کە بە خەمی تەندروستی خەڵکەوەیە، من لێرەوە پێیان دەڵێم ئایا کۆرۆنا خەتەرترە یان سەرەتان (شێرپەنجە)، کە شێرپەنجە و سەرەتان کوشندەترە، ئەی بۆچی حکومەت (110) ملیار دیناری سەندوقی کۆمەکی شێرپەنجەی دەرهێنا و بردی و کەسیش نازانێ ئێستا لە کوێیە و بیگەڕێنێتەوەو نەخۆشەکانی نەخۆشخانەی هیواو نانەکەلی و دهۆك، خۆیان لە گیرفانی خۆیان بەشێك لە دەرمانەکان دەکڕن و خۆیان لە گیرفانی خۆیان کرێی تەکسی و هاتووچۆ و ئەوانە دەدەن، ئەی ئەوە تەندروستی خەڵك نییە، ئەی ئەوە قوڕبەسەری و داماوی خەڵك نییە، لەولاوە مووچەکی بڕی و والله هاتوون لەڕێگا دوکانێکی لەفە فرۆش وتی دکتۆر لە 2013 ەوە دۆخی وا ناخۆش بەسەرمان دا نەهاتووە ڕۆژی حەفتا لەفەی فەلافل نافرۆشم کە دەکاتە سی وپێنج هەزار دینار، دوو کەس لە دوکانێك دا ئیش دەکەن، یەعنی مەعقول نییە دۆخی خەڵك وای لێ هاتووە، ئێمەش هاتووین لێرە باسی هەندێك بابەتی لابەلا دەکەین، لەبەرئەوە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان ئێمە خۆمان بڕیار دەدەین ئایا ئەم پەرلەمانە بە قوەتە یان لاوازە، تکاتان لێ دەکەم دوو خاڵتان خستۆتە ناو بەرنامەی کارەوە نازانین لە کوێ ئەم دوو خاڵە هاتۆتەخوارەوە، ئەوە هەر لە پەراوێزی بەرنامەی کار ببێ، دەنگدان لەسەر درێژکردنەوە، یەعنی ئەمڕۆ کۆبووینەتەوە بۆ ئەوەی کۆببینەوە، هەر ڕێك بەرنامەکە وایە دەڵێ درێژکردنەوەی خولی پەرلەمان بۆ مانگێکی دەوێ، ئێ باشە دوای ئەوە چی، ئەی بۆ ئەمڕۆ باسی لێبڕینی مووچە نەکەین، ئەو لێبڕینی مووچەیە زۆر سوپاستان دەکەم کە گوێتان لێ گرتم، ئەو لێبڕینی مووچەیە، ئەگەر بکەوێتە لیژنە و لیژنەکاری با دوا بکەوێ و با بڕوات و سێ چوار مانگی بەسەردا دەڕوا و پاشەکەوتی مووچە ئاو بێنە و دەستێ بشۆ، هیچی نامێنێتەوە، ئەمە کێشەی سەرەکی خەڵکە، تکاتان لی دەکەم وەکو پەرلەمان با هەیبەت بگێڕینەوە بۆ ئەم پەرلەمانە بەهەمووومان باسی ئەم بابەت بکەین و زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، ئەو دوو بابەتەی لەناو بەرنامەی کارن هیچیان لاوەکی نین، چونکە ئێمە لە دوو بەیانییەوە دەچینە ناو پشوو وەرزی تەشریعیەوە، ئەگەر ماوەی وەرزی تەشریعی خۆمان درێژنەکەینەوە لە 7/1 ەوە ناتوانین هیچ کۆبوونەوەیەکی ئاسایی بکەین، لە کاتێك دا ئێمە ڕیزبەندیەکمان هەیە بەو یاداشتانەی کە بەڕێزتان پێشکەشتان کردووە، سەبارەت بەو بابەتە گرنگانەی کە ئاماژەمان پێی داوە ئەبێ هەموو ئەو بابەتانە کۆبوونەوەیان بۆ بکەین، لەبەرئەوەی بابەتێکی لاوەکی نییە، ئەوەی دووەمیان ئەوەی بڕگەی یەکەم، ئێوە بەڕێزتان بۆتان نییە هیچ پێشنیازە بڕیار و یاسایەك پێشکەش بکەن بۆ هیچ بابەتێك، بۆیە ئەوەی کە جەنابت عەرزی دەکەی ئەوەی کە پەرلەمان بڕیار بدات بە ئەو لێبڕینە ڕەد بکاتەوە،

ئەگەر ئەو بڕگەیە نەبێ پەرلەمانتاران ناتوانن ئەگەر مەشروعێکیشیان نەبێ و بیرۆکەیەکیشیان نەبێ بۆ ڕەدکردنەوەی لێبڕین ناتوانن پێشکەش پەرلەمانی بکەن، لەبەرئەوە هەردووکیان گرنگە و هەردووکیان نەخشەڕێگەی زەمینەسازییە بۆ کۆبوونەوەکانی ئاییندەمان، بەڕێزانم ئەندامانی پەرلەمان با دەست بە بەرنامەی کاری کۆبوونەوەکە بکەین، با بڕگەی یەکەمی بەرنامەی کار جێ بەجێ بکەین هەر کەسێکمان وەرنەگرت، مژدە خان، بەڕێزان با بڕگەی یەکەمی بەرنامەی کار جێ بەجێ بکەین، هەم نوقتە نیزامیەك مابوو وەرمان نەگرت بوو وەری دەگرین، بەڵام ئەوە منە تووشی مەلەل بووین لە وەرگرتنی ئەو نوقتە نیزامیە، کاك بژار فەرموو، وەرتان دەگرین لەدوای جێ بەجێ کردنی بڕگەی یەکەمی بەرنامەی کار، فەرموو.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمە دەقی راپۆرتی لیژنەی یاساییە:

بۆ سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان

بابەت/ ڕاپۆرتی لیژنە

لیژنەی کاروباری یاسایی رۆژی چوارشەممە ڕێکەوتی 2020/5/13 کاتژمێر (12) ی نیوەڕۆ کۆبوونەوەی خۆی ئەنجامدا، بە مەبەستی ئامادەکردنی ڕاپۆرت بۆ دانیشتنی دەنگدان سەبارەت بەو بڕیارە تەشریعیەی کە تایبەتە بە درێژکردنەوەی ماوەی پێشکەش کردنی پێشنیازە یاسای بڕیارەکان لەلایەن ئەندامانی پەرلەمانەوە بەدەرلە حوکمی ماددەی/82 لە پەیڕەوی ناوخۆ، دوای کۆبوونەوە لیژنەکەمان گەیشتە ئەم ئەنجامانەی خوارەوە:

سەبارەت بە ناوونیشان هیچ پێشنیارێك نییە، وەك خۆی، (بڕیاری ژمارە (5)ی ساڵی 2020).

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

یەك یەك دەیخەینە دەنگدانەوە، بەڵێ لە ناوونیشانەوە دەیخەینە دەنگدان، وەرت دەگرمم کاك جلال دوای ئەو وەرگرتنانە، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ ئەوەیە ناونیشانی بڕیارەکە بەو شێوەیە بێ کە بەڕێز سەرۆکی لیژنەی یاسایی خوێندیەوە، با دەست بەرز بکاتەوە؟ بڕیاری ژمارە (5) ئەوە ناونیشانەکەیەتی، زۆر سوپاس بە (59) دەنگ پەسەند کرا، کاك جلال فەرموو شتێکی هەیە.

بەڕێز جلال محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من بڕیاردەری لیژنەی یاساییم تێ دەگەم کە بەپێی ماددەی/90 بڕگەی/3 لە جەلسەی دەنگداندا هیچ پێشنیازێکی تازە وەرنەگیرێ، بەڵام بەخۆتان دەزانن هەر بەپێی ماددەی/23 بڕگەی/7 ئێمە وەکو فراکسیۆنی گۆڕان لە جەلسەی پێشووتر، واتا جەلسەی موناقەشە ئامادەنەبووم، بۆیە دەمەوێ لێرە

ئیزافەیەك بكەم و ئەویش ئەوەیە بۆ ئەوەی دەستی ئەندامانی پەرلەمان والآتر بێ، ئێمە پێمانوایە ماددەی/82 لەم پێشنیازە بڕیارەدا بە تەواوەتی لابرێ و بەم شێوازەی لێ بكرێت، ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان دەتوانن پێشنیازە یاسا و پێشنیازە بڕیار پێشكەش بكەن لە ماوەی وەرزی یاسادانان لە خولی پەرلەمان واتا ماوەیەكی كەم نەبێ، بە تەواوەتی بتوانین لە هەموو كاتێك دا بە پێشنیازە یاسا و پێشنیازە بڕیار پێشكش بكەن، سوپاس بۆ بەڕێزت.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس ئەوە پێویستی بە تەعدیلی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستانە و لە دانیشتنی دەنگدانیش بۆ خۆتان دەزانن بەگوێرەی بڕگەی/3 هیچ گفتوگۆیەك و هیچ پێشنیارێكی ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان وەرناگیرێ، ئەگەر بەڕێزتان مەبەستتانە ئەو بڕگەیە بگۆڕدرێت دەتوانن هەمواری بۆ پێشكەش بكەن، كاك بژار خاڵی یەكەم فەرموو.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بە بڕگەی/1 هیچ پێشنیاز نییە وەك خۆی بەم شێوەیە:

یەكەم/ بەدەر لە حوكمی ماددەی/82 لەپەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان ـ عیراق، ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان لەرۆژی دەرچوونی ئەم بڕیارەوە بۆ ماوەی (30) رۆژ دەتوانن پێشنیازە یاسا و بڕیار پێشكەش بكەن.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمانی كوردستان هەر بەڕێزێك لەگەڵ ئەوەیە كە خاڵی یەكەم لە بڕیاری ژمارە (5) بەو شێوەیە بێ كە بەڕێز سەرۆكی لیژنەی یاسایی خوێندیەوە بابفەرمووێ دەنگ بدات، زۆر سوپاس بە (56) دەنگ پەسەند كرا، خاڵی دووەم كاك بژار فەرموو.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بە بڕگەی دووەم خاڵی دووەم هیچ پێشنیازێك نییە، وەك خۆی بەم شێوەیە:

دووەم/ حوكمی خاڵی یەكەمی ئەم بڕیارە تەنها بۆ وەرزی گرێدانی یەكەم، خولی بەهارە لە ساڵی دووەمی خولی پێنجەمی هەڵبژاردنەو تەنها بۆ یەك جار جێ بەجێ دەكرێ.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان هەر بەڕێزێك لەگەڵ ئەوەیە كە خاڵی دووەم بەم شێوەیە پەسەند بكرێ كە بەڕێز سەرۆكی لیژنەی یاسایی خوێندیەوە با بفەرمووێ دەنگ بدات؟ بەڵێ زۆر سوپاس بە (61) دەنگ پەسەند كرا بڕگەی/3 كاك بژار فەرموو.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بە بڕگەی/3 هیچ پێشنیارێك نییە، كەواتە وەك خۆی بەم شێوەیەی خوارەوە:

سێ یەم/ كار بە هیچ دەقێكی پەیڕەوی ناوخۆ ناكرێت كە لە دەرەوەی حوكمەكانی ئەم بڕیارە ناكۆك بێت.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان هەر كەسێكتان لەگەڵ ئەوەیە كە بڕگەی/ 3 بەم شێوەیە پەسەند بكرێ، ئەوەی كە بەڕێز سەرۆكی لیژنەی یاسایی خوێندیەوە فەرموون دەنگ بدەن؟ زۆرسوپاس بە (60) دەنگ پەسەند كرا، بڕگەی/4 كاك بژار فەرموو.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بە بڕگەی/4 دوو پێشنیار هەیە، پێشنیاری یەكەم وەك خۆی بەم شێوەیە:

چوارەم/

1- ئەم بڕیارە لە ڕۆژی پەسەند كردنیەوە جێ بەجێ دەكرێت و لەرۆژنامەی فەرمی وەقائیعی كوردستان بلاودەكرێتەوە.

2- ئەمە پێشنیاری لیژنەی یاساییە/ ئەم بڕیارە لەڕۆژی دەرچوواندنیەوە جێ بەجێ دەكرێت و لەرۆژنامەی فەرمی وەقائیعی كوردستان بلاودەكرێتەوە.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان هەر بەڕێزێك لەگەڵ ئەوەیە كە چوارەم بەو شێوەیە پەسەند بكرێ كە لە پێشنیاری یەكەم دا هاتووە بەو شێوەیە بێ (ئەم بڕیارە لەرۆژی پەسەند كردنیەوە جێ بەجێ دەكرێ و لەرۆژنامەی فەرمی وەقائیعی كوردستان بلاودەكرێتەوە) با دەست بەرز بكاتەوە؟ سوپاس، (2) كەس، بەڕێزان هەر كەس لەگەڵ ئەوەیە بەو شێوەیە بێت كەپێشنیاری لیژنەی یاساییە (ئەم بڕیارە لەرۆژی دەرچوونیەوە جێ بەجێ دەكرێ و لەرۆژنامەی فەرمی وەقائیعی كوردستان بلاو دەكرێتەوە) با بفەرمووێ دەنگ بدات، بەڵێ زۆر سوپاس بە (57) دەنگ پەسەند كرا، هۆیەكانی دەرچوواندن كاك بژار فەرموو.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بە هۆیەكانی دەرچواندن دوو پێشنیار هەیە:

پێشنیاری یەكەم/

وەك خۆی بەم شێوەیە:

هۆیەكانی دەرچوواندن

(لەبەر ئەوەی پەرلەمانی کوردستان لەسەرەتای وەرزی گرێدانی یەکەمی ئەم ساڵ بەهۆی پەتای جیهانی کۆرۆناوە نەتوانرا دەوامی ئاسایی ئەنجام بدرێت، بۆ ئەوەی نوێنەرانی گەل لە پەرلەماندا دەرفەتی یەکسان و گونجاویان لە کاری پەرلەمانی بۆ برەخسێت بۆ پێشکەش کردنی پێشنیازە یاسا و بڕیارەکان لە پێناو خزمەتی بەرژەوەندی گشتی ئەم بڕیارە پەسەند کرا).

پێشنیاری دووەم:

پێشنیاری لیژنەی یاسایی بەم شێوەیە:

هۆیەکانی دەرچوواندن

(لەبەرئەوەی پەرلەمانی کوردستان لەسەرەتای وەرزی گرێدانی یەکەمی ساڵی دووەمی خولی پێنجەم بەهۆی پەتای جیهانی کۆرۆناوە نەتوانرا دەوامی ئاسایی بکرێت بۆ ئەوەی نوێنەرانی گەل لە پەرلەمان دەرفەتی یەکسان و گونجاویان لەکاری پەرلەمانی بۆ برەخسێت بۆ پێشکەش کردنی پێشنیازە یاسا و بڕیارەکان لە پێناو خزمەت و بەرژەوەندی گشتی ئەم بڕیارانە پەسەند کرا).

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، بەڕێزان هۆیەکانی دەرچوواندن ئێمە لەبەرامبەر دوو پێشنیارین، یەکەمیان وەك خۆی هەر بەڕێزێك لەگەڵ ئەوەیە وەك خۆی بێ با دەست بەرز بکاتەوە؟ کەسی لەگەڵ نییە، هەر بەڕێزێك لەگەڵ ئەوەیە بەو شێوەیە بێ کە سەرۆکی لیژنەی یاسایی وەکو پێشنیازی لیژنەی یاسایی خوێندیەوە با دەست بەرز بکاتەوە؟ سوپاس بە دەنگی (59) ئەندامی پەرلەمان پەسەند کرا، ئێستا کۆی بڕیارەکە دەخەینە دەنگدانەوە هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ ئەوەیە کە کۆی بڕیارەکە پەسەند بکرێ با دەست بەرز بکاتەوە؟ بەڵێ بڕیارەکە بە دەنگی (60) ئەندامی پەرلەمان پەسەند کرا، دەچینە سەر بڕگەی دوو، زۆر سوپاس بۆ لیژنەکانی کاروباری یاسایی فەرموون برۆن، شایان خان فەرموو نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز شایان کاکە صالح محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە، سەرەڕای پاڵپشتی قسەکانی هاوڕێیانم دەربارەی ئەو مووچە و قەرز و ئەو شتانەی کە باسیان کرد، بەڕای من قسەکردن بەڕاستەوخۆ یان بە ئاراستەی هەڵوەشاندنەوەی قەوارەی هەرێمی کوردستان مایەی قبوڵ نییە، چ کورد بێت عەرەب بێت یان هەر پێکهاتەیەك بێ، بەپێی پەیڕەوی ناوخۆ پاڵپشت بە بڕگەی/3 لە ماددەی/12 ی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان، پەرلەمانتار لەبەردەم ئەم پەرلەمانە سوێندی یاسایی خواردووە بۆ پاراستنی گەل و خاك و نیشتمان، بۆیە ئەرکی پەرلەمانی کوردستانە شکۆی خاکی هەرێمی کوردستان بپارێزێ دژی داگیرکاریەکانی تورکیا و ئێران، پێویستە ڕێگە بگیرێ لە شەهید کردنی ژن و منداڵ و خەڵکی مەدەنی، پێویستە ئەو شازدە بارەگایەی دەزگای میتی

تورکی لاببرێت لە هەرێمی کوردستان، ڕێگە بگیرێ کە بەردەوام ئێران و تورکیا ئاسمانمان بەکاردەهێنن بۆ شەهید کردنی هاوولاتیانی کوردستان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، مژدە خان فەرموو.

بەڕێز مژدە محمود محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزتان سەرۆکایەتین دەتوانن جوابم بدەنەوە، بەلام ئەوانە مەعقول نییە من ناوێرم قسە بکەم و ناتوانم قسە بکەم کۆمەڵێ خەلکی تر لەولاوە قسە دەکات، ئێمە باسی کێشەی خەلك دەکەین، بۆ کێشەی خەلك هاتووینەتە ئەم پەرلەمانە، ئێمە نوێنەری خەلکین، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان مەعقول نییە دوای ئەم هەموو ماوەیە بەرنامەی کار ئەم دوو خالە بێ، دەتوانرا بەرنامەی کار زیاتر بکرێ، خەلك مووچەی نییە، ئاوی نییە، کارەبای نییە، کرێی دوکانی پێ نادرێت، کاسبکار پارەی قوتی ژیانی مندالەکانی پێ دابین ناکرێت، ئێمە مەعقول نییە بۆ ئەوە کۆبووینەتەوە، دوای ئەم هەموو ماوەیە بەرنامەی کار دوو خالەکەی هیچ پەیوەندیەکی نییە بە ژیانی خەلکەوە، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، تکایە داوا دەکەم بەردەوام جەلسە و دانیشتن بکرێ لە پێناو ژیانی خەلك، خەلك والله دینارێکی پێ نییە، خەلك مووچەی نییە دوای دوو مانگ، ئینجا دوای ئەوە ئێمە وەکو پەرلەمانتاران و نوێنەرانی خەلك دەبێ هەلوێستمان هەبێ لەسەر بڕینی مووچە، تەنها بە پۆستی فەیسبوك ناکرێ، ئێمە لێرەین هەموومان لە نوێنەری شارەکان و خەلکی هەرێمی کوردستانین نوێنەری ئەو گەلەین، پێت وانییە ئێمە دیفاعیان لێ بکەین، ئەوان پێمان دەلێن دەنگمان بە ئێوە داو تەواو دیفاعمان لێ بکەن نەوەکو چاوپۆشی لەو بڕین و لەو زولمەی حکومەت بکەن کە لێمان دەکرێ، خەلك لەدوای چەند مانگ مووچەی وەرنەگرتووە کە مووچەکەش وەردەگرێت بە لێ بڕینەوە وەریدەگرێت، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، دەتوانرێ مووچەی بن دیوارەکان ببڕدرێت، دەتوانرێ باجی زیاتر بخرێتە سەر کۆمپانیا حزبیەکان، دەتوانین باس لەوە بکەین کە ئەو پارانەی کە بە نایاسایی براونەتە دەرەوەی هەرێمی کوردستان بهێندرێتەوە، نەوەکو چاوپۆشی لەوە بکەین کە مووچەی فەرمانبەر بڕاوە و قوتی خەلك بڕاوە، ئێمەش لێرە دانیشتووین بە بێ دەنگی و دوای چەند مانگ قسە نەکەین، داواکارم لە بەڕێزتان و لە دەستەی سەرۆکایەتی بە بەردەوام جەلسە بکرێ بەڕاستی بارودۆخی خەلك لە دۆخێکی زۆر زۆر ناهەموار دایە.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەسەرچاو، بەڵێ دەست خۆش، کاك هێڤیدار فەرموو.

بەڕێز هێڤیدار احمد سلمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جارێکی تر دانیشتووین لەو هۆڵە پێم خۆشە هەموو فراکسیۆنەکان لێرەن، بەپێی ماددەی/ 54 پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان قسە دەکەم، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، ئێمە بەڕاستی نیگەرانی ئەو وەزعەی پەتای کۆرۆناییین بە تایبەت لە پارێزگای سلێمانی دڵمان لەگەڵ خەڵکی ئەوێیە، بەپێی ڕاپۆرتێکی پزیشکی 70٪ ی ئەوانەی تێست دەکرێن لە پارێزگای سلێمانی نەخۆشی کۆرۆنایان هەیە، پێم باشە جەلسەیەکی تایبەت یان وەزیری تەندروستی بانگ بکرێت، هەروەها حکومەت چی دەکات و پلانی داهاتووی چییە بۆ ئاییندەو چی دەکات؟ چی ڕوو دەدات و چ حازریەك کراوە، بۆ ئەوەی شەپۆڵی دووەم بڵێن ئەها ئاگامان لێ نەبوو ئەوە شەپۆڵی دووەمیش دەستی پێ کراوە، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان جەنابت دکتۆرات هەیە لە یاسا، خولی پێشتریش پەرلەمانتار بووی لە لیژنەی یاسایی و ئێستاش بەڕێزت سەرۆکی پەرلەمانی، هەر یاسایەکی ئەم پەرلەمانە دەریدەکات بۆ هەموو هەرێمی کوردستانە، وایە؟

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ کاك هێڤیدار فەرموو.

بەڕێز هێڤیدار احمد سلمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوێنێ هەندێك بازرگان هاتوونەتە لای من وەکو هاوار و وەرەقەکانیان لای من حازرە، دواتر ئاراستەی بەڕێزتی دەکەم، کە چوونەتەوە لە یەکێك لە سەیتەرەکانی بەنی خەیلان وابزانم بانی خەیلانە، لەوێ ڕێگەیان لێ گرتوون کە کارەکانی خۆیان بکەن هەتا پێیان گوتوون هەتاوەکو نەچی(پێجیستەیی) نەکەی خۆت تۆمار نەکەی لە ئیدارەی پارێزگای سلێمانی، ئەم قسەیە هی ئەوانە، کردوویانە و بە نووسینیش هێناویانە، وە لەوێش زەریبەکەی خۆت نەدەی بۆت نییە لێرە ئیش بکەی، ئەم چەند کارێکە حەز دەکەم ئەم پەرلەمانە پێداگیری لەسەر ئیدارەیی کارکردن بکات لە هەرێمی کوردستان، تەوەقوعم ئەوەیە لەم پەرلەمانە دەربچێت لە وەزارەتێك دەربچێت لە هەموو کوردستان وەکو یەك دابنرێت، پێم خۆشە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان ئەو قسانەی هەموو کراون و جەنابیشم کردوومە لەسەر مەسەلەی ماڵی شاندێکی حکومەتی هەرێمی کوردستان بێت لەم پەرلەمانە بەڕێز وەزیری دارایی، بەڕێز ئەنجومەنی وەزیران بێن ڕوونکردنەوە بۆ هەموومان بدەن، ئێوە وەکو سەرۆکایەتی پەرلەمان داوای ڕوون کردنەوە بکەن بۆ ئەوەی بێن بۆ ئێرە، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ ئێمەش داوای هاتنیان دەکەین، کاك ڕێڤینگ فەرموو.

بەڕێز ڕێڤینگ محمد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ب ناڤێ خودێ، سوپاس سەرۆکێ پەرلەمانێ، بڕاستی من ژی هەر ئەو داخازیا تە گوتی جەنابێتە ژی جواب دا لسەر وێرێ کو کۆبوونەکا سەر ناوچەیین دابڕای بێتە کرن، ماددایا/ 15 بڕگا/3 مە هە میا سویندا خاریە ڤێ پەرلەمانێ کو ئەم نوێنەرێت خەلکی کوردستانی بین، راستە هەر یەك ژ مە نێنەرێ یان کادرێ حزبەکا یان فراکسیۆنێت حزبەکێ داینە، ئەساس داخازێت دکەم، هەمی هەڤاڵێت پەرلەمانتار دیسان ژیا سەرۆکاتیا پەرلەمانێ ئەم بێین بشێین خلاسێت مابەینا ناکۆکیەن سیاسەتا حزبا و دیسان داخازێت خاسەکێ خەلکێ کوردستانی ژدا بکەین، چونکا ڕەوشێ خەلکا کوردستانی گەلەك بەرەو خرابیی چت، مووچە دەمەکا نەدانە خەلکەکی زۆر زۆر یێ پەرێشان بویە، خەلکی مە توڕە دبن، وەکو نێنەرێت وان تورك و ئیران و عیراق حەسر کری د نابەینا مەرکەزێ باژێرێ دا ناکۆیین لایەنێن سیاسی بڕاستی گەیشتنە حەدەکی سنوورێت مەعقول دەرباز کرن، ژ بەرهەندێ داخازێت دکەین سەرۆکاتیا پەرلەمانێ و پەرلەمانتار و فراکسیۆن و ئەم هەمی دەورێ خۆ ببینن لۆبیەکا دناڤێ پەرلەمانێ دا چێ کەن، دگەل لایەنێن سیاسیش ژی بئاخڤینن کو ژ ڤێرێ وێ دا یەعنی ئینتحارە، یەعنی ئەم دی کێڤە چین، ناکۆکیەت مە د خوینێت شەهیدا خۆ داینە، مەخابن، بلا بمینیتن دیسان هەتا دڤێرێ ل پەرلەمانێ دا تشتەکی وەسا دکەین کو ناکۆکی و ئەو ئاخافتنێت مە جیلەکی یەعنی پەیوەندیەك د جڤاکی مە تێداین، جیلەکی لەسەر ناکۆکی و دژایەتی یەك و دوو دێتە پەروەردە کرن، بڕاستی ئەڤە مەترسیەکا گەلەکا مەزنا لسەر جڤاکی کوردستانێ، ژ بەر هەندێ داخازێ دکەم، هەر لە سەرۆکاتیا پەرلەمانی چەندین سازیەکا نیشتمانی خۆ بپارێزن و ئەم پەرلەمانتار بلانسەکی د مابەینا سیاسەتا حزبێن خۆ و مابەینا داخاز و خاسەکێت خەلکی دا ئەم درست بکەین، بڕاستی ڕەوش بەرەو تاریکی و خرابی دچیت، میللەتێ و جیران و دەوربەرێت مە زۆر زۆر خراپن، هیچ جارە ڤەستا مە دانینە تنێ یەك ڕیزیا مەیە، مەش مەزن بپارێزن، سپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك شێخ ظاهر فەرموو.

بەڕێز ظاهر محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە، نوقتە نیزامیەکەی من لەسەر نوقتەی نیزامیە، بەڕاستی بەپێی ماددەی/ 56 کاتێك ئەندام دەتوانێ موداخەلە بکات بە نوقتەی نیزامی ئەگەر پێشێلی دەستوور و یاسا و پەیڕەو و بڕگەکانی پەیڕەوی ناوخۆ کرا، هەر ئەندامێکیش دەتوانێ لە یەك دەقە زیاتر قسە نەکات بەڕاستی، لەسەر هەر بڕگەیەکیش تەنها یەك جار، ئەوە دەسەڵاتی جەنابتە، ئەگەر هاتوو لە بڕگەکانی پەیڕەو یاخود لە نوقتە نیزامی لایان دا، بەڕاستی زەبت کردنی جەلسەکان شتێکی باشە و سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس بۆ جەنابت، كاك لوقمان فەرموو.

بەڕێز لقمان حمد حاجی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە هەموومان كاتێك كە لەچوارچێوەی ماددەی (54) ی پەیڕەوی ناوخۆ پەرلەمانی كوردستان قسە دەكەین، كاتێك كە خۆمان كانديد كرد هەموومان بەڵێنمان بە دەنگدەران و خەڵكی كوردستان دا كە نوێنەری ڕاستەقينەی خەڵك بين و داكۆكی كارێكی سەرسەختی ماف و داواكارييەكانی خەڵك بين، بۆيە ئەو گرفتانەی ئەمڕۆ لە كوردستان هەنە سەبارەت بە قەيرانی دارايی و بێ مووچەيی و دۆخی تەندروستی كە تەواوی كوردستان پێ دەنێتە قۆناغێكی خەتەرناك، سەبارەت بە ڤايرۆسی كۆرۆنا و هەروەها چاكسازی لە دامودەزگاكانی حكومەت، ئەمە خواستی هەموو لايەكمانە، بۆيە من داوا لە دەستەی سەرۆكايەتی پەرلەمان دەكەم، داوا لەبەڕێز سەرۆكی پەرلەمان دەكەم ڕێگری بكات لە زەق كردنەوەی هەندەك مەسائيلی ناوچەگەرێتی، برايەكی بەڕێزم بەر لە من قسەی كرد كە سەبارەت بە ناوچەيەكی دياری كراو قسەی كرد... .

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆكی پەرلەمان:

قسە لەسەر قسەی كەس ... فەرموو.

بەڕێز لقمان حمد حاجی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەگەر قسە بكەم منيش قسەم هەيە، دەتوانم بڵێم خەڵك هەيە حەمباڵی ڕێگەی پێ نادرێ بكات تا تەزكيەی حزبی نەبات، بۆيە ئێمە ئەركێكی ئەخلاقی ئەندامانی پەرلەمانی كوردستانە لەسەرمان كە سووێندمان خواردووە بەرامبەر بە كۆی خەڵكی كوردستان و بەرپرسيار بين ياسايەك هەيە لە تەواوی كوردستان ئێمەش لەگەڵ ئەوەينە جێ بەجێ بكرێ، هەموو هاووڵاتيان لەبەردەم ماف و داواكارييەكان يەكسان بن، جياوازی لە هيچ شوێنێك نەكرێت و پەرلەمانی كوردستان دەبێ لەسەر كۆی هەرێمی كوردستان، لەسەر كۆی شارو شارۆچكەكان، لەسەر كۆی خاڵە سنوورييەكان دانيشتن بكات، بۆ ئەوەی بتوانين هەموو كێشە و كەموكوڕييەكان تێ بپەڕێنين، سەرۆكی پەرلەمان خەڵك بێزار بووە و بێ تاقەت بووە، دۆخی سياسی هەرێمی كوردستان خراپە، خەڵك ئاشتەواييان دەوێ، خەڵك تەبايی دەوێ، خەڵك يەكڕيزی دەوێ، خەڵك لەو قۆناغە ئيتهام كردنی يەكتری بێزار بووە، داوا دەكەم لە ئەندامانی پەرلەمانی كوردستان هەموومان كار لەسەر چاكسازی بەدەستهێنان و دەستەبەركردنی ماف و داواكارييەكانی خەڵك بكەين، نەك زياتر يەكتری تۆمەتبار بكەين و دۆخی سياسی زياتر بشڵەژێنين، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، كاك بەڵێن فەرموو.

بەڕێز بەڵێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس بۆ ئەو دەرفەتە، من نامەوێ بچمەوە سەر وەڵامەکانی جەنابت و نامەوێ بچمەوە سەر ئەو تەفاسیڵە کە باسکرا، بەڵام من نوقتەیەکی دیکە باس دەکەم دەبێ بەشداریش نەبین لەسەر پرۆژە بڕیارێکە کە ئەوەیە کە هەموو موعاناتانەی کە ئێستا خەڵکی کوردستان پێوەی دەناڵێنێ و ئەو برا بەڕێزانە و خوشکە بەڕێزانە ئێستا لە پەرلەمانی کوردستان باسیان کرد لە نەبوونی مووچە و لە خراپی دۆخی تەندروستی لە مەسەلەی تۆپباران و داگیرکاری و هێرشەکانی دەوڵەتانی دراوسێ و هەموو ئەو قسە و باسانەی کە دەکرێ لەسەر، بەداخەوە لەسەر هەڵوەشاندنەوەی قەوارەی هەرێم و ئەو مەشاکلانەی کە ئێستا ڕووبەڕوومان لە قەرزەکان، بەڕاستی پێویستمان بە ئەوەیە پەرلەمانی کوردستان، من ئەم داوایە ئاراستەی دەستەی سەرۆکایەتی دەکەم، بریا لە باتی (30) ڕۆژ (45) ڕۆژ بووایە و (60) ڕۆژ بووایە، بەڵام شەو و ڕۆژ بخەینە سەر یەك، ئێمە یەکێ لە کێشە گەورەکانی وڵات ئەوەیە کە هیچ دامەزراوەیە وەکو پێویست ئیش ناکات، هەر ئەم پەرلەمانە بەڕێزە لە ماوەی ئەم (30) ڕۆژەی کە لەبەردەستیایەتی هەموو ئەو خەمانەی کە هەیەتی بیخاتە بەر باس و لێکۆڵینەوە ڕاسپاردەی بۆ دەربکات، بڕیاری بۆ دەربکات، هەماهەنگی لەگەڵ حکومەتی هەرێمی کوردستان بکات، بڕوا بکە دکتۆرە جەنابت زۆر باش ڕوونت کردەوە، بە قسەی یەکێك و دووان قەوارەی هەرێمی کوردستان هەڵناوەشێتەوە، بەڵام ئەو مەشاکلە قورسانەی کە ئێستا بەرۆکی خەڵکی کوردستانی گرتووە، هەڕەشەیە لەسەر هەڵوەشاندنەوەی قەوارەی هەرێمی کوردستان، ئەو مەشاکل و برسێتی و مەشاکلێکی گەورەی خەڵکی کوردستانە، خەڵکی کوردستان ئامادەیە ڕووبەڕووی هەموو هێزێکی دەرەکی بێتەوە، بەڵام بۆ ئەو مەشاکلە ناوخۆیەکانمان حەل نەکەین، دامەزراوەکان ئەرکەکانی خۆیان جێ بەجێ نەکەن و حکومەت بەرپرسیار نەبێ لەبەردەم دابین کردنی ژیان و گوزەرانی خەڵك و لەبەردەم ئازادی خەڵك، لەبەردەم ماڵ و منداڵی خەڵك بڕوا بکە ئەوانەی هەڕەشەی گەورەن لەسەر هەڵوەشاندنەوەی قەوارەی هەرێم و خوانەخواستە لەدەستدانی ئەم ئەزموونە کە چەند ساڵە بەخوێن و خەباتی گەلەکەمان هاتۆتە دی و زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك سیپان فەرموو.

بەڕێز سیپان سالم حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پاڵپشت بە ماددەی/66 برگا/1 لیژنا ئەندامێن یاسایی پەرلەمانێ کوردستانێ دانیشت بۆ ئاراستەکرنا یاداشتەکی ژ لایەنێت پەیوەندار، ژمارا یاسایا ئەندامێن پەرلەمانێ کوردستانێ کو د یاداشتەکا فەرمی دا ئاراستێ جەنابێ وە دکەم، ژ بۆ ئەنجامدانا ڕۆنیشتنەکێ ژ بۆ هەڵوەشاندنا بڕیارا نە یاسایا ژمارە/61 کو 2020/6/21 ژ لایێ حکومەتا هەرێما کوردستانێ هاتە بەر کرن، ژ بۆ بڕینا 21٪ ژ مووچێت

فەرمانبەرێن هەرێما کوردستانێ، لەورا ڤێرێ دخازێت وە دکەم کو د ماوەی یاسایی دا ماوەی چاردە رۆژان دا رۆیشتنەکا تایبەت لسەر ڤێ پرسێ بهێتە ئەنجامدان، چونکی خەلکێ هەرێما کوردستانێ ب کریار پەرلەمانێ کوردستانێ نە تنێ بۆتە ئەڤرۆکە بکریار ب ڕاستەوخۆ داخازێت ژ وە دکەم بفەرمی و بڕێکارێن یاسایی ئەنجامدانا رۆنیشتنەکێ ژ بۆ یەکێ ئەڤ مافێت هاوولاتیەن هەرێما کوردستانێ و مافێ فەرمانبەرێن هەرێما کوردستانێ کو ب بڕیارەکا نەیاسایی 21٪ ژ مووچەیان هاتیە بڕین، ئومێدا هەلوەشاندن و ڤێ چەندێ کو وەکو گەلەك پەرلەمانتارێن بەڕێز ئاماژە بە بارودۆخێ ئابووری دای و ئاماژە بەرەوشا خرابا هاولاتیەن هەرێما کوردستانێ دای، ئەڤیش تەئیدا گوتنێت وە دکەم، خەلکێ هەرێما کوردستانێ چاڤەڕێی ژیانەکا شایستەیە، نە چاڤەڕێی چەندێیە کو پشتی چەند مەهان ل وەرگرتنێت مووچەیا ئەڤرۆکە مووچەیا ب نایاسیی بهێتە بڕین، لەورا داخاز دکەم رۆنیشتنەك بهێتە ئەنجامدان ژ بۆ هەلوەشاندنا وێ بڕیارێ و زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، حسیبە خان فەرموو.

بەڕێز حسیبە سعید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاس بۆ خوا کە منت بینی ئەو جارە سەرۆکی پەرلەمان، بەپشت بەستن بە ماددەی/55 بڕگەی/2 کە پێشتر پەرلەمانتارێك پەرلەمانتارە بەڕێزەکانی وەکو پاسەوانی سەرۆکایەتی پەرلەمان وەسف کردن، پێم باشە بە پشت بەستن بەو ماددەیە قسەکانی لە پرۆتۆکۆڵ بسڕێنەوە، چونکە پەرلەمانتار و پەرلەمانی کوردستان تەنها خۆی بە پاسەوانی دابین کردن و بەرگری کردن لە ماف و داخوازییەکانی خەڵکی بەشەرەفی هەرێمی کوردستان دەزانێت، هەروەها هەمووومان ئەو دۆخە سەختە ئابوورییەی هەرێمی کوردستان دەبینین و دەزانین لە چ قەیرانێکی دارایی و تەندروستی دا، بۆیە پێم باشە داوای مافی ئەو خاوەن پشکە بەڕێزانە دەکەم کە (78) ملیۆن دینار لەلایەن بازرگانێکی سیاسی هەیە کە موڵکی حکومەتە و چەندین خاوەن پشك پشکەکانیان وەرنەگرتۆتەوە، بۆیە پێویستە بازرگانە سیاسییەکان ئەو مافە بۆ حکومەتە بگەڕێننەوە و تاوەکو حکومەتی هەرێمیش بتوانێ بەشێك لەو کەڵەکەی قەیرانە پێ چارەسەر بکات، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، ئەو بڕگەیەی کە حسیبە خان دەیڵێ لە قسەکانی موژدە خان دەسڕێتەوە، ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان هەموومان ئەندامین بە ئێمەشەوە، کەس پاسەوانی کەس نییە، سەبارەت بەوەی دووەم ئەوە حکومەت خۆی ئیجرائات دەکا و ئێمە لە یاسای چاکسازی ڕێگەمان داوە، حکومەت هەموو قەرزەکانی خۆی وەربگرێتەوە، تەسەور ناکەم پەیوەندی بە پەرلەمانی کوردستانەوە مابێ، کاك بەهمەن فەرموو.

بەڕێز بەهمەن كاك عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ڕاستی نامەوێ قسە لەسەر قسەی كەس بكەم، وەك ئەوەی كاك ئومێد وتی، ئێمە پەرلەمان بە هەڵبژێردراوی خەڵكە و بەرزترین دەسەڵاتی یاسادانانە، لەم پەرلەمانەوە ئاخر ناكرێ بیانوو بهێندرێتەوە بۆ خەڵكانێك كە بانگەشەی هەڵوەشاندنەوەی قەوارەی هەرێمی كوردستان بكەن، لێرە من هەست دەكەم هەندێك لە برادەرانی ئێمە لە جیاتی ئیدانەكردنی بیانووی بۆ دێننەوە، بیانووەكەش چییە گەندەڵیە، ئەوانەی هاتوون بانگەشەی هەڵوەشاندنەوەی قەوارەی هەرێمی كوردستان دەكەن، دەیانەوێ بمانخەنەوە سەر وڵاتێك با من داهاتەكەیتان پێ بڵێم، ئەو وڵاتە ڕۆژانە شەش ملیۆن بەرمیل نەوت دەفرۆشێ، هەشتاو سێ ملیار دۆلار ئیحتیاتی بانكی هەیە، نەوەد شەش تەن زێر ئیحتیاتی زێڕی هەیە، ڕۆژانە شەش ملیۆن بەرمیل نەوت دەفرۆشێ ئەوجاش (126) ملیار دۆلار قەرزارە، قەرزی دەرەكی (41) ملیار دۆلار قەرزی ناوخۆیی قەرزارە، ئەوە ڤیدیۆیە ئەگەر دەتانەوێ ئێستا پیشتانتان دەدەم، دوێنێ شەو لە ناسریە خەڵك شەڕی كردووە لەسەر بوتڵی ئۆكسجین بۆ ئەوەی بە نەخۆشەكەی خۆی بفرێنێ، خۆ هەڵمان دەوەشێنێتەوە و دەمانخەیتە سەر وڵاتە، ئەمە كەی بیانووە، ئەگەر ئەوان لە ئێمە پاكترن فەرموون هەڵمانوەشێننەوە و بمانخەنە سەری، بەڵام گەندەڵی خراپ من هەڵدەوەشێنیتەوە و هەرێمێك هەڵدەوەشێنیتەوە لەڕووی خزمەتگوزاریەوە، لەڕووی پێشكەوتنەوە بە پەنجا ساڵ لەپێش ئەوانین، نەك بەساڵ و دووساڵ، تەنها شتێك ئەوان ئەفزەڵیەتیان هەیە لەسەر ئێمە مووچەكەیە كە لە كاتی خۆی بەو هەموو قەرزە دەرەكییە بەوەی ئەوان دەوڵەتن و سەندوقی نەقدی دەولی قەرزیان دەداتێ، ئێمە دەوڵەت نین و كەس قەرزمان ناداتێ، هاتووی قسە لەسەر (27) ملیار دۆلار دەكەی، هەر لەم پەرلەمانە لە لیژنەی چاكسازی ڕێك لەو برادەرانەی كە ئێستا باسی قەرزی هەرێمیان كرد، لەگەڵ ئێمە بوون داوایان كرد دەبێ حكومەت ژمارەیەكی حسابی بكاتەوە بۆ فەرمانبەران پاشەكەوتی مووچە بە قەرز حساب بكرێ، حكومەت ئێستا بە قەرز حسابی كردووەتەوە بە عەیبە حسابی دەكەی لەسەری، ناكرێت، ئاخر ناكرێت لە پەرلەمانێك دا كە نوێنەری خەڵكە بیانوو بخێنێتەوە بۆ ئەوەی بڵێ فلان گەندەڵی هەیە ئەبێ ئەم هەرێمە هەڵبوەشێتەوە، ئەم هەرێمەی ئێمە زۆر لە پێشی ئەوانە، ئەگەر ئیجازە بدەی جەنابی سەرۆكی پەرلەمان.......... .

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئاخر یەك دەقیقەت بۆ هەیە قسە بكەی بەناوی نوقتە نیزامی، تەواو دەرفەت دەدەینە كاك د.صباح بە ڕەفیقێك بڵێ با قسەكانت بكات، كاك د.صباح فەرموو.

بەڕێز د.صباح محمود محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕاستی كارمەندانی تەندروستی لە ئەركێكی زۆر پیرۆز دانە، شەو و ڕۆژ شەونخونی دەكەن بۆ پاراستنی گیانی هەموو هاووڵاتیان، دەمەوێ بەناوی پەرلەمان سوپاسگوزارییەكی ئەو كارمەندانە و پزیشكانە بكەین

که شەو ڕۆژ لە خزمەت دان، داوا لە حکومەت دەکەین کە چاوی زیاتر لە ناحیەی ئەوەتر پاداشتیان زیاتر بێ تاوەکو ئەوە بێت، زۆر سوپاست دەکەم و زۆر مەمنون.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕەنگە سوپاسی ئێمە بۆ ئەوان سوودێکی ئەوتۆی نەبێ، جگە لە بابەتێکی مەعنەوی زیاتر لە جارێکیش بە ناوی جەنابتان و بەناوی دەستەی سەرۆکایەتی سوپاسمان کردوون، باشترە ئێوە لە لیژنەی تەندروستی پرۆژەیەکتان هەبێ بۆ چۆنیەتی پاداشت دانەوەیان، بە شێوازێك لەو شێوازانەی پێتان وایە گونجاوە بۆ ئەوەی ئێمە بیکەینە ناو بەرنامەی کارەوە، کاك جلال فەرموو.

بەڕێز جلال محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، ئێمە (111) پەرلەمانتارین، بۆی هەیە قسەکانی من مادده و شتی وا پەیڕەوی نەبێ، بەس حەز دەکەم هەندێ قسە بکەم، ئێمە دوو ساڵە هاتووینەو هەمووومان خوشك و برای یەکین، هەمووومان لە حزبی جیا جیا هاتووینە، تکا دەکەم، تکایە خوشك و برایانە کە دەگەینە سەر جادەی شەستی دێینە ژوورەوە با کراسی حزبایەتی فڕێ بدەین و هەمووومان نوێنەری خەڵکی کوردستانین، بەخودای هەمووومان بەیەکەوە جوانین، ئەو هەرێمە شیرینە خێروبێری هەمووومان خواردییە، بەخودای بقەومێ لە هەمووومان دەقەومێ، کەس نابیتە برای کەس، ئەوجا با هەمووومان وەکو برا وەکو خوشك و وەکو عزیز ئەو هەرێمە بپارێزین وەك بیلبیلەی چاومان، هەمووومان حزبەکان بە دەسەڵات و بە ئۆپۆزسیۆن و خوشك و برای یەکین، هەمووومان دیسان دەیڵێمەوە بەرپرسیارین لەهەر شتێك لەم هەرێمە ڕووبدات، ئەو قسەیە دەکەم، بەخۆمان دەزانین کۆرۆنا تەنگی بە خەڵکی کوردستان هەڵچنیوە، ئێستا زۆربەی زۆری فەرمانگەکان لەکار کەوتوون، یەك نوقتەی زۆر گرنگ هەیە، حاکمەکانیش بەشێکی زۆریان بەڕاستی بەداخەوە انشالله خوای گەورە شیفای هەموو مرۆڤان دەدات، ئەوەی تووش بووە شیفای دەدات و ئەوەی تووش نەبووە خوا بیپارێزێ، ئێستا دەوام نییە، بکرێت بە تەناوب، یەعنی تاوانبار هەیە و هەیە تاوانبار نییە، هەیە ئێستا گیراوە لەسەر یەك تەوقیع ماوە بەربێت، دادگاکانیش دەوام ناکەن، محاوەلە بکەین بەڕاستی ئەگەر دادگاکان دەوام بکەنەوە، بۆ ئەوەی ئەو خەڵکەی پێویستی بە تەوقیعێك هەیە با لەو بەندیخانانە بێتە دەرەوە، زۆریان هیچ گرفتیان نەماوە بەڕاستی، سوپاس بۆ جەنابیشت.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك عوسمان فەرموو.

بەڕێز عثمان علی سمایل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیار دەکەم کە پەرلەمان داوا لە حکومەت بکات کە پێداچوونەوە بە خشتەی مووچە بکات، لەبەرئەوەی خشتەی مووچە ماوە مانگێك یەکجار زۆرە، هەروەها چارەسەری وەرگرتنی گەنمی برا

جوتیارەکانمان کە سێ سەد و نەوەد هەزار تەن گەنمە لە ئێستادا، بەڵام لە هەمان کاتدا ئێستا حکومەت هەموو دەروازەکانی داخستووە، حکومەتی مەرکەزی و حکومەتی ناوەندی بەهیچ شێوەیەك گەنمی ئێمە نزیکی دوو ملیۆن تەن زیاتر لەوانەیە دەبێت، بەشێوەی تیجاریش ناچێتە سنووری حکومەتی ناوەندییەوە رێگریان لێ کردووە و ئەوانە، هەوڵ بدەین چارەسەرێکی ئەم کێشەیە بکەین، هەروەها پشتیوانی لە قسەکانی بەڕێز کاك رێڤینگ دەکەم کە ئێمە هەوڵ بدەین لێرە لایەنەکان لەپەرلەمان پەیامێکمان هەبێت، لە پەرلەمانەوە ئێمە داوا لە لایەنە سیاسیەکان بکەین جارێکی تر ئێمە لاپەڕەیەکی سپی هەڵدەینەوە، ئەوەتا ئێمە هەڕەشەمان لەسەرە، ئەوەتا میللەتەکەمان ڕووبەڕووی چەندەها کێشە و قەیران و نەخۆشی و هەزارەها موشکلە ڕووی لە میللەتەکەی ئێمە کردووە، ئێمە لە یەکێتی و یەکڕیزی لایەنە سیاسیەکانی کوردستان دەتوانین ئێمە بگەینە ئەنجامێك دڵی میللەتەکەی خۆمان خۆش بکەین، هەروەها پێشنیارێکی ترم بۆ برا ئەندام پەرلەمانەکانمان هەیە کە ئەو هێرشانەی کە بە فەیس بوك دەیکەنە سەر یەکتری ڕای بگرن، ئێمە (111) ئەندام پەرلەمان لێرە ئەگەر نەتوانین یەکێتی و یەکڕیزی ناوخۆمان بپارێزین، یەعنی میللەتی کورد چیمان لێ چاوەڕوان دەکات؟ جارێکی دیکەش زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك زیاد فەرموو.

بەڕێز زیاد جبار محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوای ئەوەی ڕۆژی 6/23 ئێمە لە لیژنەی دارایی کۆبوونەوەی خۆمان ئەنجامدا، نووسراومان ئاراستەی سەرۆکایەتی کردووە، بەپێی ماددەی/ 42 کە چواریان ئاراستەی حکومەتی هەرێمی کوردستان بکرێت، یەکێك لەوانە هەروەها نووسراوێکی دیکە کە ئاراستەی دیوانی چاودێری دارایی کرا پەلە بکرێت لە ئامادەکردنی راپۆرت ڕووبەڕووی پەرلەمانی کوردستان بکرێتەوە، هەروەها ئەو نووسراوانەی کە بۆ حکومەت ناردوومانە، داوامان کردووە ئەو بڕیارانەی کە حکومەت داویەتی بە مەسەلەی لێخۆشبوونی گومرگی، هەروەها باج و خەرج لە هەرێمی کوردستان ڕوونکردنەوەمان بدەنێ، تا وەکو چۆن توانیویانە کاریگەریان لەسەر داهات هەبێ لە هەرێمی کوردستان، هەروەها داوامان کردووە ئەوەی جەنابت باست کرد، داوامان کردووە کۆبوونەوەی هاوبەش ئەنجام بدرێت، ڕوونکردنەوەمان بدرێتێ لەسەر وردەکاری لێ بڕین، مووچەی فەرمانبەرانی هەرێمی کوردستان کە حکومەت خۆی بڕیاری داوە تەنها بۆ ئەم مانگە، وەڵامان هەیە، بەڵام بەپێی ئەو هەڵسەنگاندنەی ئێمە کردوومانە ئەکرا حکومەتی هەرێمی کوردستان لە مەجالی هەیە بەشێوەیەکی دیکە ئەم لێبڕینە بەشێوەیەکی دیکە بکرێت، من هەر بۆ بەرچاوڕوونی بەڕێزان بۆ ئەوەی ئاگاداربن، یەکەم ئەوەی چاودێری دارایی نووسراومان کردووە داواشمان کردووە کە کۆبوونەوەی هاوبەش بکرێت، ڕوونکردنەوەمان بدرێتێ لە گرنگترینیان کە من دەمەوێ باسی بکەم، لە مانگی تەموز دا یاسای چاکسازی دەکرێتە بواری جێ بەجێ کردنەوە، بۆ ئەم پەرلەمانە زۆر گرنگە چاودێری بکەین لەوەی

تاوەکو ئەو یاسایە وەك خۆی جێ بەجێ دەکرێت بەداخەوە ڕەنگە پلانێك هەبێ کە ئەم یاسایە بەشێك لە ماددەکانی بڕگەکانی ئەو ماددەیە کە لە بەرژەوەندی حکومەتە، ئەوانەی جێ بەجێ بکات و ئەوانەی کە لەبەرژەوەندی خۆی نییە جێ بەجێی نەکات، لەبەرئەوە ئێمە وەکو یاسا لەم پەرلەمانەوە دەرچووە ئەرکی هەمووەمانە کە چاودێری بکەین، تاوەکو وەك لە سەرەتای یاسایەکە هاتووە کە بەپێی دادپەروەری دەکرێت جێ بەجێ کردنی یاسایەکە زۆر گرنگە بتوانین بۆ نموونە هەموو لیژنەکانی پەرلەمان بە تایبەت لیژنەی مەعنیەکان بتوانین بەوردی چاودێری جێ بەجێ کردنی یاسایەکە بکەین و زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان با دەست بەجێ بەجێ کردنی بەرنامەی کار بکەین، بڕگەی دووەم، یالله کاك سەروان فەرموو.

بەڕێز سروان محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەگوڕی هەموو شەهیدان یەکەم کەسم دەستم بەرز کردۆتەوە، هەموو جارێك ئاخر کەس سەروان هەڵدەستێ، یەعنی بۆ سەبەب؟ (واذا حکمتم بین الناس ان تحکموا بالعدل)، کە ڕەچاوی ئەوە بکە، چونکە ئافرەتێکی پۆشتەیی، هەموو جار بە تۆ دەڵێم لە پۆشتەییت و لە جوانی روحت دەڵێم پێڵاوت سەر سەرم، بەڵام قەسدم...... .

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەخوای موعەیەن نییە، ببورە توخوا ئەوانی تریش ئازیزن، داوای لێ بوردنت لێ دەکەم، بەڵێ سوپاس، کاك سەروان فەرموو.

بەڕێز سروان محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قەسدم مادام دینداری ئەمر بە دینەکەی خۆت بکە، کە دەڵێ (واذا حکمتم بین ....).

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، بەڕاستی لەوانەیە نەمبینی بی، بۆ جاری داهاتوو یەکەم کەسی کە جەلسەمان کرد، تۆ یەکەم کەس قسە بکە.

بەڕێز سروان محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ نامبینی خۆ، من پێت دەڵێم وەکو خوشکێکی گەورە، ئینجا سەرۆك پەرلەمان خۆشم دەوێی.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزی سوپاس، ببورە بەڵێ فەرموو.

بەڕێز سروان محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم سەیرە، یەعنی لەلایەك دەمویست ئەوە بڵێم لەگەڵ مام عوسمان و مام ریڤینگ و ئەوانە، وەکو پەرلەمانتارێکی پێشمەرگە قسە دەکەم، لەلایەك بە تانك و زرێپۆش و فرۆکە لێمان دەدرێ، لەلایەکی دیکە بوودجە بە کەیفی خۆیان لەسەرمان دەبڕدرێت، لەلایەکی دیکە حدودەکانمان لەسەر قەپات دەکرێت، کەچی ئێمەش لێرە بە یەکتری وەنووساوین، من پێم سەیرە بەڕاستی ئەوان دانیشتوون و ئێمەیان تێك بەرداوە هەست دەکەم، بەڕاستی شەرمە، شەرمە بۆ ئێمە ئێمە یەکتر بشکێنینەوە، شەرمە بۆ ئێمە لەمەودوا ڕەچاوی ئێش و ئازاری یەکتر نەکەین، من لێرە وەك سەروان، برا گچکەی هەر (110) یەکانی ترم، لە هەمووتان بچووکترم و قسەی هەمووشتانمان قەبووڵە، ئەوەی تریش بەڕاستی ئێمە هەموومان باسی مووچەخۆر دەکەین، بڕینی ئەو پاشەکەوتە، خۆ لەدەست حکومەتی هەرێم نییە مووچە بدات، مووچە لە حکومەتی فیدراڵەوە دێت بۆ ئێمە، ئێمە ناچار دەکات کە هەندێك شت دەکرێت، ئێمە نابێ ڕێگر بین، ئێمە دەبێ هەموومان هەوڵی ئەوە بدەین چارەسەری گونجاو و باشتر لە باشەکە هەڵبژێرین بۆ حکومەت، بۆ ئەوەی هەموومان لەو دۆخە نەخوازراوە نەخۆشە تاڵە ڕەت ببین، ئەگەر نا دڵنیام بەگۆڕی هەموو شەهیدان ئەگەر مووچە خۆر نەبووایین ئێمە باسی مووچەمان نەدەکرد، بەڵام لە مووچە گرنگتر چییە؟ گیانە، ڕۆڵەی کورد غەرقی خوێن دەکرێت، جارێ با ئێمە باسی ئەو شتانە بکەین، یەعنی داواکارم لە بەڕێزتان وەکو سەرۆکایەتی پەرلەمان ئەو ماوەیە گرنگی بە لیژنەکانی تەندروستی و پێشمەرگە و ناوخۆ و ناوچە سنووریەکانی هەرێمی کوردستان بدرێت و زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆرسوپاس، کاك مم فەرموو.

بەڕێز مم اسکندر مم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هاوەڵان لە دەستەی سەرۆکایەتی و ئەندامانی بەڕێز، منیش وەکو کاك سەروان لەسەرەتاوە دەستم بەرز بوو، شاهیدیشم هەیە، سەرۆکێ پەرلەمانێ، لگوڕی ماددەی/2 فەقەرێ/1 پەرلەمانێ کوردستانێ بلندترین دەسەلاتا یاسادانان و چاودێری کرنێیە، مخابن کو ئەو فەترێ کو دەست بکارێ خۆ کر ل پەرلەمانێ کوردستانێ دا هندەك جارا ڕەنگڤەدانێ مە ل پەرلەمانێ کوردستانێ کارتێکرنا لسەر سەقامگیریا سیاسی هەرێمی کوردستانێ کر، هەندێ جارا ژی پێچەوانە بەداخەوە ناسەقامگیریا سیاسی نا تەباییا سیاسی ل ناڤبەرا هێز و لایەنێت سیاسی دا بوونە ئەگەرەك کو کۆسپ و تەگەرە بەردەم کارێت پەرلەمانی دا درست بوون، ئومێدەوارم ژ جەنابێ وە سەرۆکاتیا پەرلەمانێ کوردستانێ هەموو ئەندامێت بەڕێز ئەوی کو پەرۆشن بو هەندێ پەرلەمان دەست بکارێ خۆ بکاتن ئیدی خەڵکەکی باوەڕیا دایە مەخەڵکەکی چاڤەرێی کار و خزمەت کرنە ژ پەرلەمانێ کوردستانێ، مادام هەموو هەڤالێت مە پەرۆشی وە یەکێنە کو پەرلەمان

جارەكی دی دەست ب رۆنیشتنێ خۆ بكاتن و خزمەتا خەڵكی بكات ڤێرێ برێكا جەنابێ هەوە، هەمی لایەنێ سیاسی هیوادارم چی دیكە نەبنە ئاستەنگ برامبەر كارێت پەرلەمانی هاڤكاری و پشتەڤانیا برامبەر كارێ پەرلەمانێ كوردستانێ بوو ئەم بشێین خزمەتا خەڵكێ كوردستانێ دكە، جەنابێ سەرۆكێ پەرلەمانێ ببورە ئەگەر روخسەت بیت، هەرێما كوردستانێ بڕاستی ڕەوشەكا گەلەكا نالەبار دەرباز بیتن، هەتا كۆرۆنا ل ئیران، وەختێ خەڵكێ جارەكا دی تووشی ڤەیرانێ بوو ڤەدەرا گەلی مە ئەوە دوو جارە و سێ جارە و چار جارە تووشی ڤەیرانێ بیتن، یەعنی هاتنا كۆرۆنایی و هاتنا داعش و ئەڤێ كو حكومەتا عیراقی و مە دكاتن، سنوورێت مەیی تێنە داگیركرن، ئەمە هەموو نابیتە سەبەبی وەی كو هێزو لایەنێت سیاسی هەرێما كوردستانێ یەك بگرن، داخازێ دكەین كو ئیدی كارو پەیام و هزر و نێرینێت پەرلەمانی ڕەنگڤەدانەكا گەلەكا هەرێمی سەر هەڵوێستێت لایەنی سیاسی دكە بو هەندی كو زوو تەواو بن، سەرۆكێ پەرلەمانێ وەكو هەڤاڵێت برایێت منی بەڕێز كاك محسن ئاماژە پێكریە، خەڵكێ دەڤەرا نێروە رێكان، سی و دوو ساڵە ب ئەگەرا هەبوونا چەكدارێن (پ.ك.ك) ڕەوشەكا گەلەك نالەبار دا دژین ئەگەر خەڵكێ هەرێما كوردستانێ ژ بەر ڕەوشا نوكە كۆرۆنا و ڤەیرانێ تووشی ڤی حاڵەتێ ببن خەڵكێ مە دووجارا و سێ جاراو چار جارا تووشی حاڵەتەكی نەخاستی بیتن، دەمێ كو ئەم بەحسێ دەڤەرەكا دەستنیشان كری ژی دكەین،مەبەستا مە ئەو نینە كو ئەم ناوچەگەری یان ناوچەپەرستی وەك نموونە ئەم بەحسێ وێ دەڤەرا دكەین ئەگەر بزانین خەڵكێ هەرێما كوردستانێ جوداهی نینە ئەز خۆ ب نێنەرێ هەمی خەڵكی كوردستانێ دزانن ل خانەڤین هەتا دگەهێتە زاخۆ، داخازێ دكەم جەنابی سەرۆكێ پەرلەمانێ ئەو ئاخافتنێت كو ب قسە و بە نیسین ڤەوارا هەرێما كوردستانێ نایەتە هەڵوەشاندن ژ پرۆتۆكۆڵێ بێتە ڕەش كرن، چونكی ئەڤە هاندان و پشتەڤانیەكا بۆ ڤێ ئاخاتنێت، كو خەڵكەكا دی ڤی ڤێ ئاخافتنێت بێژیتن، گەلەك سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، ئاشنا خان فەرمووو.

بەڕێز ئاشنا عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەپێی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان و دانیشتنی بەرنامەی كار و ئیعلانكردنی جەلسە لە دەسەڵاتەكانی دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمانی كوردستانە، تكایە با كۆبوونەوەكانی پەرلەمانی كوردستان لەمەودوا زوو زوو بكرێت، پرسگەلی زۆر گرنگ هەن، من ناچمەوە سەر یەك بە یەكیان، پرسی گرنگ هەن لە تەوقیت و لە كات و لە شوێن قسەی لەسەر دەكرێ ئیكسپایەر دەبێ، بەسەر دەچێ، دوای قسە كردن لەسەر هیچ قیمەتێكی نییە، هیچ بەهایەكی نییە، سەبارەت بە مووچە و سەبارەت بە قەرزەكانی حكومەت و یاداشت پێشكەش كردن پێشتر هاوڕێیانم باسیان كرد، باست لەوە كرد و ڕوونكردنەوەت دا دەبێ حكومەت ئامادەكاری بۆ بكات، بەڵام لە ئێستادا قەزیەی داگیركاری و قەزیەی هێرشەكانی وڵاتانی دراوسێ بۆ هەرێمی كوردستان قەزیەیەكی هەنوكەییە ئەبێ قسەی لەسەر بكرێ، ئێستادا توركیا بە درێژی (30) كم و ئێران

بەدرێژی (10) کم لەناو خاکی هەرێمی کوردستاندایە، بە قسەی ئەمینداری گشتی وەزارەتی پێشمەرگە لەماوەی مانگی ڕابردوودا سەد گوند لە ناوچەکانی زاخۆ و ئامێدی چۆڵ کراون، ئەمە بێجگە لە ماوەی ڕابردوودت تاوەکو ئێستا (450) گوند چۆڵکراوە، ئەگەر پەرلەمانی کوردستان بەڕاستی لەسەر ئەم قەزیەیە قسە ناکا و کۆنابێتەوە لەسەر چی زەرورە قسە بکات؟ بۆیە زۆر سوپاستان دەکەم، لەبەرنامەی کاری داهاتوو لەسەر قەرزەکانی حکومەت و یاخود لەسەر ڕێککەوتنی هەرێم لەگەڵ بەغدا ناخرێتە بەرنامەی کار، با سبەینێ دابنیشین لەسەر ئەم قەزیەیە قسە بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ئێمە لە دەستەی سەرۆکایەتی کۆبوونەوەمان کردووە، ئەو بابەتانە هەمووی بە ڕیزبەندی دەخەینە ناو بەرنامەی کاری کۆبوونەوەکانی داهاتوو، ئەمەی ئەمڕۆ تەنها بۆ ئەوە بوو بتوانین لە 7/1 ەوە کۆبوونەوە بەشێوەی ئاسایی بکەین، کاك شاخەوان فەرموو.

بەڕێز شاخوان رؤوف مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیاز دەکەم لەسەر مەوزوعی داگیرکاریەکان لە هەرێمی کوردستان و ئەو تۆپباران و ئەو بۆمبارانەی کە لە هەرێمی کوردستان کراوە و من ناوم ناوە شکاندنی شکۆی هەرێمی کوردستان و پێشنیار دەکەم پەرلەمانی کوردستان، لیژنە تایبەتمەندەکان ڕاسپێرێ موتابەعەیەکی ورد و سەردانێکی مەیدانی بۆ سنوورەکان و ناوچەکانی شیلادزێ و ئەو سنوورانەی کە ئێستا کەوتوونەتە ژێر داگیرکاریەکی گەورەی دەوڵەتی تورکیا کە ئەمە جاری یەکەم و دووەم نییە ئەمە چەندین جارە هێرشی گەورە دەکرێتە سەر ناوچەکانی هەرێمی کوردستان و بەزاندنی خاکی هەرێمی کوردستان، لەبەرئەوە بەلامانەوە گرنگ بێت ئێمە ئەو حاڵەتەی کە ئێستا لەهەرێمی کوردستان هەیە حاڵەتێکی نائاساییە، لەبەرئەوە دەبێت تا دەستەی سەرۆکایەتی ئەمر بکەن بۆ ئەوەی کە لیژنە تایبەتمەندەکان سەردانێکی مەیدانی ئەو سنوورانە بکەن بەشی زۆری هاوەڵەکانی ئێمە لە هەموو فراکسیۆنە جیاوازەکان باسی ئەو داگیرکاری و باسی زوڵم و زۆری و ئەو تۆپبارانە و بۆمبارانە کە لە هەرێمی کوردستان کە ئێستا چەندین خەڵك شەهید بووە و چەندین خەڵك بریندار بووە، لەبەرئەوە ئیدی ئەوە کارێکی گەورە و کارێکی مەزنی ئێمە سەردانێکی مەیدانی بکەین، بۆ ئەوەی بتوانین لەڕاستی دا لە نزیکەوە گوێ لە دانیشتوانی سنوورەکە بگرین، موعاناتیان هەیە کێشەیان هەیە، برینداریان هەیە، شەهیدیان هەیە، بشتوانین کار لەسەر ئەوە بکەین کە قەرەبووی ئەو شەهید و بریندار و ئەو سنوورانە بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ئێوە ڕادەسپێرین، هەردوو لیژنەی پێشمەرگە و ناوخۆ دەتوانن لەدوای ئەم کۆبوونەوەیە ئێستا کۆبوونەوەیەك لە بەینی خۆتاندا بکەن، دوو لیژنەی لاوەکی یان لیژنەیەکی لاوەکی پێکهاتوو لە هەردوولاتان دروست بکەن، پەرلەمانی کوردستان هەموو پێداویستیە لۆجستیەکانتان بۆ ئامادە دەکات،

لەبەیانی زووتر نییە ئێوە سەردانی سنوورەکان بکەن، هەموو ئەو سنوورانەی کە ئێستا کێشەیان هەیە، ڕاپۆرتێکمان بۆ ئامادە بکەن، هەفتەی داهاتوو دەیخەینە کارنامەی کۆبوونەوەی پەرلەمانی کوردستان، بەڵام نابێ بەس قسە بێ، بۆ خۆتان دەزانن کۆبوونەوە بەڕاپۆرتێك بێ، ئێوە ئێستا بەڕێزتان جەنابت لەگەڵ کاك ڕێڤینگ کۆبوونەوەی خۆتان بکەن لەگەڵ لیژنەکەتان ڕێك بکەون لەگەڵ یەك لەسەر دروست کردنی دوو، سێ لیژنە پێکهاتوو لە هەردوو لاتان پێداویستیەکانتان بۆ دابین دەکەین، لەبەیانییەوە سەردانەکانتان بکەن، ڕاپۆرتەکەتان تا کۆتایی هەفتە ئامادە بوو سەرەتای هەفتەی داهاتوو لێرە کۆبوونەوە لەسەر ئەو بابەتە دەکەین، فەرموو.

بەڕێز شاخوان رؤوف مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو لیژنەی ناوخۆ ئامادەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ ڕۆژان خان فەرموو.

بەڕێز روژان ابراهيم علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیڤ ماددا/55 بڕگا/2 ژ پەیڕەوا ناڤخۆ پەرلەمانی، داخازێ جەنابێ تە دکەین، ئاخافتنێت بەڕێز کاوە، پەرلەمانتار/ مژدە، پەرلەمانتار/بەڕێز سیروان زۆر بەڕێز د.کاڤم ژ پرۆتۆکۆلێ بهێنە دانین، چونکی گەلە جارا ئاماژە ب ئەوە کر ئەو دخەمێ خەڵکینە ڕاستی ئەم لڤێری کۆنبووینە پەرلەمان، ئەم چەند پەرلەمانتار هەمی بۆ خەمی خەڵکی کۆن بووینە، بەڕێز سەرۆکا پەرلەمانێ، تە جوان دیار کر کو ئێك ژ بڕگێت ئەڤرۆکە ئەم ئامادە بین لڤێرێ ژ دیڤ بەرنامەی کارێ ئەوە ئەم درێژی بدینە ماوەی پێشکەش کرنا پێشنیازا یاسای کو هەمووان ئەو پێشنیازا یاساییانە بۆ خەمی خەڵکینە، چونکی ئەرکی پەرلەمانێ باڵاترین دەسەڵاتی یاسادانانە، یەعنی ئەگەر ب ڕێکا پرۆژا پێشنیازا یاسا نەبیتن تو لڤێرێ چەوا خزمەتا خەڵکی دکەی، بەڕێز سەرۆکا پەرلەمانێ وەك لیژنەیا کاروبارێت تەندروستی و ژینگە و مافی بەکاربەر مە 5/22 ئاراستەی جەنابێ وە کر نڤیسینا کۆنبوونا وەزیرێت تەندروستی لڤێرێ ئامادە بیتن، کو ئەڤ ژی بۆ خەمی خەڵکییە، بۆ ڤی ژ پەتای کۆرۆنادای بۆمە ڕوون کەتن، ئەڤە ژی یەك ژ وان بڕگا دی کو ئەڤرۆکە جەنابێ هەر دەنگ لسەر نەدا، ئەڤ ژی بۆ خەمێ خەڵکی بی، زۆر سوپاس بۆ جەنابێ تە.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، هەموو یاداشتەکانتان بەڕیزبەندی دەخەینە ناو کۆبوونەوەکانی پەرلەمانەوە ئامادەکاری خۆتان بکەن، کاك کاروان و د.ڕێبوار وەرناگرم دووبارەیە، کاك د.ڕێبوار نوقتە نیزامی نەبیت وەرناگرم، با کاك عباس قسە بکات فەرموو.

بەڕێز عباس فتاح صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دەمەوێ بەپێی ماددەی/56 و ماددەی/54 چەند قسەیەك بکەم، بەڕاستی لەو دوو ماددەیەدا دەڵێ دەبێ نابێ ئێمە لە بابەتەکان دەرچین کە هیچ بابەتێك نەبوو لەو گفتوگۆیە جیاوازە، پێویستە بەپێی خاڵی ماددەی نابێ وەڵامی یەکتر بدەینەوە، ئەم دانیشتنە هەستم کرد بەڕاستی لایەنی سیاسی و وەڵام وەڵامکاری زۆر پێوە دیار بوو، هەموو کەس خۆی پێ باش و لایەنی بەرامبەری پێ خراپ بوو، بەداخەوە دەبێ پەرلەمانی کوردستان ئەو پەرلەمانە بێ کە لە دەرەوەی لایەنە سیاسیەکان پێکەوە دانانیشن و کێشە و گیروگرفتیان هەیە ئێمە هەوڵ بدەین لەهۆڵی ئەم پەرلەمانە چارەسەری بکەین، بەڵام ئەوەی هەست دەکرێت کە هەم لە فەیس بوك و هەم لە هۆڵی ئەم پەرلەمانە بەداخەوە ئێمە سەبەبی دروست کردنی کێشەکانین، بەڕاستی ململانێ سیاسیەکانمان گەورە کردووە، بۆیە ئەوەی کە کورت و موختەسەرە جەنابت ڕوونکردنەوەت دا پێموایە کات لەیەکتر دەکوژین یان دەمانەوێ لێرە دەنگەکانی خۆمان و قسە تەسجیل بکەین، کێشەی بڕینی مووچە کە زۆر ناقانونی و نا یاساییە حکومەت دەسەڵاتی ئەوەی نییە مووچەی خەڵك ببڕێت، نە ناوی لێ دەنێ پاشەکەوت نە بزانین دەیداتەوە یان نا، ئەمە دەسەڵاتی پەرلەمانە دەبێ لە پەرلەمانەوە بکرێت، بەڵێ پێویستە قسەی لەسەر بکرێت، قسەی لەسەر دەکەین، بارودۆخێك هەیە لەوانەیە هەموومان هەستی پێ بکەین کە لەشکرکێشی تورکیایە تۆپبارانی ئێرانە، هەرجارەی ئێمە لایەنێك و ئەولا لایەنێکی دیکە تاوانبار و تۆمەتبار دەکەین، بەڕاستی پێویستە لایەنی پەیوەندار ئەگەر لە کۆبوونەوەی داخراویش بێ ئەم بابەتە بۆ خەڵکی کوردستان و بۆ نوێنەرەکانیان یەکلابکاتەوە، کە ئەمە کێشەیەکی سەرەکی هەرێمی کوردستانە کە ناشتوانین ڕێگەیان لێ بگرین، بەڵام زۆرجار یەکتری تۆمەتبار دەکەین دەشزانین هۆکارە سەرەکیەکەی چییە، بەڕاستی پێویستە جەنابتان بۆ ئەوەی هەموو ئەو قسانەی کە لە دەروونی خەڵك و پەرلەمانتاران پەنگی خواردۆتەوە کە باس دەکات ئێمە ناتوانین هیچ وەڵامی خەڵك بدەینەوە، کۆمەڵێ کێشەی ژیان و گوزەران لە کوردستان هەیە یەك دانیشتنی تایبەت هەر لێرە بڕیاری لێ بدەین لە سەرۆکایەتی بۆ ئەوەی کە خەڵك بە ئازادی ئەو نوێنەرانە ڕای خۆیان دەربڕن ببێتە بەرنامەی کارێك زەرووە ئەنجومەنی وەزیرانیش لێرە دابنیشن، یەعنی ئەنجومەنی وەزیران لێرە متمانەیان پێدراوە با بێن، هەم وەڵامی پەرلەمانتاران و هەم وەڵامی خەڵکی کوردستان بدەنەوە، بەڕاستی ئەم ناکۆکیانە با لە هۆڵی ئەم پەرلەمانە کۆتایی پێ بێنین هیچی تر نەچێتە سەر فەیسبوك و مناقەشە کردن بۆ قسەی باشمان کردووە، قسەی باش و بەبێ کرداری باش هیچ ئەنجامی نابێت، زۆر سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، شیرین خان فەرموو.

بەڕێز شیرین امین عبدالعزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی ئێمە چۆن دەڵێی دلگرانین بەوەی، یەعنی ئەم چەند ئەندام پەرلەمانەی کە لە کۆتایی ئەم قاعەیە دان هەموو جارێك دەکەونە ڕیزبەندی کۆتایی ئەبێ دەنگ بەرز بکەینەوە، بەم شێوازە ئێمە هەموو جارێك ئەبێ دەنگ بەرز بکەینەوە ئەو کات بەڕێزتان ناوی ئێمە ئەخوێننەوە، بۆ ئەوەی بتوانین پەیامەکانی خۆمان بگەیەنین وەکو پەرلەمانتارێك، لە 2019/10/16 هەمواری یاسای دەستپاکی نێردراوە بۆ پەرلەمانی کوردستان بەداخەوە سەرۆکی دەستە ماوەکەی بۆ زیاتر لە دووساڵە بەسەرچووە، بەڵام ئەم هەموارە تاوەکو ئێستاکە نەخراوەتە ڕیزبەندی بەرنامەی کارەوە ئاراستەی لیژنە مەعنیەکان نەکراوە، داوای ڕوونکردنەوە لەبەڕێزتان دەکەم، سەبارەت بە بەرنامەی کار بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، جەنابتان لێدوانێکتان دا کە بەڵێنی ئەوەتان بە خەڵکی هەرێمی کوردستان دا کە ڕازی لەسەر بەرنامەی کار ناکەن تاوەکو ئەو پرسانەی کەپەیوەستن بە بارودۆخی خەڵکەوە بەگشتی نەك بێتە ڕیزبەندی بەرنامەی کارەوە، زۆرینەمان تێبینی و سەرنجمان لەسەر بەرنامەی کار هەیە لەهەمان کاتدا ئەو یاداشتانەی کە بەپێی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان ناردووتانە (66) ئاراستەمان کردووە، بەڵام هیچ یەك لەو یاداشتانە یاداشتی وا هەیە زیاتر لە شەش مانگ بەسەری دا تێپەڕیوە نەخراوەتە ڕیزبەندی بەرنامەی کارەوە، من دەپرسم ئایا چۆن بڵێی پەرلەمانی کوردستان ناتوانێ بانگهێشتی سەرۆکی حکومەت و وەزیری دارایی و وەزیرە مەعنیەکان بکات بۆ ئەو پرسانەی کە لە ئێستادا بەداخەوە لە هەرێمی کوردستان تێ ئەپەڕێ و لەهەمان کاتدا پرسێکی زۆر گرنگ، پرسی بۆردومانکردنی خاکی هەرێمی کورستانە، بەداخەوە ئێمە لە (16) ئۆکتۆبەر 51٪ ی خاکی هەرێمی کوردستانمان تەسلیم بە نەیارانی کورد کرد، (49) کەی ڕۆژێك تورکیا بۆردومانی دەکات و ڕۆژێکی دیکە ئێران، هاووڵاتی سیڤیل دەبێ بەقوربانی، پرسی مووچە و بڕینی مووچە، پرسی (27) ملیارەکە و دەیەها پرسی زۆر گرنگ هەن پێویست دەکات پەرلەمانی کوردستان ئەم فەترەیە یاخود ئەو مانگەی درێژی دەکاتەوە بیخاتە ناو کارنامەکەوە و قسەی لەسەر بکرێت و بڕیاری لەسەر بدرێت.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، دەستی هەمووتان خۆش بێت، من ئەزانم کە دەرفەتم دان بەگوێرەی ئەم پەیڕەوەمان بەدەقیقی وەکو خۆی جێ بەجێ بکردایە زۆربەی ڕێ پێدانەکان نەئەبوو ڕێی پێ بدرێ، بەڵام لەبەر ئەوەی ماوەیەکی زۆرە کۆبوونەوەکانی پەرلەمان نەکراوە، دەبوو دەرفەت بدەینە ئەندامانی پەرلەمان قسەکانی خۆیان بکەن بەشێکی زۆری دووبارە، هەموو ئەوانەمان هەست پێ کردووە، یاداشتەکانتان یاداشتی ڕەوان، ئێمە ڕیزبەندی دادەنێین بۆ ئەوەی لە کۆبوونەوەی پەرلەمان لە هەفتەی ئاییندەوە دەست بە کۆبوونەوەی پەرلەمان دەکەین بۆ جێ بەجێ کردنی ئەو یاداشتانەی کە بەڕێزتان دابووتان بە دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان هیوادارم ئیتر ئێمە دەست بکەین بە جێ بەجێ

کردنی بڕگەی دووەمی بەرنامەی کارەکە، چونکە هەموو ئەو شتانەی دەوترێ دەرفەتەکەش دەدەین، بەڵام هەمووی دووبارەیە، بەڕێزانم ئەندامانی پەرلەمان ئاماژە بە ماددەی/7 ئێمە بڕگەی دووەمی بەرنامەی کار جێ بەجێ دەکەین کە بریتیە لە درێژکردنەوەی خولی بەهارە ساڵی دووەم لە خولی هەڵبژاردنی پێنجەمی پەرلەمانی کوردستان، بەپێی بڕگەی/4 لە ماددەی/7 پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان، بە مەبەستی ئەنجامدانی ژمایەك کۆبوونەوە سەبارەت بە دۆخی دارایی هەرێمی کوردستان، مووچە، قەرزەکان، ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی هەرێم، جێ بەجێ کردنی پرۆسەی چاکسازی و بەردەوامی پرۆسەی چاکسازی لە خاڵە سنووریەکان، گومرگەکان، باج و خەراج و رسومی گومرگی و بابەتی تەندروستی کە بابەتێکی گرنگە لەگەڵ بابەتی لەشکرکێشی و تۆپباران کردنی سنوورەکانی هەرێمی کوردستان و دانوستانەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان لەگەڵ حکومەتی ناوەندی، هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ ئەوەیە کە وەرزی تەشریعی بۆ ماوەی مانگێك درێژ بکرێتەوە بۆ ئەم مەبەستانەی کە ئاماژەمان پێدا با دەست بەرز بکاتەوە؟ بەڵێ بە دەنگی (70) ئەندامی پەرلەمان پەسەند کرا، واتا وەرزی بەهارە لەساڵی دووەم بۆ ماوەی مانگێك درێژ دەبێتەوە و لە 8/1 دا کۆتایی پێ دێت، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان بەم شێوەیە کۆتایی بە کۆبوونەوەی ئەمڕۆمان دەهێنین، زۆر سوپاس.

منى نبى قهوچى
سكرتێری پەرلەمانی
کوردستان – عێراق

هێمن هەورامی
جێگری سەرۆکی پەرلەمانی
کوردستان – عێراق

د. ڕێواز فائق حسين
سەرۆکی پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (6)ی

دووشەممە ڕێکەوتی 27/7/2020

خولی پێنجەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (6)

دووشەممە ڕێکەوتی 2020/7/27

کاتژمێر (11)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی دوو شەممە ڕێکەوتی 2020/7/27 پەرلەمانی کوردستان - عێراق بە سەرۆکایەتی د. ڕێواز فائق حسین سەرۆکی پەرلەمان و، بە ئامادەبوونی بەڕێز هێمن هەورامی جێگری سەرۆك و، بەڕێز منی نبی قهوچی سکرتێری پەرلەمان, دانیشتنی ژمارە (6)ی ئاسایی خولی پێنجەمی ساڵی (2020) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمی بڕگەی (یەکەم)ی ماددەی (16) و ماددەی (47) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان عێراق، دەستەی سەرۆکایەتی پەر لەمان بڕیار یدا بەرنا مەی کاری دانی شتنی ژ مارە (6)ی ئا سایی ساڵی یەکەم لە خولی پێنجەمی هەڵبژاردنی پەرلەمانی کورد ستان لە کا تژمێر (11)ی پێش ن یوەڕۆ ڕۆژی دوو شەممە ڕێکەوتی (2020/7/27) بەم شێوەیە بێت:

1- خوێندنەوەی یەکەم بۆ ئەم پرۆژە پێشنیازە یاسایانەی خوارەوە بە پشت بەستن بە بڕ یاری ژ مارە (5)ی ساڵی 2020 و حوکمی ماددەکانی (79 و 80) بڕگەی یەکەم لە ماددەی (83) ی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان.

1/پرۆژە یاسای لەئەستۆ گرتنی فەرمانبەران لە هەرێمی کوردستان.

2/پێشنیازی یاسای بەڕێوەبردن و پاراستنی شوێنەوار و کەلوپەل لە هەرێمی کوردستان.

3/پێشنیازی یاسای ڕێکخستنی میدیای ئەلیکترۆنی لە هەرێمی کوردستان.

2- دەنگدان لەسەر داواکاری دەست لەکارکێشانەوەی ئەندام پەرلەمان بەڕێز (سۆران عمر سعید) لە ئە ندامێتی پەر لەمان بەپێی حوکمی خاڵی یەك و دووی لە بڕ گەی دووە می ماددەی/25 لەپەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان.

3- خوێندنەوەی ڕاپۆرت و گفتوگۆ کردن سەبارەت بەم بابەتانەی خوارەوە:

1/ خوێند نەوەی ڕا پۆرتی کۆبوو نەوەی هاوبە شی لیژ نەی کارو باری پێ شمەرگە و ناو چە کوردستانیەکانی دەرەوەی هەرێم سەبارەت بە دۆخی ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم، هێر شەکانی تیرۆر ستی دا عش بۆ سەر ناو چەکە، بەئامادەبوونی بەڕێز وەز یری ناوخۆ و وەز یری کاروباری پێشمەرگە و وەزیری هەرێم بۆ کارو باری دانو ستاندن لە نێوان هەرێم و بە غدا، دە ستەی گشتی ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم و حکومەتی هەرێمی کوردستان.

2/ خوێند نەوەی ڕا پۆرتی هاو بەش، لیژ نەی کارو باری پێ شمەرگە و ناوخۆ و ئا سایش و ئەنجومە نە خۆجێیەکان، پەیوەندیەکانی ڕەوەندی کوردستانی سەبارەت بە دۆخی ناوچە سنووریەکان.

3/ خوێندنەوەی ڕاپۆرتی لیژنەی تەندروستی سەبارەت بە پەتای کۆرۆنا کۆڤید/19 بە ئامادەبوونی وەزیری ناوخۆ و وەزیری تەندروستی لە حکومەتی هەرێمی کوردستان.

4/ خوێندنەوەی دووەم بۆ پێشنیازە یاسای مافی ئەرك و نەخۆش لە هەرێمی کوردستان بەپێی حوکمی ماددەکانی (87 و 88 و 89) لەپەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان.

5/ خوێندنەوەی ڕاپۆرتی لیژنەی دارایی کاروباری ئابووری سەبارەت بە دۆخی دارایی و ئابووری هەرێمی کوردستان، بە ئامادەبوونی بەڕێزان وەزیری دارایی و ئابووری و وەزیری پلاندانان و وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دانوستاندن لە نێوان هەرێم و بەغدا و سەرۆکی دیوانی ئەنجومەنی وەزیران، سکرتێری ئەنجومەنی وەزیران لە حکومەتی هەرێمی کوردستان.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان.

بەناوی گەلی کوردستان، دانیشتنی ژمارە (6)ی ئاسایی، وەرزی بەهارە لە ساڵی دووەم، خولی پێنجەمی هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستان دەست پێ ئەکەین، سەرەتاش داوا لە بەڕێز سکرتێری پەرلەمان دەکەین پوختەی دانیشتنی کۆبوونەوەی پێشوو و بەرنامەی کار، ناوی ئامادەنەبووان بە مۆڵەت و بێ مۆڵەت بخوێنێتەوە، فەرموو.

بەڕێز منى نبى قهوەچی/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەپێی حوکمی ماددەی/5 و برگەی یەکەم و دووەم لە ماددەی/16 برگەی/3 لە ماددەی/ 18 برگەکانی یەکەم و دووەم و سێیەم و چوارەم و پێنجەم لە ماددەی/20 ، ماددەکانی (47 و 48 و 52 و 54 و 55و 56و 57) لەپەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان ـ عیراق دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاری دا بەرنامەی کاری دانیشتنی ژمارە (6)ی ئاسایی خولی بەهارەی ساڵی دووەم لە خولی پێنجەمی هەڵبژاردنی پەرلەمان لە کاتژمێر (11)ی پێشنیوەڕۆ ڕۆژی دوو شەممە، ڕێککەوتی 2020/7/27 بەم شێوەیە بێت:

4- خوێندنەوەی یەکەم بۆ ئەم پرۆژە پێشنیازە یاسایانەی خوارەوە بە پشت بەستن بە بڕیاری ژمارە (5) ی ساڵی 2020 و حوکمی ماددەکانی (79 و 80) برگەی یەکەم لە ماددەی (83) ی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان.

1/پرۆژە یاسای لەئەستۆ گرتنی فەرمانبەران لە هەرێمی کوردستان.

2/پێشنیازی یاسای بەڕێوەبردن و پاراستنی شوێنەوار و کەلوپەل لە هەرێمی کوردستان.

3/پێشنیازی یاسای ڕێکخستنی میدیای ئەلیکترۆنی لە هەرێمی کوردستان.

5- دەنگدان لەسەر داواکاری دەست لەکارکێشانەوەی ئەندام پەرلەمان بەڕێز (سۆران عمر سعید) لە ئەندامێتی پەرلەمان بەپێی حوکمی خاڵی یەك و دووی لە برگەی دووەمی ماددەی/25 لەپەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان.

6- خوێندنەوەی ڕاپۆرت و گفتوگۆ کردن سەبارەت بەم بابەتانەی خوارەوە:

1/ خوێند نەوەی ڕا پۆرتی کۆبوو نەوەی هاوبە شی لیژ نەی کارو باری پێ شمەرگە و ناو چە کوردستانیەکانی دەرەوەی هەرێم سەبارەت بە دۆخی ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم، هێر شەکانی تیرۆر ستی دا عش بۆ سەر ناو چەکە، بەئامادەبوونی بەڕێز وەز یری ناوخۆ و وەز یری کاروباری پێشمەرگە و وەزیری هەرێم بۆ کارو باری دانو ستاندن لە نێوان هەرێم و بە غدا، دە ستەی گشتی ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم و حکومەتی هەرێمی کوردستان.

2/ خوێند نەوەی ڕا پۆرتی هاو بەش، لیژ نەی کارو باری پێ شمەرگە و ناوخۆ و ئا سایش و ئەنجومە نە خۆجێیەکان، پەیوەندیەکانی ڕەوەندی کوردستانی سەبارەت بە دۆخی ناوچە سنووریەکان.

3/ خوێندنەوەی ڕاپۆرتی لیژنەی تەندروستی سەبارەت بە پەتای کۆرۆنا کۆڤید/19 بە ئا مادەبوونی وەزیری ناوخۆ و وەزیری تەندروستی لە حکومەتی هەرێمی کوردستان.

4/ خوێند نەوەی دووەم بۆ پێ شنیازە یا سای مافی ئەرك و نەخۆش لە هەرێمی کورد ستان بەپێی حوکمی ماددەکانی (87 و 88 و 89) لەپەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان.

5/ خوێند نەوەی ڕا پۆرتی لیژ نەی دارا یی کارو باری ئابووری سەبارەت بە دۆ خی دارا یی و ئابووری هەرێمی کوردستان، بە ئامادەبوونی بەڕێزان وەزیری دارایی و ئابووری و وەزیری پلا ندانان و وەز یری هەرێم بۆ کارو باری دانو ستاندن لە نێوان هەرێم و بە غدا و سەرۆکی د یوانی ئەنجو مەنی وەز یران، سکرتێری ئەنجومەنی وەزیران لە حکومەتی هەرێمی کوردستان.

پوختەی دانی شتنی ژ مارە (5)ی ئا سایی ڕۆژی دوو شەممەی ڕێککەوتی 2020/6/29 بەم شێوەیەی خوارەوە بوو:

1- دەستپێکردنی دانیشتن لەلایەن بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان.
2- خوێندنەوەی بەرنامەی کار و پوختەی دانیشتن و ناوی ئە ندامانی ئامادە نەبوو بە مۆ ڵەت و بێ مۆڵەت لەلایەن بەڕێز سکرتێری پەرلەمان.
3- دەستپێکردنی بڕگەکانی بەرنامەی کار لەلایەن بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان.
4- دەنـ گدان لە سەر پێ شنیازە بڕ یاری پێشکە شکردنی پێ شنیازە یا سا و پێ شنیازە بڕ یار لەلا یەن ئەندامانی پەرلەمان بەدەر لە حوکمی ماددەی/82 ی پەیڕەوی ناوخۆ.
5- درێژکردنەوەی خولی بەهارەی ساڵی دووەم لە خولی هەڵبژاردنی پێنـجەمی پەر لەمانی کورد ستان بەکۆی دەنگی (70) پەرلەمانتار.
6- کۆتایی هاتنی دانیشتن لەلایەن بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ناوی ئەو ئەندامانەی مۆڵەت پێدراون یان بەبێ مۆ ڵەت ئامادە نەبوون بۆ دانی شتنی ژ مارە (5)ی ئا سایی خولی بەهارەی ساڵی دووەم لە خولی هەڵبژاردنی پێنجەم دا لەڕێککەوتی 2020/6/29:

هەموویان مۆڵەتیان پێدراوە:

بەڕێز باپیر کامەلا سلێمان، بدریە اسماعیل محمود، زیاد حسن ابراهیم، راهی ڕەهبەر ابراهیم، رۆبینا اوملك عزیز، زانا خالد سلیمان، سلمی فاتح تۆفیق، سەرکۆ ئازاد حسین، سۆران عمر سعید، شنۆ اشقی عبدالله، شەمۆل اشین صابر، شیرین یونس عبدالله، شێرکۆ جودت مستەفا، عبدالناصر احمد علی، فرید یعقوب ایلیا، فیصل عباس عولا، کلارا عودیشو یعقوب، لیلی عبدالجبار حدو، مەم برهان محمد، هاوڕێ بناءمحمد، هەورامان حمە شریف، هێرش حسن حمد.

ناوی ئەو ئەندامانەی کە بە مۆڵەت یان بەبێ مۆڵەت لە کۆبوونەوەی لیژنەی هەمیشەییەکان ئامادەنەبوون:

لیژنەی پەروەردە و خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی/ 2020/6/29

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان ناوی لیژنەکان دەخوێنمەوە دواتریش دەڵێین ئاگادار نەبوون کە لە کاتی خوێندنەوەکە:

لیژنەی پەروەردە و خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی/ 2020/6/29:

مسلم عبدالله رسول/ مۆڵەت

فرید یعقوب ایلیا/ مۆڵەت

شەمۆل اشین صابر/ مۆڵەت

لیژنەی ناوخۆ و ئاسایش و ئەنجومەنە خۆجێیەکان 2020/6/30 :

نزار مەلا عبدالغفار/ مۆڵەت

محسن حسین مستەفا/ مۆڵەت

رزگار عیسی سوار/ مۆڵەت

عبدالناصر علی احمد/ مۆڵەت

هاوڕێ بناءمحمد/ مۆڵەت

لیژنەی پەیوەندییەکان و رەوەندی کوردستانی لە 2020/6/30 :

چیا حمید شریف/ مۆڵەت

زیاد جبار محمد/ مۆڵەت

سیروان فرج محمد/ مۆڵەت

محمد سعدالدین انور/ مۆڵەت

لیژنەی کاروباری پێشمەرگە لە 2020/6/30 :

باپیر کاملا سلیمان/ مۆڵەت

لیژنەی کاروباری شەهیدان و قوربانیانی جینۆساید و زیندانیانی سیاسی لە 2020/6/30 :

بەهمەن کاکە عبدالله/ مۆڵەت

فاهيك كمال صوغمون/ مۆڵەت

لیژنەی ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی هەرێم لە 2020/7/5 :

جمال حويز مستەفا/ مۆڵەت

لیژنەی ئەوقاف و کاروباری ئایینی لە 2020/7/6 :

هديه موراد حيدر/ مۆڵەت

فيصل عباس عولا/ مۆڵەت

کلارە عوديشو يعقوب/ مۆڵەت

لیژنەی دەستپاکی لە 2020/7/6 :

ليلى عبدالجبار حدو/ مۆڵەت

دابان محمد صالح/ مۆڵەت

سەرچنار احمد محمود/ مۆڵەت

لیژنەی دارایی و کاروباری ئابووری لە 2020/7/7 :

محمد سعدالدين انور/ مۆڵەت

شيرکۆ جودت مستەفا/ مۆڵەت

بهجت على ابراهيم/ مۆڵەت

سۆران عمر سعيد/ ئامادەنەبوو

لیژنەی دارایی و کاروباری ئابووری لە 2020/7/8 :

بهجت على ابراهيم/ مۆڵەت

سۆران عمر سعيد/ مۆڵەت

لیژنەی کشتوکاڵ و ئاودێری لە 2020/7/9 :

گلستان باقی سليمان/ مۆڵەت

هلز احمد محمد/ مۆڵەت

لیژنەی کاروباری پەرلەمان و سکاڵا لە 2020/7/13 :

هيمداد صباح بلال/ مۆڵەت

سۆران عمر سعيد/ مۆڵەت

لیژنەی وزەو سامانە سروشتییەکان لە 2020/7/15 :

رێبوار عبدالرحيم عبدالله/ مۆڵەت

کاروان عبدالرحمن عبدالله/ مۆڵەت

لیژنەی کشتوکاڵ و ئاودێری لە 2020/7/19 :

گلستان باقی سليمان/ مۆڵەت

هێرش حسن حمد فقی/ مۆڵەت

احسان محمد سلیم/ مۆڵەت

هلز احمد محمد/ مۆڵەت

لیژنەی دەستپاکی لە 2020/7/19 :

لیلی عبدالجبار حدو/ مۆڵەت

دابان محمد صالح/ مۆڵەت

لیژنەی دەستپاکی لە 2020/7/20 :

لیلی عبدالجبار حدو/ مۆڵەت

دابان محمد صالح/ مۆڵەت

هێڤیدار احمد سلیمان/ مۆڵەت

لیژنەی پەروەردەو خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی لە 2020/7/22 :

گلستان باقی سلیمان/ مۆڵەت

لیژنەی کاروباری شەهیدان و قوربانیانی جینۆساید و زیندانیانی سیاسی لە 2020/7/26 :

هەژان حسن احمد/ مۆڵەت

ئیدریس اسماعیل عبوش/ مۆڵەت

دیاری أنور حمه رحیم/ مۆڵەت

زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، بەڕێز لیژنەی کاروباری یاسایی وەرنە شوێنی خۆتان، بۆ ئەوەی دەست بە بڕگەی یەکەمی بەرنامەی کارەکەمان بکەین، کاک جلال نوقتەی نیزامی فەرمووو.

بەڕێز جلال محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی بابەتەکەی من پەیوەستە بە سەروەری یاسا لە هەرێمی کوردستان، پێم خۆشە دوو دەقە قسە بکەم، ئەگەر دەرفەت هەبێ؟ بەڕاستی یەك لە کارە مەزنەکانی ئەو پەرلەمانە لە خولی پێنجەم ئەنجامی داوە پرۆژە و یاسای چاکسازی بووە کە خۆشبەختانە ئێستا حکومەتی هەرێمی کوردستان زۆر بەجدی کاری لەسەر دەکات، دەمەوێ بڵێم کە پەیوەندی بە یاسا و سەروەری یاسا هەیە لەناو خەڵك و ڕەئی عامی لەسەر دروست بووە و بۆتە هۆی جێگای گلەیی خەڵك ئەویش بڕیاری ئەنجومەنی دادوەرییە، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، بۆ درێژکردنەوەی تەمەنی خانەنشینی هەندێك دادوەر، بەڕاستی ئەوە سابیقەیەکی مەترسیدارە لەسەر کۆی پرۆسەی سیاسی لە هەرێمی کوردستان، چونکە خەڵك وا هەست دەکات یاسا سەروەر نییە، حەقی خەڵك و شەقامە بڵێ باشە ئەو بەڕێزانەی لە لوتکەی هەرەمی یاسان لە هەرێمی کوردستان ئەوان

ملكەچی یاسا نەبن، ئەدی خەڵك چۆن ملكەچی یاسا دەبێ؟ دوا تر ئەو بڕیارە وا دەكات سەرجەم دادوەرە گەنج و بەتواناكان زۆر بێ هیوا بن لە داهاتووی خۆیان، حەق وا یە لە مەودوا لەو پەرلەما نە بەڕێزە كە گەورەترین دەسەڵاتی یاساییە لە كوردستان ڕێگا بەو پێشێلكاریانە نەدات، لە مەودوا یا سایەك دەربچێ بۆ سەرجەم وەزارەتەكان، تەمەنی یاسایی لە (63)ساڵ تێپەڕ نەبێت و بۆ هیچ كەسیش در ێژ نەكرێتەوە، دوا یە بەڕێز سەرۆكی پەر لەمان ئەوە تەبیعەتی مالیشی هە یە، ئەو بەڕێزا نە ئەو ئەمرەیان دەر چووە نوسخەكەیان بۆ دارایی نەناردووە، حەق وایە بەڕاستی ئیجرائات بكرێ، ئەوانیش بۆ مێژووی خۆیان لەو بڕیارە پەشیمان ببنەوە و زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس كاك جلال ئێمە وەكو پەر لەمانی كورد ستان هەم ئەمساڵ و هەم ساڵی پار كە بەڕێزیان تە مەنی یا سایی خۆیان یان در ێژكردەوە تە مەنی كاركردنی خۆ یان، جگە لەوەی بڕوای تەواومان بە جیاكرد نەوەی هەر سێ دە سەڵاتەكە هە یە، بە فەرمی ئاگادار مان كرد نەوە كە ئە مەی ئەوان كردوویا نە یاسا شكێنیە، جێ بەجێ كرد نی یا سایەكی فیدڕاڵیە بەبێ ئەوەی لە هەرێمی كورد ستان بەركار كرا بێ، لەكاتێكدا ئێمە لە هەرێمی كوردستان بۆشایی یاساییمان نییە، بۆ ئەمساڵیش جگە لەوەی وێنە یەكمان بۆ خۆیانمان ناردووە بە هەمان شێوەیە وێنەیەكمان، نووسراوێكمان بەفەرمی ئاراستەی بەڕێز سەرۆكی هەرێم و بەفەرمی ئاراستەی سەرۆكایەتی ئەنجو مەنی وەزیران كردووە، لەوەی كە بۆ سەرۆكایەتی ئەنجو مەنی وەزیران داوامان لێ كردوون تەبەعەی مالی ئەو بڕیارە نایاساییە هەڵنەگرێ، بۆ سەرۆكایەتی هەرێمیش بۆ ئەوەی ئاگاداریان بكاتەوە ئەوەی كراوە یاسا شكێنییە، ئێمە وەكو پەر لەمانی كورد ستان ئەركی خۆما نمان بەجێ گەیا ندووە، بەڵام لەبەر ئەوەی دوو دە سەڵاتی ج یاوازین حەقی تەدەخولمان نی یە، تەنها حەقی تەدەخولمان لە سەروەری یا سا هە یە، حەقی تەدەخولمان لە پارا ستن و حور مەت گرتنی سەلاحیەتەكانی خۆمان هەیە، هەردوو ئەركەكەمان لەڕاستی دا جێ بەجێ كردووە، ئێمە ئێستا چاوەڕێی بەڕێز سەرۆكی هەرێم و ئەنجومەنی وەزیرانین لەو بارەیەوە قسەی خۆیان بكەن، زۆرسوپاس، كاك سەركۆ فەرمووو.

بەڕێز سەركۆ ازاد حسین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سوپاس، بەپێی بڕگەی/4 ماددەی/7 پەیڕەوی ناوخۆ جەنابت لەڕۆژی 6/29 لە بڕ گەی/2 ی بەرنا مەی كار كە بریتی بوو لە درێژكرد نەوەی خولی بەهارە بۆ ساڵی دووەم لە خولی پێنجەمی هەڵبژاردن با سی مەبەستەكانت كرد، بۆ ئەوەی كە هۆكاری درێژكرد نەوەی خولی بەهارە و پشووەكان ئەوە بوو كە با سی بارودۆخی ئابووری و با سی موو چە و با سی قەرزەكان و ناو چە جێ ناكۆ كەكان و جێ بەجێ كرد نی پرۆسەی چاكسازی، بەڵام ئەوەی كە بینیمان لەبەرنا مەی كارە كەدا تێیدا نی یە و بەڕێزتان لە دە ستەی سەرۆكایەتی باسی قەرزەكان نەكراوە، بڕیار بوو لەسەرەتای كارنامەی دانیشتنەكان باسی دۆخی ئابووری و مووچە بكرێ، وەكو ئەوەی جەنابتان وەكو سەرۆكی پەر لەمان و دە ستەی سەرۆكایەتی پەر لەمان بینیمان

دوێنێ هاووڵاتییەکی بەرکەوتەی چەکی کیمایی لە پارێزگای هەڵەبجە بەداخەوە کۆتایی بە ژیانی خۆی هێنا و ئەوە نامەیەکی جێ هێشتووە بۆ خەڵکی کوردستان و بۆ جەنابیشتان بۆ ئەوەی کە تکاتان لێ دەکات لە کۆتایی نامەکەیا کە ژیانی مناڵەکانی پارێزراو بکەی و سەرگەردان نەبن، بۆیە داوا لەبەڕێزتان دەکەم لە دەستەی سەرۆکایەتی هەوڵێك بدرێت بۆ ژیانی منداڵی ئەو هاووڵاتییەی کە بەداخەوە بەهۆی دۆخی ئابووری هەرێمی کوردستانەوە تووشی نائومێدی و بێ هیوایی بوو لە بێ هیوای دا ژیانی خۆی بەخت کرد، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك هاوڕێ فەرموو.

بەڕێز هاورێ بناء محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورەی میهرەبان، ماددەی/53 بڕگەی/1 سەرۆك وەزیران و ئەندامانی ئەنجومەنی وەزیران لەسەر داوای خۆیان دەتوانن ئامادەی دانیشتنەکانی پەرلەمان بن لە گفتوگۆ کردن، ئەمە بۆ کاتێکە ئەگەر هەر کاتێك قەیرانێك هاتە پێش بەداخەوە لە هەرێمی کوردستان دەیان قەیران هاتۆتەپێش، قەیرانی دارایی، قەیرانی سەربازی، قەیرانی ئەمنی، قەیرانی سیاسیشی هاتۆتە سەر ئێستا، بەڵام بەداخەوە تاوەکو ئێستا لە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران و ئەندامانی ئەنجومەنی وەزیران هەستیان بەو بەرپرسیاریەتییە نەکردووە، ئێمە پەرلەمانی کوردستان کە نوێنەرایەتی تەواوی خەڵکی کوردستان و تەواوی چین و توێژەکانی خەڵکی کوردستان دەکات، ئەو هەستە بەرپرسیاریەتەیان لا دروست بێت، بێن و لێرە ڕوونکردنەوە بدەن، چۆن باس لە کێشە و گرفتەکان بکرێ، بەداخەوە لە هەرێمی کوردستان بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان ئێمە کە باس لە پەرلەمان دەکەین مەبەستەکە ئێمە نین، یان هەر هەڤاڵێکی تر و ئەندامێکی تر لە فراکسیۆنێکی تر، ئێمە باس لە نوێنەرایەتی خەڵکی کوردستن دەکەین، ئەنجومەنی وەزیران و کۆی گشتی ئەندامان لێرە شەرعیەتیان وەرگرتووە بوون بە وەزیر و بوون بە جێگری ئەنجومەنی وەزیران و بوون بە سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران، هەرێمی کوردستان بە لێبوردنەوە کەس پەیوەست نییە، هەموو نوێنەرایەتی خەڵك و ئەوانیش دەتوانین بڵێین لە هەموو دنیا حکومەت کە دەبێ باوکی خەڵك بێ، بەڵام تاوەکو ئێستا ئەو هەستە دروست نەبووە بێن لێرە ڕوونکردنەوە بدەن و چۆن قەیرانەکان ئینقاز بکەن.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، هەمووماں پێکەوە لە دامەزراوە دەستوورییەکانی هەرێمی کوردستان هەستی بەرپرسیاریەتیمان هەیە، کاك علی فەرموو.

بەڕێز علی حمە صالح:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە، ئێمە لە فراكسیۆنی گۆڕان بەپێی ماددەی/66 لە پەیڕەوی ناوخۆ لا مان گرنگ بووە یان داوامان كردووە بەڕێزان سەرۆكی حكومەت و جێگرەكەشی بێن لەسەر قەیرانی مووچە و دۆخی دارایی و ئابووری حزوریان هەبێت لە پەرلەمان، چۆن ئەبێ وەزیری دارایی‌یش بە هەمان شێوە حزوری هەبێت، دۆخێكی خراپە پێش جەژنە مووچە نییە، بێكارییە، خەڵك خۆی ئەكوژێ و ئەم دۆخە هیوادارین كۆی ئەوانەی لە حكومەتان بێن لە بەردەم ئەم پەرلەمانە بەڕێزە هەموومان تەرحمان هەیە و پێشنیارمان هەیە، بۆ ئەوەی ئەم دۆخە تێپەڕێنین، بۆیە داواكارین لە جەنابتان تەئكید بكەنەوە بەیانی بەڕێزیشیان حزوری هەبێ، بۆ ئەوەی ووردو درشتی كێشە و گەندەڵی‌یەكانی ئەم وڵاتەیان پێ بڵێین، چونكە دەزانین قەراری گەورە و قەراری جدی ئەگەر ئیسلاح بكرێ بەرپرسیاریەتی كێ گەورەترە لەم دۆخە.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، بەڵێ كاك د. كاظم فەرموو.

بەڕێز كاظم فاروق نامق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لەڕاستی دا وەكو هەمیشە من تێبینیەكم لە سەر بەرنامەی كارەكە یە، بەڵام ئەمجارەیان بەڕاستی تێبینیەكەم بۆ جەنابتان هەردووكتانە لە سەرۆكایەتی پەرلەمان، بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان و بەڕێز جێگری سەرۆكی پەرلەمان، لەبەرئەوەی بەرنامەی كارەكە لەلایەن هەردووكتانەوە ئامادە كراوە، تێبینی زۆرمان هەیە لەسەر ئەوەی كە ڕەنگدانەوەی دۆخی ئێستای هەرێمی كوردستان نییە، كێشەكانی خەڵكی تیا نییە، ئێستا كە بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان حالیەن كێشەی سەرەكی خەڵك مووچەیە، دوو، سێ ڕۆژی تر جەژنە خەڵك پێویستی بەوەیە ئەو مووچەیەی وەری دەگرێت كە لە ڕەمەزانەوە لە جەژنی ڕەمەزانەوە یەك مووچە دابەش كراوە خەڵك پێویستی بەوەیە مووچەكەی وەربگرێ، فەرمانبەر پێویستی بەوەیە مووچەكەی بەرێ لە بازاڕ كاسەی جەژنی پێ بكڕێ و جل و بەرگی بۆ منالەكانی پێ بكڕێ، ئەمە ئەبووایە لە خاڵی یەكەمی بەرنامەی كارەكە بووایە، ئەمە نوقتەی یەكەم، نوقتەی دووەمیان ئەو دۆخە خراپەی دروست كراوە وەكو پەرلەمانتارێكی بەڕێز باسی كرد بەداخەوە ڕۆژانە وەكو گەڵای دار خەڵكی ئێمە ئەكا بە قوربانی، تۆ مولاحەزە فەرموو لەناو شاری سلێمانی دا بە تاوەری كارەباوە خەڵك خۆی هەڵدەواسێ و ئەخنكێ، لەناو باخی گشتی هەڵەبجەدا دوێنێ كەسێك خۆی خنكاندووە كە بە بەركەوتەی چەكی كیمیایی بووە، یەعنی ئەو كیمیایەی سەدام كردی بە سەر هەڵەبجەدا ئەو هاووڵاتی‌یەی نەخنكاند، بەڵام خراپی و هەژاری و بێكاری و نەبوونی ئەو هاووڵاتییەی خنكاند منالەكانی سەرگەردان كرد، جا پرسیارەكەی ئێمە لەوەیە ئەبێ پەرلەمان كەی بێتە جواب لەسەر ئەو هەموو خەڵكەی كە ڕۆژانە لەڕێی خارج دیا ئەچن و

ئەو هەموو گەنجەمان کە لە ماڵەوە دانیشتوون و چاوەڕێی دەرفەت دەکەن، ئەگەر روخسەتم بدەی (28) رۆژە دانەنیشتووین....... .

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك د.کاظم نوقتە نیزامی یەك دەقەیە.

بەڕێز کاظم فاروق نامق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمجارەیان تێبنیەکەم بۆ هەردووکتانە، چونکە دوێنێ بەڕێز جێگری سەرۆکی پەرلەمان تەلەفۆنی کردووە بۆ لایەنەکان داوایان لێ دەکات کە لێك نزیك بوونەوە دەرفەت بدرێ بەهەندێك لایەن، بۆ ئەوەی لێك نزیك ببینەوە، با بزانین بەرهەمەکەی ئایا ئەمرۆ مووچە دابەش دەکرێت؟ خۆ ئەوە یە بەرهەمەکە، پەرلەمان دەرفەت دەدات بە لایەنەکان خۆ ئەبێ شتێ حەل کرابێ و نەتیجەیەکی هەبووبێ، دوای ئەوە هەر بەڕاستی سەرنجە بۆ ئێمە بۆچی ئەبێ ئێمە ڕۆژانە چاوەڕێی ئەم نامانە بین چەند کاوەی تر و کاوە حمە صالحی تر و کاوە محمدی تر ببێتەوە بە قوربانی و منداڵەکانی سەرگەردان ببێ، بۆ ئەوەی پەرلەمان بێتە سەر خەت و لە دۆخیان بکۆڵێتەوە، لەبەرنامەی کارەکەیا روخسەتم بدە....... .

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئاخر روخسەتم دای نوقتەی نیزامی یەك دەقەیە، ئەوە تۆ دوو دەقەیە قسە دەکەی، هەموو جارێ تۆ ئەمە دەفەرمووی، دەرفەت بدە بابەتی دارایی و قەیرانی دارایی، سبەینێ لە بەیانی سەعات (10) ەوە دەست بە قسە کردن دەکەین لەسەر بابەتی مووچە، قەیرانی دارایی، ئەو دۆخەی کە خەڵکی هەرێمی کوردستانی تیایە، بە ئامادەبوونی حکومەتی هەرێمی کوردستان، لەبەرئەوە هەر قسەکردنێك ئەمڕۆ لەسەر ئەم بابەتە و تەرکیزکردن بردنی وەختی ڕۆژەکە هەمووی لەسەر ئەم بابەتە بەناوی نوقتەی نیزامی، هەم غەدر کردنە لەدەستەی سەرۆکایەتی و هەم غەدر کردنە...، گرنگە بەلای ئێمەشەوە، گرنگە بەلای هەمووما نەوە، دروستە جەنابت ڕاست دەکەی، سبەینێ باسی دۆخی دارایی دەکەین، کاك سیروان فەرموو.

بەڕێز سیروان فرج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هاوڕێیان زۆر باسیان لە دۆخی دارایی هەرێمی کوردستان کرد، هەموومان ئەزانین ئەوەی نیگەرانی هاوڕێیان هەموو هی هاووڵاتیانی هەرێمە بۆ ئێرە، بەپێی ماددەی (66)، (66) هەزار ڕۆژ واتا هاوار بکەی ئەبێ مووچە بدرێت، من خاڵی سەرنجەکە و خاڵی پەیڕەوییەکەم لەوە نییە کە تەنها چوار مانگ ئەما نە کۆبوو نەوە و هەزاران کەس داوا ئەکا کۆبوو نەوەو باسی مووچە و باسی بژێویی ژیانی خەڵك بکەین، ئەبوو وەکو زۆر لە هاوڕێکان وتیان لەبەرنامەی کارا ئەمرۆ یەکەم کەس بەڕێز وەزیری دارایی و تیمی حکومەت بهاتنایە باسی یەکەم شتمان بکردایە، بەڵام نەچووە بچێ قسە لەم سەرەوە خۆشە، من گەیشتە ئەوەی لەناو سلێمانی تەقەشمان لێ کرا، بەس لەسەر مووچەی خەڵك، هاتین لێرەش بەکۆی

هەموومان ئیمزامان کۆکردووەتەوە، ئێستا وەك وتم سبەینێ کە لەبەرنامەی کارا بەڕێز وەزیری دارایی بێتە ئێرە دەبێت پێمان بڵێت کەی و پێش جەژن مووچە ئەدات یان نایدات؟.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سیروان بەیانی بۆ ئەو قسانە نەکەین، کاك سیروان هەر پرسیارێکتان هەیە لەسەر دۆخی دارایی دەیخەینە بەیانی، کاك ئومێد فەرموو، ئەوە ئاخر نوقتە نیزامییە کە وەری دەگرم، تەواو، هەرشتێك هەیە لەسەر دۆخی دارایی دەیخەینە بەیانی.

بەڕێز ئومێد عبدالرحمن حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کاتم پێ بدە تەواو خاڵی پەیڕەوییە قسەکانم، ... .

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

هەر یەك دەقە کاتت پێ دەدەم کاك ئومێد.

بەڕێز ئومێد عبدالرحمن حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی/56 بڕگەی/2 تکایە بەڕێزتان وەکو سەرۆکی پەرلەمان دەسەڵاتی خۆت بەکاربێنە، ئێرە شاشەی تەلەفزیۆنی میدیا نییە، پەرلەمانە نوێنەرایەتی خەڵکی کوردستان دەکەین، زۆر بەڕوونی لە ماددەی/56 بڕگەی/2 تەنیا سێ خاڵ خاڵی پەیڕەوییە، هیچ یەکێك لەو گفتوگۆیانەی دەکرێن و ڕێگە دەدەی بۆچوونی فراکسیۆن بخرێتەڕوو، ڕێگا دەدەی بۆ چوونی ئەندامی پەرلەمان بخرێتەڕوو، ئێمە دانەنیشتووینە هەمووومان بەرپرسیاری ئەو وڵاتەین، هەمووشمان خەمخۆر و پەرۆشی خواست و داخوازی خەڵکی کوردستانین، دامەزراوەی دەستووریش تەواوکەری کاری یەکە، ئێمە و حکومەت دوو، دوو لێك جیاواز نین، ئەم پرسیارە لەبەڕێزتان و سەرۆکایەتی پەرلەمان دەکەم، با واز لەوە بێنین کێ سەرۆك حکومەتە و کێ جێگرە و کێ وەزیری کامە لایەنە، حکومەت حکومەتی هەرێمی کوردستانە، ئەرێ سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان داواتان کردییە، سەرۆك وەزیران و جێگر و وەزیرەکان بێنە پەرلەمان و وەڵامیان نەدابێتەوە یاخود گوتوبیان نایەینە پەرلەمان؟، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێمە داوامان کردووە لە هەموویان بەڕێزیان بێن لەسەرۆکی حکومەت و جێگری سەرۆکی حکومەت و وەزیرەکان بە گوێرەی ئەو یاداشتانەی بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان پێشکەشیان کردووە، وەڵاممان دراوەتەوە بەهاتنی وەزیرەکان، ئەگەر بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، ئەم دامەزراوەیە دامەزراوەی خەڵکی کوردستانە و سومعەت و ناوبانگی ئەم دامەزراوەیە هی هەموومانە لە دەستەی سەرۆکایەتی و ئەندامانی پەرلەمان، بەگشتی ئەگەر ئەم دامەزراوەیە دامەزراوەیەکی شکست خواردوو بێت هەمووومان شکست خواردووین، زۆرەکەی بەر ئێمە دەکەوێ و دواتر پریشکێکیشی بەر جەنابتان دەکەوێ، ئێمە بڕیارمان داوە

بەیانی بەتەواوی لە بەیانییەوە کە ڕۆژەکە دەست پێ دەکات، هەتا ئەو کا تەی کە هەر هەمووتان ما ندوو دە بن لە پر سیار کردن لە داوای ڕوونکرد نەوە با سی موو چە و بود جە و قەیرانی دارا یی دە کەین بە ئامادەبوونی حکومەتی هەرێمی کوردستان، لەبەرئەوە هەر نوقـتە نیزامـیەك پەیوە ندی بە ئەم بابە تەوە هەیە داوای لێ بوردن دەکەین لێتانی وەرناگرین، دەست دەکەین بە جێ بەجێ کردنی بەرنامەی کارەکەمان، ئەگەر بابەتێکی ترە، ئاماژە بەو ماددەیە بکەن کە دەتانەوێ ڕەئی مەڵێن، بۆ چوونی خۆ تان مەڵێن بەڵکو ئەو نوقتە نیزامیە پەیڕەوییە بڵێن کە موخالەفەی پەیڕەومان کردووە یان قانو نمان کردووە، لە ئێستاوە پێتان دەڵێم هەر کەسێك باسی ئەو دۆ سیەیە بـکات کە بەیانی هەموو ڕۆژە کەمان بۆ دا ناوە بە داوای لێ بووردنەوە دەرفەتی نادەم، کاك کاوە فەرموو.

بەڕێز کاوە عبدالقادر حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە و میهرەبان، ئەگەر خاڵی پەیڕەوی نەبوو قەتعی کە، د یارە بەپێی ماددەی/48 لە بڕگەی/1 باس لەوە دە کات کە هەر بڕگە یەك لە سەر پێشنیاری سەرۆك یان سێ ئە ندام بەڕەزامە ندی زۆرینەی ئامادەبووان دەبێ، ئەگەر بمانەوێ بەپێی پەیڕەوی ناوخۆ لەبڕگەی/1 کە بڕگەیەك جێگۆڕکێ پێ بکەین، پێویستی بە پێشنیاری سێ ئەندام و دواتریش بەڕەزامە ندی ئە ندامانی پەر لەمانی کورد ستان بێ، بۆ یە دە مەوێ بەپێی پەیڕەوی ناوخۆ ماددەی/48 داوا دە کەم کە گۆڕانـکاری لە بڕ گەکانی دانیـشتنی ئەمڕۆی پەرلەمانی کوردستان بکرێ، بەوەی بڕ گەی/5 کە تایبە تە بە دۆ خی دارا یی و ئابووری هەرێمی کوردستان بخرێتە بڕگەی یەکەم، لەبەرئەوەی خۆتان دەزانن ئێستا دۆ خی دارا یی هەرێمی کورد ستان زۆر خراپە و بۆ ئەوەی حکومەت مولزەم بکەین لەو هەفتەیە مووچەی فەرمانبەران بدات، بەڕا ستی کە ئەوە گرنگترین خاڵە.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك مەم فەرموو.

بەڕێز مەم برهان محمدقانع:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دوو خاڵی پەیڕەوییم هە یە، یە کەمجار ئە مەوێ ڕوونکردنەوە یەك بدەم بە جەنابت و دە ستەی سەرۆکایەتی، بە پـێی ماددەی (56) دە سەڵاتدراوە بە پەر لەمانتار خاڵی پەیڕەوی پێشێل بـکات، هیچ دەسەڵاتێك ناتوانێ ڕێگری لێ بکات، خاڵی پەیڕەوی تەواو ئەبێ جێ بەجێ بکرێ، جەنابتان پاسەوانی خاڵی پەیڕەون، بە نیسبەت دوو خاڵی پەیڕەوی حەز دە کەم بە جەنابتان بـڵێم، پاڵپـشت بە مادده کانی (59 و 60) هەڵبەتە کۆمەڵێك پرسیاری زۆر کراوە و وەڵامی نەبووە، بەڵام بەپێی ماددەکانی (66و ماددەی/69) ی پەیڕەوی ناوخۆ، ماددەی (66) گفتوگۆی کراوەیە، پێم سەیرە فراکسیۆن یان دە کەس ناتوانن بەپێی ماددەی (66) ئیلزا می سەرۆکی حکو مەت یان جێگرە کانی بـ کەن، ماددەی (69) بـ ڵێین بۆ ئەوە یە،

مەوزوعەكە لەوەيايە لە ماددەی (68) دا، خۆم لە ياداشتا ئيمزام كردووە بۆ موساعەدە بووە، بۆ تر ساندن بووە، كە سەرۆكی حكو مەت پێويستی بە 5/1 كە (23) ئە ندام، جێگرە كەی و ئە ندامانی ئەنجو مەنی وەزيران پێويستی بە 6/1 كە (18) ئە ندام، ئەم مو سائەلانە كراوە، بەڵام جواب نەدراوە تەوە، داوا لە جەنابتان دەكەم لە دەستەی سەرۆكايەتی ئايا بۆ نموونە ئێمە لەڕۆژی 2020/3/2 دا ياداشتێكمان پاڵپشت بە ماددەی (66) پێشكەش كردووە بۆ گفتوگۆيەكی كراوە، دانيشتنی كراوە ميوا نداری نەك مو سائەلەش، بەڵام پەيوەنداره بە مە سەلەی موو چەی خەڵكی كورد ستان نزيكەی پێنج مانگ لەمەو بەر بووە، حەز دەكەم دە ستەی سەرۆكايەتی پێمان بڵێت بۆ چی ئە مە نەخراوە تە بەرنا مەی كار كە چواردە رۆژ بێت، لەخراپترين حاڵەت دا ئەبێ ببێتە (21) ڕۆژ، ئەوە يەك وەڵاممان بدەيتەوە، ئەوەی كەشيان كە پەيوە ندی بە مەسەلەی خاڵێكی پەيڕەوی هەيە، ئەو پرۆژە يا سايەی كەمێكی تر دەخوێندرێتەوە ئەوەی كە ناوی ياسای لەئەستۆگرتنی فەرمانبەرانە، ئەو پرۆژە يا سايە تەبعەن لە ئە ستۆ گرتن تەحەمو لە، ئە مە لێرە مەبە ستم ئەم پرۆژە يا سايە پاڵپشت بە ماددەی (78) بڕ گەكانی 5/4/3/2/1 ئەم پرۆژە يا سايە كێ ناردووييەتی؟ نەنووسراوە.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆكی پەرلەمان:

حكومەت، كاك مەم لەناو پەيڕەوی ناوخۆ تەعريف كراوە، ئەگەر وتی پڕۆژە يەعنی هی حكومە تە، ئە گەر وتی پێشنياز يەعنی هی پەرلەمانە، كە ئێمە لەناو بەرنامەی كار نووسيمان پرۆژە مەبە ستمان لەوە يە كە هی حكومەتە، كە نووسيمان پێشنياز مەبەستمان لەوەيە كە هی بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمانە، موژدە خان فەرموو و دوای ئەوە كاك چيا.

بەڕێز مژدە محمود محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە مانگێكمان در ێژ كردەوە لەوەرزی بەهارە، بۆ ئەوەی بەردەوام دانيشتنی تێدا بكر ێت، (28) ڕۆژ، مەعقولە دوای (28) ڕۆژ ئينجا بەرنا مەی كار .... بەڕێز سەرۆكی پەر لەمان پێشنياز دە كەم ئێمە هەتا نيوەی شەو دەمێنينەوە، تكايە بڕگەی (5) بهێننە سەرەتا، با هە ئەمڕۆ باس لە قەيرانی دارا يی و با سی دۆخی مووچە بكرێ، تكايە بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.......

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆكی پەرلەمان:

تكای ناوێ تەواو ئەيخەينە دەنگدانەوە ئەوە بوون بە سێ كەس.

بەڕێز مژدە محمود محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێ مە مەعلوتمان هە يە كە بەپێی ئەو رەقەما نە پارە لەبەردە ستە بۆ دابە شكردنی موو چە، هـ يوادارم پەرلەمان فشار بكات بۆ ئەوەی سبەينێ و دوو سبەی پێش جەژن مووچە دابەش بكرێت.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، كاك چيا فەرموو.

بەڕێز چيا حميد شريف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

تێبينيا من لسەر شێوازی كۆبوونا ئەڤرۆيە، ئەم د بارودۆخەكی زۆر حەساس داين، مەترسيا كۆرۆنای لسەر هەرێما كورد ستانێ و سەر هەمی پارێز گەهان زۆر زۆر ز ێدە بوو يە، ڕێنمايين تەندرو ستی و وەزارە تا تەندرو ستی د يارە، بۆ ڕێنمايیان جێ بەجێ بكەين، پێتڤ يا من وە كو پەر لەمانێ كورد ستانێ، ئەم د بارودۆ خەكا زۆر حە ساس دا ين كۆرۆ نا ڕۆژ بەڕۆژ ز ێدەتر د بە، بارودۆخ زۆر زۆر خەتەرنا كە، ڕێنمايين تەندروستی زۆر وازحن پێتڤيا ئەم وەكو پەرلەمانێ كوردستانێ نموونە بن بۆ جێ بەجێ كر نا ڕێنمايیەن تەندروستی، بەس مخابن د هۆ ڵەكا (111) كە سی دا چەند فەرماند بەر ئەم ڕێنمايیەت تەندرو ستی جێ بەجێ ناكرێ و ئەم مەتر سيا هەر كە سەك دزڤريتە باژێرێ خۆ مەتر سينە بۆ بلاڤكر نا ڤێ ڤيرۆ سی، هيڤيدارم جەنابێ وە داخاز ژ هەموو پەرلەمانتاران بكەت كە ما سك و دە ستكێش بكاربينن، با ئەم وە كو ڕێنماييەت تەندروستی جێ بەجێ بكەين، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، سەبارەت بە پێش ئەوە كاك د.ڕێبوار، ئێمە لەگەڵ ئەوەين كە بابەتی مووچە و قەيرانی دارايی و كێشە ئابوورييەكانی هەرێمی كورد ستان لە كۆبوونەوە يەك موناقە شە بكرێ زۆر بە دوورودرێژ و تێروتەسەلی، بۆيە لەناو بەرنا مەی كار داماند ناوە، هەمووشمان مو تەفقين ئەو دۆ سيەيە بەبێ ئا مادەبوونی حكو مەتی هەرێمی كورد ستان موناقە شەكردن و گفتو گۆ لەبارەوە كرد نی گفتوگۆيەكی نەزۆكە، (24) سەعات هيچ لە وەزعە كە ناگۆڕ ێت، ئێمە ئا يا بەبێ ئا مادەبوونی حكو مەتی هەرێمی كوردستان تەنها لەبەر (24) سەعات ئەم موناقەشەيە بكەين، چەند ئە ندامی بەڕێزی پەر لەمان كە هێشتا نەبوون بە سێ كەس، لە گەڵ ئەوە يە بەبێ ئا مادەبوونی حكو مەتی هەرێمی كورد ستان ئێ ستا يەكەم بڕگە بابەتی مووچە و بوودجە و قەيرانی دارايی موناقەشە بكەين؟ بەبێ ئا مادەبوونی حكو مەت، يەعنی ئێمە دانيشين بەس لە نێوان خۆمانا قسە بكەين، بەڕێزان كاك دياری ئێمە .... فەرموو قسە بكە.

بەڕێز دياری انور حمەرحيم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئە گەر با بەت پێ شێلكردنی پەيڕەوە، ئەم پەيڕەوە سەدان جار پێ شێلكراوە، ئێ ستا من پ ێت دە ڵێم ئەم پەيڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان، يەعنی من شەش دا نە مانگە بەدەيان نوو سراوی فەرمی دە يان يادا شتمان داوە، بۆ ئەوەی وەز يری دارا يی و سەرۆكی حكو مەت و جێگری سەرۆكی حكو مەت و لايە نە پەيوەندارەكان، لەسەر قوتی خەڵك، لەسەر مووچەی خەڵك، لە سەر بژێوی خەڵك و لە سەر ژ يانی خەڵك بێ نە ئەم پەر لەمانی كورد ستانە، يەعنی پر سيارەكە ئەوە يە چی وای كردووە شەش دا نە مانگە بۆ

ئەنجومەنی وەزیران و وەزارەتی دارایی دەخولەك، كورە دوو خولەك دوورن لەم پەرلەمانی كوردستانە نەیەنە پەرلەمانی كوردستان؟ ئێمە قسەكەمان لەسەر ئەوەیە یەعنی كە تۆ دەڵێی بەبێ ئامادەنەبوونی بەرپرسانی حكومەتی هەرێمی كوردستان قسە بكەین لەسەر بابەتی بودجە و موو چە، ئەگەر گرنگە بەلایانەوە بێن و پەرلەمانیان بەلاوە گرنگە، ئەم پەرلەمانەی كە لێرە شەرعیەتیان وەرگرتووە ئێ دوو خولەكە بابێنە ئێرە، بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان كاتم ماوە تكا دەكەم كاتم ماوە، یەعنی مەنتقی تێدا یە بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان شەش دانە مانگە یەعنی لە مانگی یەكەوە..... .

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئەوە دووبارەیە ئەو قسەیە، ئێ دوای ئەوە، دووبارەیە كە وتت شەش دانە مانگە یادا شتمان پێشكەش كردووە بۆ ئەوەی حكومەت بێت، دەمەوێ جوابت بدەمەوە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، ئێمە لە دۆڵێك ناژین و خەڵكی هەرێمی كوردستان لە دۆڵێك و ئێمە نەبینن، هەمووتان دەزانن جگە لە دۆخی كۆرۆنا كە پەرلەماناتی دنیا بە كەمی كۆدەبنەوە، ئێمە دۆخێكی سیاسی و قەیرانێكی سیاسی دروست كراو مان هەبووە لەناو پەرلەمانی كوردستانا، من وەكو سەرۆكی پەرلەمان گیرۆدەی ئەو قەیرانە سیاسیە بووم كە هێنراوەتە ناو پەرلەمانی كوردستان، دووبارەكردنەوەی ئەمە بە بەردەوامی بۆچی پێنج مانگە جەلسە نەكراوە، پێنج مانگە جەلسە نەكراوە، لەبەرئەوەی من دەست و پێم پێوەند بووە نەمتوانیوە جەلسەكانی پەرلەمانی كوردستان بەڕێوە ببەم، هیواردارم ئەم بابەتی موزایەدەكردنە بەسەر سەرۆكی پەرلەمانا هەمووبمان وازی لێ بێنین، ئەگەر هۆكارێك هەبووبێ بۆ ئەنجام نەدانی كۆبوونەوەی پەرلەمانی كوردستان لە ماوەی پێنج مانگی ڕابردوودا، خەتای سەرۆكی پەرلەمان بووە، دۆخێكی سیاسی ناجۆر وای كردووە كە سەرۆكی پەرلەمان كۆبوونەوە نەكات، وە وەرگرتنی نوقتەی نیزامی لەسەر ئەوەی كە كۆبوونەوە نەكراوە و ناكرێ هەڵدەگرین، خەتای منە و من بەرپرسم و من داوای لێ بوردن لە خەڵكی كوردستان دەكەم، فەرموون بۆ جێ بەجێ كردنی بەرنامەی كار بەڕێزان لە لیژنەی یاسایی كاك بژار فەرموو.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەم پرۆژە و پێشنازە یاسایانەی خوارەوە كە ئامادەن بەپێی بەرنامەی كاری دانیشتنی ژمارە (6)ی ئەمرۆمان بۆ خوێندنەوەی یەكەم ئەمانەن: یەكەم: پرۆژە یاسای لەئەستۆ گرتنی فەرمانبەران لە هەرێمی كوردستان ـ عیراق.

بەڕێزان سەرۆك و ئەندامانی پەرلەمان ئەم پرۆژە یاسایە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشكەش كراوە، پێكهاتووە لە (18) مادده و لەگەڵ هۆیەكانی دەرچوواندن، ئێمە لە لیژنەی كاروباری یاسایی پەرلەمان داوا لە بەڕێزتان دەكەین ئەم پرۆژە یاسایە ئاراستەی لیژنە پەیوەندارەكانی پەرلەمان بكرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان پرۆژە یاسای لە ئەستۆ كردنی فەرمانبەران لە هەرێمی كوردستان ئاراستەی لیژنەكانی كاروباری یاسایی و سەرجەم ئەندامانی پەرلەمان دەكرێت، لێرەوە داوا لە لیژنەی یاسایی دەكەم ڕۆژی (9)ی مانگ دوای جەژن كۆببنەوە بە مەبەستی ئامادەكردنی ڕاپۆرت، بۆ ئەو مەبەستە دەتوانن بە ئیلزامی نا دەتوانن لەگەڵ لیژنەی داراییش ڕاوێژ بكەن، كاك عباس فەرموو.

بەڕێز عباس فتاح صالح:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشنیازە یاسای بەڕێوەبردن و پاراستنی شوێنەوار و كەلوپەل لە هەرێمی كوردستانی عێراق، ئەم پێشنیازە یاساییە لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان پێشكەش كراوە و لە (31) ماددە پێكهاتووە لەگەڵ هۆیەكانی دەرچوواندنی، ناوی ئەو ئەندامە بەڕێزانەی كە واژوویان كردووە لەسەر پێشنیازە یاسایەكە: (د. زیدان رشید، نەجات شعبان، لقمان محمد حاجی، پێشەوا طاهر، زانا مەلاخالد، صباح محمود، ادریس اسماعیل، بەختیار شكری، سروان هەركی، رزگار عیسی، نزار سورچی، بهمن كاكە عبدالله، ژیان مصطفى، ریڤینگ محمد هروری، د. ڕێبوار بابكەیی، زكری احمد، محسن دۆسكی، جلال بیار، رۆمیۆ هەكاری، سلمی فاتح، رۆژان محمد كریم، هەژان احمد، هاوڕێ مەلا ستار، جمال حویز، ارشد حسین، عبدالسلام دۆڵەمەری، بهجت علی ابراهیم، ئومێد خۆشناو، كلارە عودیش، شیخ طاهر خەیلانی، مەلا احسان، لیزا فلك الدین كاكەیی، وەیسی سعید وەیسی، هێڤیدار احمد، یاسین خضر طه، حسیبە سعید ابراهیم، هیمداد صباح بلال، رۆژان ابراهیم، گلستان باقی نهێلی، ئازاد اكرم كورەچی، بژار كۆچەر)، بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان داوا لە بەڕێزت دەكەین ئەو پێشنیازە یاسایە ئاراستەی لیژنە پەیوەندارەكان بكەی، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، پێشنیازە یاسای بەڕێوەبردن و پاراستنی شوێنەوار و كەلەپوور لە هەرێمی كوردستان - عیراق ئاراستەی لیژنەی ڕۆشنبیری و لیژنەی كاروباری یاسایی و سەرجەم ئەندامانی پەرلەمان دەكرێ، داوا لە لیژنەی ڕۆشنبیری دەكەم ڕۆژی (9)ی مانگ ڕاستەوخۆ دوای جەژن بە ئامادەبوونی د.زیدان ڕاپۆرتی ئەم پێشنیازە یاسایە ئامادە بكات، بەڵێ كاك د.زیدان نوقتە نزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز د.زیدان رشید خان اودل:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەم پرۆژە یاسایە پەیوەندە بە لیژنەی شارەوانی و گەشتوگوزار نەك لیژنەی ڕۆشنبیری.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ، ئاراستەی لیژنەی ڕۆشنبیری و شارەوانی و كاروباری یاسایی دەكرێت، ئەگەر كاك د.زیدان لە هیچ یەكێك لەو لیژنانە ئەندام نییە، لەبەر ئەوەی پسپۆرییەكەی لە شوێنەوارە و دكتۆرای لە شوێنەوار

وەرگرتووە، داوا لە لیژنە تایبەتمەندەکان دەکەم کە بە ئامادەبوونی د.زیدان ڕاپۆرتیان ئا مادە بکەن، (9)ی مانگ ڕۆژی ئامادەکردنی ڕاپۆرتە بەڕێزان، کاك جلال فەرموو.

بەڕێز جلال محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیازی یاسای ڕێکخستنی مـیدیای ئەلیکترۆنی لە هەرێمی کوردستان ـ عیراق لەلایەن ژمارەی یا سایی ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشکەش کراوە، ئەم پێشنیازە یاسایە لە (22) مادده پێکهاتووە لەگەڵ هۆیەکانی دەرچوواندنی، ناوی ئەندامانی پەرلەمان ئەوانەی کە واژوو یان کردووە: (سلمی فاتح، جلال پەرێشان، محسن دۆسکی، گۆران عمر علی، مەم برهان قانع، پێشەوا هەورامی، روپاك احمد، گلیزار رشید، ئازاد اکرم، لقمان حمە صالح، ارشد حسین، ژیان طاهر، زیاد جبار، کاروان گەزنەیی، رزگار عیسی سوار، جلال محمد امین، فیصل عباس، شەمۆل اشین، عبدالناصر احمد، بهجت علی ابراهیم، سارا دڵشاد، چیا مجید شریف، لیزا فلك الدین کاکەیی، شنۆ اشقی، جمال هەروتەیی، هەژان حسن، زکری زێباری، هێڤیدار احمد، بەختیار شکری، شادی نەوزاد، باڵانبۆ محمد، علی حمە صالح، سۆران عمر، رزگار محمد، شایان کاکەصالح، شیرین امین، یاسین خچر، شاخەوان رؤوف، بەڵێن اسماعیل، مسلم عبداللە، حکمت محمد، حسیبە سعید گەردی، د. زێدان رشید، بژار کۆچەر، گلستان سعید، هێرش حسن، دکتۆرە گەلاوێژ عبید، راهی رەهبەر، رۆژان شهید حەمەرەش، شیرین یونس، سەرکۆ ئازاد گەلاڵی، ئاشنا عبداللە، سیروان بابان، دیاری انور).

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، لەبەر ئەوەی ئەم پرۆژە یاسایە گرنگە و بۆ یەکەم جارە دەچێتە سیستمی تەشریعی ئێمەوە، جگە لەوەی ئاراستەی لیژنەکانی رۆشنبیری و کاروباری یاسایی و سەرجەم پەرلەمانتارانی دەکەین، پێویستی بە هەندێك ئامادەکاریە، بۆیە دەبێ سەنتەری توێژینەوەی پەرلەمان ڕابسپێری بۆ ئەنجامدانی وۆرکشۆپێك دوای ئەوە ڕاپۆرتەکانی تر دەنووسین، زۆر سوپاس بەڕێزان لە لیژنەی یاسایی دەتوانن بچنەوە شوێنەکانی خۆتان، بەڵێ گلستان خان نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز گلوستان سعید حمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە 6/29 کاتێ کە کۆبوونەوەمان کرد پێشنیاری ئەوەمان کرد کە بەدەم چاکسازییەکانەوە بچین، جەنابت بڕیارت دا کە ڕاپۆرتێك لەو بارەیەوە ئامادە بکەین، پێموابێ یەکێك بووین لەو لیژنانەی کە پێشەنگیمان کرد لە ئامادەکردنی ڕاپۆرتێکی زۆر تێروتەسەل سەبارەت بە چاکسازییەکان، لەدوای ئامادەکردنی ئەو ڕاپۆرتە نامەی جەخت کردنەوەمان پێشکەش بە بەڕێزتان کرد بەوەی کە دانیشتنێکی تایبەت بکرێت بە گرفتی چاکسازییەکان، بەڕاستی ئێمە لە دوای ئامادەکردنی ئەو ڕاپۆرتە و نامەی جەخت کردنەوە لە هەفتەی ڕابردوودا دوان لەوانەی کە لە چاکسازییەکان مانیان گرت بوو لە سزادراوان کۆچی دواییان کردووە، من هیوادارم مەترسی ناو چاکسازییەکان بەهەند وەربگیرێ تەنیا لەم پەرلەمانە

باس لەسەر مووچە و گرفتی خەڵك نەكرێ، كە ئەوەش گرنگی تایبەتی خۆی هەیە، باس لە گرفتی ناو ئەو چاكسازییانەش بكەین بەهەندی وەربگرین و ئەو ڕاپۆرتەی لیژنەی كارو باری كۆمەڵایەتی بەهەند وەربگیرێ، زۆر سوپاستان دەكەم.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس دروستە ئێوە جەنابتان داواتان كردبوو ڕاستە، ئێمە بەڕاوێژ لەگەڵ خۆتان، لەگەڵ لیژنە تایبەتمەندەكە هەوڵ دەدەین كە دانیشتنێكی پەرلەمانی بۆ ئامادەبكەین، هەندێك ئامادەكاری تریشمان كردووە بەڕەزامەندی جەنابتان دەتوانین بەردەوامی پێ بدەین، بەڵێ بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان ئێستا بڕگەی دووەمی بەرنامەی كارەكە جێ بەجێ دەكەین، كە بریتییە لە دەنگدان لەسەر داواكاری دەست لەكاركێشانەوەی ئەندامی بەڕێزی پەرلەمان كاك (سۆران عمر سعید) لە ئەندامێتی پەرلەمان بەپێی حوكمی خاڵی یەك و دوو لە بڕگەی دووەمی ماددەی (25) لەپەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان، هەر ئەندامێكی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ ئەوەیە كە دەست لەكاركێشانەوەی بەڕێز پەرلەمانتار (سۆران عمر سعید) پەسەند بكرێ با بفەرمووێ دەنگی پێ بدات؟ بەڵێ بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان لە كۆی (89) ئەندامی بەڕێزی پەرلەمان كە ئامادەی كۆبوونەوەكەن، بە (55) دەنگ دەست لەكاركێشانەوەی بەڕێز كاك (سۆران عمر سعید) پەسەند كرا، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان دەست بە جێ بەجێ كردنی بڕگەی (3) بەرنامەی كارەكەمان دەكەین كە بریتییە لە خوێندنەوەی ڕاپۆرت و گفتوگۆ كردن سەبارەت بەم بابەتانەی خوارەوە بە یەكەمیان دەست پێ دەكەین، خوێندنەوەی ڕاپۆرتی كۆبوونەوەی هاوبەشی لیژنەی كارو باری پێشمەرگە و ناوچە كوردستانییەكان دەرەوەی هەرێم، سەبارەت بە دۆخی ناوچە كوردستانییەكانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم و هێرشەكانی تیرۆرستانی داعش بۆ سەر ناوچەكە بە ئامادەبوونی بەڕێز وەزیری ناوخۆ و وەزیری كارو باری پێشمەرگە، وەزیری هەرێم بۆ كارو باری دانوستاندن لە هەرێم و بەغدا و دەستەی گشتی ناوچە كوردستانییەكانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم لە حكومەتی هەرێمی كوردستان ـ عیراق، ئێستاش داوا لە بەڕێزان دەستەی سەرۆكایەتی هەردوو لیژنەكانی كارو باری پێشمەرگە و لەگەڵ ناوچە كوردستانییەكان دەرەوەی هەرێم دەكەین بابفەرموون بێنە ئێرە، لیژنەكانی پێشمەرگە و دەرەوەی ئیدارەی هەرێم لێرە دەبن، بەناوی پەرلەمانی كوردستان بە گەرمی بەخێرهاتنی بەڕێزان وەزیری پێشمەرگە و وەزیری ناوخۆ و وەزیری هەرێم بۆ كاروباری دانوستاندن لە نێوان هەرێم و بەغدا و دەستەی گشتی ناوچە كوردستانییەكانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم لە حكومەتی هەرێمی كوردستان ـ عیراق دەكەین و بەڕێز وەزیری كارو باری پەرلەمان (د. ڤالا) بەخێرهاتنی هەموو لایەكتان دەكەین، سوپاس بۆ ئامادەبوونتان، نوقتەی نیزامی سەبارەت بەو بڕگەیەیە؟ كاك كاروان فەرموو.

بەڕێز كاروان عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە و میهرەبان، بەگوێرەی پەیڕەوی ناوخۆ لە ماددەی/30 لەبڕگەی/4 ڕێژەی یاسایی كۆبوونەوەی لیژنە بەئامادەبوونی زۆرینەی ئەندامان تەواو دەبێت بۆ بڕیارەكان بە زۆرینەی دەنگی ئامادەبووان دەدرێن، بەڵام ئەم ڕاپۆرتەی بەردەستمان لە كۆبوونەوەی لیژنە كە لە ڕۆژی 2020/7/19 ئەنجام دراوە، لەم كۆبوونەوەیە تەنها چوار ئەندامی بەڕێزی لیژنە واژوویان كردووە كە نیسابی یاسایی نەبووە بۆ كۆبوونەوەكە، لەڕاپۆرتی هاوبەشیش لە كۆی یازدە ئەندام تەنها پێنج ئەندام واژوویان كردووە، كەواتە ئەمەشیان دووبارە نیسابی یاسایی تەواو نەبووەن، بۆیە من داوای ڕوونكردنەوە لە بەڕێزتان دەكەم بۆ ئەوەی ئەوەمان بۆ ڕوون بكەنەوە ئایا ئەگەر نیسابی كۆبوونەوە تەواو نەبوو، چۆن دەكرێت بخرێتە بەرنامەی كارەوە، زۆرسوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆكی پەرلەمان:

هەردوو لیژنە بەڕێزەكە لیژنەی ناوچە كوردستانییەكانی دەرەوەی هەرێم لەگەڵ لیژنەی پێشمەرگە پێشتر بەجیا هەریەكەیان ڕاپۆرتی خۆیانیان ئامادەكردبوو بە نیسابی قانوونی لیژنەكانیان، ئەم ڕاپۆرتە هاوبەشە لێكدراوی هەردوو ڕاپۆرتەكەیە بە تەنها لێكیان داوە هیچ ئیزافەیەكیان بۆ نەكردووە، بۆیە لە بەر دۆخی كۆرۆنا ژمارەیەكی كەمی هەردوو لیژنەكە ئامادەبوون تەنها تێكەڵكردنی كردووە و ڕاپۆرتە هاوبەشەكەی كە پێشتر بە ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان هاتووە، تێبینی لەسەرە، بەڵام لەبەر ئەوەی ئەم ڕاپۆرتە تەنها ڕاو بۆچوون و ڕوئیای لیژنەكەیە، ئەگەر ئەندامێكی ئەم دوو لیژنەیە ناڕازییە لەسەر ناوەڕۆكی ڕاپۆرتەكە دەرفەتی دەدەینێ قسە بكات، تێبینی لەسەرە، كاك كاروان..... هەر لیژنەیەك لەم دوو لیژنە بەڕێزە كۆبوونەوەی سەربەخۆی كردووە بە نیسابی تەواوی ئەندامانی لیژنەكەیەوە، ڕاپۆرتێك كە پەسەند كراوی لیژنە تایبەتمەندەكەیە خۆی كۆبۆتەوە لە كارو باری پێشمەرگە بە جیا لە لیژنەی ناوچە كوردستانییەكان بە جیا، ئەم بەڕێزانە ئەم (9) ئەندامە تەنها هاتوون هەردوو ڕاپۆرتەكەیان كردووە بە یەك ڕاپۆرت، بەڵێ دەست بە بەرنامەی كارەكەمان دەكەین، سەرەتا بە خوێندنەوەی ڕاپۆرتی هاوبەش لەلایەن بەڕێزان سەرۆكی كاروباری پێشمەرگە و لیژنەی ناوچە كوردستانییەكانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم دەست پێ دەكەین، خۆتان بڕیار بدەن كامتان سەرەتا دەست پێ دەكەن، فەرموون، جوان خان فەرموو.

بەڕێز جوان يونس محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان، بەخێرهاتنێكی گەرمی هەموو وەزیرە پەیوەندارەكان دەكەین كە ئێستا لەپەرلەمان ئامادەن، ڕاپۆرتی لیژنەی هاوبەش وەكو لیژنەی ناوچە كوردستانییەكان دەیخوێنینەوە:

دانیشتنی ئەمڕۆی پەرلەمان پرسێكی پیرۆز و گرنگە، ڕاستە هەر بابەتێك پەیوەست بێ بە چارەسەركردنی كێشە و گرفتەكان پرسی گرنگن، بەڵام ئەمە بابەتی خاك و نیشتمانە كە كورد قوربانی زۆری لەپێناوی

داوە هەرچەندە دەبووایە دانیشتنەکە تایبەت بووایە بە ناوچە کوردستانییەکان، بەڵام هەوڵ دەدە ین لەو کاتەی کە بۆمان تەرخان کراوە ئەو کێشە و گیروگرفتانەی کە ئاماژەمان پێی کردووە لە ڕاپۆرتە کەدا با سی لێوە بکەین، کە ئێمە باس لە ناو چە کورد ستانییەکان دە کەین مەبە ستمان هەموو ئەو ناو چە کورد ستانیانەیە کە ماددەی/140 دەیانگرێتەوە، کەباس لە خەڵکانی ناو چە کورد ستانییەکان دە کەین مەبەستمان هەموو پێکهاتەکانی ناوچە کوردستانییەکانە بەپێکهاتەی کورد و ....

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی لیژنە، یەکسەر دەست بەخوێندنەوەی ڕاپۆرتەکە بکە، فەرموو.

بەڕێز جوان یونس محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ دکتۆرە، بەڵام پێویستە خەڵکانی ناوچە کوردستانییەکان بزانن کە ئێمە مەبەستمان هەموو پێکهاتەی ناوچە کوردستانییەکانە بەبێ جیاوازی، هەروەك لای هەمووومان ئاشکرایە لە دوای (16) ئۆکتۆبەری ساڵی 2017 و دوای نەمانی هێزی پێشمەرگە لەناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی هەرێم، دۆخی ئەو ناو چانە ڕۆژ بەڕۆژ ڕوو لە بارودۆخێکی خراپ و خراپتر دەکات، هێرشە یەك بەدوای یە کەکانی چەکدارانی دا عش وەستانی نییە و کۆنترۆڵ ناکرێ، سوپای عیراق و پۆلیس و ئەو هێزا نەی کە لەو ناو چانەدان چۆن بڵێی گومان دروست بووە کە پشتگیری لەو هێرشانە دەکەن و بگرە چاو پۆشیشی لێ دەکەن.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ بەڕێزان، ئاماژە بە برگەی/2 لە ماددەی/9 ی پەیڕەوی ناوخۆ داوا تان لێ دە کەم کە ئەم دانیشتنە پەخشی لە سەر ڕابگیرێ، لەبەر ئەوە هەر ئە ندامێکی بەڕێزی پەر لەمان لە گەڵ ئەوە یە کە پەخشی ڕاستەوخۆی ئەم دانیشتنە، تەنها ئەم دانیشتنە ڕابگیرێ با بفەرمووێ دە نگ بدات؟ بەڵێ زۆر سوپاس، بە دەنگی (63) ئەندامی پەرلەمان پەخشی ڕاستەوخۆ ڕادەگیرێ، بەڵێ فەرموون ڕاپۆرتەکە بخوێننەوە، شیرین فەرموو.

بەڕێز جوان یونس محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەکو خۆی خوێندراوەتەوە کاك کاروان نازانم مەوزوعی ناوچە کورد ستانییەکان بۆ وا مشەوە شی کردووی کاك کاروان......... .

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کاروان ڕاپۆرتە کە دەخوێنێتەوە، دانیشە.. دانیشە..... فەرموون جوان خان ڕاپۆرتە کە وە کو خۆی بخوێنەوە، بێ دەنگ بن، تەواو، جوان خان فەرموو.

بەڕێز جوان یونس محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لێرەدا گومان دروست بووە بۆچی تەنها کوردەکانمان ناوچە کوردستانییەکانمان کراونەتە ئا مانج؟ نەبوونی هـ ێزی پێ شمەرگە وای کردووە، چەکدارانی دا عش و هـ ێزە میلی شیاکان دەر فەت لەو بۆ شایە ئەمنی یە وەربگرن و بەردەوامی بدەنە ئەو هێرشانە....... ئێ ئەوە لای ئێوە نییە، ئەوە موشکلیەی من نییە.... .

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

جوان خان وەڵامدانەوە ئیشی تۆ نییە، تۆ بەردەوام بە لە خوێند نەوەی ڕاپۆرتە کە، بۆ یان دا بین دە کەین ئەو بەڕێزانەی کە لایان نی یە، ئێستا بۆ تان دا بین دە کرێ ئەو بەڕێزا نەی ڕا پۆرتی هاوبە شتانی لا نی یە، بەردەوام بە، ئێستا بۆتان دابین دەکەین، لام سەیرە چونکە لە بۆکسی هەر هەمووتان دا ئەو ڕاپۆرتە هەیە، بەڕێزان ئەم ڕاپۆرتەی کە ئیمزای سەرۆکی هەردوو لیژنەی لەسەرە، کێ ئەمەی پێ نییە؟ جارێ پر سیاری یە کەممان با ئەوە بێ، کێ ئەم ڕاپۆر تەی پێ نی یە کە ئی مزای هەردوو سەرۆکی لیژنە کەی لە سەرە؟ هەمووتان پێتانە، جوان خان حەر فەن بیخوێ نەوە لە بیدایەتەکە یەوە پ شت بە ماددەی/66 ئا لەوێوە دەست پێ بکە، جوان خان فەرموو.

بەڕێز جوان یونس محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ گەڕانەوەی کات پێموابوو ئەو بڕگەیە کە تەنها با سی پەیڕەوی دە کات، بۆ یە ئەو خا ڵەم نەخوێ ندەوە یەکسەر چوومەتە ناو بابەتی ڕاپۆرتەکە، بەڵام ئە گەر وا یە و ئە گەر پێ تان نادۆزرێ تەوە ئێ ستا من خاڵ بەخاڵ دەیخوێنمەوە.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

هەمووی بخوێنەوە فەرموو.

بەڕێز جوان یونس محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ بەڕێز سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان

بابەت/ ڕاپۆرتی کۆبوونەوەی هاوبەش

پاڵپ شت بە ماددەی/66 بڕ گەی/1 لە پەیڕەوی ناوخۆی پەر لەمان یادا شتێك لەلا یەن هەردوو لیژ نەی کاروباری پێشمەرگە و لیژنەی ناو چە کورد ستانیەکانی دەرەوەی هەرێم ئارا ستەی سەرۆکایەتی پەر لەمان کرا بۆ سازدانی کۆبوونەوەیەك لەسەر بابەتی هێرشەکانی تیرۆرستانی دا عش بۆ ناو چە کورد ستانییەکانی دەرەوەی ئ یدارەی هەرێم، هەروەها ڕا سپاردنی هەردوو لیژ نە بۆ ئا مادەکردنی ڕاپۆرت ێك لەلا یەن سەرۆکایەتی پەرلەما نەوە، لێرەدا هاوپێچ لە گەڵ نوو سراوماندا دە قی ڕا پۆرتی هاوبە شتان بۆ دەنێرین،

پاڵپشت بە ماددەی (66) لەبڕگەی (1) ەپەیڕەوی ناوخۆی یادا شتێك لەلا یەن هەردوو لیژ نەی كارو باری پێشمەرگە و لیژنەی ناو چە كورد ستانییەكانی دەرەوەی هەرێم ئارا ستەی سەرۆكایەتی پەر لەمان كرا بۆ سازدانی كۆبوونەوەیەك لەسەر بابەتی هێرشەكانی تیرۆرستانی داعش بۆ ناوچە كوردستانییەكانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم، هەروەها لەلایەن سەرۆكایەتی پەرلەما نەوە هەردوو لیژ نە ڕا سپێردران بۆ ئا مادەكردنی ڕاپۆرت ێك، بۆ یە هەردوو لیژ نە بە كورتی ڕا پۆرتێكی پوختی هاو بەشمان لە سەر ڕەو شی ناو چە كورد ستانییەكانی دەرەوەی هەرێم ئا مادە كردووە كە بەم شێوەیەی خوارەوە بۆ بەڕێزتان دەخەیـنەڕوو، هەروەك لای هەمووان ئاشكرایە لەدوای تـشرینی یە كەمی ساڵی 2017 و دوای نەمانی هـێزی پێـشمەرگە لەناوچە كوردستانییەكانی دەرەوەی هەرێم دۆخی ئەو ناو چانە ڕۆژ بەڕۆژ ڕوو لە بارودۆخێكی خراپ و خراپتر دەكات، هێرشە یەك بەدوای یەكەكانی چەكدارانی داعش وەستانی نیـیە و كۆنترۆڵ ناكرێ، سوپا و پۆلیس و حەشدی شەعبی جگە لەوەی بەرگری لێ ناكەن، تەنانەت وا وێنا دەكرێ كە چاوپۆشیشی لێ بكەن، لێرەدا گومان دروست بووە بۆچی تەنها كوردەكانمان و ناوچە كوردستانییەكان كراونە تە ئا مانج؟ نەبوونی هـێزی پێـ شمەرگە وای كردووە چەكدارانی دا عش و هـێزە میلیـ شیاكان دەر فەت لەو بۆ شاییە ئەمنیـ یە وەربگرن و بەردەوامی بە هێر شەكانیان بدەن، دوا بەدوای بەدوادا چوونی لیژ نە هاوبە شەكەمان لەڕووی ئەمنییەوە بۆمان دەركەوتووە، لەبەر هێرشی تیرۆرستانی داعش و كردەوە تیرۆرستیەكان بارودۆخی خەڵك لەم ناوچانە لە مەترسی دایە.

لیژنەی پێشمەرگە لەگەڵ وەزارەتی پێشمەرگە ئاماری شەش مانگ پێش، یەعنی شەش مانگی ئەمـساڵیان لەڕووی ئەمنیەوە بەدەست كەوتووە، پێم خۆشە دوای من لیژنەی پێشمەرگە ئاماژە بەو ئامارا نە بكەن لە وەزارەتی پێشمەرگە دەستیان كەوتووە، من بەردەوام دەبم لە خوێندنەوەی ڕاپۆرتەكە.

هەڤاڵان و ئەندامانی بەڕێز، ئەو ئامارەم بۆ لیژنەی پێشمەرگە بەجێ هێشت لاپەڕەكە هەڵدە نەوە دە چینە لاپەڕەكەی تر دوایی نەڵێن تێیدا نییە.

ڕێگری كردن لە تەعریب كردن بگیرێت، چونكە ئەو واقعەی ئێستا لەناو چە كورد ستانییەكان هە یە دوورە لەواقعی ڕاستی خۆی كە ماوەی دوو ساڵ زیاترە بە عەرەب كردن بەچڕی دەستی پێكردووە و بەزۆر ماڵ و حاڵـیان پـێ چۆڵ دە كرێ، تەنا نەت گیانیـ شیان سەلامەت نیـ یە، سووتاندنی دە غڵ و دا نی جوتـ یاران و پەلاماردانی زەوی وزاریان كە بەرهەمی خۆیان ماندووبوونیان نابیننەوە كە بژێوی ژیانیان لەسەریەتی، بێ دەنگی حكومەتی عیراق كە ڕۆژانە هێرش دەكرێتە سەر خەڵكی ئەم ناوچانە و هەوڵی گۆڕینی دیمۆگرافیای ئەو ناو چانە دەدر ێت كە بەیانی و دوو بەیانی بە زەرەری كورد لەو ناو چانە دە شكێتەوە و لە هەر سەرژمێریەك بكرێت كورد دەنگی پێویست بەدەست ناهێنێ، پێكهاتەكان لەم ناو چانە كە ڕێژە یەكی زۆری چارەنووسی نادیارنییە، بەردەوام لەژێر هەڕەشەی كوشتن و دەربەدەر كردن دان، من كە با سی پێكها تەكان دەكەم مەبەستم كۆچكردنی كرستیانەكانەكانە كە تا ئێستا كۆچكردنیان بەردەوا مە بۆ دەرەوەی وڵات، بێ سەروشوێن كردنی كاكەییەكانە كە بەردەوامە، ئێزدییەكانە كە جینۆساید كراوە، دیاری كردنی چارەنووسی

خوشك و برا ئێزیدییەكان لەگەڕانەوەیان بۆ شنگال، چونكە هێزی میلیشیا لەو ناوچانە ترسیان هەیە لەگەڕانەوە.

ناوچە كوردستانییەكان بابەتێكی نیشتمانییە و نابێ سازشی لێ بكرێت، لە گفتوگۆكان لەگەڵ عیراق دەبێ خاڵی سەرەكی بێت لە دانوستانەكان، چونكە ئەم بابەتی كەمتر نییە لە هەوڵدان و گفتوگۆی مووچە و قوتی خەڵك لەگەڵ حكومەتی عیراق، گەڕانەوەی هێزی پێشمەرگە و پاراستنی ئەو ناوچانە بەهەماهەنگی لەگەڵ سوپای عیراق بە تایبەت لە كاتی ئەنجامدانی ئۆپەراسیۆنەكان، هەرچی زووە هێزەكانی پێشمەرگە بگەڕێتەوە بۆ ئەم ناوچانە بۆ پاراستنی ماڵ و حاڵی هاووڵاتیان و دابین كردنی ئاسایش و ئارامی بۆ خەڵكی ئەو ناوچانە، داوادەكەین بۆشایی ئەمنی نێوان هێزەكانی پێشمەرگە و هێزەكانی سوپای عیراق نەمێنێت، كە تیرۆرستانی داعش زۆرترین سوودیان لەم بۆشاییە بینیوە، دەستەی ناوچە كوردستانییەكان دەبێت بەزووترین كات كارا بكرێتەوە، چونكە كاری لیژنە لەگەڵ ئەوانە و دەبێ مانگانە ڕاپۆرتیان بۆ بنێردرێت.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان، بەپێی پەیڕەوی ناوخۆ ماددەی/66 بڕگەی/1 كە ئەو دانیشتنەمان پرساندنە ئێمە چەند پرسیارێكمان لە خەڵكی ئەو ناوچانە وەرگرتووە، پێم خۆشە ئاراستەی حكومەتی هەرێمی كوردستانی بكەم.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، ئەو بەشەی پەیوەندی بە لیژنەی پێشمەرگەوە هەیە؟ ئەم دانیشتنە دانیشتنی پرساندن نییە، دانیشتنی بانگهێشت كردنە، بابەتێكی گشتی بۆ گفتوگۆ، بەڵێ ئەو بەشەی پەیوەندی بە لیژنەی پێشمەرگەوە هەیە فەرموون، كاك عوسمان فەرموو.

بەڕێز عثمان كریم سوارە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەم كاتەتان باش، بەپێویستی دەزانین لە خوارەوە ئاماری كردەوە تیرۆرستیەكانی داعش لە ناوچە كوردستانییەكانی دەرەوەی هەرێم لە شەش مانگی یەكەمی ئەمسالدا لە بەرواری 2020/1/1 تاكو 2020/6/30 بخەینەڕوو، بەشێوەیەكی گشتی نزیكەی (76) هێرشی تیرۆرستی بە شێوازی جیاواز كراوە لەسەر هاووڵاتیانی سیڤیل و هێزە ئەمنیەكان، یەكێكی تر لە كارە قێزەونەكانی ئەم ڕێكخراوە تیرۆرستییە چاندنی بۆمب بووە لە شەش مانگی ئەمساڵدا (39) بۆمبی چێندراویان داناوە، لەلایەكی تر وەك كاری ترسنۆكانەی هەمیشەیان هێرش كردنە بە ئۆتۆمبیلی بۆمبڕێژكراو، لەم شەش مانگەدا دوو ئۆتۆمبیلی بۆمبڕێژكراو تەقێندراونەوە، ئەم ڕێكخراوە تیرۆرستیە بۆ بڵاوەكردنی ترس و تۆقاندن زیاتر هەوڵی بەردەوام دەدات بۆ ڕفاندنی هاووڵاتیان و لەم شەش مانگەدا هەشت حاڵەتی ڕفاندن هەبووە، بەردەوام هەوڵ دەدەن كرداری خۆكوژی ئەنجام بدەن و بەداخەوە لە حاڵەتێكی خۆكوژی خەڵكیان شەهید و بریندار كردووە، هەر بەمەش نەوەستاون و بۆ زەرەر گەیاندن بە هاووڵاتیان چەندین موشەك و هاوەنیان ئاراستەی

شوێنه جیاوازەکان کردووه و لەم شەش مانگەدا سێ هێرش بە شێوەی مو شەك و چوار هێرش بەهاوەن ئەنجام دراوه، بەشێوەیەك بۆشایی ئەمنی زیاد بووه کە لە ڕێگەی بۆ سەدانان و باز گەی ناد یارەوه کردەوه تیرۆرستیەکانیان ئەنجام دەدەن، زۆربەی هێرشەکانیان لەم ناوچانه خا نەقین و قەرەته پە و دوز کەرکووك وحەو یجه و پردێ و مەخمور و سەلاحەدین و شەنگال و مو صل و ئەنبار، بەدا خەوه لە شەش مانگی سەرەتای ئەم ساڵ کەلەسەرەوه ئاماژەی پێدراوه زیانەکانی گیانی بەم شێوەیه بووه نزیکەی (209) شەهید و (307) بریندار و (57) ڕفێندراو بوون، سەرەڕای ئەم کردا نه هەڵکوتا نه سەر ماڵی هاووڵاتیان و سووتاندنی گەنمی جوتیاران و چەندین کرداری تر سنۆکانه و قێزەونی تر بەردەومن ل چالاکیەکانیاندا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، سەرۆکی لیژنەی ناوچە کوردستانییەکان، جوان خان فەرموو.

بەڕێز جوان یونس محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببورن له ماددەی/66 پرسیارکردن بوو لە وەفدی حکومەتی هەرێمی کورد ستان کە ئێستا لێرە ئامادەن، چەند پرسیارێك لەلایەن خەڵکەوه وەرگیراوه کە ئێمەش وەکو لیژنه بەر چاومان ڕوون نییه، تکا دەکەم وەزیره پەیوەندارەکان هەر پرسیارێك کە ئاڕاستەتان دەکرێت بەپێی ئەوەی خۆتان وەڵاممان بدەنەوه مەمنون دەبین، دەستەی گشتی ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی هەرێم کە ئێستا د.عبدالحیکم لێرە ئامادەیە بە وەکالەت سەرۆکی ئەو دەستەیەیه، بەڕاستی کێشەمان لەگەڵ ئەو دەستەیه هەیه بەپێی پێویست ئامار و داتاکان ناگاته لیژنەی ناوچە کوردستانییەکان پێویستە هەرچی زووه ئەو دەستەیه کارا بکرێتەوه، چونکە کاری لیژنەکەی ئێمەی زۆر زۆر قورس کردووه، ئێمە ناتوانین بگەینە هەموو ئەو مەعلوماتانەی کە دەمانەوێ و کە مەفروزە لەدەستەی ناوچە کوردستانییەکان دەستمان بکەوێ، بەڵام دەستمان ناکەوێ، ئێمە هەم کاری لیژنەی بەدواداچوون دەکەین هەم هەندێك جاریش کاری دەستە دەکەین، یاسای ژمارە/2ی ساڵی 2010ی هەموار کراو کە تایبەتە بە یاسای دەستەی گشتی ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی هەرێم پێمانوایه ئەم یاسایه لە ئێستادا بەپێی پێویست نییه، پێویستی بەهەمواركردنەوەیه، پێویستی بەوەیه نوێ بکرێتەوه، ئایا وەکو دەستەی گشتی ناوچە کوردستانییەکان هیچ پرۆژەیەکتان ئامادەکردووه کە ئەم یاسایه هەموار بکرێتەوه و لەگەڵ دۆخ و پێشهاتەکانی ئێستادا خۆی بگونجێنێ؟ ئەگەر پرۆژە ئامادەیه پێمان خۆشە بۆ وەرزی پاییزە کە لە 9/1ەوه دەست پێ دەکات، بگاتە پەرلەمان و گفتوگۆی لەسەر بکەین، کۆبوونەوەی وەزارەتی بەرگری عیراق و وەزارەتی پێشمەرگە چ بەرهەمێکی هەبوو؟ کە لەم ڕۆژانە چەند کۆبوونەوەیەك لەنێوان ئەو دوو وەزارەته کرا، ئایا گەیشتنە کوێ و ئایا هێزی پێشمەرگە دەگەڕێتەوه ئەو ناوچانە یاخود لەڕووی ئەمنییەوه چ بەرنامەیەك دانراوه؟ لیژنەیەك هەیه بۆ وەفدی دانوستانکاری حکومەتی هەرێم کە دەڕواتە بەغدا تکایه ئەو لیژنەیه ماددەی

(140) له بەغدا و حكومەتی ئیتحادی عیراق دا كه ڕێكارەكانی ماددەی (140) جێ بەجێ دەكات ئەو لیژنەیە ئێستا لەكاركەوتووە و ئیشەكانی خۆی ناكات، لەسەرەتادا لیژنەكە لیژنەیەكی باش بوو كارەكانی دەكرد، زۆربەی ختواتەكانی خەریك بوو جێ بەجێ بكات، بەڵام لیژنەكە پەكخرا، پێویستە ئەو لیژنەیە لە حكومەتی ئیتحادی عیراق دا كارا بكرێتەوە بۆ ئەوەی جێ بەجێ كردنی ماددەی (140) وردە وردە قۆناغەكانی خۆی ببڕێت، گفتوگۆكان كە لەگەڵ عیراق دا دەكرێت ڕاستە ....

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

جوان خان شەرح مەكە بەس پرسیار بكە، لەبەرگەڕانەوەی وەخت خەڵكی تریش دەیانەوێ قسە بكەن، فەرموو.

بەڕێز جوان یونس محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

گفتوگۆكان لە سەر چارەسەركردنی دۆخی ناوچە كوردستانییەكان سەرەتایی نەبن، بەڵكو ڕیشەیی بن ئەویش بە جێ بەجێ كردنی ماددەی (140)، با ئەوەش ببێتە یەكێك لە گفتوگۆكان لە دانوستانەكانی هەرێم و بەغدا، هاووڵاتییەكی زۆر گلەیی لێمان كردووە كە دەنگیان بگەیەنین، ئەویش هاتوو چۆكردنە لەبەینی ناوچە كوردستانییەكان و پارێزگاكانی هەرێمی كوردستان، وەكو مەخمور و كەركووك و هەموو ئەو ناوچانەی تر كە بەناوچەی دابڕاو یاخود بە ناوچەی ماددەی (140) دەوترێت، لەكاتی هاتنیان بۆ پارێزگاكان دەڵێن لە سەیتەرەكان زۆر كێشەمان بۆ دروست دەكرێت، تەعامولێكی زۆر ناشیرینمان لەگەڵ دەكرێت كە ئێمە كوردین و بەڵام هەویەكەمان یاخود كارتی زانیاریەكەمان (140)، كە دەبینن (140) زۆر كێشەمان بۆ دروست دەكرێت، هەندێك جار لە كورد بوونی خۆمان بێزار دەبین، بۆیە ئەگەر ئەو بابەتەش چارەسەر بكرێت یاخود گرفتەكە چییە بۆمان ڕوون بكەنەوە؟ ئەو هێرشەی لەلایەن سوپای عیراقەوە كە كرایە سەر گەرمیان و كفری ئەوە چی بوو؟ ئەگەر ڕوونكردنەوەمان بۆ بدەن؟ وەزعی شەنگال و ئەو كەمپانەی كە ئێمە سەردانمان كردوون وەزعیان زۆر زۆر خراپە ناتوانن بگەڕێنەوە شەنگال، چونكە هێزی تری تێدایە، ئایا گەڕانەوەی ئەوان بۆ دەڤەری شەنگال چی لێ دێت؟ چۆن جێ بەجێ دەكرێت؟ كێشەیەكی تر هەیە لە زەوی وزاری كشتوكاڵی لە ناحیەی زەڵكان، كەڵەكچی سەر بە قەزای شێخان كە ئەوانیش ماددەی (140)ن لەلایەن عەرەبی هاووردەوە دەر كراون، بەڵام ئێستا كێشەی گرێبەستی كشتوكاڵیان هەیە و بۆیان ناكرێت، ئایا كێشەكە لە كوێی ئەوان دەڵێن دادگای قەسرۆك كێشەمان نییە، كێشەكە لە كوێیە كە گرێبەستی كشتوكاڵیان بۆ ناكرێت؟ حكومەتی هەرێم هیچ زەمانەتێكی وەرگرتووە یا بەتەمایە زەمانەتی پاراستنی خەڵكی ڕەسەنی ناوچەكانی ماددەی (140) وەربگرێت لە حكومەتی عیراقی فیدڕاڵ؟ ئایا خەڵكەكە كە ئێستا باسی (140) دەكرێت، یاخود باسی ناوچە كوردستانییەكان دەكرێت لەڕاستی دا هیچ هیچ ئومێدێكیان نە بەو ماددەیە ماوە، نە بەگەڕانەوەیان ماوە بۆ خاكی هەرێمی كوردستان، ئایا ئومێدێك ماوە كە ئێمە ئیش لەسەر ئەو ناوچانە بكەین؟ و ئەگەر ماوە بۆ ئیشی لەسەر

ناکەین و ئەو تەوافوقە سیاسیەی کە حکومەتی عیراق یەك بەدوای یەك چۆن بلێی گوێی پێ نادا و پێشێلی دەکات لەلایەن هەرێمی کوردستانەوە، ئا یا ناکر ێت بەرێگای یا سا و دە ستوور ئێمە پەنا بۆ ئەو ناو چانە ببەین، چونکە لیژنە کەی ئێمە لەرێگای یا سای دە ستوورەوە توانی مان ببی نە براوەی تەعنە یەك لە سەر دەنگدان بە هەڵبژاردنی پارێزگاکان و توانیمان تێیدا براوە بین، ئایا ماددەی (140) بەوشێوازە دە ستی بۆ بەرین دەکرێت؟ یاخود ناکرێت؟ خاڵی ترم ماوە.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

جوان خان زۆر سوپاس، پرسیار هەیە لە لیژنەکانی تر و لە لیژنەکەی خۆت، بەڕێزان وەزیری پێشمەرگە و وەزیری ناوخۆ ئەگەر ئەو پرسیارانەی کە جوان خان کردوویەتی بەناوی لیژنە جوابی بدەنەوە، دوای ئەوە ئە گەر پر سیاری تر هەبوو و ڕوونکرد نەوەکانی جەنابتان کافی نەبوو، دەر فەت دەدە ین بە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان بۆ ئەوەی قسەی خۆیان بکەن، کاك ڕێڤینگ فەرموو.

بەڕێز ڕێڤینگ محمد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جوان خان ئەو خاڵی گرنگن بەڕاستی هەمی گۆتن، بەس پرسیارا من ژی بەڵکی ببی تە دوو بارە ژ جەنابێ وەزیری پێشمەرگە، ڕاستی ئەڤ دانوستاندنێ تێنە کرن دناڤ بەینا وەزارە تا پێ شمەرگە و وەزارە تا بەرگریا عیراقی دا تنێ بۆ وان هەندێنە ئەو لیژنا هەماهەنگی حەتاکو نوکە سەر ڤێ ڕێکەفتـ نە کو بێ نە دا نانین؟ داوا دکەم کو مەژی وەك لیژنا پێ شمەرگە ل پەر لەمانێ کورد ستانێ ژ لا یی وان دانو ستاندنێ هەبیتن، وە دیترا گەلەك نزانین گەهیشتنە کیڤە؟ گەلەکا گرنگ ئەڤەیە ژمارەکا هەرە زۆریا ئاوارەیەن دەڤەرێن دابرا ژ هەرێما کوردستانێ ل کوردستانێ دژ ین و تایـ بەت ژی مەنتقا د هۆکی هەتاکو خازری، دا خازێ د کەین کو حکـ مەتا هەرێما کورد ستانێ هەوڵی جدی بدا بۆ هە ندێ د گەل حکـ مەتا فـ یدراڵ ئەڤ خەڵـکە کیش و هەوایەکی وەسا دروست بکەن بزڤرڤنەڤە سەر جهـ ێت و واری خۆ، چونکی برا ستی بوو نە بارگرانـ یەکی ژ هەمی لایەکی لسەر مەنتقێ ژی و ئەو ژی ژیانا وان نە یا مو ستەقەرا نەیا خۆجێ یا، هەتاکو نو کە، ئەگر بزڤرنە سەر جهێت خۆ دێ گەلەکی باشترێ بیت، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێزان دەرفەت دەدەین بە وەزیرە بەڕێزەکان وەڵامی ئەو پرسیارانە بدە نەوە ئە گەر دوای ئەوە پر سیارتان ما دەر فەتتان دەدەیـ نێ، فەرموون بەڕێزان وەز یری پێ شمەرگە و وەز یری ناوخۆ کەرەمکەن، هەر بەڕێزێکتان دەست پێ دەکا، کاك شۆرش فەرموون.

بەڕێز شۆرش اسماعیل عبدالله/ وەزیری کاروباری پێشمەرگە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان ئەم کاتەتان باش، سوپاستان دەکەین بۆ ئەم بانگهێـ شتنە، ئومـ ێدمان وا یە کە بـ توانین بەر چاو ڕوو نی پێویـ ست بدەین بە ئە ندامانی بەڕێزی پەر لەمان و پەر لەمانی بەڕێز، ئەو

پرسيارانەی کە ئاراستەی ئێمە کران، لەسەر مەسەلەی ئاستی ئەو گفتوگۆیانەی وەزارەتی لە گەڵ وەزارەتی بەرگری عیراق دا بەرهەمانی چی بووە؟ ئێمە پێش کابینەی کازمیش وەزارەتی پێشمەرگە لەگەڵ عیراق دا هەوڵی داوە لەماوەی ئەمساڵەدا بۆ ئەوەی لێك تێگەیشتنێك ببێت کە بتوانین ڕێگری لەو دەرفەتە زێڕینەی کە گرووپی تیرۆرستی داعش دەستیان کەوتووە لەناو چە کورد ستانییەکان کە بۆشاییەکی ئەمنی گەورە هەیە، بتوانین بە ڕێکەوتنی لەیەك تێگەیشتن و نزیك بوونەوە بەری ئەو پەلامارە تیرۆرستیانە بگرین، ئەو ڕۆژانەش وەزارەتی ئێمە چەند جارێك و پێشتریش لە گەڵ وەزارەتی بەرگری عیراق ئەخیر جار ڕێککەوتنێکمان کردبوو کە هەم شایستە داراییەکانی پێشمەرگە و ئەو ناوچانەی کە بۆشایی ئەمنی تیایە، هەم ئەو لیژنەی تەنسیق لیژنەی باڵا بێ، بۆ ئەوەی لە پارێزگاکان لە چوار شوێن دروست دەکرێن بە کەرکووك و لە مەنتیقەی دیالە و لە مەخمور لە ناو چەی نەینەوا، لە گەڵ ئەوانەش ڕێککەوتووین، بەڵام کۆمەڵێك گرفتی تر هاتۆتەڕێ کە نەتوانرا ئەوەش بکرێ، بەڵام ئەوجارە کە وەفدی ئێمە بە سەرۆکایەتی (فریق جمال) و دەستەیەك ئەفسەری باڵا کە لەگەڵیا چوونەتە بەغدا لێك تێگەیشتنێکی زیاتر لەو ڕووەوە هەبووە، لە هەفتەی ڕابردووش دا کە وەفدی عیراقی بە سەرکردایەتی (عبداللامیر شمری) هاتنە هەولێر، من خۆشم سەردانم کردن ئەوان کۆبوونەوەیەکی چڕ وپڕیان لە گەڵ کردوون، ئێمە لە سەر چەند خاڵێك ڕێککەوتین، بەتایبەت لە سەر چوار لیژنە کە لیژنە یەك لە خانەقین دەبێ، چونکە زۆر بەی کێشەکانمان لەناو چەی دیا لە کە تەعریب بە شێوەیەك لە شێوەکان لەوێ دەستی پێ کردووە و ئەوەندەی کارە تیرۆرستییەکان و پەلاماری گوندە کوردەکان ئەدرێ، کە ئەمەش بۆ خۆی ترس و دڵەڕاوکێیەکی زۆری لەو ناوچانە دروست کردووە، ئەمڕۆ یەکەم کۆبوونەوەی ئەو لیژنە باڵایە هەیە کە لە خانەقین دەکرێت بۆ ئەوەی بتوانین سنوورێك، ئێمە واشمان کرد کە ئەم لیژنەیە بارەگاکەی لە خانەقین بێ، بۆ ئەوەی باشترە و ئاسانترە کە دەتوانین فەرماندەکان بە ئاسانی بچینە ئەوێ، چونکە ئەگەر بە تەواوی ئەو مەنتیقانەی تر بوایە ڕەنگە بەهۆی حەشدی شەعبی کێشەیان بۆ دروست کرایە، لە سەر ئەوە ڕێککەوتن مابۆوە خاڵێکە لەسەر مەسەلەی کەرکووك کە لیژنە کە مەقەری لە کەرکووك بێ، عیراق داوای دەکرد کە مەقەری ئەو لیژنە تەنسیقە لە قەرەهەنجیر بێ یان لە مەنتیقەی چیمەن بێ، یان لە هەر شوێنێکی کە بێت لە دەرەوەی مەرکەزی قەزای کەرکووك، ئێمە پێداگریمان کرد کە ئەو لیژنەیە هیچ خەتەرێك و هیچ مەترسیەکی نییە کە لەناو کەرکووکیش دا بێ، لەسەر لیژنەی مەخمور ڕێککەوتووین، لەسەر لیژنەی نەینەوا ڕێککەوتووین، هیچ کێشەیەکمان نەماوە، من دڵنیام ئەمڕۆ و سبەیش لەسەر مەسەلەی کەرکووك بەلایەکا ئەکەوێ، لەسەر ئەو هێڵە بەرگرییەی یان ئەو هێڵە سەربازییەی کە لە ناوچەی گەرمیان هەیە و بۆشایی ئەمنی تیایە یە کە بەشێکی لە مەنتیقەی کفری یە کە بەرەو ڕۆژئاوا و بەرەو مەنتیقەی دوز ئەڕواو بەشێکیشی بەرەو ڕۆژهەڵات دەڕوات کە بۆ قەرەتەپە و بۆ جەبارە و لەوێوە ئەچێتەوە کوڵەجۆ و ئەمەی کە بەرەو ڕوژئاوا و بەرەو دوز ئەڕوات بۆشاییەك پڕکراوەتەوە، کە ڕێککەوتووین کە ئەوبەری جادەکە جەیشی عیراقی لێ بێ و پێشمەرگە بەقوڵایی (11) کم چوونەتە ناوەوە، کە ئەمە یەکەمجارە بەرەو ڕوژئاوای لەدوای (16)

ئۆکتۆبەرەوە یەکەمجارە پێشمەرگە بەو عومقە دەچێتە ناوەوە، حەوت ڕەبایە بۆ (11) رەبا یە کە زکزا کی دانراوە، عیراقیش بە هەمان شێوە ئەم بەر ئەو بەری جادە کە، بۆ ئەوەی هەر یە کەمان مە سافەیەك لە جادەکە دوور دەبین، بەڵام ئەوە بۆشاییەکی گەورە بوو کە ڕێگەی هاتوو چۆی لەنێو مەفرەقی کارێزە کە ڕێگەیەکی هاتووچۆی سەرەکی تیرۆریستانی داعش بوو، هەوڵ دەدرێت کە ئەم ڕێککەوتـنە در ێژ بکرێتەوە بۆ ڕۆژهەلاتی بلێین ئەو مەفرەقی کارێزەیە، ڕێککەوتووین لەسەر ئەم خالانە (21) کم لە مەنتیقەی دوز هەیە ئەویش پڕدەکرێتەوە، ئەمانە بۆخۆی یەعنی ڕێگریەکی گەورە ئەکات لە جمووجوڵەکانی تیرۆرستانی داعش، ئومێدم وایە ئەمە سەرەتایەك بێ، یا هەنگاوێك بێ، بۆ ئەوەی لە گەڵ وەزارە تی بەرگری عیرا قدا یەعنی ئە مە بە شێکە بۆ کارێکی مەیدانی یە، پێویـست دە کات کە حکو مەتی هەرێمی کورد ستان لە گەڵ حکومەتی فیدڕاڵی عیراق دا لەڕووی سیاسی و کێشە هەڵپەسێردراوەکانی ترەوە ڕێککەوتنی سیاسی بکرێت، بۆیە ئەوسا ئەتوانرێ کە هەم ماددەی (140) هەم ئەو ناوچە کوردستانیانە پێشمەرگە بگەڕێتەوە بۆ ئەم ناوچانە، لەم کاتەیا نە دەوڵەتی عیراق نە وەزارەتی بەرگری عیراق ڕێگە نادەن کە پێشمەرگە بە ئارەزووی خۆی بچێتەوە ئەو سنوورانەی کە پێشتر لێی بووە و چۆڵکراوە، ئەمە کورتەیەك بوو لەسەر ئەو هەنگاوەی کە وەزارەتی پێ شمەرگە لە گەڵ وەزارە تی بەرگری عیراق دا کردوو یەتی، تەبعەن ئێ مە کێ شەی تری شمان لەگەڵ وەزارەتی بەرگری هەیە کە هەوڵ دەدە ین لە ئایی ندەدا موزەکەرە یەکی تەفاهوم کە خەریکین کە ئەمجارە سەرۆکی کۆمار، سەرۆکی ئەنجومەنی حکومەتی عیراقی تێدابێت لە گەڵ وەزارە تی بەرگری عیراق دا، بۆ ئەوەی بـ توانین هەموو شای ستە دارای یەکانی پێ شمەرگە و هەموو ئەو کێ شانەی تر کە لە بەینی وەزارە تی بەرگری عیراق و وەزارە تی پێ شمەرگە چارە سەری گونجاو یان بۆ بدۆزی نەوە، ئە مە وەك وە کو ستراتیژ ئەم ڕێککەوتـنە سەرەتاییە بۆ ئەم قۆنا غە ئێ مە وە کو وەزارە تی پێ شمەرگە بە کارێکی با شی دەزانین، چونکە لەگەڵ ئەوەی کە ئێمە لە سەنگەرەکانی کە پێ شمەرگە لـێی بووە ئە چینە پێ شترەوە، لەم قۆناغەدا هەر ئەوە توانراوە ئەنجام بدرێت، ئەگەر وەز عی سیا سی مەنتیقە کەش گۆڕانـکاری بە سەرداهات، ئەو کاتە و هەر کاتێك بڕیاری خۆی هەیە، بە کورتی ئەوە ستراتیژ نی یە ئەوە ڕێککەوتنێکی کاتی یە بۆ ئەوەی بتوانین متمانەیەك دروست بێ لەبەینی سوپای عیراق و پێشمەرگەدا، ئێمە خاڵێکی دیکەش داوا مان کردووە لەو ڕێککەوتـنەدا و لەو شوێنانەی کە پڕ دەکرێ تەوە حە شدی شەعبی لێ نەبێ، چونکە لە گەڵ حە شدی شەعبی دا بەڕا ستی یەعنی ناکر ێت وەزارە تی پێ شمەرگە لە گەڵ وەزارە تی عیراق کە چەند سەرکردایەتی، یان چەند قیادەیەکی جۆراوجۆر لەو مەنتیقە هەبێ، ڕەنگە گرفت بۆ ئیشەکان درو ست بێ، وا کراوە کە لەبەرامـبەر پێ شمەرگە و ئەو مەنتیقا نەی کە پڕدەکرێ تەوە تەنیا سوپای عیراق بێ، زۆر سوپاستان دەکەم و ئە گەر هەر پر سیارێکی دیکەش هەبوو، ئەو پر سیارەی هێر شی گەرمیان کە کراوە، ببورن بیرم چوو، وەزارەتی پێشمەرگە بەهیچ شێوەیەك ئاگادار نەبووە، ئەوان خۆ یان کە قـسەمان لە گەڵ کردن کە ئەم هێر شانە کە بەبێ ڕاو ێژ بەبێ وەرگرتـنی ڕە ئی پێ شمەرگە تێکەڵ پژان و شەڕ لەو ناو چانە دروست ئەکرا، بۆیە تکا دەکەین کە ئەمانە ڕابوەستێنرێت و عیراقیش کە پەلەی کرد لەسەر ئەو ڕێکەوتنە

بۆ ئەوەی تووشی حاڵەتی وا نەبین، چونکە ئەم حاڵەتەی کە ئەوان پەلاماریان دا و هات بوونە ئەو مەنتیقانە پێشمەرگەش پێشڕەوی کردبوو چوو بووە پێشەوە، بەڵام خۆ ئەوەی زەبتی هەڵچوونی ئەوە بەڕاستی لەلایەن سوپای عیراقیشەوە زۆر، ئەگینا ئەوەی کە پێشمەرگە هەنگاوی ناوە و چۆتە پێشەوە ڕەنگە مەترسی هەبووبێ کە پێکهەڵبژان و شەڕ دروست ببێ، ئەمە سەرەتایە بۆ ئەوەی کە ئەمە جارێکی دی ئەمە دووبارە نەبێتەوە، زۆرسوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، بەڕێز وەزیری ناوخۆ دواتر وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دانوستان، فەرموون کەرەمکەن ئەو شتەی کە پەیوەندی بە بەڕێزتانەوە هەیە دەتانەوێ قسەیەکی لەسەر بکەن، جەنابی وەزیری ناوخۆ فەرموو.

بەڕێز ڕێبەر احمد خالد/ وەزیری ناوخۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمانی کوردستان، زۆر خۆشحاڵین کە ئەمڕۆ بەشدارین و لە حزوری جەنابتانین بۆ ئەوەی گفتوگۆ بکەین لەسەر ئەو بابەتە گرنگانەی کە پەیوەستن بە ماددە (140) و دابراوەکان، ئەو ڕاپۆرتەی کەپێشکەش کرا ئێمە پێشوازی لێ دەکەین لەڕاپۆرتەکە، ڕاپۆرتێکی باش و هەڵسەنگاندنێکی باش کراوە و بەدوادا چوونێکی باش کراوە لەلایەن لیژانی پەیوەندار لە پەرلەمانی کوردستان، جێگای دەستخۆشیە وەکو حکومەتی هەرێم ئێمە دەست خۆشی لەهەموو ئەو پەرلەمانتار و ئەو لیژنانە دەکەین کەبەدوادا چوون لەسەر ئەو کەیسە گرنگە دەکەن، ئێمە لە حکومەت ئامادەی هەموو هاوکارییەك و هەموو هەماهەنگیەکین لەگەڵ لیجانی پەیوەندار لە پەرلەمانی کوردستان، بۆ ئەوەی بتوانین ئەم کێشە نەتەوەییە و نیشتمانییە چارەسەر بکەین، ئەو بابەتانەی کە ئیشارەتی پێ کرد من لە بابەتی ئەمنیەوە دەست پێ دەکەم، ڕاپۆرتەکەتان دەقیق بوو لەسەر ئەوەی کە هێرشە ئەمنییەکان یاخود جموجوڵی تیرۆرستان و داعش زیادی کردووە لەناو ناوچانە، من دەمەوێ تەئکید لە ڕاپۆرتەکەتان بکەمەوە کە ئەو هەڵسەنگاندنەی ئێستا لە دامودەزگاکانی حکومەت لەسەر بابەتی تیرۆر لە ناوچە دابڕاوەکان هەیانە بەم شێوەیەیە: لە هەڵسەنگاندنێکی گشتی لەناوچەکانی کە دابڕاون لە پارێزگای نەینەوا لە کەرکووك و لە تکریت و لە دیالە و هەموو ئەو پارێزگایانە چ بەراوردکردنێك لە بەینی 2019 و 2020 کراوە کە هەموو کردەوەکان و جووجۆڵەکانی تیرۆرستان لە ساڵی 2020 بە شێوەیەکی بەرچاو زیادی کردووە لە ئەو ناوچانەی کە ماددەی سەد و چلن، هۆکاری سەرەکی ئەم زیادبوونە و ئەو هێرشانەی کە کراون چ لەسەر پێشمەرگە و هێزەکانی ئاسایشی کوردستان، چ لەسەر هێزە ئەمنییەکانی عیراق هەبوونی بۆشاییەکی ئەمنییە لە نێوان هێزەکانی پێشمەرگەی کوردستان و لایەنی عیراقی، ئەو بابەتەی کە برای بەڕێزم کاك شۆڕش ئاماژەی پێکرد ئەو گفتوگۆیانەی لەگەڵ عیراق هەیە لەسەر ئەم بۆشاییە ئەمنیەیە هەنگاوی باشی بڕیوە و وردەکاریەکە جەنابیان ئیشارەتی پێی کرد من نامەوێ دووبارەی بکەمەوە، ئێمە لە حکومەتی

هەرێمی کوردستان بۆ بەرچاوتان ڕوون بێت لەپەرلەمان لە 2019/7/10 ەوە ئێمە سوێندمان خوارد لە 7/15 ئێمە یەکەم کۆبوونەوەی ئاسایی خۆمان ئەنجامدا و لەم کۆبوونەوەیە یەکەم بڕیار و دووەم بڕیار کە ئەنجومەنی وەزیران داوێەتی تایبەت بووە بە گفتوگۆ کردن لەگەڵ حکومەتی عیراق و ناوچەکانی ماددەی (140) و ئەو کێشە هەڵپەسێردراوانەی لە نێوان حکومەتی هەرێمی کوردستان و حکومەتی فیدراڵی هەیە، هەر لەو کۆبوونەوەیە بڕیاردرا سەردانی بەغدا بکرێت و سەرۆکی حکومەت و جێگری سەرۆکی حکومەت و چەند وەزیرێکیش ئامادە بوون، لە یەکەم دانیشتن لەگەڵ حکومەتی عیراق و لەبەغدا بڕیارمان دا کە لیژنەیەکی باڵا دروست ببێت لە نێوان هەرێم و بەغدا کە لیژنەی باڵای هەرێمی بە سەرۆکایەتی جەنابی سەرۆکی حکومەت بوو و، هی بەغداش بە سەرۆکایەتی وەزیری نەوت بوو ئەوکات (ثامر الغضبان) بوو، ئێمە چەندین جەولاتی گفتوگۆمان هەبوو لە ئاستی لیژنەی باڵا لە هەولێر و لە بەغدا و گەیشت بووینە حاڵەتی لێك تێگەیشتنی زۆر باش لەسەر زۆر ێك لەو بابەتانەی کە هەبوون، بۆ ئەوەی کە درێژە بە گفتوگۆکان بدرێت، ئێمە لە هەرێمی کوردستان لیژنەیەکی تەکنیکیشمان دروست کرد، بۆ ئەوەی بچێتە داخلی گفتۆگاکانی ووردەکاری کێشەکان، ئەو لیژنەیە من سەرۆکایەتیم دەکرد وەکو وەزیری ناوخۆ و وەزیری پێشمەرگە و وەزیری دارایی و وەزیری ئاوەدانکردنەوە و سکرتاریەت و دیوانی ئەنجومەنی وەزیران لەگەڵمان بوون، ئێمە دەستمان کرد بە پەیوەندی کردن کە خالد شوانی لەگەڵمان بووە وەزیری هەرێم بۆ کاروباری بەغدا، ئەم لیژنەیە دەست بەکاربوو چەندین جار پەیوەندیمان کردووە بە بەغدا و لەڕێگەی نوێنەرایەتی هەرێم لەڕێگەی کاك خالد شوانی چەندین جموو جۆڵ ئەنجام دراون لە بەغدا، بەڵام بەداخەوە لەگەڵ دەستپێکردنی کابینەی ئێمە و تێکچوونی بارودۆخی سیاسی و ئەمنی لە بەغدا بە تایبەتی ئەو ڕێپێوانانەی کە کران بارودۆخەکان هەمووی تێکچووە، تەواوی ئەو لیجانانەی کە ئێمە دروستمان کردوو و ئەو هەوڵ ماندووبوونانەی کە دامان بوو، هەموویان ڕاگیران لەسەر داواکاری لایەنی عیراقی، چونکە کاتیان نەبوو بارودۆخەکەش گونجاو نەبووە بۆ ئەوەی لەسەر ئەو بابەتانە گفتوگۆ بکەین، دەمەوێ لێرە تەئکید بکەم بەناوی حکومەتی هەرێمی کوردستان کە ئێمە زۆر جدیینە لەوەی کە بەدواداچوون بکەین لەسەر بابەتی جێ بەجێ کردنی ماددەی (140)، ئێمە پلانی خۆمان لەسەر دوو قۆناغ دانابوو، پلانی یەکەم/ تەبعەن خۆتان دەزانن لە دوای 2017 ەوە بارودۆخی ناوچەکانی ماددەی (140) بارودۆخەکە گۆڕدرا، ئێمە ئێستا ئەو ناوچانە بەجارێکی تر بەداگیرکراو دەزانینەوە، چونکە هیچ بوونێکی هەرێمی کوردستان و وەکو دامودەزگاکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان و پێشمەرگە و ئاسایش و ئەو دامەزراوانەی کە پێویستە وەکو هەرێمی کوردستان لەوێ تەواجودیان هەبێت تەواجودیان نییە، ئەوەی کە هەیە حکومەتی فیدراڵی تاك لایەنە ئەو شوێنانە ئیدارە دەکات، ئەمە پێچەوانەی دەستوورە کە دەبێت ناوچە دابڕاوەکان بەیەکەوە ئیدارەیەکی هاوبەشمان هەبێت، لەهەرێمی کوردستان ئامادەیی خۆمان دەربڕیوە بۆ ئەوەی کە ئەم بڕگانەی تایبەت بە ماددەی (140) بۆ ئیدارە کردنێکی هاوبەش لەڕووی ئەمنی و سیاسی و ئیداری جێ بەجێ بکەین، بەداخەوە حکومەتی فیدراڵی وەکو پێویست لەسەر ئەو

بابه ته نه‌هاتۆ ته پێش، ده ستی ده ستی ده کات و بابه ته‌کان دوا ده خات به ب یانووی جۆراو جۆر که سه‌رەکیترینی ئه‌و بیانووا نه‌ی ئه‌وه یه بارودۆخی سیا سی له عێراق له‌بار نی یه و کێ شه زۆرن و کابی نه گۆڕدراو کابینه‌ی نوێ ده‌ست به‌کاربووه‌و هه‌موو ئه‌وانه‌ی ڕه‌نگه له‌شوێنی خۆی بێت، به‌ڵام بۆ ئێمه‌ی کورد و ئه‌و مه‌ینه‌تیانه‌ی که خه‌ڵکی ئێمه له‌م ناو چانه تووش ده بن و ئه‌و پێکهاتا نه‌ی تورکمان و مه سیحی و عه‌ره‌ب و ئێزدی و کاکه‌یی و هه‌موو پێکهاته‌کانی تر که له‌و ناو چانه هه نه ناتوانن چیتر چاوه‌ڕێ بکه‌ن، بۆیه ئێمه له مانگی شه‌ش له یه‌کێك له کۆبوونه‌وه‌کانی ئه‌نجومه‌نی وه‌زیران جارێکی تر ئه‌و لیژنه‌یه‌ی که دروستمان کردبوو، لیژنه‌ی ته‌کنیکیمان چالاك کرده‌وه، داوا مان کرد له به غدا ئه‌وانیش لیژ نه‌ی خۆ یان دروست بکه‌نه‌وه که خالد شوانی په‌یوه‌ندی کردووه، کاك فارس عیسی له نوێنه‌رایه‌تی ئێشمان له‌سه‌ر ئه‌وه کردووه، ئه‌وان ئاماده‌یی خۆ یان ده‌ر بڕی به‌وه‌ی که لیژنه یه‌کی سه‌ربازیان درو ست کرد دوای ئه‌وه‌ی که به‌ڕێز جه‌نابی سه‌رۆکی حکو مه‌ت چه‌ند جار ێك به ته له‌فۆن ق سه‌ی له گه‌ڵ به‌ڕێز کاظمی کرد سه‌رۆك وه‌زیرانی عیراق، لیژنه‌یه‌کی سه‌ربازی فه‌نیان دروست کرد، ئه‌وه‌ی کاك شۆرش ئا ماژه‌ی پ ێی کرد ئێ‌مه‌ش هه‌مان لیژنه‌مان دروست کرده‌وه و دوو کۆبوونه‌وه‌ی به‌رهه‌مدار کراون، به‌ڵام هه‌موو ئه‌و کۆبوونه‌وه‌و ل ێك تێگه‌ی شتنانه له‌وه‌دا خۆی ده‌بینێ ته‌وه بزانین له سه‌ر ئه‌رزی وا قع چه‌ندی جێ به‌جێ ده‌ب ێت، ئێ مه ئاماده‌ینه، چونکه زه‌ره‌رمه‌ندی سه‌ره‌کی خه‌ڵکی ئێمه‌یه له ناوچه کوردستانییه‌کانی که دا بڕاون، هه ندێك پر سیارتان وروژا ند له کاتی ڕاپۆرته که، ئا یا گفتوگۆ کان ڕی شه‌یی بن، وه کو با سم کرد گفتوگۆ کان زۆر ڕیشه‌یین و حکومه‌تی هه‌رێمی کوردستان زۆر جدیه، له‌م ماوه یه‌دا چه‌ندین جار هه‌وڵی ته‌عریب کرد نی هه‌ندێك له ناوچه‌کان دراوه به تایبه‌تی له ده‌وروبه‌ری دبس و له‌و ناوچانه، چه‌ندین خێزا نی عه‌ره‌ب که هاوورده نه جارێکی تر وی ستوویانه له نه‌بوونی پێ شمه‌رگه و ده سه‌ڵاتی هه‌رێمی کورد ستان و به‌بوونی پارێز گارێکی سه‌پێنراو له که‌رکووك که بۆ شایی ئه‌منی و ئ یداری هه یه قازانج وه‌رب گرن، له‌وه‌ی که بگه‌ڕێنه‌وه ئه‌و شوێنانه‌ی به هیمه‌تی هه‌موو لا یه‌ك به ته‌داخولی ڕا سته‌وخۆ له‌لا یه‌ن سه‌رۆکی حکو مه‌ت ئێ مه له گه‌ڵ به غدا ق سه‌مان کردووه، له گه‌ڵ لایه نه عه سکه‌رییه‌کان، هه‌واڵگری یه‌کان، سیا سییه‌کان، وه گوتووما نه هه‌ر هه‌نگاوێکی له‌م شێوه‌یه ده‌بێ ته هۆی درو ست بوونی کێ شه‌یه‌کی تری سه‌ربازی و ڕووبه‌ڕووبوونه‌وه له‌م ناوچانه، چونکه ئێمه له هه‌رێمی کورد ستان چیتر ته قه‌بولی ئه‌وه نا که‌ین ته‌جاوز له‌سه‌ر سه‌روماڵی خه‌ڵك بکرێت و نامووسی خه‌ڵك و داهاتی خه‌ڵك و کشتوکاڵ و به‌رووبوومی ئه‌و خه‌ڵکه بسوتێنرێت، بۆیه زۆر ێك له‌و هه‌نگاوا نه‌ی له‌کاتی خۆ یدا چاره سه‌ر کراون، با به‌تی شنگال و گه‌ڕا نه‌وه‌ی ئێزیدییه‌کان حه‌ز ده‌که‌م بزانن به‌ڕێزان یه‌کێکه له بابه‌ته هه‌ره هه ستیاره‌کان، وه نه‌ك ئێ مه له هه‌رێمی کورد ستان و به غدا و به‌ڵکو کۆمه‌ڵگه‌ی نێوده‌و ڵه‌تیش له‌و بابه ته‌وه به شێکن له گفتوگۆ کان، من خۆم سه‌رپه‌رشتی ئه‌و لیژنه‌یه ده‌که‌م که تایبه‌ته به گفتوگۆکانی شه‌نگال، ئێمه له‌گه‌ڵ کابی نه‌ی پێ شوو گه‌ی شت بووین به قۆناغێکی باش له لێك تێگه‌یشتن، به‌ڵام به‌داخه‌وه ئه‌و کابینه که گۆڕدرا شانی عیراقیش گۆڕدرا، ئێستا جارێکی تر نوێنه‌ری نه‌ته‌وه یه‌کگرتووه‌کان (جلیل خان) له‌سه‌ر خه‌ته له گه‌ڵ ئێ‌مه و له گه‌ڵ عێراق

که جارێکی تر گفتوگۆکان دەست پێ بکەینەوە و پرۆپۆزەڵێکیان تەقدیم کردووە لەچوار چێوەی گفتوگۆ داین لەسەر ئەو بابەتە، تایبەت بە کەرکووک ڕەنگە پێویست بکات دواتر کاک خالد شوانی ڕوونکردنەوەی زیاتر بدات، ئەویش گفتوگۆی تری هەیە لە نێوان پێکهاتەکان کە وەکو وەزیری تایبەتمەند دەتوانێ زیاتر لەسەر ئەو مەوزوعانە قسە بکات، ئایا حکومەتی هەرێم هیچ زەمانەتێکی وەرگرتووە لە جێ بەجێ کردنی ماددەی (140)؟ تەنها زەمانەتێکی کە هەبێ ئەبێ رشدی و ئیرادەی بەهێزی هەموو لایەنە سیاسیەکان و پێکهاتەکان بێت کە دەبێت ئێمە ئەو ماددەی (140) بەزیندووی ڕابگرین و لە هەمان کاتیش دا پشت ئەستوور بین بەرامبەر بە دەستووری هەمیشەیی عیراق و وە لەوەش زیاتر پشت ئەستوور بین بە بڕیاری دادگای فیدڕاڵی کە لە ساڵی 2019، لەمانگی (8) بڕیاری دەرکرد کە ئەم ماددەی (140) ماددەیەکی زیندووە و کاتی بەبەرماوە دەبێ جێ بەجێ بکرێت، ئەمانە هەمووی ئیش و ماندووبوونی هەوڵی جدی بۆ دەدرێت کە حکومەتی هەرێم تەرخانی کردووە بۆ ئەو بابەتە، هاووڵاتیان کە گلەیی دەکەن لە هاتووچۆ لەگەڵ هەرێمی کوردستان ئەمە مافی خۆیانە ئەو ئەزیزانەی کە لە ناوچە دابڕوەکانن، نەك هەر ئەوان گلەیی دەکەن، بەڵکو خەڵکی تریش گلەیی دەکات، ڕەنگە ئەمە دواتر لە جەلسەی دوای نێوەڕۆ لە بابەتی تەندروستی و ڤایرۆسی کۆرۆنا وردەکاری زیاتر باس دەکەین، سەبەبی ڕەئیسی ئێوە بەڕێزتان دەزانن ڕێوشوێنەکانی خۆپارێزییە و ئەو قەدەغەی هاتووچۆیەیە کە لە نێوان پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان لەگەڵ باقی عیراق بڕیاری لێدراوە، بەداخەوە ئەو خەڵکەی کە لەوێشن ئەوانیش دەکەونە دوای بازگەکان، بۆیە ڕێکارەکانی تەندروستییە و هیچ مەبەستێکی تری لەدواوە نییە، ئێمە لە هەموو ئەو بابەتانەی تر کە ئاماژەتان پێی کرد کاك عبدالحكیم ڕاپۆرتێکی هەیە لەسەر ئەو مەوزوعە پێشکەشی بەڕێزتانی دەکات، لەسەر ئەو هێرشەی کە بۆ کەلار و کفری هات بوو، ئێمە لەسەر ڕاسپاردەی بەڕێز سەرۆکی حکومەت لەگەڵ لایەنە پەیوەندارەکان لەبەغدا قسەمان کرد، دیار بوو لەوێش لە بەغدا هەموو دامەزراوەکانی حکومەت ئاگادار نەبوون هەڵوێستێکی فەرمی حکومەت نەبوو، بەڵام هەر زوو چارە سەرکرا و ئەو گفتوگۆیانەی کە هەبوون چارەسەرێکی گونجاوی بۆ دروست کردوون، من لەسەر ئەو بابەتە شتێکی ترم نییە، ئەگەر دواتر پرسیارێك هەبوو لە خزمەتتان دام.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس بۆ بەڕێزتان، بەڕێز وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دانوستان، ئەو بەشەی کە پەیوەندی بەبەڕێزتانەوە هەیە ئەگەر قسەیەکتان هەیە فەرموون.

بەڕێز خالد سلام سعید شوانی/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دانوستان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، ئەندام پەرلەمانە بەڕێزەکان، زۆر سوپاس بۆ ڕاپۆرتەکەی لیژنەی ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمی کوردستان و بۆ لیژنەی پێشمەرگە، دیارە ئەگەر دەرفەت هەبێ من نامەوێ تەنها باس لەو پرسیارانە بکەم کە ئەوان وروژاندوویانە، بەڵکو بەدەرفەتێکی

باشی دەزانم هەموو ئەو بارودۆخەی کە ئێستا ناوچە دابڕێنراوەکان پێیا تێئەپەڕێ هەم لەڕووی ئیدارییەوە و هەم لەڕووی عەسکەرییەوە و هەم لەڕووی ئەمنییە و هەم لە ڕووەکانی ترەوە، ئێمە بیخەینە ڕوو بۆ پەرلەمانی کوردستان، بۆ ئەوەی پەرلەمانی کوردستان کە مەرجەعی باڵای خەڵکی کوردستانە ئاگادار بن چی لەو مەنتیقانە ئەگوزەرێ و چی پێویستە ئێمە لەڕووی سیاسیەوەو لەڕووی ئەمنییەوە ئەنجامی بدەین، پەرلەمانی کوردستانیش پاڵپشتی حکومەت بێت لەم هەنگاوەی کە ئەیکەین، تەبیعی قەزیەی ناوچە دابڕێنراوەکان بە کەرکووکەوە قەزیەی ستراتیجی گەلی کوردستان و بزووتنەوە رزگاری خوازەکەیەتی و، لە لایەنی کەم هەشتا ساڵی ڕابردوودا حوکمڕانی لە دەوڵەتی عیراق دا، ئەگەر بێینە سەر کابینەی نۆیەم لەبەر ئەوەی ڕەنگە کاتمان کەم بێ و بە چڕوپڕی قسە بکەین لە هێڵە گشتییەکانی کارنامەی حکومەتی هەرێمی کوردستاندا کە لەلایەن پەرلەمانەوە دەنگی لەسەردراوە یەك لە بابەتە هەرە گرنگە ستراتیجییەکان ئەوەیە چارەسەرکردنی کێشەی ناوچە جێ ناکۆکەکان بە ڕێگای جێ بەجێ کردنی ماددەی (140) و ڕێکارە یاسایی و سیاسەکانی تر، ئەمەوێ بۆ ئەم بابەتە ئێمە ئەگەر جاران باسمان لە جێ بەجێ کردنی ماددەی (140) دەکرد، بەڵام لە ئێستادا ئەرکەکە قورسترە تەنها باس لە جێ بەجێ کردنی برگەیەکی دەستوور ناکەین کە (140) ە، بەڵکو برگەیەکی تریشی هاتۆتە سەر کە قۆناغی ئاسایی کردنەوەی ئەو ناوچانەیە، لەم ماوەی ڕابردوودا پرۆسەی بەعەرەب کردنی ئەو مەنتیقانە دەستی پێ کردووە، کەبەشێوەیەکە بەرنامەی بۆ داڕێژراوەو هەندێك جار بەپێی قانوون و بەپێی شەرعەنە دەدەنە ئەو کردەوەی تەعریب کردنەی لەو ناوچانە ئەنجام دەدرێت، ئەمە وا ئەکات کە ئێمە دەبێ ڕووبەڕووی ئەم هەڵوێستە و ئەم ڕەفتارانەی ئەو لایەنە عیراقیانە ببینەوە کە ئەیانەوێ ئەم ناوچانە بەم شێوەیە زیاتر بە عەرەب کردن بەرن و، بە عەسکەرتاری بیانەوێ ئەو بڕیارانەی کە هەیانە فەرزی بکەن بەسەر ئەو مەنتیقانەدا، بە مەبەستی هەنگاو نان لەڕووی عەملییەوە لە کۆبوونەوەی ڕۆژی 2019/7/30 وا بزانم دووەمین کۆبوونەوەی ئەنجومەنی وەزیران بوو، بڕیاردرا بە تەشکیل کردنی لیژنەیەکی باڵا بۆ دانوستاندکردن لەگەڵ حکومەتی عیراق بۆ جێ بەجێ کردنی ئەم بڕیارە وەکو جەنابی وەزیری ناوخۆ ئاماژەی پێی کرد، ئەو لیژنەیە دروست بووە و ئێمە پرۆژەی خۆمان ئامادە کرد ئەو لیژنە تەکنیکیەی کە جەنابیان ئاماژەیان پێی کرد، تەقدیمی حکومەتی عیراقیمان کردووە، بەڵام بەداخەوە حکومەتی عیراقی تا ئێستاکە جدی نییە لە هەنگاونان بۆ جێ بەجێ کردنی یان دانیشتن و ڕێککەوتن لەسەر ئەو پرۆژەیە کە پێمانوایە پرۆژەیەکە هەم تەنها ڕەئی کوردی تیانییە، بەڵکو ڕەئی کۆی پێکهاتەکانی تری کەرکوك و ناوچە دابڕێندراوەکانی تر تیایە، ئەگەر بێتو ڕێککەوتن لەسەر بکرێ دەبێتە نەخشە ڕێگایەکی باش بۆ چارەسەرکردنی کێشەی ئەو ناوچانە، دەمەوێ هەندێك باس لە وەزعی ئەو ناوچانە بکەم کە دواتریش حکومەتی هەرێم نیازمان، بەرنامەمان چییە و ئێمە چۆن مامەڵەی لەگەڵ دا بکەین، لە یەکەمین ناوچە کە دەستی پێ دەکەم مەنتیقەی کەرکووکە، تەعریب لە کەرکووك بەم شێوازە دەکرێ و دێمە سەر ناوچەکانی تریش لەڕووی ئیدارییەوە، کە دەڵێم هەندێك هەنگاو دەیانەوێ بە قانون بیکەن لە ساڵی

بەپێی ئەمری دیوانی (4)س، لەساڵی 2018 بە ئەمری (حیدر عبادی) بڕیارێك دەرچووە و ناویان 2019 ناوە لیژنەی باڵای تەوازن، لەشاری کەرکووك دا و ئەمەی بە سەرۆکایەتی سکرتێری پارێزگا کان، پارێز گارە رێک نەخراوەکان لە هەرێمێك دا درو ست کردووەوە ئەندامی یەتی مەحافزی کەرکووك بە وەکا لەت کە سەپێنراوە بەسەر ئەو شارەدا، لە گەڵ چەندانێکی تر بێ ئە ندامێکی کوردی تیا بێ، بەپێی ئەم ئەمرە دیوانیە یە دە ڵێ دە بێ تەوازن بۆ وەز عی ئ یداری شارە کەرکووك بگەڕ ێتەوە و پۆ ستەکان لە کورد دەسەندرێتەوە و دابەش دەکرێت بەسەر عەرەب و تورکمان دا و ز یاتر بە سەر عەرە بدا دا بەش دەکر ێت، ئەوەی ج ێی دا خە ئێ مە دوای ئەوەی کە چەندین هەوڵمان داوە، چەندین نوو سراومان پێ شکەش بە حکومەتی عیراق کرد کە ئەم ئەمرە دیوانییە موخالفە بۆ دە ستوور و مخالفە بۆ قەراری ژ مارە (88) ی مەحکەمەی ئیتحادی عیراق کە دەڵێ (نابێت پۆستەکان لەسەر ئەساسی پێکها تەکان دا بەش بکر ێت)، بەڵام ئەوان مو سیرن لە سەر ئەوە، وە ئەو ئەمرە دیواذ یەیان هەڵوە شاندۆتەوە و لە 6/22/ ئەم ساڵ، یەعنی مانگێك و چەند ڕۆژێك لەمەو بەر ئەمرێکی د یوانی تر یان دەر کردووە، ئەو ئەمرەیان هەڵوە شاندۆتەوە، بەڵام سەر لەنوێ مەزمونی ئەمرەیان داوە تەوە دە ست سکرتاریەتی محا فەزەکان و محافزی کەرکووك بە وەکالەت، بۆ ئەوەی سەرلەنوێ عەمەلیەی تەعریب بەردەوام بێ و دەست پێ بکەن لە کەرکووك دا، هەر بۆ زانیاریتان لەم دوو ساڵەی ڕابردوو دا (14) مدیری کورد گۆڕدراون و کراونەتە عەرەب، دووانیان کراونە تە تورکمان، (16) مدیری قسممان لە کەرکووك گۆڕدراوە لە کورد سەندراوەتەوە، (13) مدیری شوعبەمان گۆڕاوە، سێ هەیئە لە شەریکەی نەوت لە ئێمە سەندراوەتەوە دراوە تە عەرەب، سێ قائیمقام لە ئێمە سەندراوەتەوە ودراوەتە عەرەب و تورکمان، کۆی گشتی ئەو پۆ ستانە و لە گەڵ پۆ ستە ئەمنی یەکان کە لە ئێمە سەندراوەتەوە (62) پۆستی کوردە کە لە کورد سەندراوەتەوە و دراوە تە عەرەب و تورک مان لە شاری کەرکووك، تەبعەن پۆستی محافزی کەرکووکیش، ئە مە لە وەز عی ئ یداری شاری کەرکووك، سەبارەت بە وەزعی عەسکەری شاری کەرکووك ئەو هێزە چەکدارانەی کە لە کەرکوون و لە سوپای عیراق پ ێك د ێن و لەناوچە دابڕێندراوەکانی تریش تەبعەن، لە حەشدی شەعبی پێك دێن و حەشدی عەشایەری پێك دێن کە حەشدی عەرەبی سونەن، لە حەشدی تورکمانی کە حەشدی ئەوانەن سەر بە گرو پە تورکما نەکانن، بەڵام تورکمانی شیعە، ئەمانە کۆی ئەو هێزانەن کە لە وێن و 93٪ ئەم هێزانە عەرەبن و سەر بە پێکهاتە و سەر بە مەزهەبی شیعەن، باقیەکەی تریان عەرەبی سونەن لەناو ئەو هـێزە و لەناو چەیش، بێ ئەوەی بوونی پێشمەرگە و ئاسایش لەوێ هەبێ، ڕەچاوی تایبەتمە ندی شاری کەرکووك بکرێ کە ز یاتر لە 50٪ی ئەو شارە کوردن، لەڕووی ئەمنییەوە کردەوە تیرۆرستییەکان جەنابی وەزیری ناوخۆ ئاماژەی پێی کرد جەنابی وەزیری پێشمەرگە ئاماژەی پێی کرد من نامەوێ جارێکی تر دووپاتی بکەمەوە، یەك لە کێ شە گەورەکانی بە عەرەب کرد نی کەرکووك قەز یەی هەیـ ئەی نیزا عاتی مولك یە و زەوی و زاری ک شتوکاڵی جوت یارە کوردەکا نە و هی تورکمانەکانی شە، ئە مە پرۆ سەیەکی بە عەرەب کردن دە ستی پێ کردۆ تەوە بەتای بەتی لەناوچەی سەرگەڕان و ناوچەی داقوق، ئێستا نەك تەنها لەو مەنتیـقە سنووریانەی کە کورد و عەرەب

پێکەوە تێکەڵن، بەڵکو دەیانەێ پەل بهاوێژن بۆ مەنتیقەکانی تر لە دەوروبەری قەزای شاری کەرکووکیش لە دێیەکانی جەمبور و شوێنەکانی تر کە ئەمە مەترسیەکی گەورەیە و بەداخەوە لەمەیا مەجلسی قەزای ئەعلا لە عیراق هاوکارن بۆ ئەو پرۆسەی بە عەرەب کردنە، محافزی کەرکووك بە وەکالەت و بەڕێوبەری گشتی زراعە کە پێشتر هی کورد بووە و ئێستا کە عەرەبێك ئیدارەی دەکات، هاوکاری سەرەکین بۆ گەڕانەوەی ئەو عەرەبانە بۆ ئەو شوێنانە و لێ سەندنەوەی ئەو زەوییانە لە کورد، بۆ ئەم بابەتە لەگەڵ جەنابی کاك د.عبدالحكیم لەژێر ڕاسپاردەی ئەنجومەنی وەزیران ئێمە سەردانی بەغدامان کرد لەگەڵ وەزیری داد کۆبووینەوە و لەگەڵ سەرۆکی ئەنجومەنی باڵای دادوەری عیراق دا کۆبووینەوە، دواتر من بە تەنیا لەگەڵ وەزیری زراعەش دا کۆبووینەوە، ئەم بارودۆخەمان بۆ یان خستەڕوو کە چۆن لەڕووی قانوونییەوە ئەم بابەتانە بۆ ئێمە گرنگە و ناکرێ بە پێی بڕیارەکانی ڕژێمی پێشوو ئەم مەنتیقانە جارێکی تر تەعریب بکرێتەوەو، دەسەڵاتی دادوەری هاوکار بێ بۆ بە عەرەب کردنی ئەو ناوچانە، بەڵام بەداخەوە تا ئێستاکە ئەم هەولانە بەردەوامە و ڕاستە ڕێگری لێی دەکەین بەکاتی، بەڵام لەڕووی دوور مەوداوە ئەمە مەترسییەکی گەورەیە بۆ سەر ئەو ناوچانە و ئەگەر لەوێ سەرکەوتوو بن دەچنە ناوچەکانی تر و دێنە عومقی مەنتیقەکانی ئێمەوە، ئەمە تا ئێستا بەپێی قەرارەکانی مەحکەمەی کەرکوك کە دەرچووە (300) دۆنم زەوی لە کورد سەندراوەتەوە و دراوەتەوە، کورد و تورکمان، تەبعەن دراوەتەوە عەرەب، کە ئەمە مەترسیەکی گەورەیە و ئەگەر بێتو ئەمە بەردەوام بێ زیاتر لە (800) هەزار دۆنم زەوی زراعی کورد ئەکەوێتە بەر مەترسی بە عەرەب کردن، بۆیە ئەمە یەکێکە لە مەلەفەکان کە ئێمە لەگەڵ بەغدا مامەڵەی لەگەڵ دەکەین و لەگەڵ ئومەمی موتەحیدە قسەی لەسەر دەکەین، بەڵام بەداخەوە بەغدا ئیستجابەی نییە، بەڵکو هۆکارێکی سەرەکییە بۆ چەساپاندنی ئەم جۆرە سیاسەتە، حکومەت لەگەڵ ئەوەشدا لە دانیشتەنەکان پێمان دەڵێن بەڵێ وایە و مافی خۆتانە، بەڵام دواتر ئیلتزام بە ئەو بڕیارانەوە ناکەن، بەڵکو بەردەوام دەبن، لە مەنتیقەی دوز موشکلەکانی ترمان هەیە ڕەنگە لە گەڵ لیژنە ناوچە دابڕێنراوەکانی پەرلەمانی کوردستانیش باسکرابێ، مەسەلەی بابڵێین دیراسەتی کوردیە کە مافێکی دەستووری خەڵکی کوردە لەناوچانە بە کوردی بخوێنن، بەڵام مامۆستاکانیان هەم تا ئێستا ئیعترافیان پێ نەکراوە هەم بەڕەسمی هەم بەئەمری واقع لەوێ ئیش دەکەن، ئێمە لە یەکێك لە کۆبوونەوەکانی لیژنەی باڵای دانوستاند لەگەڵ جەنابی سەرۆك وەزیران و جەنابی جێگری سەرۆك وەزیران دا ئەم بابەتەمان تەرح کرد، ئەوان ئێمەیان راسپارد کە مەلەفێك ئامادە بکەین بۆ ئەوەی بگەینە بابەتی گفتوگۆ و مفاوەزات و هەم ئیعتراف بەزمانی کوردی لەڕووی رەسمی و لەڕووی کاری ئیدارییەوە لەوێ ئیشەکانیان بەڕەسمی و بە پێی دەستوور و قەوانین بێ و هەم مامۆستاکانیش بتوانین بگوازینەوە بۆ سەر حکومەتی ئیتحادی لەگەڵ ئەو تایبەتمەندیانەی کە هەیە، بۆ ئەم مەبەستە ئێمە چەند کۆبوونەوەیەکمان لەگەڵ بەڕێز وەزیری پەروەردەدا ئەنجام داوە، مەلەفەکەمان ئامادەکردووە لە بەردەم کۆبوونەوەی ئەنجومەنی وەزیران و لە کۆوبونەوەی ئەنجومەنی وەزیران ئەگەر بووە بڕیار ئەمەش دەبێتە

یەکێك لە مەلەفەکانی تری مفاوەزات، بۆ تەسبیت کردنی بە دەستووری کردن و بەقانوونی کردنی وەزعی دیراسەتی کوردی لە ئەو ناوچانە، لە مەنتیقەی دوز تەبعەن وەزعەکە لە کەرکووك باشتر نییە خراپترە، لە دوز هەر جینۆ ساید کرا لە دوای ئەحداسەکانی ساڵی 2017 هێزە عەسکەرییەکەی کە لەوێ یە هێزی عەسکەری عیراقن، بەڵام ئەو هێزەی کە باڵا دەستە لەوێ حەشدی تورکمانییە، ئەو حەشدە بە روحێکی پڕ لە ئینتقام و ئیرادەیەکی سیاسی و ئەوانەوە مامەڵە لەگەڵ کورد و ئەو مەنتیقانە دەکات، من ئەمڕۆ لە گەڵ برادەران دا قسەم کرد دەڵێ هەندێ جێگامان هەیە کە مدیری دائیرەکەمان تەقاعود بووە و ئەمانەوێ مدیرێکی کورد دابنێین ناوێرن کوردەکان لەوێ دەوام بکەن، لەبەر ئەوەی هەڕەشەیان لێ دەکرێ لەلایەن گروپانەی حەشدی شەعبیەوە وە تەهدید بە تەسفیە و بە تیرۆر کردن و ئەوانە دەکرێت، کە ئەمەش یەکێکە لە مەترسیەکانی تر، لەوێش ئێمە 5 مدیرمان هەبووە گۆڕاون، قایمقامەکەمان گۆڕاوە، مدیری صحەیە، مدیری تەربیەیە، مدیری سایلۆیە، ئەمانە گۆڕاون و خەڵکی تر تورکمان و عەرەبی لە جێگایان دانراوە، لەهەندیك مەناتقیان هەیە کە حدودن لەگەڵ عەرەب دا لەوێ بە تایبەتی مەنتیقەکانی پارەپارە و گو لەجن و ئەوانە ئەمانەش بەر مەترسی تەعریب کەوتوونە، عەرەب دەیانەوێ بێنەوە ئەو ناوچانە بە شێوەیەکی کاتی ئەوەش سڕکراوە، بەڵام ئێمە لە هەوڵی ئەوەداین دەبێ لەڕێگای هەیئەی نیزاعاتی مولکیەوە هاوشێوەی کەرکووك و سنجار و مەخمور و ئەوانە ئەو کێشەیە بە یەك پاکێج چارەسەربکرێ، لەخانەقین کردەوە تیرۆرستییەکان زۆر بووە و برادەران ئاماژەیان پێ کرد تا ئێستا (19) شەهیدمان هەیە، (28) گوندی ئێمە چۆڵکراوە کە ئەمە مەترسیەکی زۆر گەورەیە لەماوەی دوو ساڵەدا (28) گوندی کورد چۆڵکراوە، لە ئێستاکە بە چۆڵی ماونەتەوە و زەوییە کشتوکاڵییەکانیان عەینەن لەلایەن ئەو لایەنانەی ترەوە ئەوە دەکرێ، بەڕێوبەرەکانی ناحیە و بەڕێوبەرە ئیدارییەکانمان بە تایبەتی لە جەلەولا و سەعدیە ئەوانەی کوردن دەرکراون لە جێگایان هەندێ کەسی سەر بە عەشیرەتێکی دیاری کراو کە لێرە بەوازحی دەیڵێم (عەشیرەتی کەروین) کە کاتی خۆی بە مەبەستی بە عەرەب کردن و تەبعیس کردنەوە، ئەوانە سەر بە بەعس بوونە هاتوونەتە ئەوێ، ئێستا خۆیان ڕێکخستۆتەوە و لەچوار چێوەی گروپەکانی حەشدی شەعبی وەکو عەسائیبی ئەهلی حەق و وەکو بەدر ڕێگە نادەن بەڕێوەبەر کوردەکان لەوێ دەوام بکەن و خەڵکی سەر بەخۆیان لەو شوێنانە دائەنێن، سەبارەت بە ناحیەی مەندەلی کە لەو جێیە هەمانە کە بەداخەوە وجودی کورد و کوردستان هیچ لێ نەماوە، تەنانەت مەقەری حزبە کوردستانیەکان کە ئیجازەیان هەیە لەلایەن حکومەتی ئیتحادیەوە مەقەرەی حزبە کوردستانییەکانیشی لێ نەماوە، کە ئەمە مەترسیەکی گەورەیە ڕووبەڕووی بوونی کورد و خەڵکی با بڵێین ئەو پارچەیەی کە بەشی کوردستانی باشوور ئەبێتەوە، مەسەلەی مەخمور کێشەی داعش هەیە و هەڕەشە لەسەر ئەو دێیانەی کە هەن بەتایبەتی لەو دێیانەی مەنتیقەی قەراج و ئەوانە، (13) دێ لە مەنتیقەی قەراج چۆڵکراوە، ئەوەی باشە تا ئێستاکە تەعریب نەکراوە، بەڵام ئەرکی ئێمەیە بتوانین ئەم دێیانە چۆن بگەڕێنینەوە ئاسایشیان بۆ دابین بکەین و بۆ ئەوەی لەژێر تەهدیدی داعش نەبنەوە و ئەرکی بەڕێز وەزیری پێشمەرگە و وەزیری ناوخۆیە بە تەئکید

لەو بارەدا ئەوان تەقصیر ناکەن ئەوەی لە توانایان دا هەبێ، مەسەلەی شەنگال و ئەوانە زۆر ئالۆزترە لەو وەزعەی کە هەیە بتوانین لە کۆبوونەوەیەك دا باسی بکەین، چونکی ئەنواع و ئەشکالی هێزی عەسکەری تیایە و وەزعەکەی لەڕووی جوگرافییەوە و لەڕووی ئەو ئیهتماماتانەی کە ئەوانەی کە هەیە ئەمەش بۆ خۆی یەکێکە لە کێشەکان کە هەرێمی کوردستان بەرنامەی داناوە بەپێی زانیاریەکانی من بەڕێز وەزیری داخلیە چەند کۆبوونەوە یەکی لەگەڵ بەغدا دا ئەنجام داوە بۆ گەیشتن بەڕێگە چارەیەك بۆ چارەسەرکردنی ئەو کێشانە، بەڵام ئەوەش تا ئێستا نەگەیشتۆتە کێشەی بنەڕەتی، لەڕووی نێودەوڵەتییەوە و ئەوانەوە یەکێك لە بیرە باشیەکان کە ئێمە هەستی پێ دەکەین ڕێکخراوە نێودەوڵەتییەکان ڕەئیان یەعنی لە ڕاپۆرتەکان دا لە دانیشتنەکانمان، پێیان وایە ئەم بارودۆخی ئەم ناوچانە نابێ قبوڵ بکرێ و زوڵمی گەورە لە کورد دەکرێ، بە نموونە ئەوانەی (UN) ڕۆڵێکی زۆر ئیجابی ئەبینێ بۆ ئاشکرا کردنی هەموو ئەو خروقاتە دەستوورییانەی کەلەبەرامبەر خەڵکی کورد دەکرێت لە کەرکووك، ڕاپۆرتی گروپی قەیرانە نێودەوڵەتییەکان (کرایسس گروپ) کە لە ماوەی مانگی ڕابردوو بڵاوبوویەوە بە وازحی باس لەوە دەکات کە تەوازن لەو ناوچانە نەماوە، هێزە عیراقییەکان لەوێ بەخراپی مامەڵە دەکەن و ڕەنگە ببێتە هۆی ئەوەی لەهەر دەقەیەك دا و لەهەر کاتێك دا بارودۆخەکە لەوەیە بتەقێتەوە، ئەم ڕاپۆرتانە پاڵپشت دەبن، بۆ ئەوەی ئێمە لە کاتی مفاوەزات دا بەکاری بهێنین لەگەڵ حکومەتی ئیتحادی دا، یەکێك لە بابەتەکانی تر پەیوەستە بە گروپی دیالۆگی نێودەوڵەتی ئەوانیش لە هەوڵ دان، بۆ ئەوەی کە پێکهاتەکانی کەرکووك لەگەڵ وەفدەکە نزیك بکەنەوە، سەبارەت بە ئاسایی کردنەوەی کەرکووك هەوڵێکی تریش ئەوەی جەنابی وەزیری ناوخۆ ئاماژەی پێی کرد، من ناچمە تەفاسیلەکەی ئومەمی موتەحیدە ماوەی ساڵێکە ریعایەتی کۆبوونەوەی پێکهاتەکانی شاری کەرکووك دەکات، بە مەبەستی ئاسایی کردنەوەی وەزعی ئیداری و ئەمنی و عەسکەری و سەقافی و ئیقتسادی شاری کەرکووك، بۆ ئەم بابەتە ئێمە لە ساڵی ڕابردوودا گەیشتینە ڕێککەوتن، ڕۆژی یەك شەممەیان دانا لە مانگی/9 بچین تەوقیع بکەین لەسەر ئیتفاقیەکە، بەڵام بەداخەوە یەکێك لە پێکهاتەکانی کەرکووك پەشیمان بوونەوە، پەشیمان بوونەوەکەش دیار بوو بەدەستی یەکێك لە وڵاتانی دراوسێی ئێمە بوو کە ڕێگەیان نەدا کە ئەم پرۆتۆکۆڵە ئیتفاقی لەسەر بکەین، بەڕێز (عادل عبدالمهدی) بەڕاستی جورئەتی ئەوەی نەبوو بتوانێ لایەنی کەم ئەو 90، 95٪ ئێمە ئیتفاقمان لەسەر کردبوو بیکاتە ئەمرێك و ئەم بارودۆخەکۆتایی پێ بێت، خۆشبەختانە لەگەڵ دەستپێکردنەوە ودەست بەکاربوونی بەڕێز (مصطفی کاظمی) ئەم بابەتە لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە جارێکی تر موناقەشەی کرا بەنێوەندگیری بەڕێز (جیمین بلەس خەت) نوێنەری تایبەتی نەتەوە یەکگرتووەکان کۆبوونەوەکانمان دەستی پێ کردووە، چوار کۆبوونەوەمان ئەنجام داوە، بەریعایەتی ئەنجومەنی وەزیران و ئێمە وەك نوێنەری کوردی کەرکووك لەناو ئەم لیژنەیەین، لەژێر ڕێنماییەکانی ئەنجومەنی وەزیران ئێمە خەریکین و بە تەئکید حز بە کوردستانییە گەورەکانیش ئێمە ڕاوبۆچوون و ئێمە ڕاوێژیان لەگەڵ دا دەکەین بۆ ئەم بابەتە، هەنگاوەکان نراون، بەڵام ئەگەر بێتو وەك جاری ڕابردوو پەشیمان بوونەوەی تیا

نەبێ، ئەوەش یەکێ کە لە هەنگاوە گرنگەکان بۆ ئاسایی کردنەوەی بارودۆخی کەرکووک کە موختەسەرەکەی ئەوەیە کە بتوانین چارەسەرێکی مەحەلی بۆ کەرکووک ببینینەوە، کە جێی ڕەزامەندی هەموو پێکهاتەکانی کەرکووک بێ، ئەگەر لەمە ناجیح بووین لە دوز و لە شوێنەکنی تریش بتوانرێ دوو بارە بکرێتەوە، ئەوەی جێی ڕووناکییە نەتەوە یەکگرتووەکان ڕۆڵی کورد لەم دانوستانانە بەرز دەنرخێنن بە وازحی لە هەموو کۆبوونەوە ڕەسمییەکان دا دەڵێن پێکهاتەیەك لە پێکهاتەکانی کەرکووك لەبەرئەوەی ولاتێك لە پشتەوەیە ئەوان ڕێگرن لەوەی ئیتفاقیەکە دروست ببێ ئەمە بۆ وەرەقەی تەفاوزی دەستی کورد و حکومەتی هەرێمی کوردستان بەهێزتر دەکات لە ئەم مفاوەزاتانە، خاڵە سوودییەکانی ئێمە چین لەوەی زۆر بە موختەسەری باسی دەکەم:

1- نەبوونی یەکڕیزی و یەك خیتابی هێزە کوردستانییەکان لە کەرکووك، هێزە ڕکابەرەکانی لە کەرکووك ناوچە دابڕێنراوەکان، هێزە ڕکابەرەکانی ئێمە بە حکومەتی ئیتحادیشەوە ئەوەندە بەهێز نییە بتوانێ بەم شێوەیە بە ڕەهایی تەعریبی ئەو ناوچانە بکات، ئەوە نەبوونی یەکڕیزی و یەك خیتابی لە لاوازی هێزە کوردستانیەکانە ئەوان بەو شێوەیە دەتوانن مامەڵە لەو ناوچانە بکەن.

2- بوونی بەداخەوە ئیتفاقێکی نامۆ قەدەس لەنێوان هەندێك لە گروپە تورکمانییە توندڕەوەکان لەگەڵ هەندێك لە تورکمانییە عەرەبەکان بە ریعایەتی چەند لایەنێکی دەرەکی، بۆ ئەوەی ئەم بارودۆخی سیاسی و ئابووری و ئەمنی و عەسکەرییەی کە ئێستا لە کەرکووك بەردەوام بێ و ئامادەنین دەرگاکانی حیوار بە باشی لەگەڵ کورد دا بکەنەوە، دەیانەوێ مەرجەکانی خۆیان بسەپێنن و ئەم ئەمری واقعە فەرز بکەن، یەك لە بابەتەکانی تر مەسەلەن بێدەنگی هێزە کوردستانییەکانە بەرامبەر ئەو تەعریبەی کە دەکرێ، ئێمە خیتابەکانمان زیاتر بۆ ناوخۆی خۆمانە، پێویستمان بەوەیە خیتابی بە فەزح کردنی تەعریب کردنی کەرکووك بۆ ڕەئی عامی نێودەوڵەتی و بۆ ڕەئی عامی عیراقی و ڕەئی عامی عەرەبی و پێکهاتەکانی تری کەرکووکیش تەرح بکەین، ئەوەی هەیە بەداخەوە ئێمە زیاتر بۆ خۆمان باس بە عەرەب کردن و تەعریب کردنی ئەو ناوچانە دەکەن، نەمانتوانیوە ئەم پەیامە زیاتر بگەیەنینە لایەنەکانی تر بۆ ئەوەی تەئسیر دروست بکات، هەیە و هەوڵ زۆرە، بەڵام ئەبێ ئێمە زیاتر ئیش لەسەر ئەم بابەتە بکەین و وسکت نەبین لەسەر هەر هەنگاوێکی بەعەرەب کردنی ئەو ناوچانە.

لەسەر ئاستی عیراق و ناوخۆ پێویستە ئێمە مفاوەزاتەکانمان لەگەڵ بەغدا دروست بکەین، لەسەر ئاستی پێکهاتەکانی ئەو ناوچانەش پێموایە کاتی ئەوە هاتووە لاپەڕەیەکی تر لە پەیوەندییەکان لەگەڵ تورکمان، عەرەب، پێکهاتەکانی تری ئەو ناوچانە بکەینەوە، لەسەر بنەمای دروست بوونەوەی متمانە لەنێوان یەکتری بۆ ئەوەی گەیشتینە هەر چارەسەرێك لەگەڵ حکومەتی ئیتحادیش بە چارەسەرکردنی کێشەی ئەو ناوچانە ئەمان نەبنە عەرقەلە و ڕێگر لەبەرامبەر جێ بەجێ کردنی ئەو ئیتفاقانە، وەزعی ئەو ناوچانە خراپە،

ئەگەر نەکەوینە خۆمان و خۆمان کۆنەکەینەوە و بەرنامەیەکی جدی دانەنێین لەسەر هەموو ئەم ئا ستانە ئێمە ئەو ناوچانە لەبەر هەڕەشە و مەترسی لەدەستدانن، لە کۆبوونەوەی بە عەرەبی دە ڵێن کۆبوو نەوەی (ماقبل الاخير) نازانم بە کوردی تەعبیری لێ بکەم، پێش کۆتایی ئەنجومەنی وەزیران ئەم بە جدی لەلا یەن ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستانەوە موناقەشەی لەسەر کرا و ڕاماذیان سپارد، بۆ ئەوەی کە ئەم مەلەفە لەگەڵ سەرۆك لیژنە کەمان بە سەرۆکایەتی جەنابی وەز یری ناوخۆ لە گەڵ عیراق دا دە ست بە گفتوگۆ بکەینەوە، بۆ ئەوەی ئەم بابەتە چیتر بەم شێوەیە لەلا یەن عیرا قەوە تە سویفی پێ نەکرێ و ئەو ئەمرە واقعەی کە ئێستا کە ئەو ناوچانە پێیدا تێدەپەڕن بەردەوام نەبێ، وە بتوانین ئەو مەنتیقانە ببێتە جێگایەك بۆ پێکەوە ژیانی هەموو پێکهاتەکان و بەپێی دە ستوور مامە ڵەی لەگە ڵدا بکرێ، زۆر سوپاس و داوای لێ بوردن دەکەم ئەگەر درێژەم بە قسەکانم دابێ.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس بۆ بەڕێزتان و بۆ هەموو وەزیرە کان بۆ ڕوونکرد نەوەکانتان، بەڕێزان ئە ندامانی پەر لەمان، دوای ئەو ڕوونکردنەوا نەش پر سیارتان هە یە؟ با شە ناوە کان بنوو سن، د.ع بدالحکیم بە تەقدیرەوە ناتوانێ قسە بکات، ئەگەر ڕاپۆرتێکی هەیە دەتوانێ بیداتە بەڕێز وەز یری هەرێم بۆ کارو باری پەرلەمان، بەڕێزیان دەتوانن ڕاپۆرتەکە بدەنە بەڕێز وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان، د.ڤالا فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر بکرێت دوای ئیجازەی ئەندامانی پەرلەمان بیخەینە دەنگدان، بۆ ئەوەی جەنابیان بە موباشری لەناو بابەتەکەیە و ڕاپۆرتی خۆی تەقدیم بکات، سوپاستان دەکەین.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەتوانین دەیخەینە دەنگدانەوە ئەگەر وابێ، با ناوەکان بنوسین، بەڵێ بەڕێزان، گوێ بگرن بۆ ئەوەی ئە گەر ناوێکمان لەبیر چووبێ ئیزافەی بکەین بۆ ئەوەی کەس گلەیی نەکات، د.محی الدین، کاك د یاری، کاك ز یاد، د.شایان، شیرین خان، کاك بەڵێن، کاك جلال، کاك شەمۆل، کاك سەرکۆ، کاك کاروان، کاك لوقمان، شیرین خان، کاك گۆران، د.ڕێبوار، کاك سەروان، شنۆ خان، سەو سەن خان، د.گلاو یژ، حـسیبە خان، کاك حاجی سفین، کاك رزگار، کاك شێخ ظاهر، کاك رۆمیۆ، کاك ئازاد، کاك نزار، کاك هێڤ یدار، کاك جـنان، کاك مەم، کاك مەلا ناصر، کاك سیپان، سلمی خان، کاك عوسمان، گلستان خان، کاك بژار، هدیە خان، رۆبینا خان، کاك پێشەوا، گولستان خان، کەسی تر ماوە نەمان نووسی بێت؟ لیزا خان نووسیومە، کاك نزار و کاك کاوە، کاك سیروان، کاك سعید، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، بۆ ئەوەی بەڕێز د.عبدالحکیم قسە بکات دە بێ بیخەینە دەنگدان، چونکە لە پەیڕەودا ڕێگە تەنها بە بەڕێزان وەزیرەکان دەدرێ بۆ قسە کردن، هەر بەڕێزێك لەگەڵ ئەوە یە ئە گەر پێویـست بوو یان خۆی ڕا پۆرتێکی هە یە و دە یەوێ بیخوێنێـتەوە هەر بەڕێزێك لە گەڵ ئەوە یە با دە ست بەرز بکا تەوە؟ زۆر سوپاس، بە دەنـ گی (67) ئە ندامی پەر لەمان ڕێ گە بە بەڕێز

د.عبدالحكيم ئەدرێت بۆ ئەوەی ڕاپۆرتەکەی بخوێنێتەوە، ئێمە ئێستا نزیکەی تە سەور دە کەم..... بەڕێز د.عبدالحكيم فەرمووو.

بەڕێز د.عبدالحكيم خسرۆ/ سەرۆکی دەستەی ناوچە کوردستانییەکان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، ئەم کاتەتان باش، دەستخۆشی لە لیژنەی کاروباری ناو چە کورد ستانییەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم و لیژنەی کاروباری پێشمەرگە دە کەین بۆ ئەو ڕاپۆر تەی پێشکە شیان کرد، ئەو زانیاریا نەی کە لە ڕاپۆرتە کە هاتووە، بە تەئک ید ئێ مە هاو کار و مو تەعاونین لە گەڵ پەر لەمانی کوردستانیش زۆریش پێمان خۆشە پاڵپشتیمان بکەین وەکو دەستەی ناوچە کوردستانییەکان بۆ بەردەوامی دان بە کارەکانمان.

تەنها بۆ وەڵامدا نەوەی ئەو پر سیارەی کە بۆ ئێمە هاتووە ئارا ستەی ئێمە کراوە، ئەوە یە کە ئێمە لە 2019/12/19 سەردانی لیژ نەی کارو باری ناو چە کورد ستانییەکانی دەرەوەی ئ یدارەی هەرێممان کرد، لەوێ ڕا پۆرتێکی تەواو لە سەر کارە کانی لیژ نەی ماددەی (140) و ئەو کارا نەی کە لە بە هەموو دۆکیۆمێنتەکان ڕادەستی بەڕێزیانمان کرد، لەبەردەستیان بوو و داوامان لە ئە ندامانی لیژ نە کرد کە هەر کات ێك پێوی ستیان بە دۆکیۆمێ نت بێ، پێو ستیان بە زان یاری ب ێت دە توانن سەردانی دە ستەی ناو چە کوردستانییەکان بکەن، ئێمە لە خزمەتداین بۆ پێشکەش کردنی هەر هاوکارییەك و زانیارییەك و تەنانەت پەیوەندیمان هەبووە لەم بارەیەوەن.

دە ستەی ناو چە کورد ستانییەکان لە سەرەتای کابی نەی نوێ ڕا پۆرت لەدوای بڕ یاری ژ مارە (2) بڕ یاری ژمارە (7) ی ئەنجومەنی وەزیران ڕاپۆرتێکی تەواوی سەبارەت بە شێوازی چارە سەرکردنی ماددەی (140) پێشکەشی بە لیژنەی تایبەتمەند لە ئەنجومەنی وەزیران بۆ دانو ستان لە گەڵ بە غدا، بۆ ئەوەی کە بە چ ڕێکار ێك ئێ مە کارە کانی خۆ مان دە کەین، هەروەها بۆ زانی نی بەڕێزتان تەنها وە کو زان یاری دەیخەی نە بەردەستتان، ئێمە لە دوای (16) ئۆکتۆبەر نووسینگەکانمان لە ناوچە کورد ستانییەکان هەموویان دا خران یان تاڵان کران، نوو سینگەی مەخمور، نوو سینگەی خا نەقین، نوو سینگەی دو بز، نوو سینگەی کەرکووك، نو سینگەی شێخان، نوو سینگەی شەنگال، نوو سینگەی زو مار، نوو سینگەی دوزخور ماتوو، نوو سینگەی مەندەلی، بەڵام تەنها نوو سینگەی شێخان کارە کانی خۆی کرد و بەردەوام بوو، ئێمە لە کابی نەی نۆ یەم دەستمان پێ کردو ئەو نوو سینگانەمان کارا کردۆ تەوە و تەنها بۆ ئێمە ڕە چاوکردنی و ه یوادارین ئەم زانیاریە بۆ خۆتان بێت، ئێمە نوو سینگەی کەرکووکمان کارا کردۆ تەوە، بەڵام لە بەر مە سائیلی ئەمنی و پاراستنی فەرمانبەرەکانمان و کارمەندەکانمان بەهیچ شێوەیەك لێمان نەگەڕاو بڵێین بە ئاشکرا بە عە لەنی ئەم کارانە بکەن، نووسینگەی خانەقین کارا کراوە تەوە، نوو سینگەی زو مار و شنگال بە هەمان شێوە کارا کراوەتەوە، هەموو نووسینگەکان ئێستا کاری خۆیان دەکەن، تەنانەت نوو سینگەی دوزخور ماتو یەکێ کە لە نووسینگە زۆر چالاکەکان کە تەنانەت راپۆرتی ڕۆژانەشمان هەیە بۆ بەڕێز سەرۆکی ئەنجو مەنی وەز یران،

تەنانەت ماوەی کەرەنتین ڕاپۆرتی ڕۆژانەشمان پێشکەش بە جەنابی سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران کردووە لەسەر ڕەوشی ئەم ناوچانە و پێشکەشمان کردووە، لەهەمان کاتیش دا ئەوەی کە بۆ جەنابیتان ئاشکرایە دەستەی ناوچە کوردستانییەکان سجلی ساڵی 1957 وەکو ئەرشیف لەلای ئێمە بووە، ئەم سجلە بڵێین هارد کۆپی بووە، موعەرەز بوو بەوەی تەلەف بێ، ئەمە یەکێکە لەسەروەتە نیشتمانییەکان کە ئەمە تاکە سجلە ئێستا لەبەردەستی حکومەتی هەرێمی کوردستانە کە ئیحتیفازی پێ بکەین، لە سەرەتای دەست بەکاربوونمان وەکو کابینەی ئەم سجلە بە نووسراوی ڕەسمی ئاراستەی وەزارەتی ناوخۆمان کرد، بە سووپاسەوە ئەوان ئێستا بەڕێگای بەڕێوبەرایەتی گشتی ڕەگەزنامە هەمووی بڵێین ئەرشیفی ئەلیکترۆنیی دەکەن و کۆپیەکان دووبارە دەکەنە چەند وێنەیەك، بۆ ئەوەی ئیحتیفازی پێ بکەن و بەشێك بێت لەو دۆکیۆمێنتانەی کە ئێمە دەستمان کەوت بوو سوپاسی ئەو بەڕێزانە دەکەین کە پێشتر لە دەستەی ناوچە کوردستانییەکان کاریان لەسەر کردوو و توانیان ئەم سجلە بە دەستی خۆیان بێنن.

ئەمە یەکێك بووە لە کارەکانمان، هەروەها ئەوەی کە پەیوەستە بڵێین بەڕاپۆرتی ساڵانە لەگەڵ ڕاپۆرتی سەد ڕۆژی بەوانەی کە پێشکەش بە ئەنجومەنی وەزیران، ئەوەی کە گرنگە لەلای ئێمە دەستەی ناوچە کوردستانییەکان سەرپەرشتی یان بەدواداچوونی جێ بەجێ کردنی پرۆژەکانی سەر بودجەی حکومەتی هەرێمی کوردستان لە ناوچە جێ ناکۆکەکان و ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم، تا ئێستا نزیکەی (170) ملیۆن دۆلار تەرخان کرابوو بۆ ئەو پڕۆژانە، بەڵام بەداخەوە ئەم پڕۆژانە وەستێنران و نزیکەی (75) پڕۆژە وەستاوە و (142) پڕۆژە بەردەوامە ساڵانە ئێمە داوا لە وەزارەتی پلا ندانان دەکەین و ڕێژەی ئەنجامدانی پڕۆژەکانمان پێ دەگەیەنین و پێمانی دەدەن.

هەروەها ئێمە ڕاپۆرتمان ئامادەکردووە و بەپێی ماددەی (7) لە یاسای دەستەی ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم پێویستە چوار مانگ جارێك ڕاپۆرت پێشکەش بە پەرلەمانی کوردستان بکرێ، سەبارەت بە کارو چالاکییەکانی دەستەی ناوچە کوردستانییەکان ئێمە لە مانگی (12) یەکەم ڕاپۆرتمان پێشکەش کرد بەداخەوە پێویست لە مانگی چواریش، بەڵام ئەو قۆناغە لەسەردەمی کەرەنتین بوو فەرمانبەرەکان دەوامیان نەدەکرد، بەڵام ئێمە دوو ڕاپۆرتمان ئامادەکردووە یەکێکیان لەسەر ئالیەتی جێ بەجێ کردنی ماددەی (140) بە ووردەکارییەوە کە پێشکەش بە لیژنەی کاروباری ناوچە کوردستانییەکان دەکەین، هەروەها ڕاپۆرتێك لەسەر کێشەی زەوییە کشتوکاڵییەکان، ئەم ڕاپۆرتە بەووردی بە هەموو دۆکیۆمێنتەکانەوە ئەوەی کە هاوپێچە لەگەڵ ڕاپۆرتە کە ئامادەمان کردووە، ئەویش پێشکەش بە جەنابتانی دەکەین ئەوەی کە بەڕێز کاك خالد شوانی ئاماژەی پێی کرد بە ووردەکاریەوە من نامەوێ باسی بکە مەوەن تەنها ئەوە نەبێ کە ئێمە دەستنیشانی دۆکیۆمێنتەکانمان کردووە هەموو شتێك لەبەردەستمانە، پێویستە ئاگاداری بەڕێزتان بکەینەوە وەکو ئەندامانی پەرلەمان کە ئێوە نوێنەری گەلن و ئەم ناوچانە بە نیسبەتی ئێمە گرنگی تایبەتی هەیە، تا ماوەیەکی تر ئەگەر وەکو حکومەتی هەرێمی کوردستان بە جدی و بە تەئکید ئێمە ئەو پلانەمان هەیە لەوانەیە گرێبەستە کشتوکاڵییەکان نوێ

بكرێتەوە، چونكە ئەوەی كە ڕاگیراوە ئێستا و كە بەپرۆسە ڕا گیراوە ئەوە بۆ مەعلوماتی جەنابتان ئێمە تەنها ئەوەی كە دەستنیشانمان كردووە بەنجا دۆنم بە تەواوەتی وەرگیراوە تەوە، بەڵام ئەوانی تر هەمووی حوكمی قەزائیان بۆ دەرچووە، ئەو حوكمە قەزائیا نە ئێستا ڕا گیراوە، چونكە نوێ كرد نەوەی گرێبە ستی ك شتوكاڵ ڕا گیراوە، ئە گەر حكو مەتی عیراق دوو بارە ڕێ گەی دا بە نوێ كرد نەوەی ب لێین گرێبە ستە كشتوكاڵییەكان ئەو كاتی لەوانەیە ئەم بڕیارانە بڕیاری داد گا هەمووی جێ بەجێ بكر ێت، بۆ یە نا مەوێ زیاتر بچمە ناو ئەو مەوزوعە، بەڵام بە ڕا پۆرتی تەواو و ڕا پۆرتی تێروتە سەل دوو ڕا پۆرتی تەواو ئێمە ڕادەستی پەرلەمان و سەرۆكایەتی پەرلەمانی دەكەین بەڕێگەی وەزیری هەرێم بۆ كاروباری پەر لەمان، زۆر سوپاسی جەنابتان دەكەین.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ، بەڕێزان ئە ندامانی پەر لەمان پ شوویەك وەردە گرین و دوای پ شووەكە دێی نەوە دە ست بە كۆبوونەوەكەمان دەكەین، دوو و نیوی ڕێك لەناو هۆڵەكە دەبین، بەڕێزتان لەو كا تە حازر بن بۆ ئەوەی دەرفەتی قسە كردنتان پێ بدەین، سوپاس.

دوای پشوو

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان فەرموون بۆ ئەوەی دەست پێ بكەينەوە، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان بچنەوە شوێنەكانی خۆتان، بۆ ئەوەی دەست بە كۆبوونەوە بكەينەوە كاك سەروان فەرموو.

بەڕێز سروان محمد علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەناوی خودای گەورەو میهرەبان، بە خێرهاتنی میوانە بەڕێزەكان دەكەم، پرسیارێكم لە بەڕێزتان هەیە وەكو سەرۆكايەتی پەرلەمان بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان (40) ئەندامی بەڕێزی پەرلەمان ناوی خۆی نووسيوە بۆ قسەكردن، دوای ئەوەش راپۆرتێكی ترمان هەيە كە پەيوەندی بە لەشكر كێشی و تۆپ بارانەكانەوە هەيە، دوای ئەوەش راپۆرتی تەندروستيمان هەيە، داوا دەكەم يارمەتيمان بدەن لەوەی كە پابەند بن بەوەی لە دەقەيەك بۆ دەقەو نيوێك قسەكانی خۆتان تەواو بكەن، فەرموون كاك سەروان.

بەڕێز سروان محمد علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ببورە پرسيارەكەم لە بەڕێزتانە وەكو سەرۆكايەتی پەرلەمانی كوردستان پرسيارم، هۆكاری راگرتنی پەخش چی بوو، يەعنی لە باسكردنی وروژاندنی ئەو خاڵەی كە پەيوەستە بە خاكی ئێمەوە، يەعنی هۆكار ناوەخۆی كوردستانە يان دەوڵەتە دراوسێكانە، يان جيهانە بە گشتی، چونكە پەيوەستە بە خاكی ئێمەو بە نيشتيمانی ئێمە، بۆيە هەموو دونيا ئەزانێ گەلی كورد چی دەوێ و چی دەڵێ و چی دەكات، يەعنی بۆ ترسمان هەبێت لە وتنی حەق بۆ خۆمان، ئەوە يەك، دووەميش ئەوەی تر بۆ پرسيارم لە برای بەڕێزم كاك خاليد شوانی وەكو وەزيری كاروباری نێوان هەولێر بەغدا، كە لە مێژە ئێمە هەر گوێبيستی ئەوە دەبين بە عەرەب كردن، ئێ باشە بۆ بە كوردبوون دەست پێ نەكات لەو شوێنانەی كە مەترسی لەسەر بە عەرەبكردن هەيە، يەعنی هۆكار چييە؟ بۆچی هەر ئەو ووشەيە دووبارە دەبێتەوە، هەر خولی پەرلەمان و هەر كابينەيەك هەر گوێمان بە عەرەب كردن دەبێت، يەعنی هۆكاری ئەو ئيدامە ئەو بەردەواميیە چييە؟ تا كەی بەردەوام دەبێت يەعنی خولی شەشەمی پەرلەمانی كوردستانيش هەر ئەو وشەيە دەگوترێتەوە چاوەڕێی ئەوە بين؟ يان چارەسەر وەكو حكومەت چيتان پێيە، بۆ ئەوەی يان ئێمەش وەكو پەرلەمان چبكەين بە هەموومان، بۆ ئەوەی ئەو وشەيە گوێبيست نەبينەوە جارێكی تر لێی خەڵاسبين بەراستی، بەنسبەت ليژنەی پێشمەرگەش بەراستی من لەحكومەتی فيدراڵ دەبينين لەگەڵ ئەندام پەرلەمانەكانی خۆيان كە موختەسن بە لێژنەكانيان بڵێين گرێدراوی لێژنەكانی ئەوانە وەكو لێژنەی

بەرگری هەر دانیشتنێك بكەن، تەفاسیلی دانیشتنەكەی خۆیان بۆ لیژنەی پەرلەمانی دەنێرن، ئێمە نە ئاگاداری كاروباری ئەوانین نەزانیاریمان پێ دەدەن و نەمیوانداریش دەكرێی، چوونیان بۆ كە حەقی خۆشمانە یەعنی ئێمە بۆ لێرەین كە لە لیژنەی پێشمەرگەین، دەبێ هەندێك شت دەربارەی پێشمەرگە بزانین، ئەوەی تریش پێم خۆش بوو بەراستی نەك هەر لەسەر ماددەی سەدوو چل، دوو شت هەیە لێرە لە كە میوانن هەموو وەزیرە بەڕێزەكان، بەڵام پرسیاری من و داوای من لە وەزیری پێشمەرگەو وەزیری ناوخۆیە، بەراستی ئەوەی پێویستە لە وەزارەتی پێشمەرگەو وەزارەتی ناوخۆو گروپێكی خێرا دابمەزرێت بەراستی لەو چەند رۆژەی رابردوو لە بەرگری شارستانی هەولێر كارمەندێكی بەرگری شارستانی هەولێر چووە بۆ ئەوەی ئاگری سناعە بكوژێنێتەوە لە پر كارەبا لێی داوە، چووینەماڵیان یەعنی كەسوكاری ئەو كارمەندە كارمەندەكەیان دەبردە نەخۆشخانەو دەیان هێناو دەیان برد لەسەر مردنیش بوو، ئەو قور بەسەرە توخوا پێم مەبڕە بەس شتێكی ترم ماوە بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان، جارەكەی تر غەدرتان لێكردم ئەو جارە بۆم تەعویز بكەوە.......

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ باشە فەرموو قسەكانت تەواو بكە كاك سەروان.

بەڕێز سروان محمد علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیسان بۆ وەزیری پێشمەرگە نوكتەی پێكەنینم نەوتووە، توخوا پێم پێمەكەنن بۆ وەزیری پێشمەرگە هۆكار چییە؟ تاكو ئێستا روتبەدار هەبوو، ئەفسەر شەهید بوو دووساڵ بەسەر روتبەی ئەو بەسەر چووبوو، بۆ روتبەی وەزارەتەكانی تر وەزارەتی ناوخۆ، ئی پۆلیس و ئاسایش یەك رۆژ تاخیر نابێ، بەڵام هی پێشمەرگە دوو ساڵ و سێ ساڵ و چوار ساڵی پێ دەچێت، یەعنی بەرنامەتان چییە بۆ نەهێشتنی ئەو ناعەدالەتییە بۆ هەتا كەی، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس كاك سەروان كاتەكەت تەواو بوو، بەڕێزان تەنها پەیوەست بەو تەوەرە پرسیارە، پرسیار لە وەزیرە بەڕێزەكان دەكەن، ئەگەر جارێكی تر بۆ بابەتێكی تر پێویستە جەنابیان لێرە حازر بن، ئەتوانن بە جیاواز بانگیان بكەین بۆ هەر بابەتێكی تر كە مەبەستان بێت كاك بەڵێن فەرموون.

بەڕێز بەڵێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی وەزیرە بەڕێزەكان دەكەم، من دوو پرسیار دەكەم، پرسیارێكیان ئاراستەی بەڕێز وەزیری پێشمەرگە، كاتی خۆی كە لە شەری داعش كە تەواو بوو سەركەوتنێكی گەورەمان بە دەست هێنا بەخوێن، بەشێكی زۆری ئەو ناوچانەمان گرتەوە كە بەخوێنی پێشمەرگە رزگاركران، قسەی سەركردایەتی سیاسەتی كورد ئەوكاتیش كە ئەوە بوو ئەو شوێنانەی كە بە خوێن گرتومانە ئەبێ بە خوێن چۆڵی بكەین، بەڵام بە

داخەوە ئەوەی کە پرسیارەکەم بەدەقیقی ئەوەیە لە ژێر بەربەبنای چ ڕێکەوتنێکدا ئەو ناوچانەمان چۆڵکرد، هێزەکانی پێشمەرگەمان کشاندەوە، دوای ئەوە هێزەکانی سوپای عیراق ئەو شوێنانەیان داگیرکردەوە هاتەوە ئەو خاکەی ئێمە بەخوێن گرتبومان، مەسەلەی ئەوەی کە کاك شۆرش باسی کرد کە ئێستا ئیتفاقییەك کە خەریکە ئەگاتە نەتیجەیەك لە سەر هەماهەنگی هێزەکانی پێشمەرگەو سوپای عێراق، هەم بۆ هەماهەنگی و هەم بۆ مەسەلەی شایستە داراییەکانی هەرێمی کوردستان، من جارێکی تر لەم پەرلەمانە بەرێزە باسم کرد یەکێك لە هۆکارەکان دیارە من دەزانم هۆکاری سیاسی گەورە لەپشت ئەو مەسەلەیەوەیە، بەلاّم یەکێك لە بیانووەکانی حکومەتی عیراق ناردنی لیستی ناوی هێزەکانی پێشمەرگەیە بۆ عیراق، بۆ ئەوەی کە شایستە داراییەکانیان بۆ خەرج بکرێ، ئەگەر روونکردنەوەیەکمان بداتێ بەرێزیان لەسەر ئەوە ئایا ئیشکالمان هەیە لەسەر ناردنی ئەو لیستی ناوی هێزەکانی پێشمەرگە یان نا؟ پێم بلێ سەبارەت بە کاك خالید شوانی بەراستی من دەست خۆشی لێ دەکەم زۆر بە تەرکیزەوە دەستی خستە سەر دوو هۆکاری گرنگ کە ئەرکی ئەم پەرلەمانە بەرێزەیە، حکومەتی هەرێمی کوردستان لایەنە سیاسییەکان ئیجبار بکات، ئەویش نەبوونی هەلۆێستی کورد لەو مەنتیقانە و بێدەنگی لایەنە کوردییەکان لەو مەنتیقانە، بەراستی من هەست بە شەرمەزارییەکی گەورە ئەکەم کە لەم قۆناغەدا لەم داتاو ئامارانە کە ئەم بەرێزانە خستییانە روو لەو مەنتیقانە، وەزعی گەلەکەی ئێمە ئاوابێ، بەلاّم هێزو لایەنە سیاسییەکان ناکۆك بن بێدەنگیان هەڵبژارد بێ یەك هەلۆێست نەبن، یەك گوتار نەبن بۆ رووبەرووبونەوەی دوژمنانی گەلەکەمان، بۆ ئازادکردنی خەڵکەکانی ئەو مەنتیقەیە کە لە دەست ئەو نەهامەتیانەی کە رووبەرووی بۆتەوە زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، گولستان خان فەرموو.

بەڕێز گلوستان سعید حمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پرسیارێکم هەبوو سەبارەت بەوەی کە هێزە عیراقییەکان کە هاتوونەتە کفری بە پێی چ ڕێکەوتنێك بووە؟ ئایا وەزارەتی پێشمەرگە ئاگای لە هاتنی ئەوانە هەیە، پرسیاری دووەمیشم سەبارەت بەو دوو بازگەییەی کە لە دۆڵی سماقولی هەیە کە ئەم دووبازگەیە بە بڕوای من.....

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بۆ هەڵی ناگری بۆ تەوەری داهاتوو لە باسی کۆرۆنا، بەس با تەرکیز بکەین لەسەر ناوچە دابڕێندراوەکان، سوپاس کاك زیاد فەرموو.

بەڕێز زیاد جبار محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پرسیارەكەی من ئەوەیە ئایا ئامادەكاری حكومەتی هەرێمی كوردستان بۆ پرۆسەی سەرژمێری گشتی لە عیراق ناوچە دابڕێندراوەكان دەگرێتەوە؟ چ ئامادەكارییەك حكومەتی هەرێمی كوردستان كردوویەتی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، كاك دكتۆر محی الدین فەرموو.

بەڕێز د.محی الدین حسن یوسف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وێڕای بەخێرهاتنی وەزیرە بەڕێزەكان و لایەنە پەیوەندیدارەكان، دەست خۆشی لە ڕاپۆرتە هاوبەشەكە دەكەم، بەلاَم لەگەڵ ئەوەشدا پێم دروستر بوو كە ڕاپۆرتەكە بە ناوی لیژنەكان بایە نەك بە ناوی سەرۆكی لیژنەكان، لە كۆی (22) ئەندام تەنانەت (2) ئەندام بەشداریان كردووە واژوویان كردووە، پێم وایە ئەمە كەمووكورتییە، من لەگەڵ ئەوەمە جەختكردنەوە لەسەر دەستەی ناوچە كوردستانییەكانی هەرێمە و لەڕێگای نوێنەرەكانمان دیسان كاراكردنەوەی لیژنەی ماددەی (140) لە ئەنجومەنی نوێنەران لە عیراق و لە ئەنجومەنی وەزیرانی عیراق، پێم وایە هەر یەك لە بەڕێزەكان وەزیری ناوخۆو وەزیری پێشمەرگە دەستە كوردستانییەكان و وەزیری هەرێم بۆ كاروباری وتووێژ لەگەڵ بەغدا پێویستی بە ژوورێكی عەمەلیاتی هاوبەش هەیە، كە لە ژێر سەرپەرشتی سەرۆكایەتی هەرێم یان سەرۆكایەتی ئەنجومەنی وەزیران دابن، بۆ ئەوەی ئەوان لەگەڵ لایەنی فەرمین ووتوویژكردن لەسەر هەموو ئەو بابەتانەی كە پەیوەندی بە ناوچە دابراوەكان یاخود ناوچەكانی دەرەوەی هەرێم هەیە، پێم وایە خاڵێكی تر ئەوەیە كە فشار بخرێتە سەر حكومەتی عیراقی لەڕێی باڵیۆزخانە و قونسولخانەكان و ڕێكخراوی نەتەوە یەكگرتووەكان بە مەبەستی ئاسایی كردنەوەی دۆخی ئەو ناوچانەی سەرەتا و دواتر هەنگاونانی كرداری بەرەو چارەسەركردن، پێموایە پێویستمان بەهەڵمەتێكی ئیداری سیاسی هەیە بەئاراستەی موخاتەبەكردنی گەلانی عیراق و هیزە سیاسی عیراقییەكان و شەقامی عەرەبی، سەبارەت بە پرسی ئەو ناوچانە خالێكی تر، پێم وایە دەبێ حكومەتی هەرێم یاخود شاندی دانوساندنكار لەگەڵ بەغدا، پێم وایە هەڵوەشاندنەوەی بەشێكە لەو بڕیارانەی كە بە ناوی مەجلیسی قیادەی سەورە، یاخود مەرسومەكانی كۆماری كە دەركراوە كە گۆڕانكاری لە هەیكەلیەتی ئیداری و دیموگرافی ئەو ناوچانە كردووە، كە پێم وایە هەڵوەشادنەوەی ئەو بڕیارانەی لە بەشێك لە كێشەكان چارەسەر دەكەن، ئەگەر جاران گلەیی و گازندەمان لە هۆكارە نێودەوڵەتییەكان هەبوو، بۆ ئەوەی كە شۆڕشەكانی ئێمەیان و دەسكەوتەكانیان لە ناو بردووە، بە تایبەتی ئەوەی شۆڕشی ئەیلول و بە مووئامەرەیەكی نێو دەوڵەتی عیراق و ئێران و جەزائیر و بە پاڵ پشتی ولایەتە یەكگرتوەكان ئەمریكا، بەلاَم ئێستا خەریكە خۆمان ئەو قەوارەی خۆمان دەخەینە مەترسییەوە، خەریكە

له ناوی دەبەین، دوو پرسیارم هەیە بەراستی سەبارەت بەیەکەم وێرای دەستخۆشیکردن لە هێزەکانی ئاسایش و پێشمەرگەو هێزەکانی ناوخۆ پۆلیس لە پاراستنی گیانی ماڵی هاووڵاتیان، بەڵام ئەوەی پێش کۆرۆناش کە لە هەندێك بازگە ئەوانەی پەیوەندییان یاخود لە ناوچەکانی دەرەوەی هەرێم، بەراستی مامەڵەیان لەگەڵ هاووڵاتیانی کوردستان بە هەموو نەتەوەکانەوە مامەڵەیەکی پێویستە، پێم وایە دەبێ مامەڵەکەیان دروستر بکرێ و لەو بازگەکان.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس کاتەکەت تەواو بوو، کاك دکتۆر فەرموو، کاك مەم اسکندر.

بەڕێز مم اسکندر مم:

بناڤێ خودایێ مەزن.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشێك ژ گوتنێت من بەرێز دکتور محی الدین ئاماژە پێکرد پێك ڤە ئەم ئەندامێت لێژنا ناوچا کوردستانی دەرەوەی هەرێما کوردستانێ دیسا من ڤێت ئەز تەئکیزێ بێخمە سەر جەنابێ سەرۆکێ پەرلەمانی، جەنابێت وەزیرا کو ئەڤروکە هەمی لێرە ت حازر بابەتێ کو ئەم نفیسن بابەتێ کو گرێدایی خاك و نیشتمانێ مەیە پرسەکا گەلەکا گرنگ و هەستیارە ئەڤ ئاریشێت کو ڤێ دەڤەرێ هەیی ئەگەر ئەم دەستی خودانین بەرێ خوبدەینێ شنهێڤە ئەز باوەرم ئەگەر دوورو یان نێزیك ئەم نە کومبوونێ لێ وێرێ بینین نە شینوارێن کوموونێ وادە ڤەرات بینین درێژایی دیروکی کارێن دیموگرافی ل ەێ دەڤەرێ روی داینە دیروکێ ئاماژە ب وێ چەندێ دەن سەودو فتوحاتێ ایسلامێ عەرب کرن بە سێ ئەنجامێ تەعریبێ مەسەلەکا زورا دیرو درێژە کو هەتانوکە مخابن ئەڤێت ژدیرڤە وان ریدانا بیننندەسێت مە داهێلاینەئەوێت کول دەڤەرا ڤە ڤە تیایی کوردستانێ د خازین یەك رێز و تەبایا مەیە مە سەر دێرا هەی تاریخێ داکو گەلی کورد یەك رێزو تەبابین کو جانترەو بهێزترە دەسکەفت پترن مخابن شەرێ داعش کو شەرێکی نە خاستی بوو شەرێکی سەپاندی بوو گەل درندەترین رێکخراوا تیرورستی......

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك مەم ئەگەر پرسیارت هەیە بەرێزان ئەندامانی پەرلەمان تەنها پرسیار بکەن، یەعنی روونکردنەوەو تەعقیب بڕوا ناکەم ئەمە شوێنی ئەم روونکردنەوەو تەعقیبانە بێت، پرسیارت هەیە پرسیار بکە لەو بەرێزانە کە هاتوون تەواو ...

بەڕێز مەم اسکندر مم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرسیارەکا من وەختێ کورد سەرپێچەکیا گەلەکا بچوکا لسەر ئیقلیمێ گەلەك گەورە، مە شەری داعشێ گوندێ، دێ گوندەکی دوو سێ خانی خەراب بوون گەلەك هەلا و ڤیامەتا لسەر سەری پێشمەرگەی، ئەڤرۆکا

گوندەکی مە چۆڵ کرینە، خەلکی تێدا دەربەدەر کرن، عەردێت کوردا دێتە وەرگرتن، ڤان هەڵوێستا نابینین بەراستی، حکومەتا مە چ پلان هەیە کو ڤۆناغێ داهاتوودا تەعامولێ لڤێ کریا، سوپاس.

بەرێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، خاتوو هدیە فەرمووو.

بەرێز هدیە مراد حیدر:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشێ بەخێرهاتنەکی گەرمی وەزیرێ بەرێز دکەم، هەرچەندە ژ لای راپۆرتا هاوبەش و ژ لای جەنابێ وەزیرا بەحسی شنگالێ هاتە کردن ئەز پتر بەحس لێ بکەم بە تایبەت و چەند رۆژەك ماینە سالبە گەرا شەشێ دەرباز بووە لەسەر جینۆسایدێ یەزیدیان، ئەواش لای رێکخراوە تیرۆرستی داعش کو دەر ئەنجامێ کوشتن و رفاندنا کچ و زارۆکا ئاوارە بوون و دەر بەدەری کۆچکردنا دەرەوەی وڵاتی هە رفاندنا پتر هەشتی کۆرین، تا نووکە ژی چارەنووسا نزیکی سێ هەزار کچ و ژن دیار نینە، سەرەرای ئەم دەر ئەنجامە شەنگال بووە جێی لێدانە ململانێی سیاسی و لەشکری و ئەجندای نێو دەوڵەتی دۆسێی ئەمنی گەلەك ئالۆزە بە هەبوونا چەندین هێزێ لەشکری نەشەرعی کو دەفەر کۆنترۆڵ کردیا ژ گەلێك لایەنی جودا، هەر یەکێکیشمان لایەنێکی ئەجندای جیاواز هەینە، نەبوونی ئیدارەی شەنگالێ ئاستەم بەرامبەر سەقامگیری زفراندنا ئاوارەیان جێبەجێکردن و ئاڤاکردنا پرۆژە دامەزراوەی حکومی کردیا، نەبوونا دادپەروەری دەستە سەرکردتنا تۆمەتبارا کو گەلێك ژووان خەلکێ گوندێ دەوروبەری شەنگالێنە و هیچ هاریکاری پشتیڤانی لای وان نینە، بە پێچەوانەوە ئەوان ئەو تاوانبارە لە ناوخۆدا پاراستینا پتر هاریکاری ئەوان بکەن، بەرێز سەرۆکا پەرلەمانی مەترسییەکە مەزن لە دیراسەتکردنی لە دیموگرافیا شەنگالێ هەیە و هەتا هەنووکە ئەو عەردێ ئیزدی شەنگالێ رۆژی 5/8 نە تۆمارکردینا سەر ناوێ وان دائری تاپۆ و چەندین هەوڵ لەو ماوەی پێش هەندەك ژ هەندەك لایەك و ناوی خۆ تۆمار بکەن......

بەرێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەرێز هەدیە خان پرسیارەکە بکە.

بەرێز هدیە مراد حیدر:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەرێز سەرۆکی پەرلەمانێ هەندێ کاتم دەیە. بابەتی شەنگالێ جیاوازە ئەو تاپۆیە تایبەت سەنتەری قەزای شەنگالێ، بەرێزان پشتی ئاوارەی ژیانێکا سەخت و دژوار دەربازکری ماوەی شەش ساڵە ئەوە ماوەیەکی نزیکە نزیکی (2000) خێزان ژ ناجاری زبرینە شەنگالێ. نینە هیچ خزمەتگوزارییەك وهەبونا تەقەمەنیا عەردێت وان رۆژانە نزیکی (10) خێزان وێران کردییە، چۆن ئەرێ ئەڤ ئێش و ئازارێ خەلکێ شەنگالێ دەرباز کات هەر وا بەردەوام بن یان چ چارەسەری هەیە.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس وەختت تەواو بوو ئەتوانی بیرۆکە حازر بکەی، هەدیە خان دەتوانی بیرۆکە لەسەر دۆخی شەنگال حازر بکەی، دە دەقەت دەدەینێ بۆ ئەوەی بە دڵی خۆت قسە بکەی لەم کۆبوونەوەیە دەبێ حسابی وەخت بکەین، فەرموون سوسن خان.

بەڕێز سوسن محمد میرخان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە پێی ئەوەی کە ئێمە لە ناوچەیەکی ئاڵۆز دەژین لە عیراق و بەتایبەت لە هەرێم و کوردستانیش کە لە هەموو لایەکرا، یەعنی بەراستی غەدرو زوڵم لە خەڵکی کوردستان دەکرێت، من ئەو پرسیارەم ئاراستەی وەزیرە بەڕێزەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستانە کە تا ئێستا بۆ قەرەبوو کردنەوەی هاووڵاتییانی ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم، هەر لە کوشتن وتەعریب و بڕین و تیرۆر و ئەوانە چی کراوە؟ و لەگەڵ حکومەتی هەرێمی کوردستان گەیشتونەتە چی تا ئێستا؟ سەبارەت بە بۆردوومانەکانی تورکیاو ئێرانیش کە تا ئێستا تەنیا یەك شتی ترم ماوە، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان من لەراستیدا ئەو پرسیارە ئاراستەی وەفدی حکومەتی هەرێمی کوردستان دەکەم کە سەردانی بەغدا دەکەن بۆ دانوستان لەسەر کێشەو گرفتەکانی خەڵکی کوردستانی ئەو ماف و شایستەکان، بەراستی داوا دەکەم کە ئەو کاتەی دەچن بۆ دانوستان خەڵکی پسپۆڕو یاسایی ببەن لەگەڵ خۆیاندا، چونکە ئەو چەندین جارە سەردانی حکومەتی عیراق دەکەن، بەڵام نەگەیشتونەتە هیچ ئەنجامێك، لەبەر ئەوە با کەسانی پسپۆڕو یاسایی ببەن لەگەڵ خۆیان، بۆ ئەوەی چیتر حکومەتی عیراق بەراستی پێشێلی مافەکانی خەڵکی هەرێمی کوردستان نەکات و بتوانین دەستکەوتەکانی هەرێمی کوردستان بە پێی ماددەکانی دەستور کە پێشێڵ کراوە بە دەست بێنین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڵام ئێمە شایەتییەك بۆ وەفدی دانوستکاری حکومەتی هەرێمی کوردستان ئەدەین کە خەڵکی قانوونی زۆر موتەمەکنی تێدایە و خەڵکانێکی تێدایە، دەتوانین بڵێین بەشێکی زۆر لە ئیعتیمادی حکومەتی هەرێمی کوردستان لەسەر توانا قانوونییەکانی ئەوانە کاك حاجی سەفین فەرموون.

بەڕێز سفين اغا عمر اغا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشەکی بەخێرهاتنی میوانە بەڕێزەکان دەکەم، دەربارەی ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم، بەخۆمان دەزانین ئەو جوتیارانەی ئەو ناوچانە پاش ماندووبوون و ڕەنجێکی زۆر تا دەگاتە بەرهەم هێنان دەغڵ و دانیان دەسوتێنرێت بە دەستی ئەنقەست، ئایا حکومەتی هەرێم هیچ هەوڵێکی داوە بۆ قەرەبووکردنەوەی جوتیارانی زیان لێکەوتوو لەلایەن حکومەتی بەغداوە، خاڵی دووەم هەروەك ئاگادارین خەڵکی ئەو ناوچانە بێ ئومێد بوونە ناچارن زەوییەکانیان دەفرۆشنە عەرەبەکان، ئەمەش بۆ

ئاینده کاریگەرییەکی سلبی دەبێ، هیچ جووتیارێکی کورد خاوەنی زەوی کشتوکاڵی نامێنێ لەو ناوچانە، بۆیە دەبێ حکومەتی هەرێم بە زووترین کات ڕێگا چارەیەك لەگەڵ بەغدا بدۆزێتەوە، چارەسەری ئەم وەزعەی ناوچە کوردستانییەکان بکات، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك شەمۆل فەرموو.

بەڕێز شەمۆل اشین صابر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرسیارێکم ئاراستەی بەڕێز وەزیری ناوخۆیە، سەبارەت بە بڕیاری کە بەڕێز پارێزگای هەولێر دای لەسەر ئەوەی کە هەرکەسێك داخیلی پارێزگای هەولێر بێ، ئەو پارێزگایانەی کە جگە لە سلێمانی و هەڵەبجەو دهۆك دەبێ بڕی (50) هەزار دینار بدەن، بۆیە خۆزگە ئەو بڕیارە نەدرابایە، کە ئەو بڕیارەش دراوە حەق وایە کەرکووك و ئەو ناوچانەی کە لەدەرەوەی ئیدارەی هەرێمن ئەو بڕە پارەیان لێ وەرنەگیرێ، سەبارەت بە کاك خالید شوانی دەست خۆشی لێ دەکەم راپۆرتێکی زۆر ووردو درشتی پێشکەشکرد، پرسیارەکەشم ئاراستەی بەرێزیانە بۆچی لایەنە کوردییەکان رێك ناکەون لەسەر دانانی بەرنامەیەك، بۆ ئەوەی پارێزگاییەکی کورد بۆ کەرکووك دابنێن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەرێز کاك سەرکۆ وا دیارە لێرە نییە، فەرموو شیرن خان.

بەڕێز شیرین امین عبدالعزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەندامی لیژنەی ناوچەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم بە داخەوە زیاتر ئاڵۆزبوونی دۆخی ناوچەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم ئەتوانین بڵێین درێژکراوەی (16)ی ئۆکتۆبەرە، من وەکو ئەندامێکی ئەو لیژنەیە چەند خاڵێك دەخەمەڕوو ئەگەر دەرفەت هەبێ، بەهۆی ئەو بۆشاییە ئەمنییەی لەو سنوورانەی دروست بووە، بە تایبەت گوندەکانی سنووری داقوق و خانەقین کە چۆڵ دەبن بەپێی زانیارییەکانی من گوندەکانی کاکەی نیشینەکانی بەتایبەت ئەو سنوورانە (15) گوندن، بەڵام بەهۆی ئەو هێرشی گرووپە چەکدارییەکانەوە، ئێستا سێ گوند بە ئاوەدانی ماوەتەوە، پێنج سەد خێزانی کورد گوندەکانیان لەو سنوورانە بەجێ هێشتووە، زۆربەی ئەو ناوچانەی لەلایەن گرووپە چەکدارەکانەوە هێرش دەکرێتە سەریان، لە سنووری خانەقین و گوندەکانی دەورووبەری لە نزیك جادەن و پاراستنی ئەو ناوچانەی بە دیاری کراوی لە ئەستۆی حەشدی شەعبی، پرسیارەکە ئەمەیە کاتێك گرووپە چەکدارەکان لە شەواندا هێرش دەکەن، بۆچی حەشدی شەعبی نایانپارێزێت، سەرباری ئەوەی ئەو گرووپە چەکدارانەی کە چالاکی ئەنجام دەدەن، چەندین لادێی عەرەبنشینی زۆر هێز تێدەپەرێنن، بۆ ئەوەی چالاکییەك لە دەرکردنیشینەکان بکەن، پرسیارێکم بۆ بەرێز وەزیری پێشمەرگە ژمارەی هێزەکانی پێشمەرگە لەو

سنوورانە بەتایبەت گوڵەجۆ، قەرەتەپە زۆر کەمە و بە داخەوە، زۆرجار هەبووە لێکۆڵینەوە لە بەرانبەر پێشمەرگە کراوە لەسەر ئەوەی کە فیشەکیان زۆر تەقاندوە، بەڵام کاتێك بەرپرسی میحوەرێك سەردانی ئەو ناوچانە دەکات، تەنها بۆ لێدوانێکی رۆژنامەوانی کە چی بەهێزێکی زۆرەوە سەدان پێشمەرگە تەنها ئەتوانین بڵێین پاسەوانی ئەمنی هێزی پڕ چەکی تایبەتی بۆ دابین کراوە، بۆچی نەتوانراوە ئەو هێزانەی کە لەو سنوورانەی پڕ چەك بکرێن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

دکتۆرە شایان فەرموو.

بەڕێز د.شایان کاکە صالح محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە ناوی خوای گەورە، بە خێرهاتنی شاندی حکومەت دەکەم، دوو پرسیارم هەیە بۆ بەڕێز خالید شوانی ئایا لە کاتی دانووستانەکان کەڵك لە یاسای بەڕێوەبردنی دەوڵەت بۆ قۆناغی گواستنەوە وەردەگرن، بە تایبەتی ماددەی (58) و، پرسیارێکی دیکە ئایا ئاگاداری ئەوەن لە مەخموریش هەوڵێك هەیە بۆ تەعریب کردن بە تایبەتی ئەوانەی کە دەڵێن ئێمە بە رەچەڵەك عەرەبین، بەڵام هەر لە زووییەکەوە لەوێن لە گوندەکانی ئەو دەوروبەرە تێیدا نیشتەجێ بووینە بەبیانوی ئەوەی کە پێشتر فەرمانبەری حکومەتی هەرێمی کوردستان بووینە، ئێستا حکومەتی هەرێمی کوردستان فەسلی کردوونە دەیانەوێت بگەرێنەوە، بەو بیانووە ئەمەش جۆرێك لە تەعریب کردن بووە، ئەو ناوچەیە نازانم بەڕێزتان ئاگادارن یان نا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك دیاری فەرموو.

بەڕێز دیاری انور حمه رحیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

چەند پرسیارێك زۆر بە کورتی، کێشەی هەرێمی کوردستان لەگەڵ ناوەند لەسەر پرسی پێشمەرگە، بۆچی نەگەیشتۆتە ئەنجام؟ هۆکارەکانی چییە؟ ئایا لەم نزیکانە ئەو بابەتانە دەگاتە چارەسەر؟ بەڕێز وەزیری پێشمەرگە دەمەوێت بپرسم وەزارەتی پێشمەرگە میلاکاتی چەندە، یەعنی چەند میلاك لەسەر وەزارەتی پێشمەرگە هەیە بە ژمارە؟ ئایا وەزیری پێشمەرگە کێشەکە چییە لەگەڵ بەغدا رێك ناکەون؟ بۆ نمونە لە (2013) و دەیانگوت (80) هەزار، دوایی کردیانە دووسەد هەزار، دەڵێن دووسەدوپەنجا هەزارو ئێستاش پێم وابێ ....

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە پەیوەندی بەوەوە هەیە؟

بەڕێز دیاری انور حمە رحیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وەڵاهی وەزیری پێشمەرگە لێرەیە، بەڵێ پەیوەندی بە ناوچە سنووریەكانی كوردستانییەكان و، بێگومان بابەتێكی دیكە دەمەوێت بپرسم وەزیری پێشمەرگە هێزی پێشمەرگە بەدیاری كراوی كەی دەگەڕێتەوە؟ كەی دەگەڕێتەوە ناوچە كێشە لەسەرەكانی دەرەوەی هەرێمی كوردستان؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، ڕۆبینە خان فەرموو.

بەڕێز ڕۆبینە اویملك عزیز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەحسێ وێكە دەشتا نەینەوا، هەرچەندە جەنابێ تە مەجالێ زۆر نەداتە مە هەر وەكو بەرێزتان ئاگادارن دوای پرۆسەیەكی جینۆسایدی كۆمەڵكوژی، پێكهاتەكانی لەلایەن چەكدارانی داعش ساڵی (2014) ئەنجام داوە، بە داخەوە لە ئێستا پرۆسەی جینۆسایدی پێكهاتەكانی وەكو كلدان وئاشورو سریان وئەرمەن كرستییانەكان، یەزیدی و كاكەیی و لە ناوچە كوردستانییەكانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم وەكو ناوچەی حەمدانیە و قەرە قۆش و بەرتلەو تلكێف و بەتنایەو بەعشیق و قەرەقۆش و قەرەمش، لەبەر بوونی نیشانی چەكدارانی بەردەوامی هەیە، كە بوویتە ئەستەنگێك بەرامبەر گەڕانەوەی خەڵكی ئەم دەفەرە بۆ گوندەكان، دێمە سەر خالێ یەكەم بۆیە پێویستە هەمووومان كار لەسەر ئەم خاڵانەی خوارەوە بكەین، هەوڵدان بۆ چارەسەر كردنی كێشەی ئەم دەڤەرە بەپێی ماددەی (140)ی دەستووری عیراق، داواكردنی كوشار دروستكردنی لەسەر حكومەتی فیدراڵ لە بەغدا لە پێناوی دیلكردنی میلیشیا چەكدار، پاراستنی ئەم دەڤەرە بە هەماهەنگی باش لەنێوان هێزەكانی پێشمەرگەو ئاسایشی هەرێمی كوردستان لەلایەك، هێزەكانی سوپای فەرمی و ئەمنی عیراق لە لایەكی دیكەوە، ئاگاداركردنەوەی كۆمەڵگەی نێودەوڵەتی ڕێكخراوەكانی جیهان نەتەوەیەكگرتووەكان بارودۆخی نالەبار كە لەئێستادا لە خەڵكی دەشتی نەینەوا دەناڵێنن هەوڵدان بۆ جینۆسایدی ناساندنی كۆمەڵكوژی كرستییانەكان و كلدان و ئاشور، سریان، ئەرمەن و كاكەیی هاوشێوەی كوردەكانی ئێزیدی كوردستان و ئێراق و جیهان، دروستكردنی گوشاری نێو دەوڵەتی لەسەر حكومەتی ئێستاو عیراق لەپێناوی سەر لەنوێ پەرەپێدانی دەڤەری دەشتی نەینەوا پێكهاتەكانی، پێكهێنانی لیژنەیەكی هەماهەنگی لەپەرلەمانی حكومەت لەنوێنەرانی حكومەت، بۆ سەردانی ئەم دەڤەرە ئامادەكردنی راپۆرتەكی تێرو تەسەل، لە بارەی ئەم بابەتە و هەر سێ سەرۆكایەتی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، كاك ئازاد فەرموو.

بەڕێز ازاد اكرم بهرام:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرسیارەکانی ئێمە بۆ ئەوەیە هەرێمی کوردستان جوانتر بکەین و سیاسەتی هەرێمی کوردستان جوانتر بکەین، ماددەی (140) کە باس دەکرێ دەپرسم بۆچی تورکمانەکان هەست ناکا ماددەی (140) ئی ویشە تەنها وا هەست پێ دەکەن ماددەی (140) ئایا ئیجرائەتەکان غەڵەت کرایە، تێگەیشتنەکە غەڵەتکرایەو لۆیە تورکمان هەست پێ دەکەن، ماددەی (140) ئی ویش، سەیتەرە کە دێینە سەر مەوزوعی سەیتەرە جوان خان گۆتی کوردێك نەفرەت لە کوردایەتی خۆی دەکات، دەزانن تورکمانەکان نەفرەت لە ئێمە دەکەن، دەرێن ئەنگۆ چ نوێنەرەکی تورکمانن، دەبرۆن پێیان بڵێن با هەرێمی کوردستان ئەوە وەزعی سەیتەرەکان بەو شێوەیەیە، تەعریب کە باسی تەعریب دەکرێ لەتوابێ بەس دەبتە کورد تەعریبەکە، لۆوا باس ناکرێ تورکمانەکان زیاتر زەرەر دەکەن کە دەڵێین ئێتیفاق ناکرێ، با کورد لە خۆی پرسییە کە ئیتیفاق ناکرێ، ئایا ئەو سیاسەتەی پێش (2017) لەگەڵ تورکمانەکان کرا سیاسەتەکی تەواو بوو؟ ئایا سیاسەتەکی تازە هەیە ئێستا بکرێ لەگەڵ تورکمانەکان، بەلایەنی کەم بڵێن تورکمانەکان بڵێن ئەو سیاسەتە گۆڕایە، بۆیە ئەوجە ئەو پرسیارانە دەکەین، ئەمە لەبەر ئەوەی دەکەین کە لە سیاسەتی هەرێم دادەنرێت، تورکمانیش بەشداری ئەو سیاسەتە بکات، زەرووریەتی تورکمان لەگەڵ تورکمان تەعامول بکرێ، چونکە ئەگەر بە زەینەتی تورکمان لەگەڵ تورکمان تەعامول نەکرێ، بە زەینەتی کورد لەگەڵ تورکمان تەعامول بکرێ، ناگەینە شتەك، بۆیە ئەمەش بەشداری پێبکەن لەو مەوزوعانە، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دکتۆر ڕێبوار فەرموو.

بەڕێز د.ڕێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە بابەتی قسەکردن لەسەر ناوچەکانی، یا دۆخی ناوچەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمی کوردستان، بابەتێکە فەوقل عادەی گرنگەو بابەتێکە لە چەند روویەکەوە دەتوانین باسی بایەخەکەی بکەین، تەنها لەسەر ئەوەش دەتوانین چەند پرسیار ئاراستەی وەزیرە بەڕێزەکان بکەین، ئەگەر لە بارەی ئیش و ناسی ئەو بارەوە قسە بکەین ناوچەگەری تەعریب کردن بۆتەوە مەترسیەکی زۆر زۆر گرنگە، هەروەها لەرووی دیموگرافیاوە ئەو عەرەبانەی هاووردە دەکرێن، هەروەها لە رووی جموجۆڵی داعش و، هەروەها بابەتی رەهەندی ئەمنییە، یان لەسەر ئەوە هەندێك پرسیار ئاراستەی وەزیرە بەڕێزەکان دەکەم، یەکەم پرسیاری من ئەوەیە ئایا حکومەتی هەرێمی کوردستان، ئایا بە میکانیزمی سیاسی یا بەمیکانیزمی دەستووری چارەسەری ئەو بابەتە بکات، بایەخی ماددەی (140) ئێستا لە چ قۆناغێك دایە، پرسیارێکی تریشم ئەوەیە ئایا کە قسە لەسەر شەنگال دەکەین و بەتایبەتی ئەو پرسیارە ئاراستەی بەڕێز وەزیری پێشمەرگە دەکەین، ئایا لە گفتوگۆکانی لەگەڵ حەشدی شەعبی خۆتان دەزانن لە شەنگال ئەوەندە هێزی چەکدار هەیە وەکو

حەشدی شەعبی، وەکو پەکەکە ئایا وەزارەتی پێشمەرگە لەگەڵ ئەو هێزانە قسەی کردووە، بۆ ئەوەی کە بتوانین ئەولەوی دروست بکەن، ئۆقرەی دروست بکەن، خەلکی کە ئاوارە بووە لە شەنگال بگەرێتەوە؟ پرسیارێکی تریش دیسان بۆ وەزیری پێشمەرگە، ئایا هاتنی هێزی سوپای عیراق بۆ کفری لەسەر چ بنەمایەکە و رەد فعلی وەزارەتی پێشمەرگە چیە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك رزگار فەرموو.

بەڕێز رزگار عیسی سوار:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە خێرهاتنی میوانە بەرێزەکان دەکەین، ئەو مەعلوماتانەی کە بەرێزان بەئێمەیان داوە، ئەمن وا تێگەیشتوومە کە رێککەوتن لەگەڵ عیراق محالە، عیراق ماددەی (140) جێبەجێ ناکاتن و ئێمەش نابێ چاوەڕێی ئەوان بین، نیەتیشیان ئەوە نییە، پرسیاری من ئەوەیە ئێمە تا چ رادەیەك توانیمانە پرسی ماددەی (140) بکەینە پرسەکی نێودەوڵەتی و لە رێگای یوئێنەوە ئەو پرسە بخەینە بەر باس و گفتوگۆ و، لە رێگای یوئێنەوە دەوڵەتەکانی هاوپەیمانان زەختەك لەسەر هێزەکانی عیراق بکەین، بۆ ئەوەی ماددەی (140) جێبەجێ بکرێت کورد لەم کێشە رزگارمان بێت، ئێمە چاوەڕێی حکومەتی عیراق ببین دەبێ زۆر بە راشکاوانە بڵێن کە ئەمە جێبەجێ ناکرێت و جێبەجێ نابیت، پرسیارەکی ترم لە وەزارەتی پێشمەرگە هەیە ئێمە وەکی هاوپەیمان بەشەکین لە تێکشکاندنی داعش، بۆچی هاوپەیمانەکان لەو غەدرەی ئێستا لە کورد دەکرێتن بێدەنگە و لەسەر کورد بە جواب نایەت؟ پرسیارەکیشم لە بەرێز وەزیری ناوخۆ هەیە تەبعەن داعش ئێستا تەنها مەترسی لە ناوچە دابراوەکان نییە، مەترسیەکی هەرە جدی بۆ خودی هەرێمی کوردستانیشە، پرسیارم ئەوەیە ئێستا داعش تا چەند چالاکە؟ و کوردستان ئایا لە مەترسییەکی جدی دایە لە ئێستادا یان نا؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك لقمان فەرموو.

بەڕێز لقمان حمد حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی وەزیرە بەرێزەکان دەکەین، من پرسیارێکم هەیە پرسی ناوچە جێ ناکۆکەکان، یاخود ئەو ناوچانەی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمی کوردستان یەکێکە لە پرسە گرنگ و چارەنووسسازەکان، کە ساڵەهای ساڵە کورد لە پێناوی خەبات دەکاو قوربانی زۆری لە پێناو داوە لە چوارچێوەی پێکهێنانی حکومەتی هەرێمی کوردستان، کابینەی نوێ لە رێکەوتنی سیاسی پێکهێنانی حکومەت یەکێك لە پرسەکان پرسی هەنگاو نان بەرەو ئاسایی کردنەوەو چارەسەرکردنی ناوچە جێناکۆکەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم، ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمی کوردستان، پرسیارێکم بۆ بەرێز کاك خالید شوانی و بەرێز

وەزیری ناوخۆش، ئایا چ هەنگاوێك نراوە لەلایەن حكومەتی هەرێمی كوردستان لەماوەی یەك ساڵی كاركردنی دا بۆ ئاسایی كردنەوەی دۆخی ناوچە كوردستانییەكانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمی كوردستان؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو كاك كاروان.

بەڕێز كاروان عبدالرحمان عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وێڕای دەست خۆشیم بۆ ئەندامانی لیژنە بۆ ئامادەكردنی ئەم راپۆرتە، من پێم وایە دووبارە ئەم بڕگەی ئەم دانیشتنەی پەرلەمان نائاسایە و دواتر ئێمە رێوشوێنی یاسایی خۆمان دەگرینەبەر، لەو بوارەیەوە دەمەوێت خاڵی پەیڕەوییەك وەربگرم لەسەر هەمان بابەت، كە بەشێك لە پەرلەمانتارە بەڕێزەكان داوای ئەوە دەكەن كە پرسیار ئاراستەی وەزیرە بەڕێزەكان بكەن، لە راستیدا بە گوێرەی ماددەی (66)لە بڕگەی (4)م ناتوانین پرسیار ئاراستەی وەزیرە بەڕێزەكان بكەین، چونكە ئەوە بابەتی گفتووگۆكردنە بابەتی پرساندن نییە، ماددەی (69)ی پەیڕەو نییە، بۆیە هیوادارم ئەم هەڵە پەیڕەوییە دووبارە راست بكرێتەوە، یەكێك لە خاڵە گرنگەكانی ئەم دانیشتنە بە ئەهەمیەتی تەواوی ناوچە كوردستانییەكانی كە ناونراون ناوچە كوردستانییەكانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمی كوردستان، یاخود ناوچە كێشە لەسەرەكان، كەركووكی قودسی كوردستانە كە هەمیشە كێشە لەسەر بووە كە حكومەتی هەرێمی كوردستان نەك هەر ئێستا، بەڵكو لە پێشتریش باجی زۆری لە پێناو كەركوك داوە كە شایەنییەتی كە خەڵكی كەركووك و ناوچەكانی تری هەرێمی كوردستان كە لە دەرەوەی ئیدارەی هەرێمی كوردستانن خاوەنی گرنگ و بایەخی یەكجار زۆرن، پرسە گرنگەكە لە ئێستادا پرسی پارێزگاری كەركووكە كە یەكێك بوو لە خاڵەكانی پێكهێنانی كابینەی نۆیەمی حكومەتی هەرێمی كوردستان كە دانانی پارێزگارێكی كورد بوو لە كەركووك كە تا ئێستاش ئەم پرسە یەكلا نەكراوەتەوە، من بە لامەوە پرسیارە، بەلامەوە جێگەی مشتومڕە، بۆیە كە تا ئێستا بۆچی پارێزگاری كەركوك یەكلا نەكراوەتەوەو، چونكە سەركردایەتی كورد هەمیشە بە هەندی وەرگرتووە و یەكێك لە قسە گرنگەكانی جەنابی سەرۆك مام جەلال دەخەمەوە بیری هەمووتان كە دەفەرمویت كلیلی چارەسەری كێشەكان كەركووكەو هەر كەركوك دەبێت و فەقەت كەركووكیش بووە، بۆیە داواكارم كە بتوانین وەلامێك وەربگرین و كێشەی كەركوك و كێشەی پارێزگارێكی كورد لە كەركووك چی بەسەر هاتووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، دانیشتنەكەمان نایاسایی نییە، دانیشتنێكی یاسایی تەواو دروستە، دواتریش دەرفەت دەدەمە سەرۆكی لیژنەی ناوچە كوردستانییەكان و لەگەڵ سەرۆكی لیژنەی پێشمەرگە، بۆ ئەوەی پێمان بڵێن مەسەلەی ئەو واژووویانە چۆن بووە، دەرفەتیان دەدەینێ و لە دانیشتنێكیش بۆ خستنەروی بابەتێك

بێ بۆ گفتوگۆ، ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان دەتوانن پرسیار بکەن، پرساندن پرۆسەیەکی جیاوازە پێویستی بە ژمارەیەکی دیاری کراو لە ئەندامانی پەرلەمانە، ئەبێ واژوو بکەن، ئەبێ بابەتەکە دیاری بکەن، پرساندن پرۆسەیەکی ئیستوجواب پرسێکی تەواو جیاوازە، لە پرۆسەیەکی گفتووگۆکردن ئەوە بە ئاوهاهەنکی لە نێوان حکومەت و پەرلەمانی کوردستان ئێمە دەتوانین لەگەڵ وەزیرەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان هەرکات پێویست بوو جەنابیان بێنە پەرلەمانی کوردستان، بەڕێزییشتان دەتوانن پرسیاریان لێ بکەن، بەڕێز سەرۆکی لیژنەی ناوچە کوردستانییەکان سەبارەت بەو واژوویانە لە ماوەی یەك دەقەدا دواتر دەرفەت دەدەین بە ئەندامانی تری بەڕێزی پەرلەمان.

بەڕێز جوان یونس محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

روونکردنەوەیەك لە بارەی ئەو واژوویانەی هەردوو لیژنەی ناوچە کوردستانییەکان، راپۆرتی خۆی ئامادەکرد بە نیسابی قانوونی ئەندامانی و لیژنەی پێشمەرگەش بە هەمان شێوە، دوای ئەوە، ئەوە دەلیلی گرووپی هەیە نامەم بۆ گرووپی ناوچە کوردستانییەکان ناردووە، د.محی الدین تۆش یەکێکی لە ئەندامی ئەو لیژنەیە ناکرێ گلەیی بکەی کە من نووسیومە بەیانی کۆبوونەوەمان دەبێ لەگەڵ لیژنەی پێشمەرگە، ئەوانەی لێرەن با ئامادەبن و لەبەر بوونی ڤایرۆسی کۆرۆنا و رێکارە تەندروستییەکان نەمان ویستوە زۆر قەڵەباڵغ بێت، بەڵام رێگریشمان نەکردووە لەوەی کە کێ بەشدار دەبێ و کێ بەشدار نابێ، دوو ئەندام لە لیژنەی ئێمە یا سێ ئەندام بەشدار بووە، ئەوانی تر یەك کەس بە وشەیەکیش وەڵامی نەداوەتەوە لەگەڵ لیژنەی پێشمەرگە ئێمەیان مخەوەل کردووە، تەنها راپۆرتەکەمان لێك داوە هیچی تری ئیزافە نەکراوە، سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، زۆر بەداخەوە کە ئێستا گفتوگۆ لەسەر دۆخی ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمی کوردستان دەکەین، هەواڵی کۆچی دایکە عایشەمان پێ گەیشت، کە دایکی سێ شەهیدی قارەمانی پێشمەرگە بوو، دایکە عایشە نموونەی باڵای خۆراگری گیان فیدای ژنی کوردو قارەمانییەتی میللەتەکەمانە، بەناوی پەرلەمانی کوردستان وە پرسەو سەرەخۆشی زۆری خۆمان ئاراستەی کەسوکاری دایکە عایشەو تەواوی خانەوادەی سەربەرزی شەهیدان دەکەین، گیانی ئەو دایکە قارەمانەو رەمزی خۆراگرییە، هەمیشە شاد بێ، کاك جلال محمد فەرموون، لێرە نییە کاك گۆران فەرموون.

بەڕێز گۆران عمر علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە ناوی خوای گەورەو مهرەبان سەرەتا بە خێرهاتنی سەرجەم وەزیرە بەڕێزەکان دەکەم بۆ ئامادەبوونیان، هەروەکو هەموو لایەکمان دەزانین کێشەو گیروگرفتی ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم،

هەموومان لە نزیکا ئاگادارین بە چ قۆناغێکدا تێ دەپەڕێ و هەروەها جەنابی وەزیر کاك خالید شوانی بەرێزیش لە ووردو درشتی کێشەکان ئاگادارەو ئیمڕۆ خستییەڕوو، هەر بۆیە ئێمەش ئەوە دەزانین کە چواردەورمان لە دوژمن دەوردراوەو ئەزانین کە ولأتانی دراوسێمان هەمووی چاویان پێمان هەڵ نایات، دوژمنی ئێمەن، من ئەو پرسیارەی لێ دەکەم لە کاك خالید شوانی بەرێز تاکەی ئێمە بیر لەوە نەکەینەوە کە یەك و یەکگرتووبین و یەکتر قەبوڵ بکەین و لایەنە سیاسیەکان کۆببنەوە، بە شێوەیەك کە ئەوانە نەتوانن بەو شێوەیە مامەڵەمان لەگەڵ دا بکەن، دوو ئەو لیژنەی کە لە بەغدا کاتی خۆی لەسەردەمی هادی عامریدا کارا بووە بۆ ماددەی (140)، ماوەیەکە ئەو لیژنەیە پەکخراوە، داوای لێ دەکەم کەی لە بەرنامەیدایە ئەو لیژنەیە کارا بکەنەوە لە بەغدا بۆ ماددەی (140) و لە کاتی دانوستانەکان بۆ پرسی بودجەو مووچە پرسی ماددەی (140) بخرێتە بەر باس و گفتوگۆکانی وەفدی دانوستاندن کار و، هەروەها پێویستە نوێنەرانی کورد لە ئەنجومەنی نوێنەرانی عیراق جەخت بکەنەوە لە جێبەجێکردنی دەستورو دەقە یاساییەکانی لە بەغدا و، پێشنیارێکیشم هەیە بۆ کاك خالید شوانی هەر لە ماددەی (67) کە تایبەتە بە ئەرکەکانی سەرۆك کۆمار، بەرێز سەرۆك کۆمار کار بۆ پابەندبوون بە دەستوور دەکات بە تایبەت کە سەرۆك کۆمار کوردە، بۆیە داوا دەکەم رۆڵی گرنگی هەبێت لە ئاگادارکردنەوەو سەرنج راکێشانی حکومەتی عێراقی لەسەر ئەو پێشێڵ کاریانەو، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سیروان و کاك کاوە سڕەیانە، هیچ کامێکیان لێرە نین، کاك مەم فەرموو، ئەها لێرەی ببورە، فەرموو یەکێکتان فەرموون، کاك مەم فەرموو.

بەڕێز مەم برهان محمد قانع:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێش ئەوە خاڵێکی پەیڕەوی پاڵپشت بە ماددەی (55) بڕگەی دوو تەنیا وشەیەك بەرێز سەرۆکی لیژنەی ناوچە کوردستانییەکان بۆ پەرلەمانتاری بەکار هێنا، نەفەر ئەو نەفەرانە ئامادە بوون مەبەستی لابەرن خراپە.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەلێ لا دەبرێت لە پرۆتۆکۆڵ، بەلێ تەواو.

بەڕێز مەم برهان محمد قانع:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو راپۆرتە پێش ئەندامانی بەرێز ئەو دوو لیژنەیە کە ئەو راپۆرتەیان ئامادەکردووە، ئایا ئەم راپۆرتە ئەکرێ بە یاداشتی پەرلەمان ئەکرێ بە راسپاردەی پەرلەمان، ئەگەر دەکرێت بۆ ئەوەی زیاتر لەسەر ئەم ناوەڕۆکە قسە بکەین، چونکە بۆ نموونە ئەو دە خاڵەی لە ناو داخوازیا پێشکەش کراوە، سێیانیان داخوازی نییە ئەگەر دەکرێت، بۆ ئەوەی سەر لەبەری لیژنەیەکی سێ کەس، پێنج کەسیی ئەگەر بەرێزان ئەندامانی

پەرلەمان پێیان باش بێت دایبڕێژینەوە بیکەین بە یاداشتێك، هەندێك ئیزافات بکەین دواتر پەرلەمان بە نووسراوێکی فەرمی ئاراستەی یا پەرلەمانی عیراق، یا لایەنی پەیوەندیداری بکەن، ئەگەر دەکرێت بۆ ئەوەی قسەیەك لەسەر ئەوە بکەین ئەوە نوقتەیەکی وازحە، چونکە خاڵەکانی یەکەم و دووەم و سێیەم چوارەم کە داخوازین کە ئەوە هیچ داخوازی نین تا دوای، سەرەڕای دەست خۆشی لەماندوبوونیان ماددەی خاڵی هەشتەمی نۆیەمی ناو ئەوەی کە پێشنیازیان کردووە دووبارەیە، یان من دوو خاڵ ئیزافە دەکەم بۆ ناو راپۆرتەکەی جەنابیان ئەوەی کە کردوویانە مەسەلەیەك هەیە، یەعنی لە دوای (16)ی ئۆکتۆبەر ئەم وەزعە بەسەر کەرکووك و ناوچە کوردستانییەکاندا هات، یەکێك لە داخوازییەکان ئەوەیە دۆخی نا ئاسایی ناوچە کوردستانییەکان بگەڕێتەوە بۆ پێش شانزەی ئۆکتۆبەر و، هەروەها داخوازییە ئەگەر پەرلەمانی عیراق بێ یان هەر لایەنێکی تر یان حکومەتی عیراقی بێ، یان هەر شوێنێکی تر کە بێ پەرلەمان بە باشی دەزانێنت مەسەلەی پێشێڵ کردنی ماددەی (140)ی دەستوری عیراقی ئەو نەگبەتی و نەهامەتییەی کە لە ناوچە کوردستانییەکانی رۆحی ئەو مەسەلەیە چارەسەرکردنییەتی ماددەی (140)ە کە لە (2007)وە دەرچووە، دەبوو دە ساڵ زیاتر لەمەوبەر ئەم یاسایە، ئەو ماددەی دەستوورییە جێبە جێکرابایە، بەڵام حکومەتە یەك لە دوای یەکەکانی عیراق پێشێڵیان کردووە، ئەمە نوقتەیەکە کە پێم وایە لە ناو راسپاردەکە پێویستە تەئکیدی لێ بکرێتەوە، دەربارەی دوو روونکردنەوە دەکەم لە بەرێزان، دوو روونکردنەوە بە کورتی لە بەرێزان وەزیری کاروباری پێشمەرگە و وەزیری هەرێم بۆ ناوچە کوردستانییەکان، یان بەغداد، کاك خالید شوانی بە نسبەت روونکردنەوەکانی من ئەوەیە بەپرسیار تەرحی دەکەم بە داوای لێبوردنەوە، ئایا ئەو قەناعەتە لای حکومەتی عیراقی یا لەلای ئیداری کەرکووك دروست بووە کە پێشمەرگە بگەڕێتەوە ناوچەکان کە لە پێش (16)ی ئۆکتۆبەر لەوێ بوون، ئەو قەناعەتە دروست بووە بە پێی مشاوەرە و رۆڵی هاوپەیمانەکان لەم بارەیەوە چۆنە و چی لە ئارادایە؟ حەز دەکەین پێویست دەکات بیزانین، پرسیارێکی ترم ئەوەیە بۆ بەرێز وەزیری پێشمەرگە مەسەلەی هێزەکانی (70و80) ئێستا من رەبتی دەکەمەوە بە ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم، مەسەلەی هێزەکانی (70و80) من تێکەڵی دەکەمەوە بە ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم، یەکێك بە داخەوە ئەگەر ناوی بنێین پێشمەرگە هێزێکی تێکۆشەرو جێی شانازی گەلەکەمانە بەراستی، بەڵام کاتێك ئەو هێزە تێکشکا هەمووومان هەستمان بەو ئازارە کرد، بەشێکی ئەوەی لە ناو موئەسەسەی وەزارەتی پێشمەرگەدا ئەو هێزانە وەك پێویست کۆ نەکراونەتەوە، ئایا پرۆژە یاسایەك دەرچووە لە پەرلەمان چاکسازییەك دەخرێتەوە بە پێی پرۆژە یاسایەکە، بەڵام ئایا یەکخستنەوەی پرۆژەی فیعلی لە ئارادایە بۆ هێزەکانی (70 و 80) لە ژێر ئەزموونی وەزارەتی پێشمەرگە، بۆ ئەوەی هەرەشەیەك لەناوچە کوردستانییەکان کرا، کاراکتەری حکومەت کە لە ژێرچاودێری پەرلەمان وەزیری پێشمەرگە بڕیار بدات، زۆر زۆر سوپاس.

بەرێز د.رێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك سیروان فەرموو.

بەرێز سیروان فرج محمد:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەسەر ئەوە ناکۆکین لەسەر ماددەی (140) گەورەترین کێشەی ئەو میللەتەیە لە دوای ئەوەی کە دەستووری عێراقی دامەزرا، خۆزگە ئەو قەیرانەی لە کوردستان هەیە نەبووایە، ئێستا هەموو گەنج و لاو پیر هەموومان باسی ئەوەمان دەکرد، لەبەر ئەوەی زۆر زۆر گرنگە ئەوەی کە هەیە ئێستا ئەو ماددەی (140)ە لە (2005) بە دواوە تا (2007)ئەبوایە هەبوایە بەدەر لەوەی کە ئێمە ئەو لیژنەی ماددەی سەدوو چل لە ڕێی پارێزەرەکەمانەوە لە مەحکەمەی عیراقی زەنگیەتی ئەو ماددەیەی سەلماند، بەلاَم هەر زیندوو نییە، من بۆخۆم گوێ لە هەموو بینەران دەگرم کە قەناعەتێك هەیە ئەم ماددەی سەدوو چلە ناکرێت نابێت ناڕوات، یەعنی ناڕوا بەڕێوە هەتا ئەو ڕۆژەی ماددەی سەدو چل دروست بووە کەمترین خاکمان لە دەست داوە، ئەوەتا زۆرترینیشمان لە دەست داوە کێشەکەمان لەوە بووە کە هەیە، من بەوە دەست پێ دەکەم لە لیژنەکەمان هەندێك خاڵمان دیاری کردبوو زۆربەیان زۆربەی بەرێز کاك خالیدیش هاورێیان باسی دەکەن، ئەمە لە عیراقدا چارەسەر ناکرێتەوە ئەبێ بیگەرێنینە بۆ ئەزموونی وڵاتانی تر، ئایا بزانین کشمیر چۆن حەلکراوە؟ دەوڵەتانی تر چۆن حەل کراوە.؟ من لە مانگی یەکدا بەجەنابتان و بە لیژنەکەتان بە سەرۆکایەتی لیژنەکەمان لەگەڵ سەنتەرێکی نێو دەوڵەتی ئەوروپی کە لە ئەلمانیا لە شاری فرەنس فۆت تایبەتە بە چارەسەرکردنی خاك لە نێوان هاووڵاتیانی یەك وڵاتا، بۆ نمونە دانیمارك و ئەلمانیا سنووریان هەبووە، چەند سەدەیەك لەمەو پێش هەزاران چەند سەد هەزار کەسیان لە یەکتری کوشتووە دوای هاتوون ئەو سەنتەرە چارەسەری کردووە، بە داخەوە بەهۆی کۆرۆناوە مۆعیدێکمان دانا کە لیژنەکەمان سەردانی کردن........

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سیروان جەنابت ئەندامی لیژنەکەی بەس پرسیار بکە، شەرحەکەیتان بەرێزان ئەندامانی پەرلەمان دوای ئەوە تەوەرێکی ترمان هەیە (33) ئەندامی پەرلەمان بەشداری کردووە لە ناو نووسیندا، ئەگەر هەر هەموو ئەندامانی لیژنەکە دیسان قسە بکەنەوە، ئەی ئەوانی تر کە لە دەرەوەی لیژنەکانن، کاك سیروان پرسیار بکە.

بەرێز سیروان فرج محمد:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئی باشە، پرسیار ناکرێ لە خۆیەوە پرسیار بکرێ دوایی خەڵك دەڵێ ئاگات لە دنیا نییە، ئێمە باسی ئەوە دەکەین ئەم کێشەیە بە نێودەوڵەتی بکرێت، فەرموو ئەوەتا من پرسیار دەکەم ئەوانەی کە لە ئەساسدا لە بەغدا بوون دەستوریان نووسی، نەیانزانی لە یوئێن فەرعێك هەبێ بۆ ئەم کێشەیە، لەبەر ئەوەی کەس ئەم کێشەیەی نماوە، ئەوەی کە هەیە چارەسەرەکەی لە شاری، بۆ تا ئێستا ئەوەتان نەکردووە؟ ئایا بەرێزان وەزیرانی پەیوەندیدار چۆن دەتوانی هاریکاریمان بکەن؟ پرسیارەکەم ئەوەیە چۆن ئەتوانین ئەو دەنگە

بكەین بە نێودەوڵەتی، یەك، دووش ئێمە وەفدێکیشمان ئامادەکردووە بەبۆنەی خۆپێشاندانەکان لەبەر کۆرۆنا سەردانی بەغدا بکەین، پرسیارەکەم ئەوەیە بەڕێز کاك خالید دەتوانێ چیمان بۆ بکات لەگەڵ پەرلەمانی عیراقدا؟ وەفدی لیژنەکەمان سەردانیان بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوەندە عەزیەتی کاك خالید نادەین، هەرکاتێك لیژنەیەکی پەرلەمانی کوردستان ویستی سەردانی ئەنجومەنی نوێنەرانی عیراقی بکات، خۆمان دەتوانین بە ئاسانی، دەتوانین ئەو تەنسیقەی بۆ بکەین، کاك هیڤیدار فەرموو.

بەڕێز هیڤیدار احمد سلیمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز وەزیرەکان بەخێربێن، پرسیارەکانم سێ بەشن، بەشێك بۆ بەڕێز وەزیری ناوخۆو بەشێك بۆ بەڕێز وەزیری پێشمەرگەو بەشێکیش بۆ بەڕێز کاك خالید شوانی، بەڕێز وەزیری ناوخۆ ئەم داعشانەی کە ئێستا باس دەکەن کێن؟ خەڵکی کام ناوچە زیاتر لەگەڵ داعش هەیە، ئایا حکومەتی عێراق وەکو پارێزگا مەسەلەن هیچ جیاوازییەك دەکا لە بەینی پێکهاتەکانی پارێزگای مووسل و کەرکووك و دیالە بۆ پاراستنی سەرو ماڵی عەرەبەکان لەگەڵ کوردەکان فەرقی هەیە، ئایا کورد دەپارێزن یان ناپارێزن؟ لە شەش مانگی رابردوو هەشت حالەتی رفاندن هەیە بە پێی راپۆرتی لیژنەی سەدوو چل، ئایا ئەم رفاندنانە دەبەستنەوە بە ئازادکردنی هەندەك داعش، یان سەرکردەکانی ئەگەر هاتوو لە سجنەکانی هەرێمی کوردستانەوە هەبن، بۆیە خەڵکی مە دەرفێنن لەوێ، بەڕێز وەزیری ناوخۆ ئەگەر تەحقیقتان کردبێ جۆری ئەو چەکانە چین کە داعش بەکاریدەهێنێت؟ ئێستا هی کام دەوڵەتن سناعەتەکەیان هی کێیە، پرسیارەکانم بۆ بەڕێز وەزیری پێشمەرگە ووتی لەگەڵ عێراق لە رێککەوتنداین، پێشمەرگە دەگەرێتەوە (11) کیلۆمەتر بە قولایی، زەحمەت نەبێ وەزیری پێشمەرگە لەکام ناوچە پێشمەرگە (11) کیلۆمەتر چۆتە پێش؟ ئایا لە موسڵ یان تەنیا لە کەرکووکە؟ یان ناوچەیەکی موحەددەدە و عیراق بەبێ ئەوەی ئیحترامی هەرێمی کوردستان بگرێتن هاتونەتە ناوچەیەکی کوردستانی، ئەی ئێمەش ئەو دەسەلاتەمان هەیە، هێزمان هەیە، ئێمەش هەنگاوێك دەچینە پێش، بۆ ئەوەی لایەنی سێیەم بێ تەداخول بکاتن، هیچ پلانێکی ترتان هەیە بۆ ئەوەی لێك نزیك بوونەوە ئەمە بە فورسەتێك بێتن، هەنگاوێکی تر لەو ناوچانە بچنە پێش، بەڕێز خالید شوانی ئەم وەزعە یەعنی لە رووی جەنابت باسی گۆڕینی دیموکرافیات کرد، چەند گۆڕاوە لەپێش رووداوەکانی دوای پێش (16) ی ئۆکتۆبەر چەند بوو، ئێستا چەند گۆڕاوە، سەدا چەند گۆڕاوە، چەند تەعریب کراوە؟ یەعنی ئەو ژمارانەی کە جەنابت باست کرد مەترسیدارن بەراستی ئەم وەزعە تاکەی بەردەوامیش دەبێت و، ئێوە مفاوەزاتان کردووە لەگەڵ عیراق، رۆئیای نوێی حکومەتی عیراق بۆ ئەو ناوچانە بوو پرسی کورد چۆن بوو ناوچەی سەدوو چل، ئایا گۆڕانکاری بەسەر زەینەتی ئەواندا هاتووە؟ بەڕێز وەزیر ئەوانەی کە وتووێژی حکومەت دەکەن ئەو ئاوارانەی شانزەی ئۆکتۆبەر لێرەن، یەعنی بەشێکی زۆری لێرەن، بەشێکی زۆر

پەیوەندیان کردووە، بەرێز سەرۆکی پەرلەمان ئەڵێن ئێمە ناتوانین بگەرێینەوە ماڵی خۆمان سەرو ماڵی هەندێکیان موڵکیان داگیرکردووە، هەندێکیان سوتێنراون، ئەوانە هەر لێرەن چیتان کردووە وەك حکومەت لەگەڵ حکومەتی عیراق؟ پرسیارێکی ترم ماوە.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاتەکەت تەواو، پرسیارەکەت بدە بە کاك نزار فەرموو باشە تەواوی بکە.

بەڕێز هیڤیدار احمد سلیمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

(15) ساڵە دەستووری عیراق هەیە ماددەی (140) نووسراوە، هیچ حەل نەکراوە، ئایا بیرتان لە فۆرمیلەیەکی تر کردووە بۆ چارەسەرکردنی ئەم وەزعە لە نێوان هەرێم و بەغدا بۆ ئەو ناوچانە، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك نزار.

بەڕێز نزار ملا عبدالغفار:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە ناوی خودای گەورە، پێشنیارێك و دوو پرسیارم هەیە، پێشنیارەکەم لێرەدا ئەوەیە بەراستی زاراوەیەکمان گوێ لێ دەبێ لێرە سەبارەت بە ناوچە جێناکۆکەکان، یاخود بە ناوچە دابڕێندراوەکان، برای بەرێزم وەزیری ناوخۆ ئاماژەی پێکرد و پێشتریش لە رابردوو لەزاری جەنابی سەرۆك کاك مەسعود گوێمان لێ بووە، پێم باشە زاراوەی ناوچە جێ ناکۆکەکان یاخود ناوچە دابڕێندراوەکان ئەم زاراوەیە بگۆردرێت بکرێ بە ناوچە داگیر کراوەکان، بۆیە لێرەوە پێشنیار دەکەم ئەو زاراوەیە بگۆڕدرێ ناوچە جێ ناکۆکەکان بگۆڕدرێ بە ناوچە داگیرکراوەکان ئەمەیان پێشنیارەکە، پرسیارێکیشم ئاراستەی برای بەرێزم کاك خالید شوانییە، جەنابی هەم وەزیرو هەم ئەندامی لیژنەی وتوویێژە لەگەڵ بەغدا، جەنابتان رۆژانە دەبینن لە ناوچە داگیرکراوەکان کەوا چ زوڵم و ستەمێك لە رۆڵەکانی گەلی کورد دەکرێ لەو شوێنانە، چەند رۆژێك لەمەوبەر بینیمان مامۆستایەکی پەروەردەیی کەوا لە نەخۆشخانەیەك کەلەپچەی لەدەست کرابوو لەلای خێزانەکەی مابۆوە، دیتمان لێرەش جەنابی وەزیری پەروەردەش پێشوازی کرد، ئایا تاکەی ئەم زوڵم و ستەمە بەردەوام دەبێ؟ ئایا ئێوە لە دانوستاندنەکان لەگەڵ لێژنەی بەغدا ئاماژە بەو زوڵم و ستەمە دەکەن ئەمەیان یەك، پرسیارێکی تریشم تەندروستییە، سەبارەت بۆ برای بەرێزم وەزیری پێشمەرگەیە، ئایا بەرێز وەزیری پێشمەرگە سەبارەت بە ئاڵوگۆری هێزی پێشمەرگە کەوا ئاڵوگۆری لە رەبایەکان دەکەن یاخود دێن و دەچن ئەمانە بەرکەوتەیان دەبێ لە رووی تەندروستییەوە؟ ئایا بیرتان لەوە کردۆتەوە لە یەکەکانی پێشمەرگە تێستێك یاخود پشکنینێك دابندرێ، بۆ ئەوەی ئەو پێشمەرگانەی کە لەماڵەوە دەگەرێنەوە دەوام بەرکەوتە نەبن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

ناوچە كوردستانییەكانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم، ئەوە قانوونییەو قانوونی لەپەرلەمان پێ دەرچووە، فەرموو د.گلاویژ.

بەڕێز د.گلاویژ عبید عثمان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بە ناوی خوای گەورە، سەرەتا بەخێر هاتنی میوانە بەڕێزەكان دەكەین، ئێمە ئاشكرایە ئەو كێشانەی كە لە ناوچەكانی دەرەوەی كوردستان روویداوە كێشەو گرفتێكی زۆرن، هاوولأتیان زۆر پێوەی دەنالێنن، بۆیە لە (5-20) بە پێویستمانم زانی كە سەردانی ئەو ناوچانە بكەین لەنزیكەوە، چەند ڕاو سەرنجێكی هاووآتیان وەربگرین، یەك لەوانە كێشە گرنگەكان سوتانی دەغڵ و دانیان بوو كە لە كاتی سوتانی دەغل و دانەكانیان ئەو هێزە سەربازییانەی كە لەو ناوچانەی وەكو پێویست پارێزگاریان لێ ناكەن، بە بوونی ئەوەی كە تەقەیان لێ دەكرێ، یان داعش لە ناوچەكەیە، بۆیە نەیاندەهێشت ئاگر كوژێنەوەكانیش بچن دەغڵ و دانەكانیان بكوژێنەوە، بۆیە ئەوە گرفتێكی گەورە بوو، زۆربەی جوتیارەكانیش كە بە قەرز تۆیان كردبوو دەست مایە پوچ مانەوە، بۆ كۆتای ئەمساڵ فشار بخرێتە سەر حكومەتی فیدراڵ، بۆ ئەوەی قەرەبووی ئەو جوتیارانە بكاتەوە و، پرسیارێكی ترم هەیە لە بەڕێز كاك خالید كە باسی چەند گوندێكی كرد لە ناوچەی قەراج و ئەوانە چۆڵكراون، بەراستی عەرەبەكان ئەو بارودۆخە نا ئەمنیە، نا سەقامگیرەیان ئیستغلال كردووە كە بە زۆر خانووەكان لە كوردەكان دەكڕن و دەیانەوێ تەعریبی ئەو ناوچانە بكەن، بەراستی ئەوەش كێشەیەكی گەورەیە، پێویستە ئاگاداربن بە زووترین كات ئەو ناوچانە و ناوچەكانی تری وەكو پەلكانە و ئەوانە كە چەندین ساڵە زەوییەكانیان لەسەر وەزارەتی مالیەیە، نەگەڕاوەتەوە سەر وەزارەتی كشتوكاڵ، ئایا چ كراوە لەوێ لە بەغدا و ئەو ناوچانە قەرەبووی دەستی ڕژێم نەكراونەوە، وەكو ئەوەی كە ئاگادارین ناوچەكانی باشورو ئەوانە قەرەبووەكانیان وەرگرتووە، بەلأم ناوچە كوردستانییەكان تا ئێستا قەرەبوویان وەرنەگرتووەو كێشەی زەوی و مولكیشیان بۆ نەگەڕاوەتەوە سەر وەزارەتی كشتوكاڵ، بەنسبەت بازگەكانیش كە كێشەیەكی زۆر بۆ جوتیاران دروست بووە كە جوتیاران لە كاتی پێگەیشتنی دەغڵ و دانیان پێویستە سەردانی ئەو شوێنانە بكەن، ئێمە دەزانین زۆربەی دانیشتوانی ئەوانەی ماددەی سەدوو چلن لە هەرێم دادەنیشن لە كاتی دروێنەو پێویستیان پێیە، بۆیە لە بازگەكان كێشەیان بۆ دروست بووە، بەلأم لە بازگەكانیش هەندێكجار حالەتی نەخۆشی لەناكاو هەبووە، كتوپڕ هەبووە كە پێویست بووە لە نەخۆشخانەكانی هەرێم چارەسەر بكرێ، بۆیە ئەو حالەتانە پێویستە زیاتر هەماهەنگی هەبێت لەگەڵ وەزارەتی ناوخۆو بازگەكان، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، شیرین خان فەرموو.

بەڕێز شیرین یونس عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە خێرهاتنی وەزیرە بەڕێزەکان دەکەم، دەست خۆشیش لە بەڕێز کاك خالید دەکەم بۆ ئەو ڕوونکردنەوەی، پرسی ناوچە کوردستانییەکان پرسێکی زۆر گرنگە بە تایبەت کەرکووك، بۆچی حکومەتی هەرێم کەمتر پرسی ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی هەرێم بەراوورد بە پرسی مووچەو بودجە دەکات، کە پێویستە ئەم پرسە هاوتای بودجە بێت لە دانوستانەکان لە بەغدا لە دانوستانەکاندا هەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك سەرکۆ فەرموو.

بەڕێز سەرکۆ ازاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من زیاتر قسەکانم لەسەر قسەکانی بەڕێز کاك خالید شوانییە، ئەوەی لە دەرەئەنجامی گفتووگۆییەکانی باسی کرد، یەکریزی و لاوازی، یەك خیتابی کوردی لەو ناوچانە ئیتفاقی نا موقەدەس و بێدەنگی لایەنە کوردییەکان بۆ ڕەئی عامی عەرەبی و هەم بۆ ڕەئی عامی جیهانی، لەسەر ئەو مەوزوعانەی کە هەیە و تایبەت لەسەر ئەمە کە جەنابتان لە ناو پێکهێنەری حکومەتن و ئەنجومەنی وەزیران وئەنجومەنێکی نیشتیمانییە، دامەزراوەیەکە کە لەلایەن پەرلەمانی کوردستانەوە دەنگی پێ دراوە، هۆکار چییە کە ئەنجومەنی وەزیران ناتوانێت ئەم کێشانەی کەجەنابتان باستان کرد لە ڕاپۆرتەکە چارەسەر بکرێ؟ یەکێك لەو کێشانەی کە بەڕێزتان زۆرجار دانیشتن کراوە، ئەنجومەنی وەزیران قسەکەی ڕووبەڕووی وەزیری ناوخۆش و وەزیری پێشمەرگەش، زۆرجار دانیشتن کراوە لەگەڵ بەغداد لەسەر دۆسیەی نەوت، لەسەر دۆسیەی خاڵە سنوورییەکان لەسەر دۆسیەی مووچە، بەڵام ئەوەی کە دەبینین لە ساڵانی ڕابردوودا بە تایبەتی لە کابینەی نوێدا کە ئەوترێ باسی ناوچە کوردستانییەکان کرا لە بیریشتانە کە لەسەرەتای دانوستانکردن، پێکهێنانی کابینەی نۆیەم کار لەسەر ئەوە کرا پارێزگارێکی کورد بۆ کەرکووك دابنرێت، بەڵام تاکو ئێستا ئەوەی لە دەسەڵاتی کورد دابێ جێبەجێ نەکراوە کە پێویستە دەکات ئیشی لەسەر بکرێ، کە بەڕێزتان باسی یەکریزی کرا، ئایا دەتوانن لە ڕێگەی بەڕێز سەرۆکی کۆماری عیراق و وەزیری دەرەوە، ئەنجومەنی وەزیران، ئەو وەزیرانەی کە لەوێیە کار بکەن، بۆ ئەوەی کە پارێزگایەکی کورد دابنرێ، یەکێ لە پرسیارەکانم ئەوەیە کە جەنابت باسی کێشەی موڵکت کرد، باس لەوە دەکەی هەشت سەد هەزار دۆنم زەوی خەڵکی کورد لەو ناوچەیە لە ژێر مەترسی دایە، ئێستا وەزیری داد حکومەتی عیراقی لە پشکی کوردە، ئایا دەتوانرێ لەو ڕێگەوە ئەو بڕیارانەی کە لای ئاساین خۆت وتەنی شەرعی نراوە و چارەسەری بکرێت، ئەوە پرسیارێکە حەز دەکەم جەنابت جوابمان دەیتەوە، پرسیارێکیشم بۆ وەزیری پێشمەرگەیەو وەزیری ناوخۆیە، یەعنی لە دانوستانەکانتاندا کە باسی هێزە ئەمنیەکان دەکەن لە ناوچە کوردستانییەکان

و ئەوەی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم، ئەوەی کە باسکراوە جگە لە سوپای عیراقی تێدایە، حەشدی شەعبی تێدایە، حەشدی تورکمانی وحەشدی عەشایری تێدایە، دەبینین بەتایبەتی حەشدی شەعبی و حەشدی تورکمانی و حەشدی عەشایری زیاتر لە ئەساسی رق و کینەو تۆڵە کردنەوە بەرامبەر بە نەتەوەی کورد لەوێ کار دەکەن، ئێمە ئەگەر ئێوە دانوستانەکان بکەن، چۆن رێگە دەدرێ سێ هێزی تر هەبێت و هێزی پێشمەرگەو هێزە ئەمنیەکانی کوردستانە ئاسایش بێت، یان ئەنجومەنی ئاسایش بێت دەزگای زانیاری، یا پاراستن وجودی هەبێ تکایە جوابمان دەنەوە، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاک جلال فەرموو.

بەڕێز جلال محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە ناوی خوای گەورە، بەخێرهاتنی سەرجەم وەزیرە بەرێزەکان دەکەم، بە تایبەت برای بەرێزو خۆشەویستم کاک خالید شوانی کە هەردەم پارێزەری ناوچە دابرێندراوەکانی کەرکووک دەرکەوتووەو، جێی دەست خۆشییە لێرەوە سوپاسی بکەین لەبەردەم نوێنەر و گەل، هەروەها دەمەوێت بەچەند پرسیارێك دەست پێ بکەم یەك لە پرسیارەکانم بۆ بەرێز وەزیری پێشمەرگەیە، وەك هەمووان دەزانن لە ماوەی رابردوو پێش ئەو رووداوانەی کە بە داخەوە لە کەرکووك و ناوچە دابرێنداروەکان روویدا، حاڵەتێکمان هەبوو بە تایبەت لیوای شانزەی پیرۆزی پێشمەرگەی، کە ئەو لیوایە سەر بەجەیشی عیراقی بوو، چ کارێکتان کردووە بۆ ئەوەی لیوای هاوشێوەی لیوای شانزە، بە داخەوە لیوای شانزە گەرایەوە سەر بابڵێین هیزەکانی حەفتاو جەیشی عیراقی، چیتان کردووە بۆ چەند لیواییەك، یاخود لیوای شانزە بگەرێتەوە سەر جەیشی عراقی بتوانین لە رێگەی ئەوەی ئەگەر ئیستاش عەمەلیەکە قورس بێ، بۆ ئەوەی پیرۆزی پێشمەرگە بگەڕێتەوە کەرکووك ئەو لیوایانەی کە کورد بوون لە زومنی جەیشی عیراقیا بگەرێنەوە ئەو ناوچەیە بۆ کورد، وەکو دەڵێن ئاهێك بە دڵت دابێت، ئەمە بۆ بەرێز وەزیری پێشمەرگە بوو، بەرێز وەزیری ناوخۆ دیارە بۆخۆت دەزانی لیژنە تەنسیقی هەیە لە وەزارەتی ناوخۆ لە مابەینی وەزارەتی ناوخۆو هەرێمی وەزارەتی ناوخۆو حکومەتی مەرکەز، کە ئەمە بەراستی ئەوەندەی ئێمە ئاگادارین کارەکان زۆر زۆر سستە و هەر با بڵێین بە تایبەت بۆ ئەوانەی کە حاڵەتی تاوانکاری لە سنووری ناوچە دابرێندراوەکان روو دەدەن و دواتر لە سنووری هەرێم بە هەمان شێوە میکانزمەکەتان میکانزمێکی قورسە، ئایا ئەتوانین ئەو میکانزمە بگۆڕن کە بۆ عەمەلی یا سێ مانگی پێ دەچێت، یاخود ئەو نوێنەرایەتییەی حکومەت کە لە بەغدا هەیە دەتوانن فەرعێکی بێنینە هەولێر، بۆ ئەوەی ئەو میکانزمە تۆزێ سەریعتر بێ، بە حەقیقەت خەڵك گلەیی و گازندەی هاو نیشتیمانیان زۆرە و، یەك پرسیاری تر هەر بۆ وەزیری ناوخۆ بۆخۆت دەزانی لە ساڵی (2007)وە هیچ ئەفسەرێکی کورد بە تایبەت لە سنووری کەرکووك چ لە کوردستان نەقلێ بووبێت، یان بە حوکمی ئەو بارودۆخە کەس نەیتوانیووە بچێتە کولییەی شورتەی

بەغداد، ئەفسەرانی کورد بەردەوام لە خانەنشیندان و بەردەوامیش لە مردن و شەهید بوونییانەوە، عەدەدیان لە کەمبوونەوەیە، لە ئێستادا لە کەرکووك و ناوچە دابڕێندراوەکان ئەفسەرانی کورد زۆر کەم بۆتەوە، چیتان کردووە بۆ ئەوەی کولییەی شورتەی هەولێرو سلێمانی ئیعترافی پێ بکرێ و ئەفسەر کە لەوێ تەخەروج دەکا نسبەیەکی بۆ کەرکووك بنێرن، یا ئەگەر ئەو میکانزمەش قورس بوو بتوانن هەماهەنگی لەگەڵ حکومەت بکەن، نسبەتێك لە ئەفسەرانی وەزارەتی ناوخۆی هەرێم رەوانەی ناوچە دابڕێندراوەکان بکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك سیپان فەرموو.

بەڕێز سیپان سالم حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

رەوشا نهایە ناوچەی کوردستانی دەرەوەی هەرێمێ کوردستانێ تێدا دەرباز دبن، دەر ئەنجامێ ریفراندۆمێ بێ یان پشتێ رودانی (16)ی ئۆکتۆبەرێ بێ ئەو جەندە دیارێ خەلکێ وان دەڤەرە ژیانەکا مەینەتی دەرباز دەبیتن و ژیانەکا گەلەك ئالۆزو ژێر هەرەشەی دەرباز دکەن ئەڤە جێی پرسیارێ ئەوە شاندێ حکومەتا هەرێمی کوردستانێ دەما بجن بغدا گەر پێشتر ئەڤ شاندەش بۆ ماڤێ رەوای هەرێمێ کوردستانێ و بە گەراندنا ئەو دەڤەرەو جێبە جێکردنا مادێ (140)بیتن لێ ئەو وەڤدێ دچن بەغدا بە نوێنەرایەتیا خەلکی هەرێمی کوردستان دچن، زۆربەی ئەوانەش هینانە پێشێ پۆستێ پارەیەکی زێدەتر دەمەکی داژی نەك ئەو پۆست شیاینە خزمەتا خەلکی کوردستانێ بکەن نەك ئەو پارەی ژ بغدا بیتن ژ خزمەتی خەلکی هەرێمی کوردستانێ بکات دەربارەی شەنگال و کەرکووك و دەڤەرێ دی، پرسیارم هەیە هەر یەك بۆ وەزیری پێشمەرگەو وەزیرێ ناوخۆ خەلکێ وان دەڤەرا وەکو پێشتریش دکتۆر رێبواریش ئاماژەی پێکرد خەلکێ وان دەڤەرە لە دەمەکیدا خەلکی راستی نینە، چونکە هیچ هێزەکا کوردیا فەرمی وان دەڤەرە ئەمنیەتی وان دەڤەرە ناکات ئایە لە ئەنجامێ دانوسانکردنێ وەزارەتا ناوخۆ دگەڵ وەزارەتی ناوف خۆی عیراقێ وەزارەتا پێشمەرگە، وەزارەتا بەرگری شیاینە چ بکەن ئەڤ دەڤەرە بە ئارامی خەلك بچی ژیانێ خۆ بخەڤێ دەرباز بکات و لەگەڵ ناوچێ خۆ هەرێمی کوردستان کۆچ بکەن بۆ وڵات و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڵێ چییە نوقتەی نیزامیە، بەڵێ بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان ئیدارەی ئەو جەلسەیە لای منە، بێ دەنگ بن کاك رزگار، کاك دکتۆر کازم ئیدارەی ئەو جەلسەیە لای منە، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان ئێرە شوێنێکە بۆ ئەوەی خەڵك بە ئازادی رایەکانی خۆی بە ئازادی دەربڕێ، بە مەرجی ئیحترام گرتنی یەکتری، ئیحترام گرتنی دامەزراوە دەستوورییەکانی هەرێمی کوردستان، هەر کەسێك قسەیەك بکات لە دەرەوەی ئەم سیاغە، ئێمە لە پرۆتۆکۆڵ دەیسرینەوە، ئێمە بڕیار دەدەین چ شتێك بۆ ئەوە دەبێ لە

پرۆتۆکۆڵ بسرێتەوە، ئەم پەیرەوە رێگەی بەوە نەداوە ئەندامێکی پەرلەمان لەسەر قسەی یەکتری قسە بکات، لەبەر ئەوەی فەرموو کاک جمال تۆ قسەکانت بکە.

بەڕێز جمال حويز مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا بەخێر هاتنی وەزیرە بەڕێزەکان دەکەم، دیارە کێشەی ئێمە لەگەڵ حکومەتی ناوەند هەر لە بیدایەتەوە کێشەی خاك بووە، بەڵام بەداخەوە ئێستاکە باسی (400) ملیۆن دۆلارەکە دەکرێ، هەموو شتمان بیرچۆتەوە، کێشەمان بۆتە (400) ملیۆن دۆلار، کێشەی خاکمان لە بیر چووە، ئێمە دوو شۆرشمان کردنە قوربانی کەرکووك، دیارە کەرکووك هەڵ دەگرێ ناوچەکانی دیکەش هەموو قوربانییەکیان بۆ بدرێ، دوای پرۆسەی ئازادی عیراق ئێمە پابەند کراوین بە دەستوورێك مافەکانی ئێمەی تێدا تەسپیت کراوە، بەڵام بەداخەوە ماددەی (140) کە سەقفێکی زەمەنی بۆ دانرابوو (31-12-2007) کە هەر سێ هەنگاوەکانی بۆ بهاویژرێن، هەم ئاساییکردنەوە، هەم قەرەبوو، هەم سەرژمێری، تا ئێستا هیچی نەکراوە، قەرەبووەکەش بە نیوەچلی کراوە، ئایا بۆ حکومەتی هەرێم بۆ ئێوەش جەنابی سەرۆکی پەرلەمان دەستەی سەرۆکایەتی بۆ هەماهەنگ نابن، لۆبی بۆ کەرکووك و ناوچەکانی تر بکرێ لە دادگای لاهای لە یەکێتی ئەوروپا لای هاوپەیمانەکان، دیارە حکومەتی عیراقی بە مەبەست وای کردووە، ئێمە تەرکیز بکەینە سەر بودجە وناوچە کوردستانییەکانی خۆمان لە بیر بەینەوە، بۆیە ئێمەش ئەگەر تەرکیز بخەینە سەر ئەو ناوچانە، پێم وایە کێشەی بودجەش حەل دەبێ زەختێکی زۆر دەکەوێتە سەر حکومەتی عیراقی، بۆیە پێشنیار دەکەم حکومەتی هەرێم وپەرلەمانی کوردستان پێکەوە هەماهەنگ لۆبی بۆ کەرکووك و ناوچە کوردستانییەکانی هەرێمی کوردستان بکەن، پرسیارێکی تریشم ئەوەیە ئایا تا چەند پشت بەو راپۆرت و نامەیە دەبەسترێ کە لەسەر دۆخی کەرکووك ئامادەی کردووە؟ بۆ ئەوەی پێکهاتەکان خۆیان پارێزگاری لە ناوجچەکانی خۆیان بکەن، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز جنان فەرموو.

بەڕێز جنان جبار بويا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی میوانە بەڕێزەکان دەکەین، ئەمن یەك پرسیارو یەك داواکاریم هەیە لە بەڕێزان، پرسیارەکەم ئەوەیە بۆ هەردوو بەڕێز وەزیری پێشمەرگەو وەزیری ناوخۆیە، لە دەشتی نەینەوا لە قەزای تلکێف ساترێك هەیە لە بەینی باتماوە کە بە دەستی حەشدی شەعبیە، مابەینی تیلیسکۆف بەدەستی جەماعەتی ئێمەیە، لەوێندەرێ ئایا ئەو ساترە خەڵك ناتوانێ هاتووچۆی بکات، خەڵك لەمە دەپرسێ، ئایا ئەو ساترە سیاسییە، ئەمنییە، عەسکەرییە، یان دروستکراوە بە هۆی کۆرۆنا، ئەو پرسیارە بەراستی دەبێ جوابی خەڵکەکە بدەینەوە، بەس داواکاریەکەم ماوە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان داواکاریم لە کاك خالید هەیە

ماددەی (140) زۆربەی ناوچەکانی ئێمە لە دەشتی نەینەوا لە زومنی ئەو ماددەیەن، ئەمە لە جیهەی تەشریعی لە پەرلەمانی کوردستان ئاگاداری ئەو مەوزوعەیە، داواکارم لە لیژنەی تەنفیزی لیژنەی حکومی نوێنەرەکمان هەبێ لەو لیژنەیە حەتا بتوانین پێکەوە، هەتا بزانین ئامانجی ئەو لیژنەیە گەیشتە کوێ، هەتا یەکتر ئەوە بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، لیزا خان فەرموو.

بەڕێز لیزا فلك الدين صابر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەزیرە بەڕێزەکان نوێنەری حکومەتی هەرێمی کوردستان بەخێر بێن، ئەگەر سەرۆکی پەرلەمان دەرفەت بدا لە دوو دەقە زیاتر گفتوگۆ لەسەر هەندێ بابەت هەیە، راستی پرسی گرنگە منیش ئەندامی ماددەی (140).

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەی بۆ پەیوەندی بە لیژنە ناکەی لیزا خان؟

بەڕێز لیزا فلك الدين صابر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەمان کردووە لە لیژنە، بەس وەك کەرکووکییەك، وەك کاکەییەك چەندین جار هێرش کراوەتە سەر گوندەکانمان، ئەو مافە بەخۆم دەدەم کە قسە بکەم قسەکانیشم تەواو دەکەم.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

نا ئێمە دەرفەتت دەدەینێ کە قسە بکەی.

بەڕێز لیزا فلك الدين صابر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە ناوی خوای گەورەو میهرەبان، سوپاست دەکەم ئەگەر دەرفەتم بدەیتێ دەمەوێت لەسەر رەوشی تەعریب و کاریگەرییەکانی لەسەر دیموگرافیای کەرکووك و پرسی سەرژمێری قسە بکەم، راستی کاك خالید شوانی زۆر بە چڕی و بە ووردی باسی لە پرۆسەی تەعریب کرد زۆر سوپاسی دەکەین، بەڵام زۆر چاوەڕێ بووم باس لە پرسی سەرژمێریش بکات کە حکومەتی عیراقی ئەمساڵ بڕیاری داوە سەرژمێری ئەنجام بدات، هەرچەندە بە هۆی کۆرۆناوە کە بڕیاربوو مانگە (10) ئەنجامی بدات، لەلام نییە ئەگەر ئەمساڵ بێ ئەگەر ئەم ساڵیش نەبێ، بەڵام ساڵێکی تر ئەنجامی دەدا ئەو تەعریبەی کە ئێستا لە ناوچەکە دا دەگوزەرێت وای کردووە کە نزیکەی پانزە گوندی ئێمە، پانزە گوندی کاکەیی لە سنووری داقوق بە تەواوی چۆلبکرێت کە ئەمەش تەئسیری دەبێت لە داهات و لەسەر پرسی سەرژمێری، چۆن بڵێین بچوککردنەوەی پرسی کورد لەو ناوچەیە، ئەگەر ئاورێك لە مێژووی سەرژمێری عیراق بدەینەوە، بە روونی بۆمان دەردەکەوێت هەرکاتێك

پێگەی سیاسی کورد لاواز بووبێ لە کەرکووك، ئەوە پرۆسەی بە عەرەبکردن لە ناوچە کوردییەکان چڕتر بۆتەوە، دەرفەت بۆ بەرێوەچوونی بەردەوام بوونی پرۆسەی تەعریب زیاتر رەخساوە، بە بەڵگەوە دەمەوێت ئەوەتان زیاتر بۆ شیبکەمەوە ئەگەر بێتو سەیری ئەنجامەکانی سەرژمێری ساڵی (1957) بکەین سەبارەت بە کەرکووك، دەبینین لەوێ رێژەی کورد لە 48٪ بووە رێژەی عەرەب لە28٪ بووە، رێژەی تورکمان لە 21٪ بووە، بەلاًم ئەگەر سەیری ئەنجامی سەرژمێری ئەنجامی ساڵی 1997 بکەین کە ئەو کاتە پرۆسەی تەعریب لە قیمەدا بووە کورد بۆتە 20٪، واتا کەمینە عەرەب بۆتە زۆرینە بۆتە 72٪، هەروەها تورکمانیش دیسان رێژەی کەم بۆتەوە بۆتە لە 6٪، ئەگەر دۆخەکە بەم شێوەیەی ئێستا بەردەوام بێ و دیسان هاوشێوەی ساڵی 1997 سەرژمێری داهات و تایبەت بە ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی هەرێم، ئەنجامی دڵخۆشکەری نابێ، هەر سەبارەت بەم پرسە هەندێك بابەت هەیە کە لە ژێر ناوی جۆراوجۆر دەگوزەرێ لە ناوچەکە دەمەوێ باسی لێوە بکەم، یەکەم لە دوای پرۆسەی ئازادی عیراق لە چوارچێوەی ماددەی (140) عەرەبە هاووردەکان قەرەبوو کرانەوە، هەر خێزانێك بڕی (20) ملیۆن دیناری پێدراوە، ئەوانیش گەڕاونەتەوە شوێنەکانی خۆیان، بەلاًم ئێستا ژمارەیەکی زۆر لەو عەرەبانە داوای گەڕانەوە بۆ کەرکووك دەکەن، ئەوەی منیش بیزانم فیدۆی سێ هەزار لەو عەرەبانەی ناویان تۆمار کردووە فۆرمیان لە کەرکووك بۆ دەرهێندراوە، ئەم پرسە زۆر جدیە، بەرێزان دەکرێ هەرێمی کوردستان لە رێگەی دادگای فیدراڵی بۆ هەوڵی چارەسەرکردنی بدات، هەروەها حکومەتی خۆجێی کەرکووك و حکومەتی عێراق لەسەردەمی کابینەی بەرێز عادل عبدالمهدی بڕیاری دا چەند هێزێکی عەرەبی لە سنووری کەرکووك پڕ چەك بکرێن کە ژمارەی چەکدارەکانی لە سەرووی هەزار کەسێکەوە دەبێت، ئەگەر حکومەتی کازمی ئەم بڕیارە هەڵ نەوەشێنێتەوە لە دواجار ئەمەش دەبێتە کێشەی دیکە بۆ دۆخی ئەمنی کەرکووك، هەر بۆ بیر هێنانەوە دەگەرێینەوە بۆ ساڵی 2007 حکومەتی عیراق بڕیاریدا هێزێك لە هێزەکانی عەرەب دروست بکات بە ناوی هێزی سەحوە، ئەگەر بە بیرتان بێ دواتر داعش تۆقی هەر ئەو هێزە بە چەکەوە رۆشتنە ناویان و بەردەوام پەلاماری کوردەکانیان دەدا، پێویستە بە زووترین کات هەوڵی هەڵوەشاندنەوەی ئەم بڕیارەی پارێزگاری کەرکووك بدرێت، لە بڕی ئەوە هەوڵ بدرێت پێشمەرگە و هێزە نیزامییە عیراقییەکان پێکەوە رۆڵیان هەبێت لە پارێزگاری کردن لە کەرکووك و ناوچەکانی دەورووبەری، یانیش پێکهێنانی هێزێکی هاوبەش لە پێکهێنانی ئەو ناوچانە، هەروەها لە رێگەی فراکسیۆنە کوردییەکانەوە فشار لەسەر پەرلەمانی عیراق دروست بکرێ، بۆ ئەوەی خوێندنەوەی دووەم سێیەم بۆ پرۆژە یاسای پێکهاتەکان بکرێت، ببێ بە یاسا ئەو پرۆژە یاسایە تا رادەیەك دەتوانین مافی پێکهاتەکان بپارێزێت، بەتایبەت لە ناوچە کوردستانییەکان بە پێی مادەیەکی پرۆژە یاسایەکە هەر لایەنێکی سیاسی یان کەسایەتی سیاسی هانی خەڵك بدات دژی پێکهاتەکان ئەوا سزا دەدرێت، زۆر سوپاس هەر ئەوەندە بوو قسەکانم لە کۆتایشدا ئیدانەی تەواوی ئەو هێرشانە دەکەم کە بەم دواییە لەسەر کوردانی کاکەیی لە خانەقین هاتە ئەنجامدان، هەر دوو سێ رۆژ پێش ئیستا دیسان یەکێك لە بریندارەکانمان هێندرابوو بۆ شاری هەولێر لە

نەخۆشخانەی رزگاری کۆچی دوایی کرد، هەروەها داواکارم لە سەرۆکی حکومەت و هەروەها لە حکومەتی هەرێمی کوردستان بە هەماهەنگی لەگەڵ حکومەتی عیراق ئاورێکی جدی لەسەر ئەو ناوچانە بدەنەوە، ترسی ئەوەمان هەیە وەکو کاکەییەکان وەکو ئێزدییەکان ترسی ئەوەمان هەیە چارەنووسی ساڵی 2014 دووبارە بێتەوە، جینۆسایدێکی دیکە رووبەرووی ئێمە ببێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاک رۆمیۆ فەرموو.

بەڕێز رۆمیۆ حزیران نیسان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تێبینییەکم لەسەر راپۆرتە هاوبەشەکەی هەردوو لیژنە بەرێزەکان هەیە، دوو پرسیاریشم بۆ وەزیرە بەرێزەکان و تێبینیەکیشم بۆ جەنابتان هەیە، یەکەم بەداخەوە راپۆرتی راپۆرتە هاوبەشەکەی هەردوو لیژنەی ناوچەکانی دەرەوەی ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی هەرێمی کوردستان و لیژنەی پێشمەرگە، دوای ئەوەی کە ئێمە وەکو فراکسیۆنی هاوپەیمانی یەکێتی نەتەوەیی تەواو پشتگیری پاڵپشتی سەرجەم خاڵەکانی دەکەین، بەڵام زۆر بەخێرایی و هاتنە سەر مەسەلەی باسکردنی پێکهاتەکان لەناوچە دابڕێندراوەکان، یاخود لە ناوچەکانی پەیوەست بە ماددەی (140) ی دەستووری هەمیشەیی عیراقەوە، ئێوە ئاگادارن هەمووشمان ئاگادارین دوای هاتنی داعش لە ساڵی 2014 وە و تا ئێستاش سەرجەم هێزەکانی حەشدی شەعبی کەوتونەتە راونانی رۆڵەی ئەو پێکهاتانە وەکو کلدو ئاشورییەکان و، هەروەها خوشك و برایانی ئێزدی، گەورەترین قوربانی کە داویانە ئەو دوو نەتەوە بچووکانە بوون کە بە ژمارە بچووکن، بەڵام مقاوەمەی گەورەشیان کردووە بۆ دیفاع کردن لە خاکی خۆیان و هەروەها دیفاع کردن لە ناوچە مێژووییەکانی خۆیان، بۆیە من داوا دەکەم جارێکی تر کە لەم جۆرە راپۆرتانە دەنووسرێت کە پەیوەستە بە ژیان و داهاتووی پێکهاتەکان، بەراستی دەبێ شێوەیەکی جیاوازتر و روونترو چالاکترو باشترو جوانتر بنووسرێتەوە، من گوتم تێبینیم هەیە نەم گوتووە رەخنە، ئەگەر لیژنەکان بیانەوێ تەعقیب لەسەر ئەوە بکەن، شتێکی تر زۆر نیگەرانین، ئێمە شەخسی زۆر نیگەران بووە دەوری پەرلەمانی کوردستانیش تەئکیدمان لەسەری کردووە، ئایا ئێوەی کوردیش بە موسڵمان کوردیش بە موسڵمان ناو بنێین بۆ ئەوەی ئێمە بە کریستیانەکانیش ناو بنێین، یاخود بە ناوی نەتەوەی خۆمان کە لە دەورەی دووەمی پەرلەمانی کوردستاندا خۆمان نوێنەری کلدو ئاشورییەکان بووین لە لێژنەی نووسینەوەی رەشنووسی دەستووری هەرێمی کوردستان، بە گەلی کلدانی ئاشوری سریانی ئاتووە، بۆچی ئێستا زۆرینەی کورد ئێمە بە مەسیحی و ناخۆشتریش بە کریستییانەکان ئێمە باس دەکرێت، من هەر کاتێك بە کریستییان ناو بنرێم دەڵێم برا موسڵمانەکانی هەرێمی کوردستان، پرسیاری من بۆ بەرێز وەزیری پێشمەرگە ئەوەیە زۆر جار باسی چەندەها رێکەوتن کراوە، دانیشتن کراوە لەگەڵ نوێنەرانی سوپای عیراق و جەنابتان گوتتان ئێمە لەگەڵ حەشدی شەعبی دانانیشین، یەعنی رێکەوتنەکان، دانیشتنەکان، کۆبوونەوەکان لەگەڵ حەشدی شەعبی، ئایا

من دەپرسم ئایا بەشی هەرە زۆری یاخود سەرجەم ئەو پێشێلکارییەو تەعدایانەی کە لە کوردو پێکهاتەکانی تر بە تایبەتی بە تەحدیدی لە بەشی نەینەوا دەکرێ، هەر ئەو هێزە جۆراو جۆرانەیە حەشدی شەعبی نین و من شەخسی ئەوەندە زۆر بە گومانم لەسەر ئەو کۆبوونەوانە کە تەرەفی موقابیل جدی نییە و پێ ناچێ ئێمە بگەینە هیچ ئەنجامێك، بۆ بەرێز وەزیر کاك خالید شوانی کە باسی لەوەی کرد کە حکومەتی عیراق جدی نییە لە دانیشتنەکان بۆ چارەسەرکردنی پرۆژەیەك، بۆ چارەسەرکردنی ناوچە کێشە لەسەرەکان، هەر جەنابیان باسی ئەوەیکرد زیاتر لە (62) پۆست کە هەڵە نەبم لە کورد وەرگیراوەتەوە دراوەتە عەرەب لە کەرکووکدا و لە ناوچەکانی دەشتی نەینەواش بە هەمان شێوە، ئەو شتە دەکرێ گۆرینی دیموگرافی لە دەشتی نەینەوا لە شەو رۆژ تا ئەم چرکەیە بەردەوامە، ئایا ئەگەر ئەم مەسەلەیە هەر بەردەوام بوو حکومەتی عیراق و سەرکردایەتی سیاسی کوردستان چ بەدیلێکی تریان هەیە؟ وەزیری پێشمەرگە ببورە تێبینیم بۆ جەنابیشتان ماوە من سەرۆکی فراکسیۆنم، سەرۆکی لیژنەی کاروباری کۆمەڵایەتیم من لە بەیانییەوە دەستم بەرزکردۆتەوە، جەنابی سەرۆکی پەرلەمان وەکو نوقتەی نیزام نزیك زیاتر لە دە ئەندامی بەرێز نوقتە نیزامی خۆیان قسەیان لەسەر کرد، مەجالتان بە من نەدا لە کۆبوونەوەکەی دانیشتنی رابردووش بەهەمان شێوە کە من باسی مەسەلەیەکی زۆر حەساسم دەکرد، مەسەلەی زیندانیان بوو کە پەیوەست بوو بە لیژنەکەی ئێمە، لە دوو رووەوە لە رووی کاروباری کۆمەڵایەتی و لە رووی ....

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك رۆمیۆ خۆت کاتی خۆت دەکوژی لە شوێنێك کە نابێت ئەوە بکەی، ئێستا بەس قسە لەسەر ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمە.

بەڕێز رۆمیۆ حزیران نیسان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

واچۆتە پێش لە پەرلەمانی کوردستان کە فراکسیۆنێك ئەگەر لە فراکسیۆنەکە زیاتر لە دوو کەس هەمووشیان ئەندامەکان بیانەوێت قسە بکەن، من پێم وایە یەکەم جار مەجال دەدرێ بە سەرۆکی فراکسیۆن، کەچی لەگەڵ ئێمە بە راستی تەواو پێچەوانەیە لەگەڵ رێزم بۆ جەنابتان، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك جلال فەرموو.

بەڕێز جلال محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە ناوی خودای گەورە، پرسیارم بۆ هەرسێ وەزیرە بەرێزەکەیە بەخێرهاتنیان دەکەم، کاك خالید شوانی باسی ژمارەی زۆر مەترسیداری کرد لەسەر کوشتن و ترس و تۆقاندن و زەوی زەوتکردن، من دەڵێم چارەسەری کۆتایی لەگەڵ حکومەتی عیراق چییە و کەیە؟ هەموو رۆژێك سەقفی مەتالیبی حکومەتی

عیراق زیاد دەبێت بەرامبەر بە هەرێمی کوردستان، حەلی نیهائی بە مەزەندەی من کاك خالید زیاتر لەگەڵیان هاتووچۆ دەکات، حەلە نیهائی چۆن دەکرێ باسی یەك خیتابی کرد، یەك خیتابی کورد بەرێزان ئەمن بۆ مێژوو ئەو قسە دەکەم، ئەورۆکە ئەو دانیشتنە کرا فراکسیۆنی یەکێتی نیشتیمانی هاتەوە ناو پەرلەمان و بەیەکەوە هەموو رێزم بۆ هەموو پێکهاتەکان و بۆ هەموو فراکسیۆنەکانی تر، بە ئۆپۆزسیۆن و بە دەسەڵاتەوە، بەلاَم برۆ سەیرکە بازار ئێستا کەمەك جولاَوە بەو بێ پارەیە، چونکە کە یەکێتی و پارتی دیسان دەڵێم ریزم بۆ هەموو فراکسیۆنەکان یەکێتی و پارتی یەك دەبێ دڵنیابن یەك خیتاب هەبێ هەموو حکومەتی دوونیا کۆبیتەوە دەرەقەتی کوردستان نایەت، چەند گرنگە یەکێتی و پارتی یەك بێ لەو قۆناغە هەستیارەدان ئەوە یەك، دوو بۆ وەزیری پێشمەرگەی بەرێز باسی ئەو رێککەوتنە دەکرێت لەگەڵ حکومەتی عیراق و لەگەڵ وەزارەتی پێشمەرگە، من دەپرسم ئایا کە گەڕاوە ئینشاالله پێشمەرگە دەشگەڕێتەوە بەسەربەرزی بە کەرامەتەوە دەگەڕێتەوە ئایا نابێتە قەڵغان بۆ پاراستنی جەیشی عیراقی لەو ناوچانەی کێشەی لەسەرە ئەوە زۆر گرنگە، چونکە پێشمەرگە گەڕاوە دەبێ بەو سەربەزییە بگەرێتەوە، چونکە بەس بەرگری لە جەیشی عیراقی بکات پێ لەسەر پێ دابنێ و پێشمەرگەش باجەکەی بدات، ئەوەی وەزیری ناوخۆ باسی ئێستا یان داهاتوو سەبارەت بە نوێژی جەژن نوێژی جومعەیە.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك زاهر فەرموو.

بەڕێز ظاهر محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورەو مهرەبان، بەخێرهاتنی میوانە بەرێزەکان دەکەم، من دوو پرسیارم هەیە پرسیارەکانیشم بە تایبەتی ئەو دانیشتنە نینە، بەلاَم بە فرسەتی دەزانم لە وەزیری پێشمەرگەوە وەزیری ناوخۆ دوو پرسیار کە پرسیاری داواکاری خەڵکە ئەو پرسیارەیان لێ بکەم، بەرێز وەزیری پێشمەرگە کۆمەڵێك لە پێشمەرگە لە کاتی دەوامدا لە کاتی ئەرکدا بە هەر هۆکارێك بێ وەفاتیان کردووە و مردوون، ئایا ئەوانە تا ئێستا مامەڵەکانیان یەکلایی نەکراوەتەوە و بە شەهید هەژمار دەکرێن؟ ئەگەر بە شەهید هەژمار ناکرێن لەبەر چییە؟ پرسیارێکی دیش بۆ وەزیری ناوخۆ دیارە هەمووومان دەزانین مووچەی خانەنیشینی هێزەکانی ناوخۆ موچەیەکی زۆر کەمە لە کاتی خانەنشین بوونیان پارەیەکی زۆر کەم وەر دەگرن، ئایا پرۆژەی وەزارەت چییە بۆ چارەسەرکردنی کێشەی خانەنشینی هێزەکانی ناوخۆو ئاسایش و ئەگەر هیچ پرۆژە یاسایەك هەیە بنێردرێتە پەرلەمان حەز دەکەم وەلاَممان بدەیەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەرێزان ئەندامانی پەرلەمان پابەندی ئەو تەوەرە بن کە ئێمە دامانناوە بۆ کۆبوونەوە، هەموو ئەو بابەتەی بەرێزتان ئاراستەی بەرێزان وەزیرەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان دەکەن دروستن، رەوان،

بەلاَم دەبێ لە شوێنی خۆیاندا ئەو پرسیارانە بکرێن، سەلما خان فەرموو، کاك جلال نوقتەی نیزامییە لە ماددەی چەند، بڕگەی چەند لە ماددەی چەند، دوای ئەوە سەلما خان جەنابت قسە دەکەی.

بەڕێز جلال محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

راو تێبینی من لەسەر قسەکانی کاك جلال وا دیارە پارتی و یەکێتی دوو هێزی سەرەکین فەزل ناکرێ، بەلاَم هێزی تر هەن لەم پەرلەمانە ئەم پەرلەمانە سەرجەم کەس و لایەنەکانی لێیە، بەرای من ئەوەی کە تایبەتە بە ئەوەی تەنیا پارتی و یەکێتی سەرجەم هێزو لایەنە سیاسیەکانی، ئەوەی کە خاوەنی یەك کورسی بێ تا ئاخیر کورسی نوێنەرایەتی گەلی کورد دەکەن و بەشدارن لە نیزامی سیاسی ئەوەی کە هەیە، بۆیە داواکارم ئەوە بسرێتەوە تەنها پارتی و یەکێتی.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەلاَم ئەوە هیچ قسەیەکی خراپی نەگووتوە، بەرێزتان ئەوانەی کە تەنها یەك کورسی پەرلەمانیان هەیە ئەو هێزە سیاسیانەشی تەنانەت نەیانتوانیوە کورسی لە پەرلەمان بەدەست بێنن، هەموو هێزی رێزلێگیراون و هەمووومان پێکەوە جوانین من هەستم نەکرد کاك جلال بەس وتبێتی بەس یەکێتی و پارتی هەن، بەلێ فەرموو سلمە خان.

بەڕێز سلمە فاتح تۆفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەستخۆشیم هەیە لە لیژنە بەرێزەکان، هەروەها لە وەزیرە بەرێزەکان ئامادەبوونیان لە پەرلەمان، بەرای تایبەتی من وەکو کەرکووکیەکیش ئەم داواکارییەم هەیە لە هەموو حزب و لایەنە سیاسییەکان، کە هەموو ناکۆکییەکانی خۆیان وەلا بنێن و پرسی کەرکووك و ناوچە دابرێندراوەکان و ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم بکەن بە پرسێکی نیشتیمانی، چونکە بەراستی بوونی پارێزگارێکی کورد لە کەرکووك پێم وایە بەشێکی زۆری لە کێشەکان لە ئەم ناوچانەدا بە تایبەتی لە کەرکووك چارەسەر دەکات و بێگومان یەك گوتاری لایەنە سیاسیەکان وا دەکات کە بتوانین هەنگاوێکی باشتر لە زەمینەسازی باشتر و خێراتر بندرێت، بۆ ئەوەی کە هێزی پێشمەرگەو هێزە ئەمنییەکان بگەڕێنەوە کەرکووك و ناوچە کوردستانییەکانی تر، بۆیە من پرسیارەکەم ئاراستەی بەرێز کاك خالید شوانی دەکەم بوونی پارێزگارێکی کورد لە کەرکووك گەیشتووە بە کوێ و دواین هەوڵەکانی ئەو وەفدە گەیشتۆتە چ نەتیجەیەك، چونکە بەراستی بوونی پارێزگایەکی کورد لە کەرکووك هەم دڵی کەرکووکییەکان خۆش دەکات، هەم هەنگاوێکی باشی یەکگرتووی یەکریزی کورد دەر دەخات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کاوە فەرموو.

بەڕێز کاوە عبدالقادر حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە زۆربەی قسەکانی من کران، بەڵام بە کورتی لەسەر ئەو نووسینگانەی دکتۆر خەسرۆ باسی کرد، ئایا ئەو نووسینگانە تا چەند توانیویانە واقعی ئەو ناوچانە بۆ حکومەت لە ڕێی راپۆرتەکانیان بگوازنەوە و چەند توانراوە کار لەسەر راپۆرتی، یاخود بۆچوونی ئەو نووسینگانە بکرێت، خاڵێکی تر دیارە ئەو ناوچانە ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی هەرێم بە پێی دەستووری عیراق دەبوایە لە 31-12-2007 کۆتایی بهاتبایە، ئێستا جەدەلێك دروست بووە لە شارعی عیراقی بەتایبەت بەشێك لە ئەتوانم بڵێم عەرەبە شۆفینیەکان باس لەوە دەکەن کە ئەو ماددەیە بەسەر چووە، لەبەر ئەوەی بە پێی ماددەکە دەبوایە لە 31-12-2007 واتا (13) ساڵ بەر لە ئێستا ئەو ناوچانە ئاسایی بکرابانایەوەو راپرسیش ئەنجام بدرابایەو بەداخەوە کە نەکراو و، ئێمە پێمان وایە بەشێکی بۆ کەمتەرخەمی سەرکردایەتی سیاسی کورد دەگەڕێتەوە، کە نەیتوانی فشار دروست بکات و ئەمە جێبەجێ بکات، خاڵێکی تر کە بەشێك لە برادەرانیش باسیان کرد کەوا بۆ بەڕێز وەزیری ناوخۆ ئەوەیە هاولاَتیان لەم ناوچەیە سەرەڕای ئەوەی کە ئێستا لە ژێر دەسەلاَتی حکومەتی هەرێمی کوردستان نین معاناتی تریان بۆ زیاد بووە، بە داخەوە کە وەك هاوولاَتی کوردیش هەژمار ناکرێن بەوەی کە لە بازگەکانی ئەو بازگانەی کە دەیانەوێت بێنە هەرێمی کوردستان بازگە جیا جیاکان دەیان کێشەیان بۆ دروست دەکرێت و، زۆر جار ناهێڵرێت بێنە هەرێمی کوردستانەوە، دیارە من پرسیارێکی تریشم هەبوو نازانم بیکەم یا نا، چونکە پێشتر بە فەرمی پرسیارم لە بەڕێز وەزیری ناوخۆ کردبوو سەبارەت بە بازگەکانی نێوان هەولێرو سلێمانی بە داخەوە وادەکەی تێپەڕیوە تا ئێستا جەنابیان وەلاَمی نەداوینەتەوە کە ئەوەش ڕەخنەیەکە ئاراستەی جەنابیان دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەلێ وەلاَمت دەداتەوە، شنۆ خان فەرمووو.

بەڕێز شنۆ اشقی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرسیارەکانم کرا زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، حسیبە خان فەرموو.

بەڕێز حسیبە سعید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی وەزیرە بەڕێزەکان و سکرتێری ئەنجومەنی وەزیران دەکەم دەستور گرێبەستە لە نێوان پێکهاتەکانی عیراق تاوەکو دەستوور وەکو خۆی جێبەجێ نەبێت پێشەڵکارییەکان بەرانبەر بە خەڵك و خاکی هەرێمی کوردستان و تایبەتەن سنورەکانی ماددەی (140) بەردەوام دەبێت، لێرەدا پرسیاری من بۆ

بەرێز وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دانوساندن لە نێوان هەرێم و بەغدا ئەوەیە، لە ئەگەری بەردەوامی پێشەڵکاری دەستوورو داگیرکردنی ناوچەکانی سنووری ماددەی (140) پلانی جێگرەوە بۆ پاراستنی ژیانی خەڵکی ئەو ناوچانەی چی دەبێت؟ ئایا هیچ رێککەوتنێك دیاری کراوە بۆ گەڕاندنەوەی هێزەکانی پێشمەرگە بۆ ئەم ناوچانە؟ پرسیاری دووەمیشم بۆ بەرێز وەزیری پێشمەرگە ئەوەیە پرسی یەکگرتنەوەی هێزەکانی پێشمەرگە یەکێکە لە کاریگەرترین فاکتەرە بۆ رێگری کردن لە هەموو تەحەدی و ناوخۆو دەرەکییەکان، هەروەها رێکخستنەوەی لە ژێر یەك سەقفداو لەژێر فەرمانی وەزارەتی پێشمەرگەو بەرپرسی هێزی یەکەمە، چەکدارەکان وەك دەزانین لە ساڵی 2007 وە هەوڵی یەکخستنەوەی هێزەکانی پێشمەرگە دراوە ئەوە ماوەی (13) ساڵە ئەو پرسە بێ ئەنجام مایتەوە، ئایا وەکو وەزارەتی مەعنی لەگەڵ حکومەتی هەرێمی کوردستان کاتی نەهاتووە بیر لەوە بکەینەوە کە پرۆژە یاسایەك رێك بخەن و ئاراستەی پەرلەمانی کوردستان بکەن بۆ یەکگرتنەوەی هێزەکانی پێشمەرگە تاوەکو هێزو ژیانی حکومەتی هەرێمی کوردستان بەرامبەر تەحەدییە دەرەکییەکان کاریگەریان زیاتر بێت؟ دوا پرسیاریش بەرێز سەرۆکی پەرلەمان خاڵێکی پەیڕەوییە بە پێی ماددەی (55) بڕگەی (2)م داوای سڕینەوەی قسەکانی یەکێك لە پەرلەمانتارە بەرێزانە دەکەم کە ریفراندۆمی بە ئەگەری ئەوە شوبهاند کە ئەو دۆخەی ئێستای هەرێمی کوردستان لە ئەگەری ریفراندۆم بووە، بە پێچەوانەوە ریفراندۆم زۆرترین دەسکەوتە لە مێژووی گەلی کوردا بۆ هەموو ئەو کەسانە ئەو کوردانەی کە بۆ خاك ژیاون بۆ خاك گیانیان لە دەست داوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، رۆژان خان فەرموو.

بەرێز رۆژان ابراهیم علی:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پرسیاری یەکەمم بۆ ئەندامانی شاندی حکومەتە، لەمێژە ئێمە قسە لەسەر کەرکووك دەکەین، کەرکووکمان بە قودسی دڵی کوردستان داناوە، لەگەڵ ئەوەشدا هەندێك چارەسەر هەیە لای خۆمانە لە حکومەتی هەرێمی کوردستان، یەکێك لەوانە هۆکار چییە بۆ دەست بەکارنەبوونی سەرۆکی ناوچەی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم ئەمە یەکێکە لە چارەسەرەکان، ئەگەر ئەم سەرۆکی دەستە دابنرێت و هۆکارەکەی چییە؟ پرسیارێکی ترم سەبارەت بە پارێزگاری کەرکووك وەکو هەموو ئەندامەکانی هاورێم کە کردیان هیوادارم دانانی پارێزگارێکی کورد لە کەرکووك نەبوونی یەکریزی هێزەکانی کوردستانییەکان نەبێ و پرسیارێکم بۆ بەرێز کاك خالید شوانی دەست خۆشی لێ دەکەم بۆ راپۆرتەکەی بڕیارە لە کۆتایی ئەمساڵدا سەرژمێری گشتی بکرێت لە عیراق، ئایا ئەم سەرژمێرییە کێشە دروست ناکات بۆ ماددەی (140) و ناوچەکانی تری ئەم ناوچەیە و، دووش ناوەستێ لەگەڵ ماددەی (140) و ئەنجامەکانی و سەبارەت بە هاووڵاتییانی کەرکووك بۆ بەرێز وەزیری ناوخۆ هەموومان ئەو راستییە دەزانین کە کەرکووك لەوانەیە وەکو دەروازەیەك بێ بۆ پارێزگاکانی تری عیراق لەگەڵ هەرێمی کوردستان و عراقدا، بەڵام ناکرێ

هاوولاَتیانی کەرکووك وەکو پارێزگاکانی تری عیراق مامەڵەیان لەگەڵ بکرێ، وەکو ئەندامێکی تری بەرێزی هاورێم ئاماژەی پێدا کەرکووکییەکان لە بازگەکان کێشەو گرفت دێتە رێگەیان، هەندێ جار ئاستەنگیان بۆ دروست دەکرێ لە کاتی هاتووچۆ کردنیاندا بە تایبەتی لە بازگەی شێراوە، هۆکاری ئەمە چییە ئەگەر بۆمان روونکەنەوە، سوپاسیان دەکەم.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك پێشەوا فەرمoo.

بەڕێز پێشەوا طاهر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کەسی تر ئەگەر ماوە با قسە بکە، لێدوان و قسە لە دەرەوەی پەرلەمان کاریگەری ئەبێ لەسەر ئەوەی ناوەکە چەندەم کەس ئەبێ لە قسەکردن لە هۆڵی پەرلەمان.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

ناوەکان مونا خان دەینوسێت، کاك پێشەوا ناوی جەنابت تەبعەن ئەوە ریزی یەکەممە، ئەوە ریزی دووەممە، ئەوە ریزی سێیەمە، ناوی جەنابت ئە لێرەیە.

بەڕێز پێشەوا طاهر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرنجێکە چەند جارێکە دەیدەم، سوپاس هەر چەندە بابەتەکە ئەوە نەبوو، بەلاَم پاڵپشتی قسەی کاك سەروان دەکەم لە بابەتی پلە بەرزکردنەوە، هەروەها بەشێك لە قسەکانی بەرێز کاك ئازاد کورەچی پاڵپشتی دەکەم، بەرێز وەزیری ناوخۆ لە بارەی کەرکووك هاتنی خەڵك زۆر پرسیارکرا لە حکومەتی هەرێمی کوردستان درێغیتان نەکردووە، لە بابەتی رووبەرووبوونەوەی نەخۆشی کۆرۆنا هەوڵەکانتان مایەی رێز لێنانە رێز لێگرتنە، ئێمە بەوە دەزانین ئەوەی کردتان بۆ پاراستنی هاوولاَتییانی هەرێمی کوردستان بوو، بەلاَم تایبەت بە هاوولاَتییانی ناوچەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمی کوردستان، یەعنی راستە هۆکارە موبەریرەکەی مەعقول و لە جێی خۆیەتی و دروستە، بەلاَم ئەوانیش وەك کوردێك هەستێکی ناخۆشیان بۆ دروست دەبێ کاتێك لە بازگەیەك، یەعنی مامەڵەیەکیان لەگەڵ دەکرێت وەکو هاوولاَتی پارێزگاییەکی دیکەی عیراق، هیوادارم یەعنی میکانزمێك خۆتان شتێك بدۆزنەوە کە مامەڵەکە لەگەڵ ئەوانیش گۆرانکاری بەسەر دابێ، بەرێز وەزیری پێشمەرگە دەربارەی دۆخی ئەوەی لە کفری روویداو لە ناوچەی گەرمیان روویدا، بەرێز ئەمینداریی گشتی وەزارەتی پێشمەرگە رایگەیاند کە ئێوە ئاگادار نین، یەعنی ئەپرسم لە ئێوەی بەرێز جەنابت وەزیری وەزارەتێکی چۆن ئەبێ سەفقە، گرێبەست لە نێوان دوو هێزی ئەمنی رووبدات، ئێوە ئاگادار نەبن، ئایا ئەمە هەیبەت و هەروەها شکۆی ئەم وەزارەتە ناخاتە ژێر پرسیارەوە، ئایا دەسەلاَتی ئێوە لەم وەزارەتە پرسیار هەڵناگرێت کە چۆن لەژێر دەستی ئێوەدا بە بێ ئاگاداری ئێوە رێکەوتن ئەکرێ لەگەڵ هێزی عیراقی و ئەمینداری گشتی وەزارەتەکە دەڵێت ئێمە ئاگادار

نین، لەبارەی دۆخی ناوچە کوردستانییەکان بۆ بەڕێز خالید شوانی پرسیارم هەیە لەم کاتەدا کە ئێمە دانیشتووین بە قسە لە بارەی ناوچە کوردستانییەکان قسە دەکەین ئەمڕۆ راکان سعید لە چەند ناوچەیەك لەو کۆمەڵگایانەی کۆمەڵگەی هاووردە کراوی عەرەبن، پرۆژەی ڤیرو نەخۆشخانەو قوتابخانەی راگەیاندووە، ئەمڕۆ بە فعلی لەسەر ئەرز ئەنجامیان دەدات و ئەو کەسانەی هێندراون پێش 2003 هێندراونەتە ئەوێ بەڵام ناوی قوربانیانی ئەو ناوچانەی کە تاوانی داعشیان تیدا ئەنجام دراوەو پرۆژەو خەستەخانەو چەند شتێکی دیکەی ئەنجام داوە، من ئەپرسم کە ئێوە دەچنە بەغدا، ئایا ئێستا بە جدی بابەتی ناوچە کوردستانییەکان پرسێکە کە ئێوە قسەی لەسەر بکەن، یان تەنها بابەت مووچەیە، چونکە بەراستی لای هەمووما روونە بە هۆی (16) ی ئۆکتۆبەرەوە رووداوەکانی دوای (16) ی ئۆکتۆبەر بەهۆی چەند هەڵەیەك کە روویاندا مەوقیفی ئێمە بە جۆرێك وای لێهات بە جۆرێك (16) ی ئۆکتۆبەرو خاك و کێشەی جدی کێشەی سنوور هاتینەوە کە لەسەر (200) ملیۆن و (300) ملیۆن و لەم بابەتانە قسە بکەین، ئەوەی کە لەو ناوچانە روویداوە لای هەمووما روونە وازحە کە رووداوەکە چی بووە، دەرەئەنجامی چ بووە، ئێمە ئێستا بە هۆی نزیکبوونەوەیەکی سیاسی و بە تایبەت لە نێوان یەکێتی و پارتی نامانەوێت ئەو شتانە هەڵبدەینەوە و باس لە زیانەکانی بکەین، نەك تەنها زیانی دیمۆگرافی دەستدرێژی ماڵی هاووڵاتیانی کورد لەو ناوچەیە، تەنانەت لە رووی ئابوورییەوە ئێمە زۆر زیانێکی گەورەمان بەرکەوت بەس بەتەنها لە عەینزالەو چەند ناوچەیەکی دیکە (44) کێڵگەی نەوتیمان لە دەستدا کە ئێستا هێزی عیراقی و حەشدی شەعبی لەو ناوچانەن، لە کەرکووك چەندین کێڵگەی نەوتیمان لە دەستدا، جگە لەو تەعەداو لەو دەست درێژیانەی بۆ سەر ماڵی خەڵك خەڵکی کورد هەبوو، لەوێ پێکهاتەکانی ئەو ناوچەیە لە رووی ئابوورییشەوە زیانێکی گەورەمان بەرکەوت کە هۆکارەکەی لای هەمووما روونە ریفراندۆم نەبوو شتێکی کەبوو، بەڵام ئەمرۆ لە لە هۆڵی پەرلەمان بە هۆی ئەو تروسکاییەی.......

بەڕێز سەرکۆ ازاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوانە هۆکاری ریفراندۆم بوون، ئەوانە ئەو دەرەئەنجامانە هەمووی هۆکاری ریفراندۆم بوون ناکرێ.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سەرکۆ ناکرێ نییە، هەموو کەسێ دەتوانێ قسە بکات، ئێمە قەرار دەدەین کام قسەیە باشەو کامە قسەیە باش نییە، بێدەنگ بە ئەو قسانەی کاك پێشەوا دەیکات بەناوی ئەوەی دەڵێ نزیك بوونەوەی یەکێتی و پارتی هەموویت کرد، لەبەر ئەوە داوات لێ دەکەم بۆ جارێکی تر جەنابت وتەبێژی گەورەترین فراکسیۆنی لەناو پەرلەمانی کوردستاندا هەندێك بە ئارامی قسەکانی خۆت بکە، بۆ ئەوەی نەبیتە تێکدانی ئارامی کۆبوونەوەکانی پەرلەمانی کوردستان، کاك پێشەوا داوات لێ دەکەم هەمووجارێك ئەوە دووبارە دەبێتەوە بەرێزت بەر پرسیارەتیت هەیە، ئەمە نوقتەی نیزامی نییە، کاك کاروان بێ دەنگ بن، من قسە دەکەم کاك کاروان بیدەنگ بە من قسە دەکەم، هەمووما بەرپرسین لە پاراستنی و ئارامی ئەم پەرلەمانە،

هەموومان قسە لەسەر ئەوە دەكەين كە نامانەوێت كێشە سياسيەكانى دەرەوە بێتە ناو پەرلەمان، بەڵام خۆمان ڕۆڵمان هەيە لەوەى كە كێشە سياسيەكانى دەرەوە دەهێنينە ناو پەرلەمان، بەڕێزتان وتەبێژى گەورەترين فراكسيۆنى ناو پەرلەمانى كوردستانن، هەندێك بە ئارامتر، هەندێك بە حەزەرتر قسە بكەن، قسە دەكەم من پێشەوا قسە دەكەم، ئێمە قسە دەكەين ئێمە، بێ دەنگ بە، ئەوەى كە دەڵێى نايلێم دەيڵێى ئەمە يەكەم جار نييە، دووەم جار نييە، سێيەم جار نييە، ئێمە هەمووومان بە يەكەوە بەرپرسين لە ئارامى پەرلەمانى كوردستان، لە ئارامى شەقامى كوردستان، لە ئارامى دۆخى سياسى هەرێمى كوردستان، لە جەژن نزيك دەبينەوە، نا ئاراميیەكانى خەڵك زۆر لەوە زياترن، ئێمە لێرە بەنزينى بەسەردا بكەين، لەبەر ئەوە داواتان لێ دەكەم لە ئاست ئەو بەر پرسياريەتە دابن، هەرچى دۆخێك تێپەرى، تێپەرى، ئێمە لە خاڵێكى تازەوە دەست پێ دەكەين، دەست بە ئيشوكارەكانى پەرلەمانى كوردستان دەكەين، بەڵێ بەڕێزان بێدەنگ بن دانيشن كاك كاروان بڕۆ دەرەوە، ئەندامى پەرلەمان بەرپرسياريەتى زۆر لەوە گەورەترى لە ئەستۆ دايە خەريكى كولاندنەوەى برينەكانى يەكترى بين، كاك ئوميد دەستان خۆشبێ هەمووتان دانيشن، ئێمە ئەركمان لە ئەستۆيەو بەر پرسيارەتيمان لە ئەستۆيە، بەڕێزان ئەندامانى پەرلەمان فەرموو گلستان خان، فەرموو قسەكانى خۆت بكە، مادام فەرموو تۆ قسە بكە گليزار خان.

بەڕێز گليزار رشيد حاجى:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

بە خێرهاتنى ميوانانى بەڕێز دەكەم، تەبعەن لە دەسپێكا گلەيى لە دەستەى سەرۆكايەتى پەرلەمان دەكەم، ئێمە ئەو بەشە نەيەكەم جەلسەيە چەندين جەلسەيە ئێمە پێش هەموو كەسێك دەستمان بەرز دەكەينەوە، ئاخير جار هەندێ جار هەر ناويشمان نانوسن، هيواداريـن بۆ جارى بێت رەچاوى ئەوە بكەن عەدالەتييەك پەيرەو بكەن.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆكى پەرلەمان:

ئێمە جارێك ناومان نووسيوە ناوەكانمان خوێندۆتەوە، گوتومانە ناوى چ بەڕێزێكمان نەنووسيوە با ئيزافەى بكەين، هيچ قسەت نەكردووە، جارى دووەم كە ئيزافەكانمان خوێندۆتەوە هيچ قسەيەكت نەكردووە، گلوستان خان قسە دەكەن، كاك عوسمان قسە دەكات، لەگەڵ كاك ملا ناصر كەسى تر قسە ناكا.

بەڕێز گليزار رشيد حاجى:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

چەندين جار ئەم جەلسەيە كراوە ناوى ئێمە لە ئاخير كەس بووە يان ئەسڵەن ناوى ئێمەشتان هەر نە نووسيوە، هيواداريـن بۆ جارى دێت رەچاوى ئەوە بكەن، عەدالەتى بپارێزن، بەشێك لە پرسيارەكانى من كاك مم ئەسكەندەر قسەى كرد چاوەرێى وەڵامى وەزيرە بەڕێزەكان دەكەين، بەشێكى ديكە پرسيارەكان ئاراستەى كاك خاليد شوانى دەكەم لە كەركووك گەرەكى كوردنيشينەكان وەكو گەرەكى رەحيماوە و ئيمام

قاسم رۆژانە مداهەمە دەكرێت لەلایەن لیوای (61) بێ ئەمری دادگا، ئایا جەنابتان چەند پێداچوونەوە لەسەر ئەم بابەتە كردووتانە، حەز دەكەم وەڵاممان بدەنەوە، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، كاك عوسمان فەرموو.

بەڕێز عثمان علی سمایل:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەرێز وەزیری پێشمەرگە كاك شۆرش، بەرێز كاك رێبەر وەزیری ناوخۆ، بەرێز كاك خالید شوانی وەزیری هەرێم، دیارە بەراستی ئێمە ئەو وەزعەی كە ئێستا دروست بوو بەداخەوە شتێكی ناخۆشە، ئێمە وەكو پەرلەمانتاران بە راستی دەبێت بە ئەركەكانی خۆمان هەڵبستین و ئەوەی پەیوەندی بە بابی سیاسیەوە هەیە بە جێی بێڵین بۆ سیاسیەكان، رجائەن با ئێمە كاری پەرلەمانی خۆمان ئەنجام بدەین، بەنسبەت ئەو دۆخەی كە ئێستا ناوچە كێشە لەسەرەكان دروست بووە، من پێشنیارێكم هەیە ئەویش ئەوەیە كە برا عەرەبەكان بەراستی ئێستا ناوچە عەرەبەكان گوندنیشینە عەرەبەكان چەكدار دەكەن بەشێوەیەك لە شێوەكان جا بە شێوەی سرِی بێ، بە هەر شێوەیەك بێ بۆ پارێزگاری لە خۆیانە یا دژایەتی كوردە، ئەوەیان بابەتێكی تری روونە، من پێشنیار دەكەم ئێمەش جەنابی وەزیری ناوخۆ جەنابی وەزیری پێشمەرگە بەشێوەیەك لە شێوەكان ئێمەش ئەو ناوچانەو ئەو خەڵكانەی خۆمان رێك بخەینەوە، بۆ ئەوەی بەهەر شێوەیەك بێ ئایا بەشێوەی ئاسایشی مەدەنی بێت، بەشێوەی مەدەنییەكی بەرگری بێ بتوانین ئەو خەڵكانەی خۆمان رێك بخەینەوە لەم ناوچانە، لانی كەم بۆ ئەوەی بتوانن بەرگری لە خۆیان بكەن ئەوانە، لەبەر ئەوەی حكومەتی ناوەندی دەستی دەستیمان پێ دەكات بە تەئكید لە بۆ ئەوەی ئەو بۆشاییە ئەمنییەی هەیە كە بكرێتەوە و، هەروەها من پێشنیار دەكەم لیژنەی دانوسانی ئێمە بەتایبەتی ئەو برادەرانەی خۆمان لە ئەنجومەنی وەزیران هەوڵبدەن قەرەبووی ئەو گوندنیشینانە بكرێتەوە، بە تایبەتی ئەوانەی كە لە روانگەی كشتوكاڵییەوە زەرەرێكی زۆریان لێ كەوتووە، ساڵانە بەرهەمە كشتوكاڵییەكانیان بەدەستی عەمدەن دەسوتێنرێت و، هەروەها پەلە بكرێ لە تۆماركردنی ئەوكەسانەی كەوا تیرۆركراون لەو ناوچانە بریندارکراون بەشەهید بەكەم ئەندام هەژمار بكرێن لەو ناوچانە و هەروەها ئێمە بە پێی دەستووری حكومەتی ناوەندی عیراقی 12٪ ی سوپای عیراقی دەبێ پێك بێت لە خەڵكی كوردستان كە لە ئێستادا 2٪ش كەمتربێ، لەوانەیە كە ئێمە لە ناو سوپای عیراقدا هەمانە، بۆیە من داوا دەكەم یەعنی ئەو 12٪ یە ئێمە داوا دەكەین كەم بكرێتەوە، بۆ ئەوەی بتوانین لانی كەم ئەو ناوچە كێشە لەسەرانەی خۆمان سودێكی زۆری لێ وەربگرین لەو بوارانەدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، كاك ناصر فەرموو.

بەڕێز عبدالناصر احمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی وەزیرە بەڕێزەکان دەکەین، بەراستی پرسی کورد لە ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی هەرێم پرسێکی زۆر گەورەیە، گەلی کورد رووباریٚ خوێنی لە پێناودا رشتووە، ئەوە نییە هەر ئێستا بلێی لە ساڵی 2017 بە دواوە ئەو ناوچانە تەعریب و راگواستن و ئەوانە دەستی پێکردووە، بۆیە ئێمە ئەگەر سەیری ئەوە بکەین لەوەتەی حکومەتی عیراقی دروست بووە ماوەی سەد ساڵە هەموو حکومەتە یەك لەدوای یەکەکان کە دروست بووە، لە دوای ئەو سەد ساڵەش هەر هەموو خەریکی داگیرکردنی خاکی کوردستان بوون، راگواستن تەعریب داگیرکردنی زەوی جوتیارا،ن داگیر کردنی خاکی کوردستان، بەراستی ئەوە ئەمە نییە بڵێین ئەوە ئێستا لە 2017 وە ئەم تەعریب و داگیر کردن و ئەوانە دەستی پێکردووە، بۆیە ئێمە ئەگەر سەیری کوردستان بکەین کوردستان سنوورێکی زۆر بەربلاٚوی هەیە، هەر لە شەنگالەوە بۆ کەرکووك و حەویجەو زنجیرە چیاکانی حەمرین تاوەکو ئەگاتە بەدرەی جەلسان، بەداخەوە ئەو ناوچانە سیمای کوردبوونیان نەماوە، بەتایبەتی ئەو شوێنانەی مەندەلی و بەدرەو جەلسان سەعدیەو جەلەولا و ئەوانە هەتا ئێستا ئەگەر ئێستا سەیری بکەین وای لێهاتوە لە 5٪ یش کوردی تێدا نەماوە، بەتایبەتی لە سنووری جەلەولاو سعدیە، ئێمە وورده وورده وای لیٚ دیٚ بێینەوە سەر سنوورەکانی ترمان، سنووری کفری و خانەقین و گوڵە جۆو دوس خورماتوش شوێنەکانی تریش، بەراستی رۆژ بە رۆژ گەلی کورد بەرەو پاشەوە دیٚ نەك بەرەو پێشەوە بڕوا، لەبەر ئەوەی لەگەڵ هەموو دانوسانەکاندا لەگەڵ حکومەتی عیراقدا سەرکەوتوو نەبووە، بەلاٚم بەداخەوە لە ساڵی 2003 وە (18) ساڵ دەکات هەرێم و بەغدا نەیانتوانیووە قەرارێکی مەجلیسی قیادەی سەورە هەڵبوەشێنەوە، چی بۆ گەڕاانەوەی قەزای سەر بەناحییەکانی سەر بە کەرکووك لە ساڵی (70) وە کە زۆربەی قەزاو ناحییەکان لەسەر کەرکووك لادران خرانە سەر سلیمانی و تکریت و دیالە بۆ بچووك کردنەوەی کەرکووك و هەروەها هێنانی عەرەبی هاوورده بۆ دامەزراندنی لە شەریکاتی نەوت و دامەزراندنی لە دامودەزگاکانی تر و، هەروەها پێدانی زەوی و بڕە پارەی (10000) دیناری سویسری، ئەو کاتە کە (40) هەزار دۆلاری دەکرد، بۆ ئەوەی بە هەموو دەعمێك دەعمی ئەو عەرەبانەیان دەکرد، بەراستی بە داخەوە ئێمە لە دوای (18) ساڵ لە حوکمرانی لە دوای حوکمی سەدامەوە نەمانتوانیوە بچوکترین خاڵ ئەوە هەڵبوەشێنینەوە کە ئەو قەزاو ناحیانە بگەڕێنەوە سەر کەرکووك، یان بتوانین قەرارێك لە قەرارەکانی مەجلیسی قیادەی سەورە کە بۆ جوتیارە کوردەکان یان کوردو تورکمان و ئەوانەش کە زەوی و زارەکانیان بگەرێتەوە لە دوای 2003 وە کە گەڕانەوە شوێنەکانی خۆیان، بەلاٚم بەداخەوە هەم لە دوای ئەوەش لە ساڵی 2017 شەوە ئەو جوتیارانەی کە گەڕانەوە لە دوای 2003 زەوی و موڵك و ماڵ و مەکانی خۆیان بەداخەوە لە دوای ساڵی 2017 شەوە ئێستا هەم دەربەدەر بونەتەوە، بۆیە تاوەکو ئەمرۆ تەلەفۆنێکیان بۆم کرد رۆژی چوارشەمە عەرەبەکانی ناوچەی جەلەولا بەراستی هێرشیان

کردۆتە سەر دوو کورد، بۆ ئەوەی ووتویانە بە هیچ شێوەیەك جارێکی تر بۆتان نییە ئێوە بگەرێنەوە سەر زەوی و ماڵ و موڵکتان، یەك خاڵی ترم ماوە ئێستا بۆ بەرێز وەزیری ناوخۆ........

بەرێز د.رێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاتت تەواو بوو بە نووسین بۆی بنێرە، فەرمووو کاك رزگار.

بەرێز رزگار محمد محمود:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا بەخێرهاتنی شاندی حکومەتی هەرێمی کوردستان دەکەین بۆ ناو هۆڵی پەرلەمان، پرسیارێك ئاراستەی بەرێز وەزیری پێشمەرگە دەکەم، ئایا سوپای عیراق کە هاتوونەتە ئەو ناوچە لەسەر ئاستی چوار پارێزگا کە پارێزگاکان سەلاحەدین و دیالەو کەرکووك و ئەم ئۆپراسیۆنە کە لەوێ دەکرێ، ئایا جەنابیان تا چەند ئاگادارن و ئێمە لەو ناوچە بۆخۆم لە گەرمیانم زۆر باش دەزانم لەحیاتی ئەوەی ژیانی خەڵك بپارێزن ژیانی خەڵکیان خستۆتە مەترسیەوە وە سوکایەتی بە هێزەکانی رێزم هەیە بە پێشمەرگە دەکرێت لەم ناوچەیە و لاساری دەکرێت ئەوە پرسیارێکم، پرسیارێکی تریشم بۆ بەرێز کاك خالید شوانی سەرۆکی دەستەی ناوچە کوردستانییەکان ئەوەیە ئایا جەنابتان ئاگاتان لەدۆخی خانەقین هەیە، خانەقین وەزعێکی زۆر خراپی هەیە ئێمە لەگەڵ کاك ملا ناصر و لەگەڵ کاك گۆران رۆیشتوینەتە ئەوێ، لەگەڵ بەرێز قایمقام قسەمان کردووە، بەراستی دۆخێکی زۆر خراپە لەو ناوچەیە و لەگەڵ چەند رێکخراوێك کۆبوونەوەمان کردووە هیچ نەحکومەتی هەرێمی کوردستان، نەحکومەتی عیراقی لەوێ ئەو ناوچەیان لێگەراون کە هیچ خزمەتگوزارییەکی بۆ دابین ناکەن، بەراستی حەقە ئەوە یەعنی وابکرێت کە خانەقین لە بیر نەکرێ و چەند جارێك گوێمان لێیە دەڵێن لە خانەقینەوە بۆ زاخۆ، بەلام بەناو بەداخەوە هەتا بەرێز قایمقام وتی هەندێك هاوکاریمان بۆ هاتووە لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە، بەداخەوە ئیدارەی گەرمیان نەیناردووە بۆمان، ئەوە بە شایدی ئەو برا پەرلەمانتارانە و ئەم هێزەی هاتۆتە ئەم ناوچە پێشتر هێزی حەشدی شەعبی لەو ناوچەیە بوون، ئێمە لەگەڵ بڵێین لیژنەی کاروباری وەزارەتی پێشمەرگە چوونەتە ئەو ناوچەیە و دوا جاریش لەگەڵ ملا ناصر و لەگەڵ ئەندامی ئەنجومەنی پارێزگا و چەندین جار چووینە سەرمان لەو ناوچەیە داوە و، من ئێستا فیدۆم لایە ئەو چەکدارانەی کە هێرشیان کردۆتە سەر بارەگای وەزارەتی پێشمەرگە لەوێ بە بەرچاوی بە بەردەمی رەبییەکی حەشدی شەعبی دێن و ئەوان بە کامیرایەکەی خۆیان دەیانبینن، بەبێ ئەوەی بەرگری بکەن، وەلامیان بدەنەوە دێن تەقە دەکەن لە بارەگای سرییەکە و سێ پێشمەرگە شەهید دەکەن وچەندین پێشمەرگەش بریندار دەکەن و بە بەرچاوی ئەوانەوە دەگەرێنەوە دوای ئەوان بە دۆشکە چەند تەقەییەك دەکەن، بۆ ئەوەی گومانیان لێ نەکرێ، هەتا ئێستاکە ئێمە نازانین ئەم چەکدارانە عەشایری عەرەبن یان حەشد خۆیانن، یان پاشماوەی چەکدارانی داعشن لەو ناوچەیە، مەفروزە ئەو پرسیارە ئاراستەی بەرێز وەزیری پێشمەرگە دەکەم، تا چەند لە رووی هەواڵگری و ئیستغباراتییەوە توانیووتانە ئەوە بزانن، من پرسیارێکی تر لە بەرێز وەزیری پێشمەرگە دەکەم وەکو

ئەوەی سەردانی بارەگاکانی هێزی پێشمەرگەمان کردووە لەو ناوچەیە، وەزعی پێشمەرگە لەو ناوچەیە زۆر خراپە لە رووی سەربازی و لەرووی مەسەلەن نوقتەی حەرەسات، کابینە دانراوە لە ناو بارەگای پێشمەرگە، کابینە هیچ ئەهەمیەتێکی نییە، پرسیارەکەم ئەوەیە ئایا بۆچی پۆشتەو پەرداغ ناکرێ هێزەکانی پێشمەرگە لەو ناوچەیە؟ لەبەر ئەوەی ئەو ناوچە ناوچەیەکە ئەکرێت بەرگری لێ بکرێ وەك بە کابینە چەندین رەبیەیان هەیە، هەتا چەند جۆرێك چەك هەیە و ئێستا مەفهومی شەر گۆڕاوە ئەکرێت وەزارەتی پێشمەرگە، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، ئەو بەڕێزانەی ناوتان نوسیبوو تەواو بوو، ئێستا دەرفەت دەدەین بە وەزیرە بەڕێزەکان بۆ ئەوەی قسەی خۆیان بکەن، هەر وەزیرێك دەتوانێ ناوەکەت ناردووە بۆ سکرتێری پەرلەمان سکرتێری پەرلەمان نەیداوە بە من، ناوت لە ناو ناوەکان تەسجیل نییە، بەڕێز کاك هاوڕێ یەك دەقە دەرفەتت دەدەمێ یەك قسە بکەی لە سیاغە بچێتە دەرێ قسەکانت دەبڕم فەرموو، لەبەر خاتری موناخان دەرفەتت دەدەمێ، لەبەر ئەوەی نووسراوەکەت ناردووە بۆ ئەو.

بەڕێز هاوڕێ بناء محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وا تێنەگەی ئەگەر قسەیەکم کرد وەلاّم بێ، کاك جلال و کاك شەمۆل بەشایدن ئەگەر ئەوانەی پێشتر ووتومە قسەی لەسەر دەکەم هەر ئەوانەیە، مەوزوعەکەش زۆر گەورەش نین بڵێی گۆرانکارییەك روو دەدا ئێستا لە کوردستان، ئەمەوێ باس لە مەوزوعێك بکەم مەنتیقەی گەرمیان، کفری، خانەقین، دوس ئەمە درێژە دەکێشێ بۆ کەرکووك دوای دێتە مەخمور، دوای دەڕوا دەگاتە شەنگال هەتا دەگاتە مووسل ئەو ناوچانەی کە ناوچەی دەرەوەی هەرێمن سنووری ماددەی (140)، یەعنی من ئەگەر قسەکانم ئێستا مزایەدەی تیا نابێت بۆ دەرەوەش ناڕوا باشە پەخش نییە بەس بۆ ئینساتە، ئەم مەوزوعە روداوێکە بۆ ئەو روداوانەی ناوی (16)ی ئۆکتۆبەرە، هیچ پێویست ناکا ئەگەر ناوی (16)ی ئۆکتۆبەریش هێندرا لایەنێك شەخسێك کەسێك وا هەست بکا تەئشیر بەو دەکرێ، رووداوێك بووە رووی داوە و دەبێ پێشمان ئاسایی بێ کاتێك ئەوترێ ریفراندۆم هۆکارە، من بۆخۆم پێش ئەوەی ئەندامی پەرلەمان بم ئەفسەرێك بوومە رۆژی ریفراندۆم رۆیشتوم بە شانازی دەنگم داوە، ئەمە مێژوویەکە بۆ هەموومان رەنگە لە (111) ئەندام پەرلەمان کەسێك بۆی نەرەخسابێت نەرۆیشتبێت دەنگ بدا بە بەڵێ، یا بەهەر جۆرێك لە بەشداری کردووە، یەعنی بۆیە هیچ پێویست بەوە ناکات لایەنێك بە تەشەنوج وەریبگرێت، هەر یەکێك لەو ووشانە بەلێ ریفراندۆم هۆکارێك بووە بۆ ئەوەی (16)ی ئۆکتۆبەر رووبدات لە دوز خورماتوو لە کەرکووك، ئەوەتا دەچمە سەر ناوەڕۆکەکەی ببورە.......

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

تەواو ئەی ئەوەی باست کرد چی بوو، ئەوە رەئی خۆتە، ئەوە بە تەنیا رەئی تۆیە فەرموو بەردەوام بە.

بەڕێز هاوڕێ بناء محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ زۆر باشە ڕەئی من، خۆ منیش نەم ووتوە ڕەئی هەمووانە، ئێمە لە دوای ڕاپەڕین تەنها دانپێدانانێك هەمان بێ لەلایەن هاوپەیمانانەوە هێڵی (36) بووە کە ناوچەکانی سنووری هەرێمی کوردستانی دیاری کردووە، من ئەو قسە ئەکەم بۆ ئەوەی زۆر ڕەشبینیش نەبین، بۆ ئەوەی ئێمە لە دوای ڕوداوەکانی (16-10) کە وای کرد کۆمەڵێك ناوچەمان لە دەست داوە، بەڵام واقعێك هەیە ئێستا من ئەگەر لە کفری و خانەقین و کەلارت بە میسال بۆ وەربگرم، لەکەلار ئێمە هێڵی (36) نزیکەی دە پانزە کیلۆمەترێك ڕەنگە تێپەڕاند بێ، تەبعەن ئەوە نەبێتە هۆکارێك ئەگەر حکومەتی عیراقی دووبارە بێتەوە، دواتر لە کفری بەهەمان شێوە نزیکەی (15) بۆ (20) کیلۆمەتر ڕۆیشتووینەتە پێشەوە، لە دووزخورماتوو مەنتیقەی ناو زنانەو ئەو مەنتیقەی دیسان ڕۆیشتوینەتە پێشەوە لە کەرکووك، ئێمە لە چەمچەماڵ لە بانی مەقان بووین ئێستا چووینەتە چیمەن نزیکەی (10) کیلۆمەترێك، با پەیامەکەم بگات، لە کۆیەش بەهەمان شێوە، یەعنی هێلی (36) مان ئەوە کردووە، دواتر سروشت وایە لەحاڵەتی بەرگری نین لە هیچ یەکێك لە هەڤالانی حکومەت هەموویان براو خوشکی ئێمەن ڕێزیان هەیە، بەڵام هەر یەکێك لەو وەزیرە بەڕێزانە ئەگەر کەم تەرخەمییەکی کردبێت لەگەڵ حورمەتم دەسەڵاتی خۆی باش بەکار نەهێنابێت، ئاگای لە ڕێکەوتنی هێزێك نەبووبێ پەیوەندی بەسەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران ودەسەڵاتەکانی سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران هەیە، بۆیە ئەگەر هەر یەکێك لەم بەڕێزانە ئەگەر دەسەلاتەکەیان باش بەکارنەهێنابێ پەیوەندی بە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانە.......

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

وەزیر دەبێ خۆی قەرار بدات، با خۆی وەڵام داتەوە، سوپاس کاك هاوڕێ، نوقتەی نیزامی کاك ئومید فەرموو.

بەڕێز ئومید عبدالرحمان حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە، هەرچەندە گفتوگۆییەکان تەواو، بەڵام نوقتە نیزامییەکە ماددەی (56) بڕگەی (2)م خاڵی (2)م ئەگەر گفتوگۆییەکان لە بابەتی دانیشتنەکە دەرچوو، ئەمن ڕەخنەیەك لە بەڕێزتان دەگرم زۆر لە گفتووگۆکان لە بابەتی دانیشتنەکان دەرچوون، دەرفەتتدا، هیوادارین لە کۆبوونەوەکانی دیکە، یان لە بەرنامەی کاری دیکە ئەوە دووبارە نەبێتەوە، دووش ئەگەر دەرفەتم دەی نیو دەقە، ئەگەر ئێمە نوێنەری خەڵکی کوردستانین، دڵسۆزی خەڵکی کوردستانین، خەڵکی کوردستان برایەتی لە ئێمە دەوێ، ئەگەر ئێمەی پارتییەکان نوێنەری پارتینەو دڵسۆزی حزبەکەی خۆمانین، سەرکردایەتی ئێمە برایەتی دەوێ، ئەگەر بەڕێزان لە یەکێتی نیشتمانی کوردستان دڵسۆزی یەکێتینە، یەکێتی برایەتی دەوێ، ئەمڕۆ یادی سیانزەهەمین ساڵەی واژووکردنی ڕێکەوتنامەی ستراتیژیە کە لەلایەن بەڕێز خوالێخۆش بوو مام جلال و

سەرۆك بارزانی واژوو كراوە، دوێنێش تەتەوەرات هەیە، ئەمرۆش تەتەوەراتی دیكە هەبووە، ئەگەر ئێمە راست دەكەین دەبێ هاوكاری سەركردایەتی خۆمان بین، نەك كێشەكان قوڵ كەینەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێزان كاك كاوە تەواو بووە هەر یەك سانیەش نییە، بەڕێزان وەزیرانی پێشمەرگە، ناوخۆ، وەزیری هەرێم بۆ كاروباری دانوسان، محاوەلە بكەن هەر یەكێكتان بە ماوەی (7) دەقە وەڵام بدەنەوە، بۆ ئەوەی بۆ پێنج ئەو تەوەرەمان تەواو كردبێ، دواتر لیژنە تایبەتمەندەكان رادەسپێرین بەگوێرەی بڕگەی (2) لە ماددەی (67) چ جۆرە ئیجرائێكیان پێ باشە بۆ تەعامول كردن لەگەڵ ئەم دانیشتنەی كە كردوومانە، دواتر دەستەی سەرۆكایەتی ئاگادار بكەنەوە، بەڵێ فەرموون وەزیری پێشمەرگە.

بەڕێز شۆرش اسماعیل عبدالله/ وەزیری كاروباری پێشمەرگە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

زۆر سوپاس بۆ ئەم پرسیارانە، دڵنیام كە هەموو لە ئەنجامی پەرۆشی و دڵسۆزییە، هەم بۆ ئەو ناوچانەی كە پێشمەرگە لێی جێگیرە، هەم بۆ وەزعی پێشمەرگە، هەم بۆ ئایندەی پێشمەرگەش، لەسەر ئەوەی كە پرسیار كرا كە ئێمە ئەو راپۆرتەمان نەناردووە بۆ لیژنەی پێشمەرگە لە پەرلەمانی كوردستان، گلەییەكی حەقە، بەڵام ئێمە تا ئێستا نەگەیشتووینەتە ئەنجامێك كە رێكەوتنی كۆتایی بكەین، كە رێكەوتنی كۆتایی كرا ئەتوانین راپۆرتیشیان بە دوورودرێژی بۆ بنووسین و خۆشیان ئەتوانن هەركاتێك پرسیاریان هەبوو یا شتێكیان هەبوو لەو بارەییەوە پرسیارەكان بكەن، بۆ لەمەودواش ئێمە دەتوانین هەنگاو بەهەنگاو لە گفتوگۆیەكانمان ئاگاداریان بكەینەوە، لەسەر هۆكاری پلە بەرزكردنەوەی پێشمەرگە ئەوە یەكێكە لەو موشكیلانەی كە بەراستی لە هەموو كۆبوونەوەكانی ئەنجومەنی وەزیران، یانیش ئەگەر نەڵێم لە هەموو كۆبوونەوەكان لە زۆربەی قسەی لەسەر دەكرێ و داوای زۆربەی زۆری ئەو پێشمەرگانەشە كە شایستەن كە حەقی خۆیانە كە مافی خۆیانە، بەڵام لە 2017 وە وەكو ووترا لە وەزارەتی ناوخۆیا هێزەكانی دیكە لە كاتی خۆیا پلەكانیان یا شایستەكانیان بەرز دەكرێتەوە.

كێشەیەك هەبووە لە وەزارەتی پێشمەرگە كە ئەو (70) هەم (80) كە گوایە لیستەكانیان ناردووە، من كە چووم هی 2017 ش نەنێردراوە كە ناردوومانە ئەوەندە پلەداری تێدابووە كە لە ئاستی ستاندەر، نەك ستاندەر لە زۆر شتیدیكەشی تێپەڕاندووە كە نزیكەی (6) هەزار پلە بەرزكردنەوە هەبووە بۆ لیوا، بۆ عەمید، بۆ لیوا ئەوانی تر لە ئاستێكدا بووە كە یەعنی ئەگەر دەوڵەتێكی گەورەش بێ ئەوەندە پلەداروو، بەڵام مادەم بەو شێوەیە عورفەكە وایلێهاتوە كە بە موخالەفەو بە شایستەو بە ناشایستە پلەی بەرزكراوەتەوە، بەڵێنێكمان لە ئەنجومەنی وەزیران وەرگرتووە كە دەمێكە لەوێیە، دەمێكە داوای پلە بەرزكردنەوە لەوێیە، بەڵام راگیراوە لەبەر ئەوەی بەشێكی موخالەفەی تێدایە.

ئومێدم وایە لەم یەك دوو مانگەدا چارەسەر بكرێ، لەسەر كێشانەوەی هێزەكان لەو ناوچانەی وەختی خۆی ئێمە من ئەوەتەی لەوێم ووردەكاری ئەوانە لای من نییە، ئەوەی لەگەڵ وەزارەتی بەرگری عیراقدا

لەسەر ئەوەی برادەرێك پرسیاری كرد كە ئێمە لەسەر ئەوە رێك نەكەوتوین كە لیستی مووچەمان نەناردووە، ئێمە ئامادەبووین كە ئەو كابینەی پێشوتردا لەگەڵ وەزیری بەرگری عیراقدا هەموو ئاسانكارییەكمان قبوڵ بووەو یارمەتیشمان داون، كێشە لەسەر ئەوە نەبووە بە پێچەوانەوە وەزارەتی بەرگری عیراق نووسراوی كردووە بۆ وەزارەتی دارایی دەوڵەتی عیراق كە شایستەی مووچەی پێشمەرگە بدرێ، لەبەر ئەوەی لە میزانییەی ساڵی 2019 دا بە رەسمی بڕیاری لەسەر دراوە كە (60) و ئەوەندە ملیار دینارە حەقی خۆیەتی پێشمەرگەش مادام بەشێكە لە سیستەمی بەرگری عیراق، مووچەی هەر وەكو تاكێك كارمەندییێك لە وەزارەتی بەرگری عیراق دا مووچەكەی پێ بدرێ، لەبەر ئەوەی كێشەی ئەوەمان نەبووە، هێرشی گەرمیان ئێمە ئاگادار نین من ئەو وەڵامە بە وەڵامی ئەو پرسیارانەشی كە زۆر كرا كە چۆن دەكرێ لە پشتەوە هێزێكی كە رێكەوتن لەگەڵ دەزگایەكی تری عیراقیدا بكات.

پێم وایە ئەندامانی پەرلەمان دەبێ بە دواداچوونی ووردیان هەبێ لەو مەوزوعانەیدا، دوو عەمەلی لەو ناوچەیە كراوە ئەمینداری گشتی پێشمەرگەش باسی ئەوەی كردووە كە راستە ئێمە وەكو وەزارەتی پێشمەرگە ئاگادار نەبووین بەئاشكرا جەیشی عیراقی تەشقەڵە بە پێشمەرگە دەكات، بیانومان پێ دەگرێ، هەمووتان دەزانن كە ئەو هێزو توانایەی كە پێشمەرگە جاران هەیبووە رەنگە لەو ئاستە نەمابێ، لەبەر ئەوەی ئێمە لەبەر ناكۆكی و ململانێی ناوخۆمانەوە كەمتر توونیومانە خزمەتی پێشمەرگە بكەین، برادەران ئەوەتا ئێمە لەسەر شتێكی بەسیت لێرە، لەبەر ئەوەی مەوقفی كورد بەم وەزعەیە كە عیراق بە ئاشكرا تەشقەڵە دەكات، بەڵام ئومێدم وایە لە هاتنی كابینەی كازمیدا هەوڵ بدرێ كە بە شێوەیەكی تر، بەڵام بە ئاشكرا ئێمە كەی یەكگرتوو بووین تەنیا چەكێكە كە كورد بە دەستیەوەییەتی، ئەوەیە یەكی یەكگرتووی میللەتەكەیەتی، ئێ ئێمە ئەو یەكگرتوەشمان ئێستا لە ئاستێكی پێویستدا نییە، لەبەر ئەوە قەت گلەیی لەوە مەكەن كە پێشمەرگە بۆ ناتوانی چ ئەوە بكات لەسەر ئەوەی كە لە هەندێك ناوچە پێشمەرگە، مەسەلەن بەتایبەتی لە ناوچەی گوڵەجۆ ئەو مەنتیقانە پێشمەرگە پڕ چەك نەكراوە، راستە پڕ چەك نەكراوە، لەبەر ئەوەی ئێمە ئیستا بەو میزانییە كەمەی كە هەمانە، من مانگی وا هەبووە پارەیەكی كەم لەم مانگەوە بڕیار دراوە مانگی دوو ملیارمان بدەنێ، كە ئێستا مانگی وا هەبووە (250) ملیۆن دینار هاتۆتە وەزارەتی پێشمەرگە، ئینجا لەوە دامانناوە مانگی دوو دووربینی شەو بكڕین هێزێك كە ئێستا هەمووتان دەزانن شەر شەری تەكنەلۆجیایە، شەری ئەو تەقلیدیە نەماوە بەرامبەرەكەت كە ئەو هێزەی عیراقیە حەشدی شەعبیە، چەند ساڵێكا خۆی رێكخستوە چەكی پێشكەوتووی هەیە، قیادەو سەیتەرەی هەیە، ئێ هێزی پێشمەرگە خۆ ئەمە یەعنی تەعنێ نییە پێشمەرگە قارەمانییەتی وسەروەری گەورەی تۆمار كردووە، داعشی تێكشكاندووە، بۆتە جێی شانازی لە جیاتی هەموو دونیا شەری كردووە، بەڵام ئەگەر لایەنێكیشی باسكەین هێزی پێشمەرگە باشتر بكەین، گەشەی پێ بكەین، پڕ مەشقی بكەین، پڕ چەكی بكەین، پۆشتەو پەرداخی بكەین نەمانتوانیوە، لەبەر ئەوەی هەم لە كابینەی نوێدا، هەم وەزعی دارایی بەم شێوەی لێ هاتووە و پێشتریش كە بەسەدان ملیۆن دۆلار لەبەر دەستدا بووە، نەتوانراوە زۆر

شتى كە دەكرا، شتى ستراتيجى بىّ پێى بكرىّ نەكراوە، ئومێدمان وايە لەمەودوا ئيمكانيەت رێگە بدات كە بتوانين ئەو شتانە چارەسەر بكەين.

ميلاكى پێشمەرگە من نايەمە وردەكارى ميلاكى پێشمەرگە ئێمە هيزى (70و80) هەيە بەرێزتان هەمووتان خۆتان بەشداربوون لە ياساى چاكسازيدا، ياساى چاكسازى چەند بۆ حوكمرانى بۆ سێكتەرەكانى جومگەى تر لەحكومەتى هەرێمى كوردستان گرنگە، سەد ئەوەندە بۆ هێزى پێشمەرگە گرنگە، چونكە چەند ماددەيەكى پێنج شەش ماددەى پەيوەستە بە وەزارەتى پێشمەرگە، ئێمە لە هەموو ئەو ماددانەيا كە لە مەسەلەى دارايى كارگێرى و هەتا يەكخستن و قيادەو سەيتەرەو دروستكردنى سەركردايەتى ناوچەكاندا هەنگاوى جديمان ناوە، من حەز دەكەم بزانن ئێمە كەمتر قسەمانكردووە، بەلأم ئيشى زۆر لە وەزارەتى پێشمەرگە كراوە، توانراوە يەعنى پێشمەرگە هەنگاو بەهەنگاو بكەين بە هێزێكى نيشتيمانى، بەلأم هێزێك من ئەلێم نيشتيمانى كۆنترۆڵى سياسى لەسەر نەبىّ، هێزێكى يەكگرتووى نيشتيمانى بىّ كە وەزارەتى پێشمەرگە قيادەى بكات و وەزارەتى پێشمەرگەش حكومەتێكى ديموكراتييە، حكومەتى هەرێمى كوردستان قيادەى بكات، نەك هەر ليواييەك شەخسێك قيادەى بكات، هەر فەوجێك شەخسێك قيادەى بكا كە ئەمە ئەگەر فريا نەكەوين دەستوبرد نەكەين و پەلە نەكەين خەتەرێكى گەورە لەسەر پێشمەرگە هەيە، رەنگە ببىّ بە هێزى شەخسيش نەك ببىّ بە هێزى حيزب.

ئێمە لەسەر مەسەلەى دكتۆر رێبوار باسى مەسەلەى چۆن لەگەڵ حەشدى شەعبى تەعامول ناكەين، ئێمە لە ئێستادا گەورەترين موشكيلەمان لە هەندێك مەنتيقە هەيە، وامان كردووە كە ئەو مەنتيقانە وەكو برايەك پرسيارێكى كرد پرسيارێكى جوانى كرد، وتى كە بە بەرچاوى حەشدى شەعبيا ئەو هێزە دێنە سەر دێهاتى كورد، دێنە سەر مەقەراتى پێشمەرگە دەست دەوەشێنن و لەبەر چاوى ئەوانە دەرۆن، هەموو ئەوانە بۆچوونەو ئەتوانم بلێم يەقينيشى لەسەر دروست بووە، چونكە هەموو ئەو هێزانەى كە لەو مەنتيقانەيا هەن پێكەوە پشتيوانى تەعريبن، پێكەوە پشتيوانى چۆڵكردنى دێهاتەكانى ئەو مەنتيقە كوردنيشينانەن، لەبەر ئەوەى لە قۆناغى ئێستايە ئێمە لەو مەنتيقە لەگەڵ سوپايە، بۆ ئەوەى دوور كەوينەوە، بەلأم لە ئايندەيا ئەو ليژنەى تەنسيقەى كە لەمەنتيقەى نەينەوا دروست دەكرىّ بۆ ئەوەيە لەگەڵ حەشدى شەعبيشا ئەو موشكيلانەى كە ساترو رێگرى لە هاتووچۆ دەكرىّ ئەوانەش چارەسەر بكرىّ، ئەلىّ بۆچى هاوپەيمانان بەديار چاويانەوە كە ئەبينن ئەو غەدرە لە ناوچە كوردستانييەكان ئەكرىّ چۆن قبوڵى دەكەن، ئەى كورد بۆ بەزەيى بەخۆيدا نايەتەوە، كورد خۆى بۆ بەزەيى بەخۆيدا ناياتەوە يەكگرتووبىّ، كورد بۆ بەزەيى بەخۆيدا ناياياتەوە يەك هەڵوێست بىّ و يەك قسە بىّ لە عيراق و لە پەرلەمانى عيراق و، لە بەغدا ئێمە ئەو وەفدانەى كە ئەچن ئەوەندەى ئەندام پەرلەمانى كورد هەيە لە بەغدا كە لەسەر شاشەوە قسە بە كورد دەڵىّ، قسە بە پێشمەرگەو قسە بەوە دەڵىّ ئەى ئەمە بۆ ئێمە بۆخۆمان، ئيحراجيەكى گەورە نييە كە وەفدى ئێمە چۆتە بەغدا دەڵىّ كوردەكانى ئێوە ئەبينن لەسەر تەلەفيزۆن قسەتان پىّ ئەڵێن، لەبەر ئەوە كورد بە دەرەجە يەك خۆى بەزەيى بەخۆيدا بێتەوە،

هاوپەیمانان ماوەیەکی زۆرە لەگەڵ ئێمەیان وەزارەتی پێشمەرگە هەموو ئیمکانیەتێکیان خستۆتە ژێر دەستی ئێمە، بەڵام ئێمە بە قسەیان ناکەین، ئێمە گوێیان پێ نادەین، ئێمەی کورد منەتمان بە کەس نییە ئێمە خۆمان لە هەموو کەس بە گەورەتر ئەزانین، بە عاقلتر دەزانین بە دەسەڵاتر دەزانین کە لێشمان دەقەومێ، ئینجا دەزانین ئەگینا ئەوان درێغیان نەکردووە، ئەوان ئامۆژگاریمان دەکەن، هەنگاو بە هەنگاو لە گەڵماندان ئەیانەوێت ئەو چوار دەوریی لیوامان بۆ چەکدار بکەن، ئەگەر ئێمە یەکگرتوو هەنگاوی باشتر بنێین هەموو هیواکانی (70 و 80) شمان بۆ پڕ چەك دەکەن، هەر بۆ زانیاریتان ئێمە لە (70 و 80) کە بە هەمان میلاکی وەزارەتی پێشمەرگە دەستمان پێکردووە کە (70 و 80) ش کە خۆشبەختانە ئەوپەری پشتیوانی یاسای چاکسازی پرۆسەی چاکسازی ئەکەن، رەنگە گرفتی بچووك هەبێ کە تەبیعیە ئەوەش نەبۆتە گرفتی گەورە کە رێگر بێ ئەوانیش بە هەمان شێوە لەسەر لیوای سێ فەوجی دروست دەکرێ و ئومێدمان وایە هەرچی زووتر بتوانین ئەوە بکەین لە مەسلەحەتی ئێمەیا.

ئەوە سەیری سوئالەکان دەکەم ببورە بەرێز سەرۆکی پەرلەمان پرسیارێکی دیکە ئەلێ قەناعەت دروست بووە لە عیراق پیشمەرگە بگەڕێتەوە ئەمە پرسێکی سیاسیە پەیوەندی نییە بە قەناعەتەوە کەی حکومەتی هەرێمی کوردستان کەی خەڵکی کوردستان بەهێز بوو، کەی پێشمەرگە بە هێز بوو هێز بڕیاری یەکلاکەرەوە دەدات شوێن و جێگەو رێگەی هەرێمی کوردستان لە کوێدایە، بۆیە ئێمە چەند خۆمان رێکبخەین، چەند یەك و یەکگرتووبین، ئەگینا وەکو ئەوەی تر عیراق رازی بێ رەنگە ئەوەی هەشمانە رەنگە چاویان پێ هەڵنایە ئەوەشمان لێ ئەسەنەوە، بۆیە پەیوەستە بە یەکریزی و یەك هەڵوێستی خەڵکی کوردستان و هێزی پێشمەرگەی کوردستانیش یەك و یەکگرتووبێ هێزی پێشمەرگەی کوردستان، ئەگەر لە ژێر یەك قیادەیا نەبێ لە کوێی دونیا ئەو هێزە ماوە مەگەر لەناو فەلەستینیەکاندا ئەوانە مابێ، ئەگەر نا لە کوێی دنیا ماوە هێزێ لە چەند شوێنێکەوە تەوجیهبکرێ، لەبەر ئەوە ئەمە خاڵێکی موهیمەو هاوپەیمانانیش تەئکیدمان لێ دەکەنەوە کە ئەبێ کۆنترۆڵی سیاسی لەسەر هێزی پێشمەرگەوە نەمێنێ، ئەگینا تکاتان لێ دەکەم بزانن ئەوانیش ماندوو بوون پێیان وتوون ئەگەر هەر رۆژێکیش بگاتە ئەوەی کە ئیتر قەناعەتیان هەبێ کە ئێمە ئەوەندە پێداگرین لەسەر ئەوەی کە بەو شێوەیە هێزەکەمان پەرشوبلاو بمێنێتەوە ئەوانیش لە ئایندەیا بڕیارێکی تر دەدەن، ئێمە بە دیاری کراوی لە ناوچەی مەفرەقی کارێز یازدە کیلۆمەتر چووینەتە پێشەوە، ئێمە نەمانووتوە ئێمە دەسەڵاتی پێشمەرگە ئەوەیە، یەعنی ئێمە ناتوانین لەوە زیاتر بچینە پێشەوە ئەویش پێشمەرگە بەجورئەت و ئازایەتی خۆی کە عیراق هاتووە چووە بەری پێگرتووە، ئێمە دەمانەوێ هێڵێکی بەرگری دروست بکەین پێکەوە لەگەڵ عیراقدا، عیراق نیازی خراپتری هەیە، عیراق دەیەوێ بێ هەموو ئەو شوێنانە بگرێتەوە لە 2003 پێشمەرگەی لێ بووە و رەنگە بەرنامەی لەوە خراپتریشیان هەبێ، من نامەوێ لێرە باسی کەم، بەڵام ئێمە زانیاریمان هەیە ئەگەر دەسەڵاتیان هەبێ زانیاری دەقیق سەرچاوەی ئابوری کوردستانیش وێران دەکات پێشمەرگە لە کاتی ئاڵوگۆڕا خۆپارێزی هەموو رێگایەکیان گرتۆتەبەر، خۆشبەختانە تا ئێستا کەمترین توش بوو لە ناو هێزی

پێشمەرگە هەیە، یەعنی ئەم کۆڕۆنایە هەیە کارێکی وای نەکردووە کە پێشمەرگە لەو ئەرکەی کە لەسەر شانییەتی نەتوانێ بە سەرکەوتوو جێبەجێی بکات، ئەڵێ چۆن رێگە دەدەی حەشد لەو ناوچانە بێ کە دژی کورد بن، پەیوەستە بە دەسەڵاتی خۆمانەوە با ئێمە هەنگاوی جدی بنێین لێك تێگەیشتن و یەکریزی کە تەنیا چەکە بەدەست ئەو میللەتەوە، ئەوانیش ناتوانن بە ئارەزووی خۆیان لەو مەنتیقانە سووکایەتی بە موقەدەسات و تاکی کورد بکەن، پەیوەستە بەخۆمانەوە ئێمە خۆمان ئامادەین لەسەر جوزئێك، لەسەر شتێك کە هی حیزبەکەمە دۆو دۆشاو تێکەڵ بکەم، بەس لە سەر سەدان کیلۆمەترو هەزاران کیلۆمەتری خاکی کوردستان گوێ نادەینێ، چونکە ئەوە بە هی خۆم نازانم، بەس حیزبەکە بە هی خۆم دەزانم، کەی هاتەسەر ئەوە حیزب میکانیزمە کوردستان ستراتیژو ئامانجە ئەوکاتە ئەتوانین نەك حەشدی شەعبی هیچ هێزێکی دیکە نەتوانێ ئەو مۆقیفە لاوازەی کە ئێستا کورد هەیەتی بەردەوام بێ لەسەری، لەبەر ئەوە لەسەر لیواکان تۆ لیوای (16) بگەرێتەوە سەر سوپای عیراق، ئێمە ناتوانین لە ئێستادا لەبەر ئەوەی گفتوگۆکان لە حاڵەتێکی زۆر خراپ دایە، ناتوانین هیچ لیوایەك بگەرێنینەوە، بەڵام کە ئەو لیوایانەی کە هەمانە لیوای (16 و 14) کە دوو لیوای زۆر مونەزمن و ئەو دوو لیوایە کە لەماوەی چەند مانگەیە جەیشی ئەمریکا بە پێشکەوتووترین چەك، چەکی قورس و چەکی تایبەتی خۆیان پڕ چەکیان دەکەن، لەبەر ئەوەی دوو لیوای بە قوەتن، ئێمە هیچ زەمانێك نییە بۆ پاراستنی ئەو ناوچە کوردستانییە، زەمان خۆمانین خۆمان بە هێز بکەین و بتوانین خۆمان یەك و یەکگرتووبین، نەشمان ووتوە جارێ لەگەڵ حەشدی شەعبی دانانیشین، بەڵام ئێمە سەرەتا لەبەر ئەوەی وەزارەتی بەرگری عیراق، وەزارەتی سوپای عیراق وەزارەتێکە کە ئێمە زۆربەی ئەو جەبهانەی کە هەمانە رووبەرووی بەرامبەرمان سوپای عیراقە، قۆناغی یەکەم لەگەڵ ئەواندا دادەنیشین و ئەوش لە بەرژەوەندی ئێمەیە ئەگەر ئێمە بگەرێینەوە بۆ ئەو ناوچە کوردستانیانە نابین بە قەڵغان بۆ سوپای عیراق، ئەگەر ئێمە هێزو توانامان هەبێ بگەرێینەوە ئەبین بە قەڵغان و سوپای پاراستنی خاکی کوردستانی ناوچە کوردستانییەکان، نەك بۆ ئەوانە ئەوە پرسیارێکی جوانە کە دەڵێ هەندێ پێشمەرگە لەکاتی واجبدا گیانی لە دەست داوە، لەبەر ئەوەی یاسای شەهید، شەهیدان تەعریفی شەهید بکا ئەبێ بەشێوەیەك شەهید، یەعنی لە سەنگەری رووبەرووبونەوە لەگەڵ دووژمنانی گەلی کوردستانا بە فیشەك و بەوە شەهید بووبێ گیانی بەخشیبێ، ئێمە لە ئەنجومەنی وەزیران مناقەشەمان لەسەر ئەوە کردووە خەڵك هەیە تێکۆشەرە، پێشمەرگە هەیە لە سەنگەرەکەدابووە مافی هەیە لە سەنگەرەکە بووە جەڵدە لێی داوە فریا نەکەوتووە، سەیارە وەرگەراوە لە جەبهەیەکەوە چووە بۆ جەبهەیەکی دیکە، قسە لەسەر ئەوەیە کە ئەمە یەك و دووان نییە زۆریشن، هەتا ئێمە پێداگریمان لەسەر ئەوە کردووە کە پێشمەرگە ئەچێتەوە ئەو گوندانەی کە سنووری تورکیاو ئێرانە، لەوێ بەتۆپ شەهید دەبێ، ئەی ئەوانە هەتا ئەوانەی خۆبەخشن خەڵکی پارچەکانی تری کوردستانن هاتوون لەگەڵ ئێمەدا شان بەشانی شەهید بوون و گیانیان بەخشیوە ئەی ئەوانە بۆ بەشەهید حیساب ناکرێن؟ لە یاساکەدا ئەو کەمووکوڕیانەی تیایە بڕیارە هەموار بکرێتەوە ئەوانە چارەسەر بکرێن، ئێمە هیچ ئاگادار

نەبووین لە هێزی دژە تیرۆری سلێمانی، لەگەڵ دژە تیرۆری عیراق ئینتفاقیان کردووە بۆ کارێك کە لە عومقی ناوچە کوردستانییەکاندا لەخوار دیالەوە بووە، جیا بەوە ئەوان پەیوەست نەبووە ئەوان پێکەوە چوون لەگەڵ دژە تیرۆری عیراقدا لە فەوجێك کەمتر لەگەڵ ئەوان عەمەلیەکیان کردووە لە مەنتیقەی دوورەوە، ئەوەی سوپای عیراقە هاتووە نەپرسی بە کەس کردووە نە منەتی بە کەسیشە، ئەخیر پرسیار رەنگە ئەوانە ببورن کەشتی ترم بیرچووبێ، ئەوەی ماوە هەموو پرسیارەکان بنووسن، ئێمە کە چووینەتە وەزارەتی پێشمەرگە، راستە ساڵانە بایی ملیارەها کابینە کراوە، من لەوەتەی چوومەتە ناو وەزارەتی پێشمەرگە کابینە دروستکردنمان مەمنوع کردووە، رەنگە ملیار دینار بۆ وەزارەتی پێشمەرگە، چونکە کابینە نەپێشمەرگە ئەپارێزێ، نەئیشی پێشمەرگە، یەعنی ئێمە پێشمەرگەمان پەروەردە نەکردووە بەو گیانەی کە چۆتە شوێنێك خۆی ماندوو بکات ساتر هەڵکەنێ شوێن بۆخۆی دروست بکا، هەر ئەوەمان کردووە کابینەمان دروست کردووە داومانتە داینێن، خێمەمان داونەتێ داینێ نایەمە ناو تەفاسڵ، بەڵام وردەکاریەکەی، بەڵام هەوڵمانداوە جوگرافیای عەسکەری کوردستان وامان لێکردووە کە پێشمەرگە لە کوێ پێویستی بەمقەر لیوایە، لەکوێ پێویستی بەمقەر فەوجە لە کوێ پێویستی بەرەبایەی باشە، رەبایە کەوایە کە دروست دەکرێن ئەبێ بە کەرەستەی سەربازی دروست بکرێ و بتوانێ پێشمەرگە خۆی تێدا حەشار بدات لە فیشەك و رەشەباو لە تۆپ و زستان و لە هەموو ئەو شتانە بپارێزرێن، بۆیە رەنگە ئێستا کاتی نەبێ لەسەر ئەوەی بۆ نەمانتوانیوە من ناتوانم هەمووی بخەمە ئەستۆی ئەوەی کە ستراتیجێك نەبووە چ لە کابینەکانی پێشوی حکومەتی هەرێمی کوردستان رەنگە ستراتیج هەبێ بەو قەناعەتەی کە وەزارەتی پێشمەرگە حەفتا بۆ یەکێتی و پارتی ئەبێ لە بەینی خۆیاندا بەم شێوەیە بڕوا، بەڵام ئەمە دەرکەوتووە کە ئەمە شکستە، ئەمە غەڵەتە پێشمەرگە باجی داوە نەمانتوانیوە پێشمەرگە مووچەی باش بکەین، ژیانی باش بکەین، گوزەرانی باش بکەین شوێنی حەوانەوەی باش بکەین، پڕ چەکی بکەین هەتا لەسەرووی هەمووشیەوە کە باسمان کرد ئەوەی کە ئێستا بریتیە لە شەری تەکنەلۆجیا، پێشمەرگە مەحرومە لەوانە لەمانگی رابردوودا لەبەر ئەوە خۆ بە ئیمکانیەت دەکرێ، بەڵام راستە بە ئیمکانیەت دەکرێ، بەڵام خۆ تۆ ئەکرێ ئەقڵییەتێکی ستراتیجی هەبێ کە پارە هەبوو بیر لە ساڵێکی کە، بیر لە دوو ساڵی تر، دەی تر بکەیتەوە و بیر لەوە بکەیتەوە ئەمرۆ مەترسی نییە سبەینێ مەترسییە بۆ هێزی پێشمەرگە، بۆیە ئێمە هەموو هەوڵ و توانای خۆمان دەخەینە گەر بۆ ئەوەی ئەوەی کە پێویستە بۆ پێشمەرگە و لە سەرەتاشدا ئێمە ئابوونەمان نەهێشتووە، سزای سیاسیمان نەهێشتووە، کۆمەڵێ شتیکەمان نەهێشتووە، کە پەیوەستە بەوەی کە علمی بڵێین دسپلینی سەربازی لەناو فەرماندەکاندا لە ناو ئامر لیوایە لەگەڵ قیادەکاندا کە ئەوانە لێمان مەنع کردوون، کە ئەوانە ببن بە بەشێك لە سۆشیال میدیا ئامر لیوایە، ئامر فەوجە نابێ کاتی خۆی بەسەر فەیسبوك و ئەوانە تەرخان بکات، کۆمەڵێکی زۆر خاڵ هەیە کە رەنگە بەشێکی پێویست نەکات ئێمە لە وەزارەتی پێشمەرگە هەنگاوی باش و جدیمان بۆ ناوە و ئومێدم وایە بە پشتیوانی

هەموولایەك بتوانین ئەگەر دەرفەت هەبێ هێزێك دروست بكەین كە ئەو هێزە بێت كە فعلەن هێزێكی كوردستانی بێ و بەدەربێ لەوەی كە كۆنترۆڵ بكرێ لە هەر شوێنێكی تر و زۆر سوپاستان دەكەم.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسين/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێزت، بەڕێز وەزیری ناوخۆ فەرموون، چاوەرێ بكە با هەموو وەزیرە بەڕێزەكان قسە بكەن، بۆی بنووسە كاك بەڵێن نا دەرفەتان نادەمەوە پەرلەمانتار قسە بكات، بینووسەوە بۆ جەنابی وەزیر، وا دەكەم وەڵامت بداتەوە دەرگای گفتوگۆ جارێكی تر ناكرێتەوە، هەر نیو دەقەش نییە كاك بەڵێن قسەی خۆتانتان كردووە.

بەڕێز ڕێبەر احمد خالد / وەزیری ناوخۆ:

بەڕێز سەركی پەرلەمان.

ئامادەبووانی بەڕێز سوپاس بۆ لێدوان و ئەو بۆچوون و پرسیارانەی كە ئاراستەتان كردووەو وروژاندتان، ئێمە موتەئكیدین بۆ ئەوەی كە هەموومان وەك تیمی حكومەت و تیمی پەرلەمان بەیەكەوە بتوانین خزمەتێكی باشترو ئەركێكی نیشتیمانی و نەتەوەیی لە ئاست داواكارییەكانی هەرێمی كوردستان لەگەڵ حكومەتی ئیتحادی جێبەجێ بكەین، ئێمە دەبێت لەسەر چوارچێوەی هەموومان موتەفق بین كە كێشەی ئێمە كێشەی مووچە نییە لەگەڵ حكومەتی فیدراڵ، كێشەی ئێمە كێشەی خاكە، كێشەی نەتەوەیە، كێشەی پێكهاتەكانە و كێشەیەكی مێژوویە، كێشەی هەبوونە، ئێمە كێشەیەكی دەستووری و یاسایمان هەیە لەو وڵاتە شتێك نییە لە هیچ قۆناغێك لە قۆناغەكانی مێژوو، كێشەی ئێمە كێشەی مووچە نەبووە ئەگەر ئێمە بە مووچە رازیبواینایە رژێمەكانی پێش 2003 مووچەی باشتریان بە ئێمە دەدا، شتی باشتریان بۆ ئێمە دەكرد، ئێمە شەری ئێمە شەرێكی ترە، مەبەستم شەر خەباتە، هەمومان خەبات دەكەین بۆ شتێكی زۆر گەورەتر و ئەو ئامانجانەش تەئكید لێ دەكەینەوە بە یەكریزی یەك هەڵوێستی بێتە ئەنجام، ئێمە لەسەر دوو شت لەگەڵ حكومەتی فیدراڵ كێشەمان هەیە، یەك متمانە لە نێوان هەرێمی كوردستان لەگەڵ حكومەتی ئیتحادی متمانە نییە، ئەوەی ئێستاو ئەوەی پێش 2003 لە سەردەمی پاشایەتییەوە تا ئێستا موشكیلەی ئێمە متمانەیە، ئەگەر نا ئێمە كەركووك و ناوچەكانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمی كوردستان بەشێك بن لە هەرێمی كوردستان، كاتێك هەرێمی كوردستان بەشێكە لە عیراق چ كێشە دروست دەبێت، بۆیە كێشەی ئێمە هی ئێستا نییە قوڵترە و دەگەرێتەوە رەگ و ریشەكانی بۆ مێژوو دەگەرێتەوە، باوك و باپیرانی هەمووتان هەموومان بە یەكەوە خەباتمان كردووە بۆ ئەوەی گەیشتوینەتە ئەورۆ، بابەتەكە یەعنی قەتیز ناكرێتەوە لەوەی كە شتێكی بچووك بێت، مەبدەئی دووەم كە ئێمە كێشەمان هەیە لەسەری لە عیراق لە روانگەی هێزەوە مامەڵە لەگەڵ ئێمە دەكرێت، هەر كاتێك لە بەغدا ئەوان بەهێز بن، ئەوان لاواز بین، داواكاریەكانی ئێمە سەدای نییەو رەنگدانەوەی نابێت و پێشوازی لێ ناكرێ، بە پێچەوانەوە ئەگەر ئێمە بەهێز بین هەوڵ دەدەن كات بكوژن هەتاوەكو بەهێز دەبنەوە، بۆیە ئێمە لە مێژووی سەد ساڵەی رابردوو چەند هەلێكمان لە دەست داوە، هیوادارم لە داهاتوودا هەلی تر دروست بكەین و بەیەكەوە

بتوانین ئەو هەلانە لە دەست نەدەین، ئێستا ئێمە باس لە جێبەجێکردنی ماددەی (140) دەکەین ماددەی (140) لە دەستووری عیراقی چەسپێندراوە، دوای ئەوەی کە ماددەی (58) کە یاسای ئیدارەی کاتی حکومەت بوو گوازرایەوە دەستوور جاریَ ماددەی (140) تایبەت نییە بەس بە کورد، بۆ ئەوەی تەفسیرێکی تری لێ نەکرێت ماددەیەکە بۆ هەموو عیراقە، تورکمان، برایەنی کلدو سریان و ئاشوری و هەروەها پێکهاتەکانی تر کە عەرەب هەندێك لە شیعە کێشەیان هەیە لەسەر ئەو مەوزوعە، هەندێك پارێزگاکانی نەجەف و کەربەلا ئەم بابەتە بابڵێم بابەتێکی دەستووریە تایبەتە بە هەموو پێکهاتەکان و حەز دەکەین هاوشان لەگەڵ ئێمەی کوردستانی یان کوردان برایانی تری پێکهاتەکان وەکو ئێمە سوور لەسەر جێبەجێکردنی ئەو ماددە دەستووریانەی کە تایبەت بە ماددەی (140)، ئەگەر ئێمە بە یەکەوە لەگەڵ پێکهاتەکان سەیری رابردووی خۆمان بکەین لە کەرکوك و ناوچەکانی تر هەڵسەنگاندنێك دروست بکەین، رەنگە ئێمەش وەکو کورد لە ئەدای ئەو مەنتیقەیە رازی نەبین، بۆیە برایانی تورکمان و خەڵکی تریش لەو مەنتیقەیە بە حەساسیەت وەری نەگرن، ئێمە هەمیشە دەتوانین باشتر بین و بەڵێ سیاسەتێکی نویَ هەیە دەمانەوێت پێداچوونەوە بکەین بە ئەو بارودۆخەی هەیە لە کەرکووك لە شەنگال لە مووسڵ لە خانەقین، دەمانەوێ ئێمە کوردو تورکمان و برایانی کلدو سریان و ئاشور لەگەڵ عەرەبە رەسەنەکان کە لەو ناوچەیە دەژین بەیەکەوە پرۆسەیەکی تری نویَ پێشکەش بکەین، بەرێزان ئێمە وەکو گوتم لە بیدایەت لە جەلسەی بەیانییەکە ئێمە پلانمان لەسەر دوو قۆناغە، قۆناغێك لە دوای (16) ی ئۆکتۆبەرەوە دەست پیَ دەکات کە ئاسایی کردنەوەی ناوچەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمی کوردستانە، بەداخەوە ئێمە ئاوارەی ساڵی 2017 مان هەیە ئێمە داگیرکردنی سەرو ماڵ و موڵکی خەڵکمان هەیە، ئێمە پرۆسەی تەعریبکردنی دوای ساڵی 2017 مان هەیە، ئینجا ئەگەر ئەو قۆناغە ئێمە گەیاندمانە ئەنجام، ئێمە دواتر لەگەڵ حکومەتی ئیتحادی هەوڵمانداوە کە ماددەی (140) وەکو لە دەستوور هاتووە جیَ بەجیَ بکرێت کە لە سیَ قۆناغە، قۆناغی عوفی سەرژمێری، دواتر ریفراندۆمە، یاخود ئیستفتائە لەو شوێنانە حکومەتی هەرێمی کوردستان لە کابینەی نۆیەم زۆر بەجدی ئەو بابەتەی وەرگرتووە، تکراریش دەکەمەوە بەیانیش باسم کرد هەر لە کۆبوونەوەی یەکەمەوە دواتریش لجانی پێویستمان پێك هێناوە، لیژنەی باڵای دانوستاندن، لیژنەی تەکنیکیمان پێك هێناوە و لە لیژنەکان چۆن باسی مووچەو داهات و دارایی کە بە شێکی گرنگی ژیانی هاووڵاتیانی هەرێمی کوردستانە و ئەمە مافێکی دەستووریە هیچ ئیمتیازێك نییە کە عیراق بە منەتێك بیَ لەسەر ئێمە بیکات، مافێکی دەستووریە کارمەندان لە حکومەتی هەرێمی کوردستان وەکو هەرکارمەندێکی تر لە عیراق دەبێت مووچەی خۆی وەربگرێتن، هەندێك کێشەی دارایی هەیە کە ئێمە ئامادەی خۆمان دەربڕیوە حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ چارەسەرکردنی کێشەی خاك ماددەی (140) عیراق لە مانگی 10-2019 وە تووشی خۆپێشاندان بووە بارودۆخی شەقامی عیراقی تێکچووە، حکومەت لە عیراق هەر لە 2019 وە ئیستیقالەی خۆی پێشکەشکرد، حکومەتێك نەما کە ئێمە دانوستانی لەگەڵ بکەین، ئێمە دوای ئەوەی چەندین کۆبوونەوە لە هەولێرو لە بەغدا حکومەتی عیراق تووشی شەلەل بوو و دوای ئەوەی کە

کابینەی نوێ دروست بوو، کابینەی کازمی هەر لەو کاتەشدا هەرێم و عیراق و هەموو دونیا توشی ڤایرۆسی کۆرۆنا بوو، هەموو گفتوگۆو جموجۆڵێك راگیرا هەتا وەکو گەیشتە ئەوەی لە دواین قۆناغدا کابینەی عادل عبدولهدی بڕیاری بڕینی بەشی مووچەی کە بۆ هەرێمی دابین دەکرد بە ناچاری سەرەڕای ئەوەی کە ڤایرۆسی کۆرۆنا هەبوو حکومەتی هەرێمی کوردستان شاندی نارد و چەندین جار سەردانیان کرد کە تەسەوەر دەکەم بەیانی ئەم بابەتە گفتوگۆیەکی زۆری لەسەر بکرێت، بۆیە ئێمە لە حکومەتی هەرێمی کوردستان تەنها بەدوای دابین کردنی مووچەوە نەبووین، بەڵکو مووچەمان بە شتێکی زەرووری زانیووە بۆ ژیانی هاووڵاتیان، بەڵام کێشەی سەرەکی ئێمە کێشەی خاك و پێناسەی ئەو ناوچانەیە کە دەبێ یەکلابکرێتەوە بە پێی دەستوور ئێمە دژی پرۆسەی بە تەعریب کردنین، بۆیە نابێ ئێمە لە بەرامبەر تەعریبکردن باسی بە کورد بوون و بە هەندێك شتی هەڵە دەستەواژەی هەڵە بەکاربهێنین، ئێمە میللەتێکی لێبوردەین و ئێمە دەتوانین بە شانازییەوە باسی خۆمان بکەین لە هەموو مەیدانێکدا ئەو پێکەوە ژیان و لێبوردەیە لە هەرێمی کوردستان هەیە هەر لێقەوماوێك لە هەر ئاین و ئانزانێك لە هەر نەتەوەیەك و لەهەر رەنگێك بێت، کاتێك تووشی کێشە دەبێت هەرێمی کوردستان دەرگاکانی کراوەیە و حەوێندراونەتەوە، بەڵگەش بۆ ئەوە دوو ملیۆن و نیو ئاوارەی ناوخۆیەو پەنابەر لە هەرێمی کوردستان بووینە لە چوار ساڵی رابردوو، ئێستاش یەك پۆین یەك ملیۆن ئاوارە لە هەرێمی کوردستان هەیە، پێشمەرگە لەو ناوچانەی کە ماددەی (140) بۆ نەیدەویست جارێکی تر پێکدادان دروست ببێ لە نێوان پێشمەرگەو سوپای عیراق، بە داخەوە لە 2017 حکومەتی عەبادی ئەو دەستورەی پێشێلکرد و جارێکی تر سوپای بەکارهێنا دژی هەرێمی کوردستان، بۆیە ئەو شوێنانەی ئێستا پێشمەرگەی لێیە بەخوێن پاراستوویەتی و بە خوێنیش بەری دەداتن، موتەئکد بن بە هیچ کاتێك بەری ناداتن مەگەر لەسەر گیانی هەمووومان دا بێتن، بۆیە هیچ رێکەوتنێك نەبووە کە پێشمەرگە کشانەوە بکاتن و بەڵکو بە پێشێلکردنی دەستوور بووە ئەم رووداوانە دروست بووە بۆ ماددەی (140) ئێمە لیژنەی تایبەتمان دروستکردووە، ژووری عەمەلیات نییە ژوورێکی عەمەلیات دروست بکەین، ئێمە دەستەیەکمان هەیە تایبەت بەو بابەتە و ئەنجومەنی وەزیرانیش راستەوخۆ سەرپەرشتی ئەو کاروبارانە دەکات، کێشەی شەنگال وەکو کێشەی کەرکووك وەکو مووسل کێشەیەکی هەستیارە، کێشەی خوشك و برا یەزدییەکان کێشەیەکی هەمیشە لەسەر مێزی گفتوگۆ بووە لەگەڵ بەغدا و ئێمە لەسەر ئەوەی کە دەبێ ئاوارەکان بەئارەزووی خۆیان و ئارەزومەندانە بگەرێنەوەو ژیانێکی کەرامەت پارێزراو و ئاسایش و ئەمنیەتیان بۆ دابین بکرێت، ئینجا بگەڕێنەوە و هەر کەسێکیش نازی گەڕانەوەی هەبووبێت حکومەتی هەرێم ئاسانکاری بۆ کردووە، بەڵام هۆکار گەلێك هەن کە شەنگال خەڵکی یەزدی ناگەرێتەوە، بەشێکی زۆری بۆ نائارامی ناوچەکە دەگەرێتەوە بۆ هەبوونی هێز کە لە دەرەوەی یاسانا، بۆ هەبوونی حەشدی شەعبی، بۆ هەبوونی پەکەکەیە لەو شوێنە بۆ هەبوونی دەست و پەیوەندیەکانی پەکەکەیە دەستیان لەگەڵ حەشدو حکومەتی عیراق تێکەڵ کردووە، هۆکارێکی سەرەکی نەبووە نەگەڕانەوەی ئاوارەکانی ئێزدی بۆ ئەم ناوچەیە، بۆیە ئێمە لەگەڵ حکومەتی

عیراق لە سەر خەتین و گفتوگۆیەکی چڕمان هەیە هەر وەکو گوتم گەیشتبوون بە لێك تێگەیشتنێك، بەڵام بەداخەوە کابینە گۆڕدرا ئێستا جارێکی تر سەر لەنوێ دەستمان پێ کردووەو خەریکین پرۆسەیەکی گفتوگۆ بەرێوەدەبەین، ناوچە دابڕاوەکان بەرێزان ئەوکاتە قەرەبوو دەکرێنەوە دەست بکرێ بە جێبەجێکردنی برگەکانی دەستووری عیراق، ئێستا کە دەپرسن چی کراوەو قەرەبووی ناوچە دابڕێندراوەکان چۆن دەکرێتەوە بەجێبەجێکردنی دەستووری عیراقی و ماددەی (140) ئەوەی پێویست بە قەرەبووکردنەوە هەبێتن شایستەی خۆی وەردەگرێتن دەگەرێتەوە سەر ماڵ و حاڵی خۆی، ئەوەی کە خەڵکی ئەو ناوچانە نەبێت دەبێ ناوچەکە بەجێ بێڵێت، ئێمە لە گفتوگۆکان لەگەڵ عیراق لەسەر یەك مەرجی کە پەیویستە ناوچەکانی ماددەی (140) تەنها هێزی پێشمەرگەو هێزی سوپای عیراقی لێ بێتن هیچ هێزێکی دی قەبوڵ ناکەین، بێجگە لەو دوو هێزە ئەو هێزانە دوو هێزن کە لە دەستوور ناویان هاتووە و قەبووڵ ناکەین لەو ناوچانە حەشدی شەعبی و هیچ گروپێکی تر لە دەرەوەی یاسا لەو شوێنانە دەسەڵاتی هەبێت، یەکێك لەو خاڵانەی کە نەگەیشتوینەتە رێکەوتن ئەویش هەتا ئێستا ئەوەیە کە ئێمە رازی نینە ئەو گرووپانەی لە دەرەوەی یاسانە بێن ماددەی (140) دەسەڵاتیان هەبێتن و ئەوەی کە لە دەشتی نەینەوا دەکرێتن بە بەرامبەر بە برایانی کلدو سریان و ئاشووری بە کورد بە ئێزدی بە کاکەیی بە شەبەك، ئەوە گروپێکی حەشدی شەعبیە لەوێ لێ ناگەرێت ئاشتی و ئارامی لەو ناوچەیە هەبێت، لێژنە تەنسیق لە وەزارەتی ناوخۆو لە هەرێم و بەغدا ئێمە لیژنەیەکی تەنسیقمان نییە، ئێمە نوێنەرایەتیمان هەیە لە بەینی هەردوو وەزارەت و هەردوو وەزارەت زۆر بە زۆر بەرێکوپێکی ئاگامان لە ئیشی یەکتر هەیە، سەبارەت بە کەرکووك و ئەو کێشانەی لە کەرکووك هەیە ئەفسەرانی پۆلیس ئێمە هەمیشە لەگەڵ حکومەتی فیدراڵ، بەڵام لەگەڵ وەزیری ناوخۆی پێشوو لێك تێگەیشتنی باشمان هەبوو، بەداخەوە گۆردرا ئێستا وەزیرێکی نوێ هەیە ئەویش قسەمان لەگەڵ کردووەو بڕیارە لەم نزیکانە سەردانی هەرێمی کوردستان بکات، جارێکی تر تەواوی ئەو پرسانەی ئەمڕۆ لەو دانیشتنە باسکراوە هەموویان دەخەینەوە بەردەستی ئەو برادەرانە لە بەغدا و گفتوگۆیەکی چڕو پری لەسەر دەکەین، رێژەی پۆلیس لە کەرکووك کەمە و نەك هەر پۆلیس بەڵکو کارمەندیش کەم بووە لە هەموو سێکتەرەکانی ئیداری کارمەندەکان کەم بوونە، ئەویش دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە ماوەی سێ ساڵە ئێمە وەکو کورد، وەکو کوردستانی دەسەڵاتمان لەوێ نییە، بەڵکو بە بیرێکی شۆفینی ئیدارەی کەرکووك دەکرێت، هیوادارین لە گفتوگۆکان بگەینە ئەنجام و پارێزگارێکی نوێ بۆ شاری کەرکووك دابنرێت و تەواوی بارودۆخی کەرکووك ئاسایی بکرێتەوە، چونکە ئێستا ئەحزابی کوردی لە کەرکووك لە مووسڵ لە دیالە لە زۆرێك لەو شوێنانە رێگەپێدراو نینە چالاکی خۆیان بە ئازادانە بکەن و بەشێکی زۆر لە بارەگاکان داگیرکراون تا ئێستا رادەست نەکراونەتەوە، ئاڵای کوردستان هەڵ ناکرێت، لەوێ گۆرانی کوردی جلوبەرگی کوردی زۆر شت هەیە کە دەبێ لەسەری رابوەستین و حکومەتی هەرێمی کوردستان زۆر بەجدی لەسەر ئەو مەوزوعە ئیش دەکات، بابەتێك کە هەمووتان ئاماژەتان پێکرد بابەتی بازگەکان ئەو مەوزوعە یەعنی پەیوەندی بە ماددەی (140) وە نییە، بەراستی نە

پەیوەندی بە سیاسەتەوە هەیە نە پەیوەندی بە ئەمنییەتەوە هەیە، بابەتێکی تەندروستییە پەیوەستە بە بابەتی کۆرۆنا، ئێمە لە بەینی هەولێرو کەرکووك و هەولێرو موسل و هەولێرو سلیمانی و هەولێرو دهۆکیش هەمان کێشەمان هەیە، ئەو گلەیی و گازندەیەی کەسێك لە کەرکووك دەیکات تەنها کوردێك نییە، تورکمانێکیش ئەو گلەییەی هەیە، کریستیانێکیش ئەو گلەییەی هەیە، عەرەبیش ئەو گلەییەی هەیە، نیشینگەو ماڵوحاڵی لێرەیە برا پێشمەرگەکان و ئەندامانی لەحکومەتی فیدراڵ دەوام دەکەن، حەتا پەرلەمانتارو وەزیران و هەموو ئەو خەڵکانەی لە بەغدا لە حکومەتی ئیتحادی دەوام دەکەن ئەو کێشەیان هەیە، کێشەی هاوڵاتییەك نییە، کێشەی حکومەتێکیش نییە، ئەمە ڤایرۆسێکە ئێمە بەینی هەولێرو سلیمانی خۆ چ پەیوەندی بە ماددەی (140) نییە، زۆرترین کێشە لە بەینی هەولێرو دهۆك هەیە، ئەو مەوزوعە حەز دەکەم بزانن ئەو بابەتە هیچ پەیوەندی بە سیاسەتەوە نییە، هەولێرو سلیمانی ئەگەر بڵێن پارتی و یەکێتیە، یان هەولێرو دهۆك هەردوو پارێزگارەکەش پارتین حەز دەکەم بزانن ئەو بابەتە پەیوەندی بە سیاسەت و ئەمنیەت و هیچ لەو بابەتانە نییە، ڤایرۆسە نە پارتی دەناسێت نە یەکێتی ونە گۆران، نە ماددەی (140) نە گەورە نە بچووك، بەڕێزان من حەز دەکەم ئێوە وەکو پەرلەمان نوێنەرانی گەل ئەو مەوزوعە رەنگە ئێوەش تووشی کێشە بووبن، من گلەیی ئێوەشم پێ گەیشتووە هەمووتان حەقتان هەیە هەر هاووڵاتییەك حەقی هەیە گلەیی بکات، بەڵام ئێمە لە هەلومەرجێکین تەندروستی زۆر نالەبار داین، ئەگەر یەك هاووڵاتی هەڵگری ئەو ڤایرۆسە بێتن دەیگواستەوە، من نامەوێت لەو کۆبوونەوەیە بکەمە بابەتی کۆرۆنا، بەڵام حەزم کرد ئێوە هەمووتان ئاگادارن پشتگیریشمان بکەن لەو بابەتە، ئێمە بە یەك چاو سەیری هاووڵاتیانی کەرکووك دەکەین بە هەمان چاویش سەیری هەولێرو سلیمانی و هەڵەبجەو دهۆکیش دەکەین، موسلیش بەهەمان شت شەنگالیش بە هەمان شێوە، ئێمە خەڵکێکمان هەیە لە بەغدا دەوام دەکات پاسەوانەکانی پەرلەمانی عیراق (600) نەفەرن هەموویان پێشمەرگەنە لەیەکجار کە گەرانەوە (100) نەفەر کە گەڕانەوە لە سەد نەفەر (50) نەفەری تووش ببوو، ئێ ئەمە پێشمەرگەیە نە هاووڵاتییەکی ئاسایش نییە پێشمەرگەیە چووە شوێنێکی فیدراڵی دەپارێزێت، من چی بکەم بەرامبەر بەو حاڵەتە ئەگەر سبەی سەرکەوتوو نەبووین بەرامبەر بە هاووڵاتیان، هەر ئێوەی بەڕێزن و هەر ئەو هاووڵاتییانەن دێنەوە سەر شاشەی تەلەفزیۆن و گلەیی لە حکومەتی هەرێمی کوردستان دەکەن، بۆچی ئەو سنوورانە داناخەن، ئەو ڤایرۆسە هەموو شتی راگرت، ژیانی گۆڕی لە دوای ئەم ڤایرۆسە ژیان شتێکی تر دەبێتن، بۆیە زیاتر قسە هەڵدەگرێ ئەو مەوزوعە، لەکاتی خۆی ئەگەر ویستتان قسەی زیاتری لەسەر دەکەین، بابەتی تەندروستی پێنج سەد هەزار عەرەب لێرەیە، بەرێز کاك ملا ناصر پێنج سەد هەزار نییە (850) هەزار لێرە ماون لە کوردستان و ئەوانە بەرێزەوە لێرەن و دەرگاشمان بۆ کردوونەتەوە، پێش ئەوەی دەرگای هەرێم دڵی خۆمانکردۆتەوە بۆ هەموو کەسێکی لێ قەوماو، هیوادارین کە ناوچەکانیان ئارام ببن و ژیانێکی فەراهەم ببیتن و خەڵکەکە بگەڕێتەوە، ئێمە لە هەرێمی کوردستان سیاسەتی حکومەت ئەوەیە پاڵپشتی ئاوارەکان دەکەین، بۆ ئەوەی بگەڕێنەوە شوێنی خۆیان، ئەگەر لێرە دەمێننەوە ئێمە ناتوانین زیاتریان بۆ

بکەین و بارێکی زۆر قورسە لەسەر ژیانی هەرێمی کوردستان، لەگەڵ ئەوەی کە بودجەو میزانیان لە ئێمە بڕیوە، دیسان ئێمە وەکو خۆی تەحەمولی مەسئولیاتی خۆمان کردووە لە رووی مرۆڤایەتی لە پێشکەشکردنی خەدەماتی کە پەیوەستن، من نامەوێ کاتی زیاترتان بگرم، زۆر سوپاستان دەکەم.

بەڕێز هیمن احمد حمە صالح /جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ وەزیری ناوخۆ، بەڕێز وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دانوستاندن ئەگەر ئیزافەیەکتان هەیە فەرموو.

بەڕێز خالید سلام سعید شوانی / وەزیری دەرەوەی هەرێم بۆ کاروباری دانوستاندن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، دیارە بەکورتی وەڵامی هەندێك لە پرسیارەکان بدەینەوە و، پرسیاری یەکەمیان جەنابی وەزیری ناوخۆ وەڵامێکی دایەوە، منیش هاوڕام پرۆسەی بەعەرەبکردن یەکێکە لە ئەدەواتە زۆر ناشیرنەکان کە نەتەوەیەکی باڵا دەست دژی نەتەوەیەکی تر ئەنجامی دەدا، لە هەموو دونیاش ئەوە دەچێتە چوارچێوەی جەرائیمی ئیبادەی جەماعییەوە و لە دادگای جینائی باڵای عیراق ساڵی 2007 پرۆسەی بە عەرەبکردن بە جەرائیمی دژی ئینسانییەت دانراوە کە لە کەرکووك و ئەو ناوچانە ئەنجام دراوە، کاتی خۆی بۆیە قورسە ئێمە بڵێین پەنابەرین بەر کورد بوونی ئەو ناوچانەوە، ئەوە تۆمەتێکە نەیارەکانی ئێمە بە ئێمەی دەڵێن وەکو کورد خاوەن کلتورێکە لە پاراستنی ناسنامەی خۆیی و ئەو پێکهاتانەی تریشی کە لەگەڵیدا دەژین و تەنها لەو مەنتیقانەش کورد ناژی، ئەو ناوچانە ناوچەی کوردستانین لە رووی تاریخ و جوگرافیاوە، بەڵام عەرب و تورکمان و مەسیحیش و یەزیدی و کاکەیی و ئەوانی تریش لەو ناوچانە دەژین، بۆیە بەکارهێنانی مەستەلەحی کورد بوون تەکلیفکردنی ئەو ناوچانە، پێم وایە تەعبیرێکە موەفەق نابین ئێمە لێی بکەین، ئەبێ بڵێین سیمای کوردستانی بگەڕێنینەوە بۆ ئەو ناوچانە، ئەمە رەنگە ووردتر بێ، دروستر بێ ئەگەر ئێمە مامەڵەی لەگەڵ دا بکەین، کاك بەڵێن سوپاسی دەکەم پرسیارێکی کرد کە نەبوونی یەك هەڵوێستی وبێ دەنگی کورد وای کردووە، بەڵێ من تەئکید لەسەر ئەو قسەیە دەکەمەوە ئەگەر ئێمە یەك هەڵوێست بین و یەك بەرنامە بین و یەك دەنگ بین، ئەمە تا ئێستا ئەوەندە لاواز نین لەو مەنتیقانە تا ئێستاکە، بۆ نموونە ئەگەر باس لە کەرکووك بکەین زۆرینەی خەڵکی کەرکووك کوردە لەهەر پرۆسەیەکی دیموکراسی و سیاسی ئەوانەدا ئێمە دەتوانین سەرکەوتوبین، ئەوەی وایکردووە کە کورد زەعیف بێ ئەو بێ دەنگیەیە و داواکارم روحی ئەو تەبایەی کە ئێستاکە ئەوڕۆ لە ناو پەرلەماندا بینیمانە رەنگدانەوە لەسەر هەڵوێستی هێزە کوردستانییەکان بکا و لێرەوەو تەئسیر لەسەر ناوچە دابڕێندراوەکان بکات، چونکە کوردستان عومقی ستراتیجی ناوچە دابڕێندراوەکانە، چەندێك لێرە تەبا بین باشترە، چەندێك ناکۆك بین خراپتر دەبێ، کۆمەڵێك برادەر پرسیاری ئەوەیان کردبوو بۆ محافزێك بۆ کەرکووك دانانرێ؟ ئەوە وەڵامێك بۆ هەموو ئەو پرسیارانە و بۆ ئەو پەرلەمانتارە بەرێزانەی کە ئەو پرسیارەیان کردبوو، دیارە یەکێك لە خاڵەکان کە رێکەوتن کرابوو لە سەری لە نێوان یەکێتی نیشتمانی کوردستان و

پارتی دیموکراتی کوردستان کاتی تەشکیل کردنی حکومەت و دواتر بووە، ڕێکەوتنی لیستی برایەتی کەرکووکیش کە هەم یەکگرتووی ئیسلامی و حزبی شیوعی وهەم لایەنەکانی تریش لەخۆ دەگرێت، ئەوەیە کە ئێمە لە چوارچێوەی کارا کردنەوەی ئەنجومەنی پارێزگای کەرکووك محافز هەڵبژێرین وبۆ ئەو مەبەستە لیژنەیەکی هاوبەش لە نێوان ئێمەو با بڵێین سەرۆك وەزیرانی ئێمە قسە دەکەین، وەکو حزب لە نێوان یەکێتی و پارتی لیستی برایەتی دروستکرا بە باشمان زانی میکانیزمێکی نوێ بگرینە بەر بۆ دانانی محافز، وەکو جارەکانی تر نەکەین محافزێك بسەپێنین بەسەر پێکهاتەکانی تری کەرکووکدا، بۆ ئەم مەبەستە ئێمە گفتوگۆمان دەستپێکرد و کۆبوونەوەمان لەگەڵ پێکهاتەی عەرەبی و پێکهاتەی تورکمانی و پێکهاتەی مەسیحی لە کەرکووك کرد، ڕووبەڕووی هەندێك عەرقەلە بووینەوە کە ئەوان ئامادە نەبوون بیسەلمێنن کە محافزێك بۆ کورد دابنرێت لە کەرکووك، بەلاَم ئێمە ئیسرارمان دەکرد کە ئەوە مافی خۆمانە هەندێك ناکۆکی و هەندێك تێك نەگەیشتن دروست بوو لە کاتی مفاوەزاتەکان و ئەوانە لە کاتێك ئێمە خەریکی مفاوەزات بووین دانانی محافزێکی کورد بۆ کەرکووك ئەنجومەنی پارێزگا لەلایەن پەرلەمانی عێراقەوە هەڵوەشێندرایەوە، بۆیە ئەو کارتەی کە کورد زۆرینەیە لە ئەنجومەنی پارێزگا دەمانتوانی محافز دابنێین و لێی تاخیر بووین و زۆر دواکەوتین کەجارێکی تریش ئەگەر بیلێین تەفسیری هێزە کوردستانییەکانە وایان کرد کە هەر ئەمەی کە ئێستا سەپێندراوە بمێنێتەوە و ئەو وەرەقەیەی کە ئێمە زۆرینەی کوردی بووین یان کوردستانی بووین لە ئەنجومەنی پارێزگا لە دەستماندا، بۆیە ئێستا ئەبێ هەوڵەکانمان لە دوو ڕووەوە بخەینەگەر، بۆ ئەمە یا ئەوەتا لە ڕێگای سەرۆك وەزیرانی عیراقەوە و لە ڕێگای پەرلەمانی عیراقەوە بە تایبەتی ئەو محافەزە بە سەپێندراوەی ئێستا کۆمەڵێ مەلەفی گەندەڵی گەورەی لەسەرە، لەو ڕێگایانەوە ئێمە بتوانین لایبەرین کە ئەمە قورسە، یەعنی موتەفایل نیم، لەبەر ئەوەی دوو جار ئەمر قەبزی قانوونی لە مەحکەمەی کەرکووکەوە بۆ ئەم محافزە دەرچووە، ئەم محافزە ڕۆیشتووە لە سەردەمی حکومەتەکەی عادل عبدولمهدی لە کۆبوونەوەی محافزەکان بە سەرۆکایەتی سەرۆك وەزیران بەشداری کردووە و لە ئیعلامەوە دەرچووە لە پەنا قیادەی عەمەلیاتی بەغدادەوە مخاتەبەی رەئی عامی کردووە، شارعی عەرەبی و ئەوانە، یەعنی بێ ئەوەی حیساب بۆ ئەمر قەبزەکە بکا ئەوە ئەگەیەنێت کە بەغدا پاڵپشتی ئەم کەسایەتیەیە کە لەوێ بمێنێ و سیاسەتەکانی ئەوان جێ بەجێ بکات، بۆیە لە ئێستادا ڕەشبین نیم، بەلاَم دانانی محافزێك بۆ کورد قورسە، بەلاَم ئەوە مانای ئەوە نابێ ئێمە دەستبەرداری مافە دەستوورییەکانی خۆمان بین، ئەبێ هەوڵەکانی خۆمان بدەین بۆ ئەوەی کەسایەتیەك دابنێین لەوێ بتوانێ سیمای ڕاستەقینە بۆ شاری کەرکووك بگەڕێنێتەوە، کاك ڕێبوار میکانیزمی سیاسی یان دەستووری بگرنەبەرو بەکاریبهێنن هەم میکانزمی دەستووری و قانوونی، هەم میکانیزمی سیاسی، لەبەر ئەوە وەلاَمی ئەم پرسیارە دەدەمەوە شایان خانیش وابزانم وتی ئایا ئیعتماد دەکەنە سەر ماددەی (58) و برادەرێکیش باسی ماددەی (140) ی کرد گووتی هەندێك لە شۆفێنییەکان دەڵێن ماددەی (140) تەواو بووە، یەکەم ئێمە ئیعتماد دەکەینە سەر ماددەی (140) وەکو بنەمای مفاوەزات کردنی ئێمە ماددەی (140) تەواو

نەبووە، دوا بڕیاری دادگای ئیتیحادی کە لەسەر ماددەی (140) داویەتی برادەران ژمارە (71) یەکە لە 28 -7-2019 دەری کردووە، لەم قەرارەیا بە وازحی مەحکەمەی ئیتیحادی عێراقی دەڵێ ماددەکە زیندووەو ماوە و حکومەتی عیراق بڕگەکانی ئەم ماددەیەی جێبەجێ نەکردووە، کە ئەمە خاڵێکی زۆر گرنگە حکومەتی عیراق لایەنی موقەسرە لە جێبەجێنەکردنی ئەم ماددەیە، بۆیە ئەو ماددەیە چوارچێوەی مفاوەزاتی ئێمەیە و ئێمە ئەو قەرارەی مەحکەمەی ئیستیناد دەکەینە سەری و ماددەی (58) ماددەیەکی زیندووە کە بە ماددەی (142) ی ماددەی عێراق هێشتویەتییەوە و فەقەرەی یەکەم (53) ش لە قانوونی ئیداری مالی کە باس لە دوو ئیدارییەکان دەکات، ئەوەش بۆ ئێمە یەکێکە لە ماددە قانوونییەکان کە ماوە و ئیشی لەسەر دەکەین و، رۆژان خان لەگەڵ لیزاخان باسی سەرژمێریان کرد، تەبعەن بڕیاربوو سەرژمێری لە ئەمساڵدا مانگی (10) بکرێ، بەڵام سەرژمێری لە عێراق پێ ناچێ ئەنجام بدرێ، لەبەر کۆمەڵێك هۆکار یەکەم هۆکاری مەسەلەی ئیقیتصادییە، دووەم مەسەلەی پەتای کۆرۆنایە، سێیەمیش بەراستی لەگەڵ ئێمەدا نەگەیشتینە رێکەوتنێك بۆ چۆنییەتی ئەنجامدانی سەرژمێری لە ناوچە جێناکۆکەکانیان، ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم، ئێمە بۆ مەسەلەی سەرژمێری من نەمویست لێرە باسی بکەین، لە ئەنجومەنی وەزیران لیژنەیەکی باڵا دروست کراوە لە بەرێز وەزیری پلاندانان، من وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پێکهاتەکان و بەرێز وەزیری ئیتسالآت کاك ئانۆ، بۆ ئەوەی بزانین چ میکانزمێك بدۆزینەوە بۆ مفاوەزاتکردن لەگەڵ بەغدا لەسەری رێك بکەوین لەسەر مەسەلەی سەرژمێری لەگەڵیاندا، ئێمە بۆچوونمان وابوو ئەبێ کۆمەڵێك میکانیزمی تایبەت بۆ کەرکووك و ناوچە دابڕێنراوەکان بگیرێتەبەر، بۆ نموونە هەموو ئەوانەی کە ئێستا لە کەرکووك دەرچوونە خەڵکی کەرکووکن 57٪ ئەبێ سەرژمێری لەسەر کەرکووك تەسجیل بکرێت و هەموو ئەو عەرەبانەی یا پێکهاتەکانی تر کە لەدوای پێش 2003 بە ناقانوونی هاتوون، یا لانی کەم ئەوانەی دوای 2003 لەبەر شەڕو تائیفی هاتوونەتە کەرکووك ئەبێ لەسەر محافەزەکانی خۆیان بنووسرێن، بەتایبەتی دیالە، مووسل، تکریت، لەگەڵ ئەنباردا ئەوانەی کە هاتوونەتە ئەوێ و برادەران من حەز دەکەم لێرە حەقیقەتێکتان پێ بڵێم مەوجەی زۆری بە عەربکردن و تەعریب کردنی کەرکووك لە دوای ئەحداسەکانی 2017 وە نەهاتۆتە کەرکووك، بەداخەوە زیاتر لە شەست هەزار عایلەی عەرەب لە ساڵی 2006 وە تاکو ساڵی 2014 و 2015 شەری داعش هاتوونەتە کەرکووك، کاتێك لە بەغداو شوێنەکانی تر شەری تائیفی هەبووە، شەری مەزهەبی هەبووە ئەوان هاتوونەتە کەرکووك، هاتوونەتە کەرکووك نیشتەجێ بوونە لە کاتێکدا کورد باڵا دەست بووە لەو شارە، وەکە ئەمەش شتێکی تر نیشان دەدات کە بەداخەوە ئێمە ئەو لێبوردەییەی کوردو ئەو گەورەییەی کورد، بەڵام بە نەتیجە ئێستاکە بە پرۆسەی بە عەرەبکردن کردنی کەرکووك ئەوە دەبێ ئەشکێتەوە لایەنی عێراقی لە وەزارەتی پلان دانانی عێراق ئامادە نەبووە ئەو خەڵکانەی لە دیالەوە هاتوونەتەوە لە دیالەوە هاتوون یا لە ئەنبارەوە، یا لە تکریتەوە هاتوون لەسەر محافەزەکانی خۆیانەوە بنووسرێن، ئەیانووت ئیلا ئەبێ لەسەر کەرکووك بنووسرێین، ئەمەش ئەوەمان قەبووڵ نەکردووە و لەسەردەمی تەکنەلۆجیا ئاسانە ئەو ناوانە لەسەر

محافەزەکانی خۆیان دابنرێت، ئەمەش یەکێك بوو لە خاڵەکان، بۆیە سەرژمێری ئەنجام نەدراوە و ئێمە ناهێڵین سەرژمێری ئەنجام بدرێ ئەگەر بێت و بەو میکانیزمە نەبێ کە ئێمە لەسەری رێك بکەوین، کاك پێشەوا دەڵێ تاکەی باسی ماددەی (140) لە عێراقدا بکەین، کێشەکە ئەوەیە ئێمە بەشێکین بە پێی ئەم دەستوورەو لەگەڵ ئەم چوارچێوەیەی ئەبێ بە چوارچێوەی دەستورو قانونییەکان بۆ ئەو ئیشەی هەیە هەتاکو ئەو رۆژەی کاتی خۆی دێت ماددەی (140) ئەو میکانیزمەی مامەڵەی لەگەڵ بکەین هەرکاتێکی تریش کاتی خۆی هات زرووفێکی لە بارتر هات و کاتێکی لە بارتر هات و بتوانین بە شێوازێکی تر ئەو ناوچانە بگەرێنینەوە سەر کوردستان ئەوا دەتوانین قسەی لەسەر بکەین، یەك لە پرسیارەکانی تری کاك کاروان پرسیاری ئەوەی محافزی کرد، کاك کاروانی شارەوانی سوپاسی دەکەم پێویستمان لە هەموو کات ئێستاکە زیاتر بە یەکبوونە و یەکریزی و نێومالی کوردە، بۆ ئەوەی بتوانین کێشەکان بە تایبەتی ئەو ناوچانە چارەسەر بکەین، بە داخەوە کە نییە هیوادارم بێ، کاك هێڤیدار ئەم وەزعەی ئەو ناوچانە تاکەی بەردەوام دەبێ، کاك هێڤیدار جەنابیشت موتەلعی و کەسێکی ئاگاداری (80) ساڵە کورد سیراع دەکات لەگەڵ حکومەتی عیراقیدا، هەندێك جار ئێمە پێشکەوتوینە، هەندێك جار ئەوان لە هەڵکشان و داکشاندا بووینە و ئەم سراعە بەردەوام دەبێ هەتا ئەم بابەتە یەکلایی دەبێتەوە، گرنگ ئەوەیە رەنگە لە کاتێکی نزیکدا ئێمە نەگەینە ئامانجەکانی خۆمان، بەلاّم باوەڕمان وایە ئێمە لە ئامانجەکانی خۆمان گرنگ ئەوەیە بێ هیوا نەبین و بێ ئیرادە نەبین ئیشی خۆمان بکەین تاکو ئەو کاتەی بتوانین ئەم قەزیەیە بە پێی بەرژەوەندییەکانی کوردستان یەکلایی بکەینەوە، ئەو ئاوارانەی کە لێرەن نەگەراونەتەوە ئەمە یەکێکە لە بابەتەکان کە لە کۆبوونەوەکانی ئێمە لەگەڵ نەتەوەیەکگرتووەکان باسی دەکەین و پێویستە ئەوان بگەرێنەوە، پێویستە ئەو رێگریەی لەبەرامبەریان هەیە لابردرێت، بۆ ئەوەی بتوانن بگەرێنەوە شوێنەکانی خۆیان، تەقریبەن ئەوانە ئەو پرسیارانە بوون کە ئاراستەی من کران و هیوادارم توانیبێتم وەلاّم بدەمەوەو سوپاستان دەکەم.

بەرێز هیمن احمد حمە صالح /جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆ بەرێزان وەزیری پێشمەرگە وەزیری ناوخۆو وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دانوستان بۆ ئەو وەلاّمانەی کە دایانەوە بۆ پرسیاری بەرێز ئەندامانی پەرلەمان، ئێستا دەچینە سەر جێبەجێکردنی خاڵێکی تری، بەڵێ فەرموو جەنابی وەزیری ناوخۆ.

بەرێز رێبەر احمد خالد / وەزیری ناوخۆ:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەك پرسیار کاك هێڤیدار ناردبووی بە کاغەز ناردوویەتی، بۆ ئەوەی وەلاّمی بدەینەوە، کاك هێڤیدار پرسیاری کردبوو ئەو هێزانە چین لەوێ سەر بە کێن ئەو هێزانە داعشن و ئەو داعشانەش بەشی زۆریان خەڵکی مەنتیقەن کە لەوێن و بەشێکی زۆر زۆر کەم خەڵکی بیانی داعش ئێستا لەو مەنتیقەی تەماس ماوە، بەشێکی زۆریان لە سوریان و لە ناوچەکانی دەشتاییەکانی ئەنبارو دەوروبەری حەزەرن، بەلاّم

ئەوەی کە لە ناوچەکانی ماددەی (140) بەشی هەرە زۆریان خەڵکی مەنتیقەکەن و چەکەکانیشیان هەمەجۆرە، هەرچی چەکی لای سوپای عێراقی هەیە لای سوپاکان لە مەنتیقە هەیە، چەکەکانیان هەمان چەکن و حکومەتی عێراقیش وەکو حکومەتی فیدراڵ، وەکو پێویست نەیتوانیووە ئارامی ئەو ناوچانە بپارێزێت، بۆیە ئێستا زۆر جاران کە ئاوارەی نوێمان دەبێتن لە ناوچەکانی ماددەی (140) هەندێکیان دەگەڕێنەوە بۆ کەمپەکان پێیان باشترە لە کەمپەکان بمێننەوە تاوەکو لەو ناوچانە ژیان بەسەر ببەن، یەکێك لە برادەران باسی پەنجا هەزار دیناری کرد ویستم ئەوەشتان بۆ روونبکەمەوە کە پارێزگاری هەولێر بڕیاری داوە هەرکەسێك داخلی هەولێر بێت (50) هەزاری لێ وەرگرن، ئەم بابەتە پارێزگاری هەولێر روونکردنەوەی پێویستیدا کاتی خۆی و هیچ بنەمایەکی نییە، تەنیا پێشنیارێك بوو گوتی دەکرێتن لە خاڵەکانی داخل بوون، ئەو خەڵکەی داخل دەبێتن پشکنینی تێستی بۆ بکرێتن هی ڤایرۆسەکە، بۆیە هیچ پەیوەندی بە هاتن و چوونی نێوان پارێزگاکان نەبووە کە خەڵك بە پارە داخڵ بوبێت، زۆر سوپاستان دەکەم.

بەڕێز هیمن احمد حمە صالح /جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

دوا وتەی هەردوو لیژنەی هاوبەش فەرموو جوان خان.

بەڕێز جوان یونس محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە ناوی لیژنەی ناوچە کوردستانییەکان و لیژنەی کاروباری پێشمەرگە دەست خۆشی لە حکومەتی هەرێم و وەزیرە پەیوەندیدارەکان دەکەین بۆ هەر هەنگاوێك سەبارەت بە ناوچە کوردستانییەکانی ماددەی (140) هاوێشتوتانە و، سوپاسی ئامادەبوونتان دەکەین و داوا دەکەین لەمەودوا هەماهەنگی زیاتر لە بەینی پەرلەمانی کوردستان و وەزارەتە پەیوەندیدارەکان، دەربارەی ماددەی (140) هەبێت و ئەگەر هەر گۆڕانکارییەك هەر پێشهاتێك هاتە پێشەوە لە هەر وەزارەتێك پێمان خۆشە راپۆرت بنێردرێت لیژنەی تایبەتیش و سوپاستان دەکەین.

بەڕێز هیمن احمد حمە صالح /جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێزان تەنها روونکردنەوەیەك لەسەر جێبەجێکردنی خاڵەکانی بەرنامەی کاری دانیشتنی ئەمڕۆمان، ئێمە بەردەوام دەبین لە ئەنجامدان و جێبەجێکردنی خاڵەکانی بەرنامەی کار بەتایبەتی خوێندنەوەی راپۆرتی لیژنەی هاوبەشی لیژنەکانی کاروباری پێشمەرگەو ئاسایش و ناوخۆو ئەنجومەنە خۆجێییەکان وپەیوەندییەکان و رەوەندی کوردستانی، سەبارەت بە دۆخی ناوچە سنوورییەکان بەئامادەبوونی بەڕێزان وەزیری پێشمەرگەو وەزیری ناوخۆو وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دانوستان، چونکە بابەتەکە گرنگە بەحزووری بەڕێزیشیان لێرە هەبێ لەسەر دوا پرس و راوێژ لەگەڵ لیژنەی تەندروستی وەکو دەستەی سەرۆکایەتی دوای ئەوەی کە راوێژێکمان لەگەڵ یەکتری کرد بە پێی ماددەی (48) بڕگەی یەکەم، پێشنیارێکمان هەیە کە ئاڵوگۆڕێك لە بڕگەکانی بەرنامەی کار بکەین، خاڵی چوارەم خوێندنەوەی

دووەم پێشنیازی یاسای مافو ئەرکی نەخۆش لە هەرێمی کوردستان بە پێی حوکمی ماددەکانی (87 و 88 و 89) لە پەیرەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان بخەینە خاڵی پێنجەم، خاڵی پێنجەم بێنینە خاڵی چوارەم، ئەوەش بۆ دانیشتنی سبەینێ، چونکە خوێندنەوەی دووەم بۆ ئەو پێشنیازە یاسایە کاتێکی زیاترمان پێویستە، لەبەر ئەوەی بابەتێکی دەقیقە، بۆیە بەرێزان هەرکەسێك هەر ئەندام پەرلەمانێکی بەرێز لەگەڵ ئەوەیە خاڵی پێنجەم بێنینە جێی خاڵی چوارەم بۆ ئەوەی بەیانی دەست بە جێبەجێکردنی بکەین، تکایە با دەست بەرز بکاتەوە؟ بە کۆی دەنگ، زۆر سوپاس، کەواتە بەرێزان بۆ ئەوەی بەرچاوتان روون بێ ئێمە دوای خوێندنەوەی راپۆرتی هەرسێ لیژنە هاوبەشی پێشمەرگەو ناوخۆو لیژنەی پەیوەندییەکان، راستەوخۆ دەچینە سەر جێبەجێکردنی بڕگەی دوای ئەوە کە بریتیە لە خوێندنەوەی راپۆرتی لیژنەی تەندروستی بە ئامادەبوونی بەرێز وەزیری تەندروستی، دوای ئەوە کۆتایی بە دانیشتنەکە دەهێنین، دانیشتنی سبەینێ بۆ جێبەجێکردنی خاڵی پەیوەست بە راپۆرتی لیژنەی دارایی بە ئامادە بوونی بەرێز وەزیری دارایی و وەزیری پلان دانانە، ئەگەر سبەینێ فریاکەوتین خوێندنەوەی دووەمیش بۆ یاسای ماف و ئەرکی نەخۆش دەکەین، ئەگەر فریا نەکەوتین ئەیخەینە رۆژی چوارشەمە رۆژی (29) ی مانگ بۆ ئەوەی خوێندنەوەی دووەم لە جەلسەیەکی تایبەت بکرێت تەنها بۆ بەر چاوروونیتان، ئێستا بەرێزان دەست بە جێبەجێکردنی بڕگەیەکی تری بەرنامەی کاری دانیشتنی ئەمرۆمان دەکەین کە بریتییە لە خوێندنەوەی راپۆرتی هاوبەشی لیژنەی کاروباری پێشمەرگە و ناوخۆ و ئاسایش و ئەنجومەنە خۆجێییەکان و پەیوەندییەکان و رەوەندی کوردستانی، داوا لە دەستەی سەرۆکایەتی هەرسێ لیژنەکە دەکەین بفەرموون وەرنە ئێرە، سوپاس کاك دکتۆر مەمنون سوپاس، بەرێزان تکا دەکەم ئەگەر پێویستان بە رێستێك هەیە ئەتوانن (20) دەقەیەك، بەڵام ئەگەر بەردەوامیش بین باشترە، هەر بەرێزێك دەیەوێت رێست وەربگرێت ئەتوانێت زۆر ئاساییە، باشترە بەردەوام بین کاتمان بە دەستەوە نییە، فەرموون بەرێزان دەست بە جێبە جێکردنی ئەم بڕگەیە دەکەین، تکایە لە شوێنی خۆتان دانیشن کاك ئەرشەد فەرموو، کاك ئیدریس نوقتە نیزام، فەرموو ئاشنا خان.

بەڕێز ئاشنا عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشتر بڕگەی سێیەم بە زۆرینەی دەنگ پەخشەکەی راگیرا، ئێستا بۆ ئەم بڕگەیە یا ئەبێ پەخش بکرێتەوە یا دەبێ جارێکی تر دەبێ بخرێتەوە دەنگدان.

بەڕێز هیمن احمد حمە صالح /جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئێمە وەك دەستەی سەرۆکایەتی داوامانکرد ئەم دانیشتنە تایبەت بێ لەسەر ئەم دوو بڕگەیە، جا ئەگەر پێتان باشە ئەو بڕگەیەش دەخەینە دەنگدان، ئێمە پێمان باشە لە دەستەی سەرۆکایەتی پەخشی راستەوخۆی ئەم بڕگەیەش رابگیرێت، بەرێزان بە پێی ماددەی (9) وەکو دەستەی سەرۆکایەتی پێمان باشە پەخشی راستەوخۆی ئەو بڕگەیەی لە دانیشتنەکە بخرێتە دەنگدان، چەند کەس لەگەڵ ئەوەیە ئەو

بڕگەیەش بە پەخشی راستەوخۆکەی رابگیرێت با دەست بەرز بکاتەوە؟ تەواو بەڕێزان بە دەنگی (38) بە زۆرینەی ئامادەبووانی ئێستا ئەو بڕگەیەش پەخشی راستەوخۆیەکەی رادەگیرێت، بەڵام پرۆتۆکۆڵ تۆمار دەکرێت فەرموو.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان لە لیژنە تایبەتمەندەکان تایبەت بەتەوەری خوێندنەوەی راپۆرتی لیژنەی هاوبەشی لیژنەی کاروباری پێشمەرگە و ناوخۆو ئاسایش و ئەنجومەنە خۆجێیەکان و پەیوەندییەکانی رەوەندی کوردستانی سەبارەت بە دۆخی ناوچە سنوورییەکان بفەرموون راپۆرتەکەتان بخوێنەوە.

بەڕێز د.ریبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان لە دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان وەزیرە بەڕێزەکان ئەوکاتەتان باش، پێش ئەوەی راپۆرتەکە بخوێنمەوە زۆر بە کورتی لە ماوەی چەند چرکەیەکدا باس لە چۆنییەتی سەردانی لیژنەی هاوبەش و راسپێردراو لەلایەن دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان بۆ ناوچە سنوورییەکان قسەی لەسەر بکەین.......

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

نا کاک دکتۆر ڕێبوار یەکسەر راپۆرتەکە بخوێنەوە، چونکە شەرحێکی زۆر باشی موفەسڵی تێدایە لە سەردانەکانتان دەستتان خۆشبێ، یەکسەر بە ناوی خوای گەورەو مهرەبان فەرموون.

بەڕێز د.ریبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئێمە بە ئیحساسێکی نیشتیمانی بە هەستێکی وەزیفی پەرلەمانی ڕووداوەکانی سەر سنوورمان وەکو ئەوەی کە ڕوویداوە گواستوومانەتەوە بۆ ناو پەرلەمانی کوردستان، وەك ئەوەی کەئێستا لە راپۆرتێکدا باس دەکەین، بە ناوی خوای گەورەو مهرەبان، راپۆرتی لیژنەی سەردانیکردنی بە دواداچوون پێشخان بەر بەبنای دانیشتنی ژمارە (5) ی وەرزی بەهارە لە خولی پێنجەمی پەرلەمانی کوردستان لە ڕێکەوتی 29-6-2020 سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان لیژنەیەکی هاوبەشی لە کاروباری پێشمەرگە ناوخۆ ئاسایش و ئەنجومەنە خۆجێیەکان پەیوەندییەکان و رەوەندی کوردستانی راسپارد بۆ سەردانی کردنی پارێزگاکانی هەولێر، سلیمانی، دهۆك، هەڵەبجەو قەزای شەنگال بۆ کۆکردنەوەی داتاو ووردەکاری ئەو ناوچانەی بەرکەوتەی هەیە هێرش و لەشکرکێشییەکانی دەوڵەتی تورکیا و تۆپ بارانکردنی دەوڵەتی ئیران و لە ماوەکانی رابردوودا، لیژنەی هاوبەش بڕیاریدا بە پێکهێنانی سێ لیژنەی لاوەکی لیژنەیەك بۆ پارێزگای هەولێر، لیژنەیەك بۆ پارێزگای دهۆك، لیژنەیەك بۆ پارێزگاکانی سلیمانی و هەڵەبجە بە لەخۆگرتنی ئیدارەکانی راپەرین گەرمیان و قەزای شەنگال لە چوارچێوەی ئەو ئەرکە پەرلەمانی و پەیڕەوییەدا لیژنەکەمان لە ڕێکەوتی جیاوازدا سەردانی یەکە ئیدارییەکانی پارێزگای هەولێرو سلیمانی و

دهۆك وههڵهبجهو شهنگالیان کردوو له نزیکهوه لهگهڵ یهکه ئیدارییهکان و دانیشتوانی ناوچهکه کۆبوونهوهمان کردوو، له بهرامبهر زهرهرو مادیی و گیانییهکان که له ناوچه سنوورییهکان و بهرکهوتووانی هێرش و لهشکرکێشی دهوڵهتی تورکیا و ئێران، ئامانج له سهردانی لیژنهی پهرلهمانییهکهمان بریتی بوو له کۆکردنهوهی زانیاری ووردو دروست لهو ناوچانهو راسپاردنی حکومهتی ههرێمی کوردستان بوو بۆ چارهسهرکردنی کێشه سهرهکییهکان پاراستنی ژیان و ماڵ و هاووڵاتییانی ههرێمی کوردستان به گشتی، له سهرهتای سهردانهکانمان بۆ ناوچه جیاجیاکان لهم راپۆرته زهرهروو زیانهکان بهگشتی ئهنجام و راسپاردهکان دهخهینه بهر دهستی ئێوهی بهرێز:

یهکهم: پارێزگای ههولێر:

1- قهزای مێرگه سۆر له کۆی (73) گوند سهر سنور (55) گوند چۆڵکراون بهرێزان وشهی نزیکه ئهوه ههڵهی تایپه هاتووه ئاماری دهقیق له کۆی (73) گوند له قهزای مێرگه سۆر که کهوتونهته سهر سنوور (55) گوندی چۆڵکراون.
2- له ساڵانی رابردوو تاکو ئێستا دهیان کهس به هۆی بۆمبارانی فرۆکهی تورکیا شههید کراون.
3- سوتانی پوش و باوان و رهزو باخی زۆری ئهو دهڤهره که به دهیان ملیۆن دۆلار دهخهملێندرێت و به گوێرهی راپۆرته یهکه ئیدارییهکان.
4- له ساڵانی رابردوو تاکو ئێستا به ههزارهها مهڕوو ماڵات لهو دهڤهره بههۆی بۆمبارانی تورکیا له ناوچوون.
5- به ههزاران خهڵك له ئهنجامی چۆڵکردنی گوندهکانیان ئاواره بوون.

دووهم: قهزای چۆمان:

1- پانزه گوند لهسهر سنوور جۆڵکراون.
2- له ساڵانی رابردوو تاکو ئێستا بهدهیان خهڵك به هۆی تۆپباران وێرانی و فرۆکهی تورکیا شههید و بریندداربوون.
3- سوتانی پوش و باوان و رهزوباخی زۆر، بهڵام ئامارێکی ئهوتۆ تهواو بووه بۆ ئهم مهبهسته بهردهست نهبوو.
4- به ههزاران مهڕوماڵات له ناوچوون.
5- به ههزاران خهڵك بههۆی چۆڵکردنی ئهو گوندانه ئاواره بوون.

سێیهم: قهزای سۆران ناحیهی سیدهکان:

1- سهدوو چوار گوند چۆڵکراون.
2- سوتانی پوش و باوان و رهزوباخێکی زۆر.
3- به دهیان کهس شههیدو بریندار بوون.
4- زیان گهیشتووه به ههزاران مهروماڵات.

5- به دەیان هەزار خەڵك ئاوارە بوون.

چوارەم: قەزای رەواندزو ناحیەی وەرتێ:

1- چۆلكردنی گوندی زارگەلی بۆگریسكان.
2- بە دەیان كەس شەهیدو بریندار بوون.
3- بە سەدان كەس ئاوارە بوون.
4- سووتانی رەزو باخ.
5- كوژرانی دەیان مەڕومالآت.

بۆ پارێزگای سلێمانی داوا لە برای بەرێزمان كاك شاخەوان دەكەین كە بیخوێنێتەوە سوپاس.

بەرێز د.رێواز فائق حسێن /سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك شاخەوان.

بەرێز شاخەوان رووف مصطفى میران:

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، پارێزگای سلیمانی:

یەكەم: قەزای چوارتا:

1- لە رێكەوتی 25-6-2020 لە كاتژمێر (6)ی ئێوارە لەلایەن فرۆكەیەكی دەوڵەتی توركیا لە گوندی كونەماسیەوە ئۆتۆمبێلێكی جۆری پیكاب بە ئامانج گرتبوو كە تیایدا شەهیدو بریندار هەبووە هاوكات لەگەڵ چەند زیانێكی ماددی.
2- لە ئاكامی هێرشەكە (7) برینداری هاوولآتی هەبوو كە چواریان ئەندامی یەك خێزانن و سێ لە بریندارەكانی دیكە ئەندامی خێزانێكی دیكەن كە سەرجەمیان دانیشتووی كونە ماسین.
3- زیانە ماددییەكانی هێرشەكە بە بڕی (25) ملیۆن دینار خەملێندراون بە گوێرەی راپۆرتی بەرێوەبەرایەتی ئیدارەی قەزای چوارتا.
4- هاوكات بڕینی هێڵی كارەبا لە چەندین لاوە شكاندنی سەرەكی رێگای سەرەكی سووتانی كۆمەڵێك رەزوو باخی دانیشتوانی گوندەكە لە ئاكامی هێرشەكە.

دووەم: قەزای ماوەت: لە ئاكامی هێرشەكەدا بنكەی تەندروستی گوندی سەفرە زیانێكی زۆری بەركەوتووە بە جۆرێك كە ناتوانێ نۆژەن بكرێتەوە هێڵی سەرەكی كارەبا زیانێكی زۆری بەركەوتووە.

سێیەم: زۆرینەی خانووەكانی گوندەكە داڕوخاون و زیانی بەشێكی وەرشەكە بوو.

سێیەم قەزای پێنجوێن:

1- لە ناوەراستی مانگی 7-2015 ناحیەی ناو پارێز لەلایەن دەوڵەتی ئێرانەوە بۆمباران كراوە.
2- سووتاندنی رەزو باخی هاوولآتیان لە ئاكامی بۆردوومانەكە بوون.

3- له ئێستادا بەربەست دروست دەكرێ لەلایەن دەوڵەتی ئیرانەوە بۆ جووتیارانی گوندەكانی هلاڵاوە جۆرە توتمان، كانی سێف، بۆ سەردانی كردن بۆ سەر كێڵگەو كێڵگە كشتوكاڵییەكانی رەزوو باخەكانیان.

چوارەم: ئیدارەی راپەرین و قەزای پشدەر قەلادزێ.

1- سنوور شكاندنی عێراق لەلایەن دەوڵەتی ئێرانەوە لە هەردوو سنووری كێلێ و جاسوسان لە دەرەوەی مینە بەرزەكان.

2- پێشێلكردنی رێكەوتنی ساڵی 1975 لەلایەن دەوڵەتی ئێرانەوە سنوور شكاندن و ناوچەی سپێرێ لە خاڵی سفر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، پارێزگای دهۆك بەڕێزان فەرموو كاك ریڤینگ كەرەم بكەن.

بەڕێز ڕێڤینگ محمد محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پارێزگای دهۆك:

یەكەم :قەزای زاخۆ:

1- بە درێژای (40) كیلۆمەتر پانایی (15) كیلۆمەتر هێزەكانی توركیا هاتوونەتە ناو سنووری ئەم قەزایەو لە رێكەوتی 5- 6-2020 تاوەكو 4-7 -2020 نزیكەی شەش سەدو شەست و نۆ گوللە تۆپ وحەفتا موشەك ئاراستەی ئەم گوندانە كراون لە ساڵی 1992 تاكو ئێستا نزیكەی پەنجا شەهیدو دەیان بریندار هەبوونە.

2- پێشتر تەنها چوار بارەگای هێزەكانی توركیا لەم ناوچەدا هەبوون، بەڵام ئێستا هەژدە بارەگای دیكە بوونیان هەیە.

3- 25 گوندی ناحیەی دەركا تۆپباران كراون و بە سەدان دۆنم گەنم سۆتێندراون تا ئێستا نزیكەی (200) جووتیار ناتوانن بگەڕێنەوە شوێنەكانی خۆیان زیانێكی زۆریان پێكەتووە.

4- لە باتی باسی (13) گوند تۆپباران كراون (27) گوند چۆڵكراون بەجۆرێك هاووڵاتییان ناتوانن كەلوپەلەكانیان بگەڕێنەوە.

5- زەرەر بە بواری گەشتوگوزار كەوتووە كە بژێوی ژیانی (400) خێزان بەو رێگایە بوو هەروەها بە سەدان دۆنم زەوی سوتێندراون بۆ خەملاندنی زیانە ماددییەكان پێویستی بە لیژنەیەكی تایبەتمەند هەیە.

6- قەزای ئامێدی هاوسنوورە لەگەڵ توركیا بە ناوبانگە بە گەشتوگوزارو لە سنووری قەزای ئامێدی كە شەش ناحیە بەخۆیەوە دەگرێت ناحیەی شیلادزێ، دیرەلۆك، كانی ماسی، بامەرنێ، سەر سنگ،

جما لەگەڵ قایمقامی قەزای ئامێدی و بەرێوەبەرایەتی ئەو ناحیانە کۆبووینەوە دوای سەردانی مەیدانی گەیشتینە ئەم ئەنجامەی خوارەوە:

یەکەم: بە گشتی لە قەزای ئامێدی لە کۆی (348) گوند (198) گوند چۆلکراون، هەروەها تا ئێستا لە سنووری قەزای ئامێدی (28) شەهیدو (4) بریندار هەبوونە، ناحیەی جەمەکە کە دەکەوێتە بەرواری ژێری لای چیای گارە نزیکەی سەد کیلۆمەتر لە سنووری تورکیا دوورە (75) گوندی هەیە و (80) لەسەر سەد لە گوندەکان چۆڵکراون.

دووەم: ناحیەی کانی ماسی بەرواری بالاً نزیکەی (17) بنکەی لەشکری تورکیا لە ناو خاکی کوردستانی عیراقدا هاتوونەوە لە کۆی (76) گوند نزیکەی شەش گوند چۆڵ بوونە لە ساڵی 2018 نزیکەی (3500) سەر خێزان تێدا نیشتەجێ بوونە و تا ئێستا تەنیا (700) سەر خێزان ماون.

سێیەم: ناحیەی شێلادزێ لە کۆی (92) گوند نزیکەی (85) گوند چۆڵکراون.

چوارەم: ناحیەی دێرەلوك لە کۆی (56) گوند وەك کۆمەڵگا تەنیا (14) گوندو (2) کۆمەڵگا تێدا نیشتەجێن.

سێیەم: قەزای ئاکرێ دوای سەردانیکردنمان بۆ ناحیەی قەزای ئاکرێ و دینارتە گەیشتین بەم ئەنجامانەی خوارەوە:

1- ناحیەی دینارتێ زیانێکی زۆری بەرکەوتووە لە چوارجێوەی هێرشەکانی دەوڵەتی تورکیا بۆ ئەم ناوچەیە.

2- لە کۆی (91) گوند نزیکەی (24) گوند چۆڵکراون گوندەکانی تریش بە هۆی تۆپبارانی تورکیا لە مەترسیدان.

3- نۆ شەهیدوو بیست ویەك بریندار لە ساڵی 96وە تاکو ئێستا هەن.

قەزای شەنگال لە دوو ساڵی رابردوو قەزای شەنگالیش چەند جار بە بەر بۆردوومانی سوپای تورکیا کەوتن بە داخەوە دوێنێ کە هەڤالان لە راپۆرتی ئێمە دا نەبووە، بەلأم ئەبێ بلێین کە دوێنێ دوو هاوولأتی شەهید بوون یەکێك لەوانە پاسەوانی پەرلەمانی کوردستان بووە هی خولی پێشوو پاسەوانی پەرلەمانتار زۆزان سعید صادق بوو، دووەم عبدالله احمد دلۆڤان تۆپارانا فرۆکەی تورکیا نزیکی بامەرنێ هاتنە شەهید کردن سوپاس.

بەرێز د.رێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، پارێزگای هەڵەبجە فەرموو کاك بالأنبۆ.

بەرێز بالأنبۆ محمد علی:

بەریز سەرۆکی پەربەمان.

چوارەم: پارێزگای هەڵەبجە:

1- ناحیەی بیارا سنووری هەورامان بەهۆی هەبوونی سنووری هاوبەشی دوو لایەن لە نێوان دەوڵەتی عێراق و ئێران بەشێك لە سەرچاوە ئاوییەکانی ئاودێرانی خاوەن رەزو باخەکانی دانیشتوانی ناحیەی بیارە دەکەونە سنووری قەڵەم رەوی دەوڵەتی حکومەتی ئێران هاوکات دەوڵەتی ئێران بە بیانوی پاراستنی سنوورەکانی زۆرجار بەربەست دروست دەکات لەبەردەم جووتیاران بۆ کەڵك وەرگرتن لە سەرچاوە ئاوییەکان بۆ ئاو دێرانی رەزو باخەکانیان.

2- بەهۆی تێکەڵی سنووری دەوڵەتی عێراق و ئێران لە ناوچەی ئاماژە بۆکراو ئاوەرۆی چەند گوندێکی سنووری دەوڵەتی ئێران تێکەڵ دەبێت لەگەڵ سەرچاوە ئاوییەکانی بەشێك لە گوندەکانی سنووری ناحیەی بیارە کە ئەمەش لە داهاتوودا دەبێت بەهۆی پیسبوونی سەرچاوە ئاوییەکانی ناوچەکە سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن / سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، دەرخستەو ئەنجامە گشتییەکان فەرموو.

بەڕێز بەڵێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەرخستەو ئەنجامە گشتییەکان:

1- زیانی ئەو گوندو دەڤەرانەی کەوتوونەتە سنووری بۆردومان و هێرشەکانی دەوڵەتانی تورکیاو ئێران.

2- چۆڵکردنی سەدان گوندو سەدان کێڵگەی کشتوکاڵی رەزووباخی ناوچە سنوورییەکان لە ئاکامی بۆردومانی هێرشەکانی دەوڵەتانی تورکیاو ئێران.

3- بێکاربوونی لە دەستدانی هەزاران هەلی کار بەهۆی مەترسی هێرشەکان لەسەر ناوچە سنوورییەکان.

4- زیانگەیاندن بە جووتیاران بەشێك لە ناوچە سنوورییەکان کە بەهۆی مەترسی و بۆردومان لەشکرکێشی وڵاتانی دراوسێ بۆتە هۆکار بۆ کەمبوونەوەی داهات تا ئاستی مەترسی لەسەر ناوچە گەشتیارەکان ئەو دەڤەرە ئاماژە بۆ کراوەکان.

5- زیان گەیاندن بە ژینگەی هەرێمی کوردستان یەکێکی دیکە بێ لە ئاکامەکانی هێرشە بەردەوامەکانی لە نێوان دەوڵەتانی تورکیاو ئێران.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس کۆبەند.

بەڕێز عثمان علی سمایل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کۆبەند:

1- بە توندی ئیدانە هێرش و بۆردوومانەکانی سووپاکانی تورکیا و ئێران دەکەین کە بەبیانووی هێزەکانی پەکەکەو پەژاك لە ناوچە شاخاوییەکان ئەوان هێرش و لەشکر کێشی بۆ سەر خاك و خەڵکی سبیل و هەرێمی کوردستان ئەنجام دەدەن، هەروەها داوا لەو هێزانە دەکەین کە بە چاوی پێگەی دەستووری هەرێمی کوردستان بکەن و بیانوو نەدەنە دەوڵتانی دراوسێ و بۆ هێرش و لەشکر کێشی بۆ سەر خەڵك و خاکی هەرێمی کوردستان و پێویستە دەوڵەتانی تورکیا و ئێران سنوورەکانیان تونتر بکەن بۆ پاراستنی خاکی خۆیان.

2- سەروەری خاکی عێراق لە رووی ئاسمانی و زەمینیەوە لە بەشێك لە خاڵە سنوورییەکان شکێندراوە ئەمەش بۆتە هۆکار بۆ هاتنە ناوەوەی هەردوو دەوڵەتانی تورکیاو ئێران لە بەشێك لە خاڵە سنورییەکان بۆیە لە ئەولەویەت و کارە لە پێشینەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستاندابێت بۆ دانوساندن لەگەڵ حکومەتی فیدراڵی بۆ چارەسەرکردنی ئەم کێشەیە، سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس راسپاردەکان فەرموون.

بەڕێز کاروان عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

راسپاردەکان:

بەناوی خوای گەورەو مهرەبان، بەرێزان ئەندامانی پەرلەمان، لە کۆتایی ئەم راپۆرتەی بەردەستتان داوا لە پەرلەمانی کوردستان دەکەین کە بەزووترین کات حکومەتی هەرێمی کوردستان رابسپێرێت بۆ ئەم راسپاردانەی خوارەوە:

1- راسپاردنی حکومەتی هەرێم بە هەماهەنگی لەگەڵ حکومەتی فیدراڵی بۆ چارەسەرکردنی کێشە مینە بەرزەکان و شکاندنی سنوورەکان لە چوارچێوەی دەستوری هەمیشەی عیراق بۆ لێك تێگەیشتنێکی کۆنکریتی لەگەڵ دەوڵەتانی دراوسێ بە ئاراستەی پاراستنی ناوچە سنوورییەکان و دانیشتووانەکانیان لە پێناو بەدوورگرتنیان لە زیانە ماددیی و گیانییەکان و کێشانەوەی بنکەو بارەگا سنوورییەکانی دەوڵەتانی تورکیاو ئێران لەناو خاکی عێراق بە تایبەت لە ناوچە سنوورە شکێنداوەکاندا.

2- راسپاردنی حکومەتی هەرێمی کوردستان لەچوارچێوەی یاسایی ژمارە یەکی ساڵی 1992 بۆ گەیشتن بە لێك تێگەیشتنێکی سیاسی هاوبەش لەگەڵ هێزەکانی پارچەکانی تری هاوبەش کوردستان بە ئاراستەی ئارامی و پاراستنی ئاسایشی خاکی هەرێمی کوردستان و خەڵکەکەی.

3- راسپاردنی حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ دانوسان لەگەڵ حکومەتی فیدراڵی بۆ پێکهێنانی لیواییەکی پاسەوانی سنوری کورد زمان و زیادکردن و پرکردنەوەی میلاکاتی لیواکانی پاسەوانی سنوور بۆ سەرجەم پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان بەتایبەت بۆ ناوچە زۆر پێویستەکان هەروەها پێکهێنانی لیواییەکی کوردزمان بۆ پاراستنی ناوچە سنوور ئاماژە پێکراوەکان لە پارێزگای هەڵەبجەو سپاردنی ئەرکی پاراستنی ناوچە سنووریەکانی پارێزگای سلیمانی بەتەنها بە لیوای سێی پاسەوانی سنوور بەو پێیەی کە لە ئێستادا هەردوو پارێزگاکانی سلێمانی و هەڵەبجە تەنها یەك لیوای پاسەوانی سنووری بوونی هەیە ئەم لیوایەش ناتوانێ ئەرکی پاراستنی سەرجەم سنوورەکە لە ئەستۆ بگرێت بەهۆی فراوانی ناوچەی جوگرافی هەردوو پارێزگاکە بە لەخۆ گرتنی ئیدارەکانی راپەرین و گەرمیان.

4- راسپاردنی حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ دانوستان لەگەڵ حکومەتی فیدراڵی بۆ قەرەبوو کردنەوەی زیانە مادديیەکانی ناوچە سنوورییەکان کە بە گوێرەی دەستووری هەمیشەی عیراق و یاسا نێودەوڵەتییەکان دەکەوێتە ئەستۆی حکومەتی فیدراڵییەوە هەروەها پێکهێنانی لیژنەیەکی هاوبەش بۆ سەردانی کردنی ناوچەو خاڵە سنوورییەکان بۆ پێداچوونەوە بە ناوچە سنوورییەکان و دەست نیشانکردنی زەرەرو زیانەکانی بە مەبەستی قەرەبوو کردنەوەی ناوچە سنوورییەکان کە لە ایەن دەوڵەتانی تورکیاو ئێرانەوە شکێندراون.

5- راسپاردنی حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ دانوستان لەگەڵ حکومەتی فیدراڵی بۆ بە شەهید هەژمارکردن و قەرەبوو کردنەوەی بەرکەوتووان لەلایەن دەوڵەتی عیراق لە ئاکامی لەشکرکێشی بۆردوومانە سنوورییەکان لەلایەن دەوڵەتانی تورکیا و ئێرانەوە.

6- پاراستنی هەرێمی کوردستان لە رووی ئاسمانی و زەمینیەوە لە چوارچێوەی سەروەری خاکی عیراق و دەستوری هەمیشەی عیراق و هەرێمی کوردستان هەروەها لە چوارچێوەی هەمان دەستووردا بە هەماهەنگی لەگەڵ حکومەتی هەرێمی کوردستان و حکومەتی فیدراڵ.

7- هەوڵدان بۆ رەخساندنی هەلی کاری تازە لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە بۆ دانیشتوانی ناوچە سنوورییەکان کە بەشێکی زۆر لە دانیشتوانی ناوچە سنوورییەکان کارەکانیان لە دەستداوە کە تەنها هۆکاری خۆ ژینی دانیشتوانەکەی بووە.

8- گواستنەوەی پاسەوانی سنوور بۆ خاڵی سفر واتا سەر سنوور ناردنی راسپاردنی هێزەکانی پێشمەرگە بۆ پڕکردنەوەی بۆشایی پێش سنوور کە دەکەونە سنووری قەڵەم رەوی دامەزراوە دەستوورییەکانی هەرێمی کوردستانەوە سوپاس.

بەرێز د.رێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس بۆ راپۆرتەکەتان، بەرێزان ئەندامانی پەرلەمان، پێش ئەوە دەرفەت دەدەین بە وەزیرە بەرێزەکان ئەگەر قسەیەکیان هەبێ، دواتر دەرفەت دەدەین بە ئەندامانی پەرلەمان بۆ ئەوەی ئەگەر

پرسیارێك یا ڕوونکردنەوەیەکیان هەیە لە بارەی ئەو ڕاپۆرتەوە قسەی لەسەر بکەن، کاك دکتۆر ریبوار ئیزافەیەکت هەیە بەڵێ فەرموو پێش ئەوە.

بەڕێز د.ريبوار عبدالرحيم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەندێك پرسیار گەلاڵە بووە لە ئەنجامی ئەو ڕاپۆرتەی کە لیژنەی هاوبەش ئامادەی کردووە، ئەگەر جەنابتان دەرفەت بدەن، بۆ ئەوەی پرسیار ئاراستەی وەزیرە تایبەتەکان بکەین، بۆ ئەوەی وەلاٌمیان لێ وەربگرینەوە، پرسیاری یەکەمم ئەوەیە، ئایا تاکو ئێستا حکومەتی هەرێم لەسەر ئەو بابەتە گفتوگۆی لەگەڵ حکومەتی ئێران و تورکیا کردووە بۆ مەبەستی چارەسەرکردنی بابەتەکە.

پرسیاری دووەم: ئایا لە دانوستاندنەکاندا لەگەڵ حکومەتی عیراق ئەو بابەتە تا چەند پانتایی هەیە لە گفتوگۆییەکان و دانوساندنەکان لەگەڵ حکومەتی عیراق.

پرسیاری سێیەم: بۆچی هەوڵ نەدراوە لە ڕێگەی حکومەتی عیراق کە تەدویلی ئەو قەزییە بکەن لە ئەنجومەنی ئاسایشی نێو دەوڵەتی دیارە ئێمە دەزانین کە حکومەتی هەرێمی کوردستان حکومەتێکی لۆکاڵیە لە چوارچێوەی مەنزومەی فیدراڵی ناتوانێ ئەو بابەتە تەدویر بکا، بەلاٌم پرسیارەکە ئەوەیە ئایا بۆچی حکومەتی عیراق تەدویری قەزییەکەی نەکردووە.

پرسیاری چوارەم: ئایا لە پلانی حکومەتی هەرێمدا هەیە چارەسەرێکی ریشەیی بۆ چارەسەری ئەو بابەتە بدۆزێتەوە.

پرسیاری پێنجەم: ئایا قسە کراوە لەگەڵ پەکەکەو حزبەکانی تر کە کە لەو ناوچە بنکەو بارەگاکانیان هەیە زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێزان دەبێ میکانزمێك بدۆزینەوە بۆ ئەوەی ئەو تەوەرەشمان لێ بڕوات یا ئەوەتا لە دوای خوێندنەوەکەی ڕاپۆرتەکەی کە ڕاپۆرتێکی دەوڵەمەندی باشتان نووسیوە لە دوای خوێندنەوەی ڕاپۆرتەکەتان، ئێمە دەرفەتی وەلاٌمدانەوەی ئەو پرسیارانەی کە دروست بووە بدەین بە بەڕێزان وەزیری پێشمەرگەو ناوخۆ، بۆ ئەوەی وەلاٌم بدەنەوە دواتر ئەگەر دوای ڕوونکردنەوەکەی ئەوان پرسیارێکتان هەبوو پرسیاریان لێ بکەن، یان هەموو پەرلەمانتاران قسە بکەن، ئینجا وەزیرە بەڕێزەکان قسە بکەن، ئینجا ئیشکالەکە ئەوەیە لە تەوەری پێشوو قسەشیان کرد بەشێکی زۆری ئەو قسانەی کە کردیان لە ڕاستیا وەلاٌمەکانی پرسیارەکانی ئەوەبوون کە دوایی کردتان، یەعنی ئەوان دوو جار قسەشیانکرد جاری یەکەم قسەیانکرد بەشێکی زۆر زۆر لە پرسیارەکانیان وەلاٌم درایەوە، بەلاٌم ئێوە هەر پرسیارتانکرد لەبەر ئەوە بەڕێزان وەزیری پێشمەرگەو وەزیری ناوخۆ ئێمە دەرفەت بدەین بە پەرلەمانتاران قسەی خۆیان بە تەواوەتی بکەن و ئینجا یەکجار دەرفەت بدەین بە پەرلەمانتاران قسەی خۆیان بە تەواوەتی بکەن، ئینجا یەکجار دەرفەت بدەین بە جەنابتان ئەوەتان پێ باشە؟ بەڵێ باشترە کاك حیکمەت کاك کاروان دواتر ناوی

ئەندامان دەنووسین با لیژنەکە تەواوی بکەن قسەی خۆیان، کاک عوسمانیش وەردەگرین بەڵێ کاک حیکمەت جەنابت یەکەم جار بەڵێ کاک شاخەوان ئەگەر ئیزافەتان هەیە، بەڕێزان ئەندامانی لیژنەکان ماشاالله راپۆرتان نووسیوە سەردانتان کردووە، بەلێ ئێوە دەستتان بەرز بکەنەوە کە کاک حیکمەت قسە دەکات، بۆ ئەوەی موناخان بە هێمنی ناوەکانتان بنووسێ جەنابتان کەرەم بکەن فەرموون قسە بکەن.

بەڕێز حکمت محمد عبو زید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە پێویستم زانی ئیزافەیەك لەسەر ئەو راپۆرتە بکەم، ئەویش هەموومان دەزانین لە ساڵی 1992 دەڤەری زاخۆ و ئامێدی بە هۆکاری پەکەکە تورکیا چ نما لەگەڵ ئەو دەڤەرە نەیکا، بەس ئەوەی جێی داخە زیاتر پێمان ناخۆشە کە لە دەڤەری زاخۆ چواردە کەس بە دەستی پەکەکە شەهید بوینە، هەشتیش برینداربووینە، وابزانم لە دەڤەری ئامێدیش ئەو حاڵەتە هەیە نەك ئەوەی بلێین مەسەلەن کە ئەو کەسانە ئەوانەنە کە چووینە، یەعنی وەکی ئیستخبارات و شت بۆ دەوڵەتی تورکیایان کردبێت، نەخێر یەعنی دەتوانین ئیسپات بکەین کە ئەڵغام لەسەر رێگا ئی گوندەکان چاندینە و سەیارەی خەڵك بەسەر دارۆیشتیەو شەهید بوونەو پەکەکەش لەوێ بوونە، یەعنی ئەوها تەماشاشیان دەکرد لەگەڵ رێزم زۆر سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێزت، کاک کاروان فەرموون.

بەڕێز کاروان عبدالرحمان عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمانی کوردستان، بەڵێ ئێمە ئەندام بووین لە نووسینەوەی ئەم راپۆرتە بە شانازییەوە منیش دەورم هەبووە لە نووسینەوەی راپۆرتەکە هەمومان بەشداربووین، بەڵام ئەو تێبینیانەی کە لێرە باسی دەکەم هۆکارەکەی ئەوەیە کە لە لیژنە ناتوانین هەموو شتێك تەسپیت بکەین بەو پێیەی کە بۆچوونی جیاواز هەیە، رەئی جیاواز هەیە، هەموو رایەکانیش رەئی کوردانە بوون، بۆ ئەوەی لێرە بەکەسی نەفرۆشینەوە، بەڵام من بە مەبەستی دەزانم چەند خاڵێك هەیە کە گرنگە بەلامەوە لێرە باسیان بکەم:

یەکەمینیان لەسەر بنکەی بارەگا سەربازییەکانی دەوڵەتی تورکی، من دڵنیام دەوڵەتانی تریش هەیانە دەوڵەتی ئێرانیش هەیەتی، بۆ ئەوەی وەکو نوقتەی تەشەنوجات لێم وەرنەگیرێت، ئەگەر بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان دەرفەتم بدا ئەو بارەگایانە بخوێنمەوە وەك تەئریخی پەرلەمانی با بمێنێتەوە لە ئەرشیف و پرۆتۆکۆڵی پەرلەمانیش دا:

یەکەم: بارەگای تورکی لە هەرێمی کوردستان وجوودیان هەیە، من دڵنیام دووبارە دەوڵەتی تریش هەیانە، بەڵام ئەوەی کە من دەستم کەوتووە ئەوانە بوون بنکەی سەربازی باتوفا، بنکەی سەربازی کانی ماسی، بنکەی سەربازی لۆجستی، بامەرنێ، کە لە هەمانکاتدا فرۆکەخانەشە بنکەی سەربازی باسنکێ، بنکەی

سەربازی کۆمەڵگەی بێ گوڤا، بنکەی سەربازی گەلی زاخۆ، بنکەی سەربازی سیرێ، بنکەی سەربازی کوبکێ، بنکەی سەربازی قمریە، بنکەی سەربازی کوخێ سپی، بنکەی سەربازی گەلی دواتیا، بنکەی سەربازی جیای سەر زێ، بنکەی سەربازی ناحیەی زەلکان لە بناری جیای سەر مەقبول و هەروەها چەند بارەگایەکی تری هەواڵگری میتیش هەن کە بارەگای میت ناوەندی قەزای ئامێدی، بارەگای دەزگای میت لە ناوەندی قەزای باتوفا، بارەگای دەزگای میت لە قەزای زاخۆ، بارەگای دەزگای میت لە ناوەندی شاری دهۆك، دووبارە من دڵنیام لە شارەکانی تری کوردستان هەن، ئەوانە ئەوەن کە دەست من کەوتوون، بۆیە تکاتان لێ دەکەم بە هیچ شێوەیەك ئەگەر جەنابت دەرفەت بدەی ئێستا دەیکەمە پرسیار، جەنابی سەرۆکی پەرلەمان بەرێزان ئەو پرسیارەم ئاراستەی رووی دەمم ئاراستەی جەنابی وەزیری ناوخۆیە کە بەو پێیەی جەنابیشیان وەك ئێمە دڵنیام خەمخۆرن و دڵنیاشم کاری باشیان لەسەری کردووە، چەند پرسیارێکی گرنگ هەیە دەنگۆیەك هەیە کە لە ئێستادا لە ناوچەی کەرکووك هێزێکی تورکمان بە ژمارە هەزار چەکدار دروستکرابێت کە ئەگەر ئەمە راستبێت رەنگە لە نەتیجە کاریگەری زۆر خراپی لەسەر پێگەی هەرێمی کوردستانەوە هەبێت، من تەمەنا دەکەم راست نەبێت، داواکارم بەرێز جەنابی وەزیری ناوخۆ ئەگەر معلوماتی لابێ لەسەر ئەم بابەتە ئەگەر راست بێت دڵنیامان بکاتەوە، ئەگەر راست نەبێ چی؟ و لە هەمانکاتدا خاڵێکی تر هەیە کە دەمەوێ باسی بکەم لە ئێستادا کە یەکێك لە هەدەفەکانی لەشکرکێشی تورکیا تەنها بەزاندنی سنوورەکان و تێکشکاندنی سرینەوەی هەرێمی کوردستان نین، بەڵکو ئەمە هەدەفی تورکیا کە هەیەتی بۆ دابین کردنی ئاسایشی وزەی وڵاتەکەییەتی کە هەیەتی، کە لە لیبیاش کە ئەمەی ئێستا دەگوزەرێت بەشێکە لە موعادەلە وزەی کە لە هەموو ناوچەکدا کە وجودی هەیە، بۆیە کە ئەمە رەنگە بە نەتیجە کاریگەری زۆر خراپی لەسەر پێگەی هەرێمی کوردستان هەبێت، بە تایبەتی هەموو کۆبوونەوە سەرەتاییەکان دەریانخستوە کە لە ناچەی هەکاری چیای هەکاری ئەگەری دۆزینەوەی نەوت هەیە، تورکیا کە پێداگیری لەسەر ئەو مەنتقەیە دەکات، سوپاس.

بەرێز د.رێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس کاتەکەت تەواو بوو، کاك بەڵێن فەرموون.

بەرێز بەڵێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە کە برادەران باسیانکرد لە دانیشتنەکان، سەبارەت بەو راپۆرتە قەرارماندا کە بە بیرێکی نیشتیمانیانەو نەتەوانیانە راپۆرتەکە بنووسینەوە و هەوڵ بدەین ئەو راپۆرتە لە چوارچێوەی قەومییەتی گەلی کورددا پاراستنی گەلی کوردا بێت، ئینجا پارچەیەکی هەرێمی کوردستان وەکو یەك زمان مامەڵەیان لەگەڵدا بکەین، بەڵام لە یەکێ لە راپۆرتەکە نەمانتوانیبوو بینووسین و هەدەفیشمان بوو نەینووسین بە راستی، چونکە ئەوە راپۆرتێکی رەسمیە، بەڵام کە ئێمە بینیمان بیستمان ئاراستەی بەرێز وەزیری ناوخۆ بکەم گوندی ئالانێ بەرچاومانکەوت، مەشهەت ئاغا کە لەوێ بوو بەداخەوە یەکێك لە ئەوە لە راپۆرتەکەش

باسمانکردووه یەکێك لە بیانووەکانی ئەو دەوڵەتانە بۆ ئەو هێزانەیە کە ناوچەکانی تری هەرێمی کوردستانە بۆ تۆپبارانی و لەشکر کێشی، لەویَ گوتی دۆڵێك هەیە لە وێدا زیاتر لە چل بۆ پەنجا ولاَخی تیایە، گوتمان ئەوان چی دەکەن گوتیان بە قاچاخ ئەو مەشروبانە تەسلیمی ئەو هێزانە دەکەن کە ئەڵێن کاکە مەیبەن، لەبەر ئەوە تۆپباران دەکرێن ئەڵێ بۆ برادەرانی ئاسایشن بەو ناوەوە ئەیبەن، جا ئەوە پرسیارەکەم ئاراستەی وەزیری ناوخۆ دەکەم هەرچەند دەزگای ئاسایش دڵنیام جیایە لەگەڵ وەزارەتی ناوخۆ، بەلاَم ئاگادار بێ کە واقعێکی وا هەیە و زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس کاك عوسمان، با ئەمان لیژنەکە بە تەواوەتی تەواو بێ ئیلتیزام بە کاتەوە بکەن، هەمووان بەلێ کاك عوسمان فەرموو.

بەڕێز عثمان علی سمایل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پرسیارەکەمان ئەوەیە ئەوەی کە بینیمان بۆشایەکی سەربازی ئەمنی زۆرمان لەو ناوچانە بینی، کە بە داخەوە پێویست دەکات پڕبکرێتەوە ئەو شوێنانە، لەبەر ئەوە هەر لایەنێك ئایا دەوڵەتە لایەنی سیاسیە هەر کەسێك کە هەیە چەندێك هەیە مەجالی بۆ بکەیەوە لەبەر دەمی نەمێنێ ئەو ئەوەندە تموحی زیاتر لە خاکی ئێمە دەکات، لەبەر ئەوە من پێم باشە لە رووی سەربازی و ئەمنی وە لیژنەیەکی هاوبەش بۆ وەزارەتی پێشمەرگەو ناوخۆ دابنرێت، بۆ ئەوەی چارەسەری ئەو کێشانە بکرێت ئەو باغە ئەمنیانەی کە هەیە لەو ناوچانەدا پڕ بکرێتەوە، بەراستی خەڵکی ئەو ناوچانە رووبەرووی مەینەتی زۆر بوونەتەوە، پێویستە ئێمە لایان بدەین کە ئێمە وەکو لە راپۆرتەکەشدا باسکراوە، یانی ئەو خەڵکانەی لەو ناوچانەی تووشی زەرەروو زیانێکی ماددی زۆر گەورە بوون و زەرەروو زیانێکی گیانی کە تەنها لە گوندێك، یەعنی لە نزیکی لۆلان (51) شەهید هەیە کە ئەمە بە راستی کارەساتێکی زۆر زۆر گەورەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، لیژنەکان کەس ماون قسە بکەن کاك دکتۆر ریبوار تەواو، کاك شاخەوان دەرفەتی هەمووتان دەدەین با ئەوان تەواو بن بەسەر چاو کە ناومان نووسی زوو ناوت دەخوێنمەوە.

بەڕێز شاخەوان رؤوف مصطفى میران:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس دکتۆرە، دیارە ئەو راپۆرتەی کە لیژنەی هاوبەش حازری کردووە ئێمە بەلامانەوە گرنگە، لە راستیدا پاراستنی حکومەتی هەرێم لەم قۆناغەدا لە راستی ئەمە مەسولیاتێکی نیشتیمانی و نەتەوەیە لەسەر شانی هەموومانە، لەبەر ئەوەی بەراستی نامانەوێ هاوشێوەی ساڵی 92 شەرێکی گەورە لە هەرێمی کوردستان دروست ببێ، لەبەر ئەوە وەزیفە واجبی هەمولایەکمانە ئەبێ مراعاتی ئەو قۆناغەی حکومەتی هەرێم بکەین، سوپاس.

بەرێز د.رێواز فائق حسێن /سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، كاك بالأنبۆ قسەت نییە، هەتە فەرمووو دوای ئەوە كاك رزگار.

بەرێز بالأنبو محمد علی:

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان.

من تەنها ویستم راستكردنەوەیەك لە خاڵی دووەمی پارێزگای هەڵەبجە بدەم كە لە دوای دەوڵەتی ئێران نووسراوە تێكەڵ دەبێ لەگەڵ سەرچاوە ئاوییەكان، ئەوا تێكەڵ نابێ دەرژێتە ناو خاكی هەرێمی كوردستان لە ئاییندەدا دەبێتە هۆی پیسبوونی سەرچاوە ئاوییەكانی هەرێمی كوردستان، زۆر سوپاس.

بەرێز د.رێواز فائق حسێن /سەرۆكی پەرلەمان:

یەكەم جار كاك رزگار، ئینجا كاك رڤینگ بەسەر چاو با تەواو بێ ئینجا جەنابتان.

بەرێز رزگار محمد محمود:

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە راپۆرتەكەی هەولێردا لە خاڵی چوارەمدا لە ساڵانی رابردوودا تا ئێستا بە هەزاران مەڕومالأت لەو دەڤەرە بە هۆی بۆمبارانی توركیاوە كوژراو گونجاو نییە بۆ مەڕومالأت بكرێتە لە ناوچوو باشترە، سوپاس.

بەرێز د.رێواز فائق حسێن /سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، كاك ریڤینگ فەرموو.

بەرێز رێڤینگ محمد محمد:

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان.

گەلەك سوپاس، بەراستی ئێمە هەوڵدان دێ راپۆرت و راپۆرتەكە تێرو تەسەل بیتن ژ بەر هەندێ وەك زروڤێ هەرێمی كوردستانێ حكومەتێ و سیاسی وێ ئەمنی هەمی دانە بەر چاڤێت خۆ، ژ بەر هەندێ ئەم نەجوینە كوردەواریا ئەگەر نا رەوشا وان مەنتقە وان گەلەك خراپە دەبیت حكومەتا هەرێمی كوردستان گەلەك جدی بەرێز وەزیری پێشمەرگەو وەزیری ناوخۆش لێرەنە تایبەت مەنتقا ئامێدی ئەڤ هێزە پاسەوانی سنووری لێیە بەراستی مە لەگەڵ ژێ ئاخافتو رەوشتین نە هێزەكە شەركەرە چەكێكی گەلەك زۆری بێ سەرو بێ وەكو هەند هێزەكا عیراقیە وێرێ زێدەتر نینە هەمە هەنگیەكی باش لەگەڵ وان بیت ژ مە ئەو تەئكید كردیا راپۆرتە خۆ بدا بچنە خالاً سفر سنووری پێشمەرگە نیزێكی خەلكی گەلەك سوپاس.

بەرێز د.رێواز فائق حسێن /سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، كاك دكتۆر ریبوار زۆر دەرفەتم دایەی، ئاخر زۆر دەرفەتم دایەی مەجالی قسەی زیاتریشتان دەبێ، جەنابت سەرۆكی لیژنەكان ناوەكان دەخوێنمەوە بەرێزان ئەندامانی پەرلەمان هەركەسێك ناوی نە نووسرا بوو بڵێ ئیزافەم بكەن، دوای ئەوە كەس نامەمان بۆ نەنێرێت بۆ سەر منەسەكە (كاك ایدریس، كاك ئەرشەد، كاك ملا ویس، كاك چیا، كاك بهجت، دكتۆر زانا، گولیزار خان، خەدیجە خان، حسیبە خان، كاك هیڤیدار، كاك مم اسكندر، دكتۆر زیدان)، لەحزەیەك سەبرتان هەبێ، لێرە كەس هەیە نەمان نووسیبێ

بەڕێزان دکتۆرە گەلاوێژ ئیزافە بکە بەسەرچاو لێرە کەس هەیە ناومان نەخوێنبێتەوە بە تەمای قسە کردن بێ بەڵێ کاک علی، کاک جمال، ئاشنا خان، کاک جلال، شادی خان، شنۆ خان، شیرین خان، کاک لوقمان، کاک هاوڕێ، کاک هێرش، سلما خان، گوڵستان خان، کاک زیاد، کاک سەرکۆ، کاک ملا ناصر، کاک گۆران، دکتۆر محیدین، کاک سیپان، کاک دیاری، کاک مەم، مژدەخان) بەڵێ بەڕێزان تەواو کاک ئیدریس فەرموون.

بەڕێز ادریس اسماعیل عبوش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کە ئەگەر تەماشای بکەین ئەو کێشەیە هەموو لەسەر پەکەکەیە، بەلاَم لە ناو راپۆرتەکە تەنها یەکجار ناوی پەکەکە هاتووە، پەکەکە نەك تەنیا ڕێز لە سنووری هەرێمی کوردستان ناگرێ، بەڵکو بووە بە حاکمی موتلەق لە هەندەك دەڤەر بەکەیفی خۆی خەڵك دەگرێ و خەڵك زیندانی دەکەن و خەڵك دەکوژن و بە کەیفی خۆیان ئامانجی پەکەکە ئیمانە لەشکری تورکیە بۆ ناو خاکی هەرێمی کوردستان، هەروەکو چۆن تورکیا هینایە ناو خاکی رۆژئاوای کوردستان پەکەکە تەنها زمانی خۆ سەپاندن دەزانێتن، لێرە پرسیارم ئەوەیە لە حکومەتی هەرێمی کوردستان لە وەزیرە بەڕێزەکان بە تایبەتی وەزیری پێشمەرگە وەزیری ناوخۆ بە چ زمان دەتوانن لەگەڵ پەکەکە قسە بکەن، بۆ ئەوەی ئەو کێشە چارەسەر بکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاک ارشد فەرموو.

بەڕێز ارشد حسین محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

راستی پێم خۆشە هەندێك زیاتر ماوەم بدەیتێ، چونکە لە ناو مەنتیقەکەی دەژین و واقیعەکەی زیاتر دەزانین هەرچەندە لە راپۆرتەکەش تێبینیم کردووە، ئەو راپۆرتە سەدا سەد باسی واقیعەکەی نەکردووە، ئێمە لە بارودۆخی هەرێمی کوردستان بە عام لە بارودۆخێکی دارایی توندا کەچی پەکەکە لە مەنتیقەی با بڵێین، من زۆر لێی شارەزام سیدەکان و ئەوانە باج و سەرانە لە خەڵك وەردەگرن، لە سەد سەر حەیوان سێ سەر وەردەگری لە هەر کە باسیشیان کرد هەموو گوندێك باسی کرد کەچی نەنوسراوە، لێرە چل هەزار زور وەردەگری لە هەر سەد سەر سێ سەر وەردەگرێ لە هەموو کەسێك، یەعنی هەر ئیجباریە سالاَنە دەبێ بیدەی نەیدەی لە گوندەکە نامینێی کەس باسی نەکردووە، ئەوە هیچ لە راپۆرتەکە باسی نەکردیە، ئەو کێشەیە وە هیچ حکومەتی هەرێمی کوردستان ئەو دەسەلاَتەی نییە، جادەشیان بۆ ببات، دەبی بە ئیزنی پەکەکەی لە خزمەتگوزاریش دوورن، یەعنی لەگەڵ کاک بەڵێن و کاک عوسمان و وان کە پێکەوە بوون لە مەنتیقەی ئێمە گلەیی جادەکەیان زیاتر بوو، لەبەر ئەوەی لەبەر پەکەکە حکومەت ناتوانێ خزمەتگوزاری ببات، کە حکومەت ناتوانێ خزمەتگوزاری بگەیەنێ خەڵکەکە لێرە زەرەرمەندە، نەدەتوانێ شینایی خۆی نە دەتوانێ تەماتەو شتی بگەیەنێتە ئەو مەنتیقەی، نە زۆر زۆر لەرێ لە کارەبا سەبەب بنکەکەیە باس

نەكراوە، ئێستا كەسێك كە مەنتیقەیەكی گەورەیە ناحیەی سیدەكانە، حەفتەك پێش ئێستا لەلایەن پەكەكەوە گیراوە، نازانم دەسەلاتی حكومەتی هەرێم لەو مەنتیقەیە چییە، یەعنی پرسیارەكە ئەوە دەسەلاتی عەسكەری چییە، یەك ئەوە سنوور مەنتیقەمان هەیە وەك زارگەلی، زارگەلی سنوور نییە لە ناحییەی وەرتێ زارگەلی سنور نییە، ناحیەی دینارتە لە ئاكرێ سنوور نییە، یەعنی هەبوونی پەكەكە بۆ هەبێ لە كونەماسی جەنابت رەنگە لە من شارەزاتر بی سنوور نییە، بۆ لە ئەزمەر هەبێ، یەعنی هەندێك شت پرسیارە پەكەكە بۆ لە ئەزمەر هەبێ كە توركیا هێرشی بكاتە سەر لەو ئیدارەیە، بەراستی ئەگەر پەكەكەیان بۆ راوەناستێ بۆ لە پشتی رانیە هەبێ، هەمووی پەكەكە باوڕ بكە دەورێكی زۆر ئەساسی هەیە لە تێكدان و با نەبیتە ئەوەش، بەس خاسەتەن لە ئیدارەی سلیمانی دەتوانم بلێم لە ئەترافی شارەكانەوە لە ئەزمەر ناو شاری سلیمانیە هەبوو، نەو توركیاش ئەدی ئەو مەدەنیانەی كونەماسی نازانم هەماهەنگی هەیە یان ناتوانن رێگری بكەن، ئەو قوەتە نییە حكومەت ئەو قوەتەی نییە رێگری بكات لە ناو شارەكان، كاكە با لە جێ چۆلەكان هەبێ، نەك لە ناو شارەكان هەبێ، زۆر سوپاس عەفو بەس فەرمانێكیش هەیە لە 2011 كە ئەو شەهیدانەی بە تۆپباران و توركیاو ئیران شەهید دەكرێن بە شەهیدی سەنگەر حیساب بكرێن، ئەوەش وەلەو لەلایەن وەزارەتی شەهیدانەوە ئەو فەرمانە راگیراوە، ئەگەر كارای بكەنەوە زۆر سوپاسیان دەكەین.

بەرێز د.رێواز فائق حسێن /سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، كاك علی حمە صالح فەرموو.

بەرێز علی حمە صالح:

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان.

بە ناوی خوای گەورەو میهرەبان، دیارە ئەم بابەتە بابەتێكی گرنگ و حەساسە لە دیدی ئێمەوە و بابەتێكە هەرئەوە نییە حەدەسێك بێ ئەمرۆ روویدابێ، لە بەیانی دووبەیانیشدا ئەژین ئەو قەزیە و هەموو هێزە كوردستانییەكانی هەر چوار پارچەكە حەقی خۆیەتی داوا بكەین، موراعاتی دۆخی هەرێمی كوردستان بكەن، ئەوە بابەتێكی رەوایە لە رابردوودا، هێزەكانی ئێمەش لە ئێران بوون یارمەتیان داوین، بەلام موراعاتكردن و بابەتەكەی ئێمەش لەگەڵ موراعاتكردنداین، بەلام هەست دەكرێت زیاد لە حەد بیانوی هەیە، یەعنی ئەمە توركیا هەیە، توركیا وازحە ستراتیژێكی هەیە كە خەو بە دەوڵەتی عوسمانییەوە دەبینێ، ئەمە خەونی پرۆژەی توركیایە، خۆ پەكەكە رەنگە لە لیبیا نەبێ، نییە بە دڵنیایەوە نییە، نەك رەنگە نەبێ باشە، یەعنی دەبێ خۆمان بۆ ئەو ئەگەرانەش هەمووی حازر بكەین، من پرسیارێك لە هەردوو بەرێز جەنابی هەردوو وەزیر دەكەم، چونكە بابەتەكە كەمێك تێكەڵە، یەعنی لە مەوقعی فەرمی توركیا مەوقعێكی فەرمی توركیا لە تویتەر (37) بنكەی سەربازی تێدایە كە هەولێری تێدایە، لە زومنیان من پێم وابوو ئەگەر وانییە وەلام بدرایەتەوە چ پێویست بوو ئەوە بكا، شێوەی ئیستفزازیەتێكی تێدابوو و ئایا ئەوە مەسجێك نییە؟ ئایا ئەوە نامۆیەك نییە بۆ هەرێمی كوردستان؟ كە من لە كوێ بنكەی سەربازی

دەکەمەوە و نەخشەیەکیش هەیە لە تورکیا، نەخشەیەکی مەشورە کە هەموومان بینیومانە باسی ساڵی 2023 دەکات کە لە زومنی ئەوا بەشێکی گەورەی هەرێمی کوردستان لە زومنی دەوڵەتی تورکیایە، لە چوارچێوەی خەریتەی دەوڵەتی تورکیا هەیە، یەعنی ئەوانە من دەزانم واقعێکی سیاسی هەرێمی کوردستان نە شەری عێراقی پێ دەکرێ، نە شەری تورکیای پێ دەکرێ، نە شەری ئێرانی پێ دەکرێ، ئەمە واقعە، بەڵام جولەی دیبلۆماسی گرنگە قسەکردن لەسەر ئەوە و لێکدانەوەی ئەو ئەگەرانە گرنگە، من پێم وایە پرسیارەکە ئەوەیە بەڵێ ئەبێ حکومەتی هەرێمی کوردستان لەگەڵ پەکەکان قسە بکات، ئەوانیش موراعاتی دۆخی هەرێمی کوردستان بکەن، ئێمە توانای ئەو شەڕەمان نییە، توانای ئەو شەڕەمان نییە لەگەڵ تورکیا، بۆیە داوای موراعات بکەین، بەڵام ئایا ئەجنداو روئیاو تێگەیشتنی تورکیا تەنیا پەکەکەیە یا جوگرافیاو تاقەیە پێکەوە، جوگرافیاو تاقەیە پێکەوە کە جوگرافیاو تاقە هەردووکیان پێکەوە تەواوکارین بۆ ئەم پرۆسەیە و ئەو خەمەی کە تورکیا هەیەتی بۆ دەوڵەتی عوسمانی و ویلایەتی موسل و تا دواتر، سوپاس.

بەرێز د.رێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاک جمال فەرموو.

بەرێز جمال حویز مصطفی:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من لە لیژنەی بادینان بووم، راپۆرتەکەشم بە تێرو تەسەلی ئەوەی هەولێرو سلیمانی شکۆم دیتەوە، من هەست دەکەم خەتەرێکی گەورە لەسەر کۆی پرۆسەی کوردستانمان هەیە، لەسەر قەوارەی هەرێمی کوردستان هەیە، راستە تورکیا بە بیانوی پەکەکە هاتیە فعلەن پەکەکە هەیە، بەڵام من پێم وایە ئەگەر پەکەکە هەرچی داخوازییەکانی تورکیا هەیە جێ بەجێی بکا، تورکیا لەگەڵ پەکەکە پێك نایە، بۆ ئەوەی ئەو بیانوەیان هەر بمینێ، بۆ ئەوەی ئەو نەخشانەی وەزیری جەنگی تورکیاو وەزیری خاریجیەیان رۆژێك ئیعلانیان کردو کە دەڵێن ئێمە پرس بە کەس ناکەین کە دەچینە باکووری عێراق، ناوی کوردستانیش ناهینن، دیارە ئەو نەخشەی کۆنیان دەیانەوێ زیندووی بکەنەوە، من بەو حەساسیەتەوە قسە ناکەم، برادەران دەزانن حەقیقەتێکە باسی دەکەم، حکومەتی عێراقیش کلکی هەیە لەو مەسەلەیەدا، هەمان ئەو ئینتفاقیەیە کە وەختی خۆی سەدام حوسێن لەگەڵ تورکیا کردی، تا ئێستاش مەفعولی هەیە و بەردەوامە، بەڵام حکومەتی عیراقی ئیعلانی ناکات، بۆیە داوا دەکەم هەم لیژنەی دانوستانکار ئەوەیان بخەنە بەرنامەکانیان ئەو قەرارەی کە لە زەمانی سەدام و ئەوان هەبووە تا ئێستا کاری پێ دەکرێ، ئەویش هەڵبوەشێتەوە، داواش لە هەموو هێزەکانی کوردستان دەکەم ئەوەی کاک خالید ئیشارەی پێکرد دەستی خستە سەر برینەکان، لاوازی ئێمە لە پەرتەوازەیمانە، هەرکاتێك ئێمە یەك بووبین بەرامبەر بە دوژمنان کەمتر تووشی زەرەرو زیان بووین و سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دکتۆر محی الدین فەرموو.

بەڕێز د.محی الدین حسن یوسف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێرای دەست خۆشی و پشتگیری لە ناوەرۆکی ڕاپۆرتەکە، بەڵام هەندێك تێبینیم هەیە یەکەم شت کەمپی مەخمور زیاتر لە چەند جارێك بۆردومانکراوە ئاماژەی پێ نەکراوە، فرۆکەکانی تورکیا شەهیدو بریندارێشیان هەیە ئەوا پێویست بوو لە سنووری پارێزگای هەولێرێ ئەوە ئاماژەی پێبکرابایە، من دەقاو دەق لەگەڵ کاك جمالم ئەو ڕێککەوتنامەی نێوان دەوڵەتی عێراق و دەوڵەتی تورکیا لە ساڵی 1983کە واژوو کراوە کە ڕێگا دەدا بە سوپای تورکیا سنوور شکێنی بکات و بێتە باشوری کوردستان، بەشێکی لە ووتووێژەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ ئەوەی لە ڕێگای حکومەتی عیراقی بتوانێ ئەو ڕێکەوتنامەیە هەڵبوەشێتەوە، خاڵێکی تر ئەوەیە کە دەوڵەتی تورکیا وەکو کاك علی و کاك جمالیش ئاماژەیان پێکرد هەم خەمی وزەیان هەیە هەم خەمی فراوانبوونیان هەیە، بەڵام ئەرکی هێزە سیاسیەکان پارچەکانی کوردستان کە ڕێز لەو ئەزموونە بگرن، پشتگیری ئەو ئەزموونە بکەن نەبنە هۆکاری پاساوی پاساودان بەو هێزانە، یاخود بەو دەوڵەتانە بۆ ئەوەی لەشکرکێشی بکەن، خاڵێکی تر لەو ڕاپۆرتەدا کە بۆمان هاتووە کە بە تێڕوانینی ئێمە باسی پێکەوە ئەرکی کورد زمان دەکا، ئەو ناوچانە من پێم وایە لە کوردستان زیاتر لە نەتەوەیەك دەژین نابێ تەنها ئەوانەی لە ئەو لیوایە ئەگەر پێك بهێنرێت تەنها کوردەکان وەك دەبێ نەتەوەو پێکهاتە ئاینیانەی کە لە کوردستانیش دەژین، پێویستە ئەوانیش بەشداریان پێ بکرێ، من یەك دوو پرسیاری بچوکم هەیە کە ئەگەر ئاراستەی هەر یەك لە بەڕێزان بکەم، یەکەم ئایا چوونی ئەو هێزانەی پاسەوانی سنوور بە هەماهەنگی بووە لەگەڵ حکومەتی هەرێمی کوردستان، دەزگا پەیوەندیدارەکان، خاڵی دووەمم ئەوەیە کە ئایا لە ئەنجومەنی وەزیراندا حکومەتی هەرێمی کوردستان هیچ هەنگاوێکی ناوە لەگەڵ حکومەتی عیراقی بۆ وەستاندنی بەلانی کەم ئەو لەشکرکێشیەی دەوڵەتان و دەوڵەتی تورکیا بۆمبارانکردنی حکومەتی ئێران، ئایا وتووێژکراوە لەگەڵ هێزەکانی پەکەکە بە تایبەتی سەرباری ئەوەی کە وەکو گوتمان دەوڵەتی تورکیا تموحی لەشکرکێشی فراوان بون و هێزی، بەڵام بەشێك لە پاساوەکان هێزەکانی پەکەکە پێم وایە دەبێ ئەو هێزانە ڕێز لەو بگرن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

دەستان خۆش زۆر سوپاس، باشە فەرموو د.محی الدین سی سانیە قسەکەت تەواو بکە.

بەڕێز د.محی الدین حسن یوسف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانم تایبەتە بە بەڕێز وەزیری ناوخۆ، کەمپی مەخمور ژمارەیەك ئاوارەی تێدایە هەندێ جار پێویستی بە داودەرمان و خوێندن کارو کاسبی هەیە، پێم وایە بە تایبەتی ئەوانەی کە دێنە هەولێر کارو

کاسبی دەکەن، یاخود بۆ خوێندن دێن هەندێك جار تەگەرەیان بۆ دروست دەکەن، ئەگەر بتوانرێ ئاسانکاریان بۆ بکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو گلیزار خان.

بەڕێز گلیزار رشید حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیڤ راپۆرتا لیژنا هاوبەش هەندێك پرسیارا ئاراستەی وەزیری پێشمەرگە دەکەم، وەکو ئەم زانین ئەوە چەند هەیڤە دەوڵەتا تورکیاو ئیرانێ سنورێ شکاندنا رۆژانە تۆپارانێ گوندە مە دەکەن، هەروەها زیانێ گیانی و مادی هەنە، بەڵام ئەم هەمی زانی دیڤ یاسای نێو دەوڵەتی حکومەتا عیراقێ بەرپرسە بۆ پاراستنی سنوورێ عیراقێ، بەڵێ مە دیڤێ پرسیارا جەنابێ وەزیری بکەم وەزیری پێشمەرگەی ئەو چ هەمەهەنگیا یان نەبوونا وێ ئیتفاقیا وێ هەماهەنگێ بەینا وەزارەتا پێشمەرگێ و وەزارەتی دیفاعی عێراقی بۆ پاراستنا سنوورا هەروا ساکی دێ فەرەبوێ وان زەرەرە، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك زانا.

بەڕێز زانا خالید سمایل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێرای دەستخۆشیم بۆ سەرجەم ئەندامانی بەڕێزی هەرسێ لیژنە، بەراستی دیارە ماندووبونی زۆریان پێوە دیتیە بە راپۆرتەکە، بەڵام تێبینیەکیشم هەیە ئەگەر لێم وەربگرن تێبینیەکە ئەوەیە کە بینیمان لە دوای خوێندنەوەی راپۆرتەکە هەر یەك لە بەڕێزان ڕایەکی جیاوازیان هەبوو، ئێمە دەزانین کە ڕەنگە تەوازنێکی بیروبۆچوونە جیاوازەکانی خۆیان کردیە لە ناو راپۆرتەکەدا، بەڵام لەگەڵ ئەو هەموو ماندوبوونە باشتر دەبوو تۆزێك واقع بینینانە دەبوو دواتر راپۆرتەکە نوسرابایەوە، بۆ ئەوەی بیروبۆچوونە جیاوازەکانیشیان هێنابایە ئێرە، بۆ ئەوەی بەرچاو روونی زیاتر بۆ ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان هەبێت، من مولاحەزەی ئەوەم کرد کە بە پێی راپۆرتەکە دیارە (581) گوند چۆڵکراوە، بەراستی ئەوە رەقەمێکی گەورەیە ئەگەر (581) گوند چۆڵکرابێ لە یەك شوێندا لە کۆبەندەکەدا بە یەك ووشە ناوی هێزەکانی پەکەکەو پژاك دەهێندرێت کە وەکو بیان و ناویان دەهێندرێت، من لە لیژنەی بەڕێز دەپرسم ئایا بە دواداچوون بۆ ئەوە نەکرا ئەم هێزانە تاکەی لەم ناوچانە ببنە هۆکاری ئەم دۆخەی کە لە هەرێمی کوردستاندا روودەدەن، ئێمە دەزانین لەلای حکومەتی مەرکەزی عیراقیدا هەمیشە وابووە لە سەردەمەکانی پێشوشدا لە ئێستاشدا گرفتی ئێمە لەگەڵ حکومەتی فیدراڵ، لەگەڵ ئەو عەقلیەتەی کە لەگەڵ بەغدا مامەڵە لەگەڵ هەرێمی کوردستاندا دەکات لە هەموو سەردەمە جیاوازەکان ئەوەبووە کە وویستویانە ئەم ئەزموونەی هەرێمی کوردستان لاواز بکەن، هەرێمی کوردستان هەرێمێکی بەهێز نەبێ لە ناوچەکەدا بەشێکی ئەم بارودۆخەی ئێستا کە

دەگوزەرێ لەسەر سنوورەکان بۆ پێشێلکردنی خاکی هەرێمی کوردستان لەم چوارچێوەیە دایە، کە بەشێکی قسەکانی برای بەرێزم کاك جمال کە ئاماژەی پێدا هەبوونی ئەم ئایدیایە لەلایەن حکومەتی مەرکەزی عێراقەوە، کە بێ گومان بۆتە هۆی ئەوەی کە ئەم بارودۆخە لەسەر سنوورەکان دروست ببێ، ئەمە خاڵێك لە خاڵەکان کە پێویستە ئاماژەی پێ بکرێت ئەگەر بابەتەکە پرسیاربووایە لە حکومەت پرسیاری زۆرمان هەبوو لەم بابەتە، بەڵام دانیشتنەکە خوێندنەوەی گفتوگۆیە و خوێندنەوەی راپۆرتەکەیە بۆ ئەندامانی پەرلەمان، بەڵام ئەگەر بتوانین پرسیار بکەین دەپرسم لە بەرێزان لە وەزیری ناوخۆو وەزیری پێشمەرگە ئایا تا کەی چارەسەری ئەم گرفتە ناکەن کە هێزە چەکدارەکان لە سەر سنوورەکان، ئەوەی برای بەرێزم کاك ئەرشەد ئاماژەی پێدا لە وەرگرتنی باج و سەرانە لە خەڵك لە چۆڵکردنی ناوچە سنوورییەکان و ئەو هەمووە رەزوباخەی کە خەڵك کە لەو ناوچانە دەسوتێنرێن هۆکارەکە کێیە؟ ئێمە دەبێت لە تەشخیس بپرسین ئینجا بۆ عیلاج برۆین، کە تەشخیس کرا ئەم هێزانە هۆکارن و مانەوەیان مەترسیە بۆ خاکی هەرێمی کوردستان، حکومەتی هەرێمی کوردستان لە دانوستانەکانی لەگەڵ بەغدا چی دەکات لەم بوارەدا و خۆشی لە چوارچێوەی دەسەڵاتە دەستورییەکانی هەرێمی کوردستان چ بڕیارێك دەدات، ناکرێت خەڵکی کوردستان لەوە زیاتر ببێتە سووتەمەنی ئەو هێزە چەکدارانە لە سەر سنوور، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك زیدان فەرموو.

بەڕێز د.زیدان رشید خان اودل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

لە دوای بینینی راپۆرتی لیژنەی هاوبەش لە هەرسێ لیژنە بەرێزەکان، وێرای دەستخۆشیان بۆ سەردانیکردنیان بۆ هەر چوار پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان، رەنگە من هەندێك بیروبۆچوونی جیاوازم هەبێت، هەم وەکو خۆم کە لە ئێستاشدا ماڵم لە کۆتا خاڵی سنووریە لە ناوچەی برادۆست و لە هەندێك پێشتریش کە چەندین حاڵەتی جیاوازمان بیستوەو بەرچاومان بووە، لە رووداوەکاندا ئەوەی کە زۆر گرنگە ئاماژەی پێ بکەم دوو تەوەری گرنگ ئاراستە دەکەم یەکێکیان بۆ هەردوو وەزیری بەرێزە کە لێرە ئامادەن، یەکێکیان بۆ خودی خۆمانە لێرە بۆ سەرۆکایەتی پەرلەمان و بۆ هەرسێ لیژنەی بەرێزیش کە شاند بوونە بۆ سەردانی کردنی شوێنەکان راپۆرتەکانی ئێمە بەراستی تەفاسیل نییە، ئەگەر ئێمە مەبەستمانە بیدەینە حکومەتی هەرێم پێویستە زۆر ووردتر بین لەسەر رووداوەکان، لەسەر ئەو شوێنانەی کە کارەساتی بەسەردا هاتووە، بۆیە من پێم باشە ئێمە دەزانین بۆ نموونە دەڤەری خۆم دەتوانم داتایەك بدەمە دەست بڵێم لە (29) ساڵی رابردوو ئێمە ئەوەندە شەهیدو ئەوەندە بریندارەمان هەیە، ئەوانەش تا ئێستا بە شەهید تۆمار نەکراون، یاخود بریندارەکان تەعویز نەکراونەوە، داتایەکی زۆر ئاسانە لە رێگەی خۆمەوە بۆ نموونە لە دەڤەری خۆمەوە دەتوانم ئامادەی بکەم، کەواتە هەموو خاڵە سنوورییەکان تۆزێك لە راپۆرتی دهۆك هەندێك تەفاسیلی تێدابوو ئەوانی تر ئێمە ناتوانین بیدەینە بەر دەستی وەزیرە بەرێزەکان بڵێین

داتایەکی گشتییە لە هەرێمی کوردستاندا کە ئەو واقیعەی تێدا روویداوە و دەتوانین لە ڕێگەی بۆ نموونە لە ڕێگەی موختارەکانەوە گوند بە گوند لە (29) ساڵی رابردوو زەرەرو زیانەکان کۆبکەینەوە، یاخود لە لایەن یەکە ئیدارییەکانی ناحیەکانەوە هاوکار دەبن، بۆ ئەوەی بتوانین ئەگەر زۆریش دەقیق نەبین لە سەدا نەوەتی کۆبکەینەوە، ئەمە خاڵێك، خاڵێکی تر بەراستی هەم هێزەکانی ئێران هەم هێزەکانی تورکیا و هەم هێزەکانی تریش کە وەکو پەکەکەو پژاك و ئەوانی تر، با زۆر زۆر لەگەڵ یەکتر راست و رەوان بین هەر هەموویان وەکو روویەکی ئەوە دوژمنی هەرێمی کوردستانن، هەریەکەو بە پێی سیفاتێکی خۆی بە هەماهەنگی لەگەڵ هێزێکی تری بەرامبەری دەیانەوێت ئارامی هەرێمی کوردستان بشێوێنن، من واقیعانە بڵێم لە ساڵانی رابردوو توێژینەوەیەکم هەبوو لەسەر دەڤەرەکەم کە لە ئێستادا ئامادەیە وەکو کتێب هێزەکانی برایانی پەکەکەمان کە لە وێ بوونە، ڕێگای منیان نەداوە کە خاوەنی گوندی خۆم بم بچم سەردانی شوێنەکەی خۆم بکەم وێنەی بگرم و، لە هەمانکاتدا لە ئێستاشدا بۆ نموونە گوندی خۆم دەڵێم تاکو ئێستا هێزەکانی تورکیا ڕێگەیان نەداوە خاوەن مەڕوو ماڵەکان، مەڕوو ماڵات بچنە کوێستانەکانی خۆیان، ماڵاتەکانی خۆیان ببەن بەو هاوینە، کەواتە هەردووکیان بە هەردووك دیو دوژمنی ئێمەن وەکو خەڵك وەکو دەڤەر، ئەوەی کە زۆر گرنگە ئێمە دەبێ داتاکان کۆ بکەینەوە چەند شەهیدمان هەیە کە لە لایەن هێزەکانی تورکیا و ئێران شەهید بوون و بریندار بوون و چەندین هاووڵاتیشمان هەیە لەلایەن خودی هێزە کوردییەکانەوە وەکو پەکەکە یان پژاك شەهیدو بریندار بوون داتایەکی زۆر روونمان هەبێت، و خاڵێکی تریش یەکجار ناخۆشە داتایەکیشمان هەبێت لەلایەن وەزارەتی پێشمەرگە یان وەزارەتی ناوخۆ کە لە شەری ناوخۆی ئێمەی وەکو پارتی و یەکێتی لەگەڵ پەکەکەدا شەهیدو برینداربوون، بۆ ئەوەی لە (29) ساڵی رابردوو هەموو زەرەرو زیانەکانی خۆمان بە گیانی و بەماددی چەندین پوش و پالان کە لە و دەڤەرەدابووە بکرێت و، خاڵێکی زۆریش گرنگ ماوە زۆر گرنگە پار ساڵ لەلایەن هێزەکانی ئێرانەوە ئەو گوندە بۆردوومانکرا بنەماڵەی قادر جیجۆ برا دۆستی کچێکی شەهید بوو دوو کوریشی بریندار بوو بە سەختی، تاکو ئیستا نە بەشەهید تۆمارکراون نە تەعویزی ماددی ئەو بنەماڵەیەشکراوەتەوە، کەواتە زۆربەی ئەوانەی کە تووشی ئەو حاڵەتانە بوون.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

تەواو سوپاس بۆ بەڕێزتان، شادی خان فەرموو ئیلتیزام بە کاتەوە بکەن، وەزیرە بەڕێزەکان هێشتا تەوەرێکی تریشیان ماوە ئەبێ هەندێك ئیلتیزام بە کات بکەین فەرموو شادی خان.

بەڕێز شادی نوزاد وهاب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێش هەموو شتێك داوا دەکەم ووشەی دوژمن کە دکتۆر زیدان بەکاری هێنا بۆ پەکەکەو پژاك لە پرۆتۆکۆڵ بسرێتەوە، چونکە دوو هێزی شۆرشگێری خەبات گێری سیاسی کوردی دەیان ساڵە لە پێناو دۆزی کوردا خەبات دەکەن، سوپاس دێمە سەر پرسیارەکانم بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان دەستخۆشیم بۆ

لیژنە هەیە بۆ ئەو راپۆرتەی کە نوسیویانە، بەلأم پێم وایە کە تەواوی زانیارییەکانی ئەو زەرەرو زیانانەی کە لە هەرێمی کوردستان بە درێژایی چەند سالی رابردوو هۆکاری تۆپبارانەکانی هێرشەکانی دەولەتانی دراوسێ بەر هەرێمی کوردستان کەوتووە، ئاماژەی پێ نەداوەو تەفاسیلەکانی دکتۆر زیدان وتی بە سوپاسەوە تەفاسیلەکانی بە تەواوەتی باس نەکردووە، بەشێك پرسیارەکانم بە تێکەلی دەکەم بەرێزان وەزیری ناوخۆ وەزیری پێشمەرگە هەموو پرسیارەکانم ئاراستەی هەردوو بەرێزتان دەکەم، زۆر سوپاستان دەکەم بەشی هەرە زۆری ئەوانەی کە بە تۆپبارانەکان شەهید بوون لە راپۆرتی پزیشکیا نەنووسراوە دەرەئەنجامی تۆپباران یان لەشکر کێشی، یاخود هێرشی دەولەتانی دراوسێش شەهید بوون، ئەمە کە نەنوسراوە لە تەقریرەکاندا ئێمە چۆن دەتوانین بیسەلمێنین بە چ میکانیزمێك دەتوانین بیسەلمێنین کە ئەمانە دەرئەنجامی ئەو لەشکرکێشیانەن شەهید بوون، بتوانین لە داهاتوودا بەرەنگاری ئەو لەشکرکێشیانە ببینەوە، ئەوانە دەلیلن بە دەستمانەوە کە ئەمە خەلەلێکە لە سەحەو لە زۆر شوێنی تردا کە خۆتان خالێکی کە ئایا حکومەتی هەرێم لە هیچ گفتوگۆیەکیا لەگەل لە دانوسانەکاندا لەگەل حکومەتی عیراقیدا باسی لەم خالأنە کردووە، ئەگەر کردوویەتی بە کوێ گەیشتووە و دەرەئەنجامی ئەو دانوسانانە چین؟ دکتۆر محیدین باسی لە کەمپەکانی مەخمور کرد بە تەواوەتی راستە، ئەو راپۆرتە ئاماژەی بە کەمپی مەخمور نەداوە بە هیچ شێوەیەك کە پێویست بوو زۆر دەقیقتر ئاماژەی بە کەمپی مەخمور بدا، چونکە سالأنە چەندین شەهیدیان هەیە بە هۆکاری بۆردومانەکان ژمارەی گوندە چۆلکراوەکان بە پێی ئەو راپۆرتە کە من پێم وایە زۆر زۆر زیاترە (581) گوندن، ئایا حکومەتی هەرێمی کوردستان پلانی چییە بۆ ئەو گوندە چۆلکراوانە؟ لە کۆتاییدا جۆرێکی تر لە راگواستن ئایا پلانی گەرانەوە بۆ گوندەکان هەیە یاخود پلانی حکومەت چییە؟ داتایەك نوسراوە لە ناو راپۆرتەکەدا بە هەمان شێوە نووسراوە، دەیان هەزار کەس ئاوارە بوون ئایا ئەندامانی لیژنەی بەرێز بەربەبنای چ داتایەك یان بە چ زانیارییەك دەزانن دەیان هەزار کەسن، ببورە دکتۆرە لە بەیانییەوە قسەم نەکردووە یەك دەقەی ترم بدەیتێ، ئێستا (18) بارەگای هێزەکانی تورکیا لەناو هەرێمی کوردستانا هەن، ئایا ئەم بارەگایانە لە ژێر چ ناوێکا لە ژێر چ ئەمرێك یاسایەك رێگایان پێدراوە بێنە ناو هەرێمی کوردستان بارەگا دابنێن کە داشیان ناوە، ئێستا ئێمە بە دیلمان چییە دەتوانین چی بکەین بۆ ئەوەی کە ئەو بارەگایانە ژمارەکانیان روو لە زیادبوون نەکات و، قەوارەی هەرێمی کوردستان بپارێزین و، خالێکی کە زۆر باسی پەکەکە کرا ئایا حکومەتی هەرێمی کوردستان گفتوگۆی لەگەل ئەو هێزانە کردووە و ئەگەر کردوویەتی گفتوگۆکانتان لەگەل ئەو هێزانە بە چ خالێك گەیشتووە و ئەتوانین لە داهاتوودا چی بکەین؟ سوپاس.

بەرێز د.رێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك هێرش فەرموو.

بەڕێز هێرش حسن حمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە ناوی خوای گەورەو میهرەبان، لە سەرەتادا دەمەوێ ئاماژە بەوە بکەم وێرای دەستخۆشیم بۆ لیژنە پەیوەندییدارەکان بۆ ئامادەکردنی ئەم راپۆرتە، بەلاّم دیارە بە پێی روونکردنەوەی ئەم راپۆرتە بەرێزانیان هیچ شاندێك یاخود هیچ لیژنەیەك نەچووە بۆ هەردوو ناحیەی ژاراوە و سەنگەسەر کە زیاتر لە (45) گوندی ئەو ناوچەیە بەردەوام لە ژێر بۆردوومانی سوپای تورکیاو ئێران دانە، بەردەوام هەتا ئێستاش لایەزال حەفتانە بۆردوومان دەکرێت، بۆیە ئەو رەخنەیەم لەو لیژنە بەرێزە هەیە هیوادارم لە داهاتوودا بە شێوەیەکی دەقیقتر داتاکان بخەنەڕوو، هەروەها سەبارەت بە پرسیارەکان دوو پرسیارم هەیە، ئایا حکومەتی هەرێم تەنیا بیانووی ئەوەیە بۆ قەرەبووکردنەوەی زیان لێکەوتووانی بۆردومانی سوپای تورکیا و ئێران کە بەپێی دەستوور دەبێ حکومەتی عیراق قەرەبوویان بکاتەوە، ئەی ئەگەر حکومەتی عیراق نەیکردەوە خۆ ئەو هاوولاّتییانە هاولاّتی هەرێمی کوردستانن، دەبێ لەو کاتەدا ئێمە چی بکەین، پێویستە حکومەتی هەرێم ئاورێکی جدی لەم خەڵکە هەژارو بەش مەینەتە بداتەوە کە بەردەوام شەهید دەبن ئەو گوندانەی کە ئاماژەم پێدا تا ئێستا بەدەیان هاوولاّتی لەم گوندانە شەهید بوون کە تا ئێستا هەژمار نەکراون لە حکومەتی هەرێمیش، بۆیە پێویستە حکومەتی هەرێم هیچ نەبێ شەهیدەکان بەشەهید هەژمار بکاو قەرەبووی زیان لێکەوتووان بکاتەوە، هەروەها پرسیارێکی ترم سەبارەت بە ئایا حکومەتی هەرێم هیچ کارتێکی فشاری هەیە، ئەگەر ئەم لەشکرکێشی و بۆردوومانانە بەردەوام بن کارتی فشاری ئابووری بێت یاخود سیاسی بێت یاخود ئەمنی هیچ کارتێکی هەیە بۆ فشار، سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، شنۆ خان فەرموو.

بەڕێز شنۆ اشقی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە را پۆرتی لیژ نەی هاو بەش و ێڕای دەستخۆ شیم بۆ لیژ نە هاوبە شەکان، د یارە وەك خۆ یان ئاماژەیان پێ دا نەیانتوانیوە هەموو سەرنجەکان لە راپۆرتەکەدا جێ بکە نەوە بە هۆی بۆ چوونی جیاواز، وەك ئەندامانی بەڕێزی پەر لەمان ئاماژە یان پێ دا بوونی پەکە کە لە ناو چەکە یاخود هێزە کانی تر لە هەرێمی کورد ستان هیچ بیانۆ یەك نی یە، بۆ ئەوەی کە هـ ێرش بکرێ تە سەر هەرێمی کورد ستان و لەشکرکێ شی بکرێ تە سەر خاکی کورد ستان، ئە گەر بگەڕێ نەوە بۆ مـ ێژوو رۆژانـ ێك هەبوو ئێ مەش لەم هەرێمەی خۆمان وەدەرنراوین لە سنوورەکانی ئێران بووین لە سنوورەکانی سوریا بووین بۆ چی رەوا یەتی بە خۆمان بدەین لە سنوورەکانی پار چەکانی تری کورد ستان بین، بەلاّم رەوا یەتی بە برا کوردەکا نمان نەدەین کە لە باکووری کورد ستان دەر کراون نەیێ نە ناو خاکی کورد ستان، ئە مە تێبی نی یە کەم، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان وەك ئەندامێکی پارێزگای د هۆك حەوت مانگ لە مەو بەر بەدوادا چوونم کرد لە سەر

لەشکرکێشی تورکیا بۆ سەر شێلادزێ کە لەوێ زۆر زۆر بە خەستی لەشکر کێشی کراوە یاداشتێکم نووسیوە و ئاراستەی حکومەتم کردووە بۆچی بەرکەوتوانی فڕۆکە جەنگییەکان بە شەهید ئەژمار ناکرێن؟ وە لە راپۆرتە کە ئا ماژەی پێ نەکراوە، بەڕێز سەرۆکی پەر لەمان لە بەر بێ هەڵوێ ستی حکو مەت لە سەر لەشکرکێشی تورکیا.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

تۆ پرسیار بکە شنۆ خان.

بەڕێز شنۆ اشقی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوو پرسیارم ئاراستەی لیژنەی هاوبەش کرد لە (2019/1/26) هاووڵاتیـ یانی شێلادزێ خۆپیـ شاندانیان کرد دژی لەشکرکێشییەکانی سوپای تورکیا، لەو کا تەوە تا ئێستا حکو مەت بێ هەڵوێست بوو باکی بە شەهید بوون و ز یان گەیا ندنی هاووڵاتیـ یانی ئەو دە ڤەرە و ئاوارەبوونـ یان نەبوو، هاووڵاتـ یان خۆ یان خۆپیشاندانیان کرد پێنج سەد هاووڵاتی دەستگیر کران وە تا ئێستا بیـ ست و نۆ هاووڵاتی لە زیندا نەکان ماونەتەوە بە بێ فەرمانی دادگا، بۆچی بە بێ فەرمانی دادگا هاووڵاتی دەستگیر دەکرێت کە بە شێکیان بە تۆ مەتی بازر گانی کرد نە لە گەڵ پەکە کە؟ بۆ چی داد گایی نارێن بۆ ئەوەی بـ سەلمێنن ئەما نە بازرگانـ یان کردووە.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس شنۆ خان کاتەکەت تەواو بوو، نوقتەیەکی نیزامی هەیە، ئینجا تۆ قسە بکە کاك سیپان.

بەڕێز د. زیدان رشید خان اودل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

را ستکرنەوەم هە یە بەڕێز سەرۆکی پەر لەمان من ووتم برایا نمان پەکە کە و پژاك لە گەڵ دوژمنا نمان هاوکارن بۆ دژایەتی کردنی هەرێمی کوردستان، چونکە من بەڵگەی زیاتریشم لایە، بەڵام خۆم حەز نا کەم لە سەر هیچ هێزێکی کوردی قسە بکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن / سەرۆکی پەرلەمان:

تەواو گەیشت، فەرموو کاك سیپان.

بەڕێز سیپان سالم حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بابەتێ بۆردوومانێت ل سەر سنوورێت هەریما کوردستانێ بابەتەکێ گەرمێ رۆژێ یێ وێ دەڤەرێ یە کو ئەز تێدا دژیم، چونکی ب چاڤێ خۆ ئەڤان بۆردوومانا دبینین نوترین بووردوومانێ کو ل قەزا ئامـێدیێ ها تە کرن ل ناحـ یا با مەڕنێ بووە ل سەر جاددا سەرەکی دوو هاووڵاتیێن پارێز گەها د هۆکێ شەهید بوو نە ژئەنجامێ ڤان بۆردوومانان ئە ڤە ژی وێ چەندێ دەر باز د کەت و دیاردە کەت ئە گەر پێشتر بۆردوو مان ل

دەڤەرێت سنووری بیتن ئەڤرۆ کە بووردوو مان هاتینە سەنتەرێ باژێران و جاددێن سەرەکی و ئەڤە ژی مەترسییەکا مەزنە کو ب راستی سەر ژیانا هاوولاتییێن ڤێ دەڤەرێ، پرسیارا من ئاراستێ وەزیرێ ناڤخۆ و وەزیرێ پێشمەرگەی ب شێوەیەکی گشتی ل سنوورێ قەزا ئامێدیێ هێزێن بیانی ب ئازادانە هاتن و چوونێ دکەن هەردەم هێزێن دەرڤەی باشوورێ کوردستانێ کو هێزێن کوردینە هاتن و چوونەکا ئاسایی دکەن سەرەڕای ڤێ چەندێ حکومەتا هەرێما کوردستانێ ژی ئەو دەڤەرا مە خاسمە ناحیا دێرەلوك و شێلادزێ کرینە سەربازگەهێن عەسکەری ل ڤێ دەڤەرێ ئو بنگەهێن سەربازی ل بلنداهیا دەردوورا وا ناحیا دانایینە مەترسی سەر ژیانا هاوولاتییێن لسەر سنوورێ ئەگەر ب بەهانەیا پاراستنا سنوورا بیت ل ڤێرێ هاوولاتیان ب تایبەت لە ناحیا شێلادزێ زێدەتر ژبیست و هەشت هاوولاتییێنڤێ دەڤەرێ شەهید بوونە حەتا نوکە ژی ب شەهید نەهاتینە ناساندن گەل وێ چەندێ ژی من ڤێت ئاماژە ب وێ چەندێ دا بدەم و وێ پرسیارێ ئاراستێ وەزیرێ ناڤخۆ بکەم ئو حەز دکەم بەرسڤێ ل سەر بدەت، چونکی خەلکێ ڤێ دەڤەرێ چاڤەڕێی بەرسڤێیە ل دەما خۆپیشاندانا خەلکێ شیلادزێ ژ بۆ دەرکرنا ئەڤان هێزان هاوولاتییێن پشتی هاوولاتییێن ڤێ دەڤەرێ بەردەوام شەهید دبن ژ ئەنجامێ ڤان بۆردوومانا هاوولاتییێن ڤێ دەڤەرێ خۆپیشاندان ئەنجام دان ل ئەنجامێ وێ خۆپیشاندانی هاوولاتی هاتنە دەست ل سەر کرن ل خۆپیشاندانا یەکەم و ل خۆپیشاندانا دووەم ژی هاوولاتی هاتییە دەست ل سەر کرن هەتا کو نوکە ژی د زیندانێن ئاسایش و پۆلیسان دانە هەتانو کە ژی د چاکسازیان دانە و نەهاتینە سەربەست بەردان حەزدەم وەزیرێ ناڤخۆ روونکردنی ل سەر ڤێ چەندێ بدەت چونکی خەلکێ ڤێ دەڤەرێ چاڤەڕێ ڤێ چەندێیە خەلکێ وان بهێنە ئازاد کرن وب تنێ ئەڤە داخازکرییە ئەو ژی نەمانا وان هێزێن بیانینە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە هەمان پرسیارەکەی شنۆ خانە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، هەوڵ بدەن قسەکان دوو بارە مەکەنەوە هەر خۆتان ماندوو دەبن هەوڵ بدەن قسە و پرسیار دوو بارە مەکەنەوە، بە یەکجار بەڕێزان وەزیرەکان دەنووسن، گلستان خان فەرموو.

بەڕێز گلستان باقی سلێمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ب خێرهاتنا وەزیرێن هێژا دکەم پشتگیریا قەسێن دکتۆر زێدانی دکەم ل سەر ئاخفتنێت وی بەس من ژی پرسیارەك هەی ل وەزیرێ ناڤخۆ وەکی ئەم دزانین د ماوێ چار سالأیە هاوولاتییێن هەرێمێ دبنە قوربانی وە دەوڵەتا تورکیا ئاخفتنەك کرییە ئاراستەی هاوولاتییێن هەرێمێ کرییە کو هەر هاوولاتییەکێ هەرێمێ دگەڵ چەکدارێت پەکەکە ببینن دێکەنە ئارمانج لێ دوهی کو (7/26) بوو ل گوندێ هسن پیرکا سەر بناحیا بامەڕنێ هەردوو هاوولاتێن هاتینە شەهید کرن هاوولاتییێن سڤیل بوونە ئو بوونە ئارمانجێن هێرشا فرۆکێن تورکی، لێرە پرسیارا من ئەوە هەتا کەنگی دێ هاوولاتییێن ڤان دەڤەرا دێبنە قوربانی ئەرێ چ گۆڕاکاری نینن جەنابێ وەزیرێ نناڤخۆ ئەگەر روونکرنەك دابا ئو هەتا نوکە ژی ل بەر ڤان ئەگەرا وەکی

پێتڤی حکو مەت نە شیایە پرۆژێن خز مەت گوزاری ل ڤان دە ڤەرا ئەنجام بدەت یان چ سەرمایەدار ژی نەشیاین پشتگیریێ بکەن ل سەر چێکرنا پرۆژە یەکێ کو گەنجێن ڤێ دو ڤەرێ مفاییێ ژێ ببینن ئو کار لێبکەن چونکی هەوە هەمیا گوهـ لێ بوو یە یێ بوو یە ناو چەیەکا سەربازی ناڤبەرا چەکدارێن پە کەکێ وچونکی ئەز ب خۆ ژی خەلکا ڤێ دەڤەرێ مە دزانم کانێ رۆژانە چ روو ددەت ل ڤان دەڤەرا، سوپاس.

بەرێز د.رێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، خەدیجە خان فەرموو.

بەڕێز خەدیجە عمر طە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خەڵکی ئێمە لە ناوچە سنوورییەکان لە هەولێرەوە بگرە لە ناو چەکانی مزووری بالاً و شێروان مەزن و سیدەکان هەتا دەگاتە ناوچە سنوورییەکان لە دهۆك و سلێمانی، ناتوانن سەرەدانی زێدی باب و باپیرانی خۆیان بکەن وە هیچ سوودێك لێ وەربگرن چ لە رووی کشتوکاڵییەوە بێت چ لە رووی گەشتوگوزارەوە بێت، کە ئەمەش مافێکی یاسایی و ئاسایی خۆیانە، کەچی دەبینین ساڵانە دەیان کەس لە هاووڵاتیانی ئێمە لەو سنوورانە شەهید دەبن بریندار دەبن وە رەزو باخیان دەسووتێنرێت، بێگو مان هۆکارەکە شی دیارە بەهۆی لەشکرکێشی و تۆپبارانی سوپاکانی تورکیا و ئێران لەم دەڤەرانەوە، لەلایەکی تریش ئەم دەستدرێژیانە کە لە لا یەن تورک یا و ئێرا نەوە بێگو مان هەموویان پێ چەوانەی هەموو بنەماکانی یا سایی و عور فە نێودەوڵەتییەکانە وە بە هیچ مەنتقێکیش قابلی قەبول نییە، بەڵام لە هەمان کاتیش دا چاوەڕوانی ئێمە لە هێزەکانی ئەو ناوچە سنوورییانەیە کە کوردن کە زیاتر لە بارودۆخی هەرێمی کوردستان تێبگەن کە لە قەیرانێکی ئابووری و تەندروستی دایە، بۆ ئەوەی ئەوانیش نەبنە هۆکارێك، بۆ ئەوەی کێشەیەکی زیاتر بۆ هەرێمی کورد ستان درو ست ببێت کورد ستانی با شوور ناو چەیەکی ئازادە و خاوەن ئەزموون و قەوارەی سیاسی خۆیەوە، جێگای ئومێدە بۆ هەر کوردێك لە هەر شوێنێك لە دونیا، بەڵام ئەوەی کە جێگای سەرنجە لێرە دەبینین کەحکو مەتی عێراق زۆر خەم سارده دەر بارەی ئەم کێشانە حکو مەتی عێراق زۆر ریگای دیبلۆما سی لە بەر دە ستە کە بتوانێت داوای پارا ستنی خەڵکی ئەم ناو چەیە بکات، بەڵام تاوەکو ئێستا هەوڵێکی جددی نادەوە لەسەر ئەم بابەتە عێراق دەتوانێت بچێتە بەردەم ئەنجو مەنی ئا سایش وە سکالاً تۆمار بکات لە مەحکەمەی عەدلی دەولی، داوای قەرەبووی هاووڵاتیان بکاتەوە نەمان بینیوە ئەو ئیشە بکات، ئەوەی بینیوما نە تەنها سەفیری بانگ کردووە و یاددا شتنامەی ناڕەزایی پێ شکەش کردووە، پێموابێت دەبوایە بەڕێز وەزیری هەرێم بۆ دانووستاندن لە گەڵ بەغدا دەبوایە لێرە ئامادە بووا زۆربەی پرسیارەکان بەو شێوەیەن کە دەبوایە ئاراستەی بەڕێزیان بکەین، ئا یا لە کاتی دانو ستاندن لە گەڵ بە غدا با سی ئەم بابەتە کراوە؟ ئایا حکومەتی هەرێمی کوردستان چۆن دەتوانێت تەفەهوومێك لە گەڵ ئەو هێزە کوردیا نە بکات کە زیاتر نەهێنە ناو خاکی هەرێمی کورد ستان وە نەبنە هۆی ئەوەی کە چیتر خەڵی ئێمە لەو ناوچانە نەبنە قوربانی.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان من دڵنیام پرسیارەكان گەیشتۆتە وەزیرە بەڕێزەكان، ئایا حكومەتی هەرێم هیچ قسەیەكی لەگەڵ حكومەتی عێراق كردووە، بۆ ئەوەی لەم دۆخەدا هاوكار بێت؟ ئەمە پرسیارێكە كە هەموو ئەندامانی پەرلەمان دەیكەن هیوادارم دووبارەی نەكەنەوە، یەعنی بە بەردەوامی بیلێنەوە هەموو وەختەكەمان لێ دەبات، ئەوەی كە خەڵكانێك لە سەر خۆپیشاندان گیراون دڵنیام بەڕێز وەزیری ناوەخۆ دەرچی كردووە، یەك جار بەسە ئایا بە شەهید هەژمار دەكرێن و بۆچی هەندێكی بە شەهید هەژمار دەكرێن و هەندێك بە شەهید هەژمار ناكرێن؟ هیوادارم دەرجیان كردبێت، ئایا قەرەبوو دەكرێنەوە و ئایا قەرەبووكردنەوە لە سەر حكومەتی هەرێمە یا لەسەر حكومەتی عێراقییە وە ئایا رەئی حكومەتی هەرێم چییە، ئەو سێ چوار پرسیارە هەمووتان دوو بارەی دەكەنەوە هیوادارم دوو بارەی نەكەنەوە وە دڵنیام گەیشتۆتە وەزیرە بەڕێزەكان، كاك چیا فەرموو.

بەڕێز چیا حمید شریف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەز ئەندامێ وێ لیژنێ بووم كە سەردانا دەڤەرێن سنووری كر وە راپۆرتەكا هاوبەش هاتە چێكرن و هەمی هەڤالێن پەرلەمانتار ئامادە بوون پشتی ئەڤ راپۆرتە هاتە خاندن هیچ تێبینییەك سەر ڤێ راپۆرتێ نەهاتبوو بەحس كرن تەنها هندەك پرسیار ل جەنابێت وەزیرا هەبوون ل سەر ڤێ راپۆرتێ بەلێ بەخابنی ڤە تەقریبەن هەمی هەڤالا تێبینی ل سەر ڤێ راپۆرتێ هەبوو ئەڤە نەبوویە راپۆرتا هاوبەش ئەڤە تێبینیا ریكخستنی، من پرسیارەك بۆ جەنابێت وەزیری هەبووئەز خەلكێ دەڤەرا زاخۆمە جەنابێ وەزیریی گوندێ من ژ سالا (1992) یێ ڤە یێ هاتییە داگیر كرن ژلایێ پەكەكێ ڤە رۆژانە تێتە تۆپباران كرن ژ لایێ توركیاڤە ژ سالا (1992) ڤە هەتا نوكە مە نەشیایە سەرەدانا ڤی گوندی بكەین چەند جارا ئەڤ گوندە یێ هاتییە خراب كرن و یێ هاتییە ئاڤا كرن و دووبارە یێ هاتییە خراب كرن، پرسیارا خەلكێ ڤێ دەڤەرێ دوو سێ شتێت زۆرێت گرنگ بوون، ئێك پاراستنا وان ئایا پێشمەرگە دشێن زێدەتر بێنە نزیكی خالێت سنووری بۆ پاراستنا ئەڤان گوندا چونكی ئەڤ گوندە نزیكن ژ وان مەنتیقێت سنووری پێتڤییە هێزێت پێشمەرگەی بەرەڤ پێشتر بچیت بۆ پاراستنا ئەو نوقتێت بۆشایی بەرامبەر پاسەوانێت سنووری، هەروەسا سەرۆكا پەرلەمانی بەحسێ قەرەبوویێ كر، ئەڤە چەندین سالە نەهاتینە قەرەبوو كرن ب تایبەتی مەنتیقا سندی و گولی و بەروارییا زەرەرمەندێت ئەساسینە د ڤێ ناڤبەرێ دا، برادەرا بەحسێ بارەگایێ میتێت توركا كر بەلێ ب رەسمی میت ژ لایێ توركیا ڤە هاتییە ئیعلان كرن بارەگایێن توركی هەنە بەلێ راپۆرتا سلێ بایدەن چەند تێبینی و كێماسی دیتن ئێك ژ ڤا كێماسیا ئەو بوو كە بارەگایێن حزبا دیموقراتا ئیرانێ چەندین جارا هاتییە بومباران كرن و لێدان بەس د ڤێ راپۆرتێ دا نەهاتییە بەحس كرن هەروەسا بابەتێ ئیتلاعاتا ئیرانێ ل سلێمانیێ گەرمیان هەلە بجەژی هەنە پێتڤییە د ڤێ راپۆرتێ دا بەحس كربا چونكی فەرقا میتێ توركا و ئیتلاعاتا ئیرانێ نینە دڤیا بەحسێ هەردووكا هاتبا كرن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەندامانی لیژنە هاوبەشەکان لە بەردوو هۆکار ڕەنگە هەندێك موراعاتیان کردبێت، هۆکارێکیان هۆکاری سیاسییە ئامانج لێی پاراستنی قەوارەی هەرێمی کوردستانە وە دوور خستنەوەیەتی لە هەرجۆرە مەترسییەك وە بەتایبەتی لە ڕاپۆرتێکی وا کە دەچێتە ناو بۆکسی هەموو ئەندامانی پەرلەمان ڕەنگە ئاسان نەبێت هەموو مەعلوماتێك بووترێت، بەڵام کە ئێمە لێرە پەخش رادەگرین ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان دەتوانن قسە بکەن ئەو تێبینییەی بەڕێزت دروستە، ڕەنگە سەبەبی ئەساسی ئەوە بووبێت وە سەبەبێکی تریش ئەوەیە کە خاڵی هاوبەشی دیوان هەموو ڕوانگە جیاوازەکانی ئەندامانی پەرلەمان لە لیژنە هاوبەشەکان بدۆزنەوە، بۆ ئەوەی ڕاپۆرتێکی هاوبەش بخەنە بەردەستمان، هیوادارم بۆ ئایندە بۆ بابەتێك کە هیچ مەترسییەکی نییە ئەندامانی لیژنەکانی پەرلەمان کە ڕایاندەسپێرین بۆ بابەتێك کە ڕاپۆرت بنووسن بۆچوونەکانیان کۆبکەنەوە و ئێمەش وەکو دەستەی سەرۆکایەتی لەبەر ڕۆشنایی ئەوەی کە ئەمڕۆ بینیمان ڕەنگە تەبەنی بڕیارێك بکەین کە ئەندامانی لیژنەکان دادەنیشن ڕاپۆرتێك دەنووسن، دەبێت دەرفەت بدەن بە خەڵکی تر لە سەر ڕاپۆرتەکە قسە بکەن نەك خۆیان لە خەڵکی تر زیاتر قسە بکەن وە ئەگەر من بیرم مابێت ئەوە دکتۆرە ڤالاش ڕەنگە ئەو شایەتییە بدات وە ئەو ڕەفیقانەمان کە لە خولی پێشوو بوون ئەندامانی لیژنەکان، بەڕاستی هەر دەرفەتیان نەدەداین قسە بکەین ئەگەر ویستمان با قسە بکەین دەیانگوت تۆ ئەندامی لیژنەی، بەڵام ئێمە ئەمجارە هەندێك دەرفەتمان دا و وەختێکی زۆر زۆرمان لێ ڕۆیشت، لەبەر ئەوە ئەو ئالییەتە دەگرینە بەر، بەڵێ ئاشنا خان فەرموو.

بەڕێز ئاشنا عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی وەزیرە بەڕێزەکان دەکەم، هێرش و پەلامار و داگیرکاری وولاتانی دراوسێ چ تورکیا و چ ئێران بۆ سەرخاکی هەرێمی کوردستان سەرەڕای ئەوەی کە دەبێتە شەهید بوونی هاوولاتیانی سڤیل و بێ دەستەلات و بریندار بوون و کەم ئەندام بوونی هاوولاتیانی ئێمە، بەدەر لەوە بووەتە هۆی شکاندنی غرور و تاك بە تاکی نەتەوەکەمان لە هەر شوێنێکی دونیا وە بێت، بۆیە پرسیارەکەی من ئەوەیە بۆ وەزیرە بەڕێزەکان حکومەتی هەرێمی کوردستان لە ماوەی رابردوودا بە عەمەلی ئەگەر بکرێت پێمان بڵێن چیان کردووە وە ئەم پرسیارە سادەیە، ئایا ئەم کێشەیە بەراستی قابیلی چارەسەرە؟ ئەگەر قابیلی چارەسەرە پێمان بڵێن چۆن چارەسەر دەکرێت، ئەگەر قابیلی چارەسەریش نییە با ئێمە بزانین وەك نوێنەرانی هاوولاتیانی هەرێمی کوردستان وە تەواوی هاوولاتیانی هەرێمی کوردستان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس بۆ بەڕێزت، کاك هاوڕێ، لێرە نییە؟ کاك لقمان، فەرموو.

بەڕێز لقمان محمد حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داواکارم یەك تۆز زیاتر کاتم بدەیتێ، چونکە من خەڵکی ناو چەیەکم کە لە ساڵی (1997)ە وە لە ژ ێر رەحمەتی هێرشی فرۆکەکانی تورکیا و تۆپبارانەکانی ئێرا نە وە تە سەوڕ دە کەم غەدرێکت لە ئێمە کرد، چونکە ئەو لیژنە بەرێزە را پۆرتێکی هاوبە شیان پێ شکەش کرد بوو، بەڵام دیسان بوار تدان قسە بکەن و کاتەکە لە ئێمە مەکوژە تکا دەکەم، یەکەم لە راپۆرتی ئەم لیژ نە بەرێزە و یڕای ما ندوو نەبوونیان، بەڵام راپۆرتێکە سەبارەت بە ناو چەی باڵەکا یەتی و قەزای چۆمان را پۆرتێکی کرچ وکا ڵە وە سەردانەکە شیان ئەوەی من تێبینیم کرد سەردانی قایمقامی چۆمان و بەڕێز مودیر ناحیەی حاجی ئۆمەران و گوندی ئالانە کرا سەردانی دۆ ڵی با ڵەیان ب ناری قە ندیل قرنا قە و قشتا شان وە هەروەها ناو چەی دۆ ڵی با ڵەیان کە ناوچەیەکە لە ساڵی (1997)ەوە تاوەکو ئێستا حە قدە گو ندە بە بەردەوامی لە ژ ێر تۆپ بارانی ئ ێران و فرۆکە جەنگییەکانی تورکیایە لە حاڵێکدا سەر سنووری تورکیا نییە، راستە هێزەکانی دەوڵەتێکی دراوسێی لێیە، بەڵام لیژ نە بەرێزە کە سەردانی ئەم ناوە یان نەکردووە وە حەقیان نەداوە تە ناو چەی قرنا قە و قشتاشان کە ناوچەیەکە زیاتر لە بیست و سێ گوندە بناری قەڵاتوکان، ناوچەیەکە بەردەوام لە ژێر هێرشی فرۆکە جەنگییەکان و تۆپبارانی ئێران دایە ئەم لیژنە بەرێزە سەردانی نەکردووە، تەنها ئاماژە بە گو ندی زار گەلی داوە ئەم ناو چەیە لە ساڵ (1997)ەوە بە بەردەوامی فرۆ کە جەنگی یەکانی تورکیا هێر شیان کردۆتە سەر ئەم ناوچەیە لە حاڵەتێکدا کە ئەم ناو چەیە سەر سنووری تورکیا نییە، را ستە هێزە کانی پەکەکە لەو ناوچەیە وجودیان هەیە، بەڵام سەر سنوور نییە لەوێوە ئەو هێزا نە پەلاماری سەر سنووری تورکیایان نەداوە وە هەروەها ئەو ناو چەیە لەدەر لەوەی کە سوپای تورکیا تۆپ بارانی دە کات، بێگو مان تۆپبارانی ئێرانیش تەقسیریان نەکردووە لەو ناوچەیە، ئەو رۆژەی بەرێز لیژ نە سەردانی ئەو ناو چەیەی کرد دوو رۆژ پێشتر لە ناوچەی وێزێ دۆڵی سەکرایەتی هاووڵاتییەکی بەرێز لە رێگای سوپای پا سدارانی ئێرانەوە چل سەر مەڕی لێ کوژرا وە کەرەکەشی بریندار کرا، بەڵام لیژنەی بەرێز سەردانی ئەم ناو چەیان نەکرد، دەبووایە بەرای من سەردانی مەیدانی ئەم ناوچەیەیان کردبا، سەرەڕای ئەوە ئەو ناوچەیە ناو چەی گو ندە ژ ێر وب ناری هەڵگورد بەدر ێژایی ساڵانی را بردوو پارێزراو بووە، بەڵام لە ساڵی (2017) بە بڕیارێکی وەزارە تی ناوەخۆی حکو مەتی هەرێمی کورد ستان کە دە مەوێت پر سیارەکەم ئارا ستەی بەرێز وەزیری ناوەخۆ بکەم هێزە کانی رۆژ هەڵاتی کورد ستان چوار حز بی بەرێز لە رۆژ هەڵاتی کورد ستان کە وێڕای رێز و تەقدیرمان کە لە ساڵانی رابردوو هێزە شۆڕ شگێڕەکانی رۆژ هەڵاتی کورد ستان زۆر ریعا یەتی هەرێمی کوردستانیان کردووە دۆخی هەرێمی کوردستانیان لەبەرچاو گرتووە، بەڵام ئەو هێزا نە لە ب ناری هەڵگورد جێگیر کران ئەمە بووە پاساوێك کە کۆماری ئیسلامی ئێران بە بەردەوامی ئەو ناوچەیە تۆپ باران دەکات وەژمارە یەك شەهید و برینداری لی کەوتۆ تەوە وە رەز و باخی هاووڵاتیان زیانیان پێگەیشتووە، جگە لەوە لە لۆفەکانی کورتەك دوو بنەماڵە تەواوی بنەماڵەکانیا تێدا چوونە، تۆپ بارانی زار گەلی بینیمان

چەند بنەماڵەیەك بە تەواوی تێدا چوون سەرەڕای ئەوە لە ئەنجامی هێرشی فڕۆکە جەنگی یەکانی تورکیا بە بێ پاساو هەشت پێشمەرگە شەهید بوون کەچی تاوەکوو ئێستا بە شەهید حساب نەکراون کە ئەمانە تاوانیان چییە؟

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ کاتت تەواو بوو، شیرین خان فەرمووو.

بەڕێز شیرین امین عبدالعزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە داخەوە تورکیا رۆژانە بووردوومانی خاکی هەرێمی کوردستان دەکات، لەم چوارچێوەیەدا دەیەها خەڵکی سڤیل شەهید و بریندار دەبن وە رەز و باخی هاووڵاتیان دەسووتێنرێت وە لە ئێستادا دەتوانین بڵێین بە هۆی بۆردوومانەکانی تورکیا ناوچە گەشتیارییەکان بووەتە جێگایەکی مەترسی، بۆیە هێرشەکانی تورکیا بۆ سەر خاکی هەرێم لە ژێر هەر بیانۆیێك دا بێت بەراستی لاواز و مایەی قەبول نییە، ئەم پرسیارانەم ئاراستەی لایەنی مەعنی دەکەم لە حکومەتی هەرێمی کوردستان، لە ئاست ئەو هەموو بۆردوومانە و زیانە ماددی مەعنەوییانەی کە لە ئەنجامی بۆردوومانەکانی سوپای تورکیا بۆ سەر خاکی هەرێمی کوردستان کراوە، ئایا رۆڵی حکومەتی هەرێم چی بووە؟ بۆ چی وەزیری پێشمەرگە و وەزیری ناوەخۆ لە سەر ئەم پرسە ئەساسیە بێ هەڵوێست و بێ کردار بوون؟ وە پلانیان چییە بۆ پڕکردنەوەی ئەو بۆشاییە ئەمنیانەی کە لەو سنوورانە بەدی دەکرێت؟ بۆ چی بڕیاری ژمارە (37)ی ساڵی (2003)ی پەرلەمانی کوردستان تایبەت بە دەرکردنی سوپای تورکیا لە خاکی هەرێمی کوردستان نەچووەتە بواری جێبەجێ کردنەوە؟ سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کاك جەلال فەرمووو.

بەڕێز جلال محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە ناوی خوای گەورە، وێڕای پشتیوانیم بۆ قسەکانی بەڕێز کاك عثمان، دوو سێ پرسیارم هەبوو جەنابتان ئەو پرسیارانەتان کرد، بەڵام پرسیارێکی تر دەمەوێت ئاراستەی هەر دوو وەزیری بەڕێز بکەم، چونکە ئیشەکان تێکەڵاون بە یەکتر، ئەو تێبینیەی کردمبێت لەراپۆرتی لیژنە هەم لە وتەی ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان زیاتر لە دوو هۆکار، هۆکارێك بوونی هێزی پەکەکە کە هەندێك لە ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان بە بیانووی دەزانن وە هەندێکی تری ئەندامانی پەرلەمان بابەتی دروست کردنی دەوڵەتی کۆنی عوسمانی وە هەروەها بابەتی وزەیان کردووە بە بیانوو، دەکرێت ئەو پرسیارە لە بەڕێز وەزیری ناوخۆ یاخود وەزیری پێشمەرگە هەرکامیان ئازادن وەڵام بدەنەوە، ئێوە وەکو موئەسەسەی دەوڵەت دیارە چەند موئەسەسە هەیە موئەسەسەکانی دەزگای هەواڵگری وە موئەسەسەی ئاسایش و ئەوانە، ئایا هۆکار لای ئێوە

چییە؟ وە دەکرێت پێمان بڵێن موبەڕیری تورکیا ئایا تەنیا هێزەکانی پەکەکەیە؟ یاخود هۆکاری تر هە یە وەکو برادەران ئاماژەیان پێدا، وە هەروەها با بەتی قوربانیان کە دکتۆرە ڕێواز پرسیاری لە سەرکرد وە سوپاستان دەکەم و پرسیارەکانی تردووبارە ناکەمەوە، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن / سەرۆکی پەرلەمان:

زۆرسوپاس، ئەوە پرسیاری پەرلەمانتاران بوو ویستم کورتی بکەمەوە، دەست خۆش زۆر سوپاس، کاك دیاری فەرموو.

بەڕێز دیاری انور حمە رحیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دکتۆرە پێشتر پرسیارم بۆ جەنابتە، خولی پێشووش ئەندامی پەرلەمان کوردستان بووی وئێستاش سەرۆکی پەرلەمانی، پێتوایە لە سەر بابەتێك دوای ئەوەی دوو رۆژ ئەگەر چل کەس پرسیار لە سەر شتێك بکەن، پێتوایە هێشتا هەرپرسیاری جددی ئینتاج دەکرێت؟ لەبەر ئەوە بێگومان بە شێك لەم پرسیارانە دوو بارە دەبن، لەم دووساڵە دووجار هەستاوم قسەمکردووە، یەعنی لەم دوو خولەی پەرلەمان دا دوو ساڵە یەك جار بۆ نموونە لە سەرەتاکان بووم.......

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بڕوا بکە ئەوەندەی تۆ تەرکیزت لەسەر ئەوەی چەندەم کەس قسە دەکەیت، ئەوندە تەرکیزت لەسەر قسەکە نامێنێت، ئێستا بەدڵی خۆت قسە بکە بڕوا بکە هیچ نابێت.

بەڕێز دیاری انور حمە رحیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕوا بکە ماددە وبڕگە لەم پەیڕەوە نەماوە کە پێشێل نەکرابێت، یەعنی ئێستا تۆ کێشەت ئەوەیە من بڵێم دکتۆرە، بەهەر حاڵ وێڕای پشتگیریم بۆ قسەکانی کاك عثمان بۆچی هێرش دەکرێتە سەر خاکی هەرێمی کوردستان وهاووڵاتیانی هەرێمی کوردستان؟ بۆچی حکومەتی هەرێمی کوردستان ئەم هێرشانە ئیدانە ناکەن لە کاتێك دا هاووڵاتیان شەهید دەکرێن و رەز و باخەکانیان لێ دەسووتێنرێت، ئەوە خاڵێك خاڵێکی دیکە کە زۆر گرنگە بەڕێز وەزیری ناوەخۆ ئایا ئەمەتان پێ چارەسەر دەکرێت یا نا؟ دەتوانن ئەم پرسە چارەسەر بکەن یا ناتوانن چارەسەری بکەن، ئایا ئێوە ئاگادارن کە فڕۆکەی بێ فڕۆکەوان دێتەر سەر هەرێمی کوردستان بۆ نمونە لە سلێمانی لە هەولێر، ئایا پێش وەخت ئاگاداری ئەمەن؟ ئایا دەزانن چەند بارەگای میت لێرەیە؟ ئایا ئەمە بە ئاگاداری ئێوەیە و بە تەوافوق لە گەڵ ئێوەیە؟ سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس کاك هیڤیدار، فەرموو.

بەڕێز هیڤیدار احمد سلمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم راپۆرتەم خوێندەوە دەست خۆش مانەوبوونێکی باشی هەبوو زۆر پێم خۆش بوو، ئەو رێکەوتنەی ساڵی (1983) کە تورکیا هەموو جار بە بیانووی ئەو راپۆرتە دەڵێ هەموو جار من دێمە ناو خاکی هەرێمی کوردستان وەك لەو راپۆرتە دا هاتووە، من حەز دەکەم کێ لەم پەرلەمانە هەیە بەڕێز وەزیری ناوخۆ و وەزیری پێشمەرگەیە ئەم راپۆرتە چییە دەقەکەی چیی؟ چۆن بەهانە بە تورکیا دەدات چەندی لێرە بێت، ئایا لە بەینی عێراق و تورکیا ئەگەر زیان بە خەلکی گەیشت کێ ئەوی تر قەرەبوو دەکاتەوە، ئەم رێکەوتنە چییە؟ یەعنی سحری ئەم رێکەوتنە چییە، ئەگەر هەبووایەم پێم باش ئێمە قسەمان لە سەری کردبایە کە نەبوو، زیاتر لە بیست ساڵە ئەم شەڕی تورکیا لە ناو خاکی هەرێمی کوردستان لە پارێزگای دهۆك (372) گوند کە من و کاك چیا ئامۆزای یەکترین لە یەك گوندین چۆلکراون، دوێنێ سی و چوار هاووڵاتی شەهید بوون ئەم هەموو شەهیدە ئەم شەڕە هەتا کەی بەردەوام دەبێت، ئایا حکومەتی هەرێمی کوردستان بەڕێز وەزیری ناوەخۆ لێرە یە، ئایا پێشتر هیچ هەوڵێکی داوە لە گەڵ تورکیا لەگەڵ پەکەکە کە ئەم شەڕە روو نەدات؟ یەعنی پەیامتان ناردووە بۆ قەندیل کە شتێکی وا هەیە لێی دوور بکەونەوە؟ من لە ئێران لەدایك بوومە باوکم پێشمەرگە بووە وە برادەران زۆر بەیان پێشمەرگە بوونە کە پێشمەرگەی باشوری کوردستان لە دەوڵەتێکی تر بووە، نەبووەتە هەڕەشە بۆ پارچەیەکی تری کوردستان یا بۆ دەوڵەتێکی تر ببێتە بیانوو بۆ ئەوەی شەڕی لێ رووبدات، ئێمە دەتوانین چ وەکو پەرلەمان چ وەکو ئەو ئۆرگانەی دامەزراوەکانی دەستوری هەرێمی کوردستان دەتوانین لەگەڵ قەندیل قسە بکەین کاکە لێرە بە موشکیلە نییە بۆ خۆت لەو شاخە بە لەو چیایە بە، بەلام مەبە بە هەڕەشە خۆمان بە دەستی خۆمان بیانوو بە دەست ئەو دەوڵەتانە، بەڕێز وەزیری ناوەخۆ و وەزیری پێشمەرگە ئێوە دەتوانن قسە بکەن لە گەڵیان کە بیانۆ نەدەنە دەست تورکیا بۆ خۆمان بیانوو بدەینە دەست ئەوان، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان نمونەیەکت بۆ دەهێنمەوە خزمێکی ئێمە لەلایەن پەکەکەوە دەستگیرکرا کوشتنەکەی چۆن بوو بەرمیلی ئاویان پڕکردبوو لە ئاو بەدار گەرمیان کردبوو بەچوپی سەیارە کە ئاوەکە کولاوە ئەو کوڕەیان تێ خستووە و سوتاوە هەتا مردووە، یەعنی تۆ بۆ دە چیت هێرش دەکەیت، من وەکو هاووڵاتییەك وەکو ئەندام پەرلەمان ئەم رێگایانەیان لێ بگیریت، بیانوو نەداتە تورکیا، بیانوو نەداتە ئێران، بیانۆوو نەداتە عێراق بێن خاکی ئەم هەرێمە دەستی بە سەر دا بگرن، سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، حەسیبە خان، فەرموو.

بەڕێز حسیبە سعید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێڕای دەست خۆشیم بۆ لیژنەی هاوبەش بۆ ئامادە کردنی ئەو راپۆرتە، زەرەر و زیانەکانی ئەو ناو چانەی کە لە هەر چوار پارێزگا کان بەر هێر شەکانی دەو لەتانی دراو سێ تورکیا وئێران کەوتوون، بەڵام لێرەدا پشتیوانی هەمان بۆچوونی کاك زێدان دەکەم، هەروەها پێویستە بەرلەوەی ئەو راپۆر تە ئارا ستەی لا یەنی پەیوەندیدار بکرێت یان حکومەت بکر ێت، یاخود هە ندێك خاڵی تر ماوە کە زۆر ئەسا سین لە ناو ئەو راپۆرتەدا کە ئاماژەی پێبدرێت و بنووسرێتەوە، جگە لەوەی کە لەو راپۆر تەدا ئا ماژە بە زەرەری گیانی و ماددی و ئاژە ڵداری و زەوی و زار دراوە، بەڵام لا یەنێکی زۆر ئەسا سی فەرامۆش کراوە، ئەویش لا یەنێکی گرنگی ئیجت ماعی فەرامۆش کراوە، ئەویش لا یەنی پەروەردە یە بە هۆی ئەو هێر شە بەردەواما نەی دەوڵەتانی دراوسێ تورکیا و ئێران چەندین لادێمان هەیە لە هەرێمی کوردستان کە کە پرۆسەی خوێ ندیان تێدا بەڕێوە ناچێت، ئەمەش بووەتە هۆکاری ئەوەی کە ژمارە یەکی زۆری قوتاب یان دەر فەتی خوێ ندنیان نەبێت یاخود مامۆستاکان بە هۆی مەترسی چەکدارانی پەکەکە لەو ناوچانە دەوام لەو شوێنانە نەکەن، لە لایەکی ترەوە ئەوەی لەو راپۆر تە تێبینی دەکر ێت تەنها باس لە زەرەر و زیا نەکان کراوە، را ستە لە بەر هەندێك هۆکاری سیاسی ناکرێت هەموو شتەکان باس بکرێت ئیتفاقی سیاسی بووە، بەڵام مادام جەلسەی پەرلەمان بە شێوازێکی داخراو بوو هەر نەبێت، دەبوو بە پێناسەیەك ئاماژە بەو لایەنە کرا با کە هۆ کارە بۆ ئەوەی کە دەستدرێژی بەردەوامی تورکیا و ئێران بەردەوام بێت لە سنوور شکاندن و و سنوور بەزاندنی خاکی هەرێمی کوردستان، لێرەدا پرسیارم بۆ بەڕێزان لە حکو مەت ئەوە یە ئا یا حکو مەتی هەرێم بە چ میکانیزمێك دەتوانێت وا لەو چەکدارە کوردا نە چ پەکە کە بێت یا یەپە گە بێت ئەو ناو چانەی هەرێمی کوردستان بە هەر بیانوویەك بێت کە داگیر یان کردووە چۆڵ بکەن و مە یدانی ململانێکان یان بگواز نەوە خاکی خۆیان؟ بۆ ئەوەی چیتر خەڵکی کوردستان نەبێتە قوربانی، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

محاوەلە بکەن یەکەم جار پرسیارەکانتان بکەن، بۆ ئەوەی وەختەکە بخەنە خزمەتی پرسیارەوە کاك گۆران، فەرموو.

بەڕێز گۆران عمر علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە ناوی خوای گەورە و میهرە بان و یڕای دەستخۆ شیم بۆ هەر سێ لیژ نەی تایبەتمە ند کە هەوڵ و ما ندووبوونێکی زۆر یان داوە دەستخۆ شیان لێ دە کەم، بەڵام هەر وە کو چەند پەر لەمانتارێکی بەڕێزیش ئاماژەیان پێدا بۆ کەمپی مەخمور، بەڵام ئەوان درو ست ئەوەیان نەگوت کەوا حە شدی شەعبی و سوپای تورکیا و هەروەها گروپی تیرۆریستی داعش لە هەمان کاتدا لەو کەمپەی دەدا، لە هەمان کاتیشدا لە بازگەی هەولێر ریگریان لێ دە کرا، بۆ ئەوەی داخڵی شاری هەولێر بن کە ئەو کا تە سەردەمی پەتای کۆرۆ ناش

نەبوو، ئێمە سەردانمان کرد لە گەڵ شیرین خان ئەوە قسەکانی ئەوان بوو، کە لە هەمان کاتدا خوێندکاریان هەبووە کە دەبوا هاتبانە شاری هەولێر بۆ خوێندن، هەروەها چەند کەسێکیان دەبوا بهاتنایە بۆ ئیش و کار وە هەتا ئاماژە یان بەوە دا کە مندا ڵەکانیان لە ناو کەمپ لە دا یك بوو نە و نەیانتوانیوە بیاذ بەن بۆ نەخۆشخانە، هەروەها بە پێی ماددەی (37) لە (2003/5/12) بڕیار ێك کە لەم پەرلەما نە بەڕێزەوە دەرچووە کە دەرکرنی هێزەکانی تورکیا لە خاکی هەرێمی کوردستان، بۆچی هەتا ئێستا جێ بەجێ ناکر ێت لە هەمان کا تدا سی وپ ێنج بنکەی سەربازی تورکی لە هەرێم بوونی هە یە، هەروەها لێکترازان یاخود نەبوونی متمانە لە نێوان هێزە کوردییەکان کە یا سایی چاکسازی کەوتۆ تە بواری جێ بەجێ کردن، نازانم هێزی پێشمەرگەی کوردستان بۆچی هەتا ئێستا هەنگاویان نەناوە و جێبەجێی نا کەن ماددە یەکی ئا سانترە لەچاو ماددە و بڕگەکانی چاکسازییە، هیوادارم بە زووترین کات بچێتە بواری جێ بەجێ کردن، بۆ ئەوەی متمانە و ئینتیمای تەواوەتی لە نێوان سەرجەم هێزە کوردییەکان وه ێزە سیا سییەکان دا درو ست ب ێت لە بیرم دێت بە رەحمەت بیت کاك نۆشیروان وەفدێك لە ئاستی باڵا لە ئۆغلۆیەکان لە تورکیا هاتبوون بۆ ئێرە بۆ کۆبوونەوە کە کۆبوو نەوە بکەن لە گەڵ بەڕێز نۆ شیروان م صطفی، گوتی ئێ مە برایکمان لە زی ندانی ئیمرالی زیندانە، هەر کات ئەو ها تەوە بۆ لا مان ئەو کات ئێ مەش ئا مادەین گفتوگۆ تان لە گەڵ بکەین، ئومێدەوارم هەموو لایەنە سیاسییەکان بەو بیروبۆچوون و بەو ئینتیمایە نەتەوایەتی یە بیر بکە نەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن / سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس بۆ جەنابت، کاك هاوڕێ فەرموو.

بەڕێز هاوڕێ بناء محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە و میهرەبان، بە وتەیەکی یەکێك لە فەیلەسوفەکان دەست پێ دەکەم کە دەڵ ێت ئا مانج پاساوی رەفتارە روونکردارە، واقعێك هەیە لە هەرێمی کوردستان کە جوگرافیامان وا کەوتووە کە ئاسای شی نیشتیمانیمان زۆر لاوازە، رەنگە ئەمە پەیوەندی بە خولقێنەرە ئاسمانییەکانەوە هەبێت کە ئاوا کەوتووین لاییێکمان تورکیایە ئەو لامان ئێرانە ئەو لا سوریایە و ئەو لا یە عێرا قە، بۆ یە ئە گەر پەکە کە یان پژاك هەبن یا نەبن ئامانجی ئەو وڵاتە زلهێزانە پاك نی یە بۆ هەرێمی کورد ستان، بەڵام پا ساوەکە ئەوە یە کە ئەوان ل ێرەن، لە سەر را سپاردەکان هە ندێك شت نوو سراوە لە سەر ئەوەی کە ز یاد کرد نی ه ێز لە پاسەوانانی ئێمە لە هەموو سنوورەکان پاسەوانی سنوور هەیە، دوا تر کە ئەم هێر شانە دەکر ێت هەمووی هێرشی ئاسمانین کەمترینیان هێرشی زەمینی بوون، راستە هێز هاتووە لە مەنتیقەی زاخۆ برادەران باسیان کرد کە ناوچەی شێلادزێ و لەو شوێنانە کە سوپای تورکیا هاتۆتە ئەوێ رەنگە لە زۆر شوێنی تریش ئێستا هاتبێت، لە راسپاردەکان ئێمە داوا دەکەین لە حکومەتی عێراقی کە حکو مەتی هەرێم لە گەڵ حکو مەتی عێراقی ناوچەکان ب پارێزێن یا ئاسما نمان بپارێز ێت، ئە مە چەند مەنقی تێدا یە لە شوێنێك حکو مەتی

عێراق داگیرکەر بێت و لە شوێنێك پارێزەر بێت، دواتر پرسیار بۆ هەر دوو وەزیرە بەڕێزەکان هەر چەندە برادەران باسیان کرد ئایا هاتنی ئەو هێزانە هیچ راو یژێك کراوە لە گەڵ حکو مەتی هەرێمی کورد ستان، یەك پر سیاری تر کە مەبە ستمە وەڵا می وەربگرم بۆ بەڕێز وەز یری ناوەخۆ پێ شمەرگەکانی رۆژ ئا یا هۆکاری دروست بوونیان چییە لە هەرێمی کورد ستان، ئەوان هیچ قازانجێکیان هەبووە، ئا یا لە هەرێمی کوردستان.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ کاتەکەت تەواو بوو، سلمە خان فەرموو.

بەڕێز سلمە فاتح توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەکو کاك هاوڕێ باسی کرد واقیعەکە ئەوەیە کە بە داخەوە هەرێمی کوردستان توانای پارێزگاریکردنی لە سەروەری خۆی نییە، بەهۆی کۆمەڵێك هۆ کار کە نا مەوێت بە در یژی با سی لە سەر بکەم، هەوڵ هە یە حکو مەتی هەرێمی کورد ستان زۆر هەوڵ دەدات لە ئا ستی حکو مەت لە ئا ستی پەر لەمان لە ئا ستی سەرۆکایەتی هەرێم، بەڵام هەوڵەکانیان دەرئەنجامیان نییە، چونکە پێم وایە ئەو هێزا نە هێز و قووەتیان لە هێزی ئێمە گەورەترە، بەڵام پلان چییە بۆ ئەمە پلانی حکومەتی هەرێمی کورد ستان چییە؟ بەڕێزان هەر دوو وەزیری پێشمەرگە و ناوەخۆ پلانی حکومەت بۆ دوای ئەمە چییە؟ یەعنی ناکرێت بە بەردەوامی هێرش بکرێت بۆ سەر سنوورەکانمان، ئێستا سنوورەکانی تێپەڕاندووە و هاتۆتە ناو شارەکانەوە وە بیانۆ یە جۆراوجۆرەکان چۆن دەبڕدرێ، سەرەڕای بوونی بڕ یاری پەر لەمان بۆ دەرکرد نی هێزە بێگا نەکان، بەڵام تاوەکو ئێ ستا لە هەرێمی کورد ستانن چۆن ماونە تەوە بۆ دەر نەکراون بۆ بڕ یاری پەر لەمان جێ بەجێ نەکراوە، کێ مۆ ڵەتی ما نەوەی ئەوان لە کورد ستان، بۆ ئەوەی ب توانین لەو رێگە یەوە مۆڵە تەکان هەڵوەشێتەوە بۆ ئەوەی پلانێکی تر هەبێت هەو ڵەکان بگە نە دەر ئەنجامی خۆ یان، لە ساڵی (1997)ەوە تاوەکو ئێستا ئەم هێرشانە بە بەردەوامی هەن وە من هیچ کات هەو ڵەکانی حکو مەت بە کەم نانرخێنم بەڵکو بەرز دەنرخێنم، بەڵام بۆ چی چارە سەر نی یە، ساڵانێکی زۆر زۆرە چەندین کابی نە لە دوای یێکە، هیوادارم کێشەکانمان پێی بڵێن و زۆر سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵی زۆر سوپاس کاك مەم، فەرموو.

بەڕێز مەم بورهان محمد قانع:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێش ئەوەی قسە لە سەر راپۆرتە کە بکەم، پر سیارم هە یە لە بەڕێزان وەز یری ناوەخۆ و وەز یری پێشمەرگە وە تەئیدم لە قسەکانی پەرلەمانتار برای بەڕێزم کاك هاوڕێ، هەموو کار ێك نەگەیشتووە بە ئا مانج، هەموو کار ێك بە رەوا دەزان یت لە موجتە مەعی ئێ مە و لەم داگیرکاری یەی کە تورکیا و ئێران

دەیكات لە خاكی ئێمە، سەرەڕای دەستخۆشی لە سەر ئەم راپۆرتە پێشنیاز و زانیاری باشی تێدایە وە هەوڵیش درا بە رەئی برادەران پەرلەمانتارانی بەڕێز راپۆرتە كە دەوڵەمەند بكرێت، پرسیاری من لە دەستەی سەرۆكایەتی پێشتر ئایا لە دوایی ئەم دانیشتنەوە ئێمە چۆن هەڵدەستین چی دەكەین؟ راسپاردە دەهێننە پەرلەمان دەدەینە پەرلەمانی عێراق، دەدەینە نەتەوە یەكگرتووەكان، داوا لە حكومەتی عێراقی دەكەن لەگەڵ ناتۆ قسە بكات، چونكە توركیا بەشێكە لە ناتۆ هەتا دوایی ئەم راسپاردەمان چی دەبێت، وە تەئیدێكم بۆ قسەكانی كاك محی الدین بێگومان ئەو دوو خاڵەی پێشنیازی كردووە بۆ ناوچە كوردستانییەكان بە ناوی هێزێكی كوردستانییەوە باش نییە لەو ناوچانە كۆی بكەینەوە، ئەم ئەوەی مەخموریش تەئید دەكەم وە تەئیدی دكتۆر عثمانیش دەكەم، من دەمەوێت بڵێم ئەو خاكەی هەرێمی كوردستان داگیركراوە بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان ئەندامانی بەڕێز داتاییێكی وردم دەست كەوتووە لەسەر ئەو خاكەی كە توركیا داگیری كردووە، بەڕێز وەزیری ناوەخۆ لێرەیە لە لێدوانێكی قایمقامی قەزای زاخۆیە باس لەوە دەكات سێ سەد و پەنجا كیلۆمەتر لە خاكی هەرێمی كوردستان داگیركراوە، لەو سێ سەد و پەنجا كیلۆمەترە گەڕانێكم كردووە داتاییێكم كردووە، دە وولاتی سەر ئەم گۆی زەوییە مەساحەی هیچیان ناگاتە سێسەد و پەنجا كیلۆ مەتر ڤاتیكان، تەقریبەن حەوت سەد و ئەوەندەی مەساحەی ڤاتیكانە ئەگەر یەكێك لەمانە داگیر بكرێت كارەساتێكی گەورە دروست دەبێت، بەر یەك كەوتن دروست كەن ئەم وولاتانە سەروەریان هەیە چ كارەساتێك و پێشێلكارییێكە كە بەرامبەر ئەم هەرێمە دەكرێت كە سێ سەد و پەنجا كیلۆمەتر داگیر كراوە وە بە راستی لەم مەسەلەیە بێگومان حكومەتی عێراقە زۆر خەم ساردە، هەرێمێكی بچكۆلە لەگەڵ ستایشم بۆ هێزی پێشمەرگە، بەڵام بەرامبەر دووەم هێزی زەبەلاحی ناتۆ بۆ لەشكر كێشی بۆ ناوچەكە دەكات سەرەڕای ئێران كە هێزێكی گەورەیە، پرسیاری من ئەوەیە بەراستی لەم مەسەلەیە كە پەیوەندی بە حكومەتی عێراقەوە هەیە، ئایا حكومەتی هەرێمی كوردستان لە ماوەی رابردوودا چی كردووە؟ دەیەوێت چی بكات وە ئایا ئاسۆیێك هەیە بۆ كۆتایی هاتن بەم لەشكركێشیە لە پەرلەمان بڕیاری لە سەر دەر چووە و لە یاساهەیە حكومەتی هەرێمی كوردستان چی كردووە؟ ئایا قسەیان لە گەڵ نەتەوەیەكگرتووەكان كراوە؟ ئایا ئاراستەی عێراق كراوە كە قسە لە گەڵ ناتۆ بكات.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن /سەرۆكی پەرلەمان:

كاتەكەت تەواو بوو، كاك مەلا ویسی، فەرموو.

بەڕێز ویسی سعید ویسی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وێڕای دەستخۆشیمان بۆ لیژنەی دیاریكراو كە راپۆرتێكی زۆر باشیان ئامادە كردووە، بەڵام یەك دوو تێبینیم هەبووە، هەندێك شوێن هەنە كە كاك لقمان ئاماژەی پێدا لە دەڤەری باڵەكایەتی كە بەسەر نەكرابوونەوە كە زۆر پێویست بوون، هەروەها شوێنێنێكی وەكو قەزای كۆیێ یان لەیاد كردووە كە ئەوێ بارەگای حزبە رۆژهەڵاتییەكانی لێیە، كە چەندین جار لەلایەن كۆماری ئێرانەوە تۆپباران كراوە و هێرشی

کراوەتە سەر، دیارترین هێرشیان لە ساڵی (2018) بوو کە باس نەکرابوو کە ئەوەش گرنگە بخرێتە ناو راپۆرتە کە، هەروەها لە بڕگەی ڕاسپاردەکان دوو پێشنیارم هەبوو ڕاسپاردەیەك کە داوا لە حکومەتی هەرێمی کوردستان بکرێت.....

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

کێ پێشنیاری پەرلەمانتارانی دەنووسێتەوە لە لیژنە هاوبەشەکان بێ زەحمەت، بەڵێ.

بەڕێز ویسی سعید ویسی:

کە داوا بکرێت لە ڕێگای دیبلۆماسییەوە گفتوگۆ لە گەڵ قونسوڵخانەکان بکرێت بە تایبەتی کۆماری ئیسلامی ئێران وە دەوڵەتی تورکیا، بۆ ئەوەی هەوڵ بدرێت ئەو هێرش و تۆپبارانەی کە ساڵانە دوو بارە دەکرێنەوە رابگیرێن، هەروەها لە راسپاردەکان پێشنیار دەکەین کە داوا لە هێزە کوردییەکانیش بکرێت کە بارەگایان لە سەر سنوور و شوێنانە هەیە ئەوانیش هەوڵ بدەن کێشەی خۆیان لەگەڵ ئەو وولاتانەی کێشەیان هەیە لە ڕێگەی گفتوگۆ بیت، چونکە کێشەی گەلی کورد هیچ کات بە کوشتار و شەڕ چارەسەر ناکرێت، هەروەها دوو پرسیارم هەیە لە بەڕێز وەزیری ناوەخۆ پرسیاری یەکەمم لە دەڤەرێکی وەکو بناری قەندیل پەکەکە ئیدارەیەکی هەیە، ئایا حکومەتی هەرێمی کوردستان چۆن تەعامول لەگەڵ ئەو ئیدارەیە دەکات، پرسیاری دووەمیشم بۆ وەزیری ناوەخۆ ئەوەیە کە لە زۆر شوێن بۆ نموونە لە دەڤەری بادینان هەندێك بارەگای میتی تورکیا هەیە، هەروەها لە مەنتیقەی سلێمانی و گەرمیان بارەگای ئیتلاعاتی کۆماری ئیسلامی ئێران هەیە، حکومەتی هەرێم بۆ هەڵگرتنی ئەو بارەگایانە چ بەرنامەیەکی هەیە یاخود لە داهاتوو چ دەکرێت، چونکە ئەوەش دەبێتە گرفتێك کە زۆرجاران گلەیی لە حکومەتی هەرێمی کوردستان دەکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس کاك بهجت، فەرموو.

بەڕێز بهجت علی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ب ناڤێ خودێ مەزن ودلۆڤان ب خێرهاتنا وەزیرێت بەڕێز دکەین، وێڕای دەستخۆشی بۆ راپۆرتا لیژنا هاوبەش یا هەرسێ لیژنا گەل هندێ دا زۆربەی ئاخفتنێت من زۆربەی وانا برایێ بەڕێز کاك ویسی کرن هەروسا بەشەك ژی کاك لقمان و کاك چیای ژی بەحس کرن ئەز وانا دووبارە ناکەمە ڤە لێ بابەتەکێ بەحس کەم د نەزەرا دوژمنێت کوردا دا کورد هەر کوردە فەرق ناکەتن چ ل رۆژهەلات بیت رۆئاڤا بیت باکور بیت یا باشور بیت، یا پێتڤییە سەر ڤان هێزێت کوردی وان بەهانە و دەلیڤا نەدەنە ڤان دەوڵەتا کو ئەو لێ هاتی کە خەڵکێ مەیێ سڤیل نەبیتە قوربانی بۆ ڤان ململانێت وان یێت نارەوا د ناڤا ئاخا کوردستانێ دا، پرسیارا من بۆ بەڕێز وەزیرێ ناڤخۆ، چ میکانیزمەك هەیە بۆ وان کەسێت کو دبنە قوربانی د ڤان تۆپبارانا چ ژ لایێ ئیرانێ ڤە بیت چ ژ لایێ تورکیا ڤە بیت، یەعنی مەعانێتێت ڤی خەڵکی یێ تێتە

شەهید کرن زۆرن بۆ نمونە پار ل ڤی دەمی ل سالا (2019) ئەز ب خۆ ل گوندی بووم تەیارێت تورکیا هاتن پەکەکە ب سەیارەکێ ڤە هاتە د ناڤا گوندی دا ئو کرە ئارمانج د ئەنجام دا پێنج هاوولاتییێت سڤیل هاتنە بریندار کرن کو سێ ژوانا هەتا نوکە ژی ب دەست رادکەن و مەعاناتێت وان زۆرن، لەوما من پێ باشە جەنابێ وەزیری روونکرنەڤەکێ بدەت بۆ قەرەبووکرنا ڤی هاوولاتییێن سڤیل یێت تێنە شەهید و بریندار کرن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس دکتۆرە گلاویژ، فەرموو.

بەڕێز گلاویژ عبید عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێڕای دەستخۆشیمان بۆ هەر سێ لیژنە لاوەکییەکە کە بەدوادا چوونیان بۆ نووسینی ئەم راپۆرتەیان کردووە، دیارە پاراستنی ژیانی هاوولاتیان و سەر و ماڵیان لە ئەستۆی حکومەتە، جا لە هەر شوێنێکی کوردستان بن، ناوچە سنووریەکانیش گرنگی تایبەتی خۆی هەیە، بەڵام لێرە خاڵێك هەیە کە باسی پارێزگای هەڵەبجە دەکات لە خاڵی دووەم دەڵێت تێکەڵ بوونی ئاوی چەند گوندێکی سنووری ئێران لەگەڵ سەرچاوە ئاوییەکان، ئەگەر بێت و ئەو سەرچاوە ئاوییانە بۆ خواردنەوە بەکار بێت ئەوە کاریگەری لەسەر ئاسایشی نەتەوەی و تەندروستی ناوچەکە هەیە، بۆیە پێویستە لێکۆڵینەوەی جددی لەسەر بکرێت لە رووی بایۆلۆجی و کیمیاییەوە وە پشکنینیشی بۆ بکرێت، چونکە ئەوە شتێکی گرنگە بۆ تەندروستی هاوولاتیان وە خاڵێکی تر لە دەرخستەکان باسی ئەنجامەکان و باسی زیانەکانیان کردووە لە رووی نیشتەجێ بوون و کشتوکاڵ و گەشتیاری و ژینگەوە، بەڵام لە رووی لێکەوتە ئابووریەکان و خەملاندنی دارایی هەموو ناوچەکان نەکراوە، باسی کاریگەری کۆمەڵایەتیش نەکراوە کە زۆر بەی گەنجە شەهیدەکان تازە هاوسەرگیریان کردبوو کاریگەری کۆمەڵایەتی هەیە، پێم باشە ئەو خاڵە لە راپۆرتەکە باس بکرێت وە لەبەر ناسەقامگیری باری ئاسایش و ئەمنی ئەم سنوورانە وەکو پێویست حکومەت ناتوانێت گرنگیان پێ بدات و پرۆژەی گەشتیاری و هەروەها ئاوەدانی تێدا بکات، سوپاس.

بەڕێز ڕێواز فائق حسێن / سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس کاك سەرکۆ، فەرموو.

بەڕێز سەرکۆ ازاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دەمەوێت سەرەتا پێش ئەوەی باس لە لیژنەکان وە دەستخۆشی لە لیژنەکان دەکەم کە ئەرکێکی زۆریان کێشاوە وە راپۆرتەکەیان جێی تەقدیرە، بەڵام دەمەوێت بڵێم پێش ئەوەی قسە لەسەر حکومەت بکەین لەگەڵ وەزیرەکان بکەین ئەو رۆڵەی پەرلەمان کە لە سەرەتای لەشکرکێشیەکانی دەوڵەتی تورکیا وە تۆپبارانی ئێران ئیدانە و هەڵوێستەکانی پەرلەمان و سەرۆکایەتی پەرلەمان هەڵوێستێکی روون و پێویست

دەکات لە ئاستی خواستی خەڵك و گەلی کورد دا بن، سەبارەت بە بەڕێز وەزیری ناوخۆ و وەزیری پێشمەرگە ئەوەی کە روونە وە لە راپۆرتەکەش باس کراوە لە قولایی چل بۆ چل و پێنج کیلۆمەتر سوپای تورکیا هاتۆتە ناو خاکی هەرێمی کوردستانەوە، پێم گرنگە ئەم پرسیارە بە تەئکید بکەین کە ئایا ئێمە بە رێککەوتن لە گەڵ سوپای تورکیا یان تۆپبارانی ئێران دەکرێتە ناوچەکە؟ لەبەر ئەوەی ئەم موئەسەسەیە موئەسەسەیەکی نیشتیمانییە وە هەموو پارچەکانی کوردستان وە ئەم پەرلەمانە جێگەی ئومێدی شۆڕشگێڕەکان و هەردوو پارچەی کوردستانە، لە کاتێك دا کە دەبینین دەوڵەتی عێراق بە هەموو شێوەیەك بە داگیرکاری ناوی ئەم لەشکرکێشیەی سوپای تورکیا دەبات، بەڵام تاوەکو ئێستا هەڵویستی حکومەتی هەرێمی کوردستان روون نییە و بە فەرمی دەرنەکەوتووە پێویستمان بەوەیە کە هەم بەڕێز وەزیری پێشمەرگە و بەڕێز وەزیری ناوەخۆ روونکردنەوەمان بداتێ، باس لەوە کرا کە هەندێك پەرلەمانتار باسیان لەوە کرد و وە هەندێك پرسیاری گرنگ هەیە کە ئەم بنکانەی کە لە هەرێمی کوردستان دا هەن بە تایبەتی میتە ئیتلاعاتە یا هەر لایەنێکی دەرەکییە، بەڵام بە تایبەتی ئەوەی کە باس دەکرێت کە سی و شەش بنکەی سەربازی سوپای تورکیا هەیە لە هەرێمی کوردستان، ئەمانە تاوەکو کەی دەمێننەوە، ئەمانە رێککەوتن کراوە درێژەی هەبێت، ئەوەی کە دوێنێ جەیشی تورکی باس لەوە دەکات کە لە دوایی هێرشی ئاسمانی دەست دەکەن بە پرۆسەی زەمینی تاوەکو ئەو کاتەی کە قەندیل لەو لایەنانەی لەوێ بەشدارن وە ئەو هێرشە زەمینییەی وە بە هەمان شێوەتر سێکیش هەیە کە سوپای ئێرانیش بە هەمان شێوە مەترسییەکی گەورە بخاتە هەرێمی کوردستاندا، لەم کاتەدا قەوارەی هەرێمی کوردستان بە راستی لە مەترسییەکی گەورەدایە وە لە ئێستا دا سیاسەتی دەوڵەتی عێراقیش گۆڕانکاری بە سەردا هاتووە حکومەتی هەرێم و وەزارەتی ناوەخۆ و وەزارەت پێشمەرگە چی هەیە، وە یەکێك لە پرسیارەکانم بۆ بەڕێز وەزیری پێشمەرگە ئێمە هێزی پێشمەرگەمان هەیە ئەوەی کە من ئاگادار بم و پێشوتر لەو بەشە کارمان کردووە هێزی حەفتامان هەیە و هێزی هەشتامان هەیە، پشتیوانی یەك و دوومان هەیە وە ئەمانەی کە دەبینین لە وەزارەتی پێشمەرگە هێزی زیرەڤانی مان هەیە و هێزی فریاکەتنیشمان هەیە هێزی شەڕکەری کوردستان بوونە بە تایبەتی لە شەڕی داعش و لە روبەڕووبوونەوە لە گەڵ حەشدی شەعبی، بەڵام تاوەکو ئێستا نەمان بینیوە لە سنوورەکانی هەرێمی کوردستان رۆژێك تەقەیەك بکەن بەرامبەر بە سوپای تورکیا یا بە سوپای ئێران وە پێویست دەکات سنوورەکان بەم هێزانە پڕ بکرێتەوە وە هۆکاری ئەوەی کە ئەم هێزانە نانێرنە سنوور چییە؟ و زۆر سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس گلوستان خان، فەرموو.

بەڕێز گلوستان سعید حمد:

بەڕێزسەرۆکی پەرلەمان.

وێڕای دەستخۆشیم لەو لیژنانە کە هەستاون بە ئامادە کردنی ئەم راپۆرتە، بەراستی هیچ هێزێکی کوردی بە هۆکار نەزانرێت بۆ ئەو لەشکرکێشیەی کە تورکیا دەیکات لەسەر هەرێمی کوردستان، چونکە بە قولایی هەرێمی کوردستان وە لە هەر شوێنێك کە ویستبێتی زەربەی خۆی داوە کە ئەمە دەلالەت لەخۆ رازی بوون و وەئەوەی کە بەلگەیە ئێمە لە چەند مانگی رابردوو بینیمان لە سەر شاخی ئەزمەڕ بە تەیارەی بێ فڕۆکەوان بە مە لە خەلکی داوە وە خەلکی کوشت، وە ئەمە کێشەی گەورەیە کە بێجگە لەوەی کە حکومەتی ئێرانی وە دەولەتی تورکیا بە هاوکاری بەو پەڕی سڕینەوەی دیمۆگرافیای هەموو ئەو شوێنە سنوورییانەی هەرێمی کوردستانە لە رووی کۆمەلایەتییەوە دەترازێن لە کەسوکاریان جگە لە ئابووری بەر هەرێمی کوردستان دەکەوێت، لە پاڵ هەموو ئەمانە دا ئارامی و ئاسایشی هەرێمی کوردستان لە مەترسی دایە، چونکە هەموومان لەوە دەترسین بەرامبەر ئەو دوو دەسەلاتەی کە دراوسێمانن کە هەر کاتێك بیانەوێت لە هەرێمی کوردستان دەدەن، بۆیە من زۆر بە گرنگی دەزانم فشارەکانمان زیاتر بۆ ئەوە بێت کە سنوورەکانی خۆمان زیاتر قایم بکەین وە فشارەکانمان ئەوە بێت ئەو لەشکرکێشیە کە ئەوان بە ناوی فراوان خوازیەوە بە هەرێمی کوردستانیان کردووە، نەك بە بەهانەیەك بێت کە ئەوان پەکەکە، چونکە ئەوان خەلکی سڤیلی هەرێمی کوردستان زەرەر و زیانیان بەرکەوتووە، بۆیە گرنگە فشارەکانمان ئەوە بێت بە پێی رێککەوتنامە جیهانییەکان ئەمانە بگەڕێنەوە سنوورەکانی خۆیان وە لە دیوی وولاتی خۆیان وولاتیان بپارێزن، نەك هاتوونەتە هەرێمی کوردستان و خاکی ئێمەیان داگیر کردووە کە ئەمە جۆرێکە لە فراوان خوازی و داگیرکاری وە پێویستە حکومەتی هەرێمی کوردستانیش لەو لەشکرکێشیە هەلوێستی جددی هەبێت، چونکە لەو ماوەی پێشوو دا ئەو لیژنانەمان راسپارد بۆ ئەوەی کە بەڕێزتان فەرمووتان بچن بەدواداچوون بکەن و راپۆرت ئامادە بکەن لە بەر ئەنجامی ئەو هێرش کە لە هەرێمی کوردستان دا هەبوو هیچ دەزگایەکی حکومەتی هەرێمی کوردستان بەراستی هەلوێستێکی ئاشکرا وروون و رەسمی رانەگەیاند بەرامبەر ئەوەی کە دەکرێت بەرامبەر ئێمە، سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

مژدە خان فورموو.

بەڕێز مژدە محمود محمد:

بەڕێزسەرۆکی پەرلەمان

وێڕای دەستخوشیم بۆ ئەو لیژنە بەرێزە کە سەردانی مەیدانی کردبوو، بەلام لەو گوندانەی بناری قەندیل و دەوروبەری دێهاتەکانی پشتی قەلادزێ و سەنگەسەر و زارگەلی و ئێنزێ و ئەوانە کە دائیمەن ئەو گوندانەوانە زەرەمەند بوونە، رەز و باخیان و توشی مالوێرانی هاتوون کە لە راپۆرتەکە ئاماژەی پێنەدراوە، دوو پرسیارم هەیە لە وەزیری ناوەخۆ یەکەمیان بێ دەنگی و بێ هەلوێستی حکومەت ئایا

دەگەڕێنێتەوە بۆ ئەوەی چ شتێك رێگرە لەوەی کە هەڵوێستێکی جددی و روون بگرنە بەر، چونکە بەیاننامەی شەرمنانە هیچ شتێك لەو بارودۆخە چەند جارێك ئەوە کراوە وە زادیدەن پرسیارێکی ترم هەیە ئەو خەڵکانەی لە دێهاتانە و بە تایبەتی لە مەنتیقەی دهۆك و ئەو ناوانە دەهاتنە سەر جادە و موزاهرەیان دەکرد، ئەوانە لە تاو ماڵوێرانی خۆیان هاتنە سەر جادە، یەعنی زانیویانە حکومەتی هەرێم دیفاعێکی ئەوتۆیان لێ ناکات، بۆیە بە ناچاری دەهاتنە سەر جادە، چۆن دەبێت حکومەت یاخود برایانی ئاسایش دەست بەسەریان بکەن و لە زیندان ئەشکەنجەیان بدەن بەڕێزتان قسە و هەڵوێستان چییە لە سەر ئەمە، سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، سەوسەن خان نوقتە نیزامی لە دوای کاك عبدالسلام وەرتان دەگرم، کاك ئومێد وەردەگرم نوقتە نیزامی؟ فەرموو.

بەڕێز ئومێد عبدالرحمن حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە پێی ماددەی (55) بڕگەی دووەم داوا کارم بە شێك لە قسەکانی بەڕێز موژدە خان لە پڕۆتۆکۆڵ بسرێتەوە.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بە دیاریکراوی کامە؟

بەڕێز ئومێد عبدالرحمن حسن:

بە دیاریکراوی بەرپرسانی هەرێم پەیوەندی بازرگانیان لەگەڵ وولاّتان پەیوەندی بازرگانی خۆیان لەگەڵ کەسێك بکات، بەلاّم خاك و خەڵکی کوردستان بابەتە نیشتیمانی و نەتەوەییەکان هیچ پەیوەندی بەوەوە نییە، کێ کار دەکات، کێ گەندەڵە، کێ پارەی هەیە، کێ بازرگانە، وەکێ سیاسەت و بازرگانیش دەکات، بۆیە ناکرێت ئەو بابەتانی تێکەڵی یەکتر بکەین داواکارم ئەو قسانە بسرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ دروستە سەوسەن خان، فەرموو:

بەڕێز سوسن محمد میرخان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش بە هەمان شێوە داواکارم کە موژدە خان فەرمووی بەیاننامەی شەرمنانەی حکومەت لە پڕۆتۆکۆڵ بسڕێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك مم اسکندر مم، فەرموو.

بەڕێز مم اسکندر مم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی من دەمویست بلێم هەمووی وترا، بەلاّم قسەیەك دەکەم بە ئیجازەی جەنابتان بێت، ئێمە لێرە نە محامی پەکەکەین نە تورکیا وە نە هی ئێرانین، چ جیاوازیەك لە نێوان پەکەکە و ئیران و تورکیا دا نییە، لەلایەك ئەگەر بەرژەوەندی هەرێمی کوردستان بخرێتە مەترسییەوە کە ئاگر خوا نەکات لە ماڵی هەر یەك لە بەربیێت ئەگەر برای من بێت یا نەیار بێت ئاگرەکە ئیشی خۆی دەکات، هیچ شۆڕشگێڕێکی نیشتیمان پەروەریەکیش لەوەدا نابینم کە هەندێك برادەر بەرگری لێ دەکەن، پەکەکە یەکەم شەڕەفی کە بەرکەوت یەکەم لایەن بوو لە ساڵ (1992) دژی دەستکەوتەکانی کوردستان شەڕێکی نەخوازراوی دژی هەرێمی کوردستان سەپاند، تا ئێستاش بوونەتە ژێدەری ناخۆش، ئێمە کە باسی پەکەکە دەکەین بەرگری لە تورکیا ناکەین و ناڵێین کە خۆش مرۆڤن هەموو ئەوە باش دەزانن و موتەفقن لەسەر ئەوە، تورکیا منداڵەکانی وا پەروەردە دەکات کە رقیان لە کورد بێت، ئەمە موناقشەی لە سەر ناکرێت، تورکیا هێزێکی گەورە یە دەچێتە لیبیا دەچێتە قەتەر و سوریا و دەچێتە هەموو شوێنێك، ئێوە ئەگەر هێزێکی نیشتیمانپەروەر و وولاّت پارێزن فەرموون پارێزگاری لە سنوورەکانی بکەن فەرموون بیانوو مەدەن بە دەست تورکیا، ئینجا ئێمە لەگەڵ تورکیا بە شێوەیەکی تر قسە دەکەین، بەراستی دەمویست بڵێم ئێمە محامی هیچ کەس و لایەنێك نین و بەرژەوەندی هەرێمی کوردستان بۆ ئێمە زۆر گرنگە دەبێت پارێزەری ئەم بەرژەوەندییە بین، نە تورکیا و نەئێرانیش ئەوەندەی پەکەك ئازاری خەڵکی کوردستانی نەداوە، سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن / سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس بۆ بەڕێزت کاك بهمن، فەرموو

بەڕێز بهمن کاك عبدالله احمد:

بەڕێزسەرۆکی پەرلەمان.

بە پرسیارێکی جددی دەست پێ دەکەم لە بەڕێز شۆڕش اسماعیل وەزیری پێشمەرگە، هیوادارم برادەران بە گاڵتە تێ نەگەن، کاك شۆڕش ئێوە (F35)تان بۆ کەیە تا کەی هەڵی ناستێنن وپێی لە جەیشی تورکیا نادەن؟ ئێمە ئەندامی پەرلەمانین ونوێنەری خەڵکین حەقە واقعی قسە بکەین.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

داوای روونکردنەوە ئیشی منە، ئەگەر پێویست بکات داوا دەکەم، کاك شۆڕش اسماعیل لە مەوقعێك دایە دەتوانێت وەلاّمی هەر پرسیارێك بداتەوە، فەرموو کاك بهمن.

بەڕێز بهمن كاك عبدالله احمد:

بەڕێزسەرۆكی پەرلەمان.

من دەمویست كەمێك واقعی بین، یەعنی پژاك، پەكەكە، حزبی دیموكرات، كۆمەڵە، ئەمە راستە بینانۆن، توركیا و ئێران دوژمنی ئێمەن، بەلأم با تۆزێك واقعی بین مەعقول نییە من ئەندامی پەرلەمان بم و بوونی دیموكرات لە ناو كۆیە بە بیانۆ نەزانم بۆ ئێران، بەلأم بوونی پەكەكە لە سەر سنوور لە ناو شێلادزێ بە بیانۆ بزانم بۆ توركیا یا ئەوەی ڕێفراندۆم كە لە ناو پەرلەمانی كوردستان بە دەنگی (93٪) خەڵكی كوردستان بەبیانۆ بزانم بە لە دەست دانی لە (٥٣٪) خاكی كوردستان، بەلأم بوونی پەكەكە لە بە بیانۆ نەزانم لە ناو مەخمور، حەز دەكەم واقعی بن بوعدێكی تاریخی هەیە، لە بەر ئەوەی من ئیختساسم تاریخە، بۆیە تكایە مەجالم بدەن باس بكەم لە ساڵی(١٩٨٣) ئیتافاقیەكی توركی عێراقی هەیە ئەم ئیتفاقە بۆ تەداخول كردنی جەیشی هەردوولا كە بچنە ناو سنوورەكانی یەكتری بۆ سەركووت كردنی بزووتنەوەی شۆڕشگێڕی كورد ئەم ئیتفاقە لە ساڵی (٢٠٠٧) هەمووی لە ئێعلام ماوە كە (الجزیرە)یەكەم كەناڵ بوو بلأوی كردەوە، نوری مالكی نوێی كردەوە تاكە كەسێك كە ئەو كاتە سەرۆكی هەرێمی كوردستان بەڕێز سەرۆك بارزانی دژی وەستایەوە و بەیاننامەشی دەركرد، بەلأم دەنگی نەگەیشتە هیچ جێیەك و ئەو ئیتفاقە تێپەڕی، پەكەكە یەكەم هێز بوو پێش توركیا و ئێران شەڕی دژی حكومەتی هەرێمی كوردستان راگەیاند وە لەم پەرلەمانە بەڕێزەوە بەڕێز خوالێخۆشبوو مام جەلال زۆر بە روونی باسی ئەوەی كردووە و، پێم وایە كەس لەو باشتر ناتوانێت وەسفی پەكەكە بكات كە ساڵی (١٩٩٤و ١٩٩٣) لەو پەرلەمانەوە كردوویەتی، ئێستا ئێمە دوو ڕێگامان لەبەر دەستە ڕێگایەك كە ڕێگای سەرۆك كۆمار و وەزارەتی دەرەوەی عێراقە كە ئەمە سیادەی عێراقە، ئێمە دەوڵەت نین، ئەمە سیادەی ئێمە نییە سیادەی عێراقە پێشێلكراوە، سەرۆك كۆمار پارێزەری سیادەی عێراق و دەستوری عێراقە لەگەڵ وەزیری دەرەوە لە ڕێگای پەرلەمانی عێراقەوە لۆبی دروست بكەن، بۆ ئەوەی ئەو ئیتفاقە سیاسیە هەڵوەشێتەوە، بۆ ئەوەی سەرۆك كۆمار داوا بكات جەیشی توركی بكشێتەوە، دوو كاری ئێمە ئەوەیە بەم هێزانەی خۆمان بڵێین بیانۆ نەدەن، من نمونەیەكی تاریخی دەهێنمەوە گوێم لە هاوڕێیەكی خۆشەویست بوو وتی كاتی خۆشی كە ئێمە شۆڕشمان دەكرد لە ناو وولأتان بووین ئەم كوردستانەش پڕە لە خەڵی باكوور و رۆژهەلأت و رۆژئاوا هەموو لێی دەژین، كاتی خۆی لە هۆكارە سیاسیەكانی ئیعلان نەكردنی پارتی دیموكراتی كوردستان وەك یەكەم حزبی كوردی لە كۆماری مهاباد پێشەوا قازی محمد داوای لە بارزانی نەمر كرد بیانۆ نەدەنە دەست عێراق و دوژمنەكانی مهاباد ببێتە شوێنی كۆكردنەوەی دژەكانی دەوڵەتان، بۆیە پارتی هێنرایەوە لە بەغدا ئێعلان كرا موراعاتی ئەوە كرا لە كاتێكدا هێزی ئەساسی بەرگری لە كۆمار هێزی بارزانییەكان بوو.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن / سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ كاتەكەت تەواو بوو، كاك مەلا ناصر ئاخر كەس وەردەگرم.

بەڕێز عبدالناصر احمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێڕای دەست خۆشیمان بۆ لیژنە هاوبەشەکان وەکو ئەوەی زۆربەی هەڤالاْن باسی ئەوەیان کرد کە دە ڤەری بادی نان ز یاتر له (٥٠٠) دێ چۆل کراوە، ئێ ستا خەڵکە کەی ئاوارە و دەر بەدەر بوو نە، ئە مەش ئەوە دەگەیەنێت هیچ سەروەریەك بۆ خاکی هەرێمی کوردستان نەماوە و تورکیا بە ئارەزووی خۆی هێرش بکات و ئ ێران بە ئارەزووی خۆی تۆپ بارانی ناو چە سنوورییەکان بـکات، بەرا ستی خەڵکی سڤیلیش بۆنە تە قور بانی، حکو مەتی هەرێمی کورد ستان دە ستە وە ستان وە ستاوە لە ئا ست کو شتاری خەڵکی مەدەنی و پێشێلکردنی پیرۆزیی و سەروەری خاکی کوردستان، دەستان خۆش بێت و سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان موداخەلە تەواو بوو، ئێستا دەر فەت دەدەینە بە وەزیرە کان بەڕێز وەز یری ناوەخۆ لە گەڵ بەڕێز وەزیری پێشمەرگە بفەرموون قسەی خۆتان بکەن، لە بارەی راپۆرتە کە و لە بارەی موداخەلەی ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان بکەن.

بەڕێز شۆڕش اسماعیل / وەزیری کاروباری پێشمەرگە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان و ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان، سەرەتا سوپاسی ئەو لیژنا نە دە کەم کە ماندوو بوون کاتی زۆری ویستووە تا بتوانن ئەو راپۆرتە بە پـێزە بنوو سن دە ست خۆ شیان لێ دە کەین، من دەمەوێت بەو خاڵە دەست پێ بکەم هەمووومان بە ئاگاین لەو مەترسیانەی کە هەر لـێرە با سمان کرد، هەمووومان رو بەڕووی حکو مەتی هەرێمی کورد ستان دەبێ تەوە و ئیـنـجا دەزا نن ئەو مەتر سیانە چەند جددین، لەو لاوە سنوورەکانمان ئەوە لە خوارەوە ناو چە کورد ستانیەکانمان ئەوە وەز عی ئابووری کە بۆ خۆی هەڕەشەیە، بۆیە پێویـستە ئە مە بزانین لە هەموو قۆنا غەکان ز یاتر بەرپر سیارانەتر هەڵسوکەوت بکەین، من دەمەوێت لەوە شەوە دەست پێ بکەم کە لە سی و شەش ساڵی رابردوو دا کۆتا کردە سەربازییە فراوانەی جەیشی تورکی حـساب بکر ێت، ئە مە بیـست و سێ یەمین کردەی سەربازی فراوا نی تورکیا یە، کردەی سەربازی نەبووە کە بە ناوی حزم و چەکوش و لەم سی و شەش ساڵی را بردوو دا لە زەمانـێك کە حکومەتی هەرێمی کوردستانیش نەبووە، راپەڕینیش نەبووە، سی و پێنج هەزار، دەیان هەزار ئەوەی حزم و چەکوش و رۆژە کە ئەمانە کردەی سەربازی زۆر گەورە بوون، تورکـیا بەردەوام بووە لە مە دا، لە ساڵی (2013) پەرلەمانی تورکیا ئەو ئەقیدەیەی کە جەیش کاری لەسەر دەکرد کردەی بەرگری کردن بوو لە عەلمانیەت ئەوەی گۆڕی بۆ بەرگری لە هەڕەشەکانی دەرەوەی، یەعنی ئەو هەڕەشانەی کە رووبەڕووی تاکی تورکی دەبێتەوە لە دەرەوە، لەبەر ئەوەش دەسەلاتی داوە بە بە جەیش کە سنوورەکانی وولاّتی خۆی دا بتوانێت پێشڕەوی بکات کە لە هەر شوێنێك کردەی سەربازی بـکات، هەمووومان دەزا نین ئەو هەنگاوا نەی تورکیا دەیکات خۆی بە تەنیا نییە وهەما هەنگی هە یە لە گەڵ وولاّ تانی دەورو پـشت، من دڵـنـیام ئە گەر

هەماهەنگی لەگەڵ عێراقیش نەبێت، بەڵام ئەم هەنگاوانەی پێ ناخۆش نییە، ئێمە خۆمان لە وەزعێك داین کە لەگەڵ دەوڵەتی عێراق نەمانتوانیوە بگەینە ئەنجامێکی باش، بۆیە من ترسم لەوەش هەیە لە ئایندەدا ئەم لەشکرکێشیانە بەردەوام دەبێت وە پێشڕەوی زیاتریش دەکات وە ڕەنگە هێزی تریش پشتیوانیان بکات، من نامەوێت پێش حەدەسەکان بکەوم، بەڵام مەترسی گەورە لە سەر ئایندەی ئەم وڵاتە هەیە، بۆیە ئەرکی قورس و لە توانا بەدەر دەکەوێتە سەر لایەنە سیاسیەکان کە ئەو مەترسییانەی سبەی ڕووبەڕووی هەرێم دەبنەوە، چونکە هەڕەشەیەکە دەوروپشت لە سەر ئەو دەستکەوتانەی کە لە هەرێمی کوردستان ئەم فیدراڵە هەیە ڕەنگە زۆرێك پێی دڵخۆش نین، بۆیە دەبێت خۆمان کۆ بکەینەوە و هێزی پێشمەرگە یەك بخەینەوە تا بتوانێت ڕووبەڕووی ئەم مەترسیانە ببێتەوە، لە سەر پرسیارەکانیش بۆچی ئەم بۆشاییە ئەمنیانە پرسیارکرا، ئێوە هەمووتان ئەندامانی پەرلەمانن شارەزاییتان هەیە لە یاسا و لە دەستووری عێراق حەسرییەن پاراستنی سنوورەکانی عێراق بە هەرێمی کوردستانیشەوە بە پێی ماددەی (110) دەستووری عیراق لە سەر دەوڵەتی عێراقە بیپارێزێت، شەڕی دوو دەوڵەتە ئێمە ناتوانین بە هێزی پێشمەرگە یا حکومەتی هەرێمی کوردستان یا وەزارەتی پێشمەرگە کە جوزئێکە لە مەنزوومەیەك وە هەرێمی کوردستانیش لە مەنزوومەیەکی فراوانترە کە عێراقە، ئەمە بڕیارێکی سیاسی بڕیارێکی حکومەتی عێراقی دەوێت کە بڕیار لەوە بدات وە بەرپرسیشە بە پێی دەستوور کە دەبێت بەرگری لە سنوورەکانی خۆی بکات، چونکە ئەمە پێشێلکردنی سەروەرییەکی فراوانی عێراقە وە بەدا خەوەش لە ڕووی هەتا ئەتەکێتی دیبلۆماسیشەوە عێراق و دەوڵەتە عەرەبییەکان مەوقفێکی ئەوتۆیان نەبووە، وەزارەتی خارجییە دوو جار سەفیری تورکیایان بانگ کردووە وە یادداشتی توندیان داوەتێ وە هەڕەشەی ئەوەش کراوە کە عێراق لە مەجلسی ئەمن سکالا تۆمار دەکەن، بەڵام ئێمە لە هەرێمی کوردستان نەمانتوانیوە لە بەری ئەوەی یەك هەڵوێست بین وە ئەو درز و کەلێنانەی کە لە ناو وتاری سیاسی هەرێمی کوردستان دا هەیە بە خۆی کاریگەری لەوە هەبووە کە ئێمە ئەوەندەی بە چارەسەر کردنی کێشەکانی ناوەخۆمانەوە خەریکین نەمانتوانیوە، ڕاستە لەگەڵ عێراقدا قسە کراوە، بەڵام ئاستێکی پێویست نەبووە، لە بەر ئەوەی خۆمان ئەوە وەزعەکەمان بووە، پرسیار هەیە کە ئایا هەماهەنگی هەبووە کە لە ناوچەی سلێمانی کونەماسی لە ئەزمەڕ کە دەکرێت، من پێم باشە ئەندامانی پەرلەمان لە سەروو ئەم پرسیارە ئیستیفزازییەوە بن ئازادن کە ئەوە بکەن، دەوڵەتی تورکیا و تەکنۆلۆجیای تورکیا ئەوەندە پێش کەوتووە هەم لە بادینان هەم لە گەرمیان لە هەموو شوێنێك، یەعنی ئێمە وڵاتێکین نەمانتوانیوە سنوورەکانی خۆمان کراوەیە لە هەر چوار لاوە دەورووبەر کێ بیەوێت بڕوات کێ بیەوێت بێت نەمانتوانیوە سنوورێکی قایمان هەبێت، کەس بتوانێت لە ڕووی تەکنۆلۆجیاش ئەو وڵاتانە ئەوەندە پێش کەوتووە کە دەتوانن بە دەقیقی لە ناو چەندین کەسدا کەسێك دیاری بکەن وە هەمووشتان دەزانن ئەو چەکانەی کە لەم دواییە دا تورکیا بە کاری هێناوە زۆربەی زۆری ئەو چەکانەیە کە خۆی دروستی دەکات، مانای ئەوەیە ئەو چەکە زیرەکانەی کە ئەو قومبەلە زیرەکەی کە بە کاری هێناوە ئەو چەکانەی کە بە لەیزەر بەکار دەهێنێت دروستکراوی خۆیەتی،

لەبەر ئەوەی توانایەکی ئابووری سەربازی فراوانی هەیە، چونکە خۆی موئەسەسەیەکی گەورەیە لە تورکیا کە موئەسەسەی سەوسانە دەتوانێت لە یەك مانگدا لە مانگی حوزەیران دا تەوعاتی هەوایی (747) فڕینی ئاسمانیان هەبووە کە شەڕیان پێ کردووە کە (652) یان هی تەیارەی بێ فڕۆکەوانە، لە بەر ئەوەی ئەو تەیارانەی سیستەمی زیرەکی پێوەیە و دەتوانێت شەڕی یەکلاکەرەوە بکات، (652) جار تەیارە لە کاتێکدا کە بەو شێوەیەیە باقییەکەی کە نەوەد و ئەوەندە تەشکیلەی (f16) بووە، بۆیە ئەم هێزە زەبەلاحە کە وەکو هەمووتان دەزانن هێزێکی گەورەیە لە مەنتیقەکەدا ئێمە دەبێت لە چوارچێوە و سیستەمی بەرگری عێراق دا هەوڵ بدەین ئەم کێشەیە چارەسەر بکەین، حکومەتی هەرێمی کوردستان بەیاننامەی هەبووە، بەڵام لە گەڵ عێراقیش دا هەوڵی داوە بۆ ئەوەی کە عێراق مەرجەعی ئەساسییە، بۆ ئەوەی بتوانێت رووبەڕووی تورکیا ببێتەوە لەم موشکیلەیەدا، بۆیە ئەوی کە باسی هەماهەنگی دەکرێت بڕوا ناکەم رەنگە کەسانی تاك وەکو تاك خەڵکێك هەبێ پەیوەندی لە گەڵ ئیتیلاعات و لە گەڵ میت دا هەبێ، حەز دەکەم لێرەدا بە سەربەرزی بڵێم وەزارەتی پێشمەرگە نەك دوور و نزیك چۆن ئاگای لە جەیشی عێراقی نەبووە، چۆن پەلاماری داوە دەوڵەتی تورکیاش نەك حساب بۆ وەزارەتی پێشمەرگە ناکات ئەگەر بیکردایە ئەوەی پێی دەڵێن سەروەری خاك و رێزی لێ دەگرن کە پەلاماری داوە، مانای ئەوەیە رێزی لێ نەگرتووە، وەزیری بەرگری تورکیا بە رەسمی ئیعلانی کرد ئەوان عەمەلیەیەکی فراوان ئەوەی کە ناویان نا چڕنووکی پڵنگ ئەوە بوو کە پەلاماری ئاسمانی بوو کە پەلاماری مەنتیقەی خواکوڕك و قەندیل و مەخموور و شەنگال لە (14) مانگ دەستیان پێ کرد نەشی شاردەوە، عەمەلیەی دووەمیشی کە چڕنووشی پڵنگ بوو هێرشی زەمینی بووە هەزاران سەرباز لە سێ میحوەرەوە بەشداری تێدا کردووە باکیشیان لەوە نەبووە کە دێهات دەسووتێت خەڵك دەکوژرێت هەنگاویان ناوە نەشیان شاردۆتەوە، چوونی پاسەوانی سنوور ئێمە ئاگادارین قسە کراوە پاسەوانی سنوور توانا و ئیمکانیەتی ئەوەی کە سێ لیوای هەیە لە هەرێمی کوردستان لە دهۆك و لە هەولێر و لە سلێمانی، بەڵام ئەمە مانای ئەوە نییە ئەمانە دەبا بەیان پێیە و دژە تانك و دژە فڕۆکەیان هەیە، بەڵام ئەوانە هێزێکن سەر بە عێراقن و دەتوانن بە ناوی عێراقەوە بەرگری بکەن هەم لە رووی سەنەدێکی یاسایی و نێودەوڵەتیشیان پێیە، چونکە بە شێکن لە جەیشی عێراقی، ئێمە لە گەڵ وەزارەتی بەرگریش کۆبوونەوەمان هەبووە وە دژی لەشکرکێشی تورك و داوای قەرەبووی زیانلێکەوتووانمان کردووە، ئەمەش هەمووی پەیوەستە بەوەی حکومەتی هەرێم لە گەڵ حکومەتی ناوەند رێك بکەوێت، یەعنی هەمووی بەستراوە بەوەی رێککەوتنی سیاسی لە گەڵ بەغدا بکرێت، ئەگینا بەغدا خەریکی هەم کێشەی خۆیەتی هەم رەنگە ئەمەشی بەلاوە گرنگ نەبێت، چونکە هەتا هەڵوێستی نێودەوڵەتیشی لە سەر لەشکرکێشی تورکیا لە ئاستێکی توونددا نەبێت فەرەنسای لێ دەرچێت، ئێمە ناتوانین رێگری لە سەرانە و باجی پەکەکە بگرین کە لەو شوێنانە هەیە کە توانایان هەیە و حکومڕانی خۆیان دامەزراندووە، ئەمەش هەمووی دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە هێزە سیاسییەکان نەیانتوانیوە لە سەر ئەم مەسەلانە رێك بکەون، پێویستە هێزە سیاسییەکانی هەرێمی کوردستان رێك بکەون و هەڵوێستیان یەك بێت لە سەر عێراق لە

سەر پەکەکە، لە سەر رۆژئاوا، لە سەر دەو ڵەتانی دەوروو پ شت ئەما نە هەموو پر سن دەب ێت رێککەوتنی سیاسییان هەبێت، بۆ ئەوەی هەریە کەیان بە ئارا ستەیەکی ج یا نەڕوات وە ئەو ئارا ستە جیایانە یە کە ئێ مەی گەیاندۆ تە ئێ ستاوە، ئەو ئارا ستە جیایانە یە کە پەکە کە بە در ێژایی چۆتەوە تاوەکو چووەتە گەرمیان و ئەو شوێنانە، لەبەر ئەوە دەب ێت هەر چی زووە ئەو ئارا ستە یەکگرتووە هەبێت، ئەوا نەی بە هۆی لەشکرکێ شی تورک یا و تۆپبارا نەکانی ئێرا نەوە شەهیدبوون یا ساکە رێگا نادات، ئە ندامانی بەڕێزی پەرلەمان دەتوانن لە ئایندەدا کە هەمواری یاسای شەهیدان کرایەوە ئەو خاڵە ئیزا فە بکەن کە ئەوانە شی لەوێیە، چونکە یاساکە بە تەحدید دیاری کردووە کێ بکرێت بە شەهید ئەوانە دەکرێن بە شەهید کە لە سەنگەری بەرگری لەگەڵ دوژمنان دا بە فیشەك شەهید دە کرێن، ئەو هێزا نە هیچیان پر سیان بە ئێ مە نەکردووە وەکو وەزارەتی پێشمەرگە، کاکە باسی کرد کە تورکیا بە قوڵایی چل بۆ چل و پ ێنج کیلۆ مەتر هاتۆتە ناو خاکی هەرێمی کوردستان ئەو رەقەمە نازانم لە کوێ وە هێندراوە، ئەوەی کە لای ئێمە هە یە دە بۆ پانزدە کیلۆمەتر زیاتر نییە کە ئەو دە بۆ پانزدە کیلۆ مەترەش ئاسمانی یە، ه یزی پێ شمەرگە بۆ چی تەقە ناکات ئێمە باسمان کرد وەزارە تی پێ شمەرگە بەو ئیمکانییە تە کە مەش کە هە یەتی کە هەر رۆژێ بڕیارێکی سیاسی حکومی حکومڕانی هەبێت، بۆ ئەوەی روو بەڕووی هەر مەتر سییەك یا هەر شەڕێك یا هەر کردە یەکی سەربازی ببێ تەوە بەو پەڕی سەربەرزی و شانازییەوە روو بەڕووی دەبی نەوە، ه ێزی پێشمەرگەی کوردستان ئەرکی پاراستنی خاکی کوردستانە ئەرکی پاراستنی کەرامەتی تاك بە تاکی خەڵکی کوردستانە، بەڵام لە ئێستادا ئەمە بڕیارێکە بە پێی ماددەی (110) ی دەستووری ع ێراق دەب ێت دەو ڵەتی عێراق بڕیارێك لە سەر مە سەلەی تورک یا بدات وە هەر کاتێکیش کە هەرێم خۆی بڕ یاری و هەڵوێ ستی حکو مەتی هەرێم و سەرکردە سیا سییەکانی هەرێمی کورد ستان روو نە لە سەر مە سەلەی لەشکرکێ شی تورکیا و لە سەر مەسەلەی پەکە کەش، من لەو رۆژا نە دا قونسولی تورک یا لا مان بوو بە را شکاوی قسەم لەگەڵدا کرووە کە ئایا بەدەر لە شەڕ رێگەی تر نی یە ئ ێوە تاقی بکە نەوە، ئەم شەڕ و کو شتارە کە نەك دەو ڵەتی تورک یا هەموو دون یا تەجروو بەی زۆر یان هە یە لە سەر شەڕ کە نەتیجە کەی خوێن ر شتن و ماڵوێرانی وێرانکاری کە نەتیجەکەشی هەر رێککەوتنە، ئایا بۆچی پرۆسەی ئاشتی یا گفتوگۆ جارێکی دیکە دەست پێ ناکرێتەوە؟ بۆیە ئێمە لە هەر بۆنەیەکدا یا هەر دەر فەتێك هەبووبێت داوای ئەوەمان کردووە هەم حکومەتی هەرێمی کوردستان هەم سەرکردایەتی سیا سی کێ شەی ن ێوان پەکە کە و حکو مەتی تورک یا دەبێت بە گفتوگۆ و بە شێوەیەکی ئاشتیانە چارەسەر بکرێت، من قسەیەکیشم هەیە لەسەر ئەوی کە ئێ مە وەختی خۆی لە بەشەکانی تری کوردستان کە پێشمەرگە بووین، ئێمە وەکو پێشمەرگە بەو شێوەیە نەبووە کە ئێ مە لە وولا تی خۆ مان بووین کورد ستانی ئێرا نمان نەکردبوو بە مە یدانی یەکلاکەرد نەوەی ناکۆکییەکانمان لەگەڵ دەوڵەتی عێراق، نە کۆمە ڵە و د یموکرات رێگەی پ ێدەدایین وە کاتێکیش کە ئاوارە بووین مقرەکانمان لە حدودی ئێراندا بووە، لە زەمانی ئەنفالدا لە بەر ئەوە ئێ مە ئە گەر بگەڕێی نەوە بۆ ئەو کاتە زۆر رێزمان لە تایبەتمە ندی هەر شوێنێك گر تووە وە نەبووی نە سەرئێ شە و مو شکیلە بۆ ئەو

شوێنانە وە ئێستاش دەبێت حزبە سیاسییەکان و حکومەتی هەرێمی کوردستان کە رێککەوتنی سیاسی بوو بە روونی لەگەڵ پەکەکە قسە بکرێ، بۆ ئەوەی کە ئەو شوێنانەی کە شوێنی نیشتەجێ بوو نە گوندەکانە ئەوانە دوور کەونەوە لەو شوێنانە، بۆ ئەوەی سەرو ماڵی خەڵکی بپارێزرێت، بەبوورن ئەگەرپرسیارێکم بیر چووبێت هەوڵم داوە پرسیارەکانی زۆری جواب بدەمەوە، ئومێدم وایە لە ئاستی پرسیارەکاندا جوابەکان گەشتبێت وە جارێکی دیکە زۆر سوپاستان دەکەم، ئەو پرسیارەشی کە برادەرێك ئەندام پەرلەمانێکی بەڕێز کردی لە سەر تەیارەی (35) من دەزانم قسەکەی بە ئیجابی بووە بە سلبی نەبووە من تێدەگەم فیعلەن ئیمکانیەتی ئێمە ئەوەیە، ئەگەر ئەو ئیمکانیەتە زۆرە هەبوایە ئەو کاتە (لا یکلف لا نفسا الا وسعها) یەعنی ئێمە ئەوەین کە هەین، راستە ئەگەر من تەیارەی (F35) م هەبوایە حکومەتی هەرێمی کوردستانیش بە دەنگێکی تر قسەی دەکرد، ئومێدم وایە ئەو هەڕەشە و مەترسیانەی کە ئێستا لەسەر هەرێمی کوردستان هەیە هەمووومان واز لەو تووڕە بوون و غرووری و هەموومانی کۆبکاتەوە کە راستە هەر یەکەمان بەشێکی ئاوێنەمان لایە بەرامبەر خۆمان بە راست نەزانین، هەموومان پێکەوە راست دەبین هەموومان پێکەوە سەرکەوتوو دەبین وە هەموومان پێکەوە دەشکێین زەرەرمەندی گەورە دەبین دوایش پەشیمانبوونەوە دادمان نادات و سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن / سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك گۆران پرسیارەکەت بە دیاری کراوی لە بەڕێز وەزیری پێشمەرگە کرد بوو یا چاوەڕێ دەکەیت بەڕێز وەزیری ناوەخۆش قسە بکات، زۆر سوپاس بۆ وەزیری پێشمەرگە کەرەم بکەن، بەڕێز وەزیری ناوەخۆ.

بەڕێز رێبەر احمد خالد/ وەزیری ناوەخۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان ماندوو نەبن، ئەمرۆ گفتوگۆ لە سەر بابەتێکی هەستیار دەکرێت لەناو پەرلەمانی کوردستان کە بابەتێکە هەر پەیوەندی بە سنوورەوە نییە، بابەتی قەزیەی نەتەوەییێکە قەزیەی نەتەوەییێك لە ناوچەی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست ئەمرۆ باسی لێدەکەین، بچووکمان کردۆتەوە لە قەزیەی سنوور لە بەینی عێراق و تورکیا، لە بەینی عێراق و ئێران لە بیرمان نەچێت ئەو دەوڵەتانەی کە دوای (1921) دروست بوون، لە دوای شەڕی جیهانی یەکەم بە چ بنەمایەك دروست بوون و کوردیش تا چەند زەرەرمەندی سەرەکی بوونە لە ناوچەکە، ئێستاش ئێمە باجی ئەو هەڵە مێژووییە دەدەینەوە لە ناوچەی رۆژهەڵات کە لە سەر بنەمای بەرژەوەندی زلهێزەکان و براوەکانی شەڕی جیهانی یەکەم ئەم جوگرافیایە بەم شێوەیە دارێژراوە، ئەم جوگرافیایە لە رووی سرۆشتییەوە یەك جوگرافیایە، بەڵام بە خەت کێش دابەش کراوە بە پێی بەرژەوەندییەکان خەتی راستی تێدایە وە کە ئەڵنەهوو هیچ سنوورێکی سروشتی نییە، بەڕێزان ئەم بابەتە لەم پرسیارانەی کە ئێوە باستان لێ کرد نە بەو شێوەیە چارەسەر دەبێت نە بەو شێوەیە حکومەتی هەرێمی کوردستان مامەڵەی لە گەڵ دەکات، ئێمە لە گەڵ واقع وە لە گەڵ تواناکانی

خۆمان وە لەگەڵ لایە نەکانی کە تەرەفن لە کێشەکە مامە ڵە دە کەین وە سەیری بارودۆخ و جوگرافیا و مێژو و هەموو ئەو بابەتانەی کە پەیوەندن بە جوگرافیا و مێژووی ناو چەکە دەبێت لە بەر چاو بگیر ێت، عێراق ولاَتێکی خاوەن سیادەیە، پارا ستنی سنوورەکان مە سئولیەتی حکو مەتی فیدرا ڵە وە کو لە رووی دەستوورییەوە بابەتێکە دەبێت بەڕێزتان موتەلەع بن لە چەندین ماددەی دەستووری عێراق کاری پێکراوە لە (2005) ە وە کە هێزەکانی پاسەوانی سنوور دروست کران، لە بەر خسو سییەتی هەرێمی کورد ستان و ئەو خەبات و تێکۆشانەی کە هەبووە بۆ ئەوەی هیچ هێزێك و دەزگا یەکی عێرا قی نەگەڕێ تەوە کورد ستان سەرکردایەتی هێزی پاسەوانی یەك هی پا سەوانی سنووری عێراق لە کورد ستان درو ست کرا، کە بارە گا فەرمییەکەی لە هەولێرە و سێ لیوای هەیە لە دهۆك و سلێمانی و هەولێر، ژمارەی ئەو پاسەوانانە بە پێی پێویست نییە بۆ پاراستنی سنوورێکی دوور و درێژ کە نزیکەی (995) کیلۆمەترە، لە زاخۆ تاوەکو دەگاتە دوا یین خاڵی سنووری سلێمانی لە گەڵ وولا تی ئ ێران نزیکەی (1000) کیلۆ مەترە بە چەند هەزار نەفەرێك بەو ئیمکا نات و توانا یەی لۆجستی و چەك و تفا قەی لە بەر دە ستی هێزی پا سەوانی سنووری عێراقە، ئەم سنوورە ناپارێزرێت وە ئێمە ئەم بابەتەمان زۆر بە روونی لەگەڵ لایەنی عێرا قی با سکردووە، ئەم هێزانە سەر بە وەزارەتی ناوەخۆی عێراقن لە هەرێمی کورد ستانیش هەما هەنگیان لە گەڵ وەزارە تی ناوەخۆی هەرێمی کوردستان هەیە وە خسوسییەتێك دراوە بەو هێزانە کە بە بێ تەنسیق لە گەڵ هەرێمی کوردستان هیچ هەنگاوێك نەنرێت وە دە مەوێت دڵنیا تان بکە مەوە کە ئەو هێزەی پا سەوانی سنوور کە چووەتە ئەو شوێنانەی لە سنووری لیوای یەك لە دهۆك چەند خاڵێکی گر تووە هێز مان لە شوێنی ترەوە بۆیان کۆ کردۆ تەوە، چونکە هێزی پێویستیان لە بەر دە ست نی یە لە پۆلیسی گومرك لە شوێنی لا بەلا کۆکراوەتەوە، چەند سەد نە فەرێك چوونەتە ئەو خاڵانە، بۆ ئەوەی بڵێین پا سەوانی سنووری عێرا قی لێرەیە لە هەمان کاتیش دا هێزە کانی زێرە ڤانی هێزە کانی پێشمەرگە لەو شوێنانەی کە پێویست بوون بلاَوە یان پێ کراوە وە بۆ پارا ستنی ئەو ناو چە ئاوەدانکراوا نەی کە نزیکن لە مە یدانی شەڕ، ئێ مە هەما هەنگیمان هە یە لە گەڵ عێراق، بەلاَم عێراق بۆ خۆی ئا مادە نی یە وە کو پێویست سنوورەکانی بپارێزێت، عێراق کێشەی بەس لە هەرێمی کورد ستان نی یە لە سنوور لە خوارووی عێراق لە گەڵ کو یت هەیەتی، لەگەڵ سعودیە هەیەتی، لەگەڵ سوریا هەیەتی، لەگەڵ ئێران بە درێژایی سنوورێکی در ێژ لە گەڵ ئێران هەیەتی ئەو خاڵە سنووریانە هەمووی کراوەیە، بۆ یە کێشەی سنووری عێراق کێشەیەکی سیادییە دەبێت حکومەتی عێراق جددیتر بێتە پێش، ئێمەش لە حکومەتی هەرێمی کوردستان ئا مادەی هەر جۆرە هاوکارییەکین، بەڕێزان لە بیرتان نەچێت لە ساڵی (1991) لە را پەڕین پەر لەمان و حکو مەتی هەرێمی کوردستان دروست بوو ئەو وولاَتانەی دەورووبەر بە عێراقیشەوە هەر مانگێ جارێك وەزیری دەرەوەی ئەو وولاَتانە دانیشتنیان دەکرد لەسەر هەرێمی کوردستان تا وای لێهات پەکەکە بوو بە بابەتێکی زۆر ئا سان بۆ ئەوەی بەکاری بهێنن بۆ تێکدانی ئەزموونی هەرێمی کوردستان لە ساڵی (1992) شەڕێکی نەخوازراو بە سەر هەرێمی کورد ستان سەپێندرا، ئەو کا تە پەکە کە وو تی من کورد ستان ئازاد دە کەم لە حا ڵەتێك

کوردستانێکی ئازاد بە دەست و چەکی پێشمەرگە و هاوولاتیان هەموویان دەست لە ناو دەست حکومەت و پەرلەمانمان دروست کردبوو وە ببوو بە ئاینده وە ئێستاش ئومێدی هەرە گەش و بەرجەستە بۆ هەموو کوردێك لە جیهان ئەزموونی هەرێمی کوردستانە ئەو پەرلەمانەیە کە خاوەنی ئەو حکومەتەیە وە خاوەنی هەموو دەستکەوتەکانی تریشە لە دوایی دروست بوونی ئەو پەرلەمانە، ئێمە لەگەڵ تورکیا و ئێرانیش لە گفتوگۆدایین ئەم بابەتانەمان زۆر بە سەراحەت لە گەڵ تورکیا و ئێران باس کردووە وە بە فەرمی باسمان کردووە بەیاننامەمان دەرکردووە ئێوە لە بیرتانە لە (2003) بەیاننامەی زۆر توونـد هەبووە لەوەی کە لە بەرامبەر هەر هاتنە پێشەوەی تورکیا لە گەڵ ئێران هەمان شت وە لە گەڵ ئەوەشدا ئێمە لە ئێستا لە حاڵەتی شۆرشگێڕی و خەباتی چەکداری دا نین، ئێمە ئیدارەمان بە دەستە جوگرافیاییەکمان بە دەستە بەرپرسین لە میللەتێك لە ئێستا و لە ئایندەی ئەو میللەتە، بۆیە دەرگامان کردەوە بۆ هەموو شۆرشگێرانی کورد لە هەر سێ پارچەکەی تر هەر کەسێك پێویستی بە داڵدەدان هەبووبێت ئاوارە بووبێت یان ویستبێتی نۆێنەرایەتیەکی سیاسی هەبێت دەرگاکانی هەرێمی کوردستان کراوە بوونە وە هاتوونەتە ئێرە، لە هەولێر لە سلێمانی لە دهۆك ئەم حزبە شۆرشگێرانە نوێنەرایەتییان هەبووە بە سەراحەتیش بە وولاتانی دەوروبەرمان گووتووە ئێمە هاوسۆزیمان هەیە بۆ کێشەی کورد لە هەر پارچەیەك، بەلام ئێمە وەکو حکومەتی هەرێمی کوردستان دەست ناخەینە کێشەکانی هیچ پارچەیەکی کوردستان، دەرگای خەبات بۆ ئەو کوردانە لە هەر پارچەیەکی تری کوردستان کراوەیە کە خەباتی مەدەنی و سیاسی خۆیان بکەن، بەلام ئێمە وەکو حکومەتی هەرێمی کوردستان بەتایبەتیش لە دوای (2003)ەوە کە حکومەتێکی دانپێنراوین لە دەستوری عێراق، ئێمە ئیحترامی سنوورەکان دەگرین وە وە بەرژەوەندییە گشتییەکان و بەرژەوەندییە هاوبەشەکانی هەردوولا لە بەر چاوە، داواشمان لە حزبەکان کردووە ئەوانەی لێرەنە بەخێرهاتنمان کردوونە پشتگیریمان کردوونە شوێنی حەوانەوە بۆیان لێرە دابینکراوە پێویستییێکیان هەبووە بۆیان دابینکراوە، بەلام داوام لێکردووە هەرێمی کوردستان وەکو خاڵی دەستپێك بۆ تێکدانی ئارامی سنوورەکانی وولاتانی دەوروبەر بەکار نەهێنن، چونکە ئەوە لە عورفی عیلاقاتی دەولی ناکرێت لە سنوورێکەوە بۆ سنوورێکی تر نائەمنی درووست بکرێت، بۆیە داوامان لە ووڵاتان کردووە ئیحترامی سیادەی عێراق بگرن و ئیحترامی هەرێمی کوردستان بگرن و تەفەهوومی وەزعی ئێمە بکەن، هەمیش داوامان لە برا کوردەکان کردووە کە ئەم بابەتە رەچاو بکەن بەداخەوە لە قۆناغی جیاواز هەردوولا رەچاوی ئەوەیان نەکردووە، بۆیە ئێمە ئێستاشی لەگەڵ بێت وەکو حکومەتی هەرێمی کوردستان هەموو توانای خۆمان دەخەینە گەڕ بۆ ئەوەی لەگەڵ هەردوو لایان باس بکەین وەکو بەرێزێك باسی کرد کەس لێرە نە پارێزەری ئەم وولاتە و ئەو وولاتی ترە، نە پارێزەری خەڵکی ترە، ئێمە پارێزەری بەرژەوەندییە باڵاکانی ئەو میللەتەین، ئێوە نوێنەری ئەو میللەتەن بەرپرسیاریەتی ئێوە نوێنەرایەتی کردنی هاونیشتیمانیانە لەو جوگرافیایە، بەرپرسیارەتی ئێمە لە حکومەتی هەرێمی کوردستان جێبەجێ کردنی یاسا و بەرێوەبردنی بەرژەوەندییەکانی ئەو میللەتەیە لە چوارچێوەی ئەو هەرێمە، لەگەڵ ئەوەشدا ئێمە رێز و ئیحترامێکی

زۆر مان هه یه بۆ خەبات و تێکۆ شان وه هیوادارین که چۆن ئێمه لیره گەیشتوونەته ده ستکەوتی باش برایانمان له تورکیا له ئێران له سوریا دەستکەوتی با شیان هەبێت، لێکتێگەیشتنی با شیان هەبێت بتوانن بگەنه ئەو بەرنامه و ئامانجانەی که هەیانه، ئەم کێشەیه به لێدوان و به ئیدانه کردن چارەسەر نابێت بەرێزان ئێمه له حکومەتی هەرێمی کوردستان بەیاننا مەمان دەر کردووه سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان بەیاننامەی دەرکردووه، من خۆم وەکو وەزیری ناوەخۆ لێدوانم داوه که ئەم کێشانه له هەرێمی کوردستان پێویسته ببەنه دەرەوه له سەر خاکی خۆتان چ کێشەیەکتان هەیه چارەسەری بکەن، هه ندێك له برادەران ئاماژه یان بەوه کرد که بیانۆ نەدەین به ده ستی وولاتا نەوه به چوار چێوه گشتییەکه با سم کرد که مەرا مەکان ئەزموونی هەرێمی کوردستانه، بەلام بۆ ئەوەی بیانۆ نەدەین به ده ستەوه دەکرێت ئەو برایانەمان له رۆژئاوا له باکوور له رۆژهەلات بیانوو نەدەن به دەست وولاتان، چونکه ئەوان به فەرمی به ئێمەیان ووتووه له سنوورەکانی ئێوه هێرش دەکرێته سنوورەکانی ئێمه، ئێمه نا چارین تەداخول بکەین ئەگەر ئەو بیانۆیه نەدرێت به وولاتان، ئەو کاته دەستی حکومەتی هەرێمی کوردستانیش کراوه تر دەبێت وه رەنەگه دەستی حکومەتی عێراقیش ئەگەر نیازی هەبێت سیادەی عێراق پارێزراو بێت، ئێمه ئاگادار نین و کەسیش پرس به ئێمه نا کات لەوەی که سنوورەکان ده بەزێنێت، چونکه هەموو کەس دەزانێت ئێمه دژی ئەوەینه لەشکرکێشییەك لەسەر هەرێمی کوردستان هەبێت وه ئەو شوێنانه چۆل بکرێت، باسیان کرد نزیکەی شەش سەد گوند چۆلکراون ئەو گوندانه له سەرەتای راپەرین ئاوەدان کرا یەوه خەلك گەرایەوه شوێنی، بەلام که دواتر پەکەکه هاتوو و دوایی لەشکرکێشی تورکیا و دوایی تۆپبارانی ئێران و تەداخولاتی ئەملا و ئەولا وای لێکرد که ئەم شوێنانه چۆل ببنەوه، بۆ ئاگاداری بەرێزتان خۆشترین شوێنی کوردستان ئەو شوێنانەیه که ئێستا مەیدانی شەڕه، ئەگەر ئیستسماراتی تێدا بکرێت وەکوو بیری نەوته له رووی گەشتیارییەوه له رووی سرو شتی دلڕفێنەوه له هەمووی ده توانین باشترین دا هات بۆ هەرێمی کوردستان لێی دابین بکەین، بەلام بوونی ئەو بەرێزانه به چەکدارییەوه وه رەچاونەکردنی بەرژەوەندی هەرێمی کوردستان وه خۆ به خاوەن زانینی ئەو خاکه لەوێ و دانانی ئیدارات و دانانی مەحاکم و دانانی شارەوانی هەموو ئەو بەرێزانەی له ناو چەی سنووری دەژین دەزانن پەکەکه بەدیلی حکومەتی هەرێمی دانانی، بۆ ئاگاداری بەرێزتان خەریك بوو له شاره گەورەکان له سلێمانی له راپەرین له کەلار له گەرمیان له خوارووی کەرکووك بەرێوەبەرایەتی خۆسەر رابگەیەنرێت، بەرێزان ئەوانەی که به بیریان بێت له پێش راپەرین پێشمەرگه له شوێنێك چالاکی هەبووا یه حکومەتی عێراق ده هات تەختی ده کرد دار و بەردی تێکدەدا هاوولاتیانیشی دەگواستەوه بۆ ئۆردیگا زۆرەملێکان، وای لێهات خەریك بوو ناوەندی شاره گەورەکان چۆل ده بوو خەلك ده چوو بەرەو چیا ناوەندی شارەکانیش چۆل ده بوو، ئێستا هێر شێکی پێچەوانه هەیه هێدی هێدی له ئەنجامی ئەو شەڕو پێکدادانه ناو چه سنوورییەکان چۆل دەکرێن دێن بەرەو شارەکان بەرەو ناوەندی شارەکان، ئێستا شەڕەکان دێته ناوەندی شار و قەزا و ناحیەکان ئێوه ئەگەر پێتان ناکرێت شەڕێکی چەکداری بکەن بۆچی هەولْ دەدرێت که ئەو ئەزموونەی هەرێمی کوردستانیش

لاواز بێت، هەموومان دەزانین ئا مانجی ئەو ولآتا نە چییە، بۆ یە لە خۆ مان تێك نەدەین بۆ ئەوەی ئەو ئەزموونە پارێزراوبیت دەبێت هەموو لا یەك هاو كاری حكو مەتی هەرێم و پەر لەمانی كورد ستان بن كە كێشەی وولآ تان نەیێ تە ناو ئێرە و تە سفیەی حـ ساباتی وولآ تان لە سەر بەرژەوە ندی خەلكی كورد ستان نەبێت، ئەگەر پەكەكە لەو شوێنانە نەبێت توركیا هیچ بیانووی نییە، ئەگەر هات ئەو كا تە با بەتێكی تر دەبێت ناكرێت بەو شێویە تەفسیر بكرێت، چونكە ئێ ستا تورك یا دەڵێت من شەڕی گروپێكی تیرۆری ستی دەكەم، ئێمە لە هەرێمی كوردستان پەكەكە بە گروپێكی تیرۆریستی ناناسین حزبێكی كوردستانییە، خەبات دەكات بۆ ئامانجێكی دیاریكراو كە باس دەكەین لەگەڵ وولآتانی بیانی كە باس دە كەین لە گەڵ هاو پەیمانان كە باس دەكەین لەگەڵ نوێنەرایەتی وولآتان، بۆ ئاگاداریتان لە ئاستی سەرۆكی ئەنجومەنی وەز یران جێگر سەرۆكی هەرێم وەزیرەكانی پەیوەندیدار ئێمە ئەو بابەتە لەگەڵ هەموو ئەو وولآتانە باس دەكەین كێشەی خۆتان ببەنە دەرەوەی سنووری ئێمە، ئەوان دەڵێن ئێمە شەڕی تیرۆر دە كەین ئە مە كێ شەیەكی گەورە یە، ئێمە باس لە دوو شتی جیاواز دەكەین ئێمە باس لە قەزیەی نەتەوەییێك دەكەین ئەوان باس لە قەزیەیەكی تر دەكەن، بۆیە ئێمە زۆر بە جددی لەگەڵ هەموو لایەك و لە گەڵ هەموو وولآ تان با سمان كردووە، بەڵام ئێمە كیانێكی سەربەخۆمان نییە كە بچین لە نەتەوە یەكگرتووەكان سكالاً بـكەین و وولآ تان بێنیـ نە سەر هـ یڵ، عـ یراقیش لە زۆر حالّە تدا سوود لە بوونی پەكە كە وەردەگر یت لە بەڕێوەبردنی بەرژەوە ندی عە سكەری و ئەمنی سیا سییەكانی لە گەڵ وولآ تانی دراو سێ، بەدا خەوە كە ئەم وەرەقە یە بەكاردێت لە مەخمور لە شنگال لە كەركووك لە گەرمیان وە لە زۆر شوێنی تر بە پـێی پێویـ ست هەر وولآ تە و بە ئارەزووی خۆی سوودی لێ وەردەگرێت، بەعزێك لە بەڕێزان باسی كەمپی مەخموریان كرد كەمپی مەخمور ئێستا نەتەوە یەكگرتووەكانیش تەداخول ناكات، لەبەر ئەوەی سیفەتی كەمپی ئاوارەبوونی لە دە ست داوە ئێستا كەمپی مەخمور بووەتە سەربازگەیەك بۆ پێگەیا ندنی چەكدار بۆ ناردنی چەكدار بۆ قە ندیل بۆ هاتوو چۆی نـ ێوان رۆژ ئاوا و قە ندیل، بۆ پەیوە ندی لە گەڵ دام و دەز گا ئەمنی و سەربازییەكان لە گەڵ زۆربەی ئەو لایەنانەی لە دەورووبەری مەخمور چالاكیان هەیە، بۆیە ئێستا نەتەوە یەكگرتووەكانیش وەكو كەمپ سەیری ناكات، حكومەتی هەرێم ئێستا ئەگەر بچێتە ناو كەمپ بە شەڕ بـچێتە ناو كەمپ ئاسایـ شی خۆ یان هە یە پۆلیـ سیان هە یە، پا سەوانیان هە یە، كۆ گای چەكیان هە یە، سەنگەریان هە یە، مە یدانی تەدریبیان هەیە بۆ چەكدار ئەمە كەی كەمپی ئاوارەیە، دواتر باس لەوە دەكرێت كە خەڵك ئیجازە یان پێ نادرێت بێنە ناو شاری هەولێر، هەندێك شت لە پەرلەمانە دەبێت هەموو شت وەكو خۆی باس بكر یت لە سۆشیاڵ میدیا شتێك دەگووترێت شەرت نییە ئەوە راست بێت، ئێ مە دەزگاكا نمان را سپاردووە هەموو ئەو قوتابی و خوێندكارانەی كە لە مەخمور دێنە هەولێر هەر هەموویان پێناسەی خۆیان هەیە پـێی هاتوو چۆ دەكەن، سەیارەی ئیسعافیان بۆ دانراوە هەر نەخۆشێك پێویستی بە نەخۆ شخانە هەبێت هاتوو چۆ دە كات، ئەوانە لە نەخۆشخانەكان و كارگەكان و لە مۆڵەكان كار دەكەن و ئیشیان هەیە رێگا یان پێ دەدر یت، بەڵام ئەوان گلەیی دەكەن ناكرێت بە ئارەزووی خۆ یان لە هەولێر رێـپ ێوان بـكەن بـچنە سەر قنـ سوڵخانەكان و

حکومداری وا ناکرێت، حکومەتداری بە بەیان بە مجامەلە و بە سۆشیال میدیا بەڕێوەنا چێت، دەبێت واقیعی بین ئەمنیەتی پایتەختی کوردستان زۆر لەوە گەورەترە کە چوار نەفەر لە سۆشیال میدیا پڕوپاگەندەیەك بلاّو بکەنەوە، ئێمە لە حکومەتی هەرێمی کوردستان ئاگاداری تەواوی ئەو خەڵکەمان کردووە کە نزیکن لە ناوچەکانی شەڕ و پێکدادان لەگەڵ پەکەکە پێمان گوتوونە ئەو شوێنانەی کە موحەڕەماتی شەڕە ڕەز و باخیشتان هەبێت، تکایە سەردان مەکەن، ئێمە ناتوانین بتانپارێزین هێزمان لەوێ نییە بچنە وێ پەکەکە دەتانگرێت دەڵێن ئێوە ئیش بۆ تورکیا دەکەن، لەوێ بن تورکیا لێتا دەدەتا دەلێت پەکەکەن ژیانی خۆتان مەخەنە مەترسی، ئێمە دەزانین ژیان و کەسابەت و ڕەز و باخ گرنگە، بەلاّم ژیانی ئێوە گرنگترە لەوە پێمان گوتوونە مەچوون مەترسی هەیە، دەزانین هاولاّتیانی ئێمەش فشاریان لەسەرە ئەمە وولاّتی خۆمانە، خاکی خۆمانە لادێی خۆمانە دەبێت نەچینە سەری هۆکار کێیە؟ پەکەکە و تورکیایە، بۆیە ئەم بابەتە ئێمە وەکوو دامودەزاگاکانی پەیوەنددار ئەمەشمان کردووە بۆ ئەوەی هاولاّتیانی خۆمان بپارێزین، بەداخەوە توانای ئەوە نەبووە کە ئەمە بچین لە خاڵی سفر هێز دابەش بکەین، لە هەمان کاتدا خەڵکێکی زۆر لەبەر ڕەنگە نەبوونی لەبەر زۆر هۆی جیاواز کاری قاچاخچیەتی بکەن لەسەر سنوورەکان کەل و پەل دەبات دێنێت دەفرۆشێت زۆر ێك لەو خەڵکە کە بەر لێدانی فرۆکەکانی تورکیا دەکەون، بەشێکی زۆری ئەمانەنە بۆ خۆی بازرگانییەك دەکات شتێکی بچوك دێنێت و دەبات لە لای تورکیا بە پەکەکە لە قەڵەم دەدرێت و لە لای پەکەکەش ڕەنگە بە شتێکی تر لە قەلەم بدەن، کێشەی پەکەکە ئەوەیە چەکدارەکانیان دێنە ناوچەکانی کە زۆر ئاوەدانن، بۆیە ئێمە تەوەقوع دەکەین لە داهاتوودا لە ناوەندی شارەکانیش لێدان هەبێت ئەوەی لە ئەزمەر رووی دا خۆ ناوەندی شاری سلێمانییە ئەوانە لە نزیك چێشتخانەیەك بوون لە ئەزمەڕ لە لۆفەکان لێیان داون، ئەگەر لەو کاتە خەڵکێك لەوێ بانە چەندین خەڵك بەبەر دەکەوت، بۆیە دەبێت ئەو برایانەمان رەچاوی زیاتری بارودۆخی کوردستان بکەن وە لێ نەگەڕێن بیانوو بدەن بە دەست وولاّتان بێن لە ناوەندی شارەکانی ئێمە نزیك ببنەوە، ئەو ئیتیفاقیەی لە نێوان عێراق و تورکیا هەیە ئەوە ڕێکەوتنی (1983) ئەمە یێکێکە لە هۆکارە سەرەکییەکان وە ڕێگا خۆشترە و شەرعییەت دەدات بەو هاتنە ژوورەوەیە وە بەداخەوە لە عێراق ئەوە وەکو خۆی جێبەجێ دەکرێت، ئەو ڕاپۆرتەی ئاماژەتان پێکردبوو کە هێزی پاسەوانی بە پێی پێویست نییە ئێمەش تەئکیدی لێ دەکەینەوە وە داواشمان کردووە لە شاندی پاسەوانی عێراق کە هاتووە بۆ فەریق حامد دانیشتنمان لەگەڵ کرد و ناردمان شوێنەکەی بە چاوی خۆیان بینی داوامان لێکردووە ئەو سنوورە بەربلاّوە بە دووسێ هەزار نەفەر کۆنترۆڵ ناکرێت، ئەگەر لیواش زیاد ناکەن بەس میلاکی ئەو لیوایانەی کە هەیە زۆر کەمە دەکرێت لە ڕێگای ئەو لیوایانە دوو هەزار نەفەری تر زیاد بکرێت وە کەل و پەلی پێویست دابین بکرێت، ئەو کاتە ڕۆڵی باشتر هەبێت لەسەر سنوورەکان، بڕیاری پەرلەمان لە ساڵی (2003)ەوە دەرچووە بۆ جێبەجێ نابێت فەرموون وەرن با جێبەجێی بکەین، برادەرێك پێشمەرگە بوو قەرزار بوو چووبووە لای یێکێك لە بەرپرسەکان بەرپرسەکەش گووتبووی خەڵك زۆر گلەییت لێ دەکات قەرزداریت، پێی وتبوو ئێ وەرە با بیدەینەوە، جا وەرن با ئێمەش ئەو کێشەیە جێبەجێ بکەین، بەلاّم چۆن جێبەجێی بکەین، ئایا لە توانای حکومەتی هەرێمی کوردستان هەیە ئەو بارەگایانەی ئێوە باستان کرد هەندێك بیست بارەگا و هەندێك سی بارەگا تورکیا بۆ خۆی دەڵێت سی و حەوت بارەگا، حەقیقەت تورکیا لە زۆر شوێن بارەگای هەیە لە هەرێمی کوردستان و لە عێراقیش وە عێراقیش هەوڵێکی زۆری داوە

قەناعەت بە توركيا بكات، بەلاّم توركيا بە سوود وەرگرتن لە زۆر خالّی بەهێزی خۆی وەكو ئەمری واقع تەعامول لەگەڵ عێراق دەكات، ئەو پرسيارانەی كە قەرەبووكردنەوە داوامان لە عێراق كردووە وە هەندێك جار هەوڵيشمان داوە لە حكومەتی هەرێمی كوردستان قەرەبووی هەندێك لەو شوێنانە بكەينەوە، حكومەت لە ساڵانی رابردوو هاوكاری ئەو خەڵكانەی كردووە كە خانووی سووتاوە هەندێك سەيارەی سووتاوە، هەندێك كەس كە گيانی لە دەست داوە، بەلاّم لە راستی لە توانای حكومەتی هەرێمی كوردستان نييە لە ئێستا قەرەبوو بكاتەوە، حەتا ئێمە ئەو بابەتانەمان لە گەڵ عێراقيش باسكردووە وە تەئكيديشی لێ دەكەينەوە لەسەر ئەو مەوزووعە، بۆ چی بە شەهيد نانوسرێن ئەمە پەيوەندی بە ياساوە هەيە وە ئێمەش پەيامەكەی ئێوە ئاراستەی وەزارەتی شەهيدانيش دەكەين بزانين هيچ بكرێت بۆ ئەو خەڵكەی لەو سنوورانە شەهيد دەبن، چونكە بەشێكيان پۆليسن پێشمەرگەن بە جۆرێك لە جۆرەكان كارمەندی حكومەتی هەرێمی كوردستانن كە دەچێتە دەرەوەی لادێی خۆی و بە ئامانج دەكرێت، بابەتی خۆپێشاندان لە شێلادزێ بەرێزان بابەتەكە زۆر گەورەكرا نە پێنج سەد نەفەر گيران و نە بيست و نۆ نەفەر لە زيندان ماون وە نەئە شكەنجەش دراون، حەز دەكەم قسەی ئێوەی پەرلەمانتار سەنەدی لەگەڵ بێت، ناكرێت لە رێی سۆشيال ميدياوە شت بووروووژێنرێت، ئەو بابەتەش دژی لەشكركێشی توركيا هەمووومان دژی لەشكركێشی وولاّتانين، بەلاّم خەريك بوو دەبووە ململانێيەكی سياسی ناوەخۆيی وە ئەحزابێك كە خۆيان بە موعارەزە دەزانی وە خودی پەكەكەش دەوری هەبوو لەو مەوزووعە، بۆ يە ئەمنيەتی هەرێمی كوردستان ئەولەوييەتە و لە پێش هەموو شتێكە، پێم باشە راپۆرتەكە دەوڵەمەند بكرێت بەعزێك لە پەرلەمانتار كاك لوقمان كاك مەم ئەسكەندەر و كاك هيڤيدار يەك دوو برادەری تر ئيشارەتيان پێ كرد كە باسی مەنتيقەی پشدەر و بتوێن و ژاراوە و سەنگەسەر و ناوچەكانی تر نەكراوە كە رۆژانە چەندين گوند چۆلكراون لەو شوێنانە، پێم سەيرە كە ئەم راپۆرتە هەندێك شوێنی تێدابوو كە دەبێت تەئكيدی لەسەر بكرێت، ئەگەر بڕيارە شت بە دكۆمێنت بكرێت دەبێت دكۆمێنت لە هەموو شوێنێك بكرێت، ناكرێت لە هەندێك شوێن هەموو داتاكان بخرێتە لاپەڕەی راپۆرت، بەلاّم لە هەندێك شوێن لەبەر رۆشنايی هەركەڤەرێك بێت باس لە ئەحداس و داتاكان نەكرێت، قولاّيی ئەو هێزانەی كە هاتوونەتە پێش بۆ ناو هەرێمی كوردستان رەنگە لە كاتی هاتنە پێش لە رێی ئاسمان زۆر بێ نەقولاّيی عێراق لە مەخمور دەدەن لە شنگال دەدەن بە ئارەزووی خۆيان تەراتوم دەكەن، بەلاّم لە سەر زەوی لە دهۆك زۆرترين هاتنە پێشەوەيان دە كيلۆمەترە لە سێزدە خاڵ هێزيان هاتۆتە پێش لە سيدەكان و لە خواكورك و ئەو شوێنانە لە ساڵەكانی (2015 و 2016) درێژترينی قولاّييە كە هاتوونەتە پێش هەژدە كيلۆمەتر بووە كە هاتوونەتە پێش، ئەو داتايانە رەنگە رۆژانە گۆڕانكاری بە سەردابێت باوەڕ بە نەكرێت كە باس لە چل كيلۆمەتر و پەنجا كيلۆمەتر و شتی وا دەكات.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ جەنابی وەزير؟

بەڕێز ڕێبەر احمد خالد/ وەزيری ناوەخۆ:

بەڵێ سەيری پرسيارەكان دەكەم جەنابی سەرۆكی پەرلەمان، وا بزانم شتێك نەما كە ئێمە ئيشارەت پێ نەكەين وە ئەگەر شتێكمان بير چووبێت مەبەستمان نييە نەما نەوێت وەلاّم بدەين نەوە رەنگە نەمانووسيبێت، تەنها پرسيار كە ماوە بەڕێز كاك كاروان گەزنەيی كردی كە هەزار كەس لە كەركووك

هەیە، وەلاّ پێم خۆشە سەرچاوەکانی زانیارەکە لەگەڵ ئێمە هاوبەش بکات، بۆ ئەوەی بەدوادا چوون بکەین هەم ئەو چەکدارانە وهەم ئەو خەڵکەی کە هەیە و کێ هێزی هەیە لە کەرکووك هی ولاّتان بێت و چەکدار کراو بێت یا بەتێکی گرنگە حەز دەکەم هاوکار یمان بکەن لەو رووەوە، زۆرسوپاس ستان دەکەم بمانبوورن ئەگەردرێژمان کردبێت.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ نوقتەی نیزامی، بەڵێ زۆر سوپاس جەنابی وەزیر

بەڕێز شنۆ اشقی عبدالله.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

روونکردنەوەیە کە لە بەر ئەوەی جەنابی وەزیری ناوەخۆ ووتی بەڵگەتان نییە لە سەر ئەوەی دەستگیرکراوانی شێلادزێ لە سەر خۆپیشاندانەکان، بەڵێ پێنج سەد کەس دەستگیر کران و زۆر بەیان ئازادکران هەیە لە سەر پۆستێك دەستگیرکراوە، ئێمە لەگەڵ کەس و کاریان قسەمان کردووە و ووتویانە ئەمانە لە زیندانن و یەعنی بەڵە لەمە زیاتر کە قسەمان لەگەڵ کەس و کاریان کردووە وە بە فەرمانی دادگاش دەستگیرکراون....

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ جەنابی وەزیر لێرەیە ڕۆژێك دەتوانی بچی بۆ لای جەنابی وەزیر و ئەو شتانەی هەتە بیخەیتە روو، هەر شتێکتان هەیە کە دەیسەلمێنێت کە خەلکانێك هەن لە زیندانەکانن بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان ناوەکانتان هەیە دەتوانن لەگەڵ بەڕێز وەزیری ناوەخۆ هاوبەشی بکەن وە بەدوادا چوونی بۆ بکەن، ئێمە ئێستا لە کەیسێکی دیاریکراوداین، بەڕێز وەزیری ناوەخۆ دەمانەوێت بەڵێنێك لە بەڕێزتان وەربگرین بۆ ئەوەی ئەو پرسیارانەی کە ئەندامانی پەرلەمان هەیانە سەردانی جەنابتان بکەن یا بە نووسراو بۆ جەنابتانی دەنێرن وە جەنابتان بە نووسراو وەلاّم بدەنەوە.

بەڕێز ڕێبەر احمد خالد/ وەزیری ناوەخۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان ئێمە لە خزمەت داین بۆ ئەوەی هەر پرسیارێکتان هەیە بۆ ئێمەی بنێرن وە ئێمەش وەلاّمتان دەدەینەوە، هەر پەرلەمانتارێکی بەڕێز وەکو لیژنە دەتانەوێت بێن وەکو تاك دەتانەوێت بێن دەرگای وەزارەت کراویە بەخێر بێن سەرچاو.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان شنۆ خان و مەلا ئێحسان دێن بۆ سەردانی بەڕێزتان پێکەوە دێن، لە بەر ئەوەی کاری پەرلەمانی پێکەوەییە پێکەوە دەڕۆن بۆ سەردانی بەڕێز وەزیری ناوەخۆ.

بەڕێز احسان محمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من هیچ قسەم نەکردووە حەز دەکەم دوو قسە بکەم.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

ئەگەر دەرفەتی روونکردنەوە بدەین لە دەستمان دەردەچێت.

بەڕێز احسان محمد سلیم:

قسەیەکی کورتە، چونکە من لە ناو جەرگەی ئەو موزاهەرەیە دا بووم، من ب ناڤێ پەر لەمانێ کورد ستانێ مە چوار پێنج پەرلەمانتار من و کاك موحسن و هلز خان ئێمە حازر ببوین لە ناو خەلکێ شێلادزێ، مە داخازا خەلکێ شیلادزێ وەرگرت ب ئەمانەت بینینە پەر لەمانێ کورد ستانێ، بەلێ هندەك کەس هاتبوون خۆپیشاندەرێت شێلادزێ نەبوون شێلادزێ ڤیا ب سلمی پەیاما خۆ بگەهینن بەلێ هندەك کەسێن دی هاتن سەر میتا تورکا دا گرت وەختێ چوونە سەر میتا تورکا تنێ ئەز وەکی پەرلەمانتار مابوو مە د ناڤ خەلکی دا مە ئەڤ خەلکە زڤڕاندەڤە بۆ زانینا جەنابێ تە پەکەکە بخۆ حازر ببوو ل سەر میتا تورکا ئەگەر بپێژن پەکەکە شۆڕەشگێڕە وەرە حەتا نوکە عەمرێ من بوونە چل و سێ سالێ ئەز نەشیام گوندێ خۆ ببینم پەکەکە ناهێلیت بچمە سەرگوندێ خۆ یەعنی نەحەتا ڤێ دەرەجێ.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەلێ سوپاسی بەڕێزتان دەکەم، لە سەر مەسەلەی گیراوانی شێلادزێ دەتوانن سەردانی بەڕێز وەزیری ناوەخۆ بکەن وە بەدوادا چوونی بۆ بکەن دۆسیەیەکی هەستیاری گرنگە، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان سەبارەت بەم تەوەرە بەڕێزان لیژنە تایبەتمەندەکان کە هەر سێ لیژنە لێرە ئامادەیان هەیە رایاندەسپێرین بە دەوڵەمەندکردنی راپۆرتەکەیان بە سەرنج و تێبینییەکانی بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمانی کوردستان و وەلامەکانی وەزیرە بەڕێزەکان، بۆ ئەوەی ئاراستەی لایەنەکانی پەیوەندی دار بکرێت، ئەو بابەتە کۆتایی هات دەچینە سەر تەوەرێکی دیکە بەڕێز وەزیری پێشمەرگە ئیزن هەیە بۆ ئەوەی جەنابیتان بڕۆن لەبەر ئەوەی ئەو دۆسیە یا ئەو تەوەرە پەیوەندی بە ئێوە وە نییە، ڕێستێك هەتا سەعات نۆ وەردەگرین سەعات نۆ دەست پێدەکەینەوە تایبەت بە تەوەری (کۆڤید 19) وە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان سبەینێ سەعات دە سەبارەت بە دۆسیەی مووچە و قەیرانی دارایی و ئابووری هەرێمی کوردستان کۆبوونەوە دەکەین.

دوای پشوو

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، خاڵی سێهەم لە برگەی سێهەم خوێندنەوەی ڕاپۆرتی لیژنەی تەندروستی سەبارەت بە پەتای کۆڕۆنا (کۆڤید 19) بە ئامادەبوونی بەڕێزان وەزیری ناوخۆ و وەزیری تەندروستی لە حکومەتی هەرێمی کوردستان، پەخش دەست پێ دەکەینەوە، پەخشی ڕاگەیاندن، پەخشەکەمان دەست پێ دەکاتەوە، داوا لە بەڕێزان سەرۆکایەتی لیژنەی تەندروستی و سەرۆکایەتی لیژنەی ناوخۆ فەرموون، د.شایان فەرموون، بەڕێز سەرۆکی لیژنەی تەندروستی، فەرموون ڕاپۆرتی لیژنەکەتان بخوێننەوە.

بەڕێز د.صباح محمود محمد/ سەرۆکی لیژنەی تەندروستی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەم ماوەیەدا هەرێمی کوردستان و جیهان ڕووبەڕووی فایرۆسێك بۆتەوە بە ناوی کۆڕۆنا (کۆڤید-19) کە زیانێکی ئابووری و تەندروستی بە هەرێمی کوردستان گەیاندووە، لەم بارودۆخەدا بۆ پاراستنی زیاتری هاووڵاتیان و بەرزکردنەوەی ڕێژەی هۆشیاریان بە پێویستمان زانی کە بەڕێز وەزیری تەندروستی بانگهێشتی دانیشتنی پەرلەمان بکەین، ئەو تۆمارە دەنگیانەی کە پێویستە بەڕێز وەزیری تەندروستی ڕوون بکاتەوە بۆ لیژنەی کاروباری تەندروستی و ژینگە و مافی بەکاربەر بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمانی کوردستان:

1-ئامادەکارییەکانی حکومەت لە بواری ڕووبەڕوبوونەوەی پەتای فایرۆسی (کۆڤید-19) چ کراوە لە سەرەتای بڵاوبوونەوەی تاوەکو ئێستا؟

2-پلانەکانی وەزارەتی تەندروستی چۆن بەڕێوەچووە؟ سەدا چەندی پلانەکانی پێکاوە بۆ خزمەتی هاووڵاتیان و نەخۆشان؟

3-ئەو هاوکاریانەی کە وەرگیراوە چۆن دابەش کراوە بۆ پارێزگاکان و ئیدارە سەربەخۆکانی شارەکانی هەرێم؟ بۆچی هەندێك چارێزگا گلەییان هەیە؟

4-ڕۆڵی ڕێکخراوی تەندروستی جیهانی (WHO) و وەزارەتی تەندروستی عیراق چ بووە؟ هاوکاریەکان گەیشتووە بە وەزارەتی تەندروستی چۆن دابەش کراوە؟

5-هۆکاری نەبوونی پەرستار و پزیشکی پسپۆڕ لە نەخۆشخانەکان کە ئەوە گلەیی هاووڵاتیانە و لە چاودێری چڕ پەرستاری کارامە و شارەزای لێ نییە و ڕێژەی نەخۆشەکانی زۆرن بەڵام کەمی ڕێژەی هێزکاری تەندروستی لە نەخۆشخانەکان ئایا کاتی ئەوە نەهاتووە گرێبەستەکان بکرێتە هەمیشەیی و خۆبەخشەکان بکەینە گرێبەست؟ ئایا ساڵانە پلانتان چیە بۆ بەرەو پێش بردنی ئاستی زانستی پەرستارەکان بە تایبەت ئێستا کە کاتی بڵاوبوونەوەی فایرۆسی کۆڕۆنایە؟

6-ئایا چ ئامادەکارییەك کراوە بۆ هێنانی ڤاکسین؟ و لە کاتی گەیشتنی ڤاکسین چ چینێك سوودمەند دەبێ لەو ڤاکسینە؟ ئەولەویەت بدرێ بە تیمە تەندروستیەکان و ئەوانەی تەندروستیان باش نیە و نەخۆشی درێژخایەنیان هەیە.

7-هۆکاری کەمی ڕێژەی پشکنینەکان لە تاقیگەکان و هەروەها مانەوەی پشکنین بۆ ماوەی چەند ڕۆژێك وەرنەگرتنەوەی ئەنجام هەموو پرس و گلەیی و پێویستیان بە ڕوونکردنەوە هەیە.

8-نەبوونی متمانە لە نێوان هاووڵاتیان و ئەنجامی پشکنینی تاقیگەکان و بەکارهێنانی پۆلین تێست بۆ پشکنینی سامپڵەکان پێویستی بە ڕوونکردنەوە هەیە.

لەگەڵ ڕێزمان.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بەڕێز لیژنەی تەندروستی، بەڕێز وەزیری تەندروستی (presentation)ێکی هەیە، بەڕێزیان دەیخاتەڕوو، دوای ئەوە دەرفەت دەدەین بە ئەندامانی پەرلەمان لەسەر ڕاپۆرتەکە و لەسەر (presentation)ی بەڕێز وەزیری تەندروستی ئەگەر قسەیەکیان هەبێ، فەرموون بەڕێزتان.

بەڕێز د.سامان بەرزنجی/ وەزیری تەندروستی:

بەڕێز جەنابی سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان.

بەڕێزان جێگرو سکرتێری پەرلەمانی کوردستان.

پەرلەمانتارانی بەڕێز و ئامادەبووان ئێوارەتان باش.

بە حوکمی بابەتەکە بابەتێکی گەورەیە و وردەکاری زۆری تێدایە، بۆیە ئەو ڕاپۆرتەی لەلایەن هەندێك لە بەڕێزان لە لیژنەی تەندروستی لە سەرۆکایەتی پەرلەمان لەبەر دەستتانە ڕاپۆرتێکی دوور و درێژە و هەوڵ دەدەم بە کورتی بابەتە گرنگ و بابەتەکانی کە پێداویستی پرسیارەکانی بەڕێزتانە بخەینەڕوو، بۆیە هەندێك بەخێرا ڕاپۆرتەکە بڕوێنم بۆ ئەوەی دەرفەت هەبێ بۆ پرسیار و وەڵامدانەوە، بەڕێزان نەخۆشی ڤایرۆسی کۆڕۆنا هەموو لایەك دەزانن کە جۆرێکی نوێی کۆڕۆنایە، کۆڕۆنا ساڵانی ڕابردوو جۆرکانی تری هەبووە، بەڵام جۆرێکی نوێ کە لە کۆتایی مانگی (12)ی ساڵی پار لە وڵاتی صین دەرچوو، دواتریش بە چەند شێوازێك ناوەکەی گۆڕا بە فەرمی لە کۆتاییدا ناویان نا (کۆڤید-19)، ئەم ڤایرۆسە لەگەڵ سەرهەڵدانی لە ووڵاتی چین لە حکومەتی هەرێمی کوردستان وەزارەتی تەندروستی ترس و نیگەرانی ئەوەمان هەبوو کە ئەم ڤایرۆسە دەبێتە هۆکاری بڵاوبوونەوە و دروستبوونی وەبائێك بە بنەمای ئەوەی کە ئێمە هەموو ساڵێك ڤایرۆسەکانی وەرزی با بڵێین ئەنفلوەنزای وەرزی ساڵانە کاری پێویستی بۆ ئەنجام دەدرا، ساڵی پاریش ئێمە بەردەوام بووین مانگی (11) و (12) و سەرەتای مانگی (1)یش لە ساڵی پار بەردەوام بووین لە ڕووبەروبوونەوەی ڤایرۆسێکی تری کوشندەی ئەنفلوەنزای وەرزی کە (H1N1)بوو پێشتر قەدیم ناوی ئەنفلوەنزای بەراز بوو، ئەویش ترسناکی بڵاوبوونەوەی وەبائێك هەبوو، بەڵام دواتر ئەم ڤایرۆسە لە (1/23) یەکەمین کۆبوونەوە و دەست پێکردن بە ئامادەکاری لە هەرێمی کوردستان لە وەزارەتی تەندروستی دەستمان پێکرد، ئەم ڤایرۆسە لەگەڵ دەست پێکردن لە (2020/1/24) بڵاوکراوە بەیاننامەی وەزارەتی تەدروستی بڵاکرایەوە بۆ ئەوەی ورده ورده لە دروستکردنی لایەنی کارگێڕییەکەی بۆ لیژنەکان و، هەروەها بۆ بڵاوکردنەوەی هۆشیاری تەندروستی و پەیامەکان و ناساندنی بە هاووڵاتیان لە کاتی خۆیدا بابەتێکی گرنگ بوو، ئەوەی دەیبینن کە لە (31)ی دیسەمبەر ساڵی ڕابردوو مانگی (12) بە گوێرەی قۆناغەکان لە وڵاتی چین وەکو گوتمان دەستی کرد بە هەوکردنێکی توندی بەشی سەرەوەی کۆئەندامی هەناسەدان و ئەویش سەرچاوەکەیان دۆزییەوە لە (1/7) لە یەکەمین حەفتە کە سەرچاوەکەی بازاڕێکی ئاژەل بوو، دواتر لە چەند ڕۆژێك پاشتر ڤایرۆسەکەیان دۆزییەوە ئەو کاتە ناوی بووە (2019 NCOV) و چین یەکەم حاڵەتی مردنی لە (13)ی مانگی (1) ئیعلان کرد، کاتێك ئێمە لە وەزارەتی

تەندروستی دەستمان پێکرد تەنها (17) حالەت هەبوو لە بڵاوکراوەی وەزارەتی تەندروستی لەسەر دام و دەزگاکان و سەر پەیجەکان لە (1/4)ی ئەمساڵ تەنها (17) مردن لە صین هەبوو (557) حالەتی تووشبووش هەبوو لە وڵاتی چین، ڕێکخراوی تەندروستی جیهانی یەکەم حالەتی تووشبووی ڕاگەیاند لە (30)ی مانگ لە کۆتایی مانگی (1)ی ئەمساڵ، دواتر مانگی (2) شاری ووهان خرایە ناو ئەو ئیجرائاتانەی کە بە داخستن و کەرەنتین کردن، دواتر تووشبووان زیادی کرد لەگەڵ ئەوەش کە حاڵەتی مردنیش زیادی کرد، لە (11)ی مانگی (2) ڕێکخراوی تەندروستی جیهانی ناوەکەی بەڕەسمی لێنا (کۆڤید-19) دواتر گەیشتە وڵاتانی تر، لە هەرێمی کوردستان یەکەم حالەت لە (3/1)ی ئەمساڵ بوو، کە خێزانەکی گەڕاوەبوون لە وڵاتی ئێران، هەرچەندە ئێمە پێش گەڕانەوەی وڵاتی ئێرانیش ئەو هاووڵاتیانەی کە هەرچەندە ژمارەکەیان و سنووردار و زۆر کەم بوون دەگەڕانەوە لە وڵاتی چین کەرەنتین دەکران و دەمانەوە لە شوێنێکی تایبەت و لەلایەن تیمەکانەوە چاودێری تەندروستی دەکران، زۆربەی نیشانەکانی بە هەوکردنێکی ئاسایی بەشی سەرەوەی کۆئەندامی هەناسەدان لەگەڵ جیاوازکاری کە لەڕووی کلینیکییەوە کۆمەڵێك جیاکاری هەیە کە ئەویش بریتی یە لە زیاتر هەست کردن بە بێهێزی و لاوازی لە ڕووی هێزی ماسولکەکانەوە، بنەڕەت ڤایرۆسەکە گوازرایەوە دەرچوو لە مرۆڤ بۆ مرۆڤ گوازرایەوە، ئەو کاتی ترسناکی بڵاوبوونەوەکە دەستی پێکرد، لە کاتی ئێستادا لە جیهان دا دەبینین کە زیاتر لە (15) ملیۆن و نیو کە بۆ (16) ملیۆنیش دەچێت ڕەنگە ئەم شەو تێیپەڕێنێت کە لە جیهان دا تووشبوو هەیە، کە ڕێژەی مردن لە (4.1٪) ڕەنگە بەر لەمانگێك پێش ئێستا (5.8٪)بوو، بەڵام وردە وردە ئێستا لە جیهاندا زیاتر تەرکیز لەسەر کەمکردنەوەی ڕێژەی مردنە، بۆیە ڕێژەی مردن لەسەر ئاستی جیهان کەم بۆتەوە، لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست(2.5٪) بەمەش ڕەوشی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بۆ کۆڕۆنا لە کاتی ئێستادا بەم شێوەیەیە کە دەیبینن لە وڵاتانی دەرووبەرمان لە وڵاتەکانی ناوچەکە، بەتایبەتی ئەگەر ئێمە موقارەنە بکەین لە عیراق دا لە (4٪)ە بە هۆی ئەوەی کە عیراق (4.8)بوو، بەڵام ئەم ڕێژەیە کەم بۆتەوە، ڕێژەی مردن، بەهۆی ئەوەی کە ژمارەیەکی زۆرتر لە تووشبووان تۆمار دەکرێت، لە هەرێمی کوردستان دا لە (3.9٪) بە گوێرەی ژمارەی ئەمڕۆکە، چونکە ئەم ڕێژەیەش ڕۆژانە گۆڕانکاری بەسەردا دێت، بەهۆی ئەوەی ئەگەر بێت و تووشبوون زۆر بێت و لە شیکاریە پەتازانییەکە تووشبوون زۆر بێت ڕێژەی مردنەکە کەمتر دەبێت، بەڵام ئەگەر تووشبوون کەم بوو ژمارەکە ڕێژەی مردنەکە هەبوو ئەوە بە دڵنیاییەوە لە ڕووی ریازیاتییەوە زیاتر دەردەچێت، تا ئێستا لە نێوان (3.4) تا (3.9) کە بەرزترینە ئەم ژمارەیە دەگۆڕێ، بۆیە ڕێکخراوی تەندروستی جیهانی هەڵسەنگاندنەکان بە جۆرەی هەفتە دەیکات، حەفتانە حەفتەی یەکەم، دووەم، حەفتەی تەقیمی وەزعەکە، ئەوەی دەیبینن قۆناغەکان ئێمە بە دوو قۆناغی یان بڵێین بە دوو هەڵکشان دا چووینە لە هەمان شەپۆلی تووشبوونەکە، ئەوە هەر شەپۆلی دووەمە ئێستا، بەڵام قۆناغی یەکەم لە سەرەتای مانگی بەهاری ئەمساڵ لە مانگی (3) بوو کە بەڕێزتان هەمووتان بینیتان کە لە هەرێمی کوردستان وەڵامی ئەو پرسیارەی لیژنەی تەندروستیش دەداتەوە کە تا چەند ڕێژە بە ڕێژەی (100٪)

سەرکەوتنێکی باشی بەدەست هێنا لە ڕێگەگرتن لە بڵاوبوونەوەی تەشەنە کردن، بەڵام بەداخەوە لە دوای جەژنی ڕەمەزانەوە جارێکی تر کەوتینە قۆناغێکی تری قۆناغی ترسناك کە بە قۆناغی دووەم ناوی دەبەین، یان بە هەڵکشانی دووەم کە پیکێکی تر، بەڵام بەداخەوە زۆر بەڕێژەی (96٪) بە موقارەنە لەگەڵ جاری یەکەم زیادی کرد، ئەم پیکەی ئەو جارە ڕێژەی مردنی تێدابوو، بڵاوبوونەوە و تەشەنەکردنێکی زۆری تێدابوو، تا (2020/5/13) حاڵەتەکان (391) حاڵەت بوو، ئەو کات بوو کە تەنها پێنج گیان لە دەستدان هەبوو لە هەرێمی کوردستان و تەنها سێ نەخۆش لە نەخۆشخانەکان دا مابووەوە، بەڵام بەداخەوە دواتر وەکو باسمان کرد لەدوای جەژنی ڕەمەزانەوە تەقریبەن جارێکی تر هەڵکشانێکی خێرا بە سورعەتێکی خێرایی، ئەو کاتی لە هەڵکشانی یەکەم ستاندەردێك هەیە هەر کەسێك چەند کەس لە بەرامبەری تووش دەکات ڕێژەی تووشبوون بۆ هەر کەسێك (0.6) کەسی تووش دەکرد، یان (0.7) واتا کەمتر لە ڕێژەیەك ئەوە پێناسە دەکرێت بە تەواوی کۆنترۆڵکردنی ئەم حاڵەتە، بەڵام لە کاتی ئێستادا هەر کەسێك (1.8) (1.7) کەس تووش دەکات، واتا کەسێکی تر زیاتر کە ئەوە دەلالەت لە ئەوە دەکات کە ئەم نەخۆشییە لە تەشەنەکردن و بڵاوبوونەوە و ترسناکی زیاترە، بۆیە هەوڵی هەموو دام و دەزگاکانی تەندروستی هەموو وڵاتانیش لە جیهان دا کە ئەو خێراییەی بڵاوبوونەوە کەم بکاتەوە و لەگەڵ ئەوەش چەماوەی تووشبوونەکە پیکەکە زۆر بە خێرا نەڕوات و بە هێواشی بڕوا، چونکە هیچ وڵاتێك ناتوانێ دەستبەجێ لە ماوەیەکی کورت و سنووردار ئەم ڕێژەیە بکاتە صفر، بەڵام ئەگەر بەهێواشی بڵاوببێتەوە ئەوا بە دڵنیاییەوە ڕێژەی مردن کەم دەبێتەوە و کۆنترۆڵ کردن ئاسان دەبێ بە نەتیجەش سیستەمی تەندروستی و دام و دەزگاکانی تەندروستی پێڕادەگا خزمەتگوزارییەکی باشتر پێشکەش بکەن، لە قۆناغی دووەم ئەوەی باسمان کرد بەتایبەتی لەو ماوەی ڕێژەکەی لە (96٪) هەفتەی ڕابردوو، بەڵام بەداخەوە تا دوێنێکە (474) حاڵەتی مردن هەبوو کە ئەمڕۆش پێنج حاڵەتی نوێ تۆمار کرا لە (24) کاتژمێری ڕابردوو، بۆیە (479) حاڵەتی مردن لە هەرێمی کوردستان دا تۆمار کراوە، زۆربەی حاڵەتەکان جیاوازییەکی تر لەگەڵ قۆناغی یەکەم ئەوەیە کە نیشانەکانیان هەیە، زیاتر لە (60٪)ی حاڵەتەکان نیشانەکان هەبوون لە کاتێکدا تەنها (15٪)ی حاڵەتەکان لە قۆناغی یەکەم دا نیشانەی هەبوو، بۆیە ئەو کاتیش ئەوە هۆکارێك بوو کە هاووڵاتی متمانەی لاواز ببوو دەیگوت بۆچی نیشانەی نییە؟ بۆچی مردن نییە؟ ئەوا هۆکارێك بوو لە هۆکارەکانی نەمانی متمانە و بڵاوبوونەوەی ئەم نەخۆشییە، حاڵەتەکانیش بە شێوەیەکی توندتریشن، بڵاوبوونەوەی خێراتری ڤایرۆسەکە وەکو باسمان کرد لە هەر کەسێك بۆ (1.7)، خراپی باری گوزەرانی خەڵك هۆکارێك بوو بۆ هەڵکشانی دووەم، هەروەها ڕۆڵێکی نابەرپرسانەی هەندێك لە دام و دەزگا و یان سۆشیال میدیا کە سیقەی لە ناو هاووڵاتی کەم کردەوە، هاوکات بوو لەگەڵ کردنەوەی شوێن و ئاسایی کردنەوەی ژیان، سەبارەت بەڕێژەی مردن وەکو باسمان کرد ئەگەر بەراورد بکەین بە کەمتر لە (1٪) بوو لە ماوەی ڕابردوو، بەڵام دواتر ڕێژەکەش ڕێژەی مردن بەرزبووەوە، لە ڕووی جوگرافییەوە زیاتر لە شوێنە سنوورییەکان بەتایبەتی لە قەزای پێنجوێن و مەرزی باشماخ هەڵکشانەکە

لەویٚ دەستی پێکرد لە قۆناغی دووەم دا، دەرکەوتنێکی حاڵەتەکانی زیاتر لە وڵاتی عیراقیش دا کە دیسان لەگەڵ ئاسایی بوونەوە و هاتنی جموجۆڵی هاووڵاتی ئەوەش هۆکارێك بووە بەتایبەتی دەتوانین بڵێین ئەو حاڵەتانەی بەرکەوتن و تووشبوون بوون لە پارێزگایەکی وەکو دهۆك کە جموجۆڵ لەگەڵ پارێزگاکانی تردا، و لە گەرمیان بەهەمان شێوە، لە دەڤەری گەرمیان زۆرترین جموجۆڵیٚ هاووڵاتیان لە نێوان پارێزگاکانی عیراق و هەرێمی کوردستان دا هەبووە، ئەوەی دەیبینن ئەوە بەراووردێکی شیکاری یە لە نێوان ئەو ڕێژانەی باسم کرد هەم تووشبوون، هەم ڕێژەی نیشانەکان و ڕێژەی مردنیش لە نێوان قۆناغەکانی بەگشتی دواتر قۆناغی یەکەم و قۆناغی دووەم، ئەوەش هەر بە هەمان شێوە شیکارییەکە کە دەیبینن لە قۆناغی یەکەم و دووەم بە بەراورد ئەوەی ناوەڕاست دەبینن کە چەند ڕێژەکە زۆر کەمە هەم تووشبوون، هەم مردن لە ناوەڕاست دا ببینن، بەڵام ئەوانیدیکە یەکیان بە کۆی گشتی یە هەروەها یەکیکیشیان لە قۆناغی دووەمدایە، تووشبوو بە گوێرەی پارێزگا زۆرترین لە (65٪) لە پارێزگاری سلێمانی یە و لە (28٪) لە هەولێر بە دووەمین شوێن و هەروەها لە دهۆك لە (3٪)یە و لە (4٪)یش لە پارێزگای هەڵەبجە، لە سلێمانی وەکو دەڵیٚ (including) دەڤەری گەرمیان و هەروەها دەڤەری ڕاپەرینیش دەگرێتەوە بە قەزای ڕانیە و قەڵادزیٚ و هەروەها قەزای کفری و کەلاریش، ژمارەی ڕێژەی نەخۆش و مردن ئەوەی کە دەیبینین (3.9٪)یە باسمان کرد و تووشبووەکان کە دەیبینن چاکبوو تا ئێستا زیاترە لە ڕێژەی مانەوە لە نەخۆشخانەکان ئەوەش ئامارەکانی ئەو چەماوەیە کە باسمان کرد بە شێوازی ڕۆژانە، هەروەها بەو شێوازەش کە دەیبینن بە شێوازی حەفتانەیە، چەماوەکە تا ئێستا تا ڕاددەیەك لە چەند ڕۆژێکی ڕابردوودا هەست بەوە دەکەین کە چەماوەکە لە پیکەك یان لە لوتکەیەکدا بەرەو ئاراستەیەکی سەقامگیر دەڕوا، واتا نە زیاتر بووە و نە هێشتا بەو خێرایی یە نەهاتۆتە خوارەوە کە ئەوە دەتوانم بڵێم ئومێدێك دەبەخشیٚ بەوەی کە ئەم پیکە جارێکی تر زیاتر بەرز نەبێتەوە، ئەگەر بێت و هەموو لایەکمان زیاتر هاوکار و پاڵپشتی ئەو ڕووبەڕووبوونەوە بین، بە گوێرەی ڕۆژەکانە وەکو باسمان کرد بەگوێرەی ڕۆژ و پارێزگاکان ئەو چەماوەیە و حاڵەتەکانی هەیە لە هەرێمی کوردستان دا ئەوەی دەیبینن بۆ هەر سەد هەزار کەسێك ستاندەردێك هەیە چەند کەس تووش دەبێت، ئەوەی دەیبینن کە بە شێوەیەکی گشتی تا ئێستا (12450) دوازدە هەزار و چوار سەد و پەنجا تووشبوو هەیە، تووشبوو هەبووە، بە گوێرەی پارێزگاکانە لە دوای (7/26) یان بڵێین تا ئەمڕۆکە کۆی گشتی تووشبووان تا (7/26) هەروەها بۆ هەر حاڵەتێك سیٚ کەس لە هەرێمی کوردستان لە سەد هەزار تووش دەبێت، ئەوە بە گوێرەی ئەو داتا و زانیارییەیە کە تێست دەکرێت و تۆمار دەکرێت، ئەوە جگە لەوەی هاووڵاتی هەیە، ڕێژەیەکیش هەیە کە ڕێژەی بزری کۆڕۆنای پیٚ دەڵێن لە ئاستی جیهان دا (hidden case)ی پیٚ دەڵێن، ئەو (hidden case) ئەوانەن کە ناچنە نەخۆشخانە و تێست ناکەن هەر خۆشی نایزانێت کە هەڵگری ئەو ڤایرۆسەیە و ترسناکی لێرەدا لەو کەسانەیە کە نازانیٚ هەڵگری ڤایرۆسەکەیە و دەبێتە سەرچاوەی بڵاوبوونەوەش، بەگوێرەی چاك بوونەکان ئەوەی دەیبینن ڕێژەی چاکبوون و مردن و مانەوەی لە نەخۆشخانە، ڕێژەی تووشبووان زیاترینی لە نێوان

تووشبوون لە نێوان گەنجەکانی نێوان (30)ساڵ تا (39) ساڵی یە زۆرترینی، خۆشبەختانە لە ناو پیر و پەککەوتەکان لە هەرێمی کوردستان کە نیشاندەرێکی باشە بۆیە ڕێژەی مردنیش تا ئێستا بەو ڕێژە زۆرە نیە وەکو ئەو وڵاتانە کە کەمترین ڕێژە لە نێوان تەمەنی زیاتر لە حەفتا ساڵی یە، کە ئەوانە ترسناکی مردنیان زیاتر لێ دەکەوێتەوە، لە کاتی ئێستادا (62٪)یان لە ئافرەت و ڕەگەزی مێیە و لە (38٪)یان لە ڕەگەزی پیاوە، هەرچەندە لە قۆناغی یەکەم (بالعکس) بوو بە تۆزێك جیاوازی لە ڕێژەی پیاو زیاتر بووئەوە بە گوێرەی ڕێژەی مردنە بەڕێزان لە وڵاتانی دەوروبەرمان لە (4,1) وەکو باسمان کرد لە جیهان دا بەڵام لە وڵاتێکی وەکو تورکیا (2.5)، لە ئێران (5.4)، لە هەرێمی کوردستان (3.9)یە بەڵام بەڕێزان من دەمەوێ ئەوە لێرە بڵێم کە تۆمارکردن و ئەنجامدانی زیاترین تێست ڕەنگە لە هەندێك وڵاتدا زۆرترین بێ بۆیە ڕێژەکەیان وەکو وڵاتی تورکیا کەمتر دەردەچێت چونکە ئەوە بە بەراوردە بە موعادەلەیەکی بواری (epidemiology) پەتازانین، بەڵام ئەوەی لە (3.9٪) لەنێو ئەو کەسانەیە کە تووشبوون تۆمارکراوە بە تاقیگە و بە تێستی (کۆڤید 19) واتا ئەگەر بەراورد بکرێ بەوانەی کە تێستیان نەکردووە و تووشبوون لە هەرێمی کوردستان دا نەهاتوونەتە دام و دەزگا تەندروستییەکان، ئەوا بە دڵنیاییەوە (3.9٪) ڕێژەکە کەمتریش دەبێتەوە، ئەوەی تەمەنەکان وەکو باسمان کرد لە (27٪) زۆرترینی لە تەمەنی شەست ساڵی بەسەرەوە بووە، بەڵام گەنج و تەمەنەکانی تریش بێ بەش نەبوونە لە گیان لە دەستدان، حاڵەتەکان بەگوێرەی قۆناغی یەکەم و دووەم لە هەرێمی کوردستان دەبینن (3٪)ی حاڵەتەکانی ئێستا لە قۆناغی یەکەم بووە بەڵام (97٪)ی لە قۆناغی ئێستادایە، شیکاریەکان پشکنینی ئەنجامدراو زیاتر لە سەد و نەوەد هەزار کە نزیك دەبینەوە لە دوو سەد هەزار تێستی ئەنجامدراو، ئەوە بارگرانیەکی قورس بوو، بەڕاستی هەم لە ڕووی شارەزایی و خیبرە، هەم لە لەڕووی ئامادەکاری و پێداویستیەکان بەڕێزان ئەوە بە ئامێرێکی تایبەت (PCR)ی پێ دەڵێن، ئەم (PCR) نوێ نەبوو بۆ بەکارهێنانی کۆڤید (19) بەڵکە هەموو نەخۆشیەکانی ڤایرۆسەکان بەتایبەتی ڤایرۆسەکانی هەوکردنی جگەر (إلتهاب کبد ڤیروسی) و ڤایرۆسی (HIV) و (AIDS) و ئەوانە بەڕێگاکانی تری (ELISA) و ڕێگەی تر دەستنیشان دەکرێ، بەڵام کاتێك پۆزەتیف دەردەچێ (PCR) تەنها بۆ (confirmation) وەکو سەرچاوە (reference) بەکار دەهات، لە هەر شارێك تەنها یەك قل هەبوو لە هەولێر، لە دهۆك، لە سلێمانی، سێ جیهاز لە هەرێمی کوردستان تەنها (reference) لە موختەبەری صحە عامە بۆ ئەو کەسانەی کە هەڵگری ئەو نەخۆشیە گوازراوەن، بۆ تەئکید کردنەوە لە کەرتی تایبەتیش (HIV) هەبێ تۆمار دەکرا لە بەشی ویقایە لە دائیرە صحەکان بە (PCR) تەئکید دەکرا، بەڵام لەکاتی ئێستادا کۆڤید (19) هەر هەمووی بە ئامێری (PCR) دەکرێ لە کاتی ئێستادا نزیکەی (15) ئامێر لە هەرێمی کوردستان لە (15) شوێنی جیاواز ئەم تێستە ئەنجام دەدات، پێش ئەوە گرفتەکان چییە بەڕێزان؟ یان دەتوانم هەندێك لەو کێشانە هۆکاری بڵاوبوونەوە و تەشەنەکردنی ئەو نەخۆشیە بوو، زۆری جموجۆڵی هاووڵاتی تا ئێستا پابەندنەبوونی هاووڵاتی لەسەر ئاستی تاکە کەسی، ئەوەش موتلەق نییە، بەڵام بەشێوەیەکی گشتی و بەشێوەیەکی زۆرینە بەڕێنمایی

بەتایبەتی لە شوێنە گشتییەکان فەرمانگەکانی حکومی و لە هاتووچۆی نێوان پارێزگاکان، خراپی ڕەوشی ئابووری لە هەموو ئەو وڵاتانەی ڕەوشی ئابووری خراپ بێت بە دڵنیایی لە ڕەوشێکی ئاساییش نەك لە کۆڕۆنا، ئەگەر وەزعێکی ئیعتیادیش بێ هەر وڵاتێك ڕەوشی ئابووری خراپ بێت نەخۆشیە گوازراوەکان تێیدا زۆر دەبێت، بەڵام لە وڵاتانی پێشکەوتوو یان ئەو وڵاتانەی کە سەقامگیری ئابووری هەیە تەقریبەن هەندێك نەخۆشی گوازتراوە هەیە هەر نەمایە ئەوان کێشەی نەخۆشی نەك گوازراوەکان درێژخایەنەکانیان هەیە وەکو زەغت و کلیە و نەخۆشیەکانی دڵ و ئەوانەیان هەیە، بەڵام لە ڕەوشی ئابووری بەداخەوە لە هەرێمی کوردستان ڕێگر بووە لە ئێمە بۆ کۆمەڵێك لە ئیجرائاتەکان و بەردەوام بوون، بۆیە دەوری هەبوو، ڕۆڵی میدیا و گەیاندنی پەیامەکان ڕۆڵێکی لاواز بووە بەداخەوە و کۆمەڵێك ناونیشانی تایبەتی هەیە لە عینایە مورەکەزە ژمارەیان زۆر سنووردارە، هەم پزیشك هەم کارمەندانی تەندروستی، بواری سڕکردن بەتایبەتی لە چاودێری چڕی هەناسەدان، ترس و دڵەڕاوکێ لە ناو ستاڤی پزیشکی کە نزیکەی زیاتر لە سێ سەد و پەنجا کارمەندی تەندروستی و پزیشك و فەرمانبەرانی کەرتی تەندروستی حکومی تا ئێستا تووشی ئەو نەخۆشیە بووە و بەداخەوەش پێنج قوربانی گیان لە دەستدانیش هەبووە بە کۆڕۆنا لە ناو میلاکی وەزارەتی تەندروستی، هەروەها ژمارەیەکی زۆر نەخۆش خۆیان دەشارنەوە یان شەرم دەکەن بێن تێست بکەن، خۆیان دەشارنەوە بەهۆی ئەوەی لە ڕووی کۆمەڵایەتییەوە دادەبڕێن و لەکەرەنتین و مانەوەیان لە نەخۆشخانە ڕەنگە ئەوەش هۆکارێکە بۆ بڵاوبوونەوە، جێبەجێ نەکردنی سزای پابەند نەبوون لە هەرێمی کوردستان تا ئێستا هاوشێوەی هەندێك وڵات نییە کە ئەوەی ماسك لەبەر نەکات سزای غەرامە بکرێ، جیاوازی لە نێوان بڕیار و ڕێکارەکان بەداخەوە بەهۆی کۆمەڵێك لێکدانەوەی جیاواز و بیروبۆچوونی جیاواز ئاسانکردن و شل کردنەوەی لە شوێنێك بۆ شوێنێکی تر بە موقارەنە کە لە دەرەنجام تەئسیراتی لەسەر هەموو هەرێمی کوردستان دا دەبێت، چین و توێژە جیاوازەکانی کۆمەڵگا جگە لە وەزارەتی تەندروستی و هەندێك وەزارەتی پەیوەندیداری وەکو ناوخۆ و پەروەردە، هەروەها وەزارەتەکانی گواستنەوە و گەیاندن و کۆمەڵێك وەزارەتی تر، ئەوقاف، جگە لەو وەزارەتانە بەڵام چین و توێژەکان لەسەر ئاستی تاك کەس بەداخەوە پەیامێکی توندی بڵاوکردنەوەی ئەو پەیامە نەبووە، ڕۆڵێکی گەورە ببینن لە ناو وەکو دەڵێ (community leader) ئەوانەی قیادەی موجتەمەع دەکەن بتوانن هاوکار و پاڵپشت بن بۆ کەمکردنەوەی ئەو ترسناکی یە، ئامانجی وەزارەتی تەندروستی بۆ کەم کردنەوەی ڕێژەی توشبوون و ڕێژەی مردن بووە، پلانی ستراتیجی ئەو هاوکاری و هەماهەنگییە بووە و هەروەها ئەنجامدانی زۆرترین پشکنین و گەڕان بەدوای گومان لێکراوان یان نەخۆشانی هەڵگری ئەم ڤایرۆسە لەگەڵ کۆکردنەوەی داتا و زانیاری و هەروەها تیمەکانی وەڵامدانەوەی خێرا کە تا ئێستاش لە سەرەتای مانگی (2) دروست کرا، پێی دەڵێن ئەوانەی تیمی (رصد الوباء) دۆزینەوەی حاڵەتەکانن تیمە گەڕۆکەکانن لە هەموو قەزا و ناحیەکان لەسەر سنوورەکان تا ناو سەنتەری شارەکان، هەروەها ڕێگە چارەسەرکردنی ئەو پەیوەندیانەی لە کاتی مەترسی و ئەوانەی کە بەشداری پێکردن بۆ دوورکەوتنەوە لە کاتی یان لە کەسانی مەترسیدار و باشتر

کردنی توانای تاقیگە باسمان کرد ڕێگەچارەکانی پێوەرەکانی تایبەت بە خۆپاراستن و تووشبوون، چالاکییەکانی تایبەت بە دابڕان مەبەست لێرە کەرەنتینە، پێداویستی تایبەت بە چارەسەرکردنی حاڵەتەکانیش، هەروەها دڵنیابوونەوە لە خزمەتگوزاریی پاڵپشتی لەڕووی کرداری و لۆجستییەوە ئەوانەی کە خزمەتگوزاری زیاتری پێویستە بۆ ئەو هەڵگرانە، هەروەها توانای بەڕێوەبردنی پرۆگرامەکانی فریاکەوتن، پلان و ڕێکارەکانی وەزارەتی تەندروستی بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی ئەم نەخۆشیە بەردەوام گۆڕانکاری لەگەڵ ڕەوشەکەدا دێت بەردەوام لە لیژنەی باڵای وەزارەتی تەندروستی، هەروەها لە لیژنەی باڵای جێبەجێکردن لەسەر ئاستی وەزارەتەکان و لیژنەی باڵا لە هەرێمی کوردستان دا بەگوێرەی ڕەوشەکە و تەقیمی ڕەوشەکە پلان و ڕێکارەکان جیاوازی بەخۆوە دەبینێت بە گوێرەی پێداویستی، هەروەها پلان هەبووە بۆ کاتی هەڵکشانی خێرا، واتا ئەگەر وەبائەکی سەریع ڕوویدات، بڵاوببێتەوە ئەوە چۆن ڕووبەڕوو دەبێتەوە؟ بە چ پلانێك بەردەوامی و توندکردن بەتایبەتی لە بواری قەدەغەی هاتووچۆ؟ تەنانەت گەیشتە ڕاددەی ئەوەی قەدەغەی هاتووچۆی پیادەش بگرێتەوە، هەروەها هەموو کۆمەڵگە وەکو تووشبوو گومانلێکراو لەو حاڵەتە کە کاتێك وەبائەك دەبێ وەکو گومانلێکراو سەیر بکرێ بۆ ئەوەی هەموو ئیجرائەتەکان وەکو دانانی هێڵی گەرم یان ژمارە (122) لە ماوەی رابردوو ڕۆڵێکی گەورە و باشی بینی بۆ گەیشتن بە نەخۆشەکان و دەستنیشانکردنیان، هەروەها حاڵەتی بێ نیشانە کە لە ئێستادا ئەو بڕیارە دەرچوو، ئەوانەی بێ نیشانەن یان باری سووکە لە ماڵەوە دادەنیشن بۆ ئەوەی کەمترین ترسناکی و بێ متمانەیی لە ناو هاووڵاتیان دا بهێڵیتەوە، حاڵەتەکانی دیکە مام ناوەند و توند دەگەیێنرێتە نەخۆشخانەکان، هەروەها گەیاندنی خزمەتگوزاری پێویست بۆ نەخۆشە درێژخایەنەکان لە ڕێگەی تیمی پزیشکی کە لەسەرەتای ئەو وەبائەوە کۆمەڵێك تیمی گەڕۆك هەبوولە کاتی قەدەغەی هاتووچۆ، کەمکردنەوەی قەدەغەی هاتووچۆ قۆناغ بە قۆناغ ئەوە وەکو پلان جێبەجێ کراوە، قۆناغ بە قۆناغ لەگەڵ هەڵگرتنی قەدەغەی هاتووچۆ و هەروەها ئاسایی کردنەوەی ژیان بەتایبەتی فەرمانبەرەکان و کردنەوەی دەوام و شیفتەکان و هەروەها چاودێری کردنی ئەو موەزەفانەی کە هەڵگری نەخۆشیە درێژخایەنەکانن یان دووگیانن، هەروەها بەردەوام لە دابین کردن و کەرەستەکانی پاککەرەوە وەکو تەعقیم و کەرەستەکانی خۆپارێزی، بەتایبەتیش ڕێکارە توندەکان لە خاڵە سنوورییەکان و تا ئێستاش قەدەغەی گەشتەکان و گەشتیاران لە دەروازە سنوورییەکان و لە فرۆکەخانەکان، هەروەها زیاتر گرتنەبەری ڕێکارەکانی ئۆنلاین یان بڵێین ئەوەی کە فێرکردنی ئەلکترۆنی وەکو بەدیل، ڕشاندنی شوێنە گشتیەکان، دانانی تیمی وەرگرتنی پلەی گەرمی جەستەیی، ئەوە هەموو ڕێکارەکانن نەچمە سەری بەدرێژی بە تەفصیل، هەروەها پلان بۆ قۆناغی ئاسایی کردنەوەی ژیان وردە وردە دەستی پێکردووە و مەرجی پەبەندبوون بە ڕێنماییە تەندروستییەکان بەتایبەتی لە هەمووی زۆرترین و گرنگترین دوو ڕێکار هەیە ئەویش کە دانانی ماسك و دوور کەوتنەوە تا مەتر و نیو، دوو مەتر لە یەکتر ئەوا ترسناکی زۆر کەم دەکاتەوە لە تووشبوون، هەروەها نێوان پارێزگاکانی عیراق پتەوکردنی سیستەمی دۆزینەوەی بەرکەوتەکان لە هەڵکشانی یەکەم یەکێك لە

سەرکەوتنەکانی ڕێگەگرتن لەو بڵاوبوونەوە (contact tracing) تا ئێستا دەکرێ بەڵام لە قۆناغی یەکەم زۆر کرا، چونکە هەر کەسێك کۆنتاکت بایە، گومانلێکراو بایە، کۆمەڵێك کەسانی دەوروبەر و کەسە نزیکەکانی (tracing) دەکرا یان (screening) دەکرا مەسح دەکرا بۆ ئەوەی بتوانێ زۆرترین تووشبوو بدۆزینەوە، لەسەر ئاستی وەزارەت باسم کرد ڕێکارەکانی کارگێری و دارایی بەو شێوە بووە کە لیژنەی باڵا داندرایە بە بڕیاری ئەنجومەنی وەزیرانیش لەڕووی کارگێرییەوە فەرمانگەکان تا ڕاددەیەك پشوو داندرا، دواتر بە قۆناغ و بەڕێژەیەکی کەم کراوەتەوە، فریاکەوتنی خێراشمان باس کرد کە ئەکتیف کرا بۆ تیمە گەڕۆکەکان، خزمەتگوزارییەکانی تەندروستی ئەساسییەکان وردە وردە کرایەوە وەکو کوتانی منداڵان چاودێری دایکانی دوو گیان و ئافرەتان، هەروەها ئاسانکاری بۆ بواری بازرگانی خۆراك و دەرمان و پێداویستییەکانی ڕۆژانە بۆ گەیشتن بە هەرێمی کوردستان بۆ دوور کەوتنەوە لە دروستبوونی هەر قەیرانێکی نەخوازراو، بەمەش زیاتر لە (220) نووسراو و فەرمان و ڕێنمایی و گشتاندن لە وەزارەتی تەندروستی دا دەرچووە ئەوانە هەمووی پەیوەندی بە نەخۆشی کۆڕۆنا هەبووە، لەو قۆناغەدا وەزارەتی ناوخۆ ڕۆڵێکی گەورەی بینی بە سوپاسەوە کە بەڕێز جەنابی وەزیری ناوخۆ لێرەیە بەردەوام ڕۆژانە و لە کۆبوونەوەکان بە هەماهەنگی و جێبەجێکاری ئەم ڕێنمایی و ڕاسپاردە و بڕیارانە گەیشتە ڕاددەیەك کە ڕۆڵێکی گەورە لە پاڵپشتی هاووڵاتیان و ژوورەکانی ئۆپەراسیۆن و پارێزگاکان و ئیدارە سەربەخۆکان بۆ سەرکەوتن بەسەر ئەم ڕێکارانەدا.

بەڕێزان لە ڕووی داراییەوە جگە لەوەی کە وەزارەتی تەندروستی تەرخانکراوی مانگانەی شەش ملیار دیناری عیراقی هەیە وەکو ڕۆتینی پێش کۆڕۆناش واتا لە ساڵی پار و پێراریش، ئەم تەرخانکراوە کە ڕێژەیەکی زۆری دەتوانم بڵێم زیاتر (70٪)ی ئەم تەرخانکردنە وەکو بودجەی ڕۆتینی دەرمان و پێداویستی پزیشکی لە ماوەی پێنج مانگی ڕابردوودا بۆ کۆڕۆنا خەرج کراوە، بەڵام چەند جارێکیش بودجەی تایبەت بۆ نەخۆشی و ڕووبەڕووبوونەوەی کۆڕۆنا دابین کراوە لە یەکەم بودجەدا زیاتر لە چوار ملیار دینار، بودجەی دووەم چوار ملیار دیناری دیکە، جارێکی دیکە پێنج ملیار دینار و هەروەها سێ ملیار دینار و نیو لە ڕێگەی وەزارەتی تەندروستی عیراقی فیدراڵ و بڕیارە دوو ملیار دیناری دیکەش بۆ هەرێمی کوردستان بنێرن کە یەك ملیاری گەیشتووە و ئەمڕۆ نووسراو کراوە و داوا کراوە ملیاری دووەمیش بگاتن، ئەویش لە نزیکترین کات دا هەر هەموو بودجەکانی تەرخان کراوە ئەوە بۆ وەزارەتی تەندروستی بووە و بەسەر بەڕێوەبەرایەتی یە گشتییەکانی تەندروستی دابەش کراوە، بەگوێرەی ئەو پێوەرەی کە لە وەزارەتی دارایی لە سەری دا پەیڕەو دەکرێ و هەموو بەڕێوەبەرایەتی گشتییەکانی تەندروستی لە ناو پارێزگاکان و لە قەزا و ناحیەکان دەستکراوە بوونە بۆ دابینکردنی پێداویستیەکانی دەستنیشان کردن، خۆپارێزی و چارەسەرکردنیش، بۆیە ئەوە بە شێوەیەکی گشتی کە دەتوانین بڵێین بودجەی زیاتر لە کۆی گشتی نزیکەی زیاتر لە پازدە ملیار دینار تەنها بۆ پێداویستی پزیشکی و بەتایبەت ئەم بودجەیە خەرج کراوە لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستان و سێ ملیار و نیویشی لە بەغدا بووە، بەڵام وەکو گوتم زیاتر لە (70٪)ی

بودجە ئاساييەكەی خۆمان ئی مانگانە لە ماوەی ڕابردوودا بۆ كۆڕۆنا خەرج كراوە، ئەوە تەنها بۆ وەزارەتی تەندروستی، من دڵنیاشم بەڕێز جەنابی وەزیری ناوخۆش دەیخاتەڕوو كە لە پارێزگاكانی، لە ئیدارە سەربەخۆكانیش و وەزارەتی ناوخۆ و وەزارەتەكانی تریش چەند جارێك بودجەی تایبەت بۆ ئەم ڕێكارانە خەرج كراوە، بۆیە بە ملیارەها دینار ئەژمار دەكرێ كە حكومەتی هەرێمی كوردستان بۆ بەرەنگاربوونەوەی ئەم نەخۆشییە خەرجی كردووە، ئەوەی دەیبینن تەنها ئەوەی ڕەنگ كراوە لە بودجەی وەزارەتی تەندروستی عیراقی فیدراڵ بووە، بەڵام كۆی گشتی كە زیاتر لە پازدە ملیار دینارە، لە لیژنەی باڵای سەرۆكایەتی ئەنجومەنی وەزیران چەندین جار كۆبوونەوە كراوە و ڕاسپاردەكان و بڕیارەكان لەسەر ئاستی حكومەت لەسەر ستراتیجیەتی كاركردنی وەزارەتە پەیوەندیدارەكان بەئامادەبوونی خودی بەڕێز جەنابی سەرۆك وەزیران و جێگری سەرۆك وەزیران و وەزیرە پەیوەندیدارەكان و هەندێك لە ڕاوێژكاران، هەروەها ڕێكخراوی تەندروستی جیهانی بەردەوام لەگەڵمان بوونە و ڕۆژانەش لەڕووی شیكاری و هەڵسەنگاندنەكان و پەتازانییەوە لەسەر بنەما زانستییەكان لەگەڵمان لەسەر هێڵن، تەنانەت ڕێكخراوی تەندروستی جیهانی ئۆفیسێكی لە ناو وەزارەتی تەندروستی كردۆتەوە وجودی حزووریان بۆ بەردەوامی ڕووبەڕووبوونەوەی ئەو نەخۆشییە، تا ڕاددەیەكی باش هاوكار بوونە و دەتوانم بڵێم هاوكارییەكانیان باس بكەین و كۆبوونەوەكانی تری وەزارەتە پەیوەندیدارەكان وەكو باسم كرد، هەروەها لە ژووری ئۆپەراسیۆنەكان بەڕێوەبەری گشتی تەندروستی لە پارێزگاكان و ئیدارە سەربەخۆكان ئەندامێك و بڕیاردەرێكی ئەكتیڤی ژوورەكانی ئۆپەراسیۆنەكان بوو و بەهەماهەنگی و تەنسیقەكی زۆر باش ڕێكارەكان بە تەنسیقی هەموو لایەك چۆتە ڕێگا و بەسوپاسەوە پاڵپشتی وەزارەتە پەیوەندیدارەكانیش وەكو باسمان كرد بەگوێرەی پێداویستیە، تا دەگاتە قایمقام و مودیر ناحیەكانیش.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح / جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

كاك دكتۆر ئەگەر یەك تۆز ئاگات لە كات بێت چڕی بكەیتەوە، بۆ ئەوەی وەڵامی پرسیار بدرێتەوە باشترە، سوپاست دەكەم.

بەڕێز د.سامان حسین بەرزنجی/ وەزیری تەندروستی:

باش، بەرەو خەلاص بوون دەچم، ئەوە هەموو ئیجرائاتەكان من ناچمە سەر ئیجرائاتەكان، هەوڵ دەدەم ئەوە ئیجرائاتەكانی خۆپارێزیە، لە ناو ئەو شوێنانەی كە دەیبینن، ڕێنماییەكانی گەشت كردن و جیابوونەوە و قوتابخانە و شوێنەكانی پەرستگا و ئاینییەكان و هەروەها شوێنەكانی ناو قەرەباڵخی ناو كۆمەڵگا، كۆمەڵێك لەڕووی ئەلیكترۆنییەوە سوود لە داتا و زانیاری كۆكردنەوەكان وەرگیرا لە هەمووی گرنگتر كە پۆرتاڵی (Kurdistan health) كە ئەو پۆرتاڵە ئێستاش لە تەواوی ئەو كەسانەی لەسەر سمارت تەلەفۆن بن دەتوانن ئەكتیڤی بكەن، لە داهاتوودا بەرنامەیەك هەیە سوودی لێ وەربگیرێ بۆ كەرەنتین كردن و دۆزینەوەی حاڵەتەكان بەشێوازێكی زیاتر، ئەوەی دەیبینن (dashboard)ێكە بە سوپاسەوە لەگەڵ فەرمانگەی میدیا و زانیاری لەسەرۆكایەتی ئەنجومەنی وەزیران ئەم (dashboard)ە

بەردەوام هەموو دەقەیەك (update) دەکرێت و هاوشێوەی (dashboard)ەکانی نێودەوڵەتی، باسی هۆشیارکردنەوەی تەندروستیم نەکرد کە (leaflet) و (poster) و بڵاوکراوەکان هەم لە تەلەفزیۆن و (material)ەکان هەم بۆ بڵاوکراوەی چاپ کراوەکان بەشێوەیەکی باش بڵاوکرایەوە، بەتایبەتی ڕێکخراوی تەندروستی جیهانی ڕۆڵی هەبوو و فەرمانگەی میدیا و زانیاری بەباشترین شێوە و کواڵتی ڤیدیۆ و سپۆتەکانی بۆ وەزارەتی تەندروستی و لە دام و دەزگاکانی ڕاگەیاندن ڕۆژانە تا ئێستاش بڵاو دەبێتەوە کە جێگای باسکردنە، هەروەها چەند توێژینەوەیەکی زانستی دەستی پێکردووە بۆ توێژینەوە لە بوارە جیاوازەکانی نەخۆشی کۆڕۆنا، تیمەکانی فرۆکەخانە و تیمەکانی سەر سنوورەکان، هەروەها چەندین (guideline) چاپ کرا بۆ پزیشکان هەروەها بۆ هاووڵاتیان و ڕێنماییەکان بۆ چین و توێژە تایبەتەکان بۆ نمونە بۆ وەزارەتی ئەوقاف بۆ مامۆستایانی ئاینی و هەروەها بۆ ناو بازاڕ و شوێنە گشتییەکان، بۆ چێشتخانەکان، هەروەها بۆ وەزارەتی پەروەردە و بۆ مامۆستایان و قوتابیان، بۆ تاقیکردنەوە، هەموو ئەوانە باسم کرد (220) گشتاندن و ڕێنمایی بڵاوکرایتەوە، ئەوە کە دەیبینن ئێمە پرۆژەیەکی زۆر گرنگە بوو بە هاوکاری و سپۆنسەری کۆمپانیای فاست لینك بۆ ئەنتەرنێت توانیان تیمەکانی گەڕۆك هەم پاڵپشتی و پشتگیری ئەو تیمانەی ژمارە (122) بکەن کە دەیبینن ژمارەکان، حاڵەتەکان چەند پەیوەندی وەرگیراوە و چۆن تا ئێستاش ئەکتڤە ئەوەی دەیبینن هەموو ژمارە (call)ەکانە، ڕۆژانە هاووڵاتی چەند تەلەفۆن دەکات بۆ (122)، لەڕۆژی کەرەنتین و قەدەغەی هاتووچۆ زۆر سوودەکی یەکجار زۆری هەبوو چەندی بەدواداچوون کرایە و چەندی داخیل کرایە، چەندیش ماوەتەوە لە نەخۆشخانە، ئەوە ئەو بابەتەیە کە پەیوەندی بە تیمە گەڕۆکەکان هەیە، (164) تیمی گەڕۆك هەبووە بۆ گواستنەوەی گومان لێکراوان و کەرەنتین کراوەکان، بەسوپاسەوە هێزەکانی زێرەڤانی لە وەزارەتی ناوخۆ پاڵپشت بوونە لە ڕێگەی تیمە تەندروستیە پزیشکییە سەربازییەکان لەگەڵمان بوون بە خۆیان و ئەمبولانسەکانیان، هەوڵدراوە ڕۆژانە ڕاگەیەندراوەکانی وەزارەتی تەندروستی بڵاوبکرێتەوە و لەگەڵ ماوە بۆ ماوە کۆنگرەی ڕۆژنامەوانی بۆ گەیاندنی پەیامەکان بە هاووڵاتیان، ناچمە سەر سیمینار و کۆبوونەوە زانستییەکان و ئەوانە، ئەوە (material)ەکانن، لەڕووی دەروونییەوە کۆمەڵێك کار کرایە ئەوەی دەیبینن لە ڕاپۆرتەکانی بەردەستتان، تەندروستی دەروونی چونکە فۆبیایەك و ترس و دڵەڕاوکێ لە نێو هاووڵاتی لەسەر ئاستی جیهان دا ئێستا بۆ ئەم نەخۆشیە دروست بووە، بە هاوکاری ڕێکخراوی تەندروستی جیهانی کاری لەسەر کراوە، لە تاقیگەکان وەکو باسمان کرد تەنها بە (real time PCR)و ئێستا (CT scan)نیش بۆ ئەو حاڵەتە ترسناکەکان ئەوانەی کە ئیلتیهابیان زۆرە لە دەرەجەی توند دانە بەکار دەهێندرێت، دابین کردنی کیتی پشکنین، کیتی پشکنین هەر هەمووی جگە لەوەی کە هەندێك وڵات یان ڕێکخراوێکی نێودەوڵەتی بە هاوکاری هێنابێتی ئەوەی تر تێستی پشکنین هەر هەمووی لە بەڕێوەبەرایەتی یە گشتیەکان لەسەر ئەو بودجانە دەکڕێ، ئەوەش دەیبینن کە لە بەغداش بۆمان هاتبێ بەو شێوازە و بەو ڕێژانە دابەش کراوە، (pooling) ڕەنگە باس کرابێ، (pooling) بەڕێزان بۆ (screening) بەکار دێت بۆ (بحث) بەکار دێت،

بەڵام بۆ گومان لێکراوێکی تەواو کە نیشانەکانی هەیە (pooling) بەکار نایێ بەتایبەتی لە کاتی ئێستادا کە زۆربەیان نیشانەیان هەیە، بەڵام پێشتر لە گەندێك دا کە دەتویست (200) کەس وەربگری ئەو (200) شەرت نەبوو (200) تێستی (single)ی بۆ بکەی، ڕەنگە هەر پێنج تێست لە یەك تێست دەکرا ئەگەر (positive) بایە، ئەوە پێی دەڵێن (pooling) ڕێگایەکی زانستی یە و لە بواری توێژینەوە و (screening) (مسح) بەکار دێت، بەڵام ئەگەر بێت و بۆ نەخۆش بەکار بێ نەخێر بۆ نەخۆش بەکار نایێ بۆیە ڕەنگە هەڵە تێگەیشتنێك لەو بوارەی (pooling) دەبێ کە باس لەوە کرابێت هی نەخۆش تێکەڵ دەکرێ، نەخێر، ئەگەر (positive)یش هەبێ لە پێنجان هەر پێنجی بە تێستی (single) دەکرێتەوە تاوەکو دەستنیشان بکرێ کامەیانە، بەڵام لە کاتی ئێستا (pooling) بەکار نایێ لەبەر زۆری حاڵەتەکان، ئەوەی (infection control)ە نامەوێ بچمە سەری بە دوور و درێژی مەسەلەی تەعقیم کردن و مەوزووعی بەکارهێنانی مادده چاککەرەوەکان، دەست بەجێ لەسەرەتای بەهاری ئەمساڵ لە کۆتایی ببوورن مانگی شوبات دەستبەجێ نەخۆشخانەکان ئامادە کران و شوێنێك بە پۆلین کردن بۆ نمونە عیادەی خاریجی کە وەربگرێ و دواتر تەحویلی نوستن بکات، لە هەر شارێك چەند نەخۆشخانەیەك داندرا و بەسوپاسەوە خێرخوازان و بەخشەران و خواپێداوان لە زۆر لە ناو شار و قەزا و ناحیەکان دەستیان کرد بە دروستکردنی نەخۆشخانەی خێرا سوودێکی زۆریشی هەبوو تا ئێستاش بەکاردێن، چەند نەخۆشخانەیەکیش بەتاڵ کرا بۆ ئەوەی بەکار بێت بۆ نەخۆشانی کۆرۆنا و ئەوەی دەیبینن ئەو پێداویستیانە پزیشکیەیە کە بەلایەنی کەم نزیکەی (15) دۆلارە، بەڵام بەڕێزان ئەوە بارێکی زۆر قورس و گرانە لەسەر دام و دەزگای تەندروستی دروست دەکات، ئەم جلکەی دەیبینن لەسەر جلکێکی ترە کە سپی یە پێی دەڵێن (PPE) نزیکەی بە هەردوو جلك و بە پێداویستیەکانی دەست و عەینەك و ئەوانە نزیکەی (20) دۆلار تەکلیف دەکات ئەوە جگە لەهەر تێستێکی موختەبەری کە سەرەتا زیاتر لە (120) هەزار تا (150) هەزار بوو، بەڵام لە کاتی ئێستادا لە حدودی (25) تا (30) دۆلارە هەر تێستێك بە چوار بەشەکانی (VTM) و (extraction) ئەوە بۆ ئەوەی بزانن کە خەرجیەکان تەنها لەسەر ئەوە بووە، چاودێری چڕ بەکۆی گشتی (206) قەرەوێڵەی چاودێری چڕ هەیە کە هەناسەی دەستکردی تێدا بەکار بێت، بەڵام هەر هەموویان هەناسەی دەستکرد نیە، هەندێکیان (CPAP mask)ە ئەویش هەر عینایە مورەکەزەیە واتا تەخدیر ناکرێ مرۆڤەکە لە هۆشی خۆیەتی بەڵام (CPAP mask)ی پێویستە بۆ تێر کردنی ئۆکسجین، ئەوەی باسم کرد ئەوە (fast care) بوو تیمەکانی (fast care)، هاوکارییەکان بەو شێوەیە دابەش دەکرێت بە گوێرەی ئەو ڕێژەیەی کە لەسەر ئەو بنەمایە ماوەی ساڵانێکی زۆرە لەسەر ئەو بنەمایەی وەزارەتی دارایی هاوکارییە تەرخانکراوەکانی بودجە دابەش دەکرێت، ئەوانەی دەیبینن ناوی ئەو ڕێکخراوانەیە کە هاوکاریان بۆ هێناوین، ئەوانەی دەیبینن ناوی هەموو ئەو ڕێکخراوانەیە و چەندیان هێنایە، کۆمەڵێك کۆمپانیا و ڕێکخراوی نێودەوڵەتی و قونسوڵخانەو دەوڵەتان و خەڵکی خێرخوازیش (local)ی و نێودەوڵەتی، لە ئیجرائاتەکان باس دەکات کە چۆن مەوزووعی ئاسانکاری بۆ چ تیمێك کراوە،

من دەمەوێ لێرە باسی ئەوەش بکەین کە هەندێك لە دەرمانەکان چاودێری و داخستن و سزا درایە لە سەرەتاوە ئەوانەی کە هەوڵدرابێت ئەو وەزعە بقۆزنەوە تەنانەت پرسیاری دەرمانەکەش لەلایەن لیژنەی تەندروستی باس کرا کە دواتر دەتوانین جواب بدەینەوە نرخی دەرمانەکە و هەروەها سەبارەت بە ڤاکسینیش تا ئێستا هیچ ڤاکسینێك لە وڵاتانی جیهان دا بە کۆتایی ڕانەگەیەنرایە بە فەرمی، هەر لە قۆناغی دۆزینەوە و بەرەو کۆتایی چوونە، بەدڵنیاییەوە ئەگەر ڤاکسینێك بدۆزرێتەوە ڤاکسین هەموو ڤاکسینەکان لە ڕێگەی حکومەتی عیراقی فیدراڵ وەکو بەرنامەی نیشتیمانی بۆ هەرێمی کوردستان دابین دەکرێ، تا ئێستا هەرێمی کوردستان ڤاکسینی نەکڕیوە بۆ نەخۆشیەکانی تریش، بەڵام بۆ کۆڤید تا ئێستا ڤاکسینیش نییە، لە کاتی دەرچوونی بە دڵنیاییەوە ئێمە پەیوەندییەکی زۆرباشی ڕۆژانەمان لەگەڵ وەزارەتی تەندروستی و خودی بەڕێز وەزیری تەندروستی عیراقی فیدراڵ هەیە، چەند جارێك سەردانی بەغدامان کرد، بەڵێنی داوە لە کاتی دابین کردنی پێداویستییەکان بەتایبەتی ئەگەر ڤاکسین بێت بۆ هەرێمی کوردستان هاوشێوەی ئەوەی کە لە ساڵانی پێشوو بەتایبەتی ڤاکسینی ئەنفلوەنزای وەرزی کە بۆمان دابین دەکەن، ئەوانە هەندێك لە کێشە و گرفتەکانی ترە کە لە کاتی ئێستادا ئێمە پرۆژەیەکمان لە لیژنەی باڵای سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران خستەڕوو کە لە چەند بڕگەیەك پێك دێت و دواتر دەتوانین ئەم پرۆژەیە بە بەڕێزتان پێشان بدەین کە کۆمەڵێك بڕگە لە خۆی دەگرێت هەم لەسەر ئاستی تەمویل کردن، دامەزراندن هەروەها (support) کردنی مانگانە و کۆمەڵێك ڕێنمایی و ڕاسپاردە بوو کە لەلایەن وەزارەتی ناوخۆ و ژوورەکانی ئۆپەراسیۆن زۆربەی چۆتە بواری جێبەجێ کردن، لەسەر ئاستی بەڕێوەبەرایەتی یە گشتییەکان بەڕێزان ڕاپۆرتەکان زۆر ورد..

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز وەزیری تەندروستی.

بەڕێز د.سامان حسین بەرزنجی/ وەزیری تەندروستی:

وابزانم یەك دەقەم مایە.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

یەکسەر بچیتە سەر پلانەکە، چونکە ئێمە مەبەستمان پلانە بۆ داهاتوو، زۆر زۆر گرنگە دەمانەوێ بزانین پلان بۆ داهاتوو چییە؟ دەستتان خۆش بێ.

بەڕێزد.سامان حسین بەرزنجی/ وەزیری تەندروستی:

تەقریبەن هەر لەسەر قسەکەی بەڕێزت ئەگەر بچینە سەر سلایدی پێشبینییەکان، بەڕێزان پێشبینییەکان لەگەڵ تیمی ڕێکخراوی تەندروستی جیهانی، ئەوە پێشبینیە، ڕەنگە ئەگەر ئیجرائاتەکان باشتر بکرێت ئەو پێشبینیە کەمتر بێت، ڕەنگە زیاتر بێت، بەڵام وەکو پێشبینی بە تەقیمی ئێستا ئەوەی کە تا نیهایەتی مانگی شوباتی داهاتوو نزیك دەبینەوە لە (120) هەزار تووشبوو کە حاڵەتی سووك و توند و مەترسیداری تێدایە، بەو شێوەیە بێ دەبێ ئێمە نزیکەی (6000) قەرەوێلە ئامادە بکەین بۆ داخیل بوون و نزیکەی (280) ئامێری هەناسەی دەستکرد و چاودێری چڕکردن دابنێین و چەندپشکنینمان پێویست دەبێ، نزیك بووینەوە لە ڕێژەیەکی ستاندارد کە (2500)

مەفرووزە ڕۆژانە بکرێ، ئێستاش نزیکەی (2300) زیاتر دەکرێ، لە چەند (PPE)یش زیاتر پێویستە کە (716000) دەبێ، دابینکردنی بودجەی بە پەلەی مانگانە لەگەڵ بەکارخستنی هەندێك لە کارمەندانی تەندروستی بواری سڕکردن یان یاریدەدەری سڕکردن و پزیشکانی پسپۆڕی سڕکردن، بۆ ئەوەی بتوانین ڕەوشی خزمەتگوزاری عینایە مورەکەزەکان زیاتر بکەین، سەبارەت بە پلانەکە هەشت خاڵە بەڕێزان.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

تەرکیزتان لەسەر پلانەکە بێ بۆ ئەوەی دوایی نەوەك پرسیارتان هەبێ، فەرموو.

بەڕێزد.سامان حسین بەرزنجی/ وەزیری تەندروستی:

بەشێوەیەکی گشتی ئامادەکارییەکان زۆربوو، لە خاڵی یەکەم باسی ئامادەکارییەکانی حکومەت دەکات، ئامادەکارییەکانی حکومەت بەڕێزان لە چەند ئاستێکی جیاواز بووە لەسەر ئاستی ئەنجومەنی وەزیران بووە، حکومەتی هەرێم باسم کرد چەندین کۆبوونەوە و بڕیاری پێویستی وەرگرتووە، لەسەر ئاستی وەزارەتە جیاوازەکانیش هەبووە، لەسەر ئاستی پارێزگاکان کە ژوورەکانی ئۆپەراسیۆن ئەم پلانانە چۆتە جێبەجێ کردن، دەتوانم بڵێم لە هەڵکشانی یەکەم (100٪) پلانەکە چووە ڕێگە، لە وەزارەتی تەندروستیش پلانەکان بە تەفصیل باسم کرد.

خاڵی دووەم باسم کرد لە (100٪) پلانەکان بەڕێوەچووە، بەڵام لە کاتی ئێستادا بەداخەوە بەهۆی ئەو کێشە و گرفتانەی باسم کرد ڕەنگە تمووحی وەزارەتی تەندروستی و هەروەها ئەو ڕێژەیەی کە ئێمە هەدەفمان بێت نەگەیشتینە (100٪) بەڵام هەوڵ دراوە زیاتر تەرکیز لەسەر کەمکردنەوەی ڕێژەی مردن و تووشبوون بێت، ئەو هاوکاریانەی وەرگیراون بەڕێزان هەموو هاوکاریەکان وەکو گوتم هیچ کرینێك، یەك دیناریش بودجە لە وەزارەتی تەندروستی ڕاستەوخۆ دابین نەکراوە، تەنها هاوکاریەکانی وەرگیراوە لە بەغدا و لە ڕێکخراوەکان دابەش کراوە بە گوێرەی ئەو ستاندارده و جێگای خۆی گرتووە، بەڵام من دەمەوێ ئەو حەقیقەتە بڵێم کە هاوکاریە نێودەوڵەتییەکان، هاوکاری بەغدا هیچی نەگەیشتۆتە زیاتر لە (5٪)ی پێداویستیەکانی ئێمە، بەڵکو لە نزیکەی (95٪)ی پێداویستیەکانی ئێمە لەسەر بودجە تەرخانکراوەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان بووە، چونکە بەڕێزان زۆرجار لە ڕووی ئیعلام و پێشاندان و موناسەبە و لە ڕووی پرۆتۆکۆلییەوە بەڕێزێك لە دەوڵەتێك و یان لە ڕێکخراوێکی گەورەی نێودەوڵەتی هاوکارییەك دەینێ، بەڵام باوەڕ بکەن ئەو هاوکاریانە بەشی چەند ڕۆژ و یان یەك ڕۆژ ئەوهایە، پێداویستیەکان یەکجار زۆرە، ئەوەی کێشەیە لە مەسەلەی کۆڕۆنا پێداویستیەکان ڕۆژانە سەرف دەبێ، پێداویستیەك وەکو ئامێرەکان نیە بمێنێ هەتا هەتایە، پێداویستی تاقیگا، پێداویستی لەبەرکردنی خۆپارێزی، ئەوانە ڕۆژانە دەبێ جێگرەوەی هەبێ، ڕۆڵی ڕێکخراوی تەندروستی جیهانی زیاتر لۆجیستی ، مەعنەوی، زانستی، ئەکادیمی بووە زیاتر لە دابین کردن، ڕێکخراوی تەندروستی جیهانی دابین کردنیان هەبووە نزیکەی (500) هەزار دۆلار پێداویستیەکانیان بۆ دابین کردین، بەڵام لەڕووی (training) و هۆشیاری تەندروستی و ئامادەکارییەکان و شیکاری هەڵسەنگاندنەکان ڕۆژانە لەگەڵمان بوون، بەڵام نەبۆتە سەرچاوەی سەرەکی بنەڕەتی بۆ دابین کردنی پێداویستیەکان، ئەوەی بەغداش باسم کرد بەغدا تەنها

جارێك بودجەی سێ ملیار و نیوی ناردووە و ئێستاش بودجەیەكی دوو ملیاری لە ڕێگایە كە ملیارێكی گەیشتووە و ملیارێكی تر چاوەڕێین دابەش بكرێ، بەڕێزان پەرستاری پزیشكی پسپۆر لە نەخۆشخانەكان جێگەی گلەیی یە، ئەوا لە چاودێری چڕە ئەو گلەیی یە، ئێمە پێش نەخۆشی كۆڕۆناش بەڕێزتان هەموو لایەك ئاگادارن بەتایبەتی لیژنەی تەندروستی كە لە هەرێمی كوردستان و لە عیراق دەتوانم بڵێم تا ڕاددەیەك لەسەر وڵاتانی تریش كێشەی پزیشكی پسپۆڕی سڕكردن و كارمەندی تەندروستی سڕكردن كێشەیەكی گەورەیە، چونكە ئەم كێشەیە نەقصە بۆ ئەوەی عینایە مورەكەزەكان كە زیاد دەكەین تەنها ئامێر و قەرەوێلە نیە، بەڵكو پێویستی بە بەردەوام كارمەندی تەندروستی و پزیشكی پسپۆڕ هەیە، بۆیە لە پرۆژەی ئێمەدا وامان كردووە كە ئەو چین و توێژەی ناو كەرتی تەندروستی بتوانین فراوان بكەین لە داهاتوودا زیاترین ژمارە بەكار بخەین، بەدڵنیاییەوە ئێمە بەرنامەیەك هەبوو لە حكومەتی هەرێمی كوردستان بەڵام پێش نەخۆشی كۆڕۆنا، پێش ئەو قەیرانەی كۆڕۆنا كە دەزگای خزمەتی وەزیفی یان خزمەتی ڕاژە بۆ دامەزراندن و هەڵسەنگاندن و بۆ ئەو ناونیشانە پێویستیانە بەگوێرەی لێكدانەوەیەكی پێویستی میلاك بتوانێت پڕ بكاتەوە، بەڵام بەداخەوە بە هۆی ئەو قەیرانی داراییەوە جارێكی تر هاوشێوەی قەیرانەكانی تر نەتواندراوە دامەزراندن بكرێت، بەڵام بەدڵنیاییەوە بۆ ئێمە ئەولەویەت ئەگەر دامەزراندن هەبێ كارمەندی تەندروستی بواری سڕكردنە، پزیشكی سڕكردنە، ڤاكسین باسمان كرد بەڕێزان، ڤاكسین تا ئێستا نەبووە.

خاڵی حەفتەم كەمی ڕێژەی پشكنینەكان لە تاقیگەكان، بەڕێزان پشكنینەكان لە تاقیگەكان كەم ناكرێت وەكو باسم كرد، نزیكین لە ستانداردی نێودەوڵەتی، چونكە پشكنین ڕێژەیەك هەیە ناتوانی هەموو پشكنین بكەی، (indication) هەیە بۆ كێ پشكنین دەكەی.

بەڵام هەندێك ڕۆژ ڕەنگە لە شوێنێك زیاتر بێ، لە شوێنێك كەمتر بێ، ئەوا موناقەلە و دابین كردن لە ڕۆژانی دواتر تەعویز دەكرێتەوە، (pooling) وابزانم باسم كرد ئاخیر خاڵ بوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن /سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، دەستت خۆش بێ زۆر زۆر سوپاس، ناوەكان دەخوێنمەوە بەڕێزان: كاك مەلا وەیسی، كاك مەلا احسان، د . بژار، كاك رزگار، د. زانا، د. زیدان، خدیجە خان، د. ڕێبوار، سوسن خان، ژیان خان، لەنجە خان، كاك هێڤیدار، لیزا خان، هدیە خان، كاك نزار، ڕۆژان خان، شنۆ خان، كاك جلال، كاك علی، شادی خان، كاك سەركۆ، كاك شەمۆل، كاك هاورێ، كاك لقمان، كاك بەڵێن، كاك مەلاناصر، كاك رزگار، شیرین خان، گوڵستان خان، ئاشنا خان، كاك لقمان، د. كازم، د. محی الدین، كاك دیاری، موژدە خان، كاك سیروان، كاك مەم، د. گەلاوێژ، كاك پێشەوا، كاك عوسمان سێدەری، حسیبە خان، كەس هەیە نەومانووسیبێ ناوەكەی دوای ئەوەی خوێندمەوە؟ باشە، د.گەلاوێژ یەكەم كەس مەجالت دەدەم، هەموو جارێ ئاخیر كەسە، د.گەلاوێژ تۆ یەكەم كەس قسە بكە، فەرموو.

بەڕێز د.گەلاوێژ عبید عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا بەخێرهاتنی وەزیری تەندروستی دەکەم، دەستخۆشی لێ دەکەم بۆ ئەو ڕوونکردنەوانە و زانیارینەی کە دایان، بەڕاستی زانیاری گرنگ بوون، بەڵام چەند پرسیارێك هەیە ئێمە دەبێ بیخەینەڕوو و پرسیارم هەیە لە بەڕێزیان، ئەگەر بێینە سەر بازاڕی دەرمان و ماسك و پێداویستیەکانی تەعقیم، بەڕاستی لە شوێنێك بۆ شوێنێکی تر سعرەکانی بەپێی پێویست نیە و گرانە، هاووڵاتیان ناتوانن وەکە پێویست بە دەستی بێنن، گرانی نۆڕینگەکان و پشکنین سۆنار بەڕاستی لەگەڵ پشکنینی ئەشیعە و (CT scan) هاوڵاتیەکی زۆر گلەییان لێی هەیە، ئەوەی تێبینی دەکەین ئێمە زۆری ئەنجامدانی ڕێژەی (CT scan) لە نەخۆشخانە تایبەتەکان، ئایا وەکو وەزارەتی تەندروستی چ چاودێریەك هەیە کە بە (CT scan) تەشخیصی ڤایرۆسی کۆڕۆنا بکرێت؟ ڕۆژانە نزیکەی (400) هەتا (500) (CT scan) بۆ هاووڵاتیان دەکرێت.

پرسیارێکی ترم هەیە بەڕێز وەزیری تەندروستی، ئایا ئەو تیمانەی کە جەنازەکان دەنێژن چەند تیممان هەیە؟ چونکە لە زۆربەی کاتەکان چەند مردووێك دەبێ، چەند جەنازەیەك ئەو تیمانە پێڕاناگەن.

هەندێك پرسیاری تر لە ڕووی ڕاگەیاندنەوە، زۆربەی کەسەکان لە ڕاگەیاندنەکان زانیاری وەردەگرن، ئێمە دەزانین بەکارهێنانی ڤیتامینەکان وەکو ڤیتامین (C) و ڤیتامین (D) ئەگەر هاتو لە ڕێژەی پێویست لەلایەن هاووڵاتیان بەکار هات، خاصەتەن ڤیتامین (D) کاریگەری لەسەر وەزیفەی کلیەکان هەیە و دەبێتە هۆی دروستبوونی بەردی کالسیۆم کە ئەوە بەڕاستی هاووڵاتیانی تووشی گێژاویەك کردووە لە بەکارهێنانیان، چونکە ڕۆژانە لە ڕاگەیاندنەکان گوێیان لێ دەبێ ڤیتامین (C) بخۆ، (zinc) بخۆ، ڤیتامین (D) بخۆ، بۆیە پێویستە لە ڕێژەکان ئاگادار بکرێنەوە، بەڕێزت باسی توێژینەوەکانت کرد پێم باشە و پێم خۆشە بزانم توێژینەوەکان تایبەتە بە وەزارەتی تەندروستی یان هاوبەشە لەگەڵ وەزارەتی خوێندنی باڵا و لە چ بوارێك توێژینەوەکان کراوە؟ سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، د.کاظم، فەرموو.

بەڕێز د.کاظم فاروق نامق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەو ڕوونکردنەوانەی کە بەڕێز وەزیری تەندروستی ئاماژەی پێدا بەشێکی باش لە ڕوونکردنەوەکان زانیاری تێدا بوو، بەڵام هەندێك پرسیار و تێبینی لەلای ئێمە هەیە لەسەر ئەدای یان لەسەر شێوازی مامەڵە کردن و بەڕێوەبردنی بابەتی کۆڕۆنا لە چەند مانگی ڕابردوودا، یەکێك لەوانە بە پێ ئەو ئامارەی جەنابت باست کرد نزیکەی (11) ملیۆن دۆلار بودجەی تەرخانکراو بووە بۆ کۆڕۆنا بە شێوەیەکی گشتی،

ئایا لەم (11) ملیۆن دۆلارە چەند ئامێری هەناسەدانی دەستکرد کڕدراوە؟ چەند نەخۆشخانە لەسەر ئەرکی وەزارەتی تەندروستی دروست کراوە؟ چەند یەکەی چاودێری ورد دروست کراوە؟ ئەوە یەکەم.
دووەمیان/ جەنابتان ئاگادارن کە ئەو داتایەی کە داتای مردنە، منداڵی تێدا نیە، جا ئەوە زۆر گرنگە یەعنی بە مەبەستی دروست کردنی متمانە لەلای هاووڵاتیان زۆر گرنگە ئەو وردەکارییە بۆ هاووڵاتیان بخرێتەڕوو، نەك تەنها حەدەسە ترسناکەکان بخرێتە بەرچاوی هاووڵاتیان و باس لە کارەسات و تۆقاندن و ئەو شتانە بکرێت، بەڵکو داتاکە وەکو خۆی بخرێتە بەرچاوی هاووڵاتیان بۆ ئەوەی جۆرێك لە متمانە دروست بکرێ، یەعنی هەر لەسەر ئەساسی ئەوە لە وڵاتی سوید تەنانەت داتاکان منداڵیان هەر تێ نەکردووە، چونکە بەرگری منداڵ ئەوەندە زۆرە کە لەم جۆرە ڤایرۆسانە ڕۆژانە بەر دەیان ڤایرۆسی هاوشێوەی کۆڕۆنا و ڕەنگە ستریمی زۆر ترسناکتریش ببێت و تێشیدەپەڕێنێچونکە بەرگری لەشی منداڵ زۆر بەهێزە، یەکێکی تر لەو بابەتانە ئەوەیە کە ڕێژەی مردن لە سلێمانی دوو هێندەی ڕێژەی مردنە لە هەولێر، بە پێی ئەو داتایانەی کە جەنابت باست کردووە ڕێژەی مردن لە سلێمانی (4.7٪)، بەڵام لە هەولێر (2،7٪)ی تووشبووانە، ئەم جیاوازییە هۆکارەکەی چییە و بۆچی دەگەڕێتەوە؟ ئایا مەسەلەن ئەوەی پێی دەووترێ (overdiagnosis)ە تۆزێك خوانەخواستە زیادەڕەوییە یان بەڕاستی کێشەیەك هەبووە لەوەی کە بۆچی نەخۆش لە سلێمانی کە تووشی کۆڕۆنا ببێ ئەگەری مردنی زیاترە لەوەی لە هەولێر یان لە دهۆك یان لە هەڵەبجە بێ؟.
یەکێکی تر لە سەرنج و پرسیارەکانمان ئەوەیە کە لە هەموو دونیادا پزیشك و کارمەندەکان لە دۆخی وەکو کۆڕۆنا دا پاداشت کران و موکافەئە کران، بەڵام تەنها لە هەرێمی کوردستان لە دوای (60) ڕۆژ لە (21٪)ی مووچەکانی پزیشکان و کارمەندانی تەندروستی بەوانەشەوە کە لە نەخۆشخانە کۆڕۆناکانی سەرجەم پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان دا کاریان دەکرد (21٪)ی مووچەکانیان بڕدرا، ئەگەر بەڕاستی کۆڕۆنا کارەسات بوو چۆن حکومەت دەستی چووە مووچەی ئەو کارمەند و پزیشکانە بیبڕێ بەتایبەت ئەوانەی لە کۆڕۆنادا کاریان دەکرد؟ یەکێکی تر لە پرسیارەکان کە هەر بۆ بەڕێز وەزیری تەندروستی یە، ئەوەیە کە جەنابتان لە باسی کەرەنتین و کاریگەری کەرەنتین دا پێموابێ بەرچاوڕوونی تەواوتان نەدا بە هاووڵاتیان، جەنابتان کە باسی کەرەنتین و چوونە ماڵەوە و خۆپاراستن و دوورە پەرێزیتان دەکرد دەتانوت بە مەبەستی ئەوەی تووش نەبن، بەڵام لە ڕاستی دا مەبدەئی کەرەنتین بۆ ئەوە نیە کە خەڵك تووش نەبێ، بۆ ئەوەی کە هەموو خەڵك بە یەکەوە تووش نەبێ، بۆ ئەوەی کە نەخۆشخانەکان و کەرتی تەندروستی فریا بکەوێ و بۆ کرینەوەی کاتە، لە باتی ئەوەی تۆ (10) هەزار نەخۆش ڕووبکاتە نەخۆشخانەکان، ئەو نەخۆشە دابەش ببێ، بەڵام لە کۆتاییدا وەکو وڵاتانی پێشکەوتووش سیستەمە تەندروستییەکان ئیعتیرافیان پێ کردووە کە بەشێکی زۆری هاووڵاتیان دەبێ ڤایرۆسەکە تووش ببن و چاك ببنەوە و مەناعەی لەشیان دروست ببێ، یەکێکی تر لە تێبینیەکانمان ئەوەی کە لەسەرەتاوە، لەم کۆتاییە نا، بەڵام لە سەرەتاوە داتاکان لە ڕۆژێك دا سێ جار ئیعلان دەکرا، هەمان ژمارە لە ڕۆژێك دا سێ جار ئیعلان دەکرا، ئەوە بووە هۆی ئەوە

کە ژمارەکان لەبەرچاوی هاووڵاتیان زۆر گەورە بێ، ترس و تۆقاندنێك دروست بێ لە میدیاوە، جۆرێك لە دڵەڕاوکێ بەرامبەر بە داتاکان هەبێت، دوای ئەوە جەنابتان لە داتاکان دا نەخۆش و هەڵگرتان تێکەڵ کردووە، مەعلومی جەنابتانە کە نەخۆش ئەو کەسەیە کە تووشی ڤایرۆسەکە دەبێ و نیشانەکان لەسەری دەردەکەوێ، هەڵگریش ئەو کەسەیە کە هیچ کێشەیەکی نیە و هیچ نیشانەیەکی نیە تەنها ئەگەر فەحسی بکەی ڤایرۆسەکەی هەیە، ئەم دوو فیئەیە کە تێکەڵکران داتاکە گوماناوی دەکات و ئەوە هۆکاری ئەوە بووە کە ئێمە گومانمان هەبووە لەم داتایە، بەئاشکراش، بە صەراحەت ڕامانگەیاندووە بە بێ ترس لەبەر ئەوەی هۆکار و ئەدیلەی عیلمیمان پێ بووە کە نەخۆش و هەڵگر نابێ تێکەڵ بکرێ لەم دۆخانەدا، بەرپرسی کەرتی تەندروستی هەبووە دواتر ئەوە لەبەر ئەوەی پەخشە ناوی ناهێنم دواتر بە جەنابتی دەڵێم، بەرپرسی کەرتی تەندروستی هەبووە بە خەڵکی وتووە تووشی کۆڕونا بووە، تووشی نەخۆشی کۆڕۆنا بووە، بەڵام کاتێك خۆی تووش بوو لە ئیعلام ڕایگەیاندبوو، لە فەیسبووکەکەشی داینابوو وتبووی من هەڵگری کۆڕۆنام، بۆچی بەخۆت دەڵێیت هەڵگر؟ بۆ بە کەسێك دەڵێیت کە عەیبی نیە پێی دەڵێی نەخۆش، ئەوە ئەم مولاحەزەیە..

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ کاك دکتۆر، لەبەر ئەوەی جەنابت دکتۆری زۆر زۆر لە کاتی خۆت زیاتر دەرفەتم دایتێ.

بەڕێزد.کاظم فاروق نامق:

سوپاست دەکەم مەمنونم، یەك مولاحەزەی ترمان هەیە بۆ بەڕێز وەزیری ناوخۆ، ئاسانکاری هاتووچۆ و ئەو شتانە لە کاتی کەرەنتین دا بەڕاستی بە پێی پێویست نەبوو، من بۆ ئەوەی کاتەکە درێژ نەکەمەوە تەنها ئەو نمونەیە دەهێنمەوە بەرچاوی هەموو پەرلەمانتار و جەنابیشتان، ئەوەیە کە لە یەکێك لە بازگەکانی هەرێمی کوردستان خانمێکی دوو گیان بەهۆی ڕێگری کردنەوە بەداخەوە نەگەیشتە نەخۆشخانە و فریا نەکەوت و منداڵەکەی لە دەستدا، ئەوە ڕەنگە ڕۆژانە دووبارە ببێتەوە یان دووبارە بووبێتەوە چەند حاڵەتێکی تری هاوشێوەش هەبووبێ، گرفتی زۆر هەبوو لەسەر ئەو بابەتە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس کاك دکتۆر، ڕۆژان خان، فەرموو، لەبەر ئەوەی جەنابت دکتۆری زۆر زۆر زیاد لە حەدی ئەوە ڕێگەمان پێدای، بەڵێ فەرموو.

بەڕێز ڕۆژان محمد کریم:

بەناوی خوای گەورە و میهرەبان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا دەستخۆشی لە بەڕێز وەزیری تەندروستی دەکەم بۆ ئەو کارانەی کە کردوویانە، سەبارەت بە پەتای کۆڕۆنا، من چەند پرسیارێکم هەیە نووسیومە دەیخوێنمەوە بۆ ئەوەی کاتەکە زۆر نەبەم.

یەکەم/ ڕەوشی تەندروستی لە ئیدارەی گەرمیان باش نیە، کەرتی تەندروستی کەم و کورتی زۆرە لە ڕووی توانای مرۆیی پزیشك و کارمەندی تەندروستی و پێداویستی پزیشکی بۆ چارەسەری ڕۆژانەی نەخۆشەکان لە ئاستی ئەوەدا نیە ئەو نەخۆشانەی کە ڕێژەیەکی زۆر نەخۆش هەیە ڕۆژانە نەخۆشەکان لە کەلار و کفری و خانەقینەوە دەبێ بڕۆن بۆ سلێمانی بۆ چارەسەر، ئایا وەزارەتی تەندروستی چی کردووە بۆ چارەسەرێکی گونجاو بۆ ئەم دۆخەی ئیدارەی گەرمیان؟ کە بەڕێوەبەرایەتییەکی گشتی هەیە و سەر بە وەزارەتی تەندروستی یە، خاڵی دووەم پرسیاری دووەمم هەر بۆ بەڕێزیانە، سەبارەت بە ئەشیعەی تەنووری(CT scan) تەشخیصی کۆرۆنا من بەدواداچوونم کردووە تەشخیصی کۆرۆنا دەکرێ ئێستا بە ئەشیعەی تەنووری (CT scan) کە وردە و دەقیقە، ئایا وەزارەت بیری نەکردۆتەوە لە کاتێکدا کە فەحسی (PCR) لەوانەیە زۆری پێ بچێ و گلەیی زۆری هاووڵاتیان هەیە لەسەر ئەوەی کە نەتیجەکەی درەنگ دێتەوە، وەکو بەدیلێك بەکاری بێنێ و ئەم پشکنینە بکات بۆ نەخۆش بۆ ئەوەی نەخۆشییەکەش کەمتر بڵاو ببێتەوە، لەوانەیە هەتا نەخۆشەکە پشکنینەکەی دەردەچێت خەڵکی تر تووش بکات و بەرکەوتەی تری زیاتری هەبێت.

سێیەم/ ئەو کەسانەی چاك دەبنەوە نازانن چۆن پشکنین بکەن بۆ ئەوەی پلازما ببەخشن، وا باشتر نیە ڕێگە بە چەند تاقیگەیەکی تایبەت بدرێ لە ژێر سەرپەرشتی وەزارەتی تەندروستیدا بۆ ئەنجامدانی پشکنینی زانینی بەرگری (IgG) بۆ ئەوەی بتوانن پلازما ببەخشن.

چوارەم/ پرسیارێکی ترم هەر بۆ بەڕێزتانە، لە نێوان هەولێر و سلێمانی بۆ چارەسەری کۆرۆنا جۆرێك لە تەنسیق نیە، هەر پارێزگایەکیان پرۆتۆکۆلێکی تایبەت بە خۆی هەیە، بۆ چارەسەرکردن، ئایا پێویست نیە وەزارەت پلانێکی هەبێت لیژنەیەکی زانستی پێك بهێنێت لەو کەس و پزیشکانەی کە چارەسەری کۆرۆنا دەکەن؟ بۆ ئەوەی یەك شێوازی چارەسەر چارەسەری باشترین جێبەجێ بکرێ لە کەرەنتینی ماڵەوە، شێوازی چارەسەر لە نەخۆشخانەکان و پرۆتۆکۆڵی چارەسەرکردن لە نەخۆشخانەکان و هەروەها شێوازی ناشتنی تەرمیش.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، وەقتەکەت تەواو بوو.

بەڕێز ڕۆژان محمد کریم:

یەك پرسیاری تر بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، دەیخوێنمەوە، وەزارەتی تەندروستی چی کردووە بۆ هاندان و هاوکاری و پێزانینی ئەرك و ماندووبوونی ئەو مەترسییەی کە لەسەر ئەو پزیشك و کارمەندانەی کە لە پێشەوەی چارەسەری کۆرۆنادان لەبەرەی پێشی چارەسەری کۆرۆنادان چ ڕێکارێکی هەیە بۆ پاداشتی ئەوانە؟ سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، شنۆ خان، فەرموو.

بەڕێز شنۆ اشقی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەندامی لیژنەی تەندروستیم، بەڵام سەرنجێکم لەسەر ڕاپۆرتی لیژنەکەی خۆمان هەیە، دەستخۆشی لە خاتوو ڕۆژان دەکەم کۆمەڵێك پرسیاری گشتی کردووە، بەڵام ڕاپۆرتەکە نەڕاسپاردەیەکی تێدایە، نە پێشنیاری تێدایە، لەبەر ئەوە وەکو ئیزافەیەك سێ پێشنیارم هەیە.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

ئەی لە لیژنە بۆ قسەت نەکرد؟

بەڕێز شنۆ اشقی عبدالله:

کاتەکە بەر تەسك بوو، نەگونجا بۆیە ئێستا ئیزافەی دەکەم، پێشنیارەکانم بۆ بەڕێز وەزیری تەندروستی یە، پێشنیاری یەکەمم ئەوەیە کە هەموو ئەو کەسانەی کە لە کاتی بڵاوبوونەوەی ڤایرۆسی کۆڕۆنا لە ئەرکدابوون و بە ڤایرۆسی کۆڕۆنا گیانیان لە دەستداوە، حکومەتی هەرێم لەڕێگەی بڕیارێکەوە بەراتبی کامل خانەنشینیان بکەن، ئەولەویەتیش بۆ پزیشکان و کارمەندانی تەندروستی بێ، ئەوانەشی کە چاکبوونەتەوە قەرەبوویەکی شایستە بکرێن.

پێشنیاری دووەمم ئەو پزیشك و کارمەندە تەندروستیانەی کە بەرکەوتنی ڕاستەوخۆ و بەردەوامیان هەیە لەگەڵ تووشبووانی ڤایرۆسی کۆڕۆنا وەك پاداشتێك حکومەت شوقە یاخود زەویان بۆ دابین بکات، بە قیستێکی درێژ خایەن.

خاڵی سێیەم ئەو کەسانەی کە پلازما دەبەخشن ئەوانیش پێویستە پاداشت بکرێن بە قیدەمی ساڵێك، ئەوە پێشنیاری خۆمە، بە قیدەمی ساڵێکی وەزیفیان بۆ بکرێ، یاخود بە بڕە پارەیەك کە (500) دۆلار کەمتر نەبێ پاداشت بکرێن یاخود خەڵات بکرێن، بۆ ئەوەی ببێتە هاندانێکیش بۆ کەسانی تری تووشبووان و چاکبووانی تر بۆ ئەوەی پلازما ببەخشن.

چەند پرسیارێکی تریشم هەیە سەبارەت بە کۆمپانیای ئاوامیدیکا ماوەیەك بەر لە ئێستا ئیعلانی ئەوەی کرد کە ڤاکسینی بەرهەمهێناوە، تێبینیەکی زۆر هەبوو لەسەر نرخەکەی کە خۆشت ئاماژەت پێدا، وەزارەت بەدواداچوونی بۆ ئەوەی کردووە کە ئەو کۆمپانیایە بە چ نرخێك مەوادە خامەکە دابین دەکات و ڕێژەی قازانجەکەی چەندە؟ لەبەر ئەوەی گومان دەکرێت قازانجەکەی لە (50٪) بێ، کە ئەوە نرخێکی زۆر زۆرە، دەبێ فشار بکرێ قازانجێکی کەم بخاتە سەر دەرمانەکە بۆ ئەوەی لەگەڵ بارودۆخی دارایی هەرێمی کوردستان و هاووڵاتیانیش بگونجێ.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس.

بەڕێز شنۆ اشقی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرسیارێکی زۆر زۆر گرنگم ماوە، زۆر زۆر گرنگە تکایە، بەڕێز وەزیری تەندروستی لە یەکێك لە سەردانە مەیدانیەکانم ئەم تیوبەم دەستکەوت لە تاقیگەکان بەکار دەهێنرێ، کارمەندانی تەندروستی لە تاقیگەکان لە نەخۆشخانەیەکی گشتی ئاماژەیان بەوە دا کە ئەم تیوبە دەرئەنجامی پشکنینەکان بە هەڵە نیشان دەدا، چۆن دەکرێ لەسەر ئەنجامێکی پشکنینێکی هەڵە چارەسەر بنووسرێ؟ ئایا دەبێ چەند لە هاووڵاتیان گیانیان لە دەستدابێ بەو چارەسەرە هەڵانە؟ دەبێ چەند مەوادی پزیشکی تری، کەل و پەلی پزیشکی تری هاوشێوە هەبن؟ کە بەم شێوەیە بن.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، تەواو، کاتەکەت تەواو، کاك علی حەمە صالح، فەرموو.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بەناوی خوای گەورە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاستان دەکەم، دەستخۆشی لە وەزارەتی تەندروستی و ڕاپۆرتەکەیان دەکەم، وەڵلا من کۆمەڵێك سەرنج و پرسیارم هەیە کە بۆ ئەو قۆناغەی کە ئەو ئەگەرەی باسی کرد خۆمان دەزانین لە ماوەی ڕابردوودا بەهۆی دۆخی مووچە و خراپی دۆخی تەندروستی مانگرتن ڕوویداوە، لە هەندێ شوێن هۆکاری ئەو مانگرتنە کارەساتی بەدواوە هات، بەتایبەتی لە کەلار و گەرمیان دا کە نەبوونی مووچە و دواخستنی مووچە، یەعنی ئەم نەخۆشییە دیویێکی دارایی هەیە، چ ئامادەکارییەك بۆ ئەو بابەتە کراوە؟ ئەگەرەکانیش؟.

خاڵێکی دیکە کە من یەعنی حەقە بەڕێز و بە نرخەوە بڵێم کۆمەڵێك خۆبەخشن لەم کۆڕۆناش دا هەر خۆبەخش بوون، تەنانەت بەشێکیان تووش بوون بەتایبەتی بەس لە کەلار (11) کەس هەیە، ئەوانە ئەگەر بەگرێبەستیش بێ با دابمەزرێن و لە شوێنەکانی تریش کارێکی باشە، من تەرحێکم هەیە تەصەور دەکەم لە ڕووی مادییەوە زۆر زۆر هاوکارییەکی باشی وەزارەتی تەندروستی بکات، ئاماژەی بەوەدا کە شەش ملیار دیناری مانگانەیان لەبەر دستدا بووە، لە خاڵە سنوورییەکان شتێك هەیە پێی دەووترێ تەعقیم، دراوە بە سێ کۆمپانیا، مانگانە بە تێکرا نزیکەی (3) ملیۆن دۆلاریان، هیچیش نیە تەعقیمەکە پەمپێکە دەیدەن لە تایەکان، ئەوە لەبری ئەوەی ئەم سێ کاکە (3) ملیۆن دۆلاریان دەست بکەوێ بە تەعقیم، بۆیە باسی خاڵە سنوورییەکان ناکەم، باسی تەعقیم دەکەم، چونکە ئەوە مەوزووعی بەیانییە، وەزارەتی تەندروستی دەتوانێ خۆی ئەم تەعقیمە بکات بە کولتییەکی باش، لە ژێر چاودێری دەبێ و سەرچاوەیەکی گەورەی داهاتیش بگەڕێتەوە، هەرچەندە تەعقیم بۆ تایەی سەیارە ناکرێ بەس بۆ پارەکە دراوە، من پێشنیار دەکەم ئەم تەعقیمانەی خاڵە سنوورییەکان کە ئێستا دراوە بە کۆمپانیا و رەقابەشی نیە دەبێ بە

سەرچاوەیەکی گەورەی زۆر باشی داهات بۆ وەزارەتی تەندروستی داوا بکرێ وەربگیرێتەوە و بدرێتە ئەوان، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك مەلا وەیسی، فەرموو.

بەڕێز وەیسی سعید وەیسی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێڕای دەستخۆشیمان بۆ هەنگا و ڕێکارەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ بەرەنگاربوونەوەی ڤایرۆسی کۆڕۆنا و لە هەمان کاتیش دا ڕۆڵی هێزەکانی ناوخۆ و تەندروستی بەرز دەنرخێنین کە بەدڵنیاییەوە خزمەت و بەخشەکانیان شایستەی ڕێز و پێزانینن، لە ماوەی چەند ڕۆژی ڕابردوودا حکومەتی هەرێمی کوردستان کۆمەڵێك ڕێکاری ڕاگەیاند بۆ ئەوەی هاووڵاتیان بتوانن لەو ڕێگایەوە ژیانی ئاسایی خۆیان ببەنە سەر، یەکێك لەو ڕێکارانە کردنەوەی دەرگای مزگەوت و شوێنە ئاینییەکان بوون کە ئەوە هەنگاوێکی گرنگ و مایەی دەستخۆشی یە، بەڵام ئەوەی پرسیاری منە ئایا کاتی ئەوە نەهاتووە دەرفەت بدرێ بۆ ئەوەی ڕۆژانی هەینی نوێژی بە کۆمەڵ یان وتاری هەینی لە مزگەوتەکان بەڕێوە بچن، بەتایبەت کە ئەم هەفتەی داهاتوو هەم ڕۆژی هەینی یە و هەم جەژنی قوربانی پیرۆزیشە، خەڵك و موسوڵمانانی زۆر داوا دەکەن کە ئەو دەرفەتەیان پێ بدرێ بۆ ئەوەی بتوانن لە مزگەوتەوە ئەو عیبادەتە ئەنجام بدەن، خاڵێکی تریشم هەبوو بەڕاستی لە دەڤەری سۆران و چۆمان و مێرگەسۆر و ڕەواندز سنوورێکی بەرفراوانە، مایەی دەستخۆشی یە کە وەزارەتی تەندروستی لەوڕۆوە کەمتەرخەمی نەکردووە، خودی وەزیری تەندروستی سەردانی مەیدانی دەڤەرەکەی کردووە، بەڵام بەڕاستی کۆمەڵێك کەم و کورتی پێداویستیان هەیە من پێشنیار دەکەم دەرفەت هەبی هەوڵ بدرێ لە دەڤەری سۆران لامەرکەزییەتەکی تەندروستی بدرێت، یەعنی ئەگەر نەکرێتە بەڕێوەبەرایەتی گشتیەکیش، بەڵام بەڕێوەبەرایەتیەك هەبێ بە دەسەڵاتی بەڕێوەبەرایەتی گشتی کە سەرپەرشتی ڕەوشی تەندروستی ئەو سنوورە بکات بەتایبەت لەو دەڤەرانە هەم ئامێری تەندروستی پێویستی پێیە، هەمیش نەبوونی پزیشکی پسپۆڕ کە هەمیشە داواکاری هاووڵاتیانە، بۆیە داوا دەکەین لە داهاتوودا بایەخێکی زیاتر بەو دەڤەرانە بدرێت، چونکە هەم سنوورەکە بەرفراوانە، هەمیش هاتووچۆ بۆ هەولێر دەتوانین بڵێین بارگرانییەکی تر بۆ هەولێر دروست دەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

کاك مەلا إحسان، فەرموو.

بەرێز إحسان محمد سلیم:

ب ناڤێ خودای مەزن و دلۆڤان.

بەرێز سەرۆکا پەرلەمانی.

لە پێشیدا دەبێژم پێغەمبەری خودا سلاو لەسەر بن بێژیتن (من لم یشکر الناس لم یشکر الله)، لەومانێ دەستخۆشیا و سوپاسیا حوکمەتا هەرێما کوردستانی دەکەین بە تایبەتی جەنابی وەزیری ناوخۆ و وەزیری تەندروستی براستی زۆر ماندی بووینە چەندین هەیڤە کو شوێنی حەتا راددەیەکی ئێجگار مەزن شوێنا ژیانا خەلکی مە دەپارێزن ژڤێ ڤایرۆسی کۆرۆنایێدا، بەلێ هەر بۆ پالپشتی بۆ مامۆستا مەلا وەیسی وگوتنا وی سەبارەت مزگەفتا ئەز دبێژم باشترین چارەسەری هەر وەکی جەنابێ وەزیری تەندروستیش شومێ باشتر دزانیتن باشترین چارەسەرێن دەڤگەهێن خۆ پاڤژییە ئەرێ چ جێگا هەیە ئەڤرۆکە لە مزگەفتا و جهێن ئاینی پاڤژتر هەبیتن؟لەبەر هەندێ کو ڤایرۆسی هەنێ نزیك نەبیتەوە، لەوما نیکو ئەڤرۆکە هۆلێن وەرزشی ڤا بووینە، ئەڤرۆکە بازار ڤا بووینە، جهێت ئیزدیحام ڤا بووینە داخازی دەکەین کو جارەکا دی ترێ رۆژێن خوتبە بێنە ئەنجامدان بەلێ دیڤ رێنماییا، دوو پرسیارێ دی تریشم هەنە لە جەنابی وەزیرێ تەندروستی رۆژا (20)ی هەیڤا ئێك ئەم چار پەرلەمانتارێ ل دەڤەرا قەزا ئامێدیێ و ناحییێن دێرەلوك و شیلادزێ مە قەستا جەنابی وی کەرۆ دیڤ ئەمە لە راپۆرتەکا تێر و تەسەل بۆ جەنابی بردبوو کە بە نزیکترین وەخت جەنابی سەردانا قەزای ئامێدیێ و ناحیەی شیلادزێ و دێرەلوك و کانی ماسی و چامانکی و سەرسەنگی بکات ژ بۆ هەندێ گەلەك گلەیی و گازندەیی خەلکی وێ دەڤەرێ هەنە چارەسەریا وان ئەو تشتی بێتە ئەنجام دان، هەر دیسان ڤ دەڤەرێن وەك ناحیا شیلادزێ و دێرەلوکێ ئەڤ ناحیێ سەر بە قەزای ئامێدیێ و گەلەك کورددستانی تێ دێن بریارەك لە وەزارەتا تەندروستی دەرچوویا کو رۆژانێن هەینی دا ئەو دی نەبیتن، خەفەریات نۆبەتداری نەبیتن لە موستەشفایا، لەوما داخاز دەکەین ئەڤە بێتە هەلوەشاندن چونکە ئەو خەلکانە فەقیرە و هەژارە و جبێت گەشت و گوزارە گەلەك جارا کەسەك لێی نەساغ بیتن، بکەویتە ناڤ ئاویدا حەتا دەبەنا ئامێدیێ یان دەبەنا دهۆکی دڤین تەمام بوو، ئەم داخازێ دکەین ئەو عیدیەش نەبیتەوە، لەوەش خرا موهیمتر جەنابی وەزیری تەندروستی ئەڤەیە ئەڤرۆکە بۆچی عەمەلیات دیل خەستەخانییێ تایبەت یێت ئەهلی دهێنە ئەنجامدان، بۆچی لە خەستەخانێت حکومی وەخت نەهاتیە بێنە ئەنجامدان؟ ئەرێ خۆ خەستەخانێت حکومی پتری خەستەخانێت ئەهلی رێنماییا بەجێ ناهێنن پاڤژیا خەلکی مە هەژارە و فەقیرە؟ داخاز دەکەین عەمەلیات لە خەستەخانێت حکومیژی بێتە کرن و زۆر سوپاس.

بەرێز د.رێواز فایق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، د.محی الدین، فەرموو.

بەڕێز د.محی الدین حسن یوسف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من وێڕای دەستخۆشی لە لیژنەی تەندروستی و وەزارەتی تەندروستی و وەزارەتی ناوخۆ و كەرتە حزمەتگوزارییەكان كە بەگوێرەی ئەو توانا داراییە سنووردارە لەبەر دەستیانە، پێموابێ هەنگاوە سەرەتاییەكان هەنگاوی باش بوون، بەڵام ئەو پەتایە دەریخست كە سەرجەم بواری كەرتە خزمەتگوزارییەكان لە هەرێمی كوردستان پێویستی بە ڕێكخستنەوە و بەهێزكردن و پاڵپشتی كردنی زیاتر هەیە، بەتایبەتی كەرتی تەندروستی لە ڕووی میلاكات دا، لە ڕووی ڕاهێنان دا، لە ڕووی ئامێر دا، لە ڕووی بنكە و نەخۆشخانەكان دا، ئەم پرسە پێموایە پرسێكی نیشتیمانی یە و پریسێكی نەتەوەیی یە و پەیوەندی بە ئاسایشی ژیانی هاووڵاتیانەوە هەیە، پێموایە دەبێ لە ژێر دەسەڵاتی حكومەت دا بێ، بۆ ئەوەی بتوانین ئەو ئاسایشە بپارێزین، هەڵمەتی ڕاگەیاندن بەتایبەتی دەزگای میدیا و زانیاری پێموایە ڕۆڵی ئیجابی خۆی گێڕا لەو بابەتە، بە هەمان شێوە هێڵی گەرمی (122) پێموایە ئەوانە ڕۆڵێكی باشیان بینی، سەرباری ئەوانە هەندێك گلەیی و گازاندە لە دام و دەزگاكانی تەندروستی هەیە بەتایبەتی وەكو دكتۆریش ئاماژەی پێكرد ئەوەی لە چاودێری چڕ بەتایبەتی لە نەخۆشخانەی ڕزگاری، پێموایە دادوەرێكی بەڕێز نامەیێكی كراوەی بۆ هەم وەزیری تەندروستی و هەم بۆ بەڕێوەبەری گشتی تەندروستی باس كردووە كە بڵاوكرایەوە، پێموایە موعاناتێكی زۆر گەورەی باس كردووە من لێرە نامەوێ بچمە ناو وردەكارییەكانی ئەو ئەوەیە، بەڵام یەك خاڵی باس دەكەم كە ئەو (bed)انەی كە لە چاودێری چڕدا هەبوو، هەشت (bed)ی تێدابوو، دوو كارمەندی تێدابوو، هەرجاری یەكیان دادەنیشن، دەبوایە بە ئاسنێك لە قەرەوێلەكەی بدەن تا دەچوون بە هانایان دا، بۆ خواردن یاخود بۆ ئاو، نامەكە بڵاوكرایەوە ئەگەر دكتۆر دوایی حەزی كرد بۆی ڕەوانە دەكەم بۆ ئەوەی تەدقیقی ئەو بابەتە بكات، پشتگیری لە هاوڕێی ئەزیزم د.كاظم دەكەم سەبارەت بە پاداشت كردنی كارمەندانی تەندروستی، خاڵێكی تر هەیە كە دەمەوێ ئیزافەی بكەم حكومەتی عیراقی بۆ ئەوەی شوێنی ئەو پزیشك و كارمەندانەی تەندروستی چۆل نەبێ لە نەخۆشخانەكان دا ئەوانەی كە ماوەی خانەنشینیان هاتبوو ئێستاكە دوایخستن بۆ كۆتایی ساڵ، پێموایە ئەوە دەبێ وەزارەتی تەندروستی و ئەنجومەنی وەزیران ئەوانەی كە ئێستا ماوەی خانەنشینی هاتووە درێژی بكاتەوە تا كۆتایی ساڵ وەكو پاداشت كردنێك بۆ ئەو بابەتانە، خاڵێكی تر گلەییەك هەیە كە نازانم چەند ڕاست و دروستە بەڵام بەشێك لە هاووڵاتیان باسی ئەوە دەكەن كە هەندێك كەس بە نەخۆشی ئاسایی دەمری بەڵام لە سەنتەرەكانی چارەسەری كۆڕۆنا دەبێ ئیللا بە وەكو دەڵێن نەخۆشی كۆڕۆنا هەژماری دەكەن لە بەیان وەفاتەكەی ئاماژەی پێ بكەن، یەك پرسیاری ئەوەم هەیە ئایا زۆربوونی ئەو پەتایە لەو ماوەیە بەتایبەتی لە چەند ڕۆژانی ڕابردوودا ئایا تەنها پابەند نەبوونی هاووڵاتیانە بە ڕێنماییەكان؟ یاخود هۆكاری تریشی لە پشتەوەیە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێزت، کاک سەرکۆ، فەرموو.

بەڕێ. سەرکۆ ئازاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، پرسیارم ئاراستەی بەڕێز وەزیری تەندروستی یە نامەوێ کات زۆر بکوژم، ئێستا لە کوردستان دا چەند جۆر تێستمان هەیە، ئەوانە لە کوێ بەرهەم هێنراون؟ دووەم/ لە کوێ لە کوالتی کۆنترۆڵ دەرچوون؟ یەعنی ئەوە پرسیارێکی گرنگە بۆ هاووڵاتیان، ئەو ڤاکسینەی کە ئێستا باسی دەکرێت لە دۆزینەوەی، ڤاکسینی کۆرۆنا، زۆر جیاوازە لە لێکۆڵینەوەکان لەگەڵ ڤاکسینی ئەوانەی تووشبووەکانی دیکە، سێ جۆرمان هەیە، چەند جۆرێك باس کراوە، یەکێك لە پرسیارەکانی دیکەشم ئێمە تاکو ئێستا ئەو فەحسی ئەنتی بایۆتیکەکەمان بۆ هاتووە ئەوەی کە بزانێت ئەم شەخصە هەڵگری بووە پێشووتر یان مەناعەی لەشی تێدا هەبووە؟ پرسیارێکی ترم هەیە لەسەر جۆری ئەو دەرمانانەی کە بەکار دێت، یەکیان دەرمانێکی حەبە (40) دانەی تێدایە بە (250) دۆلارە و ئەم ڕێژە پارە زۆرە کە لەم وەزعە و دۆخی ئابووری هەرێمی کوردستان لە ئاستێکدایە، دەرزییەکیش کە بەکاردەهێنرێت بۆ نەخۆشی کۆرۆنا هەمانە (162) ملگم تاکو (600) ملگم تێدایە لە (600) دۆلارەوە تێیدایە تاکو دەگاتە (2800) دۆلار، ئەم ڕێژە پارە زۆرە چییە؟ یەعنی بۆ حکومەت کارئاسانی نەکردووە بۆ وەزارەتی تەندروستی؟ ئەوەی کە ئێمە ئاگادار بین لە کوالتی کۆنترۆڵیش دەرناچن، ڕێك لە تورکیاوە بەشێکیان دێت بەس ڕێگە پێدانیان پێدراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس کاک سەرکۆ، بەڵێ کاک جەلال، فەرموو.

بەڕێز جلال محمد أمین:

بەناوی خوای گەورە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێڕای دەستخۆشیمان بۆ دەستەی سەرۆکایەتی لیژنەی تەندروستی بۆ ئامادەکردنی ئەو ڕاپۆرتە، هەروەها دەستخۆشی لە برای بەڕێزمان کاک د.سامان دەکەین بۆ ئامادەبوونی و بەوەی کە ئەو ماوە زۆرە ماندوو بووە و بەردەوام دەتوانم بڵێم بەشێوەی پێشمەرگە ئاسا لە مەیدان دا بووە و جێی دەستخۆشی یە، جێی سوپاس کردنێکی زۆرە، زۆر لە تاقەی خۆی سەرف کردووە، دەمەوێ پرسیارێك ئاراستەی بەڕێز کاک د.سامان بکەم، ئەویش ئەوەیە ئێمە بە لیژنەیەکی لاوەکی لیژنەی تەندروستی چووینە دەڤەری گەرمیان، بەڕاستی کێشە و گیروگرفتێکی زۆر زۆریان هەبوو، هەم لە ڕووی ئەوەی کە گلەییان هەبوو لەوەی کە با بڵێین لە چاو ناوچەکانی سلێمانی و هەولێر و ئەوانە ئاوڕیان لێ نەدراوەتەوە، هەم لە ڕووی کەمی ستاف، هەم لە جۆری ئیدارەکەی جۆرێك لە گرفت هەبوو لەوەی کەوا مانگرتنێکی زۆر لە ناو کارمەندانی

تەندروستی لەو سنوورە هەبوو، بۆیە داوا لە بەڕێزت دەکەین، هەرچەند دڵنیام جەنابت ئەکید ئاگاداری لەو جۆرە گرفتە و ئێمە ئەو حەفتەی کە چووین (9) کەس وەفاتی کردبوو بەداخەوە، کە هەندێکیان دەیانووت بە هۆکاری زۆر بەسیت کە دەکرا چارەسەر بکرێ، ئەوەی کە کەمی ئۆکسجین بۆتە هۆکاری گیان لە دەستدانی هەندێ کەسیان، کە ئەوە ئیتر دواتر بۆ خۆتان دەتوانن ئەوەی لێ بکەن، بەڕاستی ئەوە مایەی نیگەرانی بووە تەمەننا دەکەین جەناب بە جیددیتر بچیتە سەر خەت بۆ دەڤەری گەرمیان، چونکە بۆ خۆی دەڤەرێکە ئاسەواری قوربانی و ستەمی ڕژێمی بەعسی لێ نەبڕاوە، ناکرێ لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستانیشەوە، هەرچەند من دڵنیام ئێوە جوهد دەکەن، بەڵام دەکرێ زیاتر جوهدی بۆ بکەن بۆ ئەوەی ناوچەی گەرمیان لێرەش نەبێتەوە قوربانی جارێکی تر، زائیدەن یەك خاڵی تر، ئەوەی کە گرنگە باس دەکرێت ئەگەرچی جەنابت ئاماژەت پێدا ڕێژەی فەحس (2300)ە، بەڵام زۆر گلەیی هەبوو لەوەی کە لەو ناوچانە کە ئێمە سەردانمان کردوون کە عەدەدی فەحسەکان دەکرێ لەگەڵ هەڵکشانی ڕێژەی تووشبووان ڕێژەی فەحس بەرز بکرێتەوە، بەڵام ڕێژەی فەحس بەداخەوە دەتوانین بەجۆرێك لە جۆرەکان وەکو باسی دەکەن دابەزیوە ئەوەش دواتر ئەگەر وەڵامی بدەیتەوە، یەك پرسیاری تر بۆ بەڕێز وەزیری ناوخۆ کە ئەوە بۆتە مایەی گلەیی هەندێك لە خەڵکانی ئێمە و خەڵکانی هەرێمی کوردستان، ئەو سەیتەرەی بەینی سلێمانی و هەولێر و دهۆك و ئەو حاڵەتانەی کە هەن دەڵێن هیچ پێویستی بەوە نیە لە ئێستادا ئیتر نێوان شارەکان دابڕێ، لەبەر ئەوەی کۆرۆنا لە سلێمانی هەیە بە هەمان مەسافە لە هەولێریش هەیە و لە دهۆکیش هەیە، پێویستی بەوە نیە ئەگەر (100) هاووڵاتی سلێمانی بێنە هەولێر وەك وایە (100)ی گەڕەکێکی هەولێر چووبێتە گەڕەکێکی تر، یەعنی حیکمەت نیە، لەبەر ئەوەی ئەوە کاتێك گرنگی هەیە لە ڕاستی دا سلێمانی با بڵێین هیچ حاڵەتێکی تێدا نەبێ، یان هەولێر هیچ حاڵەتێکی تێدا نەبێت، بۆیە ئەو ئاسایی کردنەوەیە ئەگەرچی دلنیام بڕیارتان داوە بە قۆناغ ئاسایی بکەنەوە، بەڵام پێموایە ئاسایی کردنەوەی ڕۆڵێکی گرنگی دەبێت، سوپاستان دەکەین.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، یەك تۆز ئیلتیزام بە کات دا بکەن هەر لەبەر خۆتان، شادی خان، فەرموو.

بەڕێز شادی نوزاد وهاب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرسیارەکانی من کران، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، د.بژار، فەرموو.

بەڕێز د.بژار خالد عبدالله:

ب ناڤێ خودای مەزن و دلۆڤان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێر هاتنا هەردوو وەزیرێت بەڕێز دەکەم، من دوو پرسیارێت هەین بەڕێز وەزیری تەندروستی، ئێکێش وان پرسیاران سەبارەت ڕاپۆرتا لیژنا تەندروستیشی دا ئاماژە پێهاتەدان، بابەتێ فەرمانبەرێت گرێبەست، ئەڤ دوو نووسراوێت فەرمی ژ لە ئەنجومەنی وەزیران کو بۆ پەرلەمانی کوردستانی هاتین ژمارە (10373) لە (2019/11/28) هەروەسا (9595) (2019/11/12) لە هەردوو نووسراوا ئاماژە وەزارەتا دارایی و هەمی وەزارەتێت مەعنی دێنە ئاگادار کرن بۆ هەندێ ئیحصایەکی بکەم بەیاناتێت موتەعەلیق فەرمانبەرێت گرێبەست بۆ هەندێ دیڤ را بکەنە هەمیشەیی، بەڕێز وەزیری تەندروستی پرسیار ئەڤەیە وەکو مەبدەئێکی قانونی، وەکو عورفێکی ئیداری ئایا پشتی سێ سالێ دا فەرمانبەر گرێبەست ئەگەر هاتو بەردەوام بوو لەسەر ئەرکی خۆ و بێ قسووریشی بوو هەژی هەمیشەیی کرنی یە، وەکو وەزارەتا تەندروستی و ئاماژە بە هەردوو نووسراوێت ئەنجومەنی وەزیران و چ بەرچاف ڕوونیەکا، چ ئیحصایا ژمارە فەرمانبەرێ گرێبەست لە وەزارەتا تەندروستی چەندە؟ ئایا ئەگەر ببنە هەمیشەیی تا چ حەدەك بارگرانی دارایی دروست دەبێت یان نا؟ ماڤێ ئەو فەرمانبەرێت و فەرمانبەری هەموو وەزارەتا، ئەوە پرسیارەك، پرسیاری دووەم جەنابێ تە ئاماژەت پێدا کو ئەڤ ڤایرۆسی کۆرۆنا تەئسیری دەکا مەترسیا لەسەر هەلگرێت یان نەخۆشێت شێرپەنجە،لێرە پرسیار ئەوەیە بۆچی لەگەل پارێزگەها دهۆکی نیە نەخۆشخانەیەکا تایبەت بە شێرپەنجە ڤە نەهاتیە دانان؟ یا سێ مەوزووعا موتەعەلیقێ بە مەوزووعی سەردانا جەنابێ تە بکەم ڕاپۆرت داواکارییەك لەسەر نەخۆشخانەیەك دا گەلەکا باشە ناڤبەرا قەزای سیمێل لە دهۆکێ دا ئەگەر هەیکەلە ئەوە چەند سالێت هەر چێ کرن، ئەگەر بێتە تەمام کرن ئیستیفادەکی باش بۆ خەلکی سێمێل و دهۆکیش تێدا بەس دەبی نووسراو پشتی جەژنێ سەردانا جەنابێ تە کەم، بس حەز دەکەم هەردوو پرسیارێ دی سەبارەت فەرمانبەرێت گرێبەست لە وەزارەتێ و نەخۆشخانا تایبەت بۆچی لە دهۆکی نینە؟ هەردووکا جواب بدەی، زۆر زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، لەبەر ئەوەی بەڕێز وەزیری ناوخۆ (12) سەعاتی ڕێکە لێرەیە و من پێموایە ئەو پرسیارانەی بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان لە مەسەلەی کۆرۆنا بەدیاریکراوی لە بەڕێز وەزیری ناوخۆ هەیانە پەیوەندی بە بازگەکانەوە هەیە، لەبەر ئەوە دەرفەتێکی دەدەینێ بۆمان ڕوون بکاتەوە، دواتر ئیزنی دەدەین بۆ ئەوەی جەنابیان بفەرمێ بڕوات و بەڕێز وەزیری تەندروستی بمێنێتەوە، بەڕێز وەزیری ناوخۆ، فەرموون.

بەڕێز ڕێبەر أحمد خالد/ وەزیری ناوخۆ:

جەنابی سەرۆکی پەرلەمان.

ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان.

من لە دانیشتنەکانی پێشووتریش بە کورتی هەندێك بابەتمان باس کرد، ئێمە لە کابینەی حکومەتی هەرێمی کوردستان لە سەرەتای ڕووبەڕووبوونەوەی ڤایرۆسی کۆرۆنا ژوورەکانی ئۆپەراسیۆنمان دروست کرد لە ئاستی وەزیرەکان و دواتریش لیژنەی باڵا بە سەرۆکایەتی سەرۆکی حکومەت و جێگری سەرۆکی حکومەت دروست بوو، لیژنەیەکی وەزاری جێبەجێکارمان هەبوو کە ئێمە سەرپەرشتیمان دەکرد، ئێستاش بەردەوامە، لە ئاستی پارێزگاکانیش پارێزگاکان لەگەڵ تەواوی بەڕێوەبەرە گشتییەکان کە لە ئاستی پارێزگا هەن، ئەندام بوون لە ژوورەکانی ئۆپەراسیۆن، هەم دەزگا ئەمنییەکان، هەم دەزگاکانی تەندروستی، هەم پێشمەرگە و هەمیش شارەوانی و ئەوقاف و گواستنەوە و گەیاندن، تەواوی ئەو وەزارەتانە ئەندام بوون، ئێمە لە حکومەتی هەرێمی کوردستان زۆر بە پلان و بەرنامە و پرۆفێشنەڵانە مامەڵەمان لەگەڵ ئەو ڤایرۆسە کرد، پێش ئەوەی کە ڤایرۆس بڵاوببێتەوە هەنگاوی پێویستمان گرتەبەر، سەرەتاییترین هەنگاو بۆ کۆنترۆڵ کردنی ڤایرۆسەکە قەدەغەی هاتووچۆ بوو، قەدەغەی هاتووچۆ لە هەنگاوە سەرەتاییەکانی کاریگەری ڕاستەوخۆی هەبوو لەسەر ئەوەی کە گواستنەوەی ڤایرۆسەکە ئاسان نەبێت و بە ڕێگای مرۆڤەوە لە شارێك بۆ شارێك نەگوازرێتەوە، ئەو بڕیارانەی کە دراون تەواوی بڕیارەکان لەسەر قەدەغەی هاتووچۆ لەسەر پێشنیار و داوای وەزارەتی تەندروستی بووە، کە بە نووسراوی فەرمی و پاڵپشت بە یاسای تەندروستی گشتی کە لە وەزارەتی تەندروستی جێبەجێ دەکرێت، ئێمە وەکو وەزارەتی ناوخۆ جێبەجێکار بووینە لە جێبەجێ کردنی تەواوی ڕێنمایی و ڕاسپاردەکان، هەر زوو ئێمە سنوورەکانمان داخست، دواتر لەگەڵ پارێزگاکانی عیراق، دواتر لە ناو پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان، فرۆکەخانەکان ڕێکاری پێویست گیرانەبەر، ئێستاشی لەگەڵ بێت ئەگەر کێشەیەکی تەشەنە کردنی ڤایرۆسەکە لە گەڕەکێك، لە شارێك زۆر بێت ڕاسپاردەی تەندروستی ئەوەیە کە دەبێ قەدەغەی هاتووچۆ ڕابگەیەندرێ، یەعنی ئەو ڤایرۆسە پێی نیە، پێی ڤایرۆسەکە مرۆڤە، مرۆڤە کە دەیگوازێتەوە، بۆیە بەلاتانەوە سەیر نەبێت لە داهاتووش دا ئێستاش لە شوێنێك داوای قەدەغەی هاتووچۆ بکرێ، ئەم دەسەڵاتەش دراوەتە پارێزگارەکان، لە دوایین کۆبوونەوەی لیژنەی جێبەجێکار وەزارەتی تەندروستی لەسەر داوای تەواوی بەڕێوەبەرە گشتییەکان لە ئاستی پارێزگاکان پێشنیاری ئەوەی هەبوو کە نێوان پارێزگاکان وەکو خۆی بە توندی بمێنێتەوە، چونکە بەڕێوەبەری گشتی تەندروستی لە ئاستی پارێزگا کێشەی هەیە لە مامەڵە کردن لەگەڵ ژمارەی تووشبووان لەگەڵ ژمارەی مردووانیش، بۆیە ئێمە پاڵپشت بەو داواکارییە لە دوایین کۆبوونەوە بڕیارمان دا کە ڕێکارەکانی هاتووچۆ لە نێوان پارێزگاکان ئاسان بکەین بەوەی کە ڕێگەپێدانی ئەلیکترۆنی بگەڕێنینەوە بۆ هاووڵاتیان، کێشەی سەرەکی بازگەکانی ئێمە ئەوەیە بەشێکی زۆری هاووڵاتیان موتابەعە یان بەدواداچوونیان نیە لەسەر شێوازی ڕێگە پێدان، ئەگەر دەشزانن ڕەنگە بەشێکیان نەتوانن لە ڕێی

ئەلیکترۆنییەوە ئەو فۆرمە پڕبکەنەوە و داواکارییەکەی خۆیان پێشکەش بکەن، ئێمە بە حیسابی خۆمان ئیشێکی زۆر باشمان کردووە کە بەڕێگەی ئەلیکترۆنی بۆ ئەوەی هاووڵاتی نەچێت لەبەر دەرگای پارێزگا و قایمقام و ناحیە سڕە بگرێت و قەڵەباڵغی دروست ببێ و بەرکەوتن دروست ببێ، گوتمان دەیکەینە ئەلیکترۆنی لە پەیجێك ئێستا کەس نیە ئینتەرنێتی نەبێت و سمارت فۆنێکی نەبێ، دەتوانێ لە ماڵی خۆی، لە ناو سەیارە، لە شەقام فۆرمێکی پڕبکاتەوە و ڕەزامەندی وەربگرێت، لێتان ناشارینەوە لەسەرەتای پرۆسەکە پارێزگارەکان زۆر بە ئەستەم ڕێگە پێدانیان دەدا، چونکە مەبەستی ئێمە ئەوەبوو هاتووچۆ نەبێ ڕێنماییەکە ئەوەبوو کە هاتووچۆ نەبێت، لەم دواییە کە ڤایرۆسەکە لە حاڵەتی کۆنترۆڵ دەرچوو ژمارەی تووشبوون زۆر بوو، ژمارەی تووشبوونی ئێمە لە ڕێ یەك ڕەقەمی بوو بە دوو، دواتر بوو بە سێ ڕەقەمی، هیوادارم نەبێ بە چوار رەقەمی، لە سەدەکان بمێنێتەوە، ئەوەبوو هەندێك ڕێکارەکان توندتر کران، ئێستا کێشەکەی ئەو بەڕێزانە کە باس دەکەن چ لە بەینی ئێرە و عیراق، چ لە بەینی خۆمان لە پارێزگاکان، کێشەکەی ئێمە ئەمنی نیە و سیاسیش نیە، زۆر جاران لێکدانەوەی جیاوازی بۆ دەکرێت، کێشەی ئێمە کێشەیەکی تەندروستی یە، پارێزگارەکان، ئاسایش، پێشمەرگە، زێرەڤانی، بەرگری و فریاکەوتن، پۆلیس، هاتووچۆ هەرچی توانای وەزارەتی ناوخۆ و بەشێکی وەزارەتی پێشمەرگەش لەگەڵ پاسەوانی سنووریش هەمووومان هێناوەتە سەر خەت بۆ ئەوەی ئەو بابەتە کۆنترۆڵ بکەین، بەڕێزان ئەگەر بەس ئامارێکتان بدەمێ لەسەر ئەو مەوزووعە، ئێمە چیمان کرد لە ماوەی ڕابردوو لە ئەو هێزانەی کە لەسەر شەقام بوون، لە تەواوی پارێزگاکان (3741) ئەفسەر، لەگەڵ (43825) ژمارەی کارمەند و پلەدارەکان، لەگەڵ (1830) نەفەر لە خاڵەکانی پشکنین، ئەو ژمارە زۆرە نزیکەی (60000) نەفەر دەکات ڕۆژانە لەسەر شەقامەکان بوونە، لەسەر سنوور بوونە، لە خاڵەکانی پشکنین بوونە، ئەم ژمارە زۆرەی هێزەکانی ناوخۆ وەکو هەر هاووڵاتییەکی تر کێشەی هەبووە، مووچەی نەبووە، لە قەیرانەکان بەشی هەبووە، بەڵام دیسان لە خۆبردووانە ئەرکەکانی جێبەجێ کردووە، ئەم ژمارە زۆرە ڕەنگە یەکێك لە ئەندامانی هێزەکانی ناوخۆ هەڵەش بکات، لە بازگەکان، لە مامەڵە کردن لەگەڵ خەڵك، بەڵام هیچ شتێك، ڕێنماییەك نەبووە کە لە بازگەکان کێشە دروست بکرێت، من لێرەوە لە هۆڵی پەرلەمان، لە ڕێگەی ئێوەی بەڕێز داوای لێبووردن بە ناوی هەموو هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ، بە ناوی پارێزگارەکان، بە ناوی قەزا و ناحیەکان داوای لێبووردن لە هەموو هاووڵاتیان دەکەین، لە هەموو ئەو بەڕێزانە دەکەین کە لە بازگەکان دووچاری کێشە و گرفت بوون، مەبەستی ئێمە، مەبەستی حکومەتی هەرێمی کوردستان ئەوە بووە کە ئێمە ڤایرۆسەکە کۆنترۆڵ بکەین، هیچ مەبەستێك نەبووە کە خەڵك ئەزیەت بکێشێت، هیوادارم ئەم بەڕێزانە ئەوانەی کە گرفتیان هەبووە لە بازگەکان لە مەوقیفەکە تێبگەن و ئەم ئاسانکارییەی کە بەم دواییەش کراوە و لە بازگەگان، هیوادارم ئەو کەسەی ناتوانێ فۆرمەکە پڕ بکاتەوە داوای هاوکاری بکات، ڕێنماییمان داوە بە پارێزگاکان ئەوپەڕی ئاسانکاری بکەن، وەکو بەڕێزتان ئاماژەتان پێکرد کە ژمارەی تووشبوون یەکجار زۆربووە، بۆیە ڕەنگە جیاوازی لە بەینی شارێك بۆ شارێکی تر نەبێت، بەڵام سەرەڕای ئەوەش ڕاسپاردەی تەندروستی

ئەوەیە کە ئێمە دەبێ ڕێکارەکان بە جۆرێك هەبێت کە لە نێوان پارێزگایەك خۆی هاتووچۆیەکە هەندە زۆر نەبێت کە ژمارەی تووشبووان زۆر بێت، لەگەڵ پارێزگاکانی تری عیراق بەتایبەتی ناوچەکانی ماددەی (140) و دەرەوەی ئیدارەی هەرێمی کوردستان ڕوونکردنەوەمان دا، ئێمە داواکارین کە ئەوانیش دڵیان گران نەبێت، هاووڵاتی ئێمەنە، برای ئازیزی ئێمەنە، ئێمە لەوێین بۆ ئەوەی پاراستنی ئەو خەڵکە و ڕێنماییشمان داوە بە پارێزگای هەولێر و سلێمانی و دهۆك بۆ ئەوەی ماددەی (140) لە کەرکووك و لە موصل و لە دیالا و ئەو شوێنانەی کە ماددەی (140)ن ئاسانکاریان بۆ بکەن لەگەڵ ڕەچاوکردنی باری تەندروستی، چونکە بەڕێزان ئێمە هەولێر و دهۆك و سلێمانی و هەڵەبجە دەزانین چۆن کۆنترۆڵ دەکرێ، بەڵام نازانین موصل و کەرکووك چۆن کۆنترۆڵ دەکرێ، ئێمە نازانین ئەو خەڵکەی دێتە ئێرە تووشبووە یان تووش نەبووە، هیچ کۆنترۆڵمان لەسەر ئەو شوێنانە نیە، بۆیە تەئکید دەکەمەوە مەبەستی ئێمە تەندروستی یە و هیچ ڕێکارێکی ئەمنی نیە، بەڕێزێك باسی کرد کە یەکێك لە ئافرەتانی دووگیان منداڵێکی لە دەستداوە، من دەمەوێ بەبیر جەنابتان بێنمەوە لەو پەرلەمانی بەڕێز لیژنەیەکتان پێکهێنا لەگەڵ لایەنە پەیوەندیدارەکان بەدواداچوونتان کرد، دواتریش ئەنجامەکانتان بڵاو کردەوە بە فەرمی کە ئەوە هیچ کێشەی ئەوە نەبووە بڵێی دواکەوتن بووە، بەڵکو منداڵەکە چەند ڕۆژێك پێش ئەوەی کە بیهێننە هەولێر گیانی لە دەستداوە و بابەتێکی زانستی بوو، ڕەنگە ئێوە باشتر ڕاپۆرتەکەتان ئامادە کردووە، ئەنجامەکە لای ئێوەیە ئێمە ئەنجامەکەمان لە ڕێی پەرلەمانەوە بینی، خۆشمان بەدواداچوونمان کرد، سەرەڕای ئەوەش ئەوانەی لە بازگەکە بوون کارمەندانی ئاسایش و پۆلیس ئەوانەی کە کەمتەرخەم بوونە دیسان ڕێکاری پێویست بەرامبەر ئەوانیش وەرگیرا، چونکە لە حاڵەتی پێویست هاوکاریان نەکردبوون، بۆ ئاگاداری جەنابتان ئێمە لەو بازگانە چەندین گۆڕانکاریمان کردووە، چەندین بەرپرسی بازگەمان گۆڕیوە، چەندین کارمەندمان گۆڕیوە، نەك لەبەر ئەوەی کە کەمتەرخەم بوونە، لەبەر ئەوەی ماندوو بوونە و هەندێك جار گلەییش هەبووە لە ئەشخاص، بەڵام دیسان ئاسایش، پۆلیس ڕێنمایی پێدراوە کە ئەو پەڕی ڕێز لە هاووڵاتیان بگرن و ئێستاش پارێزگای هەولێر و سلێمانی وابزانم کێشەیەکی ئەوتۆ نەماوە، ئاسانکارییەکی یەکجار زۆر کراوە، من لەو حەفتەیە گلەییەکی وام بۆ نەهاتووە، چونکە عادەتەن گلەیی دەگاتەوە ئێمە لەو حەفتەی ڕابردوو گلەییم بۆ نەهاتووە، خەریکین ئەوەی کەرکووك چارەسەر دەکەین، ئەویش دەکەینە ئەلیکترۆنی، بە ڕێگەپێدانی ئەلیکترۆنی دەکەین، وەکو ئەوەی کە هاتووچۆی ئێران و تورکیاش ئێستا خەریکین دەیکەینە ئەلیکترۆنی بۆ ئەو حاڵەتانەی کە قوتابی یە، خوێندکارە، یان نەخۆشە، یاخود بازرگانێکە کە دەیەوێ بێتەوە ئێرە ئیش بکات، بابەت زۆرە نامەوێ وەختتان بگرم تەئکید دەکەمەوە لەسەر ئەوەی کە ڕێکارەکانی ئێمە هەمووی لە خزمەتی هاووڵاتیان بووە، ڕێنماییەکانی سەرۆکی حکومەتیش ئەوە بووە کە ئەو پەڕی ئاسانکاری و ڕێز لە هاووڵاتیان بگیرێت، زۆر سوپاستان دەکەم بۆ تەحەمول کردنمان و هیوادارم کە توانیبێتمان وەڵامەکانی پێویست وەربگرنەوە و بەیەکەوە لە

پەرلەمان و لە حکومەت هاوکار بین کە ئەو ڕێکارانە وەکو خۆی جێبەجێ ببن، سوپاستان دەکەم زۆر زۆر مەمنون.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر زۆر سوپاس، سوپاس بۆ ئامادەبوونت، سوپاس بۆ وەڵامدانەوەکانت بەڕێز وەزیری ناوخۆ، بەڕێزتان دەتوانن ئیسراحەتی خۆتان وەربگرن، لەبەر ئەوەی بەڕێزتان (12) سەعاتە لێرەن، سوپاست دەکەین، فەرموون بەخێر بێ سەرچاو، بەڵێ کاک د.زیدان، فەرموو.

بەڕێز زیدان رشیدخان اودل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵلا ئەوەی من داواکاری بوو هەم بۆ بەڕیز وەزیری ناوخۆ و هەم وەزیری تەندروستی.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

دەگات، لە ڕێی وەزیری تەندروستییەوە.

بەڕێز زیدان رشیدخان اودل:

بەهۆی ئەو ئەرك و ماندووبوونەی کارمەندانی وەزارەتی ناوخۆ و وەزارەتی تەندروستی لەو ماوەی ڕابردوودا ئەنجامیان داوە داواکارم هەردوو بەڕێزان وەزیر ناوخۆ و وەزیری تەندروستی هەم سوپاس و پێزانین بۆ کارمەندانی هەردوو وەزارەت، هەم بەهۆی قەیرانی داراییەوە کە نەتواندراوە شایستەیەکی دارایی زیاد لە مووچەیان پێشکەش بکرێ، بۆیە داوا دەکەم پلە بەرزکردنەوە (قدم) پێشکەشی سەرجەم کارمەندانی ئەو دوو وەزارەتە بکرێ بەهۆی هەوڵ و ماندووبوونیان، پرسیارێکی تریشم ئاراستەی بەڕێز وەزیری تەندروستی یە ئاماژەی بەوە کرد کە لە مانگی شوباتی داهاتوو ڕێژەی تووشبووان لە هەرێمی کوردستان دەگاتە دەوروبەری (120000) واتا ڕۆژانە (2000) کەس تێستی بۆ دەکرێ لەو (2000) لە دەوروبەری (200) کەمتر یان زیاتر توشبوو هەیە، واتا ئێمە ڕێژەی (10٪) توشبوومان هەیە، ئەگەر لە حاڵەتێك دا ئێمە تێستەکان زیاد بکەین بۆ نمونە ڕۆژانە بکەینە (10) هەزار کەس، کەواتە تووشبوو لەسەرووی هەزار کەس دەبێ، پلانەکان چۆنە؟ هەر بەردەوام دەبێ لەسەر (2000) تێست یان کەم و زیاد دەبێ؟ واتا ڕێژەی ئێمە لە کۆمەڵگادا لەسەرووی (10٪) بۆ (15٪) تووشبوو هەیە، ئایا ئەو پلانە بەردەوام دەبێ تەنها لەسەر ئەو دوو هەزارە یان کەمتر یان زیاتر دەبێتەوە؟ دەستتان خۆش.

بەڕێزد.ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، لەنجە خان، فەرموو.

بەڕێز لەنجە إبراهیم عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا دەستخۆشی لە بەڕێز وەزیری تەندروستی دەکەم بۆ پێشکەش کردنی ڕاپۆرتێکی گرنگ پڕ لە داتا و زانیاری، هەروەها سوپاسی حکومەتی هەرێمی کوردستان بە گشتی و وەزارەتی تەندروستی و ناوخۆ دەکەین کە پێشمەرگە ئاسا بووینە قەڵغانی بەرگری بۆ گیانی خەڵکی هاووڵاتیانی کوردستان، بەڕێزان لەو ماوەی

کۆتایی کە ڕێژەی تووشبوو بە پەتای کۆرۆنا زیاد بووە دیاردە و ڕەفتارێکی نەرێنی سەری هەڵداوە، ئەگەر کەمیش بێ پێویستە ڕێگری لێ بکرێ، ئەویش هەندێك لە هاوولاتیانی بەڕێز کە تووشی پەتای کۆرۆنا دەبن ئاشکرای ناکەن، بە عەیبەش دەزانن، ئەوە خەتەری لەسەر ژیان و لەسەر زیادبوونی تووشبوون بە پەتای کۆرۆنا هەیە، یەکەم ئەوانەی کە بەرکەوتەی ئەو کەسەینە نازانن هەتا بچن تێستی خۆیان بکەن و ئاشکرابی ئایا ئەوان تووشبوونە یان تووشبوو نینە، دووەمیشیان کە دەوروبەریان تێکەڵیان نەبن بۆ ئەوەی خۆیان بپارێزن، من چوار پرسیارم هەبوو زۆری کرا، بەڵام ئەو پرسیارە بوو کە ئایا لە حاڵەتی وا کە ئەو جۆرە کەسانە ئاشکرا دەبن چ ڕێکار و میکانیزمێك هەیە بگرێتەبەر بۆ مامەڵە کردن و سزادانیان تا ئەو جۆرە حاڵەتانە دووبارە نەبنەوە؟ پرسیاری دووەممان/ هەموومان دەزانین کەوا هەرێمی کوردستان و ناوەندە جیهانیەکانی تەندروستی ئاماژە بەوە دەکەن کەوا لە پایز و زستانی داهاتوو کاتێك ئەو پەتایە لەگەڵ پەتای وەرزی ئەنفلوەنزا تێکەڵ دەبێ، ڕێژەی تووشبوون دەگاتە ئاستێکی مەترسیدار، ئایا پلان و ڕێکارەکانی لیژنەی باڵای بەرەنگاربوونەوە لە هەرێمی کوردستان بۆ کەمکردنەوەی حاڵەتی تووشبوون و ڕێگری گرتن لە زیانی ئەو شەپۆڵەی کە لە پاییز و زستان دا دێت چی یە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، زۆر سوپاس، کاك هێڤیدار، فەرموو.

بەڕێز هێڤیدار أحمد سلمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز وەزیری تەندروستی جەنابت ماوەیەك پێش ئێستا تەصریحەکت دابوو، تێیدا باسی ئەوەت کردبوو کە لە دەست چووە، کۆرۆنا لە دەستی ئێمە دەرچووە، زەحمەت نەبێ لێدوانی یەعنی لە دەستچوون چییە؟ چۆنە؟ تەعریفەکەی چی یە؟ ئایا پارێزگاکانی تریش لەگەڵ ئەم تەعریفەی جەنابت موتەفیقن؟ یا نا؟ لەبەر ئەوەی بە پێی ئامارەکان کە لە ڕاپۆرتی بەڕێزتان ئیعلانتان کردووە بەوەی کە لە ئەرزی واقیع لە دهۆك هەیە وا نییە کە لە هەولێر و سلێمانی هەیە، تا ئێستاش تێنەگەیشتم بۆ سوود لە پارێزگای دهۆك وەرنەگیراوە کە ئەزموونی سەرکەوتنی ئەوان کە کۆرۆنا لەوێ بڵاو نەبۆتەوە یان زۆر بە تەسکی بڵاو بۆتەوە، نەهێنراوەتەوە بۆ بۆ هەولێر یان بۆ سلێمانی، کاکە ئێوە چۆن ئیدارەتان کرد؟ چۆن سەرکەوتن؟ چۆن بووە چۆن نەبووە، بێننە هەولێر، بێننە سلێمانی، بەڕێز وەزیر تەندروستی قەدەغەی هاتووچۆ هەبوو سەرەتای دەست بەکاربوونی کۆرۆنا، ئەم قەدەغە بۆ ئەوە بوو کە ئینتیشاری ئەو ڤایرۆسە نەبێت، یان لانی کەم بزانی وەزعی تۆ چۆن بێتن؟ دوای ئەو هەموو قەدەغەی هاتووچۆ لە ماڵەوە دانیشتن و ئەو خەڵکە کەرەنتین کران کە خەڵك هاتە دەرێ یەکسەر خەڵك تووش بوو، یەعنی ئێمە سەرکەوتوو نەبووین لەو بڕیارەی کە بە خەڵکمان وتووە لە ماڵێ دانیشە، بەڕێز وەزیری تەندروستی ئایا ئەگەر پێنج کەس تووش بوون، هەزار کەس تووشبوون، پێنج سەد کەس، دە هەزار کەس، پێنج سەد کەس گیانی لە دەست دا، ئەم ئامارە بە قەت هەرێمی کوردستان ئەوە دەهێنێ ئابووری هەرێمی کوردستان لەسەر دابنێی؟ پێم خۆش

بوو بزانین له کۆرۆنا چەند خەڵك؟ چەند زەرەری ئابووری بە هەرێمی کوردستان گەیشتووە، ڕەنگە ئەو داتایانە لای جەنابت نەبێت، ئێستاش باسی شەپۆڵی دووەم دەکرێت بە پێی ڕاپۆرتی ئێوە (أسوأ إحتمالات) چی دەبێت؟ یەعنی چی ڕوو دەدات؟ نە ئەو کاتە وەڵلا دیسانەوە شەپۆڵی دووەم ڕوویدا، دیسانەوە بکەوینە خۆ یەڵلا سەیارە قەپات کەن، جاددە قەپات کەن، خەڵك لە ماڵی خۆی بێ، ئێستا دەبێ چی بکەین؟ ئەو کات تووشی شۆك نەبین، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، ئەو ئامارانەی کە زۆر خەتەرن دەمەوێ بزانم، ئێستا زۆرترین تووشبووان لە ئەوروپا بیستمان پیرەکانن، بە تەمەنەکان، لە هەرێمی کوردستان ئێستا زۆرترینیان گەنجن، فەرقی فیزیکی لەشی ئێمە و ئەوان چۆنە؟ قسەی زۆر لەسەر ئەوە دەکرێت موزاعەفاتی کۆرۆنا چییە لەسەر بەشەرێك ئەگەر دواتر چاك بوو؟ لە درێژخایەن چیتر تووش دەبێ؟ کلیەی دەوەستێ؟ زۆر قسە دەکرێت، پێمان خۆشە ئەو ڕوون کردنەوە هەبێت لە ڕووی تەندروستییەوە حەز دەکەم جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، یەعنی بابەتەکە ئێستا هەموو حکومەت، هەموو وەزارەتی تەندروستی بەس خەریکی کۆرۆنایە، ئەدی بابەتەکانی دی چین؟ من دوێنێ سەردانی کۆمپانیایەکم کردووە کە دەرمان دەینێتە هەولێر، دەینێتە کوردستان، سوێندی خوارد وتی مناڵم نەخۆش بێت دەرمانی کوردستانی نادەمێ، سوێندی خوارد کابرا شەریکەی هەیە دەرمانی دێنێتە ئێرە دەڵێ پزیشك هەیە بەس پێی دەڵێت ئەم شیرەی ئەم کۆمپانیایە بخوات سەیارەیەکی (jeep Cherokee) بۆ دەکرێت، کڕیویانە و هەیانە، بەڕێز وەزیری تەندروستی جەنابت لە کەرتی تەندروستیدای ئەوە ئاماری دەقیقن لە کۆمپانیاکانی هێنانی دەرمان لە هەرێمی کوردستان وەرمگرتووە، پزیشك لەسەر حیسابی کۆمپانیا هی ئەم هەرێمە دەنێرێتە دەرەوە پێش ئەم کۆرۆنایە، سەفرەی پێ دەکات، پارەی لێ سەرف دەکات، منداڵی دەچێتە مەکتەب، کۆمپانیای هێنانی دەرمان دەچێتە بەردەرگای مناڵەکانی هەڵدەگرێت دەیباتە قوتابخانەی تایبەت جەنابی دکتۆر دەبێ وەزارەتی تەندروستی بەرنامەیەکی چاکسازی هەبێ لە کەرتی تەندروستی، ئەوەش کاتیەتی دەبێ دەست پێ بکەن..

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

کاك هێڤیدار کاتەکەت تەواو، ئی ئێستا نییە ئەوە، دروستە قسەکەت کاك هێڤیدار، هی ئەم کۆبوونەوەیە نییە، کۆبوونەوەیەکی تر ڕێك دەخەین بۆ چاکسازی لە کەرتی تەندروستی بە ئامادەبوونی وەزیری تەندروستی لە دوای جەژن، فەرموو، کاك ڕزگار.

بەڕێز ڕزگار محمد محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پرسیارێك ئاراستەی بەڕێز وەزیری تەندروستی دەکەم، ئەوەی لە گەرمیان دا ڕوویدا بەڕاستی مەگەر لە صین ڕوویدابێ، وەکو ڕۆژان خان ئیشارەتی پێدا، ئەوەی لە گەرمیان دا ڕوویداوە کارەسات بوو و ئێستا لە گەرمیان وا قسە دەکرێ کەوا ئەوەی چۆتە خەستەخانەی قەڵا گیانی لە دەستداوە، ئەویش بەهۆی چییەوە؟ بەهۆی ئەوەی کۆمەڵێك پزیشك لەوێن ئەوانە خۆبەخشن، کاری ئەوان نییە، بەڕاستی ئەوانەیشی

کەوا بڵێین پزیشکی هەمیشەیین و لە عیادەی ئێواران بۆ خۆیان بە پارە ئیش دەکەن وەدەر بە ژیانی ئەو خەڵکە نادەن، ئایا بەڕێز جەنابی وەزیر جەنابتان لیژنەیەك پێك دەهێنن بۆ بەدواداچوون بۆ هەموو شوێنەکان لەسەر ئاستی هەر چوار پارێزگاکە و لەسەر ئاستی هەردوو ئیدارە سەربەخۆکە بۆ ئەوەی لێکۆڵینەوە بکرێ؟ و دەستخۆشی لەو پزیشکانە بکرێ کە خزمەتیان کردووە و ئیجرائات لەگەڵ ئەو مودیر عام و بەڕێوبەرە گشتی و دکتۆرانە بکرێ کە کەمتەرخەم بوونە و بوونەتە هۆی مردنی گیانی خەڵك، شتێکی تر لێرە نازانم بەڕێزێك ئیشارەتی پێدا بۆچی لای ئێمە گەنجەکانیش دەمرێ؟ وەکو وتم لە خەستەخانەی قەڵا گەنج بووە تەمەنی (33) ساڵ بووە گیانی لە دەستداوە، بەهۆی زیاد پێدانی ئۆکسجین کە ئۆکسجین خۆی ئاسن دەبڕێت، ئەوە هۆی نەزانی پزیشکەکە بووە، خەڵك هەیە من خۆم دەیناسم خزمیشە تەمەنی نزیك (80) ساڵە لەبەر ئەوەی نەچۆتە خەستەخانەی قەڵا نەمردووە، من لێرە پرسیارێکی ترم هەیە، هەم بۆ جەنابت و هەم بۆ جەنابی وەزیری ناوخۆ لەسەر ئەو کولفەی کەوا دابین کراوە بۆ پارێزگا و بۆ ئیدارە سەربەخۆکان، من ئەوەی کە زانیاریم هەیە لە ئیدارەی گەرمیان دا پارەیەکی زۆر تەرخان کراوە، هەندێ شوێن دابین کراوە بۆ کەرەنتینە کردنی بەرکەوتووانی (کۆڤید19)، بەڵام بە بەتاڵی ماوەتەوە و ئیتیفاق کراوە لەگەڵ خاوەن ئوتێلەکە، خاوەن جێگەکە کە ئەو پارەیە بڵێین بە شێوەیەك هین بووە، هیوادارین و داواکارین لە بەڕێزتان لیژنەیەك پێك بهێندرێت بۆ بەدواداچوون بۆ ئەو کولفانەی کە خەرج کراوە بۆ پارێزگاکان، یان وەکو خۆی سەرف کراوە یان نا؟ هەتا من ئەو پرسیارەم بۆ جەنابی وەزیر بوو، پارە تەرخان کراوە بۆ کارمەندانی وەزارەتی ناوخۆ کە لەسەر جاددەکان بوونە و ئەویش وەکو پێویست لە گەرمیان دا خەرج نەکراوە، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، زۆر سوپاس، کاك شەمۆڵ، فەرموو، هەوڵ بدەن لە دوو دەقە، لە دەقە و نیوێك قسەکانتان تەواو بکەن.

بەڕێز شەمۆڵ اشین صابر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا دەستخۆشیم بۆ تەواوی پزیشکان و کارمەندانی تەندروستی هەیە، لەگەڵ هێزە ئەمنییەکان بە پۆلیس و ئاسایش و پێشمەرگە و پۆلیسی هاتووچۆشەوە، بەڵام هەندێ کەم و کوڕی و جیاوازی هەیە لە نێوان شارو شارۆچکەکان ئەو هاوکارییە ماددی و کەل و پەلە تەندروستیانەی کە دێ بۆ وەزارەتی تەندروستی، بەداخەوە جیاوازی کراوە لە دابەش کردنیان، بۆ نمونە لە شاری کۆیە بە وتەی بەرپرسانی تەندروستی وەکو پێویست هاوکاری ئەو شارە نەکراوە و هیچ جیهازێکی ئامێری هەناسەدان یاخود جیهازی فەحسی کۆرۆنا بۆ شاری کۆیە دابین نەکراوە، کە لە کاتێك دا لە شاری کۆیە بەڕێوەبەرایەتییەکی گشتی لێیە، واتا ئەو بەڕێوەبەرایەتییەی ئەوێ بە قەت بەڕێوەبەرایەتییەکانی هەولێر و سلێمانی یە، بەڵام وەك پێویست هاوکاری نەکراوە، جگە لەوەش کۆیە بە پێنج ناحیەوە بڕی (60) ملیۆن دیناری بۆ دابین کراوە

لەو شەش ملیارەی کە لەلایەن بەغداوە دابین دەکرێ، ئەو دەرمانانەی کە لە بەغداوە دێ کۆیە حەقی (6٪)ە، بەڵام وەك پێویست دەرمانەکانیشی پێ نادرێ و بە پێویستیشی دەزانین پزیشك و کارمەندان و هێزە ئەمنییەکان پاداشت بکرێن، دەستتان خۆش، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کاك بەڵێن، فەرموو.

بەڕێز بەڵێن إسماعیل حاجی إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاس دکتۆرە، من پرسیارەکانم کرا.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کاك مەلا ناصر، فەرموو.

بەڕێز عبدالناصر أحمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێر هاتنی بەڕێز وەزیری تەندروستی دەکەین، بەڕاستی من پشتگیری لە قسەکانی ڕۆژان خان و کاك ڕزگار و کاك جلالیش دەکەم، ڕەوشی تەندروستی لە گەرمیان بەڕاستی زۆر زۆر خراپە، لە هەموو ڕووەکانەوە، دوو ڕاپۆرتی پڕ زانیاری لە ڕێگەی سەرۆکایەتی پەرلەمانەوە ئاراستەی سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران کراوە و لەوێشەوە ئاراستەی وەزارەتی تەندروستی کراوە بە ژمارەکانی حەز دەکەم ژمارەکانیشی بنووسرێ موتابەعەی بکات جەنابی وەزیر (10020) لە (2019/11/21) و ژمارە (1196) لە (2020/2/2)، بەداخەوە تاوەکو ئێستا هیچ وەڵامێك نەبووە، تەندروستی گەرمیانیش ڕۆژ بەڕۆژ بەرەو خەراپی و دارمان دەڕوات، تەندروستی گەرمیان کە ژمارەی دکتۆر و کارمەند و فەرمانبەرەکانیان ژمارەیان کەم نییە، ژمارەیەکی زۆرە (1800) کەسی هەیە لە سنووری ئیدارەی گەرمیان دا، بەڵام بە هۆی نەزانینی بەڕێوبەری تەندروستی گەرمیان و شارەزایی نەبوونی لە ڕووی ئیدارییەوە نەیانتوانیوە بەشێوەیەکی ڕێك و پێك دابەشی بکەن و بتوانن ئیش و کارەکان بە شێوەیەکی ڕێك و پێك بڕواتە ڕیوە، بۆ نمونە نەخۆشخانەی خێرخوازی قەلا کە (70) قەرەوێڵەیی یە، ئەوە لەلایەن خێرخوازانەوە دروست کراوە بە بڕی ملیۆنێك و دوو سەد هەزار دۆلار، بۆیە بۆ نەخۆشی کۆرۆنا بەڕاستی ئەم نەخۆشخانەیە هیچ خزمەتگوزارییەکی تێدا نییە کە لەلایەن بەڕێوەبەرایەتی گشتی تەندروستی گەرمیانەوە هاوکاری کرابێ، بۆیە قسەکەی کاك ڕزگار هەر نەخۆشێك دەڕوا بۆ ئەوێ بە هیچ شێوەیەك نە حەب، نە دەرمان، نە خزمەتگوزاری هیچی تیانییە ئەو موستەشفایە، حەز دەکەین لیژنەیەکی لێکۆڵینەوەش بڕوات بۆ ئەوەی کە تەحقیقی تێدا بکات، دوو/ تەبعەن ئەم تەندروستی گەرمیان ئەوا نەبوونی بەڕێوەبەرێکی تەندروستی دڵسۆز نییە، نەبوونی نەخۆشخانەی بینای باشی تێدا نییە، نەبوونی دکتۆرێکی باش لە نەخۆشخانەکە وەکو پێویست نییە، تەواونەکردنی بینای نەخۆشخانەی (100)

قەرەویڵەیی تەبعەن ئەوە لە (2013)وە هەیکەلەکەی تەواو کراوە، بەڵام هەتا ئێستا ئیشی تێدا ناکرێ ئەوە زۆر زۆر زەرووره بۆ سنووری گەرمیان، دکتۆری خەفەر بەڕاستی ئامادەی نەخۆشخانەکان نابێ، لە عیادەکانیان بە تەلەفۆن یان هەر جوابیش نادەنەوە، کە جوابیش دەدەنەوە دەڵێ ئەو نەخۆشە ئیحالەی سلێمانی بکە، چەندین ڕووداوی هاتووچۆ بەڕاستی بە ڕێگای مردن ناسراوە، ڕێگای کەلار-سلێمانی چەندین جار .....

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

کاک مەلا ناصر، ئێمە دەزانین کێشە هەیە لە تەندروستی گەرمیان، سەرۆکایەتی پەرلەمانیش ئەوە دەزانێ بەڵام تەرکیز بکە سەر مەسەلەی کۆرۆنا، سی سانیەت ماوە.

بەڕێز عبدالناصر أحمد علی:

مەسەلەی کۆرۆنا ئەوەیە ئەو نەخۆشخانەی قەڵایە بەڕاستی هیچ خزمەتگوزارییەکی تێدا نییە، دەستتان خۆش، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

دەستخۆش سوپاس، کاک دیاری، فەرموو.

بەڕێز دیاری أنور حەمە رحیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز وەزیری تەندروستی چی وای کردووە لە کاتی پشکنینەکان دا لە ماوەی ڕابردوودا بەتایبەت لە پارێزگایەك کێرڤی تووشبوون بۆ نمونە لە لوتکەدا بوو، بەڵام سەیر دەکات لەوێ ڕێژەیەکی کەم پشکنین ئەنجام دەدرا، بە نمونە ئەو پشکنینانەی کە ئەنجام دەدرا لە (80٪)یان پۆزەتیف بوو، بەڵام لە هەندێك پارێزگای دیکە بۆ نمونە (400) فەحس دەکرا مەسەلەن بڵێی (15) یان (16) یان (20) پۆزەتیڤی هەبوو لە کاتێك دا پێویست بوو لەو کاتەدا نمونە ئەگەر ئێستا کێرڤ لە شوێنێکی دیکە بەرز ببێتەوە پێویستە پشکنینی زیاتر بکرێ، یەعنی (إلخ) لە پارێزگای سلێمانی نزیکی چوار بۆ پێنج ڕۆژ لە گەرمەی ئەو کاتەی کە بۆ نمونە بڵاوبوونەوەی ڤایرۆسی کۆرۆنا بوو لە سلێمانی دا لەگەڵ بەڕێوبەری تەواوی نەخۆشخانەکانی تایبەت بە ڤایرۆسی کۆرۆنا قسەم کردووە و بەڕێوبەری تەندروستی سلێمانی، ئەوانەی کە بەرپرسن لەو سنوورە لە کەرتی تەندروستی نزیکی سێ بۆ چوار ڕۆژ پێمولیە کیتی فەحس کردنی نەخۆشییەکە نەبووە، بە نامەش بۆ بەڕێزتانم نارد، ئەوە بۆ؟ یەعنی لە حاڵەتێکی ئاوادا یەعنی ئەگەر ئێوە پلان و ئامادەکارتان کردبێ بۆ ئەوە ڕوو نادات؟ خاڵێکی دیکە کە گرنگە دەبێ وەڵامی وەربگرمەوە، بەڕێز وەزیری تەندروستی کێ ڕێگەی داوە هەندێك لەو نەخۆشخانە و عیادە ئەهلیانە پشکنینی ڤایرۆسی کۆرۆنا بکەن؟ خەڵك هەیە پارەیەکی زۆریان لێ سەندووە، چواردە ڕۆژ کەرەنتینیان کردووە، ماڵەوە و هەموو ئەوانە، دوایی دەرچووە ئەسڵەن ڤایرۆسی کۆرۆناشی نییە و پارەیەکی زۆریان لێ سەندووە، کێ ڕێگەی بەوانە داوە؟ هەتاوەکو ئێستا باسی دوو ڕۆژ لەمەوپێشت بۆ دەکەم لە سلێمانی خەڵك نەیتوانیوە نەخۆش بووە و هەموو نیشانەکانی

هەبووە فەحسی بۆ نەکراوە، چووە لە نەخۆشخانەی ئەهلی فەحسی کردووە، بۆ ئەوەی کە بزانێت ئیتر نەگەتیڤیش بن زۆربەی پەنا دەبەنە بەر نەخۆشخانە و عیادەی ئەهلی، پرسیارەکە ئەوەیە بۆ ئەوانە وەکو پێویست کاریان لەسەر نەکراوە و دەبێ هەتا ئێستا پەنا ببرێتە بەر ئەوانە؟ یەك خاڵی زۆر گرنگ کارمەندانی تەندروستی ئەمشەو کارمەندێکی تەندروستی لە سۆرانەوە پەیوەندی پێوە کردن گرێبەستە دەڵێ هەشت مانگە مووچەمان وەرنەگرتووە، وایە ئەوە؟ ئەوە پاداشتەکەیانە؟ لەم کاتەدا لەم هەشت مانگە قورسەدا فەرمانبەرانی تەندروستی ئەوانەی کە گرێبەستن مووچەکەیان وەرنەگرتووە، بۆ خۆبەخشەکان ناکەن بە گرێبەست؟ گرێبەستەکانیش بە هەمیشەیی؟ سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، لیزا خان، فەرموو.

بەڕێز لیزا فلك الدين صابر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز وەزیری تەندروستی.

پرسیارێکم هەیە زۆر نزیکە لە پرسیارەکەی کاك دیاری، بەڵام پەیوەستە بە پارێزگای هەڵەبجەوە، ڕۆژانە تێبینی ئەو داتایانە دەکەم کە لەلایەن وەزارەتەکانەوە پەخش دەکرێ لەسەر تووشبووانی کۆرۆنا، تێبینیم کردووە لە پارێزگای هەڵەبجە تێستەکان هەموو ڕۆژ کەم دەکرێ، کە لەگەڵ ئەوەدا ڕێژەی تووشبوون لەوێ زۆر زۆرە، بۆ نمونە ئەگەر (35) تێست بکرێ نمونە دەڵێم لە ڕۆژێك دا (15)یان پۆزەتیڤە، ئەگەر ئەم ڕێژەیە لێك بدەیەوە زۆرە، بۆچی تا ئێستا ئەم کێشەیە چارەسەر نەکراوە؟ ئایا کێشەکە لای وەزارەتە یاخود لای تەندروستی هەڵەبجەیە؟ پرسیارێکی تریشم هەیە لەسەر دەرمانێك بە ناوی (favipiravir) ماوەیەك پێش ئێستا بەڕێوبەرایەتی تەندروستی هەولێر باسی لەوە کرد کە نزیکەی هەزار پاکەتی لەو دەرمانە کڕیوە بۆ هەولێر، ئەو دەرمانە وابزانم بە بێ بەرامبەر بە خەڵکی دەدرێت، بەڵام لە پارێزگای سلێمانی ئەو دەرمانە نەکڕدراوە، هەروەها خەڵکەکە خۆی دەیکڕێ لەسەر ئەرکی خۆی، کە ئەوەش بارگرانییەکی زۆر لەسەر خەڵکی ئەوێ دروست دەکات، هۆکار چییە کە ئەم دەرمانە لە هەولێر کڕدراوە بەڵام لە سلێمانی نەکڕدراوە؟ هەرچەند وتەبێژی تەندروستی لە سلێمانی باسی لەوە کرد، لەبەر ئەوە ئەو دەرمانەمان نەکڕیوە کە هیچ چۆن بڵێی ئەنجامێکی نییە، ئایا ئەوە ڕاستە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، سوپاس لیزا خان، ژیان خان، فەرموو.

بەڕێز ژیان طاهر أحمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرسیاری من بۆ جەنابی وەزیری تەندروستی ئەوەیە کە جەنابی وەزیر من دوو جار پشکنینم کردووە، جارێك لە هەولێر، جارێکیش لە دهۆك، ئەوەی لە هەولێر کردوومە لە ڕێی دەم و لە ڕێی کەپوو پشکنینم بۆ کرا، بەڵام ئەوەی لە دهۆك تەنیا لە ڕێی دەمەوە بوو، ئەوە بووە هۆی ئەوەی گومانم لا دروست بێ لە

ئەنجامی پشکنینەکان لە ڕاستی دا، پرسیارەم کرد لە ستاف تەندروستی دهۆك کە بۆچی تەنیا لە دەمەوە پشکنین دەکەن؟ گوتیان ئەوەی لە کەپوو دەکرێ ئەنجامەکەی زۆربەی جاران هەڵە دەردەچێت، ئەگەر وایە لە ڕووی زانستییەوە تا چەند وەڵامیان ڕاستە؟ ئەگەر ڕاستە بۆ لە هەولێر بە هەردوو شێوە پشکنین دەکرێت؟ ئەگەریش نا ئەوا گومان ناخرێتە سەر ئەنجامی پشکنینەکانی دهۆك؟ بابەتێکی تر پزیشکانی دهۆك نازنم من ئی هەولێر و سلێمانی مولاحەزەم نەکردیە بەس لە دهۆك کە چووەمە چەند نۆڕێنگە بەداخەوە پزیشکەکان پێگری ڕێنماییەکانی تەندروستی ناکەن، پرسیارم لە چەند پزیشکێك کرد ئێوە پزیشکن بۆ پێگری ناکەن؟ گوتیان ئەوەی خودا بۆت نووسیبی ئەوە دێتن، پێویست ناکات پێگری بکەی، جا ئەوە وەڵامی پزیشکێك بێ چاوەڕێی چی دەکەین لە خەڵکی ئاسایی، بە بۆچوونی من دەبێ لەسەر پزیشکان ئیجبار بکرێ کە پێگری ڕێنماییەکان بکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، زۆر سوپاس، کاك ڕزگار، فەرموو.

بەڕێز ڕزگار عیسی سوار:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرسیارم لە بەڕێز وەزیری تەندروستی ئەوەیە زۆرجار باسی ئەوە دەکرێت کە ئەم ڤایرۆسە دەستکردی هەندەك دەوڵەتی زلهێزە مرۆڤ دەتوانێ لەم جۆرە ڤایرۆسانە دروست بکاتن، ئایا ئەوە لە ڕووی زانستییەوە درۆستە یان نا؟ مەبەستم ئەوەیە کەواتە ئەگەر وابێ مرۆڤایەتی هەمیشە لەژێر هەڕەشەیەکی زۆر زۆر جیددی یە، خاڵی هەرە گرنگ بۆ کۆتایی هاتن بەم وەزعە و بەم زرووفە دۆزینەوەی ڤایرۆسەکی ڕاستەقینەیە، ئایا هەرێمی کوردستان خۆی سەرقاڵی دۆزینەوەی ڤاکسینە بۆ ئەم پەتایە؟ ئا یان نا؟ خاڵی تر، ئێمە مەبەستم زیاتر ئەوەیە ئەگەر هەرێمی کوردستان، تەبعەن ئەو هەڵسوکەوتەی کە ئێستا بەشەر لەگەڵ سروشت دەکات بە تەئکید ئەوە ئینشاڵلا ئاخیر ڤایرۆسە، بەڵام دەبێت چاوەڕێی نەخۆشی تریش بکەین، پرسیارم ئەوەیە ئایا هەرێمی کوردستان نە لۆ تەنیا ئەم ڤایرۆسە لۆ ئایندەیەکی درێژخایەنیش بڕوا بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی هەر پەتایەکی تر کە ژیانی هاووڵاتیانی کوردستان مرۆڤایەتی بخاتە ژێر مەترسی و هەڕەشە، ئایا هیچ بەرنامەیەکی درێژخایەنتان هەیە یان نا؟ خاڵی تر ئەگەر ڤاکسین تا دوو ساڵی تر نەدۆزرێتەوە مەترسییەکان بۆ هەرێمی کوردستان لە ڕووی ئابوورییەوە و لە ڕووی مەترسی لەسەر ژیانی مرۆڤەوە چ دەبێت؟ ئاخیر نوقتە کە حەز دەکەم باس بکەم زۆرجار باسی تەنیا چارەسەری فیزیکی دەکرێت لە وەزارەتی تەندروستی هەرچەندە بەڕێزتان بینیم کە باسی کێشەکانی دەروونی و کۆمەڵایەتیش دەکەن، بەڵام لە ئاستی پێویست دا نییە، تەندروستی دەروونی و فیزیکی دوو شتی لە یەك جیانەکراون و تەواوکەری یەکترن و ئەوانەش هەر دەتوانن ببنە سەبەبی کێشەی کۆمەڵایەتی، ئێوە لە خوێندنی باڵا و دامەزراندن و پەرەپێدان و ڕۆشنبیر کردنی خەڵك لە کێشەکانی دەروونی کە دەبنە هۆی کێشەکانی کۆمەڵایەتی چ بەرنامەتان هەیە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، د.زانا، فەرموو.

بەڕێز د.زانا خالد سمایل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێڕای دەستخۆشی بۆ بەڕێز وەزیری تەندروستی بۆ ئەم داتا و ڕوونکردنەوانە پێشکەشی کرد و بۆ ڕێکارەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان کە بێگومان لە قۆناغەکانی خۆپارێزی دا تەواو سەرۆکەوتوو بووین، بەڵام ڕەنگە لێرە و لەوێ لە قۆناغەکانی چارەسەری دا لە هەموو دونیا گرفت هەبێ، گرنگ ئەوەیە ئێمە بتوانین لە جەلسەیەکی وادا پەنجە بخەینە سەر گرفتەکان، بۆ ئەوەی پلانی حکومەتی هەرێمی کوردستان لەبەر چاومان ڕوون بێت، بۆ ئەوەی لە ئایندەدا بزانین بەرەو کوێمان دەبەن، خاڵی یەکەم کە دەمەوێت ئاماژەی پێ بکەم ئێمە لە چوارچێوەی یاسای تەندروستی گشتی عیراقی ژمارە (89)ی ساڵی 1981 بەڕوونی هاتووە کە ئەرکی دەوڵەتە سەلامەتی تەندروستی هاووڵاتیانی خۆی بپارێزێت، دەوڵەت بەو مەفهومەی کە ئەو یاسایە یاسای عیراقی یە و بەرکارە لە هەرێمی کوردستان، بەو مانایە دێت کە دەبوایە حکومەتی مەرکەزی زیاتر بچێتە ژێرباری ئەم خەرجییانەی کە هاووڵاتیانی هەرێمی کوردستانیش وەك هەر هاووڵاتییەکی تر لە پارێزگاکانی عیراق پێویستیان پێی دەبێت بۆ قۆناغی خۆپارێزی و قۆناغی چارەسەری بۆ دابین کردنی پێداویستییەکانیان لە ناو دامەزراوە تەندروستییەکان کە بە پێی ئەو ئامارانەی بەڕێز وەزیری تەندروستی ئاماژەی پێکرد، بینیمان کە نزیکەی (13) ملیار بۆ بودجەی وەزارەتی تەندروستی تەرخان کراوە بۆ خەرجییەکان و نزیکەی (25) ملیاریش تەنها بۆ کەرەنتین کردنی هاووڵاتیان لە ڕێگای پارێزگاکانەوە تەرخان کراوە کە ئەوەشیان هەر میزانییەیەك بووە حکومەتی هەرێمی کوردستان ئەو (25) ملیار دینارەی داوە بە پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان، بۆ ئەوەی کەرەنتین کردنی هاووڵاتیان کە لە دەستپێکەوە لە ئەنجامی بەدواداچوونی ئەرکی لیژنەکەمان بەدواداچوونمان کە خەرجی هەر هاووڵاتییەك لە شوێنەکانی کەرەنتین بریتی یە لە ملیۆنێك بۆ ملیۆن و دوو سەد هەزار دینار بۆ ماوەی چواردە ڕۆژ بە سەرجەم پێداویستییەکانییەوە، کە ئەوەشیان خەرجییەکی زۆرە لەسەر حکومەتی هەرێمی کوردستان، جگە لەوەی حکومەتی مەرکەز بڕیارێکی دەرکرد من لێرەدا پرسیار لە بەڕێز وەزیری تەندروستی دەکەم کە دوو جار بەڕێزیان لەگەڵ شاندێك سەردانی بەغدایان کرد ئامادەبوون لەو کۆبوونەوە لەگەڵ وەزارەتی تەندروستی حکومەتی فیدراڵی، ئایا ئەم بڕیارەی وەزارەتی تەندروستی عیراقی کە بۆ ستاف تەندروستی بۆ هێزکاری تەندروستی کە بڕی پاداشتێك، موکافەئەیەك بۆ ئەوانەی لە ناو سەنتەری چارەسەری کۆرۆنا دا کار دەکەن تا چەند ڕەزامەندی دراوە بۆ ئەوەی هێزکاری تەندروستی لە هەرێمی کوردستانیش بێ بەش نەکرێن، دیسان بەر مەبنای ئەم یاسایەی کە ئاماژەمان پێیدا هێزکاری تەندروستی لە هەرێمی کوردستانیش ماڧ خۆیانە بێ بەش نەبن لەم پاداشتە، لە هەمان کات دا ئایا ئەنجامی ئەم پێشنیارەی وەزارەتی تەندروستی چی بووە؟ بۆ ئەوەی دەزانین کە بارودۆخی هەرێمی

کوردستان لە ئاستێکی خراپدایە ناتوانرێ پاداشتی هێزکاری تەندروستی بکرێت، بەڵام وەك لە ڕابردووە بەدواداچوونمان کرد نووسراوێك ئاراستەی سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانیان کردووە بۆ ئەوەی دەرەجەیەك لە (سلم)ی وەزیفی فەرمانبەران وەکو (قدم)ێك پێیان بدرێ، ئایا ئەنجامی ئەوە چی بووە؟ لە هەمان کات دا ئێستا گلەییەك هەیە لە شێوازی خزمەتگوزاریی تەندروستی لە قۆناغی چارەسەری ئەویش ئەوەیە بەشێك لە هاووڵاتیان دەڵێن ئەوانەی کە دەچنە قۆناغی ئەوەی لە بەشی چاودێری چڕی هەناسەدان چارەسەر بکرێن، تاوەکو ئێستا هیچ لەو نەخۆشانە چاك نەبوونەتەوە بەداخەوە سەرجەمیان گیانیان لە دەستداوە، ئایا ئەگەر ئەوە دروستە ڕوونکردنەوەیەك لەلایەن بەڕێز وەزیری تەندروستییەوە لەم بابەتە بدرێت، بەسوپاسەوە.

خاڵی کۆتاییم ئەوەیە ببوورن درێژم کردەوە، خاڵی کۆتایی ئەوەیە تەئیدەن بۆ بەشێکی قسەکانی برای بەڕێز کاك سەرکۆ ئاماژەی بە جۆری دەرمانێك کرد کە ئەو دەرزییەی کە لە دوو هەزار دۆلارەوە دەست پێ دەکات بۆ زیاتر، ئێمە دەزانین بەدواداچوونیشمان کرد لە لیژنەی تەندروستی کە ئەم دەرمانە لە ڕێگای دەزگای کواڵتی کۆنترۆڵی دەرمانی هەرێمی کوردستان نەهاتۆتە هەرێمی کوردستان، کەواتە بە ڕێگای نایاسایی هاتۆتە هەرێمی کوردستان، بەڵام دیارە لە چ شوێنێك و لە چ پارێزگایەك لە چ شوێنێك، لە چ دەرمانخانەیەك دەفرۆشێ و مامەڵە بە گیانی هاووڵاتیان دەکرێ، ئایا وەزارەتی تەندروستی لە ڕێگای بەشی تایبەتمەندی خۆیەوە بۆ هەوڵی ئەوە نادات کە ئیجرائاتی پێویست بکرێ و ئیجرائاتەکانیان ئیعلان بکەن بۆ خەڵك؟ هەر هیچ نەبێت هاووڵاتیان بۆ ئەوەی هۆشیار ببنەوە، خەڵکێکی کەم دەرامەت هەیە بەدوای کڕینی ئەو دەرزییانەوە بووە کە پارەیەکی زۆرە ناتوانێ دابینی بکات، پلازمای خوێن بەداخەوە ئەویشیان لە هەندێك شوێن دا خەریکە مامەڵە بە گیانی هاووڵاتیان دەکرێت، ئایا ئیجرائاتەکانی وەزارەتی تەندروستی لەم بارەیەوە چیە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك لقمان، فەرمووو.

بەڕێز لقمان حمد حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا بەخێرهاتنی بەڕێز وەزیری تەندروستی دەکەین، دەستخۆشی لە وەزارەتی تەندروستی و ناوخۆ دەکەین بۆ ئەو هەوڵانەی لە ماوەی ڕابردوو داویانە بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی ڤایرۆسی کۆرۆنا، ئاشکرایە کە لە شار و شارۆچکەکانی کوردستان لەڕێگای هەڵمەتێکی خێرخوازی ژمارەیەکی زۆر لە نەخۆشخانەی خێرخوازی کراونەتەوە، ئایا پلانی وەزارەتی تەندروستی پیە بۆ دابین کردنی میلاکاتی پێویست لە پزیشك و کارمەندانی تەندروستی بۆ ئەم نەخۆشخانەیەی کە ئێمە پێشنیازی ئەوە دەکەین ژمارەیەکی زۆر لە خۆبەخشانی دەرچووی بوارە جۆر بە جۆرەکانی تەندروستی لە نەخۆشخانەکانی کۆرۆنا دەوامیان کردووە، پێشنیازی ئەوە دەکەین کە ئەوانە لەم شوێنانە میلاکات بەوانە پڕ بکرێتەوە، لەڕاستیشدا نابێ دامەزراندن

له كەرتی تەندروستی بوەستێنرێت، چونكە كەرتی تەندروستی كەرتێكی گرنگە و پەیوەندیدارە بە خزمەتگوزاری تەندروستی و سەلامەتی هاووڵاتیان، خاڵێكی تر دەمەوێ ئاماژەی پێ بدەم ئەوەیە كە پشتیوانی لەم بۆچوونە دەكەم كە بە پاداشت كردنی، حیساب كردنی دوو ڤاتی خزمەتی ساڵێك بۆ كارمەندانی پزیشكە بەڕێزەكانی بواری كەرتی تەندروستی كە لە بواری ڕووبەڕووبوونەوە لەگەڵ ڤایرۆسی كۆرۆنا كاریان كردووە، پێویستە وەزارەتی تەندروستی زوو بە زوو ئەم پاداشتە ڕابگەیەنێ وەكو هاندانێك بۆ پزیشك و كارمەندانی كەرتی تەندروستی كە لەم بوارەدا پێشمەرگە ئاسا خزمەت دەكەن، بەپێی بەدواداچوونی ئێمە بە حوكمی ئەوەی كە لە لیژنەی تەندروستی ئەندامین، جۆرێك ناهاوسەنگی هەیە لە نێوان شار و شارۆچكەكان لە میلاكاتی پزیشكی بەتایبەت لە ناوچە دوورە دەستەكان، قەزا دوورە دەستەكان، بۆ نمونە قەزایەكی وەكو چۆمان و مێرگەسور و هەروەها پێنجوین و ناوچە جیاوازەكانی تر جۆرێك ناهاوسەنگی هەیە لە میلاكات هۆكاری ئەوە دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی دكتۆرە بەڕێزەكان بە زەحمەت لەو ناوچانە دەوام دەكەن، چونكە ژمارەی دانیشتوانیان كەمە، ڕەنگە بواری نۆرینگەی پزیشكی كەمتر بێ، ئایا پلانی وەزارەتی تەندروستی چییە بۆ ئەوەی چارەسەری ئەوە بكات؟ چونكە ئەم ناوچانە زۆر مەغدوورن بەتایبەت لە بواری ئیختیصاصاتی جۆر بەجۆر، هەروەها پشتیوانی لە بۆچوونی كاك مەلا وەیسی دەكەم سەبارەت بە كردنەوەی بەڕێوبەرایەتی گشتی تەندروستی سۆران، لەڕاستی دا سۆران (150) هەزار كەس دانیشتووی شاری سۆرانن، جگە لەوەی قەزاكانی چۆمان و ڕەواندز و مێرگەسۆریش بەشێكی فشاری تەندروستیان دەگەڕێتەوە سەر بۆ مەركەزی تەندروستی سۆران، بۆیە ئەوە بكرێتە بەڕێوبەرایەتی گشتی تەندروستی هاوشانی ئیدارە سەربەخۆكان، هەروەها نەخۆشخانەیەك لە رانیە هەیە، ڕانیە ناوچەیەكی گرنگە (80٪)ی بیناكە تەواو بووە، (20٪)ی مایە، پێشنیاز دەكەم كە وەزارەتی تەندروستی هەنگاو بنێ بەرەو تەواوكردنی، هەروەها هەرچەندە وەزیری بەڕێز وەزیری تەندروستی ئەوە دوا خاڵمە بەڵام هەندێك ناوچە هەیە تێكەڵاوەتی كۆمەڵایەتی بە شێوازێكە كە پێویستە ئاسانكاری بۆ هاتووچۆ بكرێ، بەتایبەت ناوچەیەكی وەكو باڵەكایەتی لەگەڵ پشدەر و بتوێن تێكەڵاوەتی هەیە، خەڵكەكە زۆری هەیە با بڵێین هاتووچۆیان هەیە، ئەوە دەبێ ئاسانكاری بكرێ پێشنیاز دەكەم بەڕێز وەزیری تەندروستی هەنگاو بنێ بۆ ئاسانكاری كردنی هاووڵاتیان لە نێوان ئەو دوو دەڤەرە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ، شیرین خان، فەرموو.

بەڕێز شیرین أمین عبدالعزیز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان.

من پرسیارەکانم ئاراستەی وەزیری تەندروستی دەکەم، لە قۆناغی دووەمی ڤایرۆسەکەدا بەداخەوە دەتوانین بڵێین گەرمیان ڕێژەیەکی زۆر تووشی ڤایرۆسی کۆرۆنا ببوون، بەپێی زانیارییەکانی من زیاتر لە شەست کەس مردوون، بەشێك لە گرفتەکان نەبوونی دکتۆری پسپۆڕ و نەبوونی ئامێری هەناسەدانە، پێموایە بەڕێز وەزیری تەندروستی خۆی ئاگاداری کۆی گرفتەکانی تەندروستی یە لە گەرمیان، بۆیە پرسیاری ئاراستەی دەکەم بۆچی هەوڵیان نەداوە ستافێکی تایبەت بە نەخۆشخانەی قەلا دابین بکرێ؟ تەمەنای ئەوەی لێ دەکەین بتوانێت لەسەر خەت بێت، بۆ ئەوەی گرفتەکانی گەرمیان بە دیاریکراوی لەسەر ڕەوشی تەندروستی چارەسەر بکات، پرسیاری دووەمم ژمارەیەکی کارمەندی تەندروستی بڵێین گرێبەستن بەشێکیان ئەوەندەی من ئاگادار بم لە نەخۆشخانەکانی تایبەت بە کۆرۆنا دەوام دەکەن، بەڵام تاوەکو ئێستا مووچەی مانگی یەك و دوویان وەرنەگرتووە، هۆکاری وەرنەگرتنی مووچەکەیان بۆچی دەگەڕێتەوە؟ پرسیاری سێهەمم/ هاووڵاتییەکی زۆر سەردانی نۆڕینگە و تاقیگە و تەنانەت نەخۆشخانە ئەهلییەکان دەکەن و سامپڵی خوێن وەردەگیرێت بۆ ئەوەی بزانن هەڵگری ڤایرۆسەکەن یاخود نا، عیلاج و دەرمان بۆ تووشبووانی با بڵێین ڤایرۆسی کۆرۆنا دەنووسن بۆ کۆنترۆڵ کردنی ئەوە ڕێکری چیان گرتۆتەبەر؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن / سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، زۆر سوپاس، کاك هاوڕێ، فەرموو.

بەڕێز هاوڕێ بناء محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی بەڕێز وەزیری تەندروستی دەکەین با بچینە سەر گەرمیان، قسە زۆر کرا لەسەر ئەوەی کە خەستەخانەیەك لەوێ دروست کراوە، هەڵبەتە خەڵکانی خۆبەخش دروستیان کرد، دەستیان خۆش بێ، من یەعنی قسەکانم وەڵام نییە بۆ هیچ یەکێك لەو برادەرانە و لەو خوشك و برایانەی کە باس لە گەرمیان دەکەن، ڕاستی من بۆ خۆم زۆر بە گومان بووم لەو ئامارانەی لە گەرمیان بڵاو دەکرانەوە، یان ئەوەی ئەو کۆرۆنایەی کە لە گەرمیان بوو، هەڵبەتە ئەو قسانەی من دافع نییە بۆ ئەوەی خەڵك خۆپارێزی نەکات، من پوورێکی خۆم بە میسال دەهێنمەوە نزیکەی تەمەنی (60) (65) ساڵ دەبێ شەکرە، زەخت، بەڵام چوو بۆ یەکێك لەو خەستەخانە ئەهلییانە پێیان وتبوو کۆرۆناتە، جا نەبێت بەچاوی منەوە سوپاس بۆ خوا گەڕایەوە ئێستا عەیبی نەماوە و هیچ کێشەی نییە، یەعنی ئەگەر قەرار بێ ئەو کۆرۆنایەی کە باسی دەکەن ئەوەی گەرمیان ئەوە بوایە دەبوو پوورم هەزار ساڵ تەمەنی بێ لەگەڵ کەس و کاری ئێوە بەرگەی نەگرتبایە، ئەوە یەك، دواتر لەسەر نەخۆشخانەی کفری کە سەرباری ئەوەی نەخۆشخانەی کۆرۆنای تێدا نەکراوەتەوە نەخۆشخانەیەکی تێدا دروست کراوە لە ساڵی هەشتاکان لە سەردەمی ڕژێمی کۆنی ئەوکات، نەخۆشخانەکە زۆر بچووکە یەعنی هەر چ دکتۆرێك دەنێردرێتە ئەوێ دوای ماوەیەکی زۆر کورت لەوێ هەڵدێت، دەگەڕێتەوە بۆ سلێمانی، بۆ هەولێر بێ، یان هەر شوێنێکی تر، سەرباری ئەوەی کە ئەو

نەخۆشخانەیە نزیکەی پەنجا هەزار بەسەرەوە هاووڵاتیانی لەسەرە، بە ناحیەی سەرقەڵا و ناحیەکانی ترەوە، بۆیە پێویستە بەتایبەت وەزیری تەندروستی یان بڵێم وەزارەتی تەندروستی و ئەنجومەنی وەزیران کە کفری یەکێکە لە قەزا کۆنەکان لە بیستەکانی سەدەی پێشووەوە قەزایە یەکێکە لە قەزا زۆر دێرینەکان، یەعنی حەقە وەزیرەکان چاویان لێ بێ بە حوکمی ئەوەی لە هەشتاکان پێیانووتووە شاری وەزیران، بەداخەوە تاوەکو ئێستا وەکو پێویست ئاوڕی لێ نەدراوەتەوە، پرسیاریکیان تەرك دەکەم، لەبەر ئەوەی وەزیری ناوخۆ ڕۆیشتووە، یەك میسالی تر باس دەکەم لەسەر ئەو نەخۆشخانە ئەهلیانەی کە هەن، ئەوەی کە(CT scan)یان بۆ کۆرۆنا کردووە بۆ هەندێ کەس ناوی نەخۆشخانەکەم لایە، کەسێك چووە بۆ ئەوێ فەحسی کردووە پێیان وتووە کۆرۆناتە (15) ڕۆژ بۆ (20) ڕۆژ خۆی کەرەنتینە کردووە، دواتر چووە پلازما ببەخشێ پێیان وتووە وەڵڵا تۆ هەڵامەتت بووە و کۆرۆنات جارێ هەر نەگرتووە تا تێیپەڕێنی، بەداخەوە ئەوانە وەکو ئەوەی کە ئێوە ئاماژەتان پێدا، سێکتەری تەندروستی پێویستی بە چاکسازی یە، دەستتان خۆش بێ.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، خدیجە خان، فەرموو.

بەڕێز خدیجە عمر طە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە دیارە ڤایرۆسی کۆرۆنا هەتا ئێستا بە تەواوەتی و لە هەموو ڕوویەکەوە نەناسراوە، بە پێی قسەی ڕێکخراوی تەندروستی جیهانی و هەروەها زانایان و پسپۆرانی تەندروستیش بێت هەتا ساڵی داهاتوو، نیوەی ساڵی داهاتووش ئەو ڤایرۆسە لەگەڵمان بەردەوام دەبێت، ناکرێیتیش کە ژیان بوەستێت بە تەواوەتی، بۆیە ئەو پرسیارە لە بەڕێز وەزیری تەندروستی دەکەم کە ئایا ئێوە بیرتان لەوە نەکردۆتەوە کە ئێستا دەبێ کار لەسەر بەهێزکردنی بەرگری جەستەیی تاك بکرێت، ئەوەش بێگومان دەبێ لە ڕێگای هەڵمەتێکی تەندروستی فراوان دا بکرێت بە هاوکاری دەزگاکانی ڕاگەیاندنەوە، ئەگەر ئەو نیەتەشتان نەبێ پێشنیاز دەکەم کە لەو حاڵەتە، لەو بارودۆخەی ئێستادا ئەوە باشترین ئیشە کە دەکرێت ئەنجام بدرێت، هەروەها سەبارەت بە گوزەران و ژیانی هێزکاری تەندروستی لەڕاستی دا ئەمنیش سەرەڕای دەستخۆشی کردن لە هێزەکانی تەندروستی پزیشك و پەرستاران و ئەوانەی کە لە هێڵی پێشەوەی بەرگری کردن و ڕووبەڕووبوونەوەی ڤایرۆسی کۆرۆنان، داوا دەکەم کە ئێوەش وەکو وەزارەتی تەندروستی داوای دەعمێکی ماددەی بۆیان بکەن، ئەگەر لەو بارودۆخە داراییەی کە هەرێم تێیدایە ئێستا ناکرێت پێشنیاز دەکەم کە داوای (قدم)ێکیان بۆ بکرێت، بۆ ئەوەی لە داهاتوو لە کاتی باشبوونی وەزعی دارایی بتوانن سوودمەند بن، پرسیارەکی تریشم هەیە کە ئایا بۆچی ئەو حاڵەتە کۆرۆنایانە کە بە (CT scan) دەستنیشان دەکرێت وەکو (PCR) ناچێتە ناو ڕاگەیاندنەکانی وەزارەتی تەندروستی؟ دوو خاڵی تر هەیە، نازانم نووسراوێك بڵاو بوۆتەوە کە لەلایەن بەڕێوبەری گشتی ئاراستەی وەزارەتی تەندروستی کراوە دوێنێ (7/26) باسی بە

خاكسپاردنی ئەو كەسانە دەكات كە بە ڤایرۆسی كۆرۆنا گیانیان لە دەستداوە، باسی ئەوە دەكات كە كەس و كاری ئەوانەی كە بەو نەخۆشییە گیان لە دەست دەدەن دەتوانن لە هەر شوێنێك كە بیانەوێت ئەو مردیە بە خاك بسپێرن، دوای ئەوەی بە خاكسپێران هیچ زەرەر و زیانێكی بۆ دەرەوە نابێ، ئایا ئەوە تا چەند ڕاستە؟ ئەگەر ڕوونكردنەوەیەك بدرێت، هەروەها توێژینەوەیەك هەیە.......

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، كاتت تەواو بوو خەدیجە خان، تەواو، سوسن خان، فەرموو.

بەڕێز بەڵێن إسماعیل حاجی إبراهیم:

عەفوو بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان (20) سانیەم بدەیتێ یەك پێشنیازی بچووكم هەیە، بەس بیست سانیە بۆ جەنابتانە.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، فەرموو.

بەڕێز بەڵێن إسماعیل حاجی إبراهیم:

تەمەنا دەكەم دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمان ڕێكارێك لەم پەرلەمانە بەڕێزەدا بگرێتەبەر هەرچی پەرلەمانتارە بە ڕۆژ دەم دەكاتەوە دەڵێ حكومەت حیساب بۆ پەرلەمان ناكات، نایێ بۆ پەرلەمان، جوابی پرسیارمان ناداتەوە، لە (111) پەرلەمانتار لەوانەیە (40) پەرلەمانتار لێرە مابێ، حەقە ئێستا غایبات وەرگرن، هەرچییەك لێرە نەبێ بێجگە لەوانەی خۆتان مۆڵەتتان داونەتێ، بەڕاستی حەقە بەغایب بنووسرین، یەعنی هەمووی لەبەردەم تەلەفزیۆن و بۆ شاشە و بۆ موزایەدە، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ، سوپاس، بەڵێ ئێستا وەری دەگرین، دروستە، وەڵلا كاك علی من ئیزنم دا بەڕاستی، سوسن خان، فەرموو، دەزانی ئەو ئیشكالیەتە كە زۆرترین قسە لە ئیعلام دەكرێ ئیشكالیەتێكە نازانن چارەسەر كردنی زۆر ئاسان نییە، پێشتر بەشێكی زۆر لە پەرلەمانتارانی بەڕێز دەیانووت وەزیر نایێت، ئێ وەزیر هاتووە پرسیاری لێ بكە، وەزیری لەمەولا بە بەردەوامی دێ پرسیاری لێ بكەن، ئیتر كەم با بڵێین ئەوە بەشێكە لە پرۆسەی چاودێری، دەڵێن پەرلەمانی كوردستان ناتوانێ چاودێری بكات، ئەوە بەشێكە لە پرۆسەی چاودێری خەڵكیش ئەم دانیشتنە دەبینێ كە (40) كەس ماوەتەوە لە ژوورەوە، بەڵێ سوسن خان، فەرموو.

بەڕێز سوسن محمد میرخان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وەڵلا منیش پشتگیری ڕایەكەی كاك بەڵێن دەكەم بەڕاستی، هەموومان پێویستە تا كۆتایی بەرنامە لێرە بمێنینەوە، سەرەتا دەستخۆشی بۆ حكومەتی هەرێمی كوردستان كە هەر لە سەرەتای دەست پێكردنی پەتای كۆرۆنا بەڕاستی بە شێوازێكی زۆر باش و توند و تۆڵ ڕووبەڕووی ئەو پەتایە بوویەوە، ئەگەر نا ئەو پەتایە لەوانەیە تا ئێستا لە ئاستێكی زۆر زۆر مەترسیدارتر بووە، بە پێی ئەو پێشبینی و داتا و ئامارانەی

که بەڕێز وەزیری تەندروستی بەڕێز کاك سامان ئاماژەی پێدا، واتا ئەم پەتایە تا مانگی شوباتی ساڵی ئایندە بەردەوام دەبێ و بەو پێیە بێ ئایا وەزارەتی تەندروستی تا چەند خۆی ئامادە کردووە بۆ ڕووبەڕووبوونەوە لەو ژمارە زۆرەی کە خۆی ئاماژەی پێدا؟ کە ڕێژەکەی (120) هەزار کەسە، ئایا ئەو ئیمکانیاتەی هەیە هەرێمی کوردستان کە ڕووبەڕووی ئەو ژمارە زۆرە ببێتەوە؟ و چارەسەر بۆ نەخۆشەکانی پەتای کۆرۆنا دابین بکات؟ ئەگەر بەو پێیە بێت، ئایا قوتابخانەکان و زانکۆکان لە هەرێمی کوردستان کەی دەکرێنەوە؟ هەروەها سەبارەت بەوەی کە ئایا وەزارەتی تەندروستی هیچ توێژینەوەیەکی جیهانی، یاخود پێشبینییەك هەیە کە پەتای کۆرۆنا لە چ کاتێك کۆتایی دێت؟ خاڵێکی ترم سەبارەت بە پەتای کۆرۆنا کە ئاماژەتان پێدا ککە بەردەوام دەبێ بە پێی ئەوەی کە تا ئێستاش لە هەرێمی کوردستان دا بەڕاستی نرخی دەستەوانە و ماسك زۆر بەرزە، ئایا وەزارەتی تەندروستی و حکومەتی هەرێمی کوردستان بیری لەوە نەکردۆتەوە کە کارگەی زیاتر دابین بکات لە هەرێمی کوردستان کە هەموو هاووڵاتیانی هەرێمی کوردستان بتوانن ماسك و دەستەوانە دابین بکەن؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك مەم برهان، فەرموو.

بەڕێز مەم برهان محمد قانع:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من چەند پرسیارێکم بۆ بەڕێز وەزیری تەندروستی هەیە، سەرەڕای ئەوی کە ئەندامانی بەڕێز باسیان لەوە کرد کە دەبێ ستایشی ماندووبوونی کارمەندانی تەندروستی و پزیشکەکان بگیرێت، پشتیوانی لەو بۆچوونەی دەکەم هەم لە بەرز کردنەوەی پلەیەك بۆیان، یاخود دەرماڵە یان هەر شتێکی دیکە کە شایستەی ئەوەن، پرسیارەکانم ئەوانەن هیوادارم بە دیقەتەوە جەنابت گوێ بگرێ:

یەکەمیان/ بۆمانی ڕوون بکەیتەوە جیاوازی چییە لە جیاوازی ژمارەکانی پشکنینداییە وەکو هەندێك ئەندام پەرلەمان باسیان کرد لە پارێزگایەك بۆ پارێزگایەکی تر؟ ئایا ئەوە خەلەلی هەمووومان یەك سیستەمی تەندروستیمان نییە؟ ئایا ئەوە خەلەلی بەڕێوبەرە گشتییەکانی تەندروستییە؟ بۆ نمونە لە (س) وایە و لە فلان شوێن بە شێوەیەکی دیکەیە.

دووەمیان/ کێشەیەك هەیە نرخی دەرمانی (favipiravir) ئەو دەرمانە رووسیەکە کە کێشەکە وەکو باس دەکرێ بە (200) دۆلارە وەکو باسیشیان کرد لە سلێمانی هەندێك بەڕێوبەرایەتی تەندروستی وتوویەتی ئێمە بەکاری ناهێنین، ئەم کێشەی نرخە ئەگەر بۆمان ڕوون بکەیتەوە و حکومەتی عیراق چەندی ناردووە بۆ هەرێمی کوردستان و چۆن تەوزیع کراوە؟ حکومەتی هەرێم چەندی کڕیوە لەو دەرمانەش بە هەمان شێوە؟ و بەڕاستی ئایا ئەو دەرمانە دەوری هەیە لە چارەسەر کردن؟ دەکرێ داتایەکمان بدەیتێ لە ماوەی چەند حەفتەی ڕابردوودا بۆ نموونە؟ ڕۆژانە نزیکەی بەپێی ئەو داتایانەی کە وەزارەتی تەندروستی بڵاوی دەکاتەوە لە نزیکەی (2200) بۆ (2500) پشکنین دەکرێت، لەوانە

بەداخەوە نزیکەی ڕۆژانە نزیکەی (200) بۆ (250) کەسیش تووش دەبێ، کەواتە بەپێی ڕێژەی ئەو پشکنینانە کە دەکرێ نزیکەی (10٪)ی تووشبووانن، بەڵام بە پێی تووشبوون ژمارەی مردووان کە جەنابت باست کرد لەهەرێمی کوردستان دا (3.9٪)، تەبعەن ژمارەی پشکنین لە هەرێمی کوردستان دا زۆر کەمترە لە وڵاتە پێشکەوتووەکان، بۆ نموونە وەکو ئەمریکا، ئێمە بەراوردی ئەوە ناکەین، بەڵام لە وڵاتە دراوسێکان ژمارەی پشکنین زۆر زیاتر دەکەن، وەکو گریمانەیەك ئەگەر وەرگرین بۆ ئەوەی قسەم لەسەر ئەو ڕێژەی مردنەیە کە (3.9٪)یە گریمانەنەیەك وەربگرین دە بەرابەر پشکنین بکرێ، لە جیاتی (2500) بکرێ (250000) دوو سەد و پەنجا هەزار پشکنین بکرێ، ئایا ئەم ڕێژەیە ڕێژەی تووشبووان بە هەمان شێوە بەرز دەبێتەوە ؟ لە کاتێك دا مردوو هەر وەك خۆیەتی، ژمارەی مردووان، کەواتە پێتوانییە ژمارەی مردووان لە هەرێمی کوردستان زۆر لە سفر پۆینت نزمترە؟ یەعنی کەواتە مەترسییەکەی بەم شێوەیە نەبێ، ڕێژەی مردووان حەز دەکەین ئەوە بزانین بۆ ڕای گشتی کوردستان و بۆ ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمانیشی ڕوون کەیتەوە ڕێژەی مردن چەندە ئەگەر تووشبووەکان هیچ نەخۆشییەکی درێژخایەنیان نەبێت؟ داتایەکتان لایە جیاتان کردبێتەوە؟ هیچ نەخۆشی درێژخایەنی نەبووبێت و بەڵام مردبێ بە هۆی کۆرۆناوە ڕاستەوخۆ؟ پرسیارێکی تر دەمەوێ جەنابت ئەوەمان بۆ ڕوون بکەیتەوە بۆچی ڕێژەی تووشبوون لە سلێمانی زۆر زیاترە لە هەولێر و دهۆك؟ هیوادارین لە سلێمانیش وەکو هەولێر و دهۆك بێت و هەر نەشمێنێ، کێشەکە لە چیدایە ئەوەی لە سلێمانی کە هەیە ئەم حاڵەتە پەیوەندی بە باری دامەزراوە تەندروستییەکانی سلێمانییەوە هەیە؟ یان پەیوەندی بە ڕاددەی خۆپارێزی یاخود خۆنەپارێزییەوە هەیە لە سلێمانی دا؟ یاخود پەیوەندی بە سنوورەکانەوە هەیە؟ دەکرێ ئەوەمان بۆ ڕوون بکەیتەوە، وەکو چۆن لە سلێمانی باست کرد ڕێژەی تووشبوون لە چوارچێوەی ئەو تووشبووانەدا لە ڕاپۆرتەکەی جەنابت (65٪)، هەولێر (28٪)، دهۆك (3٪)یە حەز دەکەین ئەوە زیاتر ڕوون بکەیتەوە، ئەخیر پرسیارم لە جەنابت ئەو پشکنینانەی کە دەکرێن لە فەرمانگەکانی تەندروستی دا بۆ پشکنینی کۆرۆنا بۆ نمونە لە هەر پارێزگا شارە گەورەکان دا ڕۆژانە نزیکەی (200) بۆ (400) بۆ (500) بۆ (700) دەکرێت، یەعنی من ئەوەی بینیومە (200) بۆ (300) کەس لە حەوشەیەکی نزیکەی (40) مەتر چاورگۆشەیەك لە حەوشەیەکن، ئەگەر ئەوانە تووشبووش نەبن ئەگەر چواریشیان تووش بووبێ پۆزەتیف بێ ئەگەری ئەوە هەیە بگوێزنەوە.....

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

کاك مەم کاتەکەت تەواو.

بەڕێز مەم برهان محمد قانع:

بەیارمەتیت سەرۆکی پەرلەمان ئەخیر پرسیارمە، دۆخی چارەسەر کردن یەعنی پشکنین لە ناو نەخۆشخانەکانی ئێمە بەداخەوە لە ئاستێکی کوالێتی بەرزی تەندروستی دا نییە ڕەچاوی ئەوە ناکەن مەترسییەکان هەست دەکەین زیاتر دەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، گولیزار خان، فەرموو.

بەڕێز گولیزار رشید حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرسیارێت من هەمی هاتنە کرنێ، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، حسیبە خان، فەرموو.

بەڕێز حسیبە سعید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرسیارەکانی منیش لەلایەن بەڕێز مامۆستا مەلا وەیسی و کاک زیدان کران، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، گوڵستان خان، فەرموو.

بەڕێز گوڵستان سعید حمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرسیارەکانی منیش لەلایەن کاک جلال محمدەوە کرا، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاک عثمان، فەرموو.

بەڕێز عثمان کریم سوارە (سێدەری):

بەڕیز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی وەزیری تەندروستی دەکەین من پێشنیار دەکەم بۆ وەزیری تەندروستی کە چەند تیمێکی تەندروستی مەیدانی دروست بکرێت بۆ ناوچە جیاجیاکان، بەتایبەتیش بۆ گوندنشینەکان، لەوانەیە هەندێ شوێن هەبێت، یەعنی بەڕاستی وەکو پێویست دەستیان بە نەخۆشخانەکان ناگات، هەروەها پرسیارێکی من ئەوەیە کە یەکێ لە دکتۆرە بەڕێزەکان باسی لەوە کرد کە (80٪)ی هاووڵاتیان تووش دەبن بە بێ ئەوەی بە خۆیان بزانن و کاریگەریەکی ئەوتۆی نابێت لەسەریان، هەروەها پێشنیار دەکەم نەخۆشخانەی گشتی دوکان کە شوێنێکی زۆر گونجاوە بەشێکی بکرێن بە نەخۆشخانەی کۆرۆنا، کە شوێنێکی باش و گونجاو و لە وەسەتی کوردستاندایە، هەروەها دەگوترێ بڵێین سوپاسێکی بێ پایانی وەزیری تەندروستی و هەروەها یەکە بە یەکەی کارمەندانی نەخۆشخانەکان بکەین کە ئەرك و

ماندووبوونێکی زۆریان کێشا و هەروەها پاداشت بکرێن، سوپاسی جەنابی وەزیری ناوخۆ و پارێزگارەکان و ئیدارە سەربەخۆکان و قایمقامەکان و مودیر ناحیەکان و تەواوی هێزەکانی ئاسایش و ناوخۆ بکرێت، وەك ئەوەی کە جەنابیشت مەیدانین لەو کاتانەدا سەرۆکی پەرلەمان و ستافێك سەردانی ناوچە جیاجیاکانی کرد، هەروەها سوپاسی وەزارەتی پێشمەرگەش بکرێ وێڕای ئەرکەکانی خۆیان ئەوانیش بەڕاستی زۆر هیلاك بوون بەشێکیان لە حاڵەتی ئامادەباشی بوون لە زۆر لە شوێنەکان، هەروەها سوپاسی تەواوی هاووڵاتیانی خەڵکی کوردستان بکەین کە خۆڕاگرانە توانیان ڕووبەڕووی ئەم دۆخە ببنەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ئاشنا خان، فەرموو.

بەڕێز ئاشنا عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی وەزیری تەندروستی دەکەم، ئەوەی کە من تێبینیم کردووە بەڕێز وەزیری تەندروستی لە ڕاگەیەندراوی وەزارەتی تەندروستی کە ڕۆژانە بڵاو دەکرێتەوە، جیاوازییەکی زۆر هەیە لە ڕێژەی مردن لە نێوان پارێزگای سلێمانی و پارێزگای هەولێر، جا من چەند نموونەیەکم هەڵبژاردووە بۆ نمونە لە ڕاگەیەندراوی ژمارە (130) لە (4)ی تەمووز هیچ حاڵەتێکی مردن لە هەولێر تۆمار نەکراوە، لە سلێمانی هەشت حاڵەت تۆمار کراوە، لە ڕاگەیەندراوی ژمارە (131) لە (5)ی تەمووز دوو حاڵەت لە هەولێر تۆمار کراوە و لە سلێمانی بە هەمان شێوە هەشت حاڵەتی مردن تۆمار کراوە، لە ژمارە (135) لە (9)ی تەمووز چوار حاڵەت لە هەولێر تۆمار کراوە و حەوت حاڵەت لە سلێمانی تۆمار کراوە، چەند نموونەیەکی تریشم هەر لایە یەعنی ڕاگەیەندراوی وەزارەتی تەندروستی، بەڵام لەبەر گێڕانەوەی کات من ئاماژەی پێ نادەم، ئەگەر بکرێ ڕوونکردنەوەمان پێ بدەی ئایا ئەوە پەیوەندی بە چییەوە هەیە؟ پەیوەندی بە کەمی خزمەتگوزاری تەندروستییەوە هەیە لە پارێزگای سلێمانی یان پەیوەندی بە کەمی پێداویستییە تەندروستیەکانەوە هەیە؟ یاخود پەیوەندی بە کەمی تیمی تەندروستییەوە هەیە؟ سوپاست دەکەین ئەگەر لەسەر ئەوە ڕوونکردنەوەکمان بدەیتێ، پرسیارێکی تریشم بۆ بەڕێزتان هەر لەسەر شێوازی پاداشت کردنی هێزکاری تەندروستی یە، زۆرێك لە هاوڕێیانم باسی ئەوەیان کرد کە پێویستە هێزکار تەندروستییەکان و پزیشکە بەڕێزەکان و کارمەندانی تەندروستی سەر بە وەزارەتی تەندروستی لەم کاتەدا کە زەحمەت و ماندووبوونی زۆریان کێشاوە پاداشت بکرێن، ئێوە وەکو وەزارەت پلانتان چیە؟ هیچ بیرتان لەوە کردۆتەوە کە چۆن دەتانەوێ پاداشتیان بکەن؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك سیروان، فەرموو.

بەڕێز سیروان فرج محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان،

وابزانم من یەكەم پەرلەمانتارم لە دونیایێ دوێنێ ناوم نووسیوە ئەمڕۆ قسە دەكەم، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆكی پەرلەمان:

دوێنێ لە كوێ ناوت نووسیوە؟

بەڕێز سیروان فرج محمد:

یەعنی سەعات دوازدە و شتێكە ئێستا ڕۆژی داهاتووە،

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆكی پەرلەمان:

ئا ببورە هێشتا (11:56) دەقەیە.

بەڕێز سیروان فرج محمد:

ئەوەی دوای من دەچێتە گینیسەوە. خوای گەورە لە سورەتی رەحمان دا دەفەرمێ (هل جزاء الإحسان إلا الإحسان) هەموومان دەزانین كە ئەو كارمەندانەی تەندروستی بە پزیشك و هەموویانەوە لەگەڵ كارمەندانی وەزارەتی ناوخۆ لە بەرەكانی ئەم جەنگەدا بوون دژی ڤایرۆسی كۆرۆنا، بەردەوامیشن تەبعەن، منیش دەنگی خۆم دەخەمە پاڵ دەنگی ئەو هاوڕێ و هاوكارانە كە دەبێت بەرزە مووچەیەكی شایستەیان بۆ دابین بكرێت لە كاتێك دا بەداخەوە هەر دوێنێ لە جیاتی ئەو ئیحسان ئیحسانانە هێزێكی نازانم چی هەڵیكوتاوەتە سەر بەڕێوبەرایەتی هاتووچۆی سلێمانی، بەلانی كەمەوە پێنج كارمەندی گرتووە، ڕەسمەكانم لایە، خۆزگە بەڕێز وەزیری ناوخۆ لێرەبایە سەگ پەلاماری داون، (هل جزاء الإحسان بالإحسان) یەعنی ئێمە لەباتی پاداشتیان بكەین پێنجیان گرتوون تەعزیبیان داون بە زۆری واستە بەریان داون، چییان كردووە؟ بەس داوای مووچەیان كردووە، بەس داوای مووچەكەیان كردووە كە لێشی براوە، بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان، بەڕاستی دەبێ لیژنەی ناوخۆ لەوە بپێچێتەوە نەك بكرێتە حەفتەی داهاتوو یان دوای جەژن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، مژدە خان، فەرموو.

بەڕێز مژدە محمود محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕێز وەزیری تەندروستی دەڵێ كێشە و گرفتەكان بە هۆی جموجۆڵ و هاتووچۆ و پابەن نەبوونەوەیە تەشەنە دەسێنێ كۆرۆنا، جەنابی وەزیر حكومەت خۆی بەشێكە لەوە، بەشێكە لەو تەشەنە سەندنە، چۆن؟ ئێستا من لە شوێنێكی وەكو ڕانیەم، ڕانیە نزیكی (250000) خەڵكی بەسەرەوەیە، بە قەت محافەزەیەك خەڵكی بەسەرەوەیە، نەخۆشخانەكانی ڕانیە بە پێی پێویست نین، لە مانگی ڕەمەزان دا من دایكم نەخۆش بوو بردم بۆ تەواری، لە تەوارییەكە وتیان ئێمە ناتوانین هیچی بۆ بكەین ببیە بۆ خەستەخانەی چوارقورنە كە قەزایەكی ترە، ببیە بۆ ئەوێ دایكت داخیل بكە، باشە؟ نەمتوانی لەبەر ئەوەی شەو درەنگ

بوو، بەیانییەکەی بردوومە بۆ نەخۆشخانە لەوێ وتوویەتی دەبێ بچی بۆ نەخۆشخانەی کێوەڕەش ئیحالە بێنی، دواتر گەڕاومەتەوە بۆ نەخۆشخانە ئەوە سێ جار، لەوێش ڕەوانەی نەخۆشخانەی چوارقورنەیان کردووە گوتویانە دەبێ لەوێ خوێن وەربگرێ، چووم بۆ نەخۆشخانەی چوارقورنە لەوێش دیسان وتیان خوێنمان نییە دەبێ بچی لە سەنتەری خوێنەکە لە نەخۆشخانەی ویلادە لەوێ جێی کراوەتەوە بە هۆی نۆژەنکردنەوەی خەستەخانەی گشتی رانیە، لەوێش وتیان خوێن نییە، دووبارە چوومەتەوە بۆ خەستەخانەی چوارقورنە، یەعنی شەش جار، ئەگەر هاتبا من خۆم سەیارەم پێ نەبا یاخود تووشبووێکی کۆرۆنا بوومایە چەند کەسم تووش دەکرد ئەو ڕۆژە؟ شوێنێکی وەك ڕانیە مەعقولە خەستەخانە (291) قەرەوێلەییەکەی هەتاکو ئێستا تەواو نەبووە؟ هەموو خەڵکی ئەو دەڤەرە لە ڕووی تەندروستییەوە پشت گوێ خراون، هەرچەندە کارمەندانی تەندروستی هەموو جوهدی خۆیان داوە، بەڵام بەڕاستی ڕانیە پەراوێز خراوە، بەڕێز وەزیری تەندروستی شتێکی تر کە زۆر مەترسیدارە نەخۆشخانە ئەهلییەکان کە ئێستا بازاڕێکی زۆر زۆریان هەیە، بەڵام لەڕووی تەندروستییەوە، لەڕووی خزمەتگوزاریی تەندروستییەوە زۆر زۆر وێرانن، تەنانەت یەك دۆشەگ، یەك بەتانی، یەك چەرچەف بۆ لەوانەیە (15) نەخۆشیش بەکار بێتەوە، کە ئەوانە پارە دەدەن، حەقە ئەو شوێنانە شتی سەفەری بەکار بێنن، بۆچی وەزارەتی تەندروستی هیچ چاودێرییەکی نییە بەسەر ئەوانەوە؟ ئەوانە پارە پەیدا دەکەن، مەعقولە دنیایەك پارە وەردەگرن لە نەخۆش، لە هاووڵاتی بە پارەی خۆی، بەڵام لەسەر شتێکی پیس و پۆخڵ، لەسەر دۆشەکێکی لەگەڵ ئیحتیرامم لەسەر دۆشەگێکی خوێناوی پاشەڕۆی لەسەرە، یان زۆر پیسە ئەوە بەکار دێنێ، بەتانی نەخۆشێکی تر بەکار دێنێ، یەعنی من سەرم سورمایە نەخۆشخانەیەکی ئەهلی کە رانیە یەك نەخۆشخانەی ئەهلی لێیە، یەعنی هەر بەتانیە و هەر سەرین و هەر شتەی ڕەنگێك بوو، هەر دانەی بە نەوعێك بوو، جێگەی تێڕامانە کە بۆچی وەزارەتی تەندروستی لێپرسینەوە لەو نەخۆشخانە پارە پەیداکەرانە ناکات؟ سەبارەت بەوەش کە زیاتر لە (500) میلاکی بەتاڵ هەیە بەهۆی چوونی کارمەندی تەندروستی بۆ دەرەوەی وڵات یاخود بە هۆی چەند بابەتێکی تر، بەهۆی تەقاعود یاخود بە هۆی فەصل کرانەوە بۆچی ئەوە بە خۆبەخشەکان پڕناکرێتەوە؟ کە حەقە پاداشت بکرێن ئەوانە بە گیانێکی جەنگاوەرانە بە بێ مووچە، بە بێ هیچ پارەیەك، بە بێ هیچ شایستەیەك ڕووبەڕووی ڤایرۆسی کۆرۆنا و ڕووبەڕووی ئەو هەموو ناخۆشیە بوونەتەوە، دوو داواکاریم لە بەڕێزتان هەیە، یەکەمیان کە ئەو خۆبەخشانە هەم ئەوانەی هێزە ئەمنییەکان برادەرانی هێزە ئەمنییەکان، کە لە کاتی ڤایرۆسی کۆرۆنا لە ئەرکدا بوون، ئەوانە پاداشت بکرێن و پلە بەرز کردنەوەیان بۆ بکرێ و خۆبەخشەکان تەعین بکرێن، هیوادارم ئەگەر بە گرێبەستیش بێ تەعین بکرێن وەکو پاداشتێك، شتێکی تریش...

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

کاتەکەت تەواو بوو مژدە خان.

بەڕێز مژدە محمود محمد:

ئێ وەڵلاهی لەبیرم چووە ئەوەندە دەمێکە چاوەڕێ دەکەم دکتۆرە.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

ئاخر بە کاتە، بینووسە بۆ کاک دکتۆر ئەوەی کە ماوتە.

بەڕێز مژدە محمود محمد:

عەفوو، هیوادارم بەس ئەو شتەم ماوە، هیوادارم بەڕێزتان یەعنی وەکو فشارێك هەماهەنگیتان هەبێ لەگەڵ وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە کە ئەو نەخۆشخانەیەی (291) قەرەوێلەیی رانیە هەیە هەر چی زووە تەواو بکرێ، بەڕاستی خەڵکی رانیە زۆر زۆر پشت گوێ خراون لە ڕووی تەندروستییەوە هەر ڕانیەش نییە زۆربەی قەزا و ناحیەکان وان، بەڵام رانیەم بە نمونە هێنایەوە، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

دەستخۆش سوپاس، ڕۆژان خان، ڕۆژان خان و دکتۆرە شایان ماون، ئیتر تەواو، دوای ئەوە دەرفەت دەدەین بە بەڕێز وەزیری تەندروستی، فەرموو.

بەڕێز ڕۆژان إبراهیم علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵلاهی دەسپێکی پرسیارا ئەڤ بابەتی گفتوگۆیێ دیڤ چ مادده پەیرەوی، بەرنامەی ئەڤرۆکە ئەو بابەتی گفتوگۆیێ من نەمدیت مادده (66) هەیە پەیرەوی ناوخۆ حەفتەم لە ماددەی (66) دبێژیت پێویست ئەو ئەندامانەی واژوویان کردووە ئامادە بن و دەستپێکی ئاخافتنیان پێ بدرێت، چونکی مە لیژنەی تایبەتمەندم دکتۆرە نوکە پرسیارەك گەلەك گرنگ بی یەعنی خەلکەکی پرسیاری کردی ڕاستە پێشتر..

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا پرسیار بکە.

بەڕێز ڕۆژان إبراهیم علی:

وەزیری ناوخۆی گرێدای، دوو/ خەلکی دهۆکی ڤە گرێدای یەعنی لازمە ئەو جوابی بدابا بەس تازە چوو، بەڕێز سەرۆکا پەرلەمانی بە خێر هاتنا وەزیری تەندروستی دکەم سوپاس بۆ ڕوونکردنەوە وی فورسەت دەبینم بەڕاستی دەستخۆشی لە تەواوی ستافێ تەندروستیا بکەم، هەروەسا سەرەخۆشی لە کەس و کاری تەواوی کارمەندا دکەم بین قوربانییێ ڤیت ڤایرۆسی گشت کەس و کارێت قوربانی ڤایرۆسی کۆرۆنا، دەستخۆشیش لە وەزارەتا تەندروستی، وەزارەتا ناوخۆ،حکومەتا هەرێمی کوردستانێ دکەم ڕۆڵی وەزارەتی پەیوەندیداری حکومەتێ دەسپێکا بلاوبوونەوەی کۆرۆنا بەرز ڕابگرین و زۆر سەرکەفتی بی، پرسیارا من ڤێرێ دەستپێکا بۆ بەڕێز وەزیری تەندروستی ژ دەستپێکا ڤایرۆسی کۆرۆنا لە هەرێمێ حەتا (5/12) بتەنێ (391) نەخۆش هەبین تووشبووت ڤایرۆسی کۆرۆناییێ، نوکە ڕێژە نزیکی (12450) حەسەب ڕاگەیاندنێت ژ وەزارەتا تەندروستی جەنابی وە زۆریا ڤێ ڕێژەیێ بۆڤی ئەگەرێت زبریندت بەراورد دگەل دەستپێکێ چ ئیجرائات هاتنە وەرگرتن گەلڤان ئەگەرا ؟ مەسەلە بابەتێکی مەترسیداری وەك کۆرۆنا

موخابنی تێکەڵی بابەتی دی کرن وا لێهات ناڤبەرا خەلکی و حوکمەتێ دا ڕێکارێت خۆپارێزیێ تەمامی نەهاتن جێبەجێ کرن، پرسیارا دووێ ئەگەری ژ ڕێکخستنا هەندەك بەشان دامەزراوەی تەندروستی تا ئەڤرۆکە چییە؟ نمونە مەسەلەن بەشی نەشتەرگەری قەستەرا دلی تایبەتی ژی پارێزگەها دهۆکێ ئەگەر کۆرۆنایە بۆچی نەخۆشخانەی تایبەت بە نەشتەرگەری کرنێ، تایبەتی لە قەدەغا هاتن و چوونیش دا سەرتاسەری نەخۆشخانە ژ بلی نەخۆشخانێت نەبەتتدار هاتنە قەپات کرنێ لەسەر هەندێ را هەندێك نەخۆشخانەی تایبەت تە حەمی بەشی خۆت ڤێ کری چ دیڤ چوون بۆ کنێ؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، د.شایان، فەرموو.

بەڕێز د.شایان کاکە صالح محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێر هاتنی وەزیری تەندروستی دەکەین و دەمەوێ لەسەرەتادا ئاماژە بەوە بدەم من وەکو جێگری سەرۆکی لیژنەی تەندروستی تەنها یاداشتی بانگهێشتی وەزیرم واژوو کردووە، بەداخەوە ئاگام لە ناوەڕۆکی ڕاپۆرتەکە نەبووە، دەستخۆشیشیان لێ دەکەم کە ئەو ڕاپۆرتەیان ئامادە کردووە، چەند ئەندامێك ئامادەیان کردووە.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزت بانگ کراوی و نەڕۆی؟

بەڕێزد.شایان کاکە صالح محمد:

نەخێر، بەڵام لەو کۆبوونەوەی کە ئەو ڕاپۆرتەی تێدا ئامادە کرا من لەوێ بووم، بەڵام ئیتر ڕۆشتین دوایی ئامادە کرا ئەو ڕاپۆرتە، مەگەر دوایی سەرۆکی لیژنە ڕوونکردنەوە بدات.

پرسیاری من بۆ بەڕێز وەزیری تەندروستی لە هەرێمی کوردستان پسپۆڕانی بواری تەندروستی کۆمەڵگە و زانستی ڤایرۆسی و زیندەوەرزانی و تەنانەت ئابووریناسانیشمان زۆرە، پێویست بوو لە سەرەتای سەر هەڵدانی ئەو نەخۆشیە (COVID19) پرس و ڕایان پێ بکرایە، بۆ نمونە لەسەرەتای سەرهەڵدانی ئەو نەخۆشیە ژمارەیەکی زۆر لە نەخۆش لە خەستەخانەکان داخیل کران بێ ئەوەی نیشانەیان هەبێ، یەعنی ئەوە (resource) با بڵێین هێز و توانای پزیشکەکانی برد ئەو کاتی و ئێستا زیاتر پێویستمان پێیانە، ئابوریناسان دەبێ پرس و ڕایان پێ بکرێ، چونکە ڤایرۆسی کۆرۆنا لە هەموو وڵاتان ئابورییەکەی تێکدایە، هەروەها پێویست بوو لیژنەی باڵای بەرەنگاربوونەوەی کۆرۆنا پێش دەرکردنی هەر بڕیارێك بگەڕێتەوە بۆ لیژنەی تەندروستی لە پەرلەمانی کوردستان، سەرەڕای ئەوەی چەند جارێك داوامان کرد، بەڵام وەڵام نەبوو، دیارە ژمارەیەکی کەم لە کارمەندان و پزیشکانی تەندروستی ئامارەکەم لەلا نیە بە هۆی لە کاتی ئەنجامدانی ئەرکیان لە نەخۆشخانەکان بە هۆی تووشبوونیان بە ڤایرۆسی کۆرۆنا گیانیان لە دەستداوە، لەو حاڵەتە بە پێویستی دەزانین کە ئەوانە وەکو جەنگاوەر وان لە پێشەوەی جەنگەکەی بوونە پێویستە

وەکو شەهید هەژمار بکرێن و ئیمتیازی شەهیدیان پێ ببەخشرێ، هەمان شایستەی دارایی و مووچەیان پێ بدرێ کەوا وەکە ئەوەی کە زیندوو بێ بۆ یەکێك لە کەسوکارەکەی، هەروەها پارچە زەوییەك بدرێت بە یەکێك لە کەس و کارەکەی لە دوای گیان لە دەستدانی ئەو کارمەندە تەندروستی یە، واتا دەبێ لە ڕووی مەعنەوی و ماددییەوە پاڵپشتیەکی زۆر زۆر باشیان بکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز وەزیری تەندروستی دەرفەت دەدەین بە جەنابت، ئێستا (12:10) تاوەکو (12:30) دەتوانی قسە بکەی، یەك دەقە د.صباح یەك قسەی هەیە، دواتر، فەرموو.

بەڕێز د.صباح محمود محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوو دەقە مەجالم بدەی تەوزیحەکم هەیە لەسەر قسەی د.شایان، بەڕاستی ئێمە لە ڕۆژی (7/12) دانیشتنی لیژنەمان هەبوو ئەوە هەموو ئەندامانی لیژنەش لەوێ بوونە، گوتمان ڕاپۆرتەك دەنووسین بۆ ئەوەی بانگهێشتی وەزیری تەندروستی بێتە کرن، د.شایانیش ئەوە لێرەیە، ئەوە هەموو ئەندامانیش لێرەنە، هەموویان گوتیان مخەوەل بە، پێش هەموویان کاك لقمان بوو، کاك د.کاظم بوو، کاك زانا بوو، کاك بەختیار بوو، ڕۆژان خان بوو، ڕۆژان خان ئەوە ئیشی موقەریرە کە ئەو شتە بکات، ڕۆژان خان ئیشەکی بۆ پەیا بوو چووە زاخۆ، یەعنی ئیشەکی عائیلی، ئەمن ڕۆژی پاشتر هاتوومە ئەوەم کردووە هەر لەسەر ئەو فکرە بوومە، ڕاستە پاشی تەبعی پێشانی د.شایانم نەدایە، بەس ڕۆژی پێشتر د.شایان من ئەو شتانەی کە نووسیومە ئەگەر شتەکی زیاتر لەوەی تیابێت حەقی خۆتە، بەس هەر ڕۆژی پێشتر ئەو شتانە هەمووی ئێمە لە لیژنەی تەندروستی باسمان کردووە، هەر بۆ تەوزیح بوو، ئەوەش ئەگەر تەوزیحەکی هەیە، سوپاس، بەس نوقتەکی تر بۆ وەزیری تەندروستی ئێمە کە باسی ڤاکسینمان کردووە، مەبەستمان دەزانین دکتۆر سامان جەنابی وەزیری تەندروستی کە ڤاکسین حەتا ئێستا دروست نەبووە، بەس ئێمە ئەوەمان کردیە کە وشیاری بدەینە حکومەت، چونکە حکومەتی عیراق دوێنێ، پێرێ، یەعنی ئەوە حەفتەیەکە حکومەتی عیراق ئامادەکاری دەکات کە ڤاکسینی بە زووترین وەخت بکڕی، چونکە بەڕاستی ئەگەر ڤاکسین هاتە دروست کردن زۆر زەحمەتە کە بە زووترین وەخت دەستمان بکەوێ، ئێمە دەمانەوێت خزمەتی هاووڵاتیانی هەرێمی کوردستان بێتە کرن کە بەزووترین وەخت ئێوە هەوڵ بدەن کە ڤاکسین دروست بکرێ، لە دواییدا بەڕاستی من دەمەوێت سوپاسەکی بێ پایانی وەزیری تەندروستی بکەم، هەموو کامەندانی تەندروستی، ئاسایش و هێزەکانی ناوخۆ کە شەو و ڕۆژ بەڕاستی زۆر ماندوو بوونە لەگەڵ وەزیری تەندروستی لیژنەی باڵای بەرەنگاربوونەوەی پەتای کۆرۆنا، کە دەستخۆشیان لێ دەکەم و جێی سوپاسن، من جارەکی تر پاڵپشتی ئەو ئیقتیراحە دەکەم کە پاداشتی ئەو کارمەندانەی تەندروستی بێتە کرن، زۆر سوپاسی هەمووتان دەکەم.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، زۆر سوپاس، لیژنەی تەندروستی یەكێكە لە لیژنە هەمیشەییە هەرە باشەكانی پەرلەمانی كوردستان، سەرۆكی لیژنەی ناوخۆ كاك د. سامان دواتر وەختەكە بۆ جەنابتان زیاتر دەكەین، سەرۆكی لیژنەی ناوخۆش دەیەوێ قسەیەك بكات، فەرموو.

بەڕێز شاخەوان رؤوف مصطفى میران/سەرۆكی لیژنەی ناوخۆ:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وەڵڵا من هەر ویستم بە ناوی لیژنەی ناوخۆوە ئاسایش و ئەنجومەنە خۆجێییەكان دەستخۆشی لە هێزەكانی ناوخۆ و ئاسایش و كارمەندانی تەندروستی بكەین، ئێمە لە ڕابردوو وەكو لیژنەی ناوخۆ چاودێری ورد و زۆر موتابەعەی هێزەكانی ناوخۆمان كردووە، لەبەر ئەوە بە ناوی لیژنەكەوە دەستخۆشیان لێ دەكەین، سوپاس و پێزانین زۆرمان هەیە، خاڵێكی من دەمەوێ ئیشارەت بدەم بە شتێ لە شارەزوور لە سەید سادق یەعنی لە قەزای شارەزوور و لە قەزای سەید سادق نەخۆشخانەی گەورەی لێیە، دوو نەخۆشخانەی گەورە هەیە یەعنی گرفتەكە ئەوەیە لە هەردوو قەزاكە ئەو دوو نەخۆشخانە گەورە كە هەیە جیاوازی دەكرێ لە بەینی نەخۆشخانەكاندا لە ڕاستی دا، نەخۆشخانە هەیە ئەجهیزەی توبی زۆر كەمی تیایە، بەڵام نەخۆشخانەش هەیە لە ڕاستی دا ئەجهیزە توبییەكانی زۆر پێشكەوتووەو خەمی دەخورێت و محاوەلەی بۆ دەكرێ لێرە و لەوێ بۆئەوەی ئەجهیزەی توبی بۆ پەیا بكرێ، ئەوجا لەبەر ئەوە من لێرەوە داوا دەكەم لە جەنابی وەزیری تەندروستی لە ڕاستی دا لەسەر ئەو بابەتانە قسەیەكیان هەبێ وەكو وەزارەتی تەندروستی جیاوازی نەكرێ لە بەینی نەخۆشخانەكان لەسەر ئاستی قەزاكان و شارۆچكەكان و شارەكان و پارێزگاكان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، كاك حكمت، یەك دەقە، جەنابیشت یەك دەقە قسە بكە، فەرموو.

بەڕێز حكمت عبو زید:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وەڵڵا سێ چار پرسیارەكم هەبوو لەبەر كات تەنیا یەك پرسیار دەكەم وێڕای دەستخۆشی لە هەردوو وەزارەتی تەندروستی و ناوخۆ دەكەم و دەستخۆشی لە حكومەتی هەرێمی كوردستان بەگشتی دەكەم، پرسیارەكەم ئەوەیە لەوانەیە دەڵێن دوای جەژن یانیش كاتێكی نزیك دەروازە سنوورییەكان بكرێنەوە، بڕواتان هەبێت خەڵكێكی زۆر ئێستا خاصەتەن لە توركیا وەكی دەڵێن زۆر خەڵك هەیە كە دەرگا بكرێتەوە لەوانەیە ئەو دەروازانەی تریش هی پەروێزخان و حاجی عمران و باشماخ، بەڵام بەتایبەتی سنووری ئیبراهیم خەلیل كە خەڵكێكی زۆر هەیە ئێستا ئینتیزار دەكات كەی ئەو دەرگایە بكرێتەوە، ئینجا حەز دەكەم هەندێك ڕێنمایی تایبەت بۆ ئەو كەسانەی داخیل ببن كە لە كاتی دەرگا كردنەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ، زۆر سوپاس، بەڕێز وەزیری تەندروستی فەرمووون ئێستا دەست بە وەڵامدانەوە بکەن.

بەڕێز د.سامان حسین بەرزنجی/ وەزیری تەندروستی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، سەرەتا دەمەوێ سوپاسی هەموو لایەك بکەم، سوپاس بۆ پرسیارەکان، سوودی زۆرمان لێ وەرگرت لە پێشنیارەکان و لە داواکاری و کێشە و گرفتەکان و تیشك خستنە سەری، من دەمەوێ سوپاسی بەڕێزتان بکەم وەکو سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان و هەموو ئەندامانی بەڕێز بەتایبەتی لە سەردانی بەڕێزتان هەم وەکو تاکە کەس هەم وەکو سەرۆکایەتی پەرلەمان بەڕێز کاك هێمن هەورامی لەگەڵ بەڕێز سکرتێری پەرلەمان، هەروەها لیژنەی تەندروستی بۆ ماوەی دەتوانم بڵێم چەندین جار لەو پێنج مانگەی ڕابردوودا بە بەردەوام لەسەر هێڵ بوونە، سوپاسی سەرۆك و ئەندامانی لیژنەی تەندروستی پەرلەمان دەکەین، سوپاسی هەموو پەرلەمانتارە بەڕێزەکان دەکەین کە لە خەمی هاووڵاتیان ڕۆژانە بە پەیوەندی تەلەفۆنی، بە نامە ئاگادارمان دەکەنەوە، بەدڵنیایی سوودمان لێ وەرگرتووە و ئەوەی ئیمکان بووە هەوڵمان دایە بکرێت، ئەوەی ئیمکان نەبووە لە هەوڵی بەردەوامین، سەرەتا دەمەوێ ئەگەر بە گەڕانەوەی کات و بە خێرایی کۆمەڵێك پرسیار دووبارە و هەمان مەبەستی تێدایە تێیپەڕم بەسەری، بازاڕی دەرمان و ماسك و پێداویستی پزیشکی بەڵێ لە سەرەتای سەرهەڵدانی ئەو ڤەیرانە بەڕێز د.گەلاوێژباسی کرد ئەزمەیەکی نێودەوڵەتی دروست بوو، تەنانەت لە وڵاتانی دراوسێشمان گەیشتە (10) ڤاتیش لەو نرخانەی کە هەبوو، بەڵام خۆشبەختانە ئێمە وەکو وەزارەتی تەندروستی هەردەم پاڵپشتی و هانی کەرتی تایبەتمان دا چەند کارگەیەکی دەستبەجێ دروست کرا لە ناو هەرێمی کوردستان، بۆ ئەوەی کە ماسك دروست بکەن، بەڵام نرخەکان ئەگەر بەراورد بکەین بەڕێژەیەکی زۆر بەردەوام لە دابەزیندایە، بەردەوامیش لیژنەکانمان بەدواداچوونی بازاڕ دەکات، بەڵام دەمەوێ بەڕێزان بزانن کە نرخی هەرزان و گرانییەکەی ڕەنگە پەیوەندی بە کواڵتییەکەش هەیە، چونکە بەداخەوە هەندێك کواڵتیش هەیە کە دەگاتە هەرێمی کوردستان ئێمە وەکو وەزارەتی تەندروستی بە فەرمی و بەشێوەیەکی ڕەسمی ڕێگە نادەین ئەو جۆرە کواڵتییە بێت بەڵام بە شێوازی ڤاچاغ لە ناوەڕاستی عیراق یان لە شوێنەکانی تر، یان بەداخەوە هەندێ کەس لەگەڵ جل و بەرگ و شتی تر دەیهێنێت و دواتر دەکەوێتە بازاڕ کە هیچ کواڵتییەکی ماسکی تێدا نییە، بۆیە ئەوە لای ئێمە گرنگە چونکە ماسك بەشێکی گرنگی خۆپارێزییە، (CT scan)ەکان لە نەخۆشخانە ئەهلییەکان چ جاودێرییەك دەکرێت؟ (CT scan) لە نەخۆشخانە ئەهلییەکان بەدڵنیایی بە بێ پزیشکی پسپۆڕ (CT scan) ناکرێ بۆ نەخۆش، بەڵام لە کاتی ئێستادا (CT scan) بۆ ئەو نەخۆشانەی کە تووشی هەوکردنی کۆئەندامی هەناسە و سییەکان بووە بەشێکە لە دەستنیشان کردن کە تەنها لە (70٪)ی (PCR) دەتوانرێت پشتی پێ ببەسترێ بۆ دەستنیشان کردن، بەڵام لەو نەخۆشانەدا (CT scan) یەکلاکەرەوەیە لە شێوازی زانستیش دا (CT scan) زۆر جار (sign)ێك هەیە پێشانی دەدات، لە ناو ئەشیعەکە کە پێشانی دەدات لە کاتێك دا لەوانەیە نەگەتیڤ بی لە (PCR) ئەوە بە بارێکی ئاسایی دادەنرێت، تیمەکانی

جەنازەکان ئێمە لەسەر پرۆتۆکۆڵێکی عیراقی دەڕۆین، تیمی شاردنەوەی تەرمەکان پرۆتۆکۆڵەکە تیمێکی هاوبەشە لە هەموو پارێزگاکان ئەم تیمە هەیە و حزووری لایەنی پەیوەندیداری دەرەوەی تەندروستیشی تێدایە، لە مامۆستای ئاینی، لە هێزەکانی دیفاع مەدەنی، لە ئاسایش، تیمەکانی تەندروستی بەو کارە هەڵدەستن و بەڕێگایەکی شەرعی و ڕێگایەکی تەواوی بنەماکانی ئاینی ئەم تەرمانە دەشاردرێنەوە، بەڵام بە شێوازی شوشتن بە مادده چاککەرەوەکان هەرچەندە داواکاری مامۆستایانی ئاینی لە چەند شوێنێك هەبووە کە ڕێگە بدرێت لە ماوەیەك دا و لە دووری نوێژیان لەسەر بکرێ، ئێمە داواکارییەکەمان لەگەڵە و ڕێ و شوێنێکیان بۆ دادەنێین، بەڵام دیارە بەڕێزیان باسی ئەوەی کرد کە نووسراوێك بەڵێ من دەمەوێ ئەوە بڵێم بەڕێزان کە چەند جارێك پرۆتۆکۆڵی چارەسەر کردن، پرۆتۆکۆلی دەستنیشان کردن، تەنانەت پرۆتۆکۆلی (دفن) کردن لە جیهان و عیراق دا گۆڕاوە، چونکە تا ئێستاش ڕوئیای وازح بەرامبەر ئەو کۆرۆنایە نیە، ئەم ڤایرۆسە، بۆیە چەند جارێك پرۆتۆکۆل لە سەرەتادا ئەوەبوو کە دەبێ بۆ ماوەی دوو ساڵ لە مەقەبەرەیەکی جیاکراوە بن نەچنە ناو مەقبەرەی عام، بەڵام دوایی پرۆتۆکۆلەکە گۆڕا بە ئاسانی لە مەقبەرەیەکی خۆی، لە ناو کەس و کاری خۆی بنێژرێ.

لەڕووی ڕاگەیاندن زانیاری وەردەگرن نەك (vitamin D) و (Zinc) بەڵکو هەموو دەرمان و (supplement)ەکان بە بێ ڕاسپاردەی پزیشکی پسپۆر قەدەغەیە، ئیتر ئەوە دەوەستێتە سەر هۆشیاری هاووڵاتی، ڕاستە بەداخەوە کێشەی ئێمە چەند جارێکیش دام و دەزگاکانی ڕاگەیاندنمان ئاگادار کردۆتەوە، بڵاومان کردۆتەوە کە هاووڵاتی نابێت پشت بە سۆشیال میدیا ببەستێ لە بڵاوکردنەوەی هەندێك بابەتی تیجاری دروست کردنی هەندێك بابەتی ڕووەکی (أعشاب) و دروست کردنی هەندێك (وهم) یانیش هەندێك شتی تر کە بە هاووڵاتی دەڵێ مەچوە نەخۆشخانە تەنها ئەو شتانە وەربگرە لە ماڵەوە، ئەوە لەڕووی زانستییەوە قەدەغەیە، هاووڵاتی دەبێ هۆشیار بێ کە تەنانەت ئەگەر لە ماڵەوەش بە بێ پزیشك ئەو دەرمان و عیلاجانە وەرنەگرێ، بەڵێ توێژینەوەکانی ئەنجومەنی وەزیران لە لیژنەی باڵا هەر زوو قەرار درا کە بە هاوبەشی لەگەڵ وەزارەتی خوێندنی باڵا لیژنەی هاوبەش هەیە و (focal point) هەبووە و چەندین (proposal) پێشکەش کراوە لەگەڵ وەزارەتی خوێندنی باڵا توێژینەوەکان دەکرێت، کاك د.کاظم باسی بودجەی تەرخانکراوی کرد، ئامێری دەستکرد بەڵێ کڕاوە لە زۆربەی شوێنەکان، دروستکردنی نەخۆشخانە نەکراوە، بەڵام فراوان کردنی نەخۆشخانە کراوە، (renovation) کراوە تەوسیع کراوە لەسەر ئەوەی حکومەت بەڵام زۆرترینی دروست کردنەکان هەمووی لەلایەن خێرخواز و ڕێکخراوی خێرخوازی بووە، چاودێری ورد زۆر زیاد کرا لە هەموو شوێنێك بەشی چاودێری ورد کرایەوە، بەڵام هێشتا پێویستمان پێ دەبێ ئەگەر خوانەخواستە ئەو پێشبینییەی کە دەکرێت، داتای مردن منداڵی تێدا نیە، هەموو تەمەنەکان هەیە بەڵام خۆشبەختانە منداڵ تا ئێستا مردن نەبووە، تووشبوون هەبووە بەڵام مردن نییە لەبەر ئەوەی مقاوەمەیان باشترە، داتاکان زۆر تەفصیلی زیاتر هەیە من نەمهێنایتە ناو داتاکان تەنانەت تەفصیلێکی ورد هەیە لەسەر هەموو کەسەکانی تووشبوو و مردنەکانیش، بەڵێ لە سلێمانی ڕێژەی مردن

بەڕێزێکی تریش پرسیاری کرد بۆچی زۆرە؟ (4.7) دوو ئەوەندەیە، ئەوە دەوەستێتە سەر ئەوەی کە زۆرترین ڕێژەی (وباء) لە سلێمانی دەستی پێکرد کە خۆشبەختانە ئێستا بەرەو ئەوە دەچێت کە ڕێژەکە تۆزێك سەقامگیر بووە، بەڵام ڕێژەی مردن بەڵێ چەندین حاڵەت زۆرتر بووە و ڕێژەی مردن زۆر بووە، ئیدی هۆکاری جیاواز هەیە، ڕەنگە هەر حاڵەتێك هۆکاری خۆی هەبێ بەڵام بەشێوەیەکی گشتی وەبائەکە لەوێ سەری هەڵدا و زیاتر بوو بەتایبەتی لەگەڵ قۆناغی دووەم لە سنووری پارێزگای سلێمانی، پاداشت بۆ پزیشکان بەداخەوە ئێمە نیگەرانین بە بڕینی (21٪)، بەڵام دڵنیابن ئێمە دەسەڵات دراوە پێمان کە ئەو ڕێژەیەی لە کۆی گشتی تەمویلی مەعاش دەدرێ ڕێکی بخەین و بیگونجێنین لەگەڵ ڕاستە ئەگەر بێت و کات هەبوایە، بەڵام ئەو کاتی کە راتب دەدرا دوای (50) ڕۆژ بوو بۆ ئێمە کاتەکە وەکو پارە بوو، دوایی لە خیلالی چەند ڕۆژێك قائیمە حازر بکرێ و راتبەکە بدرێ، نەدەکرا بێین پۆلین کردنی، چاککردنی سیستەمی تەندروستی لەسەر ئەساسی ئەو (21٪) بکەین ئەگەر نا (100٪) لەگەڵ بەڕێزتم خەڵکێك هەیە دەبێ زیاتر ئیشی بدرێتێ نەك (21٪) ببڕدرێ، بەڵام من لێرەش پێت دەڵێم ڕەنگە میلاکێکیش هەبێ دەبێ زیاتریش لە (21٪) چونکە ئەو ماوەیە کاری نەکردووە، بەڕێزت وەکو پزیشکێك دەزانی ئەوە چاککردنی سیستەمی تەندروستی جیاکردنەوە و پۆلین کردنی کاتی پێویست، بەڵام لەبەر بەرژەوەندی گشتی ئێمە داوامان کرد کە ئەو تەعویزە وەکو پاداشتێك و ئەوە لە ناو پرۆژەی ئێمە بووە، یەك لە داواکاریەکانمان ئەوەبووە بتوانین لە نزیکترین دەرفەت دا ئەگەر حکومەتی هەرێم بۆی بڕەخسێت کە بتوانین پاداشتێك بدەین بەو کەسانەی کە لە کۆرۆنا کاریان کردووە، ئینجا لە موختەبەر دا یان لە تیمەکانی (surveillance)دا یان لە نەخۆشخانە بە پزیشك و کارمەند و ئەو فەرمانبەرانە، بەصەراحەتیش بە سوپاسەوە لە هەندێك شوێن خێرخواز و خەڵکێك وەکو بەخشینێك مەبلەغێکی داوە هەتا ڕادەدەیەك، بەڵام وەکو حکومەت تا ئێستا نەمانکردووە، تەنها سوپاس و پێزانینێکی بەڕێز جەنابی سەرۆك وەزیران، ئەوە دوو جار لە وەزارەتی تەندروستی واتا سێ جار و (قدم)ێکیشی لەگەڵ بووە، بەدڵنیاییشەوە من دەمەوێ ئەوە بڵێم کە ئەوانەی لەو شوێنانە کار دەکەن لەبەر چاو دەگیرێ لە زۆر ئیمتیازی تری داهاتوو هاوشێوەی ئەوەی ئێمە لە کاتی شەڕی نەگریشی داعش ئەو پزیشك و کارمەندانەی کە لە جەبهەکان یان لە سەنگەرەکان لەگەڵ برا پێشمەرگەکان بەشدار دەبوون بۆ وەرگرتنی لە ئیقامە و خدمە و کۆمەڵێك ئیمتیازی مەعنەوی دیکە هەیە لەبەرچاو دەگیرێت و لیستەکان و فەرمان و جەدوەلەکان هەمووی مەوجودە، ئێمە داتاشمان کۆ کردۆتەوە هەمووی، پۆلینیشمان کردووە بە شێوازی(A,B,C) کێ ئەوەی زۆر زۆر هیلاکە هەموو ڕۆژ لە ناو ئیش و ترسناکییەکەی زیاترە کەمتر لەوەی کەسێك هەیە ڕەنگە لە حەفتەیەك جارێك دوو جار یەعنی پۆلینی سێ چین و تویژمان کردووە تاوەکو بتوانین ئەگەر دەرفەتێك هەبێت پاداشت بکرێن.

سەبارەت بە کەرەنتین تووش نەبێت، من دەمەوێ بڵێم دیسان ئەوەش پەیوەندی بە ڕێکارەکان و پرۆتۆکۆڵ هەیە، بەڕێزان پرۆتۆکۆڵ و ڕێکارەکان لەسەر هەڵسەنگاندنی ئەمرۆ دەکرێ، بۆ نمونە ئێمە ڕۆژێك لە

ڕۆژان هەرێمی کوردستان زۆر پاك بوو لە کۆڕۆنا، پێویستی بەوە هەبوو هەر کەسێك ئەوەی دێتەوە کەرەنتین بکرێ و چاودێرییەکی ورد بکرێ، بەڵام لە کاتی ئێستادا ئێمە هەرێمی کوردستان گومانلێکرا و یان بڵێین هەڵگری ئەو ڤایرۆسەمان هەیە، مادام هەیە ئەو کەسەیە دێتەوە، دێتەوە هاوشێوەی ئەو شوێنەی لێی هاتووە ڕەنگە ترسناکیشی زیاتر بێ، بۆیە کەرەنتین کردن لە ماڵ، چارەسەر کردن لە ماڵ، دۆخەکە گۆڕا، دۆخەکە جیاوازە لە دۆخی پێشوو، ڕەنگە ئەوەش لە شارێك بۆ شارێکی تر جیاواز بێ، داتاکان چەند جارێك ئیعلان دەکرا ڕاستە، چونکە مەبەست تێیدا پەیامێك بوو کە هاووڵاتی جددیەتی ئەو ڤایرۆسە وەربگرێت، لە هەمان کاتیش دا ئەوە تەنها نیشاندانی ئەو حاڵەتانە بوو لەو شوێنە، لەو گەڕەکە ئەو کاتی حاڵەتەکان کەم بوو، بەڵام کە حاڵەتەکان زۆر بووە، ئەو کاتیش بەیانی ڕۆژانە هەبوو، زیاتر لە دەیان دەیان دەرچووە لە ڕۆژی یەکەمەوە، مەوزووعی من دەمەوێ ئەوە بڵێم کە باسی نەخۆش و هەڵگر تێکەڵ کراوە، بەڕێزان تا ئێستا لە کۆرۆنا (carrier) هەڵگر تەعریفی زانستی بۆ نەکراوە، ئەوەی کە دەڵێ (carrier) لە چەند نەخۆشییەکی تر هەیە، هەڵگر، بۆ نمونە هەڵگری ڤایرۆسی (HIV) لەبەر ئەوەی تەمەنێك تێیدا هەڵگر دەبێ و دەمێنێتەوە ناڕوا هەڵگرە، بەڵام نەخۆشییەکەشی پێوە دیار نیە، بەڵام لە کۆرۆنا وا نیە هەڵگر بێ و هەتا هەتایێ، ئەم ڤایرۆسە نامێنێ لە لەشی، زۆربەی ئەو نەخۆشانەی چاك دەبنەوە (negative) دەبن، بۆیە تەعبیرێکی تر لە پرۆتۆکۆل ناوی هاتووە پێی دەووترێ (asymptomatic) واتا بە بێ نیشانە، دیسان دەڵێم هەڵگری ڤایرۆسەکەیە بەڵام (asymptomatic) پۆلین دەکرێ واتا بێ نیشانە، باری سووك (mild) هەیە، (moderate) مامناوەند هەیە، (severe) توند هەیە، (critical) هەیە زۆر ترسناك ئەوەی کە دەکەوێتە عینایە مورەکەزە، بەڵام بەڕێزان لە (80٪) لە (81٪)ی ئەو نەخۆشانەی تووشی ڤایرۆسی کۆرۆنا دەبن یان نیشانەیان نیە، یان زۆر بە سووکی نیشانەیان هەیە، لە (19٪) تا (20٪)ی پێویستی بە نەخۆشخانە هەیە کە باری مامناوەند بۆ (severe)ە، لە (6٪)یان باری توندن کە ئەوانە باری ترسناکیان تێدایە، لە (3٪) لەوانە بەڕێژەیەکی عام دەتوانم بڵێم مردنی تێدا دەبێت لەو (6٪)، ئەوانەی تریش کە دەکەونە عینایە مورەکەزە ئەوانەی تەنها باسی عینایە دەکەم نەك هەموو نەخۆش، لە هەموو وڵاتانی دونیا لە پێشکەوتووترین وڵاتانی دونیا لە (40٪) تا (50٪)یان گیان لە دەست دەدەن ئەوەی کە دەکەوێتە سەر جیهازی تەخدیر، نەك ئەوەی لەسەر (CPAP mask)یە، بەڕێزان سێ جۆر، چوار جۆر عینایە مورەکەزە هەیە:

1- (ICU) هەیە کە تەنها پێویستی بە چاودێرییەکی چڕ هەیە، بەڵام نەخۆشەکە باری تەندروستی تا ڕاددەیەك جێگیرە.
2- جۆرێکی تر هەیە تەنها پێویستی بە (CPAP mask) هەیە ئەو جیهازەی کە پاڵ بە هەناسەی دەدا بەڵام دیسان نەخۆشەکە هۆشدارە، ئاگاداری خۆیەتی، ڕەنگە لەڕووی (vital sign)ەوە زۆر باشتر بێ.

3- جۆرێکی تریان هەیە کە ئاگای لە خۆی نامێنێ دەکەوێتە سەر جیهازی هەناسەدانی دەستکرد و لەسەر تەخدیر دادەنرێ ئەوە لە ترسناکترین بارەکانە، ڕێژەی مردن لەوانەدا زۆرە بۆیە ئەم جۆرانە هەیە.

4- جۆرێکی تریش هەیە کە لە وڵاتان دا بۆ کۆرۆنا بە کار نەهاتووە (ECMO)ی پێ دەڵێن.

بۆیە جیاوازە عینایە مورەکەزە ئەوەی کە تا ڕاددەیەك جێگیرە لە ناو قاوشەکان تەنها ئۆکسجینە ئەوا بە باری عینایە مورەکەزە داناندرێ تەنها ئۆکسجینی پێویستە.

سەبارەت بە نەخۆش منداڵی مرد، من دەمەوێ ئەوە جواب بدەمەوە بەڕێز وەزیری ناوخۆش جەوابی دایەوە ئەوەی کە منداڵێك مرد بەهۆی ئەوەی ڕێگە گیرابوو، بەڕێزان ئەو منداڵە چوو بووە نەخۆشخانەی تریش و ئێمە لێکۆڵینەوەشمان کردووە و ڕاگەیەندراویشمان هەبوو لە کاتی خۆی و تێگەیشتنێکی هەڵە درایە هاووڵاتیان کە ئەو منداڵە لە ڕێگە مردووە، ئەو منداڵە کە گەیشتە نەخۆشخانە بۆ ڕزگارکردنی ژیانی دایکەکەی منداڵ لە زگی دایك کە دەمرێ دەبێ عەمەلیات بکرێ، ئیشەکی زۆر باش و ڕێك و پێکی بۆ کرابوو، بەڵام بەداخەوە سۆشیا میدیا وەرەقەیەکیان نیشاندا کە ئەوە پێی گووتراوە نابێ شکایەت بکەی، بەڕێزان هەموو منداڵێکی مردن دەبێ بچێتە (طب عدلي) لە (طب عدلي) نەوەك پاش ساڵەکیدی ئەو دایکە شکایەتی هەبێ لە کەسێك، دەبێ تەقریرەکی (طب عدلي) هەبێ، کە ناچێت پێی دەڵێن خۆتی بە ئیرادەی خۆت ناچی فەرموو پڕ بکەوە کە خۆت قەرارت داوە نەچیە (طب عدلي)، ئەو پڕکردنەوەیە ڕەنگە لە تەعبیرەکەی هەندێك غەڵەتی تێدا هەیە، ئەو تەوقیعەی لەسەر ئەو وەرەقەی کردبوو بۆ ئەوە نییە کە تەوقیعی پێ بکەن شکایەت نەکا، بۆ ئەوەیە کە ئەوە بە ئیرادەی خۆیەتی و قەراری خۆیەتی ناچێتە (طب عدلي) تاوەکو لە موستەقبەل، چونکە زۆر دکتۆرمان لە مەحکەمە بانگ دەکرێت دەڵێن لەبەر ئەوەی نەتناردۆتە (طب عدلي) تۆ تاوانبار بووی، بۆیە بۆ سەلامەتی خۆی دکتۆرەکە ئەوەیان پێ کردبوون.

ڕۆژان خان باسی ڕەوشی تەندروستی گەرمیانی کرد، بەڕێزان بەڕاستی زۆر باسیان کرد من بەخۆم سەردانی گەرمیانم کردووە لە حەفتەی ڕابردوو و جاری پێشووش سەردانم کردووە، گەرمیان ڕەوشی خەراپە لەبەر ئەوە خراپ نییە چونکە باری تەندروستییەکەی خەراپە، گەرمیان کۆرۆنای هەیە، ئیجرائات لاواز بووە و باری هۆشیاریش بەداخەوە بەو ئاستە نیە کە هاووڵاتی پابەند بێت، ئەوە بە مەیدانی بەخۆم بینیومە، ئەگەر نا ڕێژەی تووشبوون نە زیاترە زۆر زیاتر بێ لە شوێنی تر، نە ڕێژەی مردنیشی زیاترە، ڕێژەی مردنی ڕەنگە لە هەڵەبجە خراپترە بەڵام لە سلێمانی و لە هەولێر خراپتر نیە، بیزەبت وەکو هەولێرە ڕێژەی مردنی گەرمیان (2.4٪)، لە هەولێر (2.4٪)، بەڵام سلێمانی زۆر خەراپترە، شوێنی تر زۆر خەراپترە، قەزای تر زۆر خەراپترە، بەڵام ڕەنگە کۆمەڵێك ململانێ بەداخەوە کە من نامەوێ لێرە باس بکەم، کۆمەڵێك ململانێ، کۆمەڵێك بەئاراستەبردن و کۆمەڵێك دەنگی ڕەخنە کە ئەوە جێگای خۆیەتی گلەییە و داواکارییە بەسەرچاو، بەڵام بەو ئاستەش نیە کە بڵێین بە پێچەوانەوە من دەمەوێ سوپاس و دەستخۆشی لە هەموو کارمەندان و پزیشکەکان بکەم لەوێ و خۆم بینیومە جێگەیەکی باش خێرخوازان

ڕۆڵێکی گەورەیان بینیوە لە دروستکردنی نەخۆشخانەیەکی ڕێك و پێك، سەبارەت بە کەلار و کفری، بەڵێ کفری نەخۆشخانەکەی کۆنە و نەخۆشەکانی کە ئیحالەی ناو سلێمانی دەکرێن لە پێش کۆرۆناش ئەوەیە کە بەشی چاودێری چڕی یان (neurosurgery) نیە ئەوەی کە عەمەلیاتی سەری پێویستە و یان بۆ قەستەرەی دڵە یان کۆمەڵێك ئیختیصاصاتی (فوق التخصص)ی هەیە یان سیانی و تایبەتە، (CT scan) نەبوویتە بەدیلی (PCR) بەڕێزان، بەڵام (CT scan) بۆ (confirmation)ە بۆ ئەوانەی کە باری ئیلتیهابیان لە سینگ توندە.

چۆن پشکنین بکەین بۆ پلازما؟ پشکنین دەکرێ بۆ پلازما بەڕێزان، هیچ نەخۆشێك پلازمایەکەی ئەگەر پشکنینی بۆ نەکرابێت دوای (28) ڕۆژ و دڵنیایی نەبین لە (antibody)یەکان نەدۆزرێتەوە ئەو پلازمایە نادرێتە نەخۆشەکان، لە بازاڕ ناکرێ بەڕێز، من دەمەوێ پێتان بڵێم نەك پلازما، خوێنیش لە باری پێشتریش نەك ئێستا لە کۆرۆنا هیچ خوێنێك لە نەحۆشخانەی ئەهلی وەرناگیرێ و نادرێ، مەصرەفی مەرکەزی تەغتیەی ئەهلیش دەکات، تەغتیەی حکومیش دەکات، لە هەر شارێك لە یەك شوێن خوێن وەردەگیرێ و خوێن سەرف دەکرێ، پلازماش بە هەمان ڕێکار دەدرێت، تەنسیق نیە لە ڕێگەی پرۆتۆکۆڵ ئەگەر ئیجتیهادیکی شەخصی پزیشکێك هەبێ ئەگەر نا پرۆتۆکۆڵ هەمان پرۆتۆکۆلی عیراقی و جیهانی و ئەو پرۆتۆکۆلەی لە هەرێمی کوردستان چەند جارێك تەعمیم کراوە، هەمان پرۆتۆکۆلە لە سلێمانی و هیچ جیاوازییەك نیە و تەنسیق هەیە، بەڵام ڕەنگە نەخۆشێك لەبەر ئەوەی هەندێك نەخۆشی تری هەبێ زیاتر عیلاجی پێ دەدرێ یان کەمتر پێ دەدرێ لەبەر ئەوەی باری نەخۆشیەکەی سووکە، ئەوەی بەکار دێ بە فەرمی لە پرۆتۆکۆل هەیە، بە بێ پرۆتۆکۆل ئێمە هیچ عیلاجێك نادەین، ئەوەی باسی (fabivir) کرا، (fabivir) پێش ئەوەی بگاتە عیراقیش (fabivir) لە پرۆتۆکۆل داندرایە، پەسندی کردیە ڕێکخراوی تەندروستی جیهانی، وڵاتانی زۆر لە دونیادا بەکاری دێنێت (fabivir) پێشتریش بۆ شتی تر بەکار هاتووە بەڵام دوای بەدواداچوون دەرچوو کە () دەورێکی باڵا دەبینی لە عیلاج کردن نەك بۆ بنبڕکردن، بەشێکە لە (antivirus)ەکانی تر، لە دەرمانەکانی تر بۆ کەمکردنەوەی (severity) یان باری توندییەکەی، بۆیە دەڵێ لە باری مامناوەند و سووك بەکار دێ تاوەکو بارەکە نەچێتە بارێکی ترسناك، لە پرۆتۆکۆل هەیە، دوای ئەوەی لە پرۆتۆکۆل هەبوو وەزارەتی تەندروستی عیراقی فیدراڵ دوو گرێبەستی زۆر گەورەی کرد خۆشبەختانە لە هەرێمی کوردستان بەرهەم هات لەسەر ئاستی عیراق بە کار دەهێندرێت، ئێمە چاوەڕێین بەغداش حصەمان بداتێ بەڵام هەندێك لە بەڕێوەبەرایەتی یە تەندروستییەکانیش بۆ خۆیان کەمێکیان کڕیوە بۆ ئەوەی بەکاری بێنن، لەڕووی نرخەکە ڕوونکردنەوە هەبووە لە ڕۆژی خۆی، ڕوونکردنەوەکە من نەمخوێندەوە، ئەگەر نا لە ڕاپۆرتەکەم نووسراوە نرخەکان ئەو نرخانەیە کە لەلایەن وڵاتی عیراق بۆی داندرا و عەقدی لەگەڵ کراوە بە هەمان نرخ بۆ هەرێمی کوردستانیش هەبووە، ئەم دەرمانەش لەلایەن کۆمپانیای ئاوامیدیکا بەرهەمهێندراوە، بەدواداچوونی نرخی کراوە بەڵگەنامەوە پسوولەی کڕین و هەموو ئەوراقە سەرەتاییەکانی مەوجودە، سەبارەت بە دەرمانەکەی دیکە کە پرسیار کرا تاوەکو نەچمەوە سەری

(actemra) بەڕێزان تەبعەن هەم (fabivir) هەم (actemra) پێش ئەوەی بێت ڕەنگە بەدەست دەکەوت ئەگەر لە ڕێگەیەکی قاچاغ هاتبێتە ناو بازاڕ زۆر گران بوو، بەڵام تیمەکانی تەندروستی ئێستا نرخیان بۆ داناوە، ئەم دەرمانە دیسان عیراق عەقدی کردووە ئێمە چاوەڕێین لە ڕێگەی بەغداوە بۆمان بێت چونکە ئەو دەرمانە بەئاسان لە بازاڕ دەست ناکەوێ.

شێوازی ناشتنی تەرممان باس کرد، سەبارەت بەوەی شنۆ خان باسی ئەوەی کرد پێشنیاری راتبی تەقاعودی کامل ئێمە ئەو پێشنیارانەمان کردووە و قەرەبووی پاداشت بکرێن پلازمایەکەمان باس کرد، نرخی دەرمانەکەمان باس کرد، ئەو (tube)ەی دەست بەڕێزت نازانم مەبەستت لەو (tube)ە چییە؟ بەڵام بۆ کۆڤید19 (tube)ێکی خاص هەیە پێی دەڵێن (VTM)کە (tube)ێکە دواتر ئەو چیلکە دارەکەیە پاشان تێستەکەیە و (extraction)کەیە و کۆمەڵێك پێداویستی، خۆی (VTM)ی پێ دەڵێن، (VTM)ئەوەی کە (sample)کەی وەردەگیرێ لە ناو (tube)کە دادەنێن (tube)ێکی تایبەتە، بۆیە من نازانم ئەوەی مەبەستتە، بۆ پشکنین سێ، چوار جۆرە (tube) هەیە، (tube)ی مۆر هەیە، زەرد هەیە، (tube)ی سپی هەیە، (biochemestry) لە نەوعە (tube)ێك دەکرێ ئەوانەی فەحسی چەورییەکان و جۆرەکانی دی، فەحسی (bacteriology) لە نەوعێکی تر دەکرێ، یەعنی هەر جۆرە عائیلەیەك لە فەحسەکان لە ناو نەوعە (tube)ێك دەکرێ، ئەوە کەسانی موختەبەر دەزانن کە لەوێ بەکاری دەینن، ئەگەر هەڵە کرابێ من هیوادارم پێمان بڵێی بۆ ئەوەی بەدواداچوونی زیاتر بکەین، بەڕێز کاك علی باسی مانگرتنی کرد، مانگرتن هەبووە لەسەر تاخیربوونی مووچەکان بەڵام بە بڕوای من ئێمە بەردەوام بای ئەوەندە دکتۆر هەبووە کە مانگرتنەکە نەببێتە هۆی مردن، خۆبەخشەکان (11) کەس زیاترن ئێمەش داوامان کردووە و بە سوپاسەوە بەڕێوبەرایەتی گشتی تەندروستی گەرمیان و ئیدارەی گەرمیانیش تا ڕاددەیەك هاوکاری کردوون، ئەو شەش ملیارە بۆ کۆرۆنا دانەندراوە، وەکو گوتم بودجەی ئاسایی یە لەڕۆژانی ئاسایی ئێمە ئەو بودجەیە گوتم زۆرترینی لە بودجەی ئاسایی خۆشمان جگە لە بودجە تایبەتەکان بەکارهاتووە بۆ کۆرۆنا، ئەوەی باسی کۆمپانیاکان دەکات تایەی سەیارە و لۆرییەکان ئەوە لە مەتاریش هەبووە، بەڵام ئەوە هیچ پەیوەندی بە وەزارەتی تەندروستی نیە، ئیدارەی مەتار یان ئیدارەی سنوورەکان خۆیان کردوویانە، ئەوەی لە ناو جاددە و لە سنوورەکان دەکرێت و تەعقیم تەنها لایەنی خۆی ئەو دائیرەیە خۆی کردوویەتی، ئێمە تەنها نەخۆشخانەکانمان کردووە، بەڕێز مامۆستا باسی کردنەوەی دەرگای مزگەفتی کرد، دیارە قۆناغ بە قۆناغ لە لیژنەی باڵا بڕیار دراوە ئێستا کرایەوە بۆ فەرزەکان، بەڵام بەدڵنیاییەوە ئێمە ترسناکی لەوە دەترسێین چونکە مامۆستایانی ئاینی کاتێك کە دەزانن زۆربەی هاووڵاتیانی بە تەمەن ڕەنگە هەڵگری نەخۆشی تر بن، دواتر لە شوێنی دەستنوێژ شوشتن کۆمەڵێك ئیجرائات هەیە ڕەنگە پێویست بەوە بکات ڕێکاری تەندروست و مەرجی تەندروستی زۆر توند بگیرێتەبەر لە لێکدوورکەوتنەوە، لە گرتنی دەستنوێژ لە ماڵەوە بۆ مزگەفت، یەعنی ئەو ئیجرائاتانە ئێمە بە نووسراوی ڕەسمی داومانەتە وەزارەتی ئەوقاف هیوادارین چۆن هاوکاربوونە بەسوپاسەوە پێشتر، لێرەشدا هاوکار بن بۆ ئەوەی دووربین لە تووشبوون، کەم

و كورتییەكانی سۆران وەكو لامەركەزییەت بە هۆی ئەوەی كە بەڕێوبەرایەتی گشتی تەنها لەسەر ئاستی پارێزگاكان دا هەیە، بەڵام بەڕێوبەرایەتی تەندروستی سۆران هەیە، جگە لەوەش نەخۆشخانەكان ڕاستەوخۆ بۆ كەمكردنەوەی ڕۆتین ڕاستەوخۆ بەستراونەتەوە بە بەڕێوبەرایەتی تەندروستی یان بەڕێوبەرایەتی گشتی ناو شارەكان، ئەوەش بۆ كەمكردنەوەی ڕۆتینە بۆ گەیشتنی بە نەخۆش بە زووترین كات، یەكەمین قەزاش بوو كە تیایدا (PCR) تێیدا دەست بەكاربوو بە هاوكاری وەزارەتی خوێندنی باڵا و زانكۆی سۆران، پزیشكی پسپۆڕ هەیە بەڵام من دەمەوێ بڵێم بەڕێزان چونكە زۆر باسی گەرمیان و كەلار و سەید سادق و ئەو شوێنانە كە پزیشكی پسپۆڕ ئێمە لە وەزارەتی تەندروستی یەكێك لە كێشەكان سێ كێشەی زۆر سەرەكی هەیە:

1- كێشەیەك هەیە كێشەی دابین كردنی پزیشكی پسپۆڕی بەردەوام لە قەزا و ناحییەكان.
2- فریاكەوتنەكانە شێوازی دەوام كردن و پزیشكانی پسپۆڕ لەوێ.
3- پزیشكی پسپۆڕی تەخدیرە.

لە چاككردنی سیستەمی تەندروستی سەرقاڵی ئەوە بووین كە گۆڕانكاری لەو سیستەمە بكەین، بەڵام بەداخەوە ئێستا ئەوە پێنج شەش مانگە دیسان خەریكی كۆرۆناین، ئومێدمان وایە كە بتوانین لە داهاتوو ئەو كێشەیە حەل بكەین بۆ هەموو قەزا و ناحییەكان.

شیلادزێ ئێمە پرۆژەیەكی ستراتیجی هەیە بەداخەوە هاوشێوەی هەموو پرۆژە ستراتیجییەكان ڕاوەستاوە وەكو ئەوەی كە لە ڕاپەڕین پرۆژەی (291) قەرەوێلەییەكە، لە شیلادزێش ڕاوەستاوە بەڵام جارێكی تر ئێمە نووسراومان كردووە لەم ڕۆژانەی ڕابردوو كە ئەم پرۆژەیە گرنگە دەست بە كاربێتەوە بە حوكمی سنوورەكەیان لێك دوورە، ئەوە بودواداچوونی بۆ دەكەین لە ڕۆژانی هەینی خەفارە نەماوە لە شیلادزێ، عەمەلیات بۆچی لە ئەهلی دێتە تەبعەن لە ئەهلییەكانیش ڕاوەستا، بەڵام تەنها بیدایەتی كۆرۆنا تەنها بۆ فریاكەوتنەكان بوو، بەڵام بەداخەوە كێشەیەكی گەورەی دروست كرد، چونكە زۆر نەخۆش هەیە ناتوانێ لەوە زیاتر بخرێتە قائیمە و بخرێتە نۆرە بۆ چەند مانگی تر، بۆیو ئێمە لەگەڵ ئەهلییەكان بە (25٪)ی دابەزاندنی نرخەكان ئێستا ئەو خزمەتگوزارییانە دەكەن و لە نزیكترین دەرفەتیش دا من باسی (cold case) دەكەم لە نەخۆشخانەكان دەكرێتەوە لە دوای جەژن، بەڵام فریاكەوتنەكان و نزیك لە فریاكەوتن ئێمە پێی دەڵێین (semi-emergency) یان (urgent) ئەوانە هەر هەمووی بە شەو و بە ڕۆژ ڕانەوەستاوە و كراوەیە، بەڕێز كاك د.محی الدین پێویستە ژێرخان بەهێزتر بكرێ، بەدڵنیاییەوە پێویستی بە هەڵمەتێكی نیشتیمانی یە بۆ داهاتوو، چونكە كۆرۆنا فێری كردین كە تەنها تەندروستی لایەنی چارەسەری و عەمەلیات و دەرمان نییە، بەڵكو خۆپارێزی و بونییەی خۆپارێزی و ویقایە لە وڵات دا بەهێز بكرێت، بەڵێ فەرمانگەی میدیا و زانیاری ڕۆڵێكی گەورەی بۆ ئێمە بینی و هەماهەنگمان بوو، بەڕێزان باسی گلەییەكانی نەخۆشخانە ڕزگاری، من دەمەوێ ئەوە بڵێم نەخۆشی كۆرۆنا نەخۆشێكی ئیعتیادی نییە كە بەردەوام كارمەندی تەندروستی بە (schedule)ێك سەردانی دەكات و بەجێ دەهێڵێت، ئەوە نیە لە

(station)ەکە بەرامبەری دابنیشی وەکو عینایەکانی تر، چونکە بە شێوازی کامیرا و بە شێوازی پەیوەندی لەگەڵیدا دەمێنێتەوە لە دوای ئەوەی کە (tour)ی بەردەوام دەکەن دانیشتن و مانەوە من دەمەوێ موراعاتی ئەوە بکەم کە پزیشکان و کارمەندانی تەندروستی (10) دەقە، چارەکێك ببینن لە ناو ئەو بەدلەیە چیان لێ دێت؟ چونکە هیچ نەفەسێك نیە لە ناو ئەو بەدلەیە، زۆر زەحمەتە بتوانیت هەشت سەعاتی دەوامت بلێین بەردەوام لەلای نەخۆشەکە بی، بۆیە ئەو گلەیی یە لەوەدا دروست بووە، بەلام تا ڕاددەیەکی باش ئێستا چارەسەر کراو گۆڕانکاری لە شێوازی سیستەمی بەڕێوبردنەکەش کرایە، پاداشتەکە بەڕێزان دیسان دەڵێم زۆر باسی پاداشتیان کرد، ئێمە پاداشتمان بە فەرمی داوا کردووە و ئومێدمان وایە ئەو قەیرانە دەرفەتمان پێ بدات کە بتوانین پاداشتی ئەو بەڕێزانە بکەین، نەخۆشی کۆرۆنا هەژمار دەکرێت بە مردن، نەخێر، ئێمە گومانمان هەیە ئەگەر کەسێکی تر مردبێت و هەڵگری ڤایرۆسەکە بێ تۆمار نەکرابێ، بەڵام ئەوانەی تۆمار دەکرێن هیچیان بەدەر نین لە ڤایرۆسی کۆرۆنا، بۆیە لەوە دڵنیاتان دەکەینەوە (100٪) هەم لە دەستنیشان کردن، هەم لە زانینی (clinic)ی لە ناو پزیشکانی پسپۆڕ و ئەو نەخۆشەی کە دەمرێت ئەوە کۆرۆنایە، زیادبوونی هۆکارەکانی ئایا هاوولاتی تووش دەبێت بۆ ئەوەی ترس و یەعنی ئەوە دیسان دەیلێینەوە بەدڵنیاییەوە ئەوانە کۆرۆنان کە دەمرن، بەڕێز کاك سەرکۆ، چەند جۆر تێست هەیە؟ تێستی کۆرۆنا تێستی (rapid test)هەیە ئەوە بۆ دەستنیشان کردن بە کار نایێت، هەر بەڕێزێك ئەگەر پێمان بڵێ سوپاسی دەکەین، لە کوێ کەسێك ئەو هەڵە دەقۆزێتەوە بۆ پەیدا کردنی بەرژەوەندی کەسی خۆی؟ بە هێنانی تێست (30٪) زیاتر نسبەی تەشخیص نادا و بۆ دروستبوونی (antibody)یش دیسان (60٪)، ڕێگای دروست بۆ دۆزینەوەی (antibody) نەوعێکە لە تەریقەی (ELISA)یە، ئەوەش دەکرێت بۆیە تێستی (PCR) تێستێکی یەکلاکەرەوەیە تاڕاددەی (70٪) ئەویش (100٪) نیە، بۆیە بە (clinic)ی پزیشکەکە تەشخیص دەکات یانیش بە (CT scan) کە چەند (sign)ێکی جیاواز لە ناو ئەشیعەکەدا دا دەبێ، باسی حەبەکانمان کرد، من ناچمەوە سەری، کاك جەلال لیژنەی لاوەکی پێش ئەوە گرفتی هەبوو تێنەگەیشتم مەبەستەکەی چ بوو لە لیژنەی لاوەکی کێشە و گرفتی هەیە، ئەگەر دواتر.

کەمی ئۆکسجین لە گەرمیان بەڕێزان لە هیچ شوێنێك ئۆکسجین نەبوونی ئۆکسجین نەبۆتە هۆکاری مردن، دڵنیاتان دەکەمەوە، چونکە ئۆکسجین بەدیلی ئۆکسجین هەر ئۆکسجینە بەدیلی هەیە، کارگەی ئۆکسجین هەیە، بە تەریقەی سائیلیش هەیە کە من بۆ خۆم دیتم لە گەرمیانیش دایاناوە لە نەخۆشخانەی قەلاش هەیە، ئەگەر ئەوە ئیش نەکات و نەمێنێ بتلێش هەیە (portable) لە تەنیشت نەخۆشی دایدەنێی، یەعنی ئۆکسجین ئەو کێشەیە نیە، نەبوون و کەمبوونەوەی هەیە، بەڵێ کەمبوونەوە هەبووەو لە موحافەزاتی جنوب موخاتەبەمان دەکەن کە ئەو کارگەیەی کە لە بازیان هەیە کارگەی سائیلە بتوانێت بۆیان دابین بکات، بەڵام نەگەیشتۆتە حەددی ئەوەی کە ئۆکسجین صفر بێت و نەخۆش پێویستی بە ئۆکسجین بێت و ئۆکسجینێك نەبێ.

گلەیی لە کەمی فەحسەکان، فەحسەکان بە گوێرەیی (standard) و بە گوێرەی ئەو (indication)نانەی نزیکن لە (standard) کە (2300) (2400) هەندێك ڕۆژ تا (2500)یش دەکرێت، بەڵام ئایا زیاتر بکەین؟ بەڵێ، بەرنامەیەکی تۆکمە و ڕەزامەندیشی وەرگیراوە و ئێستا سەرقاڵی زیادکردنی سەنتەرەکانین لە ناو شار، لە سنوورەکان، ئەگەر ئیمکان بوو لە ناو فرۆکەخانەکانیش دادەنێین بۆ ئەو کەسانەی کە پێویستیان بێت.

کاك د.بژار گرێبەستەکان ئێمەش ئەمێدمان وایە گرێبەستەکان بکرێنە هەمیشەیی لەگەڵ باشبوونی وەزعی قەیرانی دارایی، بەڵام ئەوە تەنها لە بواری تەندروستی دا ئەو کێشەیە نیە، چونکە لە زۆر بوارەکانی تردا پێویستی بە دامەزراندن هەیە، بەڵێ دهۆك مەغدوورە لە شێرپەنجە و ئێستا ئێمە بەڵێنمان داوە کە کاری یەکەممان بەتایبەتی لەسەر سندووقی کۆمەکی شێرپەنجە دروستبوونی بونیەی تەحتی شێرپەنجە بێ لە سنووری دهۆك، چونکە دهۆك تا ئێستاش لە ناو نەخۆشخانەی ئازادی چارەسەری کیمیاوی وەردەگیرێت، هیچ چارەسەری بە تیشك نییە، ئومێدمان وایە کە بەرنامەشمان کە بتوانین ئەو پرۆژەیەی کە ڕاوەستا بەداخەوە پرۆژەیەکی ستراتیجی بوو بیخەینە سەر سندووقی تەمویلی کۆمەکی شێرپەنجە، ئەوەی بەڕێز باس دەکا لە نێوان دهۆك و سێمێل ئەوە تەواری دهۆکە وەکو پرۆژەکانی تر ڕاوەستاوە.

کاك د.زیدان باسی سوپاسو پێزانین بۆ (staf) باسمان کرد دوو جار داومانە و سوپاسی بەڕێز جەنابی سەرۆك وەزیران هەیە، مەبەست لە مانگی شوبات وانیە لە مانگی شوبات خەلاص دەبێت، (120000) ئیتر دوای مانگی شوبات نامێنێ، ئیحتیماله خوانەکان ئینشاڵلا ناگەینە ئەو (120000)ەش بەڵام ئەوە پێشبینیە وەکو شەش مانگ وەرگیرابوو لەلایەن ڕێکخراوی تەندروستی جیهانی، لەنجە خان باسی هەندێك نەخۆش ڕاستە خۆیان دەشارنەوە یان بە شەرمی دەزانن، سەبارەت بە پاییزی داهاتوو بەدڵنیاییەوە ئەگەر ڕەوشی کۆرۆنا بەرەو کۆنترۆڵ کردن نەچێت لە پاییزدا کۆمەڵێك ڤایرۆسی تری ئەنفلەوەنزای مەوسیمی هەیە وەکو (H1N1)(type B) هەیە و (H2N3) هەیە، ئەوانە لەوانەیە (co-infection) دروست بکات، لەو حاڵەتەدا ڕەنگە ڕێژەی مردن بەرز ببێتەوە، کاك هێڤیدار باسی ئەوەی کرد کرد من بەداخەوە باش بوو ئەوەت باس کرد قەت نەمانگوتووە ئێمە وەکو لایەنی تەندروستی بڵێین لە دەست دەرچووە، بەداخەوە چوار تا پێنج جار دەزگاکانی ڕاگەیاندن، دەزگای ڕاگەیاندنی زۆر ناودار بە ناوی من پۆستەری دروست کردیە و تەصریحی دایە کە ئەبەدەن قسەی ئێمە نەبووە بڵێین لە دەست دەرچووە، نەخێر قسەی ئێمە نەبووە، بە ناوی من باسی ئەوە کرایە کە چۆتە گەڕەك و لە دەرگای ماڵەکان، ئەو شتانە، یانیش گوتویانە ترسناکی نەماوە وەزیری تەندروستی دەڵێ، قسەی ئێمە ئەوە نییە بەیانەکانی ئێمە، ڕاسپاردەکانی ئێمە بۆیە بەداخەوە لە ئیعلام قسە دروست دەکرێت شتی وا نەگووتراوە لە دەست دەرچووە، ئەزموونی سەرکەوتنی دهۆك بەدڵنیاییەوە ئێمە دەستخۆشی لە دهۆك دەکەین، ڕێکارەکان تا ڕاددەیەکی باش تەنانەت هاووڵاتیانیش ئەوەش گرنگە کە پابەندن زیاتر، بەڵام ئەوە دیسان ئیستیفادەی لێ وەرگیرایە

بۆ زۆر شوێن، بەڵام لەگەڵ ئەوەش دا بڵاوبوونەوەی نەخۆشییەکان هەر هەبووە و ئومێدمان وایە دهۆم هەر ئەوها کەم بێت و یانیش بەو ڕێژەیەی هێواشە بێت کە سوودی لێ وەربگیرێ، ڕەنگە لە شوێنی تر پەلە کرا، عەجەلە کرا لە ئاسایی کردنەوە، یانیش بەو مەرجە کرایتەوە کە مەرجی تەندروستی بێ بەڵام بەداخەوە مەرجەکە جێبەجێ ناکرێ، قەدەغەی هاتووچۆ دوای کردنەوەی سەرکەوتوو نەبووە؟ قەدەغەی هاتووچۆ سەرکەوتووترین ڕێکاربووە کە توانرا تا ڕاددەیەکی باش بڵاوبوونەوەش تاخیر بگرێت و سەبر بگرێت، بەڵام بەداخەوە لەبەر باری ئابووری هاووڵاتی و بژێوی ژیان قەدەغەی هاتووچۆ بەو ڕێکارە توند و (complete lockdown) ناتوانین بیکەین ئەوەش کراوەتە سەر شوێن بە شوێن یان کەمکردنەوەی لە بەینی شەو و ڕۆژ یان لە بەینی پارێزگاکان، یانیش داخستنی (لا یزال) تا ئێستا زۆر شوێن داخراوە، نەکراوەتەوە بە فەرمی.

شەپۆلی دووەم چی ڕوو دەدات؟ من دەمەوێ بڵێم کۆرۆنا پێشبینییەکی وازح نییە لە هیچ وڵاتان، هەمووی بۆ ماوەی حەفتەیەك پێشبینییەکان دەکەن، بۆیەش تا ئێستاش زۆر شوێنەکان ناکرێتەوە، پێشبینییەکان دیارنیە لەبەر ئەوەی دیار نیە کەینێ ڤاکسین دروست دەبێ، کەینێ مەناعە لە ناو (community) یان کۆمەڵگا دروست دەبێت.

سەبارەت بە بەڕێز کاك هێڤیدار باسی ئەوەی کرد هەموو خەریکی کۆرۆناین، وابزانم بەڕێزت بووی یان بەڕێزێکی تر بوو، بەڵێ خەریکی کۆرۆناین (focus)مان لەسەر کۆرۆنایە بەڵام زمەتگوزارییەکانی تری فریاکەوتن ڕانەگیراوە، منداڵبوون و لە دایکبوون و نەخۆشخانەی منداڵان و شێرپەنجە و تەلاسیمیا و خزمەتگوزارییە تایبەتەکان لە ڕۆژانی قەدەغەی هاتووچۆش بەردەوام شەو ز ڕۆژ هەبووە بەڵام کۆرۆنا ڕەنگە سەبەب بووبی کە ئیبداعمان نەکردبێ لە سیستەمی تەندروستی، لە ژێرخانی تەندروستی و بارێکی وای دروست کرد کە پرۆژەکان دەست پێ نەکەین، ڕاستە لەوە تاخیری کردین، ئەوەی باس دەکەی بەدڵنیاییەوە ئەوە کێشەیەکە لە بواری دەرمان، پرۆژەی حکومەتی هەرێمی کوردستان حازرە، (draft)ەکەی هەیە بۆ دروستکردنی دامەزراوەی (quality control)ی دەرمان و پێداویستی پزیشکی و خۆراکیش بۆ ئەوەی هیچ درزێك لەو نێوانەدا نەبێت کەسێکی نەفس نزم بتوانێت ئیستیغلالی شیری منداڵ بکات، یانیش دەرمانێك بکات بۆ ئەوەی ساغی بکاتەوە لەسەر حیسابی بەرژەوەندی کەسی بە دڵنیایی ئەوە نەبۆتە دیاردە بەڵام وەکو محاوەلات هەیە ئەوەی من دەمەوێ بڵێم بەڕێزان چاکسازییەکی باش لە بواری دەرمان و پێداویستی پزیشکی دەستی پێکرد، ئێمە لەگەڵ دەست بەکاربوونی کابینەی نۆیەم، هەموو کۆمپانیاکان بە ڕێکارێکی ڕێنمایی نوێکردنەوەی مۆڵەتەکانیان توانرا لە کۆی زیاتر لە (234) کۆمپانیا (33) کۆمپانیا تا ئێستاش ڕاگیراوە لە کار، لەبەر ئەوەی بەو (standard) و بەو (quality) مەخزەن و گواستنەوەی نەبووە، هەروەها ئەو کۆمپانیانەی (67) کۆمپانیاش تا ئێستا لە کواڵتی کۆنتڕۆڵ بلۆك کراوە لە سیستەم، تەعامولی لەگەڵ ناکرێ لەبەر ئەوەی تەعەهود و بەڵێننامەکەیان جێبەجێ نەکردووە، چەند ڕێنماییەکی نوێ بۆ پێداویستی پزیشکی و تاقیگە دانرا و تەنانەت بۆ خۆراکیش بە

هەمان شێوە، بەڵام دیسان دەڵێم کۆرۆنا وای کرد کە ئەم کارانە هەندێك بە سەبری بچێتە پێش، بە دڵنیاییەوە هەر پزیشکێکیش ئێمە بڕیارمان دەرکردبوو بەرەو جێبەجێ کردنێکی باشیش چوو بوو پێش کۆرۆنا کە هەر پزیشکێك بچێتە کۆنفرانس و دەرەوەی وڵات لەسەر حیسابی کۆمپانیایەك بەبێ ئەوەی وەزارەتی تەندروستی ئاگادار بێت بەدڵنیاییەوە ئێمە سزامان هەبووە، دوورخستنەوەشمان هەبووە لەو کەسانەی کە دووری بەرپرسیارێتیان هەبووە، بەڵام دوای کۆرۆنا ئێستا دیارە هیچ ئیفاد و حەرەکە و کۆنفرانسات نەماوە.

گەرمیان، کاك ڕزگار باسمان کرد بۆ هەموو شوێنەکان لێکۆڵینەوە بکەین، بەڵێ لیژنەکانمان چووە، ئێمە چەند لیژنەیەکمان هەبووە، جگە لە لیژنەی تەفتیش، لیژنەی کۆرۆنا هەیە سەردان دەکەن، لیژنەی تاقیگە هەیە، دوایەمین لیژنەش لیژنەی تەفتیشە بەدواداچوون دەکات لە تاقیگەکان، بینیتان لە دام و دەزگاکانی ڕاگەیاندن لە تەلەفزیۆنیش دەرچوو کە چۆن لە تاقیگەکان خەڵکێك هەبووە بە دوور لە چاوەکانی تیمەکانی تەندروستی کاری دەستنیشان کردنی بەرێکاری غەڵەت کردووە، ئەوەی بات کرد لە نەخۆشخانەی قەڵا کە پیرە و گەنجەکە مردووە و پیرەکە نەمردووە، بەڕاستی ئەو دیاردەیە لە هەموو شوێنێك هەیە لە دونیاش بەڵێ هەبووە زۆر (risk factor)ی هەیە بەڵام مەناعەی باشە، خەڵکیش هەبووە هچ نەخۆشی نەبووە ئەوەش هەبووە، پارە لە ئیدارەی گەرمیان ئیتیفاق کراوە، نازانم مەبەستەکە چ بوو لە ئیدارەی گەرمیان ئیتیفاق کراوە، پارە تەرخانکراوە بۆ کارمەندانی ناوخۆ؟ لە حکومەتی هەرێمی کوردستان هیچ پارەیەك وەکو پاداشت تا ئێستا دابین نەکراوە، بەڵام خێرخوازان و ئیدارەکان ڕەنگە هەندێك هەوڵی پاداشتیان هەبووە، کاك شەمۆڵ باسی ئەوە کرا جیاوازی کراوە لە نێوان دابەش کردن، هیچ جیاوازییەك نیە من دیسان دەڵێم هەم بودجە هەم پێداویستییەکان ڕێژەیەکی (standard)ی سابتمان هەیە، ئەو ڕێژەیە کە بۆ کۆیە (6٪) یان کەمە بە قەت هەولێر و سلیمانیە؟ نەخێر، بەڕێوبەرایەتی گشتی تەندروستی بە قەت هەولێر و سلێمانی نییە لە ڕووی نفوسەوە و لە ڕووی ئیمکانیات و عەدەدی نەخۆشەوە، بۆیە ڕێژەکانیشیان جیاوازە، بەڵام بەدڵنیاییەوە لە هەموو بودجەیەك بەشیان دراوە، لە هاوکارییەکانی بەغدا و نێودەوڵەتیەکان بەشیان دراوە تەنانەت ئەگەر پێداویستییەکی تریان پێویست بێ موناقەلەش کراوە لە شارێك بۆ شارێکی تر.

کاك مەلا ناصر من نازانم کام ڕاپۆرتە وەڵام نەبووە بەڵام ڕاپۆرتمان زۆر لە پەرلەمان بۆ دێت، هەندێکیشمان جواب داوەتەوە، ڕەنگە لە (process)ی جەواب دانەوە بێت، ژمارەی دکتۆر و کارمەندەکان ئێمە لەوێ کێشەمان لە گەرمیان باست کرد کێشەمان کێشەی پزیشکی پسپۆڕە، بەداخەوە لە کفریش و لە کەلار کە دەگەڕێنەوە ناو سلێمانی بۆیە خەلەلی سیستەمی ئێمە بۆ دابین کردنی پزیشکی پسپۆڕ بۆ قەزا و ناحیەکان کە دەگەڕێنەوە عیادەکانیان لە ناو شاری سلێمانی یە و لە هەولێریش بەهەمان شێوە لە سۆرانە، لە دهۆك بە هەمان شێوە، بەڵام کێشەکان لە نەبوونی ژمارەی پێویستە بۆ کارمەندی سڕکردن، یان بڵێین یاریدەدەری سڕکردن، کە ئێمە لەپرۆژەیەکمان داوامان کردووە هەندێك لەو بەرێزانە بە کار بیەخین وەکو

گرێبەستێك یانیش پرۆژەیەكی تایبەت بۆ ماوەیەك تا كۆرۆنا هەیە، من ناچمە سەر ئەوەی كێشەی بەڕێوبەرە و كەسی یە، ئەوە بەڕێوبەری تەندروستی یە خەلەل لەوێیە، بەڵام سوپاست دەكەن كە زیاتر لە ملیۆنێك و دوو سەد هەزار دۆلار لەلایەن خێرخوازان و دابین كردنی ئامێرەكان دەستیان خۆش بێ و لە زۆر شوێنی تریش خێرخواز ڕۆڵێكی گەورەیان بینی لە ماوەیەكی كورتیش، سەبارەت بە ڤایرۆسەكە دەستكردە دەستكرد نیە؟ ئەوە كێشەیەكە قسەی تێدا هەیە، بەڵام ئێمە نازانین هیچ لێكۆڵینەوەیەك لە هەرێمی كوردستان نەكراوە بۆ ئەوەی دەستنیشان بكەین ئەوە لە نێوان ئەمریكا و صین ئەو قسەیە هەیە، كۆتایی هاتنی دیار نیە، بەڕاستی كۆتایی هاتنی كۆرۆنا دیار نیە، زۆر ڕوئیایەكی وازح لە جیهان دا نیە تا ئێستاش، بەڵام توێژینەوە هەیە، بۆچوون هەیە ئەو بۆچوونانە بە بنەمایەكی ڕاست و دروست و پەسند كراو دانانرێ، كە ئەوان دەڵێن ئەگەر ڤاكسین هەبوو ئەگەر ڤایرۆسەكە خۆی نەگۆڕی، ئەگەر هەوو موجتەمەع مەناعەی دروست بوو بەڵام مەناعەكەش تا ئێستا دیار نیە مەناعەیەكی یەكجاری دەبێ یان مەناعەیەكی كاتی دەبێ، ئایا بۆ ئایندەی كوردستان بەرنامەی درێژخایەن هەیە؟ ئەو بەرنامەیەی باسمان كرد بەدرێژی بوو ڕەنگە بە خێرا چووم، بەڵێ بەرنامەكەمان هەیە، بەرنامەمان هەیە لە ئێستاوەش كە لوقاحی (H1N1)یش وەرگرین لە بەغدا داوامان كردووە، چونكە تاوەكو باری توندی نەخۆشەكان تێكەڵ نەبێ لەگەڵ كۆرۆنا لەگەڵ ئەنفلوەنزای پاییزدا.

ئەگەر مەترسییەكان بۆ دوو ساڵی تر بەردەوام بێ، بە دڵنیایی بۆ دوو ساڵی تر بەردەوام بێ زەغتەكی یەكجار زۆر لەسەر سیستەمی تەندروستی و كارمەندان و خزمەتگوزارییەكان بە گشتی دەكات، بەڕێز كاك زانا باسی یاسای تەندروستی گشتی كرد بە دڵنیاییەوە یاسای تەندروستی گشتی زۆر بە وازحی هەموو ڕێكارەكانی تێدا باس كردووە، بەتایبەتی بۆ نەخۆشیە گوازراوەكان، كە ئەوەش یەكێكە لە نەخۆشییە گوازراوەكان، بەڵێ ئەوەی بەڕێز كاك زانا باس دەكات جگە لەو بودجانەی وەزارەتی تەندروستی بودجەی تریش بۆ ناوخۆ و پارێزگاكان سەرف كراوە، ئێمە لە سەردانی بەغدامان بەڵێنیان پێدابن كە بێ بەشمان نەكەن لە هیچ هاوكارییەك، بەڵام لەوێش ئەو (500) هەزارەی وەعد بوو بە كارمەندانی تەندروستی بدەن نەیاندایە، پارچە زەوی بدەن نەیاندایە، گوێم لێ بووە بە نووسراو نەمبینیوە كە بەشەهەید دابندرێ ئەوە وابزام هەر قسە بوو، لە بەغداش وەزعی مووچە و دابین كردنەكانیان بەو ئاستە نیە، لە ئەنجامی پێشنیارەكان ئێمە بەڵێنمان پێدراوە كە تەمویل كردن و پشتگیری حكومەتی هەرێم بۆ داو و دەرمان و پێداویستی پزیشكی مانگانە بە پێی پێویستی ئێمە بودجەی تەرخانكراوی تایبەتمان بدەنێ، هەروەها سوپاس و پێزانینەكە و قیدەمەكەیان ڕەزامەندی دەربڕیوە بەڵێن دراوە ئەگەر ئیمكان بێ بە پێی توانا بتوانین هاوكاری و پاڵپشتییەكی ئەو تەعویزەی یان بڵێین پاداشتە بێ بۆ كارمەندانی تەندروستی، هەروەها بەڵێنیان پێداوین لە كاتی بەردەست بوونی مووچەی فەرمانبەران یەكەمین مووچە وەزارەتی تەندروستی بێت و بەردەوام بێ.

ئایا هیچ کەس چاك بۆتەوە لە (RCU)؟ بەڵێ ڕێژەی چاکبوون لە عینایە مورەکەزەکان، هەیە، بەڵام ڕێژەی مردن زۆرترینی لە عینایە مورەکەزەیە، دیسان دەڵێم ئەوە وردەکاری زیاتری دەوێ لێرە باسی بکەم کە لە سەدا چەندیان تەنها (CPAP mask) بووە، ئەوی تر تەخدیر بووە، بەڵام ڕێژەی چاکبوون هەیە، جۆری دەرمانەکە باسم کرد ئەوەی (actemra) لە کوێ دەفرۆشرێت و ئیجرائات کرایە؟ بەڵێ من تازە خوێندمەوە، پلازمای خوێن تیجارەت ئێمەش بیستمان و زۆر بەدواداچوونی هەر سێ بەتایبەتی هەولێر و سلێمانی سەنتەری بانقی خوێنەکانمان کرد نەگەیشتینە شتێکی بەردەست، موخالەفەیەکی بەردەست ببینین کە پلازمای خوێن بفرۆشرێت، چونکە ئەوە قەدەغەیە وەکو فرۆشتنی هەر ئەندامێکی تری لەشی مرۆڤ، کاك لقمان باسی پلانی وەزارەتی تەندروستی، تازە باسم کرد بۆ کارمەندانی تەندروستی داوامان کردووە و بە تایبەتی موخەدیر پاداشت کردنمان باس کرد، ناهاوسەنگی هەیە لە میلاکی پزیشکی بەڵێ ناهاوسەنگی هەیە، چونکە ئێمە لە زۆر لە قەزا و ناحیەکان بە هۆی نەبوونی عینایە مورەکەزە دیسان دەڵێمەوە ناهاوسەنگییەك تا ڕاددەیەك هەیە، پلان چییە بۆ دەوامی دکتۆرەکان لە شوێنە دوورەکان؟ ئەوە کێشەیەکە پەیوەندی جگە لە کۆرۆناش کێشەیەکە هەر هەیە، باسم کرد بەڕێوبەرایەتی گشتی تەندروستی لە سۆران، نەخۆشخانەی ڕانیە هەر ئەو نەخۆشخانەیە زۆر زیاتری لە (20٪) ماوە، لە (63٪)ی جێبەجێ کراوە، بەڵام ئەوەش دەوەستێتە سەر پرۆژە ستراتیجییەکان کاتێك کە دەست پێدەکاتەوە لە حکومەتی هەرێم ئەو پرۆژانەی ڕێژەی لە (85٪) بەسەرەوە بوو دەست پێکراوە پێش کۆرۆنا، بەڵان بەداخەوە کۆرۆنا دیسان قەیرانێکی ئابووری تری دروست کرد، بەڕێز شیرین خان باسی گەرمیانی کرد، باسمان کرد، گرێبەست ڕاست دەکات مانگی یەك و دووش وەرنەگیراوە تا ئێستاش، بەڵام بڕیار بوو ئەمڕۆ و سبەی موافەقەکە دەگەڕێتەوە، ئەوانە بەڕێزان دوو جۆرە گرێبەست هەیە لە موەزەف، هەندێکی هەیە گرێبەستی داراییە ئەوانە لەگەڵ مەعاش مانگانە بۆیان دەبەسترێ، هەندێك گرێبەست هەیە گرێبەستی پەرەپێدانە جاران پێش چەند ساڵێك بەر لە ئێستا بەڕێوبەرە گشتییەکان دەسەڵاتیان هەبوو بەسەر پەرەپێدانی فەرمانگەکە گرێبەست بکەن، بەڵام ئێستا ئەو پەرەپێدانە لە فەرمانگەکان نەماوە بۆتە (70٪) بە (30٪)، (30٪) پەرەپێدانە و (70٪) دەگەڕێتەوە خەزێنەی حکومەت لە داهاتی فەرمانەگەکان، بۆیە ئەو پەرەپێدانەمان تەحویلی سەر دارایی کرد، دارایی بە سلفە ئەو مەعاشە بدات و لەو پرۆسەیەدا تاخیر بوو، بەڵام هەموو ڕێکارەکان لە دارایی تەواو بووە و ئەنجومەنی وەزیرانیش تەصەور دەکەم لە ڕۆژانی داهاتوو بگاتە خەزێنەکان و دابەش بکرێ، قەدەغەیە لە نەخۆشخانە ئەهلییەکان هیچ پشکنینێك بکرێ بۆ کۆرۆنا تا ئێستاش، کۆرۆنا تەنها لە ژێ سەرپەرشتی تاقیگەکانی تەندروستی گشتی دەکرێت، هیچ دەستنیشان کردنێك لە نەخۆشخانە ئەهلییەکان موخالەفەیە و ئێمە چەند شوێنێکمان داخست و لە تەلەفزیۆنیش پێشاندرا، بۆ کۆرۆنا، سەبارەت بە کفری باسمان کرد، پێویستە وەزیرەکان ئاوری لێ بدەنەوە، من بەش بەحاڵی خۆم سەردانم کردووە بۆ کەلار و کفری، نەخۆشخانە ئەهلییەکان (CT scan) دەکەن پلازما ببەخشن نازانم باسی ئەوە دەکەن پێیان گوتونە کۆرۆنایە ڕەنگە ئەوە حاڵەتێك بووە، دروستبوونی

بەرگری لەش ئەوە بەشێکە لە سیستەمی کۆرۆنا کاتێك ڕوئیایەك هەیە کە ئەگەر بڵاوبێتەوە (herd immunity) دروست ببێ، بەرگری لەش بەڕێزان تەنها بە ئەوە دروست ناکرێ بیگری، بەڵکو بە ڤاکسین دروست دەکرێ، ئومێدمان وایە چاوەڕێی ڤاکسین بکەین، ڤاکسین دەربچێ، داوای (قدم)کەمان کردووە، (CT scan) دەچێتە ناو ئامارەکان هەر نەخۆشێك لە سەنتەرەکانی کۆرۆنا بە (CT scan) بێ یان بە تێست بێت دەچێتە ناو ئامارەکان، نووسراوێك لە بەڕێوبەرایەتی گشتی بۆ وەزارەت کە نەخۆش گیان لە دەست دەدات بەڵێ ئەو پرۆتۆکۆلە بەردەستە لە عێراق دا هەیە، باسمان کرد سوسن خان تا شوبات بەردەوام دەبێ؟ نەخێر ناڵێین تا شوبات و دوای شوبات نامێنێ، بەڵام تا شوبات حیساب بکەین ئەوەندە دەمێنێ، قوتابخانە و زانکۆکان تا ئێستا ئەو تەقییمە نەکراوە، لە مانگی هەشت و نۆ ئەو تەقییمە دەکرێ قوتابخانەکان بە چی دەکرێتەوە، ئێمە لەگەڵ وەزارەتی پەروەردە.

کۆتایی هاتنی کۆرۆنا، ئایا ئەو پرسیارە لە جیهان دا وەڵامی نییە تا ئێستا، ئایا کەی کۆتایی دێت کۆرۆنا؟ نرخی ماسك و دەستەوانە ئەوە باسمان کرد، بەڕیز کاك مەم برهان هەندێك پرسیاری وردی کرد کە جیاوازی چییە لە یەك سیستەم نییە؟ ئەگەر مەبەستت سیستەمی عیلاجی بێ هەمان سیستەم، هەمان پرۆتۆکۆڵە، کێشەی نرخەکان باسم کرد لە (fabivir)، هەرێم چەندی کڕیوە؟ بەڕێوبەرایەتی گشتی تەندروستی هەولێر (1000) دانەی کڕیوە لەسەر بودجەی خۆیان و چەند بەڕێوەبەرایەتییەکی تر هەیە ئێستا سەرقاڵی ئەوەن، بەڵام زیاترینیان لە عیراق کڕاوە کە ئێمە بەڵێنمان وەرگرتبوو بۆمان بنێرن، بەڵام دیارە ئەوانیش کێشەی ئەوەیان هەیە لەسەر بودجەی ئاسایی نەیانکڕیوە، لەسەر بودجەی کۆرۆنا، من لەگەڵ وەزیری تەندروستی لەسەر خەتم بۆ (fabivir) و بۆ (actemra) کە حصەی خۆمانمان بدەنێ، بەڵێ داتای ڕۆژانە ئەوەی باست کرد کە دەکاتە (10٪)ی ئەوانەی کە پشکنینیان بۆ دەکرێ، بەڵام ئەوە ناکاتە لە (10٪)ی موجتەمەع، (3,9٪) کەمترە، لە ئەمریکا پشکنینی زیاترە؟ باسی ئەوەت کرد وابزانم بەڕێزت بووی بۆچی لە سلێمانی زیاترە؟ جوابم داوە لەبەر ئەوەی تووشبوون لەوێ زیاترە، ڕێژەی مردن چەندە ئەگەر نەخۆشە درێژخایەنەکان زۆرترینیان لە ناو ئەوانەیە کە نەخۆشیە درێژخایەنەکانیان هەیە، بەڵێ تووشبوون لە سلێمانی زیاترە و بەڵام بەرەو کەمبوونەوە چووە ئەگەر ئاماری ئەوڕۆ و دوێنێ و پێری تەماشا بکەن، پشکنین دەکرێ (200) تا (400) دۆخی لە ئاستێکی بەرزدا نیە، بەڕێزان ئەوەی جاران هەزاران دەکرا بە (pooling) دەکرا، ئێستا (single) دەکرێ بۆیە نیسبەکە هەندێك کەمتر بووە، حەسیبە خان دیارە پرسیاری نەبوو، کاك لقمان پرسیاری یەکەم بەڕاستی تێنەگەیشتم، باسی کاریگەری ئەوتۆی نیە، لە دوکان موستەشفایەك هەیە، لە هەموو شوێنەکان هەوڵ دراوە کە شوێنی جیاواز بۆ کۆرۆنا جیابکرێتەوە، ڕاگەیەندراوی وەزارەتی تەندروستی جیاوازی هەیە، ئاشنا خان باس لە ڕێژەی مردن دەکات، بەڵێ جیاوازی هەیە، ڕۆژ هەیە مردن کەمترە، ڕۆژ هەیە مردن زیاترە، ئەوە دەوەستێتە سەر وەزعیەتی نەخۆشەکان، بۆیە دائیمەن بە ڕێژە حیساب دەکرێ چونکە ڕێژە لەسەر هەموو تووشبووەکانە، نەك لەسەر یەك ڕۆژ، جیاوازی دەبێ ڕۆژ هەیە مردن لە شوێنێك زیاترە، لە شوێنێکی تر کەمترە، جیاوازی دەبێت بە

هۆی ئەوەی مردن هەیە زۆرترە مردن کەمترە، ئەوە ئاسایی یە، بەڵێ مردن لە سلێمانی زیاتر بووە بەهۆی تووشبوونی زیاتر.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

لە شوێنی خۆتانەوە قسە مەکەن.

بەڕێز د.سامان حسین بەرزنجی / وەزیری تەندروستی:

ببوورە نەك (80٪)ی خەڵك تووش دەبێ، لەوانەی تووش دەبن.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

لەشوێنی خۆتانەوە قسە مەکەن.

بەڕێزد.سامان حسین بەرزنجی / وەزیری تەندروستی:

ئەوانەی کە تووش دەبن با بڵێین (100) کەس تووشبووە (80) لەوانە یان باری سووکە یان نیشانەی نییە، مەبەستەکە ئاوهایە نەك (80٪)ی خەڵك تووش دەبێ، شێوازی پلان چییە باسم کرد بۆ پاداشتەکە، کاك سیروان بەڵێ دیسان دەڵێین لەگەڵ پاداشت و بەرزە مووچەین، مژدە خان باسی جموجۆڵ دەکات حکومەت بەشێکە هەردەم بۆ جموجۆڵی نەخۆش حکومەت ناتوانێ ڕێگە بگرێ لە جموجۆڵی نەخۆش، لە ئیحالە کردنی نەخۆش، بۆیە لە قەدەغەکردنی هاتووچۆش، بەڵام جموجۆڵی نەخۆش ئەو ڕێژە بەرزە نەبووە کە بەرکەوتن زۆر بکات.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز وەزیری تەندروستی زۆرتان ماوە؟

بەڕێزد.سامان حسین بەرزنجی / وەزیری تەندروستی:

زۆرم نەماوە، (291) قەرەوێلەکە باسم کرد، بۆچی لێپرسینەوە نییە؟ بۆچی چاودێری نییە؟ (500) میلاکی بەتاڵ هەیە؟ من نازانم ئەو (500) لە کوێ یە مەبەست، بەڵام بەشێوەیەکی گشتی جاران (حذف و إستحداث) هەبوو پێش قەیرانی دارایی، پێش شەری داعشیش لە جێی میلاك کە تەقاعود دەبوو کەسێك سێ ساڵی تەواو کردبایە لە گرێبەست دەبووە دائیم، بەڵام ئەوە چەند ساڵێکە ئەو (حذف و إستحداث) ڕاوەستاوە، فشارمان کردووە بۆ تەواوکردنی نەخۆشخانەی (291) قەرەوێلەیی، ڕۆژان خان باسی ئەوەی کرد کە بۆچی ڕێژە زیاد بووە؟ ئێمە ڕوونمان کردەوە ڕێژە سەبەبەکان بۆچی لە (391) حاڵەت بووە (12450) بەڵێ لەبەر ئەوەی یەکەم شت متمانەیان نەهێشت لە ناو هاووڵاتی بەداخەوە، دووەم / هەموو شوێنەکان کرایەوە و بە بێ مەرجی تەندروستی، دائیرەکان زۆرترین، سنوورەکان، و پارێزگاکانی عیراق، ئەوانە هەمووی سەبەب بوون من باسم کرد پێشتر، کۆرۆنا تێکەڵی بابەتی دیکە کرا بەداخەوە، وەك باسم کرد لە نەشتەرگەری بۆچی ئەنجام دەدرێ لە ئەهلییەکان، بە هۆی ئەوەی زیاتر ببوو، بەڵام بەو ڕێژەیەش زیاتر نەبووە، بەشێوەیەکی گشتی نەشتەرگەری تا ڕاددەیەك حادیسەکانیش کەم بووە بەڕێزان، کۆمەڵێك توێژینەوە لەلایەن پزیشکەکان کراوە، توێژینەوە ناتوانم بڵێم توێژینەوە دەتوانم بڵێم (survey)، (survey) کراوە کە تەنانەت نەخۆشیە درێژخایەنەکانیش وەکو جەڵتەی دڵ و ئەوانەش کەمتر بووە، بە هۆی ئەوەی کە هاووڵاتی کەمتر لە ماوەی ڕابردوو تووشی حادیسە و ئەوانە بووە، بەڕێز د.شایان باسی

پسپۆڕی (virology) و (community) و ئابووریناسان، ئێمە بەداخەوە (community) و (virology)یمان کەمە، بەڵام بە سوپاسەوە هەموو ئەوانە بەشدارن ئێستا لە زانکۆکانیش دەوریان هەبووە تەنانەت ئامێریشیان داوەتە ئێمە، ئەوانەی (community) هەموو دابەش کراینە لەسەر شوێنەکان و تیمێکی پسپۆڕی لە بوارەکانی (باطنية، تخدير،virology) لە پزیشکانی خاوەن ئەزموون وپسپۆڕ و خانەنشینەکان لەگەڵمانن، دەبوایە پرس بکرێ؟ بەڵام بەردەوام پرس بەوان دەکرێت و ئێمە کۆبوونەوەی بەردەوامامان لەگەڵیان هەیە، پێش دەرکردنی هەموو بڕیارێك بگەڕێتەوە لیژنەی تەندروستی؟ من ئەوەی بە زەروور نازانم، چونکە یاسای تەندروستی گشتی ژمارە (89)ی ساڵی 1981 دەسەڵاتی بە وەزارەتی تەندروستی داوە ئەو بڕیارانە دەربکرێت، بۆیە هیچ بڕیارێك بە بێ یاسایی نەکراوە و وابزانم پێویستی بەوە نیە بگەڕێتەوە پەرلەمان ئەو بڕیارانە، ژمارەیەکی زۆر گیان لە دەستدان لە ناو کارمەندان هەبووە، بەڵێ پێنج بە کارمەندی تەندروستی و فەننی و لە ناو کەرتی تەندروستی هەبووە، وەکو شەهید هەژمار بکرێ؟ ئێمە داوای دەکەین بەڵام ڕەنگە هەندێك بنەمای تری هەبێت، من ناتوانم لێرە وەڵامی شەهید بدەمەوە، کاك د.صباح وابزانم کۆتایی بوو باسی ئەوەی کرد کە ڤاکسین بەڵێ من سوپاسی ئەو پێشنیارە دەکەم، ئێمەش داوامان کردووە لەگەڵ عیراق، ئەگەر بۆ عیراق بێ خۆی ڤاکسین بەرنامەی نیشتیمانی یە، عیراق دەبێ بەشی هەرێمی کوردستان بۆمان ڕەوانە دەکات وەکو ڤاکسینەکانی دیکە، بەڵام تا ئێستا لە جیهان دا ڤاکسین دروست نەبووە، ئەگەر دروست بێت بە دڵنیاییەوە تەڵەبی زۆری لەسەرە لە هەموو جیهان، سەبارەت بە نەخۆشخانە هەیە ئەجهیزەی باشی تێدایە و هەندێکیان باشی تێدا نیە، ڕەنگە لە شوێنێك بۆ شوێنێك لە کۆرۆنادا جیاوازی هەبووە لەوەی خێرخوازێکی زیاتر هاوکاری کردوون، دوای جەژن باسی ئەوە کرا ئیبراهیم خلیل دەکرێتەوە، حدودی ئیبراهیم خەلیل و هەموو سنوورەکانی تر و فرۆکەخانەکان ئێستا کار بۆ ئەوە دەکرێ ئامادەکاری کە لە نزیکترین کات دا بکرێتەوە، جولەی بازرگانیش بە تەواوەتی بە بێ ڕێگەپێدان کرایەوە، ڕێکارەکانی تەندروستیش جێبەجێ دەکرێ بە پێی ڕێنمایی تایبەت دەبێت، زۆر سوپاستان دەکەم، هەوڵمدا بە پێی توانا جوابەکانم بدەمەوە ئەوەی کە لە بیرم نەکردبێ، زۆر سوپاس بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن /سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، زۆر سوپاس بەڕێز وەزیری تەندروستی، زۆر سوپاس بۆ بەڕێزان لە لیژنەی تەندروستی کە ڕاپۆرتەکەیان ئامادە کردووە، سوپاس بۆ وەڵامەکانی بەڕێز وەزیری تەندروستی، بەم شێوەیە دانیشتنەکەمان هەڵدەگرین هەتا بەیانی سەعات (11).

منى نبى قهوجى	**هێمن هەورامی**	**د. ڕێواز فائق حسين**
سکرتێری پەرلەمانی	**جێگری سەرۆکی پەرلەمانی**	**سەرۆکی پەرلەمانی**
کوردستان عێراق	**کوردستان عێراق**	**کوردستان - عێراق**

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پڕۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (7)ی

سێ شەممە ڕێکەوتی 28/7/2020

خولی پێنجەمی هەڵبژاردن

پڕۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (7)

سێ شەممە ڕێکەوتی 2020/7/28

کاتژمێر (11)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی سێ شەممە ڕێکەوتی 2020/7/28 پەرلەمانی کوردستان - عێراق بە سەرۆکایەتی د. ڕێواز فائق حسن سەرۆکی پەرلەمان و، بە ئامادەبوونی بەڕێز هێمن هەورامی جێگری سەرۆك و، بەڕێز منى نبى قهوچى سکرتێری پەرلەمان, دانیشتنی ژمارە (7)ی ئاسایی خولی پێنجەمی ساڵی (2020) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمی بڕگەی (یەکەم)ی ماددەی (16) و ماددەی (47) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان عێراق، دەستەی سەرۆکایەتی پەر لەمان بڕیار یدا بەرنا مەی کاری دانیشتنی ژ مارە (7)ی ئا سایی ساڵی یەکەم لە خولی پێنجەمی هەڵبژاردنی پەرلەمانی کورد ستان لە کا تژمێر (11)ی پێش نیوەڕۆ ڕۆژی سێ شەممە ڕێکەوتی (2020/7/28) بەم شێوەیە بێت:

1-خوێندنەوەی ڕاپۆرتی لیژنەی دارا یی کارو باری ئابووری سەبارەت بە دۆ خی دارا یی ئابووری هەرێمی کوردستان بە ئامادەبوونی بەڕێزان وەز یری دارا یی و ئابووری و وەز یری پلان دا نان، وەز یری هەرێم بۆ کاروباری دانوستاندن لەنێوان هەرێم و بەغدا، سەرۆکی دیوانی ئەنجومەنی وەزیران، سکرتێری ئەنجومەنی وەزیران لە حکومەتی هەرێمی کورد ستان، بەپێی حوکمی بڕ گەی یە کەم لە ماددەی (66) لە پەیرەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان.

2- خوێندنەوەی دووەم بۆ پێشنیازی یاسایی ماف و ئەرکی نەخۆش لە هەرێمی کورد ستان بەپێی حوکمی ماددەکانی (87، 88، 89) لە پەیرەوی ناوخۆی پەر لەمانی کورد ستان، پوخ تەی دانیشتنی ژ مارە (6)ی ئاسایی ڕۆژی دووشەممە ڕێکەوتی (2020/7/27) بەم شێوەیەی خوارەوە بوو:

یەکەم: دەسپێکردنی دانیشتن لەلایەن بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان.

دووەم: خوێند نەوەی بەرنا مەی کار و پوخ تەی دانیشتنی ناوی ئە ندامانی ئا مادەبوو ئامادە نەبووان بە مۆڵەت و بێ مۆڵەت لەلایەن بەڕێز سکرتێری پەرلەمان.

سێیەم: دەستپێکردنی بڕگەکانی بەرنامەی کار لەلایەن بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان.

چوارەم: خوێندنەوەی یەکەم بۆ پرۆژە یا سا لە ئە ستۆگرتنی فەرمانبەران لە هەرێمی کورد ستان لە گەڵ هەردوو پێشنیازی یا سا بەرێوەبردنی پارا ستنی شوێنەوار و کەلو پەل لە هەرێمی کورد ستان ڕێکخستنی نیگای ئەلیکترۆنی لە هەرێمی کوردستان.

پێنجەم: پە سەند کرد نی دە ست لەکارکێ شانەوەی ئە ندام پەر لەمان بەڕێز (سۆران ع مر سعید) لە ئەندامیەتی پەرلەمان بە (55) دەنگ لە کۆی گشتی ئامادەبوانی ئەندامانی پەرلەمان.

شەشەم: بە ئامادەبوونی هەر یەك لە بەڕێزان وەز یری ناوخۆ و وەز یری کارو باری پێشمەرگە و وەز یری تەندروستی وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان، وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دانوستان لەنێوان هەرێم و

بەغدا دەستەی گشتی ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم گفتوگۆ لەسەر ئەم راپۆرتانەی خوارەوە کرا:

1-راپۆرتی کۆبوونەوەی هاوبەشی لیژنەی کاروباری پێشمەرگە ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم سەبارەت بە دۆخی ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی هەرێم هێرشەکانی تیرۆرستی داعش بۆ سەر ناوچەکە.

2- راپۆرتی هاوبەشی لیژنەی کاروباری پێشمەرگە و ناوخۆ و ئاسایشی ئەنجومەنە خۆجێییەکان پەیوەندیەکانی رەوەندی کوردستانی سەبارەت بە دۆخی ناوچە سنووریەکان.

3- راپۆرتی لیژنەی تەندروستی سەبارەت بە پەتای کۆرۆنا کۆڤید (19).

حەوتەم: پێشخستنی ریزبەندی برگەی پێنجەمی بەرنامەی کار بە رەزامەندی زۆرینەی ئامادەبوانی ئەندام پەرلەمانانی بەرێز.

هەشتەم: کۆتایی هاتنی دانیشتنی لەلایەن بەرێز سەرۆکی پەرلەمان دواخستنی هەردوو برگەی چوارەم و پێنجەم بۆ دانیشتنی داهاتووی پەرلەمان.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان.

بەناوی گەلی کوردستان دانیشتنی ژمارە (7)ی ئاسایی خولی بەهارەی ساڵی دووەم لە خولی پێنجەمی هەلبژاردنی پەرلەمانی کوردستان دەست پێدەکەین سەرەتا دەرفەت دەدەینە بەرێز سکرتێری پەرلەمان بۆ خوێندنەوەی بەرنامەی کاری کۆبوونەوە و پوختەی دانیشتنی ژمارە (6)، فەرموون.

بەڕێز منى نبى نادرقهوەچى/ سکرتێرى پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمی ماددەی (5) برگەکانی یەکەم دووەم لە ماددەی (16) برگەی سێیەم لە ماددەی (18) برگەکانی یەکەم و دووەم و سێیەم و چوارەم و پێنجەم لە ماددەی (20) ماددەکانی (48،47، 52، 54، 55، 56، 57) لە پەیرەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان، دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاری دا بەرنامەی کاری دانیشتنی ژمارە (7)ی ئاسایی خولی بەهارەی ساڵی دووەم لە خولی پێنجەمی هەڵبژاردنی پەرلەمان لە کاتژمێر (10)ی پێش نیوەڕۆ رۆژی سێشەمە رێکەوتی (2020/7/28) بەم شێوەیە بێت:

1-خوێندنەوەی راپۆرتی لیژنەی دارایی کاروباری ئابووری سەبارەت بە دۆخی دارایی ئابووری هەرێمی کوردستان بە ئامادەبوونی بەرێزان وەزیری دارایی و ئابووری و وەزیری پلان دانان، وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دانوستاندن لەنێوان هەرێم و بەغدا، سەرۆکی دیوانی ئەنجومەنی وەزیران، سکرتێری ئەنجومەنی وەزیران لە حکومەتی هەرێمی کوردستان، بەپێی حوکمی برگەی یەکەم لە ماددەی (66) لە پەیرەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان.

2- خوێندنەوەی دووەم بۆ پێشنیازی یاسایی ماف و ئەرکی نەخۆش لە هەرێمی کوردستان بەپێی حوکمی ماددەکانی (87، 88، 89) لە پەیرەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان، پوختەی دانیشتنی ژمارە (6)ی ئاسایی رۆژی دووشەمە رێکەوتی (2020/7/27) بەم شێوەیەی خوارەوە بوو:

یەکەم: دەسپێکردنی دانیشتن لەلایەن بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان.

دووەم: خوێندنەوەی بەرنامەی کار و پوختەی دانیشتنی ناوی ئەندامانی ئامادەبوو ئامادەنەبووان بە مۆڵەت و بێ مۆڵەت لەلایەن بەڕێز سکرتێری پەرلەمان.

سێیەم: دەستپێکردنی برگەکانی بەرنامەی کار لەلایەن بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان.

چوارەم: خوێندنەوەی یەکەم بۆ پرۆژە یاسا لە ئەستۆگرتنی فەرمانبەران لە هەرێمی کوردستان لەگەڵ هەردوو پێشنیازی یاسا بەرێوەبردنی پاراستنی شوێنەوار و کەلوپەل لە هەرێمی کوردستان رێکخستنی نیگای ئەلیکترۆنی لە هەرێمی کوردستان.

پێنجەم: پەسەندکردنی دەستلەکارکێشانەوەی ئەندام پەرلەمان بەڕێز (سۆران عمر سعید) لە ئەندامیەتی پەرلەمان بە (55) دەنگ لە کۆی گشتی ئامادەبوانی ئەندامانی پەرلەمان.

شەشەم: بە ئامادەبوونی هەر یەك لە بەڕێزان وەزیری ناوخۆ و وەزیری کاروباری پێشمەرگە و وەزیری تەندروستی وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان، وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دانوستان لەنێوان هەرێم و بەغدا دەستەی گشتی ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم گفتوگۆ لەسەر ئەم راپۆرتانەی خوارەوە کرا:

1-راپۆرتی کۆبوونەوەی هاوبەشی لیژنەی کاروباری پێشمەرگە ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم سەبارەت بە دۆخی ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی هەرێم هێرشەکانی تیرۆرستی داعش بۆ سەر ناوچەکە.

2- راپۆرتی هاوبەشی لیژنەی کاروباری پێشمەرگە و ناوخۆ و ئاسایشی ئەنجومەنە خۆجێییەکان پەیوەندیەکانی رەوەندی کوردستانی سەبارەت بە دۆخی ناوچە سنووریەکان.

3- راپۆرتی لیژنەی تەندروستی سەبارەت بە پەتای کۆرۆنا کۆڤید (19).

حەوتەم: پێشخستنی ریزبەندی برگەی پێنجەمی بەرنامەی کار بە رەزامەندی زۆرینەی ئامادەبوانی ئەندام پەرلەمانانی بەڕێز.

هەشتەم: کۆتایی هاتنی دانیشتنی لەلایەن بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان دواخستنی هەردوو برگەی چوارەم و پێنجەم بۆ دانیشتنی داهاتووی پەرلەمان.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، سەرەتا پێش دەست پێکردنی بڕگەی یەکەمی بەرنا مەی کار بە گەرمی بەخێرهاتنی بەڕێز وەزیری دارایی، بەڕێز وەزیری پلان دانان، بەڕێز وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دانوستاندن لە نێوان هەرێم بەغدا، سەرۆکی دیوانی ئەنجو مەنی وەز یران، سکرتێری ئەنجو مەنی وەز یران، بەڕێز وەز یری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان دەکەین بە گەرمی بەخێربێن، دەست بە جێبەجێکردنی بڕگەی یەکەمی بەرنامەی کار دەکەین، سەرەتا بەڕێزان لە لیژنەی دارایی فەرمووون بێنە شوێنی خۆتان، (بدریە) خان، فەرمووو.

بەڕێز بدریە اسماعیل محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای بەخ شندەی میهرە بان، ئێ مە وەك لیژ نەی مافی مرۆڤ لە (6/29)دا یادا شتێکمان ئارا ستەی سەرۆکایەتی پەر لەمان کرد لە سەر بارودۆخی سزادراوانی هەر سێ چاك سازییەکە، بەدا خەوە تا ئێ ستا هیچ وەلامێکمان وەرنەگرتووە، دووبارە یاداشتێکمان لە (7/5) ئاراستەی سەرۆکایەتی کرد، لێرەوە دە مەوێ ئەوە بڵێم ئێ ستا بارودۆخی سزادراوان زۆر ناجێگیرە وە کۆرۆ نا بەرا ستی تە شەنەی کردووە زۆر بەی لە قا عەکان ئێ ستا رووبەرووی ڤایرۆسی کۆرۆنا بوونەوە، بەداخەوە کە ئێستا لێرە ئیدیعای مافی ئینسانیەت و مافی مرۆڤ دە کەین، سێ کەس گیانی لەدەست داوە لە چاكسازییەکان، یەکێك لە سلێمانی دوان لە چاكسازی هەولێر، بۆ یە ئێ مە وەك لیژنەکەمان داوای کۆبوونەوەیەکمان کرد تایبەت لەسەر بارودۆخی سزادراوانی هەر سێ چاكسازییەکە لە هەرێمی کوردستان، بەداخەوە ئێستا پشووی پەرلەمان دەست پێدەکا تا ئێ ستا هیچ وەلامێکمان وەر نەگرتووە، داوا دە کەین ئاورێك لە بارودۆخی سزادراوان بدرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، دوێ نێش ئەو بابە تەمان مناقە شە کرد (گلا ستان) خان موداخە لەیکی کرد، بەڕێزتان لێرە نەبوون ئێمە هیچ ڕێگرێکمان نییە بۆ ئەوەی کە دانیشتنێك لەسەردۆخی چاکسازییەکان بکەین، بەلام کاك (ڕۆمیۆ) لێرە نییە لە ڕۆژێك کاك (ڕۆمیۆ) و (گلا ستان) خان هاتن ئێ مە بیرۆ کەیێکمان هەبوو نارد مان بۆ حکومەت، ناردمان بۆ ئەنجومەنی دادوەری تا ئێستا وەلامەکانمان بۆ نەهاتۆتەوە، بەلام ئە مە هیچی ڕێگر نییە لەوەی کەی پێویست بوو دانی شتنێك بکەین و دە توانین بە نائا سایی دانی شتن بکەین، کاك (کاوە)، فەرمووون.

بەڕێز کاوە عبدالقادر حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە و میهرە بان، ئێ مە لە (5/28) بە ئی مزای حە ڤدە پەر لەمانتاری ئۆپۆز سیۆن یادا شتێکمان ئارا ستەی جەنابتان کرد وەك سەرۆکایەتی پەر لەمانی کورد ستان، تیا یدا داوا مان کرد کە سەرۆکی حکو مەت و جێگری سەرۆکی حکو مەت و وەز یری دارا یی لە پەر لەمانی کورد ستان ئا مادەبن، سەبارەت بە پرسی بیست و حەوت ملیاری قەرزی حکومەت و کە پێشتر سەرۆکی حکومەت رای گەیاندبوو، بەلام ئێستا ستافی بەڕێزی ئەنجومەنی وەز یران لێرەن سەرۆکی حکو مەت و جێگری سەرۆکی حکو مەت

ئامادەنەبوون پرسیارەکە ئەوە یە بۆ چی ئا مادە نەبوون؟ بەپێی پەیرەوی ناوخۆ دەبوا یە جەنابیان لێر ئامادەبوونایە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، مامۆستا (عبدالستار)، فەرموو.

بەڕێز عبدالستار مجید قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان، وێرای بەخێرهێنانی گەرم لەو وەزیرە بەڕێز و خۆشەویستانە، منیش هەر جەخت لەوە دەکەمەوە کە سێ خاڵی پەیڕەویمان هە یە، یە کەمیان ئەوە یە کە کاك (کاوە) ئا ماژەی پێ کرد بەپێی بڕ گەی یە کەم لە ماددەی (66) سەبارەت بەو قەرزەی کە بەڕێز سەرۆکی حکو مەت رایگەیا ندبوو (27) مل یار قەرزارە لە پێش رۆژی جەژنی رە مەزان وە ئەو لێبڕ ینەی (21٪)ی کە لە مووچەی فەرمانبەران بڕدراوە کە پاسا و بەپێی چ ماددەیێکی یاسایی ئەم بڕینە بووە؟ وە لە هەمان کا تدا وەك سەرۆکی فراکسیۆنیش دیارە بۆم هەیە بەپێی ماددەی (66) یا (48)ی پەیرەوی ناوخۆی پەر لەمان (48) سەعات پێش داواکاریم پێشکەش کرد بە بانگێشت کردنی بەڕێزێکی حکو مەت، بەڵام د یارە هەموو ئەو جەخت کردنانە وەك کراوە بەراستی ئەمنیش پێم سەیرە بۆچی سەرۆکی حکومەت جێگری سەرۆکی حکومەت کە ئەمانە بەرا ستی بەرپر سیاری یە کەمن لە موئەسە سەی جێبەجێکرد ندا وە ئەوانیش ز یاتر ئا گاداری بارودۆ خەکانن بە شێوەیێکی گ شتی لە گەڵ ر ێزم بۆ بەرێزیان وەز یری دارا یی و ئەو وەز یرە بەڕێزانەی کە هاتوون، ئەمە بەراستی وا نابینم کە هیچ کەسێك لەو موئەسەسەیە گەورەتر ب ێت بێ لێرە روونکردنەوەی خۆی بدات، ئەو موئەسەسەیە دەسەڵاتی بە سەرۆکی حکومەت جێگری سەرۆکی حکو مەت وەز یرە بەرێزەکان بەخ شیوە، پێم وا یە هەر کاتێك بەپێی ماددەی یا سایی ئەم موئەسە سەیە کە موئەسە سەی تە شریعی و چاودێرییە داوای وەزیر ێك، سەرۆك وەز یر جێگری سەرۆك وەز یر ب کا دە بێ بەخۆشحاڵییەوە بێت روونکردنەوە بۆ خەڵکی کوردستان بدا بەراستی من هیچ پاساوێك نابینمەوە بۆ ئەوە ئەم پەرلەمانە دەبێ بە گشتی کە زۆر جار باس دەکرێ کە رۆڵی پەرلەمان بگێردرێ تەوە، پەر لەمان بەهێز بێ، پەرلەمان ئەرکی خۆی جێبەجێ بکا، ئەمن پێم وا یە بەرا ستی رۆ ڵی بەهێزی پەر لەمان لەم خالاّ نە دەدەکەوێ بەراستی، بۆیە دیسان جەخت دەکەمەوە لەسەر ئەوە کە پێویستە ئەوانە ئامادەبن، بارودۆخەکە باشە قەیرانی دارایی هەیە، قەیرانی سیا سی هە یە، قەیرانمان لە گەڵ حکو مەتی هەرێم هە یە، تۆپ باران هەیە، لەشکرکێشی هەیە، خەڵك خۆی دەخنکێنێ، خەڵك خۆی دە کوژێ، من دەپر سم ئا یا لەو قەیرانا نە خراپتر هەیە؟ بەرپرسی یەکەمی موئەسەسەی جێبەجێکردن بێت تەوزیحی خۆی بدات، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس نوقتەی نیزامی یەك دەقەیە تۆ سێ چوار دەقە قسەت کرد، لەسەر قەرزەکان قسە ئە کەی لە را ستیا ئێمە لە سەرۆکایەتی ئێمە لە ئێوە پەرۆشترین بۆ قسەکردن لەسەر بابەتی قەرزەکان وە هیچ رێگرییەك نی یە لەوەی کە لەسەر بابەتی قەرزەکان دانیشتنی پەر لەمان ئەنجام بدەین، جگە لەوەی کە بەرەسمی د یوانی چاودێری دارا یی

تەصدیقی قەرزەکان و دیکۆمێتی قەرزەکان بکا، مەرحەلەی یەکەم ئەوان لە راپۆرتێکا هەندێ شتی خۆ یان ناردووە بۆ ئەنجومەنی وەز یران دوا تر داوای هە ندێ دیکۆمێنت یان کردووە، ئێمە چاوەروانیمان ئەوە یە کە حکو مەت بە زووترین کات ئەوەی کە دیوانی چاودێری دارایی داوی کردووە بۆ یان بنێرێ، لە بەر ئەوەی ئەو راپۆر تەی د یوانی چاودێری دارایی کە دەنێردرێتە حکومەت دواتر حکومەت بڕیاری داوە خۆیان لە کۆبوونەوەی خۆیان راپۆرتەکەیان بنێرن بۆ ئێمە دڵنیابن لەوەی هەر کاتێك ئەو راپۆرتە بگا ئێمە کۆبوونەوەی پەرلەمانی بۆ دەکەین، ئەمە پەرۆ شی هەموو ئەندامانی پەرلەمانە پەرۆشی حکومەتی شە، پەرۆ شی خەڵکی کوردستانی شە کە بزا نێ دۆ سیەی قەرزەکان چۆنە، تەفاصیلی چییە وەخت گرینگە، بەڵام من تەصەورم وایە وەخت زۆر لە صالحمان نییە لەو دۆ سیەیە، لە بەر ئەوە لە بەردەمی بەڕێزتان بەڕێزان لە ئەنجو مەنی وەز یران ئەڵێین کە دە بێ پە لە بکەن لە ئەوەی کە ئەو پێداویستیانەی دیوانی چاودێری دارایی داوای کردووە بیا ندرێتێ، بۆ ئەوەی ئەوانیش را پۆرتی مـتەکاملی خۆ یان ئامادەبکەن وە ئاراستەی پەرلەمانی بکەن وە دڵنیا بن ئێمە دوای ئەوەی کە راپۆرتە کەی د یوانی چاودێری دارا یی لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە ئاراستەی پەرلەمان دە کرێ دانیـشتنی بۆ ئە کەین، تەنا نەت ئە گەر لەناو پشووی پەرلەمانیشا بین، مامۆستا مەلا (هەورامان) جەنابتان نوقتەی نیزامیتان هەبوو؟ کاك (سیروان)، فەرموون.

بەڕێز سیروان فرج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیسان بەپێی هەمان ماددەی هاورێی بەڕێز کاك (کاوە) جێگری سەرۆکی فراکسیۆنی نەوەی نوێ تەنها باسی لەوە کرد کە حەڤدە ئیمزا بووە، نەخێر کاك (عبدالستار) خاوەنی بیرۆ کە بووە نۆزدە ئیـمزا بووە، هەر بۆ مێژوو لەگەڵ ئیتیکی پیـشەییا ئەبێ بـگونجێ کاك (د یاری) بە ندە دووەم و سێیەم کەس بووین، بەڵام نازانم لەبەر چ هۆکارێك ناوەکان دەرهێنرا، بەڵام دەمویست بەس راستکردنەوە بێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

هەمووتان پەرۆ شن ئەو دۆ سیەیە بۆ هەموومان دۆ سیەیێکی هە ستیار و گرینـگە وە هەر یادا شتێك کە پێشکەش دەکرێ دوای ئەوە دەچێتە ناو پرۆسەوە، دەبێتە یاداشتی پەرلەمانی کوردستان هی خاوە نەکانیان نامێنێ کە واژوو یان کردووە وە دە بێ ئێمە لەوە گەورەتر بیر لە بابەتە کە بکەیـنەوە، بەڕێز سەرۆکی لیژنەی دارایی بفەرموون بۆ خوێندنەوەی راپۆرتەکەتان. کاك (زیاد) کاك (پێشەوا) خاڵی پەیرەوی هە یە، فەرموون.

بەڕێز پێشەوا طاهر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە پشت بەستن بە ماددەی (55)ی پەیرەوی ناوخۆ لە خاڵی یەکە مدا داوا ئە کەم قـسەی بەڕێز مامۆ ستا (عبدالستار) کە باس لەوە ئەکا بە کەم سەیر کردنی موئەسە سە ئە مە بـسرێتەوە، چونکە هیـچ کامێکـمان نەمان بیستووە بەڕێز سەرۆك وەزیران بڵێ من بە کەم سەیری ئەم موئەسەسەیە ئە کەم شتی وە لە هیـچ شوێنێك نەوتراوە، بۆیە داوا ئەکەم ئەو وشەیە بسرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو قسەیە بە دیاریکراوی لە پرۆتۆکۆل دەسرێتەوە، کاك (د.زیدان)، فەرموو.

بەڕێز زیدان رشید خان اودل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵێکی پەیڕەویم هەیە بەپێی ماددەی (78،77، 79) کە تایبەتە بە پرۆژە یا ساکان، پێشنیارە یا ساکان، هەر پێشنیارە یاسایەك لەلایەن پەرلەمانتاران کە ژمارەیان دە پەرلەمانتار بێ پێشکەش دەکرێ، بەلأم ئێمە پێشنیاری یا سای بەڕێوەبردن و پارا ستنی شوێنەوار و کە لەپور لە هەرێمی کورد ستان بە واژووی (41) پەرلەمانتاری بەرێز پێشکەشی سەرۆکایەتی پەرلەمانمان کرد، دوێنێش خوێندنەوەی یەکەمی بۆ کرا، بەلأم رەخنەی ئێمە و گلەیی ئێمە ئەوەیە بەڕێز سەرۆکی فراکسیۆنی کۆمەڵ لە دیمانەێکی میدیایدا زۆر بە لاواز و بە کەم ئەو بابە تەی ورووژا ند، ئێمە وەکو پسپۆرێك لەم بوارە وەك پەر لەمانتارانیش کە واژوو شمان لە سەر ئەو پێ شنیازە یا سایە کردیە، دەبێت پەر لەمانتاران ر ێز لەو یا سایانە بگرن کە پێشکە شی سەرۆکایەتی پەرلەمان دەکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

هەموو ئەو پرۆژە یا سا و پێ شنیازە یا سایانەی کە خوێند نەوەی یە کەمیان بۆ ئەکرێ لە پەر لەمانی کورد ستان بۆ پرکرد نەوەی پۆ شاییەکی تە شریعییە لە بوارێکی د یاریکراوا، لە بەر ئەوە هەر هەموویان گرینگی خۆیانیان هەیە وە ئەبێ هەموو ئەو بوارانەی کە هەن بە قانوون ر ێك بخرێن، ئەوە من دڵنیام بۆچوونی کاك (عبدالستار) یشە و بۆچوونی ئەندامانی پەرلەمانتارانیشە وەلأم دانەوە نی یە لە سەر قسەی یەکتری، فەرموون کاك (زیاد).

بەڕێز زیاد جبار محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی تیمی بەڕێزی حکو مەت دە کەین، د یارە راپۆرتە کەی ئێمە ناونیشانەکەی دۆ خی ئابووری هەرێمی کورد ستانە، پێ شەکی راپۆرتە کەمان لە سەر را سپاردەی سەرۆکایەتی پەر لەمانی کورد ستان لە کۆبوونەوەی ژمارە (5)ی ئا سایی خولی بەهارەی ساڵی دووەم لە خولی پێنجەمی هەڵبژاردنی پەر لەمانی کورد ستان لیژ نەی دارا یی و کارو باری ئابووری پەر لەمانی کورد ستان لە سەر دۆ خی دارا یی و ئابووری هەرێمی کوردستان ئەم راپۆر تەی ئا مادە کردووە، لیژ نەی دارا یی ماوەی (15) کا تژمێر کارکردن لە سەر ئا مادەکردنی ئەم راپۆر تە کە چەند سەردانێکی مە یدانی و راو ێژکردن لە گەڵ کە سانی شارەزا و سوود وەرگرتن لە ئەزموونی راوێژکارەکانی لیژنە ئەم راپۆرتەی ئامادەکردووە.

هەرێمی کورد ستان لەرووی دارا یی و ئابووری یەوە لە دۆخێ کی زۆر هە ستیاردا تێدە پەرێ، بە شێوەیەك تەنانەت پێدانی مووچەی مووچەخۆرانی هەرێمی کورد ستان نا سەقامگیری تێکەوتووە، درو ستبوونی ئەم دۆخە نالەبارە لە کەرتی دارایی و ئابووری هەرێمی کوردستان بۆ سێ فاکتەر دەگەرێتەوە:

یەکەم: جیهانی بەدەرە لە توانای دەسەلاتی هەرێمی کوردستان وە بە هاتنی پەتای کۆرۆنا و دابەزینی نرخی نەوت لەسەر ئاستی جیهان.

دووەم: پەیوەندی بە دانوو ستاندنەکانی نێوان حکومەتی هەرێمی کوردستان و حکومەتی فیدرالی عیراقەوەیە.

سێیەم: پەیوەندی بە رێك نەخستن و هەبوونی گەندەڵی و ناشەفافیەت لە هەندێ سێکتەرەکانی خەرجی و داهاتە لە هەرێمی کوردستان.

ئەم راپۆرتە باسی دۆخی ئابووری و کێشەی ئابووری و هۆکارەکانی ئەو کێشانە دەکات کە لە بەردەم پێشەوە بردنی دۆخی ئابووری لە هەرێمی کوردستان، هەروەها پێشنیاری چارەسەرکردنی بەشێکی ئەو کێشانە لەم راپۆرتە ئەخەینە روو:

- ئابووری هەرێمی کوردستان:

هەرێمی کوردستان وەك قەوارەێکی دەستووری یاسایی سیاسییە لە دەوڵەتی عیراقی فیدراڵ پرسیار ئەوەیە لەرووی داراییەوە لە دەوڵەتی فیدراڵ، سەربەخۆیی دارایی هەرێمەکان لە کۆێی یاسا و زهنی دارایی ئابووری عیراقدایە، ئایا بۆچی کێشەکان لەگەڵ سەربەخۆیی دارایی هەرێم وەکو بەشێك لە سەربەخۆیی زاتی هەرێمی کوردستان هەیە، بە چ میکانزمێك پارەی یەدەگی عیراق هەرێمی کوردستانی لێ بێبەش دەکرێ؟ ئەی قەرزەکان کە عیراق وەری دەگرێ هەرێم پشکی نییە لە دانەوەی قەرزیشدا لەسەر هەرێمی کوردستان هەژمار دەکرێ؟ کاتێك هاوسەنگی دارایی تێك دەچێ لەرووی ئاسۆییەوە داهاتی حکومەتی فیدرالی زیاد دەبێ، بەلام داهاتی هەرێمی کوردستان بەشی پێداویستییەکانی ناکات، ئەو کات ئەرکی حکومەتی فیدرالییە بە شێوەێکی دادپەروەرانە ئەو هاوسەنگییە راست بکاتەوە و بەتایبەتی نەبوونی مووچەی مووچەخۆرانی هەرێمی کوردستان کە عیراق ئەم مووچە خۆرانە وەك بەشێك لە مووچەخۆرانی دەوڵەتی فیدرالی عیراق سەیر ناکا!

- هەرێمی کوردستان لەرووی دەستوورییەوە بەگوێرەی ماددەی (1)ی دەستووری عیراق یەکێك لە بنەما سەرەکییەکانی دەوڵەتی فیدرالی سەربەخۆیی زاتییە لە هەموو روێکەوە، بەلام ئەوەی تێبینی دەکرێ حکومەتی ئیتیحادی بەم شێوەیە مامەڵە ناکات کە هەرێمی کوردستان هەرێمێکە لەناو چوار چێوەی دەوڵەتی فیدرالیدا، بەڵکو وەکو دەوڵەتێکی سیستەمی مەرگەزی مامەڵە دەکا، پشکی هەرێمی کوردستان لە خەرجی سیادی بەتایبەتی بۆ هێزی پێشمەرگەی هەرێمی کوردستان وەك هێزێکی نیشتمانی کە خراوەتە نێو دەستووری عیراق و وەك لە برگەی (4) لە ماددەی (121) رێگە بە هەرێمەکان دراوە هێزی ئاسایشی ناوخۆ و هەرێم رێك بخەن وەك پۆلیس و ئاسایش و پاسەوانی هەرێم، بەلام لەوەتەی عیراقی نوێ دروست بووە هیچ بوود جەێك بۆ هێزی پێشمەرگەی کودستان خەرج نەکراوە، لە ساڵی (2014) وە حکومەتی ئیتیحادی پشکی هەرێمی کوردستانی لە بوود جەی گشتی بریوە ئەمەش پێشێلکارییێکی زەقی دەستووری کاریگەرێکی نەرێنی بەهێزی لەسەر ئابووری هەرێمی کوردستان جێهێشتووە.

- هۆكاره كانى خراپ بوونى دۆ خى دارا يى و ئابوورى له هەرێمى كورد ستان دۆ خى ئابوورى هەرێمى كوردستان به دۆخێكى ناسەقامگیر دژواردا تێدەپەڕێ كه هۆكارەكانى بريتين له :

يەكەم: له رووى ئابوورييەوه بەشێكين له دەوڵەتى عيراق عيراق و هەرێمى كورد ستان (85٪) ى پشت به داهاتى نەوت دەبەستێت دابەزينى نرخى نەوت كاريگەرى را ستەوخۆ و بەپە له دەكا ته سەر جومگەكانى ديكەى ئابوورى دارايى ولآت.

دووەم: بەهۆى سەرهەڵدانى پەتاى كۆرۆ ناوه كاريگەرى له سەر زۆر بەى جو ڵە ئابوورى و دارا يى درو ست كردووه بەشێوەيێك زۆربەى سەرچاوەكانى داهات كەمى كردووه.

سێيەم: پێناسەيێكى دياريكراو نييه بۆ سيستەمى ئابوورى له هەرێمى كوردستان.

چوارەم: تەداخولەكانى حكو مەتى فيدراڵ له سەر به شە بوود جەى هەرێمى كورد ستان و به ستنەوەى به هۆكاره سياسييەكان و بڕينى ناجێگيرى له پێدانى به شێك له بوود جه بەتايبەتى له ساڵى (2014) وه تاوەكو ساڵى (2020) واى كردووه پێدانى مووچه و دۆخى ئابوورى ناسەقامگير بێ.

پێنجەم: بەهەدەردانى گەندەڵى، خرا پى ئيدارەدانى سەر چاوەكانى دا هات له هه ندێ سێكتەرەكانى وه كو نەوت، داهاتى ناوخۆ، وەكو خاڵە سنوورييەكان و گومرگ و باج و رسومات.

سەرچاوەكانى داهاتى هەرێمى كوردستان:

يەكەم: داهاتى ناوخۆ و دەروازه سنوورييەكان و باج و ر سومات له (2020/1/1) تاكو (2020/6/30) وەك ئەوەى كه ئێمه له وەزارەتى دارايى و ئابوورى وەرگيراوه كه له خشتەكەدا روونكراوه تەوه، د ياره ئەم ژمارانەى كه هاتووه له راپۆرتەكه هەموو ئەو ژمارا نه ئێمه به شێوەى جيا جيا له وەزاره تى دارا يى ئەم ژمارا نه وەرگيراوه،سەر چاوەكانى دا هات گومرگ و دەروازه سنوورييەكان له (2020/1/1) تاوەكو (2020/6/30) له ماوەى ئەم شەش مانگه بريتى بووه له پێنج سەد و پێنج مليار دينار، باج ديارە ئەوەى كەدراوه به ئێمه تاكۆتايى مانگى (5)ه بريتى يه له سەد و پەنجا و چوار مليار دينارى عيرا قى، تێبينى له داهاتى ناوخۆ كه له خشتەى سەرەوه ئاماژەى پێكراوه ئێمه رەقەمێكمان بۆ رسومات دا نەناوه، له بەر ئەوه ئەو رەقەمەمان وەكو پێويست دەست نەكەوت كه دايبنێين.

دووەم: بەشه بوودجەى هەرێمى كوردستان له عيراقەوه هاتووه له (2020) واتا له (2020/1/1) تاوەكو كۆتايى مانگى (6) ئەوەى كه له حكو مەتى فيدراليەوه گەيشتۆته هەرێمى كورد ستان بريتى بووه له ترليۆنێك و حەوت سەد و پەنجا و نۆ مليار دينار، لەم بڕه كه به چوار سولفه هاتووه هەر جارى يانزه مليار و هەشت سەد و هەشتا مليۆن دينار لێى براوه بۆ پێدانەوەى قەرزى بانكه ئەهلييەكان كه حكو مەتى هەرێمى كوردستان قەرزاريانه كۆى قەرزى بانكەكان كه دراوەتەوه لەو چوار مانگەى كه هاتووه يان لەو چوار سولفەى كه هاتووه بۆ حكومەتى هەرێمى كوردستان كه وەرگيراوەتەوه بريتى بووه له چل و حەوت مليار و پێنج سەد و بيست مليۆن دينار، ئەوەى به صافى بۆ هەرێمى كوردستان ماوه تەوه بريتى بووه له ترليۆنێك و حەوت سەد و يانزه مليار دينار لەگەڵ چوار سەد و هەشتا ملیۆن دينارى عيرا قى، بەگوێرەى

مافه داراییەكانی هەرێمی كوردستان لە بەشی بوودجەی (2020)ی عیراق كە بەهۆی نەبوونی یاسای بوودجەوە بۆ ساڵی (2020) مامەڵەی یاسایی لەگەڵ بووجەی (2019) دەكرێ بەپێی یاسا بە خەرج كردنی یەك لەسەر دوانزەی بوودجەی گشتی (2019) هەرێمی كوردستان لەوەدا مانگانە چوار سەد و پەنجا و سێ ملیار دیناری هەبووە، كە بە هەموو ساڵی (2019) بە تەواوەتی ئەم برە پارەیە نەگەیشتۆتە هەرێمی كوردستان، لە ساڵی (2020) حكومەتی عیراق تەنیا سێ مانگ بڕی چوار سەد و پەنجا و سێ ملیارەكەی ناردووە بۆ هەرێمی كوردستان، مانگێكیش چوار سەد ملیاری ناردووە دوو مانگێكش هیچ شتێكی نەناردووە، كەواتە لە شەش مانگەكە سێ مانگی چوار سەد و پەنجا و سێ ملیار هاتووە مانگێكیش چوار سەد ملیار هاتووە مانكیش هیچ شتێك نەهاتووە بەم پێیەش حكومەتی عیراق دووسەد و پەنجا و نۆ ملیار دینار كەمتر لە ساڵی پار لە ماوەی ئەم شەش مانگە رەوانەی هەرێمی كوردستانی كردووە ناردوویەتی.

سێیەم: لە بڕی ئەو داهاتەی كە وەزارەتی سامانە سروشتییەكان داویەتی بە وەزارەتی دارایی لە سێ مانگی (2020/3،2،1) داهاتی وەزارەتی سامانە سروشتییەكان كە دراوە بە وەزارەتی دارایی ئێمە نەمانوتووە برادەران دا هاتی وەزارەتی سامانە سروشتییەكان ئەوە یە وتومانە ئەو بڕەی كە وەزارەتی سامانە سروشییەكان داویەتی بە وەزارەتی دارایی بۆ پێدانی مووچە بۆ هەر مانگێك بریتی بووە لە سێ سەد و چل و پێنج ملیار دوو سەد و سێ ملیۆن هەمووی كە دەكاتە ترلیۆنێك و سی و پێنج ملیار و شەش سەد و دە ملیۆن دیناری عیراقی، هەروەها لە مانگەكانی (6،5،4) دوای دابەزینی نرخی نەوت وەزارەتی سامانە سروشتییەكان دوو سەد و هەشتا و سێ ملیار و چوار سەد و بیست و چوار ملیۆن دیناری رادەستی وەزارەتی دارایی كردووە.

چوارەم: هاوكارییەكانی هاوپەیمانان بۆ مووچەی هێزی پێشمەرگە لە شەش مانگی یەكەمی (2020) هاوكاری هاوپەیمانی سەد و بیست و چوار ملیار و دوو سەد ملیۆن دینار بووە بەشێوەیێك بۆ هەر مانگێك بە تێكرای بیست ملیار و حەوت سەد ملیۆن دینار بووە كە مانگانە ناردوویەتی.

-حكومەتی هەرێمی كوردستان لە ساڵی (2020) چەند وە چۆن مووچەی دابەش كردووە:

مووچەی چوار مانگ بەبێ لێبڕین بریتی بووە لە نزیكەی سێ تریلیۆن و پێنج سەد و هەشتا ملیار دینار، مووچەی پێنجەم لە (2020)دا كە دەكاتە مووچەی مانگە شوبات كە بە شێوەی بڕینی (21٪) بۆ پێدانی (79٪)ی مووچە نزیكەی حەوت سەد ملیار دینار بووە، بەڵام وەزارەتی دارایی روونكردنەوەی داوە بە لیژنەی دارایی لە پەرلەمانی كوردستان كە نزیكەی شەش سەد و حەفدە ملیار دینار لەبەردەست بووە و نزیكەی سەد و بیست ملیار دیناریشی قەرز كردووە بەم شێوەیەی خوارەوە:

سەرچاوەكانی داهات بڕی پارە بە ملیار لە چوار سەد ملیاری كۆتایی كە لە حكومەتی فیدراڵی گەیشتۆتە هەرێمی كوردستان بڕێكی دراوەتەوە بە قەرزی مووچەی پێشووتر، ئەوەی كە مابۆوە دوو سەد و بیست و دوو ملیار و حەوت سەد و هەشتا ملیۆن دینار مابۆوە، هاوپەیمانان بیست ملیار و حەوت سەد ملیۆنیان ناردووە داهاتی ناوخۆ بریتی بووە لە نەوەد ملیار دینار، بڕی هاتووی سامانە سروشتییەكان دوو سەد و

هەشتا و سێ مليار دينار و چوار سەد و بيست و چوار مليۆن دينار بووە، قەرزەكەش كە نزيكەی سەد و بيست مليار بووە كۆی گشتی حەوت سەد و سی و شەش مليار و نۆسەد و يانزە مليۆن دينار لەبەر دەستی حكومەتی هەرێمی كوردستانا بووە كە ئەو مووچەيەی پێداوە كە (21٪)ی برِيوە (79٪) پێ داوەتە مووچە.

تێبينی: تاكو ئێستا (21٪)ی مووچەی مانگی شوبات كە بەروونی ئاشكرا نييە لای ئێمە ئەو لێبرِينەی كە (21٪)ی لێبراوە ئاخۆ ئەمە حكومەتی هەرێمی كوردستان كردوويەتييە پاشەكەوت قەرزە لای حكومەت يان بەيەكجاری برِيويەتی پێدانەوەی نييە بۆ مووچەخۆرانی هەرێمی كوردستان؟ ئەوە دەكرێ جەنابيان روونكردنەوە بدەن لەسەری.

پێشنياری راسپاردەكانی ليژنەی دارايی و ئابووری لەگەڵ بەغدا:

يەكەم: داوا دەكەين حكومەتی هەرێمی كوردستان لەگەڵ حكومەتی فيدراڵی بەردەوام بێ لە گفتوگۆ كردن تاوەكو ماف و شايستە داراييەكانی مسۆگەر بكات دەستەيەك ببێتە بنەمای مامەڵە كردن.

دووەم: داوا دەكەين سەرۆكايەتی پەرلەمانی كوردستان لەگەڵ دا مەزراوە دەستوورييەكانی هەرێمی كوردستان داوا لە نەتەوە يەكگرتووەكان هاو پەيمانان بكا كە عيراق پابەند بێ لە چوار چێوەی بنەما دەستوورييەكان و شايستە داراييەكانی خەڵكی كوردستان خەرج كات و چيدی بە ئەقڵيەتی مەركەزی هەرێمی كوردستان سزا نەدرێ.

-لە ناوخۆی هەرێمی كوردستان:

يەكەم: ئەولەويەتی حكومەتی هەرێمی كوردستان پەيدا كردنی داهاتێك بێ بۆ مسۆگەر كردنی مووچەی مووچە خۆرانی هەرێمی كوردستان كە ئەمە ئەركی حكومەتی هەرێمی كوردستانە.

دووەم: جێبەجێكردنی ياسای چاكسازی لە مووچە و دەرماڵە و بەخشينی ئيمتيازاتەكان و خانەنشين لە هەرێمی كوردستان پەلە بكرێ لە هەرچی زووە حكومەت قەرزی كۆمپانياكان وەربگرێتەوە كە نزيكەی شەش سەد مليۆن دۆلار لای كۆمپانياكان هەيە.

سێيەم: لە ساڵی (2014)ەوە هەرێمی كوردستان ياسای بوودجەی گشتی و ژمێرەی كۆتايی نەناردۆتە پەرلەمانی كوردستان، يان لايەنی كەم ماوەی دوو ساڵە بەيانی داراييش رەوانەی پەرلەمانی كوردستان نەكراوە ئەمە پێچەوانەی دەستوور و ياسايە بۆتە گرفتێكی ناروونی داهات و خەرجی حكومەت، هەروەها بەربەست بووە لە كاری چاودێری پەرلەمانی ديوانی چاودێری لەچەند ساڵی رابردوودا.

چوارەم: كەم كردنەوەی باج كەم كردنەوەی سوودی بانكی بۆ هاونيشتمانيان، بۆ ئەوەی هاندان بێت بۆ جووڵەی بازرگانی و وەرگرتنی قەرز لە بانكەكان بۆ پرۆژەی بچوك لە هەندێ وڵاتانی ئێستا سوودی بانكی نزيك بۆتەوە لە سفر، ئەمە مەبەستمانە بۆ قەرزی بچوك مەبەستمانە بۆ بازرگانی بچوك نەك بۆ شەريكاتە گەورەكان، چونكە بۆ ئەوانيش راسپاردەمان هەيە.

پێنجەم: چاكسازی كردن لە سەرچاوەكانی داهات لە هەرێمی كوردستان:

أ: پێداچوونەوە بە گرێبەستە نەوتییەکان.
ب: جێبەجێکردنی بڕیاری (706) کە لە ئەنجومەنی وەزیران دەرچووە لە ڕێکەوتی (2020/3/20) سەبارەت پێداچوونەوە و وەرگرتنی باج لە کۆمپانیاکانی بواری نەوت و گاز و ئەو کۆمپانیایانەی کە گرێبەستی خزمەتگوزاریان لەگەڵ کۆمپانیا نەوتییەکان هەیە کۆمپانیاکانی ئاسایش بە بواری نەوت.
ج: وەرگرتنی باج لە هەموو کۆمپانیا گەورەکان و ڕاگرتنی لێخۆشبوون لە باج لێیان، ئەگەر لە رابردووا لێخۆشبوون هەبووبێ لە باج لەم کۆمپانیا گەورانە ئێستا رابگیرێت و باجیان لێوەربگیرێ.
د: کۆنترۆڵکردنی سەرجەم خاڵە سنوورییەکان بەتایبەت خاڵی گومرگییەکان بەمەرجێك کۆی گشتی داهات بگەرێتەوە بۆ حیساباتی وەزارەتی دارایی.
هـ: پێداچوونەوە بە هەموو گرێبەستی ئەو کۆمپانیایانەی کە کار دەکەن لە خاڵە سنوورییەکان بە مەبەستی زیادکردنی داهاتی گشتی بەشێوەیەك داهاتەکەی زیاتر بێت گەنجینەی حکومەت بێ نەك بۆ کۆمپانیاکان.
و: پێویستە پسولەی داهات تەنها پسولەی وەزارەتی دارایی بێت لە هەموو خاڵە گومرگییەکان، هەڵوەشانەوەی هەموو لێخۆشبوونە گومرگییەکان لە هەرێمی کوردستان، پێویستە حکومەت بڕیارێك دەربکات لە شێوەی (مقاصە) هەر هاوڵاتییەك هەر قەرزێکی حکومەت لایە لە عەقار، سولفەی زەواج، کارەبا، نیشتەجێبوون، ئاو، دەتوانێ حکومەت لە پاشەکەوتەکەی کە قەرزە لە ئەستۆی حکومەت بیداتەوە بەو مەرجەی ئەو قەرزانە بەناوی خوودی هاوڵاتی خۆی یان خێزانی یان منداڵێکی خوار هەژدە ساڵیەوە بێت، پێداچوونەوە بە سەرجەم گرێبەستەکانی کۆمپانیاکانی بواری پەیوەندیکردن ئینتەرنێت قەرزەکانیان گوندەکانی نیشتەجێبوون بەتایبەت باجی خانووبەرە، لەگەڵ وەرگرتنی ئەو زەوی و زارانەی کە لە ڕێگەی موساتەحەوە لە رابردوو دراون بە شەریکات و کۆمپانیا تاوەکو ئێستا بەکار نەهاتوون یاخوود کراون بە پارچە پارچە زەوی و فرۆشراون وەربگیرێنەوە و حکومەت لە ڕێگەی مزایەدەیێکی ئاشکرا بیفرۆشێتەوە، ئەمەش وەکو هەنگاوێك بۆ زیادکردنی داهات و تێپەربوون لە قەیرانی دارایی، یەکێك لە ڕێگاکانی زیادکردنی داهات بریتییە لە کەمکردنەوەی خەرجییەکان لە گشت دام و دەزگاکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان بە شێوەیێك بە جۆرێك وەك کەمکردنەوەی مینحەی میوانداری ڕاگرتنی هاوکاری ڕاگرتنی کرینی خانوو، ئۆتۆمۆبێل دەکرێ حکومەت گرینگی بداتە کاری هاوبەش لەنێوان کەرتی حکومەت و کەرتی تایبەت، بەتایبەت هەندێ کەرت کە بە تەواوەتی رادەستی کەرتی تایبەت بکات ئەوەش هەم داهات زیاد دەبێ، هەم خەرجیش کەم دەبێتەوە وەك کەرتی کارەبا، زۆر سەرچاوە هەیە کە موڵکی دەوڵەتن، بەڵام بڕی ڕاستەوخۆ لەلایەن حکومەتەوە وەرناگیرێن، بۆ نمونە ئەوە هەر وەك نمونەیێك باسکراوە زۆر شتی تر هەیە کە قسەی لەسەر بکرێ ئەو بیرە ئاوانەی کە ئێستا کە لە هەرێمی کوردستانا هەیە کە لە هەموو ئەو بیرە ئاوانەی کە بۆ سوود وەرگرتن لە ئاوی ژێر زەوی بەکاردێ ژمارەیان زۆرە پێویستە بخرێتە ژێر رسوماتی حکومەتەوە بەجۆرێك ئامارێکی ساڵی (2017) لە هەرێمی کوردستان بیست و دوو هەزار و پێنج

سەد و شەست بیری نائاسایی بێ مۆڵەت هەن ئەم بیرانە بە یا سایی بکرێن و کا تژمێری خوێند نەوەی ئاو لێدانی بیرەکە وە هەموو سەرچاوەکانی داهات. زۆر سوپاس ئەمە کۆتایی راپۆرتەکەمان بوو بەو ئومێدەی بتوانین راپۆرتەکەمان جێی رەزامەندی ئێوە بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەرێزان ئە ندامانی پەر لەمان هەر ئە ندامێکی بەڕێزی پەر لەمان قە سەی هە یە لە سەر راپۆرتەکە وە هەر ئیزافەیێکی هەیە با بفەرموێ بۆ ئەوەی ناوەکانتان بنوسین، لیژنە ئاخیر کەس مەجالتان دەدەین، بەرێزان ئێوە هەمووتان لێرە لە نووسینی ئەو راپۆرتە رۆڵتان هەبووە، هەروەکو لیژنەکانی تر کە هەموان قسەیان تەواو کرد دەر فەت دەدەم، ئێمە رۆڵمان داو نەتێ راپۆرت تان نوو سیوە ئێستا دە بێ رۆڵ بدەین بە ئەندامانی پەرلەمان قسە لەسەر راپۆرتەکەتان بکەن، دە توانن پر سیار بکەن وە کو پەر لەمانتار وەرتان دەگرین، بەڵام ئەمە خراپە ئە مە ئاخر جارە لیژنە یەك را پۆرت بنوو سێ و ئەندامەکانی شی قسە بکەن، وەکو ئەندام وەرتان دەگرین، کاك (اومێد) جەنابت نوقتەی نیزام یت هەبوو قسە بکە تا ناوە کان دەنووسرێ، دواتر کاك (کاروان) دواترکاك (د.رێبوار) وەردەگرین بۆ نوقتە نیزام.

بەڕێز ئومید عبدالرحمن حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە، بەرێز سەرۆکی پەر لەمان بەپێی حوکمی ماددەی (54) بڕ گەی چوارەم یە کەم ئێ مە تەجروبەیێکی زۆر خراپمان هەیە، تەجروبەیێکی نزیکیشمان هەیە دوێنێ شەو تاوەکو سەعات یەك و هە ندێکی شەو ئەلێرە ماینەوە ئێستا ئەگەر سەیر دەکەین بەشی زۆر لە ئەندامانی پەرلەمان دەیانەوێ قسە بکەن، ئێمە داوا کارین بەرێزتان دە سەڵاتی خۆت بەکاربێنی ئەمرۆ کۆبوونەوە یەك بکەین با کۆبونەوە یەك بی لە چوار چێوەی ئەو پەیرەوە بێت کە ئێمە رێك دەخا، دوو دەبێ بەرچاوروونییەکیش هەبێ گفتوگۆ و قسەکردن ئێستا دەر فەت دەدرێ بەرێزان ئەندامانی پەرلەمان قسە دە کەن لە سەر دۆ خی دارا یی هەرێمی کورد ستان قسە دە کەن، یان لە سەر ئەو راپۆرتەیە یاخود هەموو بابەتەکان بەیەکەو ئەوە نەکرێ رە چاوی کات بکر ێت وە ئە گەر با بەتێکیش تیکرار بوو دیسان داوا کارین ئەمرۆ بەرێزتان وە کو سەرۆکی پەر لەمان لە چوار چێوەی ئەو پەیرەوە هەڵسوکەوتمان لە گەڵ بکەی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (کاروان)، فەرموون.

بەڕێز کاروان عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە و میهرەبان، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان بەگوێرەی ماددەی (54) بڕگەی یەکەم من قسە دەکەم، ئێ مە دوێ نێ لیژنە یەك بووین لە سەر خا ڵە سنوورییەکان راپۆرتێکمان ئا مادە کرد بوو، جەنابت دەرفەتت نەدا کە قسە بکەین پێم وابوو ئەوە رێگا راستەکە بوو وە ناکرێ کە لیژنەیێك خۆی راپۆرت ئامادە بکات بەرێز سەرۆکی لیژ نە وە جێگری لیژ نە وە بڕ یاردەری لیژ نە کە روک نی ئەسا سی نوو سینەوەی

راپۆرتەکەن وە ئەندامانی بەڕێزی لیژنەکەش دووبارە لەناو قاعە قسەی خۆیان بکەنەوە، ئێمە کاتێك ئەو راپۆرتە واژوو کراوە واژووی سەرجەم ئەندامانی لیژنەی دارایی پێوەیە مەنتق هەڵناگرێ تۆ جارێکی دیکە رێگە بدرێ بۆ لایەنی کەم بۆ گێرانەوەی کات رێگە بدرێ ئەندامانی لیژنەی دارایی قسە بکەنەوە، بۆیە تکا دەکەم دەرفەت بدەن بە ئەندامانی پەرلەمان بۆ ئەوەی نەقد و پێشنیاز و تێبینییەکانی خۆیان بەرمەبنای ئەم راپۆرتە بڵێن، نەك دووبارە رێگە بەوان بدرێ لەسەر راپۆرتەکەی خۆیان قسە بکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەلآم دوێنێ ئێوە هەمووتان قسەتان کرد، تۆ قسەت کرد نەت وت مانای ئەوە هەیە ئەو شوێنانە هەیە لەناو راپۆرتەکە جێی نابێتەوە قسەت کرد، هەمووتان قسەتان کرد خۆی خراپە، بەلآم مادام دوێنێ وا هاتووە ئەمرۆش وایە، بەلآم بۆ جارێکی تر ئیتر تەواو، کاك (د.ریبوار) جەنابیشت فەرمووە.

بەڕێز رێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بەپێی ماددەی (56) قسە دەکەم لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان دوێنێ کە ئێمە راپۆرتەکەمان خوێندەوە جەنابت دەرفەرتت نەدا ئەم پرسیارانەی تەنانەت ئاراستەی ئێمەش کرا وەکو سەرۆکی لیژنە وەکو ئەندامانی لیژنە جەنابت رێگەت نەدا کە قسە بکەین، ئێستا من پێم وایە لەبەر ئەوەی لیژنەی دارایی بەڕێز راپۆرتەکیان ئا مادە کردووە بە شێوەیێکی تێرو تەسەل حەقە مەساحەی ئاخاوتن زیاتر بێ کە ئێمە ئیزافات بکەین لەسەر یان ئەو بابەتانەی کە بەلامانەوە گرینگە لە چوارچێوەی ئەو راپۆرتە قسەی لەسەر بکەین تکایە، سوپاس، تکایە جوودایی نەکەن لەنێوان خوێندنەوەی راپۆرتی دوێنێ لەگەڵ ئەمرۆ.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابت سەرۆکی لیژنەی، دوێنێ قسەت کرد دەرفەتت وەرگرت، ئەندامانی لیژنەش قسەیان کرد، ئەوەی ئەمرۆ رێکی دەخەین بەشێوەیەك کە هەمووتان رازی بن، کاك (مم) فەرموو.

بەڕێز مم برهان محمد قانع:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسە کردنی من پاڵپشتە بە ماددەی (66) بڕگەی پێنجەم ئەم دانیشتنەش لە چوارچێوەی ماددەی (66) دروست بووە، جا بۆیە بەراستی لەگەڵ رێزم بۆ ئەندامانی بەڕێز ئەندامانی لیژنەی داراییش ئەندامی بەڕێزی پەرلەمانن مافێکی پەیرەوی خۆیانە قسە بکەن با ئەوانیش قسە بکەن، ئەکرێ لەناو کۆبوونەوەکە هەندێ شت لەبەرچاویان رۆشن نەبووبێ سەرەرای وەرەقەیێکی عەمەلیان پێشکەش کردووە، بەلآم دواجار لەناو مناقەشەکەدا دەوڵەمەندتر دەکرێ ئەوە یەك، دوو من پێشنیاز دەکەم یەعنی دانیشتنەکە تەنیا لەسەر چوارچێوەی ئەم پرۆژەیە نەبێ راپۆرتەکەی ئەبا، چونکە پرسیارمان زۆرە لەسەر حکومەت وە لەسەر وەزارەتی دارایی و داهاتەکان رووبەرووی وەزیرانی بەڕێزی کەینەوە.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆكی پەرلەمان:

دەتوانن هەر پرسیارێك مەبەستتان بێ لەو ئیتارەیا دە توانن پر سیار بکەن، بەرێزان ناو تان ئەخوێنمەوە هەر کەسێك ناوی نەنوسراوبوو پێمان بڵێ دواتر کەس نەڵێ ناوم نووسیبوو نو سراوێکم بۆ ناردبوو کەس نامەمان بۆ نەنێرێتە سەرەوە هەرچی لەم قائیمەیا نەبێ ناتوانێ قسە بکا. (د. محی ا لدین)، کاك (کاوە)، (د.کاظم)، کاك (سیروان)، (مژدە) خان، کاك (مم)، (بدریە) خان، مامۆ ستا (عبدالستار)، کاك (علی)، کاك (بالانبو)، (ئاشنا) خان، کاك (جمال)، کاك (جەلال)، (شیرین) خان، (رۆژان) خان، کاك (شەمۆل)، (شادی) خان، کاك مەلا (نا صر)، (شنۆ) خان، کاك (ع باس)، کاك (را هی)، کاك (عثمان سێدەری)، کاك (لقمان)، (سلمی) خان، کاك (کاروان)، (شیرین) خان، (د.شایان)، (گلستان) خان، کاك (باپیر)، مامۆ ستا (احسان)، کاك (پێشەوا)، کاك (رزگار)، کاك (بهمن)، (خدیجە) خان، (د.ری بوار)، کاك (زا نا)، (د. بژار)، کاك (چیا)، (شێخ ظاهر)، (د.زیدان)، (د.صباح)، کاك (حاجی سەفین)، کاك (عبدالسلام)، کاك (نزار)، کاك (محسن)، کاك (مەلا ویسی)، کاك (حکمت)، کاك (ازاد)، (لیزا) خان، کاك (بەلێن)، کاك (هێڤ یدار)، کاك (ار شد)، (نجات)، خان، مەلا (جیهاد)، کاك (سەروان)، (حسیبە) خان، (سوسن) خان، کاك (مم) کاك (هێرش)، کاك (رز گار)، کاك (دابان)، کاك (سیپان)، کاك (گۆران)، کاك (سەرکۆ)، (گولیزار) خان، (د. هەورامان)، کاك (شوان)، (لە نجە) خان، کاك (ریڤ ینگ)، کاك (سعید)، (د.گەلاو یژ)، کاك (عثمان)، بەرێزان ئە ندامانی پەر لەمان (63) ئەندامی بەرێزی پەرلەمان ناوی خۆی نوو سیوە بۆ قسە کردن، لە بەر ئەوە هەموو شتان پەیرەوە کەتان لە بەر دە ستە هەم لە بەر گەرا نەوەی کات، هەم لە بەر یەکسانی لە بەر ئەوەی بە یەکسانی کاتە کە بۆ هەمووتان وە کو یەك بێ لە ماددەی (54) چوارەم (1) هەموومان دە بێ ئیلت یزام بەوە بکەین بە لێبووردنەوە دەڵێین ئەگەر هەر کەسێك ئیلتیزام بەمە نەکا نا چارین ب یبڕین، یە کەم ئە ندام دە توانێ سێ خولەك قسە بکا، دوو نابێ ئەندام وەلامی ئەندامێکی تر بداتەوە وەنابێ ئاخاوتنی خۆی یان هی ئەندامانی تر دووبارە بکاتەوە تەنها دەتوانێ بڵێ پشتگیری فلان کەس دە کەم، سێ ئە ندام ئاخاوت نەکانی لە سەر ئەو بابەتە چڕ دەکاتەوە کە خراوەتە روو نابێ شتی تر بێنێ، چوار هەر ئە ندامێك دە توانێ تەنها یەك جار لەسەر هەر بابەتێك بدوێ، بەرێزان ئەندامانی پەرلەمان هەموومان پابەندی ئەم ماددە قانوونی یە دە بین تەنها لەبەر ئەوەی کە کاتەکە دابەش بکەین وە هەموومان دەرفەتی قسە کرد نمان دەب ێت، کاك (کاروان)، فەرموو.

بەڕێز کاروان عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ئەگەر دەرفەت بفەرمووی ماددەی (54) برگەی چوار خاڵی یەکەم تەواوی دە کەم ماددە کە بە تەواوی ئەندام بۆی نییە لە (3) خولەك زیاتر بدوێ، بێجگە لەو دانیشتنانەی تایبەت بە گفتوگۆکردن لەسەرپرۆژە یاسای بووجە و ئەو دانی شتنانەی دە ستەی سەرۆکایەتی تایبەتمە ندیان دەدا تێ، پێم وا یە ئەو دانی شتنە تایبەتمەندییەکی ئێجگار زۆری هەیە خۆشتان واتان فەرمووە، چونکە بابەتێکی دارایيە پەیوەستە بە ژیان

و قووتی هاولاَتیانی هەرێمی کوردستان، بۆیە پێم وایە بەگوێرەی پەیرەو دەتوانین زیاتر لە چەند خولەکێك قسە بکەین، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سێ دەقە بەسە، سێ دەقە بۆ هەر ئەندامێکی پەرلەمان بیەوێ پرسیار بکا دەتوانێ پرسیار بکا، بەڕێزان ئێستا هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان بۆی هەیە سێ دەقە قسە بکا، سێ دەقە و یەك سانیە، ئێمە ناچارین بیبڕین بۆ ئەوەی هەر هەمووتان بتوانن قسە بکەن (منی) خان کات دەگرێتەوە، کەس نەڵێ ئەوەی من سێ دەقە نەبوو لەبەر ئەوەی ئەم کاتەکەمان بۆ دەگرێتەوە. (د.محی الدین)، فەرموو.

بەڕێز محی الدین حسن یوسف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێڕای دەست خۆشیم بۆ لیژنەی دارایی وە بەخێرهاتنی وەزیرە بەڕێزەکان و ستافی حکومەت دەکەم، ئەو ڕاپۆرتەی نوسراوە ڕاپۆرتێکی باشە، بەلاَم ناونیشانەکەی ڕاپۆرتی داراییە، بەلاَم زیاتر خۆی لە قەیرانی دارایی داوە خۆ دەبایە کە باسی ئابووری دەکەین دەبێ هەموو سێکتەرەکانی ئابووری هەرێم لەبەرچاو بگرێ، لە ساڵانی ڕابردوو لە کابینەی ڕابردوو بۆ ماوەی سێ ساڵیش پاشەکەوتی مووچە کرا، بەلاَم نرخی نەوت بەرز بوو داهات و باج و ڕسوماتیش لە ئاستێکی باشدابوو، بەلاَم دیسان نەمانتوانی ئەو کێشەیە چارەسەر بکەین من ئەوەی باسی دەکەم هەندێ پرسیارە بۆ بەڕێزان ئامادەبوان، یەکەم چارەنووسی ئەو چوار سەد ملیارەی کە حکومەتی عیراقی ڕەوانی کردبوو بۆ مانگی شوبات چی بەسەر هات؟ چۆن سەرف کرا کە دەبوایە بدرێ بە مووچە؟ ئەو لێبڕینەی (21٪)ی مووچەی فەرمانبەران و خانەنشینان پشتی بە چ یاسایەك بەستاوە؟ ئەوەی کە کراوە هەمووومان دەزانین کە باری ئابووری لە هەموو دونیا تووشی ئەو قەیرانە بووە بەلاَم لەگەڵ ئەوەشدا دوێنێ بەڕێزت ئاماژەت بە مەبدەئی فەصلی سلطات کرا کە مەبدەئێکی عامە، بەلاَم بەدا خەوە بڕینی مووچەی دەسەلاَتی دادوەری وە دەسەلاَتی یاسادانان دەبوایە لە ڕێگەی هەردوو دەسەلاَتەکە دا نەك حکومەت بە بڕیارێك لە ئەنجومەنی وەزیران ئەو کارەی بکردبایە، یاسایی تر دەبوو ئەگەر خۆیان ئەو دوو دەسەلاَتە ئەو بڕەیان بڕی هەر چەندە من لەگەڵ کەم کردنەوەی مووچەی ئەو پلە بالاَیانەم، بڕی قەرزی بیست و حەوت ملیارەکە بەراستی نیگەرانییەکی لەلای هاولاَتیان دروست کردووە، ئێمە نەوت دەفرۆشین یاخود نەوت دەکرین، ئەوەی تر پەیوەندی بە مووچەی خانەنشینانەوە هەیە، بەلاَم بەراستی لە دۆخێکی زۆر خراپدا دەژین تا ئێستا مووچەی مانگی ئایاری (2019) یان وەرگرتییە وە ئەو هاولاَتییەی لە نۆرەی وەرگرتنی مووچەکەیدا گیانی لەدەست دا لە هیچ دونیادا نییە کە مووچە تاکو ساڵێك و دوو مانگ دوا کەوتبێ، ئەوەی پەیوەندی بە ناردنی پرۆژە یاسای بوودجەوە هەیە لە (2014)ەوە تاوەکو ئێستا نە ناردراوە بەلایەنی کەم دەیتانی حکومەت ژمێرەی کۆتایی بۆ پەرلەمان بنێرێ، چونکە حکومەت ئێستا دەستی کراوەیە دەیان پرۆژە دەکا دەیان ملیۆن دۆلار سەرف دەکا، بەلاَم بەبێ ئەوەی پەرلەمان ئاگاداری ئەو بابەتانە بێت، داهاتی تر نەوت ئێمە باسی داهاتی نەوت دەکەین

چەندە؟ چونکە وەزارەتی دارایی تەنها وەزارەتی سامانە سروشتییەکان پارەی دەداتێ، بەلأم ئەوەی کە کۆی داهاتە ناچێتە گەنجینەی گشتی، بۆیە من پێشنیاری ئەوە دەکەم هەر چی داهات هە یە بچێتە گەنجینەی گشتی، دواتر خەرج بکرێتەوە، داهاتی لا بەلا رۆژانە دەیان و سەدان تانکەر نەوت دەفرۆشرێ کە پێم وایە ئەوە داهاتێکی بەهەدەر دەدرێ، کە باسی سەرجەم داهاتەکان دەکەین پێم وایە کە دەبێ هەموو داهاتەکان بچێتە خەزێنەی گشتی وە سامانە سروشتییەکان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك (لقمان)، فەرمووو.

بەڕێز لقمان حمد حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی وەزیرە بەرێزەکان دەکەین، من دەمەوێ پرسیارێك ئاراستەی بەرێز وەزیری دارایی بکەم کە لە ماوەی رابردوو هەر قەیرانێك رووبەرووی هەرێمی کوردستان دەبێتەوە، حکومەتی هەرێمی کوردستان یەکسەر پەنا ئەباتە بەر برینی مووچەی فەرمانبەرانی هەرێمی کوردستان بۆ داپۆشینی کورت هێنانی ئەو بوودجەیەی کە لەبەر دەست حکومەتی هەرێمی کوردستانە، لە راستیشدا گرفتەکە بە مە چارەسەر نابێ هەموو لا یەکمان روون و رەوان دەزا نین گرفتە کە لە گەندەڵیە وە لە خراپ بەرێوەبرد نە وە لەبەهەدەردانە، لەماوەی رابردوودا ئەگەر سەیری یاسای وە بەرهێنان بکەین مەساحەیێکی بەرفراوان لە زەوی لەناو پایتەختی هەرێمی کوردستان براوەتە کۆمپانیا جۆربەجۆرەکان، دراوەتە زانکۆ ئەهلییەکان کە ئەگەر حکومەت ئەمانە تاکو ئێستا بەکاریش نەهاتوون ئەگەر حکومەتی هەرێمی کوردستان تەنها پەنا بباتە بەر فرۆشتن لەلایەن مزایەدەیێکی ئاشکرا و عەلەنی، تەصەور دەکەم بتوانێ بەشێك لە قەیرانە داراییەکانی چارەسەر بکا، پرسیاری من ئەوەیە وەزارەتی دارایی پلانی چییە بۆ داهاتوو بۆ چاکسازی کردنی ریشەیی لەبواری خەرجی لە پەنادا وە لەبواری داهاتەکانیش چونکە لە راستیدا خەرجی داهات چاکسازی راستەقینە لە داهات دەکرێ نەك لە خەرجییەکان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، (شیرین) خان، فەرمووو.

بەڕێز شیرین امین عبدالعزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە لەم پرسە هەنوکەیەدا گرینگ ترین پرس کە قسەی لەسەربکرێت و بووترێت و پشتگیری یەکتر بکەین، بەراستی پرسی دۆخی ئابووری خەڵکی هەرێمی کوردستانە کە ئەتوانین بڵێین لە دۆخێك و لە بارێکی زۆر خراپ و سەختا خەڵکی هەرێمی کوردستان ژیان بەرێ ئەکا وە پرسی مووچەیە، پێویست ئەکا کە ئێستا نوێنەرانی بەرێزی حکومەتی هەرێی کوردستانن لە پەرلەمانی کوردستان بریاری جدی بدرێ، بۆ ئەوەی بە هەر رێکارێك بێ بتوانرێ پرسی مووچەی فەرمانبەرانی هەرێمی کوردستان دابین بکرێ، لە

راستیدا لە هەرێمی کوردستان ئەتوانین بڵێین رەنگە سەد لە سەد بـڵێین گرفـتی نەبوونی پارە نەبووبێت، بەڵکو گرفـتی ناعەدا لەتی، گرفـتی گە ندەڵی، گرفـتی نا شەفافی هە یە بەرا ستی، بۆ یە حکو مەت بە هەر بیانوێك بێ کە رەسیدی پێویستی لەبەر دەست نییە بۆ دابینکردنی مووچە هەر لە لیـستی موو چە ئێـمە ملیۆن ێك و قـصور موو چە خۆر مان هە یە، بەڵام لەنێوە ندی ئەم ریزبەندیـیەدا سەدەها موو چەخۆری نایاسایی، سەدەها مووچە خۆری وەهمی، سەدەها مووچە خۆر زیاتر لە موو چەێکی هە یە، بۆ حکو مەتی هەرێمی کوردستان دەست و برد ناکا لە پرۆژەی چاکسازی لە چە سپاندنی پرۆژەی چاکسازی، بۆ ئەوەی مووچە خۆرانی راستەقینە بتوانن شایستە داراییەکانی خۆیان یاخود موو چەی رە سەنی خۆ یان وەربـگرن، سەدەها کۆمپانیا هەن کە پابە ند نین بە پـێدانی باج وە هەرحکو مەتی هەرێمی کورد ستان خۆی چوار برِ یاری دەر کردووە لە دا هات، بابڵێین بۆ رێکخـستنەوەی باج و گومرگ بۆ چی ئەما نە نە چۆتە بواری جێبەجێکردنەوە؟ بەعە لەنی لە خا ڵە سنوورییەکانا قاچاغـچیەتی بەدی دە کرێ بۆ حکو مەتی هەرێمی کوردستان نەیتوانیوە دەست بۆ ئەم پر سە بەرێت و ئەم رێگر یە رابـگرێ؟ بۆ چی نەیتوانیوە کە هێز ێك بەکاربێنێ ئەگەر پێویست بکا پێویست دەکا لەم پەرلەمانە بەرێزەوە لە پەر لەمانی کورد ستانەوە هێزێـکی نیـشتمانی، هێز ێك بەدەر بێ لە هـێزی یەکێتی و پارتی بۆ ئەوەی ئەمنـیەتی خا ڵە سنوورییەکان لە ئەستۆیدا بێ هیچ هێزێك نەبێ بەدر بێت لە سەرووی یا سا هیچ هێز ێك نەبێ بەدەر بێ لە دە سەڵاتی حکو مەتی هەرێمی کورد ستان بە ئا شکرا قاچاغـچیەتی لە خا ڵە سنوورییەکان دە کەن، با مانگ ێك قاچاغـچیەتی لە خا ڵە سنوورییەکان را گرین لا یەنی کەم (50٪) دا هاتی هەرێمی کورد ستان بگەرێـتەوە (20٪) بگەرێـتەوە بـتوانین موو چەی (50٪) موو چە خۆرانی هەرێمی کورد ستان بەم بەر لە جەژنا نە دابەش بکرێ. من چەند پرسیارێکم هەیە بۆ تیمی حکومەتی هەرێمی کورد ستان شە ست و حەوت مـلیار دیـناری شایـستەی پێـشمەرگە ز یاتر لە چوار ساڵ لەلا یەن حکو مەتی بە غداوە یاخود بـلێین حکو مەتی عیراقەوە راگیراوە، بەهۆی نەناردنی لیـستی شەفافی لیـستی پێـشمەرگە بۆ حکو مەتی هەرێمی کورد ستان ئامادە نییە ئەم لیستە بنێرێ بۆ حکو مەتی عیراق، بۆ ئەوەی ئەو شایـستە دارایـیەیان بۆ دا بین بـکرێ؟ حکومەتی هەرێم زیاتر لە حەوت ساڵە بەیانی مالی و یا سای بوو جە نانێرێـتە پەر لەمانی کورد ستان بە شەفافی تەنانەت ئێمە پەرلەمانتارانیش نازانین سەچاوەکانی داهاتی هەرێمی کورد ستان چین وە چەندن وە لەکوێوە دێن وە چۆن خەرج دەکرێ.

بەڕێز د.رێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

(د.بژار)، فەرموون.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ب نافێ خودێ مەزن و دلۆڤان، بخێرهاتنا وەزیرێت برێز دکەم شاندێ ئەنجومەنا وەزیران، من دوو پر سیار هەنە بۆ بەرێز وەزیرێ دارایی پرسیارا ئێکێ ماددا (13) یا سا چاکسازیدا بر گە ێك خالا ێك و خالا دوو

دڤان هەردوو خالادا ل برگەیەدا بحەفسەلێ چەوانیادا ڤەکرنا حسابەکا بانقی دێتە کرن بۆ موو چە خۆرا ل خالا دوو هەم نەفسی برگە ێك ئەو دەسەلات بر یە وەزارەتا دارا یی کو رێنما ێت پێویست دەربکا بۆ جێبەجێکرنا چەوانی میکانیزما ڤەکرنا ڤێ حیسابێ، ئا یا ئەڤە گەیشتییە چ ڤۆناغ یا سا چاکسازی چوە بوارێ جێ بەجێکرن، دوو پر سیارا دوێ بەرێز وەز یرێ دارا یی را ستە یەنی خەلك و موو چە خۆر فەرماذ بەرێت هەرێما کورد ستانێ موراعا تا ڤی زرو فێ د کەن ب سەر حوك مەتا مە دا هاتی لێ ئەگەر ئیستیحالەتێدابیت کو پا شکەوتێ فەرماذ بەرا بشکلەکی کاش بێتە دان جارێ بوو ڤێ مەر حەلێ ئەگەر حکومەت بشێت سیستەمەکی یا هزرێت هەندێ دا بکات پا شەکەوتێ فەرماذبەری بشێت بێت تەعامولێت دگەل حکومەتێ بکات هەر چ نەبێت ل سەر ئەو دەولەت حکومەتێ ل سەر هەی مەسەلەن حەقی کارەبێ یا ر سوماتێ بەلەدیە نە یا یێ مرورێ نە تەعامولێ لگەل حکو مەت و دائیر ێت حکو مەتێ بکات، ئەڤە ڤێ نەفە سەکی دا تە موو چە خۆرا بۆ ڤی مەر حەلێ، چونکە را ستی مەنتیق نیینە پارەی حکو مەتی لدەڤ فەرماذ بەری ب یت ب شێوەیەکی کاش ژدا خاز بکات بەلێ بلمقا بل جی مافی موو چە خۆرێ ژی لدەڤ حکومەتێ بیت خەلك ژی مراعەتێ حکومەتێ بکات ژ تەلەب ناکا نەکە کاش وی پاشەکەوتی بەس دشێت بەرەکی بکوژم بۆ هەندێ پیچەکا بوارێ دارایی مووچە خۆرێ ژی سیڤیك بیت، زۆر سوپاس.

بەرێز د.ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس کاك (د.بژار)، کاك (چیا)،فەرموون.

بەرێزچیا حمید شریف:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

من یەك پرسیار بۆ جەنابی وەزیرێت هەبوو ل خالەکا پەیرەو ل سەر جەنابێ تە هەبوو ئەگەر دەرفەتی بدەیە، من خالا پەیرەویا من ئەوا کە جەنابی تە بەخێرهاتنا هەمی میوانێ کر بی فەرقو جودایی پشتی هەنگێ بخێرهاتنا سکرتێرا کرو پشتی هەنگی بخێرهاتنا وەزیری پەرلەمانی

بەرێز د.ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

دروسستە ئەبوو لە پێشا بەخێرهاتنی وەزیر بکەم

بەرێزچیا حمید شریف:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

یا نسبەت (د.ڤالا) ئەوە چەندین جارە تکرار بیتن پشتی سکرتێرێ ناوی (د.ڤالا) هات، (د.ڤالا) ئەندامی پەرلەمانی بوویە یەکەمین سەرۆکا پەرلەمانی بوویە، جهێی رێزێیە ژ بەر هەندێ پرۆتۆکۆلێ مە دروست بی.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئەوە با جوابی ئەوەت بدەمەوە دەقەت بۆ حیساب ناکەین ئەوەی من لە بەر دەستمە بەرنامەی کارەکە لەسەر ئەساسی ئەوە خوێندمەوە (د.ڤالا)ی تیا نەبوو، دواتر بیرم کەوتەوە ئەویش لێرەیە دروستە یەعنی قەبوولە.

بەڕێزچیا حمید شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەرێزجەنابی وەزیری من یەك پرسیار هەیە ل هەمی دونیا یێدا خالی هەری گرینگ لشاشێ تە لەفیزیۆنا دەرد کەڤن نو چەیێ هەری باشن نو کە لتەلەفیزیۆنێدا باشترین نو چە ئەوەیە کە خەڵك چاڤدێری دکا بەپەلە کەنگێ مووچەی ڤی هەیڤێ دێـە دابەش کرن، یان خشتەیێ مووچێ کەنگی دێتە دابەش کرن ئەڤە وەکو حەقەکی هەمی هاولاتییە پێتڤی بیت ئەڤ مووچە چ جارا نەبنە نوو چێ گرینگ لتە لەفیزیۆنێ ڤی مووچە هەر کەسەکی مووچە خۆ وەرگرت، من ڤی پرسیار بکەم ئایا گرێنتی کەنگیە حەتا چ زەمان ئەڤ مووچە بێ خشتە و بێ پەلە بێتە دابەش کرن ئایا ئەڤ تووند کرنا (21٪) چەند بەردەوام بیت و گرینتیە چ هەی لمووچەی هاولاتیا ل کوردستانێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك مەلا (ویسی)، فەرموون.

بەڕێز ویسی سعید ویسی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان، چەند پرسیارێکم هەیە ئاراستەی وەزیرە بەرێزەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان بکەین، لە ماوەی رابردوودا بەرێز سەرۆکی حکومەتی هەرێمی کوردستان رای گەیاند هەموو هاولاتییەك لە هەرێمی کوردستان مافی خۆیەتی حیسابی بانکی بکاتەوە کە ئەمەش کاریگەرییێکی گرینگ و پێویست بوو هەم متمانە لەنێوان حکومەت و هاولاتی دروست دەکات وە هەمیش سیستەمی بانکی لە هەرێمی کوردستان بەرەو پێش دەبات ئایا وەزارەتی دارایی چ رێکارێکی بۆ ئەو بابەتە گرتۆتە بەر و کەی ئەو سیستەمە کارا دەکرێتەوە وە ئەگەر کاراش کراوە ئایا دەکرێ هاولاتی لە رێگای ئەو سیستەمەوە سوود وەربگرێت و بتوانێ قەرزەکانی خۆی لەگەڵ حکومەت یەکلا بکاتەوە؟ پرسیاری دووەمینیشم لە مووچەی مانگی شوباتی ئەم ساڵ (21٪)ی مووچە براوە ئایا ئەمە پاشەکەوتە یان قەرزە لای حکومەت؟ وە ئایا ئەو لێبرینە لە مانگەکانی داهاتوودا دووبارە دەبێتەوە یان نا؟ پرسیاری سێیەمینیشم حکومەت پلانی هەیە دەروازە سنوورییەکان و گومرگییەکان بە ستانداردی جیهانی رێك بخاتەوە؟ کە ئەمەش داهاتەکان زیاد دەبن و رێگری لە قاچاخ هێنانی کەلوپەل دەگیرێت و هەروەها سنوورێکیش بۆ هەموو ئەو کەس و لایەنانە دادەنرێت کە دەیانەوێت داهاتی دەروازە سنوورییەکان و گومرگییەکان بۆ بەرژەوەندی کەسی بەکاربهێنێ، ئایا لە ئێستادا حکومەتی هەرێمی کوردستان کاری لەسەر ئەو بەڵێنە کردووە یان نا؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك (عثمان)، فەرموو.

بەڕێز عثمان علی سمایل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان، وێرای ئەو هەموو قەیرانە داراییەی کە هە یە بەدا خەوە یانی لە گەڵ ئەو هەموو داهات و ئەو هەموو سەرچاوە داهاتەی کە لە ولا تی ئێمە هە یە ئەو ولا تا نەی کە لە قیمەی تە قەدوم و پێ شەکەوتندان هە ندەی هەرێمی کورد ستان داهاتیان نی یە، بەڵام بەدا خەوە لە بەر دز ین و گەندەڵی وای کردووە کەوا خەڵك خۆی بخنکێنێ، خەڵك خۆی بکوژێ من لێرا نە دەیخە مە رای بەردە ستی هەموو نوێنەرانی گەلی کوردستان ئایا کاتی ئەوە نەهاتووە کە ئەم حکومەتە بەڕێزە حکومەتی هەرێم یان ئ موەزیرە بەڕێزەی دارا یی رای بگەیێنێ کە لێرا نەوە هاوولاتیانی هەرێمی کورد ستان لەرووی دارای یەوە ئینهیاری هێناوە، وەلا لەناو خەڵکی روومان نییە، بڕۆین لەبەر مووچە و لەبەر قەیران و پیاوێك سی ساڵی خزمەت هەیە ئێستا دوو سەد هەزاری رەوا نابینن، وەللا شەرمم بەخۆمە بچمە ناو ئەو ئاوەدانییە جەنابی وەزیر زۆر سوپاست دەکەم کەوا ئەو راگەیاندنە رابگەیێنی بۆ ئەوەی خەڵك بە تەمامان نەبێ کە ئینهیاری هەرێمی کوردستان بەراستی سەدا سەد فەشەلی هێناوە، زۆر سوپاستان دەکەم.

بەڕێز ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (عثمان سێدەری)، فەرموون.

بەڕێز عثمان کریم سوارە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی وەزیرە بەڕێزەکان وە هەڤالآن لە ئەنجو مەنی وەزیران دە کەین، دیارە من پێ شنیارێکم بۆ جەنابی وەزیری ناوخۆ بۆ وەزیری دارایی وە هەروەها برادەران لە حکو مەت هە یە بۆ ئەوەی باجی خانووبەرە لە ئێستادا خەڵکانێکی زۆر هەن باجێکی زۆریان بەسەردا کەوتۆ تەوە بەو پێ یەی ئەو کاتا نەی پێشوو کە ئەو زەمانەی کە عەرەبێکی زۆر لەو ناوچانە بوو کرێ ی خانوو زۆر بەرز بوو وە باجێکی زۆر هاتۆتە سەر کۆمەڵێ خەڵکی زۆر، بەتایبەتی کەس و کاری شەهید و خەڵکی تر لە هەموو چین و تو ێژەکان کە لەو کاتانەدا باجەکان خەڵك هەیە خانوێکی بە نۆ سەد هەزار یان بە ملیۆنێك کرێ داوە ئێ ستا هەر هەمان خانووە بەڵام لەبەر ئەوەی باجەکەی پێنەدراوە ئێستا مانگانە کەی سەد و پەنجا هەزارە، دوو سەد هەزارە دەبێ مانگی ملیۆنێك دینار هەر وە کو پێ شووتر بدات دە ڵێن تاوەکو پارە کە بە تەواوەتی نەدەی کەشف ناکرێتەوە بۆ ئەو خانووەی کەوا کرێ ی تیایە یاخود چۆڵە، لەوانە یە زۆر بەی زۆری هەر چۆلیش بێ، لە بەر ئەوەی پێمان وا یە پارەی ئاو وە پارەی کارە با وە هەموو ئەو جۆرە شتانە لە مقابیلی ئەو پا شەکەوتی موو چەی کەوا هە یە ئێ ستا لە سەر هاولاتیانی خەڵکی کورد ستان کەوا لەلا یەك حکو مەت قەرزداری خەڵکە، لەلایەك خەڵك قەرزداری حکومەتە، پێم وایە هاوسەنگییەك بکرێ لەو نێوانەدا حیساب

بکرێ بەو ئەو قەرزە لەجیاتی پاشەکەوتی مووچەو لە جیاتی ئەو شتانە وەرگیرێ وە هەروەها پە لە کردن لە رێکەوتنی هەرێم و ناوەندی لە پێناو مووچەی فەرمانبەران کە لە ئێستادا فەرمانبەرانی هەرێمی کوردستان بەراستی رووبەرووی قەیرانێکی زۆر دژوار بوونەوە بە مەش هەمووومان وەکو برادەران باسیان کرد روو بەرووی ئیحراجی یەکی زۆر بوویـنەوە لەناو کۆ مەلانی خەلکی کورد ستاندا هەولّ بدەین چارەسەرێکی بەپەلە بکرێت، بۆ ئەوەی بتوانین مووچەی فەرمانبەرانی هەرێمی کوردستان دابین بکەین، بۆ مەسەلەی داهاتیش زۆر جار شت هەیە بۆ نمونە پێویستە ناوچە گەشتوگوزارییەکان بە یاسا رێکبخرێت و وە رسوماتیان لێوەربگیرێ کە لە ئێستادا لەوانەیە زیاتر لە حەفتا هەشتا هەزار بینای گەشتیاری لە هەموناوچە جیا جیاکانی هەرێمی کوردستان، ئەمە بەشێوازێکی یاسایی وەکو ناوچەیێکی گەشتیاری رێك بخرێت و رسوماتیان لێوەربگیرێت بەمەش جارێکی تر حکومەتی هەرێمی کوردستان دەبێت بە خاوەنی داهاتێکی باشتر، هەروەها مووچەی داهاتووی فەرمانبەرانی هەرێمی کوردستان ئایا لێبڕینی دەبێت؟ یاخود لە ماوەیەکی نزیکدا ئەدرێت؟ تکایە وەلامێکی ئەم پرسیارانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، لە سێ دەقەی تەواو تەواوی کرد کاک (عثمان)، (ئاشنا) خان، لێرە نییە، کاک (جەلال) فەرموون.

بەڕێز جلال محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە، بەخێرهاتنی ستافی حکومەتی هەرێمی کوردستان دەکەین بۆ پەرلەمانی کوردستان، والە من ئەمەوێ بە پشتبەستن بە ماددەی (33) بڕگەی یەکەم لە پەیرەوی ئەنجومەنی وەزیران دەستپێبکەم دیارە ئەو پەیرەوە مولزەمی کردووە کە رێکار بەرامبەر ئەو کەسانە دەگیرێتەبەر کە پێشێلی بڕگە و بابەتەکانی یاسای چاکسازی ژمارە (2)ی ساڵی (2020) بکەن، هەر ئەمڕۆ ئەنجومەنی پارێزگای سلێمانی کۆبوونەوەی ژمارە (59)ی خۆی ئەنجامدا بۆ ئاگاداری بەڕێزتان لەو کۆبوونەوەیە پێشێلی دوو ماددەی ئەو پەیرەوە کراوە بەوەی سێ بەرێز کە دانەیەکیان هەر دانەمەزراوە دەنگیان پێداوە، بۆ ئەوەی ببێتە بەرێوەبەری ناحیە یەك، دانەێکیشیان مۆزەفی دەرەجە پێنجە بۆ ئەوەی دیسانەوە ببێتەوە بەرێوەبەری ناحیەیێك دانەێکیشیان مۆزەفی دەرەجە یەکە بۆ ئەوەی ببێتە جێگری پارێزگاری سلێمانی، ئەمە بۆ خۆتان دەزانن لەلایەك بۆ ماددەی (12) (ب) بڕگەی (2) و(3) مخالفە کە دێوە دەبێ معالەجەی ئەم هەموو مخالفە بکەن کە هەیە نەوەکو خەلکی تر دابمەزرێنن، لەلایەکەوە مخالفە بۆ ماددەی (6)ی قانوونی چاکسازی کە بەراستی دەبێ رەچاوی سیلەمی وەزیفی بکەن کە ناکرێت کەسێك دانەمەزرابێت راستەوخۆ دەرەجە خاصی پێبدرێ، هەر ئەمەوێ بەبیری ئێوەشی بێنمەوە بەس تەنها ناحیەی خەلەکان لە ماوەی ساڵ و نیوێکی ئەمە سێ کەسی لێدابمەزرێت کە لە دانەمەزراندنیەوە راستەوخۆ بووە دەرجە خاص وە هەر ئەوەشتان پێبلێم کەسێکیان لەوانە ئیجازەی بدون راتبی کردووە کە کەسێکیان ئیجازەی دیراسی کردووە ئەمرۆش کەسێکی تری لێدائەمەزرێ بە دەنگدانی ئەنجومەنی پارێزگا، بەراستی چاکسازی نازانم

ئەگەر ئێوە ئاگاداری ئەوە بن وە من پاش ئەوەی بەدوادا چوونم کرد لە بەڕێزان لە ئەنجومەنی پارێزگا ئەڵێن گوایە قسەمان لەگەڵ بەڕێز وەزیری ناوخۆ کردووە وتوو یەتی شتێکی نۆرمالە ئەبێ، باشە ئەو هەموو مخالفە بۆ چارەسەر نەکرێ وە لە هەردوو ماددەکەش بۆ خەڵکی تازە دابمەزرێ لە کاتێکا ئێمە دەزانین دامەزراندن نییە؟ ئەوە سەبارەت بە ئەو بابەتەی کە باسمان کرد، خاڵێکی تر کە پرسیاری خەڵکە لە ئێمە دەکرێ لە ماوەی رابردووش بوە جێی پرسیاری زۆر لە میدیاکان وە هەر چەندە وتەبێژی حکومەتی هەرێمی کوردستان وەڵامی دایەوە، بەڵام دیارە لێرە دەمانەوێ لەشوێنی پەرلەمان لە نوێنەرانی خەڵك لە زاری خۆتان ببیستین ئەویش ئەوەیە کە گوایە لە ساڵی (2020) لەسەر کولفەی گشتی هەر وەزیرێکی بەڕێز ئوتۆمبێلێکی جۆری (2020)ی بۆ کرابێت، حەز دەکەم روونکردنەوە لەسەر ئەوە بدەن، یەك خاڵی تریش زۆر بە کورتی ئەویش ئەوەیە کە پاسەوانەکانی بەڕێزتان پێنج ملیۆن قەرەبوویان وەرگرتبێ لە کاتێکدا بۆخۆت ئەمە بە قسە نازانم تا چەند راستە، بۆیە رووی پرسیارەکەم ئەکەمە ئێوە ئەگەر لەم کاتی قەیرانە داراییە حەق نییە وابێت وە ئەگەر واش بێت ئەوە بۆ ئەندامانی پەرلەمان راستە چونکە ساڵێکی پێش ئێوە ئەندامانی پەرلەمان.

بەڕێز د.رێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو شێخ زاهر.

بەڕێز ظاهر محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە، سەرەتا بەخێرهاتنی میوانە بەڕێزەکان دەکەم سوپاس بۆ لیژنەی ئامادەکاری ئەم راپۆرتە، یەکێك لە خاڵە گرینگەکان ئەم راپۆرتە لە بابەتی چاکسازی کردن لە سەر چاوەکانی داهات لە هەرێمی کوردستان برگەی (ح) ئەم برگەیە ئەگەر جێبەجێ بکرێ بۆ ئێستای هەرێمی کوردستان زۆر گرینگە، ئەویش کە مەقاصە بکرێ لەنێوان قەرزەکانی لای حکومەت وە حکومەت کە لەلای خەڵکی هەیە، لەگەڵ ئەو برە پاشەکەوتەی کە خەڵك لەلای حکومەتی هەیە وەکو قەرزەکانی حکومەت وەکو قەرزی ئاو، کارەبا، سولفەی زەواج، قەرزی بچوك، سولفەی عەقار هەر قەرزێکی تر کە حکومەت هەیتی لەلای خەڵك مەقاصە بکرێت و لەگەڵ پارەی پاشەکەوتکراوی فەرمانبەران لەلای حکومەت، خاڵێکی تر پرسیار لە وەزیری دارایی ئایە ئەو برە پارەیەی کە لە ئەنجامی جێبەجێکردنی یاسای چاکسازی دەگەرێتەوە بۆ خەزێنەی حکومەت چەندە کە لە ئێستادا ئەو یاسایە لەبواری جێبەجێکردندایە؟ خاڵێکی تریان بۆ وەزیری هەرێم ئایا لەگەڵ بەغدا گەیشتوونەتە چ قۆناغێك بۆ رێکەوتن و وە ناردنی شایستە داراییەکانی خەڵکی کوردستان؟ خاڵێکی تریان بۆ وەزیری دارایی ئایا حکومەت بۆ ئەو قەرزانەی کە لەلای کۆمپانیاکان هەیە وەرناگریتەوە لە کاتێکدا ئێستا حکومەت وەزعی دارایی لەوپەری خراپی دایە؟ خاڵێکی تریان بەڕێز وەزیری دارایی دەکرێ پێمان بڵێی کەی مووچەی ئەو مانگە دابەش دەکرێت و وە ئەگەر دابەشیش بکرێ بە لێبڕینەوە دەبێت یان وەکو سیستمی پێشوو دەبێت؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، (د.زیدان)، فەرموو.

بەڕێز زیدان رشید خان اودل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی وەز یرە بەرێزەکان و ستافی ئەنجو مەنی وەز یران دە کەین، بابەتە کەم لە چەند خالْ یك پو خت دەکەمەوە یەکەمیان بەرێز وەزیری دارایی ئەگەر شاندی دانوستکار لەگەڵ حکومەت بەغدا رێك نەکەوتن چارە سەر چی دە بێ وە چی دە کرێ بۆ دابینکرد نی موو چە و پێداوی ستییەکانی حکو مەتی هەرێم؟ دوو ئە گەر هەر بەربەستێك و لاری نەبوونەك هاتە پێش یاسای چاکسازی، یاخود جێبەجێکردنی یاسای چاکسازی دە کرێ ئ ێوە بە روون و بە ئاشکاریی بە خەڵکی کورد ستان بڵێن کە لا یەنێکیان ئەو بەربە ستانە هە یە لە جێ بەجێکرنی یا سای چاکسازیدا؟ لە راپۆرتی دارایی ئێمە خاڵێکی گرینگی تێدایە کە پێداچوونەوەیە بە ئەو کۆمپانیا یەی کە لە خا ڵە سنوورییەکاندا کار دەکەن، بەلاّم من داوا دەکەم پێداچوونەوە بەو کۆمپانیایانەش بکرێ کە لەلا یەن دام دەزگا کانی حکو مەت وە وەزارەتەکا نەوە را ستەوخۆ کار یان لە گەڵ دە کرێ لەناو داخ لی هەرێمن، پێدا چوونەوەش بەو کۆمپانیایا نەش بـ کرێ، وە داواکاری یەکی تری شم هە یە جیاوازی یەکی زۆر هە یە لەپ ێدانی میزان یەی قەزا و ناحییەکانی سنوورەکانی هەرێمی کورد ستان، بۆ نمو نە ئە گەر سەیری قەزای سۆران یان قەزای ئاکرێ یان هەر لایەکی دیکە بەراوورد بـکەین یان شارەوانی سۆران لە گەڵ شارەوانێکی دیکەی ئاکرێ دەبـینین جیاوازی یەکی زۆر هەیە لە پێدانی میزانییەی ئەو شوێنانە وە ئیعتیـباری شوێنە جوگرافیە کەش ناکرێ کە چەند گەورە و فراوا نە پێداویستییەکانیان چەندە، بۆیە زۆر زەرورە پێداچوونەوە بەو خاڵە بکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك (نزار)، فەرموو.

بەڕێز نزار ملا عبدالغفار:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خودای گەورەو میهرە بان، لە پەیرەوی ناوخۆی پەر لەمان ماددەی (77) خاڵی یە کەم با سی دەرکردنی یاسا دەکات، ئێمە لەو پەرلەمانە یا سایەکمان دەر کردووە سەبارەت بە د یاریکردنی خانەنـشینی فەرمانبەران و دادوەران، دوێنێش هاوپیشەێکم ئاماژەی پێدا جەنابیشت روونکردنەوەت دا، بەلاّم پرسیاری من لـ ێرە بۆ وەز یری دارا یە، بەرێز وەز یری دارا یی ئەوەی ئێ مە گوێبی ست بووین چەند دادوەر ێك داواکارییەکیان دا یـتە دە ست جەنابتان کەوا داوادە کەن ماوەی وەزیفـیان لە (65) ساڵەوە بۆ (70) ساڵ لەبۆیان درێژ کەنەوە لە خزمەت کردن، ئایا ئەمە بە چ یاسایەك ئەمانە دە توانن داوا بـکەن کەوا ئە مەیان بۆ درێژ کرێتەوە؟ داواکارم لە جەنابتان روونکردنەوەمان پێبدەن ئەمەیان خاڵەك، خاڵی دووەم لە راپۆرتی لیژنەی دارایی کە باس لە کەم کردنەوەی باج و سوودە بانکییەکان دەکەین بەرێز وەزیری دارایی ئێستا ئەو خەڵکانەی کە دەیانەوێ پێشینەی خانووبەرە بدەنەوە حکومەت ئێوە وا بزانم بڕیارێکـتان دەر کردووە کەوا حکومەت (15٪) لەو خەڵکانە خۆش دەبێت لە کۆی گشتی بوژمەکە ئەگەر هاولاّتـیان بیدە نەوە حکو مەت،

بۆچی تا ئێستا ئەو بڕیارە نەکەوتۆتە بواری جیبەجێکردنەوە یاخود نەکەوتۆ تە بانکەکان؟ رۆژا نە ئێمە ئاگادارین هاولاتیان سەردانی بانکەکان دەکەن دەیانەوێ قستەکانیان بدە نەوە، بەلام تا ئێستا ئەو بڕ یارە نەگەیشتۆتە بانکەکان؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاک (هیڤیدار)، فەرموو.

بەڕێز هیڤیدار احمد سلمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەرێز وەزیرەکانی حکومەت کە لێرە ئامادەن، ئێمە لە هەرێمی کوردستان لە قەیرانێکی زۆر گەورەداین وە حکومەتێکی زۆر گەورەمان هەیە دروست ئێستا کاتیەتی کە ئەو حکومە تە تەر شیق بکرێتن ئەو هەموو وەزیرا نە زۆر خەرج یەکی زۆرە لە سەر حکو مەت، ئێ ستاش لەم کا تە قەیرا نەدا حکو مەتی هەرێمی کوردستان خەریکی دانانی پلە بالأن خەلك دادەمەزرێنن بە پلەی بالا کە خەرجی یەکی زۆر لە بوود جەی حکومەتی هەرێمی کوردستان دەباتن، داوا دەکەین پەرلەمانی کوردستان هاو کاری حکو مەت بکا وە داوا یان لێبکاتن ئەو وەزارەتە گەورەیە، ولات هەیە بە پێنج ملیۆن کەس بە شارەوانییەك بەرێوەدە چێت، ئێمە بیست و شتێك وەزیرمان هەیە جگە لەوانەی کە پۆستی وەزیریان هەیە پلە بالأیان هە یە، بەرێز وەز یری دارایی جەنابتان لێرەنە مانگانە لەم کاتی قەیرانەدا داوا ئەکەین هەموو داهاتە گومرگییەکان ئەگەر لە بەر دەستی جەنابت نییە لەبەردەم پەرلەمانتاران ئیعلان بکە، داهاتی گومرگییەکان هەمووی دێتە لای جەنابت ئەوەی فەرمی ئەوەی نافەرمی؟ یەعنی گومرگ هەیە فەرمییە ناسراوە لەسەر ئاستی هەموو عیراق و هەیە نافەرمییە ئایا داهاتی ئەو گومرگانە حەز دەکەین بیتە یەك خەزێنەی حکو مەت دە ستی حکو مەت بگرێ حکو مەت کاری خۆی بکات، حکو مەتی هەرێمی کورد ستان بەرێزان ز یاتر لە سی کار گەی هە یە، ئەم کارگانەی بە هەندێ موستەسمیری داو بەس بە کرێیان گرتووە هەندەکیان کردووە بە مەغزەن بۆ ئەوەی ئیش نەکەن تجارەتی خۆ یان و هی هە ندێ بەرپرس بەردەوام بێت و نەهێڵن ئەم کارگا نە ئیش بکەن خەلکی ئێمە بە ئیش بکەون، ئەی ئەگەر حکومەت حکومەتداری بکاتن بۆ ناهێلێ ئەو کارگا نە کار بکەن؟ ئەو کابرایەی کە کار ناکات بۆ لێی ناسێنێتەوە؟ داوادەکەین ئەم کارە بکرێتن، حەز دە کەین لە گەلێ بە غدا بە کورتی یەعنی بەغدا چی دەوێ مو چە دە یدا یان نا یداتن؟ بەرێز سەرۆکی پەر لەمان کتێبێکی (علی وەردی) هەیە دروست باسی ئەو وەزعەی کوردستان دەکاتن لەسەردەمی خەلیفەکان (ابوبکر) لەسەر حوکم بوو پارە لە خەلکی وەردەگرت وتی وەکو یەك دا بەش دە کەم بە سەر مو سلمانان ئە مە علا قەی پێ نی یە ئەمە شەری کرد یا نەیکرد کە (عمر) هات نۆزدە سالێ حوکمی کرد وتی نەخێر دەبێ عەدالەت بکەین پارە وەردەگرین کێ موستەحەقە بەوی دەدەین ئەوەی موستەحەق نییە نایدەینە هەموو کەس، وەکێ دلسۆزترە وە کێ زیاتر خزمەتی ئەو ولاتەی کردووە ئەبێ پارەکە بۆ ئەو بیتن سەردەمی (عثمان) گە ندەلی دە ستی پێ کرد هەر دەولەمە ند و فاحی شە ئەو و شەیە ها تە ناو ئەدەب یەتی زما ندا لەو سەردەمە و تی کا کە

دەوڵەمەندەکان برۆن ئێوە سەرپشکن پارەکەتان خۆتان دابەش بکەن، خۆتان بیدەنە خەڵك ئەوەی حەزی کرد بیداتە (بیت مال) ئێمە دابە شی ئە کەین ئێ ئیستاش تەقریبەن وای لێهاتووە بۆ تا ئێستاش با سی عەدالەتی عمر دەکرێ، چونکە پارە کە وە کو خۆی بە عەدا لەتی دا بەش کرد داوا لەو حکومە تە بەرێزە دەکەین ئەو پارەی کە کۆدەبێتەو لە داهات هەمووی بێتەوە دەستی حکومەت ئیتر خەڵك ئیتر سوودمەند نەبێ لە داهاتی ئەم وڵاتە، جەنابی حکومەت لێرەن وەزیرەکان لێرەن کاتی ئەوەیە، کە دەچیە دکتۆر دە ڵێ ئەوە نەخۆ شیەکەتە دە بێ چارە سەرەکەی بدۆزرێ تەوە، هەمووومان دەزا نین نەخۆ شییەکە چییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هیمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك (دیاری) فەرموو، کاك (عبدالستار) فەرموو.

بەڕێز عبدالستار مجید قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو بابەتە زیاتری ئەوێ با جارێ من تەوزیحاتێك بدەم ئەو علی وەردییە کابرایەکی عەلمانی خراپ بووە، من پێم باشە بیزانن.

بەڕێز هیمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە لە چوارچێوەی بابەتەکە قسە بکە، تەنها سی سانیە مەجالت هەیە، فەرموو.

بەڕێز عبدالستار مجید قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مەبەستم ئەوەیە سەبارەت بە تاریخ و مێژووی ئیسلامی لەو پیاوە وەرناگیرێ.

بەڕێز هیمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

تەواو کاك (عبدالستار)، (د.کاظم)، فەرموو.

بەڕێز عبدالستار مجید قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان تەنها لە دە چرکە ئەیبرێنمەوە.

بەڕێز هیمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو.

بەڕێز عبدالستار مجید قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەر ئەوەی وشەی گەندەڵی خستە پاڵ یەکێك لە خەلیفەکان پێغەمبەر (د.خ) داوادەکەم ئەم و شەیە لە پرۆتۆکۆل بسرێتەوە، بۆ ریز گرتن لە زۆرینەی خەڵکی هەرێمی کوردستان.

بەڕێز هیمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

تەواو باش، کاك (اومید)، فەرموو.

بەڕێز ئومید عبدالرحمن حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی بەرێز هێڤیدار خستیتیە روو رەئی خۆی نەبووە، نەقلی رەئییەك بووە ئەو جە هی کێ بیتن، دوو دینی ئیسلام دینی مو سلمانانە خەلیفەکان هی هەمووکانن هیچ پێویست نا کاتن بکێتە جۆرێکی دیکە، دەکرێ ئەو قسەیە بسرێتەوە، بەلأم ئەوانەی کە خۆیان پێ نوێنەری مو سلمانانە ئێمە نوێنەری هەموو دینەکانی پەرلەمانی کوردستان نوێنەری خەڵکی کوردستانین.

بەڕێز هیمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك (هیڤیدار) بەس ئەگەر یەك تەعقیب، فەرموو.

بەڕێز هیڤیدار احمد سلمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکان تۆمار کراون نەم و تووە خەلیفەی (عثمان بن عفان) گە ندەڵی کردووە، دوو لە سەر دە می ئەو دەستپێکراوە، پیاوەکی پاك بووە.

بەڕێز هیمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك (دیاری)، فەرموو.

بەڕێز دیاری انور حمە رحیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز وەزیری دارایی دەپرسم ئەو (21٪) کە لە مووچە بڕا؟ بە چ یا سایەك برا بۆ لەکاتی بڕ یاردان لە پر سێکی ئاوا کە پەیوە ندی بە قوت و موو چەی خەڵك و فەرماذ بەران و خەڵکی کورد ستان هە یە نەگەرانەوە بۆ پەرلەمانی کوردستان؟ خاڵێکی دیکە کە بە لا مەوە گرینگە بەرێز وەز یری دارا یی ئەکرێ پێمان بڵێی بەراستی ئێوە دەزانن کەی موو چە دێت و کەی موو چە نا یێت؟ ئەزانن ئەو قەیرا نە تا کەی بەردەوام دە بێ؟ یەعنی مەنتیقی تێدا یە لە هەرێمی کورد ستان کە سێك نەبێ بزا نێ ئێمە پەر لەمانین نازانین! وەدەمەوێ پرسیار بکەم لە بەرێزتان لە ئەنجومەنی وەزیران وەکو وەزیری دارایی و ئابووری ئا یا ئێوە دەزانن دەکرێ بۆ نمونە خەڵك لەم ولأتە نەزانێ کە موچەی ئەو مانگەی وەرگرت مووچەی مانگەکەی دیکە وەردەگرێ! ئەوە جەژ نە کەی موو چە وەردە گرێ؟ من دەزانم لە دە سەلأتی ئێوەدا نی یە بۆ نمو نە کێشەکە ئەگەر ئێوە نەبن بەس پرسیارەکە ئەوەیە پێم بڵێ کێشەکە لە چیایە؟ ئا یا هەرێمی کورد ستان ئێستا نەوت دەفرۆشێ؟ نەوت ئێستا بە (43) دۆلار و لەوانەیە ئەگەر بۆ نمونە هەرێمی کورد ستان بەپێی ئەوەی کە خۆی دەڵێت حکومەتی هەرێمی کوردستان ئەگەر چوار سەد و پەنجا هەزار بەرمیلیش بنێر ێت ئەگەر بە (40) دۆلاریش بفرۆشرێت، یەعنی ئەو پارەیە بۆ مووچەی هەرێمی کوردستان بۆ فەرماذبەرانی

هەرێمی کوردستان ڕەنگە زیارتر بێت کەمتر نەبێت، لەگەڵ داهاتی خاڵە سنوورییەکان و ناوخۆدا ئەمانە بۆ ناکرێ؟ لە ماوەی ئەو پێنج شەش مانگەی رابردوودا دوو مووچە دراوە ئایا لە پێنج شەش مانگەیا چەند پارەی نەوت و خاڵە سنوورییەکان و داهات هاتۆتە ناو وەزارەتی دارایی؟ ئایا وەزارەتی دارایی و وەزارەتی دارایە یان وەزارەتی دارایی و ئابووریە؟ ئێوە بەس مووچە دابەش دەکەن؟ یان بەراستی وەزارەتێك هەیە وەزرەتی ئابوورییە پلانی ئابووری ئەم هەرێمی کوردستانە دائەنێن یەعنی ئێوە بەس پارەتان بۆ دەنێرن کاتێك دەڵێن پارە نییە، مووچە نییە، فەرمانبەر چاوەرێی مووچەکەیەتی ئێوە دەڵێن وەزارەتی سامانە سروشتییەکان یان دەڵێن حکومەتی هەرێمی کوردستان پارەی نەناردووە نەهاتۆتە سەر داهاتی وەزارەتی دارایی، ئەی کەواتە کاری وەزارەتی دارایی و ئابووری چییە؟ ئەگەر وەزارەتی ئابووری پلانی ئابووری بۆ هەریمی کوردستان بۆ پێدانی مووچە بۆ ئابووری ئەم وڵاتە چیە؟ سوپاس.

بەڕێز هیمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك (علی حمە صالح)، فەرموو.

بەڕێز علی حمە سالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە، بەخێرهاتنی میوانەکان دەکەم، دیارە دۆخی دارایی و ئابووری و گوزەرانی خەڵك لەخراپیە هەمووومان دەزانین ئەمەش تەنها مەربوت نییە لایەکی کە پەیوەندی بە بەغداوە بێت، بەڵکو پەیوەندی بە دۆخی ئیدارەدانی حوکمرانی هەرێمی کوردستانەوەیە هەیە لە بیست و نۆ ساڵی رابردووا نەتیجەی کۆمەڵێك گەندەڵی، زۆر بە کورتی و زۆر بە پوختی من کۆمەڵێك خاڵ لێرە ئەخەمە روو کە بە ئەنجامدانی ئەم چاکسازیانە نزیکەی سێ سەد و پەنجا ملیۆن دۆلار دەگرێتەوە بۆ خەزێنەی دەوڵەت بۆ ناکرێ تەنیا لە ساڵی (2019) دا هەشت ملیار دۆلار داهاتی نەوت بووە چواری گەراوەتەوە بۆ خەزێنەی گشتی ئەمیش بە کۆمەڵێك هۆکار تەنها بە پێداچوونەوە بە خەرجی کۆمپانیاکانی نەوت نزیکەی سی و پێنج ملیۆن دۆلار ئەگەرێتەوە هەر سێ حەفلەکەی ئەو خزمەتگوزاریانەی کە بۆ کۆمەڵێك کۆمپانیا قۆرغ کراوە، مووچەی زۆری کارمەندانی بیانی کە وەك کۆستری کەفەری بۆیان دەگەرێتەوە لەگەڵ شەریکەکانی سکویرتی، دوو گرفتی گواستنەوەی بۆری تەنیا کرێ ی بۆری ساڵانە نزیکەی شەش سەد ملیۆن دۆلارە و کۆمپانیای وزەی تورکیش وەکو باج بۆ باسی ئیتیفاقیەی پەنجا ساڵی ئەکرێ، چوار سەد و نەوەد و سێ ملیۆن دۆلاری وەرگرتووە واتا تەنیا کۆمپانیای وزەی تورکی بۆ هەر بەرمیلێك سێ دۆلاری وەرگرتووە، لەگەڵ دروستکردنی بۆری بۆ ئەو کێڵگانەی کە رەبت نەکراون بە کێڵگەی نەوتەوە کە بە تەنکەر ئەروا ئەوە کولفەیەکی زۆرە بە پێداچوونەوەش بەمەش سی ملیۆن دۆلار ئەگەرێتەوە بۆ خەزێنەی دەوڵەت، سێ فرۆشتنی نەوت بەپێی راپۆرتی دیلەیت لە ساڵی (2019)دا نەوت بە (11) دۆلار کەمتر لە برێنت فرۆشراو لە کاتێکا شەریکەی موعتەبەری عالەمی ئامادەیە بە کەمتر لە (6) دۆلار بیکرێ بە (62) دۆلار ئەگەرێتەوە بۆ خەزێنەی دەوڵەت، گەرانەوەی پارە و ئاڵوگۆری دراو ئەدرێ بە یەك کۆمپانیا ئەگەر مانگانە

سێ سەد ملیۆن دۆلاری بدرێتەوە بە سەد و بیست هەزار حکومەت سێ بانکی خۆی دابە شی بکات بە مەش نۆ ملیار دیناری تر ئەگەرێتەوە ، پالاوتنی نەوت دوو پالاوگەی گەورە هە یە توا نای پالاوتنی سەد و سی هەزار بەرمیل نەوتیان هەیە ئەگەر هەر یەك لەم پالاوگا نە نەوت بپالێو یت تێکرای هەموو نەوتێك کە ئەیفرۆشن موشتەقاتەکانی (10) دۆلار زیاتر ئەکا بەمەش چل ملیۆن دۆلاری تر ئەگەرێتەوە بۆ خەزێنەی دەوڵەت، خاڵە سنوورییەکان رێگری لە قاچاغی کۆی خاڵە سنوورییەکانمان لە گەڵ رۆژ ئاوادا کە دوو خاڵن هەم سمێکا هەم وەلی بە تەواوی تە حەکومی لەلا یەن کۆمپانیا کۆ پیە کراوە کە ئە مە برِێکی زۆر پارەی ئەروا تا ئەم ساتەی ئێ ستا کە قسە ئە کەین هێنانی حەیوان لە دەرەوەی ولات مەمنو عە، بەلام ئەم کۆمپانیایە جووتێك حەیوان بە سی و پێنج هەزار داخل ئەکا لێرەوە تەبعەن لەولاشەوە لە هلوبە سەنتەر ئەکەیت و رۆژانە هەزاران حەیوان بە قاچاغ داخل ئەکرێ ئەو کۆمپانیا هەر دوو حەیوان سی و پێنجی لێ ئەسەنێ ئەمە وا ئەکا هەر چی مەرداره توو شی زەرەری گەورە بووە لە کورد ستانا، لە با شماغ تەنیا لە خەتی ئاسایشەوە مانگانە بیست و پێنج ملیۆن دۆلار حەجمی قا چاغیە تەنیا لە یەك خە تەوە بیست و پێنج ملیۆن ئێستا لەناو بازارا بە عەلەنی نووسینگەی قاچاغی هەیە کورێکە ناوی (سۆران)ە کە تۆ هەر بارێکت هەیە ئەرۆی لای ئەو سەری خۆت ئەقەبلێنیت و لە گومرگەوە ناو ئەدەیت و رە قەم ئەدەیت و بە خەتی ئاسایشەوە دە و نیوی شەو بۆت دا خل ئەکا، تەنیا جیاوازی نێوان شەش مانگی بازر گانی جگەرە لەنێوان (2018) و (2019) دا لە خەتی باشماخەوە لە یەك ملیۆن و شەش سەد و نەود و دوو هەزارەوە هاتووە بۆ سێ سەد و بیست و دوو هەزار ئێستا بەس جگەرە پەنجا و چوار ملیۆن دۆلار زەرەری گومرگی داوە بۆ بەس رێگری لە قاچاغ شەست و پێنج ملیۆن دۆلار ئەگەرێتەوە هیوادارم ماددەی (54) بەکاربێنن من رەئی نادەم، بیست و نۆ کۆمپانیا لە خاڵە سنوورییەکان.

بەڕێز هیمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەرێزان رێك کەوتین بیدایەت کە بۆ هەر یەکێکتان بەپێی ماددەی (54) سێ دەقە بێ. کاك (علی) نابێت لە جێی خۆتەوە قسە بکەی، سوپاست دەکەین کاك (علی)، کاك (شەمۆل)، فەرموو.

بەڕێز شەمۆل اشین صابر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی وەزیرە بەرێزەکان و نوێنەرانی تری حکو مەت دە کەم، جە ند پر سیارەکەم هە یە لە بەرێز وەزیری دارایی.

بەڕێز هیمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

یەك دەقە کاك (شەمۆل)، هەر بۆ زانیاری وا رێك کەوتوین وەکو دەستەی سەرۆکایەتی لەم چوار زۆنەی کە هەیە بەرێزێك لێرە، دوو بەرێز لێرە، دوو بەرێز لێرە، بەرێزێك لێرە ئەوانەی تریش کە ماون قسە دەکەن وا رێك کەوتووین بەرێزان هەوڵ دەدە ین هەر جارەکیش بەپێی عەدا لەت لە نێوان فراکسیۆنەکان، کاك (شەمۆل)، فەرموو.

بەڕێز شەمۆل اشین صابر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئایا داهاتی خاڵە سنوورییەکان و داهاتی نەوت چەندە کە دەخرێتە سەر وەزارەتی دارایی؟ ئایا داهاتی ناوخۆ چەندە؟ چونکە بەڕێز سەرۆکی حکومەت لە رابردوودا وتی داهاتی ناوخۆمان بۆ دوو هێندە زیادی کردووە، پرسیارێکی ترم ئەوەیە ئایا بەڕێزتان ئاگاداری ئەو قەرزانەن کە لەسەر حکومەتە؟ ئەگەر ئاگاداری ئەو قەرزانەن لە کوێ قەرز کراوە و بۆچی سەرف کراوە؟ پرسیاری سێیەم ئەوەیە ئەوەی گرینگە پرسی مووچەیە خەڵك بەم نزیکەی کە جەژنە لە چاوەڕێی مووچەکانیانن پرسیارەکە ئەوەیە کەی مووچە دابەش دەکرێ وە چۆن دابەش دەکرێ؟ پرسیارێکی تر ئەوەیە ئایا ئەو حیسابە بانکیەی کە بۆ مووچە خۆر دروست دەکرێ دەتوانێ مامەڵەی پێوە بکات هەر لایەنی کەم مووچە پاشەکەوتکراوەکان بخرێتە سەر حیسابە بانکییەکەو بتوانێ کرێی ئاو و کارەبا و سولفەکانی تری لێوە بدات کە لە حکومەت وەری گرتووە، پرسیارێکی ترم ئەوەیە پێویستە مووچەی خانەنشینان رێك بخرێتەوە، چونکە ئەگەر ئەمرۆ مۆزەفێك خانەنشین بکرێ دەبێ دوای یەك ساڵ چاوەڕێی مووچەکانی بێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز هیمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس کاك (شومۆل)، کاك (شوان) فەرموو.

بەڕێز شوان کریم محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی میوانە بەڕێزەکان دەکەم، پرسیارەکەم بۆ بەڕێز وەزیری داراییە دیارە وەزارەتی کارەباش هاوشێوەی وەزارەتەکانی تر فەرمانبەری گرێبەستیان هەیە، بەڵام دیارە تەنها فەرمانبەرانی گرێبەستی بەڕێوەبەرایەتی گشتی کارەبای هەولێر لە دابەشکردنی مووچەی رابردوو مووچەیان پێنەدراوە پێشیان دەڵێن کە کێشەکە لای وەزارەتی داراییە، بۆیە هیوادارم بەڕێز جەنابی وەزیری وەڵامێکیان هەبێ، لەگەڵ رێزمدا، سوپاس.

بەڕێز هیمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس کاك (شوان)، کاك (د.صباح) فەرموو.

بەڕێز صباح محمود محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی وەزیرە بەڕێزەکان دەکەم، ستافی ئەنجومەنی وەزیران دەکەم، بەراستی بە حوکمی ئیشی خۆم لە لیژنەی کاروباری تەندروستی یەك دوو سوئالێکم هەیە بەراستی خۆتان دەزانن وەزعی کۆرۆنا چۆنە و چۆن نییە، مەوزوعەکی تر هەیە زۆر سەرنجی ئێمەی راکێشایە لە لیژنە ئەویش مەوزوعی سندوقی شێرپەنجەیە بەڕێز (د.دارا رشید) کە برایەکی عەزیزە سەرۆکی ئەو لیژنە بوو تەفاصلی زۆرتری لا هەیە ئێستا ئەو سندوقە جاروبار گلەییان هەیە کە ئەو پارە بەشێوەیەکی پێویست ناگاتە دەستی ئەو سندوقە،

داوا دەکەین بەراستی چونکە نەخۆشەکانی شێرپەنجە بەراستی زۆر ئازاریان هەیە، داوا لە وەزیری دارایی دەکەین کە کار ئاسانی بۆ ئەو سندوقە بکرێ وە ئەو پارەی ئەوان کە لەوێیە بە زووترین وەخت بۆ دا بەش بکات، وەکو کەمی کارمەندی تەندروستیمان هەیە، هەروەها پزیشکان داوا دەکەین بە زووترین وەخت حکومەت ئەگەر باری ئابووری باش بوو چاوێك بەوان بخشێنی، زۆر سوپاس.

بەڕێز هیمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك (ازاد) فەرموو.

بەڕێز ازاد اکرم بهرام:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

چەند پرسیارێکم هەیە داوا کارم وەڵامم بدرێتەوە لە ستافی ئەنجومەنی وەزیران، یەك بۆ پارەی پاشەکەوتی مووچە حکومەت هیچ پرۆژەیێکی هەیە لە جیاتی پارەی پاشەکەوتی مووچە بە شێکی تر پاشەکەوتی مووچە تەعویز بکرێتەوە، بۆ نمونە عارد لە جیاتی مووچەی پاشەکەوت یان هەر شتێکی تر بی؟ حکومەت هیچ پلانێکی هەیە هەر سەرە مانگێك لە کاتی خۆی مووچە دابەش بکات، سێ حکومەت بیری لەوە کردووە قەرز لە هاوڵاتی دەوڵەمەندەکانی خۆی وەربگرێت و هەتا خۆی لەو ئەزمەیە رزگار بکات و لە جیاتی ئەو قەردە هاوڵاتی خۆی بە شتێکی تر تەعویز بکات؟ چوار حکومەتی هەرێم لەگەڵ حکومەتی فیدرال ئەگەر لە دانووستاندن نەگەیشتنە حەل بەدیلی چییە؟ پلانێکی تری هەیە؟ هیچ کاری لەسەر ئەو پلانە کردووە؟ حکومەت بۆ بەهێزکردنی داهات هیچ پلانێکی هەیە وە دەستی بەو پلانە کردووە؟ لیستی مووچە خۆران دەرماڵەکان و هەتا ئێستا تەصفیە کراوە؟ ئەوانەی لە یەك معاش زیاتر وەردەگرن ئەوانەی بندیوارن و ئەوانەی دەرماڵەی زیاد وەردەگرن ئیشیان لەسەر کردووە؟ ئەوەی مەعلوماتە کە هەندێ شەریکە باج نادەن حکومەتیش بڕیاری داوە لە هەموو شەریکەکان باج وەربگرێ ئەو پرۆژەیە دەشتپێکراو چی کراوە؟ حکومەت وا دیارە لە پلانی گرینگ دەدات بە کەرتی تایبەت و کشتوکاڵ و پیشەسازی هەتا دوایی بۆ بەهێزکردنی داهاتی حکومەت، هەتا ئێستا هیچ پرۆژەیەك جێبەجێکراوە؟ سوپاستان دەکەم.

بەڕێز هیمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

(د.کاظم) فەرموو.

بەڕێز کاظم فاروق نامق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵا من پرسیارەکانم چڕ ئەکەمەوە، بەڵام پێش ئەوە بیرم لەوە ئەکردەوە بڵێی یەك جار روو بدات لەو پەرلەمانە جەنابتان تەحەمول بکەن گوێ بگرن لە قسەی ئێمە نەبڕن.

بەڕێز هیمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

لە چوارچێوەی پەیرەو نەبێت نەخێر تەحەمول ناکەین.

بەڕێز کاظم فاروق نامق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێ ستا پەیام بە جەنابتان گەی شتووە دوێ نێ دوو فراک سیۆن بایکۆتی کرد بوو، ئەمرۆ فراک سیۆنێکی ئۆپۆزسیۆن بایکۆتی کردووە، ئەوە هەمووی پەیامە بۆ جەنابتان.

بەڕێز هیمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوود لە کاتەکەت وەربگرە، چونکە لە کاتی خۆت ئەبەی، فەرموو.

بەڕێز کاظم فاروق نامق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا ئەپرسم جەنابتان لە حکومەت هەرچەندە دەبوایە سەرۆکی حکو مەت و جێگرە کەی لێرەبوونا یە، لەبەر ئەوەی چەند جار ێك یادا شت پێ شکەش کراوە، بەڵام لەو ستافە بەڕێزەی حکو مەت ئەپر سم ئا یا جەنابتان بەنیازن پێش جەژن لە چلەی هاوینا موو چەی سەرەتای بەهاری فەرمانبەران دا بەش بکەن؟ ئە مە یە کەم دووەم یان موو چە لە هەرێمی کورد ستان چۆنە وەرزی یە، مانگانە یە، شە ست ڕۆژ جارێکە، حەفتانەیە ساڵانەیە موچە چۆنە؟ خەڵك سەری لێتێکچووە نازانێ کەی موو چە وەردە گرێ موو چە چۆن دابەش دەکرێ لە هەرێمی کوردستان بەپێی مەزاجە، بەپێی مانگە، بەپێی وەرزە، بەپێی چییە؟ پر سیاری سێیەمم بۆ ستافی حکو مەت لە هەرێمی کورد ستانا نەوت ئەفرۆ شرێ بەردەوام دا هاتی نەوت چەندە مانگانە چەند بەرمیل نەوت ئەفرۆشرێت؟ بە چەند ئەفرۆشرێت هەر بەرمیلێك؟ پارە کەی چەندە کۆی گشتی مانگانە کە دێتەوە چی لێئەکرێت بۆ دیار نییە؟ ئەو عەقدانەی کە کراوە بۆ فرۆشتنی نەوت لە گەڵ هەر کۆمپانیایێك و هەر دەوڵەتێکایە بۆ نایهێنن بە شەفافی لەبەر دەمی ئەو پەرلەمانە پێکەوە مناقە شەی بکەین و خاڵە لاوازەکانی دیاری بکەین کە بۆچی ئێمە دۆخی داراییمان وای لێهاتووە؟ ئەڵێی نەوت ئەکرین ناڵین نەوت ئەفرۆ شین! با بەتی سێیەمم لەمانگی چوارا نەوت بە (16) دۆلار بوو شە ست ڕۆژ جار ێك مووچە دابەش ئەکرا مووچە دواکەوتبوو لە مانگی پێنجدا نر خی نەوت بو بە (36) دۆلار هەر موو چە دواکەوتبوو لە مانگی شەشا نرخی نەوت بووبە (40) دۆلار هەر شەست ڕۆژ جارێك موو چە دا بەش کرا و (21٪)یشیان بڕی، لە مانگی حەوتا ئێستا نرخی نەوت بووە بە نزیکەی (45) دۆلار یەعنی نەوت ببێ بە هەر چەنێك ئێوە بە نیازن مووچەی ئەو خەڵکە و موستەحەقات و هینی فەرمانبەران دابەش بکەن، هەتا نرخی نەوت بەرز بێتەوە ئێوە لەم لاوە مووچە دوا ئەخەن لەلاشەوە ڕێژەێکیشی لێ ئەبڕن بەرا ستی ئە مە وازحە گەندەڵی تیایە، پرسیارێکی ترم ئەوەیە کە بەپێی ڕاپۆرتەکانی دیلەیت لە پارساڵ لە ساڵی (2019) یا داهاتی نەوت نزیکەی نۆ ملیاردۆلار بووە داهاتی ناوخۆ لەسەر داتا و ئەوانەی جەنابتان ڕاتان گەیاندووە مانگانە دوو سەد و پەنجا ملیۆن دۆلار بووە کە ئەکاتە سێ ملیار دۆلار بۆ ساڵەکە لە بە غدادەوە مانگا نە چوارسەد و پەنجا و سێ ملیار دینار هاتووە کە بۆ ساڵەکە ئەکاتە چوار ملیار و نیو دۆلار کۆی گشتی دەکاتە

نزیکە شانزە ملیار و نیو دۆلار داهاتی ساڵی (2019)ی هەرێمی کوردستان بووە، بەڵام نۆ موو چە دا بەش کراوە کە دەکاتە شەش ملیارو نیو.

بەڕێز هیمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس کاک (کاظم)، کاک (بالانبو)، فەرموو.

بەڕێز بالانبو محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشەکی بەخێرهاتنی وەزیرە بەرێزەکان هاوکارەکانیان دەکەم، رەخنەیێکیشم لە راپۆرتەکەی لیژنەی دارایی هەیە هیوادارم کۆتا خاڵی راپۆرتەکەیان لابەرن، لەبەر ئەوەی لە کۆتا خاڵی راپۆرتەکەیان داوا ئەکەن کە رسوم لەسەر ئاو دابنرێت لە کاتێکا حکومەتی هەرێمی کوردستان باش ئەزانێ ئەو بیرە ئاوانەی کە لێدراون بۆ جوانکردنی ژینگە، بۆ جوتیاران، بۆ وەبەرهێنانی بەرهەمەکانیان لێیان داوە، لەکاتێکدا حکومەت بە هیچ شێوەیەك هاوکاریان نەبووە نە لە وەبەرهێنان وە نە لە ساغکردنەوەی بەرهەمەکانیان ئێستا رسومێکیشیان لەسەر زیاد بکەین، حەق بوو لیژنەی دارایی لەبری ئەوە داوای بکردایە لە لیژنە تایبەتمەندەکانی پەرلەمان لیژنەی لاوەکی دروست بکرایە بۆ رۆیشتن بۆ سنوورەکان بۆ ئەوەی لێکۆڵینەوەیان لەوە بکردایە بەدواداچوونیان بکردایە بیان زانیایە بەهەدەردان لە خاڵە سنوورییەکان هەیە یان نییە؟ بۆ من لێرەوە پێشنیار ئەکەم سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان لە لیژنە تایبەتمەندەکان لیژنەی لاوەکی دروست بکا بۆ رۆشتن بۆ خاڵە سنوورییەکان، بۆ ئەوەی بزانرێ بەهەدەردان هەیە لەو خاڵانەی یان بەهەدەردان نییە، من پرسیارەکانم لێرەوە دەست پێدەکەم حکومەتی هەرێمی کوردستان پاڵپشت بە کام یاسا قەرزی کردووە؟ ئەم قەیرانی بێ مووچەییە تا کەی بەردەوامی دەبێ؟ حکومەتی هەرێمی کوردستان خاوەنی چەند خاڵی رەسمی وە چەند خاڵی نارەسمییە؟ ئایا بەهەدەردان لەم خاڵانە هەیە یان نییە؟ بۆچی حکومەتی هەرێمی کوردستان لە کاتی قەیرانەکاندا هەمیشە پەنا ئەباتە بەردەم کەم کردنەوەی مووچە و بڕینی مووچەی فەرمانبەران؟ کە وا بزانم ئەمە زۆر نایاساییە ئەمە غەدرێکی گەورەیە کە لەسەرجەم فەرمانبەرانی هەرێمی کوردستان ئەکرێ، بڕی ئەو پارەیە چەندە کە حکومەتی هەرێمی کوردستان لە فرۆشتنی نەوت بە دەستی دەکەوێ؟ چەندی بۆ وەبەرهێنانی نەوت ئەروا وە چەندیشی دێتە خەزێنەی دارایی حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە؟ وە ئەگەر تێچووی بەرهەم هێنان زیاترە لە تێچووی داهاتەکەی باشە پێویست ناکا حکومەتی هەرێمی کوردستان ئەم نەوتە کە سەروەتێکە بۆ نەوەکانی ئایندەمان لە ئێستا بەفیرۆی بدات؟ لە ئەگەری رێك نەکەوتنی حکومەتی هەرێمی کوردستان لەگەڵ حکومەتی مەرکەزی پلانی حکومەتی هەرێمی کوردستان چییە بۆ بەرێوەبردنی ئابووری هەرێمی کوردستان؟ من لێرە یەك پرسیارم هەیە لە بەڕێز سەرۆکی دیوانی ئەنجومەنی وەزیران کە پەلە بەرزکردنەوەی هێزی پێشمەرگە رۆیشتۆتە ئەنجومەنی وەزیرانەوە، ئەوان بە بیانووی ئەوەی کە گوایە ناشایستەی تیایە رایان گرتووە بەس ئەوەی بە دەستی ئێمە گەیشتووە لەبەر مەوزوعی داراییە، بۆیە داوا

کارین ڕ لە بەرزکرد نەوەی ئەف سەران بە هیچ شێوەیەك را نەگیرێ، لە بەر ئەوەی بەپێی یا سا ئەو ئەفسەرانەی ئەو پلەیەی کە لەسەر شانیانە پلەی ئەوان نییە شایەنی پلەی زیاترن وە ئەگەر ئە شیان زا نی کە ئەم ئەفسەرانە دەبن بە بارگرانی بەسەر حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە، پێویستە لە کاتی شەرەکان پێیان بوتنایە ئێوە بارگرانین نەك ئێستا، کۆتا قسەم ئەوەیە وەزیری دارایی حکومەتی هەرێمی کورد ستان تا چەند لە عەقدە نەوتییەکان ئاگادارە، ئایا ئاگاداری ئەو عەقدە نەوتیانەن یان ئاگادار نیە؟ من سوپاستان ئەکەم دەستتان خۆش بێ.

بەڕێز هیمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (کاظم) لە جێی خۆتەوە ناتوانی قسە بکەی، بەپێی پەیڕەو ئیحترا می ناو هۆڵەکە ئەگری ئەگەر نا برۆرە دەرەوە، یان دانیشە یان برۆ دەرەوە، کەواتە دانیشە لەجێی خۆت، ئەوان هەمووی نوێنەری خەڵکن، (د.شایان)، فەرموو.

بەڕێز شایان کاکە صالح محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە، بەخێرهاتنی شاندی حکومەت دەکەین، لای من ئەوە روون بۆتەوە کە موو چە لەلای ئەنجومەنی وەزیرا نە بە بەڵگەی ئەوەی مانگی را بردوو بەکۆی دە نگ وەزیرە کان دەنگیان لە سەر داوە، ئەگەر تەنیا وەزیری دارایی بوایە ئەوا بە تەنیا خۆی بڕ یاری دەدا، بەلأم بۆ یە پێمان خۆش بوو ئەمرۆ سەرۆکی حکومەت و جێگری سەرۆکی حکو مەتیش ئامادەبوونا یە بەپێی ئەو یادا شتانەی کە رادە ستمان کرد بوون تا وەلأ می ئەو پر سیارەنەی کە دەر بارەی موو چەن بدرێنەوە، ئەمرۆ نەخۆ شخانەی هـ یوا کە تایبەتە بە نەخۆشییەکانی شێرپەنجە کە خەڵکی دا ماو و فەقیری هەمیـ شە رووی تـ ێدەکا ماذ یان گر تووە هەموو ستافەکەی مانی گرتووە پزیشك و کارمەندانی تەندروستی مانیان گرتووە لە بەر نەبوونی موو چە، دەمەوێ ئەوە روون بکەمەوە کە جگە لە مووچەی بەیانیان ئەوان ئیستیشارەی ئێوارانیشیان هە یە، بەپێی گرێبە ستێك لە گەڵ حکو مەتی هەرێمی کورد ستان لە گەڵ وەزارە تی تەندرو ستی ئەوە د یارە موو چە حکومیەکە ئەوەی بەیانیان چۆن چۆنی دابەش دەکرێ دیارە ئەوە هەمووومان بەو دەردەوە دەناڵێنین، بەلأم موو چەی ئێوارانەکانی شیان ڕ ێنج بۆ شەش ماذ گە وەر نەگرتووە کە ئە مە بەپێی گرێبە ستێکی گرێبە ستەکەش تازە نەکرابۆوە، بۆ یە پێویـ ستە ئەم موو چەیە لە زوو ترین کات موو چە دا بەش بـکرێ موو چەی مانگی دوو وە هەروەها موو چەی گرێبەستەکانی شیان پزیـ شك و کارمە ندانی تەندرو ستی نەخۆشخانەی هیوا و نەخۆشخانەکانی شێرپەنجە و هەموو نەخۆشخانەکان لە هەرێمی کورد ستان، ئەوەی جـ ێی سەرنجی من بووە سندوقی شێرپەنجە د یارە لە زوو تر گە ندەڵی زۆ تـ ێدا کراوە ئێـ ستاش هەر بەردەوامە، هەروەها تەندەری دەرما نەکانیش تاخیر دە بێ وا تا دەر مانی شێرپەنجە زوو نا گا ئەوە شی لە سندوقی شێرپەنجەوە دەکردرێ کوالێتیەکەی بەرز نییە، هـ یوادارم وەز یری دارا یی وەلأ می ئەو پر سیارنە بداتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هیمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (پێشەوا)، فەرموو.

بەڕێز پێشەوا طاهر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵێکی پەیرەوی هە یە ئە گەر رێ گە بدەن لە سەر دەقە کەم حی ساب نەبێ پەیوە ندی بە ناوهێ نانی پێ شمەرگەوە هەبوو، ئە گەر رێگە بدەن بەپێی پەیرەو روونکردنەوە یەك ئەدەم بەس لە سەر دەقە کەم حیسابی نەکەن، بەڕێز (شیرین) خان کە دڵنیام لە نیەت خراپییەوە نییە یەعنی لە نیەتی تێئەگەم، بەڵام باسی ئەوەی کرد کە هێزی پارتی و یەکێتی لابرێ ببێ بە هێزی نی شتمانی لە مەرزەکان و لە شوێنەکانی دیکە، دڵنیام تەنها قەصدی ئەوە نییە کە هێزی پێشمەرگە نیشتمانی نی یە، بەڵام هێزی پارتی و یەکێتی هێزی نیشتمانین ئەوەی کە بەرپرسەکانی ئەوان رێك ناکەون یان نەیان توانیوە ئەوان ر ێك بخە نەوە هەر شتێکی دیکە هەیە پەیوەندی بە هێزەکانەوە نییە، چونکە لە سەنگەرەکاندا ئەوان خوێ ندیان تێکەڵی یەك بووە هەروەها ئێستا ئەوان لە پلەی گەرمی چل و هەشت چل و نۆ پلەی سەدیا بێ موو چە وەستاون لە سەنگەرەکان پارێزگاری لە خەڵکی کوردستان ئەکەن، دڵنیام ئەویش نیەتی خراپی نەبووە بەس ویستم ئەو روونکردنەوەیە بدەم. بەخێرهاتنی وەزیرانی بەڕێز دەکەم بەڕێز وەزیری دارایی ئەو ئەرقامانەی کەلەسەر مەرزەکان لەسەر گومرگەکان و هەندێ شت هە یە ئەخرێ تە روو، پێم وا یە ئێ ستا ئەم پەیا مە گەیشتووە هەم خەڵکی کوردستان وە هەم ئێمەش چەندین جار بە بەڵگە بە ڤیدیۆ ڤا چاغی یەعنی هەر چی شتی خرا پە خ ستمانە روو با سمان کرد وە خەڵکیش ئەو پەیا مەی پێگەیشتووە، من ئە مەوێ بە شێوەێکی نیشتمانیانە بەبێ ئەوەی من بلێم باشماغ چی تیا ئەگوزەرێت، حاجی ئۆمەران چی تیا ئەگوزەرێت، یەعنی با لەسەر ئەمە زۆر نەوەستین روونکردنەوەی لەسەر نەدەین، بەڵام زۆر بە رووی پێمان بڵێ بە صەریحی بەڕێزت لەبەر دەمی نوێنەری گەلدای ئێمە متمانەمان بە جەنابت داوە بە صەریحی پێمان بڵێ کێ نایەڵێت کە ئەم مەرزانە بکەونە ژێر دەستی حکومەتی هەرێمی کورد ستان وە پارە کەیان بۆ حکو مەت بگەرێ تەوە، لەبری ئەوەی کە بە ڤا چاغی بە قۆنتەرات بدرێن و وە چەند کەسێك سوودیان لێوەربگرن ئەم پارە یە بێتەوە سەر خەزێ نەی دەو ڵەت؟ بەڕێز وەز یری پلان دا نان لە هەر وڵاتێکدا کاتێك کە حا ڵەتێك دێ تە پێ شەوە قەیرا نە یان تەنگەژەێکی ئابووری یە هەر حا ڵەتێکی دیکە یە گرینگترین رۆڵ لە وانە یە رۆ ڵی پلاندانان بێت، ئێوە چیتان کردووە؟ ئا یا هەر سەیر ئە کەن ئێمە لە گەڵ بە غدا ر ێك بکەوین یان ر ێك نەکەوین یان ئایا بەڕێزتان پلانێکی خێرا یان شتێك هەیە فرەکردنی سەرچاوەی داهات یان هەر با بەتێکی دیکە کە لە مێشك و خەیاڵی ئێوە هەیە، یەعنی شتێکی خێرا بێت، نەك ئەوەی کە بلێن لە بەرنامەما ندا هە یە شتێکە پلا نی خێرا و سەریعی طواری شتێکی دیکە یە، بەڕێز وەز یری دارا یی دەما نەوێ بەر چاو روونی بدەن لەبارەی پرۆژە یاسای چاکسازی کە دەو ترێ سی ستمی موو چە بەپێی پرۆژە یا سای چاکسازی ئەبێت، مووچە بابەتێکی گرینگە بۆ هەموو لایەك وە هەموومان چاوەڕێی ئەوەین کە خەڵکی کوردستان بە

هەر ڕێگەیەك بووە مووچەی خۆیان وەربگرن، ئایا دابەشکردنی مووچە بەپێی سیستەمی یاخود بەپێی پرۆژە یاسای چاکسازی چۆن دەبێت؟ دەمەوێت بەر چاوروونیمان لە مەش پێبدرێت، ئێوە چەندین جار بەرێز وەزیری دارایی چونەتە کۆبوونەوەکان لەگەڵ بەغدا ئەوان وتوویانە کە ئێمە ئەوەمان زانیوە کە ئەوانە کێشەی بەرمیل و ڕەقەم و هەندێ شتی دیکەیان نییە قەرارێکی سیاسییە، بەرێز (خالد شوانی) لە قسەکانی دوێنێی هەندێ ئاماژەمان بەدی کرد، یەعنی بەم جۆرەیە بابەتەکە ڕەبتی نییە کە ئێمە چەند بەرمیل نەوت دەدەین یان نایدەین، ئەم تەوزیحانەش حەقە بۆ خەڵکی کوردیستان بدەن نەك بە جۆرێکی دیکە بیر لەوە بکرێتەوە بۆ ناگەنە ڕێك کەوتن لەگەڵ ئەوان، یان ئەصلی ئەو مەوزوعەش بگەێننە خەڵك ئایا عیراق بەراستی نیەتی هەیە ئەمە بکات لەگەڵ حکومەتی هەرێمی کوردستان ڕێك بکەون یان ڕێك نەکەوێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز هیمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (سەروان) ، ئەگەر خاڵی پەیرەوییە (شیرین) خان ، فەرموو.

بەڕێز شیرین امین عبدالعزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

خاڵی چوارەم لە ماددەی (54) لە پەیرەوی پەرلەمانی کوردستان خاڵی دووەم دەڵێ نابێ ئەندام وەڵامی ئەندامێکی تری پەرلەمانی کوردستان بداتەوە، بۆیە ئەوە وەڵام دانەوە بوو بۆ من وەنییەتەکەی من ئەوەیە دووپاتی ئەکەمەوە بەڵێ یەکێتی و پارتی ئەو هێزەی لە خاڵە سسنورییەکان دانراون ناتوانن ڕێگری لە قاچاغچیەتی بکەن، پێویستە هێزێك دابنرێ ڕێگری لەو قاچاغچیەتییە بکرێ.

بەڕێز سروان محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

بەناوی خوای گەورە و میهرەبان، بەخێرهاتنی میوانە بەرێزەکان ئەکەم، بەتەنها لەو سێ خولەکەی خۆم هەندێ شت هەیە بیلێم بیست و هەشت ساڵە ئێمە حوکمی خۆمان دەکەین وەکو هەرێم، یەعنی لام سەیرە هەمووجار کە مایك دەکرێتەوە کەسەك قسە دەکا باسی گەندەڵی باسی بندیوار دەکا تاکو ئێستا حکومەت یەعنی ئەوە پێنج خولی پەرلەمانە کابینەی نۆیەمی حکومەتی هەرێمە کەسێك ئەگەر ئێشێکی هەبێت ئێشەکەی خۆی کە دۆزیەوە چارە دەکات، ئێمە بۆ تاکو ئێستا چارەمان نەکردووە؟ یەعنی حەزمان لە چارەسەرەکە نییە یان چارەسەر نازانین؟ بەراستی ئەم پرسیارەم بۆ هەموو ستافی حکومەتە ئەوە یەك، دوو بەنسبەت پێشمەرگە دلێر و خۆشمێرەکان ئەوانەی کە دوێنێ بەرگریان کرد، بۆ ئەوەی ئێمە لێرانە دابنیشین و ئازاد و شەرەف و کەرامەتی هەموو میللەتی کوردو لە جیاتی هەموو جیهانیش شەریان کرد، ئەوانەی کە بریندار بوون ئێستاش خەرجی خۆیان بەخۆیان دەکەن، ئەوانەی کە بریندار بوون ڕەوانەی دەرەوە کران خانووی خۆیاندیان فرۆشتووە بۆ ئەوەی چارەی خۆیان بکەن، ئێوە وەکو حکومەت وەکو وەزارەتی دارایی وەکو وەزارەتی پیشمەرگە بەراستی هیچ بۆ ئەوان نەکراوە، یەعنی بە بەڵکەش وا لامانە،

ئەوەی تریش نەك دەنگۆ، بەڵكو بڕیاری وا بزانم هی ئەنجومەنی وەزیران هەست دەكەم، چونكە پێمان وتراوە لەلایەن زیندانییە سیاسییەكان باشە بۆ زیندانی سیاسی لە حكومەتی عیراق بیست و پێنج ساڵ مووچە وەرگرێ، بەڵام زیندانی سیاسی خۆمان دە ساڵ یەعنی هۆكار چییە؟ بۆ زیندانی سیاسی وان گەورەتر بێت و پیرۆز تر بێت لای حكومەتی عیراق، بەڵام لای حكومەتی ئێمە بەو جۆرە نەبێت! ئەوەی تریش بەڕێز بەنسبەت وەزیری دارایی پێم خۆشە گوێبیستی ئەوە بێت بەراستی پرسیارەكە بۆ جەنابتە خەڵك و مووچە خۆری هەرێمی كوردستان زۆر موراعاتی حكومەتیان كرد یەعنی هەر كاتێك ویستتان مووچە كەم كەنەوە كەم كراوە و مووچە خۆر قەبووڵی كرد خەڵكیش قەبووڵی كرد، بەڵام لەبارگرانی و بارقورسی خەڵك و مووچە خۆرانیش تێبگەن ئێوەش بۆ كارەبا و بۆ ئاو و بۆ سلفەی خانووبەرە بۆ سلفەی زەواج ئێستاش ساڵانە وەك خۆی پارە وەردەگیرێ بۆ ئەو ساڵ لێیان خۆش نابن یەعنی هۆكار چییە؟ ئێوە دەزانن زروفی خەڵك چۆنە لێیان خۆش بن بۆ ئێوە دەبێتە جوانییەك و پیرۆزییەك، هاورای برای بەڕێزم كاك (بالانبو) سەرۆكی دیوانی ئەنجومەنی وەزیران بە نسبەت تاخیر بوونی روتبەی ئەفسەرانی پێشمەرگەی كوردستان ئێمە هەموومان قەرزاری پێشمەرگەین بۆ وا دەكەین چوار ساڵ و سێ ساڵ پێ بچێت تاكو روتبەی پێشمەرگە بەرز بكرێتەوە بۆ وا لە پێشمەرگە دەكەن پیرۆزی و سەروەرییە رقی لەخۆی بێت، بەراستی چیدیكە رەنگە قبوڵ نەكرێ ئەوە روتبەی پێشمەرگە نابێت یەك سەعاتیش تاخیر بكرێ، چونكە پێشمەرگە مرد بۆ ئەوەی ئێمە هەبین، ئەوەی تریش.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاتت تەواو، كاك (محسن)، فەرموو.

بەڕێز محسن حسین مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بخێرهاتنا وەزیرێن بەرێز دكەم پالپشتیا بەرێز كاك (سروان) هەركی كاك (بالانبو) دكەم بۆ پلە بەرز كردنەوە ئەفسەرێن پێشمەرگە، براستی داخازیا زۆرا هەروەسا بۆچی حەتا نووكە بۆ پێشمەرگە دەرمالەی هاوسەگیری مندالێ و شەهادە نایێتە حیساب كرن، ئایا پێشمەرگە موەزەفە یان هەر شتەكی دیە حەز دكەم وەزیرێ بەرسڤ بداتن، بەرێز وەزیرێ دارایی ێكێش سەر چاوێت داهاتێ هەرێما كوردستانێ كو لڤێرێ راپۆرتێ لیژنا دارایی هاتە بەحس كرن داهاتێ ناڤخۆیە پرسیارێ جەنابێ تە دكەم ئایا داهاتێ ناڤخۆ یێ پارێزگاین هەرێما كوردستانێ هەمی پارێزگایێ بدروستی دێتە حكومەتێ یێ كیش پارێزگایێ ب دروستی ناگەهی كو هندێ پارێزگا دهاتێ ناوخۆ تەسلیمی حكومەتا هەرێما كوردستانێ، ناكە ئایا ئەڤ دەنگۆ راستە؟ یان هەمی پارێزگایێ دگەهینن؟ پەرلەمانتارەكا عیراقا فیدرالێ راگەهاندنەكا دبێژیتن بەغدا هەمی مووچا هەرێما كوردستانا فرە كری ئایا ئەڤ دەنگۆیە راستە یان نا؟ چونكە ئەڤە ژی گەلەك هاتیە بەحس كرن ئایا بەغدا هەمی مووچە فرە كرنە نە بەس حكومەتا هەرێما دابەش نەكرینە یان ژی دەبێت وەزارەتا دارایی روونكرنەوە بكا بوو ڤی مەوزوعی، ێك ژ بنەمایێ ژیانێ براستی ئەوەیە ئێك ئازادیە دوو نانە سەرەرای

دەستخۆشیێ بۆ حکومەتا هەرێما کوردستان ئاوەدانکرنا کوردستانێ بەلاّم مللەتێ مە ئەورۆکە ئازادە پشتی ئازادیێ نان دێت پێویستە ئەم خەلکی خۆ برسی نێر بکەین ژ بەر هەندێ ژی پێویستە بێریێك لهەندێ بکەن مووچە بە زووترین دەم بێنە دابەش کرن، هەڤالان بەحسێ ژمارە بانکی کر جەنابی سەرۆکی پەرلەمان ژمارا بانکی پێویستە حکومەتا هەرێما کوردستانێ بۆ هەوا هاولاّتی مووچە خۆرا هەرێما کوردستانێ دروست بکاتن بۆ هندێ بشێن هەم ئەو قەرزەی حکومەت لای هاولاّتییە هەیە هەم هاولاّتی لحکومەتا هەی بهێنە دان، بەلێ سەرۆکی پەرلەمان هەر وەکو ستافی حکومەتێ ڤی ولاّتی هەمی حزبا ئیستیسمارا هەی هەمی ئەشخاصا ئیستیسمارا هەی ئایا حکومەت ئیستیسمار نینە؟ ئەشخاصی وی شوقێت وان و ڤیلێت وان و مەزرەعێت وان و حکومەت تشتەك نینە ژبلی نەفت ژبلی دەوازێ ژ بلی داهاتێ ناوخۆ ئایا حکومەت قایل نەهاتییە ئەو ژ پرۆژا بۆ خۆ دانێ ئەڤە داهاتێ حکومەتێیە یەعنی سەرچاوێ ڤی زێدەکە ئەوە پرسیارا بوو بۆ حکومەتا بەرێز، وەکی هەڤالێ مەبەحس کری سوودمەند بوون لە یەك جار زیاتر لە مووچە نازانم حکومەت ئیعترافێت دکات خەلك لمعاشەکی ژ مووچەکی پتر وەردگرن هەڤالێت مە ئیعترافێت دکەن کوو خەلکێ ژ موچەکی پتر وەرگرن، ئایا بۆچی چارەسەر ناکەن ئەم هەمی ئیعترافیت دکەین خەلکی هەی دوو مووچە و سێ مووچە و چوار مووچە وەرگرن بۆچی حکومەت چارەسەر ناکا ڤی بابەتی، گەلەك سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك (بەلێن)، فەرموو.

بەڕێز بەلێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من لەبەر ئەوەی بەشدار بووم لە نوسینەوەی راپۆرتەکە، زۆر تەرکیز ناخەمە سەر راپۆرتەکە ئەوەی ئەمەوێ بیلێم بە ستافی حکومەتی هەرێمی کوردستان کە ئێمە ئێستا لە راستیا لە پاڵ قەیرانی داراییان، لە قەیرانێکی زۆردوورا ئەژین کە نەبوونی متمانەیە، هیچ متمانەیەك لەنێوان خەڵك و حکومەت نەماوە بۆیە متمانەی حکومەت لای خەڵکە متمانەی خەڵکە بۆ دەسەلاّتەکان دامەزراوەکانی حکومەت روو لە لاوازییە، ئەرکی ئێمەیە لە پەرلەمانی کوردستان ئەرکی ئەم بەڕێزانەیە لە ئەنجومەنی وەزیران کە ئەو متمانە بۆ خەڵك بگێرنەوە، متمانە بەچی ئەگێردرێتەوە بۆ خەڵك بۆ ئەوەی کارێك بکەی خەڵك لەم سیلکاوە دەری بکەی کە خەڵك هەست بکا فیعلەن ئەو حکومەتە جیاواز لە کابینەکانی پێشووتر ئەتوانێ چاکسازی بکا، ئەمەوێ لەوەوە دەست پێبکەم جەنابی بەرێز وەزیری پێشمەرگە مەترسییەکی گەورەی خستە روو شاهێدی بەوەدا کە ئێستا خەڵك لە هێزە چەکدارەکانی ئێمە لە هێزی حزبی ئەگەرێن بۆ هێزی شەخصیشی شەخص تەعامول ئەکا، ئەوەی کە ئێستا برای بەرێزم کاك (پێشەوا) و کاك (علی) باسیانکرد خۆ ئەو قاچاغچییەتیەی لە سنوورەکان ئەکرێ بە هێز دەکرێ، هێزەکە لەژێر دەسەلاّتی هێنەری ئەو شەخصانەیا کە کوری ئەندامێکی مەکتەبی سیاسییە یا بەرپرسێکی عەسکەرییە هی خەڵکی فەقیر و هەژار

نییه من دڵنیام ئەم حکومەتە ئێمە هەست بە نوێتییەکەی دەکەین، بەڵام بەرا ستی خەریکە ئەوەمان بۆ دروست دە بێ کە ئیرادەیەکی بەقووەت نییە بۆ ئەوەی زاڵ بێت بە سەر ئەمە ئەوەی کە باسکرا ئێمە پێویستمان بەوەیە ئێمە هەموو ئەو رێ و شوێنانەی کە سەرچاوەی داهاتن ئێمە رێکی خەینەوە وە ئەبێ هێزە سیاسییەکان بەشدار بن لەمە، بروا بکە من نامەوێ جارێکی تر لەناو قاعە تەشەنوج درو ست بێتەوە و مەوزوعەکە بەلارێیا بروا سێیەکی هێزی ئۆپۆزسیۆن وتوو یەتی کاکە یەکێتی و پارتی حزبەکانی تر بەشی خۆیان بردووە، منیش بەشی خۆم ئەبەم لەم وڵاتە و ئامادەنیم هەرچیەکم لابێت بیدەمەوە، ئێمە هەمووومان بەرپرسین لەم دۆخە، هەرێمی کوردستان لەرووی داراییەوە بەرووی داروخانێکی گەورەوە ئەروا ئەگەر هەموومان هەست بە مەسئولیەت نەکەین لە بەرامبەریا بەراستی بەسەر هەموومانا ئەروخێ و ئیشەکە لە هەموومان تێك ئەچێ، بەڵام مەسئولیەتی ئەساسی هەموومان کە چیمان پێ ئەکرێ لە جەوێکی ئیستقرارا ئەو چاکسازیانەی کە باسکراون ئەو چارەسەرانەی کە دانراون بیان خەینە بواری جێبەجێکردنەوە بێگومان ئەنجامێکی باشی دەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، (بدریە) خان، فەرموو.

بەڕێز بدریە اسماعیل محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان، وێرای دەستخۆشیم لە لیژنەی ئامادەکاری راپۆرتی دارایی لەناو چوار چێوەی راپۆرتی دارایی لەزۆر بەی برگە و باتەکاندا ئیشارەت بە گەندەڵی و نا شەفافی دراوە، هۆکارەکانی خراپ بوونی دۆخی دارایی هەرێمی کوردستان ئیدارەدانی گەندەڵی ئیدارەدانی سەرچاوەکان داهات، لەسەرچاوەکانی داهاتدا خاڵی یەکەم و دووەم و سێیەم و چوارەم ئیشارەی پێدراوە کە دەبوو بەرای من دوو خاڵی بۆ زیاد بکرێ کە پێنجەم و شەشەمە ئەویش داهاتی نادیار و شیرینی نەوت، سێ پرسیار ئاراستەی جەنابی وەزیری دارایی دەکەم پێم خۆشە جوابم داتەوە، یەکەم پرسیار بەرێز وەزیری دارایی گرفتی گەورەی خەڵك ئێستا دابەش نەکردنی مووچەیە بەراستی بارودۆخی ئابووری لە هەرێمی کوردستان زۆر لە حاڵەتێکی خراپدایە خەڵکی هەرێمی کوردستان لە حاڵەتێکی زۆر ناجێگیردان، خەڵك و فەرمانبەران تەنها چاوەرێی دابەشکردنی مووچە دەکەن، دەمەوێ ئەوەمان بە روونی و بە راشکاوی پێبڵێی کەی مووچە دابەش دەکرێ؟ ئایا هەر شەست رۆژ جارێکە یاخود سیستمی دابەشکردنی مووچە رێك دەخرێتەوە؟ وە ئایا ئەو (21٪) ی کە بردراوە دەبێتە قەرز لای حکومەت یان تەنها جارێکە و ئیتر جارێکی تر (21٪)ی مووچەی فەرمانبەران دەستکاری ناکرێت بە شێوەیەکی یاسایی دابەش دەکرێتەوە؟ یەکێکی تر لە پرسیارەکانم کە ئاراستەی بەرێز وەزیری دارایی دەکەم ئێمە وەکو فراکسیۆنی کۆمەڵەی ئیسلامی دەیان یادداشتمان ئاراستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان کردووە کە خوێندکاری یەکەم و دووەم و سێیەمەکانی هەرێم کوردستان داوای دامەزراندنیان کردووە، بەداخەوە لە (7/7) دا وەڵامێکمان لەلایەن

حكومەتەوە بەدەست گەیشت کە لەو کاتەدا داوای دامەزراندن بە هیچ شێوەیێك نەکرێت، لەبەر ئەوەی هیچ کەسێك لەبەر قەیرانی دارایی دانامەزرێت ئەم خوێندکارانە خەریجی (2016) و (2017) کە بەو وەلاٌمە جۆرێك لە نیگەرانی رووی تێکردوون، بەرا ستی ئە مە وادە کات بەهای خوێندن لە هەرێمی کورد ستان دا نەمێنێ وە منافەسە لە خوێندندا نەمێنی، ئاستی زانستی لە زانکۆ و پەیمانگاکان بەرەو داروو خان بروات، یەکێکی تر لە پرسیارەکانم بۆ جەنابی وەزیر وابزانم بە بریارێك داوای گەرانەوەی قیستی هاولاّتیان کراوە ئێمە هەندێك لە هاولاّتیان جەنابی وەزیر داوای ئەوەیان کردووە بەتایبەت خەزێنەی سولفەی زەواج ئێمە پێمان باشە لەم قۆناغەدا قیستەکانی هاولاّتیان کەم بکرێتەوە، لە بەر ئەوەی هەم موو چە کەم کراوە تەوە هەمیش دۆخی دارایی زۆر زۆر خراپە، ئێمە کاتێك کە یاداشتی ئەو هاولاّتیانەمان بۆ هاتووە بۆ گێرانەوەی سولفەی زەواجی ئێمە نالێین نەگێردرێتەوە، بەلاّم من پێم خۆ شە ئەو میکانیزما نە بخەیتە روو وە بە چ میکانیزمێك قیستەکان بگەرێتەوە بۆ حکومەت بەتایبەت ئەو یادا شتەی لەلا یەن ئەو هاولاّتیا نەوە بۆ مان هاتووە ئەڵێن ئێمە مووچەی بژێوی ژیانمان رۆژانە سێ سەد هەزارە کرێ نشینین چۆن بتوانین ئەو قستانە بدەینەوە.

بەڕێز د.رێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس دەست خۆش (بدریە) خان، کاك (عباس)، فەرموو.

بەڕێز عباس فتاح صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی هەموو وەزیرە بەرێزەکان دەکەم، کە ئەمرۆ بۆ مەبەستێکی گشتی کە دە نگ و با سی هەموو راگەیاندن و خەڵکی کوردستانە، لەوانەیە خەڵك گوێبیستی ئەم هەواڵە بێت کە ئێستا لە جەنابی وەز یری وەر دە گرێ کە ئێ ستا جەنابی وەز یر دە بێ ئەو وەلاما نەی پێ بێ کە سەرۆکی ئەنجو مەنی وەز یران و جێگرەکەشی هەیانە، دەبێ لەرێی جەنابیانەوە لێرە بە ئێمە بوترێ لەوانە یە پێ شم وا یە ئێ ستا لای خۆی بیر لەوە ئەکاتەوە کە پر سیارانەی کە ئەم ئێ مە دەیکەین هەمووی دەزا نێ، بەلاّم چ بکا چارەی نی یە و چارەسەر ناکرێ، بەلاّم ئەمە پرسیارە و دەبێ بە هەموو لایەکمان رێگا چارەیەك بدۆزینەوە نابێ هەتا سەر ئاوا بێت، من پرسیاری یەکەمم لە جەنابی وەز یر ئەوە یە ئەتوانین بزانین دا هاتی دەروازە سنوورییەکان بزەبت چەندە لێرە پێمان رابگەیێنێ؟ وە ژ مارەی دەروازە سنوورییەکان چەند دەروازە هە نە؟ ئا یا هەموو دەروازەکان داهاتەکانیان دێتە بەر دە ستی جەنابی یان بەولا و بەولایا دەروات؟ چونکە قسە زۆر لە سەر دەروازەکان دەکرێ ئەم حزب و ئەو حزب و لێرە هەمووومان نوێنەری حزبەکانین هیچ عەیب و عاری تێدا نییە هەرچی هە یە جەنابی شت پێوی ستە لێرە بۆ مان روون بکە یەوە لە سەر ئە مە، ئا یا وەزارە تی دارا یی ئێستا بەرنامەی کەم کردنەوەی دەرماڵەکانی هەیە ئەمە قسەی ناو خەڵکە جەنابتان ئێ ستا لەوە بکۆڵنەوە چۆن دەرما ڵەی فەرمانبەران کەم بکە نەوە ئەو بەرنامە یە را ستە لە چاك سازی هە یە بەلاّم ئی شارەتی پێنەدراوە جەنابتان ئەو بەرنامەی هەتانە چیە؟ لێرەوە روونی بکەوە بۆ ئەوەی ئێمەش بۆ فەرمانبەرانی

روون بکەینەوە. ئایا داهاتی (2019)ی حکومەتی هەرێم چەند بووە؟ ئەگەر جەنابی وەزیر گوێی لێبێ (2019) داهاتتان چەند بووە چەندتان سەرف کردووە چەندتان قەرز داوەتەوە؟ ئەگەر قەرزتان داوەتەوە بۆ چەی قەرز لەسەر هەرێمی کوردستان کەم ناکات؟ ئایا ئەو داهاتانە لە هەموو وەزارەتەکان هەیە نسبەکەی لێدەگێردرێتەوە باقیەکەی بۆ ئێوەدێ یان باقی هەموو بۆ ئێوە دێ لەرێی ئێوەوە بۆ وەزارەتەکان دەگەرێتەوە؟ ئەگەر هەمووی دەگەرێتەوە بۆ داهاتی هەرێمی کوردستان چونکە لەناو خەڵك بپرسە دەڵێ بەس داهاتی مرور بەشی مووچە دەکات حەقە بەراستی روونکردنەوە بۆ خەڵك بدەین، بەراستی یەعنی هەر ئەوها بەسەرماندا تێنە پەرێ، ئەمە کۆبوونەوەیە پێم وایە حەقە هەموو قسەیکی تێدا بکەین، سەبارەت بە فەرمانبەرانی گرێبەست جەنابت بە نووسراوی رەسمی ئاراستەی پەرلەمانت کردووە وەڵامی پرۆژەێکی ئەم پەرلەمانە بەرێزەت داوەتەوە کە بارگرانی دارایی دروست ناکات بۆ حکومەتی هەرێمی کوردستان، پێچەوانەکەی بارسووکی دروست دەکا، ئەی بۆ دانەمەزران؟ هۆکارەکەی چی بوو راگیرا؟ حەزم لێیە لێرە روونکردنەوەمان بۆ بدەی، سەبارەت بە سولفەی عەقاری و زەواج و هەموو ئەمانە حکومەتی هەرێم پێویستی بە پارەیە پارەکەی کۆ بکاتەوە (15٪) داشکاندووە دەست خۆشی لێدەکەین، بەلأم تەئکید بە لەوەی بە (15٪) خەڵك و هاولأتی کوردستان بەو بارودۆخەی ئێستا ناتوانێ پارەکەتان بۆ بگێرێتەوە و قەرارەکەشتان داوە قەرارەکە کۆتایی پێدێ نسبەکی زۆر کەم دەگەرێتەوە، زۆر بەی ئەوانەی سولفەیان وەرگرتووە بەم دوایە لە بریارەکە خەڵکی لادێکان سوودمەند بوون هەموو لایەکتان پێشمەرگەبوون لەسەر خەلکی لادێکان بوینە ئەمە موزایەدە نییە باشە فەرموون بۆ ئەوەی پارەکەشتان دەست کەوێتەوە بۆ ئەوەی بتوانن هاوکاری خەڵکیش بکەن بیکەنە (50٪) من پێم وایە بانکەکان بەرناکەوێ.

بەڕێز د.رێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەستت خۆش بێ کاك (عباس)، کاك (دابان)، فەرموو.

بەڕێز دابان محمد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی بەرێزان لە ئەنجومەنی وەزیران و وەزیرە بەرێزەکان ئەکەم، چارەسەری دۆخی دارایی ئێستای هەرێمی کوردستان چوار رێگا زیاتر و کەمتر نییە رێگای پێنجەم هەڵناگرێ رێکەوتن لەگەڵ بەغدا، چاکسازی، چاکسازی لە داهاتی نەوت و ناوخۆ، یان ئەوەیە ئەو کۆمپانیایانەی کەلەسەر وەبەرهێنان و لەسەر بواری نەوتی لەسەر خاڵە گومرگییەکان بوون، بە ملیۆنێر بەشێکی ئەو پارە بگێرنەوە بیدەن بە مووچە بۆ فەرمانبەرانی هەرێمی کوردستان، من پرسیارێك ئاراستەی وەزیرە بەرێزەکان ئەکەم لە (7/1)ەوە یاسای چاکسازی چۆتە بواری جێبەجێکردن، بەلأم پێش ئەوە ئەنجومەنی وەزیران خۆی چوار بریار و دواتر یازدە بریاری لەبواری داهات و خەرجیا هەبووە ئەمە پەیوەست نەبووە بەکاتەوە بۆچی تاوەکو ئێستا جێبەجێکردنی تاخیر بووە؟ بۆچی لەپێش یاسای چاکسازییەوە دەست بەم چاکسازیانە لەبواری داهات و خەرجیەکانا نەکراوە؟ رێگریەکان چی بوون لەکاتێکا دۆخی خاڵە سنوورییەکان زۆر زۆر

مەترسیدارە بە سێ رێگا داهات وە پارەی ئەم میللەتە بۆ کۆمپانیاکان وە بۆ بەرپرسە حکومەیەکان ئەڕوا لەو سنوورانە یەکیشیان ئەوەیە زیاتر لە پسولەو کۆمپانیا لە خالە سنوورییەکانا هەیە داهات ئەبەن دەیان ملیۆن دۆلار لە خاڵە سنوورییەکان ئەبەن، دووەم ئەوەیە کە قاچاغچیەتی ئێمە تا گەیشتینە سەر ئەوەی بڵێن ئەم کۆمپانیایانە بگەڕێنەوە سەر حکومەت سەیر دەکەین قاچاغچیەتی شەرعی تیایە کۆمپانیاکان وە قاچاغچیەتی زۆر زیانێکی گەورەی داوە، خاڵێکی تر ئەوەیە کە بەرپرسانی حکومی لەو سنوورانە دەستیان هەیە لە قاچاغچیەتی کردن لە کاتێکا ئێمە یاسای ئەنجومەنی وەزیران رێگە نادا هیچ بەرپرسێك حزبی کار و کەسابەت و بزنس بکا بوون بە ملیۆنێر و مەلتی ملیۆنێر، خاڵێکی تر تایبەت بە باج و رسومات یەعنی حکومەتی هەرێمی کوردستان خۆی بڕیارێکی دەرکردووە سەبارەت بە کۆمپانیاکانی خزمەتگوزاری، سەبارەت بە کۆمەڵێك کۆمپانیا هەڵبەت لەبواری نەوتیا لە کاتێکا لە ماوەی رابردووا بینیمان تەنیا لەسەر گۆرانکاری لە یەك کۆمپانیا لە یەکەێك لە کێڵگەکان کێشەیەکی زۆ زۆر گەورە دروست بووە حکومەتی هەرێمی کوردستان چی ئەکا بۆ ئەوەی کۆمەڵێك چاکسازی لە بواری داهاتی نەوتیا بکا، لە کاتێکا یەك لەسەر سێ ی داهاتی نەوت ئەگەڕێتەوە بۆ وەزارەتی دارایی بەشێکی ئەڕوا لە گەران و لە پشکنین و لە دەرهێنان و لە نەقلکردن و تەنانەت دەلالانەشی ئەرواتە سەر یەك لەسەر سێ ی داهاتی نەوت ئەروات بۆ وەزارەتی دارایی، چەند پرسیارێکم بۆ وەزیری دارایی هەیە پرسی قەرزەکان گەیشتووە بە کوێ؟ ئەو قەرزانەی حکومەتی هەرێمی کوردستان لای سەرمایەدارەکانا ئایا تا چەند رۆیشتۆتە پێشەوە لە کاتێکا ئێمە زانیاریمان هەیە عەرقەلە دروست بووە لە هەولێرا عەرقەلە دروست بووە لە وەرگرتنەوەی قەرزەکان وە لە سلێمانیشا بە هەمان شێوە، خاڵێکی تر تایبەت بە یەکەکانی حەفتا و هەشتا ئایا هیچ زانیارییەك لەبەر دەستی وەزارەتی داراییا هەیە کە ژمارەی ئەو هێزانە.

بەڕێز د.رێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس کاك (دابان)، (حسیبە) خان، فەرموو.

بەڕێز حسیبە سعید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا دەست خۆشی لە هەڤالانمان لە لیژنەی دارایی کاروباری ئابووری لە پەرلەمانی کوردستان دەکەم بۆ ئەو راپۆرتەی دەربارەی بارودۆخی هەرێمی کوردستان ئامادەیان کردووە، بەخێرهاتنی وەزیرە بەرێزەکان و سەرۆکی دیوان و سکرتێری ئەنجومەن وەزیران ئەکەم، پرسیارەکەی من لێرەدا سەبارەت بە کۆبوونەوەی (2020/6/21)ی ئەنجومەنی وەزیرانە بە ئامادەبوونی بەرێز سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران و بەرێز جێگری سەرۆکی حکومەت، کە تێیدا چەند بڕیار و راسپاردەیەك ئەنجامدران لەوانەش لە خاڵی سێیەك راسپاردنی لیژنەی باڵای دانوساندن لە گەڵ حکومەتی فیدراڵ بوو، گەیشتن بە ئەنجام بەئاراستەی دابینکردنی شایستە داراییەکانی هەرێم، لێرەدا پرسیار ئەوەیە ئایا ئەو لیژنەیە بە چی گەیشتوون لەگەڵ حکومەتی فیدراڵ؟ ئایا هیچ پێشوەچوونێك هەیە؟ ئەگەر بێت و پێشوەچوون نەبێ لەگەڵ حکومەتی

فیدراڵ ئەو رێژەیەی کە لە مانگی رابردوو کە ر ێژەی (21٪) بوو بەردەوام لە موو چە خۆرانی هەرێمی کوردستان دەبڕدرێت؟ لە خاڵی چوارەمیشیاندا راسپاردنی وەزارەت و لایەنە پەیوەندیدارەکان بۆ وەرگرتنی رێکاری پێویست جێبەجێکردنی یاسای چاکسازی ژمارە (2)ی ساڵی (2020) کە لەسەرەتای مانگی تەموزدا کەوتۆتە بواری کردارەکی ، ئایا هەنگاوەکانی پرسی چاکسازی یاخود یاسای چاکسازی چۆن بەرێوە دە چن؟ ئایا لەگەڵ رێکخستنەوەی شایستە داراییەکان مووچە خۆران دەست کراوە بە بڕینی بندیوارەکان و ئەوانەی بە نایاسایی مووچە وەردەگرن؟ چونکە هەمووومان دەزانین ئەگەر لە یاسای چاکسازیدا تەنها پلە و ئیمتیازە وەزیفییەکانی شایستەی ئەو کەسانەی رێك بخەین کە بەشێوەیێکی یاسایی مووچە وەردەگرن، ناتوانین ئەو مانا پتەوەی کە لەناو یا سایەکەدا هە یە بۆ خەلکی هەرێمی کورد ستان بەردە ست بکەین، چونکە لە گەڵ یا سای چاک سازی پێوی ستە پاک سازی ب کرێ تاوەکو ب توانین ئە گەر لە گەل حکو مەتی عیراق ف یدراڵ نەگەیشتینە هیچ رێککەوتنێك لە سەر پر سی دارا یی ب توانین دا هاتی ناوخۆیی ز یاد بکەین و ئەو دۆ خە قەیرانە داراییە کۆتایی پێبینین، سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس دەستت خۆش بێ، کاك (رزگار)، فەرموو.

بەڕێز رزگار عیسی سوار:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بێگومان دەستکەوتەکانی ئێستا لە خەباتی گەلە کەمان بووە و لە پێ ناو دە ستکەوتەکان قوربانی یەکی زۆر داوە شك و گومانیشم نییە کە هەموو لایەکان خزمەتکردنی گەلەکەمان درێخی ناکەن، بارودۆخی ئابووری ئە گەر خراپ بی با بەتی نەتەوا یەتی و چارەنووس ساز لەبار دە چیتن، ئابووری بەهێز ئە گەر گرێت نی سەقامگیری بەهێز دە ستکەوتەکانمانە وە پەیوە ندی باش و ئی ستڕادی هاو بەش درو ست دە کا، پرۆژەی ئی ستراتیژی و چارەنووس ساز بونـ یەی ئابووری ولا تان بەهێز دە کات و وەك پەرەپ ێدان بە تەک نەلۆژیایی سەردەم فرۆ کە خا نە، تۆری پەیوە ندی ئینـ تەرنێت، رێگاو بان، شەمەندەفەر، کە بە شادەماری ئابووری هەژمار دە کرێ بە نداوی ئاو بە ندەر وەك بە ندەری رو تردام، لە بەر ئەوە پر سیار لە وەز یری دارا یی و ئابووری دەکەم سەبارەت بە سێکتەرەکان ئایا هیچ بەرنامەیێکی ئیستراتیژیتان هەیە یان نا؟ بەرێز وەز یری دارایی لە ئێستادا بۆ بەرهەم هێنانی کارەبا ووزەیێکی زۆر سەرف دە کرێ وە داهاتی شی لە ئا ستی پێوی ستدا نی یە، وزەی پاك و خاوێن لە درو ستکردنی بە نداو بە دە ست دە هێتن، بێجگە لە بەر هەم هێ نانی وزە فاکتەرەکی بەهێزیش دەبی بۆ کەرتی گەشت وگوزار و کشتوکاڵ و وە سێکتەرەکانی تر، هەروەها لە ئێستا و لە ئایندەشدا پرسی ئاو وەك پر سی نەوت پر سەکی هە ستیارە و وە دە توانێ فاک تەرەکی سەرەکی بی بۆ تەنسیق و پەیوەندی لەگەڵ دەولەتەکانی تر، بەرێز سەرۆکی پەر لەمان بەرێز وەز یری دارا یی و ئابووری بەپێی زانیارییەکان داهاتی فرۆکەخانەکان وەکو پێویست نینە بەرێزتان چ زانیارییەکتان هەیە لەم بارەوە پێمان بدەن، لە کۆتایی دەمەوێت ئەمە بڵێم ئایا حکومەتی هەرێمی کورد ستان بوود جەی لە بەر دە ستە و

بە ئەنقەست بوودجە دابین ناکاتن! یان ئەمە بۆیتە خاڵەکی لاواز کە زۆر لە کەسانەکی تر ئەم فاکتەرە بۆ شکاندنی هەیبەت و پێگەی هەرێمی کوردستان بەکار دەهێنن؟ وە دڵنیان هەرێمی کوردستان ئەگەر بوودجە و داهاتەکەی لە ئاستی پێویست بی بۆ خزمەتکردن لە گەلەکەمان کە بۆ گەیشتن بەم ئەزموونە خونیان داوە دریخی ناکەن قسوری ناکەن، ئاخر پرسیارم ئایا ئابووری عیراق لە داروخانە ئێمە وەکی هەرێمی کوردستان ئەو بابەتە تەئسیر لە ئێمەش دەکات یەخەی ئێمەش دەگری یان نا؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس لە کاتی خۆیا تەواو بوو ، کاک (مم)، فەرموو.

بەڕێز مم اسکندر مم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

میوانە بەرێزەکان بەخێربین سەرچاوان، هەوڵ دەدەم قسەکانم لە ماوەی سێ خولەك تەواو بکەم، بە خۆشحالییەوە پرۆژەی چاکسازی لە دەرماڵە و مووچە و مینحەکان لە پەرلەمانی کوردستان پەسەند کرا رەوانەی حکومەتی هەرێمی کوردستان کرا وە خۆشحالین لە سەرەتای ئەو مانگە کەوتە بواری جێبەجێکردن، پرسیار ئەوەیە ئایا بە جێبەجێکردنی پرۆسەی چاکسازی لە دەرماڵە و مووچە و مینحەکاندا چەند کاریگەری لەسەر بژێوی ژیانی خەڵك و بەردەوامی لە مووچەدان هەبی لە مەودوا؟ پرسیاری دووەم پێدا چوونەوە رێکخستنی هێزەکانی یەکەی حەفتا دەبێتە هۆکاری ئەوەی کە مووچەکانی ئەوانیش هاوتا بکرێ لەگەڵ هێزەکانی تری ئەمنی؟ پرسیاری سێیەم ئەوەیە ئایا ئەگەر ئەم رەوشە بەردەوام بێت و لەگەڵ حکومەتی عیراق نەگەیشتینە رێککەوتن ئەلتەرناتیك چییە بۆ قۆناغەکانی داهاتوو؟ داوا لە جەنابتان دەکەین پێداچوونەوە لەو بریارەدا بکرێ ئەو بڕیارەی بە دانەمەزراندنی خەلك لە هەرێمی کوردستان بەهۆی بارودۆخی ئابووری و رەوشی دارایی حکومەتی هەرێمی کوردستان وە سێ یەکەمەکانی هەرێمی کوردستان بە ئیستیسنا وەرگیرێن دەرفەتەکیان بدرێتێ بۆ ئەوەی ببێتە هاندان بۆ قوتابیەکانی تر، جەنابی وەزیر ئایا هەموو دەروازەکانی هەرێمی کوردستان فەرمین؟ هەموویان سەر بە حکومەتی هەرێمی کوردستانن دەروازەی نافەرمی هەن کە حکومەت لێی ئاگادار نەبی؟ ئەگەر هەبن حکومەت لێی ئاگادار نەبن هۆکارەکەی چیە؟ پشتگیری لە قسەکانی ئەو برادەرانەش دەکەم کە باس لە پلە بەرزی پێشمەرگەکان دەکرێ لە ساڵانی خزمەت و منداڵ و هاوسەرەکانیان دەکرێ پێداچوونەوە لە رەوشی وان بکرێ، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك (سەرکۆ)، فەرموو.

بەڕێز سەرکۆ ازاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بەخێرهاتنی ئەنجومەنی وەزیران و وەزیرەکان دەکەم، بەلام دەمەوێ بەوە دەست پێبکەم کە ئێمە کێشەیێکمان هەیە لە وەزارەتی دارایی ئەوەیە تاوەکو ئێستا نازانین وەزارەتی سامانە سروشتییەکان پارە ئەدا بە وەزارەتی دارایی یان وەزارەتی دارایی مەسروفاتی سامانە سروشتییەکان ئەکا، ئەوە پرسیارێکە کە لای هەموو خەڵکی کوردستان هەیە، چونکە ئێمە جگە لە یاسا بەپێی رێنماییەك کە لە ئەنجومەنی

وەزیرانەوە دەرچووە دەبێت داهاتی هەموو وەزارەتەکان بچێتەوە خەزێنەی وەزارەتی دارایی بەڵام سەیر دەکەین تەنها لە مانگی (6،5،4) پێکەوە بە یەك پارە بە یەك گوژمە دوو سەد و هەشتا و سێ ملیار و چوار سەد و بیست و چوار ملیۆن دینار دراوە بە وەزارەتی دارایی، ئەمە پرسیارێکە کە داوا لە بەڕێز وەزیری دارایی دەکەم کە وەڵاممان بداتەوە، زیاد لە شەش سەد کۆمپانیای خزمەتگوزاری نەوتی و سکویرتیمان هەیە بەتایبەتی لەبواری نەوتا کە تاکو ئێستا ئەوە چەند ساڵە نەوت دەردەکەین باجیان نەداوە، یەعنی ئەمە ئەم پارە زۆرە بۆچی تاکو ئێستا هیچ ئیجرائاتێك نەکراوە هەر ڕێنمایی دەردەچێت بڕیار دەردەچێ، یاسا دەردەچێ بەڵام هیچ کاری پێ ناکرێ، ئەوەی پێویست دەکا دوو شتی زۆر گرینگ هەیە برادەران هەستم کرد باسیان نەکرد ئەوەی کە لە هەرێمی کوردستانا ئەگوزەرێ چەند کەناڵێکی میدیایی گەورە هەیە یەعنی زۆرترین کەناڵی میدیایی لەم وڵاتەیا هەیە، ئایا حکومەتی هەرێمی کوردستان وەزارەتی دارایی ئەزانێ ئەم کەناڵانە داهاتەکەیان چۆن بۆ خەرج دەکرێ؟ لە کوێوە دێ وە ئێمە لە قەیرانی داراییان موو چە کەمی کردووە وە بە نەوت رۆژ جار ێك دراوە تاکو ئێ ستا هیچ گۆرانکارییەکنەکراوە کەناڵێك دانەخراوە پرسیارێکە کە زیادی کردووە دانەخراوە ئەمە پرسیارێك، هەم لە وەزارەتی دارایی هەم لە ئەنجومەنی وەزیران کە دەبێ ئەو سەرچاوانەی دەست بکەوێ، یەکێکی تر لە پرسیارەکانم ئەوەیە کە چەند ڕێکخراوێکی گەورەی کۆمەڵگای مەدەنی هەیە کە پرۆژەی زەبەلاح پێشکەش ئەکا هەلی کار دروست دەکا کە حکومەتی هەرێمی کوردستان کار لەسەر ئەوە دەکا کە موو چە و دەرماڵەی پێشمەرگە ببڕێ، یەعنی دەرماڵەی مامۆستا ببڕێ، هی کارەبا ببڕێ، بەڵام سەیر دەکەین چەند ڕێکخراوێکی گەورە دێت ئەمە دەکا، ئەم ڕێکخراوانە نە لە نەتەوە یەکگرتووەکانا پارە وەردەگرن نە لە حکومەتی عیراقی پارە وەردەگرن، نە لە حکومەتی هەرێم پارە وەردەگرن، ئەم داهاتەیان لەکوێ بوو؟ داهاتی فرۆکەخانەکان بەراستی تاوەکو ئێستا هیچ دیار نییە یەکێکە لە پرسیارەکانم لە بەڕێز وەزیری دارایی ئێمە لە (2014)ەوە یاسای بوجەمان بۆ نەهاتووە، گوایە ئێستا ئێمە لە لیژنەی دارایی هەندێك رەقەممان وەرگرتووە تەنها رەقەممان وەرگرتووە هیچ نە حیسابی خیتامی دێتەوە نە حیسابی مالی دێتەوە لیژنەی دارایی.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك (کاوە)، فەرموو.

بەڕێز کاوە عبدالقادر حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵامن پێش ئەوەی دەست بە قسەکانم بکەم.

بەڕێز ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك (کاوە) یەکسەر دەست بە قسەکانت بکە دەزانی چییە، یەکسەر ئەم ئسلوبە کەشفە یەکسەر دەست بە قسە بکە.

بەڕێز كاوە عبدالقادر حسن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پەندەكی كوردی هەیە دەڵێ (هەزار گوفتار یەك كردار ناهێنێ) ئەگەر ئێمە تا ئێوارە لێرا نە دانیشین و قسە بكەین ئەگەر بڕیار ێك نەدەین لە بەرژەوەندی هاوولاتیانی هەرێمی كوردستان، باوەڕ بكە لەلای خەڵكی بە هیچ وەرناگیرێ و هیچ سوودێكیشی نییە، بۆیە من پێشنیار دەكەم بۆ سەرجەم فراكسیۆنەكان بۆ سەرجەم ئەندامانی بەڕێز لێرەوە بڕیار ێك بدەین كە حكومەت مولزەم بكەین بە پێدانی موو چەی مووچە خۆرانی هەرێمی كوردستان، فەرمانبەرانی هەرێمی كوردستان پێش جەژن، چونكە ئەوە بەراستی ئەوە خەڵك دڵخۆش ئەكا نەك گفتوگۆی ئێمە نازانین نەتیجەكەی كەی ئەبێت، باوەڕ بكە بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان وەزعی دارایی هاولاتیان لە ئێستادا ئەوەندە خراپە رۆژانە دەیان فەرمانبەر دەیان موو چە خۆر تەلەفۆن دەكات كە خەرجی جەژنی نییە كە ناتوانێ جل بۆ منداڵەكانی بكرێ كە ئەمە كارەساتە بەراستی لە ولاتێكی نەوتی لە ولاتێكا ئەو سەروەت و سامانەی هەبی هاولاتیانی بەو بارو گوزەرانە خراپە بژین، ئەوەی دەمەوێ باسی بكەین لەم ولاتەی ئێمە لە هەرێمی كوردستان بەراستی كێشە نەبوونی داهات نییە دا هات لە هەرێمی كورد ستان زۆر زۆرە، بەلام كێشە ناعەدالەتییە و گەندەڵی و نا شەفافی و ئەو بەهەدەردانە زۆرەیە كە لە هەرێمی كوردستان دەكرێ بەدەر لە یاسا كێشەكە ئەوەیە مانگانە بە سەدان ملیۆن دۆلار لە داهاتی نەوت ناگەرێتەوە خەزێنەی حكومەت، بە دەیان ملیۆن دۆلاری خاڵە سنوورییەكان ناگەرێتەوە خەزێنەی حكومەت چوار مەرزی فەرمیمان هەیە كە دوویان لە سنووری سلێمانییە، دوویان لە سنووری هەولێرە، چەندین مەرزی تر هەیە دەروازەی تر هەیە نا فەرمییە داهاتەكانیان بۆ كەس و حیزب ئەروا، نزیكەی سی كۆمپانیای نایاسایی لەلایەن بەرپرسانی بالای حزبە دەسەڵاتدارەكان لە هەرێمی كوردستان دروستكراون لە خاڵە سنورییەكان بە نایاسایی پارە كۆ ئەكەنەوە، مانگانە هەر یەكی دەیان ملیۆن دۆلار كۆ ئەكاتەوە داهاتەكە ناگەرێتەوە، من لەبەڕێز وەزیری دارایی دەپرسم ئایا داهاتی نەوت بە تەواوی دەگەرێتەوە خەزێنەی حكومەت؟ ئایا رەسیدی داهاتی نەوت لەسەر ناوی كێیە؟ ئایا لەسەر ناوی حكومەتە یان تا ئێستاش لە بانكی ئەهلی و لە سەر ناوی كەسەكانە؟ سەبارەت بە خاڵێكی تر كە گرینگە باسی بكەین، مەسەلەی چەكی بێ رەسیدە بەڕێز وەزیری دارایی ئێوە پێنج ساڵ ئەبێ حكومەت چەكی بێ رەسیدی داوە بە خەڵكی وەبەرهێن و بازرگان و خەڵكی تر یەعنی بەخۆت دەزانی بە یاسا.

بەڕێز د.رێواز فایق حسێن/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس دەستەكانت خۆش بێ، كاك (عبدالستار)، فەرموو.

بەڕێز عبدالستار مجید قادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وەڵا من لە خاڵێكی پەیرەوییەوە دەست پێئەكەم، بەپێی ماددەی (54) وە برگەی (4) وە خاڵی دووەمی پەیرەوی ناوخۆ نابێت هیچ پەر لەمانتارێك وەلامی پەر لەمانتار بداتەوە، ئەگەر بەم ئاراستە دا برێت

دەبێتە وەڵام و وەڵامکاری ئەو کاتەش وەکو عەرەب(من تدخل مالا يعنيه و لقيي مالا يرضيه) دەڵێن هەر کەسێك تەدەخولی شتێك بکا یا شتێکی دەبیستێتەوە گوێی لێدەبی کە پێی خۆش نییە، تکا دەکەم لە ئیعلام قسەیەك کراوە لە ئیعلام وا وتراوە با بچێ ا علام جواب داتەوە، پەرلەمانتار هەیە قسەی کردووە وتوویەتی پەرلەمانتارمان هەیە سێ مووچەی هەیە، ئاخر بابە لە کوێ سێ مووچەی هەیە، ئەی حکومەت نییە بۆ نایبری وەزیری دارایی هیوادارم پەرلەمانتار نەگاتە ئەو ئاستە.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

تەواو ئێستا کاتت بۆ ئەگرینەوە سەبارەت بە تەوەرەکە قسە بکە.

بەڕێز عبدالستار مجید قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە بەراستی پەرلەمانتارەکان زۆر خاڵیان باس کرد، رەخنەیان باس کردوو داتایان باس کرد داوای روونکردنەوەیان کرد، بەڵام من قسەکان پوختدەکەمەوە لەمە ئەمن پێم وایە داهاتەکانی ئێمە کە سەرچاوەکانی داهات بریتین لە ناوخۆ، نەوت، ئەو پارەی کە لە عیراقەوە دێ، خاڵە سنووریەکان، ئەوەی کە لە هاوپەیمانانەوە بۆ ئێمە هاتووە، ئەمە داهاتی هەرێمی کوردستانە، ئەمن پێم وایە ئەم داهاتانە کۆ بکرێتەوە بەشێوەیێکی رێك و پێك پێم وایە داهات بەشی مووچەی هەرێمی کوردستان دەکات، بە دوو مەرج یەك رێ لە قاچاقی بگیرێت قاچاغی نەوت قاچاغی هەر شتێك کە لە سنوورەکان دێ، بێ ئەوەی گومرگ بدات، بەبێ ئەوەی باج بدا، ئەوەی پەیوەندی بەتایبەتی بە وەزارەتی کشتوکاڵیشەوەیە کە ئێمە لە لیژنەی کشتوکاڵین فەرموو حەیوان دێ بەبێ ئەوەی هیچ رسوماتەکی هەبی، بەبێ ئەوەی بزانن کە ئەم حەیوانە نەخۆشە یان نا حەیوانی نەخۆش دێ، کاکە فەرموو جوتیار دەڵێ ئەمن جووتی سەر مەڕم بە ملیۆنەکی کرییە ئێستا شەش سەد هەزار ناکا، بۆ کاکە لەبەر ئەوەی بە لێشاو لە دەرەوە دێ ئەمە زەربەیێکی گەورەیە لە بەرهەمی ناوخۆ، کابرا هەیە بە لۆری هێلکەی هێناوە دەڵێ کاکە وەرە کامیرەت بۆ دەکەمەوە ئەمن سەد و پازدە وەرەقەم داوە بەبێ ئەوەی وەرەقەیێکم بدەنێ بڵێ کاکە ئەتۆ پارەت داوە بەراستی ئەمە بۆ کوێ دەچێ، ئەمن پێم وایە رێ لە قاچاغی بگیرێ بەرێك و پێکی کۆ بکرێتەوە بەراستی ئەمە داهات زیاد دەکا، دوو ئەو داهاتەی کە هەمانە بەشێوەیێکی دادوەرانە دابەش بکرێ، فەرموو باسی چاکسازی دەکەین باسی چاکسازی لە خانەنشینیدا بکەین، لە خانەنشینی نایاسایی با لە دوو مووچە و سێ مووچە و چوار مووچە بکرێ، باس لە بندیوار بکرێ با لەو لیستانەی کۆمەڵێك گەندەڵی تیایە با بکرێ، ئەمن دڵنیام مووچە و بوجە بەشی هەرێمی کوردستان دەکا، ئەمن پێشنیار دەکەم بەخوا مزایەدە ناکەم حەز دەکەم ئێمە حکومەتێکمان هەبێ پەرلەمانێکمان هەبێ زۆر سەرکەوتووبێ خەڵکی خۆی زۆر چاك بەڕێوە بەرێ وە خزمەتیشی بکا، لە مانگی هەشتەوە با مۆڵەت بدەین بە حکومەت تا (2021/1/1) هاوکاریشی بین بۆ هەموو چاکسازییەکان پشتیشی بگرین لە هەموو چاکسازییەکان چاودێری بکەین هاوکاری بین، ئەگەر حکومەت توانی بەراستی ئەو چاکسازیانە بکا، ئەو کێشانە چارەسەر بکا، مووچەی خەڵك دابین بکا بوجەی

تەشغیلی دابین بکا، ئێمە دەست خۆشی لێبکەین سوپاسی بکەین، ئەگەر نەیتوانی ئێمە داوا ئەکەین ئەو حکومەتە هەڵبوەشێتەوە کاکە با حکومەتێکی تر تەشکیل کەین خۆ دنیا خراپ نابێ، وڵات هەیە لە ماوەی ساڵ و نیوێکا سێ ئینتیخاباتی کردووە ناکرێ بەراستی ئێمە هەروا تەماشاکەین و مووچە نەبی، بوودجە نەبێ کەسابەت نەت نەبێ هەر بڵێن کاکە نییە هەر بڵێن کاکە ناتوانین ئاخر کاکە ناتوانی ئیشەکەی وازلێبێنە کارەکە تەسلیم کەوە، ئەوەی کاک (هێڤیدار) ئەگەر مەجالم بدەی.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر مەرۆرە سەری، جەنابت پیاوێکی ئیمانداری زۆر لەسەر قسە رۆیشتن ئی پیاوی ئیماندار نییە، دوایی چیت هەیە لە دەرەوە پێی بڵێ، سوپاس مامۆستا لەسەر ئەو بابەتە قسە ناکەی، سوپاس مامۆستا، (رۆژان) خان، فەرموو.

بەڕێز رۆژان محمد کریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان، بەخێرهاتنی شاندی حکومەت دەکەم، دیارەوەك ئاگادارین لە ساڵی (2013) و (2014)ەوە قەیرانی دارایی رووی لە هەرێمی کوردستان کردووە وا ماوەی حەوت ساڵە دەرکەوتووە حکومەتی هەرێم لە قەیرانی دارایدا، جگە لە مووچەی مووچەخۆران کە پشتی پێ بەستووە هیچ شتێکی تری نییە لەم حەوت ساڵەدا حکومەت پێویست بوو بیر لەوە بکاتەوە لە رێگەی چاکسازی لە داهاتی نەوت، لە باجەکان، لە خاڵە سنوورییەکان داهات زیاد بکا، نەك دیسانەوە لەم ساڵدا دەست بباتەوە بۆ مووچەی مووچە خۆران کە مووچە کەم بکاتەوە، سەرباری ئەمەی کە ئەمانە نەکراوە لە (2020/4/23) کە دوای پەسەند کردنی یاسایی چاکسازی بە فەرمانێك کە لە وەزارەتی دارایی وەزیری دارایی دەری کردووە بە لێخۆشبوونی گومرگی، دیارە ئەمە جێگای دەست خۆشییە کە رێگری کردن لە لێخۆشبوونی گومرگی دەرکراوە، بەڵام دوا بەدوای ئەمە فەرمانێکی دیکە لە (4/30)ەوە دەرکراوە من هەموو فەرمانەکانی بەرێزیانم لەلایە دەرکراوە کە ئەو لێخۆشبوونە کۆمپانیاکانی نەوت و سەفارات و قونسولگەریەکان و هێزەکانی هاوپەیمانان ناگرێتەوە، لە کاتێکا بە بڕوای من ئەمە تەنیا بۆ کۆمپانیاکانی نەوتە، چونکە سەفاراتەکان لە یاسای گومرگی ساڵی (1984) ژمارە (23) لە ماددەی (156)دا رێکی خستووە ئاماژەی پێداوە، ئەمە بۆ ئەم لێخۆشبوونە بۆ کۆمپانیا نەوتییەکان لەم قەیرانە داراییە کە حکومەتی هەرێمی کوردستان تیایە ئەم دۆخەی کە مووچە خۆرانی پیا تێپەر دەبن، لەسەر یاسای چاکسازی هەر پرسیارێکی دیکە بۆ بەرێزیان یاسای چاکسازی لە ماددەی (13) هاتووە هەژمێرێکی بانکی بکرێتەوە کە وەزارەتی دارایی ئەیکاتەوە بۆ پاراستنی گشت شایستە داراییەکان مەبەستیەتی بۆ پاراستنی گشت شایستە داراییەکانی مووچە خۆرانە لە پەیرەوی ژمارە (4)دا لە ماددەی (31) یەکەم هاتووە کە ئەمە وەزارەتی دارایی رێنمایی پێ دەرکا وەزارەتی دارایی رێنماییەکەی دەرکردووە کە ئاخر رێکارە گیراوەتەبەر ئاماژە نەدراوە بەوەی کە ئەم ئەژمارەیە بۆ شایستە داراییەکانی مووچە خۆرانە، تەنیا ئاماژە

دراوە بەوەی کە بەس بۆ مووچە وەرگرتن بێ، بەراستی ئێمە ئەمانەوێ یاسای چاکسازی لە (أ)ەوە تا (ی)ی جێبەجێبکرێت، ئەگەر چاکسازی فعلی بکرێت، ئەمە کەم و کورتییێکە لەوەی کە یاسای چاکسازی وەکو خۆی جێبەجێ ناکرێ، پرسیارێکی ترم ئەو برەی کە لە مووچەی مووچە خۆران ئەبڕێ بۆ خانەنشینی تا ئێستا لەکوێیە ئەو (7٪) کە لە مووچە دەبڕێ چی لێدێ ئەو برە؟ پرسیارێکی ترم لە ساڵی (2015)ەوە پلە بەرزکردنەوەی فەرمانبەران راگیراوە ئەمە نەك پاڵپشت بوو بە یاسا بەڵکو پێچەوانەی یاساشە، هاوکات ئەوەی کە کاك (بالانبو) ئاماژەی پێدا پلە بەرز کردنەوەی پێشمەرگە ناکرێ بە هیچ بیانوێك پلە بەرز کردنەوەیان رابگیرێ.

بەڕێز د.رێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەرێزان ئەندامانی پەرلەمان، بەرێز وەزیری دارایی، داوا ئەکا دوو دەقە قسە بکا دواتر دەرفەت دەدەین بە ئەندامانی پەرلەمان، فەرموون بەرێزتان.

بەڕێز ئاوات شێخ جەناب/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هاورێیان پێخۆشحاڵم بەرێز سەرۆکی پەرلەمان، بەرێز جێگر ئامادەبووانی بەرێز، خوشك و برایان ئەوەی من دیقەتم داوە معەدەل هەر بەرێزێك لە ئێوە کە دەست پێدەکات لە معەدەل لە بەینی هەشت بۆ دە پرسیار ئەکات هەمووشتان وا قسە ئەکەن کە بێ خەبەرن، بمبوورن کە من ئەو قسەیە ئەکەم ئاگاتان لە وەزعی دارایی نییە، ئاگاتان لە وەزعی وڵات نییە وەکو وایە ئەو دوو مانگە فەقەت دوا تاخیر بوونی مووچەتان دیبێ فەقەت ئەم (21٪)ە یەکەم جارە لە تاریخی کوردا نەبووە لە (2014)ەوە ئەم موشکیلەیە هەیە تا ئەمرۆ

بەڕێز د.رێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەرێزان ئەندامانی پەرلەمان من ئاگام لە قسەکانی کاك (ئاوات)ە، ئەگەر پێویست بێ یەکێك قسە بکا ئەو دەمی قسە دەکەین، فەرموو بەردەوام بە کاك (ئاوات).

بەڕێز ئاوات شێخ جەناب/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەرنامەکەی ئێوە بۆ ئێمەتانداناوە سوئالتان لەسەر سەر و لەسەر چاو، ئێوە شەست و حەوت رەفیق لێرە پرسیار ئەکا، بە معەدەل لە بەینی شەش بۆ حەوت بۆ هەشت بۆ دەپرسیار ئەکا یەعنی خۆتان بخەنە شوێنی ئێمە، ئێمە شەست و حەوت زەربی شەش بکەن ئێمە چۆن ئەتوانین سوئال جواب دەینەوە، یەعنی ئەوەی کە من پێتان دەڵێم تکام وایە ئێوە کە خۆتان خەڵکی ئەم وڵاتەن هەندێ لە مەشاکیلەکانی ئەزانن دوور مەودایە عونقی تاریخی هەیە، کێشەکانی هەیە، ئێمە بما نەوێ بەیەکەوە وەکو چۆن قانوونی چاکسازیمان پەیرەو کرد لاپەرێکی تازەمان بۆ ئەو حکومەتە بۆ ئەم نیزامە سیاسییە دەست پێکردووە لەو ئیتارەوە قسە بکەن، ئێمە کە هاتین قانوونی چاکسازیمان لێرە بەیەکەوە دەرکرد لە دوای ئەوە چیمان

کردووە لەسەر ئەوە محاسەبەمان بکەن، لەسەر ئەوە لیمان توورە بن، لەسەر ئەوە رەخنەمان لێبگرن، بەڵام هەر یەکێك لە ئێوە بەلایەنی کەم شەش پرسیار بکا خۆتان بخەنە شوێنی ئێمە چۆن ئەتوانن شەش سەد پرسیار لەبەر بکەی؟ چۆن من لەو وەختەوە دەمەوێ بیاننوسم فریای نووسینەکەی ناکەوم باوەڕتانبێ، ئەوە چوار لاپەرەم نووسیوە فریای نووسینەکەی ناکەوم ئیتر چۆن ئەتوانین جوابی شەش سەد پرسیار بدەیتەوە، تکایە موراعاتی ئەو نوقتەیە بکەن لەگەڵ ئیحترامی زۆرم.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بەڕێز وەزیری دارایی، کاك (مم) ئەبێ ئێمە دەرفەتت بدەین قسە بکەی، ئەگەر ئەو قسانەی ئێمە دەیکەین لە سەرۆکایەتی پەرلەمان، تۆ ناتوانی تەوزیح بدەی، قسەی خۆم دەکەم ئەگەر ئەوە نەبوو کە ئێوە دەتا نەوێ دەر فەتت دەدەم، بەڕێز وەزیری دارایی دەستتان خۆش بێ ئەندامانی پەرلەمانی کوردستان لە بێخەبەریان نییە کە پرسیار دەکەن هەموو ئەو پرسیارانەی کە دەیکەن، ئەوان لەوە نیگەران بوون.

بەڕێز ئاوات شێخ جەناب/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من مەخصەدم ئەوە نییە ئەوان خراپ لەمن گەیشتوون، من دەڵێم هەموومان لەو وەزعەی کە ئێستا هەیە بێ خەبەر نین یەعنی ئاگامان لێیەتی.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا قسەکەی جەنابت واز حە هەموو ئەندامانی پەرلەمانی کوردستان لە ئاگاییەوە پرسیار دەکەن مەبەستیانە لە جەنابتان لە حکومەتی هەرێمی کوردستان وەڵامی ئەو پرسیارە جدیانە وەرگرن کە خەڵك لێیان ئەکا، یا لەلای خۆیان دروست بووە، بەڕێزان با بەردەوام بین، کاك (بهمن)، فەرموو.

بەڕێز بهمن کاك عبدالله احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای بەخشندە و میهرەبان، من پرسیارەکانم زۆرە، بەڵام بۆ هەموو ستافی حکومییە بەخێرهاتنیان ئەکەم، یاسای چاکسازی بە کوێ گەیشت هەنگاوەکانی جێبەجێکردنی؟ بایۆمەتری جێبەجێ دەکرێ ئەم مانگە یا جێبەجێ ناکرێ، ئەوەی ناوی لە بایۆمەتری نییە مووچە وەردەگرێ یان وەرناگرێ؟ دوو مووچە و سێ مووچە و بندیوار کەی ئەبڕێ؟ دوێنێ حاڵەتێك روویداوە کە کەسێك خۆی خنکاندووە ئێستا لە هەموو راگەیاندنەکان بڵاوبۆتەوە دوێنێ هەمووی لێرە کردمان بە هەرا وتمان کاکە لە برسا خۆی کوشتووە ئێستا لە راگەیاندنەکان بڵاوبۆتەوە، وابزانم وتەبێژی پۆلیسیش لێدوانی داوە کە چوارمووچەی هەیە، ئەو کۆمپانیایانەی بەخشراون لە باج بەراستی تەواو ئیتر باجیان لێوەردەگیرێ لێخۆشبوونە گومرگییەکان تەواو ئیتر لەم مانگەوە جێبەجێ دەکرێ لێخۆشبوون نامێنێ؟ قەرزەکانی حکومەت کەی وەردەگرنە؟ بۆ کەی دایناوە وەریگرێتەوە؟ یەکەی حیسابی پێشمەرگە و وەزارەتی پێشمەرگە و یەکەکانی

حەفتا و هە شتا لە مانگی چەندەوە یەك دەگرێ تەوە؟ کەی خاڵی سنوورییەکان کۆنتڕۆڵ ئە کەن لە پەروێزخانەوە هەتا ا براهیم خەلیل بەبێ ج یاوازی؟ دا هاتی ناوخۆی پارێزگا کان هەمووی دێ تە لای تۆ جەنابی وەزیری دارایی؟ بەرێز وەزیری دارایی ئەمە پرسیارە زۆر جار لەسەر شاشەکان هەندێ لە هەڤالانی ئەندام پەرلەمانانیش دەیلێن، ئایا بەراستی حکومەت پارەی هەیە و نایداتە مووچە، ئەگەر نایدا کێ ڕێگرە لە بەردەمت نایڵێ تۆ موو چە بدەی؟ دا هاتێکی شاراوە هە یە ج گە لەلای تۆ ئە گەر هە یە بۆ خەڵکی کوردستانی ئاشکرابکە؟ تکایە بۆ نوێنەرەکانی خەڵکی کوردستان، سەبارەت بە داهاتی نەوت ئەوەی دیلەیت ئەیڵێ تەواوە یان لە پشتی دیلەیتیشەوە شتی تر هەیە؟ سەبارەت بە دانوستاندنەکان ئێوە ئێ ستا لە بەردەم خەڵکی کورد ستان وا بزانم چوار بەرێزی شتان لە وە فدی دانو ستانکارە ئەوەی ئە ندام پەرلەما نەکانمان ئەوانەی کورد هەندێك لە بەغدا ئەیڵێ ئا یا بەرا ستی ئێ مە هەرێمی کورد ستان نەوت و دا هات و هەموو شتەکانمان ئەوەندە ناشەفافە، ئێمە تاوانبارین بەغدا وا مان لێ ئەکا ؟ ئا یا بەرا ستی دا هاتی ناوخۆ و خا ڵە سنوورییەکان و نەوتی عیراق ئەوەندە شەفافە و وەکو سەردەمی عمری کوری عبدالعزیزە لە عیراق؟ ئێ مە گەندەڵین وامان لێدەکەن؟ ئایا داهات و لەو غەدرەی لە عیراق لێمان دەکرێ بەرێزان لە وەفدی دانو ستانکار هەم لە بووجەی سیادی غەدرمان لێدەکا هەم لە قەرزەکان کە وەری دە گرێ و لە دا نەوە و سوەکەش کە دەچێتەوە سەری لەسەر ئێمە حیسابی دەکا و غەدرمان لێئەکا ئایا لێتان پر سیون ئەرێ دا هاتی کەر بەلا و نەجەف بەقەد داهاتی مەکە و مەدینە نەبێ کەمتر نییە بۆ کۆێ دەچێ؟ ئەی ئەوان بۆ خەریکن ئێستا دێن خەریکن داوای دا هاتی گوێزە کانی هەورامان و بەر خەکان و مەڕەکانی کورد ستانمان لێ دە کەن بۆ ئ ێوە ئەمانەیان پێنالێن؟

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (ڕێڤنگ) فەرموو، بەرێزتان ئاخر کەسن قسە دە کەن و پ شوویێك وەردە گرین بۆ ماوەی (1) سەعات سەعات (3) دێینەوە.

بەڕێز ڕێڤنگ محمد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ب ناڤێ خودێ بر ێز سەرۆکا پەر لەمانی پ شتگیریێ هەڤالێ خۆین پێ شمەرگە د کەم کاك (بالانبو)، کاك (سروان) و هەڤالێن دی بەحسێ پێشمەرگە کری بۆ پلە بەرزیێ پرۆژە یا سایێ ژ ماری (19) یاس وەزارە تا پێشمەرگەی ماددەیا شەش هاتیە کو پ ێدانا پ لەیی سەربازی یا سا هاتیە پەیرەو کرن کا بە چ یا سایەك وەزارەتا پێشمەرگە پلەت وانا بلند ناکەن؟ تایبەت ژی یەکەێن حەفتا و هەشتا حەتا ڤێ گاڤێ چەند سالێن یەك وەجبە جلی دایێ دیسان دەرمالە بۆ نایێنە گرێدان کە وەزارەتا دارایی چ هیجەتەك هەیە بۆ ناگر ێدان دیسان من دڤێتن مەسەلە ئەم هەندە دبێژن گوتنەکا ابن خلدون چەرخێ چاردێ گوتییە بەلك و بسەرما و ئەڤرۆکە تێتن دبێژیتن تەصنیفا دەولەتا دکاتن دەسەلاتداریێ دکات ئەڤ دەسەلاتداریا باشە ئەڤ گونجایە بۆ وی سەردەمی ئەم بەحسێ وان ناکەین بەحسێ وی دکەین کیژ نەگونجایە کیژ خراپترین دە سەلاتە بۆ ڤی

سەردەمی ئەژرۆکە ژ دگونجێتن دبێژیتن ئەو دەسەلاتداریە یان ئەو دەسەلاتداریێت بازرگان بن گەل بازرگان بوونە دەسەلاتدار یا دەسەلاتدار بوونە بازرگان وی وەختێ بانکێ دەولەتێ دەچنە ئیفلاسێ ڤی وەختێدا هەمی تشتەك رێکا کۆمپانیا وادێ دەرباز بیتن هەر بەرپرسەکی دانەن وەزیرەکی دانەن رێڤەبەرەکی دانەن ئەڤ دی بەرژەوەندی خۆ عەیار کا خودێ بکاتن ئەڤروکە ئەڤە بەری نووکە حەفت سەد سالا هاتیە گوتن لسەر مە نەگونجیتن بەلێ دیسان ئێمە هۆشدار دکاتن کو ئەڤ مەسەلا ڤەیرانا ئابووری و مەسەلا گەندەلی و مەسەلا دەسەلاتداری بێکڤە گرێداتن ئەگەر چاکسازییەکا سەراسەرا گشتگیری نەبیتن وی وەختێ بانکی دەولەتێ هەمی دەچنە ئیفلاسێ وەکی نوکە ڤەیرانێن ئابووری چێ بن خۆ خلاس کر ژ ڤێرێ چاکسازیەکا سەرانسەری دڤێت ئەم دەست پێبکەن، گەلەك سپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، سەعات (3) لێرە ئەبین بەرێزان ئەندامانی پەرلەمان هەموو پشوویێك کە وەری ئەگرین و ئەگەرێینەوە ناوی ئامادەنەبوان وەردەگرینەوە، زۆر سوپاس.

پاش پشوو

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەرێزان ئەندامانی پەرلەمان دەست بە دانیشتنەکەمان ئەکەینەوە، (لیزا)، خان، فەرموو.

بەڕێز لیزا فلك الدین صابر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەرێز شاندی حکومەتی هەرێمی کوردستان بەخێربێن، چەند پرسیارێکم هەبوو، پرسیارێکیان لەسەر پرۆژەی یاسای چاکسازییە هەر چەندە هەندێك پەرلەمانتاری بەرێز باسیان لەو خاڵە کرد ئەویش مەسەلەی قەرزەکانە، بەرێز وەزیری دارایی لە پرۆژەی یاسای چاکسازی یەکێك لە ماددەکان باس لە وەرگرتنەوەی قەرزەکان دەکا لە رۆژی (2020/5/5) ئەنجومەنی وەزیران بڕیاریدا کە وەرگرتنەوەی قەرزەکان دەست پێبکا بەرێزیشتان لە رۆژی (2020/5/13) داواتان لە بانکی بازرگانی لیژنەیێکی ئەنجومەنی وەزیران و بەشی یاسایی وەزارەتەکان و داواکاری گشتی کرد کە دەست بگرن بەسەر موڵکی خاوەن قەرزەکان، ئەوەی جێگەی پرسیارە ماوەی دوو مانگ بەسەر ئەو بڕیارە دەرچووە جگە لە گەرانەوەی پێنج سەد ملیۆن دینار لە خاوەن قەرزەکان هیچ بڕە پارەیێکی تر نەگەراوەتەوە، ئایا هۆکاری ئەمە چییە؟ پرۆسەکە بۆوا بەستی بەرێوە ئەچێ؟ پێشنیارێکیشم هەیە ئەگەر هەر خاوەن قەرزێك ئەوانەی کە قەرزیان لە حکومەتی هەرێمی کوردستان کردووە، ئامادە نەبن پارەکە بگەرێننەوە یاخود ئەو رەهنانەی کە دایان ناوە بەرامبەر ئەو قەرزەی کە وەریان گرتووە، ئێوە دەتوانن بیانخەنە لیستی رەشەوە، بۆ هەنگاوێکی وا نانێن؟ هەروەها پرسیارێکی دیکەشم بۆ شاندی دانووستاندکارە، حکومەتی عیراق لە مانگی رابردوو لە رێگەی پەرلەمانی عیراقەوە بڕی پێنج ملیار دۆلاری دەرەکی، پانزە ترلیۆن قەرزی

ناوخۆی کرد کە بەشی زۆری بۆ پ ێدانی موو چەیە و بە شێکی کەمی شی بۆ وەبەرهێنا نە، هەموو دەزا نین ئەگەر بە دەنگی فراکسیۆنە کوردییەکە نەبوایە ئەو یاسایە تێنەئە پەری یاخود ئەو بڕ یارە، بۆ یە دە کرێ ئێوە فشار بخەن یاخود داواکارییەك ئاراستەی حکومەتی عیراق بکەن بۆ ئەوەی بەشێك لەو پارەی کە قەرز کراوە بدرێت بە حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ ئەوەی بتوانێ مووچەی خۆی بدات، هەروەها پر سیارێکە تریشم سەبارەت بە فەرمانبەرانی بەنداوەکانە کە ماوەیە کە را ستی ماذ یان گر تووە ئەوان دە ڵێن نزیکەی چوار مانگێك دەبێ کە مووچەکانیان لەلایەن حکومەتی عیراقەوە بۆ نەهاتووە، ئەو موو چانەیان لە ساڵی (2017)ەوە چۆتەوە سەر حکومەتی عیراق وا تا حکو مەتی عیراق و وەزارە تی دارا یی عیراق ئەو پارە یە ئەنێرێ بۆیان، باشە هۆکار چییە چوار مانگە پارەی ئەو فەرمانبەرانەی بەنداوەکان نانێردرێت؟ کە ئەوان ماذ یان گر تووە؟ بەرێزان ئە مە پر سێکی زۆر جددی یە چونکە بە نداوەکان پێوی ستیان بە چاودێری بەردەوامە ئەگەر فەرماذ بەرانیان مانبگرن لە هەر ئە گەرێکی کێ شەیێکی تەکنیکی ئەوە رەذگە کارە سات رووبدات بۆ دانیشتوانی دەوروبەری ئەو بەنداوانە، هەروەها پر سیارێکی تری شم لە سەر بایۆمەتری یە ئا یا قۆ ناغی دووە می بایۆ مەتری بە چی گەی شت؟ هەروەك دەزا نین کە پر سی بایۆ مەتری یەکێ کە لە میکانیزمەکانی یاسای چاکسازی، بەڵام بەڕای من بایۆمەتری تەنها پرسی.

بەڕێز د.رێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان

سوپاس (لیزا) خان، کاك (سیروان)، فەرموو.

بەڕێز سیروان فرج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ یە ئەڵێم بەخێر بێن، چونکە دەمێ کە چاوەروانیان دە کەین بە هەموو شێوازێك، لە گەڵ هاورێیا نا هەوڵما ندا کە وە فدی حکو مەت بێ تە ئ ێرە، من پر سیارەکانم چڕ ئەکە مەوە لە گەڵ ئەوەش کە خۆ شم سەعات را ئەگرم، یەکەم شت پرسیارە جەوهەرییەکە ئەوەیە کە ئایا پێش جەژن خەڵك مووچە وەردەگرێ یان وەرناگرێ؟ پرسیاری دووەمم کەی وەفدی دانوستانکار کوردستان ئەچێت بۆ بەغدا؟ پرسیاری سێیەمم چەند جارێکیش بە نامە لە بەرێز وەزیری دارایم پرسیوە و ئێستاش ئەیپرسمەوە، بڕیار بوو کە هەژماری بانکی بکرێتەوە، هەژماری بانکی بۆ گرینگە لەبەر ئەوەی کێشەی گەورەی دوو مووچەیی زیاتر حەل ئەکا بەرێزتان فەرمانتان دەرکردووە بۆ جێبەجێ ناکرێ؟ دوای ئەوەش دیسانەوە پرسیارێکی جەو هەری تریش هەیە زۆر شایعە ئەم لیستی ناوانەی کە بڵاودەکرێتەوە کە جەنابتان ئەڵێن پارەمان لەبەردە ستایە دابە شی ئەکەین بۆ بە شەش حەفتە و پێنج حەفتە و چوار حەفتە، بۆ بە یەك رۆژ یا دوو رۆژ دا بەش ناکرێ؟ بابەتێکی گرینگ لەناو راپۆرتەکە هاتووە هەرچەندە راپۆرتەکە تەواو نییە، کامل نییە، بەڵام من یەك شت ئەڵێم هاو کاری هاو پەیمانان کە بەردەوا مە و نووسراوی شە شەش ماذ گە هە یە بۆ ه ێزی پێ شمەرگەی کوردستانە، چ رێگرییەك هەیە کە بڵێن هێزی پێشمەرگەی کوردستان هەموو رۆژێك کە هاوکارە کە لەکاتی خۆ یا، چونکە لا یەنێکی دەرەوە یە ئەو هاوکاری یە بۆ چی ئەو بڕە پارە یە تەرخان ناکرێ بۆ ه ێزی

پێشمەرگەی کوردستان بەلایەنی کەمەوە ئەمان زامن بن گرێنتی بن هەموو مانگێك پارە دێت و بیان دەن بە وان؟ لەبەشێکی تریشا چی بکرێ بۆ زیاد کردنی داهاتی ناوخۆ؟ برادەران زۆر شتی گەورەیان وت، بەلاّم من زۆر شتی بچکۆلە ئەلێم ئەشکرێت لە بڕیارێکی وەزیرێکی بەرێزا ئەبێت بە نمونە خانەنشین کردنی ئەو کەسانەی کە چاوەڕێن خانەنشین بکرێن با شایستەێکی باش لەبری ئەوان ئەو دەر چوانەی لە زانکۆ و پەیمانگاکان چەندەها ساڵە چاوەڕێن هەموو ساڵێك سی هەزار کەس دەر چووی سێ کەسی تەعین نابێ، یەعنی ئەوان خانەنشین کەن بەو پاترەی کەمترە لەو پارەیە بەو بەشەی کە زیاد دەبێ، لەو پارەیە خەڵکی پێ دابمەزرێنن خەڵکیش بەوە رازییە یەعنی ئەو دەر چوانە دابمەزرێنن، بەلایەنی کەمەوە بۆ ئەوەی داهاتی ناوخۆ زیاد بێ لێرە، لە دەشتی هەشتی حەسارۆك شانزە هەزار و پێنج سەد عەرزە هەیە، تاپۆ کراوە، حکومەت داویەتی سیانزە ساڵە رێگە نادەن ئیشی تیا بکرێتەوە رێگەی بدەن پارەی تاپۆکە وەر گرن ملیارات دینارە خەڵك دەبوژێتەوە بەرژەوەندی خەڵك بەکار دەبێ هەلی کاریش دێتە ناو کوردستانەوە داهاتێکی باشیشە، خاڵە سنوورییەکانی کوردستان بە هەمووی دەست تێوەردانی حزبە تیایە من نمونەێك ئەدەم بە بەرێزتان جەنابی وەزیر نامەکەی منت لایە لە سنووری باشماغ ،تەبعەن لە سنوورەکانی تریش هەیە من بەدواداچوونم بۆ کرد، کوری گەنج هەیە بە زۆر سەرانە بە نایاسایی لە دوو دۆلار و نیو بۆ دە دۆلار وەرئەگری لە هەر تەنێك خۆلّ، خۆل خۆی بە دوو دۆلارە، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس کاك (سیروان)، کاك (جمال)، فەرموو.

بەڕێز جمال حویز مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە و میهرەبان، بەخێرهاتنی وەزیرە بەرێزەکان و ستافی ئەنجومەنی وەزیران دەکەم، سوپاسی خوشك و برایەکانم دەکەم کە بە تێر و تەسەلی رەخنەکانیان گرت لە بابەتی ئەو قەیرانە دارایەی کە رووی تێمان کردیە دەستیان خۆش بی، بەلاّم کەمتر باس لە چارەسەرەکان کرا راستی هەندێك چارەسەر هەنە خۆ هەتا هەتایێ ناکرێ ئێمە حکومەتی هەرێم و میللەتەکەمان لەو قەیرانەدا بژی بەداخەوە ئێمە لەسەر خاکێك دەژین خوای گەورە بە پیرۆزترین خاکی سەر زەمینی وەسف کردییە لە قورئانی پیرۆز، ئەگەر بهاتبا بمانتوانیبا ئەو خاك و ئاوەی خۆمان بە شێوەێکی زانستیانە وەبەربێنین سێ کوردستانی وەکو ئەو کوردستانەی خۆمانمان پێ دەژیاند، ئێستاش نەچووە بچی هەندێك رێکار هەنە ئەگەر حکومەتی هەرێم بیانگریتە بەر هەم نەجاتی ئەبی لەو بێ مووچەییە ئەو قەیرانەی کە رووبەڕووی مان تێدەکا ئێستا ئێران و تورکیا شەری ئاومان لەگەر دەکەن، پێوان وایە ئەوانە هیچی کەمتر نییە لەگەڵ نەوت، رۆژێك دێ ئاو بە قیمەت تریش دەبێ لە نەوتەکە، ئەوا ئێستا زێی دوکان شاهیدە بە لێدانی چەند تونێلێك لە ئێران رێرەوەکەشی گۆرییە، ئەو ئاوەی لەوەتی دونیا هەیە سێ رووبارمان سیروان و دوکان و قەندیل، زێر و گەو هەر دەرژێنە قورگی خەڵکانی ناوەراست و باشووی عیراق، خۆمان کەمترین

ئیستیفادەمان لێکردییە، لە کاتێکدا دەتوانین بە چەند تونێلێك دەتوانین دەشتی هەولێر دەشتی قەراج و کەندێناوە دەشتی ئاکرێ دەشتی گەرمیان وا لێبکەین چیتر سەوزە و میوە و نیسك و نۆك و مریشك و هێلکە لە تورکیا و ئێران نەینیتن، لە راستی بەرێز وەزیری دارایی میللەتەکەمان ئەگەر سێو و پرتەقال و مۆز و هێلکە و مریشك و بەرهەمی تورکیا نەخوا لەبرسان نامری، لە کاتێکدا ئەو سەروەتانە لە خاکی خۆمان بە زیادەوە هەیە ئەوەی من ئاگادارم لە وەزارەتی کشتوکاڵ گۆشت و مریشك نەك ئیکتیفای زاتی دەتوانرێ شێست هەزار تەنیش رەوانەی دەرەوە بکات بۆ مریشکی بەستوو تا کەی دینینە کوردستان؟ بۆ وا ناکەن ئەو مەنتوجاتانەی لە کوردستان کە خۆمان هەمانە لە ناوخۆ بەکار بێتەوە چیتر جوتیاران و خەڵکی خۆمان تووشی زەرەر نەبن، ئەگەر ئەو رێکارانە جێبەجێ بکەن چیتر سەدان هەزار گەنجمان بەبێ ئیشی نا سوورێتەوە، چیتر سێ یەکە مەکانی کۆڵێژ و پەیمانگاکان داوای دامەزرا ندن نا کەن، لە کاتێکدا خەتەرێکی گەورە لەسەر پرۆسەی خوێندن هەیە، ،سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك (راهی) بیرۆکەکەی تۆ تەواو دەکا، داوای لێبوردن دەکەم یەك پێوەرە بۆ هەمووان، کاك (راهی)، فەرموو.

بەڕێز راهی راهبر ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە و میهرە بان، ئێ مە کۆ مەڵێك پر سیارمان هەبوو، بەڵام د یارە برادەران با سیان کرد پرسیارەکانمان دەر بارەی موو چە بوو، لە بارەی بوود جە بوو، لە بارەی گرێبە ستە نەوتییەکان بوو، دەر بارەی سێیەکەمەکان بوو، بەڵام ئ‌سولیەن و پەیرەو یەن دوو بارەی ناکەینەوە بۆ ئەوەی کاتی ئ‌ێوە نە بەین، بەڵام دوو پرسیارم ماوە بۆ وەزارەتی دارایی بەرێز وەزیری دارایی ساڵی (2017) بۆریە نەوتێك فرۆشرا بە های یەك پۆینت شەش ملیار دۆلار وە دوا بەدوای فرۆشتنیشی بەکرێ گرتمانەوە وەکو حکومەتی هەرێمی کوردستان، بەرێز وەزیری دارایی حیکمەت و مەنتیقی فرۆشتنی موڵکێك بە بەها یەك وە لەدوای ئەوەش بە کرێ گرتنی بە هەمان موڵك و بەهەمان بەهایەکی تر، یەعنی حیکمەت لەکوێدا یە؟ موڵکێك بفرۆ شین دوا یی لەبەرامبەردا بەکرێ ی بگرین بە بەهایەکی زیاتر، ئایا وەکو حکومەتی هەرێمی کوردستان بژاردەتان لە بەر دە مە کە ئەم هەڵە یە ئابووریە راست کەنەوە؟ دوو بەرێز وەزیری دارایی جەنابتان مانگی (2) تەشریفتان هێنا بۆ پەرلەمانی کوردستان باسمان لە چاكسازی کرد، باسمان لە کۆ مەڵێك بابەت کرد بەتایبەتی لە سەر بابەتی دەرما ڵە کە ماددەی (5)ی یاسای چاکسازییە، جەنابتان لەوێ زۆر مناقەشەی ئەوەمان کرد کە روونبکرێتەوە ئەو ماددەیە بە رستەیەك کۆتایی نەیێت، بەڵام بەداخەوە دەنگی نەهێنا لە ئەنجامدا رستەکە وەکو خۆی دەرچوو ماددەکە بەم شێوازە تێپەری، جەنابیشتان دوا بەدوای ئەوە پەیرەوێکتان دەرکرد پەیرەوەکە باسی دەرماڵەی کرد، ئێستاش بۆ ئێمەی پەرلەمانتار روون نییە، چارەنووسی دەرماڵەکان بەرەو کوێ دەرۆن تکایە بۆمان روون کەوە؟ بۆ بەرێز وەزیری پلا ندانان بەرێز وەزیری پلان دانان لە هەرێمی کوردستان بێکاری (11٪) ئەو رێژەیە ئێمە هێزی کار لە هەرێمی کوردستان (40٪) هاوڵاتیانە ئەو رێژەیە رەنگە تا رادەیەك مام ناوەند و ئاسایی دیار بێت، بەڵام ئەگەر لێی بکۆڵینەوە نە ئاساییە و

نه مام ناوەندە بەشێوازێکی دیکە لە (10٪)ی ئەو چلەی واتا لە هەر چوار هاووڵاتییەك تواناى کارکردنى هەیە، یەك هاووڵاتی بێکارە بێ ئیش و کارە، من سوپاست دەکەم وەڵامم بدەیەوە پلانی ئێوە چییە بۆ ئەوە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، نوقتەی نیزامییە، کاك (اومید)، فەرموو.

بەڕێز ئومید عبدالرحمن حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر داوای لێبوردن دەکەم خالّی پەیرەوی نییە، بەڵام لەناچاریدا بابەتەکە ئەوەندە گەورە کرایە وەکو فراکسیۆنی پارتی دیموکراتی کوردستان ڕوونکردنەوەیەك دەخەینە ڕوو ئەگەر دەرفەت هەیە بە داوای لێبوردنەوە.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، فەرموو.

بەڕێز ئومید عبدالرحمن احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تایبەت بەو بابەتەی لە دانیشتنی پێشوو پەرلەمانتاری بەڕێز کاك (هێڤیدار) بابەتێکی خستە ڕوو، بەداخەوە لە دەرەوەی هۆڵ، هەم لە میدیا، هەم لە سۆشیال میدیا هەڵمەتێکی زۆر ناڕەوا دەرهەق هەم بە ئێمە وەکو فراکسیۆن هەم بە بەڕێزیان دەکرێ، جگە لەوەی قسەکانی کاك (هێڤیدار) گوزارشتە لە بۆچوونی کەسی، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ئەو باسی سەردەمێکی کردییە نەك خوانەخواستە خەلیفەی موسلمانانی باس کردبی باسی سەردەمی خەلیفەی موسلمانانی کردییە، لە دینی ئیسلامیشدا ئەگەر کفریش بێ قسەیێك کفریش بێ نەقلی کفر، کفر نییە، بۆیە ئەوەی کە کراوە ئێمە بۆ ڕای گشتی ڕایدەگەێنین کە بە داخەوە زۆر بە شەخسی کرا زیاتریش لە شەخسی کردنەکە بە سیاسی کرایە، هەدەف تێدا بە جۆرێك دەبینین کەوا هەڵمەتێکی زۆر گەورە دەرحەق بە ئێمە دەکرێ، لە پرانسیپی ئێمەشدا هاوسەنگی لەنێوان ئادابی گشتی کە دین تێیدا پێوەرە لەگەڵ ئادابی سیاسیەوە ئەو هاوسەنگییە ڕاگیراوە، جارێکی دیکە ئێمە بۆ ڕای گشتی ڕایدەگەێنین ئەو بابەتەی باس کراوە زۆر شێوێندراوە، هیوادارین ئەگەر هەڵەێك بووبێ بە دڵنیاییەوە قسەمان دەبی لەسەری، بەڵام هیچ هەڵەیەك نەبووە وەکو باسمان کرد تەنها گوزارشتێکی کەسی بووە بە سیاسی کراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەزانی کۆتایی پێبینن، هەمووتان کە قسە ئەکەن لە دەرەوە ئەڵێن هیچ شتێك لە مووچە و بوودجە و ژیانی خەڵك گرینگ تر نییە، خەڵك چاوەڕێی ئەوەیە ئەمرۆ جوابی خۆشی پێ بگا قسەی باشی پێبگا، ئەندامانی پەرلەمان چاوەڕێی ئەوەن وەڵامی پرسیارەکانیان بدرێتەوە کە پرسیاری کۆی خەڵکە (بدریە) خان هەموو ئەو کەسانەی کە موسلمانن کە دینەکەیان دینی موسلمانە خۆیان بە موسلمان دەزانن، ئەوەی کە (هێڤیدار) وتوویەتی ئەگەر سەرباری ئەو ڕوونکردنەوانەی کاك (اومید) داویەتی ئەگەر شعوری هەر

کەسێکی موسلمانی بریندار کردووە من لەجیاتی (هێڤیدار) داوای لێبوردن لە خەڵکی کوردستان دەکەم، کۆتایی پێ بێنە (بدریە) خان، (خدیجە) خان، فەرمووو.

بەڕێز خدیجە عمر طە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

چەند پرسیارەکەم هەیە راستەوخۆ پرسیارەکان دەکەم بۆ بەڕێز وەزیری دارایی، سەبارەت بە ڕێنمایی وەزارەتی دارایی ژمارە (12) بڕگەی پێنجەم خاڵی هەشتەم کە باسی هەڵوە شاندنەوەی خزمەتی پێشمەرگایەتی و ئاوارەیی دەکاتن، ئایا لێرەدا مەبەستتان ئەو خزمەتەیە کە خوار (16) ساڵ باسکراوە خزمەتەکەیان؟ پێم وایە بەپێی یاسای چاکسازی ئەوانەی لە سەرووی (16) ساڵ خزمەتیان هینابیتەوە ئەوانیش تەئسیرەکی لەسەریان نابیتن، پێم باشە جەنابت بە روونی باسی ئەو خاڵە بکەی، بۆ ئەوەی خەڵکی زیاتر دڵنیا ببیتەوە چونکە پرسیارەکی زۆر لەسەر ئەم بابەتە کراوە، پرسیارەکی تریش سەبارەت بە یاسای چاکسازییە ئایا ئەنجامی جێبەجێکردنی یاسی چاکسازی کەی دەرئەکەویت، کە بتوانین وەك سەرچاوەیەك بۆ زیاد بوونی داهات ئیعتیمادی لەسەر بکەین؟ سوئالێکی تر ئایا ئەو مووچەی لە مانگی داهاتوو ئێستا ئیشی لەسەر دەکەن کە بدەن مووچەی مانگی (7)ە؟ ئەگەر وایە مانگی (3،4،5،6) چی لێدێتن؟ بڕیارەك هەیە لە ئەنجومەنی وەزیران دەرچووە بڕیاری ژمارە (33) سەبارەت بە پێداچوونەوەی هەیکەلیەتی وەزارەتەکان، ئایا ئەم بڕیارە بۆ ئەوەیە ژمارەی وەزارەتەکان کەم بکرێتەوە یاخود پێداچوونەوە بەهەیکەلیەتی وەزارەتەکان لە ناوخۆدا بکرێتن؟ چونکە لە راستیدا ئێمە لە هەرێمی کوردستان زۆر وەزارەتمان هەیە، وڵاتێکی وەکو ئەڵمانیا کە هەشتا ملیۆن کەسە تەنها نۆ وەزارەتی هەیە، پرسیارەکی تریش حەز دەکەم بەڕێز وەزیری دارایی زۆر بە روونی ئەگەر پێمان بڵێ وەڵامێکمان بداتەوە سەبارەت بە سێ یەکەمەکانە کە بەگشتی وە بەتایبەت ئەوانەی کە لە ساڵی (2016)، (2017) تەخەروجیان کردییە، ئایا دەتوانن یان نیەتتان هەیە کە دایان بمەزرێنن یاخود نا؟ پرسیارێکم هەیە لە بەڕێز وەزیری هەرێم بۆ دانوستاند ئایا لەسەر ئاستی نێو دەولەتی کە کێشەکانی نێو هەولێر و بەغدا چارەسەر بکرێ، چونکە ئەوەی کە دیارە وازحە عیراق نایەوێ لەگەڵ هەرێمی کوردستان ڕێك بکەوێ نیەتی نییە چونکە بەخۆشی لە وەزعەکی ئابووری زۆر خراپدایە؟ نوقتەی نیزامیشم هەیە ئەگەر دەرفەتم بدە.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

وەختەکەت تەواو بووە کاتێکی تر داوای نوقتەی نیزامی بکە، (د.ریبوار)، فەرموون

بەڕێز ریبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان لە ئەنجومەنی وەزیران وێڕای ئەوەی هەندەك تێبینیم هەیە لەسەر دەقی راپۆرتی لیژنەی دارایی، بەڵام لەبەر کات ڕێك دێمە سەر (بیتل قصید) ئەویش ئەوەیە بەڕێزان لە ئەنجومەنی وەزیران دەپرسم ئایا کە ئێمە یاسایەکمان دەرکرد بەناوی یاسای چاکسازی من بە میکانیزمێك یا بە سەرچاوەیەك لە باشتر

کردنی باری دارایی هەرێمی کوردستانی ئەزانم لە حکومەتی هەرێمی کوردستان، یەکێك لە گرینگترین برگەکانی ئەو یاسایە بریتییە لە وەرگرتنەوەی قەرزەکان لەئێوەی بەڕێز ئەپرسم کە هەم ئێوەمانان و هەم ئێمەش لە بەردەم مەسئولیەتێکی ویژدانیداین بەرامبەر بە خەڵکی خۆمان وەکو نوێنەرێکی گەلی کوردستان لێرەوە لێتان ئەپرسم بۆچی تاوەکو ئێستا ئەو قەرزانەتان وەرنەگرتۆتەوە کە ئەگەر بە نمونە باس بکەین تەنها کۆمپانیای نالیا حەوت سەد و پەنجا ملیۆن دۆلاری لە ئەستۆیە بۆچی تاوەکو ئێستا وەرتان نەگرتۆتەوە؟ لە بەر ئەوەی بە وەرگرتنەوەی ئەو قەرزانە هەم باری دارایی حکومەتی هەرێمی کوردستان باشتر دەبێ، هەمیش بۆ مووچەی مانگی (3) رەنگە باش بێ، دیسان ئەپرسم بەڕێز وەزیری دارایی ئەو دەنگۆیانەی هەیە کە لە سەر مەرزەکان و خاڵە سنووریەکان و گومرگەکانە جەنابتان لە پۆزشنێکی ئەوتۆدا کە من دڵنیام زانیاری وردتان لە بەر دەست دایە، ئایا ئەوەی دەگوزەرێ لەم مەرزانە راستە؟ بەتایبەتی ئەوەی کە دەنگۆی ئەوە هەیە یا هەندێك لە میدیاکان باسی ئەوە ئەکەن کە لە هەندێك مەرزدا داهات نایێتەوە هەرێمی کوردستان، دەمانەوێ راستی ئەم بابەتەمان بۆ روون کەیەوە کە ئایا مەرز هەیە لە هەرێمی کوردستان داهاتەکەی نەیێتەوە حکومەتی کوردستان و خەزێنەی گشتی؟ ئەگەر ئەوە راستە کە نایێتەوە هۆکارەکانی چین؟ دیسانەوە لە جەنابتان ئەپرسم هەم دیس بۆ بابەتی یاسای چاکسازی جەنابتان ئەزانن یەکێك لە گرینگیەکانیشی بریتی یە لەوەی کە مووچەی خانەنشینی نارەوا دەبڕدرێ، ئایا ئەمە بە چ هەنگاوێك گەیشتووە؟ ئەوەی لێرە و لەوێ گوێمان لێدەبێ ئەوەیە کە هەندێ پینە و پەرۆ هەیە بۆ چارەسەر کردنی ئەو بابەتە، ئایا ئەمە راستی بۆ هەیە؟ بابەتێکی تر هەیە رێك داخوازی ئەو خەڵکە یە کە بە ئێمە گەیشتووە ئەو پاشەکەوتە کە لە ساڵانی رابردوو لە کابینەی هەشتەم هەبوو، ئایا لەئێستایا لە هەکبەی حکومەتی هەرێمی کوردستان هەیە بە میکانیزمێکی دیاریکراو بیاندا تەوە؟ بابەتی ئەوەی کە بڕینی (21٪) لە مووچەی مانگی شوباتا ئایا ئەمە مەصیرەکەی بە کوێ ئەگا؟ بە پاشەکەوت ئەژماری ئەکەن یان بە صیفەتێکی تر؟ کە پێویستە روونکردنەوەی لەسەر بدەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆ بەڕێزت، کاك (کاوە) هەر چیت هەیە بە کاك (سیپان) بڵێ سەرەیەتی باقسە بکا، کاك (سیپان)، فەرموو.

بەڕێز سیپان سالم حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز سەرۆکا پەرلەمانی پەرلەمانتارێن بەرێز زۆر بە وردی بەحس لە کێشا دارایێن هەرێما کوردستانێ و قەیرانا دارایی و مەعاناتێن هاولاتی هەرێما کوردستان و فەرمانبەرا کر یا وا خەلکی هەرێما کوردستانێ چاوەرێدکاتن ئایا دەرئەنجامێ ڤی رۆنیشتنێ کو هەتاکو ئێستا پتر ژ چوار دەمژمێرا ڤێ رۆنیشتنێداینە و زۆر بەیا پەر لەمانتارا پر سیارێن خۆ ئاراستەی وەزیرێ ناڤبەری کروو راپۆرتا لیژنەی تایبەتمەند ژی هەبوویە ئایا دەرئەنجامی ڤی رۆیشتنێ دی چ بیتن؟ ئەگەر بتەنێ بەحس کرن بیتن مووچە نەهاتە دان و

گومرکان گه ندەلی تێدا هه یه و دەستی حزبی بالا دەستە لگومرگان و کاربەدەستێ بالا یان دێ هەرێمێ داهاتێ ڤێ ولاٚتیدا گرتییه خەلکی هەرێما کوردستان هەمی ڤی چەندی دزانیتن، خەلکی هەرێما کوردستانێ چاڤەێدکاتن ئایا دەر ئەنجامی ڤی رۆیشتنێ دی چ بیتن؟ ئه گەر هیچ دەرەنجا مەك نەبیتن ئا یا ئەڤرۆ کە لڤێرە بۆ رونیشتین؟ ئەڤە کو ئەم دبێژین زۆربەیا هاولاتێن هەرێما کوردستانێ دزانن، لڤێرێ سێ پرسیار هەنە ژ ئاراستەی وەزیرێ دارایی دکەم جەنابێ وەزیرێ دارایی ئەگەر ئەم بەحس لە نەهێلانا بندیوارا بکەین و نەهێلانا گەندەلییێ بکەین تکایش وەزارەتا جەنابێتە بلا دەست پێبکەین لسنورا پارێزگەها دهۆکێ دەیان فەرمانبەر هەنە لگەنجینان مووچەی خۆیا وەردگرن بێ کو یەك رۆژێ دەوامێ بکەن، ئا یا ئەڤرۆکە فەرمانبەری حکومەتی پێویستی ب چەندینە کو ئەڤ فەرمانبەرێ بهێنە دابەش کرن بسەر وان ئەنوك پێدڤیتن فەرمانبەران و ئەمرێ دامەزراندنێنە بەرسڤێ لسەر ڤێ پرسێ بدەی ، هەروەسا ئەم دڤێت ئاماژە بشتێکی ژی بدەم لچەند رۆژێ دەربازبوێدا جەنابێ تە بخۆ سەرەدانەکا مەیدانی ژ بۆ دەروازەیان کر ژوان دەروازا ابراهیم خەلیلا ئایا لڤێرێ دپرسم داهاتێ ابراهیم خەلیل چەندە جەنابی وەزیری؟ ئایا داهاتێ ڤی گومرکێ ی سەرجەم گومرکێن بشێوەیەکی گشتی ڤەگەرێتە خەزینا حوکمەتێ یان دەستێوەردانا حزبی دگومرکان ژی بتنێ (25٪) ڤەدگەریتە وەزارەتێ؟ دگەل هەندێدا ژی ئا یا دەنگو ئەوێ چەندێ هەیە کوسولاٚتێن تایبەتێ گومرکا ابراهیم خەلیل ناگەهنە بەردەستێ تە بەلکۆ ژلای بریکاری تە دێنە دیتن، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك (رزگار) لێرە نییە کاك (کاروان)، فەرموو.

بەڕێز کاروان عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە و میهرەبان، هەڵبەت ئێمە لە هەرێمی کوردستان سێ سەرچاوەی داهاتمان هەیە کە داهاتی نەوت و ناوخۆ و وە تەمویلێکی بەغدامان هەیە، بە گوێرەی موازەنەی (2019) من لەسەر هەر سێ تەوەرەکە بە خێرایی قسە دەکەم ئەگەر پێم نەبری سوپاست دەکەم، یەکەم ئێمە هەموو مانگێك شەست ملیۆن دۆلار وە لە ساڵێکدا حەوت سەد و پەنجا ملیۆن دەدەین بە بۆری نەوتی گواستنەوەی نەوت وە لە کاتێکدا خۆمان بۆڕی نەوتی هەرێمی کوردستان وەکو حکومەتی هەرێمی کوردستان هەمان بووە، بەڵام بە بڕی ملیارێك و شەش سەد ملیۆن دۆلار داومانە بە کۆمپانیایەکی ئەهلی لە هەرێمی کوردستان کە لێرەوە نامەوێ ناوەکەی بێنم، دووەم ئێمە هەموو مانگێك پەنجا ملیۆن دۆلار واتا لە ساڵێك شەش سەد ملیۆن دۆلار دەدەین بە تورکیا وەکو ولاٚتێکی خانە خوێ لەوەی کە بۆری نەوتی پێدادەروات وە لە هەمان کاتیشدا هەموو مانگێك سی ملیۆن دۆلار وە ساڵانە سێ سەد و شەست ملیۆن دۆلار هەر بدەین بە تورکیا وەکو قەرزێك کە تا ئێستاش نازانین ئەو قەرزە هۆکارەکەی چییە؟ چۆنە؟ کەی بووە؟ چەندە؟ بۆ کەیە؟ من داوا لە بەڕێز وەزیری دارایی دەکەم کە روونی بکاتەوە، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان ئەم رەقەمانەی کە من

باسیان دەکەم بۆ مانگێك دەکاتە سەد و هەشتا ملیۆن دۆلار لە ساڵێکا دەکاتە ملیارێك و شەش سەد و هەشتا ملیۆن دۆلار، ئایا بەراستی ئەگەر حکومەتی هەرێمی کوردستان لە رێگەی سۆمۆوە نەوت تەصویق بکات ئەم پارانە دەدات؟ ئەمە یەکەم، دووەم هەموو مانگێك نەوتی هەرێمی کوردستان بە حەوت پۆینت بیست و پێنج دۆلار کەمتر دەفرۆشێت، پێنج دۆلاری تری دێتە سەربار کە دوو پۆینت پێنج دۆلار پارەی پریپیمێنتە، واتا نەوت هێشتا نەفرۆشراوە، پارەکەی وەرگیراوە، کە خەڵکی ئەم کوردستانە باجەکەی دەدا تا ئێستا بەرێز سەرۆکی پەرلەمان وە لە هەمان کاتدا دوو دۆلار و نیو وەکو مەعدەناتی لە نەوتی حکومەتی هەرێمی کوردستان کەم دەکرێتەوە کە ئەمە بەراستی خەتەرێکی یەکجار گەورەیە لەسەر هەرێمی کوردستان کە خەڵکی کوردستان دووبارە باجەکەی دەدات، سێیەمینیان ئێمە ئەگەر لە رۆژێك دا چوار سەد و حەفتا وحەوت هەزار بەرمیل نەوت بەرهەم بێنین واتا کۆی گشتی دەکاتە شەش ملیۆن لە کۆی ئەم نەوتە لە رۆژێکدا سەد و چل و چوار هەزار بەرمیل وەکو کۆصل کەڤەری دەروا بۆ حەقی کۆمپانیاکان، کە لە ساڵێکدا دەکاتە سەرووی یەك ملیۆن و شەش سەد و نەوەت و دوو هەزار بەرمیل نەوت کە ئەم پارەیە پارەیێکی خەیاڵییە، من دەپرسم لە بەرێز وەزیری دارایی تەواوی تینی حکومەتی هەرێمی کوردستان ئەری ئەم پاریە تەواو نەبوون! ئایا ئیستسماراتی نەوتی لە هەرێمی کوردستان بە بەهای شەست و پێنج ملیار دۆلار کراوە تاوەکو ئێستا؟ ئایا دامەزراندن لە هەرێمی کوردستان بەر مەبنای ئەم پارەیە دوو سەد و پەنجا هەزار هەلی کار بەرهەم هاتووە لە هەرێمی کوردستان، نەخێر کە نەبووە تەمەنا دەکەم وەزیی دارایی جوابم داتەوە، دووەم بەرێز سەرۆکی پەرلەمان لە ساڵی (2015) و (2016) و (2017) و (2018) کورت هێنان بە بڕی پازدە ترلیۆن دینار بووە وە قەرزەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان لە هەموو کاتێك دا وەکو ئاماژەی پێدەکرێ بیست و حەوت ملیار دۆلار بووە، لە کاتێکدا داهاتی حکومەتی هەرێم لە ماوەی رابردوو زیارت بووە لە پەنجا ملیار دۆلار وە بڕی مووچە تەنها چل ملیار بووە، دەی من دەپرسم ئەم قەرزانە لە بەهای چی کراوە کەواتە؟ لە کاتێکدا سەقفی قەرزەکان دیار نییە وردەکاریەکەی دیار نییە ئەمەش بەرمەبنای ئەو راپۆرتەیە کە لە دیوانی چاودێری داراییەوە تەصدیق نەکراوە، کە خۆی لە ئەساسدا مەشمولی مناقەشە کردن ناکات، بەڵام ناچارین کە بیکەین بە بنەما، بەرێز سەرۆکی پەرلەمان، بەرێزان ئەندامانی پەرلەمان، بەهای گەندەڵی لە ساڵی (2018) بە بڕی دووسە و حەفتا و چوار ملیار و هەشت سەد و چل و دوو ملیۆن هەشت سەد و هەشتا و پێنج هەزار و دوو سەد دینار بووە لەسەر ئەم پارەیە یەك تاکە دینارێك نەگەرێنراوەتە بۆ خەزێنەی حکومەتی هەرێمی کوردستان، لە کۆی دووسە و هەشتا و پێنج قەزیەی دادگایی تەنها نەوەت و نۆ قەزیەیان.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، هەمان پێوەرە هەیە بۆ هەموان کاك (کاروان) چل پەرلەمانتار پێش ئێوە قسەی کردووە، سێ دەقە قسەیان کردووە کاك (کاروان) تکا مەکە حەقی خۆت سێ دەقەیە تۆ لەمن زیاتر لە پەیرەوەکە دەزانی بێدەنگ بە، بێدەنگ کاك (کاروان) بێدەنگ بە، نزیکەی چل پەرلەمانتار لەپێش تۆ سێ دەقە قسەی

کردووە ئیتیفاقمان کردووە لە بیدایەتی کۆبوونەوەکەیا کە هەمووتان یەکی سێ دەقە قسە ئەکەن، ئەو فایلە کە لەبەردەستتایە بیکە بە بیرۆکە بیکە بە شتێك کە لێرە ئەیخوێنینەوە، بێدەنگ بە ، کاك (شاخەوان)، فەرموو.

بەڕێز شاخەوان رۆوف مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لە خاڵی یەکەم دەست پێئەکەم، پرسیارەکە ئەوەیە، قەرزی کۆمپانیاکان ئەوانەی کە لەلای ئەو شەخصانەن کە لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان خەریکی ئیستیسمار و وەبەرهێنانن و کۆمەڵێك پارەی زۆریان وەرگرتووە، یەعنی ئەوە بەلامانەوە گرینگە لە راستیدا لەسەر ئەوە بەرچاو روونییەك هەبێ هەر چەند بەشێك لەو برادەرانە قسەیان لەسەر ئەو بابەتە کردووە، بەلاَم پێویست دەکا قسەی زیاتر لەسەر ئەو بابەتە بکرێ، خاڵێکی دیکە ئەوەی کە برای بەرێزم (د.رێبوار) باسی کرد بە نیسبەت گەرانەوەی داهاتی خاڵە سنوورییەکان بۆ خەزێنەی گشتی، لە خاڵە سنوورییەکان جگە لەوەی کە یەنی ئەوەی کە باس دەکرێ داهاتی خاڵە سنوورییەکان ئەوە جەنابی وەزیری دارایی بە ووردی متابەعەی ئەو بابەتە ئەکات و من دڵنیام ئەوەی کە ئیشی وصولاَت و رەسمییە پارەکە ئەگەرێتەوە بۆ خەزینەی گشتی، بەلاَم گرفتەکە لەوەیە ئەوەی کە لە خاڵە سنوورییەکان ئەکرێ مەجموعەیێك شەخصن، باشە ئەم شەخصانە یەعنی بابلێین خەریکی بردنی باری قاچاغ و پێنەدانی گومرگی رەسمی و یەعنی قاچاغچیەتی سنوورەکان لەسەر ئاستی شەخصا لە مەرزە سنوورییەکان ئەکرێ، خاڵێکی کە ئەوەی کە برای بەرێز کاك (بالانبو) پێشنیاری کرد من تەئیدی بۆ چوونەکەی ئەکەم، پشتیوانی رایەکەی ئەکەم، ئەوەی گرینگە لە راستیا لە مەرزەکان من تەئکید دەکەم لە مەرزەکان قاچاغچیەتی شەخصی ئەکرێ لەسەر ئاستی شەخص ئەکرێ، لەبەر ئەوە ئەوە داهاتی خاڵە سنوورییەکان ئەگەرێتەوە بۆ خەزێنەی گشتی، لەبەر ئەوەی جەنابی وەزیر پێشووتر و لە چەند مناسەبەی ترا روونکردنەوەی داوە لەسەر ئەو بابەتە، بەلاَم ئەوەی کە ئەکرێ لە خاڵە سنوورییەکان و لە مەرزەکان قاچاغچیەتی شەخصییە داهاتەکەشی بۆ شەخصە. سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، (د.زانا)، فەرموو.

بەڕێز زانا خالد سمایل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێرای دەست خۆشیم بۆ سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران بۆ بڕیاری ژمارە (706) لە (2020/3/20) کە ئەم بڕیارەی ئەنجومەنی وەزیران تایبەتە بە پێدا چوونەوە لە وەرگرتنی باج لە کۆمپانیاکانی بواری نەوت و گاز وە ئەو گرێبەستانەی کراون بۆ بواری نەوت لە کۆمپانیا نەوتییەکان وە بواری سکویریتی کۆمپانیاکانی نەوت، دەپرسین لە تیمی ئەنجومەنی وەزیران لە (2020/3/20)ەوە تاوەکو ئەمرۆ هۆکاری جێبەجێ نەکردنی ئەم بڕیارەی سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران چییە؟ وە خەتەوا تەکانیان بۆ

جێبەجێکردنی ئەم بڕیارە چییە؟ چونکە هەمووومان دەزانین لە هەرێمی کوردستاندا دوو لیوای نەوت و گاز هە یە، بەڵام بە دا خەوە تاوەکو ئێ ستا بە شێکی زۆری کۆمپاذ یا و کێڵ گە نەوتیە یەکان لەلا یەن کۆمپانیاکانی ئەهلی سکویریتی بەڕێوە دە چن، کە ئەمە شیان بارێکی قور سی دارایی یە لە سەر حکو مەتی هەرێمی کوردستان، دەست خۆشی بۆ بەرێزان لە لیژنەی دارایی بۆ ئا مادەکردنی ئەم راپۆر تە هەر بەپێی راپۆرتەکەی بەرێزیان دیارە لە شەش مانگی سەرەتایی ساڵی (2020) دا بڕی شەش سەد و هەژدە ملیار و شەش سەد و بیست و حەفت ملیۆن دینار وەزارەتی سامانە سروشتییەکان داویەتی بە وەزارەتی دارایی وەك لە راپۆرتەکەدا ئاماژەیان پێ کردییە، بەرێزیان کە ئەم بڕە کاك (ز یاد)یش تیکراری ئەو رەئ یەی کردووە کە ئەم بڕە تەنها ئەم بڕە دراوەتە وەزارەتی دارایی نەك داهاتی وەزارەتی سامانە سروشتییەکان، من لێردا بە پێویستی دەزانم بپرسین ئایا لەم شەش مانگەدا داهاتی وەزارەتی سامانە سروشتییەکان چەند بووە؟ بە چ شێوازێك بڕە کانی دیکە لە چییەوە دەر هاتین بۆ ماوە تەوە ئەو بڕەی کە تە سلیمی وەزارە تی دارا یی کراوە؟ لە کاتی مناقە شەکردنمان لە پرۆژە یا سای چاک سازی ئەم تی مە بەرێزەی حکو مەتی هەرێمی کورد ستان کە ئەمرۆ لێرە ئا مادەن ئەو کاتیش لە گەڵمان بوون لێرە گفتو گۆی زۆر مان کرد لە سەر رێکخستنەوەی خانەنشینی گشتی لە هەرێمی کوردستان، ئەو کات بە شێك لە ئێمەی پەر لەمانتاران با سی خانەن شینی هێزە کانی پۆلیس و ئاسایشی ناوخۆ مان کرد، وا بڕ یار بوو حکو مەتی هەرێمی کورد ستان پرۆژەیێکی تای بەت ئا مادە بکات، بەڵام تاوەکو ئێستا ئا مادە نەکراوە دەپر سین کەی ئەم پرۆژە یە دێ تە پەر لەمانی کورد ستان چونکە تاوەکو ئێستا پلەدارانی پۆلیس و هێزە کانی ئاسایشی ناوخۆ کارمە ندانی پۆلیسی هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ بە دوو سەد هەزار خانەن شین دە بن، تەئ یدی سەرجەم ئەو رەئیا نە دەکەم کە زەمیلەکانم لە پەرلەمانی کوردستان باسی داهاتی گومرگیان کرد، پێویستە لەم دانیشتنەدا بەرێز وەزیری دارایی ئەگەر لەلای زەحمەت نەبی پێم وا بی هە ندێك پ ێی ناخۆش بوو پر سیارەکان زۆر بوون، بەڵام ئەگەر بنووسیت لەبیری ناچیت، داهاتی خاڵە سنوورییەکانمان بۆ روون بکا تەوە، چونکە زەروورە بۆ ئێ مەمانان بزانین دا هاتی خا ڵە سنوورییەکان بە چ شێوازێکە وە چەندی دێ تەوە خەزێ نە حکو مەتی هەرێمی کورد ستان؟ داو یین خاڵم تایبە تە بە فەرماذ بەرانی گرێبە ست، فەرماذ بەرانی گرێبە ست لە گەڵ ئەوەی کە حکومەتی هەرێمی کورد ستان لە دە قی وەڵامە کەیان زەما نەتێکیان بە ئێ مە دا بە پەر لەمانی کوردستان کە حەقیان زامن دەبێ لە رابردوودا، بەڵام فەرمانبەرانی گرێبەست ناکرێ شەش مانگ و حەوت مانگی هەر ساڵێك چاوەروانی لێکردنەوەی گرێبەستەکانیان بن لە وەزارە تی دارا یی، ئەم گرێبە ستانەی لە وەزارەتی داراییەوە دەکرێن تاوەکو ئێستا فەرمانبەرانی گرێبەست مووچەی مانگی (1،2)ی ساڵی (2020) یان وەرنەگرتییە، هۆکارەکەش لە هەر وەزیرێکی بەرێزی دەپرسی هۆکارە کە ئەوە یە کە وەزارە تی دارا یی گرێبەستەکانی تاوەکو ئێستا نوێ نەکردیتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك حاجی (سفین)، فەرموو.

بەڕێز سفین اغا عمر اغا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە و میهرەبان، بەخێرهاتنی میوانە بەڕێزەکان دەکەم، بۆ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دانوستاندنی هەرێم و بەغدا سەرۆکی دیوانی ئەنجومەنی وەزیران، سکرتێری ئەنجومەنی وەزیران، بەپێی پێ شەکەم ئەمن لە سەر شایستەی دارایی جوتیاران قسە دەکەم، دەر بارەی قەرزی جوتیاران بەڕێزان نائومێدیەکی زۆر دروست بووە لەلایەن جوتیارەکان، ئەمە بۆ پێنج تا شەش ساڵ تێپەری تاوەکو ئێستا هیچ ئەمەلێك نییە بۆ وەرگرتنی پارەکەیان، بەڕێزان پێم باشە لێرەوە روونکردنەوەیکی دروست بدەنە جوتیاران کە ئێوە وەکو وەفدی دانوستاندنی حکومەتی هەرێم لەگەڵ بەغدا چیتان کردووە بۆ پارەی جووتیاران؟ ئەگەر هیچ نەکراوە ئایا حکومەتی هەرێم نیازی هەیە شتێك بۆ جووتیارەکان بکا؟ پارەیان بداتێ وەرەنجی ساڵانەیان وە پێنج ساڵە ئینتیزار دەکەن ئەوانیش حەقی خۆیانە داواکاری هەموو جوتیارەکانە ئەوە خاڵەك، خاڵی دووەم قەرەبووی زەوی کشتوکاڵییەکان بە بڕیارێکی ئەنجومەنی وەزیران بەشێوەیکی کاتی وەستێنراوە، داوا دەکەین لە حکومەتی هەرێم بڕیاری قەرەبووی جووتیاران بداتەوە ئەوانەی زەوییان کوژایتەوە، خاڵێکی دیشم ئەوەیە لەسەر قەرزی بانکی کشتوکاڵییە کە ئێستا بڕیارێك دەرچووە عەلاساس نەبوویتە بڕیار نەچوویتە بانقی، بەڵام جووتیار سەردانی بانقیان کردووە پێیان گووتوونە (15٪) لێ خۆش دەبین زێدەکەشتان لەسەر هەڵدەگرین، ئێمە وەکو لیژنەی کشتوکاڵ داوامان کردبوو کە قەرزەکەیان درێژ بکرێتەوە زێدەکیەکەشیان لەسەر هەڵبگیرێتن وە ئەگەر بکرێتن عەفووش بکرێن، لەبەر ئەوەی لە هەموو دونیادا خەڵك و حکومەت هاوکاری جووتیارە چاوی لە دەستی جووتیارە، بەڵام ئەوەی گرینگی پێ نەدرێ لە حکومەتی هەرێمی کوردستان جووتیارە پێمان باشە ئاوڕەکی لە جووتیاران بدەنەوە، خاڵێکی دیشم هەیە داوا دەکەین مووچەی پلە باڵاکان بە تایبەتی لیوا لەگەڵ عمید جیاوازی مووچەکەیان فەرقی زۆرە نزیکەی دوو ملیۆن زیاترە مووچەیان فەرقەکە لە سێ سەد هەزار دینار تێنەپەری، لەبەر ئەوە سیستەمی پلە وایە، خاڵێکی تریشم هەیە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان داوا دەکەین جیاوازی نەکرێ لە کاتی پۆست دابەش کردن بە گوێرەی خزمەت و شەهادە و شایستە بوون پۆست دابەش بکرێ، زۆر سوپاس، لەگەڵ ڕێزتان.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، کاك (عبدالسلام)، فەرموو.

بەڕێز سلام عبدالله حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خودای گەورە، بەخێرهاتنی تیمی بەڕێزی حکومەتی هەرێمی کوردستان دەکەین، من وەکو سەرۆکی لیژنەی پەروەردە و خوێندنی باڵا لە پەرلەمان دوو کەیسی گرینگ هەیە دەمەوێ بیانخەمە روو، داوای روونکرنەوە لە هەردوو بەڕێزان وەزیری دارایی و سەرۆکی دیوانی ئەنجومەنی وەزیران دەکەم کە

لـ ێره حزور یان هه یه، یەکـ سان کرد نی بروانا مەی دەر چوانی زانکۆ کانی دەرەوەی ئـ یدارەی هەرێم کە مودەتێکی زۆرە تەلاعوب بەم کەیسە دەکرێ لە نێوانی وەزارەتی خوێندنی بالاّ و وەزارەتی دارایی و د یوانی ئەنجو مەنی وەز یران، ئێ مە لە کۆبوو نەوەکانی رابردووما ندا هەم لە دانیـ شتنی فەرمی پەر لەمان کە بانگێ شتی بەرێز وەز یری خوێ ندنی بالاّ کرا بوو هەم لە کۆبوو نەوەکانی لیژ نەی ئێ مە وە کو لیژ نەی تایبەتمەند لەگەلّ ئەنجومەنی وەزارەتی خوێندنی بالاّ گفتو گۆ کرا، هەم لە سەر ئەم کەیـسە، هەم لە سەر کەیسی سێ یەکەمەکانی سەر ئا ستی زانکۆ و پەیمانگاکانی هەرێمی کورد ستان کە لە (2016)ەوە وە کو مافێکی یاسایی خۆیانە دانەمەزراون، هەموو هێلکەکان خراونەتە سەبەتەی وەزارەتی دارا یی و ئەنجو مەنی وەزیران بە تایبەتیش دیوانی ئەنجومەنە وەزیران کە گوایە وەزارە تی دارا یی د یوانی ئەنجو مەنی وەز یران رێگربوونە موافەقەیان نەکردییە، داو دەکەین کە روونکرنەوە لە سەر ئەم بابە تە بدەن لە بەر ئەوەی بە تایبەتیش کەیسی دەرچوانی زانـکۆ و پەیمانگاکانی دەرەوەی ئـ یدارەی هەرێم کە ئەما نە بڕ یاری دادگا یان هە یە وە بڕ یاری ئەنجو مەنی شورا شیان هە یە، تاوەکو ئێ ستا شەهادەکانیان تە عدیل نەکراوە، وە کو ئەندامێکی لیژنەی قانوونی دەمەوێت باسی بابەتێکی دیکەی گرینگ بکەم کە بابەتی کرێ نشینانە، بەرێز سەرۆکی پەرلەمان وەکو لای جەنابیشتان مەعلومە کە بە بڕیاری ژمارە (32)ی ساڵی (2003) پەر لەمانی کوردستان دەسەڵاتی دابوو بە ئەنجومەنی وەز یران کەوا لە حا ڵەتێکی وا نەخوازراو وەزعێکی رە ها بێ تە پێش دەسەڵاتی پێدابوو جگە لەوەی کە دە سەڵاتی هە یە لە کرێ نـشینانی خۆی کە وە کو مو ڵك و ماڵی دەوڵەت لێیان خۆش ببێت، لە هەمان کاتیشدا دەسەڵاتی هەبێت لەسەر ئەوەی کە فەرز بـکات وە ئیجـباری ماڵکەکان بکات، وە هاوڵاتییان کە ئەوانەی ماڵکەکانیش کە هاوڵاتین نەك تەنها ماڵ و موڵکی حکو مەت کە بتوانێت کرێیەکە کەم کا تەوە، بەڵام هەر لەم پەر لەمان بەرێزە لە ساڵی (2008) قانوونی ژ مارە (9) دەرچوو کە ئیلغای ئەم قەرارەی کردەوە، واتا بەرێز ئەنجومەنی وەزیران کە بە سوپاسەوە ئەو قەرارەی داو و دەسەڵاتی خۆی بەکار هێنا لەوەی کە لە موڵك و ماڵی دەو ڵەت لە کرێ ی ئەو فەترە یەی کەرەنتین لە کرێ نشینەکانی خۆی خۆش بوو، بەڵام بۆ ئەم بابە تە کە بما نەوێت لە کرێ نـشینان خۆش ببن دەبـ ێت ئەنجو مەن.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بیرۆکەکە گەیشت، کاك (مسلم)، فەرموو.

بەڕێز مسلم عبدالله رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێرهانتی وەزیرە بەرێزەکان و ستافی حکومەت دەکەم، بەرێزان لای هەمووان ئاشکرایە کە لە هەرێمی کوردستان خەڵك لە بارودۆخێکی زۆر خرا پی داراییدا یە، موو چەی موو چە خۆران موو چەی شایـستەیان ئێستا لە بارودۆخێکی باشدا نییە، وە پێیان نادرێ لە کاتی خۆی، کە بە هەمان شێوە لێبڕ ینی (21٪)ی مووچەش بەراستی ئەوە پرسیارێکە ئاراستەی بەرێز وەز یری دارا یی دە کەین کە بەرێزیان روونکرد نەوە

بدەن، کە بە چ یا سایەك کەم کرا یەوە؟ ئا یا لە دا هاتوودا پلانێ کی وا هە یە کە دەرما ڵە ناجێگیرە کان دەستکاری بکرێ وە تەسبیت بکرێ لە سەر موو چەی فەرمانبەران؟ پر سیارێکی ترم ئەوە یە کە کەی پ لە بەرزکردنەوە وە تەرفیع و عەلاوەی فەرمانبەران کە ماوە یەکی زۆرە وە ستێنراوە دە ست پێدەکا تەوە بۆ فەرمانبەرانی مووچە خۆر؟ پرسیارێکی تریشم ئەوە یە کە ئا یا لە ئێستادا دا هاتی گ شتی مانگا نە چەند ئەکا؟ دێ تەوە خەزێ نەی وەزارە تی دارا یی ؟ وە چەندی دە گا بە وەزارەت وە دا هاتی ناوخۆی خا ڵە سنوورییەکان و خا ڵە گومرگی یەکان چەندە کە زۆر با سی لێوەکرا؟ چەند خاڵی سنووریمان هەن؟ هەم فەرمی، هەم نا فەرمی، روونکرد نەوەی بەرێزیان زۆر زەرورە لە وە یا، لە کاتێ کدا ئێ مە وەك پەر لەمانی کوردستان لە رابردوودا زۆر قسە و باس لەسەر خاڵە سنوورییەکان کرا وە هەموویان کۆکن لە سەر ئەوەی کە گەندەڵی یەکی زۆر هە یە لە سەر دا هاتی خا ڵە سنوورییەکان، کە پێم وا یە جێ گای ئەوە یە کە روونکردنەوەی بەرێزیان لێرە وەلا می پر سیارەکان بدە نەوە، ئا یا پا شەکەوتی موو چەی فەرمانبەران کە ئێستا برێکی زۆری لای حکومەت کۆبۆتەوە وە ماڵە لە سەر حکو مەت، بیر لەوە کراوە تەوە بە پلانێك بە میکانیزمێك بکرێتە خزمەتی هاووڵاتیان و فەرمانبەران و مووچە خۆر کە لە بری قەرز بدرێ تەوە؟ یان حیساب بکرێت وەکو قەرزی کارەبا، ئاو گێرا نەوەی سولفەی عەقار و سولفەی زەواج؟ با بەتێکی تر هە یە بەرا ستی ئێ مە وە کو لیژ نەی پەروەردە زۆر ئارا ستەمان ئەکرێ ئەو پر سیارە ئەویش ئەوە یە با بەتی دامەزراندنی مامۆستایانی گرێبەست و فەرمانبەرانی گرێبەست کە ئێستا وەستێنراوە هۆکارەکەی چییە بۆ وە ستێنراوە؟ بە هەمان شێوە یە کەم و دووەم و سێیەمەکان کە بەرا ستی ئەوا نە رێژە شیان کە مە وە کاریگەری زۆریشیان هەیە لەسەر پرۆسەی خوێندن لە هەرێمی کورد ستانا خۆ تان ئەزانن ئەوا نە مافێکی حەقیقی خۆیانە کە دابمەزرێن، وە پرسیاری کۆتایم ئەویشم ئەوەیە کە پارەیێکی زۆر لەلای کۆمپانیاکا نە چ میکانیزم ێك گیراوە تە؟ بەر پلا نی وەزارە تی دارا یی چییە؟ بۆ ئەوەی بە زوو ترین کات ئەم پارا نە وەربگیرێنەوە کاری جدی لەسەر بکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، (شنۆ) خان، فەرموو.

بەڕێز شنۆ اشقی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرسیارێکم هەیە لە بەرێز وەزیری دارایی، لەگەڵ هاورێیانم لە لیژنەی دەستپاکی، دە مانگ بەر لە ئێ ستا بەدواداچوونمان کرد بۆ خاڵە سنوورییەکان لە رێگەی راپۆرتێکەوە نۆزدە پر سیارمان ئارا ستەی حکو مەت کرد وە بیست و دوو پێشنیارمان ئارا ستە کردن، تاوەکو ئێ ستا وەڵام نەدراوە تەوە ئا یا تاوەکو ئێ ستا ئەو راپۆرتە بەدە ستیان نەگەی شتووە، لە لای بەرێز وەز یری هەرێ مە بۆ کارو باری پەر لەمان یان ئەوە تە لە دە ستەی سەرۆکایەتییە، یەعنی ئەو جۆرە مماتەلە یە چیە بە نوو سراوەکانی پەر لەمانتاران ئەکرێ، سەرنجێکی ترم ئەوە یە کە بە شێك لەو بەهەدەردا نەی کە لە خا ڵە سنوورییەکانا ئا ماژەی پ ێدەکرێ

بەرێنماییەکانی وەزارەتی دارایی کراوە، بە نموو نە وەکو دەزا نین خا ڵە سنوورییەکان رێنمایی و بڕیاری وەزارەتی دارایی جێبەجێ دەکا، وەزارەتی دارایی خۆی صەلاحیەتی داوە بە مەرزەکان کە گرێبەست لەگەڵ کۆمپانیاکانی کەرتی تایبەت بکەن، وەلە گرێبەستەکانیش (80٪)ی داهات بۆ کۆمپانیاکانی کەرتی تایبە تە وە (10٪)ی بۆ وەزاره تی داراي يە (10٪)ی بۆ وەزارە تی پلان دانا نە، یەعنی ئەم جیاوازي يە بۆ؟ ئەم رێنماییە ئەم بڕیارە لە چییەوە سەر چاوەی گر تووە؟ پر سیارێکی تریشم هە یە هەر لە بەرێز وەز یری دارایی رەنگە تابعی وەزیری پلان دانانیش بێ لەگەڵ (11) پەرلەمانتاری بەرێز سەردانێکی دهۆکمان کرد بە مەبەستی بەداوداچوون بۆ کەمی پرۆژەکان لەم پارێزگا یە، بەرێز پاریز گاری پێشووی د هۆك ئا ماژەی بەوە کرد کە پارەی پرۆژە کانی د هۆك بە قەرز لەلا یەن هەولێرەوە وەر گیراوە، دە یان پرۆژەی ستراتیژی بەردی بناغەی دانراوە لە دهۆك، بەڵام لە هەولێر جێبەجێکراوە، ئەمە بە چ بنەمایەك کراوە بۆچی پارەی پرۆژەکانی دهۆك لەلایەن هەولێرەوە بە قەرز وەرگیراوە؟ ئایا پارێزگای دهۆك پرۆژەی لێ زیادە یە، پارەی لێ زیادەیە لە کاتێکدا هەموومان ئەزانین رێژەی بێکاری و هەژاری لە پارێزگای دهۆك لە بەرزترین ئا ست دایە، پشتگیری لە قسەکانی هەموو ئەو هاورێیانەم ئەکەم کە پرسیاریان کرد لەبارەی مووچە کە مە صیری چیلێدێت پلانی حکومەت چییە؟ بۆ چارەسەر کردنی ئەم قەیرانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك (رزگار) ، فەرموو.

بەڕێز رزگار محمد محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا بەخێرهاتنی وەز یرە بەرێزەکان ئە کەین لە گەڵ ستافی ئەنجو مەنی وەز یران، من لەوەوە دە ست پێئە کەم دە ست خۆ شی لە بەرێز وەز یری دارا یی ئە کەین بۆ ئەو سەردانانەی کردوو یەتی بۆ خا ڵە سنوورییەکان، وە لەوێ خۆی بە چاوی خۆی بینیو یەتی کە چی ئەکرێ هەوڵ ئەدا رێگری لەو تالآنی يە بکرێ کە لەو خا ڵە سنووریان ئەکرێ، وە لێرەش داوا ئە کەین لە لایە نە بە شداربووەکان لە حکو مەت پشتیوانی بکەن لە وەزیری دارایی وە هەوڵبدەن ئەو قاچاغچیەتییەی کە لە خاڵە سنوورییەکان ئەکرێ رێی لێبگیرێ، سەبارەت بە قسەکەی (شیرین) خان باسی هێزی یەکێتی و پارتی کرد با سی هێزی پێشمەرگەی نەکرد، باسی ئەو هێزانەی کرد کە لەوێ خۆیان قاچاغی ئەکەن، بە داخەوە ئەوەی کە ئێمە ئەیبینین من لەو دوو هەفتەی پێشووا چومەتە مەرزی پەروێز خان لەوێ پێیان وتووم سی سەیارە شیش ئێستا دەیەوێت بپەرێتەوە، رۆیشتووینە بەڵێ بینیوما نە لە گەڵ ئە ندامانی ئەنجو مەنی پارێز گا وە بەرپر سی گومرگمان لەوێ ئا گادار کردۆ تەوە وە مودیری مەرزمان لەوێ ئا گادار کردۆ تەوە کە ئەو سەیارانە ئەوە تە ژمارەکانیانمان وەرگرتووە نەیڵن تێپەرێ، تێپەرێ ئێوە لێی مە سئولن، خۆ شبەختانە تێنەپەري يە، بەڵام ئەمە ئێمە جارێك بچین ئەی باشە ئەگەر ئێمە لەوێ نەبین یا بۆ نمونە وەزیری دارایی سەردان نەکا ئە مە بەردەوا مە، بۆ یە پێویستە وە من پێشنیار ئە کەم ئەو هێزا نەی کە لە خا ڵە سنوورییەکان هەن وە بە

تایبەتی پۆلیسی گومرگ لە بەدیلیەوە هێزێکی تر تەرخان بکرێ بۆ ئەو خاڵە سنووریانە وە بە ئیعاز و وە بە جوڵەی وەزارەتی دارایی تەحاکومی پێوە بکات، ئێمە باسی قاچاغچیەتی دەکەین من بۆخۆم هەر لە گەڵ ئەندامانی ئەنجومەن لە پارێزگای سلێمانی سەیارەی هێلکە هاتۆتە ناو کەلارەوە خراوەتە ساحەی حیجزەوە دوایی بە تەلەفونێك کە تە لەفونێك لەلا یەن شەخصی حزبییەوە کراوە سەیارە ئازاد کراوە، بەدا خەوە یەعنی ئەمە کارەساتە، بۆیە پێویستە وەکو وتم لایەنە بەشداربووەکان لەم کابینە یە هەوڵبدەن بۆ ئەوەی ئەو قاچاغچەتییە لە خاڵە سنوورییەکانا نەمێنێ، وە پشتگیری لە قسەکەی کاك (نزار) ئەکەم سەبارەت بە دادوەرە بەرێزەکان کە ماوەی یاسایی خۆیان تەواو بووە وە کۆتایی بەو هینە بێنن بەردەوام نەبن لە دەوام کردن، پشتگیری لە قسەکەی کاك شێخ (زیاد)یش ئەکەم سەبارەت بەو پا شەکەوتەی کە هە یە بۆ موو چە خۆران حیساب بکرێ بۆ پارەی ئاو و پارەی کارەبا.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، (شیرین) خان، فەرموو.

بەڕێز شیرین یونس عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا بەخێرهاتنی شاندی حکومەت دەکەم، وە داواکارم جارێکی دیکەش (شیرین) خان ناوی باوکمان بـلێین هەر یەکە بەراستی زۆر ناخۆشە، پرسیارەکانم لە وەزیری دارا یی دە کەم ئا یا وەزیری دارا یی ئا گادارە حکو مەت چەند قەرزدارە، ئەو قەرزا نەی کەی و لەکوێ کردووە وە بۆ چی کردوو یەتی چۆنی بەکار دێ نیێ؟ ئا یا ئەم قەرزا نە ماوەکەی چەندە و ساڵانە چەند سووی زیادەی دەچێتە سەر؟ پرسیارێکی دیکەم بەچ یاسا و ڕێنماییەك دەسەڵات بە وەزیری دارایی و حکومەت دراوە مووچەی مووچە خۆران کەم بکاتەوە؟ بۆچی حکومەت کاتێك ڕووبەڕووی قەیران دەبێتەوە بە مەبە ستی تێپەرا ندنی قەیرانەکە موو چەی فەرمانـبەران و موو چە خۆران کەم دەکا تەوە؟ هۆ کاری قەیرانەکان بەگشتی بریتیـنە لە گە ندەڵی و خراپ بەڕێوەبردنی، نەك موو چەی فەرمانـبەران وا تا برین و کەم کردنەوەی مووچەی خۆران موو چەی فەرمانـبەران قەیرا نەکان چارە سەر نا کات، بەڵکو قەیرا نەکان بە چاک سازی ریشەیی لە خەرجی و داهات چارەسەر دەبێت نەك بە کەم کردنەوە، داوا لە وەزیری دارایی دەکەم یەعنی بەرا ستی حە قە وەڵامێ کی مطـلق بدا تەوە، ئا یا موو چەی فەرمانـبەران وە مانگا نە دەدر ێت وە چ کاتـێك دەدر ێت؟ ئە گەر مووچەیان پێنادرێت بۆچی لە وەزارەتەکەی دەست لەکار ناکێشێتەوە کە مووچەی پێنادرێت؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك (باپیر) ، فەرموو.

بەڕێز باپیر کاملا سلیمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا بەخێرهاتنی شاندی حکو مەتی هەرێمی کورد ستان دە کەم، بێگو مان کە باس لەو گیروگرفتا نەی ئاڵۆن لە هەرێمی کوردستان باسیان لێدەکەین، بریتییە لە قەیرانی دارا یی و ئابووری و کارگێری کە بە سێ هۆکار هاتنە ئاراوە، یەکیان بڕینی ئەو شایستەی کە بە بڕ یارێکی سیا سی لەلا یەن حکو مەتی فـیدراڵی

عیراقەوە بڕاوە وە بە بەرنامە هەموو ساڵێك دوو بارە بۆتەوە، هەر لە سەرەتای دروست بوونی عیراقی نوێوە ئەو كێشەیە لە گەڵمان دەژێت، ئەوەی دووەمیشیان خراپ بەڕێوەبردنە لە ناوخۆمان، ئەوەی سێیەمیش كە بەڵای كۆرۆنایە بەسەرمان هاتووە بەسەر هەموو جیهان هاتووە، بووە مایەی گرفت بۆمان، ئەوەی كە گرینگە لێرە پەیوەندە بە خۆمانەوە پشت بە عیراق نەبەستین پشت بە خۆمان ببەستین، ئایا دەتوانین بتوانین ئیدارەی خۆمان ڕێك خەین بەم شێوەیە چاكسازی بكەین چاكسازی بەس لە مووچە و دەرماڵە نا چاكسازی لە تەواوی سێكتەرەكان بە تایبەتی نەوت و داهاتی تریش، فرە چەشنی لە داهاتدا دەتوانین بیكەین كەرتی كشتوكاڵ ببوژێنینەوە بە دروستكردنی بازار و بە پشتراستكردنەوەی بەرهەمە كشتوكاڵیەكان، ئایا وەزارەتی پلاندانان ئەو پلانەی داناوە بۆ ئەوەی بتوانێ كەرتی كشتوكاڵ ببوژێنێتەوە؟ ئایا وەزارەتی پلاندانان پلانیان داناوە بۆ ئەوەی هەموو هاولاتیان بەهرەمەند بن نەك تەنها مووچە خۆران؟ ئێمە تەركیزمان كردۆتە سەر مووچە، ئەی تەواوی چین و توێژەكانی كۆمەڵگا چۆن بەهرەمەند دەبن لە سەروەت و سامانی ئەم وڵاتە؟ چۆن دەتوانن هەلی كاریان بۆ برەخسێنین؟ چۆن دەتوانین بازار ڕێك خەین؟ ئەو بازارەی ئێستا بەناو بازاری ئازادە و بازارێكی قۆرغكراوە لەلایەن چەند كۆمپانیایێك بەڕێوە دەبرێ، چۆن دەتوانین ئەو بازارە ڕێك خەین بیكەینە بازارێكی موخطلط ئەگەر لە بەرژەوەندی گەلی كوردستانەو بتوانین عەدالەتی كۆمەڵایەتی تێدا بێتە دی و لە هەمان كاتیشدا هەموو خەڵكی كوردستان بەهرەمەند بێ لە داهات و لە سەروەت و سامانی ئەم وڵاتە پلانیان چییە بۆ ئەوە؟ ئەوەی كە لە رابردوو بووە دیارە هەموو هاوڵاتیان بەهرەمەند نەبوون لە سەروەت و سامان بەرێژەیێكی زۆر تەفاوتی تەبەقی جیاوازی چینایەتی تێدا لەدایك بووە، چۆن ئەو جیاكارییە كەم كەینەوە؟ من پێم وایە ئەوە ئەركی حكومەتی هەرێمی كوردستانە بە تایبەتیش وەزارەتی پلاندانان بتوانێ تەواوی كۆمەڵگا بەپێی مەوقعی جوگرافیاش تایبەتمەندیەكان بەهرەمەند بن، لە هەمان كاتدا من پرسیارم هەیە لە وەزارەتی دارایی هەرچەندە ئەنجومەنی نەوت و گازیش سێیان لێرەن ئێستا حاڵی حازردا پرسیاریان لێدەكەم ئایا داهاتی غازمان نییە؟ ئەو غازە دەفرۆشرێت بە ماڵان چەندە داهاتەكەی چەندە ئەوەی وەكو سوتەمەنی بەكاردەهێنرێت بۆ سەرچاوەی كارەبا و دابین كردنی ووزەی كارەبا بە پارەیە یان بەبێ پارەیە؟ دەدرێتە ئەو وەبەرهێنە یان بە پارە دەدرێتەوە چەندە؟ بڕیار بوو لە ساڵی (2019) وەبەرهێنانی غاز ببێتە بەدیلی نەوت، ئایا ئەوە كراوە هەنگاوی بۆ نراوە؟ ئێستا لە (2020) داین.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بۆیان بنووسە با لە ستانداردەكەی خۆمان دەرنەچین، دەست خۆش كاك (باپیر) سوپاس بۆ قسەكانت، (كلیزار) خان، فەرموو.

بەڕێز كليزار رشيد حاجى:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەخێرهاتنى شاندى حكومەت دەكەم من دوو پرسيارێت هەنە ئەز ئاراستەى وەزيرێ دارايى دكەم پرسيارێ ژى دێ كورت كەم، پرسيارێ ێكێ حكومەتا هەرێمێ مانگانە پێويستى هەشت سەد و پێنجى مليار دينار هەيە بۆ دابينكرنا معاشا ئايا بەپێى راپۆرتى ليژنەى دارايى بۆ چاكسازيكردن لەسەر چاوەكانى داهات لە هەرێمى كوردستان ئەگەر جێبەجێبكرێت تەبعەن ئەز دووبارەناكەمەڤە ئەڤە هەمى نڤێسينا لڤێرێ ئايا ئەگەر جێبەجێ بكرێ چەند داهات زياد دەبێ؟ هەروەها پرسيارەكا دى هەيە لەوەتى قەيران لە هەرێم سەرى هەڵداوە حكومەت باج و رسومات لسەر هاوڵاتيا زێدە كرە دەبوايە بە پێچەوانە بوايە دا جووڵەى بازرگانى هەرێمى كوردستان گەشە كردبا، سپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فايق حسێن/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، (د.گلاويژ)، فەرموو.

بەڕێز گلاويژ عبيد عثمان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەرەتا بەخێرهاتنى ميوانە بەڕێزەكان دەكەم، ئێمە هەموو ئاگادارين بارودۆخى گوزەرانى كوردستان لە بارودۆخێكى خراپدايە بۆ كەم كردنەوەى كاريگەرى ئەم بارودۆخە داراييە، تاكە چارەسەر جێبەجێكردنى ياساى چاكسازييە، بۆيە پێويستە ميدياكانى رۆشنبيران كار بكەن لە سەر برەودان و بەهێزكردنى وتارەكانيان لە راگەياندنەكان لە رێگاى بەهێز كردنى سەروەرى ياسا و كلتوورى يەكتر قبوڵ كردن بۆ چارەسەرى كێشەكان و جێبەجێكردنى ئەم چاكسازييە بە شێوەيەكى دروست، چەند پرسيارەكەم هەيە، ئايا ئەنجومەنى وەزيران وەزارەتى دارايى و پلاندانان چ بيرێكيان كردۆتەوە بۆ دامەزراندنى يەكەمەكانى زانكۆ و پەيمانگاكان كە مافى خۆيانە دواى جێبەجێكردنى ياساى چاكسازى كە دابمەزرێن؟ چونكە لە ئێستادا زۆربەى بەشەكانى كۆليژەكان كە قوتابيانى خوێندنى باڵا ماستەر و دكتۆرا وەردەگيرێن پێويستيان بە دامەزراندنى نوێ هەيە وەكو موعيد، ئايا پلانى وەزارەتى دارايى و پلاندانان و ئەنجومەنى وەزيران چييە بۆ كەم ئەندامان؟ ياخود بڵێين خاوەن پێداويستى تايبەت كە نزيكەى حەفت ساڵە هيچ كەم ئەندامێك مووچەى بۆ دابين نەكراوە، تۆمار نەكراوە لە مووچە، لەوانەيە زۆر بەيان رێژەى كەم ئەندامييەكەيان (100٪) بێتن چارەسەر چييە؟ وەڵامێكمان دەوێ، چونكە زۆر جار بەڵێنيان پێدرايە كە ئەم فەترەيە داخيل دەكرێن بەڵام بەڵێنەكە نەچووە، بۆيە پێويستمان بە وەڵامێكە، وەكو لەو راپۆرتەكەى ليژنەى دارايى هاتييە دەست خۆشيان لێدەكەم كە ئاماژەيان پێداوە كە چەند كەرتێك بدرێتە كەرتى تايبەت وەكو كارەبا بۆيە من پێم باشە كەرتى تەندروستيش ئەگەر بێت و لەگەڵ حكومەت كەرتى تايبەت هاوكارييەك بكرێ بۆ خزمەتكردنى بارى تەندروستى هاووڵاتيان زۆر باشتر دەبى، وە پاڵپشتى لە قسەكانى بەڕێز (د. صباح) دەكەم بۆ سندوقى شێرپەنجە و بۆ بە هەميشەيى كردنى گرێبەستانى تەندروستى و

خۆبەخشانی تەندروستی، پاڵپشتی لە هەڤاڵانم دەکەم بۆ چاك کردنی بارودۆخی پێشمەرگە بارودۆخی داراییان لە هەموو روێکەوە، پاڵپشتی کاك (زانا) دەکەم بۆ خانەنشینان.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەرێزان انصات دەڵێن هەر ئەندامێکی بەرێزی پەرلەمان قسە ئەکا ناوی خۆی و بە سیانی بڵێ لەبەر ئەوەی لە پرۆتۆکۆل مشکیلەیان بۆ دروست دەبێ بە بەردەوامی، بەرێزیان خەڵکیان هەیە لێرە دەنووسێ کاك (مم) بەرێزت، (مژدە) خان، فەرموون.

بەڕێز مژدە محمود محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا دەمەوێ ئەوە بڵێم زۆر بەداخەوەم شەرم ئەکەم ئێمە خەمی ئیسراحەتی خۆمان بێ سێ دەقە دانێین بۆ قسە کردن بۆ ئەو بابەتە زەرووره کە لە دەرەوە خەڵك خۆی دەکوژێ لەبەر بێ پارەی و بێ مووچەیی و بێ بازاری و بێ ژیانی جێگەی داخە، چی تێدایە با تا (3) و (4)ی بەیانی با خەریکی مناقەشە بین، چەند مانگە جەلسە نەکراوە بابەتەکەش زۆر زەرووره وەکو کاك (کاروان) ئاماژەی پێدا بابەتەکە ئەوە هەڵدەگرێ، یەعنی چی تێدایە با ئێمە تۆزێك هیلاك بین، بەرێز سەرۆکی پەرلەمان چەند پرسیارێکم هەیە بۆ بەرێز وەزیری دارایی سەبارەت بە فەرمانبەرانی گرێبەست کە پێشووتر ئەو بابەتە لە پەرلەمان بوو، فەرمانبەرانی گرێبەست نەك ئەرکن بۆ سەر حکومەت، بەڵکو دامەزراندنیان دەبێتە هۆی لا بردنی بارگرانی لەسەر حکومەت، چونکە هەر فەرمانبەرێکی گرێبەست ئەگەر بێت و دابمەزرێن مووچەی ڕسمییەکەی دوو سەد و شتێکە ناگاتە سێ سەد هەزار بڕە پارەیەك لەوە دەمێنیتەوە، ئەگەر ئەو فەرمانبەرە گرێبەستانە بکەین بە هەمیشەیی دەتوانرێ ئەوەی کە لێی دەمێنێتەوە دەرچووی یەکەم و دووەم و سێیەمەکانی زانکۆ و پەیمانگاکانی پێ دابمەزرێنرێ، زائدەن ئەوەی کە لە یاسای چاکسازی (50٪) دا هات دەگەڕێتەوە، پێویستە دەرچووی دانە مەزراو مامۆستای وانەبێژ و مامۆستای گرێبەستی پێدابمەزرێنرێ کە دڵنیام بارگرانیەکی ئەوتۆ نابێ بۆ حکومەت، چونکە هەم بەپێی یاسای چاکسازییەکە کە داهات دەگەڕێتەوە هەم ئەوەی فەرمانبەری گرێبەست دەتوانی بارگرانی لەسەر حکومەت لاببات ئەوە یەك، دووەمیان سەبارەت بە ئەو بابەتەی (بدریە) خان ئەوە بۆ بەرێزت بەرێز سەرۆکی پەرلەمان سەبارەت بە رەوشی چاکسازییەکان پێویستە جەلسەیەك بکرێ تایبەت بە رەوشی چاکسازییەکان کە بارودۆخیان زۆر خراپە، چارەنووسی ئەو (21٪) من پێم وابی (21٪) فەرمانبەران (50٪) پلە باڵاکان ئەوانەی کە باخەوان و هەندێکیان (30٪) و شتێکیان لێبراوە، یەعنی حکومەت لە مانگی پێشوو بڕە پارەێکی کەمی تەوزیع کردووە، یەعنی ئەو بارگرانییە قورسە نییە، سەبارەت بەو پێنج سەد و پینج ملیار دینارە عیراقیەی کە ئی گومرگ و دەروازە سنوورییەکان کە لەو راپۆرتەدا ئاماژەی پێدراوە بەرێز سەرۆکی پەرلەمان من دڵنیام چەند هێندەیە، بەڵام بۆ کوێ دەبرێ و لەلای کێیە و یەعنی ئەوە وەزیری دارایی لێی بەرپرسە کە بزانێ ئەوە بۆ کوێ دەچێ، من دڵنیام زۆر زیاترە، چونکە باج زیاد کراوە لە مانگی رەمەزاندا

من بیر مه باج له سه‌ر بازرگا نان ز یاد کرا بوو، که داخلی خا ڵه سنوورییه‌کان ده بوون هه‌ر به‌و هۆ یه‌وه بازاریش یه‌عنی که‌لوپه‌ل گران کرابوو به‌و هۆ یه‌وه، به‌ڕێز سه‌رۆکی په‌ر له‌مان، دۆ خی دارا یی و ئابووری هه‌رێمی کوردستان چاره‌سه‌ر ده‌بێ من دڵنیام ئه‌گه‌ر بێت و حکومه‌ت پلانێکی تۆکمه به هاوکاری په‌رله‌مان و دیوانی چاودێری دابنێ ئه‌و داهاتانه‌ی که له خا ڵه سنوورییه‌کان کۆمپا نیا حزبیی یه‌کان ده‌ی به‌ن به‌ناوی سۆنه‌ر و به چه‌ند ناوێکی تر که داهاته که‌ی بۆ وه‌زاره تی دارایی یه ناگه‌رێ ته‌وه بۆ کۆمپا نیای حز بی ده‌گه‌رێته‌وه.

به‌ڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سه‌رۆکی په‌رله‌مان:

ده‌ست خۆش قسه‌ی زۆر باشت کرد (مژده) خان ، (شادی) خان، فه‌رموو.

به‌ڕێز شادی نوزاد وهاب:

به‌ڕێز سه‌رۆکی په‌رله‌مان.

سه‌ره‌تا له خاڵێکی راپۆرته‌که‌ی به‌رێزان ئه‌ندامانی لیژنه‌وه ده‌ست پێده‌که‌م، من تێبینیه‌کم هه‌یه ئاوی ژێر زه‌وی ته‌نیا خاوه‌نی حکو مه‌ت نی یه، به‌ڵکو ئه‌وه نده‌ی که ده‌و ڵه‌ت خاوه نداری ئاوی ژ ێر زه‌وی ده کا، ئه‌وه نده‌ش نه‌وه‌کانی داهاتوو مان ئێ مه به‌رپر سیارین له‌وان، چونکه وه کو کاك (جمال) ئا ماژه‌ی پ ێدا رۆژگارێك چاوه‌رێمانه که شه‌ر له‌سه‌ر ئاو هه‌ڵده‌گیرسێ وه هه‌موو ململانێیه‌کان ده‌بنه ململا نێ له سه‌ر ئاو ئه‌و بره‌ی که هه‌یه بۆیه من پێم باشه.

به‌ڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سه‌رۆکی په‌رله‌مان:

(شادی) خان، یه‌کێك له ئه‌ندامانی به‌رێزی په‌رله‌مان حادیسه‌یکی لێقه‌وماوه، بۆیه ره‌فیقه‌کانمان ئه‌چنه ده‌ره‌وه، بۆ ئه‌وه‌وی دواتر به جه‌وێکی تر که‌س و کاری یه‌کێك له ئه ندامی به‌رێزی په‌ر له‌مان چۆته ده‌ره‌وه (خۆ شی) یه‌عنی شتێکی دیاریکراو نییه، ئه‌و چوونه ده‌ره‌وه‌یه په‌یوه‌ندی به حاڵه‌تێکه‌وه‌یه، (شادی) خان، فه‌رموو.

به‌ڕێز شادی نوزاد وهاب:

به‌ڕێز سه‌رۆکی په‌رله‌مان.

به هیوای سه‌لامه‌تی بۆ هه‌موو لایه‌ك، ئه‌وه تێبینی یه‌که‌مم بوو، پر سیاره‌کانم بۆ به‌رێزان میوانا نمان له وه‌زاره‌ت.

به‌ڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سه‌رۆکی په‌رله‌مان:

دانیشتنه‌که‌مان هه‌ڵده‌گرین بۆ ماوه‌ی چاره‌کێك.

به‌ڕێز شادی نوزاد وهاب:

به‌ڕێز سه‌رۆکی په‌رله‌مان.

پرسیاره‌که‌م ئه‌مێنێته‌وه دکتۆره.

به‌ڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سه‌رۆکی په‌رله‌مان:

به‌سه‌رچاو.

پاش پشوو

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان دەست بە کۆبوونەوە ئەکەین، فەرموو شادی خان.

بەڕێز شادی نوزاد وهاب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکەم خاڵم لە کۆتا خاڵی لیژنەی تایبەتمەندەوە دەست پێ ئەکەم، وەکو کاک جەمال ئاماژەی پێدا منیش تیکراری ئەکەمەوە، سەرچاوەکانی ئاو سەرچاوەیەك نین تایبەت بن بەوەی لەو خالە باس کراون، مولکدارییەکەی بەس ناگەرێتەوە بۆ دەوڵەت، بە ڕای من مولکداری سەرچاوەی ئاو بە تایبەتی ئاوی ژێر زەوی ئەگەرێتەوە بۆ نەوەکانی داهاتوو و پێش خۆمان و دواتر، پێشنیاز ئەکەم بکرێتە مولکی نەوەکانی داهاتووی دەوڵەت، ئەو خاڵە بە هەند وەرگیرێ لەلایەن وەزیری پلاندانان کە لە پلانیان هەبێ لە داهاتوو کاری لەسەر بکەن، پرسیارەکانم بەوە دەست پێ ئەکەم ئایا بابەتی دانووستاندنەکان بەتایبەت لەسەر پرسی مووچە لەگەل بەغدا بە کوێ گەیشت؟ ئەگەر هەیە دانووستاندنەکان ئەنجامیان نەبێ یان بە کاتێکی نزیك ئەنجامی نەبێ، بەڕێز وەزیری دارایی بەدیل هەیە لەو کورتهێنانەی مووچە بۆ پڕکردنەوەی ئەو کورتهێنانە؟ ئەگەر هەیە چییە؟ سوپاس، لە حاڵەتی تەواو بوونی دانووستاندنەکان تەرخان کردنی برێك پارە ئەگەر بەدیل هەیە کەی بە نیازن یاسای بوودجە بێتە پەرلەمانی کوردستان و قسەی لەسەر بکرێ؟ ئەگەر یاسای بودجە لەپەرلەمان نەبێ ئەندامانی پەرلەمان گرانتر ئەتوانن بەدواداچوون بکەن، زۆر گرنگە یاسای بودجە بێتەوە پەرلەمان و کە چەندین ساڵە نەهاتۆتە پەرلەمان، بۆیە ئەوە خاڵێکی گرنگە، ئایا ڕێکاری وەرگرتنەوەی قەرزەکان وەکو ئەندامانی تر ئاماژەیان پێدا لە کۆمپانیاکان بە کوێ گەیشتووە؟ لە یاسای چاکسازی چی کراوە بۆ لابردنی نەهیشتنی دوو مووچە و سێ مووچە لە لیستی مووچەکان، چی کراوە بۆ ئەوە؟ ئایا کەی داهاتی هەرێم ئەگاتە ئەو رادەی کە (30) ڕۆژ جارێك مووچە هەبێ و بێینە سەر ئەو کێشانەی زۆر لە کێشەی مووچە گەورەترە، بەڵام لەبەر زەرووریەتی ژیانی هاوولاتی کێشەی هەرە گەورەمان بۆتە مووچە، کەی وامان لێ دێ بیر لەوە نەکەینەوە (40) ڕۆژ جارێك مووچە دراوە، فەرمانبەرانی هەرێم کەی شایستەی خۆیان وەرگرتووە تا بتوانن....

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك مەلا ناصر.

بەڕێز عبدالناصر محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی وەزیرە بەڕێزەکان ئەکەین، چەند پرسیارێکمان لە وەزیری دارایی هەیە، پلانی حکومەتی هەرێم چییە بۆ چاککردن و دابەش کردنی مووچە؟ ئایا حکومەتی هەرێم شکستی هێناوە لە دابەش کردنی مووچە، ئەگەر شکستی هێناوە بۆچی لەگەڵ عێراق ڕێکناکەوێ بۆ ناردنی مووچە؟ بەڕێز وەزیری دارایی، کۆی داهاتی نەوت و مەرز و حاڵە سنوورییەکان و زەریبە و کارەبا و شارەوانی و داهاتی هاتووچۆ و داهاتی ناوخۆ چەندە؟ ئەگەر بە شەفافی کۆ بکرێتەوە لەوانەیە بەشی مووچە بە زیادەوەش بکات، سەرەرای خراپی وەزعی فەرمانبەر لەوە خراپتر دۆخی خانەنشینانی هێزەکانی ناوخۆ و ئاسایشە کە وەزعیان زۆر زۆر خراپە و غەدرێکی گەورەشیان لێ کراوە، لە دوای (30) ساڵ خزمەت بە بڕی (220) هەزار دینار خانەنشین ئەکرێن، بۆیە پێویستە یاسای خانەنشینی هێزەکانی ناوخۆ و ئاسایش لە داهاتوو هەموار بکرێتەوە بۆ ئەوەی وەزعی خانەنشینی هێزەکانی ئاسایش و ناوخۆ چاك بکرێ تا ژمارەیەکی زۆر تریش لە هێزەکانی ئاسایش و ناوخۆ خانەنیشن بن، پرسیاری تر دەربارەی بیرە نەوتی خورمەڵە، بڕێکی زۆر لە نەوتی هەرێم پێکدێنێ ئایا مانگانە داهاتەکەی چەندە؟ دەربارەی دامەزراندنی یەکەمەکانی زانکۆ کە پشتیوانی لە سەرجەم هەڤاڵانم ئەکەم، حەقیانە دابمەزرێن، پشتیوانی لە هەڤاڵانم ئەکەم باسی بەرز کردنەوەی پلەی ئەفسەرانی هێزەکانی پێشمەرگەیان کرد بەراستی حەقی خۆیانە، بڕیاری کەمکردنەوەی مووچە لە مانگی (6) دەرچووە، کەچی بڕینی مووچە فەرمانبەران مانگی دوو جێ بەجێ کرا، کەچی فەرمانبەر بەتەمای وەرگرتنی پاشەکەوتی مووچە بوون لەو ساڵ وەریبگرنەوە، بڕیار وابوو (30) ڕۆژ جارێك مووچە بدرێ، بەداخەوە کەس نازانی مووچەی مانگی سێ کەی وەریئەگرن، بەراستی غەدری گەورەیە لە فەرمانبەر، بەڕێزان حکومەتی هەرێم هەر قەرزێك بکات پێویستە پەرلەمان دەنگی لەسەر بدات و ئاگادار بێ، دەربارەی چۆنیەتی قەرز و لە کێی ئەکات و بۆ چ مەبەستێکە، بەپێی چ یاسایەك کەس نازانی حکومەتی هەرێم چەند قەرزارە و هی کێیە؟ سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك گۆران.

بەڕێز گۆران عمر علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی میوانە بەڕێزەکان ئەکەم، زۆربەی قسەکانم کران، بەڵام چەند خاڵێکی ترم هەیە ئەویش بۆ بەڕێز وەزیری دارایی، کردنەوەی هەژماری بانکی بەکوێ گەیشت بۆ فەرمانبەر بۆ زامن کردنی ئەو پارە پاشەکەوتەی لەلای حکومەتی هەرێمە؟ وەرگرتنەوەی قەرزی کۆمپانیاکان لەو ڕاپۆرتە هاتووە نیسبەیەکی کەم وەرگیراوەتەوە لەو کۆمپانیایانە، داواکارم بەڕێز وەزیری دارایی ڕوون کردنەوە بدات لەسەر ئەوەی بۆچی تەواوی پارەکان نەگەڕاوەتەوە؟ لە یاسای چاکسازی هاتووە و کەوتۆتە بواری جێ بەجێ کردن بۆ

حەفت بەڕێوەبەرایەتی خانەنشین کردن کە لە یەك بەڕێوەبەرایەتی خانەنیشن کردن کۆبکرێتەوە چ هەنگاوێك نراوە؟ سەرنجێکم هەیە، لە جیهان خەڵکانێك دەوڵەمەند ئەبن کە نوغبەن، واتە یاریزانی جیهانییەکان یان هونەرمەندە جیهانییەکان یان داهێنەر، نازانم بۆ لە هەرێم خاوەن کۆمپانیا و مەسئول و کاربەدەسست و منالی مەسئول ئەبنە ملیاردێر؟ ئەگەر فرتوفێل نییە لە داهاتی گشتی و لە گرێبەست و وەبەرهێنان وەرگرتنی موساتەحە و قاچاغچیەتی، ئەزانن خاوەن کۆمپانیا هەیە تا ئێستاش بڕوای بە مەترە هەر نییە، نازانم چۆن بۆتە ملیاردێر، لە جیهان داهێنەر ئەبێتە ملیاردێر، پشتگیری خۆم لە وتەی شێخ زرار ئەکەم بۆ لێخۆش بوونی پارەی ئاو و کارەبا لە هاووڵاتییان، پشتگیری لە کاك شێخ رزگار ئەکەم بۆ دادوەرەکان، پشتیوانی کاك بالأمبۆ ئەکەم بۆ خاڵە سنوورییەکان ، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو سەلما خان.

بەڕێز سلمە فاتح تۆفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جەخت ئەکەمەوە لەسەر پێدانی مووچە پێش جەژن، بە تایبەتی مووچەی خاوەن پێداویستی تایبەت و کورتە باڵاکان، بەپێی ئەو راپۆرتەی لیژنەی دارایی ئەو داهاتەی حکومەت پشتی پێ دەبەستی بۆ دابەش کردنی مووچە ئەو پارەیە لە بەغدا دێت و ئەوەی سامانە سروشتییەکان و داهاتی ناوخۆ و هاوپەیمانان، واتە ئەکاتە سێ یان چوار باب، ئایا ئەو پارە ووردە، ووردە بە دەست ئەگات یان بە یەکجار، چونکە بەراستی نەدانی مووچە دیاردەیەکی زۆر ناخۆشە، چەند مانگێکە و زۆر تاخیر نییە ئەوەی رابردوومان بیر چێتەوە، زیاد لە چەند ساڵێکە بە بەردەوامی دواکەوتنی مووچە بووە بە دیاردە، راستە بەڕێزت لەوانەیە نزیکی ساڵێکە بوویتە وەزیر، بەلأم حەز ئەکەم بزانم حیکمەت چییە لەوەی مووچە بە یەك مانگ تەوزیع ئەکرێ، وەزارەتی ناوخۆ یەك هەفتەی پێ ئەچێ تا تەوزیع ئەکرێ، ئەگەر لەسەر بەغدا بێ خۆ بە یەکجار ئەگاتە بەردەست، دابەش کردنی مووچە بۆ یەك مانگی ئەوێ؟ ئەگەر مووچەی لیوایەك تەوزیع بکرێ لیواکەی تر هەفتەیەکی تر وەرئەگرێ، ئەمەوێ بزانم وەزارەتی دارایی کە ئاگاداری هەموو داهاتی وەزارەتی ترە، ئایا ئاگاداری داهاتی وەزارەتی سامانە سرووشتییەکانە؟ ئەوەی ئەوترێ ئەلێن ئەو پارەیە کە لە سامانە سرووشتییەکان وەرئەگرن، ئایا داهاتی سامانە سرووشتییەکان تەنیا ئەوەیە ئەگاتە دەست بەڕێزت؟ یان داهاتی تر هەیە و وەزارەتی دارایی ئەگادار نییە؟ جەخت لەسەر پرکردنەوەی پۆستی بەڕێز وەزیری سامانە سرووشتییەکان ئەکەم، چونکە فەراغ بوونی ئەو پۆستە کێشەیە، بەخشین بە ناوی پرۆژەی وەبەرهێنان بۆ ماوەی (10) سالە هەیە، وەبەرهێنەرە بەڕێزەکان یەکێ بوون لە هۆکاری ئاوەدان کردنەوەی کوردستان، بەلأم (10) ساڵە ئەبەخشرێن لە باج، بۆ پێش (10) سالێ گونجاو بوو، بەلأم ئێستا پێویستە چاوخشاندنەوە بە یاسای وەبەرهێنان بکرێ، خەڵکانێکی زۆر هەن لەبەر ئەوەی یاساکە لە باج ئەیبەخشێ کەل و پەل دێنن لە کاتێك ناچێتە زمنی ئەو پرۆژانە و بۆ وەبەرهێنان بەکارنایەت، ئەبینین باج لەسەر

وەرەقە و قەلەم و تەماتە و خەیار هەیە، بەڵام لەسەر کۆمپانیا نەوتی نییە و لەسەر وەبەرهێنان نییە.......

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك دکتۆر صباح نوقتەی نیزامی.

بەڕێز صباح محمود محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە لیژنەی تەندروستی پێمان باشە بڕگەی دوای ئەوە کە خوێندنەوەی دووەمی ماف و ئەرکی نەخۆش بەپێی ماددەی (48) ی بڕگەی دووەم لە پەیڕەوی ناوخۆ ئەو بڕگەیە بێتە تەئجیل کردن بۆ پاشی جەژن ئەگەر ئەندامان ڕازی بن، چونکە ئەو یاسایە زۆر گرنگە، پێویستی بە کات هەیە، ئەمانەوێ شتێکی چاك بێ، لەبەر ئەوە داوا ئەکەم ئەندامان ڕای خۆیان بدەن، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئاماژە لە بڕگەی دووەم لە ماددەی (48) بەڕێز سەرۆکی لیژنەی تەندروستی بە ناوی لیژنەکە داوا ئەکات ئەمڕۆ گفتوگۆی پێشنیازە یاسای ماف و ئەرکی نەخۆش نەکرێن، داوای تەئجیل ئەکات بۆ دانیشتنێکی تر، چ ئەندامێك لەگەل دایە؟ (58) کەس لەگەڵدایە ئەو بڕگەیە دوائەخرێ، فەرموو کاك جەلال.

بەڕێز جلال محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی بەڕێزان میوانەکان ئەکەم، پشتگیری هەڤاڵان ئەکەم سەبارەت بە فەرمانبەرانی گرێبەست انشاللە دائەمەزرێن، پرسیارێك، ئەوانەیی لە کیتاب، حەدبا، قەلەم تەواویان کردووە شەهادەیان ئیعتراف پێ بکرێ، سەبارەت بە مەزرەعە، زۆرجار باس کرایە بۆ تاپۆ ناکرێن؟ سێ ملیار و کەسرێك بۆ حکومەت دێ، ئایا ئاوی بێ حیساب و کارەبای بێ حیساب ئەو پارە زەبەلاحە بۆ حکومەت دێ، ئەوانە تازە هەر داگیریان کردووە، بەداخەوە ئەو قسە ئەکەم زۆر جێ پێیان ئەلێن شوێنی فیرعەونەکان، باشە مادام ئیستیغلالی ئەو جێیە باشەیان کردیە بۆ تاپۆیان لەسەر ناکەن و ئەو پارە زۆرە بۆ حکومەت ئەبێتە واریدێك سێ یان چوار مانگ مووچەی فەرمانبەرانی پێ ئەدرێ، ئەگەر ئێستا چەکێکی بێ ڕەسید کە ئەندامی پەرلەمانم بنووسم (150) ملیار، لە ڕووی یاساییەوە چیم بەسەر دێ ئەگەر ڕەسیدی نەبێ؟ برادەرم هەیە کۆمپانیای هەیە بۆ وێستگەی کارەبا کە بۆ خزمەتگوزاری گشتییە چەکی بێ ڕەسیدی وەزارەتی سامانە سروشتیەکانیان پێداوە چوار، پێنج ساڵە هاوار ئەکات پارەکەی نادەنەوە، چەکی پێ ڕەسیدی وەزارەتی سامانە سرووشتییەکان، مەعقولە چەك بێ ڕەسید لە وەزارەتی سامانە سروشتییەکان دەرچێ؟ سەد و قسور ملیار بێ، سەبارەت بە دوو مووچە، هەیە ئەزانم ئێستا لە پلەیەکی بەرزی وەزارتەکە لە خوارەوەش بن دەستە، هەردوو مووچەشی ماوە، لە وەزارتێکە لەولاش لە وەزارەتێکی تریشە، دوو

مووچە وەرئەگرێ، ئەی بایۆ مەتری نالێن چەنجە مۆرە هەمووی دەرئەچی؟ ئەبێ چارەسەر بکرێ، ئەوەی تر تایبەتە بە ئێوە لە وەزیرە بەرێزەکان هیوادارم زوویر نەبن، بیستیتم ئەلێن (15) ملیۆن نەسریە وەرئەگرن، ئێستا 21٪ و 50٪ براوە، (15) ملیۆن ئێوەی بەرێز وەری ئەگرن لە حکومەت مانگانە، نازانم راستە یان نا، ئەو (15) ملیۆنە لەسەر چ ئەساسێك وەرئەگیرێ، هیچ ماددەیەکی یاسایی هەیە، ئەگەر وایە چۆن تەسفیە ئەکرێ مانگانە؟ لە رووی یاساییەوەن ئەلێن هەندێك سەرۆك دەستەکانیش (15) ملیۆن وەرئەگرن، کەم بووە یان زۆر بووە ئەگەر وەلاٌمێك هەبێ سوپاستان ئەکەم.

بەڕێز د.رێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك حیکمەت.

بەڕێز حكمت محمد عبو زيد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی میوانەکان ئەکەین، چەند بابەتێك هەبوو، بەس دوو بابەت باس ئەکەم لەبەر ئەوەی قسەکانم کرا، داخاز ئەکەم وەکو پێشنیار، کەی چاکسازی لە پێشمەرگە و خانەنشینی شەهیدان ئەکرێ؟ زۆر زەرورە، یەکێ پێشمەرگە بێ و خانەنشین بووبێ، یەکێکیش پێشمەرگایەتی نەکردبێ و وەکی ئەو خانەنیشن کرابێ حەیفە، بۆ نموونە کوری شەهیدم، ئێستا چۆن لە حەقی خۆم خۆش بم و یەکی تر بە حەیاتی خۆی تفەنگی پێشمەرگایەتی هەلنەگرێ و شەهید حیساب کرابێ، دووەم، زۆر باخ هەنە، پێشنیار ئەکەم حکومەتی هەرێم بیانفرشێ، پارەی کارەبایان لێ وەرگرێ، پشتگیری هەڤالأنم ئەکەم باسی بەرز کردنەوەی پلەی پێشمەرگەیان کرد، سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك مەلا جیهاد.

بەڕێز جهاد حسن ابراهيم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی میوانەکان ئەکەم، پێشنیارێکم هەیە بۆ وەزیری دارایی، ئەو راپۆرتە هاتییە چێ کرن ژ بۆ هەندێکەیە عەدالەت هەبی، گەندەلی نەهێتە کرن لە دابەش کردنی داهاتی حکیمەتێ دا، پێشنیار دکەم پەرتووکە هەی گەلەگ موهیمە ئەگەر بێتە خۆندن ب دروست تەقسما مالیە دێتە کرن، پەرتووك ب ناڤە (سیاسە مالیە لی عوسمان بن عەفان)، ئەو پەرتووکە بەحسی دابەش کرنا داهاتێ دکەتن ب سەر خەلکی کە گەندەلی تێدا نەبیتن، پرسیارەکا دی، ئەگەر ئەم نەشین پێش جەژنی راتبێ خەلکی بدەین.........

بەڕێز د.رێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەرێزان بەشی زۆرتان قسەی خۆتان کردووە، هەمووی (5) یان (6) هاورێتان ماوە قسەی خۆیان بکەن، با گوێیان لێ بگرین، دوایی دەرفەت بە وەزیرە بەرێزەکان ئەدەین، فەرموو.

بەڕێز جهاد حسن ابراهیم:

.... ئەگەر نەشین حەتا جەژنێ راتبێ خەلکی بدەین خەڵك گەلەکا موحتاجە، تشتەکی وسا بکەین تشتەك بەر دەستی وان هەبی، خەلك موحتاجی سەد هەزار بیتن بەس تشتێ عیدێ پێ بکرن، پرسیارەکا دی، دەنگۆی ئەوەی هەی هندەك پەرلەمانتارا کورد لە بەغدا ئیش ئەکەن لەسەر ئەوەی قەناعەت ب کازمیی دروست بکەن کە کازمی بودجەی هەرێم نەنێرێ لەبەر ئەوەی زوڵم لە خەڵك کوردستان ئەکرێ، ئایا ئەو شتە راستە؟ ژ راپۆرتی هایتە هەرێم 85٪ ئیعتیمادی ل سەر نەفتێیە، باشە رۆژی نەفتی ل کوردستانێ دەرخستی وەکوی گەلەك دەولەتێ دی ژی ئیعتیما نادەنە سەر نەفتێ، ئەم بێژین زەراعەتێ ژ ب سەر فەلاحێ ئیناى، ئەڤ سالاْ بێت جوتیارا مە نەشێت ئڤ بەرهەمێ ئەڤ سالا بەرهەم بینن، یان سیاحەتێ، ئەڤرۆکە سیاحەت گەلەکا موهیمە، بەس موخابن، بەس خەلکێ عێراقێ بێن سەردانە کوەردستانێ بکەن ئەز بێژم وەکی ترکیا بۆمە داهاتەکا گەلەکی باش دێتن، سوپاس.

بەڕێز د.رێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك مەم.

بەڕێز مەم برهان محمد قانع:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا داوا لە بەرێز سکرتێری پەرلەمان ئەکەم جارێ کاتژمێرەکە راگرێ، چونکە دوو پرسیارم بۆ بەرێز سەرۆکی پەرلەمان هەیە............

بەڕێز د.رێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو شتانە بە هەست نابێ، دووەم نابێ قسە لەسەر میستداقیەتمان بکەی، هەمووومان ئەو موبایلە زیرەکەمان پێیە کە کاتی پێ ئەکەینەوە.

بەڕێز مەم برهان محمد قانع:

.... جاری پرسیارێکم لە بەرێزت هەیە، تۆ رەچاوی دادوەری ئەکەی یان یەکسانی ئەکەی؟

بەڕێز منى نبى قهوجى/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە سەرەتاوە دەست بە قسە کردنی ئەندامان جگە لە کاتژمێر کە سێ دەقە قسە ئەکەن، هەندێکیان لە دوو دەقە و (58) چرکە، بە نووسرایش ئامادە کراوە لەلایەن دەستەی سەرۆکایەتییەوە، بۆیە تکا ئەکەم گومانتان نەبێ لە سەرۆکایەتی، لەو پەری بێ لایەنی خۆی پاراستووە.

بەڕێز مەم بران محمد قانع:

.... خالێکی تر وەکو گلەیی لە بەرێز سەرۆکی پەرلەمان، خالی پەیڕەوی لەسەر چ بنەمایەکی پەیرەوی وەرینا‌گری، یەعنی دەستمان بەرزکردۆتەوە خالی پەیڕەوی داوا ئەکەین، پەیرەو لە سەرۆکی پەرلەمان و ئەندامان گەورەترە، بە زۆرینەی ئەندامان پەسند کراوە، ئەبێ وەرگیرێ، روون کردنەوەیەکی

تر، پرۆتۆكۆل چاپكراوە، بەشێك لە قسەكانی من بۆ پەرلەمانتارێكی تر رۆشتووە، پرۆتۆكۆل بۆ 100 سالی تر ئەمێنیتەوە، من لە فلاّن جەلسە فلان پەرلەمانتار چی وتووە، ئەو مەسەلەیە ئەبێ چارەسەر بكرێ.........

بەڕێز د.رێواز فایق حسێن/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك مەم جەنابیت زۆرترین خاڵی پەیڕەوی داوا ئەكەی زۆترینت لی وەرئەگرم، ئەگەر هەلەش لە پرۆتۆكۆل بووە قابیلە بەوەی كە هەڵە رووبدا، بە بەردەوامی پەرلەمانتار قسە ئەكات و ئەنسات قسەكانی ئێوە وەرئەگرن و تەبع ئەكرێ، شتێ بنووسە بۆ ئەوەی چاك بكرێتەوە، ئێستاش فەرموو قسەكانت بكە.

بەڕێز مەم برهان محمد قانع:

بەخێرهاتنی میوانان ئەكەم، لە كابینەی هەشتەم شتێكمان بیست ناوی پاشەكەوتی مووچەیە، لەو كابینەیە شتێكی تر هاتە بەرچاو ناوی بڕینی مووچەیە، ئێستا قسە لەسەر خەواندنی مووچە كرا، ئێستا مانگی دوو نەدراوە مانگی (3 و 4 و 5 و 6) مووچە نەدراوە، مانگی (7) یاسای چاكسازی ئەچێتە بواری جێبەجێ كردنەوە، بە وەزیری دارایی ئەلێم ئایا ئەو چوار مانگە ئەخەوندرێ كە چاكسازی ئەبێ لە مانگی حەوت جێبەجێ بكرێ، ئەو چوار مانگە چی لێ ئەكرێ؟ مەسەلەی پاشەكەوتی مووچە حكومەتی هەرێم تا ئێستا دە مانگ مووچەی نەداوە و (34) مانگیش پاشەكەوتی مووچەی كردووە، ئەو قەرزەییە و ئەو حیسابە بانكیە كە بەپێی یاسای چاكسازی ئەگەر قیمەتی نەمێنی وەكو بەشێ لە پەرلەمنتارە بەرێزەكان وتیان ئێمە چۆن مامەلەی لەسەر بكەین، خالێكی تر، تا 9-1 قەرزی خانووبەرە و هاوسەرگیری ئەوانە حكومەت بریاری داوە 15٪ خۆش بێ، لە كاتێكدا خەڵكانێكی زۆر و فەرمانبەر و مووچەخۆرن و پارەی لای حكومەتە بۆچی ئەوە ناخرێتەوە ژمارە بانكی و لێ خۆش بوون لەوانە بكرێ؟ مەسەلەی تەعین بوونی یەكەمی زانكۆ ئەبێ حكومەت چارەسەری بكا، مەسەلەی خانەنشینی چارەسەر بكرێ، ئایا وەزیری دارایی و ئەنجوومەنی وەزیران ئەتوانی زامنی سی رۆژ بكەن بۆ پێدانی مووچە؟ بەراستی لەگەل بەغدا رێك ئەكەون ئەوە شەش جارە بچنە بەغدا، كێشە چییە؟ بەغدا داوای هەمووو سەرچاوەكانی سنووری و داهاتی ناوخۆ ئەكا، نەوت نیوە یان هەمووی ئەدەنێ، بەپێی ئەو اپۆرتەی دارایی پێكەشیان كردووە لە مانگی (4و 5و 6) تەنیا (47) ملیار دینار داهاتی نەوت بووە، نوقتەیەكی تر ئەمەوی زیاتر لەسەر بوەستم پەیوەندی بەو (27) ملیار دینارەوە هەیە بەرێز سەرۆكی ئەنجومەنی وەزیران باسی كرد، لە 2013 ەوە پارە نەهاتووە، بوودجە 2013 هاتۆتە ئەنجوومەنی وەزیران و پەرلەمانی كوردستان، لە 2013 باسی دینارێك قەرزی حكومەت نەكراوە، كابینەی رابردوو دینارێك قەرزار نەبووە، جگە لە پاشەكەوتی مووچە نەبێ، بەپێی یاسایەك لە پەرلەمان دەرچووە یاسای ژمارە (7) ی سالّی 2015 یاسای راكێشانی مایە، ئەو یاسایە (5) ملیار دیناری بۆ هەرێم كردووە، حكومەت مولزەم نیە زیاتر لە (5) ملیار قەرز بكات، جگە لەوەی لە ناو یاسایەكی تر ژمارە (2) ی 2015 ی سەندووقی كوردستان بۆ داتان نەمەزراند؟ لە ناو ماددەی (12) ی یاساكە باس لە سەندوقی نەوەكانی داهاتوو بۆ نەتانكردووە؟ لە هەرێم لێشاوێك بریار و یاسای هەبووە لە

پەرلەمان دەرچووە پێشێل کراوە، لەو کابینە دیسان پێشێل کراوە، ئەو کابینە ساڵ و قسورە دەست بەکار بووە، بۆیە داوا ئەکەین مەسەلەی ئەوانەی باس ئەکەن پێویستە مووچە بدرێ، مەنتیق نییە..........

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو گولستان خان.

بەڕێز گولستان سعید حمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەکو ئیزافەیەك بۆ قسەکانی کاك مەم، دیارە تێبینیەکەی من لەسەر پرۆتۆکۆلەکان کە خوێندمەوە راستی زۆر هەلەی تێدایە، ئەوە مێژوویيە، زۆر گرنگە ئەو مێژووە راست بکرێتەوە، داواش لە سەرجەم ئەندامان ئەکەم بە تایبەتی ئەوانەی دوو ناومان هەیە ناوی باوکمان بلێین، بۆ ئەوەی بیکەین بە عادەت ناوی باوکمان بلێین بۆ ئەوەی وتەی خۆی بە ناوی خۆی بێ، پرسیارم لەسەر ئەو برینی 21٪ ی مووچەیە، هاووڵاتیانی هەرێم ئەو کاتی ئەو مووچەیە دابەش کرا تەنیا حکومەتی هەرێم و بە تایبەتی بەرێز وتەبێژی حکومەتی هەرێم ئاماژەی بەوەدا مانگێکە خەڵك بە ئومێدەوە ئەوەی وەرگرت، هیوادارم ئەو نا ئومێدیە بە خەلك نەدەین بڕینی مووچە دووبارە ببێتەوە، هەول بدرێ لە کاتی خۆی مووچە بدرێ، لە کاتی دەرکردنی یاسای چاکسازی بەرێزتان وتان لە دوای شەش مانگی تر یاسای خانەنشینی یەکگرتوو ئەهێنە پەرلەمانی کوردستان، بۆ ئەوەی هەموو مووچە خۆرانی هەرێمی کوردستان لەسەر بنەمای ئەو یاسایە خانەنشین بکرێ، هیوادارم ئەو یاسایە بە زوترین کات بگات، و پێمان بلێن بۆچی تا ئێستا نەهاتۆتە پەرلەمان، لە راپۆرتی لیژنەی دارایی ئاماژە بەوە کراوە کە بڕی رسومات دیار نییە، هیوادارم بری رسومات چ بۆ ئەو لیژنە بەرێزە و سەرجەم پەرلەمانتارە بەرێزەکان روون و ئاشکرا و شەفاف بێ، رێنمایەکتان دەرکردووە ژمارە (12) ی 29-6-2020 زۆرێك لەو فەرمانبەرانە پەیوەندیان کردووە کە سەبارەت بە رێکخستنەوەی مووچە و پلەی وەزیفی کە هاتووە هەموو پلە وەزیفییەکان ئەگرێتەوە، هیوادارم روون کردنەوە بدەی بەو پەرلەمانە بزانین لەسەر چ بنەمایەکە بۆ ئەوەی بتوانین چاودێر بین لەسەر ئەو رێنماییە و زانیاری ئەوتۆمان هەبێ کە خەڵك نائومیێد نەبێ، هیوادارم بیر لە دامەزراندنی هەموو دەرچووەکان بکرێتەوە تەنیا جەخت لەسەر دامەزراندنی یەکەم و دووەم و سێیەم ناکەمەوە، هەموویان مافی هەلی کاریان هەیە بە تایبەتی لە پلاتفۆرمی هەڵبژاردن وەعدی ئەوە دراوە (50) هەزار هەلی کار برەخسێ، ساڵێ زیاتر لەو حکومەتە رۆیشتووە لەو (50) هەزارە چەند هەزار هەلی کار رەخساوە، کەی فەرمانبەران سوودمەند ئەبن لە پارەی پاشەکەوت؟ بە تایبەتی ئەگەر حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ وەرگرتنەوەی قەرزەکانی خۆی فشار ئەکات، هیوادارم ئەو قەرزە برێکی لە بری پاشکەوت بگەرێتەوە بۆ فەرمانبەران، بۆ ئەوەی ئەو برە لەجیاتی ئەوەی لە 15٪ لە فەرمانبەر خۆش ئەبن بکەن بە 40٪، بۆ نموونە لە بڕی پاشەکەوت کراو ئەو بڕەیە بگەرێنیتەوە بۆ حکومەت لە 60٪ وەرگرن، ئەوە هاندانێکی زیاتر ئەبێ بە پێدانی قەرزی پێشینەکانی، ئەوەی فائیدەی پێششینەی تەئخیریە هیوادارم لێ خۆش بوونی

بۆ دەرکەن، چونکە فەرمانبەر لەبەردەم وەزعێکی زۆر خراپە، چەند ڕێکخراو ئەبینین بە ناوی فاوندەیشنی (س، ص) و نازانم چی، ئەم ڕێکخراوانە شمولی چاودێری دارایی ئەکەن یان چی؟ چونکە بڕێکی زۆر پارەی سەرسورهێنەر لەبەر دەستیانە کە ئەیبەخشن بە خەڵك و حکومەت و خەلکیش پارەی نییە، ئەوانە ئیستیغلال ئەکرێن بۆ دەنگدانیش..........

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێزان لەگەل کاروبار قسەمان کردووە ئەو پەرلەمانتارانەی ناوەکانیان هاوشێوەیە کاك جەلال هەردووکیان، هەردوو کاك مەم، هەردوو گولستان خان، هەردوو شیرین خان، هەردوو کاك رزگاریش، لەمەودوا بە هیچ شێوەیەك قسە مەکەن بە بێ وتنی ناوی باوکتان، ئەوانیش عەینی موشکیلەیان هەیە و ناتوانن لە یەکتری جیاتان بکەنەوە، کاك هێرش فەرموو.

بەڕێز هێرش حسن حمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی میوانەکان ئەکەین، چەند پرسیارێکم هەیە هەرچەند زۆربەیان کران، ئایا دۆخی مووچە خۆر بۆ کۆتایی ئەمساڵ چارەسەر ئەبێ، مووچەخۆر کەی ئەتوانێ هەموو مانگێ لە کاتی خۆی مووچە وەرگرێ، ئەو ڕێگایانە چین وەزارەتی دارایی و حکومەت بۆ ڕێکخستنی درەماڵەی مووچە خۆر ئامادەی کردووە؟ ئەوە جۆرێکە لە ڕێکخستنی دەرماڵە یان بەفیعلی کەمکردنەوەی مووچەیە؟ دەربارەی گرێبەستیە نەوتییەکان لە بواری نەوت کراوە سوودی ئەو گرێبەستانە بۆ هەرێم چییە؟ ئەو گرێبەستانە ئەگەر سوودیان نییە بۆچی حکومەتی هەرێم دەیان ملیار دۆلار قەرزارە؟ ئایا لە لیژنەی دانسوتانکار لەگەل حکومەتی بەغدا چۆن مامەڵە لەگەڵ ئەو گرێبەستانە ئەکرێ؟ ئایا ئامادەیە دان بەو گرێبەستانە بنێ؟ پشتیوانی لە قسەکانی کاك جیهاد ئەکەم دەربارەی دابین کردنی جەژنانەیەك بە تایبەتی بۆ ئەو مووچە خۆرانەی لە خوار ملیۆنێك وەرئەگرن، لەبەر ئەوەی حکومەتی هەرێم لەوانەیە لە توانای نەبێ مووچە دابین بکات، بەڵام خۆ ئەتوانێ جەژنانەیەك بدات بەو مووچە خۆرانەی مووچەیان کەمە بۆ ئامادەکردنی کاری جەژن، پشتیوانی کاك باڵانبۆ ئەکەم کە هیچی تر بەرز کردنەوەی پێشمەرگە و هیزەکانی بەرگری زێرەڤانی رانەگیرێ، لەبەر ئەوەی ئەوانە دیفاع لەو کوردستانە ئەکەن، کاتێ بوون بە پێشمەرگە کەس داوای شەهادەی لێ نەکراوە بۆ ئێستا بۆ بەرزکردنەوەی پلە داوای شەهادە ئەکرێ؟ پشتیوانی لە دامەزراندنی سێ یەکەمەکان ئەکەم ناکرێ پلان نەبێ بۆ دەمەزراندنی ئەوانە، پێویستە دایانبمەزرێنێ، بە هەمیشەیی کردنی گرێبەستەکانیش، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرمووو کاك هاورێ.

ببەڕێز هاورێ بناء محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆرجار لە ئیعلام ئەبیستین خەڵك نیگەرانە لە پەرلەمان و ئەو حکومەتەی شەرعییەتی لە پەرلەمانی کوردستان وەرگرت، قەناعەتم وایە ئەو پەرلەمان و حکومەتیش بەرهەمی هزری خەڵکە، ئەگەر باش بێ

یان خراپ هەڵبژاردەی خەڵکە، پرسیارێك لە وەزیری دارایی، راستە هەموو ئەو حیزبانەی لە حکومەت بەشدارن کۆمەڵێ بەرکەوتە و ئیستیحقاقیان هەیە لە حکومەت ئیدی لە بەرێوەبەری گشتی تا بریکاری وەزیری و وەزیرەکان و کۆمەڵێ پۆستی تر، سەرباری ئەوەی ئیستیحقاقی خۆیانە ئەبێ کەسانێك دابنێن لە رووی پسپۆریەوە تێیان دا هەبێن لە دوای ئەوە یاسای چاکسازی دەرچوو، دوای ئەوە بە مانگێ بریکاری وەزیری ناوخۆ بەشی کاروباری سەربازی موالیدی (57) ە، بریکاری وەزیری پەروەردە (56) ە، بریکاری وەزیری شارەوانی (57)ە، بە قەناعەتی من نازانم بلێم فێلێك لەو جۆرانەیە، لەبەر ئەوەی تەنیا لەو کابینەیە ئەو پۆستە ئەبێ دوو کەس بیبینێ، لەبەر ئەوەی موالیدیان تەجاوزی کردووە ئەبێ خانەشین بن، (63و64) ساڵ تەمەنیانە، بە واژووی وەزیری دارایی فەرمانی بەستنی مووچەی بۆ ئەبەسترێ لەگەل سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران، هۆکار دەمەزراندنی ئەو جۆرە چییە لە کاتێکدا یاسای چاکسازی بەشێ لە هاووڵاتییان پێی دڵخۆش بوون وایان زانی داهاتیان بۆ ئەگەرێتەوە، یەکەم هەدەف ئەوە بوو مووچەی خۆیان کەمبکرێتەوە هەرچەند بە یاسای چاکسازیش نەبووە، داوا ئەکەم لە وەزیری دارایی روون کردنەوە بدات، پێم وابێ کۆتا کەسیشم، دڵنیان لە بیری ناچێ هەرچەند نایئنووسێ، لەسەر وەبەرهێنان، سێزدە جۆر وەبەرهێنان هەیە لە هەرێمی کوردستان، حکومەتێکی بچووك کراوەیە لە ناو حکومەت، تەنیا دەست لە کۆمپانیاکانی خۆیان هەلگرن ئەوانەی لە حکومەتن ئەتوانن زۆربەی کەلێن و بۆشاییەکانی داخوازی هاووڵاتییان پر بکەنەوە لە مووچە و پێیداویستی، لە بەرێز وەزیری دارایی ئەپرسم نەوتی عەینزالە راستە بەشێکی حەشدی شەعبی ئەبیات، ئایا داهاتی ئەگەرێتەوە بۆ ....

بەرێز د.رێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

لە پێشا قسەی خۆش ئەکەی، پرسیارەکان ئەخەیتە ئەخیرەوە، فەرموو کاك رێڤینگ.

بەرێز ریڤینگ محمد محمد:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ئاخافتنی خۆم خلاس کرد.

بەرێز د.رێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك سەعید.

بەرێز سعید مصطفی تەتەرخان:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی میوانەکان ئەکەم، بەپێی راپۆرتی لیژنەی دارایی کە سەرچاوەی وەزارەتی داراییە تەرکیز لەسەر جیهاتی هەرێم کراوە، یەکێ لەو داهاتانە خاڵە سنوورییەکانە، ئیشارەت بەوە ئەدات داهاتی شەش مانگ لە 1-1‌2020 تا 30-6 (505) ملیار دینارە، یەعنی ئەگەر دابەش بکرێ بەسەر ئەو چوار مەرزەی فەرمین، نازانم هی هەموو مەرزەکانە یان بەس فەرمییەکان، بۆ هەر مانگێك داهاتی یەك مەرز ئەکاتە (20) ملیار دینار، یان داتایەکە دروست نییە، یان داهاتی خاڵە سنوورییەکان بە دروستی ناگاتە خەزێنەی

حکومەت، سێ پرسیارم هەیە، ئایا ئەو داتایانەی دراون بە لیژنەی دارایی لە خاڵە سنوورییەکان داتاکان دروستن یان داهاتەکان وەکو پێویست ناگەڕێنەوە خەزێنەی حکومەت، حەق بوو داهاتی خاڵە سنوورییەکان بەجیا دەستنیشان کرابوایە، چونکە دەنگۆ هەیە داهاتی کامل نایەتەوە خەزێنەی حکومەت، حەق بوو سنوور بە سنوور ئیشارەت درایە، پێشنیار ئەکەم ئەو کۆمپانیا ئەهلیانەی لە مەرزەکان ئیش ئەکەن حکومەتی هەرێم و بەتایبەت وەزارەتی دارایی خۆی ئەو ئیشانە رایی بکات، چونکە داهاتی خەیالی بەس لە یەك کۆمپانیای کوالێتی کۆنترۆل وەکو لیژنەی دەستپاکی کە سەردانی دەروازەکانمان کرد پرسیمان ئەکرێ داهاتی یەك رۆژمان بدەیە وتی هی چوار سەهاتان ئەدەمی (37) ملیۆن دینار بە چوار سەعات، ئەگەر لەو (37) ملیۆنە 10٪ بۆ وەزارەتی دارایی بێ، حەقە خۆی ئەوە شیانە بکات، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو سەوسەن خان.

بەڕێز سوسن محمد میرخان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

با لە خۆمان بپرسین هۆکاری سەرەکی بێ مووچەیی تەنیا حکومەتە؟ یان حکومەتی فیدراڵیشە؟ وەکو نوێنەری خەڵك پێویستە لەبەرچاومان بێ، ئایا تا ئێستا حکومەتی عێراق چەند مووچە و شایستەی دارایی کوردستانی قەرزارە؟ ئەگەر ئەو شایستە داراییانە بۆ حکومەتی هەرێم هاتبوایە وەزعی مووچە خەڵك چەند بەرامبەر چاك ئەبوو، ئەو بەڕێزانە وەزیر و میوانەکان لەو دانووستاندنەی لەگەڵ عێراق تاکەی حکومەتی عێراق بە هۆکاری جۆراوجۆر شایستە داراییەکانی کوردستان سەرف ناکات، تاکەی بەو شێوەیە ئەبێ و کاتی ئەوە نییە بەپێی خاڵە دەستوورییەکان حکومەتی عێراق مولزەم بکات و پەنا ببات بۆ کۆمەڵگای نێودەولەتی بۆ وەرگرتنی مافی خەڵکی کوردستان و فشار بکات، مەسەلەی یاسای چاکسازی کە کەوتۆتە بواری جێ بەجێ کردن ئایا پێشبینی ئێوە چییە و کاری لیژنەی چاکسازی کەی کۆتایی دێ، ئەو داهاتەی ئەگەڕێتەوە چەندە؟ بەو پێیەی هەزاران شەهید هەیە داوا ئەکەم لە لیژنەی چاکسازی ئەولەویەت بدرێ بە پێداچوونەوە لە لیستی شەهیدان و زیندانیانی شەهیدان، (18) هەزار زیندانی چاوەڕوانی مووچەن، داوا لە وەزیری دارایی ئەکەم کە سەرۆکی لیژنەی شەهیدان داواکاری ئەخەمە بەردەستی وەزیری دارایی کە..........

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بە نووسراو بینێرە، فەموو.

بەڕێز احسان محمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەپرسم لە وەزیری دارایی کە گازندەی کر کو خودامە جهێ من ئەگەر یەکێ پرسیار بکات، بەڕێز وەزیر تۆش جهێ خۆ بدەنە پەرلەمانتاری نەك یەك پرسیار سەد پرسیار ئەکەن، چنکی خەلکی دەنگی دایە

پەرلەمانتاری حەقێ وانە، جەنابیشت بە دەنگی پەرلەمانتار بوویە وەزیر، بێت و تەحەملی بکەی، پێشمەرگە ئەبێ یەکەم لیست بێ مووچە وەرگرێ، هێڤی خازین جارەکا دی لیستا ئێکەمێ پێشمەرگە بیتن، فروقاتێ مامۆستایەن پەروەردێ ئامادیێ غەدرەکا مەزن هاتییە کرن، قەزا ئامێدیێ حتا نووکە فروقاتێ 2003 وەرنەگرتینە، هێڤی خازین چارەك بێتە کرن، جەنابێ وەزیری گوتی 21٪ سەدێ مووچە دێتە برین لە 2014، راستە، بەس ئەو پاشەکەوت بوو خەڵك ئەمەلەکی ب پاشکەوت، بەس ئایا ئەو 21٪ سەدی هیچ ئەمەلەك هەیە بێتە دان؟ راستە 50٪ سەدێ حکومەتا هەرێم راتبێ پلە بالاَ کێم کر دەست خۆش بن، بەس ئەو (15) ملیۆنە مینحە بۆ وەزیرێ دێتە دان ب چ شکل؟ ئایا بۆچییە؟ ئەگەر هەیە روون کردنەوە تکایە، حتا نووکە پەرلەمانتار هەیە کو هزر بکا عەینزالە ل دەستێ مەدایە، تا نووکە تەسلیمێ حەشدی شەعبی کراوە، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك ئاوات کە وەزیری داراییە، بەڕێز کاك دکتۆر دارا کە وەزیری پلاندانانە هیچ کامیان موختەسی مەجالی نەوت نین، پرسیارەکان هەڵگرن وەزیری نەوت و سامانە سروشتییەکان دابنرێ ئەوکاتە داوا ئەکەین، ئەو بەرێزانە بۆ مەسەلەی مووچە و شایستەی خەڵك هاتوون، ئەوکات پرسیاری نەك کێڵگە پرسیاری بەرملێك نەوتیش ئەکەین، فەرموو ئاشنا خان، دوای ئەوە دوو دەقە ئەدەین بە سەرۆکی لیژنە.

بەڕێز ئاشنا عبداللە قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو بڕگەی پەیڕەو کە گفتوگۆی لەسەر ئەکەین بەپێی برگەی یەکی ماددەی (66) ی پەیرەوی ناوخۆ کە لەو یاداشتەی پەرلەمانتارانی بەرێز داواکراوە هەر یەك لە بەرێزان سەرۆکی حکومەت و جێگرەکەی و وەزیری دارایی ئامادە بن، هیوادارین بۆ جاری داهاتوو ئەو بەرێزانە ئامادە بن، کاتێ یاداشتێك پێشکەش ئەکەین، سێ پرسیاری زۆر سادە، یەکەم، پێویست ناکات باسی ئەوە بکەین ژیانی خەڵك چۆنە، چونکە لە کەوکەبێك نین و خەڵکیش لە کەوکەبێك، ئەزانین بارودۆخ خراپە، ئەم بارودۆخە تاکەی بەردەوامە و چارەسەر چییە؟ مەسەلەی قەرزی حکومەت ئەوەی بەلای من گرنگە روون نییە ئەو قەرزە بە چ میکانیزمێك ئەدرێتەوە؟ بۆ بەرێز وەزیری پلاندانان، پلان چییە ئەو بارودۆخەی هەرێمی تێدایە تێپەری؟ ئەوترێ لەلایەن ئابوریناسان ئەوەی کە هەرێمی کوردستان بەس پشتی بە نەوت بەستووە، وەکو وەزارەتی خۆتان پلان چییە گرنگی بدەن بە کەرتی گەشت و گوزار و پیشەسازی و کشتوکاڵ بۆ زیاد کردنی سەرچاوەی داهات بۆ هەرێمی کوردستان، بۆ بەرێز وەزیری هەرێم بۆ کاروباری نێوانی هەرێم و بەغدا، گفتوگۆکان بەردەوامن، بۆ نەگەیشتوونەتە رێکەوتن؟ ئایا ئومێد هەیە رێکەوتن بکرێ؟ سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

پێش ئەوەی دەرفەت بدەین بە وەزیرە بەرێزەکان، دەرفەت ئەدەین بە لیژنەی کاروباری دارایی ئەگەر وەلامێکیان هەیە لە دوو دەقە، تەنیا روون کردنەوە، فەرموو.

بەرێز زیاد جبار محمد:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەست خۆشی لە وەزیرە بەرێزەکان ئەکەم بۆ پێشنیارەکانیان، ئێمە لە راپۆرتی خۆمان پرسیارمان نەکردووە، ویستمان لە رێگەی راپۆرتی خۆمان زەمینەی پرسیار لای ئەندامان دروست بکەین، سەبارەت بە رسومات زۆر پرسیار کرا، پێمان وایە رسومات داهاتی باش بۆ حکومەتی هەرێم پەیا ئەکات، بە سوپاسەوە ئەو رۆژانەی کە بە دوای زانیاری ئەگەراین کە داهات لە کوێ دێ، هاوکاری کراین، بەڵام بە داخەوە لە مەسەلەی رسومات هیچمان دەست نەکەوت، ئومێد ئەکەین بۆ وەزارەتی دارایی و وەزارەتی تریش باشتر لە داهاتوو بە دەنگمان بێن، بۆ ئەوەی زانیاری وەرگرین، خاڵێك کە زۆر گرنگ بوو لامان موناقەشمان کرد، دکتۆر رێبوار باسی کرد، فرەیی لە سەرچاوەی داهات، هەمەچەشنەیی موناقەشەی زۆرمان لەسەر کرد دیارە لە راپۆرتەکە بیرمان چووە، ئەخیر قسە داوا ئەکەم لە حکومەتی هەرێم کێ ئەتوانی کارێ بکات ئیتر دابەش کردنی مووچە نەبێتە هەواڵی گرنگی کەناڵەکان، تەمانا ئەکەین ئەو رۆژە بێ ئەو بابەتە نەبێتە هەواڵی گرنگ، سوپاس.

بەرێز د.رێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك ئەرشەد.

بەرێز ارشد حسين محمد:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

روون کردنەوەم لەسەر ئەو تێبینیانەیە هاورێیانم لەسەر، یەك لەوانە کاك مەم بورهان پێی وابوو لە راپۆرتی دارایی دیارە (47) ملیار بۆ وەزارەتی سامانە سروشتییەکان گەڕایەوە، ئەو رەقەمە لە راپۆرتەکە نییە، ئەگەر سەیر بکەی لە بەشی سەرچاوە داراییەکان لە خاڵی سێیەم نووسراوە ئەو بڕە پارەیەی کە لە مانگی (1-2-3-4-5-6) هاتووە بۆ وەزارەتی دارایی، دکتۆر زێدان........

بەرێز د.رێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك مەم گیان قسەکردن و جوابدانەوە ئسلوبی خۆی هەیە، چاوەرێ ئەکەین کاك ئەرشەد قسەی خۆی تەواو ئەکات ئەگەر پێویست بوو دەرفەت بە بەرێزت ئەدەین نابێ تۆ لە ناو قسەی ئەوان قسە بکەی.

بەرێز ارشد حسين محمد:

.... دکتۆر زێدان پێشنیارێکی جوانی هەبوو کە پێداچوونەوە لەو گرێبەستانەش بکرێ کە لەگەڵ فەرمانگە و دامەزراوەکانی حکومەتی هەرێم کراوە، کاك باڵانبۆ لەسەر بیرەکان پێشنیاری هەبوو، ئەوە بۆ نموونە هاتووە، یەکێ لەو نموونانەیە، بەدرییەکان خان پێی وابوو ئەبێ لە راپۆرتەکە داهاتە نادیارەکان نووسرابوو، داهاتە نادیارەکان چین لە راپۆرتەکە؟ سوپاس.

بەرێز د.رێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك مەم.

بەڕێز مەم برهان محمد قانع:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ ئەندامانی بەڕێزی لیژنەی دارایی و هاوڕێی بەڕێزم کاك ئەرشەد ئەوە روون ئەکەمەوە قسەکانم لە پرۆتۆکۆل هەیە، وتم لە مانگی چوار تەماشای راپۆرتەکە بکەن لاپەرە پێنج خوارەوە ئەڵێ هەروەها لە مانگی (4-5-6) دوای دابەزینی نرخی نەوت وەزارەتی سامانە سروشتییەکان (283) ملیار و (424) ملیۆن دینار بووە، رادەستی وەزارەتی دارایی کردووە، زەحمەت نەبێ (283و 424) ملیارەکە دابەشی سێ مانگی بکە ئەکاتە (47) ملیار دینار، منیش ئەو سێ مانگەم باس کردووە، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك بەلێن ئەگەر روون کردنەوەت هەیە.

بەڕێز بەلێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەوەی گرنگە لە راپۆرتەکە مەلەسەی ڕێکارەکان چییە؟ ئێمە وەکو راپۆرت ئەخەینە بەردەمی حکومەت بۆ چارەسەر، داوام لە ئەندامانی بەڕێز ئەوەیە ئەوەندەی گوێم لە قسەکان بوو جگە لەو تەرحانەی خستوومانەتە روو لە راپۆرتەکە لەوانەیە لە کاتی گفتوگۆ هەندێ شت ئیزافە بووبێن، بەڵام وەکو بنەما هەموومان دیاری کردووە، ئەگەر ئەندامانی بەڕێز دوای خوێندنەوەی ئەو راسپاردانەی کردوومانە و ئەو چارەسەرانە دامانناوە ئیزافەیەکی ترتان هەیە ئەوەی باستان کرد هەمووی لە چوارچێوەی ئەو ڕێگا چارەسەرانە بوو باسمان کرد، بەڵام ئەگەر هەست ئەکەن لە دەرەوە ڕێگا چارەسەری تر هەیە بە نووسراو بۆمان بنێرن بۆ ئەوەی هەم راپۆرتەکەی پێ دەولەمەند بکەین، هەموو لەو راسپاردانەی کە ئەیدەنەوە بە حکومەت دەوڵەمەند بێ، سەبارەت بە قسەی کاك مەم دەقیقە، بەڵام وتمان ئەو پارەیە بۆ یەك گوژمە وەرگیراوە، سوپاس.

بەڕێز د.ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

وەزیرە بەڕێزەکان هەر کەس بە پێی ئیختیساسی خۆی وەڵامی پرسیارەکان بدەنەوە، پێش ئەوە هەندێ پرسیار ئاراستەی بەڕێز سەرۆکی دیوانی ئەنجوومەنی وەزیران لەگەل بەڕێز سکرتێری ئەنجومەنی وەزیران کراوە، بۆ ئەوەی بتوانن قسە بکەن ئەبێ بەڕێزتان رازی بن بە دەنگدان بۆ ئەو بابەتانیە وەڵامتان ئەدەنەوە، ئایا رەزامەندن بۆ ئەو پرسیارانەی ئاراستەتان کردوون بەڕێزیان وەڵامتان بدەنەوە؟ بە کۆی دەنگ، سوپاس، فەرموو.

بەڕێز ئاوات شیخ جەناب/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا راست کردنەوەیەك بکەم لەسەر مەوزوعی ئەوەی کە پرسیار مەکەن، من ئومێدم وابوو لە سەرەتاوە دوای ئەوەی راپۆرتەکەی پەرلەمان خوێندرایەوە، ڕێگە بدرایە پێم وابوو بەشێکی زۆری ئەو

پرسیارانە جوابیان وەرئەگیرا، خالێکی تر ژمارەی پرسیارە تیکرارەکان تەمەن درێژ بن زۆر بوو، هی ئەوە نییە بتوانی فریای بکەوی بینووسی، هەندێ ختووتی عام باس ئەکەم پێش ئەوەی بچمە سەر راپۆرتی لیژنەی دارایی پەرلەمان، ئینجا ئەوەندەی کات هەبێ جوابی پرسیارەکان ئەدەینەوە، ئەمەوێ بۆ بیرخستنەوە هەندێ شت هەیە عەرزی بکەم، پێش هەموو شتێ فیدباکیك بکەین بۆ وەزعی هەرێم لەو چەند ساڵەی پێشوو، لە تەئریخی زۆر دوور نییە هەرێم مەرحەلەیەك حکومەتی موەحەدی هەبوو لە (92) تا (94) ئینجا لە دوای ئەوە بەداخەوە شەری ناوخۆ بڕوات و نەیەتەوە هات، مەبەستم لەو بیر خستنەوە لە رووی داراییەوە چۆن مەعامەلە کراوە، یەك ئیدارە هەبووە، بووە بە دوو ئیدارە تا ساڵی 2003، ئەو گومرگەی ئەو سنووری ئەولا ئیعتیمادی لەسەر ئەولا بووە، تا 2003 ئیدارە یەکی گرتۆتەوە و بە شانازیەوە بووین بە حکومەتێکی موەحەد، لەگەڵیشیا لە 2004 بودجەی عێراق هاتووە تا ساڵی 2014 مەصدەری ژیانی ئەو حکومەتە بە تێکرا لە عێراق هاتووە لە نیسبەتێکی کەم کە تەقدیر کراوە بۆ داهاتی ناوخۆ و گومرگ کە باقی لەسەر عێراق بووە، ئیقتیصادی عێراقیش لەسەر لەنوێ دروست بوونەوەیە لە دوای رووخانی رژێم، ئیعتیمادی لەسەر نەوت بووە، کوردستانیش ئیعتیمادی لەسەر نەوت بووە، لەو ماوەی هاتووە تا 2014 حیزبەکانی دەسەڵات بە پای پیلان خەڵکیان دامەزراندووە، بیرمە لە ئیدارەی سلێمانی ئەگەر رەقەمەکەم زۆر دەقیق نەبێ مووچەی مانگێکی سلێمانی (35) ملیۆن دینار بوو، ئێستا چەند زیادی کردووە، حیزبەکان دوور لە حیساباتی میلاك و پێویستی خەڵکیان دامەزراند، کار گەیشتۆتە ئەوەی حیزب هەیە بۆ ئەمرۆ رەنگە عەدەدی موەزەف و خانەنشین و پێشمەرگەکانی لە عەدەدی ئەندامە فیعلیەکانی زیاتر بێ، ئەوە حەقیقەتی تاڵە کە مەفروزە بیزانین، لەبەر ئەوە لە 2014 بە قەرارێکی زاڵمانە مووچەی هەرێم بڕاوە، هەرێم بە نەتیجەی سیاسەتی نەوت کە رەنگە بەشێکی بێ کەوتۆتە بارێکی ئابووری زۆر ئاڵۆز کە مەجبور بووە لە 2014 ەوە بەو رێگایە مووچە بدات، بە عینوانێکی زۆر ناخۆش کە هەموومان حەزمان لێ نییە پاشەکەوتی مووچە، ئەو وەزعە تازەیە حەقیقەتێکی نەگۆریوە جارێکی تر ئیعتیمادی ئێمە لەسەر ئیقتیصادی رەئیە، ئەوەی (453) ملیار لە عێراقەوە هاتووە لە ئینتاجی نەوتی عێراقەوە هاتووە، ئەوەی لای خۆشمان (296) ملیۆن هاتووە لە سامانە سرووشتییەکان دیسان لە نەوتەوە هاتووە، واتە ئیقتیصادی ئێمە بەشی هەرە ئەساسی لە 70٪ ئیعتیمادی لەسەر نەوت بووە، رۆژگار هاتۆتە پێشەوە تا لە 2019 تا رادەیەك نێوانی حکومەتی هەرێم و فیدرالی چاك بووە، گەیشتۆتە ئەو ئیتیفاقەی لە قانوونی موازەنەی 2019 هاتووە، لێرە راست کردنەوەیەك پێویستە هەموو کەس بیزانی بەداخەوە بە تایبەتی جەماوەر بیزانێ رەنگە بۆخۆمان و ئێوەش مەسەلەیەکی زۆر ئەهمیەت دار نەبێ، بەڵام ئەبێ خەڵك بزانی بەپێی قانوونی موازەنەی 2019 قانوونی بودجەی عێراق مافی بە کورد داوە بەپێی ماددەی (10) هەرێم ئەتوانێ نەوتی خۆی ئینتاج بکا و بیفرۆشی ئەگەر پارەی نەوتی تەسلیمی عێراق کرد، ئەوە بودجەی بە کاملی وەرئەگرێ ئەگەرنا بە قەدەر کرێی نەوتی فرۆشتوویەتی بە پێی ماددەی (10) لە بوودجەکەی ئەبرێ، وە کردوویەتی، ئەخیر قسەی من

بینیمان لە وەفدی مفاوەزاتی کورد پێم وابێ بەس کاك قوباد نوقسانە بە ئاشکرا وتی بەڵێ ئێمە لە 2019 بەڵێ لە 50٪ میزانییەی کوردستان لە بڕی ئەو نەوتەی فرۆشراوە بڕیوە کە مافێکی دەستووری هەم ئێمە بووە هەم ئەوانیش، کەوایە مەسدەری ئەساسی ئێمە کە نەوتی (453) ملیارەکەی بەغدا بووە ئینجا (293) نەوتی هاتۆتە سەر، ئینجا (17) ملیۆنی هاوپەیمانان، ئینجا داهاتی ناوخۆ کە مانگی وا هەبووە (100) ملیار یا زیاتر و کەمتر، لە 43٪ لەولاوە هاتووە و لە 57٪ لەولا هاتووە و باقی بۆ نەفەقاتی تەئغیلی و وەزارەتەکان و دەوائیر و خەستەخانە و کارەبا، ئەوانە مەسدەری ئەساسی مووچەی هەرێم بوون، ئەوانە حازر بکەن وەکو مووچەی مانگی حەوت تا مانگی دوو بەپێی ئەو تەقدیرەی ڕۆیشتووە کە حکومەت سێ مانگ مووچە لە دواوەیە بەر لە مانگی (12) ی 2019 ئێمە (12) مووچەمان داوە، کە هاتۆتە ئەولاشەوە ئێمە بەپێی ئەو مانگانەی لە عێراق هاتووە تا مانگی چوار مووچە دراوە، بەڵام بەپێی حیساباتی ئێمە سێ مووچەی چۆتە قالبی پاشەکەوتی ساڵانی پێشوو کە میراتییە بۆ ئەو حکومەتە ماوەتەوە، ئەو حکومەتە هیچ دەسەڵاتی لە دروست کردنی سێ مووچەی ئەو دوایە نەبووە، حاڵەتێکی تر کە لەسەر داهاتەکان باسی ئەکەین، کە باسی داهاتی نەوتی کوردستان ئەکەین فیدباکێك دێتە خەیاڵمان کە عقودی نەوتمان وامان نەکردبووایە کە قەناعەت وایە سیاسەتی نەوتی کوردستان شکستی هێناوە، بە دەلیلی ئەوەی بەرێز سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران و جێگرەکەی ئەوساش بەشێ لە ئێمە لە ڕۆژی دەست بەکاربوونی حکومەت چووین بۆ بەغدا، لە دەمی ڕەئیسی حکومەت بە عێراقمان ڕاگەیاندووە ئامادەین کێشەی نەوت لەگەڵ هەرێم بە هەموو شێوەیەك چارەسەر بکەین، لە 25-7-2019 هەردوو نائیبی ڕەئیسی وزەرائی عێراقی هاتنە ئێرە، ئیتیفاقمان لەگەل کردوون لەسەر مەوزوعی نەوت و بوجەی هەرێم و هەموو ئەو کێشە هەڵپەسەردراوانەی بەینی هەرێم و بەغدا، کێشەی مالی و نەوت بەپێی ئەو وەرەقەی بەدەست وخەتی دکتۆر سامر غەزبان ئیمزا کراوە، کێشەمان لەو ڕووەوە لەگەڵ عێراق براندەوە، هاتوون جارێکی تر بۆ ڕەسمی بوودجەی عێراق جارێکی تر لە مانگی (11) چووینەوە بۆ بەغدا سێ جار ئیتیفاقمان کرد کە بەداخەوە کەم کەس لە ناو خۆمان بە حیزبەکانیشەوە غەیری ئەحمدی حاجی ڕەشید لە سێ موناسەبات باسی کرد، وەفدی کوردستان سەرکەوتنی گەورەی کردووە و کێشەی نەوتی لەگەڵ عێراق حەل کرد لەسەر بودجەی کوردستانیش ڕێکەوت کە مانگی (900) ملیۆن بێ، چووە ناو ئیتیفاقی ئەنجومەنی وەزیرانیشەوە حازر کرا بنێردرێ بۆ پەرلەمان بەداخەوە ئیستیقالەی دکتۆر عادلی بەسەر هات، ئەم پێشەکییە بۆ ئەوە باسم کرد لە حکومەتی هەرێم بەعزێك لەو هاورێیانە باسی دابەش کردنی مووچە ئەکەن، ئەم مەصدەرانەی مووچە ئەوەی بە سابیتی هاتێبتە لای ئێمە بەتایبەتی لە نیوەی سالی 2000 بە موستەقیری هاتبێت لە دوای کۆرۆناوە هینەکەی تەحالوف بە موستەمیری نەهاتووە، داهاتی ناوخۆ و عێراقیش بەهۆی کۆرۆنا و زروفی عالەمی هەمووی بە نیسبەت ئێمە هاتۆتە خوارەوە، یەکێ لەو ڕەفیقانە باسی کرد بە داهاتی وەزارەتی ناوخۆ ئەتوانین بژین، داهاتی وەزارەتی ناوخۆ چەند ڕۆژ هەبووە هاتۆتە سەر سفر بێ هیچ ئیزافەیەکی تر، ئێستا ئەو سەرچاوانە حاز بن مووچە سبەینێ ئەدرێ، بە

نیسبەتی داهاتی ناوخۆ بەرەئی زۆربەتان قسە دەست پێ ئەکات یەکسەر بە گومرگ دەست پێ ئەکات، ئەمەوێ زۆر بە راستگۆیی عەرزی بکەم هیچ نەبێ لەبەر ئەوەی سوێندم خواردووە ئەوەی لەبەر گەل و نیشتیمان بێ من نەیکەم، گومرگ کۆمەڵێ ئیجرائاتمان لەسەر کردووە، بۆ نموونە مەجالی ترانزێتمان کردۆتەوە، بازرگانی نەوتمان لە سنوورەکان ئازاد کردووە، هیچ تەنکەرێکی نەوت نییە لە حدود بڕوا بێ ئەوەی ئەو پارەی لەسەرییەتی وەرنەگیرێ، ئەو گرێبەستانەی هەبوون بۆ زانیاریتان هیچی لەو حکومەت و وەزارەتی مالیە ئیمزا نەکراوە، یەك گرێبەست نییە لە مانگی (7) ی 2019 لە وەزارەتی مالیە بەدەر لە یاسا کرابێ، هیچ عەقدێکیش نەکراوە بەگشتی، ئەوەی کراوە پێش ئێمە بووە ئەگەر باش و خراپ، ئەو حکومەتەی ئێمە مەسئولیەتی قانوونی لە مانگی (7) ی 2019 ەوە دەست پێ ئەکات، لە پێش ئەوە چاك کرابێ یان خراپ ئێمە مەسئول نین، وەزارەتی مالیە لە هیچ ئیلتیزاماتی راناکات، ئەو قسەیە بۆ رەئیسی حکومەت و نائیب و هەموو وەزیرە بەرێزەکان، راستە ئەوەی بە نیسبەت ئێمە لە کوێ توانیبمان خەلەل راست بکەینەوە کردوومانە، نموونە، زۆرجار ئەبیسرا قاچاغچیەتی کاك فلاّن و فیسار، ئەو کاکانە نەماوە بە هیمەتی هەموولایەك، یەك تەجاوز هەیە کە وازیحە و ئەزانن، رەنگە بەشێ لەوانەی لێرەن کە نەوەی نوێ ئاگای لێی نەبێ یان بەشێ لە گۆران بلێ ئاگامان لێ نییە، لە (92) بۆ 2019 بە شێوەیێ بەشدار بوون لە حکومەت، ئەو موزاعەفاتانەی بووە هەر کەس بە قەدەری خۆی تەحەمولی مەسئولییەت ئەکات، ئەو گلەییە بۆ لەوان ناکرێ؟ لەبەر ئەوەی ئەوان لە حکومەت نەبوون، بۆچی باسی ئەکەم؟ بۆ ئەوە نییە خۆمان لە مەسئولییەت بدزینەوە، ئەو پەرلەمانە ئەو ئیلیتزاماتانەی بۆمان هاتووە بۆ ئێوەش هاتووە، بۆچی؟ بەشێکی زۆری ئیعفائاتی زەریبی و گومرگی لەو پەرلەمانە قانوونی بۆ کراوە، لەبەر ئەوە کاتی ئەمانەوێ ئەمانە راست بکەینەوە ئەبێ چی بکەین؟ هەمووومان بە یەکەوە قانوونی چاکسازیمان دەرکرد، یەك حالەت لەسەر قانوونی چاکسازی وەکو ئایەتەکەی لێ نێ (ولا تحمل لنا مالا طاقة لنا به)، شتێ لە تاقەتی ئەو حکووتا لە ماوەی سالێك ئەگەر وورد بکەیەوە لە هەفتیەك پێنج رۆژ چەندیشی بۆ عوتلە رۆیشتووە، رۆژی کارکردنی ئێمە رەنگە لە شەش یان حەوت مانگ تێنەپەرێ، لەو حەوت مانگە یەکێ لەکارەکان قانوونی چاکسازییە، یەکی تر داهاتەکانی حکومەت بە وەزارەتی نەوتیشەوە دێتە وەزارەتی دارایی، عقودی نەوت کێیە؟ ئۆبالی بە ملی ئەوەیە عقودەکانی کردووە، تا ئەکاتە ئیرادەیەکی موشتەرەك لە ناو حکومەتەیە وەکو یەك تیم چۆن ئیش لەسەر ئەو نوقستانیانە بکەین، ئێستا ئیشی لەسەر ئەکەین یەکێ لەوانە جەدوەلی قەرزی نەوتە، ئەوەی تر ئیعادەی نەزەری عقودی نەوتە کە ئێستا لە بواری جێ بەجێ کردنە، دێمە سەر راپۆرتەکە، سێ سەبەب دانراوە بۆ خراپی دۆخی هەرێم، ئەوەی نووسیویەتی لە روانگەی هەست بە مەسئولیەت کردنەوە بووە، چەنی پەیوەندی بە دانووستاندنەکان هەیە، لە دانووستاندنەکان پێم خۆش نییە ئەو قسە بکەم، بەلاّم دانسووتاندنەکان باوڕتان بێ شەرە لەسەر مافەکانی کورد، لە هەموو مفاوەزاتەکان ئەمەوی بیزانن بۆ 2019 ئیتیفاقمان کردووە بۆ بوودجەی (20) یش، ئیتسیقالەی دکتۆر عادل نەبووایە ئێستا تەواو ئەبوو، لەسەر مەسەلەی گەندەلی حکومەت بە بەرنامەیەکی

چاكسازی هاتووه، ئەم بەرنامەی بۆ تەقدیم كردووە؟ لەبەر ئەوەی گەندەڵی هەیە، ئەوەی بەڕێزتان ئەزانن بۆ نموونە شەخسێكم لە گۆڕانەوە هاتووم، تا هاتنم و بوون بە وەزیر ئەو قسانەی بەڕێزتان ئەكەن لە ڕێگەیی موعارەزە بوونەوە و بەشدار بوون لە حكومەت و جارێكی تر موعارەزە بوون هەموو ئەوانەی وتوومانە كردوومانە، بەڵام بەنەزەری ئێستای ئێمە تاكەی قسە كردن و ئیش كردن دەست پێ ئەكات، پێمان وایە بەشداری كردن پرۆسەی چاككردنە، لەبەر ئەوەی بڕواناكەم كەس هەبێ لەسەر شەفافییەت و گەندەڵی كەس نەمابێ نەیزانێن هەزار ڕەحمەتی لێ بێ كاك نەوشێروان پاش چوار ساڵ وتی موجتەمەع وشیار بۆتەوە، ئینجا فەرموو بۆ ئیش كردن، زرووفی كوردستان بە داخەوە گەندەڵی هەیە، كێ لێ مەسئولە وازیحە، ئەبێ هەموومان چاكی بكەین، ئەگەر ئەڵێن وەزارەتی مالیە عەسای سحری پێیە و سبەینێ مووچە حازرە، نەخێر مووچە بە عەسای سحری حاز نابێ، بە ئیش كردن حازر ئەبێ، باسی ئەوەتان كرد چۆن حەل ئەبێ؟ ئەم وڵاتە نەبێ بە ساحیبی ئابووری نیشتیمانی نەجاتی مەحالە، ئەوەش مەسئولیەتی هەموومانە، لە حكومەتی هەرێم بە پشت بەستن بە قانوونی چاكسازی و بەو شارەزایی و خبرەی هەیە پلانمان بۆ دۆخی ئابووری هەیە، بە داخەوە لە سەرەتای ساڵ بەو ئیجرائاتانەی كردمان لە زەریبە و گومرگ، توانیمان داهاتی ئەو حكومەتە بۆ ڕەقەمێكی گەورە بەرز بكەینەوە و ببێ بە بەدیلی نەوت، زۆریش نەمابوو، بەڵام كۆرۆنا هات، كێشەی ئێمە لەگەڵ عێراق چییە؟ تەفاسیلی ناو مفاوەزات جائیز نییە باسی بكەم داوای لێ بووردن ئەكەم، خولاسەی كەلام پێت ئەڵێ تۆ حەقی قانوون لەگەڵتە، بەڵام پارەم نییە، بڕۆ لە بەغداوە داوا ئەكات مووچەخۆرانی هەرێم بەرێتە سەر بەغدا هەیسەم جبوریش پێی ئەڵێ حاشە لە رووی ئێمە قەشمەری بە عەدەدی موەزەفی ئێمە دێ، ئێمە ملیۆن و دوو سەدو حەفتا هەزار مووچەخۆرمان هەیەن بەپێی قانوونی بودجەی عێراق كورد مافی (682) هەزار هەیە، ئیمكان نییە عێراق ئەوە قبول بكات، لە هیچ موناسەبەیەك لە شیعارات تێنەپەڕیووە، هەیە ئەڵێ هەرێم جیائەكاتەوە، هەرێم جیا بكەیەوە و تەقسیم و زائیدی بكەی و بكەی بە چوار عەدەدی موەزەفی ئێمە (682) هەزارە، چەندی بەر ئەولا و چەنی بەر ئەولا ئەكەوێ، هەر لە زمنی ئەو قسانە........

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

با وەزیر قسەكانی تەواو بێ كاك عەباس، وەڵامی ئێوەش ئەداتەوە، فەرموو.

بەڕێز ئاوات شێخ جەناب/ وەزیری دارایی و ئابووری:

.... ئەو تێبینیەی، كێشەكە بە نیسبەتی عێراقەكەوە كەمی سویلەیە، وەكو ئەڵێن عیلاقەی بە مافی دەستووری و قانوونیەوە نییە، لەسەر هۆكاری خراپبوونی دۆخی دارایی هەرێمی كوردستان، ئەو ئەسبابەی داتاناون وەكو ئەوەیە من لە سیاغەكە لێرە بووبم، ئیختیلافی تێدا نییە، لەسەر ڕەقەمەكانی سەرچاوەكانی داهات تەسجیلتان كردووە تیكراری ناكەمەوە، هەر كەسیش پێی خۆشە بێ بۆ هەر ڕەقەمێ لەوانە تەفاسیلی ئەدرێتێ، لەسەر یەكێ لە ڕەفیقەكان باسی ئەوەی كرد وەزارەتی دارایی ئاگای لە عەقدی نەوت هەیە یان نا؟ وەزارەتی دارایی وەزیفەی نییە و ئاگای لە عەقدی هیچ وەزارەتێكی تر بێ، حەقی پەرلەمانە

موتابەعەی عقوودیان بکات، حەقی ئیدیعای عام و دەست پاکییە، حەقی چاودێرییە، وەکو چۆن مافمان نییە موراجەعەی عقودی وەزارەتی سەناعە و تیجارە و زەراعە بکەین، لەسەر ئەوەی داعاتی دێتە لای ئێمە؟ لە دەستبەکار بوونی ئەو حکومەتە لە مانگی (8) یا (9) یە بە بڕیارێك لە ئەنجومەنی وەزیران داهاتی هەموو وەزارەتەکان دێتە وەزارەتی دارایی، ئەو داهاتەی جاران ئەچووە وەزارەتی سامانە سروشتییەکان، لەوێ تەوزیع ئەکرا، بەشێ ئەو وەزارەتە و بەشێکی پترۆ دۆلار و ئەوانە هەمووی دێتەوە وەزارەتی دارایی، بۆ ئەوەی سەریع تر بڕۆین، لەسەر چاکسازی لە سەرچاوەی داهات بەڕێزتان نووسیوتانە، پێداچوونەوە لە گرێبەستەکانی نەوت وەکو عەرزم کردن دەستمان پێ کردووە، پێداچوونەوە بە باج لەسەر کۆمپانیاکانی نەوت، دەستمان پێ کردووە و لە ئەنجومەنی وەزیران هەیئەتێك دانراوە، کاك ئامانج سەرپەرشتی ئەکات، باجیشمان وەرگرتووە بە تایبەتی ئەوانەی خەدەمات، بەشێکیش بۆ کاك ئامانجی جێ دێلم، مەوزوعی قەرز، قەرزی ئاسانکاری کاتی خۆی بێتەوە یادتان لەو پەرلەمانە پێشنیاری ئەوەم کرد لەبەر ئەوەی قەرزی ئاسانکاری ئیجرائاتمان کردووە لەسەری پێویست ناکات بچێتە ناو قانوونی چاکسازییەوە، بەلاّم ئیلحاحتان کرد چۆتە ناویەوە، بەلاّم لە وەزارەتی دارایی لە 13- 5 دەستمان کردووە بە ئیجرائات بە داخەوە ئیجرائاتێکی موعەقەدی قانوونی سرفە، ئەمە لە ڕێگەی مەحکەمەوە بروا پرۆسەیەکی زۆر خاوە، بە تایبەتیش تێیدایە لەو قەرزانە، ئەو ڕەقەمەی بیستووتانە ڕەنگە (500) بووبێ بە (600) یان (700)، بەلاّم ئەوەی گرنگە ڕەقەمی ئەساسی بەداخەوە هەندێ لەو دەوڵەمەندانە کە قەرزەکەی وەرگرتووە بۆ فێل وەریگرتووە، بۆ ئەوەی وەرنەگرتووە قەرز بداتەوە، تێیدایە بەشێکی لە قەرز داوەتەوە تووشی زرووف حکومەت بووە، پرۆژەی کردووە و پارەی وەرنەگرتووە زەرەری کردووە، حوجەیەکی هەیە پارەکەی نەداوەتەوە، هەیە هەر لێی ناپرسێ، بۆچی ئەوەی کردووە؟ یەکێ لەو ڕەفیقانە باسی دەوڵەمەندی فاحیشەی کرد، فێلی لە حکومەت و خەڵك کردووە، موراجەعەی باج لە کۆمپانیا گەورەکان دەستمان پێ کردووە، بۆ باج یەکێ لە ئەسبابی زیادکردنی داهات باجە، لەسەر مەوزوعی گومرگ سیستەمێکی ترانزێتمان باس کرد، تەقریبەن کردوومانە بە ئەلیکترۆنی ئیجرائتیشمان کردووە، هەندێ دەروازەمان داخستووە، مووچەی هەندێ شوێنمان ڕاگرتووە، لەبەر ئەوەی مولتەزیم نەبووە، بەلاّم دەرەقەتی ئەو ئیشەی مونەزەمەی پلە بەرزەکان ئەکرێ ئەوە لە سولتەی وەزارەتی مالیە نییە، یەکێ لەو برایانە باسی دروست کردنی هێزی کرد، ئەبێ هێزێك هەبێ ئەوە بکات، بۆچی؟ کێشەیەك هەیە ئەبێ بیزانین، دوو کێشە هەیە بە هەنگاوی هێواش ئەچێتە پێشەوە، ئەویش مەسەلەی یەکخستنی هێزی پێشمەرگە و پارەیە، هێزی پێشمەرگە خەتەوات چۆتە پێشەوە ئێمە لە وەحدەی حیسابی و بایۆمەتری و خانەشینی پێشمەرگە چووینەتە پێشەوە، بەلاّم هەندێ لەو حاڵەتانە هەیە ئەبێ پەرلەمانیش هاوکاری ئێمە بێ، لەبەر ئەوەی ئەو ئەزمەیە هاتووە چەند تەعلیماتێکیشمان لەسەر مەوزوعی خەرجییەکان درکردووە کە هاتۆتە سەر ئەدنا مستوا، ئەو قسەیەش بلاّوبۆتەوە وەزیر (15) ملیۆن دیناری هەیە ئیزافی ئەسلی نییە، باسی سەیارەی مۆدێل 2020 کراوە ئەسلی نییە........

بەڕێز د. ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

با بەڕێزیان قسەکانی تەواو بکات، هەر قسەیەك هەبێ دەرفەت ئەدەین ئەگەر ڕەقەم هەڵە بێ ڕاستی ئەکەینەوە، فەرموو.

بەڕێز ئاوات شێخ جەناب/ وەزیری دارایی و ئابووری:

.... هەندێ لەسەر قەرزی حکومەت باسم کرد، ئەوەی قەرزی ئاسانکارییە باسم کرد، ئەوەی بچووك ئیعفایان بۆ هاتووە تا 9-1 لە 15٪ کەم ئەکرێتەوە بۆیان، تەرح هەیە لە ئەنجومەنی وەزیران ئێستا موناقەشەی ئەکەین ئەویش ئەوەیە ئیمکان بێ لە غەرامەی قەرز چەند خۆش بین، موشکیلەی هەرە گەورە ئەوەیە لە هەر سێکتەرێکی ژیان پێی ئەڵێن گەندەڵی کە هەیە ئەویش بە قانوونی یان بە نیزام یا ئەنجومەنی وەزیران یا بە ڕێنمایی ئەکرێ، باسی دەروازە، چوار دەروازەی فەرمی هەیە، ئەوەی تر دەروازەی مولحەقن بەو چوارەوە، شتێ نییە بلێن نافەرمی چەتەی لێ بێ، پێیم بلێن موخالەفات هەیە، بەڵێ لە هەموو مەرزەکان هەیە، بۆ زیاد کردنی داهات عەرزمان کردن لە سێکتەری گومرگ دەستمان پێ کرد، لە باج ئێمە بە نیزامی مەسکی دەفاتیر ئێستا ئیش ئەکەین، جاران لە ڕێگەی موحاسیبی قانوونی بوو کە زۆر مەجالی فێڵی تیدابوو، ئیستیقتاعی موباشیرمان داناوە، وای لێ کردووین داهات زیاد بکرێ، بەو گلەییەی هەیە بۆ گومرگیش بەو ئیجرائاتانەی کردوومانە توانیوومانە داهاتی گومرگیش بەرز بکەینەوە، لەسەر چاکسازی لە لیستی مووچەی خانەنشینی، ڕێنماییەکانی تایبەتە بە پێشمەرگەوە وەزارەتی پێشمەرگە لەگەڵ خانەنشینی ئێمە خەریکن، بۆم باس کردن هەیکەلێکی موشتەرەکمان بۆ خانەنشینی دروست کردووە کە تەوحیدی خانەنشین بکەین لەگەلیشی ئینجازێکی گەورە بۆ قانوونی چاکسازی و بۆ ئێوە و ئێمەش کە دروست کردنی سەندوقی خانەنشینیە کە لەمەو پێش نەبووە، پێش ئەوە بە مانگی یا دوو مانگ ئیستیقتاعی تەقاعودی وامان کردووە پارەکەی دەستکاری نەکرێ وەکو سیولە بەکار نەیەت، لەسەر دەرماڵە، یەکێ باسی دەرماڵەی وەزارەتی دارایی دەستکاری ئەکات، بەپێی قانوون سەڵاحیەتی وەزیری دارایی نییە دەستکاری هیچ دەرماڵەیەك بکات، یا بە قانوون یا بە تەعلیمات لە ئەنجومەنی وەزیران ئەبێ، ئەوەی گرنگ بێ بەپێی قانوونی چاکسازی ڕێك ئەخرێتەوە، ئەویش حازرە لە ئەنجومەنی وەزیران بۆ بریار لەسەردان، لەسەر قەرزی خانووبەرە ڕێنمایی دەرچووە (15) ڕۆژ زیاتریشە چۆتە بواری جێ بەجێ کردنەوە، لەسەر تەمویلی 21٪ باستان کردووە، تەوزیحێك گرنگە بۆ هەمووتان، حکومەتی هەرێم لەبەردەمی چەند ئیختیارێك بوو، یەکێکیان ئەگەر دوو مانگ جارێك مەعاش بدات، مووچە ئەبوو بە 50٪، بەو پارەی لەبەر دەست بوو لە نەوت و ئەوەی کۆکرابوویەوە لەگەڵ باقیاتی (400) ملیاری بەغدا کە سەیری عیجزمان کرد بووە 34٪ ، ئەگەر لە 34٪ تەتبیق بکەین بەپێی قەراراتی پێشوو کە ئیستیسنا کراوە بۆ کەسوکاری شەهید و پێشمەرگە و هێزەکانی ناوخۆ و ئاسایش عیجزەکە ئەبوو بە 41٪، موفتەرەحێك هەبوو هی ئەنجومەنی وەزیران بوو وا بکەین نە 50٪ بێ و نە 41٪ بێ نە 34٪ بێ هەوڵ بدەین مەبلەغێکی گەورە لە حدوودی سەد ملیۆن دۆلار قەرز بکەین بۆ ئەوەی عیجز دابەزێ، بەو تەریقە

بووە 21٪، واتە لە حکومەتی هەرێم بۆ تەمویلی مەعاش توانای ناقص 21٪ مان هەبوو، ناوی ئەو 21٪ چییە؟ واتە حکومەت نەیتوانییوە تەمویلی بکات، خۆ گونجاندنە لەگەڵ ئەو واقیعەی دروست بووە، شتێ نییە کەس پێی خۆش بێ، بەڵام تۆ (453) ملیار بە یەکجار نەقص بێ و لە نەوتەکە بەو نەوعە دابەزی بێ، پارە لە بەغدا بێ ئەو قاعیدە ئەگۆڕێ.........

بەڕێز د. ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

با قسکانی خۆی تەواو بکات دواتر پرسیاری ئیزافی.

بەڕێز ئاوات شێخ جەناب/ وەزیری دارایی وئابووری:

.... ئەو پێشنیارەی کرابوو لە مەوزوعی پاشەکەوت پارەی قەرز و ئاو و کارەبا بدرێ، موقتەرەحێکی باشە لە ئەنجومەنی وەزیران باسی لەسەر ئەکرێ، لەسەر گرێبەستی دەروازەکان، لە وەزارەتی مالیە لەلایەن لیژنەیەکی تایبەت لەگەڵ چەند لایەنێکی تر دیراسە کراوە، ئەو ئیقتراحانەی کردتان لەسەری کراوە، جۆتە ئەنجومەنی وەزیران، ئێستا هەندێ راوێژکاری ئەجنەبیمان هەیە جۆتە بەر دەستی ئەوان و پێم وایە لای ئەوانیش تەواو بووە و ئیحتیمالە ئەو دووشەممەیە تەواو بووبێ، لەسەر مەسەلەی گرێبەستەکان، قسەیەك بۆ هەمووتان، ئیشی گرێبەستەکان بەنیسبەت ئێمە ئیشێکی زەحمەتە لە مانگی هەشت یا دە ی پارەوە ئیشی لەسەر ئەکەین، جیاوازی لەسەر نەسریە، بەداخەوە ئیختیلاف هەبووە، ئەتوانم بەشی زۆری بۆ ئیجتیهادی سنوورەکان بگێرمەوە ئەگەر ئەو عیباراتەی من راست بێ، لە دەستبەکاربوونمان تا رادەیەکی زۆر ئەو ناعەدالییەتەمان راست کردۆتەوە، بەداخەوە کۆرۆنا زۆر ئیشی لێ تێکداین، ئەمانویست یەك ستاندارد دابنێین بەپێی ئەساسی رێژەی دانیشتوان، مەوزوعی نەسریە تەوازیع بکەین بەسەر هەموو لایەك، ئەڵێن لە یاسای چاکسازی چەند ئەمینێتەوە؟ یاسای چاکسازی پرۆسەیەك نییە کە قەرارەکە دەرچوو سبەینی ئەبێ بە مەردودی مالی، خۆی موراجەعەیە، بۆ نموونە باسی خانەنشینی ئەکەین، ئیشمان کردووە و ئێستا (400) و کەسرێك خەڵك لەوانەی بێ یاسا کراوە رەنگە لەو مانگەوە لەسەریان تەتبیق بکرێ، بەڵام تۆ وەرە بیهێنە بۆ شەهیدان و کەمئەندام و زیندانی سیاسی و پلە تایبەت و مووچەخۆر و پێشمەرگە، پرۆسەیەکی زەحمەتە و بەئاسانی نەتائیجی دەرناکەوێ، لەسەر وەزعی خانەنشینی، خانەنشینی مەدەنی زیادی هەیە کەمی نییە، موشکیلەی خانەنیشن یان سیستەمی مووچە کێ دروستی کردووە؟ یەکیان لە 2014 ەوە دەستی پێ کردووە تا ئەمرۆ، ئەو سیستەمە ئێستا و پار دانەنراوە، بۆ شەش ساڵ ئەچێ هەیە، هەر چۆنێ ئێستا ئەیبەی حیساباتەکە لە چەند وەزارەتێك تێك ئەچێ، من خۆم تموحم ئەوە بوو زۆریش مەراق بووم وابکەین مووچەی خانەشینی بە تایبەتی مەدەنی بێنینە پێشەوە، بەڵام کە سەیر ئەکەی تووشی ئیحتیکاك ئەبێ لەگەڵ واقیعی هەموو فیئەکانی تر، کەس رازی نییە ئەو سیستەمە تێك بچێ، بۆ ئێمە زەحمەتە و حەقیشە، مەوزوعی گرێبەست، هەمووی تازە کراوەتەوە و کەمیان ماوە، بۆ ئاگاداری بەرێزتان سەبەبەکەی قەراری ئێمە کە قەراری ژمارە (50)یە کە هیچ داهاتێك بۆ هیچ وەزارەتێك نەماوە، ئێستا هەمووی دێتەوە وەزارەتی دارایی، بەشێك لەو وەزارەتانەی ئەم گرێبەستەیان

کردووه پێشتر لەسەر ئەو حیسابە تایبەتەی خۆیان کردوویانە، ئەوەش خەریکین چارەسەری ئەکەین، باسی عقودی نەوت، کاك ئامانج باسی ئەکات، دەست کراوە بە موراجەعە کردنی، یەکێ لەو شتانەی حەقە پێتان خۆش بێ قەراری سەر مەوزوعی نەوتە، یەکیان عقودی نەوتە کە خازیعە بۆ رەقابەی مالیە تەفتیشی بکات، یەکی تر وەکو حکومەت جارێکی تر لەگەڵ شەریکاتی عالەمی ئیعادەی نەزەری ئەکەن، چونکە ئەو عەقدانە بە قانوونی حوکمی ناکات، ئەگەر نیزاعمان هەبێ ئەچێتەوە لەندەن، کە باسی عقودی نەوت ئەکەی ئەگەر زۆر وریا نەبێ تووشی بابەتی داناغاز و ئەوانە ئەبی، چەند کەسێ ئەبینم عەتفی زۆری لەسەر پێشمەرگەیە دڵنیام وەکو من پێشمەرگە بووە، لەسەر مووچەی پێشمەرگە، مووچەی پێشمەرگە کە لە هەرێم دابەش ئەکرێ تەنیا بۆ هێزەکانی (70 و80) (98) ملیار دینار مانگانەیە، ئەوەی لە تەحالوفەوە دێ (21) ملیارە، یەعنی ئەو (21) ملیارە هی خۆیان نییە، ئەبێ لە حکومەتەوە بۆیان دابین بکرێ، یەك راستیش هەیە لە عێراق مەفروز بوو (68) ملیار مووچەی پێشمەرگە بێ، تا ئێستا نەیانناردووە، مەفروز بوو وەزارەتی دیفاع ئەو پارەیە بنێرێ، مالیە ئەڵێ ئیختیساسی من نییە هی دیفاعی عێراقییە، دیفاعی عێراق هی من نییە، بیانو بوو بۆ خۆ دزینەوە، ئێستا ئەو مەوزوعە لەگەڵ بەغدا باس ئەکرێ، وەکو عەرزم کردن لەگەڵ دروست کردنی سەندوقی خانەنشینی ئەو لە 7٪ بۆم باس کردن کە کیتابمان لەسەر کردووە و پارەیان مەحفوزە ئەچێتە سەر سەندووقی تەقاعودی، قۆناغی دووەمی بایۆمەتری بریاری لەسەر دراوە دەست پێ ئەکرێ، باسی تەعدیلی شەهادە کرا، ئەوە لە ئەنجومەنی وەزیرانەوە رێنمایی پێ دەرچووە هەمووی بگەڕێتەوە، بەلاَم لە خاریجی ئەو تەعلیماتە دوو بریاری ئەنجومەنی وەزیرانیشی لەسەرە لە وەزارەتی مالییە ناتوانی هیچ تەعدیلی لەسەر بکات، راست کردنەوەیەکیش لەسەر رێنمایی، زۆر جار باسی رێنمایی ئەکرێ وەزارەتی دارایی وای کرد، وەزارەتی دارایی بەبێ بریاری ئەنجومەنی وەزیران ناتوانێ هیچ بریارێك دەربکات، قانوونێك لە ئەنجومەنی وەزیران یان پەرلەمان دەرچێ ئەچێتە بواری جێ بەجێ کردنەوە، لە ئەنجومەنی وەزیران بۆ ئێمە دێ ئێمەش تەتبیقی ئەکەین، زۆر تەلەفۆن ئەکەن، تەلەفۆن ئەکەم وەزارەتی دارایی، بۆ بەرێزتان مووچە ئیختیصاصی وەزیری دارایی نییە، ئێمە بەرێوەبەرایەتی گشتی ژمێرکاریمان هەیە، لەناو ئەو بەرێوەبەراتییە بەرێوەبەرایەتی جولەی دراو هەیە، ئەوەی تاریخی دابەش کردنی مووچە و جەدوەلەکەش ئەو دایئەنێ نەك وەزیری دارایی، سوپاس، هیودارام بەشی زۆری پرسیارەکان جواب دەمەوە، شتێ هەیە لەسەر حاکمەکان، لەلایەن ئەوان هیچ نووسراوێك بۆ وەزارەتی دارایی نەهاتووە، پێش ئەوە دوو حاکمی بەرێز داوای شتێکی ئاوایان کرد لە وەزارەتی دارایی قبول نەکرا، هەرچی موتابیقی قانوون نەبێ قبوڵ ناکرێ، ئەو خانەنشینەش بەو نووسراوەی لە دەستپاکی بۆ ئێمە هاتووە یا لە یەکێتی دادوەران هاتووە ئومێدەوارم نێتە لای ئێمە، جێ بەجێی ناکەین. سوپاس.

بەرێز د. رێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێمەش بۆمان ناردوون بۆ سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران، بەشێکی ئەو پرسیارانە وەزیرێکی تری بەرێز وەلاّم بداتەوە، کە هەموویان قسەیان تەواو کرد ئەگەر جوابتان پێ نەگەیشت دڵنیابن دەرفەت ئەدەین، هەر بە گوێرەی ئەو پەیڕەوەی ئێوە باسی ئەکەن سەرۆکی پەرلەمان دەرفەتی داوە بە بەرێزێك قسە بكات، ئەبێ چاوەرێ بكەن تا ئەو كەسە قسەی خۆی تەواو ئەكات، دوای ئەوە هەر شتێ هەیە خاڵی پەیرەوی یان هەر قسەیەكە دەرەفەت ئەدرێ، فەرموو دكتۆر ئومێد.

بەرێز د. ئومێد صباح عثمان/ سەرۆكی دیوانی ئەنجومەنی وەزیران:

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێم باشە پێش ئەوەی قسە بكەم هەر دوو برای بەرێزم وەزیری پلاندانان، وەزیری دانووستاندن لەبەر ئەوەی ئەوان دەرەجەیان وەزیرە پێش من و دكتۆر ئامانج قسە بكەن، جوابیش لای منیش هەیە بەشێ لای دكتۆر دارایە و بەشێكی لای دكتۆر خالیدە، بەلاّم لە رووی پرۆتۆكۆلییەوە با وەزیرەكان قسە بكەن، سوپاس.

بەرێز د. رێواز فایق حسێن/ سەرۆكی پەرلەمان:

وایە، بەلاّم واتێگەیشتین بەشێ لەو وەلاّمانەی پەرلەمانتاران وەریانەگرتووە لای بەرێزتە، فەرموو دكتۆر دارا.

بەرێز د. دارا رشید محمود / وەزیری پلاندانان:

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان.

خۆشحالم لێرە بە كورتی باسی ئەوانە ئەكەم كە موتەعەلیقە بە خۆم، تەبعەن زۆر پرسیار كرا وەكو ئەندامی وەفدی دانووستانكار، بەلاّم هەندەكی بۆ برای بەڕێزم كاك خالید شوانی وەزیری كاروباری هەرێم و بەغدا جێ دێلم، ئەوەی باسی ئەكەم لەسەر بودجەی ئیستسماری زۆر باسمان لە مەوزوعی داهات و خەرجی كرد، خۆتان ئەزانن موستەحەقاتی موەزەفین هەیە، بوودجەی تەئغیلی و ئیستیسماری هەیە، بە حوكمی ئەوەی بوودجەی ئستیسماری لە وەزارەتی پلاندانان بە كورتی باسی ئەكەم، چونكە هەندێ باسی گواستنەوەی بوودجەی ئیستیسماری لە شارێك بۆ شارێك كرا، لەگەڵ دەست بەكاربوونی حكومەتی هەرێمی كوردستان پرۆژەی وەبەرهێنان (1207) پرۆژە هەبوون كە راوەستا بوون، گوژمەی ئەو پرۆژانە نزیكی پێنج ترلیۆن دینار بوو، لەسەر گەشەپێدانی پارێزگاكان (1388) پرۆژەمان هەبوو كەراوەستا بوون، بە گوژمەی (400) ملیار، لە كابینەیەی نۆی حكومەتی هەرێم (1060) پرۆژەمان خستەوە كار، لەو پرۆژانە رێگاوبان و بەنداو و كارەبا ئەولەوییەتیان هەبوو، ئەوانەی بە ستراتیژیان دادەنێین رێگاوبان بوو، لەو پرۆژانەش نزیكی (2) هەفتە پێش ئێستا سەرۆكی ئەنجومەنی وەزیران لە سلێمانی بەردی بناغەی جادەیی سەد مەتری سلێمانی دانرا، هەر لەو پرۆژانە بوو لە كابینەی پێشوو بریاری لەسەر درابوو، بەلاّم ئیشكال هەبوو تێیدا، توانیمان لە كابینەی نۆ بیخەینەوە كار، ئەو پرۆژانەی باسم كرد (60) پرۆژە لە پرۆژەكانی وەزارەت بوو، (150) پرۆژە لە پارێزگاكان بوو، ئەو پرۆژانە بوون 75٪ یان تەواو كرد وەكو مەرحەلەی

یەکەم، دوای ئەو پرۆژانەی 85٪ تەواو کرابوو بە گووژمەی (204) ملیار دینار، ئەو ڕێژانەی باس کرا هەولێر 31٪ ئەو پرۆژانەی بەرکەوت بە نزیکی (64) ملیار دینار، دهۆك (52) ملیار بوو بە 25٪ ، لە سلێمانی (80) ملیار بوو بە 39.2٪ ، لەبەر ئەوەی هەڵەبجە وەکو پارێزگا حیساب کرا لە کابینەی نۆ بڕی (8) ملیار بە ڕێژەی 3.9٪، هەر بۆ زانیاری یەکەم پرۆژە لەسەر بوودجەی وەبەرهێنان کە حکومەتی هەرێم و سەرۆکی حکومەت بەردی بناغەی دانا لە دهۆك بوو، وەکو ڕاست کردنەوە بۆ ئەوەی پارێزگای دهۆك باسی گواستنەوەی بوودجەی ئیستیماریان کردبوو، زۆر بەزەحمەت ئەتوانی بیگوازییەوە لە مەشروعێك بۆ مەشروعێکی تر، ئەوجا پارێزگا موستەحیلە، دواین پرۆژەش جادەی سەد مەتری سلێمانی بوو، لەسەر ئەوە وەزارەتی پلاندانان پلانی چییە بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی ئەو وەزعانەی کوردستان، بە پاڵپشتی ئەنجومەنی وەزیران توانیمان ستراتیجیەتی پەرەپێدانی کەرتی تایبەت بکەینە بریار و کۆمەڵێ بریاری باشی لێ دەرچوو، یەکیان لە ڕاپۆرتی دارایش ئاماژەی پێدرا هاوبەشی کەرتی تایبەت و گشتییە، ئەو پرۆژەیە هەموو ئەو حکومەتانەی تووشی قەیرانی دارایی ئەبن یان بوودجەی پێویستیان نییە بۆ جێ بەجێ کردنی مەشاریعی ئیستیسماری پەنا بۆ هاوبەشی کەرتی گشتی و تایبەت ئەبەن، پێشتر زۆر بە سادەیی قسە لەسەر پرۆژەی هاوبەشی کەرتی گشتی و کەرتی تایبەت ئەکرا، ئێمە لە وەزارەتی پلاندانان توانیمان پەیرەوێکی زۆر ڕێکوپێك ئامادە بکەین، لە دوو کۆبوونەوەی ئەنجومەنی وەزیران بریاری لەسەر درا و بووە پەیرەوێك کە هەموو وەزارەتەکان ئەتوانن ئیشی لەسەر بکەن، گرنگی چییە؟ هەموو ئەو پرۆژانەی حکومەت ناتوانێ بوودجەی بۆ تەرخان بکات ئەتوانێ پەنا بۆ کەرتی تایبەت ببات، ئەبێتە بووژانەوەی کەرتی تایبەت و ئەو پێویستییانەی خەڵك دابین بکات، مەوزوعی هەلی کاریش بۆ هاووڵاتیان کە بە سەدان پرۆژەی لێ دەردەچێ لە هەموو سێکتەرەکان لە داهاتوویەکی نزیك خۆتان ئەیبینن، هەر لە ئەو ستراتیجیەی باسمان کرد لە پێش کۆبوونەوەی ئەنجومەنی وەزیران بڕیاری لەسەر درا کۆمەڵێ بریار تر بوو، وەزارەتی پلانادان بە هاوکاری وەزارەتی تر جێ بەجێی ئەکات، مەوزوعی کار و بێ کاریمان کرد وەڵامێکی عام ئەبێ، پێداچوونەوە بە بنەمای کار بکرێ لەسەر بنەمایەکی نێودەوڵەتی، مەوزوعی سنووردار کردنی کرێکاری بیانی، یەك لەو کێشانەی تووشمان بووە خەڵکی ئێمە زیاتر بێکارە هاتنی ژمارەکی زۆری کرێکاری بیانییە، ئەوەی بریارمان لەسەردا سنووردارکردنی کرێکاری بیانییە، تەنیا لەو ئیختیساسانە نەبێ کە یان خەڵکی ئێمە ڕازی نەبێ، ناکرێ تا هەتا قسە لەسەر ئەوە بکەین لە فلاَن مجال ئیختیساسمان نییە، ئەوە ئەکرێتە ئەمر هەر شەریکەیەك یان هەر مجالەك خەڵکی خۆمان نییە ئەبێ خەڵکی خۆمان لەو مەجالە فێر بکات، ئەوەی باسم کرد پێداچوونەوە بەو ژمارە زۆرەی کرێکاری بیانی، شتێکی تر فەرز ئەکەین مەوزوعی باجی دەرامەتە لە کرێکاری بیانی و دەستەبەری کۆمەلایەتی، ئەزانن یەکێ لەوانەی لێرە بوون، باسی ئەوە ناکەم یەکێ ئیشێك بە (300) یان (400) دۆلار ئەکات، هەیە ڕاتبی (20) هەزار دۆلارە، ئەوەی باس ئەکەین باجی دەرامەت وەرگرین ئەبێتە نوقتەیەك ئەوانیش تەشجیع نەبن بێنە ئەو وڵاتە، ڕوپێوکردنی کرێکاری بیانی لە کۆمپانیاکان بریاری پێدرا، دارشتنی بەرنامەی بیمەی بێکاری، یەك لەو موشکیلانەیە هاووڵاتیان تووشی

ئەبن، ئەوەی باسی ئەکەم ئیشی وەزارەتی کارە، بەلاّم لەبەر بریاری ئەنجومەنی وەزیران وەزارەتی پلاندانان هاوکار ئەبێ لە دارشتنەوەی پلانەکان، مەوزوعیی زۆر موهیم دارشتنی بەرنامەی خانەنیشنی کەرتی تایبەتە، ئەزانن خەڵکی ئێمە تمووحی هەیە لە دامەزراندنی سێ یەکەمەکان و خەڵکێکی زۆر ئەیانەوێ دابمەزرێن، ئەبێ بزانین حکومەتی هەرێم ئەو ئیستیعابەی نابێ لە داهاتوو بتوانێ هەموو خەڵك دابمەزرێنێ، بەلاّم کەرتی تایبەت هەیە، بەلاّم لەبەر ئەوەی رێك نەخراوە و حقوق و ئیمتیازاتی کە لە کەرتی تایبەت دائەمەزرێن رێك نەخراوە وای کردیە خەڵك زیاتر رووی لە کەرتی گشتی بێ و کەرتی تایبەت ئیهمال بکرێ، ئەوەی ئەمانەوێ ئیشی لەسەر بکەین دارشتنەوەی بەرنامەی خانەنشینی کەرتی تایبەتە کە پێمان وایە زۆر باش ئەبێ و هاوولاّتی لە کەرتی تایبەت یان گشتی کار بکات حقوق و ئیمتیازاتی وەکو یەك بێ لە مووچە و لێبرینی تەقاعودی لە موستەقبەلیش کە خانەنشین ئەبێ وەکو هاوولاّتیەك کە لە کەرتی گشتییە، لەوانەیە زۆر جار ئیمتیازات لە کەرتی تایبەت زۆر باشتر بێ لە کەرتی گشتی، بەلاّم لەبەر ئەوەی موستەقبەلی نییە کەرتی تایبەت روو لە کەرتی گشتی ئەکات، دامەزراندنی سیستەمێکی بانکی نوێ ئەوەش بە هاوکاری لەگەڵ وەزارەتی دارایی، پلاّن وایە ئابووری کوردستان لە نەختینەوە بگۆرین بۆ بانکی ئەلیکترۆنی، ئەگەر ئەوە بکرێ زۆر باش ئەبێ، هەر لەو پرۆژانەی باسی هەمەچەشن کردنی سەرچاوەی داهات کرا پرۆژەی بەبازار کردنی گەنمی هەرێمە، بەرێزێك باسی فەلاحی کرد، یەك لە کێشەکان بەرهەمی کوردستان نزیکی یەك ملیۆن تەنە سالاّنە، حکومەتی عێراق (400) هەزار تەن وەرئەگرێ، سالاّنە (600) هەزار تەن ئەمێنێتەوە کە کێشەی گەورە بۆ جووتیار دروست ئەکات، ئەو پرۆژەیە ئەوەیە لە هەولێر و سلێمانی و دهۆك گرێبەست لەگەڵ چەند کۆمپانیاییەکی شارەزا لەو مەجاڵە کە حازرە و لەوانە دوای جەژن ئیمزا بکرێ، ئەو کۆمپانیایانە دێن بنەتۆ ئەدەنە فەلاح بۆ ئەوەی بتوانێ لەسەر نەوعی ئەو گەنمەی لە کوردستان هەیە زیاتر پەرە بە کوالێتی بدەن، دروست کرردنی سایلۆ و ئاش ئەو بنەتۆیە بە گرێبەست لەگەڵ جووتیارەکە ئەکرێ کە ئەو گۆمپانیایە لە هەولێر و سلێمانی و دهۆك لێ وەرئەگرێ، هەموو ئارد و موشتەقاتی ئارد دروست ئەکات بە هەموو ئەوانەی پێویستن، لەبەرامبەردا حکومەت بە یاسای وەبەرهێنان هاوکاری ئەکات لە حقوقاتەکانی، بۆ تەشجیع کردنی بەرهەمی ناوخۆ و هەموو ئەوانەی موشتەقاتی گەنم بە ساوار و ئارد حکومەت رێ نادات لە دەرەوە بێ، پێم وایە ئەوە ئەبێتە تەشجیع کردنی پرۆژەی کشتوکالی و پیشەسازی کە یەکێ لە هەمەچەشن کردنی سەرچاوە ئەبێ، ئەزانن زۆربەی زەوییە کشتوکاڵییەکان لە هەرێم کێشەی ئاودێری هەیە، ئاوی ناگاتی بە ئاسانی، ئەو داتایەی هەیە ئیعتیمادی جووتیار لە هەرێمی کوردستان 51٪ لەسەر ئاوی بارانە، 41٪ لە ئاوی ژێر زەوییە، 1٪ ئیستیفادە لە ئاوی رووبار ئەکرێ کە بە هەرێم ئەرِوا، ئەوە یەکێ لە غەڵەتەکانی سیاسەتی ئاو و ئاودێری بووە لە هەرێم کە بریارمان دایە راستی بکەینەوە بە پرۆژەی هاوبەشی کەرتی گشتی و تایبەت ئەکەین کە کەرتی تایبەت ئاو ئاودێری رائەکێشێ بۆ ئەو زەوییە کشتوکالییانەی پێویستیان بە ئاوە کە ئەبیێتە وەچەرخانێکی نوێ لە بووژانەوەی کەرتی کشتوکاڵ، هەر لەسەر سەرچاوەکانی ئاو مەوزوعی بەنداو کە حکومەتی عێراقی لە کابینەی پێشتر بریاری دا سێ بەنداو لە هەرێم بکات، ئەویش دێرەلوك و

باگرمان له دهۆك لەگەڵ سلێمانی، پاش ئیستیقالەی حکومەت ئەو پرۆسەیە راوەستان، بەڵام له هەفتەی داهاتوو بەرێز خالید شوانی و ستافەکەی سەردانی بەغدا ئەکەن تا بتوانن ئەو سێ بەنداوە ستراتیجیە بەگەر بخەنەوە، ئیعتیمادمان وایە ئەو سێ یە له بەغدا بکرێ خۆشمان شەش بەنداوی تر ئەکەین ئەویش مەنداوە و سارتك له تەقتەق و پاسیە و خێوەتە و بەردە سووریش له سلێمانی، ئەو شەش بەنداوە له رێگەیی هاوبەشی کەرتی گشتی و تایبەت ئەکەین کە گرنگی له کاتی تەواو بوونی هەزار مێگاوات کارەبا ئەدات، (453) هەزار ئاو بۆ زەوییەکان ئەبات، هەزاران هەلی کاری دابین ئەکات بە دروست کردنی موجەمەعی سیاحی و تیجاری و سەکەنی، پرۆژەی بەخێوکردنی ماسیش کە ئەبنە فرسەی عەمەل، نوقتەیەکی تر موتەعەلیقە بە بوودجەی وەبەرهێنان هیلی ئاسنینی کوردستانە ئەوەی زۆر باسی لێکراوە، له هەفتەی رابردوو بەرێز سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران رەزامەندی دا بە تەرخان کردنی سێ ملیار دینار بۆ پرۆژەی ئاسنینی کوردستان، پێم وایە هەم لەگەڵ عێراق و هەم لەگەڵ وڵاتانی دەوروبەر پێك ئەبەستێتەوە بووژانەوەکی گرنگە هەم بۆ سیاحی و هەم بۆ ئیتیسالات لەگەڵ وەڵاتانی دەوروبەر، هەر له پرۆژەی چاکسازی کۆمەڵێ لیژنەمان دروست کرد یەکیان لیژنەی تاپۆ بوو، ئەزانن ئەو گوندە سەکەنیانەی باس ئەکرێ 5٪ ی ئەو خانووانەی خەڵك کریوویەتی تاپۆ کراوە، (167) هەزار وەحدەی سەکەنی لەو گوندانە تاپۆ نەکراوە، ئەوەی بریار درا له لیژنەی تاپۆ هەموو ئەو خانووانە تاپۆ بکرێن، خانوو هەیە دە جار کڕاوە و فرۆشراوە، بەس ئەو مەکتەب عەقارە یان ئەو شەریکەی خانووەکەی دروست کردووە ئیستیفادەیان کردووە، حکومەت نە له تاپۆ و نە له زەریبە موستەفید نەبووە، ئەو پرۆژانە هی سالی 2005 و 2006 ە، بریارمان دا هەموو ئەو خانووانە تاپۆ بکرێ، ئەوە ئەبێتە داهات و خەڵکیش زەمانی خانووی خۆی ئەکات، خەڵك هەیە دە ساڵە کڕیویەتی تەملیکی نەکردووە، نوقتەی دووەم، تاپۆ کردنی ئەو کارتانە بوو، هاووڵاتییەکی زۆر پێشتر له تەعویز کردنی عاردی زراعی کە عاردی سەکەنی وەرگرتییە بە کارەت بووە، ئەو کارتانە تاپۆ ئەکەین، هەم بۆ هاووڵاتی دەستکەوتی باشە و هەم بۆ حکومەتیش، ئەو کارتانەش پەنجا جار کڕایە و فرۆشرایە حکومەت موستەفید نەبووە له رسوومی تاپۆ و زەریبە، تاپۆ کردنی تەجاوزی ناو شارەکان خەڵکێکی زۆر لەبەر نەبوونی یان ئەو وەزعە تەجاوزی ناو شارەکان هەبووە، ئەوەش بریاری لیژنەی تاپۆ بوو کە ئەو تەجاوزانەی ناو شارەکان بووە تاپۆ بکرێ، لیژنەی باج هەیە لەبەر ئەوەی دکتۆر ئامانج خۆی سەرپەرشتی ئەکات حەزم لێیە خۆی ئیشارەتی پێ بدات، عقودی زراعی ، له 1991 ەوە گرێبەستی زراعی هەبووە، عارد بە عەقدی زراعی هەبووە، ئەو عەقدە کرین و فرۆشتنی پێ کراوە، زۆرجار له دەست فەلاحیش دەرچووە، ئەوەی ئێستا بریار درا ئەو گرێبەستانە کڕین و فرۆشتنی پێ ناکرێ، لەسەر باخ و ڤێلا، سیاسەتی حکومەتی ئەوەیە لەگەڵ تەملیك کردنی نین، لەبەر ئەوەی خەڵك هەیە هەموو ئاواتییەتی سەد مەتر عاردی هەبێ، ناکرێ هەبێ دووسەد دۆنم عاردی لەسەر تەملیك بکەین بیکاتە ڤیلا و باخ، بەڵام مەشروعێك هەیە پاش دەست پێ کردنەوەی پەرلەمان بۆ پەرلەمان ئەنێدرێ، هەموو ئەو ڤیلا و مەشروعانە ئیلزام ئەکرێن بە چەند رێکارێك لەوانەیە رەئی تەملیك کردن نەبێ دوایی ئەیزانن، ئەکرێتە بابەتی بەکرێدان، نەوەی داهاتووش حەقی هەیە، بۆیە ئەو عاردانە بەشێکن

لەوەی بەکرێ بدرێ، مەوزوعی کارەبا هەرێم 10٪ کارەبای لە سەرچاوەکانی ئاوە، 90٪ تەولید ئەکرێ لەگەڵ ئەو شەریکانەی کە بە (پ پ پ) گرێبەستیان لەگەڵ کرایە، موراجەعەی هەموو ئەو گرێبەستانە ئەکرێتەوە، تەولیدی کارەبا کەرتی تایبەت کردوویەتی، بەڵام تەوزیع و کۆکردنەوەی پارە حکومەت بووە کە خەلەلێك گەورە دروست بووە، حکومەت مانگانە (81) ملیۆن دۆلار خەرجی هەیە بۆ کارەبا، لە باشترین حاڵەت ئەو پارەیە کۆکرابێتەوە نەگەیشتۆتە (40) ملیۆن دۆلار، ئەوەی ئەمانەوێ گرێبەست بکرێ لەگەڵ ئەو کۆمپانیایانەی کە خۆیان تەولیدی کارەبایەکە ئەکەن، لە هەولێر و سلێمانی و دهۆك دیارە کێ تەولید ئەکەن، خۆیان پارەکەش وەرگرن، لەژێر رەقابەی حکومەت ئەبێ، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دانووستان.

بەڕێز خالید سلام سعید شوانی/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دانووستاندن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاس، هەوڵ ئەدەم زۆر بە کورتی باسی دانووستانی ئێمە لەگەڵ حکومەتی عێراق لە کابینەی نۆی حکومەتی هەرێم چۆنە و بە چ ئاراستەیەك کار ئەکەین، لە رووی ئالییەت بە پەیوەست بە مەلەفی بودجە و مووچە و مەسەلەی نەوت بە دوو ئاراستە ئیش ئەکرێن ئاراستەی یەکەم گەیشتن بە ئالییەتێکی کاتییە لەگەڵ حکومەتی عێراق بۆ دابین کردنی بوودجەی ئەو چەند مانگە تا کۆتایی 2020 و چارەسەر کردنی ئەو کێشە داراییەی رووبەرووی هەرێم بۆتەوە، لە ژێر رۆشنایی بڕینی مووچەی هەرێم دوا بە دوای دەرنەچوونی قانوونی ئیتیحادی موازەنەی 2020 و پەنا بردن بۆ قانوونی ئیدارەی مالی 2019 ی ژمارە (6) کە باس لەوە ئەکات ئەگەر بێتو قانوونی موازەنە دەرنەچوو و قانوونی ئیدارەی مالی حاکم ئەبێ بوودجە یەك لەسەر دوازدەی سەرف ئەکرێ بەپێی ماددەی (13) ی ئەو قانوونە، ئەوان وەکو سزایەك بۆ هەرێم ئەو (458) ملیارەی ئەهات بڕیان، دەرەنجام دەستمان کرد بە گفتوگۆ لە مانگی دووەوە تا ئێستا بەردەوامە بە مەبەستی چارەسەر، گفتوگۆکان قورس و ئالۆزن، بەڵام بێ ئەمەل نییە، قورسە لەبەر ئەوەی عێراق ئاگاداری بارودۆخی ئابووری هەرێم، ئەزانن وەرەقەی گفتوگۆکانی ئێمە ئەوەندە زۆر نین، زۆرجار ئەو پرۆسەیان بە سیاسی کردووە و لە سەرەتای گفتوگۆکان دەستیان پێ کرد هەوڵیان ئەدا هەرچی شرووتی سیاسی خۆیان هەیە فەرزی بکەن بەسەر وەفدی دانوستانکاری هەرێم و تەنانەت تەجاوزی مافە دەستوورییەکانی هەرێم، وەفدی کورد خۆراگر بوو ئامادە نەبوو بچێتە بن باری دەستبەردان لە مافە دەستوورییەکانی خۆمان، چەندین گفتۆ لە سەردەمی بەرێز عادل عبدالمهدی بۆ حکومەتی بەرێز کازمی و چەندین هەوڵ هەیە، دوا هەوڵەکانی وەکو هەواڵێکی نوێ کاتێك لە ئیسراحەت دانیشتین دوا پێشنیار لە حکومەتی ئیتیحادی گەیشتۆتەوە ئێمە و ئێمەش وەڵامەکانمان ئامادە کرد و گەڕاندمانەوە بۆ حکومەتی ئیتیحادی، هیواییەك ئەبەخشێ نزیك بووینەوە لە ڕێکەوتن، هیواییەك ئەگەیەنێ بتوانین بگەینە ڕێکەوتن، ئەگەر گەیشتینە ڕێکەوتن بۆ، تا ئێستا کێشە ماوە، بەڵام بەرەوپێشچوونی باشیش هەیە، ئەگەر موقارەنەیەك لە بەینی

سەرەتای دەست پێ کردنی گفتوگۆ لەگەڵ ئێستا خیلاف زۆر کەم بۆتەوە، لایەنەکان کە نێوەندگیری گەیشتن بەو ڕێککەوتنە ئەکەن هەم لە عێراق و هەم لە حکومەتی هەرێم و نەتەوە یەکگرتووەکانیش ڕۆلی گەورە ئەبینن تا بگەین بە ڕێکەوتن، هیوادارم بەو ڕتمە بۆ دوای جەژن سەردانی بەغدا بکەینەوە و دەست بە گفتوگۆ بکەین لەسەر چاسەرکردنی کێشە داراییەکان تا 2020، ئەگەر لەوە سەرکەوتین بۆ 2021 و قانوونی موازەنە دەست ئەکەین بە موافەوەزاتی دوور و درێژ بۆ حەلێکی درێژخایەن سەبارەت بە بوودجە، ئەزانن بوودجە لە عێراق ڕەبتە بە نەوتەوە، ناتوانی بێ ئەوەی موناقەشەی نەوت بکەی بتوانی موناقەشەی بوودجە بکەی، ئێوە نوێنەری گەلن و متمانەتان پێمان داوە و لەسەر ئەوە سوێندتان خواردووە، ئەو تێبینیانەی هەتانە لەسەر مەلەفی نەوت و ئەو ڕەخنانەی هەتانە لەسەر مەلەفی نەوت، ئەو پرسیارانەی هەتانە لەسەر نەوت ئێمە لە ئەنجومەنی وەزیران بە زیادەوە باسی ئەکەین، بەڵام ئەچین دیفاع لە مافی خەڵکی کوردستان ئەکەین، پێویستە جیاوازی بکەین لە نێوان دوو بابەت، بابەتی سەلاحییەتی حکومەتی هەرێم و مافی خەڵکی کوردستان بۆ کۆنترۆل کردنی نەوتی خۆی و سامانە سروشتییەکانی خۆی، لەسەر چۆنییەتی مامەلە کردنی لە حکومەتی هەرێمی پێشووتر، زۆر هەوڵ دراوە بۆ ئەوەی بتوانین موراجەعەی سیاسەتی پێشووتری نەوت و ئیدارەدانی وەزعی نەوت بکەین بۆ ئەوەی بتوانین بەشێوەیەك شەفاف بین لەبەرامبەر بەغدا بتوانین ڕووبەڕوو بینەوە، مەلەفەکان ئامادەییە، ئەو ڕەخنانەی هەتانە ئێمەش هەمانە، بەڵام ئەرکی سەرشانی هەمووانە چۆن باشی بکەین و بەرنامەی کابینەی نۆی حکومەتی هەرێم بەو ئاراستەییە، ئەوە وای کردووە هیوایەك هەبێ لەسەر مەلەفی نەوتیش کە ئەبێتە یەکێ لە مەلەفەکان و بۆ نیهایەتی سالی 2021 ئەگەر بتوانین ڕێك بکەوین ئەو بابەتەش یەکجاری یەکلایی بکرێتەوە، سەبارەت بە کۆمەلی پرسیاری تایبەت کە کران ، لیزا خان وتی پێنج ملیار عێراق وەریگرتووە، قانوونەکە ئەلێ بۆی هەیە پێنج ملیار دۆلار قەرزی دەرەکی و (15) ملیار دۆلار قەرزی ناوخۆیی بکات، هێشتان قەرزەکەی نەکردووە، بەڵام بەنکی دەولی و لایەنی تر بەتەمان قەرز بدەن بە عێراق، ئێمە لە خەت بووین لەگەل برادەران لە پەرلەمانی عێراق دەستیان خۆش بێ، بڕگەیەکیان لە ناو قانوونەکە داناوە کە ئەو بڕە قەرزە پێویستە بۆ هەموو عێراق دابەش بکرێ بە هەرێمی کوردستانیشەوە، لە ڕێککەوتنەکەش ئەوە فەرامۆش نەکراوە ئەگەر بگەینە ڕێککەوتن لەگەل عێراق ڕێژەیەکی عادیل بەپێی ئیستیسحقاقی هەرێم لەو قەرزە نێودەوڵەتییانە دێ بۆ هەرێم، سەبارەت بە راتبی ئەو فەرمانبەرانەی لە بەنداوەکانن، تا سالی 2015 و 2016 مووچەیان لەسەر هەرێم بوو، بەڵام دواتر لە کاتی قەیرانەکە وەزیری دارایی عێراق هاتۆتە ئێرە و مووچەیانی خستۆتە سەر بەغدا، بەڵام لە نەتیجە هەر لە بوودجەی هەرێم دراوە، ئێستا کە بوودجەی هەرێم بڕاوە ئەوان ئەو راتبەیان بڕیووە، بەراستی ناحەقییە بەرامبەر ئەوان ئەکرێ، لە گۆفتوگۆین لەگەل وەزیری مالییەی عێراق و هەم لەگەل وەزیری مەواریدی مالییەی عێراق و ئەمینداری مەجلیسی وزەرا لە خەتین، بە حیساب دوێنێ یان ئەمرۆ موشکیلەیان کۆتایی پێ بێ و راتبیان سەرف بکرێ، نازانین تا چەند ئەیبنە سەر، دکتۆر ئومێدیش هەندێ هەنگاوی ناوە بۆ ئەوەی کێشەکانیان چارەسەر بێ لە ئاستی ناوخۆی هەرێم ئەگەر هاتوو لە بەغداوە

چارەسەر نەکرا، کاك مەم و کام سیروان و کاك هێرش، ئایا ئەمانەوێ لەگەڵ بەغدا ڕێککەوین و کەی سەردانی بەغدا ئەکەینەوە، ئەمەوێ بە سەراحەت بڵێم بەڵێ ئەمانەوێ ڕێکەوین، چونکە خەیارات کەمە، ئەگەر بمانەوێ میللەت خۆش گوزەران بژیێ و کێشەکان چارەسەر بکرێ زەروورە لەگەڵ بەغدا ڕێککەوین، لەبەر ئەوەی سەرچاوەی داهاتی ئێمە وازیحە چەندە، ڕاستە نەوت ئەفرۆشین، داهات بۆ کەمە، ناچمە سەر تەفاسیل، ئەکرا باشتر بێ، بەڵام وایە، لەگەڵ ئەو واقیعەین، پێویستە ئەو تەنوینە لە عێراقەوە بێ بۆ ئەوەی پێداویستی خەلکی کوردستان دابین بکەین، ئەمانەوێ ڕێکبکەوین، بەڵام لەسەر پاراستنی مافی خەلکی هەرێم نەك ئەوان بێن شروتی نادەستووری فەرز بکەن و ئەو کیانەی هەرێم بە ئاسانی تەسلیمی بەغدای بکەین، خۆراگر بووین، بەغدا هەنگاوی باشی نایە، هیوادارم لە داهاتووی نزیك بگەینە ڕێککەوتن بۆ مووچە، کاك هێرش وتی ئایا عێراق ڕازییە و ئیعتیرافی کردووە بە گرێبەستە نەوتییەکانی هەرێم؟ تا ئێستا بە قانوونی نا، بەڵام بە واقیعی و بە فیعلی مامەڵەی لەگەڵ ئەکەن، ئەو ئیتیفاقانەی کراوە لە نێوان هەرێم و بەغدا ئەوان چ لە تەسلیم کردنی نەوت و داهاتی نەوت بە مانای ئیعتیرافی فیعلییە لەسەری، لەو کۆبوونەوانە ئەو بابەتانە زۆر قسەی لەسەر کراوە، بەڵام نەبۆتە موشکیلە، چارەسەریشی بۆ دۆزراوەتەوە ئەگەر بگەینە ڕێککەوتن، بۆخۆم هەم بە ئەو بەرنامەی کابینەی نۆی حکومەتی هەرێم داناوە بۆ مامەڵە کردن لەگەڵ بەغدا کە بریتیە ئینفیتاح و گەیشتن بە چارەسەر، ئەگەر ببینین سیاسەتمان گۆڕیوە لە سیراعەوە بۆ هاوکاری کردن و تەفاهوم، وەفدەکەش بە باشی ئیدارەی مەلەفی مفاوەزاتی داوە، ئەمەلێکم هەیە هەندێ بەوادیری ئیجابی هەیە بتوانین بگەینە چارەسەرێك بۆ ئەو موشکیلەیە، دوێنێ کۆبوونەوە هەبوو لەسەر ناوچە جێناکۆکەکان و چ موعاناتێك هەیە، زۆر گلەییتان کرد مەسەلەی جێ ناکۆك و ناوچە کوردستانییەکان بخەینە پێش مووچە و بوودجە، ئەگەر ئەوە تەواو بکەین ئەتوانین تەفەروق بکەین بۆ ئەو کێشانەش، بەو هیوایەی بگەینە ئەو چارەسەرە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك ئامانج.

بەڕێز ئامانج رحیم/ ئەنجومەنی وەزیران:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوو، سێ شت هەیە لەوە ئەچێ نەمتوانی بێ بە جوانی بیگەیەنن، یەکیان نەمووت قەچاغچیەتی نەماوە، ئەگەر موراجەعەی قسەکانم بکەم باسی ئەوە ئەکەم هەندی ئەو شتە مونەزەمانەی هەندی لایەن ئیش ئەکەن ئەوە ماوە، هێشتان متمانە بەتەواوی نەگەڕاوەتەوە، خالێکی تر، لەسەر داهاتی نەوت، ڕاستی ئەکەمەوە داهاتی نەوت ئەوەی دێ بۆ وەزارەتی دارایی بۆ مووچەیە، باقیاتی (140) ملیۆنی ئەچێ بۆ قەرز ڕووناکاتە وەزارەتی دارایی، هەر لە فرۆشتنی ئەچێتە سەر ئەو ڕەقەم حیساباتانە، لەسەر شەریکاتی سکوریەتی بۆ زانیاری لیژنەیەکمان هەیە بە سەرۆکایەتی کاك ڕێبەر وەزیری ناوخۆ خەریکین بۆ موعالەجەی ئەوانە و چاوەڕێی نەتیجەین، چونکە ئەوەی لای ئێوە هەیە باوەڕتان بێ لە ئەنجومەنی

وەزیرانیش رۆژانە باس ئەکرێ، حکومەتی هەرێم پێویستی بە پشتیوانی پەرلەمانە بۆ ئەوەی چاکسازی بکات، بێ دەعمی لایەنەکان بەگشتی بە موعارەزەشەوە، چاکسازی شانسی نابێ، زروفی مەوزوعی ئێستا یارمەتیدەرە بۆ ئەوەی چاکسازی بکرێ، نییەت هەیە، ئیرادەیەکی دەستە جەمعی هەیە لە ئەنجومەنی وەزیران، ئەوەی لێی دڵنیام و لە کۆبوونەوەکانی ئەکرێ لە ئەنجومەنی وەزیران مەوزوعێکی خیلافی نییە لەسەر چاکسازی، ئەتوانم بڵێم موتابیقی تەواو هەیە، ئیلتیزامیش هەیە بە بەرنامەی حکومەت بۆ چاکسازی، ئەوەی ماوە پشتیوانی ئێوەیە، ئەگەر نوقستانی هەبوو مەیکەن بە هەڵە، قسەی لەسەر بکەن، حاشا لە رووی ئێوە موزایەدەشمان بەسەر مەکەن، بە تایبەت لەو زروفە کە وەزعی نەفسی خەڵك خراپە، باری ئابووری و سیاسی خراپە، ئەبێ مەسئولییەتەکە تەزاموونی بێ، تەجروبەی دە ساڵ هەیە کە موعارەزە بوون تاقی کراوەوە، ئێستا بڕوا ناکەم هیچ کەسی ئەو قسە و باسانەی ئەکرێ لەو پەرلەمانە نەیبیستێ، بەیەکەوە ئیش بکەین باش ئەبێ، بە سەریعی دووبارەی ئەکەم، ئەگەر ئێمە لە سایەی ئەو بەرنامەیە نەبێ کرانەوە بەرامبەر بەغدا نەدەبوو، گەڕانەوەی داهات بۆ وەزارەتی مالییە نەدەبوو، ترانزیت و بازرگانیمان ئازاد کردووە لە سنوورەکان بەو رادەی ئێستا سەرکەوتووین، هەندێ ئیش هەیە کە عیلاقەی بە (70 و 80) و یەکەی ئیدار و هەیکەلی تەنزیمی هەیە کە مەسائیلی فەنی زۆر ووردن تا ئەو دەقەیە ئیرادەیەك لای (70 و 80)ش هەیە بۆ نزیك بوونەوە بۆ یەکگرتن، لەسەر خانەنشینی ماوە قەرارەکەی بۆ دەمج بکەین، هەموو ئەو ئیشانە نەفەس درێژی ئەوێ، چاکسازی بە بڕیاری کتووپڕ ناکرێ، هەڵەش ئەکەین، رەخنە بگرن، بەڵام مەیکەن بە هەڵا، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو.

بەڕێز ئومێد صباح عثمان/ سەرۆکی دیوانی ئەنجومەنی وەزیران:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمەوێ بە حوکمی ئەو ئیشەی لە ناویم لەسەر هەرسێ بابەتی ئەمڕۆ بۆی هاتووین قسە لەسەر بکەین، لەوەی بەغدا دەست پێ ئەکەم، تەبیعی لەسەر مەسەلەی گفتوگۆ لەگەل بەغدا، قسەیەك هەیە ئەیانەوێ رەسمێکی ئاوا دروست بکەن کە هەرێم نایەوێ رێکبکەوێ لەگەڵ بەغدا، عەکسەکەی تەواوە، هیچ بەهانەیەك بۆ عێراق نەماوە، بەڵام عێراق نایەتە پێش، یەك یەك باس ئەکەم چی کراوە، داوای هەرچی کراوە لە چوارچێوەی دەستوور کراوە وتوومانە فەرموو، بەڵام کە دێتە سەر ئیتیفاق پەشیمان ئەبنەوە، ئەبێ لەو چوارچێوەیە تێبگەین حکومەتی هەرێم هەموو مرونەتێکی دەربڕیووە، ئەو کابینەیە لە 7/15 دەستبەکار بووە، لە 7/16 سەرۆکی حکومەت و جێگرەکەی و وەفدێکی گەورە چوون بۆ بەغدا، وتمان کابینەیەکی تازەین و نەفەسی ئێمە ئەوەیە رێکبکەوین، لە 25-7-2019 وەکو حکومەتی هەرێم پرۆپۆزەلی خۆمان تەقدیمی عێراق کرد، هەردوو جێگری سەرۆك وەزیرانی پێشووی عێراق هاتنە ئێرە سامر غەزبان و دکتۆر فوئاد حسین، یەکیان تایبەت بە ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی هەرێم کە چۆن چارەسەر بکرێ، ئەوەی تر

تایبەت بە مەسەلەی مالی و نەوتی چۆن چارەسەر بکرێ، ئیستیعدادی هەرێممان دەربڕیووە ئەو بابەتە چارەسەر بکرێ، لە 7/25 ەوە دوو لیژنەمان دروست کردووە، نوێنەری خۆمان دەست نیشان کرد، لە 2019/7/25 تا ئێستا نوێنەری حکومەتی عێراق دەستنیشان نەکراوە، لە 9/1 جارێکی تر داوامان کرد ئیتیفاقمان کردووە، جوابی هەرێم بدەنەوە، لە 12/1 لە نەتیجەی ئەو جهودانەی سەرۆکی حکومەت و جێگری سەرۆکی حکومەت و جهودی ئومەم موتەحیدە عێراق هاتەوە سەر خەت، گەیشتنیە رێککەوتنێك، هیچ شتێکمان نییە بیشارینەوە، ئێوە نوێنەری گەلن، ئەوکاتە نەوت بە (68) دۆلار بوو، قسەیەکی تر هەیە لەسەر هەرێم ئەڵێن ئەوکاتی نەوت گران بوو تەسلیمی ناکات، ئێستا هەرزان بووە تەسلیمی ئەکات، وا نییە، لە 12/1 پرۆتۆکۆلێك کراوە ئێمە ئامادەین (250) هەزار بەرمیل تەسلیم بە بەغدا بکەین، ئەو (200) هەزار بەرمیلەی تر ئەمێنێتەوە بۆ موستەحەقاتی شەریکەکان بێ، بەڵام حکومەتی هەرێم بە چی بژیە؟ ئەی بوودجەی تەشغیلی و ئیستیسماری؟ لەبەرامبەر ئەوە ئیتیفاق کرا (250) هەزار بەرمیل بدرێ ئەوانیش مانگانە (900) ملیۆن دۆلار بدەن، چووە ناو مەشروعی قانوونی موازەنەی (20) ەوە، بەڵام بەداخەوە عادل عبدالمهدی ئیستیقالەی دا و هاتینەوە سەر سفر، مەسەلەی کۆرۆناش هات، لە 4/16 بێ سەبەبی قانوونی ئەو بەشە بوودجەی ئانادرا بۆ 2019 و هەر سێ مانگی 2020 بڕیان، جارێکی تر لە 4/16 جێگەی خۆیەتی دەست خۆشی لە کاك ئاوات و کاك قوباد بکەم هەردووکیان سەرپەرشتی وەفدی ئێمەیان کردووە و زۆر بە پرۆفیشنالانە سەرپەرشتی وەزعی ئێمەییان کردووە و کاتێکی زۆر و ئیلتیزامی زۆریان دەربڕیووە، لە 4/16 کە بوودجەی ئێمەیان بڕی ئێمە لە 2020/4/19 لە بەغدا بووین، لەگەڵیان دانیشتین، بۆ بوودجەی ئێمەتان بڕیووە؟ دوای قسەی زۆر ووتیان ئەوە سیاسیە، دەستوور لەگەڵتانە، موستەعدین بە قانوون، ئەوکاتەی سەرۆك وەزیران عادل عبدالمهدی ویستی لە ئاخیری خۆی ئەو پەیامەی هەیبوو بیچەسپێنێ، ئەو نیەتەی لە دڵیا بوو چەسپاندی بێ سەبەبێکی دستووری و قانوونی هەبێ، لەوکاتەوە تا ئێستا شەش جار چووینەتەوە بۆ گفتوگۆ، مەوزوعێك هەیە عیلاقەی بە پەرلەمانی کوردستانیشەوە هەیە، بە دیقەت قسەی لەسەر بکەین ئەویش قانوونی ئیدارەی مالییە، گەورەترین زەربەیە لە مافە دەستوورییەکانی هەرێم، بەپێی ئەو قانوونە کە بەسەر نوێنەرانی ئێمە تێپەریوە لە بەغدا بە داخەوە بەسەر وەزیرەکانی کورد لە بەغدا بەپێی ئەو قانوونە رەقەم (6) ی 2019 هەرێمی کوردستان مافی دانانی بوودجەی نییە، وەکو موحافەزەیەك تەعامول لەگەڵ هەرێم کراوە، تکا ئەکەم ئێمە هەنگاومان ناوە بۆ تەعن دان لەو قانوونە، پێویستمان بە پشتگیری پەرلەمانی کوردستانە، لە ناو قانوونەکە ئەڵێ پەرلەمانی کوردستان حەقی دانانی موازەنەی نییە، ئەبێ پەرلەمانی کوردستان بوودجەکەی ئیعداد بکات لەگەڵ حکومەت بینێرن بۆ وەزارەتی مالییەی ئیتیحادی ئەویش لەگەڵ تەختیت موسادەقەی ئەکەن، ئەبێتە بەشێك لە بوودجەی ئیتیحادی، بەو شێوەیە ئێمە گەورەترین مافی دەستووری لە پەرلەمانی کوردستان سەندراوە، کۆمەڵێ خروقاتی دەستووری تری تێدایە، یەکێ لەو بابەتانە بەپەلە ئیشی لەسەر بکەین قانوونی ئیدارەی مالییە، لە نەتیجە مەوزوعیك هاتە پێشەوە کە سەرۆك وەزیرانی تازەی عێراق دەست بەکار بوو، ئەو شەوەی حکومەت سوێندی خوارد لە بەغدا

بووین، بۆ ئەوەی نییەتی خۆمان دەربڕین، قسەمان لەسەر ئەو بابەتانە کردووە، لەسەر نەوت ئینتاجی هەرێمی کوردستان ئێستا دکتۆر ئامانج بۆتان باس ئەکات ئەو کاتە تەسبیت کرا بە (467) هەزار بەرمیل، (300) هەزار بەرمیل بۆ ئیستیهلاکی محەلی، (437) هەزار بەرمیل مایەوە، (193) هەزار بۆ کولفە و موستەحەقات بۆ پێنج کولفە، ئیستیخراج، ئەرباحی شەریکات، نەقل کردنی بۆ تورکیا، و فرۆشتنی، لەگەل وەزارەتی نەوتی عێراقی رێککەوتین کە مەزندە ئەکرێ بە (193) هەزار بەرمیل، واتە (30) هەزار بۆ ئیستیهلاکی محەلی، (193) بۆ کولفە و موستەحەقاتی شەرکە، (244) بەرمیل ئەمێنێتەوە، لەگەل عێراق بە سەراحەت قسەمان کردووە، وتوومانە نەوتان ئەوێ فەرموو، پارەی نەوت فەرموو، هەردوو خیارمان عەرز کردووە، کامیان هیچ مانع نییە، شتێکی تریش هەیە، عێراق تێگەیشتووە کە بوونیەی تەحتی سیناعی لە هەرێم هی قیتاعی خاسە، عێراق خۆی شەریکەی ئینتاجی هەیە، خۆی شەریکەی حەفر و تەسویقی هەیە، کەوایە موڵکداری قیتاعی نەوتی لە عێراق بۆ دەوڵەت ئەگەرێتەوە، بەلام هی ئێمە ئەگەرێتەوە بۆ خاس، ئەو دوو ئیختیارە هەبوو، لە ئەخیر خۆیان وتیان ئیراداتی نەوتیمان ئەوێ، ئێستاش دووبارەی ئەکەینەوە چ نەوتەکە یان ئیراداتەکەی، بە بەڵگەوە ئەڵێین هیچ بەهانەیەکمان بۆ عێراق نەهێشتۆتەوە، ئەوە تەفاسیلە، ئێستاش دووبارەی ئەکەینەوە، لەلایەنی مالی هێشتان لە گفتوگۆین، بەپێی ماددەی (27) لە قانوونی مالی ئەڵێ، ئێستا هیچ نەسێك نییە حکومەتی هەرێم ئیلزام بکات نەوت تەسلیم بکات، بەلام موستەعدین، ئەوان ئەڵێن ئیراداتی نەوتی، وتوومانە مانع نییە، لەلایەنی مالی دووبارە لە گفتوگۆین، لەسەر مەسەلەی (400) ملیارەکە پرسیاریش کرا، وەکو ئەوەی ئەو (400) ملیارە هەموو پێداویستی هەرێمی بۆ دە ساڵ دابین بکات، عینوانی ئەو کابینەیە چاکسازی و شەفافییەتە، ئەگەر قسەکان وازحیش نەبوو پرسیاری تریش بکەن، ئەو (400) ملیارە لە مانگی چوار هیچ پارەیەك لە عێراقەوە نەهات، لە مانگی پێنجیش نەهات، لە 5/31 ئەو کاتە مووچەمان دابەش کردبوو، لە پێش جەژن (400) ملیارەکەیان نارد، بە دۆلار ئەکاتە (333) ملیۆن و (333) هەزار، نزیکەی دە ملیاری راستەوخۆ عێراق قەتعی ئەکات، لەبەر ئەوەی ئەو بوودجەی کە دێ لە بەنکی مەرکەزی کاتی خۆی لە 2014 حکومەتی هەرێم لەبەر ئەوەی بوودجەی نەما ئیحتیاتی بانکە ئەهلییەکان لە بانکی مەرکەزی هەرێم بووە، ئیحتیاتی ئەو بانکانە حکومەت بەکاری هێناوە، بێ ئەوەی ئیزن لە خاوەن ماڵ وەرگرێ بۆ ئەوەی مووچە بدرێ، ئەوە قەرزێکە لەسەر هەرێم، لە 2016 حکومەتی هەرێم ئیتیفاقی کردۆتەوە لەگەل ئەو بانکانە لە رێگەی بانکی مەرکەزییەوە کە مانگانە برێك پارە بدرێتەوە بەو بانکانەی ئیحتیاتی بەکار هاتووە، بۆیە ئەو پارەی عێراق ئەینارد (381) ملیۆن دۆلار راستەوخۆ بانکی مەرکەزی خۆی دە ملیۆنی لێ ئەبڕی ئەیدایەوە بەو بانکانە بۆ ئەوەی قەرزەکانیان بدەنەوە، کەوایە (400) ملیارەکە (333) مایۆن ئەکا، دە ملیۆن راستەوخۆ قەتع ئەکرێ بۆ دانەوەی قەرزی بانکە ئەهلییەکان، ئەمێنێ (323) ملیۆن دۆلار، بۆ مووچەی مانگی چوار ئێمە (138) ملیۆن دۆلارمان قەرز کردبوو، ئەویشمان دایەوە (185) ملیۆن مایەوە، ئەویش بۆ مووچەی ئەو مانگەی دامان بەکارمان هینایەوە، ئەوە (400) ملیارەکە، بێینە سەر کاتی قەیران ئەگەر بێینە سەر واقیعی مالی مانگی چوار ئێمە سێ سەرچاوەی داهاتمان

هەبوو، مەسەلەی کۆرۆنا و دابەزینی نرخی نەوت هەرسێ سەرچاوە نزیك بوویەوە لە سفر، عێراق (381) ملیۆن دۆلاری ئەنارد کە 51٪ ی داهاتی ئێمە بوو بڕی، (244) ملیۆن دۆلاری داهاتی ناوخۆ بوو، بەهۆی کۆرۆنا و راگرتنی وەزعی تیجاری نزیك بوویەوە لە سفر، نەوت کە ئێمە بەس بۆ وەزارەتی مالییە (300) ملیۆن دۆلارمان تەرخان ئەکرد، ئەویش لە مانگی چوار هاتەوە سفر، لە مانگی چوار تەنیا بۆ مووچە پێویستمان بە (755) ملیۆن دۆلار بوو، تەنیا (90) ملیۆن دۆلارمان بە دەست بوو، سەد ملیۆن دۆلار نزیکی، نزیکی 90٪ عەز بوو، ئەی ئەو مووچەی درا لە پێش چەژن چۆن پەیا کرا؟ لە مانگی چوار هەر سێ سەرچاوەی داهات وشك بوو، چۆن مووچە درا؟ سەرۆکی حکومەت موستەحیلی کرد بۆ ئەوەی مووچەیەك پێش جەژن بدرێن یەکەم هەنگاو هەڵسا لەگەل شەریکاتی نەوت کەوتە موفاوەزات بۆ ئەوەی بەشێ لە موستەحەقاتی خۆیان تەئجیل بکەن، لە نەتیجەی ئەو مفاوەزاتە نزیکی (375) ملیۆن دۆلارمان وەك داهات بۆ هاتەوە، دوو، جارێکی تر مفاوەزاتی کرد لەگەل شەریکەی نەوت بۆ ئەوەی قەرز بکات، (150) ملیۆن دۆلاری تریشمان قەرز کرد، لە رێگەی داهاتی ناوخۆ و تەحالوفەوە هەرچۆنێ بێ کۆی گشتی لەگەل ئەو (138) ملیۆن دۆلارەی لە موستەسمرینی ناوخۆ قەرزمان کرد بووە (755) ملیۆن دۆلار، سەرۆکی حکومەت ئەو وەعدەی دابووی پێش جەژن هەرچۆنێ بێ توانی (755) ملیۆن دۆلار پەیا کرا، مووچەی مانگی دوای ئەوە تەنیا (500) ملیۆن دۆلارمان پێ تەئمین ئەکرا کە عەرزەکەی ئەیکرد 34٪ بۆ مووچە، ئەویش (155) هی (400) ملیارەکە بوو، بەشێکی داهاتی نەوت بوو، بەشێکی داهاتی ناوخۆ بوو، لە دوای کۆبوونەوەی یەکجار زۆر، لە کۆبوونەوەی ئەنجومەنی وەزیران باس لەوە کرا 34٪ ئیستیقتاع کرد زۆرە، بۆیە پێشنیاری ئەوە کرا (100) ملیۆن تر قەرز بکرێ و بکرێ بە (600)، بۆ ئەوەی ببێ بە 79٪ ، سەرۆکی حکومەت تەکلیف کرا کە ئەبێ سەد ملیۆنی تر پەیا بکات، بێمە سەر مەسەلەی چاکسازی ئەوانەی کراون، ئەیانەوێ بڵێن بەس چاکسازی لە مووچەیە، وا نییە، بەبەڵگەی ئەو هەموو بریار و نەتیجە، با باسی چاکسازی لە داهات بکەم، لە نەوتەوە، داهاتی نەوتی و غیرە نەوتی هەیە، داهاتی نەوتی سێ هەنگاوی سەرەکیمان لە مەسەلەی چاکسازی لە نەوت هاویشتووە، بە بریارێکی ئەنجومەنی وەزیران بڕیار دراوە موراجەعەی گرێبەستەکانی نەوتی بکرێتەوە لە رووی خەرجی و باج و ئیعفائاتی گومرگی لیژنەشی بۆ دروست کراوە، سوپاسی هەندێ هاورێش لەو پەرلەمانە ئەکەم هاوکاری ئێمە بوون لە رووی بیرۆکە کە چۆن بتوانین پێداچوونەوە بە خەرجی سێکتەری نەوت بکەین، واتە پێداچوونەوە لە رووی خەرجی و باج و گومرگ بکەین، بەراستی خەرجی نەوت زۆرە، ئەبێ پێداچوونەوە بکرێ، بەرێز سەرۆکی حکومەت و جێگرەکەی جدین، سوپاسی ئەو بەرێزانەش ئەکەم هاوکاری ئێمەیان کردووە لە رووی بیرۆکە و پرۆژە، دووەم هەر لەسەر نەوت، حیسابێکی فەرمی کراوەتەوە بە ناوی حکومەتی هەرێمی کوردستان، پێش ئەو کابینەیە نەبووە داهاتی نەوت ئەچێتە ناو ئەو حیسابەوە، لە رێگەی موستەحەقاتی شەریکەکان لە رێگەی سامانە سرووشتییەکان ئەدرێ و ئەوەی تریش ئەچێتەوە وەزارەتی دارایی، ئیشیمان لەسەر ئەوە کردووە خودی سێکتەرەکانی ناو سامانە سرووشتییەکان چاکسازی تێ بکرێ، لە سێکتەری نەقل کردن و فرۆشتنی خودی نەوت ئەمانەوێ بۆردی

حکومی سەرپەرشتی ئەو بابەتانە بکات، هەنگاوی گرنگن لە سێکتەری نەوت، تەفاسیلی باج و گومرگ بۆ دکتۆر ئامانجی جێ دێلم لە مەسەلەی شەریکاتی نەوتی، مەسەلەی گومرگ، باش باش ئەزانین خەلەل لە کوێیە، راپۆرتان هەبووە، ناردووتانە بۆ ئێمە، زۆر تەئسیری هەبووە و یارمەتیدەری ئێمە بووە کە چۆن بتوانین مەسەلەی گومرگ رێکبخەینەوە، لە مانگی دوو کۆبوونەوەیەکمان کرد و بڕیارمان دا لەسەر مەسەلەی گومرگەکان بە سێ هەنگاو مەسەلەی خاڵە سنوورییەکان کۆنترۆڵ بکەین، یەکەم، قاچاغچیەتی و زەبتی حدود، لیژنەیەکمان دروست کرد بە سەرۆکایەتی کاك رێبەر و وەزارەتی ناوخۆ بۆ ئەوەی ئەو دیاردەیە ئەبێ بنبڕ بکرێ، دوو فەریق دروست کراوە، فەریقێکی عەسکەری، حکومەت بیری لەوە کردۆتەوە تیمێکی عەسکەری و ئیداری دروست کراوە، لە خاڵە سنوورییەکان موشکیلەی ئەساسی ئەوەیە پێنج وەزارەت لە خاڵە سسنوورییەکان ئیش ئەکەن، بەلام هیچ بەستەرەوەك نییە بە یەکەوە، بۆیە فکرمان کردۆتەوە هەیئەیەکی مەنافیزی حدودی کە هەر پێنج وەزارەتکە پێکەوە ببەستێوە، ئەوە جۆرێك لەو پەرشوبڵاوییەی لە مەرزەکان هەیە چارەسەر ئەکات، نیزامەکەی حازرە ماوەتەوە لە کۆبوونەوەی ئەنجومەنی وەزیران پەسند بکرێ، دوو، مەسەلەی ئیعفائاتی گومرگی بە قانوون کراوە، دوو قانوون هەیە لەگەل سێ بڕیار وا ئەکات بەشێکی زۆری داهاتی گومرگی ئیعفا بکرێ، ئەو قانوونانە ئەبێ تەعدیل بکرێ، قانوونی ئیستیسمارە، زۆر پرۆژە هەیە 95٪ تەواو ئەکا 5٪ ئەهێڵێتەوە بۆ ئەوەی بیست ساڵ و سی ساڵ بەش ئیعفائاتی گومرگی پێ داخل بکات، فەرموو یارمەتیمان بدەن، مەشروعێکی قانوونی حازر کراوە ئەینێرینە پەرلەمان بۆ مەسەلەی ئیعفائاتی گومرگی، دوو، قانوونی ئیستیسماری سناعی، ئەو قانوونە بەزووترین کات ئیعفائاتی زۆر ئەدرێ بە هەندی کەس کە موستەحەق نییە، سێ، قەرارێکی ئەنجومەنی وەزیران عەقدەکانی نەوت کە کراوە ئەو کۆمپانیایانە ئیعفا کراون لە زەریبە و گومرگ، لە ئەنجومەنی وەزیران بریار دراوە لەگەڵ ئەو کۆمپانیایانە گفتوگۆ بکەین، چونکە عەقد کراوە، قەراری (607) ی 2015 جارێکی تر ئەکیدی لەوە کردۆتەوە، بریارمان داوە لە مانگی چوار ئەبێ مفاوەزات لەگەل ئەو کۆمپانیایانە بکرێتەوە و پێداچوونەوە بەو بڕگەیە بکرێ، بەس خۆیان نا، هەموو ئەو کۆمپانیایانەی لەگەڵ ئەو کۆمپانیا نێودەولەتیانەشن ئیعفا کراون، لە حکومەتی هەرێم بریارمان داوەو چۆتە بواری جێ بەجێ کردنەوە، لیژنەی ئێمە کاك دکتۆر ئامانج و وەزارەتی سامانە سروشتییەکان شەریکە بە شەریکە گفتوگۆ کراوە، بریارێکی تر عیلاقەی بە ژمارە (13) و بریاری (380) ی لە عێراقەوە هاتووە کە عێراق هەرچی داخل بکات ئێمە ئیعفای ئەکەین، ئەو پێنج مەوزوعە دوو قانوون و سێ بریار ئەگەر ئەو پێنج کۆنترۆل بکەین بەشێکی زۆری ئیعفائاتی گومرگی ئەهێنینەوە خوارەوە، سێیەم بابەت مەسەلەی گرێبەستەکانە، بەو شێوەیە، حکومەتی هەرێم لە (92)ەوە کە حکومەت دروست بووە تا سالی 2016 ع وابزانم 2018 ەیە کۆی خەدەماتەکانی تەقدیم کردووە، دوای تەوەجوهیك هەبووە ئەو خەدەماتانەی لە گومرگەکان تەقدیم ئەکرێ بدرێ بە کەرتی تایبەت، گرێبەست کراوە بۆ ئەوەی کۆمپانیای کەرتی تایبەت ئەو خەدەماتە تەقدیم بکات، لە موقابیلی رەسمێك وەرگیرێ بەشێکی بۆ کۆمپانیا و بەشێکی بۆ حکومەتی هەرێم، ئەو گرێبەستانە تا ئێستا (21) گرێبەست زیاترە، لە

مانگی سێ لیژنەیەك دروست كراوە بۆیان، لەگەل سەرۆكی حكومەت و جێگرەكەی و وەزیری مالییە و وەزیری تەختیت و كاك دكتۆر ئامانج لەسەر مەبدەئەكان قسەمان كرد، دوای كۆبوونەوەی ئەنجومەنی وەزیرانیش نەتائیج ئەنێرین، لە ناو كۆبوونەوەی ئەنجومەنی وەزیران هیچ كەس دژی ئەوە نییە بلێ ئەبێ ئەو گرێبەستانە وەكو خۆی بێ، ئیرادە هەیە ئەو گرێبەستانە بە شێوازێك لە مەسلەحەتی گشتی چارەسەر بكرێ، گومرگ سێ شتە، لیژنەیەك بۆ زەبتی حدود، بۆ ترانزێت زەوابتمان بۆیان داناوە، زۆر شت بە ناوی ترانزێت هاتە كوردستان، ئەمرێكمان دركرد لە ئەنجومەنی وەزیران چۆتە وەزارەتی مالییە و گومرگەكان كە ترانزێت ئەبێ بڕواتە دەرەوە، ئەجینا غەرامە ئەكرێ، مەسەلەی زەریبە، لیژنەیەكی زۆر باش دروست كراوە و ئیشی كردووە، باج لە كۆمپانیاكانی نەوت و شەریكات وتم با لە داهاتەوە دەست پێ بكەم هەر نەلێن خەرجی و چاكسازی، باج لە شەریكاتی ئیتیسالات، لە شەریكاتی ئینتەرنێت، پرۆپۆزەلێكی زۆر باش بوو، سوپاسی دكتۆر ئامانج و تیمەكەی ئەكەین، زۆر بڕیاری باشیان دا، بڕیارەكانیش لە ئەنجومەنی وەزیران پەسند كرا و دكتۆر ئامانج باسی ئەكات، گومرك و زەریبەم باس كرد، دێمە سەر رسوومات، لە راپۆرتی خۆتانیش باسی رسومات كراوە، كە هاتین بۆ ئەم كابینە ویستمان بزانین چەند رسومات وەرئەگرین، رسومات لە بەرامبەر خزمەتگوزاری وەرئەگیرێ، حكومەتی هەرێم (407) خزمەتگوزاری پێشكەش ئەكات، لەبەرامبەر ئەوە رسومات وەرئەگرێ، رسومات نارێكی تێدایە، بۆیە لیژنەیەكی بە سەرپەرشتی بەرێز جێگری سەرۆكی حكومەت كە زۆر بە جدی ئیشی لەسەر ئەو بابەتە كردووە، كاك قوباد زۆر شارەزایی پەیا كردووە لە فەرمانگەی بەدواداچوون لەوێ بووە و دواتر بۆ جێگری سەرۆكی حكومەت، بە دیقەت ئیشی كرد و سوودی بۆ ئێمەش هەبوو، لە هەندێ شوێن ئەو رسوماتەی وەرئەگرین ناگونجی لەگەڵ خزمەتگوزارییەكە، لە هەندێ شوێن خزمەتگوزاری زۆرە و نرخ كەمە و هەندێ بە عەكسەوە، ئەبێ رێك بخرێ، زۆربەی ئەو رسوماتانە دراوەتە كەرتی تایبەت، كاك قوباد ئێستا ئیش لەسەر ئەو بابەتە ئەكات، مەسەلەی كۆكردنەوەی رسوماتی ئاو دراوەتە كەرتی تایبەت، موراجەعەی ئەو بابەتە ئەكەینەوە، ئیشەكانی لە كۆتاییدایە، راپۆرتەكەی پەسند ئەكرێ و نوسخەیەكیش بۆتان ئەنێرین، ئەگەر بێین كۆی بكەینەوە وتمان نەوت و زەریبە و گومرگ و رسومات، دێینە سەر مەسەلەی چاكسازی لە خەرجی، مەسەلەی مووچە پێنج دەرماڵە و خانەنشینییە، (755) ملیۆن دۆلار مانگانە بۆ مووچەیە، ئەو (755) ملیۆن دۆلارە دابەش ئەكرێ بەسەر (1255000) كەس دابەش ئەكرێ، بۆیە یاسای چاكسازی دێت ئەو (755) ملیۆن دۆلارە بە عادیلانە دابەشی ئەكاتە سەر ئەو (1255000) كەسە، یاسای چاكسازی مامەڵە لەگەل پێنج شتی گرنگ ئەكات، حەز ئەكەم باسی هەنگاوەكان بكەین چی كراوە، یەكەم، مەسەلەی سلكی سەربازی، مانگانە زیاتر سەد ملیۆن بۆ سلكی سەربازییە، رێكخستنەوەی یەكەكانی (70و80) یەكێكە لەو هەنگاوە زۆر گرنگانەی حكومەتی هەرێم، لە كۆبوونەوەی ئەخیری بۆردی باڵای پێشمەرگە بریار درا ئەبێ هەیكەلیەت و میلاكاتی وەزارەتی پێشمەرگە و(70 و 80) یەك هەیكەل بێ، لە رووی میلاكیشەوە ئەبێ تەنزیم بكرێتەوە، لە ناو وەزارەتی پێشمەرگە بڕیار لەسەر ئەوە دراوە زۆرلا سێكتەر هەیە ئەبێ بگوازرێتەوە بۆ وەزارەتەكانی تر، بۆ نموونە خانەنشینی پێشمەرگە، لە

وەزارەتی پێشمەرگەیە، لە ناو یەکەکانی (70 و80)یە، ئەبێ بگوازرێتەوە بۆ وەزارەتی مالییە، شەهیدان تا ئێستا لە وەزارەتی پێشمەرگە پارە وەرئەگرن، ئەبێ بگوازرێتەوە بۆ وەزارەتی شەهیدان، یەکەوتە ئەبێ بگوازرێتەوە بۆ کاروباری کۆمەڵایەتی، رێکخستنەوەی سێکتەری سەربازییە، دوو، مەسەلەی حیمایە، پەیرەوێك ئامادە کراوە و بڕیار وایە دوای جەژن پەیڕەوی رێکخستنەوەی پاسەوانیش رێك بخرێتەوە، مەسەلەی خانەنشینی سەندووقەکەی ئیقرار کراوە، نیزامی داخیلیشی ئیقرار کراوە، تەئسیسی سەندووقیش ئیقرار کراوە، هەیکەلییەتی مودیرعامی تەقاعودیش پەسند کراوە، بۆ ئەوەی بیرێتە ئەو شوێنەی کە هەموو تەقاعودی هەرێم لەوێ کۆببێتەوە، رێکخستنەوەی پلە بەندی موەزەفین وەزارەتی مالییە دەستی پێ کردووە، چاکسازی لە بوودجەی تەشغیلی ئیشمان لەسەر کردووە، نزیکەی (200) ملیۆن دۆلار لە پێش ئەو قەیرانە بۆ بوودجەی تەشغیلی وەزارەتەکان بووە، بەڵام سیستەمێکی ئەلیکترۆنی نەبووە، بۆ ئەوەی بوودجەی تەشغیلی رێکبخاتەوە، جاران داواکاری وەزارەتەکان ئەهاتە دیوان، بەڵام ئێستا راستەوخۆ وەزارەتەکانمان بە وەزارەتی مالییە رەبت کردووە بە سیستەمی ئەلیکترۆنی کە وا ئەکات بوودجەی تەشغیلی باشتر و رێکتر و سەریع تر سەرف بکرێ، ئەم سیستەمە رێگە بە بەهەدەر دان و گەندەلی نادات، بوودجەی ئیستیسماریش ئیشی لەسەر کراوە، پردێکی باڵا دروست کراوە بۆ مەسەلەی بوودجەی ئیستسماری ئومێد ئەکەم لەگەل باش بوونەوەی دۆخی دارایی هێواش هێواش دەست بە پرۆژەکان بکەین، بابەتی چاکسازی لە هیکەلییەت و میلاکات، عەشەوائییەتێك هەیە لە دامەزاندن، نموونەیەکتان ئەدەمێ، (33) هەزار خزمەتگوزار هەیە، بەڵام (11) هەزار موهەندیس هەیە، ئەگەر رێکیان بخەیتەوە زۆر زەحمەت ئەبێ، شتێکی ترمان کرد بۆ ئەوەی دیراسەتی ئەوە بکەین چۆن ئەو عەدەدە زۆرە مامەڵەی لەگەل بکەین، ئەزانن زۆربەی فەرمانبەران تەمەنیان لە نێوانی (30 بۆ 40) ساڵە، ئەوەی گرفتە، بۆیە بریارێکی ترمان دا دووبارە هەیکەلییەت و میلاکاتی حکومەتی هەرێم رێکبخەینەوە کە مەسەلەی لیژنەی (33)یە، تەقریبەن کۆی گشتی چاکسازییەکانە، دوو پرسیاری مووحەدەد ئەگەر جوابی دەمەوە، مەسەلەی تەرقیاتی عەسکەری کە قسەی لەسەر کرا، حەز ئەکەم ئەگەر بکرێ بە تەفسیل قسە بکەم لەسەر................

بەڕێز د. رێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان

بەرێزان زۆربەتان پرسیارتان کردووە لەسەر تەرقیات، فەرموو.

بەڕێز ئومێد صباح عثمان/سەرۆکی دیوانی ئەنجومەنی وەزیران:

.... ئێمە هاتین بۆ کابینەی نۆ لیستی 2016 پەسند کرابوو، هەموو ساڵێك دوو لیستی تەرقیات هەیە، تا 2016 پەسند کرابوو، ئێمە هاتین بۆ کابینە لە 2019 هی (71 و 18 و 19) پەسند نەکرابوو، (20) یشی هاتە سەر، هەستاین لە دیوان لیژنەیەکمان دروست کرد بۆ دیراسە و حەسم کردنی ئەم بابەتە، ئەو بابەتە عیلاقەی بە دوو شت هەیە، یەك، تا ئێستا لە وەزارەتی پێشمەرگە تەقاعودی ئیجباری ناکرێ، گرفتە، تۆ تەقاعودی نەکەی چۆن ئەتوانی تەرقییە بکەی، ئەو کەسەی تەقاعودی نەکەین لە پاییەکەی خۆی هەر ئەمێنێتەوە، تەرقییە رەبتی بە پاییەوە هەیە، بۆیە تەرقییەی و تەقاعود رەبتی بە یەکەوە هەیە، لەگەل

وەزارەتی پێشمەرگە قسەمان کرد وتمان تەقاعودی ئیجباری دەست پێ بکەنەوە، زرووف داعش وای کردووە تەقاعودی ئیجباری نەمێنێ، بەڵام ئێستا بریاری حکومەتی هەرێم ئەبێ تەقاعود دەست پێ بکەینەوە، ناکرێ تەرقییە بکرێ و پایەکەی لای کەسێکی تر بێ، موشکیلەی وەزارەتی پێشمەرگە لیستی تەرقییاتی ناردووە، بەڵام لیستی خانەنشینی نەناردووە، پێمان وتوون لیستی تەقاعودیش بۆ ئەوەی بتوانین تەرقییەش بکەین، نوقتەی دووەم، ئەو لیستەی نێردراوە خۆشم هیچ شتێ تەوقیع ناکەم نایاسایی بێ، ئەو لیستەی نێردراوە بە قسە کردن لەگەڵ وەزارەتی پێشمەرگەش وتم حالەتی نایاسایی تێدایە، بۆیە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە رەفز کرایەوە، وتمان ئەو لیستە پاك بکەنەوە و لیستی تەقاعودیش بنێرن بۆ ئەوەی یەکلایی بکەینەوە، سێیەم، هەر پلەیەك لە رائید بۆ سەرەوە بێ لە سلکی عەسکەری پێویستی بە پاییە هەیە، ئەو تەرقیاتانەی بۆ ئێمە نێردراوە تەرقیە کراوە، بەڵام پاییەی نییە، چۆن بتوانم تەرقییە بکەم بێ پاییە، زۆربەی هەرە زۆری ئەو لیستە قانوونی نییە، لە رائید بۆ سەرەوە ئەبێ پاییەی هەبێ نییەتی، دووەم، لە یەکەکانی (70 و 80)، ئەڵێن دیوان نایکا، قسەکە روو بەرووی من ئەکرێ، ئەبێ پایەی هەبێ، باسی ئەوە کراوە جەنەراڵی ئێمە لە وڵاتان زۆر زیاترە، ئەبێ تەقاعودی ئیجباری دەست پێ بکەینەوە و پایە هەبێ ئینجا تەرقییە ئەکرێ، مەسەلەی زانکۆکانی حەدبا و قەڵەم ئیشکالیەتیان هەبووە لەگەل وەزارەتی خوێندنی باڵا، ئەو زانکۆیانە لە ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمن، ئەو زانکۆیانە وەزارەتی خوێندنی باڵا بە دوو مەعیار تەعامولی کردووە لەگەڵیان، ئیعتراف بە هەندێ وەجبەیان کردووە، ئیعتیراف بە وەجبەکانی تر نەکردووە، ئێمە ئەمانەوێ ئەوەتان پێ بلێین بە سەراحەت، ئەوان ئەڵێن ئیعتیراف بەوەندە وەجبە ئەکەین و بەوەندە ناکەین، ئەبێ یەك مەعیار هەبێ، یان ئەبێ ئیعتیراف بە هەمووی بکەی، بۆیە کیتابێکی ترمان بۆیان کردووە و وەکو ئەنجومەنی وەزیران هیچ مانیعات نییە ئەگەر لە رووی عیلمیەوە وەزارەتی خوێندنی باڵا ئەو زانکۆیانە پەسند بکات و ئیعتیرافیان پێ بکات ئێمە لە ئەنجومەنی وەزیران هیچ مانیعاتمان نییە بۆ ئەوەی مامەڵەیان یەکسان بکرێ، سوپاس.

بەرێز د. رێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دەرفەت ئەدەین، سێ تەعقیبمان هەیە، یەکەم لەسەر قانوونی ئیدارەی مالی، پێمان وایە قانوونی ئیداری ژمارە (6) ی 2019 تەجاوز کراوەتە سەر سەلاحییەتەکانی پەرلەمانی کوردستان و لەسەر ئەو ئەساسە لائیحەی خۆمان حازر کردبوو، بۆ ئەوەی سکاڵا بکەین، بەڵام ئەزانن بە گوێرەی قانوونی مەحکەمەی ئیتیحادی ئەوەی قانوونێك نەچێتە مەجالی جێ بەجێ کردنەوە ناتوانێ تەعنی لێ بدرێن لە کاتی خۆی مەحکەمەکە هیچ موشکیلەی نەبوو پێش 1-1-2020 بوو، مەحکەمەکە کێشەی نیسابی بۆ دروست بوو، بۆیە داواکارییەکە وەستاوە، پشتیوان و هاوکار ئەبین بە یەکەوە بۆ تەعندان لە قانوونی ئیدارەی مالی، ئەگەر دکتۆر ئامانج هاوکارم بێ لەوەی کاتێ سەرۆکی لیژنەی دارایی بووین لە پەرلەمانی کوردستان گروپێکمان هەبوو وابزانم کاك هێڤیداریشی تێدا بوو لە بیرمە وەکو ئێستا ئەندامانی کورد لە لیژنەی مالی عێراقی نووسیویان هەموو داواکارییەکانی حکومەت ناردوویەتی بۆ ئێمە جێ بەجێ کراوە. بەڵام کە موقارەنەی

قانوونەکە ئەکەی لەگەڵ ئەو قانوونەی حکومەت حازری کردبوو ناردبووی بۆ نوێنەری کورد لە پەرلەمانی عێراق جیاوازی زۆرە، دووەم شت بەرێزتان ئیعلانی ئەوەتان کرد ژمارەیەکی زۆر قەرارتان دەرکردووە بەشی هەرە زۆری لەلای ئێمە هەیە، ژمارەیەکی زۆریش لەلاتان هەیە لەبەر ئەوە ئەبێ حکومەتی هەرێم بە دیاری کراوی لەو بەشەی لێرە ئاماژەی پێدا کراوەبێ بە رووی لیژنەکانی پەرلەمان، بۆیە هەم هاوکارتان بن لە جێ بەجێ کردنی ئەو قەراراتانەی داوتانە و هەم چاودێریتان بکەن، چونکە رەنگە لە چەند مانگێکی تر پەرلەمان حەقی خۆی بێ لە ئاستی کارایی و ئینجازی ئەو لیژنانە و جێ بەجێ کردنی ئەو قەراراتانە بپرسێتەوە، ئێستا دەرفەن ئەدەین بە دکتۆر ئامانج، فەرموو.

بەرێز د.ئامانج رحیم/ ئەنجومەنی وەزیران:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە ناوی خوای گەورە:

ئیوارە باش، پێم خۆشە دەست خۆشی لە لیژنەی دارایی پەرلەمانی کوردستان بکەم بۆ ئەو راپۆرتەی پێشکەشیان کردن ماندوو بوونی پێوە دیارە، وەکو حکومەت پێویستە متمانە بڕە وپێ بدەین لەگەل پەرلەمانی کوردستان، ئەو متمانە لە خۆرایی دروست نابێ، ئەو متمانەیە بەو جۆرە کۆبوونەوە و هەماهەنگی نێوان ئێمە و ئێوە دروست ئەبێ، خۆشحالم لە چوارچێوەی ئەو دەسەڵاتەی پێم دراوە زۆر بە پوختی لەسەر چەند خاڵێك قسە بکەم، قسەکانی منی کاك دکتۆر صباح کردی وابزنم هیچی بۆم نەیەشتەوە، هەول ئەدەم دووبارە نەکەمەوە و زیاتر قسە لەسەر چارەسەر بکەم وەکو لەوەی بێم شەرحی قانوونی چاکسازی بکەم، ئەو بابەتانەی باستان کرد پێم وایە چارەسەری بنەرەتی دابین کردنی شەفافییەت بوونی یاسای بوودجەی گشتی هەرێمە، بەداخەوە لە 2013 وە تا ئێستا یاسای بوودجە نەبووە، ئەگەر یاسای بوودحە بێتە پەرلەمان ئەزانن داهاتی کوردستان چەندە، ئەگەر سەیری قانوونی عێراقی بکەن نووسراوە داهاتی عێراق چەندە، نەوت بە چەند ئەفرۆشرێ، تەقدیراتیان بۆ نەوت چەندەن دواتر بە جەدوەلێك پێت ئەلێ باج و گومرگ و رسوومات چەندە، لە حکومەت دێتە پەرلەمان و لیژنەی دارایی و قانوونی پەرلەمانیش دیراسەی ئەکەن و دواتر دەنگی لەسەر ئەدرێ، پێت ئەلێ خەرجیت چەندە، ئینجا بەینی داهات و خەرجی عادەتەن عیجز هەیە، ئەو کورت هێنانە لە قانوونی موازەنە پێت ئەلێ چۆن تەختیەی ئەکەی، بەشێکی تەختیە کردنی بە قەرز ئەکرێ، کەوایە ئەبێ قەرزی هەرێم بە نسووسی قانوونی و وازیح مورفەقی قانوونی موازەنە بن، دوای ئەوە شتێکی تر وابەستەیە بە مووچە خۆران ئەویش میلاکە، سەیری قانوونی موازەنەی عێراقی بکەن جەدوەلێکی لەگەڵە پێی ئەڵێن (جدول قوة عاملة)، واتە میلاکات، پێت ئەلێ لە پلەی یازدە تا ئەگاتە یەك پلە تایبەتەکانی حکومەتی عێراقی چەندە، چونکە مووچەخۆر ئەبێ عینوانی وەزیفی و تەخسیسی مالی و دەرەجەی وەزیفی هەبێ، ئەوەی باسم کرد لەو قانوونی بوودجەی گشتی کۆئەبێتەوە لە هەرێمی کوردستان، یەکێ لە قانوونی چاکسازی باسی ئەوە ئەکات کار ئەکەین لە پێناوی ئەوەی قانوونی بوودجەی گشتی هەبێ، بۆیە ئەبێ لە ئێستاوە پەرلەمان و حکومەت کار بکەن بۆ سالی 2021 بەرچاو روونی بدەینە پەرلەمانی کوردستان، ئەوکات حکومەت بێ بوودجە و قانوونی بوودجە پارە سەرف ئەکات، ئەشزانن سەرف کردن ئەبێ لە

چوارچێوەی یاسا بێ، دووەم، مەسەلەی باج کە من سەرپەرشتیار و سەرۆکی ئەو کۆمیتەیە بووم کە بەرێزتان ئاماژەتان بە فەرمانێك دا ژمارە (706) لە 22-3-2020 وابزانم کاك سەروان و دکتۆر رێبوار بوو ، ئەو بریارە پێکهێنانی لیژنەکەیە، سێ مانگ ئیشمان کرد، لە 1-7-2020 پرۆپۆزەلی خۆمان لەسەر باج بردە ئەنجومەنی وەزیران و موسادەقە کرا، لە کوێ دەستمان پێ کرد؟ کەسێك ئەگەر دارتاش یا بەقال بێ سالأنە ئەبێ باج بدات، بەلاّم ئەوانەی گەورە باجدەرەکانن باج نادەن، پێشی هەموویان کۆمپانیاکانی نەوت، ماددەیك هەیە لە دەستووری عێراقی ماددەی (28) برگەی یەکەم ئەلێ سەپاندنی باج و عەفو کردنی و تەعدیل کردنی بەس بە یاسا ئەکرێ، لە چوارچێوەی یاسایی بۆ باجی کۆمپانیاکانی نەوت قانوونێکمان هەیە قانوونی نەوت و گاز ژمارە (22) ی 2007 لەو پەرلەمانە ئیقرار کرا، ماددەی (40) ی ئەو یاسایە ئەلێ بەلێندەر و کەسی رێپێدراو و هەرکەسێ پەیوەندی بە پرۆسەی نەوت هەبێ پێویستە باجی داسەپاو لەلایەن هەرێمەوە بخەنە ئەستۆی خۆیان، نەسێکە قابیلی ئیجتیهاد نییە، پێشنیاری ئێمە ئەبێ شەریکاتی نەوت باج بدەن و لە کۆبوونەوەی ئەنجومەنی وەزیران پەسند کراوە، بەلاّم عقودەکانی کراون کە پێیان ئەوترێ عقودی موشارەکە لە ئینتاج لەگەلّ شەریکاتی عالەمی کراوە، ناتوانی بێی قەراراتی سولّتانی بدەی و فەرزی بکەی لەسەریان، لەناو ئەو عقودانە چاپتەرێك هەیە بە ناوی ئیعادەی تەفاوز لەسەر شروتی مالی، ئەوان هاتوونەتە پێشەوە و ئێمەش خەریکین دلنیاتان ئەکەم سیاسەتی ئێمە ئەوەیە یاسای نەوت و گاز جێ بەجێ بکرێ، دووەم، جگە لە شەریکاتی نێودەولەتی جۆرێك لە شەریکات هەیە پێی ئەلێن شەریکاتی لۆکەلّ، شەریکاتی وەکو شیفرۆن و دیئێن ئۆ کە دێ عقودی موشارەکەتی ئینتاج ئەکات نایەت مەسائیلی درێلین بکات، کادیرەکانی پێویستیان بە ئیقامە هەیە و ئەو شەریکەیە نایکات، کێ ئەیکات؟ ئەریکەی لۆکەلّ، هەیانە شەریکاتی موحامات و فیزا و موحاسەبەی عالەمی و سیکوریتی، حکومەتی هەرێم هیچ عەقدی لەگەلیان نییە، لە ناو قانوونی نەوت و گازیش باس نەکراوە، خازیعن بۆ قانوونی ئێمە، بێ مەرج وتمان ئەو شەریکاتانە کە ژمارەیان (822) شەریکەی خەدەمات لەو هەرێمە، مەلەف بە مەلەف کاری لەسەر کراوە، خالّێکی گرنگ کە کێشە بووە نەتوانین باج وەرگرین، بەداخەوە ئەو ئالییەتەی دائیرەی باج بەکاری هێناوە لە گۆترە بووە، ئێستا دوو پەیرەو دەرچووە، پەیرەوێك لەمەودوا لە باج ئیعتیماد ئەکرێتە سەر دەفاتیری تیجاری، بەداخەوە زۆرجار حیساباتی خیتامی ئەو هەموو مەشروعە یان بە خەسارەت دەرچووە یان دەخلەکەی ئەوەندە کەم بووە زەریبەکەی کەم بووە، ئەو دوو پەیرەوەمان بردە ئەنجومەنی وەزیران و موسادەقە کرا، لەمەودوا لەسەر ئەساسی دەفتەری حەقیقی باجدەر باج ئەدا، دووەم، موحاسیبی قانوونی کە تەنزیمی حیساباتن باسی شەریکاتی گەورە ئەکەم، چونکە پیشەکان هەموویان زەریبە ئەدەن، ئەگەر سەیری شەریکاتی گەورە بکەی چەند باجدەرێکمان هەلّبژاردووە، بانکەکان، شەریکاتی چیمەنتۆ، مەحەتاتی کەرەبا، نەوت، ئینتەرناشینالەکان و لۆکەلّەکان، مەعمەلی ئاسن و تیلۆکۆنۆمینیکەشین، ئەوانەی ئینتەرنێت و مۆبایل، بۆ مەسەلەی مۆبایل ئەزانن لە دەستوور رەبتی بە سی ئێم سی هەیە کە لە بەغدا هی ئیتیسلات و ئیعلامەن، بەلاّم ئەوانەی عەقدیان لەگەل هەرێمە هیچ رەبتی بە حکومەتی مەرکەزی نییە، بۆیە لەو کۆبوونەوە کە بریاری ژمارە (64) ئیمزا کراوە نوسخەش ئەنێرم، پێم وایە دەستوورێکی باشی داناوە بۆ چاکسازی بنەرەتی لە مەسەلەی باج، خالّێکی تر دوای جەژن انشالله تەعدیلی قانوونی ئیستیسمار دێتە بەردەستان، فرسەتە لە ناو قانوونی ئیستیسمار ئەو هەلأنەی لە دوای 2006 ەوە کە قانوونی (4) دەرچووە ئێوە رێکی بخەنەوە، مەسەلەی باج بە تایبەتی، لەوانەیە خەلەلی تێدا نەبێ، بەلاّم لە تەتبیقات خەلەلی

هەیە، ئیستیسماری سەکەنی نییە زەوی بەلاش وەرگرێ، لە کرِیار پارە وەرگرێ، حکومەت لە سەندوقی نیشتەجێ بوون پارەی بداتی و دە ساڵ عەفوی بکات لە زەریبە و بێی هەرچی مەواد ئەهێنێ بێ گومرگ بێ، ئیستیسمار کوا، ئەبێ پارەی خۆت تەوزیف بکەی، ئیستیسماری عوملەی سەعب لە دەرەوە بینی ئیستیسماری بکەی، بە رەئی من تەعدیل کردنەوەی قانوونی ئیستیسمار لە دوای جەژن دێتە بەردەستان گرنگە، بابەتی تر ئیستیسماری مەعدەنیە، تەواو بووە ، هەوڵمان داوە ئەو خەلەلانەی کە لە ناو قانوونی نەوت هەبووە لە ناو قانوونی ئیستیسماری مەعدەنی دووبارە نەبێتەوە، یەکێکە لەو ڕێگایانەی کە لە بەردەمی حکومەتی هەرێمە تا بتوانی داهاتێکی تازە بێنێ کە پێی ئەلێن فرەچەشن کردنی داهات، شارەزان لە جیۆلۆجی ئەزانن ئەوان ئەو وڵاتە چەند دەوڵەمەندە بە مەسائیلی کانزایی، ئەگەر زوو بە خۆی کەوین و شەریکاتی ئەجنەبیش ئامادەن ئیستیسمار بکەن، بەڵام ئەو کەموکورتییانەی لە کەرتی نەوت بووە نابێ لە ئیستیسماری مەعدەنی دووبارەی بکەین، شتێکی تر عیلاقەی بە یاسای وەبەرهێنان هەیە بەداخەوە ئەو یاسایە زۆرجار خراپ بەکارهێنراوە، زۆر مەشروع هەیە دە ساڵ تەواو بووە تا ئێستا ئیستیفادە لەو ئیجازە وەرئەگرێ، خەڵك هەیە ئیجازەی وەرگرتووە بۆ مەشروعی ئیستیسماری لایەزال مەواد داخل ئەکات لە سنوور بە ناوی مشروعەی تەواو بووە، ئەوانە هەموویان خازیع ئەبن بۆ زەریبە، لە ناو وەزارەتی مالیە دائیرەیەك دروست بووە خاس بەو سێکتەرانە کە دائیرەی گەورە باجدەران، ئەوەی باسم کرد پیشەیەکی بچووکی هەیە ساڵانە زەریبەی لێ وەرئەگیرێ، بەڵام خەڵك ئەڵێ بۆ باج لەو هەموو مەشروعە وەرناگیرێ، ئەو بڕیارە (4) لاپەرەیە، بەڵام کاتم نییە هەمووی بخوێنمەوە جیامان کردۆتەوە، بەشێکی بۆ نەوت و گاز، بەشێکی بۆ مۆبایل و ئینتەرنێت و بەشێکی بۆ پرۆژەکانە، دیسانەوە ئەوە شتی سەریعن ئەگەر شتی نوێ بکەین ئەبێ تەعدیلی قانوونی زەریبە بکەین، وەزارەتی مالییە قانوونی سالی 1982 ی گۆڕیووە و دێتە پەرلەمان، پێم وایە ئەوانە دەوری ئەساسی هەبێ ئیتر بەربگرین لە خۆ دزینەوەی باج، مەسەلەی نەوت ئەزانن خەرجی زۆرە، راپۆرتی سالی 2019 ی شەریکەی دیلۆیت ئەگەر سەیری بکەی بە ئاشکرا ئەلێ خەرجیتان زۆرە خەڵکی کوردستان راپۆرتی دیلۆیت بوو، وتی ئێوە هەشت ملیار و نیو داهاتان بووە چوار و نیوی چۆتە وەزارەتی مالییە، چوار ملیار چۆتە خەرجی، تەوسیەی ئێمەی کرد چۆن وا بکەین ئەو خەرجیانە موراجەعە بکەین، ئێستا ئاماژە درا لە ئەنجومەنی وەزیران تیمێکی فەنی ئەجنەبی لە مەکتەبی سەرۆك وەزیران و تیمێکی دیلۆیت و وەزارەتی مالییە دەست کراوە بە مفاوەزات، ئەو پرۆسانە هەمووی قیتاعی خاص ئەیکات، عەکسی بەغدا، بەدواداگەڕان و دۆزینەوەی نەوت و بەرهەمهێنانی و عەمبار کردنی و گواستنەوەی و پاڵاوتن و هەنارده کردنی هیچی لە دەستی حکومەتی هەرێم نییە، هەمووی خەرجییە، بەچی ئەتوانی نەجاتت بێ؟ ئەبێ ئەو چوار شەریکەیە دروست بکەین لە قانوونی نەوت و گاز هاتووە، چۆن شەریکەی سۆمۆ هەیە لە عێراق ئەبێ لە کوردستانیش شەریکەیەکی کۆمۆ دروست بێ، ئێستا قیتاعی خاس ئەیکات، ئەو شەریکاتەی لە بەغدا بوونییەی تەحتی نەوتی عێراق ئەگەڕێتەوە بۆ ساڵانی بیستی سەدەی پێشوو، لە هەرێمی کوردستان لە دوای 2007 ەوە کە قانوونی نەوت و گاز موسادەقە کراوە لەو وڵاتە بوونییەی تەحتی نەوت و گاز دروست بووە، ئەو خاڵانەی

باسم کرد پێویستە ئیعادەی مفاوەزە بکەینەو لەگەڵ ئەو شەریکاتانە، بۆ ئەوەی بتوانین خەرجی نەوت کەم بکەینەوە تا داهاتی نەوت زیاد بکات، بەڵام تۆ چەند داهات زیاد بکەی ئەگەر بەو سیستەمە سەقەتەی کەرتی وەزیفەی گشتی و چاکسازی نەکەی هەرچی داهاتی دونیا هەیە بەو گەندەڵی و کەموکوڕییە ناتوانی ئیدارەی خەڵك بکەی، بۆیە دەست کراوە بە سەندوقی نەوت، لە عێراق وەزارەتی نەوت ئەوەندە علاقەی بە نەوتە تا نەوتەکە ئەخاتە سەر باخیرە، دوای ئەوە دەبێتە پارەی ئەبێتە ئیشی وەزارەتی دارایی، لە قانوونی موازەنە پارەکە هەمووی داهاتە، مەفروزە لە قانوونی بودجەی هەرێم داهات بێتە ئەوێ دوایی خەرجی جارێکی تر لە قانوونی موازەنە ئیعادەی تەخسیس بکرێتەوە بۆ وەزارەتی سامانە سروشتییەکان، ئەوانە پلانی بۆ دانراوە، ئەکید ئەکەمەوە هێنانی قانوونی بودجەی گشتی ساڵی 2021 بۆ پەرلەمان وەڵامی زۆر لەو پرسیارانەی ئێوە ئەداتەوە، بەتایبەت لە داهات و خەرجی و میلاك و کورتهێنان و قەرز، ئاخیر شت باسی بکەم مەسەلەی قەرزە، بەپێی دەستووری عێراق ئەگەر سەیری ماددەی (110) بکەن بڕگەی یەکەم سیاسەتی قەرز وەرگرتن و ئیمزا کردن لەسەر قەرز، ئیبرام کردن لەسەر قەرز دەستەڵاتێکی فەرمی حکومەتی فیدرالییە، نەسێکی وازیحە، لەوانەی تر ئەڵێ سیاسە، حکومەتی فیدرالی نزیکی (64) ملیار دۆلار بەس قەرزی ئەجنەبی قەرزارە، بەڵام ئەگەر سەیری جەدوەلی قروز بکەن بۆ قانوونی موازەنەی 2005 و 2006 تیایەتی سەیر بکەن فائیدەی قەرزی عێراق لە نیوانی 0.2٪ تا 2٪، بۆ؟ چونکە بانکی نێودەولەتی دەعمێکە ئەتوانێ زەمانی سیادی بدات، هەرێم ئەوەی نییە، بۆیە ئەبێ لەگەڵ بەغدا رێك بکەوین، قانوونێك دەرچووە قانوونی ئیقتیرازی ئەجنەبی و داخیلی بۆ سەدی عیجزی موازەنەی 2020، عێراق پێنج ملیار دۆلار قەرز کرد و (15) ترلیۆنیش داخیلی، ئەگەر لەگەڵ بەغدا رێك بکەوین ئیستیحقاقی خۆمان ئەبێ بە (12) یە (16) یە یا (17) لەو قەرزەن، چونکە لە ماددەی (106) ی دەستوور نەسەکە ئەڵێ ئەبێ هەموو قەرزێك بدرێ بە هەرێمیش، بۆیە رێککەوتن لەگەڵ بەغدا بەس بۆ مووچە نییە، بەڵکو ئەتوانی سوود لەو تەسهیلاتانەش بکەی لەبەردەمی عێراقە ئەوانێ لە مەسەلەی قەرز هاوکاریت بکات، خالێکی تر ئیحتیاتی بەنکی مەرکەزییە، حکومەتی عێراقی دوای 2013 هەموو مانگی مووچەی سی رۆژ جارێك داوە ئیحتیاتی مەرکەزی بەکارهێناوە، ئەشزانن یەك بانکی مەرکەزی هەیە لە عێراق لە بەغدایە، رێککەوتن لەگەڵ بەغدا ئەتوانی سوود لە ئیحتیاتی بەنکی مەرکەزیش وەرگری، بەنکی رافیدەین و رەشید ئێستاش (20 تا 25) ملیۆن دینار بە فائیدەییەکی زۆر کەم ئەدەن بە قەرز، ئەو رێککەوتنە بکەین لەگەڵ بەغدا ئەو تەسهیلاتانەی بانکی مەرکەزیش ئەبێ، دووەم، ئیشکالییەتێك هەیە لە مەسەلەی قەرز، کاتێ بەرێز سەرۆك وەزیران لەو هۆڵە لە 7/10 باس کرد هەرێم (27) ملیار دۆلار قەرزارە، رۆژێکیش پێش جەژن بەرێزیان دیسانەوە ئەو رەقەمەی لە راپۆرتی خۆی خستەڕوو، ئەمەوێ روونی بکەمەوە (27) ملیار دۆلار قەرز نییە، قەرز ئەوەیە بەپێی یاسایەك وەرگیرێ لەو پەرلەمانە دەرچووە، پێی ئەڵێن یاسای راکێشانی مایە لە رێگەی قەرز کردن ژمارە (7) ی ساڵی 2015، ئەوانەی ئیقتیسادین ئەزانن قەرز ئەبێ بە ئیتیفاق بێ، ئەبێ لە بانك و فائیدەی دیار بێ و ساڵانی گەڕانەوەشی دیار بێ، ئەو (27) ملیارە هەمووی ناچێتە ئەو چوارچێوەیە، خەڵك وا تێگەیشتووە

(27) مليار دۆلار لە گۆلماساكسۆ بانكی تر بە تەيارە وەرگيراوە و بە سەد دۆلار بووە و بەكار هاتووە، ئەوە بەشێكی زۆری پابەندی داراييە، مەسەلەن نزيكەی (9) بۆ (10) مليار دۆلاری بريتييە لە پاشەكەوت، بەرێزێك باسی چەكی تەعاهودی كرد، نزيكەی سێ بۆ چوار مليار چەكی تەعاهودە، خەڵك وەری گرتووە و وتوويەتی پارەم ناوێ تا بارودۆخی دارايی باش ئەبێ، ئێمە بەرپرس نين لە قەرز هيچ رۆڵێكم نەبووە لە وەرگرتنی يەك ديناری ئەو قەرزە، بەڵام هەستاين دائيرەيەكمان دروست كرد ئەو قەرزانەمان كۆكردەوە، لە يەكەمين كۆبوونەوەی ئەنجومەن دوای پشووەكانی جەژنی رەمەزان بڕيار درا ئەو جەدوەلە بدرێ بە ديوانی چاودێری دارايی بە نووسراوی ژمارە (3368) لە 2020/6/4 ، بە فەرمانی ديوانی سەرۆكايەتی ديوانی چاودێری دارايی دەستەيەكيان دروست كرد (137) لە 6/8 بە سەرۆكايەتی جەبار عبدالفتاح كە بەرێوەبەری گشتييە، لە 7/5 سەرۆكی ئەنجومەن ئاماژەی پێدا راپۆرتێكی سەرەتاييان پێشكەشی پەرلەمان كردووە، بەڵام ئێستا چەند دۆكۆمێنتێكی تازەيان داوا كردووە، بۆ ئەوەی نامەوێ پێش ديوانی چاودێری دارايی بكەوم و رەقەمتان بدەمێ، لە داهاتووی نزيك ديوانی چاودێری دارايی راپۆرتی خۆی لەسەر ئەو قەرزانە پێشكەش بە پەرلەمان ئەكات، وەكو باسيشتان كرد ئەبێ ئەو قەرز و پابەندە داراييانە لە ناو قانوونی بوودجەی ساڵی 2021 جێ بكرێتەوە و ئيلتيزاماتە ماليیەكانيش كە بەشی زۆری عيلاقەی بە شەريكەی ماس گلۆبەڵە، لە 2007 عەقدێك كراوە و وتوويانە كارەبا چەند ئينتاجی كرد ماڵە لەسەرت بەكاری بێنێ يا نا، ئەو عەقدە ئەبێ موراجەعە بكرێتەوە، مادام عەقدە لە نێوانی حكومەت و مقاوەل بۆتە ماڵ لەسەرمان، چەند مليارێكی عيلاقەی بەو بابەتە هەيە، لەگەڵ عێراق لە زمنی مفاوەزات ئەوەی كاك ئاوات و دكتۆر ئومێد باسيان كرد لە 12/1 قبوڵييان كرد ئەو قەرزانەی ئێمە بچێتە ناو دەينی ئەوان، لەبەر ئەوەی لە 2005 ەوە تا 2020 خيدمەی ديونی عێراق لە نەفەقاتی سيادی دايان ئەنان، واتە وەك هەرێم بە بەردەوامی بە حيسەيەك ديونی عێراقمان داوەتەوە، بەڵام ئێمە ئيستيفادەمان لە دەينەكان نەكردووە، يەكەمجار قبوڵييان كرد، بەڵام بەهۆی بارودۆخی سياسی و دەستلەكار كێشانەوەی بەرێز عادل عبدالمهدی، ئومێد هەيە لە مانگی نۆ كە دەست پێ ئەكەن بە ئامادە كردنی قانوونی بوودجەی 2021 ديسان ئيتيفاقی 2019/12/1 بێنين بۆ ساڵی 2021 كە پێم وايە ئيتيفاقێكی متەوازين بوو، هەرێم نەوتی تەسليم ئەكرد موقابيل ئيستيحقاقی خۆی وەرئەگرت، ساڵانی پێشووە بەغدا پارەی نەئارد موقابيلی ئەوە بوو نەوتت تەسليم نەكردووە، ئێستا سياسەتی ئەو كابينە چ نەوت تەسليم بكا كێشەی نييە، ئەوەی باس ئەكرێ ئيجرائيكی موئەقەتە تا كۆتايی 2020، بەڵام بۆ 2021 ئەبێ ئيتيفاقی كۆنكرێتی بكەين، سوپاس.

بەرێز د. رێواز فايق حسێن/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەرێزان پێ ئەچێ وەڵامی بەشێك لە پرسيارەكان نەدرابێتەوە، ئەوە پرساندن نيە تا لەسەر جوابی ئەوان، ئەگەينە حەلێك ئەگەر هاوار نەكەن، ئەگەر پرساندن بوايە لە پەيرەو رەسم كراوە ، بەڵام ماددەيەكمان هەيە (63) لە پەيڕەوی ناوخۆ ئەڵێ ئەو ئەندامەی پرسياری ئاراستە كردووە ئەتوانێ تەعقيب بكا، ئەگەر يارمەتی

یەکتری بدەین لەوانەیە نیوە زیاتر ئەوە بێ ئایا پێش جەژن حکومەت ئەتوانێ مووچە بدات؟ فەرموو وەزیری دارایی.

بەڕێز ئاوات شێخ جەناب/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر لە بەغدا بێ بەلێ.

بەڕێز د. ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە ئەو وەلأمەی پێیە.

بەڕێز د. ئومێد صباح عثمان/ سەرۆکی دیوانی ئەنجومەنی وەزیران:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مەوزوع ئەوە نییە کاك شێخ ئاوات پارەی لابێ و نەیدات، مووچە (600) ملیۆن دۆلاری پێویستە، ئەو (600) ملیۆن دۆلارە 51٪ ی لە عێراق ئەهات، ئەو (755) ملیۆن دۆلارە موقارەنەی بکەی بە داهاتی هەرێم یەك ناگرێتەوە، کە ئەلێین هەرکات سەرچاوەی داهات لەبەر دەست بوو مووچە دابەش ئەکەین، باسی هەموو شتمان کرد، وەزارەتی مالییە لەنەتیجەی ئەو ئیسلاح و هەوڵە ناوخۆییانە 51٪ مووچەی بڕدراوە، چۆن دابینی بکەین، ئەگەر هەموو ئەوانەی تریش لەبەر دەست بێ و کۆرۆنا و سعری نەوتیش نەبێ 51٪ عیجز هەیە، چۆن پڕی بکەینەوە، هەماهەنگی پێویستە بۆ ئەوەی دابینی بکەین.

بەڕێز د. ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامی، تکایە ناوی ماددەش بلێن، کاك پێشەوا، فەرموو کاك ئاوات.

بەڕێز ئاوات شیخ جەناب/ وەزیری دارایی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە بیدایەتەوە قسەمان کرد کە بە شەفافی قسە بکەین و واقیعی بین، مووچەی کوردستانم باس کرد، دڵنیان عێراق ناینێرێ، ئەشزانن داهاتی ناوخۆ بەهۆی کۆرۆناوە دابەزیووە، ئەشزانن سعری نەوت دابەزیووە، لەگەڵ ئەوەش ئەتەوێ پێت بڵێم سبەینێ (895) ملیار دینار حازر ئەبێ مووچە ئەدرێ، نە ئەمەوێ درۆ لەگەڵ خۆم و نە لەگەل میللەتیش بکەم، ئەمەوێ بزانن سێ لایەنی سەرەکی ئەو حکومەتە مەسئولییەتی تەئمین کردنی مووچە، بۆ ئەوە قەیرانەش شانەیەك دروست بووە بە ناوی شانەی قەیران، جەنابی سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران و جێگرەکەی و بەندەشی تێدایە، قەرز ئەکەن و ئیش ئەکەن تا مووچە تەئمین بێ، حکومەت دانەنیشتووە پێی بڵێن ئەو ئیشە بکە بمبورن بۆ ئەو قسەیە، موستەمیرە، واجبی خۆیەتی جێ بەجێ بکات، بەلأم ئەگەر ئێوە بەتەما بن ئەو ئەنجومەنی وەزیرانە، مولاحەزە بکەن، کێشەی موراجیعی عقودی نەوت لە مەجلیسی وزرا ئەکرێ، مفاوەزاتی بەغدا لە ئەنجومەنی وەزیران ئەکرێ، قەرزی مووچە، داهاتی ناوخۆ کۆناکرێتەوە، نەوت بە وەجبات کۆ ئەفرۆشرێ، ئێستا دابەزیووە بۆ (410) هەزار بەرمیل یەکسەر بە یەك ڕۆژ نافرۆشرێ و بە یەك ڕۆژیش پارەکەی نایە، ئەوەی منیش پێتان نەڵێم لە ڕێگەی وەزیرەکانتان

ئەیزانن، ئەگەر هەبێ بڕواناکەم کاك قوباد و کاك مەسرور خۆیان بدزنەوە لێی، دڵنیام ئەو ڕەفیقانەش هەموویان ئەزانن چی هەیە، ئەو دەقەی من و ئێوە قسە ئەکەین سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران و جێگرەکەی لە سەفەریشە لەسەر خەت لەگەڵ حکومەتی عێراق لە ڕێگەی قەنەواتی شەخسی و دەولییەوە، تەسەور نەکەن ئەوەی ئێوە ئەگاتان لێیە خەڵکی تر ئاگای لێ نییە بمبورن ئەو قسە ئەکەم، بەقەدەر ئەوەی ئێوە مەسئولن ئێمەش فەرزە لەسەرمان بیکەین.

بەڕێز د. ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك پێشەوا.

بەڕێز پێشەوا طاهر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەگەڵ ڕێزی زۆرم بۆ وەزیرەکان و کاك ئاوات بەو جۆرە هەندێ وەڵامەکان ئەداتەوە وەك ئەوەی یاسی شتێك بکەین بۆ خۆمان، مەسئولییەتمان لەسەر شانە وەکو ئەندامی پەرلەمان، نوێنەری خەڵکین، خەڵکی کوردستان ئێمەی ناردووە بۆ ئەوەی لەسەر ئەو بابەتانە پرسیار بکەین، هەر حزبێك بێ نەهاتووین داواکان ڕووبەڕووی حیزب بکەینەوە، ڕووبەڕووی حکومەت ئەکەین کە حکومەتی ئەو نیشتیمانەیە، باوکی من ئەگەر منداڵێکی بچووکی هەبێ حەقی لەوە نییە چۆن شیری بۆ پەیا ئەکەی، شیری ئەوێ، حکومەت باوکە و خەڵکیش ڕۆڵەکەییەتی، لە هەموو شتێك تێ ئەگەین و بێ ئاگا نین وەك ئەوەی کاك ئاوات چەند جارێك دووبارەی ئەکاتەوە، کەس ئیشی بەخۆ دەرخستن نییە، فشارێك لەسەر هەر هەموومانە، من و هاوڕێیان بۆمان دەرنەکەوت چی ڕوو ئەدات، ئەمەوێ بزانم ئەو داهاتەی لەبەر دەستە بۆ نادرێتە ئەو توێژانەی زۆر پێویستن، مەعقول نییە تۆ لە ماوەی (35) ڕۆژ (100) ملیۆنت لەبەر دەست نەبێ، بدرێتە ئەو کەسانەی زۆر زەروورن، خانووشی نییە (150) هەزار مووچەیەتی، ئەوانەی پلە باڵا و مووچە بەرزن پێیان مەدەن.

بەڕێز د. ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عەلی.

بەڕێز علی حمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەپێی ماددەی (63) وەڵامی خۆم وەرنەگرتەوە، ئەزانم وەزیری سامانە سروشتییەکان نییە، بەڵام ئەو بەڕێزانە بە سیفەتی قەراردەری حکومەت بۆ ئەو پرسە حزووریان هەیە، پرسیاری سەرەکی ئەوە بوو لە مانگێك لە ڕابردوو لە بەرمیلێك نەوت پێنج دۆلار ماوەتەوە، بۆ خەرجییە یا بۆ قەرزە یا بۆ خەدەماتە؟ کێ قەراری ئەو خەرجیە ئەدات؟ وەزارەتی دارایی یا وەزیری سامانە سروشتییەکان یا یاریدەدەری حکومەت، دوو، هیچ قانوونێك لە دونیا و کوردستان ڕێگا بەوە نادات بڕیاری فرۆشتنی نەوت و داشکاندنی نەوت پارەکە بچێتە هەژمارێکی هاووڵاتی پاکستانییەوە، خاڵێکی تر ڕێگری لە قاچاغی زۆر ئاسانە، یەك قەراری حکومەتی ئەوێ، ئەوەی قاچاغی بکات و ئاسانکاری بۆ بکات هێزە ئەمنییەکانی حکومەت هەر بازگەیەك بێ وەسلی گومرگ قاچاغی داخل کرد بە موسئولی بازگە و ئەفسەر و ئاسایش فەصل، بۆ نەکراوە؟

بەڕێز د. ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەگەر جارێکی تر دەست پێ بکەینەوە ئەبوو.

بەڕێز علی حمە صالح:

ئاخیر پرسیار، مووچە نییە، خەڵك برسین بێ زەحمەت ئەو کۆمپانیایانەی هی حیزب و بەرپرسن سالآنێکە سەدان ملیۆنیان خڕ کردۆتەوە بۆ دەست ناخەنە باخەڵیان لەو جەژنە بیدەن بە خەڵك.

بەڕێز د. ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك کاروان.

بەڕێز کاروان عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە داوای لێبوردنەوە چاوەڕێم ئەکرد وەلآمی پرسیارم بدرێتەوە، بەلآم دیارە بەرێزیان خۆیان ئامادە کردبوو بۆ ئەو شتانەی خۆیان لە خەیاڵیان بوو، جەنابی کاك ئاوات چەند جارێك ئاماژەی بەوە کرد ئێمە بێ ئاگاین، ئێمە بێ ئاگا نین لە ڕاستی، ئەنجومەنی وەزیرانە بێ ئاگایە لە حاڵی خەڵك و پەرۆشی خەڵك و دۆخی خراپی دارایی و بێ مووچەیی، نوێنەری گەلین و پرسیارمان ئاراستە کردووە، ئەوان بێ ئاگان.

بەڕێز د. ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك مەم.

بەڕێز مەم بورهان محمد قانع:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پاڵپشت بە ماددەی (63) و بڕگەی دوو ئەو پرسیارانەی من کردوومە بەشێکی زۆری دکتۆر ئامانج وەلآمی داوتەوە، ئەو لێشاوی پرسیارە، ئەزانین پرسیار و جواب نییە، ئەگەر کات هەیە دیسان ئەیخوێنمەوە بۆ ئەوەی وەلآممان دەست کەوێتەوە، نوێنەرانی حکومەت وەلآمیان نەداوەتەوە، پێویستە حەلێکی بۆ بدۆزرێتەوە.

بەڕێز د. ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك سەروان.

بەڕێز سەروان محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەپێی ماددەی (63) کە پرسیارم کرد وەلامی سێ پرسیارم وەرگرت پێنج پرسیار بوو، بەلآم دوو پرسیاری ترم دیسان ئەکەم بە کورتیش، یەکەم دەربارەی زیندانیانی سیاسی کوردستان، دوو پێشمەرگە بریندارەکانی شەڕی داعش، داوام لە بەڕێز دکتۆرە، دەربارەی رووتبە بەرزکردنەوەی پێشمەرگە ئەڵێ من نایکەم، ووشەی من نایکەم جوان نییە بۆ پیرۆزی پێشمەرگە، حکومەت نایکات جودایە لەوەی من نایکەم.

بەڕێز د. ڕێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

دیسان دەست بە عەینی پرۆسە بکەینەوە؟ فەرموو.

بەڕێز د.ئومێد صباح عثمان/ سەرۆکی دیوانی ئەنجومەنی وەزیران:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کاك سەروان ئێمە لە خزمەتین، خزمەتکاری پێشمەرگەشین، کە وتم من یەعنی حکومەت، داوا لێبوردن ئەکەم ئەگەر بە غەلەت تێگەشتبێتی، بەڵام قەصدم لە حکومەت بوو، دووەم، ئێمە با ئایەتی نیقاش چاك بکەینەوە، پێشنیار ئەکەم لە دەرەنجامی راپۆرتی لیژنەی دارایی هاتووینەتە ئێرە، لە چوارچێوەی ئەو راپۆرتە هاتووینە ئێرە و پرسیارەکانیش وەڵام دراوەتەوە، لە دەرەوەی ئەو راپۆرتەش پرسیاری تر کراوە، رێگا هەیە بەپێی پەیڕەوی ناوخۆ پرسیار بنێرن بۆ حکومەت.

بەڕێز د. رێواز فایق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەرێزان باسی پەیڕەو ئەکەن کەچی قسە ئەکەن لە شوێنی خۆتان، بێ ئەوەی سەرۆکی پەرلەمان ئیزنتان بدات، شکاندنی پەیڕەوە، قسەتان تەواو کرد، ئەتانەوێ دیسان ئەو (67) کەسە قسە بکاتەوە، زۆر زەحمەتە، بەگوێرەی ماددەی (63) لەبەردەستانە ئەو کۆبوونەوەیە بەگوێرەی ماددەی (63) نییە، حکومەت ئەتوانێ جوابی ئەوەندە بداتەوە، ئەوەی تری ئەتوانێ داوا بکات و بە نووسراو وەڵام بدرێتەوە، بۆ ئەوەی بتوانین جارێکی تر هاوهەنگی بکەین و بتوانین حکومەت بانگ بکەین، ئێستا تێگەیشتین پرسیاری ئەساسی ئەوە بوو حکومەت ئەتوانێ پێش جەژن مووچە بدات، وەزیری دارایی ئەڵێ ناتوانم، بەرێزان لە ئەنجومەنی وەزیران دامەزراندنی یەکەمەکان داواکارییەکی تر بوو، زیاتر لە سی کەس بوو، حکومەتی هەرێم ئەوانێ لە ئێستا دایانبمەزرێنێ؟ حکومەتی هەرێمی کوردستان ئەم بەرێزانەی ناردووە بۆ ئەوەی وەڵامی ئێوە بدەنەوە، وەڵامی هەر پرسیارێك نەدراوەتەوە رەنگە لە دەسەڵاتیان نەبێ، رەنگە وەڵامیان پێ نەبێ، کۆتایی بە کۆبوونەوەکە ئەهێنین.

منى نبى قهوچى	**هێمن هەورامی**	**د. رێواز فایق حسین**
سکرتێری پەرلەمانی	**جێگری سەرۆکی پەرلەمانی**	**سەرۆکی پەرلەمانی**
کوردستان عێراق	**کوردستان عێراق**	**کوردستان - عێراق**